

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81
V466 Accession No. G.T. 918
Author వేంకట కవి, గావీనాథము .
Title గావీనాథ రామాయణము . 1916.
ప్ర. పిప్పియ.

This book should be returned on or before the date last marked below

శ్రీ రస్తు.
శ్రీరామదేవో నమః.

లగోపీనాథుఁ రామకావ్యము

(పుస్తకము నొక భాగము.)
శ్రీ గోవిందాధ్యక్షుఁడు. వేంకటాచలమండలము.
చేసెను.

ప్రొద్దా శ్రీ.
చెడలువాడ. సుందరరామశాస్త్రులవారిచే
చేసెను.

శ్రీ వేంకటాచలసంస్థానాధిపతుల
యనుమతిని

చేసెను.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులతండ్రిసన్న్వారిచే

చేసెను.

1916

All Rights Reserved.

విషయ సూచిక.

పీఠిక.

నిషయము.

పుట.

గ్రంథకర్తృవంశావతారవర్ణనము	...	6
గ్రంథకర్త తనగ్రంథము ప్రసిద్ధి కెక్కినచంగం బెఱింగించుట	...	8
శ్రీవేంకటగిరిపురవర్ణనము	...	11
శ్రీవేంకటగిరిపురాధిరాజవంశావతారవర్ణనము	...	11
శ్రీవెంకటగిరిసర్వజ్ఞమూరయారాధనామాలప్రశంస	...	11
ఋష్యంతములు	...	11

బాలకాండము.

నారదమహర్షి వాల్మీకికడ కేతెంచుట	...	12
నారదుండు వాల్మీకికి శ్రీరామకథ నెఱింగించుట	...	13
వాల్మీకి స్నానార్థము తనసానది కరుగుదెంచుట	...	21
వాల్మీకిమహర్షి క్రాంచమును వధించిన నిషాదుని శపించుట	...	22
వాల్మీకిమహర్షి కడకు పరమేష్ఠి యేతెంచుట	...	23
వాల్మీకిమహర్షి రామాయణసహకార్య మొనరించుట	...	25
వాల్మీకిమహర్షి శ్రీరామాయణసహకార్యముఁ గుశలపులకు పదేశించుట	...	28
కుశలపులు శ్రీరామాయణజ్ఞవాటుములో శ్రీరామాయణగానముఁ జేయుట	...	29
కుశలపులకు మునీశ్వరులు బహుమతు లొసంగుట	...	30
శ్రీరాముండు గుశలపులం దనగృహంబునకు రావించుట	...	31
శ్రీరాముని సభయందుఁ గుశలపులు రామాయణంబు గానమునఁ జేయుట	...	32
దశరథుండు పుత్రార్థ మశ్వమేధచీర్ఘం దై వసింపాదులతో నాలోచించుట	...	38
సుమంత్రుండు దశరథునకు సనత్కుమారోక్తరహస్యముం బెల్పుట	...	39
కోమపాదమహారాజ్యంత్రము	...	40
కోమపాదుండు వేశ్యులచే ఋశ్యశృంగుఁ గోడి తెప్పించుట	...	40
సుమంత్రుండు దశరథునకు ఋశ్యశృంగగానయనవిగ్రంబుఁ బెల్పుట	...	41
దశరథుండు ఋశ్యశృంగముని యనుమతంబున నశ్వమేధంబుఁ జేయఁ బూనుట	...	44
దశరథుండు ఋశ్యశృంగముని యనుమతంబున నశ్వమేధంబుఁ జేయఁ బూనుట	...	45
అశ్వమేధయాగంబునకు నానాదేశములనుండి రాజు లేతెంచుట	...	48
శ్రీమదశ్వమేధయాగప్రారంభము	...	51
ఋశ్యశృంగముని పుత్రకామేష్ఠిఁ జేయ నారంభించుట	...	52
పుత్రకామేష్ఠియం దాహూతు లగుదేవతలు బ్రహ్మతో మొఱి లిడుట	...	53
బ్రహ్మదేవతలకు శ్రీనారాయణుండు పాడనూపుట	...	53
దేవతలు శ్రీనారాయణునికి తమబాధలు నెఱింగించుట	...	54

విషయము.

పుట.

దేవతలు శ్రీనారాయణునికి రావణవధోపాయంబుఁ దెల్పుట	...	54
శ్రీనారాయణుఁడు దేవతల కభయదానం బొసంగుట	...	55
ప్రాజాపత్యపురుషుండు ద్వ్యపాయసంబు దశరథున కొసంగుట	...	56
దశరథుం డాదివ్యపాయసంబు విభజించి భాగ్యల కొసంగుట	...	57
బ్రహ్మ దేవతలను వనచరయోనులఁ బుట్ట నియోగించుట	...	58
దేవతలు వనచరయోనులఁ దత్త్వానాంబుల నవతిరించుట	...	59
శ్రీరామావతారఘట్టము	...	60
భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులు కైకేయాసుమిత్రలయం దుదయించుట	...	61
వసిష్ఠమహర్షి రామాదులకు నామకరణంబుఁ జేయుట	...	62
విశ్వామిత్రమహర్షి దశరథమహారాజుడ కేతెంచుట	...	63
విశ్వామిత్రుఁడు యాగరక్షణార్థమై రామునిఁ దన కొసంగఁ గోరుట	...	65
దశరథుఁడు రాముని వెంటఁ దన్నును దోడ్కొని పొమ్మనుట	...	66
దశరథుఁడు విశ్వామిత్రుని సుబాహుమారీచాదుల సమాచారం బడుగుట	...	67
దశరథుఁడు రాక్షసులబలంబు విని వెఱచి రామునిఁ బంప నొల్ల ననుట	...	68
విశ్వామిత్రుఁడు దశరథవచనంబు విని త్రుద్ధుఁ డగుట	...	69
వసిష్ఠుఁడు రాముని విశ్వామిత్రున కొసంగు మని దశరథునకు బోధించుట	...	70
దశరథుఁడు రామలక్ష్మణుల విశ్వామిత్రుని వెంటఁ బంపుట	...	71
విశ్వామిత్రమహర్షి రామునకు బలాతిబల లనెడు మంత్రంబుల నుపదేశించుట	...	72
విశ్వామిత్రుఁడు రామునికిఁ దాటకాన్యతాంతంబుఁ దెల్పి దానిఁ జంప నియోగించుట	...	73
శ్రీరాముఁడు తాటకను సంహరించుట	...	74
దేవేంద్రుఁడు శ్రీతుఁడై కాశికునితో భృశాశ్వపుత్రుల రామున కొసంగు మనుట	...	75
విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునకు భృశాశ్వపుత్రుల లగుసహస్రాస్త్రంబు నొసంగుట	...	76
విశ్వామిత్రుఁడు రామునకుఁ దనదగు సిద్ధాశ్రమముయొక్క ప్రభావం బెఱింగించుట	...	77
విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణులతోడ స్వకీయాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించుట	...	78
విశ్వామిత్రుఁడు యాగారంభముఁ జేయుట	...	79
శ్రీరాముఁడు మాననాస్త్రంబున మారీచుని సమద్రంబునం బడవైచుట	...	80
శ్రీరాముఁ డాగ్నేయవాయువాస్త్రంబులచే సుబాహు తతైస్త్వంబులఁ గూల్చుట...	...	81
విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణుల జంకయాగముఁ జూడరా నియోగించుట	...	82
విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణులఁ దోడ్కొని మిథిలాపురంబున కరుగుట	...	83
విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణులకుఁ దనదువంశక్రమంబుఁ దెల్పుట	...	84
విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణసహితుం డై గంగానదిఁ జేర నరుగుట	...	85
విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికి గంగాపర్వలసంభవప్రకారంబుఁ దెల్పుట	...	86
విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికిఁ బార్వతీవృత్తాంతంబుఁ దెలుపుట	...	87
విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికి గంగావృత్తాంతంబుఁ దెల్పుట	...	88
విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునకు సగరచక్రవర్తికథఁ దెల్పుట	...	89
ఇంద్రుఁడు వందనచే సగరునియాగీయాశ్వమును గొనిపోవుట	...	90

విషయము.

పుట.

సగరపుత్రులు భూమియంతయుఁ ద్రవ్య నారంభించుట	...	103
దేవతలు సగరపుత్రభీతులై బ్రహ్మతో మొఱలిడుట	...	104
కపిలహర్షి క్రోధానలంబున సగరపుత్రులు దగ్ధులగుట	...	106
సగరుఁడు దశపుత్రులజాడఁ గనుంగొనుట కంశుమంతుఁ బుత్రైంచుట
అంశుమంతుఁడు కపిలాశ్రమంబున నశ్వమును భస్మీకృతజనకులనుం గాంచుట
గరుడుఁ డంశుమంతునికిఁ బొడసూపి తజ్జనకులకు సద్గతి గలుగు నుపాయం బెఱిగించుట	...	107
భగీరథుఁడు గంగావతరణమునకుఁ గాఁ దప మొనర్చుట	...	108
భగీరథునకుఁ బ్రహ్మప్రత్యక్షమై గంగాపాతము సహించుటకై యీశ్వరుని బ్రార్థించు మనుట
భగీరథునికిఁ బరమేశ్వరుండు పొడసూపి గంగను శిరంబున వహింతు నని కరుణించుట	...	109
గంగావలేనంబునకుఁ గ్రుద్దుఁడై పరమేశ్వరుండు దనజటాజూటంబుఁ బెంచుట	...	110
భగీరథుండు శివశిరంబునఁ బడినగంగం గానకి తపం బొనరింప శివుండు కరుణించుట...
జహ్నుసుహాముని గంగానది యంతయు మ్రింగుట	...	113
బ్రహ్మ భగీరథునిఁ బ్రశంసించి సరింబు లొసంగుట	...	114
విశ్వామిత్రుండు శ్రీరామునికి సముద్రమథసృష్టాంతం బెఱిగించుట	...	116
శివుండు దేవతలచేఁ బ్రార్థితుఁడై విష్ణునాటి హలాహలంబును మ్రింగుట
మందరగిరిని విష్ణువు కూర్చురూపంబున పీఠమీఁదఁ ధరించుట	...	117
విష్ణువు మోహినీవేషంబున సమృతంబు సురలకుఁ బంచిపెట్టుట	...	118
శ్రీరాముండు సీతీసిద్ధుని జయించుఁ బుత్రునిఁ బడయ వరం బొసంగుట
రాముండు సీతకు వనవాసంబునం గల దిత్తిగర్భంబును ఖండించుట	...	121
సీత తన్ను వనమునకుఁ దోడ్కొనిపోవలయు నని నిర్బంధించుట	...	122
రాముండు సీతను వనమునకుఁ దోడుకొని పోవుటను సమ్మతించుట	...	123
రాముండు సీతకు గుర్వాజ్ఞానుల దనధర్మమును బ్రశంసించి చెప్పట
రాముండు సీతతో బ్రాహ్మణులకు దానములు నేయు మనుట	...	268
లక్ష్మణుండు నేనును వనమునకు నచ్చెదనని రామునిఁ బ్రార్థించుట
రాముండు లక్ష్మణుని వనమునకు రావల దనుట	...	269
లక్ష్మణుండు సయ్య క్తికంబుగా రాముని వేడుట
రాముండు లక్ష్మణవనాగమనంబున కొడంబడుట	...	270
రాముండు పసిష్ఠపుత్రం డగుసుయజ్ఞు రావించుట	...	271
రాముండు సుయజ్ఞులకు ధనధాన్యమణిగో భూషణాదుల నొసంగుట
త్రిజటుఁ డనుబ్రాహ్మణో త్తముండు రామునికడ కేఠెంచుట	...	272
రాముండు త్రిజటునికి బహుసహస్రంబులు గోవు లొసంగుట
రాముండు దశరథదర్శనంబున కేగుట	...	273
జను లందఱు రామునిఁ జూచి పలుకెఱంగుల విలపించుట	...	274
రాముండు దశరథునకుఁ దనరాకఁ బెచ్చుమని సుమంతు నియోగించుట	...	275
రాముండు సుమంతుండు వెంట రాఁగ దశరథునికడ కేగుట	...	276

విషయము.	పుట.
రాముడు వనమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యిచ్చుని దశరథుని వేడుట	276
దశరథుఁడు రామునికి వనమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యొసంగుట	277
రాముఁడు దశరథు నూరార్చుట	278
సుమంత్రుఁడు కైకేయు నధిష్ఠేపించి దూఱుట	279
సుమంత్రుఁడు కైకేయితల్లిదురాచారంబు లంగడించుట	280
సుమంత్రుఁడు కైకేయికి నీతులు చెల్పుట	”
కైకేయి దశరథునితో సగరుఁ డసహంజునట్లు రాముని వనమునకుఁ బంపు మనుట	282
సిద్ధార్థుం డనువృద్ధునంత్రి కైకేయికి నయంబుఁ చెల్పుట	”
దశరథుఁడు కైకేయికి నయంబుఁ చెల్పుట	283
రాముఁడు దశరథుని వల్కలము లడుగుట	”
రాముఁడు నీతికు వల్కలములఁ గట్టుట	”
వసిష్ఠుఁడు కైకేయిని దూఱుట	284
దశరథుఁడు కైకేయి యన్యాయంబు నుగ్గడించుట	285
రాముఁడు కాసల్యును సన్మానించుచుండు మని దశరథునిఁ ప్రార్థించుట	287
దశరథుఁడు నీతికు దివ్యవస్త్రాభరణాదుల నొసంగుట	”
కాసల్య నీతికు హితోపదేశముఁ జేయుట	288
రాముఁడు కాసల్య నూరార్చుట	289
నీతిరామలక్ష్మణులు రథారూఢులై తరలుట	290
రాముండు సుమంత్రుని రథమును వేగముగఁ దోలు మనుట	293
అంతఃపురస్త్రీలు రామవివాహసంబంధము గూర్చి విలపించుట	294
దశరథుఁడు కైకేయిని దూఱుట	295
దశరథుఁడు రాముని బేర్కొని విలపించుట	296
దశరథుఁడు కాసల్యానవసమున కరుగుట	297
కాసల్య పుత్రునిఁ బేర్కొని విలపించుట	”
సుమిత్ర కాసల్య నూఱడించుట	299
రాముఁడు పౌరుల నూఱడించుట	301
విశ్రులందఱు రాముని వనమునకుఁ బోవలదని ప్రార్థించుట	302
రాముండు తనుసాతీరంబుఁ జేరుట	303
రాముఁడు నిద్రితు లగుపౌరుల వండించి వనమున కరుగుట	305
పౌరులు నిద్రలేచి రామునింగానక విలపించుట	306
పౌరకాంతలు భర్తలతోడ నానాప్రకారంబుల విలపించుట	307
వనంబునకుఁ బోవు రామునిఁజూచి గ్రామనివాసులు దుఃఖించుట	309
రాముఁడు జనపదనివాసు లగుజనుల నూఱడించుట	310
రాముఁడు గంగానదిఁ జేర నరుగుట	311
శృంగిబేరపురాధీశుం డగుగుహుండు రామునిం జూడఁ వచ్చుట	312
గుహుఁడు లక్ష్మణుఁడు నిద్రపోకయుండుటను జూచి పరితపించుట	314

విషయము.

పుట.

లక్షణుఁడు రామునివహసమును గుహునితోఁ జెప్పి దుగ్గిఱించుట	...	314
లక్షణునాఙ్గు గుహుఁడు గంగ దాటుట కోడఁ జెప్పించుట	...	316
రాముఁడు సుమంత్రు నయోధ్యకుఁ బొమ్మని చెప్పట	...	317
రాముఁడు సుమంత్రునితోఁ దిశరథాదులనుఁ దననమస్కారములఁ జెల్పు నునుట	...	''
సుమంత్రుఁడు రామవియోగమును దలంచి దుగ్గిఱించుట	...	318
సుమంత్రుఁడు తామను రామునితోడ వనమునకు వచ్చెను ననుట	...	319
రాముఁడు సుమంత్రు నయోధ్యకుఁ బొమ్మనుటనుఁ గారణముఁ జెప్పట	...	320
రామలక్షణులు జడలఁ దాల్చుట	...	321
సీతారామలక్షణులు నౌకారోహణముఁ జేయుట	...	''
సీతాదేవి గంగానదినిఁ బ్రార్థించుట	...	322
రాముఁడు దిశరథాదులఁ దలఁచుకొని దుగ్గిఱించుట	...	323
రాముఁడు లక్షణు నయోధ్యకుఁ బొమ్మని చెప్పట	...	324
రాముఁడు లక్షణుఁడు వనమునకు వచ్చుటను సన్మతించుట	...	325
సీతారామలక్షణులు భరద్వాజాశ్రమముఁ జేరుట	...	326
భరద్వాజుఁడు రామునకుఁ జిత్రకూటమునకుఁ బోవుదారి యెఱింగించుట	...	328
భరద్వాజుచచ్చకారముఁ రాముఁడు చిత్రకూటమున కరుగుట	...	''
సీతారామలక్షణులు యమునానది ను తీరించుట	...	329
సీత శ్యామనామకం జైనవ్యగ్రోద్ఘాతంబునకు నమస్కరించుట	...	''
రాముఁడు సీతను వనంబులయంగలిచిత్రంబులను జెల్పుట	...	330
రాముఁడు నాల్గి కినుహమునియాశ్రమముఁ జేరుట	...	331
సీతారామలక్షణులు షడ్విశాలాప్రవేశము చేయుట	...	332
సుమంత్రుం జయోధ్య కరుగుట	...	333
సుమంత్రుఁడు దశరథుని సంగర్భించుట	...	334
దశరథుఁడు సుమంత్రుని రామవృత్తాంతం బడుగుట	...	335
సుమంత్రుఁడు దిశరథునికి రామవాక్యంబులఁ జెప్పట	...	336
సుమంత్రుఁడు దశరథునికి లక్షణువాక్యంబులఁ జెప్పట	...	337
సుమంత్రుఁడు దశరథునికిఁ దాను దారిలోఁ గన్నతెఱంగుఁ జెల్పుట	...	338
దశరథుఁడు తన్ను దూఱుకొనుచు నానాప్రకారంబుల దుగ్గిఱించుట	...	339
సుమంత్రుఁడు కొసల్య నూఱుపించుట	...	340
కొసల్య దశరథుని నిందించుట	...	342
దశరథుఁడు తాను మున్నుచేసిక మునికుమారవధముఁ దలంచుకొనుట	...	344
దశరథుఁడు సమ్రుదై కొసల్య సమానయించుట	...	345
కొసల్య దశరథు సమానయించుట	...	''
దశరథుఁడు కొసల్యను మున్ను తాను జేసినమునికుమారవధముఁ జెల్పుట	...	347
దశరథుఁడు పుత్రశోకమున నృతుఁ జరుగుట	...	353
నృతుం జనదశరథునిఁ జూచి యంతఃపురస్త్రీ లందఱు విలపించుట	...	355

విషయము.

పుట.

కాసల్య కైకేయిని దూఱుట	...	355
గౌతమాదిమునులు వసిష్ఠునితో రాజ్యమునకు రాజు సేర్పఱుపవలయు ననుట	...	357
వసిష్ఠుఁడు భరతశత్రుఘ్నుల దోడ్పొని రమ్మని మంత్రుల నియోగించుట	...	360
వసిష్ఠునియుక్తు లగుచారులు గిరి ప్రజపురంబుఁ జేరుట	...	"
భరతునికి దుస్స్వప్ను మగుట	...	361
భరతుఁడు తనప్రియసఖునికి స్వప్నుప్రకారముఁ దెల్పుట	...	"
అయోధ్యనుండి వచ్చినదూతలు భరతుని సందర్శించుట	...	362
భరతుఁడు తనమాతామహుని నయోధ్య కరుగుటకు సెల వడుగుట	...	"
మాతామహమాతులు భరతునకుఁ గానుక లొసఁగుట	...	363
భరతుం డయోధ్య కరుగుట	...	"
భరతుం డయోధ్యను జూచి యందలిదుర్జునిమిత్రముల సారథికిఁ జూపుట	...	365
భరతుఁడు కైకేయిని సందర్శించుట	...	366
భరతుఁడు పితృమరణం బెఱింగి దుర్జునించుట	...	367
భరతుఁడు కైకేయిని రామవివాసంబునకుఁ గారణం బడుగుట	...	369
కైకేయి భరతునకు రామవివాసంబునకుఁ గారణంబుఁ దెల్పుట	...	"
భరతుండు కైకేయిని దూఱుట	...	370
భరతుఁడు కైకేయికిం బుత్రశోకము దుస్స్వరూపని యొఱింగించుట	...	373
భరతుం డమాత్యమధ్యముఁ బ్రచూణము సేయుట	...	374
కాసల్య శోకావేశంబున భరతుని దూఱుట	...	375
భరతుఁడు కాసల్యముందరి తాను రాజ్యరామవివాసములఁ నోరలేనని శపథముసేయుట	...	376
కాసల్య దుర్జునులతోఁ జనుభరతు నాశ్వాసించుట	...	378
భరతుండు దశరథునికి దహనసంస్కారముఁ గావించుట	...	379
దగ్ధం బగుదశరథునిశరీరంబుఁ జూచి భరతశత్రుఘ్నులు విలపించుట	...	380
శత్రుఘ్నుఁడు మంథరాకైకేయులఁ బట్టుకొని బెరరించుట	...	382
భరతుఁడు రాజాభిషేకర్తలతో రామునకే యభిషేకముఁ గావించెనననుట	...	383
భరతుఁడు వనమార్గాడికంబులఁ బరిష్కరింపఁ బ్రజల కాఙ్గాపించుట	...	"
భరతునియుక్తు లగుకర్కరారులు నవంబున రాజమార్గంబు గావించుట	...	384
వసిష్ఠుఁడు భరతునితో రాజ్యం బంగీకరింపుమని చెప్పట	...	385
భరతుఁడు వసిష్ఠునితో క్షీరాముడే రాజ్యాధిపతి కావలయు ననుట	...	387
భరతుఁడు నైన్యసమేతంబుగఁ బయనంబై వెడలుట	...	388
భరతుఁడు గంగానదిఁ జేరుట	...	"
గుహుఁడు భరతునిఁగూర్చి శంకించి తనవారితో నాలోచించుట	...	389
గుహుండు భరతునిఁ జూడ నరుగుట	...	"
భరతుఁడు గుహునకు నిజాగమనకారణముఁ దెల్పుట	...	390
గుహుఁడు భరతునికి లక్ష్మణుని సౌహార్ద్రం బభివర్ణించి చెప్పట	...	391
కాసల్య భరతు నూఱుడించుట	...	394
గుహుఁడు భరతున కింగుదీతరుమూలంబునందు రామశయ్యం జూపుట	...	"

విషయము.

పుట.

అకంపనందు రావణునికి రామునిపరాక్రమప్రకారము చెప్పుట	...	540
అకంపనందు రాముని జంతుల కుపాయము రావణునికి చెప్పుట	...	541
రావణుడు మారీచునికడ కేగుట	...	542
మారీచుడు రావణునకు హితోపదేశముఁ జేయుట	...	543
రావణుడు మారీచు నవనప్రకారంబున నురలి లంకకేగుట	...	544
శూర్పణఖ రావణునికడ కేటెంచుట	...	545
శూర్పణఖ రావణుని నానావిధంబుల దూఱుట	...	546
శూర్పణఖ రావణునికి రామునివృత్తాంత వంతయుఁ చెప్పుట	...	547
శూర్పణఖ రావణునికి సీతారూపవేధనముఁ బ్రస్తుతించి చెప్పుట	...	548
రావణుడు సీతాపహరణమునకై బైలుదేలుట	...	549
రావణుడు మారీచునికడ కేగుట	...	550
రావణుడు మారీచుని దనుకు సీతాపహరణమునంగు సహాయునిఁ గన్పఱుట	...	552
మారీచుడు రావణునకు హితోపదేశము సేయుట	...	553
మారీచుడు రామునిచే దాను బడినపాటు రావణునకుఁ చెప్పుట	...	554
మారీచుడు తనకుం గలరామధయమును రావణునకుఁ చెప్పుట	...	557
రావణుడు మారీచుని దూఱుట	...	558
రావణుడు మారీచున కతఁడు చేయవలసినకార్యముఁ జెప్పుట	...	559
రావణుడు మారీచుని బెడరించుట	...	560
మారీచుడు రావణుని బహుముగా దూఱుట	...	561
రావణుడు మారీచునిసహాయమునఁ జై రామాశ్రమమునకుఁ బోవుట	...	562
మారీచుడు సువర్ణచిత్రమృగరూపమును గైకొనుట	...	563
సీత మాయామృగమును జూచి యచ్చెరువొందుట	...	564
లక్ష్మణుడు స్వర్ణమృగము రాక్షసమాయ యని రామునికిఁ జెప్పుట	...	565
సీత మాయామృగమును బట్టి తనికిప్పుని రామునిఁ బ్రార్థించుట	...	566
రాముడు లక్ష్మణునకు మాయామృగము నభివర్ణించి చెప్పుట	...	567
రాముడు మాయామృగమును ఒట్టుటవలెగా దాని వెంబడించుట	...	568
మారీచుడు రామస్వరూపముగా నతఁడును	...	569
సీత లక్ష్మణునితో రాముని రక్షింపఁ బొమ్మని చెప్పుట	...	570
సీత లక్ష్మణుని నానావిధంబుల దూఱుట	...	571
లక్ష్మణుడు సీత మాటలకుఁ గలుకుటఁబడుట	...	572
లక్ష్మణుడు రాముని విదగ్ధకు బోవుట	...	573
రావణుడు యతిరూపగరుఁడై సీత కడకు వచ్చుట	...	574
సీత యతివేషధారి యైన రావణున క్షణవ్రతాద్యదు లొనంగుట	...	575
సీతాదేవి తనవృత్తాంతవంతయు రావణునికిఁ జెప్పుట	...	576
రావణుడు సీతాదేవికి దనిజస్వయావం బెఱింగించుట	...	577

విషయము.

పుట.

సీతాదేవి రావణునిఁ దృణీకరించి పలుకుట	...	576
రావణుండు సీతాదేవికిఁ దనపరాక్రమాతిశయముఁ చెల్పుట	...	578
రావణుండు సీతాదేవి నెత్తికొని పోవుట	...	581
సీతాదేవి రావణహృత్ యై రామలక్ష్మణులఁ దలంచి విలపించుట	...	„
జటాయువు రావణునికిఁ హితోపదేశముఁ జేయుట	...	582
జటాయువు రావణునితో యుద్ధము చేయుట	...	585
జటాయువుచేత రావణుండు విగ్రహం దగుట	...	„
రావణుండు జటాయువుయొక్క పక్షపాదంబుల ఖండించుట	...	587
సీతాదేవి జటాయువును జూచి విలపించుట	...	588
సీతాదేవి ధరించి యున్నపుష్పాభరణములు పుడమిం బడుట	...	589
సీతాదేవి తన్ను బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవు రావణుని దూఱుట	...	590
సీతాదేవి యాభగణంబుల మాటఁగాఁ గట్టి వానరులయొద్ద నైచుట	...	592
రావణుండు సీత నెత్తికొని తన యంత్రోపుమున కరుగుట	...	„
రావణుం దెనమండ్రు గొత్తునుల జవస్థానంబునకుఁ బంపుట	...	593
రావణుండు జానకికిఁ దనభాగ్యముఁ జూపుట	...	594
సీతాదేవి రావణుని నిరసించుట	...	596
రావణుండు సంవత్సరములోపలఁ దన మాటకొడఁబడవచ్చుఁ జంపింతు నని సీతను దెవరించుట,	...	598
రామునికి దుర్నిమిత్తము లగవడుట	...	599
రాముండు తనకడకేయింపులక్షణుం జూచి దుఃఖితుం డై సీతాక్షేపం బడుగుట	...	600
లక్ష్మణుండు రామునికిఁ దాను సీతను విడిచి నచ్చుటనుఁ గారణంబుఁ చెల్పుట	...	602
రాముండు లక్ష్మణుని దూఱుట	...	603
రాముండు నిజాశ్రమమునందు జూపిం గానక పరితేపించుట	...	604
రాముండు నవమృత్యుదులను జూకి పోయితియ నడుగుట	...	„
రాముండు సీతాస్పృహంతమును గోదావరి నడుగుట	...	613
లక్ష్మణుండు రామునికి మృగంబులు సీత జాడఁ చెల్పుటను జెప్పట	...	614
రామలక్ష్మణులు మృగనూతితమార్గమున సీతను వెదకుట	...	„
రాముండు జటాయువుచేత భగ్నంబై నరావణపథంబుఁ గని విత్కించుట	...	615
రాముండు క్రోధం బలించింది తైలోక్యసంహారంబుఁ జేసిన ననుట	...	617
లక్ష్మణుండు రాముని హృదయపుల ననూయించుట	...	618
రాముండు ఖండితపక్షపాదుం డై పడి యున్న జటాయువుం గనుట	...	620
రాముండు జటాయువు పాలెఱింగి గుఱిఖించుట	...	621
జటాయువు రామునకు రావణుండు సీత నెత్తికొని పోయిన తెఱంగెఱింగించుట	...	622
జటాయువు మృతుం దగుట	...	„
రాముండు జటాయువునకు దహనాది సంస్కారంబులఁ గావించుట	...	623
లక్ష్మణుండు తన్ను మోహించినరాక్షసి కర్ణవాసికాస్తంభముల ఖండించుట	...	624

విషయము.

పుట.

రామలక్ష్మణులు కబంధునిబాహుపాశమునఁ జిక్కు వడుట	...	625
రాముఁడు కబంధుబాహువులఁ జిక్కువడుటకు దుర్గభించుట	...	„
లక్ష్మణుఁడు రామునితోఁ గబంధుబాహువుల ఖండింప వలయుననుట	...	626
కబంధుఁడు రామలక్ష్మణులకుఁ దనచరిత్రం బెఱింగించుట	...	627
రామలక్ష్మణులు కబంధునికశేబరంబు దహించుట	...	629
కబంధుఁడు దివ్యరూపముఁ దాల్చి రామునితో సుగ్రీవసఖ్యము నేయు మని బోధించుట.	„	„
కబంధుఁడు రామలక్ష్మణులకు సుగ్రీవునికడ కేగుటకు మార్గముఁ జూపుట	...	631
రామలక్ష్మణులు శబరింజూచుట	...	633
శబరి రామునకు మఠంగమహర్షి మాహాత్మ్యం బెఱింగించుట	...	634
శబరి శ్రీరామానుజ్ఞం బొంది దివంబున కేగుట	...	„
రామలక్ష్మణులు పంపాసరోవరంబుఁ జేరుట	...	635

శ్రీ రస్తు.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

అగోపీనాథులు

రామచరితము

పీఠిక.

మీఱ న్వనజాననాదికులు ప్రార్థింపఁ ఖలశ్రేణి సం
 గ్రామక్షోణి జయించి సాధుజనులఁ రక్షించి భూభారము
 ద్దామప్రీతి హరించి ధర్మమును సంస్థాపింపఁ గృష్ణాకృతిఁ
 భూమానందముతో జనించినకృపాపూర్ణుఁ హరిం గొల్చెదన్. 1

చ. కలశపయోధిపుత్రి యలఁకాంచనగర్భునిఁగన్నతల్లి క
 ల్వలదొరత్తోడఁబుట్టు హరిఁవల్లభ లేములఁబాపులేమ సాం
 పలరఁగఁ బద్మపండములఁయందు వసించెడుతన్వి లచ్చి నా
 కెలమి సమస్తసంపదలఁ నిచ్చి కృతార్థునిఁ జేయుఁ గావుతన్. 2

సీ. కరటిచర్మముఁ దానుఁ గట్టి భక్తులకు నుచర్లచేలంబు లెఁవ్వాఁ డొసంగె
 ఫణిహారములుదానుఁబైఁదాల్చియెవ్వాఁడు, మణిహారములుదానుఁగణమునకిడఁ
 గాలకూటముఁ దానుఁ గబళించి సేవక,తతుల కెవ్వాఁ డమృతం బొసంగె
 దాను గపాలంబుఁ ధరియించి యెవ్వాఁడు,మితిలేనిభాగ్య మాశ్రితుల కిచ్చె
 తే. నట్టిపరమదయాశాలిఁ నబ్జమాళి, నఖిలలోకేశు భూతేశుఁ నభ్రకేశుఁ
 బ్రమథగణనాథు విసతనుఁపరవనాథుఁ, బాఠవతీనాథు మదిలోనఁబ్రస్తుతింతు.

మ. పతిసామేన వసించి భారతియు లోపాముద్రయుఁ లక్ష్మీయుఁ
 సతతంబుఁ భజియింప భూరికరుణాఁచంచత్కటాక్షంబులఁ
 బతికన్న న్నతకోటి కెక్కుడుగ సంపదోగసౌభాగ్యముల్
 చతురత్వంబున నిచ్చుగౌరి నను వాత్సల్యంబునఁ బ్రోవుతన్. 4

- మ. హరినాథీకమలంబునం బూడమిభాషాబ్జక్షణం బత్నిఁగాఁ
గర మర్థిం గొని తత్సమేతముగ వేడ్క బద్ధవీతస్థుఁడై
పరమప్రీతి ననందనాదులు భజింపఁ నేర్పు మీఱఁ ద్రయా
సరణి ముజ్జగముల్ సృజించిన జగత్సృష్ట నిర్విధి గొల్పెదన్. 5
- శా. వీణావు స్తకపాణి పట్టదలసఁ ద్వేణి బృహత్సైకత
శ్రోణి బద్ధజరాణి సర్వసుగుణః శ్రోణి బురాణి న్నతేం
ద్రాణి న్నేత్రజ్వలైః బాదగతగీర్వాణి బ్రవృద్ధాశ్రిత
శ్రేణి న్నాణి సభీష్టసిద్ధికి మదిఁ నేవింతు నశ్రాంతమున్. 6
- పంచచామరము. అజాది దేవబృంద మేమహాత్ము భక్తి నాత్మలో
నజనము సృజించి వాంఛితార్థసిద్ధి గాంచు నా
గజాన్యు సర్వదేవతాగ్రగణ్యు గార్తికేయపూ
ర్వజుఁ గణాధిపుం ద్రిలోకపందితుఁ భజించెదన్. 7
- సీ. రామనామాంకితరత్నముద్రిక యిచ్చి, జనకజప్రాణ మేఘనుఁడు నిలిపె
మైథిలీవరశిరోమాణిక్య మర్పించి, కడిమి నెవ్వఁడు రాఁగువునిఁ బ్రోచె
బ్రతికించె నెవ్వఁడు పరమదివ్యృషధీ, దాసంబుచే సుమిత్రాతనూజుఁ
బూని యెవ్వఁడు రామునిరాకయెఱిగించి, భరతశత్రుఘ్నుల ప్రతుకఁ జేసె
తే. సమరమున మూర్ఖు నొందినఁసకలకపులఁ
బ్రాణము లొసంగి యేమహాబలుఁడు మనిచె
నట్టిపరమోపకారి జితాఖిలారి
నద్భుతవిహారి సామారి నభిమతింతు. 8
- చ. సరసిజగర్భనిర్మితలసచ్చతకోటివిశాలరాఘవే
శ్వరచరితంబు లోకహితసంగతి నిర్వదినాల్గు వేలుగా
పరుస రచించినట్టి మునిపల్లభు నాదికవింద్రు యోగవి
స్ఫురితు విరించనాంశభవుఁ బుణ్యుఁ బ్రచేతసుపుత్రుఁ గొల్పెదన్. 9
- చ. తోలుత జగద్ధితంబుగ శ్రుతుల్ విధజించి తదర్థయ్యక్తిచే
నెలమి బురాణము ల్పదియు నెన్నిదియు రచియించి సన్నతిఁ
బలువుగ భారతం బనెడుపంచమవేదముఁ జేసినట్టిని
ర్మల్గునిఁ ద్రివిక్రమాంశజుఁ బరాశరపుత్రుని సన్నుతించెదన్. 10
- సీ. వేడ్కతో నెద్దాని వినినఁ బరించినఁ, గర మర్థి భోగమోక్షము లొసంగు
నరుదార నెద్దిగాయత్ర్యాఖ్యసత్పర, బ్రహ్మానివాసమై పరఁగుచుండు
రత్నాశ్రయ మగుసముద్రముభంగి సత్కథా, విస్తీర్ణమై యెద్ది విరుతి కెక్కు
నొక్కపాదంబైన నొక్కపదం బైన, నెద్దానిఁ బరియింప నిచ్చు బరము
తే. శ్రుతిమనోహర మెద్ది విశ్రుతపురాణ, మునిరచితమెద్ది సత్కావ్యముఖ్యమెద్ది.

యట్టిబుధ సేవ్య మైన రామాయణమున, కాదికావ్యంబునకు నతులించరింతు.

ఉ. శంకర పంకజాక్షు గిరింజా హనుమన్తుఖ దేవతానుకం
పాంకకటాక్షులబ్ధ కవిం తా కరులై బహుకావ్యనాటకా
లంకృతు లాచరించి విపులం బగువిశ్రుతిఁ గన్నయట్టిని
ష్పంకులఁ గాళిదాసముఖసత్కవుల న్మది సన్నుతించెదన్. 12

ఉ. భారతరామనచ్చరితంభాగవతాదిమహాపురాణము
ల్లోరి తెనుంగున న్నిఖిలలోకహితంబుగఁ జేసినట్టియా
ధీరుల నన్నపార్య కవితెక్కున భాస్కర పోతనాదులఁ
సూరివరేణ్యులం బరమశుద్ధులఁ జిత్తమునం దలంచెదన్. 13

చ. సరసపదార్థసంగతులఁ జారుతరంబుగ సత్ప్రబంధము
ల్వరున రచించి ప్రీతి మధుఁవైరి కొనంగి కృతార్థులై రహిం
బరరచితప్రబంధములు • బాగుగఁ గన్గొని యాదరించుచుఁ
బరఁగెడు వర్తమానకవివర్యుల వార్యులఁ బ్రస్తుతించెదన్. 14

మ. ఇల సర్వజ్ఞుఁడు దేవదేవుఁడు రమాధీశుండు లే డన్యఁ డే
నెలమి నేర్చినభంగిఁ జెప్పితి శుభం • బీరామచారిత్రముఁ
బలుమా టిందులఁ దప్ప లుండిన గణింపఁ బోక సద్భక్తితోఁ
దిలకింపం దగు భావనత్కవు లమంధీభూతచేతస్కులై. 15

ఉ. కొంచెపువిద్యల న్లడుపుఁకూటికి నన్యలయొద్దఁ జేరి తా
రించుక పారమార్థికము • నెంచక యన్నియు నేర్చినట్లు గ
ర్వించి కృతుల్ రచించుటకుఁ • బెల్కు టి సత్కవులఁ గుయుక్తులఁ
వంచన సేయు దుష్కవుల • వారక బుద్ధి నిరాకరించెదన్. 16

చ. నృపతుల వేడినఁ గరుణ • నిచ్చిన నిత్తురు దంతివాజర
త్నపటధనాగ్రహారములు • దప్పక యన్నియు సస్థిరంబు లా
విపులకృపావయోధి యదుఃపీరుని వేడినఁ ప్రీతి నిచ్చుని
త్యపదము నట్టివానిఁ గొనియాడక యన్యల వేడ నేటికిన్. 17

చ. స్థిరమతి మాధవాంకితముఁ • జేసి రచింపఁగఁ బోలు సత్కృతు
ల్గరసత సందుఁ జెప్పఁబడులక్షణదోషము లెన్ని యున్న నా
హరికరుణావిశేషమున • సన్నియుఁ జాల గుణంబులై చనుఁ
బరుసువు సోక లోహము ధ్రువంబుగఁ గాంచన మైనకై వడిన్. 18

చ. చతురత మీఱఁ బాకములు • శయ్యలు రీతు లలంకృతుల్ ధ్వనుల్
విత్తరసంబులుఁ మఱియు • వృత్తులు దోషములుఁ గుణంబు లు
న్నతిఁ బరికించి సత్కృతి యొసర్చినఁ దత్కృతి లోకపూజ్యమై
యతులితభంగి వృద్ధి గను • నావిధుభాస్కరతారమై భువిన్. 19

చ. అరుదుగ నాఁగిముత్రైములఁ హారము గూర్చినమాడ్కి లో వెలిక

సరి మెఱుఁగుల్ సెలంగుపదఁజాలము గూర్చి రసార్థకారవ

స్ఫురణ దలిర్ప సత్కృతులుఁ పూని రచించినసత్కవిత్వము

సరసకవిత్వ మండ్రు కవినత్వము లనన్యకృతు ల్గణింతు రే.

20

వ. అని యివ్విధంబున నభీష్టదేవతాస్థానంబును సుకవిజనబహుకరణంబును
గుకవిజననిరాకరణంబును సత్కృతి ప్రస్తుతియునుం గావించి మద్వృత్తాంతంబు
వివరించెద నేను బదియాఱువత్సరంబులవాఁడనై యుండుతఱి నొక్కనాఁడు సిం
హపురంబునుండి నృసింహ దేవ కల్యాణోత్సవసమాలోకన కుతూహలాతిరేకం
బున వేదశైలంబునకుంజని యందొక్కమహాయోగివలన నొక్కవిద్య పడసి తత్ప్ర
సాదలబ్ధకవిత్వవిద్యావిశేషుండనై యుదంచితమందారకుసుమబృందనివ్యంధమ
కరంద బిందుసందోహవేశలసుధామయమంజులశబ్దప్రపంచంబును నవరసోచిత
చాతుర్య సౌకర్య నిగూఢార్థ సంగ్రహ సాహిత్య సాధ్య నానాలంకారసంగ్ర
హంబును ధర్మార్థ కామమోక్ష ప్రదంబును బురాణమునికథితంబును సకల
విద్యజ్ఞనవ్యంబును నగునొక్కమహాకావ్యంబు భగవత్ప్రీతికొఱకుం గవిజ
నాసుమతంబున రచియింపం దలంచి యట్టిమహాకావ్యం బెయ్యది యామహా
ప్రబంధరాజంబునకు నాయకరత్నం బెవ్వండొకో యని విచారించు చున్న
సమయంబున.

21

సీ. రమ్యహాసమువాఁడుఁరతిరాజు ఋతురాజు, వలపించురహిమించుఁచెఱుపువాఁడు
మొగులువన్నియవాఁడుఁమురిపెంపుమురిపెంపు, దొలఁగించుచక్కనిఁగలమువాఁడు
కొమరుప్రాయమువాఁడుఁకమలారికొమరోలి, బురుణించుసొబగైనఁమోమువాఁ
వలుడఁచెక్కులవాఁడుఁబంగారుపొంగారు, వలిపెంపుజిగిమించుఁవలువవాఁడు

తే. చారుకోటిరకేయూరఁసారహీర, హారకుండలధాశిధఁశ్యమలవాఁడు

బర్హి బర్హావతంసుండుఁపరమపురుషుఁ, డొక్కఁడుకలలోనఁ జూపట్టెనుత్సృకమున.

ఉ. మీఱినవేడ్క నవ్వనదఁమేచక దేహమువానిఁ గాంతి పె

ల్లారెడుతమ్మిఱెకు లనఁ నొప్పెడుకన్నులవానిఁ బూర్ణిమాం

భోరుహవై రిమండలవిభూతిఁ గనం దగుమోమువాని సొం

పారెడువానిఁ గాంచి మదిఁ నద్భుతము న్నద మంకురింపఁగన్.

23

తే. కువలయానందరస మొనఁగూర్చువిధున

కలరుపద్మాను మోదియైఁ వెలయుహరికి

మహితసుమనఃప్రబోధియైఁ మలయుమాధ

పునకు నిట్లంటి వినయోక్తిఁ ననుపమముగ.

24

తే. అనఘపూర్ణకళానిధిఁ యనఁగ లోక

బాంధవుఁ డనంగఁ జతురాస్యభవ్యుఁ డనంగ

మాధవుఁ డనంగ సర్వజ్ఞః మహిముఁ డనంగ

వఱలు నీవెవ్వరయ్య యోపరమపురుష.

25

క. హరుఁడవొ మధుకై టభసం, హరుఁడవొ పల్కులవెలంది • యగు వాణిమనో
హరుఁడవొ ఘనశంబరసం, హరుఁడవొ శితకరుఁడవో మహాత్మ తెలువవే. 26

ఆ. దివ్యపురుష నీదు • తేజంబు పొడగన, విమలవృత్తి నాదు • తమము విరిసె
బొసంగఁ దెలివిఁ దాల్చి బుద్ధిప్రపంచంబు, చిత్తసంకజంబు • చెలువు మీఱ.

క. అనవుడు నద్దేవుఁడు మెల్ల నదనసరోజగంధంబుపారీలుబ్ధా
భినిచయముకరణి మోమున, ఘనాలకము లలరఁ బలికె • ఘననాదమునన్. 28

తే. ఏను గృష్ణుండ యుష్మదఃపీనభక్తి, కలరి యీపుట్టువునకు నత్యంతక్తి
సౌఖ్యములనంతరంబమోక్షంబొసంగఁ, దలఁచినాక్షాత్త రించితిఁదపముకలిమి.

ఆ. నన్ను మున్ను నెన్ను • చున్నకతంబున, సతజనావనము గుణమ్ము గాన
నిన్ను మెచ్చి కడుఁ బ్రసన్నుఁడ నైతి లే, కున్నఁ గాన వశమె • నన్నుఁ గుఱి.

క. వచ్చితి వర మిచ్చితి నీ, నైచ్చితి నీభాగ్య మెన్న • నేర్తురె యొరు లో
సచ్చరిత నకలదోషన, ముచ్చయములఁ బొసేతివి సమున్నతిఁ బుత్రా. 31

వ. వత్సా నీవు పవిత్రంబు లై నమదీయ దివ్యావతార చరిత్రంబులలో నీ కభీష్ట
మెయ్యది దాని మదంకితంబుగా నాంధ్రభాష వచింపు మక్కావ్యంబు నిర్వి
ఘ్నంబుగాఁ బరిసమాప్తి నొందించునట్టిభారం బేను బూనెద నీకును నీవు
రచించినకావ్యంబునకు సభ్యుడయవరంపరాభివృద్ధి యగునట్లుగా ననుగ్రహిం
చెద నీకీజన్మంబు దక్క నొండు జన్మంబు లే దేతజ్ఞస్మాంతంబునఁ బునరావృత్తి
రహితం బైన షరమపదంబుఁ బ్రాపించెదవు. 32

క. అని యాకమలాక్షుఁడు న, న్నని యుపదేశం బొసంగి • ఘనకగుణాసం
జనితానందమున వెసం, జనెఁ దా నందమున నందఃసంభవుఁ డంతన్. 33

వ. ఏను మేలుకాంచి మేలుకాంచితి నని యనంతసంతోషకలితస్వాంతండు నగుచుఁ
దదుదంతం బంతయు నార్యుల కెఱింగించితిఁ దదనుమతంబునఁ బురాతన పుణ్య
శ్లోక బ్రహ్మది విరచితంబును సనేకార్థప్రతిపాదకంబును నానావిధవిచిత్ర మధుర
శబ్దప్రపంచంబును వివిధాలంకారభూషితంబును గాయత్రీబీజసమ్మితంబునగుటం
జేసి వేదతుల్యంబును సకలరత్నంబులకు సముద్రంబునుంబోలె బహువిధేతి
హాసంబులకుఁ దానకంబును నాదికావ్యంబును సమస్తసురమునిగణ సేవ్యం
బును వక్తృశ్రోతలకు భవ్యంబును బురుషార్థంబులకు నివాసస్థానంబు నగు
రామావతారచరిత్రంబు భగవంతుం డగువాల్మీకి సెప్పిన క్రమంబునఁ జతు
ర్వింశతి సహస్రపరిమిత గ్రంథములోనం ద్రయోవింశత్యుత్తర సప్తశతవింశతి
సహస్రపరిమితం బైన బాలకాండ ప్రభృతిషట్కాండకథాప్రపంచం బంతయు
సమగ్రంబుగా సంధ్రభాష రచియింప నిశ్చయించి. 34

శా. వ్యాప్తి న్రామకథానుభూతము నిత్యంబు స్థమిం గ్రోలియుం
 దృష్టిం జెందనిపుణ్య నాదిమకవిఁ • దివ్యప్రభావాఢ్యునిఁ
 సప్తార్చిగిప్రతిమానపించి శరణుఁజూపఁగ నుద్యత్తప
 స్తవుం గొల్చెద నిష్టసిద్ధికి మరుఁత్నంపుఁజూఁ బ్రాచేతసుఁ. 35

క. అని యమ్మునిఁ బ్రార్థించినఁ, బనిగొని ముద మలర నాకుఁ • బ్రత్యక్షంబై
 తన కజఁ డొసఁగిన తెల్పిని, ఘనముగ నా కొసఁగి చనియెఁ • గారుణ్యమునన్.

వ. ఇ ట్లమ్మహాముని యంతర్ధానంబు నేసిన నేను బహుజన్మకృతసుకృతపరిపాకం
 బున నిమ్మహాకావ్య రాజుంబు దొరకొనియెఁ గదా యని సంతసిల్లి రామాయణ
 కథాప్రపంచవిరచనాదత్తుండనై యాభిముఖ్యంబు నొందితి. 37

ఉ. ము న్నలభాస్కరాదికవిముఖ్యులు ప్రీతి రచించి రీకథం
 జెన్నుగ నీవు గ్రమ్మట రచించుట కెయ్యది హేతు వంచు మీ
 రన్న బుధేంద్రులార వినుఁ • డారఘనాథచరిత్ర మెంద తె
 ట్లెన్ని న నన్నియపుల కఁహీనగతిఁ దగి యుండు నుర్వరన్. 38

వ. అదియునుంగాక తిక్కనసోమయాజి హరిహరనాథునిం గృతినాథునిం జేసి
 భారతంబు సాంగోపాంగంబుగా రచించెఁ బోతనామాత్యుండు నీతాపతిం గృతి
 పతింజేసి భాగవతంబు రచించెఁ గంకంటివాపరాజప్రధానండు రుక్మిణీశర్వరుం
 గృతీశ్వరుం జేసి యుత్తరరామాయణంబు రచించె నాదికావ్యంబును మహా
 మునిప్రణీతంబును పట్కండకథాప్రపంచసంచితంబైన యీపూర్వరామా
 యణంబు భాస్కరాదు లొక్కమర్పునిం గృతినాథునిం జేసి రచించి రిది
 సమీచీనంబు గా దిమ్మహాకావ్యంబునకు రమానాథుండె కృతినాథుం డైనఁ
 బదియాఱువన్నె బంగారునకు మాణిక్యంబుతోడి సంకర్కంబు గలిగిన చందం
 బున నధికోదయంబై యుండుఁ గదా యని తలంచి యీరామాయణకావ్యం
 బుతోలుతం గుశలపులవలన రామరూపధరుం డైననారాయణుండె వినియెఁ
 గావున నేనును దత్కృమంబున శ్రీకృష్ణరూపధరుం డైన రమావల్లభునిం
 గృతినాథునిం జేసి యీపుణ్యకావ్యంబు రచింప నిశ్చయించితి నీరామాయణ
 రహస్యార్థతత్వంబు దెలియుటకు వామలూరుతనయుం డొక్కండు దక్క
 నన్య లెవ్వరును సమర్థులు గా రైనను నాయెఱిగినంతఁ దేటపఱచెద నత్యా
 దరంబున సంగీకరింపవలయు నింక మదీయపంశావతారం బభినర్శించెద. 39

→|| గ్రంథకర్త సంశాసతార నిర్ణయము. ||←

చ. జలజభవాన్వయాటవివసంతుండు పావనగోపీనాథున
 త్కులకళాభిక్తై రవహితుండు కళాఢ్యుండు లోకబాంధవుం
 డలఘుపదార్థకర్త చతురాస్యుండు కామహరుండు నిమ్మహీ
 ణ్ణలి సుమనోవిభూతిఁ దగు • సాధుండు వేంకటేశ స్త్రీధీరుండె. 40

- తే. అట్టిసర్వజ్ఞునకు గౌరియనఁగ నార్య, యనఁగ శ్యామయనఁగ శివయనఁగ సర్వ
మంగళయనంగ సత్యసముహితభక్త, యగుచుఁ గామాక్షి దేవి యర్థాంగియ
క. ఆయిపుర కుదయించిరి, పాయక భగవంతుఁడైనభగవంతుఁడు సు య్యై.
శ్రీయుతుఁడు బుచ్చనార్యుం, డాయతసత్పథగు లగుచు * నర్వమనములై. 42
- తే. అంత భగవంతుపరిణామూనంతరమున, నతనికూరిమితమ్ముఁ డుద్భుతుఁడు బుచ్చ
నార్యుఁడారీతి ననసూయనత్రివోలె, బ్రేమశోగోనమాంబను బెండ్లియయ్యె.
క. ఆమిథునమునకుఁ గల్గిరి, ధీమహితులు నారసింహః పృథిశాలి యశో
ధాముఁడు రామాగ్రజను, త్రాముఁడు విభవాభిరామరామానుతు లై. 44
- క. అం దగ్రజుండు విప్రపు, రందరుఁ డనఁ బాగడు గనఁ బురందరకరిన
త్తుండేందుశారదాంబుడ, చండనయతుఁ డగుచు నరసశాస్త్రి వసుధలోన్.
తే. ఆనరసశాస్త్రిసతి వెంకమాంబ పతికి, భోగసౌభాగ్యనిత్యవిభూతు లొనఁగుఁ
దనువు నగముగ నొనరించి * ధవుని బికిర, మెత్తఁ జేసిన గిరిపుత్రి * నీనడించి.
ఉ. ఆమహానియమూర్తికి సమంచితోర్తికి వెంకమాంబయం
దీనుహిఁ బద్మనాభుఁ డన * నెంతయు నొప్పెడుపద్మనాభుఁడున్
సోమనిభుండు బుచ్చనయ * సొం పలరొ నరదుండు భూరివి
ద్యామహిమాధ్యుఁ డీతఁ డన * నాభగవంతుఁడు గల్గి రిమ్ముగన్. 47
- క. వారలలో నగ్రజుఁ డగు, నారాయణసముఁడు పద్మనాభుఁడు వెలసెన్
హారాంబుజహిరాంబుజ, వైరిపటీరహరహార * వర్ధితయతుఁడై. 48
- తే. నయవిశోధుఁ డగు పద్మనాభునకుఁ బు
రంధ్ర వేంకటలక్ష్మ్యంబ * రహి వహించె
గలిమిజవ్వని యన నెల్ల * కడల సిరులు
పరఁగ వెదచల్లు జలజాత * పాణి యగుచు. 49
- క. హరునకు నుమ కైటభనం, హరునకు రమ పద్మయోని * కలవాణి నిశా
కరునకు రోహిణీస్త్రియ నా, సరనున కద్దేవి ధర్మ * చారిణి యయ్యెన్. 50
- ఆ. చంద్రశేఖరునకు * వైలజ కెనయగు, పద్మనాభునకును * బరఁగ లక్ష్మీ
కొనర వేంకటాఖ్య * నుదయించితిఁగుమార, మదనుఁడనఁగ నేను * మహిమ వెలసి.
- ఓ. చిత్తంబు హరిగుణ * దింతనంబులయందు, శయములు విష్ణుపూజనములందుఁ
బాదంబులు రమాధి * పతి భజనమునందు, వీరులు విభు * ధ * ల్వినుటయందు
శిరము కైటభదైత్య * హరిననుస్కృతులందు, రసన గోవిందకీ * ర్తనమునందు
జతువు ల్లరియాప * సందర్శనమునందు, గాయంబు శౌరికైంక * ర్యమందు
- తే. సంతతము గీలుకొల్పి ప్ర * నన్న బుద్ధి, నన్యమేమియు నెఱుగక * యన్విభుండె
శరణమని నమ్మి కొలుచుచు * ధరి శరీర, సూత్రసలుపుడు సన్మార్గ * మధిగమించి.

మ. జననం బాదిగ రామపాదయుగళీ • సంసక్తచిత్తుండనై
జనితోత్సాహమునం దదీయకరుణాసంలబ్ధనానాకళా
ఖనినై తద్గణవైభవప్రచురమై • కన్పట్టురామాయణం
బనువొంద నిర్వరచితుఁ జ్రాధకవితావ్యాపార మేవారంగన్.

53

→|| గ్రంథకర్త తనగ్రంథము ప్రసిద్ధి కెక్కిన చందం బెఱింగించుట. ||←

ప. మఱియు నిష్కహాకావ్యంబు ధర్మార్థకామమోక్షప్రదంబై పుత్రపౌత్రప్రవర్ధ
నంబై యాయుఃకీర్తికరంబై కల్పద్రుమంబు చందంబున నందంబై యుండు నని
యిట్లు మద్వృత్తాంతంబును రామాయణకావ్యకరణసామర్థ్యంబు గలుగుటకుం
దగినయుపపత్తియు శ్రీకృష్ణదేవుని గృతినాథునిజేసి రచించుటకుం దగినకార
ణంబును మద్వంశక్రమంబును వివరించి నాచేత రచియింపబడిన యీరామా
యణంబు లోకంబునం బ్రసిద్ధి కెక్కినచందంబుఁ దేలుపఱచెద నేను శ్రీకృష్ణ
దేవాంకితంబుఁజేసి తదనుగ్రహబలవిశేషంబున నిరంతరాయంబుగా నిష్కహా
పుణ్యకావ్యంబు వత్సమాణక్రమంబున సాంగోపాంగంబుగా రచియించి దీని
లోకంబునం గలవండితసభలయందు విస్తరిల్లం జేయుటకుం దగినశ్రద్ధాభక్తులు
గలమహీపతు లెవ్వరో యని విత్కరించునట్టికాలంబున.

54

→|| శ్రీవేంకటగిరిపురవర్ణనము. ||←

సీ. కమలాప్తబింబంబుఁ • గలశంబుగాఁజేసి, కొనఁజాలుపడగలఁ • దనరురథము
లటు కరంబులు సాచియమరధునీసరో, జములఁ ద్రుంపగఁ జాలుసామజములు
హరి తేరిబాబాల • కర్ధపులాయిత, క్రమముఁ జెప్పగఁ జాలుఁఘనహాయములు
పిడికిటిపోటుల • బిడుదుకొండల నైనఁ, బిండి నేయఁగ నోపు • వీరభట్టులు
తే. కనకరావ్యవినీర్మిత • గగనచుంబి, మేరుకైలాసనన్నిభా • గారములును
నందనోపమోద్యానవనములు గలిగి, పోలుచు వేంకటగిరినామ • పురవరంబు.

క. సిరి కిరవై కవిశేఖర, పరిశోభితమై యనంతవైభవయత్నమై
నిరుపాధికనుఖమై య, పూర మలవైకుంఠపురముపోలికి నమరున్.

55

→|| శ్రీవేంకటగిరిపురాధిరాజునంశావతారవర్ణనము. ||←

సీ. యద్వంశకర్తయై • యలరెఁ బరాక్రమ, ఘనుఁడు రుద్రాదిత్యజనభిభండు
ఆచంద్రతారార్క • మైయుండ నప్తన, ప్రతిగోత్రముల సుర్విఁ • బాదుకొల్పి
కోరి యేకాదశగోత్రంబు లొక్కొక్క, గణముగా విభజించిక్రమముతోడ
నాగతాళంబులు • నయముతోవృషభంబు, పంచవర్ణంబు సమంచితముగ
రమ్యభేరిండవరాహాక్షంబులు, వాసికె బడగలుఁగా నొనర్చి
ఖడ్గనారాయణాఖ్యాతి సంపాదించి, వారలచేతఁ గప్పములు వడసి
పరఁగునయ్యనవోతిసరనాథులకుఁ జే, పుణ్యనంశంబునఁ • బుట్టి యెసఁగె
జగతిలో శ్రీరంగజంబుకేశ్వరపుర, నీచూపరిచ్చేదశీలి యగుచుఁ

- బాండ్యకీటంబు • బలిమిచే గొన్నమా,ధవభూధవుం డెందు • నవతరించె
బటశ్రీ శింగభూ•పాలీయ మనెడియ,లంకారశాస్త్రంబు • లలి రచించి
యరుదారరాయ వే శ్యాభుజంగుండన, బిరుదుఁగాంచియుదార•చరితుఁడగుచు
జెలువొందునర్వజు•శింగభూపాలుఁ డే, యమలాన్వయంబున • నవతరించె
తే. నట్టివెలుగోటివంశమం • దవతరించి, వెలయ రేచర్లగోత్రవ•విత్తుఁ డగుచు
వీరవర్చ్యుండువిద్యత్తు•మారయాచ, జనవిభుం డప్పురం బేలఁజతురుఁ డగుచు.
- తే. విశ్వనాథప్రతిష్ఠఁ గావించి వెలసి
నట్టిపుణ్యండు బంగారు•యాచవిభుఁడు
తనయుఁడై పుట్టె నతని కా•ధరణివిభుఁడు
విమలునిఁ గుమారయాచభూ•విభునిఁ గాంచె. 58
- తే. ధన్యుఁ డగు రాజమహాళికీ • దనయుఁ డగుట
విమధగణములఁ బ్రోచువివేకి యగుట
సానఁగఁ దారకహరయశః•స్ఫూర్తిఁ గనుట
యామహీనేతకుఁ గుమార•నామ మమరె. 59
- చ. వెలయఁగ నన్న రేశ్వరుఁడు • విష్ణుపురాణము నాంధ్రభాష నిం
పలర రచింపఁ జేసి దనుజారికృపాప్తికిఁ బాత్రభూతుఁడై
చెలగి జగంబులం గడుప్రసిద్ధికి నెక్కఁగ విశ్వనాథు ని
శ్చలవిభవంబులం దనిపి • చక్కఁగఁ దత్కృపఁ గాంచె నుర్వరన్. 60
- తే. ఆమహారాజనకుఁ బుత్రుఁ • డతిపవిత్రుఁ, డాదిరాజనిభుండు దివ్యప్రభుండు
దానమానధనుండు విద్యాఘనుండు, నతిలు బంగారుయాచభూ•పాలహాళి.
- చ. అరులకుఁ గాలదండ మఖిలాఘ్నలకు న్సురశాఖశాఖ భూ
భరము ధరింప భోగి జయపద్మకుఁ జక్కని జీవగట్టయై
పరఁగు జయాభిరాముఁ డగు•బంగరుయాచమహీవరేణ్యును
స్థిరతరబాహుదండ మని • ధీవరు లెన్నఁ జెలంగు చిహ్నుహిన్. 62
- || శ్రీ వెలుగోటిసర్వజ్ఞకుమారయాచేంద్ర భూపాలప్రశంస. ||—
- ఉ. ఆజ్ఞకు బద్ధులై నృపతు • లందఱు గొల్వఁగఁ బెక్కు వర్షముల్
విజ్ఞులు మెచ్చ ధాత్రి నతివిశ్రుతవైఖరి నేల నమ్మహా
స్రాజ్ఞన కుద్భవించె నిర•పాయమహావిభవోన్నతుండు న
ర్వజ్ఞకుమారయాచనరి•పాలుఁ డమేయగుణాభిరాముడై. 63
- మ. గణనాతీతగుణోన్నతుండును ద్రిలోకఖ్యాత చారిత్రుఁడుం
బ్రణుతప్రాభవుఁ డివ్వభుండు ధ్రువుఁడో • ప్రహ్లాదుఁడో యావిభి
షణుఁడో యంచు బుధు ల్నుతంప భగవత్సంసేవనానక్తపీ
క్షణచిత్తంబులకుం బ్రియుం డగుచు నా•త్మోభర్త ప్రోచ స్వహిన్. 64

మ. అనిశంబున్ ద్విజకోటిచే మఖము లుద్వత్ప్రీతిఁ జేయించి యో

దనదానంబున మర్త్యులక బహుహవిఃస్థానంబులక వేల్పులం

దనియం జేసి మహీనుపర్వులకు నందం బొప్ప భూవశ్రుగో

ధనదానంబు లొనంగి మించె శుచియై ధన్యాత్ముడై యుర్వరకే.

65

సీ. అలతర్కశాస్త్రయంక్తు లుపన్యసించుచో, గణుతింప రెండవఁగౌతముండు

బహువిధశబ్దనిష్పత్తిఁ గావించుచో, దలపోయ నపరపాతంజలి యగు

సఖలవేదాంతశాస్త్రార్థతత్త్వవిచార, మందు సాక్షాజ్ఞనఁకాధిపుఁ డగు

లలిఁ గావ్యసాటకాలంకారకవితాప్ర, ముఖవిద్యలం దన్యభోజన్యసతి [నుఁ

తే. యుత్తరోత్తరయుక్తి నొండాకసురేజ్యుఁడతులగాంధర్వవిద్యయం దనుపమా

డనుచు జనములు దనుఁగొని యాడ వాసి, కెక్కె సర్వజ్ఞ యాచమఁహీవరుండు.

తే. ధరణి నెవ్వానికీర్తిప్రతాపరుచులు, వరుస నిఖలదిశాంగనానక్షములకు

సరసచందనకాశ్చీరచర్చ లయ్యె, నన్న రేంద్రుని గీర్తింప నలవి యగునె.

వ. ఇట్లనన్యసామాన్యప్రభావుండై రాజ్యంబుఁ జేయుచు నారాజన్యశేఖరుండు భా

రత భాగవత రామాయణ ప్రముఖ నిఖల పురాణంబులఁ బరిశోధించి భాస్కరా

దులు రచించిన యాంధ్రరామాయణంబులందు వాప్రీకివరచిత శ్రీమద్రామా

యణంబునం గలయర్థం బంతయు సమగ్రంబుగాఁ గథితం బైనయది గా దని

యు భగవదంకితంబు గా కున్న వనియుఁ దలంచి యిమ్మహాకావ్యంబు గీర్వా

ణంబున కన్యూనానతిరిక్తంబుగా భగవదంకితంబుఁ జేసి యాంధ్రభాష రచి

యింప సమర్థుం డగునండితుం డెవ్వఁడో యని విచారించుచు నేనిక్కావ్యం

బు గీర్వాణంబున కనురూపంబుగాఁ బద్య ప్రబంధంబుఁ గావించుట యంత

యు విని ప్రీతిపూర్వకంబుగా నన్ను రావించి యొక్కనాడు సువర్ణ మణిగణ

స్థగితంబై సుధర్మకు సాటి సేయం దగినసభామండపంబున నగణిత మణిగణ ప్ర

భా పటల జటిలంబైన భద్రవీరంబున సుఖానీచుండై యుదయ మహీధర శిఖ

రోపరిస్థితుండైన లోకబాంధవునిభంగి వెలుంగుచు సకల విశ్వజ్ఞనంబులు పరి

వేష్టింప బృందారకపరివృతుం డగు సహస్రాక్షునిచందంబున నందం బగు

చు మద్విరచితం బైన యాంధ్రరామాయణకావ్యం బంతయు సమగ్రంబుగా

నత్యాదరంబున నాకర్ణించి యిది మదీయాభిప్రాయప్రకారంబున గీర్వాణంబున

కనురూపంబై శ్రీకృష్ణాంకితంబై యున్న దని బహూకరించి పరమానంద భరి

తాంతరికరణుండై చారు చామీకరకటకాంగుళీయక హారాగ్రహారాధిప్రదా

నంబుల నన్ను సత్కరించి పరమభాగవతోత్తముండును శ్రీరామచంద్రచరణ

సేవాసంసక్తచిత్తుండును గావున లోకహితార్థంబుగా నిమ్మహాపుణ్యకావ్యం

బు జగంబునందు విస్తరిల్లం జేసి శ్రీరామభద్రుని యపారం బైన కృపారసంబు

నకుఁ బాత్రభూతుం డయ్యె.

68

చ. వెలయఁగ నీకథఁ జగతి • విశ్రుతి కెక్కఁగఁ జేసి పుణ్యఁడై
వెలసిన యిమ్మహిపతికి • వేడ్క ననంతయశంబు నాయువుం
బాలువుగ వంశస్పర్ధియును • భోగసమృద్ధియు రాజ్యవృద్ధియుం
దొలఁగక యిచ్చి సత్కరుణఁతోఁ గృతినాథుఁడు ప్రోచు నిత్యమున్. 69

—|| ప. స్తోత్రం త ము లు. ||—

క. శ్రీవల్లభునకు బుధసం, భావితునకు భావుకప్రభావునకు విభా
ప్రావీణ్యహాసితకోటివి, భావసునకు భక్తలోకపరతంత్రునకున్. 70

క. హీరామృత చందన శశి, హారాయిత శ్రీర్విఘ్నానికి • నదితిజమణికిన్
పీరాగ్రానికి జగన్నుత, సూరిమరుస్మణికి యోగిచూడామణికిన్. 71

క. వ్రజయువతినయనకుముద, ద్విజరాజున కఖిలలోకవిశ్రుతునకు సం
డజరాజగమసునకు బుధ, భజనానందునకు మారికి • భద్రాశ్మనకున్. 72

క. సనకాదియోగియతునకు, వనమాలాకనకచేలవరకాస్తుభభా
సురచాంచజన్యధరునకు, నిరుపమవిధవునకు రుక్మిణీనాథునకున్. 73

క. గోపాలనందనునకు ధ, రాపాలకీరీటరత్నరంజితదివ్య
శ్రీపాదపద్మునకు సత, గోపాలావళికి మదనగోపాలునకున్. 74

శ్రీ:

బాలకాండము.

కథాస్థానం భము.

|| నారదమహర్షి వాల్మీకిదశతెనుట. ||

వ. శ్రీకృష్ణదేవునకు సమర్పితంబుగా నాయొనర్పం బూనిన శ్రీమద్రామాయణం బునకుఁ గథాస్థానం భం బెట్టి దనిన శతకోటి ప్రవిస్తరంబై బ్రహ్మలోకంబునందు నుప్రసిద్ధం బైన రామచరితంబు భూలోకవర్షలయిన నాలుగువర్షంబులవారికిఁ దాపత్రయవిమోచనంబుకొఱకు సంక్షేపించి రచింప నుద్యుక్తుండై పరమ కారుణికుండైన పరమేష్ఠి వాల్మీకిరూపంబున విశ్వంభరయం దనతరించె నట్టి బ్రహ్మంశ సంభూతుండైన వాల్మీకి తనచేతఁ జిక్కిరితంబైన రామచరితంబు గురు ముఖంబువలన వినం గోరి భగవత్కథోపదేశంబునందు సర్వగురుండైన నారదుం బ్రతీక్షించుచుండ నొక్కనాఁడు భగవంతుండైన యన్నారదుండు బ్రహ్మ నియోగంబున వాల్మీకికడకుంజనుడెంచిన నత్తవస్థినర్కుండు తపసాన్విహ్యాయ నిరతుండును వాగ్విశారదుండును దేవమునిశ్రేష్ఠుండు నైననారదు నవలోకించి పూజించి మునీంద్రా యిప్పు డీలోకంబున దృష్టగుణవృత్తిరిక్తప్రశస్త గుణ వంతుండును దా నక్షతుం డగుచుఁ బరులజయించు వీర్యవంతుండును సామాన్య విశేషరూప ధర్మజ్ఞుండును దనకొఱకుఁ గావింపంబడిన యువకారం బల్పం బైనను బహుత్వంబున నెఱుంగు నట్టి కృతజ్ఞుండును సర్వావస్థలయందును సత్య వచన శీలుండును ఫల పర్యంతంబు సమారబ్ధంబైన వ్రతంబు విడువనట్టి స్వ భావంబు గల దృఢవ్రతుండును వంశక్రమాగతాచార యుక్తుండును సపరాధంబు గావించినవారియం దైనను హితంబుఁ జేయునట్టి శీలంబు గలవాఁడును విదితసకల వేద్యపదార్థుండును సన్మూలకు నిర్వహింపం గూడనికార్యంబు నిర్వహించుటకు సమర్థుండును నద్వితీయ ప్రియదర్శనుండును సనమానసర్వాంగ సుందరుండును నాత్మవంతుండును విధేయకోపుండును జితారిషడ్వర్గుండును ద్యుతిమంతుండును ససూయారహితుండును నగుపురుషుం డెవ్వఁడు సంయుగం బునందు జాతరోషుం డగునప్పు డెవ్వారికి నురాసురాదులు దలంకుడు రట్టి వాని వినం గుతూహలంబగు చున్న దట్టి పురుషశ్రేష్ఠు నెఱుంగ నీవె సమర్థుం డవు కృపామతి నెఱింగింపు మని యభ్యర్థించినఁ ద్రిలోకగోచరజ్ఞానుం డయిన నారదుం డెవ్వారికి ప్రశ్న జాతంబు విని యమ్మునిశ్రేష్ఠు నేకాగ్రసిద్ధికొఱకు నభి

ముఖం గావించి యీ ప్రశ్న సకలగుణవిశిష్ట సార్వభౌమ విషయకంబై యున్న దైనను సార్వభౌమ మాత్రంబునందు నీయడుగంబడిన ప్రశస్తగుణసంపత్తి యంతయు సంభవింపనేరదు సకలజగద్రక్షణార్థంబు మనుష్యరూపంబున నవతీర్థంబైన పరమపురుషునందు సులభం బగు దైవయోగంబునఁ దద్గుణకీర్తనంబు లబ్ధం బయ్యె నని ప్రహృష్టుండై ప్రాచేతసు నవలోకించి నీచేతఃగీర్తితంబులైన యీ వీర్యాదిగుణంబు లన్నియు దుర్లభంబు లేతాదృశ ప్రశస్త సమస్త గుణ విశిష్టుండైన మహాపురుషు నిశ్చయించి చెప్పెద నట్టిపురుషు నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె.

75

→ నారదుడు వాల్మీకికి శ్రీ రామకథ సెతుంగించుట. ←

మ. మతిమంతుండును నీతిమంతుండును శ్రీమంతుండు సర్విజ్ఞుడు
ధృతిమంతుండును వాగ్మయి వశియు విద్విద్వర్గసంహారయం
ద్యుతిమంతుండు గుణోన్నతుండు నియతాత్ముండు స్వహావిద్యుడు
హితుండు న్రాముఁ డనంగఁ జెన్నలగు సయ్యిత్యైవంశంబునన్.

76

సీ. వెడఁదకన్నులవాఁడు విసలంసములవాఁడు, రాకేందుబింబవక్త్రంబువాఁడు
కంబుకంఠమువాఁడుఁ ఘనలలాటమువాఁడు, రమణీయమృదుకపోలములవాఁడు
వీనవక్షుమువాఁడు పృథునితంబమువాఁడు, సముదగ్రచారుమస్తకమువాఁడు
దివ్యదేహమువాఁడు దీర్ఘబాహులవాఁడు, కమనీయశుభలక్షణములవాఁడు
తే. ప్రబలచాపంబు మూపునఁబరఁగువాఁడు, శ్యామవర్ణంబువాఁడు ప్రశస్తగూఢ
జత్రుదేశంబు గలవాఁడు సమవిధక్త, సముచితమనోజ్ఞ సుందరాంగములవాఁడు.

ప. మఱియు వృత్తపీఠర బాహులంబును గామాది వికార రహితుండును గజసింహ
గతిసదృశ గమనంబును షణ్ణవత్వంగుళి విగ్రహుండును నిర్లక్ష్మేంద్ర నీలవర్ణం
బును శ్రవణ మాత్రంబున శత్రు హృదయ విచారకత్వంబుచేతఁ బ్రశస్త పౌరు
షుండును సర్వోత్తరావయవసౌభాగ్యయుక్తుండును నాముద్రికశాస్త్రోక్తమంగ
ళాయతనసర్వలక్షణలక్షితుండును శరణాగతరక్షణరూపధర్మజ్ఞుండును సత్యప్రతి
జ్ఞుండును బ్రజాహితకరణతత్పరుండును నాశ్రితరక్షణముఖ్యయశుండును సర్వ
విషయజ్ఞానకీలుండును బాహ్యభ్యంతరశుద్ధియుక్తుండును నాశ్రిత పరతంత్రం
బును బిత్రాచార్య విసీతుండును నాశ్రిత రక్షణచింతాభీరుతుండును జగద్రక్ష
ణార్థంబు ప్రజాపతితుల్యత్వంబును నవతీర్థుండును నఖండితైశ్వర్య సంపన్నం
బును సకలలోకసముద్ధరణపరిపోషణశక్తియుక్తుండును నాశ్రితజన విరోధి నిషూ
దనుండును బ్రజల కరిష్టనిరససపూర్వకంబుగా నభీష్టప్రపణకర్తయు వర్ణా
శ్రమధర్మపరిపాలకుండును శరణాగతపరిపాలనరూపస్వధర్మరక్షకుండును యజ
నాధ్యయనదానాదిస్వధర్మపరిపాలకుండును నాశ్రితబంధవాదిజీవలోకంబులకు

రక్షితయు ఋగ్యజుషాదిచతుర్వేదపదార్థ విదుండును శిక్షాదిషడంగపారగుం
డును ధనుర్వేదనిష్ఠితుండును సాంఖ్యయోగతర్కవైశేషికపూర్వోత్తర మీ
మాంసా వ్యాకరణధర్మశాస్త్రాదిశాస్త్రాత్మవిజ్ఞుండును విజ్ఞాతాధిపత్యంబు
నందు సదావిన్దురణలేశ రహితుండును బ్రతిభానసంతుండును సర్వలోకప్రియుం
డును సపకారులయందైన నుపకారశీలుండును వ్యసనపరంపరలయందైన నత్యు
భితాంతశకరణుండును నతిగంభీర ప్రకృతియుక్తుండును దత్తతామలక ర్తివ్య చతు
రుండును నై ప్రకాశించు నచియునుం గాక. 78

క. సింధువులతోడఁ గూడిన, సింధువుచందాన గుణవిశిష్టుఁడు కరుణా

సింధువు రాముఁడు ప్రజ్ఞా, సింధువులగుబుధులఁగూడించెలఁగు ననిశమున్. 79

తే. అనుదినంబు సద్వాసస్థులందు సారె, సారె కవలోకితుం డయ్యు • జనులచేతఁ
బరఁగమున్నెప్పుడును జూడఁబడనివాని, యట్లు విస్తయదర్శుండునవాఁడు.

క. అలఘుచరిత్రుఁడు పూజ్యుఁడు, సలలితచిత్తుండు మిత్రశత్రుదాసీ

నులయం దవిషమభావము, గలవాఁ డానందకరుఁడు • కౌసల్య కౌగిన్. 81

సీ. గాంధీర్యమందు సాగరముఁబోలినవాఁడు, ధైర్యంబుచే మహీధరనిభుండు

వీర్యసంపదచేత • విష్ణుతుల్యుఁడు శశ, ధరునికై వడిఁ బ్రయఃదర్శుండు

కరము క్రోధమునందుఁ • గాలాగ్ని కెనయగు, ఊమచేతఁ బృథివికిఁసాటివచ్చుఁ

ద్యాగంబునందు ధనాధిపనదృశుండు, నపరధన్యుండు సంత్యంబునందు

తే. భూరివిజ్ఞానరమకుఁ దాఁ • బుట్టినిల్లు, దానదాక్షిణ్యదయలకుఁ • దానకంబు

నీతినత్యధర్మములకు • నిలయ మతఁడు, లలితసద్గుణసందోహములకుఁ బేటి. 82

ప. అని యిట్లు నారదుండు సాక్షాద్భగవదనతారంబైన రామభద్రునందలి నకలా

నంతకల్యాణగుణంబు లన్నియు వక్కాణించి యిత్సావ్యవంశ ప్రభవుం డను

శబ్దంబున రామానతారికధనంబును శత్రునిబన్ధుఁ డనుశబ్దంబునఁ దాటకాది

వధంబును మహావీర్యం డనుశబ్దంబున సర్వాత్మశత్రుగ్రహణంబును లక్ష్మీవం

తుం డనుశబ్దంబున సీతాపరిణయంబును సత్యపరాక్రిముం డనుశబ్దంబునఁ బరశు

రామభంగంబును మొదలుగాఁగల బాలకాండకథ యంతయు సంక్షేపంబు

గా సూచింపజేసి యయోధ్యాకాండ కథాక్రమణిక నెఱింగించువాఁడై వెం

డియు వాల్మీకి నవలోకించి యిట్లనియె నిట్టినమస్తనద్గుణగరిష్ఠుండును బురుష

శ్రేష్ఠుండును రాజ్యాభిషేకసముచిత విశిష్ట గుణపరిష్ఠుండును నమోఘపరాక్రమ

వంతులలోన నతిశ్రేష్ఠుండును బ్రకృతిజనేష్ఠుండును గుమారజ్యేష్ఠుండు నైన

కల్యాణగుణాభిరాము రామునిం జూచి తిండ్రియగు దశరథుండు పరమానంద

భరితాంతశకరణుండై సకలజనంబులకు హితంబు సంపాదించఁ దలంచి రశావరా

జ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయ సమకట్టినఁ దదభిషేకార్థసంభృతదధ్యాదిమంగళద్ర

వ్యవిశేషంబుల విలోకించి దశరథునికొండొకభార్య కైకయనునది మంధరా

వాక్యచోదితయై తొల్లి దేవాసురయుద్ధంబునందు నల్లభునిచేత దత్తవరయైనది గావున నాసమయంబునఁ గల్పఁడితనంబున దిట్టయై రామునకు వివాసనంబును నిజపుత్రుడైన భరతునకు రాజ్యాభిషేకంబునుం గోరిన నమ్మహిరమణుండు సత్యవాదిగావున భర్తమయపాశే నిబద్ధుండై విడిచివేసెను గుఱుండుగాక ప్రియపుత్రుడైనను రాముని వనంబునకుం బనిచిన నప్పగోత్రముండు కైకేయీప్రీతినిమిత్రంబు పితృవచననియోగంబువలనఁ దద్వచనపరిపాలనవిషయస్వకృతబ్రతిజ్ఞను బరిపాలించుచు వనంబునకుం జనిన నమ్మహాత్మునితమ్ముండు నుమిత్రానందవర్ధనుండగు లక్ష్మణుండు సహజప్రీతిమంతుండును నిష్ఠుండును గావున విషయసంపన్నుండై సాభ్రాత్రంబుఁ జూపుచు స్నేహంబువలన ననురూపం బగువ్రతం బంగీకరించి యన్న వెంట నరణ్యంబునకుం జనియె.

83

ఉ. ఆరఘునాథుభార్య జనకాలయజాత సమస్తలక్షణ

శ్రీరమణీయరూప హితశీల సతీతిలకంబు నిందిరా

కారయు సాధ్వీ ప్రాణములంకంటె గరియసి యైన సీత సౌం

పారఁ బరీక్ష భజించి చనె + నప్పుడు రోహిణి చంద్రునిం బరీక్ష.

84

క. పారులచే జనుకునిచే, దూరం బారాముఁ డగుగతుం డగుచు రయం

బారఁగ ననుజుఁడు సీతయు, వారక తనతోడ రాఁగ + వనమున కరిగెన్.

85

తే. ఈతెఱంగునఁ జని జాహ్నుఁ పితృతమున, శృంగి బేరాభ్యవట్టణ + మేలువానిఁ

బరమసఖుని నిషాదాధిపతిని గుహునిఁ, జేరి సూతునిఁ గ్రమ్మఁ + నూరికనిచి.

ఆ. లల నిషాదనాథుఁడైన గుహుహునితో, నలఘుయశుఁడు చాలఁజెలిమిఁజేసి

వానియనుమతమున + జానకీలక్ష్మణ, కలితుఁ డగుచు వేగ + గంగదాటి.

87

క. భూవల్లభుండు రాముఁడు, తేననమున వనము సొచ్చి + ధీరశృంగమునం

ద్రోవ నవవారిపూరిత, పావననదు లుత్తరించి + పరమప్రీతిన్.

88

తే. చతురుఁ డగుభరద్వాజునిఁ శాసనమునఁ

జిత్రకూటాద్రి జేరి తఁచిఘ్రిమిఁద

వేడఁతోఁ బర్వ శాలఁ గావించి యందు

నిండుసుఖగోష్ఠి వసించి + యుండె నంత.

89

వ. దేవగంధర్వసంకాశులైన సీతారామలక్ష్మణులు మువ్వరు చిత్రకూటోపాంత

వనంబునందు గమమాణులై సుఖంబుగా నివసించి యుండి రిట సాకేత

పురంబున.

90

క. ఆరఘువర్యుఁడు శైలముఁ, జేరుట విని పుత్రశోకఁచింతార్జితుఁడై

దారుణగతి విలపించుచు, భూరమణుడు మేను విడిచి + పోయెన్ దివికిన్.

91

వ. దశరథమరణానంతరంబున మహాబలుం డగుభరతుండు వసిష్ఠప్రముఖమహర్షుల

చేత రాజ్యంబునందు నియుజ్యమానండయ్యను దాని నంగీకరింపక చతురంగ

బలంబులతోఁగూడి రామపాదప్రసాదకుండై వనంబునకుం జని యార్జభావ
 పురస్కృతుండై మహాత్ముండును సత్యవరాక్రముండును నభిరామదర్శనంబును
 నగురాముని జేరి మహాత్మా సీపు నర్వగుణశ్రేష్ఠుండైనను కనిష్ఠునకు రాజ్యా
 వ్యవస్థలులేమియెఱింగినధర్మజ్ఞుండవు గావున నీవె రాజు చని పలికిన సర్వస్వరూప
 గుణంబులచేత నాశ్రితచిత్తరంజకన్యభావుండయ్యును వసీవకాభీష్టప్రదానతత్ప
 రుండయ్యును యాచకజనలాభంబుచేతఁ బ్రసన్నవదనుండును మహాయశుం
 డయ్యును నేకసాయకవిమోచనమాత్రంబున సమస్తదానవహనసనమరుం
 డయ్యును రాముండు పితృవచనకౌరవంబున రాజ్యం బంగీకరింపక రాజ్యంబు నే
 యుట కహల్యాదృష్టవై భగవాదసంస్పృష్టంబు లైనవాదుకలు న్యాసరూపంబున
 భరతున కొనంగి బహువిధసాంశ్యవచనంబుల సారెసారెకు సతనిఁ గ్రమ్మఱించిన
 నాభరతుం డభిషేకార్థంబు రామప్రత్యాసయనలక్షణమనోరథంబు నొందక
 నందిగ్రామంబునం దనుసనంబును రామపాదుకలకు సమస్కరించుచు రామా
 గమనకాంక్షుండై రాజ్యంబుఁ బాలించుచుండె నంత సర్వాతిశయకాంతిమం
 తుండును సత్యప్రతిజ్ఞుండును రాజ్యభోగలౌల్యరహితుండునగు రాముండు భర
 తుండాదిగాఁగల పురజను లందఱు మెడియుఁ జిత్రకూటంబునకుం జనుదెంతు
 రని తలంచి పితృవచన పరిపాల్సనంబునం దేకాగ్రచిత్తుండై దండకారణ్యంబుఁ
 బ్రవేశించె నని యిట్లయోధ్యాకాండకథ మంతయు సంక్షేపంబుగా నెఱిం
 గించి యద్దేనమునిశ్రేష్ఠం డారణ్యకాండకథాక్రమం బెఱింగించు వాఁడై
 వెండియు నిల్లనియె నట్లు రాజీవలోచనుండగు రాముండు మహారణ్యంబగుదండ
 కారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యపూర్వసంస్థాన వన విలోకనజనిత కుతూహలంబు
 చేతను మహావన ప్రవేశసంభావిత రాక్షస రణారంభోర్జితహర్షంబుచేతను విక
 సిత లోచనారవిందుండై.

92

తే. మునివిరోధి విరాధుని • మొనసి చంపి

మాననీయాంగు • శరభంగు మానిఁ జూచి

ఘను సుతీక్ష్ణమహాముని • గని యగస్త్యు

ననుజుఁ జూచి యగస్త్యుని • గని ముదమున.

93

తే. ఆయగస్త్యమహామునియనుమతమున, నైంద్ర మగు కార్ముకంబు మహాపిపత్రి
 దారుణాక్షయబాణతూణీరములును, రిపు వినిగ్రహార్థంబు పరిగ్రహించె. 94

వ. ఇట్లు జగదేవీరుం డగురాముండు స్వపీఠ్యసదృశ వరాయుధలాభంబు నొంది
 పరమ శ్రీతుండై శరభంగవనంబున నివసించియుండ నప్పు డచ్చటి మహర్షులు
 చిత్రకూట పంపావన నివాసులయిన వానప్రస్థులం గూడి యసురరాక్షసపథా
 కాంక్షులై రాముని సమీపంబునకుం జనుదెంచి రాక్షసబాధ నెఱింగించిన

నారఘువుంగవుండు రాక్షసావాసభూతం బైనవనంబునందు నమ్మహామునుల
ప్రార్థనావచనం బంగీకరించి. 95

ఆ. దహనకల్పు లైనదండకారణ్యని, వాసిమునులమ్రాలఁ పరునతోడ
సంగరమున నింకఁ పకలరాక్షసుల వధించువాఁడ నని ప్రతిజ్ఞఁ జేసి. 96

క. అనఘుండు రాఘవుఁ డక్కాననమున నివసించి తగ జనసాననివా
సిని యగుశూర్పణఖను గ్రక్కునఁ బట్టి విరూపఁ జేసెఁ ఘోరాసిహతి. 97

ప. ఇట్లు కామరూపిణియైన శూర్పణఖను గర్జనాసికాచ్చేదంబున విరూపిణిం జేసి.

క. శూర్పణఖాప్రేతుఁ డై, దర్పంబున సమరమునకుఁ పదటిసంఖరుని
న్నేర్చున వధించె రాముండు, నర్పభీతోగ్రతీప్రశాతశరముల. 99

ప. ఇట్లు రాక్షససేనాధ్యక్షుం డైన ఖరునిం బరిమార్చి తదనుచరు లైనదూషణ
త్రిశిరుల వధించి పదంపడి చతుర్దశసహస్రసంఖ్యాక ప్రధానరాక్షసుల నాజిరం
గంబున నంతంబు నొందించి తదనుచరు లైనయామినిచరుల నందఱుని శ్చేషం
బుగా దూపుమాపె నంత సకంపన శూర్పణఖలవలన జ్ఞాతిపథం బంతయు విని
రావణుండు క్రోధమూర్ఛితుం డై సీతాహరణకార్యంబునందు మారీచుం డను
రాక్షసుని సహాయునిగా వరించి బలవంతుం డైనయారామునితోడివిరోధంబు
యుక్తంబుగా దుడుగు మని బహుప్రకారంబుల నమ్మారీచునిచేత నివార్య
మాణుం డయ్యును వానివచనం బనాదరణంబు చేసి కాలచోదితుం డై మారీ
చసహితంబుగా రామునియాశ్రమస్థానంబునకుం జనుదెంచి. 100

శా. మారీచుం డొకమాయఁ బన్ని యలరామత్మోవరుల తత్పణు
దూరంబు గొనిపోయినప్పు డదయఁ పదోవాచరాధీశ్వరుం
డారామామణి సీత నెత్తికొని ఘోరాకారుఁ బక్షిండ్లు దో
స్సారోదారు జటాయువుం దునిమి భాస్వల్లీల నేగె న్వడి. 101

తే. అంత రాముండు దైత్యశితాసిలూన, పత్రపాదుఁ డై పడియున్నపక్షి నాఘం
గనిమహీపుత్రిహృత యాటవిని దురంత, గాఢతరదుఃఖభరమునఁగానిపడుచు.

క. చలితేంద్రియుఁ డై మిక్కిలి, పలవించుచు రామవిభుండు పక్షిండ్లునకు
న్వీలసిత శాశ్వత సౌఖ్యము, గలుగఁగ సంస్కారవిధులఁ గావించి వెన. 103

క. వనమున జానకీ వెడకుచుఁ, జనిచని యొకచోటఁ గాంచె పత్నోద్రేకం
బున జగము ప్రింగఁ జాలెడు, ఘనరూపుని ఘోరవికృతఁకాయుఁ గబంధ. 104

ప. కనుంగొని వాని భుజంబులు రెండును నిశాతఖడ్గంబుల ఖండించి పంచత్వంబు
నొందించి తత్కలేబరంబు దహించిన వాఁడు స్వర్గగమనయోగ్యం బగుస్వకీ
యం బైనగంధర్వరూపంబు నొంది రామునిం జూచి మహాత్మా సీవు శ్రవణకీర్త
నాదిభగవద్గర్వాచరణశీలయు సామాన్యవిశేషధర్మనిపుణయుఁ జతుర్థాశ్రమ
ప్రాప్తజితేంద్రియత్వపూర్వకమోక్షోపయుక్తాచారనిష్ఠయు నైనశబరిఁ గానం

జను మని పలికి దినంబునకుం జనిన నారఘువల్లభుండు తద్వచనప్రకారంబున శబరిం గానం జని దానిచేత నర్ఘ్యాదిఫలనమర్చుకాంతోపచారంబున నర్చితం డయ్యె నని యిట్లు సత్సప్రతిజ్ఞత్వప్రధానం బైనయారణ్యకాండచరిత్ర సంక్షేపంబుగా సూచించి మిత్రకార్యనిర్వాహకత్వపరం బైనకీష్కింధాకాండ కథావృత్తాంతం బెఱింగించువాఁడై వెండియు వల్లీకజన్మ నవలోకించి యిట్లు నియె మునీంద్ర యిట్లు రాముండు శబరిచేతం బూజితం డై పంపానరోవర తీరవసంబునందు హనుమత్సమాగమంబుఁ జేసి హనుమద్వచనంబున సుగ్రీవునితోడ సాచివ్యంబుఁజేసి మహాబలుం డగురాముండు జన్మప్రభృతిస్వప్రతాంతంబును రావణహృత త్యాదినీతావృత్తాంతంబును సర్వంబును సుగ్రీవునకుం జెప్పిన నా సుగ్రీవుండు రామసంబంధి యైనతత్సర్వంబును విని సమానదుఃఖ మహాబలసంబంధంబు గలుగుటకు సుప్రీతుం డయి రామునితోడ వహ్నిసాక్షి కంబుగా సఖ్యంబుఁ జేసి సుహృత్సన్నిధియందు స్త్రృతదుఃఖం డై తనకును వాలికేం గల వైరం బంతయు సాకల్యంబుగాఁ బ్రణయంబునలన నెఱింగించిన నారఘునత్తముండు వైరవృత్తాంతంబు విని వాలిం బరిమార్చెద నని సప్రతిజ్ఞఁ జేసిన సుగ్రీవుండు రామున కుత్సాహవర్ధనార్థంబు వాలిపౌరుషం బంతయు నెఱింగించి రామునకు వాలిహాసనసామర్థ్యంబు గలదో లేదో యని శంకించి బలపరిజ్ఞానార్థంబు తొల్లి వాలిచేత నిహతుం డైనదుందుభి యనురాక్షసుని కభేదరంబు మహాపర్యతసంకాశం బైనదాని రామునకుం జూపి యీరాక్షసకభేదరంబు వాలిచేత నింతదూరంబు విఱ్ఱి ప్తం బైనదని పలికిన విని సఖాగ్రంబున లోకవిరోధినకలదానవడై త్యాదిహాసనశక్తియుక్తుండును నపరిచ్ఛేద్యబలుండు నగు రాముం డుదారబలోత్సాహవికసితాననుం డై యస్థినిచయగూఢం బైన రాక్షసశరీరంబుఁ జూచి దాని దశయోజనపరిమితమాత్రంబు దవ్వలం బడఁ బొదాంగుష్ఠంబునం జిమ్మి తచ్చరీరంబు తొల్లి యార్ద్రా బిప్పుడు శుష్కం బై యన్న దనియెడుసుగ్రీవునియభిప్రాయంబు విమర్శించి వెండియు విశ్వాసంబుం బుట్టించుచు సప్తసాలవృక్షంబులును దత్సమిహిషకైలంబును రసాతలంబు నొక్కసాయకంబున భేదించిన నవ్విధం బాలోకించి సుగ్రీవుండు సర్వప్రకారంబుల రాముండు దర్శనమాత్రంబున వాలిని వధింపం గలఁ డని విశ్వాసంబు నొంది కపిరాజ్యంబు శీఘ్రంబునఁ గరగతం బగు నని హర్షించి.

105

క. భూవరుననుమతమున సుగ్రీవుండు కిష్కింధ కేగి • కీశాధీశుఁ

దేవేంద్రసుతుని వాలిని, గావరమున ననికఁ బిలిచె • ఘననాదమునఁ. 106

క. పిలిచిన వాలి రయంబున, నలవ దుడుగు మనుచుఁ దార • వారించినఁ దా

నిలువక వచ్చి భుజాబల, మలర రవిజు దాఁకె నాతఁ • డాతనిఁ దాఁకె. 107

- క. ఇతైఃకగునః దలపడి కపి, సత్తము లుగ్రగతిః బోరు • సమయంబున రా
జోత్తముఁ డొకబాణమున వి,యత్తల మద్రువంగ వాలి • ననిఁ బడ నేసెన్.
- మ. అటు వాలిం బరిమాన్చి రాముఁడు తదీయం బైనసామ్రాజ్య మం
తట సుగ్రీవున కీచ్చినం గొని సముద్యత్ప్రీతితో నాతఁ డం
తట నల్లిక్కుల కమ్మెయిం బనిచి సీతం జూచి రం డందు ను
త్కటవేగోద్ధతులన్ వలీముఖుల సంఘం బొప్పఁ బంచెన్ వడిన్. 109
- వ. అని యిట్లు కిష్కింధాకాండకథాసంగ్రహం బెఱింగించి వెండియు నిట్లనియె
నంత బలవంతుం డగు హనుమంతుండు దక్షిణదిక్కునకుం జని సంపాదించ
నంబున శతయోజనవిస్తీర్ణం బైనసముద్రంబు దాటి లంకాపురంబు సొచ్చి
యం దశోకవనికాఖ్యం బైనరావణుప్రమదావనంబున. 110
- తే. ఒనరి రామునిఁ జింతింనుఁచున్న దాని, సీతఁ గనుఁగొని ప్రమదంబుఁ సెలఁగ విభుని
కుశల మెఱిఁగించిముద్రికఁగఱుతోసంగి, మానితంబైనతచ్చిరోమణి గ్రహించి.
- ఆ. వనము సీటు నేసి • వనపాలకులఁ ద్రుంచి, సప్తమంత్రిసుతుల • సంహరించి
పంచసైన్యవతుల • బంచశ్యం మందించి, యనమనమరదక్షు • నక్షుఁడునిమి.
- ఆ. శక్రజిత్ప్రియుక్తఁచలులలోకేశాశ్రు, పాశమున రణోర్వి • బద్ధుఁ డయ్య
విధివరంబుకలిమి • వేగ విముక్తుఁ డై, దేవరపులయవమఁతికి నహించి. 113
- ఆ. పరఁగఁ దనకుఁ దానె • బద్ధుడై రాక్షస, వధునిపాలి కేగి • వానితోడ
నవనిభినిమహిమ • లన్నియుఁ బ్రకటించి, చుట్ల నున్నరాక్షసుల వధించి.
- మ. ఘనవాలాగ్ని శిఖావరంపరల లంకాపట్టణం బంతయుం
దను శక్రాదులు మెచ్చ నొక్క త్రుటిలో • దగ్ధంబు గావించి గ్ర
ద్దన భూఫుత్రికి జెప్పి రామునకు సీతాక్షేమముం దెల్పుగా
వనధిం గ్రమ్మట దాటి వచ్చె విజయఃవ్యాపారధారేయుఁ డై. 115
- వ. ఇట్లు చను దెంచి మహాత్ముం డగురామునకుఁ బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి యమేయా
త్తుం డగు హనుమంతుండు తనచేత సుదృష్టయయ్యె సీత యని యెఱింగించె
నని యిట్లు సుందరకాండవృత్తాంతంబు సంక్షేపంబుగా నెఱింగించి క్రమ్మట ని
ట్లనియె నట్లు సీతావృత్తాంతం బెఱింగించిన విని రాముండు సుగ్రీవసహితం
బుగాఁ గదలి మహోదధిదక్షిణతీరంబుఁ జేరి సంతరణోపాయం బెఱింగించు
టకు సముద్రునిం బ్రార్థించి యతండు సౌడసూప కున్న నలిగి. 116
- క. ఇనకిరణనిభశరంబుల, వననిధి శోషిల్లఁ జేయ • వారిధి భీతిం
జనుదెంచి రాఘవునిముఖ, వనజము వీక్షించి మధురఁవైఖరిఁ బలికెన్. 117
- వ. మహాత్మా యిన్నలుండు సేతువుఁ గావించుంగాక యని యరిగిన నారఘువుం
గవుని శాసనంబున సముద్రవచనప్రకారంబున నలుండు సేతువుఁ గావించె నంత
రాముండు నలవిరచితసేతుమార్గంబున శరనిధిం దాటి లంకమీఁదికిం జని.

- క. దురమున దశకంఠుని శిథి, శరముల వధియించి ఘచ్చి • జనకకుమారిం
 బరమపతివ్రతఁ గనుఁగొని, నరపతి ప్రిడాభరమున • సతవదనుం డై. 119
- వ. వానరరాక్షససభామధ్యంబునఁ బరుషంబు లాడిన నద్దేవి పాత్రవ్రత్యవిషయసంశ
 యవచనంబు సహింపక వహ్నిప్రవేశంబుఁ జేసిన నయ్యగ్ని దేవుం డద్దేవి కతి
 శీతలుండై రామునకుం బూడసూపి సీత నర్పించి మహాత్మా విశుద్ధభావ యగు
 సీతం బరిగ్రహింపు మని పలికిన నారాముం డగ్ని వచనంబువలన జానకిని విగత
 కల్మషఁ గా నెఱింగి సీతాదేవిం జేకొని సంప్రహృష్టుండై దేవతలచేత నర్పితుం
 డై ప్రకాశించె నప్పు డయ్యద్భుతకర్తృఁ డుఁ జూచి చరాచరాత్మకం బైనత్రైలో
 క్యం బంతయు సంతోషంబు నొందె నంత రాముండు విభీషణుని లంకారాజ్యం
 బున కభిషిక్తునిం జేసి కృతకృత్యుండును విగత మనస్తాపుండును నై జగత్కంట
 కుం డైన రావణుని వధించుటవలనం బూడమనహర్ష వశంబునం దన్ను విలోకింపం
 జను దెంచినశంకరహిరణ్యగర్భమహేంద్రప్రముఖబృందారకులచేత దుర్లభంబు
 లైనవరంబులు వడసి రాక్షసులచేత నిహతులైన నవానరుల నందఱఁ బునస్సం
 జీవితలుం జేసి సీతాలక్ష్మణహనుమత్సుగ్రీవాంగదవిభీషణాదులం గూడి
 పుష్పకవిమానం బారోహించి యయోధ్యాపురంబునకుఁ జోవుచు భర
 ద్వాజాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి నిజాగమసబోధనంబుకొఱకు హనుమంతుని
 భరతునిపాలికిం బనిచి యతం డెదుర్కొని తోడ్కొని పోవ సీతకుం బూర్వ
 వృత్తాంతం బెఱింగించుచుం జనిచని నందిగ్రామంబుఁ జేరి యందు భ్రాతృ
 సహితంబుగా మునివేషంబు విడిచి చతుర్విధాలంకారంబులఁ గై నేసి సీతా
 సాదృశ్యంబు నొంది క్రమ్మఱ నయోధ్యాపట్టణసింహాసనాధ్యక్షుం డయ్యె
 నని యిట్లు యుద్ధకాండకథాప్రపంచంబు సంగ్రహంబుగా నెఱింగించి వెండి
 యు నిట్లనియె నట్లు సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుం డై మహాత్ముం డగురాముండు
 రాజ్యపరిపాలనంబు సేయనప్పుడు సర్వజనంబు సంజాతరోమాంచం బై ముది
 తాంతఃకరణంబై సర్వకామలాభజినితప్రితియుక్తం బై రామసంక్షేపణ
 పరిపుష్పనర్వాంగంతై యిష్టదేవతానమస్కారాదియావధర్మఫలలాభ సమన్వి
 తం బై మనఃపీడారహితం బై వ్యాధిరహితం బై దుర్భిక్షభయవర్జితం బై
 యలరఁ బురుషు లొకానొకప్పుడైన నొక్కొత్తెనఁ బుత్రమరణంబు లేక
 సుఖించుచుండిరి యుపతులు నై ధన్యం బెట్టిదో యెఱుంగక పతివ్రతలైన సుఖం
 చుచుండిరి జలాగ్ని వాతజ్వరతస్కరక్షుత్పిపాసాప్రముఖాధ్యాత్మికాధిదైవికాధి
 భౌతికబాధలం బొరయక జనంబు లానందించుచుండిరి నగరంబులు రాష్ట్రం
 బులు ధనధాన్యోపేతంబులైన ప్రహృష్టజనాక్షర్ణంబులైన నిత్యోత్సవయుక్తంబు
 లైన కృతయుగంబు నందుం బోలె ప్రముదితంబులైన యొప్పు రాముండు బహు
 సువర్ణాధ్యాయాగవిశేషంబుల సర్వమేధశతంబుల దేవతలం దృష్టి నొందించి

రాజవంశంబుల శతగుణితంబులఁ బ్రత్యేకంబుగా రాజ్యదానంబున సంస్థాపించి
యసంఖ్యేయం బగుధనంబును గోకోటిసహస్రంబులను బ్రాహ్మణుల కొనంగి
యిలాలోకంబునందు నాల్గువర్ణంబులవారిని స్వస్వధర్మనిరతులంజేసి పదునొకొం
డువేలవత్సరంబులు రాజ్యంబుఁ జేసి స్వలోకం బైనవైకుంఠంబునకు వేంచే
యఁగలండు. 120

క. అనఘము శ్రుతినిభము శుభం, బనుపమనేవ్యంబు దురితహర మగునీరా
మునిచరితముఁ బఠించినఁ, జనుఁ డఘములఁ బాసి పొందుఁ శాశ్వతసుఖమున్.

క. ఆయుష్యం బగు నీరా, మాయణముఁ బఠించు మనుజుఁ డైహికసౌఖ్య
శ్రీయుతుఁడై సుతపాత్రున, మాయకుం డై యమర్త్యుఁ డగు నటమిఁదన్.

ఉ. భోగము మోక్ష మిచ్చురఘుఁపుంగవ దోశ్యరితసంబంధమున్
బాగుగ విన్న విప్రనరఁపాలకవిట్టుదజు ల్కృమంబున
న్వాగృహభత్వమున్ క్షీతిభఁవత్వముఁ బుణ్యఫలత్వము సుము
ద్యోగమహత్త్వముం గలిగి యొప్పుదు రెంతయు వీతశోకులై. 123

వ. అని యిట్లు త్తరకాండకథాసమన్వితంబుగా సప్తకాండకథావృత్తాంతం బం
తయు సంక్షేపంబుగా నెఱింగించిన వాక్యవిశేషజ్ఞుండును ధర్మాత్ముండును మహా
మునియు నగువాల్మీకి యన్నారదుని సంపూర్ణార్థప్రతిపాదకపదసమూహరూపం
బైన తత్ప్రశ్నానురూపాత్తరవాక్యంబు విని శిష్యసహితుం డై యద్వేషవివర్యం
బూజించిన నన్నారదుం డవాల్మీకిచేత యథార్థంబుగాఁ బూజితుం డై యా
మంత్రణంబు వడసి యాకాశంబున కుద్గమించి స్వల్పకాలంబులోన బ్రహ్మలో
కంబునకుం జనియె. 124

— వాల్మీకి స్నానాధ్యము తపసాది కరుగుచెందుట. —

ఉ. ఆజటినాథుఁడుం జనిన యవ్వల నమ్ముని స్నానకాంక్షి యై
యోజ దలిర్ప డెందమున నూరెడుభక్తిరసంబుతో భర
ద్వాజుఁడు వెంట రా వికచఁతామరసోత్పలభూరిసారభ
భ్రాజితదివ్యగంధవహఁబంధుర యాతమసాస్త్రవంతికిన్. 125

క. చని తత్తటినీమహిమకు, జనితప్రమదాభియోగఁసంభ్రమమతి యై
ఘనసుజనావనపావన, వనగాహన మాచరింప వడిఁ దివురు చెడన్. 126

తే. తగ నకర్దమ మైనయఁ తటినీతీర్థ
మది విలోకించి తనక్రేవ నతివినిత
చిత్తుఁ డై యున్నయమ్ముఖ్యశిష్యునిఁ గని
యింపు డళుకొత్త మధురోక్తి నట్లు లనియె. 127

ఆ. అనఘ కంటె రమ్యఁమై నిష్కళంక మై, స్వాదుయుక్త మై ప్రసన్ననలీల
మై నుతింప నయ్యె, నీనదితీర్థంబు, సాధుపురుషమానసంబుకరిణి. 128

- క. కలశం బచ్చటఁ బెట్టుము, తలఁగక వల్కలముఁ దెమ్ము + తమసాతటిని
జలమజ్జన మొనరించెద, మలఘుగుణా సాంధ్యకృత్య + మది దీర్చుటకున్. 129
- క. అని పలుక భరద్వాజుఁడు, ఘనముగ వల్కల మొనంగఁ గైకొని ఘనుఁ డ
మ్ముని తత్తీరవనంబున, వినుతతపోధనుఁడు వేడ్క + వీక్షించు నెడన్. 130
- మ. హరిదత్తస్ఫుటవర్ణతుల్యవదనాః + రాంకూరకాంతిచ్ఛటా
భరితస్పీతవిశాలశాద్యలచరః + త్వంచాశ్రుకేళీవినో
దరసోస్తత్రమనోజ్ఞనాదశకునః + ద్వంద్వంబు క్రీడింపఁగాఁ
దరులం బొంది నిషాదుఁ డొక్కఁ డలుకన్ + దర్పాంధుఁ డై గ్రక్కునన్.
- క. మించినవేడ్క రమించెడు, క్రౌంచంబుల రెంటిలోనఁ + గనుఁగొని పురుష
క్రౌంచమును జంపె నురవడి, వంచించి నిషాదుఁ డెంత + పాపాత్మకుఁడో. 132
- వ. అప్పుడు శోణితపరితగాత్రంబుతో వివేష్టమానుండై నేలం బడి యున్ననిజ
వల్లభుం జూచి భర్తృమరణశోకాక్రాంతయై సహచరి యగుక్రాంచాంగన దీన
స్వనంబునఁ గరుణంబుగా విలపించిన.

133

→ వాల్మీకిమహర్షి క్రౌంచమును వధించినిషాదుని శపించుట. ←

- ఉ. అరవ మాలకీంచి ముని + యద్దెస ఘోరనిషాదపాతితుం
డై రస ప్రాప్తి యున్న విహఃగాధిపు రక్తపరితశీర్షుని
న్వారక గాంచి భూరికరుఁణ స్పృగురోక్తి ననూనయించి యా
రార యధర్మ మింత తగుఁనా యని బుద్ధిఁ దలంచి యిట్లనున్. 134
- { శ్లో. మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమ శ్శాశ్వతీ సుమాః, }
య త్క్రాంచమిధునా దేక మవధీః కామమోహితమ్. ←

- మ. అని యిట్లామునిరాజు వల్కినఁ దదీయాలాపముల్ శ్లోక మై
తనరం క్రౌంచవిధంబుఁ గాంచి వగచేతం దూలునాచేతఁ జ
య్యన నీలక్షణయుక్తపద్య మెటు లాహా వ్యాహృతం బయ్యె నేఁ
డని చింతించుచు శిష్యునిం బిలిచి నెయ్యం బొప్పుగా నిట్లనున్. 135
- వ. క్రౌంచీశోకార్తుండనై యిప్పు డను నిషాదుని శపించిన శాపోక్తి చతుష్పాద
యుక్తం బై సమాశ్చరపదంబై లక్షణ వేతంబై యనేకార్థప్రతిపాదకం బై తం
శ్రీలయసమన్వితం బై శ్లోకరూపం బయ్యె శ్లోకంబుకంటె నన్యం బైనకేవల
పదసందర్భంబు గాదు వింటివే యని పలికిన నా భరద్వాజుఁడు వాల్మీకివచ
నంబు విని హృష్టచిత్తుం డై బహుప్రకారంబుల ననుత్తమం బైనయాశ్లోకరా
జంబుఁ బఠించిన నంతస్థాంతరంగుం డై.

136

తే. సత్పరంబుగ వాల్మీకిఁసంయమిద్రుఁ డన్నదీపుణ్యజలమున + నర్హభంగి
స్నానమొనరించియిదియెమం + త్రంబుగాఁగ, నచలభక్తిజపించుచునచటువాసి.

మ. తనవెంటం జలకుండిఁ గైకొని భరద్వాజుండు సంశోషియై
చనుదేరంగ ననేకవైఖరుల భాస్వతృద్యభావంబు శి
ష్యునకుం జెప్పుచు నాశ్రమంబునకుఁ బుణ్యోదారుఁ డేతెంచి తా
ననిశఢ్యాతతదగ్ధవర్ణపదుఁ డై యాసీనుఁ డై యుండఁగఁ. 138

→= వాల్మీకిమహర్షికడకు పరమేష్ఠి యేతెంచుట. ←=

ఉ. బంగరుటంచతేజస్యుఁ బాగుగ నెక్కి ననందనాదులుం
బొంగుచు వెంట రాఁగ నలుమోముల వేదరవంబు లుప్పతి
ల్లం గమలాసనుండు మునిరాజును బుణ్యచరిత్రుఁ గన్గొనఁ
సంగతి మీఱ నచ్చె సురిసాధ్యులు మ్రోల జోహాకు సేయఁగఁ. 139

ఉ. వచ్చినభాతఁ గాంచి మునివర్యుండు దిగ్గన లేచి యాత్మలో
నొచ్చెము లేనిభక్తిరసఁ మూరఁ బ్రదక్షిణముం బ్రణామము
నైచ్చుగ నాచరించి తమిఁ మించి యథావిధిఁ బూజ లిచ్చి తా
నచ్చుగ ఫాలభాగఘటితాంజలి యై గురుబుద్ధి నుండఁగఁ. 140

క. వనజాననుండు ముగమునఁ బనిగొని వాల్మీకిదత్తపరమాననమం
దనువుగ నాసీనుండై, మునిపతిఁ గూర్పుండఁ బనిచెఁ మునుకొని ప్రేమఁ. 141

ప. ఇట్లు బ్రహ్మచేత ననుజ్ఞాతుం డై వామలూరుతనయుం డుచితనిజాననంబునం గూ
ర్పుండి క్రొంచగతం బైనచిత్తంబున ధ్యానంబుఁ బూని యెవ్వండు చారుర
వం బైనతాదృశక్రొంచంబు నకారణంబుగా నధించె నట్టినిపాదుం డెంత పా
పాత్తుం డెంత వైరగ్రహణబుద్ధి యయ్యె నని సారెసారెకుఁ గ్రొంచాంగన
నుద్దేశించి దుఃఖించుచు హృద్గతావశోత్పన్నశ్లోకార్థంబునందు నివేశితచిత్తుం
డై సాక్షాత్కరితామహుం డైన పరమేష్ఠి కిట్లనియె. 142

మ. కలుషాత్తుండు నిపాదుఁ డొక్కఁ డలుకంఁ గ్రొంచంబు హింసింపఁగాఁ
గలక స్ఫుర్తృవియోగదుఃఖమున నాక్రందించుక్రొంచాంగన
స్థైలుచం గన్గొని యేను శోకమున వానిం దిట్టితిం దిట్ల న
ప్పలుకులే విప్రకపద్య మై తనరె శుంభల్లక్షణోపేత మై. 143

ప. అని పలికి యాశ్లోకంబుఁ బఠించి దేవా యిది యేమి కారణంబున నుత్పన్నం
బయ్యె నాశ్చర్యగవానిష్టచిత్తుండ నై యున్నవాడ నెఱిగింపవే యని యభ్య
ర్థించిన నాకర్ణించి విరించి యుదంచితకరుణాకటాక్షవిక్షణంబులనిరీక్షించి మదా
జ్ఞానుసారంబున నవతీర్ణ యైనసరస్వతి నెఱుంగఁ డయ్యె నని మందహాసంబుఁ
జేసి యిట్లనియె. 144

తే. తాపసోత్తమ మత్ప్రసాదమునఁ జేసి, భాగతీదేవి నీజిహ్వఁ బాదుకొనియె
నట్లు గాకున్న నీచేతఁ ననఘ నేడు, పరంగ నీశ్లోక మిభ్యంగిఁ బద్ధమగునె. 145

తే. అనఘ నీమీఁది కూర్చిచేఁ నమరమాని, నారదుండు సర్వలోకవిశారదుండు

తెలివి పోయిన రాముని • దివ్యచరిత్ర, మఖలము సవిస్తరంబుగా • సర్ధిఁ జెపుమ.

క. శ్రీమంతుఁడు గుణవంతుఁడు, ధీమంతుఁడు ధార్మికుండు • ధీగుం డగునా
రామునిచరితముఁ జెప్పట, ప్రామాణ్యము పుట్టువునకు • ఫల మగుఁ జావ్చి.

ఉ. ఉత్తమవిక్రముం డగురఃఘ్నాత్మునచ్చరితంబు జానశీ
వృత్తము సర్వరాక్షసులఁవృత్తము లక్ష్మణవృత్త మంతయుం
జిత్తముఁ జేరి యున్నయని • నేరక యున్నవి నేఁడు పూర్ణవి
ద్వత్తమ మత్ప్రసాదమునఁ • దప్పక తోఁచెడు నీకు సర్వమున్. 148

క. దురితహరంబును జేతో, హర మీదృష్ట్యోకబద్ధ • మగు రామునిన
చ్చరితముఁ జేయుము నీపలు, కరయఁగ నొక తైన సనృతఁమై యుండ దొగిన్.

మ. షీతి నెందఁకఁ గులాచలంబులు రహిం • జెల్పొందుఁ బుణ్యావగా
తతి యెందఁకఁ జరించు సర్గనము లెందఁకం జెలంగు స్థవ
త్కృతరామాయణకావ్య ముందనుక నూరిస్తుశ్యమై యుండు న
మ్మలి నందఁక సుఖించె దీవు తగ నఁన్నల్లకసంవాసి వై. 150

మ. అని దీవించి విరించి సమృద్ధరసఁవ్యాకోచచిత్రాజ్ఞుఁ డై
చనియెం బిమ్మటఁ దాపనోత్తముఁడు చంఁచత్ప్రితి నాశ్లోకముం
బనిగా శిష్యులు సారెసారెకుఁ బఠింప నేవ్విడ నాలించి త
ద్ధనరామాయణపుణ్యకావ్యరచనాఁకాతూహలోల్లాసి యై. 151

వ. మఱియుఁ గ్రాంచాంగనాదీసన్వరసమాకర్ణ ససంజాతశోకంబు సమాక్షరచతు
ష్పాదగీతం బైనశ్లోకం బయ్యె సింక నాశీర్షమస్మి)యావస్తునిర్దేశముఖం
బును నితిహాసకథాసంయుక్తంబును నితరద్వారసంశ్రయంబును జతుర్వర్గ
ఫలప్రదంబును జతురోదాత్తనాయకంబును నగరసముద్రనైలర్థచంద్ర
సూర్యోదయో ద్యాన జలక్రీడా మధుసానోత్సవవిప్రలంభ వివాహకుమారో
దయ మంత్రకరణ దురోదర ప్రయాణ రణ నాయకాభ్యుదయ వర్ణనంబుల
చేత సమలంకృతంబును ససంక్షిప్తంబును రసభాసనిరంతరంబును సుసంధి
శ్రావ్యపృథ్వాసతివిస్తీర్ణసర్గోపేతంబును లోకరంజనంబును నగు యశస్వీరామ
చరితరూపమహాకావ్యంబు పృథ్వాశ్రయంబు లై నశృంగారాదిరసంబులును సర్థా
శ్రయంబు లై నద్రాక్షాపాక నారికేళపాకరసాలపాకంబులలో బహిరంతర్వాప్తిప్ర
రసం బైనద్రాక్షాపాకంబును బదాశ్రయంబు లై నశయ్యలును వైదర్భిగౌడీపాం
చాలీప్రముఖరీతులలోన బంధపారువ్యశబ్దకాతిన్యాతిదీర్ఘ సమాసవర్జితం బైన
వైదర్భిరీతియందు విషమాక్షర వృత్తిరాహిత్యంబును శబ్దార్థాశ్రయంబు లై న
యనుప్రాభావమాద్యలంకారజాతంబును శబ్దవయవాశ్రయంబు లై న గుణం
బులును గ్లఱికాదివృత్తులును దేటపడునట్లుగా రచించెద సమాసదోషసంధి
దోషపదదోషాదినమ స్తదోషపరివర్జితం బగుదాని సన్యానాతిరిక్తమహా

నందైకరసోపనతవాక్యబద్ధం బగుదాని మద్విరచితం బగుదాని రావణవధం బధి
కరించి కావింపంబడినదాని నీరామచరితంబు సమాహితచిత్తుల రై వినుం డని
శిష్యులతోడం బలికి కీర్తిమంతుండును నుదారబుద్ధియు నగు నమ్మునిశ్రేష్ఠుండు
ప్రత్యుత్తరపాణిపాదుం డై ప్రాచీనాగ్రదర్శానసంబున నుపవిష్టుం డై యంజలి
ఘటించి విరించినోక్తప్రకారంబున సచలసమాధియోగంబుఁ బూని నారదోక్తం
బైనరామచరితనస్తుత్యంబు వ్యక్తం బగునట్లు కథారహస్యంబు లన్నేషింప
నవ్వుడు చతుర్ముఖప్రసాదబలంబున దశరథునిపృథ్వుతంబును సీతారామలక్ష్మణు
లయోధ్యయందు నివసించునవ్వు డేవృత్తంబు సంజాతం బయ్యె దదృష్టం
బును వారలహసితభాషితగతిచేష్టితంబులును సాకేతపురనిర్గమనాంతరంబున
వనవాసంబునం దెయ్యది సంజాతం బయ్యె నట్టివృత్తంబును సత్యసంధుం డగు
రామునిచేత రచింపంబడినకార్యంబు లన్నియుఁ గరతలగతామలకంబునుం
బోలె నిరీక్షించి.

152

→ వాత్సీకిమహర్షి రామాయణమహాకావ్య మొనరించుట. ←

- తే. లఖలధర్మార్థగుణయుక్త • మైనదాని, రమ్యకామార్థగుణవిస్తరంబు నైన
దాని నీరధిఃబోలె రఃత్ననిభలలిత, మానితపద్మాసంపూర్ణ • మైనదాని. 153
- సీ. వజ్రాదికస్వరసంబంధికాంతాది, కాఖలశ్రుతిహృద్య • మైనదాని
వేడ్కతో వినువారి • వీరులఁ జిత్తంబు, సభిముఖంబుగఁ జేయునట్టి దాని
సర్వోపనిషదర్థ • సారసంభూతాశ, యప్రతిపాదకం • బయినదాని
సరసురగంధర్వ • పరమర్షి యక్షవి, హంగకిన్నరసేవ్య • మయినదాని
- తే. సర్కులమున నవత్తేన్దుఁడైన పరమ, పురుషుఁ డగురామభద్రుని • పుణ్యచరిత
నమరమునినారదుఁడు సస్పి • నట్టిఘటితి, సంతయునుగావ్యమొనరింపఁనాత్మదలఁచి.
- వ. రామునిజన్మంబును దస్త హావీర్యంబును సర్వానుకూలత్వంబును సర్వప్రియ
త్వంబును తొంటియు నిరతిశయప్రియదర్శనత్వంబును సత్యశీలత్వంబును
విశ్వామిత్రసమాగమంబును నానావిచిత్రకథలును జానకీవివాహంబును ధనుర్వి
భేదనంబును రామరామవివాదంబును దాశరథిగుణానుకీర్తనంబును రామాభి
షేకసమారంభంబును గైకేయాదుష్టభావంబును సభిషేకవ్యాఘాతంబును
రామవివాసనంబును దశరథశోకవిలాపంబును దశరథునిపరలోకగమనంబును
బ్రకృతివిషాదంబును బ్రకృతివిసర్జనంబును నివాదాధిపసంవాదంబును నుమం
తోపావర్తనంబును గంగానదీతరణంబును భరద్వాజదర్శనంబును భరద్వాజుని
శాసనంబునఁ జిత్రకూటప్రవేశంబును జిత్రకూటంబునందు గృహనిర్మాణంబును
బర్హతాలావస్థానంబును భరతాగమనంబును రామపాదప్రసాదనంబును దశర
థునకు నలిలప్రదానంబును బాదుకాగ్రాభిషేకంబును సందిగ్రామంబునందు
భరతనివాసంబును బాదుకాస్థాపనంబును సనసూయాసందర్శనంబును సంగ

రాగసమర్పణంబును దండకారణ్యగమనంబును విరాధవధంబును శరభంగ
దర్శనంబును సుతీక్ష్ణసమాగమంబును సగస్త్యదర్శనంబును జటాయువుతో
సమాగమంబును బంచవటీగమనంబును శూర్పణఖం జూచుటయు శూర్పణఖా
సంవాదంబును విరూపకరణంబును ఖరాదినధంబును రావణునిజానకీహరణో
ద్యోగంబును మారీచవధంబును వైదేహీహరణంబును రామునివిలాపంబును
జటాయుర్నిబర్తణంబును గబంధదర్శనంబును బంపాదర్శనంబును శబరీదర్శ
నంబును హనుమద్దర్శనంబును ఋశ్యమూకగమనంబును సుగ్రీవసమాగమం
బును సాలభేదనంబును సుగ్రీవునకు విశ్వాసంబుఁబుట్టించుటయు సుగ్రీవునితోడి
సఖ్యంబును వాలిసుగ్రీవులయుద్ధంబును వాలిప్రమథనంబును సుగ్రీవరాజ్యసం
స్థాపనంబును దారావిలాపంబును రాముసుగ్రీవులసంకేతంబును వర్షరాత్రునివా
సంబును రామునికోపంబును వానరులపరస్పరమేళనంబును హరిత్ప్రీప్థాపనం
బును సుగ్రీవునిచేత వానరులనుద్దేశించి పృథివీసంస్థానకథనంబును నంగుళీయక
దానంబును బిలదర్శనంబును బ్రాయోపవేశనంబును సంపాతిదర్శనంబును
బర్హతారోహణంబును సముద్రలంఘనంబును సముద్రునివచనంబును మైనాకదర్శ
నంబును సింహికానిధనంబును లంకాద్వీపగతమలయగిరిదర్శనంబును నేకాంత
విచింతనంబును రాత్రియందు లంకాప్రవేశంబును రావణదర్శనంబును బుష్పక
దర్శనంబును నాపానభూమిగమనంబును సవరోధదర్శనంబును సశోకవనికాయా
నంబును సీతాదర్శనంబును రావణాగమనంబును రాక్షసీతర్జనంబును ద్రిజటా
స్వప్నదర్శనంబును నంగుళీయక ప్రదానంబును సీతాసంభాషణంబును సీతామణి
ప్రదానంబును వృక్షభంగంబును రాక్షసీవిద్రవంబును గింకరనిబర్హణంబును వా
యుసూనుగ్రహణంబును లంకాదాహోభిగర్జనంబును బ్రతిష్ఠవనంబును మధుహ
రణంబును రాఘవాశ్వాసనంబును మణినిర్యాతనంబును విభీషణసంగ్రంబును
షడోపాయనివేదనంబును సముద్రసంగమంబును సేతుబంధనంబును సముద్రతర
ణంబును రాత్రియందు లంకావరోధంబును గుంభకర్ణనిధనంబును మేఘనాదనిబ
ర్హణంబును రావణవిनाశంబును సరిపురంబును సీతావాప్తియు విభీషణాభిషేకంబు
ను బుష్పకదర్శనంబును సయోధ్యాగమనంబును భరితసమాగమంబును రామా
భిషేకోత్సవంబును సర్వసైన్యవిసర్జనంబు నివి యన్నియు విచిత్ర పదార్థంబు లగు
యిరువదియొక్క వేయం బదియుఁ దొచ్చిదిశ్లోకంబులను నేనూటముప్పదియేడు
సర్గలను నాఱుకాండంబులను జేసి యాత్మ వంతుండును భగవంతుండును మహ
ర్షియు నైనవాల్మీకివిచిత్రపదంబును రామచారిత్తప్రతిపాదకంబును నైన కా
వ్యంబుగా రాముండు సంప్రాప్తసామ్రాజ్యం దై యుండునప్పుడు లోకహితా
ర్థంబు రచించి న్యరాప్తరంజనంబును సీతావిసర్జనంబును బ్రహ్లాపుత్రజీవనా
శ్వమేధాదిభవివ్యతృఘ్నంబులును సుత్తరకాండంబుగా రచించె సుత్తరకాండం

బుత్తోఁ గూడ నీరామాయణంబునం దిప్పుడు యూర్హుట నలువదియేడుసర్గలును నిరువదినాల్గువేలయిన్నూటయేబదిమూడు శ్లోకంబులును గలిగియుండు నందుబాలకాండంబునందు డెబ్బదియేడుసర్గలును రెండువేలయిన్నూటయేబదియాఱు శ్లోకంబులును నయోధ్యాకాండంబునందు నూటపందొమ్మిదిసర్గలును నాలుగువేలనన్నూటపదియేను శ్లోకంబులును నారణ్యకాండంబునందు డెబ్బదియైదు సర్గలును రెండువేలయేడ్మాటముప్పదిరెండుశ్లోకంబులును గిష్కింధాకాండంబునం దఱువదియేడుసర్గలును రెండువేలయూర్హుటయిరువదిశ్లోకంబులును నుండరకాండంబునం దఱువదియేనిమిదిసర్గలును మూడువేలయాఱు శ్లోకంబులును యుద్ధకాండంబునందు నూటముప్పదియొక్క సర్గలును నయిదువేలతొమ్మిన్నూటతొమ్మిది శ్లోకంబులును నుత్తరకాండంబునందు నూటపది సర్గలును మూడువేలయిన్నూటముప్పదినాల్గు శ్లోకంబులునుం గలిగి యుండు మహర్షి యగువాల్మీకి చతుర్వింశతినహస్రశ్లోకపరిమితంబుఁ జేసి యిష్టుహాకావ్యంబు రచించెఁ గావునఁ దక్కిన యిన్నూటయేబదిమూడుశ్లోకంబులు జగతీచ్ఛందం బాదిగాఁ గల ఛందంబులవలనం బుట్టినవృత్తంబులయక్షరాధిక్యంబున నుత్పన్నంబులయ్యె నని కొందఁ జెందురు బహుయుగంబు లతీతంబు లగుటవలన వాల్మీకిప్రతిష్ఠాతసంఖ్యకు వ్యత్యయంబు గలుగుట యుక్తం బని కొందఁ జెందురు వాల్మీకిమహర్షివరుం డిరువదినాల్గువేలశ్లోకంబులు పరిమితంబు చేసి గ్రంథంబు రచించె ననియెడు నది వాల్మీకిసంకల్పమాత్రంబే కాని పరిసమాప్తిదశయందు గ్రంథపరిపూర్తికొఱకు నీశ్లోకంబులు కధితంబులై యుండఁ బోలు నని కొందఱు వక్కాణింతురు చతుర్వింశతినహస్రశ్లోకనిర్ణయంబు కావ్యంబుకొఱకు నన్యూనాభిప్రాయంబై కాని యనతిరిక్తాభిప్రాయంబు కా దని కొందఱు వచింతు రిరువదినాల్గువేలశ్లోకంబుల మీఁద నల్పసంఖ్యాతంబులైన యిన్నూటయేబదిమూడుశ్లోకంబు లధికంబులైయుండు టది వ్యత్యయంబుగా దెల్లనిన విరించికి మహాయుగంబులు వేయుఁ జనిన నొక్కపగ లనియు నావగటికిఁ బదునలుగురు మనువులు చనుదు రనియు మనుకాలంబు డెబ్బదియొక్క మహాయుగంబు లనియుఁ బురాణంబులందు వినంబడు వేయుమహాయుగంబులఁ బదునాలు మనువులకు విభాగించిన డెబ్బదియొక్క మహాయుగంబులకంటె నించుక కాలం బధికం బై కానఁ బడిన నది యెట్లు వ్యత్యయంబుగా గణింపంబడ కుండు నట్లుల యయ్యెల్పంబైనయాధిక్యంబు పరిగణితంబు గా నేరదు భగవంతుం డగు ప్రాచేతసుండు చతుర్వింశత్యక్షరసంఖ్యాకగాయత్రీవర్ణంబు లీరామాయణంబునందు వేయి శ్లోకంబుల కొక్కొక్క యక్షరంబు శ్లోకఘటితంబుగాఁ జేసి బాలకాండంబునందు మూడక్షరంబులును నయోధ్యాకాండంబునందు నాల్గక్ష

రంబులును సరణ్యకాండమునందు రెండక్షరంబులును గిష్కింధాకాండమునందు రెండక్షరంబులును సుందరకాండంబునందు మూడక్షరంబులును యుద్ధకాండమునం దా ఆక్షరంబులును సుత్తరకాండంబునందు నాల్గక్షరంబులును సంస్థాపించి రచించె నిక్కావ్యంబు చతుర్వింశత్యక్షరాత్మక గాయత్ర్యాఖ్యపర బ్రహ్మనివాసం బై యుండు సుత్తరకాండంబునందు సమస్తజనులకు భగవంతునితోఁ గూడఁ దల్లోకస్రాప్తి యతిశయం బైయుండుటం జేసి యిక్కావ్యంబు ప్రాచుర్యంబుగాఁ బరత్వాభివ్యక్తి కలిగి యుండు దానం జేసి సర్వోత్తరత్వంబు వలన నిది యుత్తరకాండం బనం బరంగె నిష్పిథంబున రామాయణంబు సమగ్రంబుగా రచించి.

155

క. మునిపతి కృతార్థుఁడై తా, నొనరించిన రామచరిత • మొప్పారంగ నెవ్వనిచేఁ జదివించెదనో, యని మదిఁ దలపోయు చుండ • నాసమయమునకో.

→ వాల్మీకిమహర్షి శ్రీరామాయణ మహాకావ్యముఁ గుశలపుల కుపదేశించుట. ←

సీ. రూపవంతులు తుల్యఃపూవులు తుల్య వ, యస్మిన్ భర్త కామార్థవిదులు సుకుమారమూర్తులు • సుంద రాంగులుయశ, న్మరులన్న దమ్ములు • చారుముఖులు లలితలక్ష్మణలక్ష్మీతులు మధురస్వర, భాషులు గంధర్వ • వేషధరులు శ్రుతినిష్ఠితులు బహు • శ్రుతులు మేధావులు, మునివేషధరులు సంపూర్ణ తేజతే, లఖిలగాంధర్వతత్త్వజ్ఞ • లఖిలశాస్త్రు, విదులు మూర్ఖనాస్థానకోవిదులు రాజనందనులు స్వరనంపన్న • లిందునదృశ, లపనులుకుశీలపులుకుశలపులు వచ్చి. తే. భక్తి వాల్మీకిమునినాథుఁ పాదములకు, వందనముఁ జేసి పేళల • వాగ్విభూతి మమ్ముఁ జదివింపుఁ డనవుడు • మానివిభుఁడు, కరుణ దళుకొత్త వారల • గారవించి. తే. పరంగ రామ దేశాఖ్యలించి • బంబువలన, సముదితములై నయపరవించి • బములరీతి నమరువారి మనోజ్ఞ వేషములవారి, నక్కుమార్గోత్తములఁ జాల • నాదరించి.

మ. సమతంత్రీలయయు క్తమై మధుర మై • సప్తస్వరోపేత మై రమణీయామృతకల్ప మై నవరస ప్రాగల్భ్య మై సన్ననో రమ మై యొప్పెడురామచంద్రచరిత • ప్రత్యగ్రకావ్యంబు సర్వము సార్థంబుగ నక్కుమారులకు సావాల్మీకి సెప్పె న్రహిణి. 160

తే. చెప్పినఁ గుశీలపులు ముదఁ • మొప్ప మాని కరుణ సక్కావ్య మంతయు • వరుసఁ జదివి రమణ సర్వంబు వాగ్విధేయముగఁ జేసి తాపనకులోత్తమునిప్రసాదంబు వడసి.

161

మ. మదనాకారులు రాజనందనులు స • మృగ్గానవిద్యారహ సృధురీగు ల్లధురస్వరు ల్లవలు చం • చన్తూర్భనాస్థానకో విదులై రామకథాప్రబంధము లసద్వీణానుకూలంబుగా

ముద మొప్ప న్నునినేతయొద్ద సతతంబు న్నాడి రిం పొందఁగఁ.

162

తే. మఱియుఁ గడువేడ్క నమ్మని • వరుని కడకు

వరుస మానులు సాధులు • వచ్చినపుడు

వారిమ్రోల నప్పారివంపతనయులు

గాన మొనరించి రమ్మహాకావ్యకథను.

163

—|| కుశలపులు శ్రీరామయజ్ఞవాటములో శ్రీరామాయణ గానముఁజేయుట. ||—

వ. మఱియు నిసర్గమధురశబ్దప్రపంచనం చితంబైనయక్కావ్యంబు దదీయమధుర
స్వరవాగ్విధేయం బైన పరిమళోపేతం బైనకుందనంబుచందంబున నందం బైన
యొప్పె నంత నొక్కనాఁడు సర్వాంగనుందరు లగునారాజునందనులు మునిపతి
చేత ననుజ్ఞ వడసి మునివేషంబులు ధరించి సాకేతపురంబున కరిగి రామభద్రుం
డశ్వమేధయాగంబుఁజేయుచుండ నయ్యజ్ఞవాటంబుఁ బ్రవేశించి మునిసభా
మధ్యంబున విపంచిక లలవరించి రంగు రక్తులు గులుకఁ గప గూడి జంత్రిగా
త్రంబు లొక్కటి యై మధురంబుగా మ్రోయఁ జేతనాచేతనత్వనిరూపణంబు
లేర్పడకుండ సమాక్షరపాదవిచిత్రపదార్థవ్యక్తం బగుదాని స్వరూపోచ్ఛారణ
మాత్రంబునందును స్వరవిశేషసమన్వితగానంబునందును మధురం బగుదా
నిఁ ద్యోత్రచతురశ్రమిశ్రసంజ్ఞకద్రుతమధ్యవిలంబితగానధ్వనిపరిచ్ఛేదకాన్వితం
బగుదాని పాడీనైపాదీధైవతీపాంచమీమాధ్యమీగాంధర్వాల్లిభీసంజ్ఞకనప్త
జాతిబంధం బగుదాని వీణాతంత్రీయం దధిరోపించి తాలవేణుమృదం
గాదివాద్యంబులతోఁ గూడ సభివ్యక్తంబుగాఁ బాడం దగినదాని శృంగార
కారుణ్యహాస్య వీరభయానకరాద్రబిభత్సాన్మృతశాంతంస సహితంబగు దాని
నుద్రీపనాలంబనాదివిభావయుక్తం బగుదాని సంభోగవిప్రలంభసంజ్ఞకద్వీవిధ
శృంగారరసోపేతం బగుదాని సీతాచరితపాలస్త్యవధరామశోకప్రతిపాదకం
బగుటంజేసి శృంగారిపీరశోకరసప్రధానం బగుదాని సర్వాలంకారపూర్ణం బగు
దాని వేదార్థవ్యక్తికరణంబుకొఱకు వాల్మీకిచేతఁ గథితం బైన దాని సీతాచరిత
రావణవధప్రతిపాదకం బైనదాని రామాయణకథాప్రబంధంబు మునిపతి
యభిప్రాయంబు మనంబున నిడికొని శృంగారాదిరసావిర్భావం బెట్లగు నట్లు
మధురంబును రంజనంబును సమీచీనరాగయుక్తంబునుం గాఁ బాడిన.

164

శా. ఆశ్లోక ప్రచురత్వ మామధురశః • బ్రాథోపమానోపమే

యశ్లేషేదాదికసౌప్తవంబు ఘనగీ • తోదార్య మాలించి పు

ణ్యశ్లోకు ల్పునిపుంగవు ల్భువనవిఖ్యాతుల్ సశస్తప్రభా

వశ్లాఘ్యు ల్పరమాద్భుతంబు ముదముఁ • వైదుష్య మేపారఁగఁ.

165

శా. ఆహ! యెంత విచిత్ర మంచుఁ గనులఁ • హర్షాశ్రువాప్పిందుసం

దోహంబుల్ చిగుకం గుమారకుల సంతోకప్రభావాఘ్యుల

న్నీహారాంశుసమానవక్త్రుల రహి • స్వీక్షించి కారుణ్యము

తాహంబుం జెలగ న్నుతించి రతిచిత్రప్రేక్షివాన్వైఖరిఁ.

166

ప. మఱియు నీరామచరితంబు బహుకాలనిష్ఠునం బైనను బాకివిశేషంబునఁ
బ్రత్యక్షంబుగా ననుభూయమానం బైనవగిది దర్శితం బగు చున్న దని
యిట్లు ప్రశంసించి.

167

→ కుశలపులహు మనీశ్వరులు బహుమతు లొసంగుట. ←

సీ. ఒకమాని పల్కలంకబకలంకమతినిచ్చె, గరుణతో నొకమాని • కలశ మొసఁగె
దపసియొక్కఁడు గూర్చి • జపమాల దయచేసె, బ్రీతితో నొకమాని • బృహి నొసంగె
నొకసంయమింద్రుఁడ • యుష్మంబుఁగృహనిచ్చె, యతియొక్కఁడిచ్చె • గృహజనంబు
మునిపతియొక్కఁడిచ్చె • ముంజియుదండంబు, మఱియొక్కఁడిచ్చె • గ • మండలువును

తే. దపసి యొక్కఁడు యజ్ఞసూత్రం బొసంగె

మఱియుఁ బెక్కండ్ర మునులు శ్రమంబుతోడఁ

దమకుఁ గలిగిన వస్తువుల్ • దయ దలిర్ప

నొసఁగి రవ్వేళ నక్కుమా • రోత్తములకు.

168

ప. ఇట్లు రామాయణకథాశ్రవణసంజాతపరమానందానుభవపరవశులై మునీంధ్రు
లుచిత్తన తాగరంబుల నారాజపుత్రులఁ బ్రీతచేతస్సులం జేసి మహాత్ముం డగు
వాల్మీకిచేత నిక్కావ్యంబు కల్పితం బయ్యె నీయాఖ్యానం బింక నను న్నకపుల
కాధారం బయి నర్వగీతంబులయం దుత్తమగీతం బై సర్వశ్రుతిమనోహరం బయి
మహాభ్యుదయకారణం బై యాయుష్కరం బై యద్భుతం బయి ప్రాశస్త్యంబు
పహించుఁ గాక యని పలికి రంత నక్కుమారు లొక్కనాఁ డయోధ్యానగర
రాజమార్గంబులందు సుధామధుర పేశలనమాక్షర పాదవిచిత్రపదార్థభవ్యంబైన
యక్కావ్యంబుఁ గాంతా ప్రభావతీ ప్రభృతిసర్వశ్రుతిమనోహరం బగునట్లుగా
గానంబు చేసిన.

169

క. కలరవ మై జితకోకిల, కులరవమై యారవం బఁకుంఠితగతి వీ

నులవిందై యమృతపుష్పానలబొందై పురమునిండ • నలువుగ మ్రోసెన్.

170

ఉ. మ్రోసిన నాలకించి రఘుముఖ్యుఁడు రాముఁడు భూరినష్టదో

ల్లానవిలాసి యై తపనఁ రాజులకై వడిఁ గ్రాలువారిఁ బే

రాసఁ గనుంగొన న్నిజగృహంబునకుం బిలిపించి మించి నీ

తానుభగుండు పేశలనుఁ ధామధురోక్తి బహూకరించుచున్.

171

→ శ్రీరాముండు గుశలపులం దవగృహంబునకు రావించుట. ←

ప. సచివసామంతభాతృసమన్వితంబుగా నొక్కకమనీయకాంచనకమృకరణసముజ్జ్వ
లదివృసింహాననంబున నాసీనుం డయి యుదయమహీధరోపరిభాగసముజ్జ్వల

పుండరీకవనబంధుండునుబోలెఁ దేజరిల్లుచు లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నుల నవలో
కించి. 172

ఉ. వీరిమనోజ్ఞ వేషములు • వీరివచోరచనాచమత్కృతుల్
వీరివిలాసవైఖరులు • వీరిమృదుస్వరకల్పనంబులున్
వీరికళాకలాపములు • వీరిసమంచితగానసాహితుల్
చారుతరంబు లై ముద మొసంగుచు నున్నవి మీరు వింటిరే. 173

చ. సరనవిచిత్రశబ్దపదానంగత మై కడు విశ్రుతార్థ మై
సురుచిరరక్తిఁ దంత్రిలయఁశోభిత మై మధురాంచితాయత
స్వర మయి పొల్చుమామకరానస్ఫుటదోశ్చిరతప్రబంధముం
గర మనురక్తిఁ బాడెదరు • కంటిరె యీనుకుమారనుందరుల్. 174

క. మానసహర మై కర్ణపు, టానందం బై సుధాభఃమై మధురం బై
యీనవ్యకథాగానం, బానందబ్రహ్మ మయ్యె • నాలించితిరే. 175

వ. అని పలికి యమందానందకందాయమానమాననుం డై రాముండు ముఖార
విందంబునకు మందహాసంబు చెలు వొసంగ సుమిత్రానందనాదు లభినందింపఁ
దత్తాత్రాశ్రవణకుతూహలపరుం డై మెల్ల న సింహాసనంబు డిగ్గి సభామధ్యంబున
నానీచుండై తత్సభానదనంబు నెల్ల సలంకరింపం జేయుచు. 176

చ. సురుచిరమూర్తుల స్ఫువనానుందరుల స్తునివేషధారులన్
వరనృపలక్ష్మణాధ్యుల దిఁవాకరతేజుల దివ్యబోధను
సిరుల సమానరూపులఁ గుఁశీలపులం గని మాకు వేడ్క న
న్నిరుపమకావ్యరాజకథ • నేర్పలర నివనిపింపుఁ డింపుగన్. 177

వ. అని పలికి సభాసదుల నందఱు విలోకించి మహానుభావు లగునీకుమారులు పార్థివ
లక్షణలక్షితులయ్యు మును లై కుశీలపులయ్య మహాతపస్వులై యొప్పుచున్న
వారు వీరివలన శ్రేయస్కరం బైనమదీయచరితంబు వినుం డని పలికె నంతనా
రాజనందనులు సభామధ్యంబున విపంచిక లలవరించి ఘనరక్తిరాగంబు తెఱింగి
కాలంబు వీక్షించి మధురస్వరజాతు తేర్పఱిచి సార్వత్రికం బైనమార్గంబును
గ్వాచిత్రం బైన జేతీయంబునుం దెలిసి మధురంబును మనోహరంబును రంజ
నంబును స్వేచ్ఛానురూపస్వరాయామంబును దంత్రిలయవంతంబును బ్రసిద్ధా
ర్థంబును మనస్సుఘోదజనకంబును శ్రోత్రేంద్రియసుఖకరంబును సకలవిద్యజ్ఞన
సేవ్యంబు నగు శ్రీమద్రామాయణమహాకావ్యంబు గానంబునీయ నుపక్రమించి
కావ్యముఖంబునం దాశీర్వమస్మిన్యావస్తునిర్దేశంబు లావశ్యకంబు లని యా
లంకారికోక్తి గలుగుటం జేసిరామరూపవస్తు నిర్దేశపూర్వకంబుగా నిట్లని చదు
వం దొడంగిరి. 178

శ్రీరాముని సభయందుఁ గుళలపులు రామాయణంబు గానము సేయుట.

- సీ. తొల్లి యావై వస్వతుఁడు మొదల్లాఁ గొని, యేవంశమున వారిఁదీధరిత్రి
యేవంశమునఁ బుట్టె + నృపలోకవిద్వేషి, నమవర్తి నగరాఖ్యచక్రవర్తి
వారిధు లేపుణ్యవంశమువారిచే, నటు ద్రవ్వఁబడి సాగఁరాఖ్య నొందె
నేవంశమునఁ బుట్టె + నిలకు మందాకినిఁ, గోరి తెచ్చినయాభఁగీరధుండు.
- తే. నట్టి యిహ్మకువంశంబుఁనందు శుభద, మైనరామాయణాఖ్యమఁహోప్రబంధ
మంచితంబుగ నుత్పన్నమయ్యె నిదియ, ధర్మకామార్థసహిత మైతనరుదుండు.
- క. ఈయాఖ్యానము సర్వ మసూయారహితాత్మ లగుచు + సూరిజను లుపా
దేయంబుగఁ గొని వినఁదగుఁ, బాయక వినకున్నఁ బ్రత్యవాయము గల్గు.
- క. స్ఫీతం బై ధనధాన్యో, పేతం బై ముదిత మై యుపేతదురిత మై
భ్యాతిగ సరయూనామనదీతటమునఁ గోసలాఖ్యఁ దేశం బలరు.
- సీ. శ్లాఘ్యమానానంతఃలక్ష్మీవిలాస మై, పాలుపారు వైకుంఠపురముభంగి
రాణిండుఁ జతురాస్యవాణీసుహృద్య మై, కమనీయసత్యలోకంబుకరణి
గురుసుధర్మామోఘసురభిశతక్రతు, కలిత మై వ్యర్థలోకంబుకరణి
ధననాథవరపుణ్యజనసమాక్షిర్మ మై, రాజిల్లు నలకాపురంబురీతి
- తే. వీరధర్మగణేశకుఁమూంసహిత, మై నగాధీశుపురముచందానఁ దనరుఁ
గనకకలశితదినమధ్యఁగతమనోజ్ఞ, ధామనిధిగోపురం బయోఃధ్యాపురంబు.
- ఉ. ఆనగరంబు తొల్లి మను + వానఁగ రానిమనోరధంబుతో
శ్రీ నలువందఁగా సరయుఁచెంగట ద్వాదశ యోజనాయతం
బొనిడుపుం ద్రియోజనమునంత తనర్పును గల్గునట్లుగా
దాని రచించె నేర్పలర + ధారుణిఁ గోసల దేశమండలి.
- క. ముక్తాప్రసూనకలికా, యుక్తం బై శీతపరిమళోపేతపము
స్నిక్తం బై తన రెడుసువి, భక్తమహావధముచేతఁవఱుచు నుండు.
- తే. చారుశిల్పవిశేషంబుఁసర్వోత్తమ, యంత్రములు సువిభక్తాంతఃరాపణములు
హాటకవిచిత్రసౌధకఁవాటగోపురములు గలిగి చెలంగు నాఁరాజధాని.
- క. అతులప్రభ మై సుశ్రీ, యుత మై యట్టాలకధ్వజోపేతం బై
వితతశతఘ్నీశతపరివృత మై యప్పురము వఱులు + విశ్రుతభంగి.
- తే. సూతమాగధయుక్తయైఁసుగుచిరాప్ర, వణమహోద్యానరచిత యైవరణదామ
కలితయై కామినీనాటకప్రక్షేర్ణ, యై యనారత మప్పురి + యలరుచుండు.
- క. కరిహరిరథోష్ఠగోఖర, పరివృత మై ఘనగభీరఁపరిఖావృత మై
పరులకు మరానదం బై, కర మద్భుతభంగిఁ బురము + గ్రాలుచు నుండు.
- సీ. బలిదాతృనామంతఃపార్థివసంఘంబు, వివిధదేశాగతవిజ్ఞనంబు
రత్ననిర్మితబహుఁస్రాసాదవజ్జుల, త్యున్నతక్రీడాశిలోచ్ఛయములు

మహనీయకూటాఖ్యః మందిరశ్రేణులు, హృద్యమృదంగాదివాద్యములును
నలు వొప్పు వరసరఃనారీగణంబులు, నిక్షుకాండరససదృక్షజలము

తే. సర్వరత్నంబులు విమానానమగృహములు
శాలితండులములు చిత్రశాల లఖల
మణినిబద్ధభూములు హేమమండపములు
గలిగి యున్నది భువనవిఖ్యాతి వడయు.

189

తే. అనుపమాప్తాపదాకారః మై విచిత్ర, మై యవిచ్ఛిద్ర మై రమ్యః మై దివమున
సిద్ధులు దవంబుచే వడసినవిమాన, మట్లు సురుచిరగతి నొప్పునవ్వరంబు.

సీ. వరసతీక్రిడావిభవభంగ మాటచే, జగతిఁ గామ్యవనంబుఁ శస్త్రమయ్యె
ననుమతిజార్చిసంపాదక మగుటచే, దగ నశోకవన ముఁ త్థాతే మయ్యె
నజరభుజంగభోగాస్పదం బగుటఁ బుణ్యజనశూన్యం బయ్యెఁ నందనంబు
కౌశికాధీన మైఁ క్రాలుచుండుటఁ జేసి, ధరణి ఖాండవవనిఁ దగ్గ మయ్యె

తే. ననుచు వీని నన్నింటిని యపహసించి, రాజరాజసేవ్యము లొటఁరమణ చైత్ర
రథములొట నొక్కింత వైత్రరథమీడు, నేయఁదగి యొప్పునుద్యానసీమలందు.

ఉ. పాతెడువానిఁ గైదుపులఁ బట్టనివాని వివిక్తునిం గులా
ధారుని భీరుఁ గాంచి రణధాత్రి మహాలఘుహస్తు లయ్యు సాం
పారఁగ యుద్ధధర్మవిధమంత నెఱింగి వధింప కెంతయున్
వారలఁ గాంచి పుచ్చుదురుఁ వారక విటిమహారథోత్తముల్.

192

చ. నిరుపమబాహుసత్వమునఁ నేర్చున వ్యాఘ్రవరాహభల్లకే
నరిముఖవన్యసత్వములసాహస మొప్పుఁగఁ గాననంబులోఁ
గరమునఁ బట్టి వాఁడి గలఁఖడ్గముచేతఁ దలల్ గఱుక్కునన్
నటికెడునట్టిసాహసజనం బొకకోటి వసించు నప్పరిన్.

193

చ. అనఘులు బ్రహ్మకల్పులు మహాత్ములు వేదవక్షంగపారగుల్
మునిసము లాహితాగ్ను లతిపూజ్యులు శాస్త్రవిశారదుల్ తపో
ధనులు నహస్రదు ల్సుగుణధాములు సత్యరతు జ్ఞతేంద్రియుల్
దనరుదు రందు భూసురులుఁ దామరనస్త్రియతుల్యతేజులై.

194

సీ. రమణీయచారుసఃసప్తకలితులై, చతురాన్య లనఁగ విశ్రుతి వహించి
యగుణప్రభామనోహరసారసహితులై, లోకబాంధవుల నాఁరూఢి మెఱసి
సమధికాక్షరసమస్తపదార్థకర్తలై, పుణ్యజనేశ్వరఃస్ఫూర్తి గాంచి
సమవర్తిగురుదత్తసత్కళావాసులై, ద్విజరాజు లనఁ జాలఁ వినుతి కెక్కి

తే. ధర శతానందులును ద్రవ్యాతను లనంగ
ధనదు లనఁగ జైవాత్మకుఁ లనఁగఁ జాలఁ

- బాగడు వడసి సర్వజ్ఞతాఃస్ఫురణ నెగడి
నటలుదురు విస్త్రులప్పురంవరమునందు. 195
- చ. అతులితదివ్యశక్తిధరుఁడై నకుమారులు జన్మదుర్గరా
హితబలహంతలై తగుమః హేంద్రులు రాత్రిచరైకశిక్షణో
ద్ధతు లగునారసింహులు మఃహాహవదీక్షితదక్షభంజనో
ద్ధతు లగువీరభద్రులు జితశ్రము లప్పురి రాజనందనుల్. 196
- మ. తనమిత్రుం డొగి భైక్షవృత్తి నటు నిత్యంబుం బ్రవర్తింపఁగాఁ
గని వారింపనిశ్రీదుఁ డెంతని రహింకఁ గర్వించి సన్నిత్రులన్
ఘననానావిధకామదానముల వేడ్కం దృష్టి నొందించి మిం
చి నుతం గాంచెద రప్పరివరమునం ఁ జెల్వొందువైశ్వాత్తముల్. 197
- మ. వల నొప్పు హలముం ధరించి కుజసంప్రాతంబులం ద్రుంచె నా
బలభద్రుం డది యేఘనంబు ముద మొప్ప న్నేము తత్సరముం
బాలు పారం గొని నిత్యముం గుజసులం ఁ బోషింతు మీ డొనె ని
స్తులతం బేర్కొనుమాకు నాముసలి యంతుల్ బొత్తు రప్పదజుల్. 198
- తే. లలి నదీజవనాయుజారట్టజములు, చీనబాష్టికకాంభోజసింధువిషయ
సంభవంబులు హరిహయఃసన్నిభంబు, లగుహయంబులచే నొప్పునప్పురంబు.
- చ. అనుపమసార్వభౌమకుముఁదా భ్రమువల్లభరమ్యవామనాం
జనవరసుప్రతీకకులఁసంభవము ల్లిరితుల్యము ల్లురం
తనిబిడభూరిసత్వకలితంబులు నైనమదేభసంఘము
ల్లునతరబృంహితధ్వని సెలంగ రహి న్విహరించు నప్పురిన్. 200
- తే. భద్రమంద్రమృగంబులు ఁ భద్రములును
మంద్రములు మృగములు భద్రమంద్రములును
బరంగ మృగమంద్రములు మృగభద్రములును
(మదరసకటంబు లై యొప్పుమత్తకరులు. 201
- వ. మఱియు నప్పురంబునం దల్పనన్ని చయుండును నసిద్ధార్థుండును గామైకవరుం
డును గదర్భుండును నృశంసుండును సవిద్వాంసుండును నాస్తికుండును నకుం
డలియు నమకుటియు నస్రగ్వియు నల్పభోగవంతుండును ననిర్మలశరీరుండును
నననులిప్తాంగుండును నసుగంధుండును సమృద్ధభోజియు నవదాన్యుండును ననం
గదనిష్కండును హస్తాభరణరహితుండును ననాత్మవంతుండును ననాహితా
గ్నియు యాగరహితుండును త్సుద్రుండును దస్కరుండును వర్ణనంకరుండును
సన్మతవాదియు నబహుశ్రుతుండును నసూయకుండును నసమర్థుండును నష
డంగవిదుండును నపండితుండును నవ్రతుండును నసహస్రప్రదుండును దీనుం
డును విక్షిప్తచిత్తుండును వ్యాధితుండును సరూపవంతుండును సరాజన్యభక్తి

మంతుండును నొక్కం డైన లేడు బ్రాహ్మణజనంబులు ధర్మాత్ములును ముదితులును బహుశ్రుతులును సత్యవాదులును ద్యాగిలురును గుటుంబవంతులును గవాశ్వాధనధాన్యవంతులును సుసంయుతులును శీలవంతులును వృత్తసంపన్నులును మహర్షికల్పులును స్వకర్తనిరతులును విజితేంద్రియులును దానాధ్యయనశీలురును బ్రతిగృహంబునందు నయతులును నై ప్రకాశించుచుండుదురు ఊత్తియులును వైశ్యులును జఘన్యజులును నీమూఁడువర్ణంబులవారు కృతజ్ఞులై శూరు లై వదాన్యులై విక్రమసంయుతులై యలరుచుండుదురు మఱియు నవ్వరంబునం గలసర్వజనంబులు దీర్ఘాయుష్షంతులై సత్యధర్మరతులై పుత్రపౌత్రసహితులై కళత్రవంతులై వఱులుదురు మఱియును. 202

క. ద్విజుల భజింతురు నృపతులు, ద్విజపువుల భజింతు రెపుడు + వీటికిరాటల్ ద్విజపువనైశ్యుల నిత్యము, భజియింతురు పాదజనులు + పరమప్రీతిన్. 203

శా.మర్యాదప్రతిమానశౌర్యులు మహాహంకారులుం గాంచనా హార్యాభిస్సుటధైర్యులు గ్రసమరావ్యాపారులు విక్రమా దార్యస్థితమతు ల్లహామహులు యోధగ్రామణుల్ నిత్యము హర్యాక్షంబులు వోలె ద్రిప్పురుదు రుద్యత్ప్రీతితో నప్పురన్. 204

సీ. రంభ యీడను పెట్లు + లలితోరుకాండము, ల్పరికించి సిగ్గున + శిరము వంప హరిణి జోడను పెట్లు + స్ఫురితేక్షణవిలాస, మది కాంచి సంతనె + బెదరి పఱచు నలతిలోత్తమ నాటి + యను పెట్లు నాసికా, కృతిఁ గనుంగొని తలఁక్రిందు గాఁగ శశిరేఖ సరిసేయఁ + జను పెట్లు నెన్నొన, ల్పనఁ గాంచి కళలకుఁ బాసి పోవ తే. హేమ యెన యగు పెట్లు యహీనగాత్ర, కాంతిఁ జూచినమాత్ర నెఁకరఁగి పోవ నఖిలభవనమనోజ్ఞరూపాధ్య లగుచుఁ, దనరునవ్వీటివారకాంతామణులకు.

తే. అలఘుతరతారకాహృద్యమైయ మేయనసువిశాలమైయచ్చితఃపద్మజమునగుచు రాజమార్గంబుకరణి నాఁరాజధాని, రాజమార్గంబు శోభిల్లు + రమ్య మగుచు.

తే. ఎలమి శక్రుండు సురలోక + మేలినట్లు, శ్రీదుఁ డలకాపురంబు రఁక్షించినట్లు ధరణి రాజోత్తముం డైనఁదశరథుండు, లీలతో నవ్వరంబుఁ బాఁలించు చుండు.

చ. అలఘుతరప్రతాపమున + నారయ శీతలచిత్తవృత్తికిం పలరఁగ నామసామ్యమున + నయ్యనరాజులె నాక్షిగాఁ జతుర్జలనిధు లెన్ని చూడ వరుస నొల్పిలిమేరలుగా నమస్తభా తలగురుభారవాహి యయి + తద్దయు నొప్పె నతండు ధారుణిన్. 208

ప. మఱియు నచ్చట నివసించి దశరథుండు జగంబుఁ బరిపాలించుచుండు నట్టి యోజనత్రయవిస్తారం బైనసాకేతపురమధ్యంబునందు యోజనద్వయమాత్ర ప్రదేశంబున కయోధ్య యనెడునామంబు సత్యనామం బై యుండునట్టిమహారాజధానిఁ బరిపాలించుచు నమృహారాజశేఖరుండు సర్వవిదుండును సర్వసంగ్ర

హుండును దీర్ఘదర్శియు మహాతేజుండును జౌరజానపదప్రియుండును నిత్యైకు
శ్రేష్ఠుండును యోగశీలుండును ధర్మరతుండును నియతేంద్రియుండును మహర్షి
కల్పిండును రాజర్షి ముఖ్యుండును ద్రిలోక విశ్రుతుండును బలవంతుండును జితా
మిత్రుండును సుమిత్ర వంతుండును విజితేంద్రియుండును శక్తవైశ్రవణసంకాతుం
డును నై ప్రసిద్ధి పహించినవాడు మఱియును. 209

క. అనిమిషపతి సురలోకం, బనువుగఁ బాలించుభంగి • నన్నరపతి మే
దినిఁ బాలించుచు నుండును, మను విత్వైకుండువోలె • మంజులఘటితన్. 210

తే. ఆమహారాజమాళి కంఠాంగు లగుచు, గరిమతో సర్వమంగళాఖ్యాతి పడసి
వరసత్తీర్థవిశేషవిస్ఫురణఁ బొల్తు, రెలమి మున్నూటయేఁబండ్లుజలజముఖులు.
తే. మించి కౌసల్య గైక నుమిత్ర యనఁగ, హంసగతి సతీజలజాతహస్త లగ్ర
సతులు గల రందు మువ్వు రాంసకలలోక, ధవున కా రాజమాళి కాదశరభునకు.

క. ఆ రాజవరున కభిమత, కారులు ఋత్విజులు మునులు • గల రిదువురు సాం
పారఁగ వసిష్ఠుఁ డనఁగా, ధీరోదాగుండు వామఁ దేవుం డనఁగన్. 213

చ. వినయపరు ల్వివేకగుణావిశ్రుతిధన్యులు మంత్రకోవిదుల్
జనపతికార్యసాధనవిచారసమర్థులు శత్రుమర్తభే
దననదుపాయధుర్య లతిఁధార్మికు లుత్తము లష్టమంత్రు లా
ర్యనుతులు సత్యవాదులు మహామహములుం గల రాజతారికిన్. 214

తే. అర్థసాధకవిజయసింధార్థధృష్టి, మంత్రపాలకాశోకసుమంత్రులును జ
యంతుఁ డనుపేర్ల నొప్పగుఁనట్టివారు, ధన్యులు సుసీతిపరులుప్రధానవరులు.

తే. క్రోధమున నైనఁ గామంబుఁకొఱకు నైన, నర్థకారణమున నైన • ననృత మాడ
రన్యులం దైన సృజను లంఁదైన వారి, కవిదితం బైనకార్య మింఁతైన లేదు.

తే. సంతతముఁ జారముఖమున • సర్వరాష్ట్ర
కృత్యము లెఱింగి హితశత్రువృత్తిఁ దెలిసి
పరులకలిమియు లేమియు • సరసి యభయ
మొనఁగి వ్యవహారకుశలు లై • యుండు రెపుడు. 217

తే. తప్పు గలిగినవేళ సందమల నైనఁ, గూర్చి విడిచి దండింతురు • ధర్మభీతి
దప్పు లేనిచో సరి నై సానొప్పి విడిచి, కడిమి దండింప రెంతయుఁ • గలుపభీతి.

క. సతతంబు విషయవాసుల, వ్రతశీలుర శుచుల సరసి • రక్షించుచు దు
ర్మతుల వెడకి శిక్షించుచు, షీతిపతితో శాభివృద్ధి • జేయుదు రెలమిన్. 219

చ. పురుషబలాబలం బెఱిఁగి • పొందు ఘటించుచు వర్ణధర్మముల్
దఱుఁగక యుండునట్లు సతతంబును బ్రోచుచు నేకబుద్ధుల
వెరవరులం దగం బనులఁవెంటఁ జరింపఁగఁ బంపుచున్ మహీ
వరునకుఁ గీ రిలాభవిధఁవంబులఁ దా రొనఁగూర్తు రెంతయున్. 220

- క. పురమందు రాష్ట్రమందును, బరదారరతుండు కల్లఁ • బలికెడువాడుఁ
గురుదూషకుండు ఖలుఁ డొ, క్కరుఁ డైనం గలుగకుండఁ • గాతురు మిగులన్.
- క. పతిహితముకొఱకు ననిశము, చతురత నయలోచనమున • జాగ్రత్తతులై
సతతంబు నఖిలకార్యము, లతులితముగఁ దీర్చుచుండు • రధిక ప్రీతిఁ. 222
- క. మతినిశ్చయంబువలనను, వితతపరాక్రమమువలన • వీర్యమువలనఁ
ధృతిపెంపునఁ బరవిషయ, ప్రతతులయం దైనఁ బొగడువడయుదు రెందున్.
- క. ప్రకృతివినీతులు జితరిపు, లకలంకులు గవటరహితు • లన్యుతశీలుల్
సకలజ్జులు ఘనబృందా, రకగురునన్నిభులు వరకఃశాశాలు రిలన్. 224
- ప. మఱియు మంత్రజ్ఞులును ముఖవికాసాదిచిహ్నంబులచేతఁ బరాభిప్రాయవిదు
లును బ్రియహితరతులును విద్యావినీతులును నియతేంద్రియులును ప్రీయంతు
లును బరస్పరానురక్తులును సీతిమంతులును బహుశ్రుతులును శ్రీమంతులును
మహాత్ములును శాస్త్రజ్ఞులును దృఢవిక్రములును గీర్తిమంతులును సర్వ
కార్యంబులయందు సావధానులును నానాస్త్రప్రయోగప్రతిపాదకధనుర్వేద
విదులును యుక్తవచనకారులును దేశఃక్షమాయశోయుక్తులును స్థితపూ
ర్వాభిభాషులును వీరులును సువాసులును సువేషులును సుశీలురును విఖ్యాత
పరాక్రములును గుణదోషవిశారదులును సర్వాభిజ్ఞులును మంత్రరక్షణంబు
నందు యుక్తులును సూక్ష్మార్థవిషయనిశ్చయంబునందు శక్తులును సీతిశాస్త్ర
విశేషజ్ఞులును బ్రియవాదులును భృశానురక్తులును సమర్థులును నై యెప్పు
చుండు రిట్టిమంత్రులచేత నద్దశరథుండు పరాభిధవసామర్థ్యప్రచురమయాఖ
సహస్రంబులచేత నుదితాద్గుండునుం బోలె దీప్తి నొంది సర్వగుణంబులకు
మూలంబై చారముఖంబువలన స్వపరరాష్ట్రకృత్యంబు లెఱింగి ధర్మంబునఁ బ్ర
జల రక్షించుచు లోకత్రయంబునందుఁ బ్రసిద్ధి వహించి తనకు సమానుని దన
కంటె నధికుని గానక ప్రతాపనిహతకంటకుం డై వశీకృతసామంతుం డై
మిత్రివంతుండు శక్రుండు స్వరాజ్యంబునుంబోలె స్వరాజ్యంబుఁ బెద్దకాలంబుఁ
బరిపాలించుచుండె. 225
- ఆ. సీతిధర్మవిదున • కేతాద్వశప్రభా, పునకు సుతనిమిత్త • మనవరతముఁ
దపము సలుపునట్టి • దశరథునకు వంశ, కరుండు నందనుండు • గలుగఁ డయ్యె.
- క. ఘనముగఁ జింతించెడునా, మనుజవిభుని కిన్నినాళ్లు • మఱి యే నేలా
తనయార్థ మశ్వమేధ, మైసరింపఁగ నైతి ననుచు • నొకమతి నొడమె. 227
- ఉ. మానుగ నమృహీవిభుండు • మంత్రుల నందఱఁ గూడి యొగముం
బూనికఁ జేయ వాడ నని • మోడముతో మది నిశ్చయించి తా
మానక మంత్రినత్తము సుమంత్రుని గన్గొని నీవు సర్వవి
ద్యానిధు లై నమద్గురుల • నందఱఁ దోడ్కొని రమ్మ నాపుడున్. 228

వ. రయంబునం జని పురోహితుం డగువసిష్ఠుని వేదపారగు లైననుయజ్ఞవామ
దేవజాబాలికాశ్యపులను మఱియుం దక్కినబ్రాహ్మణోత్తముల రాజప్రియ
చిక్కిరుల రాజనకాశంబునకుం దోడ్కొని వచ్చిన నద్దశరథుం డమృతాత్ముల
నుచితనత్కారంబులఁ బ్రీతులం జేసి మృదుపూర్వకంబుగా ధర్మార్థసహితం బగు
వాక్యంబున నిట్లనియె. 229

—|| దశరథుండు పుత్రార్థ మశ్వమేధచిక్కిరుడై నిసిష్ఠుడై నాలోచించుట. ||—

తే. వరసుతార్థము పెక్కునుఁ ప్రతము లేను
జాలఁ జేసియు వడయంగఁ జాల నైతి
ననఘమతులార యిపుడు మీఁయనుమతమునఁ
బూని హయమేధ మొనరింపఁ బుద్ధి వొడమె. 230

క. కావున హయమేధం బే, గావించెద శాస్త్రదృష్టఁకర్తృంబున నా
కేవిధిఁ దనయుని వడయం, గా వలనగు నట్టితెఱఁగుఁ ఘటియింపుఁ డిఁకన్. 231

చ. అని జనభర్త వల్కుటయుఁ నమ్మనినాథులు తన్నుఁజేరితం
బును బరమార్థనాథన మఁమూల్యము నైనతడుక్రి గౌశలం
బును విని కొతుకంబు ముదఁముం జెలువార బహుకరించుచున్
మనుజవర్ణేభ్యతో ననిరిఁ మానుగ వెండియు మంజులోక్తులన్. 232

చ. క్షీతివర నీతలంపు పరికింపఁగ మంచిది దీన నీదువాం
ఛితము ఫలించు నిక్కముగఁ జెప్పెడి దే మిఁకఁ దత్ప్రియత్నముం
జతురతఁ జేయు మశ్వమునుఁ నత్వరత నిద్దిపింపు మాప్రసం
యతముగ యజ్ఞశాల సరయూత్తరమందు రచింపు మింపుగన్. 233

చ. అన విని భూమిభర్త ముదఁ మంది యమాత్యులఁ జూచి వారి కి
ట్లను గురువాక్యపద్ధతి మఁభాశ్వము నుగ్రబలాన్వితంబుగా
నొసరిచి చెచ్చెర నివ్విడువుఁ డొప్పుగ నాసరయూతటంబునన్
ఘనతరశాస్త్రసమృతముఁగా రచియింపుడు యజ్ఞవాటికన్. 234

వ. మఱియుఁ గల్పోక్తప్రకారంబున యథాశాస్త్రంబుగా యజ్ఞవిఘ్ననివారకకర్తృం
బులు నిర్వహింపుఁ డియజ్ఞంబునందు మంత్రలోపక్రియాలోపాద్యపరాధంబులు
గలుగకుండ నేని యాయజ్ఞంబు సర్వమహిపతులచేతఁ బ్రాపించుటకు శక్యం బై
యుండు విద్వాంసులు బ్రహ్మమునుం బోలె విద్వాంసు లగుబ్రహ్మరాక్షసు లిందు
ఛిద్రం బన్వేషించు నుండుదురు వారివలన యజ్ఞంబు నిహితం బయ్యె నేని
యజ్ఞకర్త సశించు మీరు సమర్థులరు గావున నట్టివిఘ్నంబు లెవ్వియుఁ గలుగ
కుండుశాస్త్రదృష్టవిధానంబున యజ్ఞంబుఁ బరిసమాప్తి నొందించునట్టి
భారంబుఁ బూనవలయు నని పలికిన నయ్యమాత్యులు మహిరమణుని వచ
నంబుల కలరి దేవాభవత్ప్రసాదంబున నెల్ల వసులు గొఱంత వడకుండ నిర్వ

ర్తించెద మని పలికి యతనిచేత ననుజ్ఞాతులై నిజనివాసంబులకుం జనిరి వసిష్ఠాది మహర్షులు యు క్తప్రకారంబున దశరథునిచేతఁ బూజితులై యాశీర్వదించి య నుజ్ఞ పడసి తమతమవిడుదులకుం జని రంత నమ్మహీకాంతుండు సచివుల నందఱు నిజనివాసంబులకుం బోవంబనిచి తాను నభ్యంతరమందిరంబునకుం జని మనో హారిణు లగునిజవత్సులం జూచి యేను సుతార్థంబు హయమేధయాగంబుఁ జేసెద మీరు దీక్ష వహింపుం డనిన వారు మనోహరం బైనపతివచనంబు విని హిమాత్యయంబునందలిపద్మంబులుం బోలె ముఖపద్మంబు లత్యంతకాంతి సౌకుమార్యంబునం దనరఁ బరమానందభరితహృదయ లై యుండి రప్పు డేకాంతంబున నూతుం డంజలి ఘటించి దశరథున కిట్లనియె. 235

—|| సుమంత్రుండు దశరథునకు సవత్సుమారో క్తరహస్యముం చెల్పుట. ||—

తే. నరవరోత్తమ తొల్లి స+నత్కుమార, మానివర్చ్యుండు మునిసభామధ్యమందుఁ బానఁగ మీకుఁ గుమారులుఁపుట్టునట్టివిధము దెలియంగఁ బలికె స+విస్తరముగ.

మ. అది యేను న్విని యున్నవాఁడఁ దగ న+య్యుత్థంబు మీ కర్థిఁ దెల్పెద నాలింపుము కాశ్యపాత్మజుఁడు స+క్లిష్టస్వభావుండు నిర్మదుఁ డార్యుండు విభాండకుం డనఁగ విప్రశ్రేష్ఠుఁ డుద్యద్గుణాస్మదుఁ డొక్కండు గలండు నిశ్చలతపఃస్సంపన్నుఁ డప్రహేళిన్. 237

చ. ఘనమతి ఋశ్యశృంగుఁ డనఁగ నొకపుత్రుఁడు గల్గు నాతఁ డావనమున నిత్యముం బెరిగి + వారక పితృనువర్తనంబుచే ననవరతంబుఁ గాననమునందె చరించుదు నుంబఁ జేసి తామనమున నించుకై నఁ బరమర్చ్యునెఱుంగకయుండు నెంతయున్. 238

క. ధీమరుఁ డగునప్రహేళి, బావనలోక ప్రసిద్ధ + పరమర్షి కృతంబైన వఱు బ్రహ్మచర్య, ద్వైవిధ్యము గలుగు నధిక+తాత్పర్యమునన్. 239

క. పితృశుశ్రూష యొనర్చుచు, సతతముఁ బావకునిసేవ + నలుపుచు యోగాన్వితుఁ డై యీగతి నిత్య,వ్రతుఁ డై మునిసుతుఁడు గాన + వర్తించు నెడన్. 240

—|| రోమపాదమహారాజవృత్తాంతము. ||—

చ. అనఘవిచారుఁ డంగవిభుఁ + డద్భుతవీర్యుఁడు రోమపాదుఁ డత్యనుపమలీల లోకనుతుఁ + డై బుధసమృతుఁ డై యరాతిహదనుఁ డయి రాజధర్మ మది + దప్పక రాజ్యము సేయు చుండుఁ జందనశశికుండపాదరస+భామవిడంబియశోభిరాముఁ డై. 241

వ. అమృహీపతివిధినిషేధోల్లంఘనంబున. 242

తే. అఖిలభూతక్షయావహాయై సుఘోర, యై సుదారుణ యై లోక + మబ్జదశసలిలముగతిఁ దల్లడిల ననావృష్టి దోఁచె, నమ్మహీపతి సేయరాజ్యంబునందు.

తే. అట్టికాలవిపర్యాస + మంతిఁ జూచి, ధారుణేధర్త శోకసంతప్తుఁ డగుచు

- వేదవేదాంగవిదులైన * విప్రవరులఁ, బిలువ సంపించి యిట్లని * పలుకు నపుడు.
 క. మునివర్యులార మీ రెఱుఁగనియర్థ మొకింత లేదు * కద ముల్లోకం
 బున నేయుపాయ మొనరించిన వానలు గురియు దానిఁ * జెప్పఁడు మీరల్.
 వ. అని యడిగిన నమ్మునీంద్రు లన్న రేంద్రునిం జూచి యాయనావృష్టి వాయుటకుం
 దగినయుపాయం బెఱింగించెదము వినము. 246
- క. ఘనుని విభాండకతనయునిఁ, బ్రణుతగుణుని ఋశ్యశృంగు * రావించి భవ
 త్తనయను శాంత నొసఁగి మిం,చినయనురాగమునఁ బెండ్లి * నేయుము ప్రీతిన్.
 తే. ఈయుపాయంబుఁ దక్కి యెం * జేయుపాయ
 మునఁ జనదు యాయనావృష్టి * యని మునీంద్రు
 లానతిచ్చిన విని విభుఁ * డామునీంద్రుఁ
 డిచటి కరుదెంచుట కుపాయ * మెద్ది యొక్కొ. 248
- వ. అని బహుప్రకారంబులం దలపోసి నిశ్చయించి. 249
- క. తనమంత్రులను బురోహితుఁ, గనుఁగొని మునినాథునిం దఁగం దోడ్పొని రం
 డని పలికిన వారు మనంబున నెక్కుడు భయము గదుర * భూపతితోడన్. 250
- క. మోమున దైనన్యం బడరఁగ, నే మామునిసుతునిపాలి * కేగఁగ లే మో
 భూమిశ యనుచు వేడిన, నామనుజవిభుండు చిత్తమందుఁ దలఁకుచున్. 251
- వ. ఇంక నెయ్యది కార్యం బని విచారించు చున్నంత. 252

—|| రోమపాదుండు వేశ్యలచే ఋశ్యశృంగుఁ దోడి తెప్పించుట. ||—

- క. లలితసుకుమారయావన, కలితాంగులు రూపవతులు * గణికలు నృపు ముం
 గల నిల్చిరి నయమున నంజలిఁ జేసి మృదూక్తు లలరఁ * జతురత మెఱయన్.
 క. జనవర యే మామునిసుతు, ననుపమచాతుర్య మొప్పు * నతిరయమునఁ దో
 డొని వచ్చెద మిప్పురమున, కనువుము మము మా కసాధ్య * మవనిం గలజే.
 వ. అని పలికి యమ్మహిపతిచే ననుజ్ఞాత లై యవ్వారకాంతలు వనంబునకుం జని
 విదిధోపాయంబుల నమ్మునిసుతునిచిత్తంబు లోఁ గొని పురంబునకుం దోడ్డెరఁ
 గల రట్లు దోడ్పొని వచ్చిన. 255
- క. మునిపతి వచ్చినమాత్రనే, తనివి నన న్విల్పి గురియు * ధరణీవిభుఁ డా
 యన సత్కరించి గ్రక్కునఁ, దనకూఁతును శాంత నొసఁగఁదద్దయుఁబ్రీతిన్.
 తే. రోమపాదునిజామాత * లోకనుతుండు
 ఋశ్యశృంగుండు మీకు సంప్రీతిసుతుల
 నిచ్చు నని పల్కె తొల్లి మునీంద్రుఁ డాన
 నత్కుమారుండు మునులు వివంగ నధివ. 257
- వ. ఏ నత్తెఱంగు సంక్షేపంబుగా మీకుం జెప్పితి నని విన్నవించిన విని యద్దశర

భుండు సంతృప్తాంతరంగుండై నుమంత్రుతో ఋశ్యశృంగుండు గణికలచేత
నెత్తెటంగున నానీతుం డయ్యె దాని నవిస్తరంబుగా వినవలతుం జెప్పు మని
యడిగిన నతండు సనత్కుమారోక్తప్రకారంబున మహీరమణున కిట్లనియె.

— సుమంత్రుఁడు దశరథునకు ఋశ్యశృంగున యానందవిధంబుఁ దెల్పుట. —

అ. అధిప రోమపాదుఁ డాఋశ్యశృంగుఁ డిం, కెవ్విధమున నిచటిఁ కేగుదెంచు
నని తలంచుచుండఁ నాసమయమునఁ బు, రోహితుండు వలికఁ నూహఁ జేసి.

తే. మాకుశక్యంబు గాదు యఁవ్తానినుతునిఁ, దోడి తెచ్చుటకాత్మలోఁ దోచినంత
పాటినిరపాయ మైనయుఁపాయ మొకటి, యేను జెప్పెద వినుము మహీశవర్య.

ఉ. ఆమునిసందనుం డుదయఁ మాదిగఁ గానల నుంటఁ జేసి తాఁ

గామినిరూపయావనవిఁ కానము నింద్రియసౌఖ్యసౌవం

బేమి యెఱుంగఁ డించుకయుఁ నెప్పుడు నన్యులతోడిపాత్తుఁ గై

కోమి గుణప్రభుత మగుఁకోపముఁ గైకొన కుండుఁ గావునన్.

261

వ. ఇప్పుడు రూపయావనసంపన్న లగువారకాంతలు బహువిధాలంకారంబులం
గై నేసి మునిపాలికిం జని మనోరమాభిమతేంద్రియార్థంబులచేత నతనిచిత్తం

బు వడసి నానావిధోపాయంబుల నిచ్చటికిం గొనితెచ్చెదరు శీఘ్రంబున నట్టి

వారి నేర్పఱించి పంపు మనిన నమృహీరమణుండు రూపయావనవిలాసతిర

స్కృతాపురఃకాంత లగువారకాంతల నమ్మునిపుత్రుపాలికిం జనుం డని.

262

చ. పనిచిన వేడ్కతోఁ దపసిఁ భవ్యతరాశ్రమభూమి కేఁగి రా

వనరుహగంధు లందమునఁ వారక గంధవహస్యపుష్పనూ

తనశుక శారికాభినముఁ దాయమరాశమయూరపజ్జు లొ

య్యన సయిదోడుగా నడువఁ నవ్వలరాయనితూపులో యనన్.

263

వ. ఇట్లు తదాశ్రమసమీపంబునకుం జని.

264

తే. వనచరుఁడు ధీరుఁ డాశ్రమఁవాసిపురుష, మానిసీతారతమ్యమింఁతైన నెఱుంగఁ

డమ్మునికుమారుఁజూచుటెట్లతనితోడఁ, బలుకుటెట్లు తచ్చిత్తంబుఁవడయుటెట్లు.

క. పితృపూజాతత్పరుఁ డై, సతతతపోయై నాత్మఁ సంతృప్తుం డై

చతురత నొప్పెడు నమ్ముని, పతి యెట్లాశ్రమము విడిచిఁ పఱతెంచు నొకో.

తే. జనన మాదిగ నమృహఁమునినుతుండు, పురమునందు రాష్ట్రమునందుఁబుట్టినట్టి

పురుషునై ననునట్లైన సమజీయునన్య, మెద్దియేనియు నెఱుంగఁజొకించుకైన.

క. అనుచుఁ దలపోయునెడ న, మ్మునిపుత్రుఁడు దైవయోగఁమునఁ జేసి తనం

తనె తాను వారియొద్దకుఁ, జనుదెంచినఁ జూచి చెలులుఁ సంభ్రమ మలరన్.

చ. సలలితచిత్రకంచుకముఁ చాటునఁ గుల్కుమీటారిగబ్బిగు

బ్బు లొరయఁగా హిరణ్మయవిపంచికలం ధరియించి వారకాం

తలు మునిపుత్రుకట్టెడుటఁ దంత్తులు మీటుచు రాగసంపద

- ల్లలకొనఁ బాడి రందు సుకల స్వరముల్ సరవం జెలంగఁగన్. 269
- వ. ఇట్లు సుస్వరంబుగా గానంబుఁ జేయుచు నమ్మునిచెంత నిలిచి యతనితో నిట్లనిరి. 270
- క. ధరణీసుర నీ వెవ్వఁడ, వరయఁగ నతిఘోర మీమఃహాగహనమునన్
జరియించె డేల యొంటిగఁ, దిరముగ నీకలతెఱంగుఁ • దెలియం జెపుమా.
- ఆ. అనుచు వార లడుగ • నమ్మునితనయుండు, హృష్టచిత్తుఁ డై యుద్వృష్టపూర్వ
లగుటఁ జేసి మిగులఃహర్షంబువలన న, య్యిందుముఖులఁ జూచిఁయిట్లు లనియె.
- తే. బ్రహ్మసముఁడు మాతండ్రి విభాండకాఖ్యుఁ, డతని కారనపుత్రుండఁనాదు సేను
బృథివి నానామ మదిఋశ్యశృంగుఁ డనఁగ, నధికవిశ్రుత మైయొప్పుననుదినంబు.
- వ. ఇది మదీయాశ్రమంబు మీ కందఱికి విధిపూర్వకంబుగా నతిథిసత్కారంబుఁ
గావించెదఁ బ్రతిగ్రహింపుం డని పలికిన నతనిపలుకుల కలరి యవ్వెలందులు
పర్ణశాలలోనికిం జనిన. 274
- క. మునినందనుండు వారికిఁ, బనిగొని యుచితాసనార్హ్యపాద్యంబులు నూ
తనమూలఫలంబులు నయ్యన నొనఁగి కృపన్ గ్రహింపుఁ • డని వేడుటయున్.
- క. వారంద టుత్సుకంబున, గౌరవమునఁ దపసిపూజఁ • గైకొని మరలన్
తైరీషకుసుమచేళల, సారామృతకల్పసూక్తి • సంయమితోడన్. 276
- ఆ. మునికుమార నీకు • ముఖ్యఫలంబులు, దివిరి కాన్క గాఁగఁ • దెచ్చినార
మివె పరిగ్రహింపు • మిప్పుడె భక్షింపు, మలఘుతేజ శుభముఁగలుగు నింక.
- చ. అని నయ మారఁ బల్కి చెలులందఱు కౌతుక ముప్పత్తిల్లఁగా
మునినుతుఁ గాఁగిలింతుకొని • మోద మెలర్పఁగ మోదకాదినూ
తనబహుభవ్యభక్ష్యము లుదారత నిచ్చిన నారగించె బా
వనగుణమూర్తి నిక్కముగ • వన్యఫలంబు లటంచు నెంచుచున్. 278
- వ. అంత నక్కాంతలు మునివలనిభయంబున న్రతచర్యోపదేశంబు నతనికిం జెప్పి
యరిగిన నవ్విభాండకనందనుం డస్వస్థపూదయుం డై తద్వియోగజనితదుఃఖం
బునం బెటలిపడుచు నారేయి గడిపి మరునాఁడు తదాశ్రమనమీపంబున విహ
రించునెడ నెప్పటియట్లు యలంకృత లై వెలయాం డ్రమ్మునికిం బొడనూపి తగు
తెఱంగున నుపసర్పించి తచ్చిత్తం బాత్మాయత్తం బయ్యె నని హర్షించి యతని
కిట్లనిరి. 279
- చ. అనఘచరిత్ర తాపసకులంబుధిపూర్ణశాంక మీతపో
వనమున కేగుడెంచితిమి • వారక మే మిఁక మీరు మాతపో
వనమున కర్థి రావలయు • వంచన సేయక యంచుఁ బల్కు న
మ్మునినుతుఁ డట్ల కాక యని • మోద మెలర్పఁగ నమ్మతించినన్. 280
- చ. తరుణులు నత్తపస్విని ముదంబున గ్రుచ్చి కపుంగిలింది చె

చెచ్చర నధరింబు నాని తమిఁ • జెక్కులు నొక్కి యరం బురంబునం
గర మనుర క్తి హత్తి జతఁనంబున హస్తముఁ బట్టి యిమ్మెయి
న్వరకులఁ బట్టి తెచ్చిరి యఁవార్యరతిన్ నృపవద్యువీటికిన్.

281

క. ఈకరణి మునికుమారుం, డాకమలాసనమానుఁ • డప్పరమునకున్

వీరఁ జను దేర నప్పుడె, ప్రాకటముగ వృష్టి గురిసె • పర్జన్యుఁ డిలన్.

282

మ. జననాథుం డెదు రేగుడెంచి మదిలో • సంతోష మేపారఁగాఁ

బ్రణతుం డై పురవాసు లందఱు నుతింపన్ వైభవాడంబరం

బున నత్తాపనపుత్రుఁ డచ్చెరువుతో • మోదింప సద్దాంతరం

బునకుం దోడ్కొని వచ్చి యర్హ విధులం • బూజించి యత్యున్నతిన్.

283

మ. తనకూఁతుం దర లేక్షణం దతకటిం • దారుణ్యపాథోనిధిన్

ఘనవేణిన్ సతనాభి నిందువదనం • గళ్యాణి శాంతన్ మహా

మునిరాజానుమతంబునం దపసి కామోదంబుతో నిచ్చి య

జననాథాగ్రణి పెండ్లిఁ జేసె నృపు లెంచ న్నంచలగ్నంబునన్.

284

క. ఈనరణిం దనపుత్రిక, నానంయమి కొనఁగఁ గూఁతుం • రల్లుండు నింటం

భాసిల్లు చుండఁగాఁ ద, ద్వేషం బతిసుఖద మయ్యెఁ • దేజం బెనఁగన్.

285

వ. ఇల్లు ఋశ్యశృంగుండు శాంతావశంగతమానసుం డై యంగపతిగృహంబున

సభీష్టవిలోదంబులం దేలుచుండు.

286

నీ. ల త్తటి భానువంశాంభోధిచంద్రుండు, దశరథుం డనియెడు • ధరణివిభుండు

సత్యప్రతిశ్రవుం • డత్యంతశౌర్యుండు, గొడుకులఁ బడయంగఁ • గోరి క్రతువుఁ

గావింపఁ దలఁచి యంగక్షీతీశ్వరుఁ డైన, రోమపాదునితోడఁరూఢి మెఱయ

సాచివ్య మొనరించి • చతురత నాతని, యనుమతి వడసి మహాత్ముఁ డైన

తే. ఋశ్యశృంగునిఁబట్టి సహితునిఁజేసి, వేడ్కఁగొని వచ్చి యమృతఁద్విజవరేణ్యు

నధ్వర ప్రజాస్వరార్థ • మటు వరించి, శిష్టసమ్మతి జన్నంబు • సేయఁ గలఁడు.

287

వ. మఱియు నమ్మనిపుత్తునిప్రసాదంబున నిమ్మహిపతికి వంశప్రతిష్ఠాసకరులును

సకలలోకవిశ్రుతులును వీర్యవిక్రమసంపన్నులు నగుకుమారులు నలుగు రుద

యింతు రని భగవంతుండును దేవప్రవరుండు నగుసనత్కుమారుండు ము

న్నెటింగించె గావున.

288

చ. పురుషవరేణ్య నీ విపుడు • పొందుగ నర్వబలాన్వితుండ వై

గురుమతి నమ్మునీంద్ర కడఁకుం జని సత్కృతిఁ జేసి వీరకతో

నరుదుగఁ గోరి తెచ్చి తగ • నాయనచే హయమేధయాగముం

జరకుభలీల సాంగముగఁ • జేసితి వేని జనింతు రాత్తజుల్.

289

క. అని యానచివాగ్రణి యా,యనతో మునిపుత్రుచరిత • మంతయుఁ జెప్ప

న్విని సంతోషము గుతుకము, జనియింపఁగ దశరథుండు • సంభ్రమపరుఁ డై.

- క. ఆనేశనే వసిష్ఠుని, రావించి యమాత్యవరుల + రావించి సతుల్
గావించి చాల మన్ననఁ, గావించి యనుజ్ఞ వడసి + గమనోన్ముఖుఁడై. 291
—= దశరథుఁడు ఋశ్యశృంగమహామనిఁ దోడితెచ్చుట. —=
- తే. మంత్రి బాంధవనచివసఃమన్వితముగఁ
గడలి వనములు నదములు + నదులుఁ గడచి
విషయములు గొన్ని దాఁటి యుష్విభుఁడు ఋశ్య
శృంగముని యున్న దేశంబుఁ + జేరఁ బోయి. 292
- క. అలరుమఖాయతనంబున, విలసిల్లెడుదీప్తవహ్నివిధమున నిత్యం
బలరోమపాదుగృహమున, నలరారెడుఋశ్యశృంగునర్చి లిఁ గాంచెన్. 293
- క. కని వినయవిధేయుం డై, జననాథకులోత్తముండు + నముచితగతి న
మ్మునివంశ శిఖామణి కా,నసార్ఘ్యపాద్యాదిపూజ + సలిపి ముదమునన్. 294
- వ. నానావిధనయవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి యున్నంత. 295
- క. ఆరోమపాదుఁ డల్లుని,తో రమణీయార్కవంశ + తోయధిచంద్రుం
డీరాజు దశరథుం డను, పేరన్ విలసిల్లువాఁడు + పృథుబలుఁ డుర్విన్. 296
- ఆ. అనుచుఁ దెలిపి యంగఃజనపతి దశరథ, జనవరేణ్యుఁ ధ్రీతి + సత్కరించి
ప్రాధవమునఁ జాలఁ + బ్రార్థింపఁ బదియెడు, దినము లుండి యొక్కఁ దినమునందు. 298
- వ. రోమపాదున కిట్లనియె. 298
- క. జనవర నీవుత్రిని శాంతను గాంతోపేతఁ జేసి + దయ మత్పురికిం
బనుపంగ వలయు మాకొక, పని గల దమ్మానివలనఁ + బరికింపంగన్. 299
- ఉ. నా విని రోమపాదుఁడు మఃనంబున సంతన మంది యల్లునిం
ధీవరుఁ గాంచి యీమనుజుఁడేవునివెంట సతీయుతంబుగాఁ
బోవలె నన్న నాజటిలఁపుంగవుఁ డట్లగుఁ గాక యంచు నా
య్యవరువెంట నేఁగెఁ గుతుఁకం బలరన్ వనితాయుతంబుగన్. 300
- వ. ఇవ్వీధంబున నవ్వసుమతీవల్లభుండు రోమపాదునిచేత సంభావితం డై య
తనిఁ దగిన తెఱంగున సంభావించి యతం డుచితసత్కారంబులఁ ధ్రీతునిం
జేసి యనుప శాంతాసమేతుం డైనఋశ్యశృంగునిం దోడ్కొని పరమా
నందంబున మగిడి తనపురంబునకుం జనుదెంచుచుఁ బురం బలంకరించు
వారు గాఁ బౌరుల నియోగింపుం డని శీఘ్రగమను లగుదూతల నయో
ధ్యకుం బనిచిన వార లతీత్యరితగమనంబునం బఱచి రాజాగమనం బెఱిం
గించి పురం బలంకరింపుం డని యాజ్ఞాపించిన వారును సమ్మదాయత్త
చిత్తులై తత్తఱంబున సిక్తసమ్మారితపథంబును సముచ్చితధ్వజపతాకాశోభి
తంబును నానావిధసుగంధద్రవ్యవాసనావాసితంబునుం గా నగరం బలం
కృతంబుఁ గావించి రంత సమ్మహిశాంతుండు శంఖదుండుభినిర్ఘోషపూ

ర్వకంబు గా ఋశ్యశృంగునిం బురస్కరించికొని పురంబుఁ బ్రవేశించి రాజ
మార్గంబునం జని పురజను లమందానందంబున నభినందింప సుముహూర్తం
బున నంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి వివిధప్రకారంబుల నమృతాన్నిదనంబున బూ
జించి తన్నుఁ గృతకృత్యునిం గాఁ దలంచుకొనుచు సుఖం బుండె నంతఃపుర
కాంతలెల్ల శాంతామహాదేవి నర్హ విధులఁ బూజించి యుపసర్పించి వివిధోప
చారంబుల సంప్రీతం జేసి రిట్లు ఋశ్యశృంగుండు సత్కారనత్కృతుం డై శాం
తం గూడి పరమానందంబున నభీష్టోపభోగంబు లనుభవించుచు సుఖం బుండు
నంత నొక్కింతకాలమునకు సకలజగత్సంతాంతం బైనవసంతంబు వనాం
తంబుల నలంకరించిన నమ్మేదినీకాంతుండు స్వాంతంబున ముఖంబుఁ జేయం
దలంచి శాంతాకాంతుని రావించి నమస్కరించి ప్రసన్నుం గావించుకొని
కులసంతానంబుకొఱకు హయమేధంబుఁ గావించ నిశ్చయించితి స్వాంగహతేష్టి
గావించుటకు మొదలఁ బ్రహ్లాదంబున ఋత్విగ్వరణంబుఁ గావించెద నంగీకరింప
వలయు నని ప్రార్థించిన.

301

క. నా విని యామునిపుత్రుఁడు, భూవరుతో మంచిపనియె + పూనితి వింకన్
నీ వాయత్నము సేయుము, పావనగుణ విశవు మింక + భద్రహయంబున్. 302

క. అని పలుక నతనియనుమతిఁ, గొని భూరమణుండు మంత్రంకోవిదుని సుమం
త్రునిఁ గని యనన్దగులం, గొని తె మ్మనవుడు నతండు + కుతుకం బెనఁగన్. 303

చ. రయమున నేగి కోసలధరానరునానతిఁ బుణ్యకర్ములన్
నియతుల వేదపారగుల + నిత్యతపోధనులన్ మహాత్ములన్
నయవిదులన్ పసిష్టముని + నాథముఖాఖిలనయమింద్రులం
బయనముఁ జేసి భూవిభుని + పాలికి గ్రక్కునఁ దోడి తెచ్చినన్. 304

క. భూవిభుఁడు వారి నెల్ల యథావిధిఁ బూజించి విసయంతత్పరమతి యై
భావించి భక్తి నంజలిఁ, గావించి ముదం బెలర్పఁ + గా నిట్లనియెన్. 305

—|| దశరథుఁడు ఋశ్యశృంగమునియనుమతంబున నశ్వమేధంబుఁ జేయఁ బూనుట. ||—

తే. వరసుతార్థము పెక్కును + ప్రతము లేను
జాలఁ జేసియు వడయంగఁ + జాల నైతి
సనఘమతులార యిపుడు మీ + యనుమతమునఁ
బూని హయమేధ మొనరింప + బుద్ధి వొడమె. 306

క. కావున హయమేధం జేఁ, గావించెద శాస్త్రదృష్టాకర్షంబున నీ
పావనుఁ డగుమునిపుత్రుఁడ, భావంబున నిష్టసిద్ధి + వడసెద నింకన్. 307

చ. అని జనభర్త వల్కుటయు + నమ్మనినాథుఁడు దన్ముఖేరితం
బును సకలార్థసాధన మఃమూల్యము నైన తదుక్తిఁ గౌశలం
బును విని కౌతుకంబు ముదఃముం జెలు వార బహూకరించుచున్

మనుజవరేణ్యతో ననియె • మానుగ వెండియు మంజులోక్తులన్. 308

చ. క్షీతివర నీతలంపు కడుఁ సిద్ధము యాగ మొనర్ప నీదువాం
 ఛితము ఫలించు నిక్కముగఁ • జెప్పెడి దే మిఁకఁ దత్ప్రియత్నమున్
 జతురతఁ జేయు మశ్వమును • సత్వరతఁ విడిపింపు మంగనం
 యుతముగ యజ్ఞ శాల సరఁయూ త్తరమందు రచింపు మింపుగన్. 309

తే. ధారుణీనాథ నీ విల్లు • ధర్మసహిత, మైనయీబుద్ధి జనియించిఁ నందువలన
 భూరిపీర్వల నల్వరఁ • బుత్రపరుల, నల్లభంగులఁ బడసెద • విది నిజంబు. 310

చ. అన విని భూమిభర్త ముదఁమార నమాత్యులఁ జూచి వారి కి
 ట్లను గురువాక్యపద్ధతి మఃఖాశ్వము నుగ్రబలాన్వితంబుగా
 నొనరిచి చెచ్చెరఁ విశువుఁ • డొప్పగ నాసరయాతటంబునన్
 ఘనతరళాస్త్రసమృతముఁగా రచియింపుఁడు యజ్ఞవాటికన్. 311

వ. మఱియుఁ గల్పక్షప్రకారంబున విధిపూర్వకంబుగా శాంతిక్రియలు నిర్వ
 ర్తింపుఁ డిష్టుహయజ్ఞం బెల్లస్థులుకు దుర్లభంబు గావున నిం దొక్కొం తెన
 నపరాధంబు గలుగ కుండ నిర్వర్తింపుండు విద్వాంసులగుబ్రహ్మరాక్షసు లిందు
 ఛిద్రంబు లన్నేషించుచుండుదురు వారివలన యజ్ఞంబునకు విఘ్నంబు గలిగె
 నేని యజ్ఞకర్త నశించుం గావున నట్లు గాకుండ మీరు నమర్చు లై యిమ్మఱుంబు
 శాస్త్రదృష్టవిధానంబున నిర్విఘ్నంబుగాఁ బరిసమాప్తి నొందించునట్టిభారం
 బుఁ బూనవలయు నని చెప్పిన నయ్యమాత్యులు మహీరమణునివలుకుల కలరి
 భవత్ప్రసాదంబున నెల్లపనులు గొఱంత వడకుండ నిర్వర్తించెద మని పలికి
 యతనిచేత ననుజ్ఞాతు లై నిజనివాసంబులకుం జనిరి వసిష్ఠాదిమహర్షులును
 యథోచితవిధానంబుల నద్దశరథునిచేత నభీష్టపూజలు వడసి యతనిననురూప
 వాక్యంబులం బ్రశంసించి యతనిచేత ననుజ్ఞ వడసి తమతమవిడుదులకుం జని
 రంత నమ్మహీకాంతుండు సచివుల నందఱ నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి
 తాను నభ్యంతరమందిరంబునకుం జని ప్రథమవసంత చిత్రాపౌర్ణ మాస్యయందు
 సాంగ్రహణేష్టి గావించి రెండవనాడు బ్రాహ్మదినంబును సుత్రమాశ్వ
 బంధనప్రోక్షణవిమోచనాదికంబును గావించి ప్రతిదినంబును సావిత్రాది
 కర్తంబులు నలుపు చుండు సంవత్సరంబు పూర్ణం బగుటయు రెండవవసంత
 కాలంబు సంప్రాప్తం బయ్యెఁ బ్రథమసంవత్సరాంతిమావాస్యయందుఁ గావింపం
 దగినయుఖాసంభరణ త్రైధాతవీయదీక్షణీయాదికంబులు నై న దేవయజనంబు
 లు నిర్వర్తించి చిత్రాపౌర్ణ మాస్యయందు సంతానార్థం బశ్వమేధయాగంబుఁ
 గావింప నుద్యుక్తుం డై యధ్వర్యత్వంబున వరింపంబడినవసిష్ఠు నవలోకించి
 నమస్కరించి పూజించి వినయంబున ని ట్లనియె. 312

సీ. అనఘాత్త నీవు మా • కనిశంబు నఖుండవు, గోస్తవు శాస్త్రవు • గురుండ వల్లు

గాన నే నొనరింపఁబూనియిచ్చువాఁడు, క్రతుభారమున నీవు • కరుణఁ దాల్చి
విష్ణుంబు గాకుండఁవిధియుక్తి నాచేతఁ, జేయించి నాదువాంఁఛితముఁ దీర్పు
మనవుడు నమ్మహాఃమునినేత నీచెప్పి, నట్లు సర్వముఁ దీర్తు • ననుచుఁ బలికి
తే. యజ్ఞకర్తసునిష్ఠితు • లయినద్విజల, ఖనకకర్తాంతికుల శిల్పఃకరుల నటుల
సర్తకుల గణకుల మఖఃన్యాయవిదుల, వేదవిప్రుల నెల్ల రాఁవించి పలికె. 313

ప. మీరు రాజశాసనంబున యాగ కార్యంబుల నన్నియు నిర్వర్తింపుం డిష్ట కానహ
స్రంబులు శీఘ్రంబునం దెం డౌన్నత్యవిశాలత్వాదిబహువిధగుణసమన్వి
తంబు లైనరాజగృహంబులు రచింపుండు బహువిధభక్ష్యాన్న పానసమేతంబు
లుగా వృష్టివాతంబులచేత నప్రకంప్యంబులుగా శుభంబు లై నబ్రాహ్మణగృహం
బులు నిర్మింపుం డట్లు పౌరజనంబునకు బహుభక్ష్యంబు లయి సర్వకామసమ
న్వితంబు లై యుండునట్లుగా వనేకనివాసంబులు గల్పింపుం డట్లు జానపదజనం
బునకు సుచితనివాసంబులు గల్పించి నత్కరించి సరసపదార్థ సంపన్నం బైనయ
న్నంబు యధేచ్ఛంబుగాఁ గుడువం బెట్టుండు వారల నవజ్ఞ నేయ వలదు చతుర్విధ
వర్గంబులవారి నత్యాదరంబున సుచితసత్కారసత్కృతులం జేయుండుకామక్రోధ
వశంబువలన నైన నవజ్ఞ నేయ వలదు మఱియు యజ్ఞకర్తంబునందు పరినిష్ఠితు
లగుపురుషుల విశేషించి వసుభోజనాదిదానంబుల సత్కృతులం జేయ వలయు
మఱియు నెల్లపనులకుం జాలనేర్పరు లయి వర్తింప వలయు నని పలికిన వారలం
దఱు వసిష్ఠండు చెప్పినక్రమంబున సర్వంబు నిర్వహించుటకుం జాలి యర్హ కృ
త్యంబులు నల్పు చుండి రంత వసిష్ఠండు సుమంత్రుని రావించి యిట్లనియె. 314

మ. ధరణీచక్రమునందుఁ గల్గిననమః స్తోత్రలాధీశులక్
మఱియుం దక్కిన దేశవాసు లగుబ్రహ్మాతృ త్రవిటూర్పులక్
సరనాథాగ్రణిశాసనంబున వెన • స్థన్నంబు వీక్షింపఁగా
సరుదారం దగఁ బిల్వ వంపుము సమస్తాశావకాశ్వలున్. 315

మ. మిథిలాధీశుని సత్యసంగరుని సన్నిత్రుక్ మనీషాంబుధిక్
విధిసంకాశుని శాస్త్రనిష్ఠితుఁ జతుఃశ్రేణజ్ఞు నుద్యన్న తిక్
బ్రధనోత్సాహు విదేహరాజు జనకే • లానాథుఁ దోడ్డెమ్ము శౌ
ర్యధురీణుం డతఁ డీమహావిభుని కఃత్యంతప్రియుం డాయన్. 316

క. సతతప్రియవాదిని రణ, చతురుని సదృశత్వ దేవఃసన్నిభుఁ గాశీ
పతిని జగన్నుతశీలుని, నతిరయమునఁ దోడి తెమ్ము • యజ్ఞముఁ జూడన్. 317

క. స్పృహద్రాలుని మామను, విపులపరాక్రమునిఁ బరమఃపృథ్వుని ధర్మా
ధిపునిక్ గేకయరాజును, జవలమునఁ దోడి తెమ్ము • జన్నముఁ జూడన్. 318

క. అంగేశ్వరుని మహాగుణ, సంగుని నలరోమపాదఃజననాథుని మి
త్రుం గాంచనగిరిధైర్యుని, సంగతిగాఁ దోడి తెమ్ము • సవనముఁ జూడన్. 319

మ. పరమోదారులు దాక్షిణాత్యులు కురుల్ + పాశ్చాత్యకోదీచ్యకు
 ల్వరుసం బ్రాచ్యులు సింధుమాత్యుకులు సౌరాష్ట్రీయసౌవీరకుల్
 మఱియుం దక్కిన దేశ నాథులు జగన్మాన్యుల్ బలోపేతు లై
 తఱు వై పీటికి వచ్చువారులగ సూతా నేయు ముద్యన్తుతన్. 320

ఉ. నా విని సూతుఁ డాజటిలఁనాథుఁడు చెప్పినయట్ల నర్వధా
 శ్రీవరులక్ మహామహుల + ధీరులఁ జారులచేత గొందఱిం
 గోవిదుఁ డౌటఁ దానె సని + కొందఱి నందఱి నంద మొందఁగా
 త్తైవిభుమాటఁ దెల్పి వరుస న్వెసఁ దోడ్కొని వచ్చె పీటికిన్. 321

క. అంత భవచ్ఛాసనమునఁ, బంతంబున వలయునట్టిపను లన్నియు నే
 మెంతయుఁ దీర్చితి మని కర్మాంతికు లరుదెంచి పలికి + రమ్మునితోడన్. 322

చ. పలికిన నాలకించి మునిఁపాలుఁడు వారి బహూకరించి సొం
 వలరంగ నిమ్మహామఖముఁసం దపరాధము గల్గె నేనియు
 స్థలఁగక యజ్ఞకర్తకు విఁనాశము నేకుఱు నట్లు గాన మీ
 రలు దగ నిర్వహింపుఁ డపరాధ మొకింతయుఁ గల్గ కుండఁగన్. 323

→|| అశ్వమేధయాగంబునకు నానాదేశములనుండి రాజు లేతెంచుట. ||←

వ. అని పలికి బహుప్రయత్నంబుల నప్రమాదు లై యుండుం డని యందఱ నవ్వై
 పనుల వెంటం బంచి తానును దగినచందంబునం బ్రవర్తించుచుండు నంతఁ
 గొన్ని వానరంబు యాగోత్పవనమాలోకనకాతుకోల్లాసంబున నానాధనరత్న
 సంచయంబు లుపాయనంబులుగాఁ గొని నానాదేశాధీశు లందఱుఁ జతురంగ
 బలవరివృతు లై, యయోధ్యకుం బఱతెంచిన వారి నందఱ నుచితసత్కారం
 బులం బ్రీతులం జేసి యథార్హస్థానంబుల విడియ నియమించి మునిశ్రేష్ఠుం
 డగువసిష్ఠుండు దశరథున కిట్లనియె. 324

క. నరవర సీశాసనమున, నరపతు లందఱును వచ్చిఁనారలు వారిం
 బరమశ్రీతులఁ జేసీతి, సరసత్వముతో యథార్హస్థానత్కారములన్. 325

క. షీతివర సరయూతటమునఁ, జతురత శాస్త్రోక్తభంగిఁ + జక్కఁగ యజ్ఞ
 యతనము రచించినారము, వితతంబుగ నెల్లవనులు + వేడుక నయ్యెన్. 326

చ. నృపవర జాగు నేయ నిక + నేటికి నన్మఖాదీక్షీతుండ వై
 నిపుణుల వేదపారగులఁనిర్మలచిత్తులఁ గూడి వేడ్కతో
 నుపహృతసర్వకామముల + నొప్పుగునధ్వరశాల సొచ్చి ని
 ద్దపుఁదమి యజ్ఞకర్మము యథావిధిగా నొనరింపు మిత్తరిన్. 327

→|| శ్రీమదశ్వమేధయాగప్రారంభము. ||←

వ. అని పలికిన నమ్మహీరమణుండు వసిష్ఠానుమతంబున ఋశ్యశృంగం బురస్కరిం
 చుకొని వసిష్ఠవాసు దేవాదిమహర్షినమేతుం డైననునక్షత్రం బైనయొక్క శుభదినం

బున నానావిధమంగళవాద్యఘోష స్వస్తివాదపూర్వకంబుగా సరయాతటవిరచితం బైనయజ్ఞవాటంబుఁ బ్రవేశించి శాస్త్రంబు నతిక్రమింపక కల్పసూత్రానుసారంబుగా యజ్ఞకర్తారంభంబుఁ గావించి హయాగమనంబుఁ గోరుచుండ సంవత్సరంబు పరిపూర్ణం బగుటయు నయ్యుత్తమాశ్వంబు సనుదెంచె నంత వసిష్ఠాది మహర్షులు ఋశ్యశృంగం బురస్కరించుకొని కల్పసూత్రప్రకారంబు నుఖకర్మం బొచరింప నుచక్రమించి శాస్త్రోక్తభంగిఁ బ్రవర్త్యంబు నుపసదంబునుం గావించి యుపదేశశాస్త్రంబునకంటె నధికం బైనకర్మం బంతయు నిర్వర్తించి బహిష్కరణమానాదులచేతఁ దత్తత్కర్మదేవతలఁ బూజించి ప్రాతస్సవనంబుఁ గావించి పదంపడియింద్రగ్రహనిష్ఠం బైనసోమాంశంబు విధ్యుక్తంబుగా నింద్రునకొసంగి పాపనివర్తకం డైనసోమరాజును స్తోత్రశాస్త్రంబులచేత నభినుతించి యథాక్రమంబుగా మూర్ధ్వందినవనంబును దృతీయవనంబునుం గావించి పాత్రాద్విలసప్రభృతిదోషంబు లెవ్వియుం గలుగకుండ సర్వంబును మంత్రవంతంబుగా నిర్విఘ్నంబుగా నిర్వర్తించి.

328

తే. పరగనయ్యజ్ఞమునఁ గలఁ పాఱులందు, నార్తుడత తాను చరుఁడుక్షుఁ ధాతురుండు శ్రాంతుడవరీక్షితుఁడువిద్యఁ రానిమూఢుఁ, డరసిచూచిన లేఁడిక్కఁడై నఁగాని.
చ. వరమును లగ్రజాతీ నృపులు • వైశ్యులు పాదజను ల్క్రమంబునం దరుణులు బాలవృద్ధులును • దత్తగ్రీతురాజుమహోత్సవస్థితఁ సురుచిరభంగిఁ బ్రత్యహముఁ • జూచియు స్వాదురసించి తాన్నముం జరకుభలీల నిత్యము భుజించుచుఁ దృప్తి వహింతు రెంతయున్.

330

శా. అశ్రాంతంబును మోయి నమ్మఖమునం • దాలించినక డట్లు మై యశ్రాంతస్ఫుటయాజకోక్త మగుస్వాహానాద మూశ్రావయా స్తుశ్రోషణ్ణినదంబు తీవ్రముగ వాఁసోదీయతాం దీయతాం చశ్రాణౌదన ముననంబు కృపయా • ఊతవ్య మన్నాదమున్.

331

ఆ. అన్నపర్వతంబు • లాజ్యప్రవాహముల్, భవ్యసూపశాకభక్ష్యరాసు లేమి చెప్ప వచ్చు • నేకోత్తరశతంబు, లగుచుఁ జూడ నయ్యె • ననుదినంబు.

శా. నానాదేశనివాసు లైనపురుషు • ల్నారీమణు ల్నాగరుల్ నానాభంగుల నన్న పానవసువిన్యాసంబులం దృప్తు లై యానందంబున భద్ర మస్తు నృపతే • యంచు స్మృతింపం గరం బానాదంబు వినంగ నయ్యెఁ బతి కిం • పారంగ నశ్రాంతమున్.

333

తే. విప్రవరుల కలంకృతవేషు లైన, జనము లిష్టపదార్థము • ల్చాల నొసంగి రందుఁ గుండలశోభితు • లైనకొంద, అనునరించిరి వారిసాహాయ్యమునకు.
మ. అనిశంబు నృఖమందు విప్రులు సువేషాఢ్యు ల్కృతాలంకృతు ల్కనదుద్యన్మణికుండలస్ఫురితు లై • కర్మాంతరంబుదుఁ బా

యనివై దుష్టమునం బరస్పరజగీఃపాయుత్తచేతస్కులై

ఘనయుక్తిక బహుహేతువాదము లొగి యావించు రత్యున్నతిన్. 335

క. ధరణీసుర లమ్మఖమున, నొరవుగ నానాటికిం బ్రయోగకుశలులై
గురుమతి గర్భము లన్నియుఁ గర మరుదుగ యుక్తభంగిఁ గావించి రొగిన్.

తే. వెలయ నయ్యజ్ఞమునఁ గలవిప్రులందు

నవ్రతుఁ డవాదరతుఁ డపఁడంగఓవి

దుం డగుణవంతుఁ డబహుశ్రుతుం డయోగ్యుఁ

డననులిప్తాంగుఁ డొక్కరుఁ డైన లేడు

337

వ. ఇట్లభినవవిభవవిశేషంబున నయ్యాగంబు సెల్లు చుండ నప్పు డయ్యాగశాస్త్ర
జ్ఞులగుముత్తిజులు ప్రయోగకుశలులై యజ్ఞవేదియందు నడుమ యొక్కజ్ఞే
వ్వాతకయాపంబు సంస్థాపించి దానిదక్షిణోత్తరపార్శ్వంబుల బాహుద్వయ
మాత్రంబుదవ్వల రెండు దేవదారుయాపంబులును దానిదక్షిణోత్తరపా
ర్శ్వంబుల సంతియదూరంబున నాఱు బిల్వయాపంబులును దానిదక్షిణోత్తర
భాగంబుల సంతియదూరంబున నాఱు ఖాదిరయాపంబులును దానిదక్షిణోత్తర
పార్శ్వంబుల సంతియదూరంబున నాఱు పాలాశ యాపంబులుగా నిట్లెకవింశత్య
రత్నిప్రమాణంబులైనయేకవింశతియాపంబులు శాస్త్రోక్తమంబున సంస్థా
పించి శోభార్థంబు నొక్కొక్కయాపంబు నొక్కొక్కచేలంబుచేత నాచ్చా
దించి గంధపుష్పంబులచేత నలంకరించిన నమృతయాపంబు లన్యూనాతిరి
క్తంబులై సుషిరాదిదోషవర్జితంబులై యష్టాశ్రయుక్తంబులై సుస్నిగ్ధంబులై
దివియందు దీప్తిమంతులైననప్తర్నలచందంబునఁ బ్రకాశించు చుండ నితై
ఱంగున యూహోచ్చయంబుఁ గావించి శుల్పకర్తంబులయందు నిపుణులైన
బ్రాహ్మణోత్తములు యూపసంస్థాపనంబుకంటెఁ బూర్వంబై కావింపం దగిన
చయనంబుఁ గావింప నమకట్టి యథాశాస్త్రంబుగాఁ బ్రమాణవిశిష్టంబులైన
యిష్టకల నగ్నాగారవేదియం దుపధానంబు నేసిన నది స్వర్కగర్భపక్షంబై
యథోగతవీక్షణంబై ప్రాజ్ఞుఖంబై యష్టాదశప్రస్తారాత్మకంబై గుఱుడాకారం
బుగా నొప్పు చుండ సంతఁ బూర్వోక్తయాపంబులందు శాస్త్రానుసారంబుగా
నింద్రాదిదేవతల సుద్దేశించి గ్రామ్యపశువులం బంధించి యూరోకంబులందు
సూకరపన్నగపతత్రిప్రముఖారణ్యపశువులం బంధించి వేదోక్తప్రకారంబునఁ
బర్యగ్నికృతంబులైనయూరణ్యపశువుల వినర్జించి శామిత్రస్థానంబునందు యాగీ
యంబైనహయంబును గూర్కాదిజలచరంబులను దదన్యంబైనగ్రామ్యపశుజా
తంబును విశననార్థంబు సంగ్రహించి రిట్లు యూపనిబద్ధంబులైనమున్నూఱు
ప్రధానపశువులను సర్వరత్నవిభూషితంబైనహయరత్నంబును విశసించి రంతఁ
గౌనల్యాదిరాజపత్నులు శామిత్రస్థానంబునందు మృతంబైనహయంబుకడకుం

జని నవ్యాపనవ్యంబుగాఁ బరిచరించి నిరవధిక శ్రద్ధచేత నువర్ణముఖం బైననూచీ
త్రయంబున నయ్యశ్వశ్రేష్ఠంబున కసిపథంబులఁ గల్పించి రంతఁ గౌసల్య ధర్మసిద్ధి
పడయం గోరి మృతహయకశేబరస్పర్శనిందారహితచిత్త యై యయ్యశ్వంబు
తోఁ గూడ యొక్కరాత్రి నివసించె నప్పుడు తత్కాలదక్షిణార్థంబు దశర
థునివలన బ్రహ్మ మహిషిని హోత వావాతను నుద్ధాత పరివృత్తిని నధ్వర్యుండు
పాలాకలిసిఁ గ్రమంబునఁ బ్రతిగ్రహించి భర్తలుం బోలె హస్తగ్రహ
ణంబుఁ గావించి యద్దశరథునివలనఁ దత్ప్రీతినిధిద్రవ్యంబుఁ గొని వారలఁ
గ్రమ్మఱ నతని కొనఁగి రంత నధ్వర్యుండు తురంగమవన నాకర్షించి నియతేంద్రి
యుండై వహ్నియందు శ్రవణంబుఁ గావించి శాస్త్రోక్తప్రకారంబున హోమం
బుఁ జేసె నప్పుడు.

338

తే. ధన్యచారిత్రుఁ డైనయద్దశరథేంద్రుఁ
డొప్ప మిఱుంగ నవ్వహఃహోమధూమ
గంధ మాస్వాదనము నేసి కలుషనిచయ
మంతయును బాసి మిగులఁ గృతార్థుఁ డయ్యె.

339

క. పదియార్వరు ఋత్విజు లిం, పాదప హయాంగములు పచనఃమొనరించి ముదం
బెదుగ శిఖయందు వేలిచి, పదపడి తచ్చేష మర్థిఁ బ్రాశించి రొగిన్.

340

తే. వసుధలో నన్యపశువులఁ నవను బ్లక్ష
శాఖయం దిడి వేల్తురు శాస్త్రుఘణితిఁ
బరఁగ హయమేధమఖమందు వైతనంబు
మీఁద నిడి హోమ మొనరింతు రాదరమున.

341

ప. మఱియు నయ్యశ్వమేధంబునకుఁ జతుష్టోమాత్మకం బైనజ్యోతిష్టోమంబు ప్రథ
మాహం బనియు నుక్త్యంబు ద్వితీయాహం బనియు నతిరాత్రంబు తృతీయా
హం బనియు నిట్లు కల్పసూత్రంబుచేతను దన్తూలభూతము లైనబ్రాహ్మణముల
చేతను బలుకంబడుటవలనఁ దస్యహోయజ్ఞంబు శ్ర్యహం బనంబడు నిట్లుక్త
ప్రకారంబున నశ్వమేధంబుఁ గావించి తదంగభూతంబు లైనజ్యోతిష్టోమాయు
రతిరాత్రద్వయాప్తోర్యామాభిషిద్విశ్వజిత్ప్రభృతిపహుయజ్ఞంబులఁ గావించె
నితైఱంగునఁ దొల్లి బ్రహ్మనిర్మితం బైననవ్వుహోయజ్ఞంబు సాంగంబుగాఁ బరి
సమాప్తి నొందించి.

342

సీ. హోతకుఁ బ్రాగ్దేశముద్ధాత కుత్తరం బరుదార బ్రహ్మకు యామ్యదేశ
మధ్వర్యునకు వేడ్కఁ నవరదేశంబును యాగదక్షిణ గాఁగ నర్థి నొనఁగె
నొనఁగిన వారు తాపసుల మై వనమున వర్తించుమాకు సీవసుధ యేల
మనుజేంద్ర సీకుఁ గ్రమ్మఱ విక్రయించెద మావుల స్వర్గరత్నాదికముల
తే. నిచ్చి కైకొని సంప్రీతి కేలు మనినఁ, గోటిగోవులమఱి దశఃకోటిమణులఁ

గాంచనం బాకశ తకోటింగరిమనొసగి, భాత్రిగ్రన్తుఁగొనియెనంద్రశరభుండు.

వ. అంత నాఋత్విజు లందఱు యాగదక్షిణార్థంబు లబ్ధం బైనధనం బంతయు వసిష్ఠఋశ్యశృంగులకు నమర్పించిన నమ్మహాత్ములు యథాశాస్త్రంబుగా విభాగించి ఋత్విజుల కందఱికి వేర్వేఱ యొసంగినఁ బ్రతిగ్రహించి యేమందఱము సంతృప్తాంతరంగుల మైతి మని పలికి యమ్మనిపుంగవులం గొనియాడి రంత నమ్మ హీరమణుండు యజ్ఞదగ్గనార్థంబు సమాగతు లైనబ్రాహ్మణులకు జంబూనదీ ప్రభవం బైనహిరణ్యం బొక్కకోటి యొసంగి హస్తాభరణంబులఁ గోరినదరి ద్రు లైనయోచకులకు హస్తాభరణంబు లొసంగి వార లందఱు సంత్రీతు లగు చుండఁ దానును హర్ష పర్యాకులేక్షణుండై భక్తిపూర్వకంబుగా నందఱికి దండ ప్రణామంబుఁ జేసిన.

344

ఆ. అభిమతార్థసిద్ధి + రస్తు తే భూపతే, రాజశేఖరాయ + రాఘవాయ
యనుచుఁ బెక్కుగతుల + నాశీర్వదించి రా, ధరణిదేవిజు లెల్లఁగరుణ నృపుని.
ఆ. దురితహరము క్షీరికర మన్యరాజదు, ష్కరము స్వర్గసౌఖ్యంకరము నైన
మఖముఁ జేసి రాజు + మహనీయచరితుఁ డా, ఋశ్యశృంగమాని + కిట్లు లనియె.
క. అనఘాత్మ మీ ప్రసాదంబున యజ్ఞము పరిసమాప్తిఁ + బొందె నిక ముదం
బున వంశవర్ధనుం డై, తనరాఁడనుటనుతిని + దయ సేయు మొగిన్.

347

→ బుశ్యశృంగముని పుత్రకామేష్టిఁ జేయ నారంభించుట. ←

ఉ. నా విని యత్తపస్వికులనాఘుఁ డొకించుకనేపు ధ్యానని
ష్ఠావళుఁ డై పదంపడి రసావతి కిట్లును నీమనంబునం
భూవర చింత సేయకుము + పుత్రచతుష్టయ ముద్భవించు నీ
కావిధ మంతఁ గాంచితిఁ దదధర్మముగా నొకయిష్టఁ జేసెదన్.

348

వ. అని పలికి సమాహితచిత్తుం డై యతీంద్రియార్థదర్శి యగునమ్మనిపుంగవుండు వహ్ని ప్రతిష్ఠాపనంబుఁ జేసి యధర్వణోక్తప్రకారంబున మంత్రప్రకాశితకర్తం బగుహోమంబుఁ గావింపఁ దొడంగిన నప్పుడు భాగప్రతిగ్రహార్థంబు దేవర్షి గంధర్వసిద్ధవిద్యాధరాదు లచ్చటికిం జనుదెంచి యంతకు మున్న మానిమంత్ర బలాహూయమానుం డై చనుదెంచి యున్నలోకకర్త యగువిరించి నవలోకించి యిట్లనిరి.

349

→ పుత్రకామేష్టియం దాహూతు లగుదేవతలు బ్రహ్మలో మొఱ లిడుట. ←

సీ. వాణీమనోనాథఁవానవవందిత, లోకనాయకభక్తఁలోకవరద
మును మీరొసంగినఁఘనవరంబునఁజేసి, రాఘం డనియెడురాక్షసుండు
మత్తుఁ డై ఘనబలోద్వృత్తుఁ డై నిత్యంబు, లోకత్రయంబుఁ + జీకారుఁ జేసి
శక్రాదిసకలదిశాపాలకుల దోలి, గంధర్వయక్షుల + గాసి పరచి
తే. ద్విజుల హింసించి తఁచులఁవెడకి చంపి, సురల బాధించి జన్నముఁజైఱచి సిద్ధ

సాధ్యవిద్యాధరాదులసమయఁ జేసి, కన్ను గానక వర్తించుచున్నవాఁడు.

చ. పవనుఁడు వీన నోడె సితభానుఁడు వెన్నెల గాయ నోడె నా
రవి తపియింప నోడె జలరాసులు పొంగి చెలంగ నోడె మృ
త్సువు దలఁ జూప నోడె విభవోన్నతిఁ జూపఁగ నోడె శక్రఁడున్
భువనభయంకరస్ఫురణఁ బొల్పుదు రింత దశాస్యధాటికిన్. 351

చ. అనురులచేత బాధతులఁమై పను లన్నియు మాని రేఁ బవ
లైన చెడి భీతిఁ జేయునదిలేక తపించుచు నున్నవారి మో
యసురవిరోధినందన దయాహృదయా మము నాదరించి వాఁ
డనువులకుం దొలంగి చనునట్టియుపాయముఁ జింత సేయవే. 352

మ. అని యిట్లాసురకోటి వల్ల ననుకంపాయత్తచేతస్కుఁ డై
వనజాతాసనుఁ డంతఁ గొంతవడి భావంబందుఁ జింతించి య
మృనుజాంధరిప్రభుఁ డీల్లునట్టివిధముం బాటించి యూహించి ప
ర్వినమోదంబున వారి కిట్లనియెఁ బ్రాన్పట్కాలమేఘార్భటిన్. 353

మ. వినఁ డోనిర్జరులార ము న్నతఁ డొగిం బెక్కిండ్లు నన్గూర్చి కా
నసభూమిం గడుఘోరనిష్ఠఁ దపముం బావించి మెప్పించి చ
య్యన గంధర్వవిహంగచారణమరుద్యక్షోర్గశ్రేణిచే
సనిలో నాశము నొంద కుండ వర ముఁయ్యం గొన్నవాఁ డెంతయున్. 354

ఉ. కావున రావణుం గెలువఁగా సమకూడదు మీ కతండు నా
చే వర మందినోడు మఱిచె న్నరనానరజాతిచేసనిం
జావనియవ్వరం బడుగ పభ్రముడై యటు గాన వాఁ డిఁకం
జేవ దలిర్చుమానవునిచేతనుగాని యడంగఁ డెంతయున్. 355

క. ఇంతటి పని సాధింప నలంతులచే నగునె శరధి పరాజకుచూరీ
కాంతునకుఁ గాక మన కిఁక, నింత విచారం బి దేల పాతముతులారా. 356

క. కరుణారతు శరణాగత, భరిణోచితు సఖిభువనపాలనదీప్తౌ
చరణోద్ధతు దనుజాహితౌ, శరణముఁ గొని మనుట యొప్పుఁజాలఁ దలంపన్.

—|| బ్రహ్మదేవతలకు శ్రీనారాయణుండు పాడనాపుట. ||—

ప. అని పలుకు చున్నసమయంబున. 358

సీ. బుధజనకులవనంబులు వల్లవింపఁ జేయుటఁ జేసి మాధవసూక్తి గాంచి
కొమరొప్ప నతలోకతమముఁ బాయఁగఁ జేయుకతన విధుం డనఁభ్యాతి వడసి
సాధుమానససరోజము వికసింపఁ జేయుటఁ జేసి హరి యన పాప మూఱి
భూరివిశ్వంభరాభారంబు దాల్చుట, వలన ననంతాఖ్యవాసి కెక్కి

తే. గదయు శంఖంబు చక్రంబు గొస్తుభంబు, లక్ష్మీ నందక శ్రీవత్సలాంఘనములు
శార్ఙ్గననమాలికలు హైమచారుపటము, మేన దీపింప భార్గవీజాని దోచె.

→|| దేవతలు శ్రీనారాయణునికి తమబాధల నెఱింగించుట. ||←

క. ఈవిధమున బాడనూపిన, శ్రీవల్లభుఁ గాంచి వినతిఁజేసి ప్రమోదం
బావహీలు శక్రవిధిముఖ, దేవత లిట్లనిరి ఫాలవీప్తాంజలు లై. 360

శా.దుష్టాత్ముం డగురావణుం డనెడనా • దోహచరాధీశ్వరుం
డప్తాశేంద్రులఁ బాఱఁ దోలి దివిషంధ్యతోరగాదుల్ కటా
కప్తం బంచుఁ దపించుచుం బటవ నుఁగ్రస్థురదోస్థురుఁ డై
శిష్టాచారివిహీనుఁ డై జగములం • జీకాకుఁ జేసె స్రహీన్. 361

సీ. రమణీయనందనా•రామ దేశంబుల విహరింప మఱచిరి • వేల్పుచెలులు
వన మీఱ మిన్నేటి • యిసుకతిన్నెల వేడ్కఁ గ్రీడింప వెఱచిరి • కింపురుషులు
నధ్వరంబులయందు • నర్హ భాగంబులఁ గై కొన వెఱచిరి • నాకివరులు
చలులమణిప్రభో•జ్వలవిమానము లెక్కి తిరుగంగ వెఱచిరి • పరమసిద్ధు
తే. లఖలదిగధీశ్వరులు భీతి•యావహిల్లఁ, గివిరి పురములవాకిల్లఁ • దెఱవ వెఱచి
రేమిఁ జెప్పదు మయ్య రఁమేశ మీకు, దానవేంద్రునిరాఘటఁధాటిఁ జూచి.

మ. వనజాతౌ మును మీరు సత్కరుణ సఃస్వప్న త్వమ్ముఁ సంతతం
బనిమేషత్వ మొసంగినందున మహా•త్మా రేఁ బవ ల్వానిరా
క నిరీక్షించి మొఱంగి పాటి చని వీఁక న్మంత్రి మబ్బంగి మా
కను వై తోడ్పడ కుండినం గలదె దే•వా ప్రాణ మిన్నాల్లగిన్. 363

శా.సామాన్యేతరభంగిఁ బేర్చి యనిలోఁ • జంపంగ నీ వోపితే
నేమో కాని దురంతదుస్సహఘనా•హీనస్ఫురదోరనం •
గ్రామప్రస్ఫుటబాహుశౌర్యమున లీలం గ్రాలువాని స్సమి
ద్భూమి స్నేము వధింపఁ జాల మనురేంద్రుఁ మాట లింకేటికిన్. 364

క. అనిశంబు మేలు మే లని, ససకాదులు వొగడ రాత్రి • చరవిభుని దశా
స్యనిఁ దునిమి ముజ్జగంబులఁ, బ్రణుతగుణా కరుణ వెలయ • రక్షింపఁ గ దే.

→|| దేవతలు శ్రీనారాయణునికి రావణవిధోపాయంబుఁ చెల్పుట. ||←

చ. అని సుర లాడిన న్విని రఁమాధిపుఁ డిట్లను సాధురక్షణం
బును మఱి దుష్టశిక్షణముఁ • బొల్పుగ మాకు నిసర్గధర్మ మిం
తనఁ బని లేదు మీరు సుగుణాకరులార రణంబునన్ దశా
సనుని వధించి మీకు భువనంబులకుం గడు మేలు సేసెదన్. 366

క. సందియము విడిచి రణమున, నందముగా వానిఁ జంపు•నట్టియుపాయం
బందఱు చింతించి రహిత, డెందము రంజల్ల మాకుఁ • దెలియం జెప్పుఁడి. 367

చ. అన విని నిర్జర ప్రవరు • లావధువైరికి విన్నవించి రో
ప్రణుతగుణా సుదర్శనధ•రా సకలజ్ఞఁడ వీవు మమ్ముఁ జ
య్యన సదుపాయముం దెలుపుఁ • డంచు వచించుట చాలఁ జిత్ర మై

నను మదిఁ దోచినంతయు ఘోసంబుగఁ దెల్పెద మూలకింపఁజేసి
శా. దేవా తొల్లి విరించిఁ గూర్చి హఠ ముద్దీపింపఁ బెక్కింపఁజేసి

368

దేవారాతి దపంబు సల్పుటయు సందేవుండు తా వచ్చి త
త్పాప్రీణ్యంబున కిచ్చ మెచ్చి కృప సాం • వార స్వరం బిచ్చెద
న్నావాక్యం బెద నమ్మి ఘోరతపము • దైత్యేంద్ర చాలింపుమా. 369

వ. అని పలికిన నద్దశముఖుండు సుధారసోపమం బైనయరవిందగర్భునివచనం
బుల కలరి తపంబు సాలించి నమస్కారంబుఁ గావించి యంజలిఁ గీలించి యా
గమనూక్తులం బ్రస్తుతించి మహాత్మా నాయందుఁ గృప గల దేని మనుష్యుల
వలనం దక్కఁ దక్కిననమస్తభూతంబులవలనం జాపు లేకుండ వరంబుఁ గృప
సేయు మని యడిగిన నవ్వరమేష్టి యల్ల యగుం గాక యని పలికి యంతర్ధానంబుఁ
జేసి నిత్యేంబున నద్వైతేయవల్లభుండు మనుజులు హీనబలులని తలంచి నరకు

గొనక వారి నిరాకరించి తక్కినవారివలన మృత్యువు లేకుండ వరంబు వడసి
వీర్యదర్శితం బై యవక్రవరాక్రమంబున ముల్లోకంబుల నాక్రమించి నమస్త
భూతంబుల బాధించుచు విశేషించి కామవ్యసనంబునఁ బాపం బని తలంపక
పుణ్యాంగనలం జెఱపట్టు మన్న వాఁ డచ్చాపాత్ముని మనుష్యావతారంబునం గాని
తక్కినయవతారంబులచేత నధింపఁ గూడదు కావున మీరు మనుష్యరూపంబున
నవతరించి రావణుని నధించి లోకంబులకుఁ బరమకల్యాణంబు సంపాదించవల
యు నీవే గతి యని శరణాగతుల మై మొఱులిడుచున్న మమ్ము రక్షింపవే యని
యభ్యర్థించిన నవ్వరించిగురుం డుదంచితకరుణాకటాక్షవీక్షణంబుల నిరీక్షించి
వారి కిట్లనియె.

370

శ్రీనారాయణుండు దేవతల కభయదానం బొసంగుట.

చ. అనిమిషులార మీర లిపు • డాడినకై వడి మానుమాకృతి
దనుజునిఁ జంపి మీకుఁ బ్రసూదం బొసగూర్చెద నెందుఁ బుట్టుదుం
జనకునిఁ గాఁగ నెవ్వనిఁ బ్రసన్నమతి స్వరియింతు నేక్రియం
దనరుదు నెన్నిరూపములు • దాల్చుదు నింత యెఱుంగఁ బల్కుండీ. 371

ఉ. నా విని నిర్జరుల్ కమలనాభుని కిట్లని రయ్య సర్వగో
త్రావరమాళిరత్నరుచిరంజితపాదసగోరుహుం డయో
ధ్యావిభుఁ డాధ్యుఁ డాదశరఃఘాపనినాథుండు పుత్రకాముఁ డై
వావిరి దీక్షఁ గైకొని హాసం బొనరించుచు నున్న వాఁ డిలన్. 372

శా. సుత్రావ్యస్ఫుటవీరశబ్దధరు డై • శోభిల్లునాతేనికి
హ్రీశ్రీకీర్త్యుపమాన లై కలరు నాగీరత్నముల్ మువ్వ ర
గ్రశోతవ్యలు వారియందుఁ జతురాకారంబులం బుట్టి డై
త్యశ్రేష్ఠ స్వధియించి సత్కరుణ దేవా మమ్ము రక్షింపవే. 373

వ. అని విన్నవించిన విని నర్వలోకనమనస్కృతుం డగునానుదర్శనధరుండు సంపూర్ణ మనోరథుం డై కరుణాతరంగితాపాంగపీఠాంబులొలయుఁ బురందరాదిబృందా రకులం జూచి మీరు వెఱవ వలదు మీ చెప్పిన క్రమంబున నిద్దశరథునకు నాల్గు రూపంబుల నవతరించి యొక్కరూపంబున నబంధపుం డై నరావణుని నొక్క రూపంబున నింద్రజిత్తు నొక్కరూపంబున గంధర్వుని నొక్కరూపంబున లవణుని సంగ్రామరంగంబునం బరిమార్చి లోకంబున కత్యంతసంతోషంబు సంపాదించి పదనొకండు వేలసంవత్సరంబులు రాజ్యంబుఁ జేసి కృతార్థుండై నై క్రవ్యులు మ దీయదీవ్యస్థానంబునకుం జనియెద నని యభయదానం బొసంగి బృందారకసం దోహవంద్యమానుండును గంధర్వగీయచూనుండును సనందనాదిమహాయోగి నేవ్యమానుండును నై యప్పరమపురుషుం డంతర్ధానంబుఁ జేసి నంత మహేం ద్రప్రభృతిబృందారకులు యాగభాగంబులం బఱితుష్టులై రావణునివలని భయంబు వదలి పితామహుం గొల్చి నిజనివాసంబునకుం జని రంత. 374

==|| ప్రాజాపత్యపురుషుండు దివ్యపాయసంబు దశరథున కొసంగుట. ||==

తే. పుత్రకాముఁడై దశరథభూవిభుండు, ఋశ్వశృంగుండు చెప్పినరీతి నియతి క్రాలఁ దగుభంగి వేదమం త్రములచేతఁ దవిలిహోమంబుఁ గావించుఁ నవసరమున.
సీ. కంజాతసఖనమాఁకారంబుగలవాఁడు జ్వలితాగ్నిశిఖభంగిఁ + జెలఁగువాఁడు రమణీయతరకృష్ణరక్తాంబరమువాఁడు తామ్రసుయూఖవఁ క్త్రంబువాఁడు నముదగ్రదివ్యభూవావిశేషమువాఁడు కమనీయశుభలక్షణములవాఁడు శైలశృంగముమాడ్కిఁ + జాల నొప్పుగువాఁడు ప్రబలశౌద్ధాలవిఁ క్రమమువాఁడు తే. బలము వీర్యంబు తేజంబు + గలుగువాఁడు, దివ్యరూపంబువాఁడు ప్రదీప్తకనక వర్ణములవాఁడు దుందుభిఁస్వనమువాఁడు, చారుసున్నిగ్ధునశిరోఁజములవాఁడు. తే. నిరుపమానప్రభావుఁడు + పురుషుఁ డొకఁడు, దివ్యపాయససంపూర్ణ + దీప్తకనక రాజితాంతఃపరిచ్ఛదఁరమ్యవాత్రుఁ, గాంతనుంబలె బాహులఁ + గదియఁ బట్టి. క. ఘనయాగదీక్షఁ గైకొని, తనయులఁ బడయుగఁ గోరి + తప్పక హోమం బొనరించు చున్నవరపతిఁ, గని ప్రాజాపత్యపురుషుఁ + గా ననుఁ గనుమా. 378
క. అన విని యద్భుతరూపంబునఁ గ్రాలెడుయజ్ఞపురుషుఁ + బొడగని నృపుఁ డిట్లనుఁ గేలు మొగిచి దేవా, పని యెయ్యదీ నాకు ఘనకృపం దెలుపఁ గడే. వ. అనిన ప్రాజాపత్యసరుండు గ్రవ్యుల నమృక్షాపతి కిట్లనియె. 380
ఉ. భూవర నీ వొనర్చుఘనపూజలు గూర్చి బ్రతిగ్రహించి యా దేవత లెల్ల మెచ్చి తమిఁదీంఁగ నీకు నొసంగు మంచు నా చే వరదివ్యపాయసముఁ + జెచ్చెరఁ బంపఁగఁ దెచ్చినాఁడ సొం పావహిలం బ్రజాకరము + నయ్యెడు దీనిఁ బ్రతిగ్రహింపుమా. 381
తే. ధన్య మారోగ్యవర్ధన + మనృదుర్ల, భంబు నగుదీని నీకూర్చిఁ పత్నులకు నొ

సంగు మట్టైన వారు కాంక్షఁ గొని మెనవి

కడుముదంబునఁ గొడుకులఁ గాంతు రనఘ.

382

వ. అని పలికి యద్వివృపురుషుండు దేవాన్నసంపూర్ణం బైనహిరణ్మయకలశం బూసంగినం గైకొని యద్దశరథుండు నిర్ధనుండు భనంబు నొందినచందంబున పరమానందభరితచేతస్కుం డై ప్రియదర్శనం బైనయయ్యద్భుతభూతింబునకు భక్తిపూర్వకంబుగాఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి తన్నుఁగృతార్థునింగాఁ దలంచుకొనుచుఁ దనయనుమతంబున నమ్మహాభూతం బంతర్ధానంబుఁ జేసినయనంతరంబ యజ్ఞకర్మంబు సాంగంబుగా నిర్వర్తించి సాదరంబుగ నప్పాయనకలశంబు శిరంబున నిడికొని పత్నీసమేతంబుగా నంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి శారదాభిరాముం డగుచంద్రుండు నిజకరంబులచేత నభంబునుం బోలె నిజానందరశ్మిలచేత నయ్యంతఃపురంబును బ్రకాశింపఁ జేయుచు దేవ దత్తం బై యమృతోపమానం బైనయమృహనీయపాయసాన్నంబు దైవ చోదితబుద్ధింజేసి ప్రత్యేకంబుగా విభాగించి.

383

→ దశరథుం డాదివృషాయనంబు విధజించి భార్యల కొనంగుట. →

తే. సగముఁ గౌసల్య కొనఁగి యాసగములోన

సగ మలనుమిత్ర కొనఁగి యాసగములోన

సగముఁ గైకేయి కొనఁగి ప్రసన్నదృష్టి

మిగిలినసగంబు మరల నుమిత్ర కొనఁగె.

384

క. బనఁగిన నయ్యమృతాన్నము, మెనవి మిసిమి పనలు పొసఁగ • మెల్ల నఁ దగ నా కిసలయపాణులు మువ్వరు, వెనఁ దాల్చిరి గర్భములఁ బ్రవీణత మెఱయన్.

ఉ. ఆరఘువంశవర్యుఁ డవు • డయ్యెలనాగలగర్భచిహ్నముల్
వారక చూచి చిత్తమున • వారనికౌతుకహర్ష రాగముల్
గూరఁగ నన్యకార్యములఁ • గూడక రేఁ బవ లొక్కరీతి నా
దారలఁ గూడి చె న్నలరెఁ • దారలఁ గూడినరాజుకై వడిన్.

386

వ. మఱియు నారూఢగర్భ లై యారాజపత్నులు హుతాశనాదిత్యసమానతేజు లై యభూతపూర్వశోభావిశేషంబున నలరి రాదశరథుండు నురేంద్రసిద్ధర్షిగా భిపూజితుం డైనహరిచందంబునం దేజరిల్లు చుండె.

387

తే. ఇట్లు నారాయణుండు దేవహితముకొఱకు

నుర్వివిధున కపత్యత్వ • మొందు చుండె

సకలలోకేశ్వరుం డైన • జలజగర్భుఁ

డఖిలదివిజులఁ గూర్చి యి • ట్లనుచుఁ బలికె.

388

→|| దేవతలు పంచరయోనులఁ బుట్ట నియోగించుట. ||←

చ. మనకు హితంబు నేయుటకు • మాధవుఁ డుర్వి జనించు చున్నవాఁ
డనిమిషులార యుద్విభున • కాజిని సాయ మొనర్చఁగా రహిఁ
మనమును ధాత్రిఁ బుట్ట నగు • మానక ఋక్షవనాటయోనులం
దనువుగ వీర్యవంతు లగు • నట్టివలీముఖులఁ సృజింపుండీ. 389

వ. మఱియు బలవంతులును గామరూపులును మాయావిదులును గరుడానిలతుల్య
వేగులును శూరులును నయజ్ఞులును బుద్ధిసంపన్నులును విష్ణుతుల్యపరాక్రము
లును సుపాయజ్ఞులును దివ్యదేహయుక్తులును దుర్జయులును సర్వాస్త్రసం
యోగసంహారాదిగుణయుక్తులును సమృత్తప్రాశనులు నగుభల్లూకగోలాంగూల
వానరుల యక్షగంధర్వపన్నగసిద్ధవిద్యాధరకీన్న రాప్సరఃకాంతలయందు మీ
మీయంశంబుల వేత్తేజ సృజింపుండు. 390

తే. సృష్టి నింతకు మున్నె నాచేత సృష్టుఁ
డయ్యె జాంబవంతుండు ఋతౌఁ డాధినాథుఁ
డతఁడు కడు జృంభమాణుండ • నైననాదు
ముఖమువలన జనించె సముత్సుకతను. 391

→|| దేవతలు పంచరయోనులఁ దత్తన్నామంబుల నవతరించుట. ||←

చ. అని నయ మారఁ బద్మభవుఁ • డాడిన నట్లానరింతు మంచు న
య్యనిమిషవర్యు లందఱు నిజాంశములఁ సృజియించి రాధ్యులఁ
ఘనతరసింహవిక్రముల • గ్రావనమానుల నాత్మతుల్యులఁ
పంచరవీరులఁ బలవివర్ధనులఁ భువనప్రసిద్ధులన్. 392

చ. పాలువుగ శక్రవంశమునఁ • బుట్టెఁ బ్రతాపజితాంశుమాలి దో
ర్బలపరిపాలితాగచరఃపాలి దురంతనితాంతవిద్విష
త్కులవనకీలి హైమశతఃతోయజమాలి యనారతాజిని
శ్వలజయశీలి వాలి దివిఃపద్మణసన్నతశౌర్యశాలి యై. 393

క. ఉగ్రకరునంశమున విపులగ్రీవుండు లోకభీకరస్ఫుటరిపువం
శగ్రావఘనశతారుండు, సుగ్రీవుండు వుట్టెఁ బూర్ణఃసోమునిభంగిన్. 394

క. ధీరుండు శూరుండు వీరుండు, తారుండు కీర్తిజితవిమలఃతారుండు సుగుణో
దారుండు సరాతిలోచన, ఘోరుండు జన్మించె దేవఃగురునంశమునన్. 395

ఆ. అవని గిన్నరేశు • సంశంబున జనించె, జగము లొక్కభంగి • సన్నుతింప
దైత్యసూదనుండు • ధైర్యనిర్జితగంధ, మాదనుండు గంధఃమాదనుండు.

తే. విశ్వకర్తాంశమున బుట్టె • వీరలోక
సుతబలుండు భూరిశౌర్యనిర్జితబలుండు

సంతతౌ దార్యముఖగుణోజ్జ్వలుఁడు కీశ

కులుఁడు రిపువంశ వనదవానలుఁడు నలుఁడు.

397

క. వాలాయము వినుతమహా, కాలుఁడు దుర్మదవిపక్షాకాలుఁడు ఘనవా
జ్ఞాలుఁడు జగదభినుతరణ, శీలుఁడు నీలుఁడు జనించె • శిఖయంశమునన్. 398

క. బృందారకకులనైద్యులు, పొందుగఁ దమయంశములను • బుట్టించిరి య
స్పందపరాక్రమవంతుల, మైందద్వివిదు లనువారి • మర్కటవరులన్. 399

తే. ఘనబలుఁడుసింధుపతియంశమున జనించె, నలను షేణుఁడు వనచరకులవరుండు
జవవినిర్జితశరభుండు • శరభుఁ డనెడు, వనచరనరుండు పర్జన్యవలనఁ గలిగె.

ఉ. అంతః బ్రభంజనాంశమున • నద్భుతభంగి నమిన్నయాకర
స్వాంతుఁడు నీతిమంతుఁ డతిశాంతుఁడు వైరికృతాంతుఁడు నుధీ
మంతుఁడు వీర్యవంతుఁడు సమంచితవిక్రమవంతుఁ డాహనూ
మంతుఁడు గల్గె నర్వసుర • మానితచర్యలనార్యధుర్యుఁ డై. 401

క. సురగంధర్వభుజగభే, చరకిన్నరసిద్ధసాధ్య • చారణవిద్యా
ధరమరుదంశంబులఁ గల్గిరి పెక్కంప్ర ఘనబలులు • కీశశ్రేష్ఠుల్. 402

తే. ఋక్షగోవుచ్చవానరశ్రీత్వ మొంది, నట్టిగంధర్వచారణాయక్షసిద్ధ
పుణ్యసతులందుఁ గీశగోవుచ్చభల్ల, నరులఁ బుట్టించి రఖలదేవతలు ప్రీతి.

క. ఏవేల్పున కేరూపం, బేవేషం బెట్టికౌర్య • మెనఁగఁ బాసఁగు నా
దేవునితనయుల కలవడె, నావేషం బట్టిరూప • మాశౌర్యంబుల్. 404

తే. సమదగజశైలసంకాశు • లమితబలులు
వీర్యధనులు విక్రాంతులు • వేగవంతు
లనఘులు ప్రతాపవంతులు • ఘనులు వలయు
నట్టిరూపంబుఁ గొన నేర్పునట్టివారు. 405

క. ఇతరేతరానురక్తులు, చతురులు సకలజ్ఞ లాజిసంసక్తులు ను
ద్ధతి రిపుల నొడువ శక్తులు, మతియుక్తులు మంజుమధురమానితసూక్తుల్.

సీ. శరధిసాధుని దాటఁ • జాలుదు రతిజవగరిమచే గాంభీర్యగరిమచేత
బిలునుకొండల నైనఁ • బెకలింప నేర్తురు బలముచే ధీరత్వబలముచేత
మిహికాంశుధరు నైన • నొప్పింపఁ గలరు దోశ్శక్తిచే ఘనతపశ్శక్తిచేత
హరి నైన మీఱ నేర్తురు భూరిలాఘవమహిమచే ఘనదీప్తిమహిమచేత

తే. రూపవంతులు చలులప్రతాపనిధులు, వృక్షపాపాణసఖదంతహేతు లుగ్ర
లఖలదివ్యావ్రణివిదు • లమితయశులు, మేఘగంభీర ఘోషుల మోఘబలులు.

వ. మతియు నప్రమేయపరాక్రములును బహువిధసంస్థానవ్యంజనలక్షణోపేతులును
మేఘబృందాచలకూటకల్పులును యుద్ధకర్మవిశారదులును దుర్గకాంతారద్వీప
సంభవులును శతసహస్రాయుతనియతప్రయుతార్బుదసంఖ్యాతులును నైపుడమి

యూనిన తెఱంగున నిఖలజలధివలయితమహీమండలం బెల్ల నిండి మెండుగొని
ప్రచండపరాక్రమంబునం గ్రాలుచు. 408

ఉ. కొందఱు శక్తనందనునిఁ * గొందఱు పంకజమిత్రపుత్రునిం
గొందఱు మారుతాత్మజునిఁ * గొందఱు నీలునిఁ గొందఱు తానలుం
గొందఱు తారముఖ్యులను * గొల్చి హిమాచలమందుఁ గొందఱుం
గొందఱు మేరుముఖ్యగిరికూటముల న్వసించి రెంతయన్. 409

తే. ఋక్షగోవుచ్చవాసరః శ్రేణీకెల్ల, నాథుడై నిర్భరకులేంద్రః * నందనులకు
వాలితనతండ్రి గీర్వాణః పాలిఁ బోలె, మించి భుజగర్వగరిమఁ బాఁలించుచుండె.
ప. అంత నిక్కడ నయోధ్యాపురంబునందుఁ బూర్వోక్తప్రకారంబున హయమే
ధంబు పరిసమాప్తి నొందు చుండ దేవత లందు హవిర్భాగంబుఁ గొని నిజ
నివాసంబులకుం జనినయనంతరంబ యద్వశరథుండు సమాప్తదీప్తియ
ముండై సుహృదమాతృబాంధవబలవాహనంబులఁ గూడి పత్నీగణసమేతంబు
గాఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి యజ్ఞదర్శనార్థం బానీతు లైననానాదేశాధి
రాజుల నెల్ల యథార్హ సత్కారంబులం బూజించిన వారు సంతృప్తులై వసిష్ఠ
సకు సమస్తులించి తమయల్ల వస్త్రాదిదానంబులచేత సంతృప్తు లయినబలం
బులం గూడి నిజ దేశంబులకుఁ జనిరి యనంతరంబ యచ్చహీరమణుండు శాంతా
సహితుం డైనఋశ్యశృంగుని బహువిధపూజలం దనిసిన సమ్యక్సద్విపుంగవుండు
సంతృప్తాంతరంగుం డై యంగపతి యైనరోమపాదునిచేత నాహూయమానుం
డై పత్నీసమేతంబుగా నతనివెంటం జనియె నితైఱంగున సర్వజనంబుల
యథార్హ సత్కారంబులఁ బ్రీతచేతస్కులం జేసి స్వదేశంబులకుం బనిచి
దశరథుండు పుత్రోదయంబుఁ గాంక్షించుచు సుఖం బుండె నంత. 411

క. పంతంబున దశరథభూ, కాంతుని కాంతామణులకు * గర్భంబులు నం
తంతకుఁ గర మెదుగఁగ నా, పంతనడుము లెంత బటపు * లై తనరాచెన్.
సీ. నాగేంద్రయానలఁనడలు మందము లయ్యెఁ బదపడి రుచికోర్కిఁ బహునమయ్యె
గండ రేఖలు పాండు * డిండిరుచిఁ బోల్చెఁ గమ్మనిట్టార్పులు * గ్రమ్మ నాగె
లలిముద్దుమోములఁగళిలయింపులు దేతఁ దెలివాలకనుడాలుఁ తేటయెసఁగె
ముద మారఁ జూచుకంఁబుల నల్పు రెట్టించె వళులు నానాఁటికి * వన్నె కెక్క
తే. రుచిరమేచకరుచిఁ బోల్చె, రోమరాజి, నాదమంతంత కెలమి మంఁదత వహించెఁ
బేదకానుల మొలనూలుఁబిగువుఁ జెందె, బలుచ మేచుల కొకవంతఃపనలు గలిగె.
తే. పూర్వగర్భిణు లగుచు నాపుష్పగంధు, లతివిశదకాంతి నలరారి * రద్యుతముగఁ
గలువపూఁజేనిగర్భంబునలరఁ దాల్చి, పలుప్రాచీదిశాంగనఁ యొటపుఁ దెగడి.

— శ్రీరామానందాభిషేకము. —

క. నెల లంతంతకు డగ్గఱ, నలసటలుం దఱుచు నిగుడ * నభినవగతి నా

- పొలతుకలకు నానాటికి, నలవడ నీళ్లాడఁ బ్రొద్దు • లయ్యెన్నిగులన్. 415
- ఉ. మేటిగఁ జైత్రశుద్ధనవమిబుధవారపునర్వసూడుక
 రాటకలగ్నమందు గురురాజులు నొక్కటఁ గూడి పర్వ స
 య్యాటముతో శుభగ్రహము • లైదు సముచ్చగతిం జరిప నా
 భటవిభుండు మింటి నడు • క్రేవ సముజ్జ్వలుఁ డై వెలుంగఁగన్. 416
- వ. ఇట్టిశుభసమయంబున. 417
- సీ. మొలకనవ్వులవాని • వలరాజు వలరాజు వలపింపునవకంపుఁ • జెలువువాని
 నరచందురునియందఁమిరవొంద నను వొందు పసమీటుమిసిమినె•న్నోసలవాని
 నలతప్పిరియిమ్ము • లవిసొమ్ముగాఁగొన్న గరువంపుఁ దెలిసోగ • కనులవాని
 నెలమావిననకావి•చెలువులోగొని చాల మురుపుఁగాంచినముద్దుఁమోవివానిఁ
 తే. జాగులక్షణశుభవిలాసములవాని
 నచ్యుత్థాంశ మగువాని • నరివిరాము
 సకలగుణధాము రాముఁ గౌసల్య గనియెఁ
 గలువదొరఁ బూర్వదిక్పతి • గన్నయట్లు. 418
- క. ఘనతేజఁ డైన యానందనుచేఁ గౌసల్య పుడమిఁ • దద్దయు నొప్పెన్
 అనిమిషలోకవిభుం డై, యనునందెడువచ్చిచేత • నదితియుఁ బోలెన్. 419
- ⇒ భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులు కైకేయాసుమిత్రలయం దుపయంబట. ⇒
- చ. అలికులవేణి గైక గనె • నాదశమీగురుతారయందు సొం
 పలరంగ మీనలగ్నమున • నబ్జముఖున్ సుముఖున్ జగత్పఖు
 న్గులగిరిధైర్య సజ్జనమనోహరుఁ బద్మవిశాలనేత్రునిన్
 లలితగుణాఘ్నిన్ సుజనలభరతు స్ఫరతు స్తుదంబునన్. 420
- మ. ఘనకరాటకలగ్నమందు ఫణినక్షత్రంబున న్భూరిశో
 భనవిస్ఫూర్తి సుమిత్ర గాంచొ నుతులం • బంచాంబకాకారుల
 స్తున్నవంశాఘ్నల దీర్ఘబాహుల మహానందాత్ముల స్వంశవ
 ర్ధనుల స్త్ర్యణునిన్ జగన్నుతకళాధారేయు శత్రుఘ్నునిన్. 421
- తే. పరకుమారునిఁ గన్నపార్యతివిధమునఁ, జంద్రుఁ గాంచినపూర్వదిక్పతిపాగున
 హరిహాయనివాసునిఁగన్నయదితికరణి, మెఱసెఁగౌసల్యగైకసుమిత్రమిగుల.
- వ. ఇట్లు కౌసల్యాదేవియందు నారాయణార్ధాంశంబున రాముండును సుమిత్రయం
 దుఁ దచ్చతుర్థాంశంబున లక్ష్మణుండును దదష్టాంశంబున శత్రుఘ్నుండును గైకే
 యియందుఁ దదష్టాంశంబున భరతుండును నవతరించి దశరథుని కనురూ
 పులై గుణవంతులై నిజద్యుతులచేతఁ బ్రోవపదోపమానులై యొప్పి రపుడు.
- క. మొఱసెను సురమందుభు లటు, కురిసె న్నందారకల్పఁకోమలనుమము
 ల్పాటసెం గిన్నరగీతో, త్కరము లెవఁగె నిర్జరవనితానటనంబుల్. 424

- సీ. సకలామరశ్రేణి • చలుటాపదలు దీతె దివిజారిగుండెల • దిగులు నేరె
బాపనంతతులు పటాపంచలై పాతె విమలచిత్తులమనఃస్తమము జాతె
లతితాంబుధుల బుష్కరిములు దేటలఁ దేతె దిజ్జుఖంబుల వింతఁ తెలుపులూరె
రవిశశ ధరమండలములఁ గాంతులు మీతె ననుధాచకోరాక్షి • వగపు దీతె
తే. మహితతాపససంగోహామాననాంబు, జములు వికసించి తనరారె • సకలలోక
ములకుఁగఁగ్యాణసుఖములు • మొలకలైతె, నచ్యుతుఁడురాముఁ డైపుట్టి నట్టివేళ.
వ. అప్పు డప్పురవరంబు నటనర్తకగాయక వాదకజనసంకులరాజమార్గంబై యు
త్సవనృత్యంబు నేయుచుండె సంత నద్దశరఘండు పుత్రు లుదయించుట విని
పరమానందభరితహృదయారవిందుం డై తత్ప్రియాభ్యాసులకు రత్నాంబర
భూషణాదు లొసంగి బ్రాహ్మణులకు ధనంబును ధేనువులు నొసంగె సంతఁ బద
నొకొండనదిసంబున మహర్షిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు. 426

—|| వసిష్ఠమహర్షి రామాదులకు నామకరణంబుఁ జేయుట. ||—

- తే. క్రమముగా నగ్రసుతునకు • రాముఁ డనఁగఁ
బరఁగఁ గైకేయిసుతునకు • భరతుఁ డనఁగ
మఱి సుమిత్రాత్మజునకు లక్ష్మణుఁ డనఁగ
రమణ శత్రుఘ్నుఁ డనఁగఁ బే • శ్లమర నిడియె. 427

- వ. ఇట్లు నామకరణంబుఁ జేసి జాతకర్మాదిశుభకర్మంబు లన్నియు నిర్వర్తించి బ్రాహ్మ
ణులకుఁ బుష్కలంబుగా నన్నంబుఁ బెట్టించి యధేష్ఠంబుగా మణిసువర్ణవస్త్రా
దికంబు లొసంగి యమంచానందంబునం బొదలుచుండె సంత నారాజనంద
నులు పూర్వపక్షశశాంకునిపోలికి దినదినప్రవర్ధమానులై జనసీజనకులకు
ముదంబు రెట్టింప బాల్యంబు వీడి సకలజగన్మోహనం బైనయావనంబు నొంది
శాస్త్రంబులయందుఁ బరిచయంబు గలిగి నీతులయం దభిరతులై ధర్మశాస్త్రం
బులయందుఁబరిజ్ఞాతలై కోదండపాండిత్యంబులం దారితేటి గజహయాధిరో
హంబులయందు జితశ్రములై పరిపంథిమర్కభేదసమ్యాహద్వంద్వయుద్ధచిత్ర
శస్త్రాస్త్రునై పుణ్యంబులం బ్రవీణతగలిగి చతుర్విధోపాయంబులం బ్రసిద్ధులై
గర్భకాదశవర్షంబుల నుపసేతులై వేదాధ్యయనంబు నేసి కళంకరహిత
శశాంకుపాంకంబున సతమత్వరహితకుసుమశరుపోలికి సకలజగన్మోహనాకార
లీలావిహారచాతుర్యంబుల నిఖిలజనమనోహరు లగుచు వికోదించు చుండిరందు.

- క. జ్యేష్ఠుం డగు రాముఁడు లో, కేష్ఠుం డై దశరథునకు • హితుఁ డై పురుష
శ్రేష్ఠుం డై విధిక్రే వడి, శిష్ఠుం డై చంద్రభంగిఁ • జెలుపు వహించెన్. 429

- క. ధీరుం డై ఘనసుగుణో, దారుం డై కీర్తివిజితఃతారుం డై గం
భీరుం డై ధీరుం డై, శూరుం డై యొప్పె నతఁడు • సురుచిరభంగిన్. 430

- క. పితృశుశ్రావణరతుఁ డై, శ్రుతివిదుఁ డై చాపవేదశోధకుఁ డై సు

ప్రతుఁడై యతిరథుఁడై బుధ, హితుఁడై తనరాఁ నాతఁ • డెంతయుఁ బ్రీతిన్.
మ. ఘనుఁడుకొన్ స్నిగ్ధుఁడు లక్ష్మీవర్ధనుఁ డమోఘప్రేముఁ డాలక్ష్యణం
డనఘుం డన్నయు లోకరాముఁడు హితఃవ్యాపారుఁ డారామభ
ద్రునకుఁ దక్షిణబాహువై ప్రియుఁడు నై • లోడై నదాభూరిశో
భనసందాయకుఁడై రహిం దగె బహిఃప్రాణంబుచందంబునన్. 432

క. సాంపార రామభద్రుఁడు, నింపుగ లక్ష్యణుని విడిచి • యించుకయు న్ని
ద్రింపఁడు సరసాన్నము భుజి, యింపఁడు క్రీడారతిఁ జరియింపఁడు నెపుడున్.
క. ఆరామవిభుఁడు చటులా, శ్వారూఢుం డగుచు వేట • కరిగెడుతఱి ద
ద్భూరిశరాననధరుఁడై, వీరుఁడు లక్ష్యణుఁడు పోవు • వెనుకొని ప్రీతిన్. 434
తే. ఇంపు సాంపార లక్ష్యణుం • డెల్లప్రాద్దుఁబూని రాముని కతిహితుం • డైనభంగి
బరఁగ శత్రుఘ్నుఁడును జాలఃభరితునకును, బ్రీతి నెప్పుడు కడుహితుంఁడైతనర్చె.
తే. మఱియు దశరథ ధారుణీమండలేంద్రుఁ, డక్కుమార్తోత్తములచేతఁననవరతము
నేవ్యమానుఁడై మిక్కిలిచెలఁగుచుండె, ననిమిషులచేతఁ బంకజాననుఁడు వోలె.
వ. ఇట్లు దశరథుండు నందనులచేత నుపాస్యమానుం డై యక్కుమారు లారూఢ
యాపను లగుటఁ దలపోసి తగినకన్యలం దెచ్చి వివాహంబులు నేయుటకు
నుపాధ్యాయబాంధవసహితంబుగా విచారించు చున్నసమయంబున. 437

— విశ్వానిత్రమహర్షి దశరథమహారాజుకడ కేఠెంచుట. —

సీ. అలనసిష్ఠునితోడఁ • గలహించి యెవ్వఁడు నదమలబ్రహ్మఃపదము వడసె
సురలపై నలిగి భూవరునకై యెవ్వఁడు ప్రతినాక మొనరించె • వితతమహిను
ఘనతపంబునకు విఘ్నము నేయ వచ్చిన రంభ నెవ్వఁడు దిట్టె • రాయిగాఁగఁ
బరఁగ నెవ్వఁడు యాగఃపశువు గాఁ గొనిపోవుద్విజుత్తుఁ బ్రతికించెవిభులకరుణ
తే. నట్టితాపనకులవర్షుఁ • డమిత తేజఁ, డంబురుహగర్భసముఁడు మఃహామహుండు
గాధినందనుఁ డమృహీకాంతుఁ జూడ, నక్కజంబుగఁ జనుదెంచెనొక్కనాఁడు.
తే. వచ్చి వాకిట నిలిచి దా•వారికులను, గాంచి మారాక యాస్థపాగ్రణికే దెలుపు
మనుడు రయమున నొక ఫణిహారుఁడరిగి, నరవరాగ్రణి కొలువున్న సగరుసాచ్చి.
ఉ. ఏలికఁ గాంచి కేలు ఘటియించి సృపాలమణి పరాకు నా
యేలినసామి కాశికముఁసింద్రుఁ డుపాత్తలనన్న హాతప
శ్రీలుఁడు వచ్చి సంభ్రమముఁచేఁ దలవాకిట నున్నవాఁడు తే
జోలసితుండు నావు డలఁసూర్యకులేంద్రుఁడు హృష్టిచిత్తుఁడై. 440
క. గురుసహితుఁడై మహేంద్రుఁడు, వరచతురాననున కెదురు • వచ్చిన భంగి
గురుసహితుఁడై మహేంద్రుఁడు, కర మద్భుతభక్తి నెదురుగాఁ జనుదెంచెన్.
తే. అట్లు చనుదెంచి ప్రజ్వలితాగ్నిమాడ్కిఁ
గ్రాలు మునినాథు సంశ్రితః ప్రతునిఁ గాంచి

భక్తిఁ దత్పదాబ్జములకుఁ • బ్రణతిఁ జేసి

యర్ఘ్యపాద్యప్రముఖపూజ • లాచరించి.

442

వ. వినయంబున గృహంబులోనికిం దోడ్కొని చని కాంచనాసనంబున నాసీనుం
జేసి శాస్త్రదృష్టవిధానంబున నర్పించిన నపురమతపస్వి తత్పూజనంబుఁ బ్రతి
గ్రహించిపురరాష్ట్రకోశజనపదబాంధవసహృద్ధులయందుఁ గుశలంబడిగి.

తే. అనఘ పగతులు నిర్జిత • లైరె మంత్రి, వరులు వశవర్తులై చరింతురె సమస్త
నృపులు సన్నతు లగుదురె•నీకుఁజేయఁగంటివే దైవమానుష•కర్మచయము.

వ. అని పలికి పదంపడి పసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠునిం జూచి సగౌరవంబును సన్నేహంబును
సవినయంబునుం గా నేమం బరసి తక్కినమహర్షుల నందఱ నయ్యై తెఱంగుల
సంభావించి వారిచేత నుపాస్యమానుం డై నిజతేజోజాలంబులఁ దత్పభాంతరం
బెల్ల వెలుంగం జేయుచు నుఖాసీనుం డై యుండెనప్పు డద్దశరథుండు విశ్వా
మిత్రు నవలోకించి వినయంబున నిట్లనియె.

445

ఆ. అమృతకలశ మబ్బిన ట్లనూదకమందు, నీరు సెందినట్లు • నిర్ధనునకు
నప్పితధనము దొరికి • నటుగాదె మీరాక, నేఁడు మాకు గాధి•నృపకుమార.

ఆ. ధర్మవత్సులందుఁ • దనయులఁ బడసిన, నాఁటికంటె మాని•నాధ నేఁడు
యిసుమడించె నాదు•హృదయమందుఁ బ్రమోద,లాభ మనఘ నీదు•రాకవలన.

క. మునినాథ దైవికంబునఁ, జనుడెంచితి వీవు నాదు•నదనంబునకుం
బను లన్నియు సమకూడెను, పనిపడి మీకృపకుఁ జాలఁబాత్తుండ నైతిన్. 448

తే. సంఘమిశ్వర ఘోరనం•సారజలధి, మగ్నమాదృశనర పాల•మండలంబు
సుద్ధరింపంగ నదుపాయ•మెందుఁ గలదె, యుష్పదీయకృపాపోత•మొకటిదక్క.

మ. అనఘం బై సుపవిత్ర మై శుభకరం • బై యొప్పుమీదర్శనం
బున నాజన్మము సార్థ మయ్యె యశము • న్నొల్పొందె బల్లిప్రఁ జే

సినపుణ్యంబు ఛలించె విత్యశుభము • లేకూడె నోగాధినం

దన వెయ్యేటికి సాధుభూపతులలో • ధన్యుండ నై మించితిన్.

450

తే. మొదల రాజ్యివై చాలఁబొగడువడసి, పిదపఁ దపమున బ్రహ్మరి•పదముగాంచి
మున్నుభువనప్రసిద్ధిఁగై•కొన్న నీదు, మహిమలెఱిగి నుతింపంగ•మాకువశమె.

క. గురుఁడవు దైవతమవు శుభ, కరుఁడవు బలదాయకుఁడవు • కర్తవు సంప
త్కరుఁడవు దైవతమవు సుఖ, కరుఁడవు మా కెపుడు నీవ•కావె మహాత్మా. 452

వ. ముసీంద్రా మిముబోఁటి పరమసిద్ధులకు మ మ్మడుగ వలసినకార్యం బొక్కిం త్రైనఁ
గలుగమి నిక్కువం బై నను నడుగ వలసి యడిగెద నేమిఁ దలంచి విజయంబు
నేసితిరి నా కెయ్యది కర్తవ్యం బానతిండు పాత్రభూతుండ వగుటంజేసి భవత్కా
మితంబుఁ దీర్చెద మహానుభావుం డైననీవు మద్గృహంబున కరుడెంచుట నా
యందుం గలవాత్సల్యాతిశయంబునం గదా యని శ్రవణసుఖంబుగాఁ బల్కిన

నప్పులుకుల కలరి నిజతేజోధరీకృతకతపత్రమిత్తుఁ డగువిశ్వామిత్రుఁడు హస్త
పులకితగాత్రుం డై యజరాజపుత్రున కిట్లనియె. 453

చ. మనుకులసంభవుండ వసామానవసిష్ఠకృతోపచేశసం
జనితలసద్వివేకుఁడవు • సాధువిధేయుఁడ వన్వయోచిత
ప్రణయవిదుండ వీపగిదిఁ • బల్కుట నీ కనురూపమే కదా
మనుజవరేణ్య నీ వనినామాట కసత్యము గల్గ దెన్నఁడున్. 454

క. హితమతి నస్తన్తానన, గతకార్యం బెఱుకవఱుతు • గ్రక్కున దానిం
జతురత నొనర్చి సత్య, ప్రతిశ్రవుఁడ వగుము నీవు • పార్థివముఖ్యా. 455

వ. అని బహూకరించి వెండియు. 456

చ. అనఘచరిత్ర యే నొకమహాస్వరకర్మ మొనర్పఁ బూని మ
ద్వనమున దీక్షఁ గైకొని యథావిధి హోమము సేయు చుండఁగా
దనుజవరేణ్య లిద్దఱు అతిదర్శితు లుగ్రులు కామరూపులై
వెనుకొని వచ్చి యెంతయును • విఘ్న మొనర్తురు సారెసారెకున్. 457

క. ఏ నెన్నిమార్లు సేయం, బూనిన వా రన్నిమార్లు • పూని చలమునక
నానావిధవిఘ్నంబుల, దానిం గొనసాగనీరు • దశరథనృపతీ. 458

ఉ. నెత్తురు వహ్నికుండముల • నించుచుఁ బావనయజ్ఞ వేదిపైఁ
గుత్తుకబంటిమాంసమును • ఘోరముగా దివినుండి వైచుచుం
దత్తఱిపాటుతో మునులఁ • దద్దయుఁ గాఱియపెట్టుచుం గడుం
జిత్తము గండ నత్తవముఁ జెల్లఁగనీ రిఁక సేమి జెప్పుదున్. 459

చ. పెనుకినుక న్నిశాటుల శాపింపఁ గడంగియు దీక్షితుండ నై
మనమున నల్కు బూనిన సమంచితరూగఫలంబు వ్యర్థ మై
చను ననియుం జిరార్జితవిశాలతపంబున కర్థి హాని గ
ల్గు ననియుఁ దాల్మిచేత మదిఁగూరినకేసన్ నడంతు సారెకున్. 460

— విశ్వామిత్రుఁడు యాగరక్షణార్థమై రామునిఁ దన కొసంగఁ గోరుట. —

తే. వారు సుందోపసుందకుఁమారు లమిత
విక్రములు కామరూపులు • వీరకర్మ
విదులు మాయాపులు దశాస్యవీరభటులు
జనవర సుబాహుమారీచు • లనెడివారు. 461

చ. జవయుతుల న్నిశాటుల వెసం దునుమ న్భవదగ్రనందనుక
భువనమనోహరు స్ఫులిరిపుప్రతిముక్ సుగుణాభిరామునిక
రవికులవార్ధి సోముని నారాతివిరాముని రాము నెంతయు
స్వవరణ మీఱఁ దోడ్కొని చాసం జనుదెంచినవాడ వేమకన్. 462

క. భూమిశతిలక సుగుణో, ద్వాముని ఘనకాకవక్షాధరుని న్యూరుక

భీమసమానపరాక్రమః, రాముని నాకొసగు మిపు డారాతుల నొడువన్.

క. ఇతఁ డెంతయు నాచే బా, లితుడై యాత్మీయదివ్యఃపృథుతేజమునన్
దితిజుల వినాశమునం, దతులితగుణధుర్యశక్తుఁడై తనరారున్. 464

క. ఎద్దానివలన నీతఁడు, దద్దయు ముజ్జగములందు • ధన్యుం డనఁగాఁ
బెద్దయు విఖ్యాతి వడయు, నద్వివ్యానేకరూపాయశము నొసఁగెదన్. 465
— చశరభుఁడు రామునివెంటఁ దన్నును దోడ్కొని పొప్పునుట. —

క. రామునిముంగల నిలువఁగ, నామనుజాశనులు చాల • రనిలో వారిన్
రాముండు దక్క నన్యుం, డీమహిలోఁ దునుమఁ జాలఁ • డినకులతిలకా. 466

తే. అధిప బలవీర్యదర్శిత • లగుటఁజేసి, ప్రాప్తు లై కాలపాశనిబద్ధులగుచు
నున్నవా రన్నిశాటులు • యుద్ధమందు, ఘనబలుం డైనరామునిఁ • గడువలేరు.

క. విమలాత్మక పుత్రస్నేహము విడువుము నీదుభావ • మంత యెఱుంగుదున్
సమరమున దానవుల నిక్కము రామశరాభిహతులఁ • గా నెఱుంగు మొగిన్.

తే. రామభద్రుఁడు సత్యవిక్రముఁడు లోక
హితుఁడును మహాత్ముఁ డని మది • నే నెఱుంగుదు
నీవసిష్ఠమహాముని • యెఱుంగు మఱియు
నితరతాపను లెఱుంగుదు • రితనిమహిమ. 469

తే. శాశ్వతం బైనయశమును • సర్వధర్మ, లాభము సఖండభూరికఃల్యాణలాభ
మును వడయఁగోరితేనియోఃభూతలేంద్ర, చంద్ర రాముని నాకునొసంగుమిపుడు.

తే. అధిప నావెంటఁ బంపుటఁకఖలమంత్ర, వరులును వసిష్ఠముఖమునిఁవరులు సమ్మ
తించి యున్నారు నీవు సందియము దక్కి, నాకొసంగుము రామునిఁలోకనుతుని.

ప. మహాత్మా యే నొసర్పం బూనినదశరాత్రయాగకాలం బతీతంబు గాకుండ
శీఘ్రింబున భవత్కుమారకుం డైనరాముని నాసిఱుందం బంపి సత్యప్రతిశ్ర
వుండవు గ మ్మల్లెన నీకు శుభంబు గలుగు నని ధర్మార్థసహితంబు లగుపలుకులఁ

బలికి క్రమృత సతం డిచ్చునదుత్తరంబు వినువాడై యూరకున్న నావిశ్వామి
త్రునివచనంబులు విని యద్దశరభుండు వ్యధితమనస్కుం డై తీవ్రశోకంబున
నొక్కింతతేవు మై మఱచి యుండి క్రమృత లభనంజుం డై మొగంబున దైన్యంబు
దోవ నిరుద్ధబాహువీదయసన్నకంతుం డై యిల్లనియె. 472

తే. అనఘ రాజీవలోచనుం • డైనరాముఁ, డూనబోడశవర్షుండు • వీని కాజి
ననురుల నెదిర్చి పోరాడుఁనట్టిభూరి, కర్మశం బైనభుజశక్తిఁ • గాన మిపుడు.

ఉ. బాబుఁడు ధీరుఁ డై రిపులఁపాళి నెదిర్చి రణం బొనర్చుఁగాఁ
జాలఁడు యశ్రుశశ్రుములఁచంద మొకింత యెఱుంగఁ డాజివి
ద్యాలసితుండు గాఁ డరిబాలాబలయుక్తు లెఱుంగఁ డుగ్ధుడై
త్యారి నెదిర్చి పోర నకృతాస్తుని రామునిఁ బంపఁ జెల్లునే. 474

తే. నిన్న మొన్నటి వాఁడె యీచిన్నకుట్టఁ, డకట రాఘవుఁ డెక్కడఁయనురు లేడ
సమరమున వారి సీతఁడు • సంపు లేడ, యింత చింతింపవలదె మీఁరేమిచెప్ప.

మ. సుతులం గానక పెద్దకాలము మదిఁ • శోకించి పెక్కిండ్ల^{కీ}
సుతులం గంటిఁ గృష్ణ భవాద్యశజటిశుల్ నేయునాశీర్వరో
న్నతి మద్భాగ్యవిశేషమున్ భవదధీనంబే కదా యీజగ
ద్ధితునిం దైత్యులతోడఁ బోరుటకు నే • నేలాగు వుత్తెంచెదన్. 476

చ. ఘనగుణశాలి ప్రాణములకంటె బ్రయుం డగురామచంద్రునిఁ
జనుసుతు నొంటిఁ బంపి నిమిషం బయినకా మనఁ జాల వంశవ
ర్ధనుఁ డగునట్టియాతలిరుస్తాయుముద్దులకుట్టఁ డేసి
యనుమతి నేనే వచ్చెద సురారులఁ జంపి మఖంబుఁ గావఁగన్. 477

— చశరఘండు విశ్వమిత్రుని సుబాహుమరీచాదుల సమాచారం బడుగుట. —

ప. మహాత్మా మిముబోటిమహాత్ములయనుగ్రహవిశేషంబున నా కక్షోహిణీపరి
పూర్ణం బైన సైన్యంబు గొఱంతవడకుండఁ గలిగి యున్నది మఱియు సర్వాస్త్ర
కుశలు లగువీరులు దండనాథు లనేకు లున్నవారు వీ రందఱు భవత్ప్రసాదం
బున రక్షిం గణనిగ్రహంబునందు దక్షు లై యుండుదు రట్టివీరభటుకోలాహల
సంకులం బైనబలంబునుం గూడి ధనుర్ధరుఁ డైనయేను జనుడెంచి రణంబున
నసురుల నెదిర్చి ప్రాణంబులు దాచక సాయకపరంపరల నిశ్చేషంబుగా రూపు
మాపి భవద్వీరవర్త నిర్విఘ్నంబుగా సమాప్తి నొందించి వచ్చెద రామునిఁ
దోడ్కొనిపోవ నిశ్చయించితిరేని చతురంగబలోపేతుం జేసి మత్స్యహితంబుగాఁ
దోడ్కొని చనుము నాకు నల్వరువుత్రులు గలరైనను వారిలోన రాముండు
జ్యేష్ఠుండును ధర్మప్రధానుండు గావున నితనియందు మిక్కిలిఁ బ్రీతి గలిగి
యుండు నద్దనుజు లెట్టివా రెవ్వనికొడుకు లెవ్వనిచేత రక్షితు లగుదు రెట్టి పరి
మాణంబు గలవారు నాకును రామునకు నాబలంబునకు నెత్తెఱంగునఁ బ్రవ
ర్తించవలయు నేయపాయంబునఁ బరిమార్చ వచ్చ నెచ్చటనుండి చనుదెంతు
రేచందంబునం జరింతు రింతయు నెఱింగింపుం డనిన మునిగ్రామణి నృపగ్రామ
ణికి నిట్లనియె. 478

సీ. జననాథ యలపులస్త్యబ్రహ్మ మనమఁడు రావణుం డనియెడు • రాక్షసుండు
విధిదత్తవరజాత • వీర్యగర్వంబున మత్తుఁ డై తనయట్ల • మత్తు లైన
దుష్టనిశాబులతోఁ గూడి యనిశంబు ఘనబలప్రాధి లోకముల నెల్లఁ
బ్రతిపాతద్యుతులుగా • బాధించు చున్నవాఁ డనుమాట మన మెల్లఁ నాలకించి
తే. నదియె కద యద్దశాస్యుఁడుఁయక్షనాథుననుజుఁ డలవిశ్రవునిపుత్రుఁడధికసత్వుఁ
డయ్యు జగతినాసురభావుఁడగుటవలన, గహ్వరీనాథ మఖవిఘ్నకర్త యయ్యె.
శా. ఆరక్షింపతిపంపునకా ఘనమహోగ్రాకారు లుద్యద్బలుల్

శూరుల్ దుష్టులు గామరూపధరులుక్ • సుందోపసుందాత్మజు
 ల్కారీచుండు సుబాహుఁ డక్ సురరిపు • లైర్వోన్ధతుల్ క్రవ్యభు
 గ్వీదుల్ సారెకు వత్తు రాసవముక్ • విఘ్నంబు గావింపఁగన్.

480

—|| దశరథుండు రాక్షసులబలంబువని వెఱచి రామునిఁ బంప నొల్లననుట. ||—

క. అని పలికినమునినాథువ,చనముక్ విని యొల్లఁ బోయి • జననాథుండు నె
 మ్మనమున భీతి గదుర నా,ననమున దై న్యంబు దోఁప • నమ్ముం డగుచున్. 481

వ. అంజలిఁ గీలించి యిట్లనియె.
 చ. మునివర రావణుం డనఁగ • మున్నసహాయతఁ బెక్కుమాఱు ల
 య్యనిమిషదై త్యసంగరముఁలందు టిగీశులతోడఁ బోరువాఁ
 డనుపమవిక్రమాప్తి బిరు • దందినమేటిమగండు వానితో
 నని నెదిరించి పోర దివిజాధిపముఖ్యుల కైనఁ జెల్లునే.

483

తే. అంతలంతటివేల్పు లట్లగుచు నుండఁదానవుని తేజము సహింప • మానినాథ
 మనుజులనెంతవారలుఁమనుజులఁదను,వారిమనుజులువధియింపఁ • గోరుటెట్లు.

క. ఆరావణుండు సమరజి, తైరావణుఁ డనఁగ వినమె • యాతనితోడఁ
 మాఱొడ్డి సంగరంబునఁ, బోరఁగ నాతరమె మానిపుంగవ తలఁపన్. 485

వ. మఱియు సుందోపసుందనందను లగుమారీచసుబాహులు వీర్యగర్వంబున
 నెవ్వరి మెచ్చక మాయాబలవిశేషంబునఁ బురందరాదిబృందారకుల లెక్క
 నేయక యుక్కునం గ్రాలుచు యజ్ఞవిఘ్నకరులై ప్రవర్తింతురనునది జగత్ప్ర
 సిద్ధంబై మ్రోయు చుండు నే నెట్టిజెట్టిజోదుల నైన బిట్టెదిరించి కట్టల్క గట్టి
 తనంబుఁ జూపి యిట్లుట నుడి నెట్ట నోవుదుం గాని కాలాంతకయమోషములగు
 నమ్మారీచసుబాహుల నోర్వం జాల ననేకసంగ్రామంబుల నారితేటి పేరు కొన్న
 నాయుట్టిశూరునకుం దీర్పరానికార్యంబు బాలుండును నకృతాస్తుండు నగు
 రాముఁ డెత్తెఱంగునం దీర్చువాఁడు నీవు సర్వజ్ఞుండవు గురుండవు నాకు దైవ
 మవు కావున మందభాగ్యుండ నైననన్నుం గరుణించి రామునియందుఁ బ్రసా
 దంబు నేయుము.

486

—|| విశ్వామిత్రుండు దశరథవచనంబు విని క్రుద్ధుఁ డగుట. ||—

మ. అని ధాత్రీవరమాళి వల్క ముని.విశ్వామిత్రుఁ డత్యాగ్రహం
 బున యజ్ఞాయతనంబునందు విలసంతుష్టతాజ్యసిక్తాగ్నిభం
 గి నితాంతద్యుతితో నుద్గీర్ణ మగుచుక్ • గంజాయ రంజిల్లులో
 చనకోణంబుల రాజుఁ జూచి పలికెఁ • శస్త్రోపమానోక్తులన్.

487

ఉ. అచ్చుపడంగ మే మడిగి • నప్పుడె లేదని పల్కుటాప్పు గా
 కిచ్చెద నంచుఁ బల్కి తుది • నీగతి బొంకుట రాజనీతియే
 రచ్చల నీవలె రఘుకులంబునఁ బుట్టినరాజు లెన్నఁడుం

- బాచ్చెము లాడ రన్వయ మఃపుణ్యముః జేసితి వేమి చెప్పుదున్. 488
- శా. ఎంతో గౌరవ మింత యయ్యె నయితేఁ నేమాయెఁ గానిమ్ము మా
కింతే చాలుఁ గొఱంత యేమి పను లింకేరితచే నైన నొ
క్కిం తెనం దుది ముట్టవే పలుకు లింకేలా మృషావాది వై
సంతోషంబున నుండు మీవు నుఖ యై యైనాథ యే బోయెదన్. 489
- వ. అని పలికిన నవ్విశ్వామిత్రుని దుర్నివారక్రధరసోదీర్ఘం బైనరూపలక్షణం
బుపలక్షించి. 490
- క. ధర దిరిగెం గులతైలము, లొరగెన్ దిగ్భిత్తు లడరెఁ నుడువలి రాలెన్
శరనిధు లింకె భూతము, లటిముటి ఎడవడ నడంకె హరివరుఁ డడరెన్.
- ⇨ పసిష్ఠుఁడు రాముని విశ్వామిత్రున కొనంగు మని దశరథునకు బోధించుట. ⇨
- శా. అంతం గొంత పసిష్ఠుఁ డాజటిలకోఁచాటోపముం జూచి లో
వంతం జింతిలి కోర్కిఁ దీర్తు నని మున్ • వాగుచ్చి యిమ్మేదిసి
కాంతుం డీనికతంబునం దపసి శంకం జాలఁ గోపించినాఁ
డెంతో మోసము వచ్చె నంచు వెసఁ బృథ్వీశేంద్రుతో నిట్లునున్. 492
- మ. జననాథా సుపవిత్ర మైనమనువంశంబందు జన్మించి న
జ్ఞనమాన్యుం డన సుప్రతుం డనఁగ సాక్షాద్ధర్మ తుల్యుం డనా
విసుత ప్రజ్ఞఁ డనా మహాద్యుతి యనా • విఖ్యాతి వాటించి నేఁ
డనుమానింపక వంశధర్మ మెడ నేయం బూనఁగాఁ జెల్లునే. 493
- చ. ఇనకులవర్య తాఁ దొలుత • నిచ్చెద నంచు వదించి వేడఁ బో
యినఁ గడులోభబుద్ధిఁ దుది • నీక పెనంగిన యాగపూర్తముల్
పనిచెడి బోవు సంచు మును • పల్కిరి కాన నధర్మవృత్తిఁ గై
కొనక స్వధర్మ మూఁది రఘుకుంజర రామునిఁ బంపు మిత్తతీన్. 494
- తే. అధిప యశ్వతాస్త్రుఁ డైనఁ గృతాస్త్రుఁ డైన, నేమి కౌశికగర్వుఁ డై యెనఁగునట్టి
రాము వీక్షింపఁ గా లేరు • రాత్రిచగులు, దారుణానలగుస్తామృతమునుబోలె.
- ఉ. ఈమునివంశ కేళిరు నఁహీనమహాత్మ్యము లెన్నఁ జిత్రముల్
భూమివరాగ్రగణ్యకులఁభూషణ పూర్వ మఖండచండని
ష్ఠామహిమంబుచే దపము • నల్పి తదదృఢతశ్చక్తియొగవి
ద్యామహిమాధికుం డనఁగ • నదృఢతశీలముఁ గన్నవాఁ డిలన్. 496
- మ. ఘనుఁ డీనంయమినేత దివ్యశరశిఁతొశాలి మార్గాండవ
హ్నినిభం డుగ్రతపంబునన్ మును భవాసీనాథు మెప్పించి యా
యనచేఁ జెక్కునిశాతసాయకము లుద్యత్ప్రీతిఁ జేకొన్నవాఁ
డెనయే యీయన కెవ్వరైన విపులాహిస్వర్గలోకంబులన్. 497
- చ. వెలయఁగ నిమ్మనిప్రభుఁడు • విగ్రహవంతుఁడు ధర్మశీలుఁడు

బలరీపుతుల్యవిక్రముఁడు • పావనమూర్తి తపఃపరాయణుం

డలఘుయశుండు నద్భుతవిహారుఁడు బుద్ధ్యధికుండు ముజ్జగం

బులఁ గలదారుణాస్త్రచయఃముఁ సకలంబు నెఱుంగు భూవరా.

498

ప. మహీంద్రా నీకుమారుం డైనరాముండు నువిగ్రహవంతుఁడును సహజవీర్యం
డును సహజజ్ఞానశక్తియుక్తుండును దపంబునకుఁ బరమప్రాప్త్యంబును నై యుం
డు మఱియు నతండు చరాచరాత్మక త్రిలోకస్థసమస్తాస్త్రశిస్త్రంబుల నెఱుంగు
నతనిప్రభావం బెవ్వ రెఱుంగరు శక్రాదిదిగ్గిశు లైన నతనికి సములు గా రది
యట్లుండనిమ్ము తొల్లి భృశాశ్వండు తనుమధ్య లగుదక్షకన్యల జయనుప్రభ
లనువారి నిర్వురఁ బరిణయం బై యక్కాంతలయందు రాక్షసవధార్థంబు
క్రమంబున నస్త్రశస్త్రస్వరూపులఁ బరమభాస్వరుల నతిధార్మికుల నానావర్ణ
రూపుల మహావీర్యుల దీప్తిమంతుల జయశీలుర నప్రమేయప్రభావుల నప్రతి
హతజేజులఁ గామరూపుల దురాధర్వుల బలవంతుల వేపురఁ బుత్రులం బడసె
శంకరుం డితనితపంబునకు మెచ్చి యయ్యుస్త్రశిస్త్రంబుల నన్నింటి నిమ్మునీం
ద్రున కొసంగె దానంజేసి యితండు సర్వాస్త్రశిస్త్రకుశలుం డై యస్త్రవిదు
లలో నుత్తమం డై త్రిలోకప్రసిద్ధుం డై యుండుఁ జరాచరాత్మకంబు లైన
జగంబులం దిమ్మునీంద్రుల డెఱుంగనియర్థం బొకిం తెన లేమి నీక్రువంబు
మహావీర్యుండును మహాతేజుండును మహానుభావుండు నగునితండు రాక్షస
విनाశంబునందుఁ దాను శక్తుం డయ్యెను భవన్నందనుం డైనరామున కమేయ
కల్యాణం బొసంగం దలంచి కృపావిశేషంబునఁ జనుడెంచినాఁడు కావున
నీవు సందియంబు వదలి పరమానందంబున రాము నిమ్మునిరాజున కొసంగు
మని బోధించిన నగ్గురువచనంబు విని యన్నరశార్దులుండు ప్రసన్నచిత్తుం డై
యానందించి మహాత్ముం డగువిశ్వామిత్రునకు రాము నొసంగెద నని
నిశ్చయించి.

499

—== చరభుండు రామలక్ష్మణుల విశ్వామిత్రునివెంటఁ బంపుట. ==—

ఉ. ఆమనుజాధిపుండు ముద • మూరఁగ నూతునిఁ జూచి రాజను

త్రాముని రాఘవాన్వయలలామునిఁ గోమలనీలనీరద

శ్యామునిఁ బూర్ణ కాముని సమంచితచారుగుడైక ధామునిఁ

రాముని వేడ్కఁ దోడుకొని • ర వ్విటు లత్తణసంయుతంబుగన్.

500

చ. అనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు గ్రక్కున నేగి మానినా

ఘనిమది కింపుగా నటకుఁ • దోడ్కొని వచ్చెఁ బ్రతాపసాంద్రునిఁ

జననుతరూపనిరితహంసంతజయంతరతీంద్ర చంద్రున

త్యనుపమభోగభాగ్యవిజితానిమిషేంద్రుని రామచంద్రునిన్.

501

ఉ. వచ్చినపుత్రుఁ గాంచి జనఃపర్యుండు చాలముదంబుఁ బొంది తా

గ్రచ్చి కవుంగిలించి వెనఁగూఁకటి దువ్వి నిజాంకవీరిపై

ముచ్చట నుంచి తచ్చిరము + మూర్ఖుని చెక్కిలి ముద్దుఁ గాంచి లో

హెచ్చినకూర్చి నివ్వటిల + నిట్లని పల్కె సుధామయోక్తులన్.

502

ఆ. నన్నుఁ గన్నతండ్రి + నాముద్దులయ్య నా, చిన్నియన్న నిన్నుఁ + జేన్నుమీఱఁ
గుశికనుతుఁడు దోడుకొని పోవ వచ్చినాఁ, డరుగు మితని వెంట + ననుజఁ గూడి.

వ. అని పలికి యద్దశరథుండు ప్రీతచేతస్కుం డై ప్రాప్తానికం బగుస్వస్త్వయంబుఁ
బ్రయోగించి ప్రియనందనుం డైనరాముని విశ్వామిత్రుని కొనంగిన.

504

తే. తల్లులకు మ్రొక్కి పలికి వందనముఁ జేసి

మానివరునకుఁ బ్రణమిల్లి + మంగళాభి

మంత్రితుం డయి గాధేయ + మానివెంట

హర్ష మిగు రొత్త నరుగునఁయ్యవసరమున.

505

క. మందారవృష్టి గురిసెను, బృందారకబృందమందుఁభిస్వసు లెనఁగెన్
మందానిలంబు వీచెను, గ్రందుగ వడి మొఱసె శంఖః కాహళరవముల్.

చ. నిరుపమదివ్యహాక్తికమఁజేముకుళీకృతకాకవత్సుఁ డై

సురుచిరదివ్యహారపరిఃశోభితరమ్యవిశాలవత్సుఁ డై

శరములు గార్చుకం బసినిఁపంగములుం గొని మానివెంటఁ దా

నరిగెఁ బినాకివెంట ముదఁ మారఁగ నేగుకుమారుఁడో యనన్.

507

క. రాము నెడఁబాయ కప్పడు, భీమశ రాసనశరాసఁపుధుతూణము లు

ద్దామగతిఁ దాల్చి వెంటనె, సామిత్రికుతూహలం బెనంగం జనియెన్.

508

శా. రాణింప న్రఘునర్యు లీక్రియఁ దనుఁత్రాణుల్ గృహణుల్ ధను

ర్బాణుల్ శౌర్యధురీణు లద్భుతులు భాన్వద్బద్ధగోధాంగుళీ

త్రాణుల్ తాపసరాజువెంటఁ జని రంఁదం బొప్ప లీలారతిఁ

వాణీనాథుని వెంట నశ్వులు విభాన్వల్లీలఁ బోవుఁగతిన్.

509

వ. ఇతైఃసంగున నత్తరణికులగ్రామణులు నిజతేజోజాలంబుల దశదిశల వెలుంగం

జేయుచు ద్రిశీర్షంబు లగువన్నగంబులకరణి నలగుచు విశ్వామిత్రుని వెనుకొని

యెడనెడఁ జనవుఁ గఱపుచు మందాంచితగమనంబునం బోవునప్పు డమ్మునీం

ద్రుండు లబ్ధమనోరథుం డై యక్కుమారులతో లీలావినోదంబులం దగిలి

దయార్ద్రాన్నే హాఘాయితం బైనచిత్తంబునందు హర్షంబు పల్లవింపఁ జనిచని

సార్థయోజనమాత్రంబుదవస్వలం గలసరయూనదిదక్షిణతీరంబుఁ జేరంబోయి

రామా యని మధురంబుగాఁ బేర్కొని యిట్లనియె.

510

— విశ్వామిత్రుహర్షి రామునకు బలాతిబల లనెడు మంత్రంబుల నుపదేశించుట. —

చ. అనఘ మహానుభావసుకృతాత్మలచిత్తముధంగిరమ్య మై

తనరుచు నున్న దీతటిని + దప్పక నీవిపు డీజలంబు గ్ర

క్కునఁ దగ నంస్పృశించి బలు • కోరికతోఁ జనుడెప్పు సజ్జనా
వనగుణధుర్య నీ కిట ధృః • వంబుగ విద్యలు రెం డొసంగెదన్.

511

సీ. చతురత నెద్దాని • జరియింప రుజయును జరయు నాఁకలి దప్పి • పొరయ కుండు
నెద్దానిఁ భేర్కొన్న • నెట్టియవస్థలందైన దైత్యుల బాధ • లన్ని దొలఁగు
నెద్దానిఁ దలఁచిన • నీరేడుజగములం దసమానతేజః డై • యలరు చుండు
భక్తితో నెద్దానిఁ • బలియింప రణములం దనుపమజయశాలి • యై తనర్పు

తే. నవని నెద్దానిఁ గొనియాడఁనమితన త్వ, మాయురారోగ్యములును స•ర్వార్థసిద్ధి
గలుగు నట్టిబలయు నతి•బలయు ననెడు, విద్యలత్యంతకృప నిత్తు, వేడ్కఁగొనుము.

వ. మఱియు నమృహావిద్యలు లోకకర్త యగువరమేష్ఠివలన సృజింపబడినయవి
యేను దవప్రభావంబునం బడసితి నమ్మత్రంబులు వీర్యతేజనమన్వితంబు లై
సర్వజ్ఞానప్రదీపంబులై యుండు వాని నభ్యసింప నీవ యుద్ధుండవు తత్ప్రభావం
బునం జేసి సాధాగ్యదాక్షిణ్యజ్ఞానబుద్ధిశ్చయోత్తరప్రతివక్తవ్యంబులందు
నీకు సమానుండు లేక యుండు దానంజేసి యతులం బైనయశోలాభంబు
గలుగు నానావిధంబు లగుగుణంబు లన్నియు నీయందు సన్నివిష్టంబు లై
యుండు బహురూపంబు లంగీకరించి వలసినకార్యంబు లన్నియు సాధించుచుం
డు సమాహితమనస్కుండవై ప్రతిగ్రహింపుమని వలికిన వారఘూత్రముండు
ప్రహృష్టవదనుం డై జలంబులుపన్నుశించి శుచి యై వినయపూర్వకంబుగా
నుపసర్పించిన నవ్విశ్వామిత్రుండు గరుణావిధేయుం డై యమృహావిద్య నుపదే
శించిన నది బాలసూర్యమండలంబువలన నిర్గమించినపరమద్యుతి స్ఫురత్ప
ద్మంబుఁ బ్రవేశించినపగిది నమృహాన్నివదనంబువలన నిర్గమించి రామునిముఖంబు
ప్రవేశించె నంత నారాముండు విద్యాసముదితుం డై శరత్కాలంబునందలి
సహస్రరశ్మి యగుదివాకరుండును బోలె నభిరాముం డై పాదోపసంగ్రహ
ణాదిగురుకార్యంబు లన్నియు నిర్వర్తించి.

513

చ. అసఘపవిత్రుఁ డారఘుకు•లార్గణి రాముఁడు పక్షశయ్యపై
మునిపతిచే నమేయగతిఁ • బుణ్యకథాశ్రవణంబుఁ జేయుచు
స్థనముగ నన్నదీతలము•నన్ సుఖలీల వసించె నాఁటిరే
యనుజునితోడఁ గూడి శిశి•రానిలముం బయి వీఁచు చుండఁగన్.

514

క. ఘటనాఁ డరుణోదయమున, గురుమతి గౌశికుఁడు మేలుఁకొని మృదుత్పణసం
స్తరమందుఁ బవ్వళించిన, తరణికులోత్తమునిఁ జూచి • తగ నిట్లనియెన్.

515

క. కాసల్యానుత రాఘవ, భాసురముగఁ బూర్వసంస్థ • పరఁగెడు నిఁక ను
ల్లాసమున నిద్ర లెమ్ము ను, ధీసన్నత యాహ్నికంబుఁ • దీర్ఘము ప్రితిన్.

516

చ. అని మునిరాజు వల్క విని • యారఘువీరులు మేలుకాంచి చ
య్యన సరయానదీప్రవిమ•లాంబువుల న్వడిఁ జల్లు లాడి నె

మృనమున భక్తి మీఱఁ బరఁమం బగుమంత్ర మొగిం జపించి య
మునికి నమస్కరించి కడుఁమోదమునం గృతకార్యసిద్ధులై. 517

తే. తపసియనుమతి వడసి తత్సహితు లగుచు, నచట వాసి రయంబునఁ నవల నరిగి
మహితసరయూనదీసంగఁమంబునందు, భవనపావని యైనజాహ్నువిని గాంచి.

చ. అనుపమవృక్షకోభితతదంతికకాననీమయందు మిం

చిననియమంబునం దపముఁ జేసెడువారి నమేయదీప్తిచేఁ

దనరెడువారి మానుల నుదారతఁ గాంచి మునీంద్రుతోడ మె

ల్లన వినయంబుతోఁ బలికెఁ రాఘవరాముఁ డమోఘధాముఁ డై. 519

క. ఈపుణ్యశ్రమ మెవ్వరి, దేవుణ్యచరిత్రుఁ డిప్పుఁ డిచ్చట నుండున్

గోపాలవనముఁ బోలెడుఁ, దాపనకులవర్య మాకుఁ దయఁ దెల్పఁ గదే. 520

క. నా విని కాశికుఁ డిట్లను, భూవరనందనునితోడఁ బాలుపుగ విను మీ

పావనతపోవనోత్తమ, మేవిధమునఁ గలిగె దానిఁ నెఱిగింతుఁ డగన్. 521

వ. తొల్లి భగవంతుం డగుశశాంకశేఖరుం డుద్వాహానంతరంబునఁ బార్వతీసహి
తంబుగా సమాహితమనస్కుం డై యిచ్చట నఖండచండనిష్ఠాసౌష్ఠ్యవం బేర్పడఁ
దపంబుఁ జేయుచుండ నప్పుడు సురప్రార్థితుండై కందర్పుండు దర్పం బేర్పడ
నహంకరించి దర్పించిన నద్దేవదేవుండు కినుక పొడమినచిత్తంబున మూఁడవ
కన్నువిచ్చి చిచ్చురలం జూచి హంకరించినఁ దదీయనేత్రానలజ్వాలాజాలదం
దహ్యమానశరీరుం డై యక్కాముఁడు నాటంగోలె యనంగుఁ డనం బరఁగె
నిచ్చట మదనుం డంగవిమోచనంబుఁ జేసెం గావున నీవిషయం బంగవిష
యం బన విశ్రుతి నహించె నీయాశ్రమం బాదికాలంబున శంకరస్థానం బనం
బరఁగు నిష్ఠ డయ్యాదిదేవునిశిష్యులు పరమఋషులు ధర్మపథ లిచ్చట
నున్నవారిచ్చట వసించువారికిఁ బాపంబు లేదని శీవునివచనంబు గలదు
కావున. 522

తే. నరవరకుమార యీరెండుఁనదులనడుమఁ, బొల్పుపావన మైనతపోవనమున
నేటిరాత్రి ముదంబుననిలిచి యెల్లి, మిహిగుఁ డుదయించునంతకుఁ మేలుకాంచి.

తే. స్నాన మొనరించి జపియించిఁ సముచితముగ

వహ్నికార్యంబు నలిపి యుష్ణల స్రవంతి

దాటి తాపసాశ్రమము లందంద చూచి

కొనుచు మాయాశ్రమమునకుఁ జనుద మనఘ. 524

వ. అని పలికి యవ్వేశ్వమిత్రుండు తదనుమతంబున మనోజ్ఞం బైనగంగానరయూ
మధ్యప్రదేశంబున నివసించి యుండ నప్పుడు. 525

ఉ. అచ్చటఁ దాపసప్రవరుఁ లదృఢతశీలుని గాధినందనున్

వచ్చినవానిగా నెఱిగిఁ పనన్యథలంబులు సంగ్రహించి తా

- రచ్చుపడంగ నమ్మదరఁసాతినవీకృతమానసాబ్జులై
చెచ్చెర వచ్చి యుక్తవిధిఁచే నిడి రాసన మర్హ్యపాద్యముల్. 526
- తే. అంచితంబుగ నిట్లు పూజించి భక్తి, ఫలము లర్పించి పదపడి • భానువంశ
శేఖరులకు యథావిధిఁ • జేసి రవుడు, తాపసోత్తము లతిథిసఁత్కారములను.
వ. ఇట్లుచితసత్కారంబులఁ గావించి. 528
- ఆ. మరల వారు సేయు • మహితసత్కారంబు, లందికొని నమాహిఁతాత్మలగుచు
సముచితముగ మునులు • సంధ్య నుపాసించి, పుణ్యకథలఁ గొంతఁప్రార్థుఁ బుచ్చి.
క. ప్రియమున వారలఁ దోడ్కొని, రయమున నుటజముల కేగఁరమణీయకథా
ధ్యయనముఁ జేయుచు నాపుణ్యయుతులు నాఁ డచట నుండి • రతిసుఖలీలన్.
క. మునివతి విశ్వామిత్రుఁడు, ఘనకృప నెఱిగించుఁ బుణ్యకథలు పినుచు నా
జననాథతనయు లానిశ, ననుపమపుణ్యనిశఁ జేసి • రద్భుతభంగిన్. 531
- వ. ఇట్లారఘువుంగవులు శీతవాతనీతవన్యపరిమళాఘ్రాణంబుఁ జేయుచు నుచిత
కథావిసోదంబుల నారాత్రిఁ గడపి మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున లేచి యా
హ్నికక్రియలు నిర్వర్తించి విశ్వామిత్రసహితులై యచ్చటిమునులు గఱపిన
తెఱంగున యోడ నెక్కి వారలు సంప్రీతితో నొసంగుబహువిధాశీర్వాదం
బులఁ గైకొని యమృహాత్ముల నానావిధపూజనంబులఁ బఱితుష్టులం జేసి య
చుజ్జగొని యమృహానదీమధ్యంబునం బోవుచుఁ బ్రావృట్కాలధారాధరగర్జిత
సముజ్జృంభితం బైనయొక్కనిర్హోషంబు వినవచ్చిన నాలించి రాముండు విశ్వా
మిత్రు నవలోకించి మహాత్మా యొక్కగంభీరశబ్దంబు దుములం బై వినంబడియె
నిది యేమికారణంబున నుత్పన్నం బయ్యె నెఱిగింపవే యనియడిగిన సకలగు
ణాభిరాముం డగురామునకు జగత్పవిత్రచరిత్రం డగువిశ్వామిత్రుం డిట్లనియె.
మ. మనువంశంబుధిపూర్వసోమ రఘురామా రాజసుత్రాయ పా
వన కైలాసనగంబున న్నను జగద్వంద్యుండు లోకేశ్వరుం
డనఘం బైనమనంబుచే నొకసరం • బారాధి నిర్మించె నొ
య్యనఁ గీర్తితురు దాని మానవసరం • బంచుక సురగ్రామణుల్. 533
- క. ఆనరసియందు సముదిత, యై సరయు వనంగ నొకమహానది పుణ్య
శ్రీసంతతులకు నెలవై, భాసురముగ నలరు భవనపావని యగుచున్. 534
- తే. పరంగ నన్నది సాకేతపురముఁ దిరిగి, వచ్చి జాహ్నువీనదిలో నవార్యభంగిఁ
గలసె నచ్చటఁ బాడమినఁఘనతరంగ, ఘట్టనోద్భూతరవ మిది • కంటె వత్స.
క. వసుధేశతనయ నీ వ, ద్వైవకుం బ్రణమిల్లు మనిన • ధీరుఁడు రాముం
డనమాన తేజఁ డాదెన, కనదృశగతి వినతిఁజేసి • ననుజయుతముగాన్. 536
- వ. ఇట్లు కృతప్రణాముండై యమృహానది నుత్తరించి యవ్వలం బోవుచు రవికిరణం
బులకుం జొరవ యీక సాంద్రతరువిటపవలాశపటలపరిచ్ఛన్నం బైనయొక్క

వనంబు విలోకించి విశ్వామిత్రునిం జూచి మహాత్మా యిష్టహాగహనంబు మత్త
వేదండశుండాదండ కాండభివాతమహానోకహమండలం బై సింహవాక్యస్థువరా
హాభైరవనిర్ణోషభీషణం బై మృగేంద్రనఖవిదలితమ త్తమాతంగకుంభపరిపతిత
నూతనముక్తాఫలవిరాజితవనాంతం బై దారుణారావనానాపతత్రికంఠకుహూ
కారం బైర్బుల్లికాగణనాదితం బై గంభీరస్వనశ్వాపదనంపూర్ణం బై దవాశ్వకర్ణ
కకుభబిల్వతీంద్రుకపాలబదరీనంకీర్ణం బై దుష్ప్రవేశం బై యున్నయది దీనితె
ఱం గెఱింగింపవే యని యభ్యర్థించిన నమ్మనిమండలాఖండలుండు రఘువంశ
పద్మినీమార్తాండున కిట్లనియె.

537

శా. కాలాంభోధరతుల్యమూర్తి గిరినింకాశుండు వృత్తండు శౌ
ర్యాలంకారుడు దొల్లి ఘోరతప ముద్యత్ప్రీతిఁ గావింపఁగా
నాలోకించి బలాంతకుం డలుకతో • నాభీలవహ్నిఁ

వేలోపాంతనితాంతకాననమున • స్వేద్రుంచె దన్తార్థమున్.

538

ఉ. త్రుంచిన యంతలో హరికిఁ • దోడనె గ్రక్కున బ్రహ్మహత్య ప్రా
ప్తించినఁ జూచి తాపసులు • దేవతలు వగ గూర నాత్మఁ జం
తించి యఘాపనోదనవిధిం దగుభంగిఁ బ్రబుద్ధు లై విచా
రించి బలారి సేడకు నిలింపులు దోడ్కొని వచ్చి సమీక్షిన్.

539

తే. కలశతటిసీజలంబు లంకమునఁ జలికి, బాధకం బై ననిర్జరనాథగాత్ర
కలితమలముఁ గరూశంబు • నలఘుభంగినిచట విడిపించి ప్రీతులై • రెల్లవారు.

ఆ. అటుల నిర్మలాత్మఁడై నిష్కరూశుఁడై, పాశశాసనండు • భవ్యుఁ డగుచు
మునులు దేవతలును మోదింప భాసిల్లె, హిమము విరియ వెలుగునినునికరణి.

వ. ఇట్లు కృతార్థుం డై మహేంద్రుండు మదీయాంగమలకరూశంబుల ధరించిన
చౌట సీజనపదంబులు మలదకరూశనామంబులం బ్రసిద్ధికి నెక్కుం గాక యని
యిద్దేశంబునకు వరం బొసంగిన.

542

చ. అనిమిషు లవ్యధంబు విని • హర్షము మీఱఁగ నాబలాంతకుం
బనిగొని సాధువాక్యములఁ • బ్రస్తుతిఁ జేసి సురాధినాథ సీ
వనిన తెఱంగునన్ శుభము • లై ధనధాన్యసమృద్ధి నిష్కహా
జనపదముల్ సమస్తగుణానంపదలం జెలువారు నిత్యమున్.

543

→ విశ్వామిత్రుండు రామునికిఁ బాటకావృత్తాంతంబుఁ దెల్పి దానిఁ జంప నియోగించుట. ←

వ. అని పలికి బృందారకబృందంబు పురందరసహితం బై దివంబునకుం జనియె
నంతఁ గొంతకాలంబునకు సుందుం డనువానిభార్య తాటక యనునొక్క
యక్షి కామరూపిణి యై వేయుమదపుటేనుంగులకుం గలబలంబు గలిగి తన
పుత్రుండగు మారీచుం డనురాక్షసుని శక్రతుల్యపరాక్రముని మహా
బాహుని గిరినింకాశ దేవాలని విపులాంసుని మహాకీర్షునిం గూడి మలదకరూశ

సంజ్ఞలం గల యాజనవదంబుల రెంటి నాక్రమించి నిత్యంబు వివాశంబు నొందించుచుఁ దపోధనుల హింసించుచు దుష్టచారిణి యై సార్థయోజనమాత్రంబు దవ్యుల కాంతారమార్గంబు నిరోధించి యున్న దీయక్షిచేత విజనీకృతం బైన యీగహనంబు విడిచి దేశోపస్థవంబుకంటె మున్ను నివసించి యున్నజనం బిప్పటికిని మరలం బ్రవేశింప కున్నది గావుచు. 544

సీ. మనుజేంద్రనందనఁ మన్నియోగంబున, నాత్మీయభుజబలంఁ బాశ్రయించి యీదుష్టచారిణిఁ నీయక్షి వధియించి, నేడె యీ దేశంబుఁ నిర్భయంబుఁ గాఁ జేయు మిమ్మహాకాంతారమును జొర, వెఱుతు రింద్రాదిదిగ్గరులు దీని వలనిభయంబునఁ వాఁడి దీపింపంగ, దీని నోర్చెడునట్టిఁ ధీరు నెందుఁ

తే. గాన మంబకహతి దీనిఁగడపి పుచ్చి, పుడమి నత్యంతవిఖ్యాతిఁ వడయు మయ్య తెలియఁ జెప్పితి నీకు నీఁ దేశవిధము, రమ్యగుణసాంద్ర రాజేంద్రఁరామచంద్ర.

క. అని యప్రమేయుఁ డగున, మృనివతి వల్ల విని రాజఃపుత్రుఁడు రాముం డనియెం గ్రమ్మఱ మానికీ, ఘనవిన్మయ మాత్మలోనఁ గడలుకొనంగన్. 546

తే. అనఘ యక్షులు ధాత్రిలోఁ నల్పసత్త్వ లనగ విని యందు మబల కఁ ట్లనుపమాన మదకరినహస్తసత్త్వ మేమాడ్కిఁ గలిగెఁ గరుణ దళు కొత్తఁ దెల్పుముఁ గాధితనయ. 547

వ. అని యడిగిన విదితాత్మం డగురాముని వచనంబు విని విశ్వామిత్రుం డిది యొక్కవరప్రభావంబునం గలిగిన సత్త్వం బత్తైఱం గెఱింగించెద విను మని యి ట్లనియె. 548

చ. అలఘుయశుండు ధార్మికుఁడుఁ యక్షవరుండు సుకేతునామకుం డలరు నొకం డతండు తినఁయార్థముగా నతిఘోరనిష్ఠతో జలజభవుం గుఱించి మునుఁసంయమి యై బహువర్షముల్ దమం బలవడ సాంద్రదుర్గహానాంతరసీమఁ దపంబుఁ జేయఁగన్. 549

ఉ. మెచ్చి పయోజనంభవుఁ డఁమేయకృపాకలితాంతరంగుఁడై వచ్చి కుమారు నీక వెనఁ వానికీఁ బుత్రిక నిచ్చి సమ్మదం బచ్చుపడంగ దానికీ సహస్రమదావళసత్త్వ మిచ్చి తా మెచ్చుగఁ దాటకాఖ్య నిడిఁ మెల్ల నేఁగె నుపర్వయుక్తఁడై. 550

వ. అంత సుకేతుండు రూపయావనశాలి యగుతనపుత్రికను దాటకను ఝర్మ పుత్రుం డగుసుందునకుఁ బట్నిగా నొసంగినంతఁ గొంఁజొకకాలంబునకు నయ్యక్షి మారీచుం డనువాని నొక్క కొడుకుం బడసి నుండుండు నిహతుం డైనయనం తరంబ పుత్రసహిత యై వనంబునం జరించుచు నొక్కనాఁడు. జాతసంరంభ యై గర్జించుచు భిక్షార్థం బగ స్త్యమునీంద్రునిపైఁ గవిసిన వమ్మహనుభావుండు. 551

- మ. కడక న్నెట్టగఁ జేసి రాక్షసుఁడవుం + గ మ్ముంచు మారీచునిం
గడునల్కఁ శపియించి తోడనె జగత్కథ్యాణుఁ డత్తాటకం
గడిమిన్ దారుణవక్త్రీ వై వికటరాక్షస్యాకృతిం దాల్చి కా
అడవిన్ మర్త్యులఁ దించు నుండుమని కోపాటోపుఁ డై తిట్టినన్. 552
- క. ఆపాపయక్షి యీగతి, శాపకృతామర్ష యగుచు జల మడరఁగఁ ద
త్తాపనవరచరితం బగు, నీపావనవనమునన్ రఘిం జరియించున్. 553
- క. క్షీతవరసుత నీవీదు, రృతిని దురాధర్షదుష్టఃరాక్షసిని మహా
ద్ధతనత్తస్మి గోబ్రాహ్మణ, హితార్థము వధింపు మయ్య + యినకులతిలకా.
తే. అనఘ శాపసంస్పృష్టయైనట్టి దీనిఁ, జంప ముల్లోకములయందుఁ + జాలినట్టి
ఘనుఁడు పురుషుఁడొక్కరుఁడైనఁ గానఁబడఁడు, లోకనన్నుత నీవాక్కరుఁడవు
- మ. వనితం జంపుట నీతి గా దనుచు భావంబందు రాజేంద్ర నీ [దక్క.
వనుమానించెద వేమొ ధాత్రిజనరఁతొడయుఁ డా తనికి
నృనిగా దౌష్ట్యము గల్గుచో బురుషు నైఁనం గాంత నైనం దగన్
ఘనవద్ధాశ్రమరక్షణార్థము వడిన్ + ఖండింప ధర్మంబగున్. 556
- చ. వెదకి దురాత్ములం దునిమి + వీరత సాధులఁ బ్రోచు తెంతయు
న్నదనసమాననుందర సనాతనధర్మము రాజమౌళికి
న్నదమలక్ష్మీర్తి గల్గు వృజిఁనంబు ఘటిల్లదు కాపునం బటు
ప్రదరహతిన్ జగంబు లలరన్ వడిఁ ద్రంపుము దీని నుద్ధరిన్. 557
- చ. మును పృథివిన్ వడిం జెఱువఁబూనినదాని విరోచనాఖ్యసం
దని నలమందరం దునుమఁడా మఘువుండు జగం బపాకనూ
దనముగఁ జేయఁ బూనినయధర్మవిచారిణి గావ్యమాత ప
ద్మనయనుచే రహిం దెగదె + దాశరథీ వినమే తదర్థముల్. 558
- వ. మఱియు ధర్మపరిపాలనతత్పరు లగుమహాత్ములు మహిషతులు పెక్కుం ద్రధర్మ
నిరతు లగుయువతులఁ బెక్కుండ్ర వధించిరి కాపున నీవును సంశయంబు వదలి
దుష్టచారిణి యగుదీనిం జంపి లోకంబులకుఁ బరమకల్యాణంబు సంపాదించి
కీర్తి వడయు మని పలికిన నక్ష్మిబం బగుమునివచనంబు విని దృఢవ్రతుం డగు
రాఘవుండు ప్రాంజలి యై వెండియు ని ట్లనియె. 559
- ఉ. తాపసరాజుమాట జవఁదాటక చేయుము రామ యం చయో
ధ్యాపురమందు సద్గురుసభాంతరమందు మహాత్ముఁడైనధా
త్రీసతిచేత నేను నుపదిష్టుఁడ నైతిని వచ్చువేళ భా
షాపతితుల్య యప్పలుకు + సత్యము మీఱఁగ రాదు నా కిఁకన్. 560
- ఉ. కాపున మద్గురుండనినకై వడి నీదగుశాసనంబునం
గావర మెత్తి లోకములఁ + గాఱియపెట్టచు నున్నతాటకన్

వే వధియించి గోవులకు • విష్ణుపప జ్ఞేకి విప్రకోటికి
ధీవర మేలుఁ జేసి జగతిఁ మహనీయయశంబుఁ గాంచెదన్.

561

→|| శ్రీరాముడు తాటకను సంహరించుట. ||←

వ. అని పనికి యరిందముం డగురాముండు మహనీయశ రాసనంబు లీలం గేల
నందుకొని ముష్టి నలవరించి తీవ్రంబుగా గుణ ప్రణాదంబుఁ జేసిన.

562

శా. ఘోరం బైనతదీయనాదము కులఁజ్ఞోఁగీధ్ర భాస్వద్గుహా
ద్వారోద్యత్ప్రీతిశబ్దముఁ దళితదింగ్దంతావళాఘోషముఁ
దోరం బై కుహరంబునిండఁ బరవం • ఛోఙ్ఙో నభోభూదిశా
పారావారవిహారజంతువులు విభ్రాంతాత్తు లై రందఱున్.

563

క. ఆరావము వీనులకుఁ గ్రోరం బై యురమునకుఁ బంటుప్రోదని యై
కారింప మదవిఘ్నార్థిత, ఘోరానన యగుచు యక్షి • త్రోధవివశ యై.

564

మ. ఎలమిం బాదయుగాహతిఁ జ్ఞీతితలం • బిట్టట్ట నత్తాడఁగాఁ
బ్రళయాబ్దంబువిధంబునఁ భయదశుంభదూర్భిగజ్జాధ్వనుల్
సెలఁగఁ మకారిన్వినాద మెందుఁ బాడమెఁ • శీఘ్రంబ యచ్చోటికిఁ
గులకై లాకృతి నేగుడెంచె గనులఁ • ఘోరాగ్నికీలల్ వడన్.

565

ఉ. భూరినిశాతఖడ్గములఁపోలిక నొప్పుమహోగ్రదంష్ట్రీలుఁ
దారుణభంగి నూతులవిధంబునఁ గ్రాలెడువృత్తనేత్రముల్
ఘోరనినాదముల్ సెలఁగఁ • గోపమునఁ దనపైకి వచ్చుదు
శ్చారిణి యక్షిఁ జూచి రఘుఁచంద్రుండు లక్ష్మణుతోడ ని ట్లనున్.

566

క. కనుఁగొంటె లక్ష్మణా యీ, దనుజని ఘోరమగుమేనుఁ • దప్పక దీనిఁ
ఘనభీషణవక్త్రున గనుఁగొనినంతనె యలఁతివారిఁగుండె లవియవే.

567

మ. గణితం జంపుట పాడి గాదు జగముల్ • గైవారముల్ నేయ భీ
కరఖడ్గంబున దీనిముక్కు సెవులఁ • ఖండించి తోఁడొడ దు
ర్భరసత్త్వంబును దేజముఁ గలియు శౌర్యంబుఁ హరింతుఁ దివా
కరవంశోత్తమ చూడు మిప్పుడు సమంగ్రం బైనమద్వీర్యమున్.

568

వ. అని రాముండు వల్కు చుండ నప్పుడు నిశాటి యగుతాటక గ్రోధమూర్ఛిత
యై యాటోపంబున భుజంబు లెత్తి గర్జించుచు నారఘువుంగవ్రుచి డాయ వచ్చె
నత్రైతంగు విలోకించి బ్రహ్మార్పిణుంగవుం డగువిశ్వామిత్రుండు దానిహుంకారం
బున నదల్చి రాక్షసులకు స్వస్తి యగుఁ గాక విజయంబు గల్గంగాక యని పల్కె
నంత నయ్యక్షి యక్షిణబలంబున సాంద్రజ్యోవృష్టి ఘోరంబుగా నారాఘ
వులం బొదివి యొక్కముహూర్తంబు నిరంతరరజోమేఘంబున దెగడవఱచి
పదంపడి మాయఁ బన్ని నీరంద్రంబు నాశిలావర్షంబుఁ గురిసినం గోపించి.

569

క. రాముండు కరవర్షంబున, భీమశిలావృష్టి మాన్చి • పృథుకాండములఁ

యామవతీచరిభుజములు, భూమిఁ దునిసి పడఁగ నేసె • మునిపతి మెచ్చన్.

ఉ, లోడనె లక్ష్మణుండు ముదితుం డయి రాక్షసికర్ణనాసమున్
వాడిఁ జెలంగుఖడ్గమున • వారక గాధినుతుండు మెచ్చ తా
నోడక నంటఁ గోసి రయఁమొప్ప విరూపిణిఁ జేసె మింటి పై
వేడుక మీఱ నిర్జరులు • వేయుముఖంబుల సన్నుతింపఁగన్.

571

సీ. అంతఁ దాటకకోప • మగల మై పర్యఁ గామరూపము లనేకములఁ దాల్చి
మింటిపై కెగసి భ్రమించుచుఁ దనమేను గస్పడకుండంగ • గాఢభంగి
జీకెట్లు సేయుచుఁ శిలలు పై ఁవ్రచు రజము రేఁపుచు సాంద్ర • రక్తవృష్టి
గురియుచు మేఘంబుకరణి గర్జించుచు, సట్టహాసముఁ జేయఁ నపుడు తెలిసి
తే. యశ్చ నృప్తివికీర్ణమాఁగాంగు లైన, మనుజుపతినందనులఁ జూచి • మునికులాభి
హరిణధరుఁడువిశ్వామిత్రుఁడమితయశుఁడు, హితముదీపింపఁమెల్ల సనిట్టులనియె.

చ. ఇనకులసార్వభౌమ తడఁవేల దినేంద్రుఁడు స్త్రుంకుచున్నవాఁ
డనుపమసంధ్య వచ్చె ననుఁరాలికి రాత్రిలయందు సత్వమున్
ఘనతరతేజ మెక్కు డగుఁ • గావున వే దెగఁ జూడు దీని స
జ్జనులకు బాధఁ జేసెడునిఁశాచరిపైఁ గృపఁ గూర్చ నేటికిన్.

573

క. ఈయఁజ్ఞీ మునివరేణ్యులు, సేయుముఖంబులకుఁ గీడు • సేయుచు నుండున్
వే యేల లోకహిత మిది, పాయక తెగఁ జూడు దీని • భద్రము గలుగున్.

వ. అని పలికిన నవ్విశ్వామిత్రుని వచనంబు విని సంశయంబు వడలి తీవ్రం బగు
వీర్యం బంగీకరించి శబ్దవేధిత్వంబుఁ జూపుచు సాంద్రంబుగా శిలావర్షంబు గురి
సెడుతాటకమిఁద సాయకపరంపరలఁ బరఁగించి యవరోధించిన నది శర
జాలవతీత యై మాయాబలవిశేషంబునం దెరల్పుకొని గర్జించుచు నశనికరణి
శీఘ్రజివంబున రామలక్ష్మణులం బట్టుకొనం గమకించిన దానిం జూచి రా
ముండు రయంబున నొక్కశిలీముఖంబు దానియరంబు గాడ నేసిన నయ్య
మ్ముతాఁకున కోర్వక యఁజ్ఞీ తత్త్వణంబ రోజుచుఁ బుడమిం ద్రెల్లి విగతప్రాణ
యయ్యె నయ్యద్భుతకర్మంబు విలోకించి పురందరుండు బృందారకసందోహ
సహితుం డై సాధువాక్యంబుల నభినందించుచు నచ్చటికిం జనుడెంచి రామల
క్ష్మణుల నుచితభంగిం బూజించి పదంపడి విశ్వామిత్రునర్హ విధంబునం బూజించి
మందమధురాలాపంబులం బ్రస్తుతించి పరమప్రీతుం డై యిట్లునియె.

575

→|| దేవేంద్రుఁడు ప్రీతుఁడై కాశిమనితో భృశాశ్వపుత్రుల రామునకొసంగు మనుట. ||←

సీ. మునినాథ నీమహాద్భుతదివ్యచారిత్రమహిమ నుతింపంగ • మాతరంబె
యీరాఘవునిచేత • నేపారుతాటకఁ జంపించి కరుణ ముఁజగములకును
మేలుఁ గావించితి • మే మందఱము నిర్భయానందపరుల మై • యలరఁ గంటి
మితఁడు నిర్జరులకుఁహితముఁ జేయఁగఁ బుట్టినట్టిమహామహఁలం • డట్లు గాన

తే. మున్ను నీవు తపోబలంబునఁ బడసిన

ధన్యుల భృశాశ్వుకూర్చినందనుల నత్రు

శత్రుగాత్రుల సముదగ్రఁకౌర్యనిధుల

నితని కొనఁగము వేర్వేటఁ యింపు మెఱయ.

576

క. అని పలికి గాఢితనయుని, వినుతించి తగ్గఁ రఘుప్రవీరుం డగురా

ముని వినుతించుచు సురపతి, చనియె న్సురకలితుఁ డగుచుఁ సమ్మోదమునన్.

తే. అంతఁ దాటకావనవాసుఁ లై నమునులు

భక్తిఁ జనుడెంచి కాశీకుఁ ఁ బ్రస్తుతించి

రాము నాశీర్వాదించి యశ్రాంత మింకఁ

దపములు ఫలించె నని పల్కిఁ తలఁగి చనిరి.

578

వ. అంత విశ్వామిత్రుండు తాటకావధతోపితుం డై జగత్పవిత్రుం డగుకొనల్య

పుత్రుని బాహువులం బరిరంభించి శీరంబు మూర్కొని మందమధురాలాపం

బుల ని ట్లనియె.

579

తే. అమరదూషిణి యైనయీఁ యక్షిఁ జంపి

రవికులోత్తమ నీవు త్రిభువనమునకు

నేఁడు మితి లేనిప్రమదంబుఁ నించినాఁడ

వింక నీ కుర్వర నసాధ్యఁ మెద్ది లేదు.

580

ఆ. ఇనుఁడు గ్రుంకె సంధ్యఁ యేతెంచె నీరాత్రి, నిచట నధివసించిఁ యెల్లి గదలి

పోద మన్నదీయఁ పుణ్యాశ్రమమునకు, నచటిమాను లెల్లఁ హర్ష మొంద.

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మంద రాముఁ ఁ డయ్యామినియం

దావిసనమున వసించెను, ధీరుం డగులక్ష్మణుండుఁ ఁ ధృతి నేవింపన్.

582

తే. దేవతల కై నఁ జొరరానిఁ యీవనంబు, ముక్తశాప మై నరమృగఁమునివరులకు

సులభ మై చాల నవ్వేళఁజూడ నొప్పె, రమ్యతరమైన యలచైత్రఁరథముకరణి.

వ. ఇతైఱంగున నారఘుసత్తమండు తాటకం బరియూర్చి సురసిద్ధనంఘంబులచేతఁ

బ్రశస్యమానుం డై విశ్వామిత్రలక్ష్మణసహితంబుగా నారాత్రి యచ్చట సుఖ

లీల నిద్రించి మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున మేలుకాంచె సంతకు మున్ను

మేల్కొని గాఢేయుండు కరుణావిధేయుం డై రామభద్రు నవలోకించి మధురా

క్షరవ్యక్తంబుగా ని ట్లనియె.

584

→ విశ్వామిత్రుండు శ్రీరామునకు భృశాశ్వాపత్యంబు లగుసమస్తాస్త్రంబుల నొసంగుట. ←

ఉ. తామరసారితుల్యశుభఁదర్శన దారుణశత్రుకర్మనా

రామ దినేశ్వరాస్వయలలామ భవన్తహనీయవిక్రమం

బేమని చెప్ప వచ్చు మదిఁ కిం పొనరించె గృహస్థి నీ కీఠం

బ్రేమ నొసంగెదం గొనుముఁ పెం పలరంగ భృశాశ్వాపుత్రులన్.

585

చ. సరసురయక్షుకింపురుష + నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యభే

చరగరుడాసురాద్యరుల + సంగరరంగమునం జయించి ను.

స్థిరజయలక్ష్మీఁ జేకొనఁగఁ + జేయుప్రభావము గల్గునట్టిభీ

కరనిఖలాశ్రుశస్త్రములఁ + గైకొనుమిచ్చెద నిష్టసిద్ధికిన్.

586

వ. అని పలికి జలంబు లుపన్మృశించి ప్రసన్నపదనుండై నియమంబున సర్వాశ్రు
మంత్రంబులు సంస్కరించుచుఁ దనయట్ల ప్రతౌళిత పాణిచాదుండై శుచియై
చనుదెంచినరామభద్రునిఁ బ్రాజ్ఞుఖంబుగా నాసీనుంజేసి క్రమక్రమంబున దం
డచక్రంబును ధర్మచక్రంబును గాలచక్రంబును విష్ణుచక్రంబును నైంద్రాశ్రుం
బును వజ్రంబును శైవం బగుశూలంబును బ్రహ్మశిరంబును నిషీకంబును బ్రహ్మ
శ్రుంబును మోదకీశిఖరీనామకం బైనగదాయుగ్గంబును ధర్మపాశంబును గాల
పాశంబును వరుణపాశంబును శుష్కార్ద్రానామకం బైనయశనిద్వయంబును
బైనాకం బైనయశ్రుంబును నారాయణాశ్రుంబును నాగ్నేయాశ్రుంబును
శిఖరంబును వాయువాశ్రుంబును బ్రధనంబును హయశిరంబును క్రాంచా
శ్రుంబును విష్ణుశక్తి రుద్రశక్తి నామకశక్తిద్వయంబును మఱియు ననురులు
ధరించునట్టికంకాశమునలకాపాలకంకణంబులును వైద్యాధరాశ్రుంబును నంద
నాశ్రుంబును నసిరత్నంబును గంధర్వాస్త్రంబును మానవంబును బ్రస్వాపన
ప్రశమనంబులును సౌర్యాస్త్రంబును దర్పణంబును శోషణంబును సంతాపన
విలాపనంబులును మదనంబును బైశాచాస్త్రంబును మోహనంబును సౌమ
నంబును తామసంబును సంవర్ధనంబును మకానలంబును సత్యాస్త్రంబును మా
యాధరంబును దేశగప్రభంబును బరతేజోవక్త్రణం బగుసోమాస్త్రంబును
శిశిరాస్త్రంబును ద్వ్యప్త దేవతాకం బైనయస్త్రంబును సుదామనంబును దా
రుణం బగుభగాస్త్రంబును శితేషువును మానవాస్త్రంబును మొదలుగాఁ గల
యనేకదివ్యాస్త్రశస్త్రంబు లుపదేశించి యమ్మునిపుంగవుం డమ్మహాస్త్రంబు
లన్నియు రామాధీనంబులు గావించుటకుఁ గ్రమ్మి సంస్కరించి మంత్రగ్రామం
బంతయు జపించిన నవి యన్నియు నవ్వీశ్వామిత్రునిచేత ననుమతి పడసి
భీమముఖంబులును విజయసంపాదనంబులును దంష్ట్రాకరాశివక్త్రంబులును
జ్వలనజ్వాలాభీలంబులును విస్ఫులింగపటలీనంచార ఘోరంబులును జైత్రంబులు
ను భీషణప్రతాపదుర్నిరీక్షంబులును బ్రచండతేజోకలితంబులును భయంక
రాకారంబులును నానావర్ణరూపంబులును నై రాముని ముంగలం బొడసూపి
కేలు మోడ్చి ఫాలంబునం జేర్చి యిట్లనియె.

587

క. ఏపగిది జరింతుము మే, మేపగతునిమీఁదఁ జనుదు + మెయ్యిది పని మా

కీపట్ల సతసమస్తోర్వీపా నీకింకరులము + కృప నేలు మిఁకన్.

588

- క. అన విని రాముడు వానిని, దనకరమున సంస్పృశించి • తప్పక మిమ్ముం
బని గలయప్పుడు చిత్తంబునఁ దలఁచెద నపుడు రండిపుడు పొండు రహిన్.
- క. నా విని యయ్యస్త్రాంబులు, భావంబునఁ బొంగి రాము • పాదంబులకుం
గేవలభక్తి నమస్కృతిఁ, గావించి యభేచ్ఛఁ జనియెఁ • గౌతుక ములరన్. 590
- తే. అంత రఘుసతిముఖమున • హర్షరేఖ, గనుపడ మునీశ్వరునిపాదాకమలములకు
వందనముఁ జేసి పేళలవాగ్విభూతి, వెలయు మధురోక్తి • నిల్లని విన్నవించె.
- తే. అనఘ సర్వాస్త్రాశుశలుండఁనైతి నీదు, కరుణ ముల్లోకములయందు • నిరుపమాన
మహిమ వడసితి నింక సామంచితముగ, నస్త్రీముల కుపసంహార • మానతీవె.
- మ. అపు డిట్లారఘునేత వల్క విని బ్రహ్మభుండు గాధేయుఁ డో
నృపవంశోత్తమ యస్త్రాకోటికి నయం • బేసార జన్మంబులం
దుపసంహార మెఱింగికొంటె యను వై • యొప్పారుసంప్రీతితో
నపురూపంబుగ నిచ్చెదం గొనుము సంహారాస్త్రీముల్ చెచ్చెరన్, 593
- వ. అని పలికి ధారణశక్తియుక్తుండును సువ్రతుండును శుచియు నగు విశ్వామిత్రుండు
సత్యవంతంబును సత్యకీర్తియు ధృష్టంబును రథసంబును బ్రతిహరతరంబును
బరాజ్ఞుఖంబును సవాజ్ఞుఖంబును లతౌక్షవిషమంబులును దృఢనాథసనాథ
పద్మనాథమహానాథదుందునాథంబులును దశాక్షతవక్రదశశీర్షశతోదరంబు
లును జ్యోతిషంబును గృశనంబును నైరాశ్యంబును విమలంబును యోగంధ
రంబును హరిద్రంబును దైత్యప్రళయసంబులును సార్పిర్నాళియు ధృతిర్నాళియు
వృత్తిమంతంబును రుచిరంబును బిత్తసౌమసంబును విధూతముకరంబులును
గరవీరకరంబును ధనధాన్యంబులును గామరూపంబును గామరుచియు మో
హంబును నావరణంబును జృంభకంబును సర్వనాథంబును సంతానవరణంబులు
మొదలుగాఁ గలపరమభాస్వరులఁ గామరూపుల భృశాశ్వతసయుల దివ్య
దేహుల నొనంగి యిట్లనియె. 594
- తే. అమలగుణ పాత్రభూతుండఁవగుటఁ జేసి, నీకు నొసఁగితి నీయస్త్రానిచయ మెల్ల
సమ్మతిఁ బ్రతిగ్రహింపుముఁసంతతంబు, శుభము వీర్యంబు తేజంబుఁసఖము గలుగు.
- క. అని పలుక నపుడు రాముడు, మునిదత్తభృశాశ్వసతులఁమునుకొని మోదం
బునఁ గైకొని ఘనతేజఁబునఁ జూడఁగ నొప్పె నుదితఁపూషునిధంగిన్. 596
- సీ. ప్రళయకాలాభీలఁపావకార్పణభంగిఁ గమలమిత్రుని మయాఁఖములమాడ్కిఁ
గమనీయరాకేందుఁకరములకై నడి దీప్తఖద్యోతదీధితులరీతి
లలితక్షణప్రభాఁలతికలసాబగున గాఢాంధకారసంఘములకరణి
భీషణాంగారకాఁభీలరోచులయల్లు సముద్రగ్రధూమజాలములపగిదిఁ
- తే. జతురమునిదత్తదివ్యాస్త్రాశస్త్రీములటు
మూర్తిమంతంబు లై రామమూర్తిమ్రోల

నిలచె నేవాంజలులఁ జేసి • నిరుపమాన

లలితసుమమంజులోక్తులఁ • బలికె నపుడు.

597

ప. దేవా యేము భవదీయశాసనంబు శిరంబున నిడికొని యెద్ది పందినఁ జేయం
గలవార మానతిం డనిన నారఘునందనుండు మునిపతిమంత్రప్రభావంబున కచ్చె
రు వొందుచుఁ బని గలయప్పుడు మిమ్ముం దలంచెద నప్పుడ నచ్చి యభిమతార్థ
సిద్ధిఁ జేయుం డని పలికి బహుమానపురస్కరంబుగా ననిచిన నయ్యస్త్రాంబులు
రామున కభివాదనంబుఁజేసి యతనిచేత ననుజ్ఞఁ గొని యట్ల చేసెద మని
పల్కి యథేచ్ఛం జనియె నంత నారాముండు తనకు విశ్వామిత్రుండు గృహ నొసం
గిన శస్త్రాస్త్రాంబు లన్నియు లక్ష్మణున కుపదేశించి లక్ష్మణోపేతుం డై విశ్వా
మిత్ర సహితంబుగా నచ్చటఁ బాసి యవ్వల రమ్యంబు లైన తాపసాశ్రమం
బులు విలోకించుచుం జని చని యొక్కచోట సుమనోవిరాజితం బై పుణ్యజన
సమాకర్ణం బై ఖగనంచారక్షమం బై యనంతలక్ష్మీవిరాజమానం బై మనోంద్ర
వాణీవిలాసిం బై స్వర్గలోకంబుభంగిఁ జైత్రరథంబుమాడ్కి వియన్తార్గంబుకరణి
వైకుంఠంబుకై వడి సత్యలోకంబుచందంబున మనోరమం బై దివ్యం బై భవ్యం
బై సేవ్యం బై దర్శనీయం బై దూరవాసి తాపసప్రవేశసంకులం బై యొక్క
పర్యతసమీపంబున నొప్పునొక్క మహనీయతపోవనంబు విలోకించి విశ్వా
మిత్రున కిట్లనియె.

598

చ. అనఘ మహానుభావ కరుఁణాభరణా మునివంశవర్య యీ

వనమునఁ గల్గుపక్షిమృగవర్గ మనర్గళభంగి నొప్పెడు

ఘనతర వేదమంత్రముల • గానముఁ జేయుచు నున్న వేతపో

ధనుఁడు వసించుయాశ్రమపాదం బిది దీని తెఱంగుఁ జెప్పవే.

599

సీ. అనఘాత్మ నీదు ది•వ్యాశ్రమం బెయ్యది యలరారు నెచ్చట • యజ్ఞవాటి

యజ్ఞవిఘ్న మొనర్చు • నట్టిపాపాత్ములు దితిపుత్రులు వసించు • దేశ మెద్ది

యెచ్చటనుండి వా • రేతెంతు రిచటికి నెవ్విధంబునఁ జరియించువారు

సవనంబుఁ జేయించు • సయము లెవ్వర లిచ్చటి కా దేశ • మెంత దవ్వు

తే. నిర్జరారుల వధియించి • నీమఖంబు

కడను పడకుండఁ గాచు టో • గాధితనయ

నాకు వలసినకార్యంబు • నయ మెబర్చ

నన్నియును మాకుఁ గృప మీఱ • నెన్నిచెపుమ.

600

— విశ్వామిత్రుండు రామునకు దనదగు సిద్ధాశ్రమముయొక్క ప్రభావం బెఱింగించుట. —

క. అని యడిగిన నద్దిశరథ, జననాథకుమారుఁ జూచి • సమ్మోదమున

స్తునికులశేఖరుఁ డిట్లని, వినిపింపఁ దొడంగె నపుడు • వివినక్రమమున్.

601

చ. అనఘ రమాధినాథుఁ డగు • నచ్యుతుఁ డీవివినంబునందు న

త్యనుపమఘోరనిష్ఠ చెలుఁవార సమస్తజగద్ధితంబుగా

మును బహుదివ్యవర్షము లఁమోఘతపం బొసరించె రాజనం

దన యిది వామనాశ్రమ మఁనంగ రహిం దనరారు సుర్వరన్.

602

ఆ. రామ యిచటఁ దొల్లి + రాజీవనేత్రుండు, విపులనిష్ఠ ఘోరఃతపముఁ జేసి

సిద్ధుఁ డయ్యెఁ గానఁ సిద్ధాశ్రమ మనంగఁ, బిడపఁ జేరు వడసెఁ + బృథివియందు.

చ. చెలువుగ నీగతిఁ జపము + నేయుచు మాధవుఁ డున్న వేళ దో

ర్బలమహిమాధికుండు బలిఁరాక్షసభర్త విరోచనాత్మజం

డలఘుయశుండు శక్రుని సుఁరాలి రణంబునఁ దోలి ముజ్జగం

బులఁ గడుమేటి యై త్రిదివఁము స్పహుళద్యుతి నేలుచున్నెడన్.

604

వ. దేవత లందఱు వహ్నిపురోగము లై యిచ్చటఁ దపంబుఁ జేయు చున్నవిష్ణు

కడకుం జనుడెంచి దేవా విరోచననందనుం డైనబలి యజ్ఞంబుఁ జేయుచు వసీప

కు లెద్ది గోరిన దాని నెల్ల నొసంగు చున్న వాఁ డయ్యజ్ఞంబు సమాప్తి నొందిం

పకమున్నె నీవు దేవహితార్థంబుకొఱకు మాయాయోగబలంబున వామ

నత్వం బంగీకరించి దేవతాకార్యంబుఁ దీర్చి యుత్తమం బైనకల్యాణంబుఁ

జేయుము.

605

ఆ. అనుచు సురలు వేడఁ నవుడు జితారియై, కాంత నదితిఁ గూడిఁ కశ్యపుండు

వ్రతముఁ బూని దివ్యఃపన్నసహస్రంబు, దపము సల్పుటయును + దయ డలిర్ప.

తే. కమలలోచనుఁ డవుడు సామోత్కరింప

నలరి కశ్యపుఁ డతిభక్తి + సెలఁగ మ్రొక్కి

నిగమనూక్తుల వినుతించిఁ నిరుపమాన

వేశలసుధామయోక్తులఁ + బిడప ననియె.

607

వ. దేవా నీవు తపోమయుండవు తపోరాశివి తపోమూర్తివి తపస్స్వభావుండ వట్టి

నిన్ను దుస్థరం బైనతపంబుచేతం గంటిఁ బురుషోత్తముండ వై సనీశరీరంబునం

దుఁ జరాచరాత్మకం బైనజగంబంతయుఁ గానంబడుచున్నది కుక్షినిక్షిప్తా

ఖలలోకుండ వై సనీ వాదిమధ్యాంతరహితుండవనియు సనిర్దేశ్యుండ వనియును

శ్రుతులు నొడువు నట్టి నిన్ను శరణంబు నొందెద.

608

క. అని నానానూనోక్తుల, వినుతించిన నాత్మ మెచ్చి + విష్ణుం డను నో

యనఘ వరార్హుఁడ వైతివి, కొను మిచ్చెద వరము నీకుఁ + గుతుకం బెనఁగన్.

చ. అన విని కశ్యపుం డనియె + నంజలిఁ జేసి మహాత్మ నాకు నీ

యనిమిషకోటి కీయదితి + కంచితభంగి వరం బొసంగు నా

కనుపమబుద్ధి నీ యదితియందుఁ గుమారుఁడ వై బలారి క

ల్లనుజుఁడవై జనించి పరఃమార్గుల వేల్పుల సుద్ధరింపుమీ.

610

వ. మహాత్మా యిచ్చటఁ దపంబు సిద్ధించుటం జేసి యీదేశంబు సిద్ధాశ్రమం బనం

బడు నని కశ్యపుండు బ్రాహ్మించిన మహాతేజం జగువిష్ణుండు భక్తనులభుండు గావునఁ గశ్యపుండు గోరిన తెఱంగునఁ దత్తేజంబున నదితిగర్భంబునందు వామన రూపంబున నవతరించి యాగ దీక్షుం డైనవైరోచనికడకు భీషురూపంబునం జని యతని నడిగి పదత్రయమాత్రంబు ధాత్రిఁ గొని త్రివిక్రమరూపంబున జగత్ప్రాయంబు నాక్రమించి బలిని రసాతలంబున నుండ నియమించి క్రష్ణుఱ ముల్లోకంబు లింద్రున కొసంగిన నతండు పూర్వప్రకారంబునఁ ద్రివిష్టపరా జ్యంబుఁ బరిపాలించు చుండె.

611

తే. మొదల వామనాశ్రమ మనఁబొగడుఁగాంచి, విదపసిద్ధాశ్రమంబనఁ బేరువడసె
ననఘచారిత్ర నాఁడు సీయాశ్రమంబె, నేడుసీయాశ్రమంబెయిఁ నెలవుదలఁప.
మ. దితిజారాతి దపంబు సల్పి తగ సిద్ధిం గాంచి జంభారికి

న్వితముం జేయఁగఁ జన్నపిమ్మట ముదం + బేసారఁ గొన్నాళ్ల కే
నతినిష్ఠం దప మిచ్చట న్నలిపి పంచాధీశుచందాన ను
స్థితి సిద్ధిం గని క్రొత్తఁ జేసితి నుమీ + సిద్ధాశ్రమత్వం బొగినే.

613

మ. రివనశోత్రమ యేను దీక్షితుడనై + ప్రారంభ మేపారఁగా
సవనం బుద్ధతిఁ జేయఁ బూనిన దురాచారాఘ్యులై సారెకు
ద్వివిషత్కంటకు లేగుదెంచి నడుమ + న్విఘ్నంబుఁ గావెంతురా
ర్జవ మొప్పారఁగ వారిఁ ద్రుంచి మఖము + న్నాఫల్య మొందింపవే.

614

→ విశ్వామిత్రుండు రామలక్ష్మణులతోడ స్వకీయాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించుట. →

చ. ఇదియె మదాశ్రమంబు మనుఁజేశ్వరనందన రమ్మ పోద ము
భ్యుదయము గల్గు నంచు మునిఁపూజ్యుఁడు గాధినుతుండు రామునిక
నదమలచిత్తు లక్ష్మణుని + సమ్యక్ దోడ్కొని యాశ్రమార్వి కిం
పొదవఁ జెనె న్బునర్యసుయుఁతోజ్జ్వలచంద్రునిభంగి నొప్పచున్.

615

వ. ఇట్లు నిజాశ్రమపదంబుఁ బ్రవేశించినయనంతరంబ.

616

చ. పొరుగిరుగాశ్రమంబులతఁపొధను లారఘువర్యుల న్మునీ
శ్వరుఁ గనువేడ్క డెందముల + నందడిపెట్టఁగ నేగుదెంచి శం
కరనిభు దివ్యబోధఘను + గాధినుతుం దగ సత్కరించి నుం
దరు లగురామలక్ష్మణులఁ + దద్దయుఁ బ్రీతి భజించి రెంతయున్.

617

ఆ. అంత నొకముహూర్త + మచ్చోట వసియించి, రాజమౌళినుతు లారాతిదమను
లారఘుప్రసీరు + లమ్మునిశార్దూలు,తోడ ననిరి కేలుఁదోయి మొగిచి.

618

క. ఇప్పుడె దీక్ష వహించుఁడు, చెప్పెడిదే మింక మీరు + సెప్పినకరణిం
దప్పక యీసిద్ధాశ్రమ, మిప్పుడు సిద్ధ మగుఁ గా కహీనగుణాఘ్య.

619

→ విశ్వామిత్రుండు యాగారంభముఁ జేయుట. →

మ. అన నాఁగా కని మానిరాజు కుతుకఁవాక్యోచచిత్రాబ్జుఁ డై

- మునుల న్రవ్వుని చీరఁ బంచి నియమంబుం గ్రాలఁగా యాగడి
క్షు నితాంతస్పృహఁ దాల్చి మానియుతుఁ డై * సంపూర్ణ యజ్ఞాంగపా
సన మై యొప్పెడుయజ్ఞ వేదిపయి భాస్వన్మూర్తి యై యుండఁగన్. 620
- వ. రఘునందనులు సమాహితమనన్ము లై యారాత్రిఁగడపి మఱునాఁడు ప్రభాత
కాలంబున లేచి జలంబు లుపస్పృశించి పూర్వసంధ్య నుపాసించి శుచు లై
నియమంబునం గ్రాలుచు హుతాగ్నిహోత్రుం డై రెండవవై శ్వానరుండునుం
బోలె వెలుంగుచు వేదిమధ్యంబున నాసీనుం డై యన్నవిశ్వామిత్రునకు నమ
స్కరించి దేశకాలత త్తజ్జులును వచనకోవిదులును దివ్యాయుధపరిష్కృతు
లును బరవంధిశితౌచతురు లగురామలక్ష్మణులు నమ్రహోత్సవ కీర్తనిరి. 621
- క. దానవు లెక్కలంబున, మానక చనుడెంతు రిటకు * మా కేకరణిం
బూని చరియింపఁగాఁ దగు, మానికులాధీశ యింత * మాకుం జెపుమా. 622
- క. అని రాజతనయు లడిగిన, విని యచ్చటిమాను లెల్ల * వేమఱు వారిం
గొనియాడి మానిచందము, వినుఁ డని యిట్లనిరి వాక్ప్రసీదిత మెఱయన్.
- క. లక్ష్మీణమహిముఁ డీముని, దక్షత నేఁ డాదిగాఁగఁ * దగ నాఱు నిశ
లీక్షఁ గొని పలుక కుండును, రక్షింపఁగ వలయు నన్ని * రాత్రులు మీరల్. 624
- ఉ. నా విని రాజపుత్రులు మంబున నుత్సుక మంకురింప ను
శ్రీ విలసిల్లుభీకరశిఃలీముఖకార్దుకము ల్ధరించి ర
తౌషధిఁ గంటికి న్నిదురఁ * గానక రేపవ లొక్కరీతిగాఁ
గేవల నిష్ఠఁ గాచిరి జిగీషులు వర్మనిషంగభారు లై. 625
- ఉ. ఆరయ యాగ మీకరణి * నైదు దినంబులు సెల్లె నంత న
య్యాఱవనాఁడు రాముఁడు మఁహామతి లక్ష్మణుఁ జూచి గాక్షను
ల్వారక జన్నముం జెఱుపఁనత్తురు నేఁ డటు గాన నీవు సాం
పారఁగఁ గాచి యుండవలె * నంచు వచించి సమాహితాత్మఁ డై. 626
- క. దానవులఁ దునిమి నవనము, మానక రక్షించి భువి సఁమంచితకీర్తి
న్నానుగఁ బడసెదఁ గా కని, యాస్థపమణి గాచి యుండె * ననుజయుతుం డై.
- క. సోపాధ్యాయపురోహిత, మై పావనకుళసమిల్లఁతాంతోచ్చయ మై
యేపారు మానియుత మై, చూపఱులకు యాగవేది * సాంపైయలరెన్. 628
- వ. ఇట్లు కల్పసూక్తప్రకారంబున మంత్రవంతం బై యాగంబు చెల్లుచున్నసమ
యంబున. 629
- సీ. తొలుదొల్లఁ గల్పాంతఃతోయదధ్వనిభంగి వినువీధి దారుణాస్వనము లెసఁగె
నటుమీఁదఁ బద్మినీవిలుఁడు గన్నడ కుండ సాంద్రరజోమేఘజాల మడరెఁ
దరువాతఁ జూపఱు * ల్లల యెత్త రాకుండ వితతంబుగా శిలాఃపృష్ఠి గురిసెఁ
బదపడి మఖశాలపై గహనంబుపై వేదిపై శోణితవృష్టి గురిసె

తే. నసురసేనానమేతులై యంబరమునఁ, బన్నిదుష్టాత్ముఁ డైనను బాహుఁడును దు
రంతనత్తుఁడుమారీచుఁడనెడువాఁడు, పాయకురుశ్చ క్షిఁగావించుమాయవలన.
ఉ. అంత దినేశవంశవరుఁ డత్రైతఁ గంతయుఁ జూచి యాత్మలో
నెంతయు గిన్న పర్వఁగ నహీనబలంబున మింటచుండి య
త్యంతరయంబునం బఱచు * నట్టినిశాటులఁ బోలఁ జూచి కా
లాంతకుమాడ్కిఁ గ్రాలుచు మహాద్యుతి లక్ష్మణుతోడ నిట్లనున్. 631

== శ్రీరాముఁడు మానవాస్త్రీంబున మారీచుని సముద్రంబునం బడవైచుట. ==

వ. వత్సా దుష్టాత్ము లగుపిశిఠాశను లంబరంబునం బన్ని మాయాబలవిశేషం
బున యజ్ఞవిఘ్నంబుఁ గావించు చున్నవారు సమీరణంబుచేత ఘనంబులం
బోలె వీరి నందఱ మానవాస్త్రీసముద్ధాతులం జేసెనఁ జూడు మని పల్కి
సమాహితుం డై చాపంబు సారించి మార్కి మ్రోయించి పరమసంక్రుద్ధుం డై
పరమభాస్వరంబును బరమోదారంబును మహావేగంబు నగుమానవాస్త్రీంబు
సంధించి మారీచునియురంబుఁ దాఁక నేసిన నారాక్షసుండు శితేషుబలతాడి
తుం డై మై మఱచి యాక్రందనంబుఁ జేయుచు వజ్రప్రహరంబున టెక్కలు
విఱిగి మహామహీధరంబు సాగరంబునఁ బడిన తేటంగున శతయోజనమాత్రంబు
దవ్వుల సముద్రజలంబులం గూలిన నవ్విధంబు విలోకించి రాముండు
లక్ష్మణున కిట్లనియె. 632

మ. అపలోకించి తె లక్ష్మణా చటులదీవ్యన్మానవాస్త్రీప్రభా
వవిశేషంబు దురాత్ముఁ డైనదనుజ * న్వంచించి కొంపోయి య
ర్ణవతోయంబుల వైచేఁ గాని వెనఁ బ్రాణంబుం గొనఁ జూడ దెం
త విచిత్రంబు మహాత్ముఁ డైనమునిమంత్రం బిట్టి దై యొప్పుగన్. 633

== శ్రీరాముఁ డాగ్నేయవాయవాస్త్రంబులచే సుబాహుతలైన్యంబులఁ గూల్చుట. ==

క. ఘోరాకారుల దుష్టవిహారుల నిర్భృణుల ఖలుల * యజ్ఞఘ్నుల దే
వారుల రుధిరాహారుల, దారుణకర్ముల వధింతుఁ * దడయక యింకన్. 634
వ. అనిపలికి. 635

శా. శోణభ్రాజితనేత్రుఁ డై రఘుకులేశుం డుద్ధతి సురవ్రగీ
ర్వాణవాతము మెచ్చి చూడ ననలాశ్రుప్రోద్ధతిం బూర్వగీ
ర్వాణశ్రేష్ఠ సుబాహుఁ డ్రుంచి పటురాశ్రస్సూర్తి వెంట న్మరు
ద్వాణంబు నిగుడించి కూల్చె నిఖలేంద్ర దేవముల న్సేల్లిడిన్. 636

వ. ఇత్రైతంగున నారఘునత్తముండు యజ్ఞవిఘ్నకరు లగురాక్షసుల నందఱ నిశ్చే
షగబుగా రూపు మాపితొల్లి రాక్షసజయంబునందు శక్రుండునుం బోలె నమస్త
మునిగణపూజితుం డై యొప్పె నప్పడు. 637

ఉ. అంత శ్రుతీరితస్థితిని • నమ్మని యమ్ము మొక్కడైన గో
రంత గొఱంత లేక తుది • నంతగ జేసి కృతార్థుడైన సుధీ
మంతుడు యాగనిష్ఠ మగుఃమానము వీడి నిరీతిక బ్రీశల్
సంతస మంకురింపఁ గని • చయ్యన రామునితోడ నిట్లనున్. 638

క. గురుకార్యముఁ జెల్లించితిఁ, బరఁగఁ గృతార్థుండ నైతిఁ • బాధివతనయా
గుఱుతుగ నీయాశ్రమమున, కరుదుగ సిద్ధాశ్రమత్వ • చుది నిజ మయ్యెన్.

వ. అని పలికె నంత నారామలక్ష్మణులు గృతకృత్యులై యారాత్రి సుఖలీల వసి
యించి మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున మేల్కొని కాల్యకరణీయంబులఁ దీర్చి
బరమానందరసపూరితహృదయు లై పావకునిచందంబునం దేజరిల్లు చున్న
విశ్వామిత్రునిచరణంబుల కభివాదనంబుఁ జేసి తక్కినమునులకు నమస్కరించి
విశ్వామిత్రు నవలోకించి మధురోదారం బగువాక్యంబున నిట్లనిరి. 640

తే. అనఘ నీ కింకరులముదఁ యూర్చివీక్ష, గముల వీక్షింపుమిఁక మాకొనర్ప వలసి
నట్టివని యెద్ది తెలియంగ • నానతిమ్ము, కడిమిఁ దీర్చెద మెంతటికార్య మైన.

— విశ్వామిత్రుడు రామలక్ష్మణుల జనకయాగముఁ జూడరా నియోగించుట. —

క. అని పలికె నద్దశరథ, తనయుల వాక్యముల కలరి • తాపనవర్ష
ల్లునిపతి యగువిశ్వామిత్రుని మున్నుడుకొని రఘువతితో ననిరి తగన్. 642

చ. అలమిథిలేంద్రుడైన జనకాధిపుఁ డుత్తమధర్మశీలుఁ డిం
పలరఁగ నద్భుతంబుగ మహాధ్వర మొక్కటి నేయుచున్నవాఁ
డలయక యమ్ముంబుఁ గన • నచ్చటి కేగెద మేము విక్రమో
జ్జ్వల మముఁ గూడి నీవుచు బ్రసన్నుతుం జనుదెమ్ము చెచ్చెరన్. 643

వ. అదియునం గాక. 644

ఉ. ఆన్మవహాలిమందరమునం దొకవిల్లు సుమేరుసార మై
మానుగ నొప్పి యుండుఁ బురమర్దనువిల్లది తొల్లి ప్రీతులై
దానవవైరు లిచ్చిరి ముందంబునఁ దృహనీయచూర్వినం
ధాన మొనర్ప నీవు ననుఁధావర యోగ్యుడ వెన్ని చూడఁగన్. 645

క. సురగరుడోరగనరభే, చరికిన్నరసిద్ధనాథ్య • చారణయతే
సురు లాదివ్యశరాసన,వర మెక్కిడఁ జాల రమర • వరసమ తేజా. 646

క. జననాథు లనేకులు ద, ధనకార్డుకశక్తి దెలియఁగా వచ్చి బలం
బున దానిసమారోపణ, మొనరింపఁగ లేక చనిరి • యొదవినలజ్జన్. 647

క. జనవరసుర మాతోడను, జనుదె మ్మచ్చటికి జనక • జనపతిచాంప
బును నముదితయజ్ఞంబును, గనవచ్చును ధాన నీకుఁ • గలుగు శుభంబుల్.

— విశ్వామిత్రుడు రామలక్ష్మణుల దోడ్కొని మిథిలాపురంబున కరుగట. —

వ. మఱియు నయ్యుత్తమశరాసనంబు దేవతలవలనం బడసి వైదేహుండు దాని

యజ్ఞఫలంబునుగా సంభావించుచుఁ దనగృహంబున నిడికొని నిత్యంబును గంధపుష్పఘాతదీపంబులచేత నర్చించుచు ధనురుత్సవంబునందుఁ బ్రాధాన్యంబునఁ బూజించుచున్నవాఁ డని పలికిన నవ్వేశాస్వామిత్తుండు రామలక్ష్మణులం తొడ్కొని మునిసహితం డై యాసిద్ధాశ్రమంబు విడిచి జాహ్నువీనదియు త్తరతీరంబున నున్నహిమవంతంబునకుం జనియెద మీకు స్వస్తి యగుం గాక యని యచ్చటి పనదేవతలకుం జెప్పి యప్పుడ కదలి యయ్యాశ్రమంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి యుత్తరాభిముఖం డై మిథిలానగరమార్గంబుఁ బట్టి చనియె నప్పు డమృహనీయాశ్రమంబున నున్నబ్రహ్మవాదులైన మహర్షులయగ్నిహోత్రసంభారంబులచేతఁ బరిపూర్ణం బైనశకటిశతమాత్రం బమ్మహాత్ముని వెనుకొని యరిగె మఱియు నయ్యాశ్రమంబునం గలమృగపక్షిగణంబులు భక్త్యతిశయంబున నవ్వేశాస్వామిత్తుని వెంటం గొండొక దూరం బరిగి యతని చేత ననుజ్ఞ పడసి మరలి నిజనివాసంబులకుం జనియె నంత గాధిసందనుండు గొంతదూరంబు నని సూర్యుండు గ్రుంకువేళకు మునిసహితంబుగా శోణనదీ సమీపంబుఁ జేరి యన్న దీపుణ్యతీర్థంబులం గ్రుంకి యగ్నిసమారాధనంబుఁ జేసి విశ్వామిత్రుండు దత్తీరవనంబున నివసించె నంత రాముండు లక్ష్మణసమేతంబుగా సంధ్య సువాసించి మునుల నభివాదనంబుఁ జేసి మునిసభామధ్యంబున విశ్వామిత్రున కభిముఖంబుగా సుఖోపవిష్టుం డై మృదుమధురవాక్యంబున నమ్మహాత్మున కిట్లనియె.

649

— విశ్వామిత్రుండు రామలక్ష్మణులకుఁ దనదువంశక్రమంబుఁ దెల్పుట. —

తే. అనఘ యీ దేశ మతిరమ్యః • మై తనరౌ
మంజులవనాంతజాతసంపదలచేత
ననిశ మేపుణ్యుండు వసించునట్టి నెలపు
దీనివిధ మెల్లఁ గృపతోడఁ దెలియఁ జెవును.

650

క. అని యడిగిన గాధేయుండు, దనమనమునఁ బొంగి రాజుతనయునితోఁ దద్దన దేశక్రమ మెల్లను, వినిపింపఁ దొడంగె వాక్సృణిత మెఱయన్.

651

తే. దశరథకుమార బ్రహ్మకుఁగుశుండనంగ, నొక్కతనయుండుగలఁడుగుఁణోత్తరుండు, నిత్యధర్మజ్ఞ తావ్రతనియతిమహిమ, నలరె నాతండు రెండవనలువకరణి.

652

శా. ఆపుణ్యుండు విదర్భ రాజసుత సుద్యత్ప్రీతితోఁ బెండ్లి యై యాపద్మావనయందు నందనుల సారాచారులం ధీరుల న్భూవాలోత్తములఁ గుఱోత్తరుల సంపూర్ణప్రభావాఘృలఁ శ్రీపుత్రాకృతుల న్సుధీరతులఁ గాంచె న్నల్వర న్నేడుకన్.

653

తే. నరనర కుశంబుండనఁగుశంనాథుండనఁగ, వసువన నధూర్తరజుఁడనఁవఱలువారు వారిజవనప్రియాభులై వాలువారు, వాసనసమానులై క్రాలువారు వారు.

654

క. వారి విలోకించి గుణో, దారుడు గుణుఁ డిట్టు లనియె + ధర్మచిక్రీర్ష
స్త్రీరందఱు ధారుణి నయ, మారఁగఁ బంచికొని కుడువుఁ + డనురాగమునన్.

వ. అని నియమించి కుశుండు మహీమండలం బంతయుఁ జతుఃఖండంబుగా
విభాగించి యిచ్చినం గైకొని యన్నలువురు ధర్మపరు లై లోకసమ్మతంబుగా
రాజ్యంబుఁ జేయుచు. 656

తే. అంబురుహమిత్ర తేజ కుఃశాంబుఁ డనెడు
ఘనుఁడు దనపేరఁ గౌశాంబి + యనెడుపురము
మహిమ నిర్మించి యందు ధర్మంబుకలిమి
శిష్టసమ్మతి రాజ్యంబుఁ + జేయుచుండె.

657

తే. శక్రతుల్యుండు గుశనాభఃజనవిభుండు
పాలుపుగ మహోదయం బను + పురవరంబు
వేడ్కఁ గావించి యందుఁ బ్రావీణ్య మొదవ
నింపు సాంపారఁ బ్రజలఁ బాలించు చుండె.

658

క. అనఘుఁ డధూర్తరజుం డను, ధననాథనిభుండు ప్రీతి + ధర్మారణ్యం
బనుపురముఁజేరి యచ్చట, నినవంశోత్తమ ధరిత్రి + నేలుచు నుండెన్. 659

క. వసు వసువాఁడు పయోజా, క్షుసమద్యుతి యై గిరిప్రజం బనుపురమున్
వెన నిర్మించి ముదంబున, వసుమతిఁ బాలించె నం దావార్యప్రాధిన్. 660

ఉ. మనుజవరేణ్య యీధరణి + మానుగ నవ్వసురాజమాలి యై
లినయది గ్రాలు చున్నయది + క్రేవ మహీధ్రము లైదు గంటె నూ
తనసితపుష్పమాలికవిఃఫలంబున మాగధి యీనగాంతరం
బున విలసిల్లు చున్నయది + పౌల్మలర న్నగభాత్మజాత యై.

661

వ. మఱియు నిష్టుహానది ప్రత్యగ్వాహిని యై యుండు నిచ్చటి వసుంధర వసురాజ
ధర్మమహిమంజేసి మాగధినదీనలిలస్వర్ణంబున సంపూర్ణసస్యశాలిని యై
సుక్షేత్ర యై యుండు. 662

తే. తవిలికుశనాభనృపతిఘృతాదియనెడు, నచ్చరనుబెండ్లియైదానిఁయందుఁగాంచె
రూపసౌందర్యమహిమచేఁగూఢిఁగన్న, యట్టితనయల నూర్వురఁనతిముదమున.

ఉ. ఆనరనాథమాలినుత + లంచితరూపవిలాసయావన
శ్రీనిర వంద హారమృదుఃచేలములం గయినేసి మంజులో
ద్యావముఁ జేరి యందు ముదఁమారఁగ వాద మొనర్చుచు ప్రహిం
గానముఁ జేయుచున్ శిఖులఁకై పడి నృత్యము లాచరించుచున్. 664

క. ఘనమధ్యస్థితకంపల, యనువున గగనగతతారలట్ల వెలుఁగుచు
స్వసమధ్యస్థిత లై నృప, తనయలు విహరించి రద్యుతక్రమ మెనఁగన్. 665

ఉ. వారిమనోజ్ఞవేషములు + వారివచోరచనాచమత్కృతుల్

వారివిలాసవైఖరులు • వారిసమంచితహావనంపద
 ల్వారివిహారచాతురియు • వారియపాంగదృగంచలంబు లిం
 పారఁగఁ జూచి మనస్థశఃరాతురుఁడై పవనండు చెచ్చెరన్.

666

తే. కన్ను లారంగ నయ్యలింకచలచెలువుఁ
 బాలు పలరఁ గాంచి తమి మించి • వలపు నించి
 ధృతిఁ దొలంగించి విచలితఃపృథయుఁ డగుచుఁ
 జేర నేతెంచి పలిక సమీరణుండు.

667

చ. జలజదళాక్షులార నవఁచంపకనాసికలార యేను మీ
 చెలువముఁ జూచి మేలుపడి • చేకొన వచ్చితి నాకు భార్యలై
 కలసి రమింపుఁ డుత్తమసుఖంబులు నేకురు మానుషత్వముం
 దలఁగు శుభోదయం బెసఁగుఁ • దప్పక కల్లఁ జిరాయురున్నతుల్.

668

క. మనుజాంగనలకు జన్మప, మనిత్య మమరులకు నిత్య • మటుగావున నీ
 మనుజత్వ ముడిగి మీ రింక, ననిమేషత్వమున సుఖము • నందఁగ రాదే. 669
 ప. అని పలికిన నక్లిష్టకర్తుం డగునదాగతివచనంబు విని యపహసించుచుఁ గన్యా
 శతం బతని కిట్లనియె.

670

తే. అమరవర్య సమస్తభూతముల కీపు, పరఁగ సంతశ్చరం బైన • ప్రాణ మగుట
 నలువ నీకు జగత్ప్రాణఃనామ మిడియె, నరయ నీయట్టిపూజ్యఁ డిట్లాడ నగునె.

క. అనిలా మముఁ గుశనాభుని, తనయల మని యెఱుంగవే పదభ్రష్టునిగా
 నినుఁ దిట్టఁగ జాలుదు మై, నను సైచితి మిటు తపోవిఃనాశ నశంకన్.

672

ఆ. సత్యవాది యైన • జనకున కవమతిఁ, గూర్చి తుచ్చసుఖముఁ • గోరుకంటె
 మానవతుల కుర్చి • మరణ మభ్యుదయంబు, గాదె పల్కెదేల • గాన క్షిల్లు.

క. సురవర్య మాకు దండ్రియె, పరమం బగుదై నతంబు • ప్రభు వటు గానక
 గురుఁ డెవ్వని కొనుగిన న, పురమోదారుండె మాకు • భర్త దలంపన్.

674

తే. అనఘ మజ్జనకుండు సీకరయ సంత, కుండు గాకుండుఁ గాక యాఁకోవిదునకు
 సవమతియొనర్పకుముధర్తి, మాశ్రయించి, ధవునివరియింపఁగోరియఁన్నారమేము.

క. అని కుశనాభమహీపతి, తనయలు వల్క విని గాడ్చు • దవశిఖిమాడ్కి
 న్గనలుచుఁ బ్రభంజనత్వము, దనరఁగ భంజించె వేగ • తద్దాత్రంబుల్.

676

క. జననాథతనయ లీగతి, ననిలునిచే భగ్నాత్రాలై ఘనలజ్జ
 వనతాననలై గ్రక్కునఁ, జని రింటికిఁ గనుల బాష్పజలములు చినుకన్.

677

ప. ఇల్లు చనుదెంచినకన్యలం జూచి సంభ్రాంతచేతస్కుం డై కుశనాభుం
 డిట్లనియె.

678

ఉ. కన్నియలార మీకుఁ గను • గానక యెవ్వఁడు గీడుఁ జేసె నా
 పన్నత నొంటి తొల్లిటి జపాకుసుమద్యుతి పీడి కుబ్జలై

- కన్నుల నశ్రుబిందువులు • గాఢగ నేడ్చెద రేల మీరు మా
కున్నది యున్నయట్లు రయ • మొప్పగఁ జెప్పుడు దాచ నేటికిన్. 679
- తే. అని యడిగి దీర్ఘనిశ్వాస • మడర నూర
కున్నజనకునిఁ గాంచి యయ్యవతు లెల్ల
చరణములు ముందలలు సోఁక • సాగి మ్రొక్కి
హస్తములు మోడ్చి యిట్లని • రడలు గదుర. 680
- మ. మనయుద్యానవసంబునందు విహరింపఁ దుర్మందుం డై ప్రభం
జనుఁ డచ్చోటికి నేగుదెంచి యశుభాచారస్థుఁ డై ధర్మమా
ర్గనిరూఢస్థితి వీడి రాగవశుఁ డై • కామాశ్రుసంవిధుఁ డై
తనకుం బత్నులు గం డటంచు మము వీతన్యాయుఁ డై వేడినన్. 681
- తే. వెలదులు స్వతంత్రలేధర్మవిధియెఱుఁగవె, కోర్కెగలదేనినీవుమగ్గురునినడుగు
మానవేంద్రుడు నీకిచ్చెనేని ప్రీతి, నిను వరించెద మిందఱ • మనఘచరిత. 682
- క. అని యేము నలుక విన క, య్యనిలుఁడు గోపించి చిత్త • మలమటఁ జెందం
బనిగొని మదంగములు గ్ర, క్కునఁ గుదియం బట్టి మమ్ము • గుబ్బల జేసెన్.
- వ. అని విన్నవించిన విని పరమధార్మికుం డైనకుశనాథుండు గన్యాశతంబున కిట్ల
నియె. 684
- సీ. ఆత్మజలార మీ • రైకమత్యము నొంది వంశధర్మస్థితి • వదల కుండ
పైరణఁ గావించి • చనుదెంచితిరి ఊమావంతుల కేమి గొఱంత లేదు
లోకత్రయమునందు • మీకుఁ బోలినతాల్మి పరికింప మఱియు నెవ్వరికి లేదు
సురలయందైన దుష్కర మిట్టిశాంతంబు పురుషుల కైనఁ బూఁబొండ్లకైన
ఆ. ఊమయె భూషణంబుఁజూమయెదానంబుయ, జ్ఞంబు సత్యమార్జునంబు యశము
తపము శీల మధికధర్మంబు ఊమయందె, నిలిచి యుండుఁ జూడనిఖలజగము.
- క. అని పలికి నుతలఁ బోవం, బనిచి మహీవిభుఁడు మంత్రి, బాంధవయుతుఁ డై
తనయల నెవ్వరి కిచ్చెద, ననుచు విచారించు చుండ • నానమయమునన్. 686
- చ. ఘనుఁడు జితేంద్రియుండు విధిఁకల్పుఁ డనల్పతేవుండు చూళి నాఁ
దనరుతపస్వీ బ్రాహ్మసముదగ్రతపం బొనరించు చుండఁగా
ననిమిషలోకకాంత యగుఁనట్టిది యూర్తి శముద్భవూతు రా
ననజితసోమ సోమద యనం దగుయచ్చరమిన్న చెచ్చెరన్. 687
- క. మునివంశవార్ధిచంద్రుని, గనఁ జని తచ్చరణములకు • ఘనతరభక్తి
న్వినతి యొనరించి నిత్యం, బును నేవ యొనర్చు చుండఁ • బుత్రార్థిని యె. 688
- తే. అంతఁ గొంతకాలంబునకమ్ముసింద్రు, డాత్మసంతుష్టుఁ డై మెచ్చి యన్నెలంతఁ
జూచి నీకిప్తమెద్దియోనుదతి దాని, నడుగు మిచ్చెద ననిన నఁప్పడతి యలరి.
- క. పలుకుల సమ్మతపుసోసలు, చిలుకఁగ మధురస్వరంబుచే నిట్లనియె

జలరుహగర్భసమానున, కలచూలికి ఫాలకీలిః తాంజలి యగుచున్. 690

వ. మహాత్మా యేను బుత్రార్థిని యై మిమ్ము భజించితి నేనింతకు మున్నపతి నై యిప్పు
డన్యనిం గోరక నైష్ఠిక బ్రహ్మచారికి నై యున్నదాన నీవు బ్రహ్మతేజోనముది
తుండవు బ్రహ్మభూతుండవు తపస్సంపన్నుండవు నాయందుఁ గృప గల దేని
శరణాగత నై సనాకుఁ దపోమహిమచే బ్రాహ్మణశక్తియోగయుక్తుండైనపుత్రుం
బ్రసాదించు మని యభ్యర్థించిన నప్పరమతపస్వీ దయాళుం డై యాగంధర్వి
కోరినయట్లు పరమధార్మికుం డైనపుత్రు నొసంగిన నతండు బ్రహ్మదత్తుం డనాఁ
బరఁగ నట్టి చూళిమాననపుత్రుం డైన బ్రహ్మదత్తుండు శక్రుం డమరావతీపురంబు
నుంబోలె కాంపిల్యానామనగరంబుఁ బరిపాలించుచు మహాసంపద్యుక్తుం డై
యుండె నట్టి బ్రహ్మదత్తుని గావించి కుశనాభుండు ప్రీతచేతస్సుం డై నను స్తలోక
సమృతంబుగాఁ గన్యాశతంబు నొసంగిన నా బ్రహ్మదత్తుం డక్కన్యల యథా
క్రమంబుగాఁ బాణిగ్రహణంబుఁ జేసిన. 691

క. వరుని ప్రసాదంబున న, తరుణులు కుబ్జత్వ ముడిగి • తత్త్వణమై మనో
హరగాత్ర లై తనర్చిరి, యరు దారఁగ మరుని మోహానాస్త్రములక్రియన్.

ఆ. వీతకుబ్జభావంలై తారకలమాడ్కి, వెలుఁగుచున్ననుతలఁ • గలయఁ జూచి
యద్భుతంబు నొంది • యాకుశనాభుండు, గాఢహర్ష మాత్మఁ • గడలుకొనఁగ.

చ. తనయల నల్లుని నృహువిధంబులఁ గామితముల్ ఘటించి మిం
చినయనురక్తి దివ్యమణిఁ చేలనువర్ణము లిచ్చి యాదరం
బునఁ దగ వీడుకొల్పినఁ బ్రామోదమునం జని రగ్రభాగమం
దనుపమహృద్యవాద్యనినాదార్భటు లంబరవీధి నిండఁగన్. 694

క. తనయునిఁ గోడండ్రను గనుఁగొని సోమద హర్షమొంది • కుశనాభమహీం
ద్రునిఁ గొనియాడుచు వారల, ననుపమగతి గారవించె • నధికప్రీతిన్. 695

వ. ఇట్లు బ్రహ్మదత్తుండు గాంపిల్యానగరంబుఁ బ్రవేశించి సతీసహితుం డై శక్రుండు
ప్రీదివంబునందుం బోలె నుఖించుచుండె. 696

తే. అంతఁ గుశనాభరాజు పుత్రార్థ మొక్క, యిష్టే గావింప నాపృథివీశుకడకుఁ
గోరైలో బ్రహ్మపుత్రుండుఁ గుశుండువచ్చి, యింపుసాం పారమధురోక్తిఁ నిట్లులనియె.

క. తనయా సీకు సమానుఁడు, తనయుండు గాధి యనువాఁడు • ధార్మికుండు యశో
ధనుండు జనియించు ధర న, య్యనఘునిచే నీ కనంతఃయశముం గలుగున్. 698

క. అని ఒలికి కుశుండు ముదమునఁ, దనయుని నాశీర్వదించి • తపనునిచందం
బున నుజ్జ్వలుఁ డగుచు సనాతన మగువిధిలోకమునకుఁ దడయక చనియెన్.

ఉ. అంతటఁ గొంతకాలమున • కద్భుత జేజుండు పుత్రుఁ డామహీ
కాంతుని గర్భవార్ధిమహిఁ కాద్యుతి యై జనియించె మంజుల
స్వాంతుండు గాధిరా జనుప్రసన్నకళాకలితాత్మఁ డమృతో

700

స్వాంతున కే జనించితి రసాపురుహాతునకుఁ రఘూత్తమా.
 సీ. అవసీశ కుశవంశమందుఁ బుట్టుటఁ జేసి, కౌశికనామంబుఁ గలిగె నాకు
 సరసాత్మ మాయక్కఁ సత్యవతి దేవి దివ్యగుణాఢ్య సతీలలామ
 వెనుకొని తనప్రాణవిభుఁడైన యుచిత్రుఁ గూడి శరీరంబుఁతోడ నాక
 లోకంబునకుఁ బోయిఁ లోకహితంబుగా నీలోకమునఁ బర్యవేక్షించుట
 తే. బరఁగు ప్రాచీనపర్యవేక్షాంతమందుఁ, జెలఁగి కౌశికీ యనుపేరఁ నలరుదివ్య
 నిర్గుణి యయ్యె నయ్యుమఁనిత్యమమ్మ, హతటినిచెంత వసియింతుఁ నయ్యనేను.
 వ. పదంపడి నేను యాగనియమంబున సామవంతంబు విడిచి సిద్ధాశ్రమంబుఁ జేరి
 భవత్రేజంబునఁ దపసిద్ధుండ నైతి మద్భగిని యగునత్యవతి మహానదీస్వరూ
 పంబున లోకపావని యై నజ్జనులదురితంబుఁ దొలంగం ద్రోయు చుండు రఘువరా
 మదీయవంశక్రమంబును దచ్చరిత్రంబును నీదేశవిశేషవిధంబును బ్రస్తుటం
 బుగా నెఱింగించితి గదా యని పలికి హర్షపులకితగాత్రుం డై విశ్వామిత్రుండు
 వెండియు నిట్లనియె.

702

మ. అవసీశాత్మజ పూర్వరాత్రిసమయంఁ బయ్యెం దమోజాలము
 ల్లుచి నీరంధ్రముగాఁగఁ బయ్యె దఱుచైఁ భూరిద్యుతిం దారక
 ల్లివిపై నుజ్జ్వలభంగిఁ బొల్పె సురవిఁద్యేషు ల్బలొద్రేకులై
 దవధూమాకృతి సంచరించెదరు నందం బొప్ప వీక్షించితే.

703

క. గిరిగుహలయందుఁ దరుకో, టరములయం దావగాతఁటంబులయందుం
 దరులందు ఖగమృగంబులు, నెఱి సెడి లీనంబులయ్యెఁ నిద్రానక్తిన్.

704

చ. తోవలకుఁ బ్రేమఁ జూపి యలఁ లోయరుహంబకు నిద్ర లేపి ప
 ద్మవనముకాంతి మాపి సురమండలికి న్నుధఁ జేసి చాల న
 ర్ణవమున కుబ్బు దాపి రఘునాయక తావకీర్తిమూర్తి నొం
 ది వెడలె నాఁగ నిష్ఠ హిమఁదీధితి యొప్పెడిఁ గంటె ప్రాగ్గిరిన్.

705

వ. రాజనందనా రాత్రివిశేషకాలం బయ్యె మేల్కొని యుండుటవలన నెల్లి జాగర
 జనితపరిశ్రాంతివలన మార్గవిఘ్నంబు సంభవించుం గావున నింక సుఖనిద్ర
 సల్పుము.

706

చ. అన విని తోడిమానివరుఁ లాముని కిట్లని రోమహతహా
 ధనవర తావకాన్వయవిధంబు యథావిధి గా వినఁ బడె
 న్ననఘులు బ్రహ్మతుల్యులు మహాత్ములు తావకంశజాతుల
 ల్ల నియుతభూరిదివ్య పృథులద్యుతి నై తనరారి తీ విలన్.

707

తే. వృపుండ నై పుట్టి పదపడిఁ విపులతపము, కలిమి బ్రహ్మరిపదమునఁగన్నవాడ
 వీపు నీయంతవాడవునీవె కాక, జగతి వేటొక్కఁడును నీకుఁ నాటి గలఁడె.

708

వ. మహాత్మా భవత్సహోదరి యైనసత్యవతి గౌశికీ యనుపేరం దనరుదివ్యనది యై

భువనపావని యై కులోద్యోతకరి యై ప్రకాశించుచున్న యది యని బహుప్రకారంబుల నతాపనులు విశ్వామిత్రునిం బ్రశంసించిన నమ్మునిశ్రేష్ఠుం డుల్లంబు పల్లవింప నస్తి తవదనారవిందుం డై వారి నందఱఁ దగినతెఱంగున నభినందించి వారలుం దానును మంజుకేసలయకుసుమవిరచితశయ్యాతలంబుల నధివసించి యొక్కింతసేపు పుణ్యకథావిసోదంబులం బ్రొద్దుఁ బుచ్చి పదంపడి సుఖనిద్రఁ జేసి రారఘుప్రవరులును విశ్వామిత్రుని నేవించి యమృహాత్మునివలన నిష్పకథాశ్రవణంబుఁ జేయుచు మృదుతల్పంబులం బవ్వలించి సుఖనిద్రఁ గావించిగి తదనంతరంబ.

709

క. శతపత్రకుట్టలబహి, ర్గతమదమధుపాంగనాసికాయరవంబు

బ్రత గూడి కేవలాదం, భత మీఱఁ బ్రభాతకాలఃపహిమం దెలిపెన్. 710

తే. అంతఁ శాశికముని యంతఃకావనీరు, హస్తనగతపారావతారవములు

మేలుకొలుపులుపాడంగఁమేలుకాంచి, సరసమఱిఁ దోడిముచుల కెచ్చరికఁ జేసి.

చ. చెలువుగ రామలక్ష్మణులఁ • జీతీ రఘూత్తముబార మేలుకొం

డలతవనోదయావనఁ • మయ్యె నటంచు సుధామయోక్తి మే

ల్కాలిపిన నిద్ర లేచి రఘుఁకుంజరులాహ్నికకృత్యము ల్మయం

బలరంగఁ దీర్చి రత్తటి నృపాగ్రణి శాశికుతోడ నిట్లనన్. 712

తే. కంటె యీశోణనదిమహాఁగాధ మగుచుఁ, బులినమండితమై శుభఃసలిలపూర్ణ

మగుచునొప్పెడు మనము సొంపారనెద్ది, మార్గమునదాఁటిపోదముఁమానివర్య.

క. అన విని గాధేయుఁడు రా, మున కిట్లనుఁ దాపసోత్తములు దాఁటెడు రే

వున దాఁటి పోదమని గ్రద్దన నన్నది దాఁటె మానితతియుతుఁడగుచున్.

— విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణసహితుం డై గంగానదిఁ జేర నరుగుట. —

వ. ఇతైఱంగున నత్రపోధనగ్రామణి రామలక్ష్మణసహితుం డై తాపనులం గూడి

శోణనది నుత్తరించి తత్తీరవనంబులు విలోకింపుచు దూరం బరిగి యినుండు

సభామధ్యగతుం డగునంతకు నమస్తమునిచే వితం బగుదాని హంససారస

నాదితం బగుదానిఁ బుణ్యోదకం బై నదాసి గంగానది డాసి యమృహానదియందు

నున్నాత్మలై పితృతర్పణంబుఁ గావించి కృతాగ్నిహోతృలై యమృతతుల్యం

బై నహవిశ్రేష్ఠంబు భక్షించి యమృహానదితీరంబున నొక్కరమ్యప్రదేశం

బున నావాసపరిగ్రహణంబుఁ జేసి పరమానందభరితాంతఃకరణులై రచ్చట

నమస్తమునిపరివృతుం డై విశ్వామిత్రుండు నివసించె నంత నారాముండు

విశ్వామిత్రుని కభిముఖంబుగా నాసీనుం డై యమృహాత్మున కిట్లనియె. 715

— విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికి గంగాపర్వలసంభవప్రకారంబుఁ దెలుపుట. —

క. తాపన యీదివ్యావగ, యేపగిది జనించె జగము • లేక్రియ నిండె

యేపగిది జలధిఁ గలసెను, నాపైఁ గృతఁ జేసి యంత • నయముగఁ జెపుమా.

- క. అనవుడు రఘువరముఖసంజనితవచోన్ముతముఁ జెవులఁ జవిగొని స్నేరా
ననుఁ డై నుమనోగతి స, మ్మునిరా జిట్లనియెఁ గుతుకఁముం దళుకొత్తన్. 717
- క. కల దొకయలిచికుర నురా, చలపుత్రి మెఱుంగుదీఁగెఁ శశికళ మరుగ
జెలగుట్ట మఖలసురరమ, ఘల చూడాభూషణము మనోరమ యనఁగన్, 718
- చ. హిమవదహార్యరాజు మదిఁ హెచ్చినకోరిక నివ్వటిల్లఁగాఁ
బ్రమద మెలర్చ నక్కలువఁరాయనిరేకఁ దృణీకరించున
య్యమను యథావిధిం బరిణాయం బయి తత్పరియందుఁ గాంచె నా
సుమహితరూపయావననుశోభితగాత్రులఁ గూఁతు లిద్దఱన్. 719
- తే. సురలు దేవహితార్థ మానుతలలోనఁ, బెద్దకూఁతురు గంగ యఁన్నేర నలరు
దాని నిమ్మని హిమధరాఁధరుని నెయ్య, మెనఁగనడిగిరి త్రైలోక్యహితముపొంతు.
- క. అడిగిన నక్కుధరేంద్రుడు, పడఁతుకఁ దనపుత్రి భువనపావని గంగ
న్లడవేడ్క లోకహితముగఁ, దడయక దేవతల కిచ్చఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 721
- క. ఇచ్చినఁ గైకొని నిర్జరు, లిచ్చ నలరి లోకములకుఁ హిత మొనరింపం
జెచ్చెర గంగను నోడ్కొని, యచ్చుపడఁగ నాకమునకుఁ సరిగిరి పెలుచన్.
- వ. ఇట్లు స్వచ్ఛందపథగామిని యైనగంగ సురలచేత నాహూయమాన యై దివంబు
నకుం జని మహానదీరూపంబున సురగరుడోరగమునిసేవిత యై యెల్ల వారలఁ బవి
త్రులం జేయు చుండె నంత రెండవకూఁతురు మా దేవి యుగ్రం బైనవ్రతం బంగీ
కరించి శైలసానుకందరంబులఁ దపంబుఁ జేయుచుండ నాహిమవంతుం డక్క
న్యకుం దగినవరుని విచారించి సకలలోకనమస్కృతుం డైనరుద్రున కొసంగె
నిది త్రిభువనాభివంద్యలై నగంగావర్ణలసంభవప్రకారం బండుఁ ద్రిపథగ యైన
గంగానది మొదలఁ ద్రివిష్టపంబు సధిగమించి యందు మహానదీస్వరూపిణి యై
స్వర్లోకంబునం బ్రవహించినచందంబు నెఱింగించితి నని పలికిన నారామ
లక్ష్మణు లిరువురు ప్రీతిసంహృష్టనర్వాంగు లై విశ్వామిత్రు నవలోకించి మహా
త్మా ధర్మయుక్తం బైనయీగంగాఖ్యానంబు సంక్షేపంబుగా మీచేతఁ గథితం
బయ్యె నీవు దివ్యచూనుషసంభవప్రకారం బంతయు నవి స్తరంబుగా నెఱిగిన
మహానుభావుండవు శైలపుత్రి యైనగంగా దేవి మహానదీస్వరూపిణి యై ముల్లో
కంబులం బ్రవర్తించుటకుఁ గారణం బెయ్యది యేకర్మంబులం గూడి ముల్లో
కంబులయందు విత్తరి వహించె నేకారణంబున మూర్తిత్రయగామిని యయ్యె
దత్ప్రకారం బంతయు నవి స్తరంబుగా నెఱింగింప నీవే యర్హుండ వనిన ఋషిసభా
మధ్యగతుం డైనవిశ్వామిత్రుండు హర్షపులకితగాత్రుం డై యిట్లనియె. 723
- విశ్వామిత్రుండు శ్రీరామునికిఁ బార్వతీవృత్తాంతంబుఁ దెలుపుట. —
- చ. ఎలమి శశాంకమాళి కుధఁరేశ్వరనందన నిల్లు పెండ్లి యై
చెలుపుగఁ బువ్వుతావిగతిఁ జిత్తము లొక్కటిగాఁ బరస్పరం

బలఘముదంబుతో నహరహం బెడఁ బాయక సౌఖ్యనంపదం
దలకొని పోల్చి రెంతయు సనాతనదంపతులై జగంబులన్.

724

వ. అంత.

725

చ. మృదుఁ డొకనాఁడు వేడుక సమేయభుజాబలశాలివుత్తనిం
బడయఁగఁ గోరి యత్తుహిసంపర్వతరాజకుమారిఁ గూడ సొం
పడరఁగ నూఱువర్షము లహర్నిశము ల్పరమానురక్తిచే
నెడఁ బడ కుండ నిత్యము రఁహి స్ఫురతం బొనరించు చుండఁగన్.

726

చ. జలజభవాద్యశేషసురసత్తము లొక్కట గుంపుఁ గూడి యా
యలికవిలోచనుండు తుహిఁనాచలనందనితోడఁ గూడి మి
క్కిలి సురతం బొనర్పఁ దొడఁగెం దగ వారల తేజ మేఘనుం
డిల సహియింప నోపు మన మిత్తటి నవిధి మాన్వఁగాఁ దగున్.

727

మ. అని చింతించి సుర ల్కుతూహలముతో మచ్చోటి కేతెంచి యం
దు నిరూఢేచ్ఛ సఖండత స్ఫురత మెంతో వేడ్కఁ గావించులో
కనిదానం బగుశంకరుం గని నమఃస్కారంబుఁ గావించి ఘా
లనిబద్ధాంజలులై నుతించిరి శుభఃలాపంబుల న్భక్తితోన్.

728

తే. దేవ దేవ మహాదేవ దేవవినుత, లోకనాయక సతభ క్తలొకవరద
శర్వ శంకర యీశాన మంద్రమహాలి, నీకు మ్రొక్కెద మాలింపు నిర్మలాత్మ.

తే. ఈశ యేశారు నీతేజ మెవరు దాల్చు
నోపువా రిట్టిరతికృత్య ముడుగ వలయు
బ్రహ్మచర్యవ్రతంబునఁ బరఁగ వలయు
నిష్కారము మాకిక ననుగ్రహింప వలయు.

730

వ. దేవా యమోఘం బైనభవత్రేజంబు సహింప జగంబు లోపపు కాపునఁ
దేజంబు నీయందు ధరింపుము లోకహితార్థంబు దేవసహితుండవై తపంబుఁ
గావించు మని ప్రార్థించిన దేవతలవచనంబు విని దయాళుండైన సర్వలోక
మహేశ్వరుం డగుపార్వతీశ్వరుండు వేల్పులం జూచి మీ చెప్పినట్ల మదియం
బైన తేజంబు నాయందె నిలిపెద స్వస్థచిత్తులరు గం డిప్పు డనుత్తమం బైన
మద్విర్యంబు రేతస్థానహృదయసంపుటసంతుభితం బయ్యె దీని నెవ్వఁడు
ధరించువాఁ డెఱింగింపుం డనిన నయ్యాదిత్యులు వృషభధ్వజున కిట్లనిరి.

731

క. విడువుము తావక తేజముఁ, దడయక తాల్పంగ నోపు ధాత్రి యటన్న
మృదుఁ డొకగా కని గ్రక్కునఁ, బుడమిం గావించె దద్విమోచన మనఘా.

వ. ఇట్లు విసర్జించిన నమృహతేజంబు శైలకాననసహిత యైనమహి యెల్ల నిండె
నప్పుడు.

733

తే. అమరు లనలునిఁ గనుఁగొని + యనిలుఁ గూడి

చెలఁగి నీవిందుఁ దగఁ బ్రవేశింపు మనిన

విని యతం డట్ల కావించె + జనపర్యో

యవని శ్వేతాద్రి యన నొప్పె + నచటి నెలవు.

734

వ. మఱియు రౌద్రం బైన తేజం బెచ్చోట విస్ఫుటం బయ్యె నది కా ర్తికేయజన్మ
స్థానం బైనదివ్యశరణం బై పావకాదిత్యసన్నిభం బై విలసిల్లె నంత దేవతలు
సమస్తమునిగణసమేతంబుగా నయ్యుమామహేశ్వరులం బూజించి రప్పడు.

క. కట్టడితనమున వేల్పులు, గట్టిగఁ దన కప్రియంబుఁ + గావించుటకుం

గట్టలుకఁ దత్ఫలంబును, గట్టి కుడుచునట్లానర్తుఁ + గా కని యుమయున్. 736

క. కనుఁగొనలఁ దామ్రదీధితి, దనరారఁగ మేను దీప్తదవశిఖచందం

బున నలరఁ గ్రోధ మది పై, కొనఁగా దోయిట జలంబుఁ + గొని యిట్లనియెన్.

చ. కొడుకును గోరి ప్రాణవిభుఁ + గూడి సుఖంచెడునాకు నిమ్మెయిన్

విడువక దుష్టులై నడుమ + విఘ్న మొనర్చితి రిట్లు గాన నిం

పడరఁగ వేల్పులార యిది + యాదిగఁ బత్నులయందు మీ కీకం

గొడుకులు పుట్ట కుండెదరు + కోరి శపించితి నిక్క మింతయున్.

738

వ. అని పలికి వెండియు.

739

తే. ఇలను వీక్షించి క్రుద్ధయై + యేను దాల్చుఁ

దగినయీతేజ మీ వెట్లు + దాల్చితి విది

మొదలు బహునాయకత్వంబుఁ + బొందు మనుచు

శాప మిచ్చె బదంపడి + శైలతనయ.

740

వ. మఱియు వసుంధర నుద్దేశించి యూషరత్వాదినానావిధరూపిణి వై ముచ్చాప
క్రోధవిపర్యస్తప్రకృతి వై పుత్రకృతప్రీతి నొంద కుండుమని యిట్లు కఠోరంబుగా
శపించె నంత దేవతలు పార్వతీచేత శప్తులై మొగంబుల లజ్జావిపాదంబులు
వొడమ నిజనివాసంబులకుం జనిరి శంభుఁడు దేవీసహితం డై యచ్చోటు
విడిచి తుపారగిరియుత్తరభాగంబునకుం జని తదీయం బైనయొక్కమహోన్నత
శృంగంబుమీఁదఁ దపంబుఁ జేయు చుండె నిది పార్వతీవృత్తాంతం బింక
గంగావృత్తాంతం బెఱింగించెద వినుము.

741

— విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునికి గంగావృత్తాంతంబుఁ చెల్పుట. —

సీ. అమరు లందఱును మహర్షి నమేతు లై కడువేడ్క బ్రహ్మను + గానఁ బోయి

వినయంబు భక్తివివేకంబు లేర్పడఁ దత్పాదములకు వందనముఁ జేసి

నలువ మా కొకఁడు సేనానాయకుఁడు లేమిఁ జేసి దైత్యులచేతఁజిక్కు వడితి

మప్తమూర్తికీ బుట్టి నట్టివానిగ్రహింతు మని యున్న నదియు నాఁడట్ల యయ్యె

తే. దామరనగర్భ మాకింకఁదగిన కార్య మెద్దియోచించిత్తైలోక్యహితముపొం

నానతిమ్ము సమస్తవిధానవిదుఁడ, వీవు మా కందఱకు దిక్కునీవ కావె. 742
 వ. దేవా తొల్లి మాకు భగవంతునిచేత నెవ్వఁడు నేనాధిపతిగా దత్తం బయ్యె
 నమ్మహాత్ముఁ డిష్టా దుమానహితంబుగాఁ దపంబుఁ జేయు చున్నవాఁ డింక
 వేటొక్కని నిర్దేశింపుము. 743

క. అని సురలు విన్నవించిన, విని వేలుపుపెద్ద వారి • వీక్షించి కృపా
 జనితాసురాగమున ని, ట్లనియెం బలుకులు సుధామాయము లై యుండన్.
 చ. పరమసతీలలామ యగుఁపార్వతి వల్కినభంగి నింక మీ
 గజితలయందు నందనులు • గల్గుట చొప్పుడ దింత నిక్కువం
 బఱమర లేదు పావకునియందు సమున్నత మైనశూలభృ
 త్పరమపవిత్ర తేజ మది • భాసిలు చున్నది హేమరూప మై. 745

తే. శాంభవం బైనదివ్యతేజంబుచేతఁ, జిత్రభానుండు కడువేడ్క • శీతశైల
 పుత్రి యగుగంగయందు సఃత్పత్తు నొకనిఁ, బూనికలిగించుమీకు సేనానిగాఁగ.
 వ. మఱియు నాగంగాదేవి హిమవంతంబునకుం బెద్దకూతురు గావున సుమా
 దేవి ధరింపం దగినశైవం బగుతేజంబు దా నశ్రమంబునం దాల్చునోపు నవ్వి
 ధం బయ్యుమకును బహుమతం బై యుండు సని పితామహుం డాన తిచ్చిన
 నిలింపులు కృతార్థుల మైతి మని సంతసిల్లి యమ్మహాత్మునిం బూజించి యనుజ్ఞ
 పడసి బహుధాతుమండితం బైనకైలాసనగంబునకుం జని సర్వదేవపురోహి
 తుఁడైనపావకునిం జూచి మహాత్మా నీయందు నిక్షేపించి యున్నమాహేశ్వరం
 బగుతేజంబు పుత్రార్థంబుగా శైలపుత్రి యగుగంగయందుఁ జేర్చి దేవతలకు
 హితంబుఁ జేయు మని నియోగించిన సప్తావకుండు గంగకడకుం జని సర్వదేవ
 తాహితార్థంబు గర్భంబు ధరింపు మని పలికిన నద్దేవి దివ్యస్త్రీరూపధారిణి యై
 పొడసూపినఁ దదీయసౌందర్యాతిశయంబు విలోకించి మోహితుం డై పావ
 కుండు దనయందు వ్యాప్తం బైనతేజంబు సర్వావయవంబులవలన విసర్జించి
 గంగాదేవి సర్వావయవంబులయందుఁ బ్రసరింపం జేసిన నద్దివ్యతేజంబు ముఖనా
 సాదినర్వావయవంబులయందు నిండిన నద్దేవి ప్రవృధితచేతన యై పావకుం
 జూచి యిట్లనియె. 747

క. అమరపురోహిత నీతే, జముఁ దాల్చుగ నోప నైతి • జాంబూనదశై
 లముభంగిఁ జాల ప్రేరై, విమలలయాగ్ని శిఖమాడ్కి • వెలిఁగెడుఁ గంట.

క. అని పలికిన నద్దేవికి, ననలుం డి ట్లనియె నపుడు • హైమవతీ శం
 భునితేజ మిది సుతార్థము, పనిగొని నీయందు నుంపఁ • బడె నాచేతన్. 749

ఆ. మోయఁ జాల వేని • ముసుకొని నీ వతి, గౌరవంబు గలుగు • గర్భము హిమ
 శిఖరిపాదమందుఁ • జేర్చుము గ్రక్కున, ననిన నట్ల చేసె • నమరతటిని. 750

వ. ఇట్లు గంగాదేవి తనయందుఁ జేర్చిన యద్దివ్యతేజంబు వహ్నివ్యాప్తశ్వేత

నై లీకృతశివతేజోరాశియందు విసర్జించినఁ దద్గర్భనిత్యేపమాత్రంబునఁ దత్తే
జంబుచేత నభిరంజితం బై పూర్వోక్తశ్చేతపర్వతసహితం బైనశరవణంబు
సర్వంబును గాంచనమయం బయ్యె నందు భాస్వరతరదివ్యదేహుండును జిత్ర
భానుసమప్రభుండును నగుకుమారుండు జన్మించెఁ దచ్చోణితాధిక్యంబువల
నఁ దప్తజాంబూనదప్రభం బైనకాంచనంబును నిర్మలం బైనరజితంబును బొడమి
యచ్చట మేదినియందు వ్యాపించెఁ దతారగుణంబువలనఁ దామ్రకృష్ణాయ
సంబులు దన్మలంబువలనఁ ద్రపుసీసకంబులునుం బుట్టెఁ దద్దివ్యతేజఃప్రభావం
బున నచ్చటి తరుగులృతాప్రతానంబు లన్నియు నువర్ణమయంబు లై తేజ
రిల్లె నచ్చటిచెలవు నానాధాతుమండితం బై యొప్పె నాటంగోలె నువర్ణం
బునకు జాతరూపవిఖ్యాతియు వై శ్యావరసమప్రభయునుం గలిగె. 751

చ. రయమున నక్కుమారునకుఁ • గ్రమ్మఱ ఖీరము లిచ్చి పెంపఁగాఁ
బ్రియమున వేల్పు లందఱును • గృత్తికలన్నియమింప వార లెం
తయుఁ గృప మీఱఁగాఁ దమకు • నందనుఁ డంచుఁ దలంచి యాతని
స్థ్రియమున జన్ముపా లొనఁగి • పెంచిరి లోకహితార్థ మత్తఱిన్. 752

తే. కృత్తికా నైవ్యపానప్రవృద్ధుఁ డగుట, వలన నిక్కుమారుండు సొంపలరఁగార్తి
కేయుఁ డనముజ్జగంబులఁగి ర్తితుఁడగు, ననుచుసంప్రీతితో వేల్పులొడిరవును.

క. ఇందుధరునిఘనరేత, స్ఫుండంబున జనన మాటఁకతమున నతని
బృందారకసందోహము, న్నందుం డని పొగడె నవుడు • కౌతుక మలరన్.
తే. గరిమ గర్భోదకంబందుఁన్నన్న మగుచు, నధికకాంతిచే దీప్యమాఁగాగ్నిభంగి
వెలుగువుత్తునిఁ గని కృత్తికలు చెలంగి, న్నవన మొనరించి రప్పుడుఁసంతసమున,
తే. అరయఁ గృత్తిక లట్లార్చు • రగుటవలన
నాఱుమోములఁ దాల్చి సొం • వార నొక్క
దివసమున వారిచనుపాలు • దవిలి త్రావి
మిగుల సుకుమారదేహుఁ డై • పొగడుఁ గాంచె. 756

తే. సముదితం బైనదివ్యతేజంబుచేత, సురబలాధీశుఁ డై రాక్షసుల వధించె
నందువలన నతండు మఁడాస్యఁడనఁగ, గరిమ సేనానియనఁగ విఖ్యాతిఁ గనియె.

చ. అమరసమానగంగవిధ • మద్భుత మైనకుమారసంభవ
క్రమమును సర్వముం దెలియఁగా వినిపించితిఁ గార్తికేయనం
దమలిసభక్తి జేయునరుఁ • డాయువు గల్గి నపుత్రపౌత్రు డై
క్షమ నుభయై చిరించి తుదిఁ • గాంచు సమంచితత్వలోకతన్. 758

ప. అని పలికి విశ్వామిత్రుండు వెండియు రామభద్రు నవలోకించి యిట్లనియె. 759

— విశ్వామిత్రుండు శ్రీరామునకు సగరచక్రవర్తికథఁ దెల్పుట. —

చ. అలరు భవత్కులాంబుధిహింమాంతుఁ డనా సగరావసీత్యగుం

- డలఘుతరప్రతాపమున • నాతఁడు సాగరవేష్టితావనీ
తల మనిశంబు ధర్మగతిఁ • దప్పుక యేలుచుఁ జక్రవర్తియై
బలిరిపువై భవన్సురణ • భాసిలుచుండు సమానుషప్రభన్. 760
- తే. దశరథకుమార వినుము విదర్భరాజ, తనయధర్మిన్ సత్యవాఁడిని పతిప్ర
తాగ్రగణనీయ కేశిని • యనెడుసాధ్వి, యగ్రగేహిని యయ్యె నాయ్యవనిపతికి.
తే. మఱియు నారాజమాళికి • గరుడభగిని
కామునిజయాశ్రమ యరిష్ట • నేమిదుహిత
సుమతి యనుపేర నొప్పారు • సుందరాంగి
నేయ మెనఁగ ద్వితీయ ద్వితీయ యయ్యె. 762
- క. ఆయిరువురు పత్నులు తన, కాయతపాఖ్యం బొసంగ • నభినవవిభవ
శ్రీయతుఁడై బహుకాలము, పాయక యిలయేలె నానృపాలుఁడు శ్రీతీన్.
వ ఇట్లు రాజ్యంబుఁ జేయుచు. 764
- క. తనయులు లేమికి వగ నెక్కొనఁ బట్నీయుతముగా భృగుప్రసవణం
బనులైలమందు నేమము, దనరారఁగ నుగ్రభంగిఁ • దప మొనరించెన్. 765
- వ. అంత. 766
- క. నూతేండ్లు సనిసవెనక ను, రారాధ్యం డై నభృగుమహాముని కరుణో
దారుఁడు ప్రత్యక్షం బై, కూరిమితో నిట్టు లనియెఁ • గువలయపతికిన్. 767
- చ. అలఘుచరిత్ర నీకు సముదంచిత మై తగువుత్రలాభముం
గలుగు ననంతవైభవ ముఖండయశంబును వృద్ధి బొందు నీ
యలికచలందు నొక్కజెకు • నజ్జడివేలసుతుల్ జనింతు రిం
పలర నొకరై కొక్కఁ డగుఁజాఘ్యుఁడు వంశకరుండు గల్గెడున్. 768
- క. అని మునిపతి పర మిచ్చిన, విని నరపతిసుత లతనికి • వినత లయి ముదం
బున వినయవాక్యముల ని, ట్లని రప్పడు ఫాలకీలితాంజలిపుట లై. 769
- తే. నీపలుకు నిక్క మగ్గే గాక • తావనేంద్ర
పరఁగఁ బెక్కండ్ర సుతుల నేతరుణి గాంచు
నొక్కసుతుఁ డెమ్మగాఱ్ఱికి • నుద్భవించుఁ
గరుణ డభుకొత్త నింతయు • నెఱుంగఁ జెవుము. 770
- క. ఆరామల వచనము విని, సారసగర్భాత్మజుండు • సంయమి పలికెన్
మీ రెవ్వ రెట్లు గోరిన, నారీతి జనింతు రిది యుధార్థము చుండీ. 771
- క. ఒక్కఁడు వంశకరుం డగుఁ, పెక్కండ్ర సుతుల్ ధరిత్రఁ • బృథుబలయ్యక్కి
మిక్కిలిఁ గీర్తి పహింతురు, నిక్కము నావచన మింక • నృపమతులారా. 772
- ఆ. అనిన సగ్రపత్ని • యగుకేశిని కుమార, వరునిఁ గోరె నొకని • వంశకరునిఁ
దక్కినట్టినుదతి • తనయలఁ పెక్కండ్ర, నధికబలులఁ గోరె • నద్యుతముగ. 773

వ. అమ్మనీంద్రం డక్కాంతలు గోరిన వరంబు లొసంగె నారాజశేఖరుండు లబ్ధ
మనోరథుండై భృగువునకుఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి యతని
చేత ననుజ్ఞ వడసి పత్నీ సమేతుం డై నిజపురంబునకుఁ జను దెంచి పుత్రోదయంబుఁ
గోరు చున్నంతఁ గొంతకాలంబు సనినయనంతరంబు. 774

క. జనవిభుని యగ్రసతి కే, శిని గాంచె సమస్తసాధుశిక్షారతుని
జనకంబుకు నసమంజం, డనుపుత్రుని వంశకరు మహాబలు నొకనిన్. 775

ఆ. అంత సుమతీయనెడుకాంతగర్భంబునఁ, దుంబ మొకటి పుట్టెఁదొలుతనదియు
విరియఁ దోడుతోడఁ నటువదివేపురు, నుతులు వుట్టి రండుఁ సురుచిరముగ.

ఆ. వారి నెల్ల చాదుఁ లారూఢిగా నాజ్య, పూర్ణఘటములందుఁ బొసంగ నునిచి
సంతతంబుఁ బెనుపఁ గొంతకాలమునకు, శైశవంబు వీడిఁ సంభ్రమమున. 777

చ. భువనమనోహరస్ఫురణఁ బొల్పునమంచితయాననప్రభా
నువిహితదూపు లై మిగులఁ సాంపును బెంపును గల్గి తేజము
జవమును విక్రమంబు భుజిసత్త్వముఁ గ్రాల జగత్ప్రయోగసం
స్తవమున నొప్పి రెంతయునుఁ దండ్రికిఁ జాల ముదం బెల్వంగన్. 778

ఉ. ఆయనమంజుఁ డెంతయు దుఃరాత్మకుఁ డై బహుశాపలేపతం
బాయక సంతతంబు బుధఃపాలికి బాధ యొనర్చుచున్ రహిన్
డాయుచు బాలురన్ బహువిధంబుల నొక్కటఁ జిక్కఁ బట్ట కు
య్యో యని తల్లడిల్లి సరఃయానదిలోఁ బడవై చు నుగ్రతన్. 779

వ. ఇట్లు పాపసమాచారుండును సజ్జనప్రతిబాధకుండునై వర్తించు చుండ సంతఁ
గొంతకాలంబున కయ్యసమంజసకుఁ దేజోజితాంశుమంతుం డై యంశు
మంతుం డనుకుమారుం డుదయించి సర్వజనులకును బ్రయంవదుం డై సర్వ
లోకసప్తతుం డై యొప్పుచుండఁ దద్గుణంబులకు సంతసిల్లుచు సగరుండు గొడుకు
వలసి మోహంబు వడిచి యతనిదుశ్చారిత్రింబులు విన రామికి రోయుచు సకలజ
నానురాగంబుగా నసమంజఁ బురంబు వెడల ననిచి గొంతకాలమునకు ఋత్వి
క్పురోహితుల విచారించి నిశ్చయించి సకలమహీనాయకత్వంబు సార్థకము
గా నొక్కయశ్వమేధయాగంబుఁ గావించె నని పలికిన విశ్వామిత్రునిపలు
కుల కలరి రాముం డమ్మహాత్ము నవలోకించి మునీంద్ర మదన్వయంబునం
బుట్టిన పూర్వీకులచరిత్రంబు విన వలఁతు సగరునియజ్ఞం బెత్తెఱంగునం
బ్రవర్తిల్లె నవిస్తరంబుగా నెఱింగింపవే యని యభ్యర్థించిన నమ్మునిస్వామి
రఘుస్వామి కిట్లనియె. 780

మ. హిమవింధ్యాచలమధ్యదేశమున ధాత్రీశుండు చిత్తంబునం
బ్రమదం బొప్పె దురంగమేధ మొసరింపం బూని కావించుచో
రమణీయుం డగుసంశుమంతుఁడు దదార్థం బైనయశ్వంబు న

య్యమరారుల్ గొని పోవ కుండఁగ సముద్యచ్ఛక్తి రక్షింపఁగన్. 781

— ఇంద్రుఁడు వంచనచే సగరునియగియాశ్వమును గొనిపోవుట. —

చ. అనిమిషనాథుఁ డొక్క కుహానాసురవేషముఁ దాల్చి యంశుమం
తుని వెన డాఁగుఱించి కుపితుం డయి పర్వమునందు నశ్వముం
గొని ఘణిరాజులోకమునకుం జని యం దతిగుహ్య మైనయా
ఘనకపిలాశ్రమంబువెరుకన్ వడి దాచి చనెన్ రయంబునన్. 782

సీ. అంత ఋత్విగ్వరులధ్వరాశ్వము పోవు తెఱిగి మహిపతి + క్షిప్రు లనిరి
సార్థివోత్తమ యాగపశువు హృతం బయ్యె వెన నశ్వచోరుని + వెదకి చంపి
హయమును దెప్పింపు + మధ్వరంబునకు ఛిద్రము గల్గె నేనియుదప్ప కిపుడు
మన కందఱకును సమంగళం బానఁగూడు నట్లు గాకుండ నీయధ్వరంబు

తే. సాంగముగఁ జేయు మనవుడు + జనవిభుండు
చాల మనమునఁ జింతించి + సభకు వేగ
యమితసత్వల వప్తిసహస్రసుతుల
నవుడె రావించి వారికి + ట్లనుచుఁ బలికె. 783

ఉ. పుత్రకులార యేవలనఁ + బూర్వసుపర్వులు చూడఁగాన మీ
సత్రము శాస్త్రదృష్టవిధి + సాగుచు నున్నది యధ్వరక్రియా
సూత్రవిదుల్ మహామునులు + సూచు నదస్యులు నేలకో మహా
చిత్రముగా మహాశ్వ మది + చెచ్చెర సంహృత మయ్యె నీమెడన్. 784

ఉ. మీరు మదాజ్ఞచే రయము + మీఱఁగ నేగి పయోధితేత నొ
ప్పారెడుమేదినిజగము + నారసి యశ్వము లేక యున్న న
ట్లారక ధారుణీతలము + నొక్కొక్క డొక్కకయోజనంబు సాం
పారఁగఁ ద్రవ్వఁ డధ్వరహామం బది గన్నఁడుదాఁక సుదధిన్. 785

తే. భుజబలంబును నిభ్భంగి + భుజగజగము
దాఁక వడి నంటఁ ద్రవ్వి యస్తోకమహిమ
నందు శోధించి హయచోరు + నరసి చంపి
నవనహయమును గొని తెండు + సత్వరముగ. 786

చ. ఏను దురంగదర్శనం బగునందాఁకఁ జాత్రకుం డైనయంశుమంతునిం గూడి
యుపాధ్యాయగణసహితుండ నై దీక్ష వహించి యిచ్చట నుండువాఁడ. 787

— సగరపుత్రులు భూమియంతయుఁ ద్రవ్వ నారంభించుట. —

చ. అనిన మహాప్రసాద మని + యాసగరుల్ ప్రళయోపసానసం
జనితపయోధరారవము + చాడ్చున నింగి చెలంగ నార్చి యే
ర్చినబడబాగ్ని కీలవిశేషము దోవఁ బ్రదీప్తమూర్తు లై
చనిరి మఖాశ్వము న్నెదక + శక్తిగదాప్రముఖాయుధాధ్యు లై. 788

వ. ఇత్యైఃసంకునః జని గురూప దేశక్రమంబునఁ దూర్పుదెస మొదలుగా
జంబూద్వీపంబు చుట్టురాఁ దిలుగ నొక్కొక్క యొజనంబుఁ
ద్రవ్యుడ మని వజ్రస్పర్శసమంబు లైననఖంబుల నశనికల్పంబు లైనశూలం
బుల దారుణంబు లైనహాలంబుల మహీతలంబు భేదింపం దొడంగిన నప్పుడు
భిద్యమానమహీనినాదంబును వధ్యమాననాగాసురనానానత్వనిర్భోషంబును
సగరులకోలాహలంబును సాంద్రంబుగా నొక్కటి యై భూనభోంతరాళంబు
నిండి చెలంగె.

789

చ. నిరుపమభంగి నిట్లు ధరాణీతలమున్ భుజశక్తియుక్తిచే
నలువదివేలయోజనము • లద్భుతవైఖరిఁ ద్రవ్వీ రాసరే
శ్వరసుతు లంత సిద్ధమునిసాధ్యసురుల్ భయ మంది భారతీ
శ్వరు కడ కేగి తచ్చరణావారిరుహద్వయికిన్ వినమ్ము లై.

790

—= దేవతలు సగరపుత్రభీతులై బ్రహ్మతో మొఱలిడుట. —=

క. పటుతరభంగి సపర్యలు, ఘటియించి హృదంతరమునఁ • గొతుక మలరక్
నిటలతటన్యస్తాంజలి, పుట్టు లై యిట్లనిరి కడుఁ బ్రబుద్ధత వెలయన్.

791

చ. వెలయఁగ మీకుఁ దెల్ప నొకవిన్నవ మున్నది చిత్తగింపు మో
జలరుహగర్భ యానగరానంభవు లుర్విఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ
జలమున ముప్పిముద్గరకఃశానఖసీరముఖంబులన్ రసా
తలభువనంబుదాఁక జనఁ • ద్రవ్వీరి భూరిభుజాబలంబునన్.

792

ఉ. వీఁడె మఖాశ్వచోరకుఁడు • వీఁడె దురాత్ముఁడు వీఁడె వైరి పో
వీఁడె సుమీ తలంప మఖవిఘ్నకరుండు వధింపుఁ డంచు నె
గ్గాడుచు వీడు వాఁ డనక • నత్యులకుం గనఁబడ్డవారి మో
మోడక త్రుంచి రింకఁ గమలోద్భవ తద్విధి వేగ మాన్పవే.

793

మ. అని యావేల్పులు విన్నవించుటయు భావాధీశుఁ డవ్వేల్పులం
గని యోనిరులార శౌరి కపిలాఖ్య స్తాని యై యున్నవాఁ
డనిశం బామహానీయమూర్తి ఘనకోపాగ్నోర్భవులం గాలి చ
య్యనఁ బంచత్వము నొందఁగాఁ గలరు మీ • కత్యంతహర్షంబుగన్.

794

(తే. ఖీతివిభేదనంబున దీర్ఘజీవు లైన, సగరపుత్రులనాశంబు • స్వర్గలార
నిశ్చితమవశ్యభావులు • నియతివలన, వగవవలనదు దీనికి • స్వస్థుల రయి.)

క. మీమీనెలవులకుం జనుఁ, డీ మనమున నమ్మి మీరు • ధృతి పదలక మా
కీమీఁద శుభము గలిగెడు, నామాధవుకరుణఁ జేసి • యనిమిషులారా.

795

క. అని ద్రుహిణుఁ డానతిచ్చినఁ, జని రయ్యాదిత్యు లాత్మనదనంబులకుఁ
వినయమున మ్రొక్కి వీడ్కొని, ఘనతరసంతోషకుతుకఁకలితహృదయు లై.

వ. అంత నిక్కడ.

797

- ఉ. ఆనగరావసీంద్రసుతు + లయ్యహిలోకముదాఁకఁ ద్రవ్వీ యు
చో సవనాశ్వముఁ జనినఁచొప్పు గనుంగొన లేక మిక్కిలి
నేవరి తండ్రిచక్కటికి + వెండియు వచ్చి నమస్కరించి యు
ల్లాసము లేనిమానసముల న్నచియించిరి దీనవక్త్రులై. 798
- ఉ. లయ్య ధరిత్రి యంతయు రాయంబునఁ ద్రవ్వీతి మెందు నశ్వముం
జయ్యన నశ్వచోరుఁ బెలుఁచం గన నైతిమి దోర్బలంబుచే
నయ్యెడ యక్షదైత్యపతఁగాదులఁ జంపితి మింకమీఁద మా
కెయ్యది కార్య మన్న ననుఁధేశ్వరుఁ డిట్లనుఁ జండకోపుఁడై. 799
- ఉ. క్రమ్యతి నేగి మీరలు ధరాతలము న్నడిఁ ద్రవ్వీ లోకముల్
ద్రిమ్మరి యశ్వచోరుకునిఁ + దేకువఁ గన్గొని వే కృతార్థులై
సమృతి రండు పొం డనినఁ + జయ్యన వారు రసాతలప్రదే
శమ్మున కేగి రాక్కమొగి + సత్సరత్క జవయుక్తి వెండియున్. 800
- క. ఈగతి భుజావలేప, శ్రీగరిమ దలిర్ప భుజగఁసీమకుఁ జని యెం
తో గోధకుతూహలమునఁ, బ్రాగాశకుఁ జనిరి మొదలఁబ్రాభవ మొప్పన్. 801
- వ. ఇవిధంబునఁ జని యందు సర్వకాలంబునం దెయ్యది భూభారివాహనజనిత
ఫేదంబున నొక్కింత విశ్రమాంధంబు శిరంబుఁ జలింపంజేసి దాన భూకంపంబుఁ
గలుగం జేయునట్టిదానిఁ బర్వతారణ్యసహితం బైనమహీతలం బంతయు శిరం
బున మోచికొని యున్నదాని మహాపర్వతసన్నికాశం బైనదాని విరూపాక్ష
నామకం బైనదిగ్గజంబు విలోకించి సమ్మానించి దానికిం బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి
యచ్చోటుఁ బాసి యామృదితకుం జని యందు. 802
- ఆ. లఖలభవనభారమంతయు శిరమునఁ, దాల్చి హేమపర్వతంబుకరణి
నలరుదాని యలమఁహాపద్మ ముచిశాఁగజముఁ గాంచి యరుదుఁగడలుకొనఁగ.
తే. దాని వలగొని యవ్వలఁమానితముగఁ, బశ్చిమాశకుఁ జని యందుఁపర్వతంబు
మాడ్కి నొప్పెడుదాని సౌమనసమనెను, సామజంబును గని దానిఁసేమ మరసి.
తే. దానికేఁబ్రదక్షిణముఁ జేసిధరణి యెల్లఁ, ద్రవ్వకొనుచు బలప్రాణి + నివ్వటిల్ల
సరిగి తుహినాద్రి భూషితంబైనయత్త, రాశఁ జేరి నృపాత్మజులందఁ జచట.
క. హిమశైలపాండురం బై, శ్రుమాభరము నెల్ల భద్రగాత్రముచే న
శ్రమమునఁ దాల్చి యలరునా, గముఁ గాంచిరి భద్రనామకం బగుదానిన్. 806
- వ. ఇత్రైఱంగున విలోకించి దాని నభినందించి ప్రదక్షిణంబుఁ గావించి యచ్చోటుఁ
బాసి మహీతలంబు భేదించుకొనుచు నీశాన్యదిక్కునకుం జని యం దొక్క
చోటఁ దపంబుఁ గావించు చున్న కాపిలరూపధరుం డగువాను దేవునింజూచి
తత్పరిసరంబునం జరించు చున్న హయంబు నవలోకించి సంప్రహృష్టచిత్తులై
యమ్మహాత్ముని హయచోరకుంగాఁ దలంచి ఖనిత్రలాంగలశిలాపాదపంబులు

ధరించి క్రోధపర్యాకులేక్షణులై యమృహాత్ముని డాయం జని. 807

→ కపిలమహర్షి క్రోధానలంబున సగరపుత్రులు దగ్ధులగుట. →

తే. బౌర దుష్టాత్మ నిలు నిలుఁమన్నదీయ, తురగమును గొని తెచ్చినదొంగ వీవు
మమ్ము సగరపుత్రులను గాఁమది నెఱుంగు, మనుచుఁ బలికెన నమ్మునిఁకినుకఁ బూని.

తే. ఘోరహుంకార మొనరింపఁవార లమ్మ, హాత్తుకోపాగ్ని దగ్ధులై యద్భుతగతి
ఁగోఁచిపై భస్మరాసులై * కూలిరవుడు, దైవకృత మెవ్వరికి నైన * దాటవశమే.
వ. అంతఁ జిరవిప్రోషితులై నపుత్రులం దలంచుకొని సగరుండు. 810

ఉ. అచ్చుపడంగఁ బుత్రులు మహాధ్వరసైంధవరాజముఁ వెనఁ
దెచ్చెద మంచుఁ బోయి రతిఁతీవ్రగతిఁ బహుకాల మయ్యె రా
రెచ్చటి కేగిరో మదికి * నెంతయు నెవ్వగ నివ్వటిల్లడుం
జెచ్చెర వారల న్నదముఁ * జెందఁగ నెన్నఁడు చూడఁగల్గునో. 811

→ సగరుడు దనపుత్రులజాడఁ గనుంగొనుట కంశుమంతుఁ బుత్రైంచుట. →

చ. అని తలపోసి యమ్మనుకుఁబాధ్యుఁడు పాత్రకు సంశుమంతుఁ గ
న్గొని యను వత్స నీదుజనఁకుల్ సవనాశ్వముఁ దెత్తు మంచుఁ జ
య్యనఁ జని రారు పెక్కహము * లయ్యె నహంకృతి నెందుఁ బోయిరో
జనకులజాడఁ గాంచి మఖఁసైంధవముం గొని తెమ్ము నీ వికన్. 812

వ. మఱియు నీవు శూరుండవు కృతవిద్యుండవు కృతవిద్యుండవు పూర్వరాజసంకా
శుండవు గావున నీకుం జెప్పవలసినవిశేషం బెదియు లే దాంతర్భామంబు లగు
మహాసత్వంబులు వీర్యవంతంబులై యుండు నీవు నిరాయధుండ నై పోవం జన
దు కార్దుకఖడ్గంబులు ధరియించి యిపుడ కదలి పెద్ద లగువారి సమ్మానించుచు
విఘ్నకరు లగువారి వధియించుచు నప్రమాదుండ నై యరిగి సిద్ధాధుండనై
క్రమ్యుటం జనుదెమ్ము యజ్ఞపారగుండవు గమ్మనివల్కి యనిచిన నయ్యంశుమంతుం
డు పితామహుని శాసనంబునఁ బాపఖడ్గంబులు ధరియించి పితృభాతం బైనయంత
ర్భామమార్గంబునం జని దైత్యదానపరక్షిణిశాచవతంగోరగంబులచేతఁ బూ
జ్యమానుండగుచు దిగ్గజంబుకడకుం జని ప్రదక్షిణంబుఁ జేసి పితృహయవార్త
నెఱింగింపు మని యడిగిన నద్దంతావళి రాజంబు పరమానందంబున నిల్లనియె.

తే. రాజనందన నీవు శీఘ్రుంబై నవన, తురగమును వెంటఁగొని కృతాఁధుండ వగుచు
నరుగుదెంచెదవిదినిక్క * మరుగుమనిన, నతఁడుమనమునహర్షించి యవలఁబోయి.

ఆ. దాని నడిగినట్లు * తక్కినదిక్పాల, సామజముల నడుగఁ * బ్రేమ నవియు
నభ్రగజము సెప్పినట్లు చెప్పినఁ బ్రీతి, నంశుమంతుఁ డవలఁనరిగి యరిగి. 815

→ అంశుమంతుఁడు కపిలాశ్రమంబున సశ్వమును భక్షి కృతజనకులనుం గాంచుట. →

వ. మహాన్నతం బైనకపిలునిదివ్యాశ్రమంబునకుం జని యందు. 816

చ. తురగముఁ గాంచి సంతసిలి * తోడనె యమ్మునినాధుఁచెంగటఁ

గుఱుతుగ భస్మరాసు లయి • కూలినతండ్రులఁ గాంచి భూరిశో

కరననిమగ్నచిత్తుఁ డయి • గాసిలి పెక్కువిధంబులం గడుం

దఱులుచుఁ గొంతనేవునకుఁ • దద్దయు ధైర్యబలావలంబి యై.

817

క. జనకులకు నుడకతర్పణ, మొనరింపఁ దలంచి యచట • నుడక మరసి యెం

దును గానక నదైన ల, త్యనుపమగతిఁ జూచు చుండ • నానమయమునన్, 818

→ గరుడఁ డంశుమంతునికిఁ బొడనుపి తజ్జనకులకు సద్గతి గలుగునుపాయం బెఱిగించుట. →

ఉ. ఆయతపక్షవాతచలితాచలుఁ డై ఖగవంశనాయకుం

డాయెడ కేగుదెంచినమహాత్ముని తండ్రులమేనమామనుం

బాయక కాంచి యంఘ్రిలకు • భక్తి నమస్కృతి యాచరించి కే

ల్దొయి ఘటించి చాల వినుతుల్ పచరించి భజించి యుండఁగన్.

819

వ. మనుమనిం గని సాంత్యవచనంబుల ననునయించి యిట్లనియె.

820

మ. అనఘా నీజనకుల్ వడిం గపిలుకోఁపాగ్నర్పుల భస్మమై

చని రీ విం కిట వారికై వగుచు లే • సాధించుకార్యంబు గ్ర

న్నన నెవ్వారికి నైన దైవకృతముం • దప్పింపఁగా వచ్చునే

విను కర్మంబులు గాలచోదితము లై • వెన్నాడి వర్తింపవే.

821

తే. జనవరకుమార వీరల • చావు లోక, సమృతము దీని కింత శోకమ్ము వలదు

కపిలు కోపానలంబునఁగాలి నిరయ, గతికిఁ జని యున్నవారు సాగరులు వీరు.

క. కావున నీజలదానముఁ గావించిన ఫలము లేదు • ఘనముగ వీరల్

ధీవర్య వినుము శుచు లై, దేవత్వము నొందునట్టి • తెరు వెఱిగింతున్. 823

క. జగతీతనయ హిమవ, న్నగపతియగ్రసుత గంగ • నాఁ గల దయ్యా

వగయందుఁ దండ్రులకుఁ జక్కఁగ నుడకక్రియ యొనర్పఁగలుగు శుభగతుల్.

వ. మఱియు నమృతానది లోకపావని గావునఁ దద్విమలజలంబుల నీభస్మరాసులఁ

డడిపితి వేని పరిశుద్ధు లై యూర్ధ్వలోకంబునకుం జనియెద రిప్పు డిచ్చట మనలక

శీఘ్రంబున హయంబునుం గొని చని పితామహునిచేత యజ్ఞంబు సాంగం

బుగాఁ జేయింపు మనిన నానుపద్ధని వచనంబు విని వీర్యవంతుం డగునంశుమం

తుండు హయంబును రయంబునం గొని దీక్షితుం డైననగరునియొద్దకుఁ గ్రమ్మ

ఱుం జని యశోవృత్తమంబు సమర్పించి తండ్రులపోక యెఱింగించి నుపద్ధనివచ

నంబు విన్నవించిన విని యమృహీరమణుండు దుఃఖితుం డై కొండొకధైర్యం

బున నమృతానది నమూర్తి నొందించి నిజపురంబునకుం జనుదెంచి స్వర్గం

గను బుడమికిం దెచ్చటకుఁ దగినయుపాయంబుఁ జింతించి నిశ్చయింపం జాల

క ముప్పదివేలవత్సరంబులు రాజ్యంబుఁ జేసి కాలధర్మంబు నొందె నంత. 825

తే. మంత్రులయ్యంశుమంతునిఁ మహితరాజ్యమందు నభిషిక్తుఁ గావించిరన్న కేంద్ర

వరుఁ డలదిలిపుఁబుత్తుఁగాఁ • బడసియతనిఁ, జెలఁగినామ్రాజ్యమందభిషిక్తుఁజేసి.

తే. గరిమతోఁ దుహినాద్రిశృంగంబుమీఁదఁ

బ్రీతి మెఱయంగ ముప్పదిఁరెండువేల
యేండ్లు దపముఁ గావించి యభీష్టసిద్ధిఁ
గాంచఁ జాలక యతఁడు నాఁకమున కరిగె.

827

సీ. అంత దిలీపభూపాగ్రణి తాతలమరణంబు విని చాల • మనములోన
దుఃఖించి హిమశైలందుహిత యాగంగ యెబ్బంగి ధాత్రికి వచ్చుఁబరఁగ నలిల
తర్ఫణం బెట్టు లొనర్పంగఁ జేకురు నొనర వారల నెట్లు • నుద్ధరింతు
ననుచుఁ జింతాపరుండు నిశ్చయింపంగఁ జాలక ముప్పదివేలయేండ్లు

తే. రాజ్య మొనరించి బహుశాధ్వరములఁ జేసి

రమణధార్మికుఁ డగుభగీరథుని ఘనుని

సుతునిఁ గాఁ గని యతని భూపతినిఁ జేసి

వ్యాధివీడితుఁ డై దివి • కరిగె నతఁడు.

828

→ భగీరథుఁడు గంగావతరణమునకుఁగాఁ దప మొనర్చుట. ←

ఉ. ఆనరరాజసూనుఁడు మహాద్భుతపీఠ్యుఁడు వంశపావనుం

డైనభగీరథుండు నిఖిలావని నేలుచు నుండి ధాత్రికిఁ

మానుగ గంగఁ దెత్తు నని • మంత్రుల రాజ్యమునందు నిల్చి లో

నానినకొతుకంబు సెలువారఁ దపంబున కేగఁ బ్రీతితోన్.

829

వ. ఇవిధంబున నమృహిమిహి కాంశుండు గోకర్ణాశ్రమంబునకుం జని యందు.

సీ. కుడికాలు పెనువ్రేలు • పుడమిపై మోపి డావలికాలు గుడికాలుపై ఘటించి
చేదోయి బెరువ్రేలఁనూఁది మీఁదికిఁ జాఁపి జగతిఁ జూడక యేగుఁమొగముఁజేసి
కటికి వేనవియందుఁఘనచతుర్వహ్ని మధ్యమున నిల్చి మహాగ్రహంసమండ
లంబుఁ గన్గొనుచు వఁనాకాలమునవారి నడుమ నిల్పుచు నిట్లుకడు సమాధి

తే. నచలనిష్ఠ మాసాహారఁడై యమోఘు, ఘనతపోవహ్ని శిఖలులోకములఁబర్చి
ప్రళయకాలాగ్ని హేతులపగిది నేర్పఁ, దవిలియబ్దసహస్రముల్ • దపమొనర్చె.

→ భగీరథునకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై గంగాపాతము సహించుటకై యాశ్వరుని బ్రార్థింపు మనుట. ←

ఉ. అంత సమస్తలోకగురుఁ • డంబుజగర్భుఁడు వేల్పువెద్ద వా

క్కాంతఁడు మెచ్చి నిర్జరనికాయసమన్వితఁ డై రయంబునం

బంతముతో నమేయగతి • భవ్యతపం బొనరించు చున్నభూ

కాంతునిఁ జేర వచ్చి కుతుకం బలర స్సధురోక్తి ని ట్లనున్.

832

ఉ. మెచ్చితి ధారుణీరమణ • మించినవేడ్క నరం బొసంగఁగా

వచ్చితి సీతపం బుడిగి • వాకొని యిష్టము దెల్పు మన్న నా

సచ్చరితుండు దచ్చరణసారసముల్ దల సోకఁ మొక్కిలో

మొచ్చినభక్తి దేలపడ • నింపుగ నంజలిఁ జేసి యి ట్లనున్.

833

- క. నిక్కముగ నీకు నాపై, మక్కువ గలదేని దేవ * మాతాతలు పెం
పెక్కలగ నాచే సలిలము, గ్రక్కునఁ గొనువారు గాఁగఁఘటియింపఁగదే. 834
- వ. మఱియు నాతపం బమోఘం బేని భస్మ రాసులు గంగానలిల్ల న్నంబు లగుచుం
డ సాగరు లూర్ధ్వగతికిం జనువారు గాఁ బ్రసాదింప వలయు నదియునుం గాక
ఘోరం బైనయనపత్యతాదోషంబున సౌమనస్యంబుఁ గానక శోకించు చున్న
నాకు వంశకర్త లగువుత్రుల ననుగ్రహింప వలయు నని యడిగిన సర్వలోకపితా
మహుం డగువిరించి యుదంచితకరుణాకటాక్షపీక్షణంబుల భగీరథు నిరీక్షించి
మంజుమధురాక్షరవృక్షంబుగా నిట్లనియె. 835
- తే. అనఘచారిత్ర సీకోరిఁనట్ల యగును, డెందమున నింక సందియ * మందవలదు
వితతమతి నీకు నింకొకఁహితముఁ జెప్పె, దను సమాహితబుద్ధివై * వినఁగవలయు.
- చ. హిమగిరిపుత్రి గంగ నొగి * నిమ్మని పల్కితి వట్ల యిచ్చితిక
విమలగుణాఢ్య తత్పతనఁవేగము ధాత్రి సహింపఁ జాల దా
ప్రమథగణాధినాథుఁ డగుఁరాజకిరీటుఁడు దాల్చుఁగా వలెం
బ్రవిమలతేజ నవ్విభునిఁ * బ్రార్థన సేయు మమోఘనిష్ఠతోన్. 837
- వ. మఱియు నాగంగానది హిమవంతునకు జ్యేష్ఠపుత్రిక గావున దాని ధరింప నీశ్వ
రుండె యర్హుం డగు నమృతాత్మండు దక్క నన్యండు గంగాపతనవేగంబు సహిం
చుటకు శక్తుండు గాఁ డద్దేవదేవు నారాధింపును. 838
- చ. అని యిటు లానతిచ్చి యజుఁ * డాస్మపమాళికి వంశకర్తలం
దనయుల నిచ్చి క్రమ్మట ముందంబున గంగను బిల్చి యీమహా
త్మనివెనువెంట నేగుము స * ముద్ధతిఁ గోరినయప్పు డంచుఁ జ
య్యన నియమించి యాత్మనిలఁయంబునకుం జనియెక సతేఘఁ డై. 839
- భగీరథునికిఁ బరమేశ్వరుండు పాదసూపి గంగను శిరంబును విహింతు నని కరుణించుట. ←
- ఉ. అంత సరస్వతీరమణు * నానతి సమ్మహి కాంతుఁ డద్రిజా
కాంతునిఁ గూర్చి వత్సరము * గ్రక్కునఁ బాదతలాగ్ర ముర్విపై
నెంతయు మోపి బాహుయుగ * మెత్తి నిరాశ్రయఁ డై చలింప క
భ్యంతరసిద్ధి నొంది పవనాశనుఁడై తప మాచరించినన్. 840
- వ. అంత సంవత్సరంబు షరిపూర్ణం బగుటయుఁ దత్ప్రేమానంబుఁ జూచి కరుణించి
సర్వలోకనమస్కృతం డైనయమావల్లభుండు ఓనూవల్లభునకుం బాదసూపి
యిట్లనియె. 841
- క. నరనాయక నీనిష్ఠకు, నిరుపమసంతోష మొదవె * నీకుఁ బ్రియముగా
గిరిరాజపుత్రి గంగను, శిరమున ధరియింతుఁ డెప్పు * చెచ్చెర దానిన్. 842
- క. అని రాజమాళి వల్కిన, జననాయకుఁ డుల్లసిల్లి * చతురతచే న
య్యనిమేషధునిని వేడుట, యును దయ సప్నాప నాపఁగోత్రమ యంతన్. 843

తే. సంగతాభంగరంగతరంగసంగ

ఘట్టనోద్భూతరవము లోకత్రయంబుఁ

బగులఁ జేయంగ సకలదిఁగ్భాసమాన

యగుచు మిన్నేలు గగనంబు • దిగియె నపుడు.

844

→ గంగావలేపంబునకుఁ గ్రద్ధుఁడై పరమేశ్వరుఁడు దనజటాజూటంబుఁ బెంచుట. ←

వ. ఇట్లు దుర్వాస వేగంబునం బటతెంచి శివం బగుశివశిరంబునం బడి యంత నిలువక మదీయస్తోతోవేగంబున శంకరుం బరిగ్రహించి పాతాళలోకంబుఁ బ్రవేశించెడఁ గాక యని సరభసంబుగాఁ బటవం దొడంగిన నయ్యాదిదేవుండు దానియవలేపనం బెఱింగి గ్రద్ధుం డై యొక్కింత గర్వవిమోచనంబుఁ జేయుదుఁ గాక యని తలంచి వాటంబుగా జటాజూటంబుఁ పెంచిన నయ్యేఱియుమావల్ల భువిజటామండలగర్వరమధ్యంబునఁ దుపారకణమాత్రం బై చిక్కువడి తన శక్తికింబంది మహీతలంబున కవతరింప నలిప్రయత్నంబుఁ జేసి మరల వెడలు తెఱం గెఱుంగక యనేకవత్సరంబులు దిరుగుడు వడుచుండె నంత.

845

→ భగీరథుఁడు శివశిరంబునఁ బడినగంగం గానక తనం బొనరింప శివుండు కరుణించుట. ←

ఉ. ఆమనుజేంద్రచంద్రుడు వియన్నదిఁ గానక యెందుఁ బోయెనో నామది జూడఁ గోరి గణానాథు శిరంబున నెందు డాగెనే యేమి యొనర్చువాడఁ నిక • నెయ్యది కర్జ మటంచుఁ గ్రమ్మటం గామహరుం గుఱించి కుతుంకంబున ఘోరతపం బొనర్చినన్.

846

క. మేటిగ నతఁ డొనరించెడు, గాటపుడవమునకుఁ గరుణంగదుర నిజజటా జూటంబువలన శంభుఁడు, వాటముగా విడిచె దేవవాహిని నంతన్.

847

వ. ఇట్లు హిమవన్నందని యొనగంగ సర్వలోకనమస్కృతం డై నవినాకధరుని జటాజూటంబువలన నిర్గమించి బిందుసరోవరంబునం బడి నస్తప్రవాహ యయ్యె నందు హ్లాదినీపావనీనలినీసంజ్ఞంబు లగుమూడు ప్రవాహంబులు దూర్పుడెన కుం జనియె సితాసింధును చతుసంజ్ఞలు గల మూడు ప్రవాహంబులు పశ్చిమ దిక్కునకుం జనియె మఱియును.

848

సీ. దివి కేగ మదిలోనఁ • దివురుభూజనులకు నిశ్రేణు లన నూర్కి • నికరములును జెలిమిఁ దారలతోడఁ • జేయంగఁ జనుమాడ్కి వినువీధి కెగయజీవనకణములు ధర్మాత్తు లగువారి • నిర్మలకీర్తులకరణి నొప్పెడు ఘనఖండతతులు నీరీతిఁ ద్రిప్పదు • నెల్లదోసము లంచు దెల్పుచందంబునఁ • దిరుగు సుఖ

తే. వెలయ వినువీధి శరదప్రఃవిభ్రమంబు, గలిగి యొకదివ్యవాహినియలభగీర థావనీనాథువెనువెంటఁనంటియఘన, మూహములఁ బాపభూలోకమునకువచ్చె.

వ. అది మఱియు శంకరజటాజూటతటాధివాసుం డగుహిమకగునికరణముల న్నియు సర్వలోముఖత్వంబు మాని యేకీభవించి యుక్తరంగలాంఛనుని

శరీరంబుననుండి దీగె సాగి పటతెంచు చున్న చందంబున నందం బై, యల్లల కల్లోలమాలికాజోలికాకలితరథాంగబాలికాతను చ్చా యా విలాసంబులు దదీయస్తోతో వేగబాహుశ్యంబున గగనంబున నుండఁజాలక వుడమిం బడ నడరు ధారాధరమండలంబువలన నెడతెగక పడునీరమ్మదలనంపదసొంపు సంపాదింప, నిలింపులు దమకు నిరంతరజీవనం బైనమిన్నేటు వుడమికి దిగుటకుఁ జరకాలసం స్తవంబుననోర్వక బాష్పధారాపూరవ్యాజంబున వగవఁగరకినలయంబులు సాఁచి మంజువాక్యంబుల వారి ననుసయించు చున్నదో యన నంబరచుంబినముత్తుం గరంగ త్తరంగంబులు ఘుమఘుమారావంబులతో నొండొంటిందాఁక, భవద్విషయకృతాపచారదోషవిశేషంబుగా నిరయగతికింజనిన నగరధరణీతరుణీపురం దరనందనసందోహంబు నద్దలినొందింపంబూని యనుజ్ఞ వడయుటకుమదుత్పత్తి స్థానం బైనభవదీయచరణమూలంబులు నేనింప వచ్చు చున్నదాన మద్వాంఛితంబు ఫలింపంజేయవే యని కపిలమహామునిం బ్రార్థించుటకుఁ గరంబులు తిరంబుగా మొగిచెనో యని యుపమింప సొం పైనతదీయవిమలసంవర్ధిత జాంబూనదారవిందకుట్టలంబులు నయనానందకరంబు లై యలర, నమృతర సాధిదేవత సమస్తభువనజీవనం బైనతనజీవనంబునకు ననవరతనర్వతో ముఖతావిచ్ఛేదకత్వంబు సంపాదింపం దలంచి జగన్మాత నావహింపం జేసి పరి పూర్ణపరికీర్ణపరాగపటలపరిలేపనంబు సంఘటించి వినూతన కేసరవిసరహారిద్రాక్షతంబులు నమర్పించి రంజన్మకరందబిందుబృందపాద్యం బొసంగి నమంచితరం జత్కింజల్కపుంజచ్చాయదీపాంకురంబులిడి మకరందపానమ త్రమధుకరమధుగ గానమంత్రంబు బుచ్చరించుచు ముహూర్తుహుర్లుతదభంగతరంగమృదంగనిస్వ నంబు సెలంగ నర్పించినసంపూర్ణ సుధాపూర్ణకనత్కనకకలశంబులచెలుపున నలరువినూతనచారుచామికరసారనకోరకంబులఁ గలంచి బిసఖండకాండం బులు మెనవి తదీయమధురమధుపానవశంబున మదించినయంచతండంబుల పక్షువిక్షేపణసంజాతసముద్ధూతశీతలజలబిందుబృందంబులు వాయువశంబున మింటి కెగసి తత్పుతనచాతురీసమాలోకనకౌతుకాతిరేకంబున విమానారూఢులై చనుదెంచి తదుపరిప్రదేశంబునఁ జాలుగొని యున్న సిద్ధవిద్యాధరాంగనల గొప్పకప్పకొప్పలకుం జాట్రినదట్టంపుఁగ్రోతము త్రియంపునరులమొత్తంబుల గతి సతిరమణీయంబులై చూపఱులచూడ్కులకు వేడ్కఁ జేయఁ బెక్కుకాలం బుననుండి హిరణ్యగర్భుండు కమలంబున నివసించినకారణంబున నతనిమేని జగి సోఁకి కుండనపుఁజాయల నలరు కేసరవిసరంబులనడుమ వాసంబుఁ జేయుటం జేసి నిజమాలిన్యంబు దొఱంగి పుటపాకశోభితకార్తస్వరకలికానుష మూభిరామంబు లై నచందంబున నందంబు లగుకమలపరాగపటలపిశంగీకృత పుష్పంధయసముదయంబులు సరోజపరిమళరసాస్వాదనంబునం దనివి సనక

మిన్నునం జాలుగొని యున్నకిన్నరాంగనలచికురబంధంబులం జుట్టినసంతాన
కుసుమవాసన లాఘాఘ్రాణింప మింటి కెగసి జంట గూడి ఝాంకరణంబులు
సేయుచుఁ దదీయమధురగానంబున కనురూపం బైనశ్రుతినాదవిలసనంబు
హత్తింప, నాచార్యదారపరిగ్రహదోషవిశేషంబున దోషాకరుండు పవిత్రం
బైనసర్వజ్ఞనిశిరంబున నుండ నర్హుండు గాక యద్దేవదేవునిచేత వెలువరింపం
బడి ప్రవాహంబువెంటం బఱతేరఁ దుమురై నతచ్ఛకలంబులభంగి నిండు
కొని యున్నజలబుద్ధుడంబులు గలిగి సగరమహీమండలాఖండలతనజాతసమా
జాతాఘవ్రాతంబుల నత్తైఱంగున నుడిఁ బెట్టెద నింక సందియంబునొందకు మని
యమృహానది భగీరథనరేంద్రచంద్రునకు సాంద్రానందంబుగాఁ దెల్పిన ట్లుల్లసి
ల్లునుల్ల పెల్లునకుఁ దల్ల డిల్లుచు నుత్కుల్లనల్ల లితహల్ల కాంతర్బహిర్గతమ త్రమధు
ప్రతప్రాతంబులు సుశివడి మునుంగ నిత్తైఱంగున మదీయపావనజీవనంబులఁ
గనుంగొనినవారిమునింగినవారికలుషప్రాతంబుల వారెంతు నని యత్తరంగి
ణిమణి యెల్లవారి కెఱింగించె నని యుపమింపం దగి యలర, నద్వివృవాహిసీ
రత్నంబు దనకుం గలమహిమాతీరేకం బితరతరంగిణులకు లే దని యుభయ
తలనలతక్కారండవలనస్వనమిషంబున నాడుచు నవ్వినచిఱునవ్వచందం
బున నందం బగుపాండురడిండీరఖండకాండంబులు గాండంబులపై మెండుగ
నిండుకొని నిండువేడుక నెఱప, భగీరథమహిపాలునిపైఁ బాడమినరుద్రదే
వునికరుణారసంబు వాహినీరూపంబు నొంది సితశతపత్రాతపత్రంబులతోఁ
గాశచామరంబులతో రంగద్భంగసంగీతనాదంబులతో రథాంగదంపతినిష్ఠోష
సాహోనినాదంబులతోఁదరంగపాళీ కేళీకలితమరాళీగణంబులు మంజులశబ్దంబుల
జోహారు సేయఁ గల్గలమాలికావరస్పరసంఘటనసంజాతబహుళస్వనంబులు
మంగళతూర్వస్వనంబులఁ దెలుపఁ జలిమలనుండి భగీరథమహీమండలాఖం
డలునివెంట భూలోకంబుఁ బావనంబు సేయుటకు మీఱిన కోరికతో నూరే
గుఱుఁ జనుదెంచు చున్నదో యని యుత్పేక్షింపం దగి పట్టరానివేగంబున
మట్టు మీఱి యిట్టట్టు గదల్చు రాక యెదురు దట్టించినబెట్టిదంబు లగుపెనుగ
ట్టల నెల్ల బట్టబయలు సేయుదు భగీరథునిమనోరథంబు సఫలంబుఁ జేయు
టకు దుర్వారవేగంబున నరుగుదెంచు చుండె నప్పడు.

851

క. ఎడతెగక మింటివలనం, బడియెడుఘనమత్స్యకచ్ఛపంబులచేతఁ

వడిఁ బాటుజలముచేతను, బుడమి కడువిచిత్రభంగిఁ బాలు పై యొప్పెన్.

క. దితిబారులచే విలస, ద్విత్తతతదీయావతంసాదీధితిచేతఁ

గతతోయద మగు గగనము, శతాంక మయిన క్రియనలరె సాంద్రద్యుతియై.

తే. చంచలము లైనమత్స్యకచ్ఛపవిహంగ, శింశుమారగణంబులచేత నపుడు

గగన మొప్పారె మఱియు భాస్కరకులాభి, శీతకరదీప్తశంపలచేత బోలె.

తే. మఱియు గగనంబు సంకీర్త్యమాణవిమల

ఘనవనోత్పిడహంససంఘములచేతఁ

బరివృతం బయి శౌరదాభ్రములచేతఁ

బరివృతం బైనకరణి నొచ్చెరు వొనర్చె.

855

క. రొదనేయుచు నుడి దిరుగుచు, నెదు రేగుచు గగనమునకుఁ నెగయుచు వడితోఁ

బదవడి ధర్మపై వ్రాలుచు, ముదమునఁ జనుదెంచె గంగఁ భూపతివెంటన్. 856

క. ఏమార్గమున భగీరథ, భూమిశలలామ మరిగెఁ బాలువుగ నదియుం

బ్రేమ దళుకొత్త రయమున, నామార్గముఁ బట్టి చనియెఁ నాతనివెంటన్.

వ. అప్పుడు.

858

చ. నరసింహగర్భఁ డాది యగుఁసర్వదివౌకను లమ్మహావగన్

నరసతఁ జూచువేడుకఁ బ్రసన్నమణిమయహారచేలనూ

పురమకుటాంగదాదినరఁభూషణముల్ ధరియించి మించి యు

ష్పరమున నిల్చి మ్రొక్కి బహుభంగుల సంజలిఁ జేసి యింపునన్.

859

చ. అతులితభక్తియుక్తులయి యన్నది నందఱు వేయునోళ్లఁ బ్ర

స్తుతు లొనరించి నేర్పుమెయిఁ దోరపువేడుక గట్లఁ జూడ నం

చితగతి డిగ్గి తద్విమలశీకరపజ్జులు మీఁద వ్రాలఁగాఁ

జతురతఁ బుణ్యతీర్థములఁ స్నానముఁజేసి జపించి రెంతయున్.

860

శా. ఆనందంబునఁ గూడి యాడిరి పదఃపవ్యక్తంబుగా నచ్చరల్

నానాసూనవితానమాలికల సందం బొప్ప నర్పించి రా

మానిశ్రేష్ఠులు మ్రోసె నొర పటుశుంభత్కార్యనిర్దోషముల్

గానం బున్నతి నల్పి రత్నవదనుల్ గల్యాణభావంబునన్.

861

క. సురసిద్ధసాధ్యకిన్నర, గరుడోరగాయక్షదైత్యగంధర్వాదుల్

బహుతెంచుచుండి రప్పుడు, ధరణీపతిరథమువెంటఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

862

—|| జహ్నుమహామని గంగానది యంతయు మ్రింగుట. ||—

క. తనపావనజీవనములఁ గనువారిముచుంగువారికలుమోఘంబుల్

మనుముట్టఁ గొట్టిపెట్టుచు, ననిమిషనది నృపునివెంటఁ నరుదెంచె రహిన్.

మ. అను వందం దగ జహ్ను వయ్యెడ మఖం బారూఢిఁ గావింపఁ ద

ద్వనయజ్ఞాయతనంబు వారిమయముం గావించినన్ దానిఁ జ

య్యన నీక్షించి బభా యటంచుఁ గుపితుం డై యమ్మహాపుణ్యఁ డా

ననగోళంబుఁ దెరల్చి మాను లరుదండ నిన్గె నవాహినిన్.

864

ఉ. ఆమహిమంబుఁ గన్గొని మహర్షులు తేభవరుల్ భగీరథ

కృపారసేతయున్ వివిధమార్గములం దను సన్నుతింపఁగా

నాముని వెండి తా నుమిసి యన్నది నెంగిలి నేయ నొల్ల కెం

లో ముద మొప్పఁగా విడిచెఁ, దోడన కర్ణ బిలంబులకఁ రహిన్. 865

వ. అప్పు డమ్మహానదిం జూచి దేవతలు జాహ్నువి యని పొగడి రిల్లు జహ్నుకర్ణ
బిలంబువలన నిర్గమించి మరల నెప్పటియట్లు నప్పుడమితేనిరథంబు వెనుకొని
మహామహిమాతిశయంబునం జని సాగరంబునం గలసి కడలెత్తినిండి వెల్లిగొని
రసాతలంబునకు డిగ్గి భగీరథునిమహాప్రయత్నంబు సార్థకంబుగా నమ్మ
హానది భస్మరాశీకృతులై యున్న సాగరులమీదం బ్రవహించినఁ దక్షణం
బాసాగరులు వీతకల్పమై త్రిదివంబునకుం జని రప్పు డచ్చటికిం జనుదెంచి.

—|| బ్రహ్మ భగీరథునిఁ బ్రశంసించి వరంబు లొసంగుట. ||—

ఉ. అంబుజసంభవుండు ముదఁమంది భగీరథుఁ గాంచి పల్కునో
యంబుజమిత్త్రీవంశకలఁశాంబుధిచంద్ర మహీవరేంద్ర యీ
యంబుధియందు నెందనుకఁ నప్పులు భాసిలు నంతదాక ని
క్కంబుగ నీదుతాతలు సుఖంబులఁ గాంతురు నాకమం దొగిన్. 867

వ. మఱియును.

868

సీ. దివ్యభూషణములు • దివ్యాంబరంబులు దివ్యమాల్యంబులు • దివ్యగంధ
ములఁ దాల్చి ఘనదివ్యఃకూర్మలఁ గైకొని దివ్యభోగముల వఁర్తింతు రింక
నినవంశ యిది మొద • లీనదినిపేర భాగీరథి యనంగఁ • బ్రణతి కెక్కు
నదిగాక త్రిపథగఁ యనంగ సరిద్యర యనంగ జాహ్నువి యన • నలరు ధాత్రిఁ

తే. దవిలి యీధునిలోన నీఁతాతలకు స

మంచితంబుగఁ దర్పణ • మాచరించి

కోర్కితోడఁ బితౄణముఁక్తుడవు గమ్ము

జనవరేంద్ర సత్యవ్రతిఁశ్రవుడ వగుచు.

869

తే. ధర్మవంతులలోన నుత్తముఁ డనంగ, భూరియశుఁ డన సత్యంతఃశూరుఁ డనఁగ
ఖ్యాతి వడసిననీదుముఁత్తాత యైన, సగరుఁ డిప్పని సాధింపఁ • జాలఁ డయ్యె.

తే. అంశుమంతునిచందాన • సధిక తేజఁ

డంశుమంతుఁడు మీతాత • యమరతటినిఁ

దెత్తు నని యత్న మొనరించి • తెచ్చుటకు ను

పాయ మెంతయు నెఱుంగక • పోయె సతఁడు.

871

తే. అనఘ రాజర్షి ఘనుఁడు మహర్షి తేజఁ, డమితతపమున మత్సముం • డగుదిలీప
సృవుఁడు మీతండ్రి గంగ నార్థించి వడయఁ, జాలక దివంబునకు నేగెఁజనవరేణ్య.

మ. మును మీపెద్దలు గాఢనిష్ఠరతపంబుల్ నేసి సాధింపఁజా

లనియిక్కార్థము నేడు నీవలన సార్థం బయ్యె నీయంతధ

న్యుని నెవ్వని నెఱుంగ ముజ్జగమునఁ • భూమీశ గంగానదీ

కనదుత్తుంగతరంగమంగళనమాఖ్యం బొందు మిం పారఁగన్.

873

- చ. అరయ సమస్తదుణ్ణాకారులై నిజవంశకర్తలై
పరమపవిత్రులై జగతిఁ భాసిలుపుత్రులఁ గాంచు మింక ని
ద్వజ నొగి సర్వధర్మసుకృతంబులకుం దగ నాలవాల మై
వజలితి విందుఁ గ్రుంకి సరఃవర్య కృతార్థత నొందు మెంతయున్. 874
- మ. అని దీవించి విరించి సప్తదరసఃవ్యాకోచచిత్రాబుఁడై
చనియెం బిమ్మట నాతఁ డాతటినిలోఁ న్నానంబుఁ గావించి గొ
బ్బున సిద్ధాత్మకుఁడై పితామహులకుం బుణ్యోదకం బిచ్చి మి
చినప్రీతిం గృతకృత్యుఁడై మరల వచ్చె నీవ్విటి కింపారగన్. 875
- క. వచ్చిన సరవతిఁ గనుఁగొని, చెచ్చెరఁ బురజనులు మదముఁ జెందిరి మేనం
జొచ్చినప్రాణముఁ గనుఁగొని, క్రచ్చట నలరాకుసర్వశరణముల క్రియన్. 876
- వ. ఇట్లు పురంబుఁ బ్రవేశించి సకలప్రజానురాగంబుగా రాజ్యంబుఁ బరిపాలించు
చుండె నని చెప్పి వెండియు విశ్వామిత్రుం డిట్లనియె రాజనందనా పరమశుభం
బైనయీగంగావతరణోపాఖ్యానం బవ్యగ్రండై యెవ్వండు విను నతండు
సర్వపాపవిముక్తుండై సర్వకామంబులంబొంది యాయుఃకీర్తిలాభంబు వడయు
దేవతాపితృగణంబు లతనికొఱకు సంతోషింతురు మఱియు నిది ధన్యంబును
యశస్యంబును స్వర్గ్యంబును నాయుష్యంబు నై యొప్పు. 877
- క. అని మునిపతి గంగాకథ, వినిపించినఁ జిత్త మలరఁ బిని క్రమ్మట న
మ్మునిపరిబృథునిఁ గనుఁగొని, యినకులవర్ధనుఁడు రాముఁ డిట్లని పలికెన్. 878
- మ. ఘనకీర్త్యన్విత నేడు మీవలన నీగంగాప్రభావంబుఁ బ
ర్వినమోదంబున నానుపూర్విని దగఁ పింఱిం గృతార్థుండ నై
తిని మీ కీయఖిలప్రపంచకథ లెంతే బాణిసిరంబుగా
యని యగ్గించుచు రాజపుత్రులు ప్రభూతాశ్చర్యులై రత్తఱిన్. 879
- వ. ఇట్లు పరమానందంబు నొంది. 880
- మ. అను వందం దగ మందనుందరసమీఁరాందోళితైలాసుగం
ధనికుంజాంతమునం దమందముద ముందం గూర్చి యారాత్రి వే
గిన మర్నాడు ప్రభాతకాలమునఁ దాతీరంబులం గ్రుంకి గొ
బ్బునఁ బూర్వాహ్నికకృత్యముల్ నలిపి సంపూర్ణప్రభావంబునన్. 881
- చ. మునిపతిఁ గాంచి మ్రొక్కి రఘుపుంగవుఁడంజలిఁ జేసి పల్కె నో
యనఘ భవన్తుభేరితసమగ్రవియత్తటిసీప్రభావమున్
వినుటకతంబునం గరము పేడుక నీనిశ స్వల్పకాల యై
చనియె జగత్ప్రీతస్తగుణఃచాతురి ధన్యుడ నైతి నీకృపన్. 882
- వ. మునీంద్రా హిరణ్యగర్భసమానుండ నై సమీరాక యెఱింగి మహర్షు లాఠో
హింపం దగినరమణీయబోతం బాసన్నం బై యున్నది దీని నాఠోహించి భాగీరథి

ను త్తరించి యవ్వలం బోద మనిన నమ్మహరి శ్రేష్ఠం డట్ల కాక యని యాయ
కొని మునినమేతుం డై రామలక్ష్మణనిహితంబుగా నావ యెక్కి యమ్మహానది
ను త్తరించి తదు త్రరతిరంబుఁ జేరి యచ్చటిమునిగణంబులం బూజించి యచ్చట
నొక్కింతసేపు విశ్రమించి కొండొకదూరం బరిగి. 883

శా. భూకాంతామణిఫాలభూషణ మనాఁ • బొల్పొంది నానావిధా
స్తోక శ్రీకర మై కనుంగవకు నెంతో వేడ్కఁ బుట్టించుచుం
బ్రాకారావృత మైనయొక్కపురముఁ • భాన్వన్వయాంభోధరా
డ్రాకాబుండు రఘూత్తముండు గని యుల్లంబందు నుల్లాసి యై. 884

చ. కరములు మోడ్చి మంజుగతి • గాధికుమారునిఁ జూచి పల్కు నో
పరమమునీంద్ర మ్రోల నొకపట్టణ మాసురలోకతుల్య మై
గురుతరపుణ్యసంపదలంకుం గని యై తనరారు చున్న దె
వ్వరిపుర మెద్ది నామము ధ్రువంబుగ నా కెఱిగింపు మింతయున్. 885

— విశ్వామిత్రుండు శ్రీరామునికి సముద్రమథసవృత్తాంతం బెఱిగించుట. —

వ. అని యడిగిన గాధేయుండు కృపావిధేయుం డై యప్పురివృత్తాంతంబు శక్ర
కథాపూర్వకంబుగా నిట్లని చెప్పం దొడంగె. 886

చ. విడువక యాదికాలమున • వేల్పులు దైత్యులు మైత్రితో సుధం
బడయుద మంచు మాధవుని • పంపున వాసుకీ ద్రాడుఁ జేసి యె
క్కుడుతమి మందరాచలము • గొబ్బునఁ గవ్వముఁజేసి యుగ్రు లై
కడువడి దోర్బలంబు లెనఁగం గలశాంబుధిఁ ద్రచ్చి రుద్రతినే. 887

వ. ఇట్లపారబలసంపన్ను లై రాక్షసులు ఘణంబులును దేవతలు పుచ్చంబును
బట్టి సవ్యాపనవ్యపరిగ్రహావిశేషంబు లేర్పడఁ బెక్కుసంవత్సరంబులు దరువఁ
దరిత్రా డైనవాసుకీశిరంబులు మహోన్నతంబు లై సగండ్లైలంబులఁ గఱ
చుచు హాలాహలవిషంబునుం గ్రక్కిన నది కాలాగ్నిసదృశం బై దేవాసుర
మనుష్య సహితం బైనజగం బంతయు దహింపం దొణంగిన దాని సహింపం
బాలక. 888

— ఇపుండు దేవతలచేఁ బ్రార్థితుఁడై విష్ణునాసతి హాలాహలంబును మ్రింగుట. —

క. శరణార్థు లై దివౌకసు, లరు దారంగ రక్ష రక్ష • యనుచు సుమాధీ
శ్వరుకడకుం జని భక్తిం, గరములు ముకుళించి వినుతిఁ • గావించి రొగిన్.

ఉ. అత్తఱి శంఖచక్రధరుఁ • డైనరమావతి సర్వదేవతా
సత్తముఁ డీశ్వరుం డటకుఁ • జయ్యన వచ్చి యుమాధిపాధు స
త్పుత్రమహాలధారి దివిజోత్తముఁ గన్గొని భూరిసమ్మదా
యత్తమనస్కుఁ డై పలికె • నాస్యమునం జఱునవ్వ దోషగన్. 890

చ. వినుము సురేశ నీ పఖలవేల్పులలోఁ గడుఁ బెద్ద గావునం

బనివడి నిర్జరాసురులు పట్టి మధించెడువార్ధిలోపల

మునుకొని బల్బడిక మొదలఁ బట్టినయావిష మగ్రపూజగా

మనమున నెంచి కైకొని సమస్తజగంబుల నుద్ధరింపవే.

891

వ. అని పలికి వానుదేవుం డంతర్ధానంబుఁ జేసెన.

892

తే. సురల కొదవినభయమును బూచి శౌరి. వాక్య మాలించి యలభగఁ పంతుండైన హరుఁడు హాలాహలవిషంబుఁ నమృతకబళి, మల్లమింగియంతర్దిత్తుండయ్యెనుపుడు.

— మందరగిరిని విష్ణువు కూర్చున్నప్పుడు పీఠమొదల ధరించుట. —

వ. అంత దేవాసురులు వెండియు సముద్రంబు మధింపం గొడంగిన.

894

అ. మొనసి మందరాద్రి పవరాశినిర్మగ్న, యై రసాతలంబుఁ జేర నపుడు దానిఁ బూచి సురలు దైత్యాంతకుం డైన, విధుని శరణ మొంది వినుతిఁజేసి.

వ. దేవా నీవు సమస్తభూతంబులకుఁ బరమగతి వందు విశేషించి మాకు శరణ్యుం డవు గావున జలరాశిలోన మునింగినమంథానశైలంబుఁ గ్రమ్మఱ నుద్ధరించి మమ్ము రక్షింపు మని ప్రార్థించిన.

896

తే. వారిమొఱ విని భార్గవీపల్లభుండు, కమరరూపంబుఁ గైకొని పంధిలోన మునిగి శైలంబుఁ బైకెత్తి మూఁపుమీఁదఁ బరగనిడికొని జలధిపైఁ బ్రవవ్వలించె.

వ. ఇట్లు రమావల్లభుండు మందరశైలంబుఁ గమతాకారుం డై తనవీపునందు ధరించి దానియగ్రంబు కిరంబులం బట్టికొని దేవతామధ్యంబుననుండి య పారబలంబునఁ బెక్కువర్షంబులు మధించిన నందు మొదల దండకమండలు హస్తం డై ధన్వంతరి పుట్టెఁ బదంపడి రూపయావననంపన్ను లయినయవ తులు పెక్కుండు పొడమిరి నిర్మధనంబువలన నప్పులం బొడమినకారణంబుల నయ్యంగన లప్పరనలనం బరగిరి వారలలోన నఱువదికోల్లయప్పరనలు ప్రధా నభూత లైరి వారిపరిచారికాజనం బసంఖ్యం బై యుండు వారి దేవదానవులు ప్రతిగ్రహింపమింజేసి వారు సాధారణ లైరి వెండియుం దిరువ నందు వరుణ కన్య యైనవారుణి యనుసురాధిదేవత పొడమి పరిగ్రహించారంబుఁ జేయు చున్న దాని రాక్షసులు గైకొన రోసి విడిచిన దేవతలు పరిగ్రహించిరి నాటంగోలె సురాపరిగ్రహణంబున దేవతలు సుర లైరి మఱియుం దిరువ ను చైశ్శ్రవం బనుహయశ్రేష్ఠంబును మణిరత్నం బగుకౌస్తుభంబును సుత్ర మం బగునమృతంబునుం బుట్టిన నయ్యశ్వంబును శక్రండు గైకొనియెఁ గౌస్తు భంబు విష్ణువక్షంబున వెలింగె నయ్యమృతంబు నసురులు చేకొనిన నహింపక.

మ. అనిమేషు ల్కడు నుగ్రులై చటులనానామోఘహేతిద్యుతు ల్వినువీధిం గడుఁ జిత్రభంగి మెఱయ ప్నీరాంకులై వానవా రినికాయంబుల దాక వారు నలువారిం దాకఁ ద్రైలోక్యమో హనసంగ్రామము సెల్లె నయ్యుభయసైన్యశ్రేణికి న్రాఘవా.

899

—|| విష్ణువు మోహినీవేషంబున నమృతంబు సురలకుఁ బంచిపెట్టుట. ||—

మ. అపు డానందకపాణి రమ్య మగుమాఁయామోహినీరూపముం
గపటత్వంబునఁ దాల్చి దైత్యవరుల • న్వంచించి పీయూషము
న్నిపుణత్వంబునఁ గ్రమ్ముటం గొని వెనక • దేవాళి కందీయ వా
రపురూపంబుగఁ గ్రోలఁ జూచి ఘనశోఁపాటోపు లై రాక్షసుల్. 900

చ. అమరులఁ దాణి దారుణవఁరాయుధదీప్తులు నింగి ముట్టఁగా
సమర మొనర్ప వేల్పులు ప్రసన్న సుధారసపానజోగ్రతే
జమున నసాధ్యులై హరిలఁసత్కృపఁ దోడ్పడి విక్రమింపఁగా
సమరవిరోధులం దునిమి • రాజి నఖండపరాక్రమంబునన్. 901

వ. ఇట్లు నిలింపులు రణంబున నసురుల నందఱ నిశ్శేషంబుగాఁ బరిమార్చిన నిలింప
వల్లభుండు విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై దేవర్షిగంధర్వచారణసహితంబుగా
నమరావతీకిం జని జగత్ప్రియంబుఁ బరిపాలించు చుండె నంత. 902

మ. తనపుత్రు ల్సమరంబులో నవతినఁతానంబుచేఁ జచ్చినా
రని విన్నంతనె పుత్రమోహమున శోఁకాక్రాంత యై వ్రాలి దూ
లివధైర్యంబున నొక్కనాఁడు దితి యుద్రేకంబునఁ బ్రాణనా
ధునితో నిట్లనె శోకపావకశిఖాదోధూయమానాంగి యై. 903

—|| దితికిఁ గళ్యపుం డింద్రుని జయించుఁ బుత్రునిఁ బడయ వరం బొసంగుట. ||—

శా. దేవా వేల్పులు మించి ఘోరరణవీధి స్పృక్తుమారావళిం
బ్రావీణ్యంబున విష్ణుదేవుకరుణ • న్నర్దించిరిం కేమి నీ
సేవ లేయుచుఁ బుత్రహీన నగుచున్ • జీవించు దోశ్యక్తిచే
దేవేంద్రుం బరిమార్చుపుత్రునిఁ గృపాదృష్టి స్సృనిసాదింపవే 904

తే. అనపు డనుకంప గదురఁ గళ్యపుఁడు పలికె
నబల వ్రతనిష్ఠ శుచి నై సహస్రనర్ష
ములు గడువ నట్టితనయుండు • గలుగు ననుచు
వర మొనఁగి యమృతహామనిఁ నరుఁడు ప్రీతి. 905

వ. తనహస్తంబున నమృతాదేవియుదరంబు సంస్పృశించి పుత్రోత్పత్తిరూపం బైన
శుభంబు గలుగుఁగాక యని యనుగ్రహించి తపంబునకుం జనియె నిట్లు కళ్య
పుండు సననయనంతరంబ యద్దేవి బలవంతుండును మహేష్వాసుండును
సితిజంఘను సమదర్శనుండు నై నకొడుకుం బడయుదు సని కళ్యపోక్తప్రకారం
బున వ్రతం బంగీకరించి కుశస్థవనంబునందు దారుణక్రమంబునఁ దపంబుఁ
జేయు చుండె. 906

—|| ఇంద్రుఁడు కపటంబునఁ బరిచరించుదు దితిగర్భంబును ఖండించుట. ||—

ఉ. అంత నెఱింగి దంభవినయం బెవఁగన్ దితిపాలి కేగి జం

భాంతకుఁ డించు కైనఁ దనఁవ్యాజము గన్పడ కుండ మాటియ

కాంతమనం బెఱింగి యతిఁగౌరవ మొప్పుగ భక్తియుక్తుఁడై

సంతస మంకురింపఁ బరిచర్య లొనర్చుచు నుండె నిష్ఠ మై.

907

వ. ఇట్లుశ్రమాపనయనంబు లగుగాత్రసంవాహనంబుల జలాగ్నికుశకాష్ఠఫల
మూలప్రదానంబుల నిత్యంబును దిటికీ బరిచర్యఁ జేయుచుండె నంతఁ దొమ్మ
న్నుటతొంబదియబ్దంబులు సననయనంతరంబ.

908

చ. అపు డొకనాఁడు మానిని రఁహస్యము దాచఁగ లేక భూమిభృ

ద్రిపుఁ డొనరించునేవకు మఁదిం గడు సంతస మొంది మోమునం

గృహ దళుకొత్త నయ్యనిమిఁపేంద్రునిఁ గన్గొని పల్కె నక్కటా

కృపణమనన్కులం దెలియ • లేదు గదా యువతుల్ రఘూత్తమా.

909

సీ. వాసవ వినుము భవత్పుమానుని నొక్కకొడుకును బడయంగఁ • గోరి యేను
గళ్యపుఁ బ్రార్థింపఁ • గరుణతో వెయ్యేండ్లు వితతంబుగా దృఢఁవ్రతము సల్పి
తేనియుఁ గల్గునంఁచానతి యొసఁగెఁ గావున నింకఁ బదియేండ్ల • కనఘమూర్తి
యనుఁగుఁడమ్ముండు నీకవతార మండెడుఁ గడఁగి మీరిరువు లేకత్వ మొంది

తే. మొనసి క్షీరోదకన్యాయమునఁ దనర్చి

మూఁడు లోకంబు లొక్కట • భూరిసత్వ

మహిమ రక్షింపుఁ డనోన్యమైత్రి గలిగి

యనుచు నిర్వాప్యజముగఁ బల్క • నాలకించి.

910

క. తరుణియుదరస్థుఁ డగువాఁ, డరయఁగఁ దన కరి యటంచు • నతని వధింప
న్వర వెఱుంగక తఱి నరయుచు, స్థిరమతి నింద్రండు సేవఁ • జేయుచు నుండెన్.

వ. అంత నొక్కనాఁ డత్తలోదరి పులోమజాకాంతం డొనరించుబహువిధోపచా
రంబులు దనహృదయంబునకు ముదాపహంబు లై తనర శారీరసుఖంబులు మరిగి
వ్రతదీక్షాసమయభంగం బెఱుంగక కాలచోదిత యై మధ్యాహ్నసమయమున
మఱచి కాలఁడ తలయంపిగా సుఖనుష్ఠి వహించిన.

912

చ. ఇది సమయం బటంచు దివిఁజేళ్వరుఁ డుల్లము పల్లవింపఁగా

భిదురముఁ గేలఁ బూని జలిఁపించుచు ధీరత యోగశక్తిచే

సుదరములోనఁ జొచ్చి రయఁ మొప్పుగ దిత్తుదరస్థబాలకుఁ

గదురుచు సప్తఖండములుఁగా సరికెం దనకోర్కి దీరఁగన్.

913

ఆ. రాజ్యకాంక్షఁ జేసి • రాజులు సతి నైన, బాలు నైనఁ జంపఁ • బాలుపడుదు
రఘుభయంబు వారి • కనిశంబు నది దోష, మనఁగ విసమె రఘుకులాబ్ధిచంద్ర.

వ. ఇట్లు బలారాతిచేత వ్రేటు వడి దితిగర్భంబు యెలుంగెత్తి బిట్టెడ్చిన నదరిపడి
దితి మేల్కొంచె నప్పు డన్మఘువుండు మారుద మారుద యనుచు లఘురీతిం
బలికి వృధాగర్భం బేల వధిం చెదవు చాలుఁ జా లుడుగు మని పలుకుదితివాక్యం

బాకర్ణించి రయంబునఁ దద్గర్భంబు నిర్గమించి వచ్చి తనచేసినయపకారంబునకుఁ
గినుకఁ బూని శపించునో యని శంకించి యొడలు వడంకఁ బ్రదక్షిణపూర్వ
కంటుగాఁ బ్రణామంబుఁ గావించి నిటలతటఘటితకరపుటుం డై గుణవలీ
మతల్లి యగుతల్లిమోల నిలిచి యిట్లనియె. 915

క. ప్రతనిష్ఠాభంగం బది, మతిఁ దలఁపక నుక్తభంగి • మానక నిద్రిం
చితి వాదోపంబున నీ, గతి నాచే లూన మయ్యె • గర్భము తల్లీ. 916

వ. అదియునుం గాక. 917

క. తటి యెఱిగి రిపు వధించుట, నిరుపమధర్మంబు గాన • నీయుదరమునం
బెరిఁగెడుబాలుడు మది నా, కరి యని ఖండించినాడ • నలుగకు మింకన్.

క. నా విని గర్భము వృథ యై, పోవుటకు దురంతదుఃఖిపూరితమతి యై
దేవేంద్రునిఁ గని యపు డ, ద్వేవి మది నిచుక విడిచి • ధీరతఁ బలికెన్. 919

క. సురలోకనాథ నీయం, దరయఁగ దోషంబుఁ గాన • మరు దారఁగ మ
ద్దరితమున నయ్యె నింకయు, దురితహరుని నిన్ను దూఱ • దోషము వచ్చున్.

వ. స్వయంకృతాపరాధంబున నైనకార్యంబునకు వగనం బని లేదు నిరపరాధి
వైననీ కపరాధంబు నేయం బూనిన దైవంబు సమకూర నిచ్చునే యింక
సేనస్తఖండంబులు సీచేత మారుద యని పలుకంబడినవి గావున మారుత
సంజ్ఞకంబు లై యుండు నదియునుం గాక యానహ ప్రపహసంపహోద్వహవి
పహపరివహపరావహోభ్యలం గలసప్తవాతాభిమాన దేవతలం దొక్కటి బ్రహ్మ
లోకంబునందును నొక్కటి యింద్రలోకంబునందును నొక్కటి యంతరిక్షం
బునందును దక్కిననాలుగు నాలుగుదిక్కులయందును బ్రసర్తిల్లుచుండు నట్టి
సప్తవాతస్కంధంబులకు నాయకులం జేసి సప్తఖండంబు లై నమత్పుత్రుల
రక్షింపు మనిన సతం డట్ల కావించి యద్దేవిచేత ననుజ్ఞాతుం డై నాకంబునకుం
జనియె సీదేశమందున నాఖండలుండు దితికి శుశ్రూషఁ గావించె నని పల్కి
విశ్వామిత్రుండు వెండియు రామచంద్రున కిట్లనియె. 921

తే. పొనఁగ నిత్యోకునకు నలంబునకు మున్ను

పుట్టినట్టివిశాలుఁ డఃస్కూపమాళి

పుడమి యేలి విశాల యఃస్ఫుర మొనర్చె

నిచట రాజేంద్ర తనపేర • నింపు మీఱ.

922

తే. ఆవిశాలునిపుత్రకుం • డైనహేమ

చంద్రునకుఁ బుట్టె ఘనుఁడు సుచంద్రుఁ డతఁడు

పరగ ధూమ్రాశ్వ సతఁడు సృంజయునిఁ గాంచె

నతఁడు సహదేవు నతఁడు కుశాశ్వఁ గాంచె.

923

తే. ఆకుశాశ్వుడు సోమదాత్రాఖ్యుఁ గనియె

నతఁడు కాకుత్స్థుఁ గాంచె నాయ్యవనివిభుఁడు
సుమతి యనువానిఁ గనియె నానుమతి యిప్పు
దీవిశాలపురం బేలు + నిద్దయశుఁడు.

924

వ. మఱియు నిత్యైకుప్రసాదంబున వీ రందఱు నైశాలికులనం బ్రసిద్ధి కెక్కి దీర్ఘా
యువులును మహాత్ములును వీర్యవంతులును బరమధార్మికులును నై యుండు
రీరాత్రి యిచ్చట వసియించి యెల్లి మిథిలకుం బోద మని పలుకు చున్ననమ
యంబున.

925

—|| సుమతి యనురాజు విశ్వామిత్రుని బూజించుట. ||—

చ. ఘనతరనుప్రభావుఁ డగుకాశికసంయమినాథురాకయు

న్విని సుమతిశ్రమాపతి నవీనముదంబుధిపూరమగ్నుఁ డై
తనదుపురోహితుల్లితులు + దాసులుఁ జుట్టలు వెంట రారయం
బునఁ జని కాంచి యమ్మునికి + మ్రొక్కి సవర్య లానర్చి యిట్లనున్.

926

మ. అనిశంబు స్త్వాదయప్రపంచము సముద్యద్భూరి తేజంబుచే
నను నై మించెను లోచనాంబురుహముల్ + వ్యాకోచతం జెందెఁ జ
య్యన దట్టంపుఁ దమచ్చట ల్విరిసె వాస్వావృత్తి చేకూరె నేఁ
డను వయ్యెం గద యిన్ని మా కిచట విశ్వామిత్ర మీరాకచేన్.

927

క. మాన్యుఁడ వగుమిశ్రపచే, ధన్యుండను బేరు గలవాదాన్యుండను రా
జన్యులలో మాన్యుఁడ సౌజన్యులుతుండ నైతి నేఁడు + సంయమివర్యా.

928

ప. అని బహుప్రకారంబుల నన్నుతించి యెండ్లోదులకుళలప్రసంగంబులు గడ
పినయనంతరంబ విశ్వామిత్రునియరుగెలంకుల నలంకృతు లై సూర్యసోముల
చందంబున నింద్రోపేంద్రులకై వడి యశ్వినీ దేవతలపొందున మనోహరాకా
రంబులం దేజరిల్లు చున్న రామలక్ష్మణులం జూచి కాశికున కిట్లనియె.

929

సీ. గజసింహగమనులు + ఖడ్గతూణీధనుర్ధరులు శార్దూలవిక్రములు రాజ
సింహులు గుణరూపచేష్టితంబులఁ బరస్పరసమానులు చారుఁచంద్రముఖులు
రమణీయమూర్తులు + కమలపత్రవిశాలనయనులు సుగభువానంబు విడిచి
ధరణికి వచ్చినఁ సురలక్ష్మి వడిఁ గ్రాలువారు దస్రలభంగి + వజ్రలువారు

తే. రాజభానులగతి దివ్యతేజమున హ, రిన్ని కాయము వెలిగించు + చున్నవారు
ధీవరేణ్య వీరెవ్వరు + తేవనమున, నేల చనుడెంచి రిచటికి + నింత చెవుమ.

930

క. మునినాథ నీతవంబును, ఘనకీర్తియుఁ దనువు లిట్లు + గైకొని వెంటం
జనుడెంచె నొక్కొ హరివారు, లన నొప్పెడువీరిచంద + మానతి యీవే.

931

క. అన విని మునిపతి సుమతిం, గనుఁగొని యిట్లనియె వీరు + కాకుత్స్థవరు
ల్లనమతులు రామలక్ష్మణు, లనువారలు దశరథాధిపాతృజులనఘా.

932

నీ. రాజేంద్ర నాచేతఁ • బ్రార్థితు లై వేడ్క జంటగా నావెనుఁవెంట వచ్చి
తాటక యను ఘోరఁదానవి ఖండించి పరఁగ మారీచనుఁబాహు లనెడు
దైత్యుల సంగ్రామఃతలమున భంజించి కరుణతో నాదుయాఁగంబుఁ గాచి
జనకుజన్మముఁ జూడఁ • జను చున్న వారలు ఘనులు సాపౌఘులంఁఘనులు శౌర్య
అ. ధనులు పుణ్యఘనులుఁనన విని నుమతి య, చెరువు గదురఁ బూజఁ•జేసియుఁ దన
యింట నాఁటిరాత్రి యెలమితో నిడుకొని, వేఁగుటయును భక్తివిషయ మెనఁగ.

తే. అతిథినత్కారము లొనర్చి • యనుప నతని
వీడ్కొని రఘూత్తములు మునిఁవితతి వెంట
రా విదేహక్షమాపతి • రాజధాని
కరుగు తెరువునఁ గౌశికుఁ • డరిగె నపుడు.

934

వ. ఇట్లు చని దవుల సతిరమణీయ కాంచనప్రాకారశోభితం బైనదాని సంబర
చుంబిశిఖర రేఖామయూఖపుంజరంజితశర్మదభర్మహర్మ్యం బైనదాని కుసుమ
కిసలయఫలభరితవిటపివాటి కావిహరమాణమత్తచుడుకరకీరశారి కాకలకంఠ మధు
రశబ్దాయమానమంజులోద్యానపరివృతం బైనదాని మిథిలాపురంబుఁ గనుం
గొని తదీయసుషమావిశేషంబున కిచ్చ మెచ్చుచుఁ దదుపవనంబునందుఁ
బురాణం బై రమ్యం బై నిర్జనం బై యున్నయొక్క మహానీయాశ్రమంబు
విలోకించి.

935

మ. జలజాతాకరతీరరాజదవనీఃజాతావళీయుక్తశీ

తలమార్గం బటు పట్టి పోవునెడ నం•దం బొప్పఁగా భానువం
శలలాముం డగురామచంద్రుఁడు మునిఁస్వామి నివ్విలోకించి సొం
పలరం బల్కె గిరీశమాళిగళదుఁద్యద్వోయ్యమగంగార్భటిన్.

936

— విశ్వామిత్రుఁడు రాముని కహల్యావృత్తాంతంబుఁ దెల్పుట. —

మ. అనఘాత్మా రమణీయ మై సురుచిరం • బై శ్వాఘ్య మై యొప్పునీ
వన మి శ్లేలకొ నిర్జనం బయి యసేవ్యం బయ్యె మున్నీడ నే
ముని యుండెం గృప నింత నాకుఁ దెలియ • న్నోదంబుతోఁ దెల్పవే
యని ప్రార్థించినఁ జెప్పఁ గాఁ దొడఁగె విశ్వామిత్రుఁడుద్యన్తతీన్.

937

తే. అనఘ మున్నీవనంబు మఃహాత్ముఁడైన, గౌతమునియాశ్రమం బనఁఘనతకెక్కు
నిది సకల దేవపూజితం • బిది నుగేంద్ర, నందనోపమ మై యొప్పు • నయచరిత్ర.

చ. లలనలలోఁ ద్రిలోక నుతలక్షణ యైనయహల్యతోడుతం
గలసి సుఖాత్ముఁడై యిచట • గౌతమమాని దపంబు నేయఁగా
నలరి బలాంతకుం డలయఃహల్యవయోవిధ వాతీరేకముం
దొలఁగక చూచి యవ్వెలఁదిఁతో సుఖయింపఁగఁ గోర్కి పుట్టినన్.

939

వ. ఒక్కనాఁ డమ్మనివల్లభుండు స్నానార్థి యై యరిగిన నప్పు డెడఁ గని పురంద

రుండు మునివేషధరుం డై యహల్యకడ కరుగు దెంచి యిట్లనియె. 940
తే. అంబుజేక్షణ కామభోగార్థులైన, పురుషులెప్పుడు ఋతుకాలమురయుచుండు
రట్లు గావున నీతోడ నతనుసౌఖ్య, మనుభవింపంగఁ గోరితి నబ్జవదన. 941

తే. అనిన సమ్మాయతపసివాఁక్యములపటిను

మొగముఁ జాయయుఁ గాంచి నామగని కింత

సరస మేడది శక్రుఁ డిక్కరణి నాదు

వలనిమోహంబుచే నిట నచ్చె ననుచు.

942

వ. తలంచి యతనిం గూడి కందర్పక్రీడానందరసం బనుభవించి వెండియు సహల్య
శక్రునిం జూచి యేను నీవలనఁ గృతార్థునైతి నింక నిచట మసల వలనదు
నన్నును నిన్నును రక్షించుకొనుచు శీఘ్రంబునం జను మనిన సయ్యింద్రుండు
నీవలనఁ బరితుష్టుండ నైతి నింక రయంబునం జనియెద నని యద్వేషిచే ననుజ్ఞా
తుం డై యప్పర్ణ శాల నిర్గమించి గౌతమాగమనంబు శంకించుచు ససంభ్రముం
డై రయంబునం బోవుచు. 943

చ. అనిమిషలోక నాథుండు నిజాశ్రమవాటికి నేఁగుదెంచున

మునిపతి దీప్తపావకనిఁభుం బరమేష్ఠిసముం దపోధను

న్నినుశిఖవేల్పునెచ్చెలి సమిత్కుశహస్తఁ గృతాభిషేకునిం

గనుఁగొని సాంద్రభీతిపరిఁకంపితుఁ డై చనుదెంచు చుండఁగన్.

944

→ గౌతముండు దేవేంద్రుని శపించుట. ←

చ. తనుఁ గని భీతుఁ డై మొగము న దద్దయు వెల్లెలఁ బాటఁ గ్రమ్మఱం
జనియెడువఱ్ఱఁ గన్గొని నిశాసమయంబున నిట్లదేలఁగో
యనిమిషనేత వచ్చె నని న యంతయు గ్రక్కున యోగదృష్టిచేఁ
గనుఁగొని రోషశోణితఁకంపితలోచనుఁ డై రయంబునన్.

945

వ. పరుషవాక్యంబున నిట్లనియె.

946

ఉ. ఓరి దురాత్మ యోరి శత యోరి మదాఁధుఁడ శక్ర మానికాం

తారతి దూషితం బని మనంబున నించుక గొంక కిట్లు మ

న్నారిని వంచనం గవటఁతాపసతఁ రిమియించి తీ విదే

కారణమై యముఘ్నఁడవు న గ మ్మని శాప మొసంగె నుద్ధతిన్.

947

వ. ఇట్లు నిష్ఠురంబుగా శఙ్ఖించినఁ దత్త్వణంబు వజ్రప్రహరంబునఁ దునిసిపడినచం
దంబున నింద్రునివృషణంబులు దెగి ధరణిం బడియె నంత సమ్మనివరుండు. 948

తే. పర్ణ శాలకుఁ బోయి విశీర్ణ కేశ, పాశ యై డస్సి సురతవిభ్రమముఁ దెలుపు
చున్నయన్నారిఁ గనుఁగొని న కన్నఁగవకుఁ గెంపు సొంపార నట్లని కెరలి పలికె.

→ గౌతముఁ డహల్యను శపించుట. ←

తే. నీవు నిజవంశధర్మంబు నీఱుఁ జేసి, పుష్పశిఖార్థ వై పరపురుషరక్తి

బయిసి మాలి నీవిటువంటిపను లొనర్చి, మాకుఁ దలవంపుఁ జేసితిమిగువనేడు.

ఉ. ఈయటవీప్రదేశమున • నెవ్వరుఁ జూడక యుండ నిత్యము
వాయువు నారగించుచుఁ బ్రభాతజభూరిరజఃపరిత నై
పాయక పెక్కువర్షములు • పాపవశంబున నుండు మంచు వా
జ్ఞాయకతుల్యదర్శనుడు • గౌతముఁ డాలి శపించె నుద్ధతిన్. 951

వ. ఇట్లు శస్త్రయై యహల్య భయంబున వడంకుచు గౌతమునియంఘ్రిలం బడి
లేచి మహాత్మా కృతాపరాధ నైననన్ను శపించుట నాయందులం గలదయాతి
శయంబున నిష్కళంకఁ గాఁ జేయుటకే కదా యీనిష్ఠురశాపంబునకుఁ దుది
యెయ్యది తన్నోక్షణప్రకారం బాన తిమ్మని స్థాపించిన బ్రియురాలికడంకకు
మెచ్చి యతీతానాగతవర్తమానవిశారదుం డగుగౌతముం డిట్లనియె. 952

తే. అతివ దశరథనందనుం • డైనరాముఁ, డెప్పు డీఘోరవనమున • కేగుడెంచి
యంఘ్రివిన్యాస మొనరించు • నవుడు తత్ప్రదాబ్జరేణువుచేఁ బూతఁవయ్యెదీవు.

తే. అమృహాత్మున కాతిథ్యఁమాచరించి, యపగ తాఘునై లోభ మోహములు విడిచి
మత్స్యకాశంబునందుసఁమంచితముగ, ధన్యనై పూర్వరూపంబుఁ • దాల్చె దీవు.

వ. అని యిట్లు గౌతముం డహల్యకు శాపం బిచ్చి పదంపడి తన్నోక్షణప్రకారం బెఱిం
గించి యచ్చోటుఁ బాసి సిద్ధచారణసేవితం బయినహిమవంతంబునకుం జని
యందుఁ దపంబుఁ జేయుచుండు. 955

చ. అట బలవైరి శస్త్రుఁ డయి • యారని నెవ్వగ వేల్పువీటికిం
నటుకున నేగి శోకపరితాపమునం గడు డస్సి లజ్జ న
క్కట పరకాంత నిట్లు కను • గానక పొందఁగ నేల దానిచే
నిటు సమకూరనేల విధి • యెంతటిపాటొనరించె నియ్యెడన్. 956

వ. అని విచారగ్రస్తమానసుండై దేవతల నందఱు రావించి గౌతముండు సర్వ
దేవతాపదచ్యవనకారణం బైనతపంబుఁ గావించు చుండ నేనాతపంబు విఘ్నంబు
సేయుటకు నమకట్టి క్రోధంబుఁ బుట్టించినం గాని తపోభంగంబు గా దని నిశ్చ
యించి క్రోధోత్పాదనంబుకొఱ కమ్మహామునిపత్ని యగుయహల్యతోడం గ్రీ
డించిన నమ్మనిపుంగవుం డలిగి మదీయవృషణంబులు దునిసి పడ నన్ను శపించి
పదంపడి తనపత్నికి శాపం బొసంగె నే నాకారణంబున విఘటండ నైతి. 957

→|| దేవేంద్రుండు మేఘవృషణుఁ డగుట. ||←

ఆ. వేల్పులార యిట్లు • విఘటండ నై యేను, భువనజాల మెట్లు • ప్రోచువాడ
హితముఁ గోరి మీర • లిందఱు యోచించి, దేవకార్య మిపుడు • తీర్చవలయు.

వ. అని పురందరుండు పలికిన బృందారకు లందఱు పితృదేవతలకడకుం జని శక్ర
నకుం బాటిల్లినవైఫల్యం బెఱింగించి యిప్పుడు యజ్ఞంబునందు మీకొఱకు
నిజ్యమానం బైనయీమేఘవృషణంబు లింద్రున కొసంగుఁ డిష్టేషంబు వృషణ

రహితం బయినను మీకుఁ బరమతుష్టి నొసంగుం గాక యనియు నేమాన
పులు భవత్ప్రియంబుకొఱకు నముష్కం బైనమేషంబు నొసంగుదు రట్టి
దాతలకు ఫలలోపంబు గాకుండ సంపూర్ణఫలం బొసంగుం గాక యనియు
ననుగ్రహింతు మని పలికిన నగ్నిపురోగము లైనదేవతలవచనంబు విని పితృ
దేవతలు యూపనిబద్ధం బైనమేషవృషణంబు లుత్పాటించి తెచ్చి సహస్రా
క్షునకు సంఘటించిరి నాటంగోలె పితృదేవతలు తత్సజాతీయంబు లగుటం
జేసి యవృషణంబు లైన మేషంబుల భుజించుచు దాతలకు సవృషణమేషదాన
ఫలంబు లొసంగు చుందురు.

959

తే. అనఘచారిత్ర వినుము నాఁ డాదిగాఁగ

సరసిజాననతుల్యుండు * నకలమాని

వర్యుఁ డగుగౌతమునిప్రభావంబువలన

వృత్తదైత్యాంతకుండు మేషవృషణుఁ డయ్యె.

960

చ. అనిశము తావకాగమన * మాత్మఁ దలంచుచు నాటంగోలె యీ

ఘనవని ఘోరశాపమున * గౌతమపత్ని యహల్య యేరికిం

గనుపడకుండ నున్నయది * గ్రక్కున నాశ్రమభూమి సొచ్చి నీ

వనుపమసత్కృపాగరిమ * నమ్మనిగేహిని నుద్ధరింపుమా.

961

క. అని యిటు కౌశికుఁ డాడిన, ఘనుఁ డారాముండు కౌశికపురస్కృతుఁ డై

యనుజన్మయ్యుతంబుగ న, వ్యవముఁ బ్రవేశించె దీప్తసరతేజుం డై.

962

⇐|| రామపాదరజస్సవర్ణంబున నహల్య శాపవిముక్త యగుట. ||⇐

వ. ఇట్లు గౌతమాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి యందు వాయుభక్షణాదితపంబుచేతఁ

బ్రద్యోతితప్రభ యగుటంజేసి సురాసురమనుష్యులకు దుర్నిరీక్ష యగు

దాని విరించిచేత నతిప్రయత్నంబున నిర్లింపంబడినయతిమానుషరూప

యగుమాయపగిది నలరుదాని వృక్షలతాపుష్పపటలపరిచ్ఛన్న యగుటం

జేసి తుషారాభ్రపటలపరిచ్ఛన్న యైనపూర్ణచంద్రప్రభసాబగున నొప్పుదాని

యక్రూరత్వదుర్నిరీక్ష తాపిదులచేత నుదకమధ్యంబునం బ్రతిబింబించినప్రదీప్త

భాస్కరప్రభచందంబున నందం బగుదాని యహల్య నవలోకించె నప్పు

డదేవి గౌతమశాపంబున రామనమాగమపర్యంతంబు త్రైలోక్యంబున

కదృశ్య యై యుండి యప్పుడు శాపాంతంబు నొంది యెప్పటిశరీరంబు

తోడఁ జూపట్టె నిట్లు సందృష్ట యైనయహల్యచరణంబులకు లక్షణసహితం

బుగా రాముండు నమస్కారంబుఁ గావించె నప్పు డదేవి గౌతమవాక్యంబుఁ

దలంచి వారి నిరువుర నాదరించి యర్హవ్రీపాద్యాదికంబు లర్పించి యాతిభ్యం

బొసంగినఁ బ్రతిగ్రహించి రంత.

963

క. మొఱసెన్ సురదుందుభు లటు, గురిసెన్ మందారవృష్టి * గోమలఘటిక

- వరగంధర్వులు పాడిరి, యరుదారంగ మేనకాదు • లాడిరి వరుసన్. 964
- తే. అప్పు డచటికి సురసిద్ధు • లమరమునులు, గరుడగంధర్వకిన్నరు • లరుగుదెంచి
రాఘవు ననేకభంగులఁ బ్రస్తుతించి, యలయహల్యను బూజించిరతిముదమున.
తే. అంతలో గౌతముం డట • కరుగుదెంచి, పొలుపుమీఱంగ రామునిఁబూజచేసి
ఘనతపోబలపరిశుద్ధఁగాత్రి యైన, వెలదితోఁగూడి తపముఁ గావించుచుండె.
- విశ్వామిత్రుఁడు రామలక్ష్మణసహితుఁడై జవకునియజ్ఞవాటంబుఁ జేరుట. —
- వ. అంత నారాముండు లక్ష్మణసహాయుం డై విశ్వామిత్రునిఁ గూడి యవృణ్యశ్ర
మంబుఁ బాసి యీశాన్యదిగ్భాగంబుఁ బట్టి యొక్కొంత దూరం బరిగి పాపనం
బైనజనకునియజ్ఞవాటంబుఁ జేరి మునిశార్దూలుం డైనవిశ్వామిత్రు నవలోకించి
యిట్లనియె. 967
- చ. అనఘ మహాత్ముఁ డైనజనఁకాధిపుయజ్ఞసమృద్ధి సాధ్యమై
తనరెడు పుణ్యమూర్తు లతిధన్యులు వేదపడంగ పారగుల్
దినకర తేజులు సకలఁ దేశనివాసులు సత్తపశరా
యణు లగుబ్రాహ్మణుల్ బహుసహస్రము లిచ్చట నున్నవా రొగిన్. 968
- క. శకటిశతసంకుల మై, ప్రకటితమునినిలయరాజి • రాజ్యలైడు నిం
దొకచోట మనకు వాసం, బకలుషధిషణా విధింపుఁ • డనుపమభంగిన్. 969
- క. అన విని విశ్వామిత్రుఁడు, ఘనతరసలిలాయుతంబు • గమనీయతరం
బనుపమము వివిక్తం బగు, ఘన దేశమునందు వసతిఁ • గావించె రహిన్. 970
- సీ. జనకుండు గాధిపుఁత్రునిరాక విని శీఘ్రమున శతానందుని • మున్నిడుకొని
ఋత్విజుల్ గొందఱుఁ ప్రీతితో నర్ఘ్యంబుఁ బాద్యంబుఁ గొని వెంటఁబరఁగుచేర
విషయముతో నెదుఁర్కొని సమంత్రకముగా నర్ఘ్యంబు విమలపాద్యం బొనంగె
జనకుండొసంగుపూజనమంతయు గ్రహించిహవనిరామయముఁదఁచిపమనరసి
- తే. కూర్చి మెఱయ శతానందుఁ • గుశల మడిగి
ప్రీతిఁ బూజించినట్టిఁఋత్విజులనేమ
మది విచారించి పిదప వా • రడుగఁ దనదు
కుశల మంతయు నెఱిగించెఁ • గుశికసుతుఁడు. 971
- వ. ఇట్లు పరస్పరనివేదితకుశలవృత్తాంతు లయినయనంతరంబ జనకమహీనాథుండు
గాఢేయు నవలోకించి మహాత్మా యీయాసనంబులయందు మునిసమేతంబుగా
నాసీనుండవు గ మ్మని ప్రార్థించిన నమ్మనివుంగవుండు జనకోక్తప్రకారంబున నుచి
తాననంబున నాసీనుం డయ్యెఁ దక్కినమునులు యథార్హ పీఠంబులయం దాసీ
నులై రంత జనకుండు విశ్వామిత్రునియనుమతంబున సకలమంత్ర బాంధవసహి
తంబుగా నర్హ పీఠంబున నాసీనుం డై యమృహత్మన కిట్లనియె. 972
- సీ. నేడుగా నా కనిండితయజ్ఞ ఫలవృద్ధి సఫలించె మీరాకా • సంయమింద్ర

నేడుగా నాకు మాఃనితజన్త సంసిద్ధి గలిగె మీకరుణచే • గాధితనయ
నేడుగా నేను భూఃనేతలలోఁ జాల మాన్యుండ నైతి నోఃమానివర్య
నేడుగా నాకు నిఁన్నియు నమకూరె నీయాలోకనమునఁ బుద్ధాప్తతేజ
తే. బ్రహ్మతుల్యుండ వైన నీఃపాదరజము, సోఁగ నాయజ్ఞసదన మఃస్వాకభంగిఁ
గడుఁ బవిత్ర మై తనరాఁరె • కల్పవంబు, లడఁగె మిక్కిలి ధన్యుండఁనైతి నేడు.
తే. విచుము యజ్జంబు పండ్రెండుఁదినము లింకఁ
గొదవ యున్న దటంచుఁ గోవిదులు వలికి
రంత భాగార్థులై వేల్పు • లరుగుచేరఁ
గలరు వారలఁ జూచి పోవలయు మీరు.

974

వ. అని పలికి తత్పరిసరంబున.

975

సీ. గజసింహగమనుల • ఖడ్గతూణీధనుర్ధరుల శార్దూలవిక్రముల రాజ
సింహుల గుణరూపఁచేష్టితంబులఁ బరస్పరసమానులఁ జారుఁచంద్రముఖుల
రమణీయమూర్తులఁ • గమలపత్రవిశాలనయనుల సురభవఃసంబు విడిచి
ధరణికి వచ్చినఁసురలకై వడిఁ గ్రాలువారి దస్రలభంగి • వజ్రలువారి
తే. రాజభానులక్రియ దివ్య తేజమున హరిన్నికాయము వెలిగించుచున్నవారిఁ
గమ్రతరకాకపక్షముల్ • గలుగువారి, మహితకీర్తుల రామలక్ష్మణులఁ జూచి.
ఉ. వారిమనోజ్ఞ వేషములు • వారివచోరచనాచమత్కృతుల్
వారివిలాసవైఖరులు • వారివరస్పరబద్ధభాషముల్
వారక చూచి మెచ్చుచు నఁవారితనమ్మద మంకురింప నా
భూరమణీపురందరుడు • పొల్పుగఁ గౌశికుతోడ నిల్లుచున్.

977

— విశ్వామిత్రుఁడు జనకునికి రామలక్ష్మణులసృష్టాంతంబుఁ దెల్పుట. —

ఉ. ఈశరచాపఖడ్గధరు • లీనుకుమారకు లీకుమారకుల్
ఈశుభమూర్తు లీచతురు • లెవ్వరివా రిట కేల వచ్చినా
రీనుమబాణకోటిసము • లింతయు నా కెఱిగింపు మన్న న
క్కొశికుఁ డిట్లు పల్కు జనకక్షీతినాథునితో ముదంబునన్.

978

సీ. అనఘాత్త దశరథఃజననాథతనయులు రామలక్ష్మణు లని • నామధేయ
మమితవీక్రములు ధర్మాత్ములుదారులు శూరులు ధీరులు • ఏరు బాహు
శక్తిచే మద్యాగఃసంరక్షణముఁ జేసి పరఁగ నహల్యశాపంబు మాన్చి
నిరుపమలీలతో • నీయింటఁ బాలు పందుపంచాస్త్రవైరిచాపంబుఁ జూడ

తే. నరుగుదెంచినవారన • నపుడు శౌత
మాత్రజుండు శతానందుఁ • డధికహర్ష
మలర రోమాంచకంచుకిఁతాంగుఁ డగుచుఁ
గనుల నానంద బాష్పముల్ • గ్రమ్ముచేర.

979

తే. విమలవీరంబుల నుభోపవిష్టు లయిన, దాశరథులముఖారవిందములఁ గనుల
కటపు దీరంగఁ గనుఁగొనికొళికునకు, నింపుసాంపార ముధురోక్తిఁ నిట్లు లనియె.

— శతానందుడు విశ్వామిత్రుని రాముని బ్రశంసించుట. —

సీ. మునినాథ మాతల్లి, మునుకొని మీచేత దర్శింపఁ బడియెనే + దాశరథిని
నతిభక్తి సర్వపాద్యములచే నద్దేవి పూజించెనే మహాపురుషమణిని
దేవేంద్రకృత్య మాదిగఁ బూర్వవృత్తంబు నెఱిగించితి వె సర్వ + మనకులునకు
మనువంశ్యుఁ గన్నపింపుట నహల్యాదేవి రహిఁ గూడుకొనియెనే + ప్రాణవిభుని
తే. ఘనుని రామునిఁ జూచెనే + గౌతముండు, పూజింపఁగలవనిచే నేభక్తిపూర్వకముగఁ
బత్నితోఁ గూడి చేసెనే + పటుతపంబు, ధన్య యయ్యెనే మాతల్లి, తాపసేంద్ర.
క. నా విని కొళికుఁ డిల్లనుఁ, గావింపఁగఁ బడియె నిన్ని + గౌతముఁ గూడె
వావిరి నహల్య రేణుక, కోవిద జమవగ్నితోడఁ + గూడినమాడ్కిన్. 982
వ. అని పలికిన నిజప్రభావతిరస్కృతశతానందుం డగుశతానందుండు పరమా
సందరసపూరితహృదయారవిందుం డై కౌసల్యానందసునివదనారవిందం బుప
లక్షించి మందమధురవాక్యంబున నిల్లనియె. 983

సీ. దశరథసుత నీవు + దైవయోగంబున వచ్చితి విటకు నేఁ + డద్భువడఁగ
ననఘ మజ్జననియఃపాల్యపాపము నేడు కడిగె యుష్మత్పాదకమలరజము
గౌతమశాపదుర్గము నిస్తరించె వెండియు భర్తతోఁ గూడ + నేటి కధిప
రాఘవ సీపాద + రాజీవమహిమంబు నెఱిగి నుతింపంగ + నెవ్వఁ డోవు
తే. గనకగర్భనమానుఁ డీ + కొళికుండు, రక్షకుం డఁట నీకుఁ గొఱంత యేమి
విమలచారిత్ర సీకంటె + వేఱొకండు, ఘనుండుధన్యుండులేడుజగత్ప్రియమున.
వ. మహాత్ముం డైనయీవిశ్వామిత్రుండు జగత్ప్రవృత్తచరిత్రుండ వైననిన్ను డో
డొని వచ్చి ముందఁజూచుతాగులం జేసె నిట్టిమహోపకారి జగత్ప్రియంబు
నం దెవ్వం డైనఁ గలఁడే యని పలికి యంత కంతకుఁ బ్రసంగవశంబున విశ్వామి
త్రునిప్రభావంబు లన్నియు విస్మయంబుగా నెఱిగించువాఁ డై శతానందుండు
రామచంద్రున కిట్లనియె. 985

— శతానందుడు రామునికి విశ్వామిత్రువుత్తాంతంబుఁ చెప్పుట. —

క. అతులప్రభుఁ డపరాజితుఁ, డతర్క్యకర్తుం డమగ్ని + యగుకొళికు ది
వ్యతరప్రభావములఁ బ్రస్తుతి నేయఁగ మాకు వశమే + సుగుణోదారా. 986
క. దశరథకుమార బ్రహ్మకుఁ, గుఱుఁ డన నొకరాజు పుట్టెఁ + గుఱునకు సుతుఁ డై
కుశనాథుఁ డమరె నాతఁడు, వెన గాధిని గాధి యితిని + వేడుకఁ గాంచెన్.
చ. ఇతఁ డతిధర్మనిష్ఠ నిల + నేలె ననేకసహస్రవర్షముల్
చతురత నెల్లలోకములు + సంతతముం దను సన్నుతంపఁగా
నతులితవైభవం బెనఁగ + నందొకనాఁడు చమూనమేతుఁ డై

క్షీతిఁ గలశైలదుర్గవసఃసిద్ధతపోవనముల్ చరించుచున్.

988

వ. చనిచని యొక్కచోట.

989

సీ. కలితనానావిహంగమసంఘములు లనత్సన్నతిపురాణార్థసంతతులు డెలువ
నెలమావిప్ర్రానికొమ్మల శుకసంతతుల్ జత గూడి శ్రుతులలోఁ జటలు చదువ
సరసకాసారంఁజద్రాజహంసలు చటులవేదాంతముల్ • చర్చసేయఁ

బరపుష్పములు మనోహరమాధురీనిన్దనముల శాస్త్రప్రసంగములు సలుప
తే. జాతివైరంబు లుడిగి నూఁజ్జాలమూషి, కోరగశిఖండిగణము లాన్యోన్యమైత్రి
నెఱప నిరుపమతరులతోఁ త్కరముగలిగి, రాజులునస్థిమనివరా శ్రమముఁగనియె.

వ. మఱియు బాహ్యేంద్రియవ్యాపారంబులు వర్జించి రాగద్వేషంబు లుడిగి ఫల
మూలంబు లుపయోగించి జపహోమాగ్ననపరాయణులై పెద్దకాలంబు
ఘోరతపంబుఁ జేసి సిద్ధి వడసి వహ్నులుం బోలె వెలుంగుచు సాక్షాత్పితా
మహునకు సాటి సేయం దగిన దేవర్షి బ్రహ్మహర్షి వాలఖిల్య వైఖానసులుం
గలిగి దేవదానవగరుడంగధర్వకిన్నరకింపురుషసిద్ధచారణుల కాశ్రయంబై ప్ర
శాంతసింహవ్యాఘ్రవరాహభల్లూకప్రముఖనిఖలమృగంబుల కాటపట్టై రెండవ

బ్రహ్మలోకంబుకరణి నందం బగుచున్న వసిష్ఠునిదివ్యాశ్రమంబుఁ జూచి యచ్చె
రు వందుచుఁ దన్మధ్య దేశింబునం జని యొక్కచోట.

991

— విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠాశ్రమముఁ జేరుట. —

సీ. ఒకనాఁడు జలపానఁ మొనరించి వెయ్యెండ్లు తపముఁ గావించిన • ధన్యమతులు
నొకనాఁడు గాడ్డుఁ గ్రోలి కలంతకాలంబు నిష్ఠ సల్పినమహాసీయమూర్తు
లొకనాఁడు జీర్ణపండ్లోపయోగ మొనర్చి పెక్కెండ్లు తపము సుల్పినమహాత్ము
లాహారవర్జిత • లై కల్పకాలంబు సచలయోగ మొనర్చి • నట్టిఘనులు

తే. సమరసాధ్యాత్మనిద్యాప్రసంగవశత, బలసి తనుఁ గొల్వ వారిఁఁ బ్రకటితార్థ
బోధ సేయుచు దీప్తాగ్నిఁ బోలెఁ దేజరిల్లుచున్న వసిష్ఠ సుత్యుల్లయశుని.

992

ఉ. కాంచి తదంఘ్రిమూలములు • గ్రక్కున ఫాలము సోక మొక్క దీ
వించి మునీశ్వరుం డుచితవిష్టరమందు వసింపఁ బంచి పూ
జించి ఫలంబు లిచ్చిన విశేషమతిం దగ నంగ్రహించి య
భ్యంచితభక్తిఁ గేల్తాగిచి • యానృపుఁ డమ్మనినేత కిట్లనున్.

993

మ. అనఘా సేమమె మీకు మీఘునతపం • బవ్యాహతంబే తపో
ధను లై శిష్యులు గొల్తురే దనుజబాధల్ లేవుగా నంతతం
బనలోపాసన సెల్లునే ద్రుహిణపుత్రాగ్రేనరా యన్న నా
యన సేమంబున నున్నవార మని విశ్వామిత్రుతో నిట్లనున్.

994

సీ. పార్థివోత్తమ సీవు • ప్రజలఁ బాలింతువే తండ్రికై వడిఁ బాడి • దప్ప కుండ

నవనీశ సంభృతుఁ • లై భృత్యగణములు చరియింతురే నీదుఃశాసనమున
బలకోశమిత్ర సంపత్పుత్రపౌత్రులం దరయుడే కుశల మహర్షిశంబు
మనుజేంద్ర రాజధర్మప్రకారంబునఁ బగతుల గెలుతువే • ప్రాభవమున
తే, సాధుజనుల రక్షింతువే • నవనకలన
వేలుపులఁ దృప్తినొందింతువే యటన్న
కుశకులుఁడు పల్కె సర్వత్ర • కుశల మనుచు
వినయ మిగు రొత్త నమ్మునివిభునితోడ. 995

వ. ఇట్లు ధర్మిష్టు లగువనివ్యవిశ్వామిత్రులు పరమనంతుష్టులై పరస్పరప్రియాలాపం
బుల నొక్కింతసేపు కుశలకథాప్రసంగంబులు నలిపి బద్ధానురాగులై యు
న్నంతఁ గథాంతంబున భగవంతుం డగువసిష్ఠుండు విశ్వామిత్రుతో నిట్లనియె.

— వసిష్ఠుండు విశ్వామిత్రుని చమూయుతముగఁ బూజఁ గైకొనఁ గోరుట. —

మత్తకోకిల. రాజశేఖర నీవు ధాత్రికి • రాజ వాటకతంబునం
బూజనీయుఁడ వెల్లభంగులఁ • బుణ్యమూర్తివి నీకు నేఁ
బూజఁ జేసెద నర్హభంగిఁ జుమూయుతంబుగ నేఁడు మ
త్సజనంబుఁ బ్రతిగ్రహింపు మఃభూతపూర్వసుఖంబుగాన్. 997

తే. మనుజునాయక యీవేశమాగృహమున, నంచితంబుగ విం దారంగించి యెల్లి
చనవలె నటంచుఁ బలికె నాజనవిభుండు, నింపు సొంపార నమ్మానిఁకీట్టులనియె.

చ. అనఘచరిత్ర మీరు దయఁనానతి యిచ్చినమాటకంటె భో
జన మది యెక్కుడే సెల చొసంగినఁ బోయెద నంచుఁ బల్కె న
ట్లనవల దంచు సారెకును • బ్రార్థనఁ జేసిన మీరు వల్లిన
ట్ల నడచు గాక యంచు మనుఁబాధిపుఁ డెంతయు సమ్మతించినన్. 999

సీ. మునినాథుఁ డప్పుడు • తనహోమధేయపు మానుగా రప్పించి • దాని కనియె
నందిని వినుమ యీనరనాథునకు బలంబునకు విం దొనరింపఁ • బూనినాడ
మచ్చాసనమున నీమహిమ తేటపడంగ వలయువస్తువులు నవ్వారి గాఁగఁ
దృటిలోన నిచ్చట • సృజియింపు మని పల్కె మీఱినభక్తి నాసారభేయ

తే. వడ్డనసమన్వితములుగా • స్వామసంగ

తములుగాఁ బరిపాకభేదములుగాఁగ

రుచ్యములుగాఁగ నమ్మునిలోకవిభుండు

హర్ష మొందఁ బదార్థంబు • లపుడు కురిసె.

1000

— నందినీధేయపు వింగుకు వలయువస్తువులు వర్షించుట. —

వ. మఱియుఁ బర్వతోపమంబు లగునిష్ఠకించుష్ణాన్న రాసులును సూపంబులును
సద్యోఘృతకూపంబులును దధికుల్యంబులును నిత్యురసమధుమైరేయవరాసవం
బులును మహార్హంబు లగుపానంబులును సుచ్చాపచంబు లగుభక్ష్యంబులును

సహ్యంబు లైనలేహ్యంబులును దూహ్యంబులు గానిచోవ్యంబులును పా
డబంబు లగునానాస్వాదురసంబులును గుడపూర్ణంబులును బరమాద్భుత
ప్రకారంబుగ ననంతంబుగా నృజయించిన నత్తైతింగు విలోకించి యద్భుతంబు
నొంది బ్రాహ్మణపురోహితామాత్యమంత్రినుభృత్యసహితంబు డై. 1001

చ. కడు ముద మంది రాజు మునిఁకాంతుని భూరితపోవిభూతి కిం
పడరఁగ హోమధేనువునుఁహోమహినుంబున కీచ్చ మెచ్చుచున్
దృఢమతి వేయుభంగుల నుఁతించుచుఁ గాంచనభాజనంబునన్
గడి యొకమాడగాఁ గుడిచెఁ + గాంక్షలు దీర యథాక్రమంబునన్. 1002

క. మఱియుం దక్కినవారలు, పరుసన్ దమ కిచ్చ వలయు + వస్తువు లెల్లం
గర మరుదుగ భుజియించిరి, షరమానందాత్మ లగుచు + భానుకులేశా. 1003

== విశ్వామిత్రుఁడు నందినిధేనువును గ్రహింప నిచ్చయించుట. ==

చ. జనపతి దృష్టి నొంది మునిఁచంద్రుని సోమగవిన్ గ్రహింప నె
మ్మనమునఁ గోరి యుమ్మునికి + మానుగ నిట్లనె లక్షగుఱ్ఱము
ల్లనముగ లక్షధేనువులు + లక్షమణుల్ మఱి లక్షకాంచనం
బెనయఁగ నిత్తు నోయనఘ + యీమొదవుం గృప నిమ్ము నా కొగిన్. 1004

క. మునివర గోరత్నం బిది, యనిశము పార్థివుఁడు రత్నఁహారియుఁ గానన్
వినుము పరికింప నిది నా, ధన మొసఁగుము దీని నాకు + ధర్మముపేర్చిన్.

సీ. అనుచు విశ్వామిత్రుఁ + డాడిన నమ్మాట విని వసిష్ఠుఁడు చాల + విహ్వలించి
ధరణీశ మా కేల + కరులు హయంబులు మణిరత్నములు ధేనుఁమండలములు
హవ్యకన్యములకు + నాధార యగుదానిఁ బ్రాణయాత్రకు మూలఁమయినదాని
స్వాహావపటూర + సర్వమంత్రక్రియావిద్యలనిలయ మై + వెలయుదాని

తే. నగ్ని బలిహోమసాధనం + బైనదాని, నాత్మ వంతునికీర్తియ + ట్లనవరతము
నాశనము లేనిదాని సంఠన మొసంగు, దాని నీదివ్యశబళ సీఁ + దగడు నీకు.

ఆ. విడువఁదగనిదానిఁవిడువుమ యని సీకుఁ, బలుక ధర్మ మగునె + పార్థివేంద్ర
గోసువర్ణ వాజిఁకోటులు వే యైన, సురభి కెనయె గాధిఁపరకుమార. 1007

ప. అని పలికిన విశ్వామిత్రుండు సంరంభవిశ్చంభితంబు డై వసిష్ఠు నవలోకించి మహా
త్మా హైరణ్యకశ్యపైవేయతోమరాంకుశభూషితంబు లగుపదునాల్గువేల
మత్తుకుంజరంబులును గింకీణీజాలవిభూషితంబులును వేగవంతంబులును గాం
భోజసింధు దేశసంభవంబు లగుపదివేలహయంబులును శ్వేతాశ్వకలితంబులు
చతురశ్వయుతంబు లగునెనమన్నూలు కాంచనరథంబులును నానావర్ణవిభ
క్తంబు లగుకోటి పాడిమొదవులును మఱియు యథేష్ఠంబుగా మణిసువర్ణం
బు లిచ్చెదఁ బ్రతిగ్రహించి యీకల్కాపి నొసంగు మనిన నవ్వసిష్ఠుం డిట్లనియె.

ఉ. రాజవరేణ్య మా కిదియె + రత్నసువర్ణధనాదికంబులన్

- వాజులు ధేనుసంతతులు • వారణముల్ రథముల్ మఖక్రియల్
జేజెలు మెచ్చుజన్నములు • జీవిత మాత్మ తపఃఫలంబు వి
ద్యాజయశీలవృత్తగుణధర్మములు • గృతకార్యసిద్ధియున్. 1009
- వ. కాపున. 1010
- ఉ. ఎంత బహూకరించిన సహీనజవాళ్యము లెన్ని యిచ్చినం
బంతముతోడ ధేనువులు • భద్రకరుల్ పదివేలకోల్లు కొం
డంతధనం బొసంగిన జనాధిప ధేనువు నీను నీకు నే
డింత దురాశ యేల జనియించె వచింపక పొమ్ము నెమ్మదిన్. 1011
- విశ్వామిత్రుడు నందినీ ధేనువును బలాత్కారముగాఁ గొనిపోవుట. →
- చ. అనవుడు గాధినందనుఁ డహంకృతి నీతని నింత వేడఁగా
మన కిక నేల మాని బలు • మానిసిచంద మెఱుంగ నేర్చు నే
వనముల నాకలంబు దిని • వాడుట యొక్కటిగాక యంచుఁ జ
య్యన శబళఁ గ్రహించి చతురంగయుతంబుగఁ బోవు చున్నెడన్. 1012
- తే. మనుజనాథునిచే ప్రియమాణయగుచుఁ, బాలదక్షిణతయైమానిశబళ యపుడు
దారుణధ్వని నేడ్చుచుఁ, దనమనమున, నిల్లని కడంకఁ జింతించె • నినకులేశ.
- చ. తనవృద్ధయం బెఱింగి సతతంబు మెలంగుచు వాఙ్మనోగతుల్
దనవయః జేర్చి భక్త నయి • తద్దయఁ గొల్పెడునన్నుఁ గావరం
బున నిపు డిట్లు బల్కి గొని • పోవఁగఁ జూచి వసిష్ఠఁ డేలకో
కనల కుపేక్షఁ జేసె నపకార మొకిత యెఱుంగ నక్కటా. 1014
- విశ్వామిత్రగృహీత యై నందిని నసిష్ఠునియొద్దకు వచ్చి మొఱు లిడుట. →
- వ. అని బహుప్రకారంబులం దలపోసి నిట్టూర్పు నిగుడించి. 1015.
- ఉ. వారిని జీటికిం గొనక • వందరి చిందర లాడి కొమ్ములం
జీరి నఖమ్ములం జదిపి • చిక్కక చిక్కులఁ బెట్టి బెట్టుహలం
కారముతో నదల్పుచు రయంబున చాటి ముసింద్రచంద్రునిం
జేరఁగఁ బోయి యిట్లనె వసిష్ఠపదంబుల వ్రాలి దీనయై. 1016
- మ. నను బల్కి గొని భూవరుం డరుగు చున్నాఁ డీవు వారింప కి
ట్లునికిం బొడియె నీకు నన్నతని కి • ట్లాప్పింపఁగాఁ జెల్లునే
యనఘా నే నపరాధి గా నకట యి • ట్లనాశ్రయపుంగృత్యముల్
గని మీ రూరకె యుండుట ల్కృప దొలంగం ద్రోచు టింతే కదా. 1017
- వ. అని పెక్కువిధంబుల భగినియుం బోలె విలపించుచుఁ గన్నీరు మున్నీరుగా
రోదనంబుఁ జేసిన నత్రైదవుదృఢభక్తివినయములకు మెచ్చి సన్నేహంబును
సగౌరవంబునుం గా నిట్లనియె. 1018
- ఉ. ఏటికి నిన్నునే విడుతు • నెంతయు నీతఁడు దోర్నలంబునం

బోటరి యాచు నిన్నుఁ గొని + పోయెడుఁగాని పయోధిసంఘముల్
ధాటికి మేర మీఱినవిఁధంబున రాజులు న్యాయహీను లై
పాటి దొఱంగి వచ్చినను + బ్రాహ్మణు లెంతటివారు చెప్పమా. 1019

క. ఈఁతోడికి విభుఁ డీతం, డఁదొహిణ్యనివ్వితుండు + నది గాక యితం
డక్షిణసమరదోహాలుఁ, డీక్షితిపతి నెట్లు గడతు + నింతయుఁ జెపుమా. 1020

ఉ. నా విని వేల్పుటావు మునిఁసాగుని కిట్లను బ్రహ్మ తేజమున్
త్యూవరభూరి తేజమునఁకంటెను మిక్కిలిగా నెఱుంగుదుం
గావున నీప్రతాపమునఁకంటె సృపాలుని తేజ మెక్కు డా
నావనుధేశుసైన్యముల + నామ మణంచెడఁ బంపు న న్ననన్. 1021

వ. అని పలికిన యానందినివచనంబు విని వసేఁపుండు దాని నవలోకించి శత్రు
బలంబుల నాశంబు నొందించునట్టిసైన్యంబు సృజింపు మని యాజ్ఞాపించిన నా
సురభి బ్రహ్మ తేజోసంభృత యై హుంకారంబుఁ గావించిన నమహారవంబువల
నఁ బల్లవు లనేకులు జనించి విశ్వామిత్రునిసర్వసైన్యంబు నాశనంబు నొందిం
చిన సతండు కోపించి రథంబుఁ దోలించి యాక్రమించి. 1022

క. కడువడి లోచనములఁ గెం, పడరఁగ నుచ్చావచంబు + లగుశత్రుములన్
విడక యరాతుల నందఱఁ, బొడిపొడి గావించె భూరిభుజబల ములరన్. 1023

తే. మానవేంద్రశస్త్రార్ధితు + లైనవారిఁ, బల్లవులఁ జూచి శబళ కోపంబు గదుర
యవనపష్టపమిశ్రితు + లైన శకుల, నపుడు పుట్టించె గ్రమ్మట + నదృఢతముగ.

వ. ఇట్లు సృజించిన వారు దీర్ఘాసిపట్టిసప్తసపాణులును హేమకింజల్కసన్ని భు
లును గాంచనవర్ణాంబరావృతులును మహాప్రభావసంపన్నులు నై పుడమి
నాచ్ఛాదించి పావకశిఖలు శుష్కారణ్యంబు నేర్పువిధంబున విశ్వామిత్రుని
బలంబు నెల్ల నిర్దిగ్ధంబుఁ గావించినం గినిసి. 1025

క. మానవపతి శరజాలము, జానుగఁ బరఁగింప యవనశకబల మెల్లన్
మీనఁతోభప్రచలిత, మైనమహాప్రాదముభంగి + నాకుల మయ్యెన్. 1026

క. సరపతిచేతను సైన్యము, గరునలిచే బండుటాకు + గతి నుడి వడినన్
బరికించి తపసి ధేనువు, నరుదుగ బలముల సృజింపు + మని పురికొల్పెన్. 1027

వ. ఇట్లు పసిష్టచోదిత యై యక్కామదోహిని దత్తణంబ హుంకారరవంబుల
వలన రివిసన్నిభ లగుకాంభోజులను బొదుఁగు వలన నానాశ్రుశత్రుపాణు
లగుపల్లవులను యోనిదేశంబువలన భీషణాకారు లగుయవనులను శక్యదైశం
బువలన సంతకరూపు లగుశకులను రోమకూపంబులవలన దంష్ట్రాకరాశివక్త్ర
లగుకిరాతులం బుట్టించిన నబ్బలంబులు విశ్వామిత్ర బలంబులవయిం గవిసి
శతాంగమాతంగతురంగభటాంగంబుల నాజింగంబునఁ గసి మసంగి పొడ
వడంగించిన. 1028

చ. తనబల మంతయుఁ ముని యుదారతపోబలసంపదఁ జెడ
 న్ననుఁగొని మాన వేంద్రుడు మనంబున నచ్చెరు వొంది చూడఁ ద
 త్రనయులు నూర్గు రుద్ధతు లుదగ్రులు రోషవిభీషణాంగు లై
 మునివతి డాసి బి ట్టవియ • మొత్తుద మంచుఁ గడంగి శూరతన్. 1029

—= పసిష్ఠునికోపంబున విశ్వామిత్రునివైశ్యంబులు హతము లగుట. —=

తే. గిట్టి బెట్టుగ నచ్చానిఁ • జట్టు ముట్టి, యట్టహాసంబు నేసిన • నట్టె గినిసి
 యట్టెకన్నులమిడుఁగుఱుఁబుట్టిపడఁగ, గట్టితనమునఁ జెడుఁడంచుఁదిట్టుటయును.

క. వా రామునికోపంబున, వీరత్వము శూరతయు వివేకము నెడగా
 నీతై చనిరి మునుల కవ, చారంబు లొనర్చునట్టి • శతులు మడియరే. 1031

వ. ఇట్లు బలంబును గుమారులును నిశ్శేషంబుగా పసిష్ఠునిదివ్యప్రభావంబున
 హతు లై నం జూచి విశ్వామిత్రుండు ప్రీడితుం డై నిర్వేగం బగునముద్రంబు
 చందంబున భగ్నదఁష్ట్రం బగుభుజంగింబుకై వడి నువర క్తుం డగుభాస్కరుని
 భంగి లూనవత్తుం బగువిహంగమంబుచాడ్చున హతవుత్తుండును హతబలుం
 డును హతదర్బుండును హతోత్సాహుండును బరమనిర్వేదనపరుండు నై
 నిష్ప్రభత్వంబు నొంది. 1032

ఉ. కొడుకులపాటుఁ జూచి నృపఁకుంజరుఁ డెంతయు దుఃఖిరోషముల్
 వొడమఁగఁ బట్టణంబునకుఁ • బోయి యుదారుఁ గుమారు నొక్కనిఁ
 బుడమికి రాజుఁ జేసి చలఁముఁ మెఱయఁ హిమశైలమందు లో
 నడరినధక్తి మీఱ నలికాత్తునిఁ గూర్చి తపం బొనర్చగన్. 1033

—= విశ్వామిత్రుండు శివునివలన సమస్తా స్త్రీంబులు వడయుట. —=

క. జనవరుఁ డొనరించుతపం, బునకెంతయు మెచ్చి భుజగఁభూషణుండు రయం
 బునఁ బ్రత్యక్షం బై నెన్నునమునఁ గృప గదుంఁ బలికె • మధుమధురోక్షిన్. 1034

క. సరవర ఘోరతపం బిటు, కం మరుదుగ నేమి గోరి • కావించెదవో
 వర మొనఁగ వచ్చినాఁడను, గురుమతి నిష్ట మగుదానిఁ • గోరు మొనఁగెదన్.

క. నా విని విశ్వామిత్రుండు, భావంబునఁ బొంగి శివునిపాదంబులకుం
 గేవలధక్తి నమస్కృతిఁ, గావించి వచించె ఫలఁకలితాంజలి యై. 1026

మ. కృప నాపైఁ గల దేని శంకరధనుర్విద్యారహస్యంబు య
 త్పతంగోరగసిద్ధచారణమరుత్కృత్యాదశస్త్రాస్త్రముల్
 విఫలప్రక్రియ సర్వముఁ దెలియఁగా • వేర్వేటి సాంగంబుగా
 నుపదేశింపు మటంచు శత్రుమదనఁప్రోత్సాహి యై వేడినన్. 1037

క. మెచ్చి వచించిన వన్నియు, నిచ్చితి సరపాల యని మఁహేశ్వరుండు ముదం
 బచ్చుపడ వెండ్కొండకు, విచ్చలవిడి సరిగ దేవవితతులు గొల్వన్. 1038

వ. అంత. 1039

- క. అన్నరవిభుఁ డివ్విధమున, నన్నగకార్ముకునిచేత • నఖిలజగములం
దెన్ని గల వన్ని బాణము, లున్నతగతిఁ బడసి సంగఁగోతాహమునన్. 1040
- శా. శుంభశ్రీల మహాస్థుఁ డై కుపితుఁడై • సొం పొందుకల్పాంతకృ
చ్ఛంభుండుో యన దుస్సహప్రకటవోన్సారంబు దీపింపఁగా
నంభోధిక్రియ నింగిఁ బొంగి నమరఁవ్యాపారలీలాకళా
రంభం బొప్ప నసింహనాశ్రమము నేరం బోయి యత్యుద్ధతిక్. 1041
- విశ్వామిత్రుఁడు మహాస్తంబుల నసింహ నాశ్రమముమీఁదఁ బ్రయోగించుట. —
- మ. నియతిఁ ఘోర శరంబు లేసిన మహాఁగ్ని జ్వాలికామాలికల్
వియదాగారము భూతధాత్రియు దిశల్ • భీమాకృతిన్నిండఁగన్
భయదప్రక్రియ విస్ఫులింగచయశఁబ్దంబుల్ గహి న్నోయఁగ
ప్రయ మొప్పార బొగల్ మహీస్థలము నంధత్వంబు నొందింపఁగన్. 1042
- వ. అమృతహనియదివ్యాస్త్రంబులు రథసాతిశయంబునం బఱతెంచి వసిష్ఠముని
యాశ్రమవనంబుఁ జుట్టు ముట్టి దహింపం దొడంగినఁ దదీయభీషణజ్వాలా
నంతస్తంబు లై ఖగిమృగంబులును వసిష్ఠశిష్యులునుం దక్కినముచులును భయ
భీతు లై విరావంబులు నేయుచు దశదిక్కులకుం బఱచిరి తదీయాశ్రమం
బొక్కముహూర్తం బిరిగానన్నిభం బైయుండె నప్ప డక్కలకలం బాలించి
యది విశ్వామిత్రునికృత్యం బని యెఱింగి భాస్కరుండు నీహారంబును బోలె
గాధేయు నివ్వడ నాశంబు నొందించె నోడ కుండుం డని వారి కందఱ కభ
యంబుఁ దెల్పి పాదవిశ్వాసంబునఁ బుడమి గ్రక్కదల బ్రహ్మచండంబు మహో
ద్దండదండధరకాలదండంబుకరణిఁ బ్రచండలీలఁ గేం గ్రాల విధూమకాలాగ్ని
యుం బోలె మండుచు రాద్రసోల్లాసమూర్తియై శీఘ్రంబునం బఱతెంచి నిజ
కోపాగ్ని జ్వాలా జాల దహ్యామానవిశ్వామిత్రప్రయుక్తవిశిఖశిఖాపరంపరుం
డగుచు విశ్వామిత్రు నాలోకించి ప్రళయజీమూతసంఘాతసంజాతగర్జనముజ్జ్వలం
భణగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. 1043
- తే. వినుము మూఢాత్మ చిరపరివృద్ధ మైన
యాశ్రమము దగ్గ మొనరించి • తండువలనఁ
గడు దురాచారపరుఁడవు • కలుషబుద్ధి
వైతి వింక నశించెడు • నీతిదూర. 1044
- వ. అని పలికిన నవ్వీశ్వామిత్రుండు గోపించి చాపంబునం దాగ్నేయోస్త్రంబును
సంధించి నిలు నిలు మని యదల్చిన నవ్వసింహుండు కాలదండంబుఁ బోనిబ్రహ్మ
దండం బెత్తి పరమసంక్రుద్ధుం డై విశ్వామిత్రున కిట్లనియె. 1045
- తే. ఓరిరాజ్యమదాంధుఁడఁయోరిశకుఁడ, కడఁగిపుణ్యాశ్రమములిట్లుఁకాల్పదగునె
యింత కేనేడ నీవేడ • నట్టిపాప, కార్యము లొనర్ప బాడెము • కలుషబుద్ధి.

ఉ. బ్రహ్మబలం బెఱుంగక నృపాలుండ నంచు మదాభిమాని నై
బ్రహ్మనమాను నన్ను విడి • బాములఁ బెట్టఁగ వచ్చి తీవు మ
దృష్టబలంబున న్నిను శంకంబులవ్రేల్చిడి గీ టఁగంచెదన్
బ్రహ్మవిరోధి నీడగుబలం బది సర్వముఁ జూపు మిత్తటిన్.

1047

→ నసిష్ఠుఁడు బ్రహ్మదండమున విశ్వామిత్రునియస్త్రముల నన్నియు మడియఁ జేయుట. ←

వ. అనిపలికి కాలదండంబుం బోసిబ్రహ్మదండంబుచే విశ్వామిత్రునియాగ్నే
యాస్త్రంబును నలింబున వహ్ని వేగంబుం బోలె శాంతి నొందించినఁ గనలి
విశ్వామిత్రుండు గ్రమంబున రౌద్రంబును నైంద్రంబును బాశుపతంబును
నైషీకంబును మానవంబును మోహనంబును గాంధర్వంబును స్వాపనంబును
జృంభణంబును సంతాపంబును విలాసంబును శోషణంబును మార్గణంబును
సుదుర్జయం బగువజ్రంబును బ్రహ్మపాశంబును గాలపాశంబును వరుణపాశం
బును బినాకాస్త్రంబును శుష్కార్ద్రనామకం బైనయశనిద్వయంబును
దండాస్త్రంబును బైశాచంబును క్రౌంచంబును ధర్మచక్రంబును గాలచక్రం
బును విష్ణుచక్రంబును వాయువాస్త్రంబును మథనంబును హయశిరంబును
శక్తిద్వయంబును గంకాశంబును గావాలంబును గంకణంబును ముసలంబును
వైద్యాధరాస్త్రంబును గాలాస్త్రంబును దాకుణం బగుత్రిశూలంబును మొద
లుగా ననేకాస్త్రశస్త్రపరంపరలు పరఁగించిన.

1048

చ. ఇటు కుశవంశజుం డడరి • యేయమహోగ్రశితాస్త్రశస్త్రముల్
చటులరవంబులఁ భువనఁజాలములఁ నుడిఁ బెట్టెఁ గాని యా
జటి నొక లేని నొంచుటకుఁ • జాలదు తత్సృభుశక్తి యెట్టిదో
కుటిలులు సేయకృత్యములు • కోరి మహాత్ములచెంతఁ జేరునే.

1049

ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మదండమున • నమ్మునిశేఖరుఁ డుప్పరింబునం
దెప్పర మై తనర్పి పటఁతెంచునరేంద్రునియస్త్రపక్షి నే
ర్పొప్పగఁ ద్రుంచి యొప్పెనఁగె • యోగివరేణ్యుఁడు దత్తవ్రజోధచే
గప్పినయింద్రియస్ఫురణ • గ్రక్కున మాన్చి చెలంగుకై వడిన్.

1050

శా. బ్రహ్మణ్యుం డగుమానిచేఁ దనశరఁవ్రాతంబు లిట్లాటకుఁ
బ్రహ్మణ్యుం డితఁ డనన్యసాధనములఁ • బంచత్వ మొందం డిఁకఁ
బ్రహ్మాండం బటు తల్లడిల్లఁగఁ జతుఃర్వారాసు లింకఁ దగఁ
బ్రహ్మాస్త్రం బడరింతు నంచుఁ జల మొప్పం గొళికుం డుద్ధతిన్.

1051

మ. తగ నయ్యస్త్రము మార్పితో నియమమంత్రిసూక్తి సంధించినఁ
బగిలెఁ మిన్ను కులాద్రు లొడ్డగిలెఁ గంఠం బొంది మ్రోసెన్ దిశ
ల్లగరాజుల్ గతి దప్పి రంబునిధికిఁలాలంబు లింకెఁ గజో
రగముల్ మ్రొగ్గె జగంబు ఘూర్ణిలెఁ బరిఃక్రస్తాత్తు లై రందఱున్.

1052

వ. ఇట్లు సముచితంబుగా సంధించి విశ్వామిత్రుఁ డమ్మహాసీయాశ్రమంబు లోక
క్షోభంబుగాఁ దిగిచి విడిచిన. 1053

మ. చలులన్నూర్తి మిడుంగుఱుల్ సెదర దిక్ష్మక్రంబునందుఁ జట
చ్చటశబ్దంబులు పెల్లు రేగి దివియుఁ • ట్టౌభాగముఁ నిండ ను
త్కటవేగంబున లోకజాలములు మ్రింగఁగ వచ్చుమాడ్కిఁ మహా
త్కట మై మండుచు బ్రహ్మాదండమును గింగ్నఁ దాటి యేతేరఁగన్. 1054

చ. కనుఁగొని మాని మున్నలయఁగ స్త్యమునీశ్వరుఁ డభిపూరముఁ
ఘనముగ నొక్కగ్రక్కఁ గొనుఁకై వడి గ్రక్కున వక్త్రగవ్వారం
బనువుగ విచ్చి మ్రింగె నవు • డస్త్రము తాపనుగర్భమందుఁ జ
య్యన వెలిఁగఁ మహార్థ వమునందు వెలింగెడుబాడబం బనన్. 1055

వ. అప్పు డత్రేజోమూర్తిదివ్యరూపంబు త్రైలోక్యమాహనం బై రాద్రం బై
దారుణప్రకారంబునం బోలెన మఱియు. 1056

ఉ. ఆరయ నిట్టు లమ్మనికులార్గణితత్ప్రథితాస్త్రరాజము
న్వారక మ్రింగి భాస్కరునివైఖరి శోభిలె నంత నమృహా
దారుని యంగరోమనముదాయములఁ శిఖ లుప్పతిల్లి బల్
దారుణభంగి లోకములఁ • దద్దయు నేర్వఁ దొడంగె నయ్యెడన్. 1057

వ. ఇట్లు భవనభయంకరుండై ప్రళయకాలమార్తాండుండువోలె దుర్నిరీక్షుండై
వెలుంగుచున్న వసిష్ఠునిం జూచి భయంబుఁ గొని దేవర్షిగణంబు లచ్చటికి
జనుడెంచి ప్రస్తుతించుచు నిట్లనిరి. 1058

ఉ. మానవభర్త బల్దురభిమానమునం జెనకంగ వచ్చి నీ
చే నిగృహీతుఁ డయ్యె మునిశేఖర నిస్సని లోకముల్ భయ
స్థానము లయ్యె నింకటఁ బ్రసన్నుడవై కృపఁ బూని భూతముల్
దీనత ఏడ నీదుఘనఁ తేజము తేజమునఁ ధరింపుమా. 1069

క. అని ప్రార్థించిన మునిపతి, తనరాద్రత విడిచి సౌమ్యుఁడర్చునఁ డయ్యెఁ
మునులు తెలివొంది రనిమిషు, లనుపమహర్షాభి నోలఁలాడిరి వరుసన్. 1060

— విశ్వామిత్రుఁడు వసిష్ఠుచే నవమానితుండై తపంబుఁ జేయ బోవుట. —

వ. అంత నవ్విశ్వామిత్రుండు పరాభవంబునొంది సారెసారెకు నిట్టూర్పులు
వుచ్చుచు నమ్మసింద్రుం డొక్క బ్రహ్మాదండంబున మదీయదివ్యబాణంబు లన్నియు
నాశంబు నొందించె బ్రహ్మతేజోబలంబే బలంబుగాక త్కత్రియబలం బేటి
బలం బని నిందించి ప్రసన్నేంద్రియమానసుండనై తపంబుచేసి బ్రహ్మత్వంబు
వడసెడఁ గా కని నిశ్చయించి వసిష్ఠుతోడఁ గృతవైరుండై భార్యానమన్వి
తంబుగా దక్షిణదిక్కునకుం బోయి యం దొక్కతపోవనంబున ఫలమూలాశ
నుండై మానసేంద్రియంబులు జయించి ఘోరతపంబు నేయుచు హవిష్యం

మధువ్యంధ దృఢనేత్ర మహారథు లనునత్యధర్మపరాయణుల నల్పురఁ బుత్రు
లఁ బడసి. 1061

—|| బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునకుఁ బ్రత్యక్షమై రాజ్ఞిత్వం బొసంగుట. ||—
మ, చలముఁ డింపక గాధినందనుఁడు నిఃస్థాభక్తియుక్తంబుగా
జలజాత ప్రభవుండుటించి బహువార్షంబుల్ తపం బుదధి
జలుపఁ మెచ్చి విరించి వచ్చి వసుధేశా నీతప్రప్రాధీకిం
పలరఁ మెచ్చితి సంస్తుతిఁ బడయు మఃయాగ్ని యింక రాజ్ఞి వై. 1062

మ. అని రాజ్ఞిపదం బొసంగి ద్రుహిణుం ఁ డంతర్హితుం డైన న
య్యనఘుం డింత తపంబుఁజేసియును బ్రహ్మార్హిత్వముం గాంచ నై
తిని రాజ్ఞిపదం బిదేల యుచుచుఁ ఁ దీవ్రవ్రతప్రక్రియఁ
ఘనకౌతూహలుఁడై యఖండతపముం ఁ గావించుచుండెఁ రహిన్. 1063

—|| త్రిశంకుమహారాజు సదేహముగా స్వర్గముఁ బొందఁ గోరుట. ||—
నీ. అప్పు డిట్వాకువంశాంభోధిచంద్రుండు వినుతకీర్తి త్రిశంకుఁజనవిభుండు
తనువుతోడనె గూడితా నాకలోకంబునకుఁ బోవఁ దగుజన్మ మొకటి నేయఁ
బూని భక్తి వసిష్ఠఁమునిపాలి కేటెంచి యుచితనవర్యుల ఁ నుపచరించి
యనఘు యిట్వాకువంశాధీశులకు నెల్ల నిఖలకామదుఁడవు ఁ నీవె కావె
లే. మిగుల మీకృప గలవారి ఁ కగునె కొఱఁత
లమరలోకంబునకు స్వదేహంబుతోడ
నరుగఁ దగినట్టియొక యాగ ఁ మర్థితోడ
నమర నాచేతఁ జేయింపు ఁ మయ్య యనిన. 1064

చ. ఘనుఁడు వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె ఁ గాత్రముతో నురరాజువీటికిఁ
జనగ నసాధ్య మెవ్వరికిఁ ఁ ట్నావర ము న్నిటువంటియాగ మే
జనపతులైన జేసిరె విచారము నేయక యిట్టియధ్వరం
బొనగుపఁ బూను తెట్టు లిటు ఁ లొప్పనికార్యము కాదు పొ మ్మిఁకన్. 1065

—|| త్రిశంకుఁడు వసిష్ఠచేతఁ దిరస్కృతుండు వసిష్ఠపుత్రులపాలి కరుగుట. ||—
చ. అని పలికిన నమ్మహీరమణుండు వసిష్ఠుని చేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డై లజ్జావనత
వదనుం డగుచు దక్షిణంబునకుం జని యందు సంశితవ్రతులై తపంబు నేయు
చున్నవారి సూర్యసంకాశుల వసిష్ఠపుత్రుల నూర్చురం గని యానుభూతిగా
నగ్గుదుకుమారులకు నమస్కరించి కృతాంజలివుటుం డై యిట్లనియె. 1066

నీ. అనఘాత్మలార యే ఁ సంకంబుతోఁ గూడ దివి కేగఁ దగునట్టిసవన మొకటి
నేయంగఁ బూని వసిష్ఠునికడ కేగి ప్రార్థింపఁ గాదు పొ మ్మనియె నింక
మీకన్న నెవ్వరు ఁ నాకు శరణ్యులు గురుసుతులకు మీకు ఁ శిరముతోడ
నభివాదనముఁ జేసి ఁ యాచించెదఁ గృపాప్రియాజకులై మీర ఁ లట్టిక్రతువు

తే. తవిలి నాచేతఁ జేయింపుఁ • డవనివతులు

గురువుల ప్రసాదమునఁ గాదె • కోర్కె వడయు

తెల్ల మీకృప సయ్యాగ • మెలమిఁ జేసి

నేను జరితప్రతుండనై • నెగడ వలదె.

1067

వ. అని పలికినఁ ద్రిశంకునివచనంబులు విని క్రుద్ధులై వసిష్ఠపుత్రు లతని కిట్లనిరి.

మ. భువి నిత్యోకుల కెల్ల నొజ్జ త్రిజగత్పూజ్యుండు సత్యప్రతి

శ్రవుఁ డన్నద్దురుఁ డత్తవస్వీపలుకుల్ • దాటంగ లే రెవ్వరా

రవితుల్యుండు గురుండు కా దనినఁ గాఁర్యం బట్టె వోసీక భూ

ధవ శాఖాంతర మొంది తీవు తగునే • ధర్మంబుఁ దప్పింపఁగన్.

1069

వ. భగవంతుం డగువసిష్ఠుం డశక్యం బన్న దాని నే మెట్లుసాధింపనేర్తు మతం డాడిన

మాట సత్యం బగుంగాని రిత్త యగునే నీవు బాలికుండ వగుటంజేసి మమ్మ

డుగ వచ్చితి విప్రుహానుభావున కవమానంబు నేయుటకు సహింపం జాలము నీ పి

దుర్విచారంబు విడిచి పురంబునకుం బొ మ్మని పలికినఁ గ్రోధపర్యాకులాక్షరం

బగువాసిష్ఠుల వచనంబు విని వెండియుఁ ద్రిశంకుం డిట్లనియె.

1070

తే. తొలుత మీతండ్రిచే నట్లు • త్రోయఁబడితిఁ

బిడప మీచేత నిటు లైతిఁ • బెద్దనేయఁ

జనునె మిమ్మిక నే నన్యు • శరణ మొంద

సరిగెద శుభంబు గలుగుఁగా • కరయ మీకు.

1071

→ వసిష్ఠపుత్రులు త్రిశంకునిఁ జండాలుండవు గమ్మని శపించుట. ←

వ. అనిన ఘోరాభిసంహితం బగునమ్మహిపతివచనంబు విని.

1072

క. మండిపడి మునికుమారు ల,ఖండతపోమహిమ వెలయ • త్కృతలవిభునిం

జండాలుండవు గమ్మని, చండతరక్రోధ మలర • శపించి రొగిన్.

1073

వ. ఇట్లు శపించి మునిపుత్రులు నిజాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి రంత నారాత్రిచనిన

మఱునాఁడు.

1074

క. దండిసెడి మునికుమారక, చండతరక్రోధజనితఁశాపంబున భూ

మండలపతి కష్టం బగు, చండాలత్వము వహించె • జనవరతనయా.

1075

సీ. అవుడు వాసిష్ఠకోపాగ్ని తేజంబున నలిఁ గాలెనన మేను • నల్లనయ్యె

నెఱిమించుపైఁడివన్నియ నన్న మగుపట్టుకమ్మిచీరయ మేచకత్వ మొందె

బ్రణుతకాంతిస్ఫూర్తిఁబరఁగెడుసౌవర్ణ మణిహారములు లోహామయములయ్యె

విడిసశిఖతోడఁ • బోడిమిసెడి నీచనామోక్తిభేదంబు • లాముఁగొనియె

తే. నరయఁదజ్ఞాతి కనురూప • మైనవేష, మంతయును దాల్చి కన్నవాఁరంత సంతఁ

బరవఁగేవలచండాలాభాపుండగుచు, బురమునకువచ్చె నంత నాభూవిభుండు.

తే. అతనిచండాలరూపంబునరసిచూచి, పౌరులు సమాత్యభృత్యులుబంధుజనులు

సతనివర్జించి రంత సాయ్యవనినాథుఁ, డార్తి గుండుచు నేకాకియై రయమున.

—|| త్రిశంకుడు విశ్వామిత్రుడ కేగుట. ||—

క. జనములఁ జూచిన నొందుఁగుచు, దనదురవస్థకును జాలఁ దలఁకుచు మదిలో
మునిసుతులచేత కులుకుచు, ఘనుఁ డగు నగ్గాధిసుతునికడకుం జనియెన్.

క. తనపాలికిఁ జనుదెంచి, జననాథవరేణ్యమేని చండాలతయం

గని కరము విస్తయంబునఁ, గనికర మెదఁ బాదవ ననియెఁ గౌశికుఁ డంతన్.

చ. నరవర సర్వధారుణికిఁ నాథుఁడవై నయధర్మ శాలివై

వజ్రత్రాడునీకు నిట్టిదురవస్థపురూప మిదేలవచ్చె నా

కెఱుకపడంగఁ జెప్పు మనఁ నెంతయు నానృపమాళి దీనుఁడై

కరములు మోడ్చి సిగ్గుగొనిఁ గద్గదికం దలవాంచి యిట్లునున్.

1080

చ. ఎలమిగ మేనితోడ దివిఁ కేగఁగఁజాలిన యొక్కయాగముం

బొలుపుగ నే నొనర్ప మదిఁ బూని వసిష్ఠునితోడఁ జెప్పు ని

వ్వలవనిజోలి యేటి కేటువంటిమఖం బొనరింపఁబోల దం

చలవడఁ జెప్పఁ జెప్పటయుఁ నమ్మునిసూనులఁ జీరి వారితోన్.

1081

వ. యే నిట్లంటి.

1082

తే. దేహాయుక్తుఁడనై యేనుఁ దివిజులోక, మునకుఁ బోవుట కర్హ సవనము సేయఁ
బూనితిని దానినాచేతఁ మానితముగ, నర్థిఁజేయింపుఁ డనినఁ గాఁ దనిరి వారు.

ఉ. అంతటఁ గొన్ని నిష్ఠురముఁ లాడిన నమ్మునినాథపుత్రు ల

త్యంతదురంతరోషముతుఁ లై నను మాలపు గ మ్మఁటంచు న

తొంటి శపించి రప్పు డదిఁ కారణ మే నిటు లౌట ణో మహీ

కాంతశిఖావతంస తనకర్మఫలంబులు రి త్రవోవునే.

1084

ఆ. పెక్కుధర్మ ములునుఁ బెక్కుదానంబులు, పెక్కుజన్మములునుఁ బెంపుతోడఁ
జేసి గురుల కర్చఁ జేసితి గురువుల, కరుణ లేమి నిట్టికార్య మయ్యె.

1085

తే. అనఘ నావచనము కలఁనైన బొంకు

గాదు నేఁ డిట్టిమునిశాపకారణమున

సధ్వర మొనర్తు ననుమాటఁ యన్యతమయ్యె

ననుచు నామది వొక్కెడుఁ నహరహంబు.

1086

తే. ఇట్టియాపదలం దైనఁ నింకమీఁదఁ, బట్టి సత్యంబు పాలింతుఁ బరమనిష్ఠ

నీదుగాఢానుకంపచేఁ నోదయాభి, దైవ మై ననుఁ జేపట్టిఁ ప్రాపుమయ్యె.

1087

క. దైవం బెక్కుడు పౌరుష, మేవంక నిర్లభకం బహీనగుణాఢ్య

దైవాధీనము సర్వము, దైవమే పరమగతి యనుచుఁ దలఁచెద బుద్ధిన్.

1088

తే. అట్టిదైవంబుచే నుపహతుఁడ నైన, నాకు నీకంటె శరణ మఁవ్యంబు లేదు

పురుషకారంబుచే దైవమును గడింగి, క్రమ్యణింపంగఁ దగు దీవుఁ గాధితనయ.

— విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకుయాగమునకై ఋషుల నందఱఁ బిల్వపంపుట. —

చ. అనిన దయాళుఁడై కుశకుఁబాగ్రణి యి ట్లను నోడకుండు మో
జనవర దీనుని నిన్నుఁ బ్రసన్నతఁ బ్రోచితి నింక మానుల
ష్టనముగఁ బిల్వ నంపి నవనం బానరించి వపురు్యతంబుగా
ననిమిషనాథు లోకమున • కంపెద నీవచనంబు చెల్లఁగన్. 1090

క. అనఘాత్త శరణ్యుఁడ నగు, నను శరణము నొందినకతఁనం దగ నీకుఁ
మునుకొని నిర్జరలోకం, బనిశముఁ గరకలితమైన • దనుచుఁ దలఁచెదన్. 1091

వ. అని యూఱడిలం బలికి విశ్వామిత్రుఁడు తనపుత్రుల మహాప్రాజ్ఞుల హవిష్యం
దాదుల నవలోకించి మీరు యజ్ఞసంభారంబు లన్నియు నొనగూర్చుం డని
నియమించి శిష్యులం బిలిచి మీ రతిత్వరితగమనంబునం జని మదీయశాస
నంబుఁ దెలిపి బ్రహ్మవాదులును బహుశ్రుతులు నగు మహర్షుల నందఱ శిష్య
సుహృత్సహితంబుగా మత్సకాశంబునకుఁ దోడ్పొని రండు మద్వాక్యబలచో
దితుండు యెవ్వండు రాక నిరాకరించి నిందావాక్యంబుఁ బలుకు నతనిచేత
నుక్తం బైన దాని నంతయు నా కెఱింగింపుఁ డని పలికిన వారలు శీఘ్రంబున
దశదిక్కులకుం జని విశ్వామిత్రునివచనంబుఁ దెలిపి నమస్తసంయములం దో
డ్పొని వచ్చి విశ్వామిత్ర నుచితభంగి సంసర్పించి కేల్తాగించి యి ట్లనిరి. 1092

ఉ. వీర సమస్తసంయములు • వేగమే వచ్చినవార లెంతయు
గ్రారు వసిష్ఠనాశ్రమమునం గలమానులు వారుదక్క నీ
ధారుణిలోపలం గలుగుఁతాపసు లందఱు నేగుదెంచి రిం
కారయ నవ్వసిష్ఠునకు • లాడినపల్కులు చిత్తగింపుఁడి. 1093

నీ. చతురత వాఱించి • జన్నంబు నేయించువాఁడు రా జటమాలఁవాఁడు నేయు
నట వానిమఖమున • నఖలసంయమివర్య లుండి భుజింతురే • యుక్తజేసి
యచటి కెవ్విధమునఁనగుదెంచెదరు హవిర్భాగంబుఁ గొన సర్వయాగభుజులు
చెలఁగి గాఢేయరక్షితుఁడైనవాఁడెల్లు సురవిప్లవమునకు • నరుగఁగలఁడు

తే. వినవిన విచిత్ర మిష్కాట • యనుచు వార
లమనఁజోదయసంయుతు • లగుచుఁ జాల
నేత్రముల రక్తిమఁచెలంగ • నిష్కరముగఁ
గనలి దూషించి రసపుడు • గాఢిసుతుఁడు. 1094

— విశ్వామిత్రుఁడు వాసిష్ఠమహోదయుల శపించుట. —

క. కటము లదర లోచనములఁ, జటచిటఁ బావకణములు • సెదరఁగ రోహి
త్కటమున మేను వడఁక మిక్కుటముగఁగలుపించిపండ్లుఁగొఱుకుచుఁబలికెన్.

వ. అదూప్యండ్ల నైననన్ను దూషించినదురాత్ము లగువాసిష్ఠులు భస్మీభూతులై
కాలవాశంబునం గట్టువడి నిస్సంశయంబుగా నివ్వాడ యమనదనంబునకుం జని

యందు నానావిధనరకంబు లనుభవించి పదంపడి సప్తశతజన్మంబులు నీచజాతులం బుట్టి నిగ్గులులై వికృతులై విరూపులై మృతశునకమాంసభక్షకులై భూలోకంబున వర్తింతురుగాక మఱియు నన్ను దూషించినదుర్బుద్ధి యగు మహోదయుండు సర్వలోకదూషితుండై నిపాదత్వంబు నొంది ప్రాణాతిపాత నిరతుండై నిరనుక్రోశత్వమల్క్రిధంబువలన దీర్ఘకాలంబు దుగ్ధతినొందుంగాక యని యిట్లు మహాతేజుం డగువిశ్వమిత్రుండు మహోదయసహితులై నవసిష్ఠ పుత్రులఁ దపోబలనిహతులం గావించి ఋషిమధ్యంబున నొక్కొంతనే పూరకుండి తనచుట్ల నున్నమహర్షుల నందఱు విలోకించి యిట్లనియె. 1096

మ. మునులారా వినఁ డింక నీమనుజరాఙ్గాఖ్యం ద్రిశంకుఁ నుశీలుని ధర్మజ్ఞుని సత్యసంధునిఁ గృపాలోలుఁ మహావైభవుఁ ఘనపుణ్యం గరుణార్ద్రదృష్టిఁ గని యీఁగాత్రంబుతో జంభసూదనలోకంబున కేగు నట్టిమఖ ముద్యత్ప్రీతిఁ గావించరే. 1097

వ. అని విశ్వమిత్రుం డాజ్ఞాపించిన నమ్మును లొక్కొంత తమలో విచారించి యీ విశ్వమిత్రుండు పరమకోపనుం డితండు చెప్పినకార్యంబు ధర్మసహితంబు గాదంటిమేని రోషితుండై దంభోలికతోరఘోరవాక్యంబున శపించుం గావున నితండు గఱపినమార్గంబున నిష్కహిరమణుండు సశరీరుండై విశ్వమిత్రునితేజంబున దివంబునకుం జను నట్టిమహాధ్వరంబు సేయించుట కర్తవ్యం బని నిశ్చయించి మంత్రకోవిదు లగుమహర్షులు యాగకర్మకౌశలంబు మెఱయఁ గల్గొనక ప్రకారంబున సర్వకర్మంబులు నిర్వర్తించుచుండి రప్పడు. 1098

— విశ్వమిత్రుండు తనతపోమహిమచే ద్రిశంకుని స్వర్గమునకుఁ బంపుట. —

క. ఆగాధినుతుండు యాజకుఁ డై గీర్వాణాధిపతుల హవదత్తహవిర్భాగముఁ గొనఁ బిల్చిన వా, రాగతి రామనుచుఁ బలికి • రంబరవీధిన్. 1099

క. అన విని రోషము మదిలో, బెనఁగొనఁ గౌశికుండు కుశపావిత్రము కేలఁ దనర స్రువ మెత్తికొని య, జ్ఞననాథునితోడ ననియె • నమ్మతితోడన్. 1100

మ. జగతీనాయక చింత సేయవల దఁశ్రాంతంబు నే సత్యవాక్యగరిష్ఠుండన యేని ఘోరతప ముద్యత్స్నిహ్నఁ గైశోర మాదిగఁ గావింపుదునేని నాకమున కీ దేహంబుతోఁ గూడఁ బోయి గరియస్థితి నుండు పొమ్మనిన ధాత్రీకుండు సోల్లాసుండై. 1101

క. అచ్చటిమునులందఱు కర, మచ్చెరువడి సూచుచుండ • సపుడంగముతోఁ జెచ్చెర దుర్లభ మయినవి, యచ్చరలోకమున కరిగె • నద్భుతభంగిన్. 1102

వ. ఇట్లు త్రిశంకుండు దివంబునకుం జనినఁ బురందగుండు బృందారకులతోడ నాలోకించి. 1103

క. చండాలుండవు నీ విం, దుండఁగఁ దగ దనుచు శక్రుఁ • డొగిఁ ద్రోయింపఁ

బెండుసెడి శిరము క్రిందై, మండలపతి వచ్చుచుండెఁ మానము దూలన్.

వ. ఇట్లంతరిక్షంబున నుండి తలక్రిందుగా మహావాతపతితం బైనకల్పద్రుమంబుచందంబున విశ్వామిత్రా రక్షరక్ష యనుచు విలాపంబునం బ్రలాపించుచు వచ్చుచున్న త్రిశంకుం జూచి కరుణావిధేయుం డగుగాధేయుండు నిలునిలు మని వలికి తీవ్రరోషపరీతుండై సాక్షాత్పూజాపతియునుం బోలె ఋషిమధ్యంబున వెలుంగుచుఁ దనతపఃప్రభావంబున.

1105

→ విశ్వామిత్రుండు త్రిశంకునకై యన్యస్వర్గంబు సృజించుట. ←

క. ఆక్షణమున నలుక సహ, స్రాక్షునితోఁ జలము మెఱసి • యన్యస్వర్గం బాక్షణమున సృజించెను, దత్తుండై సకలభూతాంతతి వెఱఁ గండన్. 1106

తే. ఇట్లు ప్రతినాక మొనరించియెలమిఁ దార, కలను సప్తర్షులను వేఱఁగలుగఁజేసి వేఱె నురలను వజ్రికి • వేఱె వజ్రి, నిపుడె కల్పింతు నని పల్కు • నంతలోన.

సీ. పరమనంద్రాంతలై • నురసిద్ధచారణగరుడగంధర్వాకిన్నరులు మునులుఁ గౌశికుపాలికిఁ • గడురయంబున వచ్చి సానునయోక్తి నిఁ త్లనుచుఁ బలికి రసఘాత్యునిసృష్టఁడరయంగ గురుశాపహతుఁ డయ్యెఁగావునఁనమరపదముఁ బడయ నర్హుఁడు గాఁడు • పరికింప కిట్లు కోపింప నీ కవునె శఁమింప వయ్య

ఆ. యనిన గాధితనయుఁడమరులఁ జూచి యీ, సృష్టని మేనితోడఁద్రిదివమునకు నర్థిఁ బంపువాఁడ • ననిప్రతిజ్ఞ యొనర్చి, యింకఁగాదు పలుకు • బొంకునేయ.

సీ. ఎందఁక భూలోక • మందఁక మీలోక మందఁక నీలోకఁమందు నిలిచి కడఁగి పావకపీఠిఁకంటఁ బై కుడుగక దివ్యతేజోబాలదీప్తుఁ డగుచు నంబుజారిస్ఫూర్తి • నలరుచు దేవత్వగతి నొప్పి తలక్రిందు • గాఁగ నీతఁ డీతారకలఁ గూడి • యెలమి వాటించుచుఁ గృతపుణ్యుడై భూరిఁకీర్తికలితుఁ

తే. డగుచు వెలుఁగొందుఁగా కని • యమ్మునీంద్రుఁ, డాన తిచ్చిన దేవతఁలట్ల గాక యనుచుఁబలికివిశ్వామిత్రుఁనభినుతించి, చనిరియజ్ఞాంతమం దాత్మనదనములకు.

వ. అంత విశ్వామిత్రుండు త్రిశంకునకు శాశ్వతంబైన దివ్యస్థానం బొసంగి కృతకృత్యుండై యచ్చటిమహర్షుల నవలోకించి యిట్లనియె.

1110

→ విశ్వామిత్రుండు పశ్చిమదిక్కున కరుగుట. ←

తే. ఇమ్ము లే దిందు మనకుఁ దఁపమ్ము నేయ మిక్కుటంబుగ విఘ్న మీఁప్రక్కఁ గలిగె గాన మన మింక నొండాకఁక డకుఁ బోద మనుచు వారలతోఁగూడ • యచటవాసి.

1111

వ. విశాలతపోవనోపేతం బైనపశ్చిమదిక్కునకుం జని యందుఁ బుష్కరతీరంబు లందు మూలఫలాశనుండై యత్యుగ్రతపంబుఁ గావించుచుండె నానమయంబున.

చ. కలఁ డొకఁ డిందుకుందశితిఁకంతపురందరనాగవాహనం

- కలితయశుండు సూర్యకులఁకంధిశశాంకుఁడు కోసలేంద్రుఁ డ
త్యలఘుఁడు నంబరీఘఁ డనఁ నవిష్టభుఁ డొక్కమఖంబు నేయుచో
దలకొని పాకశాననుఁడుఁ తత్పశువుం గొనిపోయి డాచినన్. 1113
- క. అతనిపురోహితుఁ డిల్లను, నతనికి సృప నీదుదుర్నఁయమునఁ బశు వొగి
హృత మయ్యె సరక్షిత యగు, క్షీతివిభు హింసించు నాత్మకృతదోషంబుల్.
- క. జనవర ప్రాయశ్చిత్తం, బాసరింపఁగ వలయు నిక్కఁ మొగి నరపశువుం
గొనిలెమ్ము యజ్ఞకర్త, బనుపమగతిఁ జెల్లుచుండుఁనంతటిలోనన్. 1115
- క. నావినిమానవనాథుఁడు, గోవుల నొకలక్ష వెంటఁ గొని రయమున నా
నావనజనపదనగరత, పోవనవిషయములు నెమకిఁవోవును నొకచోన్. 1116
- క. భృగుతుంగమునకుఁ జని య, చ్చుగ నచ్చటఁ బేద యగుచుఁ నువ్రతనియతిం
దగి యున్నఁబుచ్చీకుం డను, జగతిమరవర్యుఁ గాంచిఁ సప్తద మొదవన్. 1117
- తే. తపముపెంపున రెండవఁతపనుమాడ్కిఁ
దనరుమునివర్యుపదములుఁ తనశిరంబు
సోఁకఁ బ్రణమిల్లి పూజించిఁ నువినయోక్తి
నిట్లనియెఁ గేలు మోడ్చి మఁహీవరుండు. 1118
- వ. మహాత్మా యే నొక్కజన్నంబు నేయుచుఁ బ్రమాదంబున యాగపశువుం
గోల్పడి ప్రాయశ్చిత్తంబున కుసాభాయుండు చెప్పినతెఱంగున నానాదేశంబుల
నరపశు వరయుచు నెందుం బడయుఁ జాలక నీకడకుం జనుదెంచితి లక్షధేను
వుల నొసంగెదఁ బ్రతిగ్రహించి పశ్వర్థంబుగా నీకొడుకుల నొక్కని దయ
నేయు మని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 1119
- చ. మనుజువరేణ్య నీపలుకుఁ ముచిది నిత్యముఁ బెద్దవానిపై
ఘనముగ వేడ్కనేయుదునుఁ కావున వాని నొసంగ నన్న నా
తనినతి పిన్నవానివయఁ దద్దయుఁ గూర్చి నొనర్తుఁ గానఁ ద
త్తనయు నొసంగ నన్నఁ దలిదండ్రులమాటల కుమ్మలించుచున్. 1120
- ఆ. వారిలోన నడిమిఁవాఁడు శునశ్చేపుఁ, డననివిభున కనియెఁ నగ్రసుతునిఁ
దండ్రప్రోచుఁ బిన్నతనయు జనని ప్రోచు, వార లెల్లు నీకుఁ పత్తురయ్య. 1121
- క. జనయత్రీజనకులచే, తను విడువంబడితి నేనుఁ దగ సేవెంటం
జనుదెంచెద వారలకుం, గొనకొని వేన నిమ్ము లక్షఁగోధేనువులన్. 1122
- చ. అనిన ధరాధినాథుఁడు రయంబున నట్లానరించి తేరిపై
మునివరపుత్ర నుంచుకొనిఁ మోద మెలర్పఁగఁ బుష్కరాశ్రమం
బున కటువోయి యప్పటికిఁ మూడవకాలము డాయ వచ్చినం
బనివడి విశ్రమించె నరఁభర్త పథిశ్రమ వాయ నచ్చటన్. 1123
- మ. అపు డచ్చోటఁ దపంబు నేయుచు జిథాఁహంకారుఁ డై యున్నలో

కపవిత్రం దపనాభతేజా ననఘ్నః • గాధేయ సుద్యస్తతిః
విపులశ్రేయసి బ్రహ్మతుల్యుని జగద్యిఖ్యాతచారిత్రః జా
చి పరోద్ద్యోజితః డైన బాలుడు శునశ్శేపుండు శోకార్తుః డై.

1124

— శునశ్శేపుండు విశ్వామిత్రుని శరణము నొందుట. —

క. తనమేనమామ గావున, ఘనముగ నేమరల బ్రతుకః • గంటి ననుచుః జ
య్యన మునిపదములపైః బడి, తనమోమున దైన్య మడరః • దానిట్లనియెన్.

క. ఓతాపనవంశోత్తమ, మాతల్లియుఁ దండ్రియు నను • మఖపశువుంగా
భూతలనాధున కిచ్చిరి, గోతతి నొకట నీడు • గొని ముద మలరన్.

1126

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుఁ గురువు • దైవము దాతపు బాంధవప్రజం
బుల్లమునం దలంప జటిఁలోత్తమ నా కిఁక నీవె సుమ్ము మే
నల్లుని దీనుని న్నను దయామతివై బ్రతికించి యీమహీ
వల్లభ జన్న మింక ననివార్యముగా ఫలియింపఁ జేయవే.

1127

సీ. అనిన విశ్వామిత్రః • డతిదయాకలితుఁడై తనతనూభవుల నంధఱకు ననియె
సుతులార పరలోకఃసుఖమునకే కదా సుతులఁ గోరుట యెల్లసుతులుఁమఱియు
జనకుని కోర్కెలు • నఫలంబు నేయుటకే కదా యిది సర్వలోకధర్మ
మదిగాన మాపాలి • కిదె పరలోకంబు శరణంబు నొందె నీసత్యశాలి

తే. మీరు వుణ్యులు ధర్మ విచారపరులు
ప్రాణమాత్రంబుచే నాకుఁ • బరమనిష్ఠఁ
బ్రియ మొనర్చుడు తండ్రికిఁ • బ్రియ మొనర్చు
కంటె సుతులకు వేటొక్కఁఁఘనతలేదు.

1128

వ. కావున మీయం దొక్కరుండు మహిషశియాగపశుత్వంబున కొడంబడి బా
లుం డగుశునశ్శేపుని బ్రతికించి దేవతలఁ దృప్తి నొందించి యంబరీషునకు
యాగఫలం బొసంగి నావచనం బమోఘుంబు నేయుం డనిన మధువ్యంధాదులు
సాభిమానంబుగా నిల్లరి.

1129

క. తనసుతుల విడిచి యన్యసి, తనయుని రక్షింప నీవు • దలఁచితి వది భో
జనమందు నిందితం బగు, శునకపిశితమట్టు లివుడు • చూచెద మనఘా.

1130

క. నావిని విశ్వామిత్రఁడు, భావంబున నువ్వులించి • పలురోషమునఁ
దావాగ్నిమాడ్కి మండుచుఁ, గేవలకఠినోక్తి ననియెఁ • గెరలి సుతులకున్.

వ. నావచనం బతిక్రమించి పితృవచనభయరహితంబును ధర్మవిగర్హితంబును
దారుణంబును రోమహర్షింబు నైన యీవాక్యంబు పలికితిరి గావున మీరింక
వసిష్ఠపుత్రులభంగి ముష్టికజాతులం బుట్టి శునకమాంసభక్షకులై భూలోకంబున
వేయి సంవత్సరంబులు వర్తింపుఁ డని శపియించి యార్జుం డైనశునశ్శేపునకు

నిరామయం బగు నట్లు మంత్రితభన్దధూళ్యాదిప్రక్షేపరూపం బైన రక్షఁ
గావించి యిట్లనియె. 1132

→ శునశ్శేపుఁడు విశ్వామిత్రప్రభావంబున నింద్రోపేంద్రుల యనుగ్రహంబు వడయుట. ←

ఉ. ఇంపుగ నీశాసంకెడ మఃహీనురనందన రెండు మంత్రముల్
దెంపున నిన్ను యాజకు లతిస్ఫుటయూపమునందుఁ గట్టి హిం
సింపఁ గడంగు నప్పుడు విశేషమతిఁ జపియించు చగ్గిఁ గీ
ర్తింపుము శక్రముఖ్యులరుదెంచి కృపఁ నినుఁ గాతు రత్తఱిన్. 1133

వ. అని పలికి యింద్రోపేంద్రదేవతాకంబు లైనయద్వివ్యమంత్రంబు లుపదేశించినం
బ్రతిగ్రహించి శునశ్శేపుఁడు ధీరుండై యతనిచేత ననుజ్ఞాతుండై యంబ
రీఘం గనుంగొని మహీంద్రా యింక నిచ్చటఁ దడవు నేయ నేల శీఘ్రంబుగం
జని యజ్ఞకర్తంబు లన్నియు నిర్వర్తింపు మనిన నతవివలుకుల కలరి యంబరీ
ఘండు రయంబున యజ్ఞవాటంబునకుం జని యాజకానుమతంబున రక్తమా
ల్యాంబరానులేపనంబుల శునశ్శేపుని యాగవశువుఁగా నలంకరించి పవిత్రపాశం
బుల వైష్ణవం బగుయూపంబున బంధించె నిట్లు బద్ధుండై యతండు వహ్ని కభి
ముఖుండై విశ్వామిత్రుం డుపదేశించినదివ్యమంత్రద్వయంబు రహస్యంబుగా
నచలనిష్ఠ జపించి యింద్రోపేంద్రుల స్తుతించిన స్తుతితర్పితం డై తత్తఱుంబ నహ
స్రాక్షుండు పరమానందంబున నచ్చటికిం జనుదెంచి శునశ్శేపుని బంధవిముక్తు
నిం జేసి దీర్ఘాయు వొసంగి యంబరీఘునకు బహుగుణంబుగా యాగఫలం
బానంగి నిజనివాసంబునకుం జనియె నమృతహీవిభుండును గృతార్థుం డై నిజపురం
బునకుం జనియె. 1134

→ బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునకు ఋషిత్వం బొసంగుట. ←

తే. అంతఁ గాశికుఁ డవల సహస్రవత్స, రంబు లత్యుగ్రతపము సల్పంగ విరించి
వచ్చి కుశికవంశజ నీవు • వరఋషిత్వ, మొందితని చెప్పి చనియె నమందగతిని.
క. తనివి ననక గాధేయుం, డనిశముఁ బరమేష్ఠిఁ గూర్చి • యద్భుతభంగిఁ
ఘననిష్ఠాతిశ యంబున, సునిశితగతిఁ దపము నేయుచుం దనరునెడన్. 1136
క. సురసంప్రేషితయై య, చ్చరమేనక యచటికర్థి • జనుదెంచి మనో
హరవేష యగుచుఁ దగఁ బ్రహ్మరజలముల ముజ్జనంబు • నలుపుచు నుండెన్.

→ మేనక విశ్వామిత్రులపంబునకు విఘ్నముఁ జేయుట. ←

క. ఘనుఁడు మహాలేఖం డగు, మునివతి కాశికుఁ డతుల్యమోహనరూపఁ
ఘనమద్భుతస్థితపాదా, మినిగతిఁ దనరారుదాని • మేనకఁ గనియెన్. 1138

క. కని దానితోడ నిట్లను, వనిత మదాశ్రమమునందు • వసియింపుము మిం
చిన యనురాగంబున న, న్ననంగమోహితునిఁ బ్రోవు • మనుపమబుద్ధిన్.
వ. అని నిజాభిప్రాయంబు తేటపడ నెఱింగించి యొప్పులకుప్పు యగు నప్పువ్యుఁ
బోఁడి నొడంబుల్లిది. 1140

ఆ. కేళివనములందు • గిరులందు నదులందుఁ, గొలఁకులందుఁ గుంజఃతలములందు
నన్నెలంతఁ గూడి • యబ్బంబు లొకపది, యతనుకేళిఁ దేలె • నమితగతుల.

ఉ. అంత వివేకియై కుశకులార్గళి యెంతటిమోస మయ్యె ని
క్మాంతకతంబునకా నకలఁకల్పముల్ వొడలెం దపోధనం
బంతయు వీటిఁబోయె దివిఁబాధిపుకృత్య మెఱుంగ నక్కటా
యెంతవివేకు లైన భువి • నీశ్వరుమాయఁ దలంప నేర్తురే. 1142

చ. అని యిటు చింత నొంది ముని • యాదట మేనక నింద్రుపాలిక
ట్లనిచి గడంగి కామవిజయం బొనరించెద నం చుదీచికి
జ్జని హిమవర్షతాంతికమునం దగఁ గౌశికిచెంతఁ జేరి ని
ష్ఠను దప మాచరించె బ్రకటంబుగఁ దాను సహస్రవృక్షముల్. 1143

—|| బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునకు మహర్షిత్వ మొనఁగుట. ||—

వ. అప్పుహతపంబునకు భయంబుఁ గొని వేల్పులు మహర్షిసమేతులై బ్రహ్మ
కడకుం జని విశ్వామిత్రునకు మహర్షిశబ్దం బొనంగుం డని ప్రార్థించిన నవ్వరించి
దేవతాసమన్వితంబుగాఁ గౌశికుకడకుం జనుదెంచి మునీంద్రా యేను భసత్త
పంబునకు నంతోషించితి నీకు మహర్షిశబ్దం బొసంగెదఁ జాలింపు మని పలి
కిన నవ్వేశామిత్రుండు విష్ణుండును సంతుష్టుండునుంగాక సర్వలోకేశ్వరుం
డైనయప్పితామహునకుఁ బ్రణతుండై యంజలిఁ గీలించి స్వార్జితంబు లైన
శుభకర్మంబులచేత నసమానం బైనమహర్షిశబ్దంబు నీచేత దత్తం బయ్యెనేని
యవ్వల నేను జితేంద్రియుండనే కదా యని యడిగిన నప్పరమేష్ఠి యతని
వాక్యంబు విని మునీంద్రా వికారకారణవస్తుసన్నిధానంబునందైన నెంతకా
లంబు వికారంబు గలుగుచుండు సంతకాలంబు నీకు జితేంద్రియత్వసిద్ధి గలుగ
నేరదు గావున నీవు తావత్కాలపర్యంతంబు తపంబుఁ గావింపు మని పలికి
యంతర్ధానంబు నొందె. ఉత్పత్తి = అదికోమైన 1144

క. అట విశ్వామిత్రుండు నుత్కటనిష్ఠామహిమఁ దపముఁ • గావించుచు నా
దట బ్రహ్మర్షిస్థానముఁ, బటుతరముగఁ గాంతు ననుచుఁ • బ్రజ్ఞాన్వితుండై.

ఉ. ఊరువు పుచ్చ కట్లు తగ • నూర్ధ్వకదుం డయి మారుతాశియై తోచుప్ర.
వారక మండు వేసవిని • నహ్నుల మధ్యమునందు నిల్చి సొం
పారఁగఁ బుండువంటివలియందు జలంబుల నిల్చి వృష్టియం
దురక మింట నిల్చి కడు • నుగ్రతపం బొనరించె ధీరతన్. 1146

—|| ఇంద్రుండు విశ్వామిత్రునితపము మాన్ప రంభను నియోగించుట. ||—

ఉ. అంత బలాంతకుం డదరి • యాతనియ్యుగ్రతపంబు మాన్ప న
త్యంతరయంబునం గువలఁయాక్షిని రంభను చేరి పల్కు నో
కాంత కుశాన్వయోత్తమునిఁగాధతపోగతి మాన్చి మా కిఁకా

- నంతతపాఖ్యసంపద లాఁసంగము వేగమ సొమ్ము నావుడున్. 1147
- ఉ. అక్కలకంఠి యిట్లనియె * నక్కట వహ్నియుఁ బోలె నుగ్రుఁడై
యొక్కనఁ ఘోరనిష్ఠఁ దప * ముద్ధతి సల్పెడువాఁడు కౌశికం
డక్కడ నుండు నన్నుఁ గనిఁనంతనె యల్లి శపించుఁ గాక న
న్నక్కడి కంప వల్పదు సుఁరాధిప సీపద మాశ్రయించెదన్. 1148
- చ. అన విని శక్రుఁ డిట్లనియె * నంగన యింత భయిం బిడేల నా
పనుపునఁ గీరశారికలు * బాలసమీరుఁడుఁ దోడు వత్తు రే
ననుపమలీల మన్నథసహాయుఁడనై వెనువెంట వచ్చెదం
బ్రణుతవిలాసరూప మలరం జని తన్ననముఁ హరింపవే. 1149
- వ. అని నియోగించిన నెట్టకేలకు నీయకొని సకలజగన్మోహనం బైనరూపంబుఁ
దాల్చి. 1150
- చ. మలయసమీరపుష్పశరఁమాధవకోకిలకీర శారికల్
మలయుచు వెంట రాఁ గదలి * మానివసంబున కేగి యచ్చటన్
సాలయక లాస్యమూల్ సలుపుచుఁ లలితంబుగఁ బాట వాడుచుం
గలయఁ జరించె రంభ యల * కౌశికమ్రోల సనేకభంగులన్, 1151
- చ. చిలుకలు రద్దినేయుటయుఁ * జెంగటఁ గోవెల గూయుటల్ తరుల్
దలముగఁ బల్లవించుటయుఁ * దప్పక వెంటనె రంభ వచ్చుటల్
గలయఁగఁ జూచి చిత్తమున * గాధికుమారుఁడు సంశయించి యా
బలరిపుకృత్య మింత యని * భావమునం దలపోసి కోపియై. 1152
- విశ్వామిత్రుండు రంభను శపించుట. ←
- చ. మెలపున శక్రుఁ డదప మును * మేనక వచ్చి కలంచినట్లకా
వెలయఁగ మత్తపంబునకు * విఘ్నము సేయఁగ నేడు వచ్చితే
పలుమఱు మోసపోవుటకు * బాలుఁడనే యది చెల్ల దింక నో
యలికులవేణి యుండు మిట * నశ్శమవై పదివేలవర్షముల్. 1153
- వ. అని యిట్లు పట్టరానికోపంబున విశ్వామిత్రుండు వేల్పువెలయాలిని దిట్టి పదం
పడి ధ్వంసమై తపస్సాస్వధ్యాయసంపన్నుండైనవసిష్ఠువలన శాపమోక్షణం
బగు నని యనుగ్రహించిన నారంభ తత్తణుంబ పాపాణం బయ్యె మీనకేత
నుండు భీతుండై పాతె నంత విశ్వామిత్రుండు తనతపం బొక్కింతదఱుఁగుటకుఁ
బరమని ర్వేదనవరుండై స్పార్ధితం బైనతేపంబంతయు మొదలఁ గామంబునకుఁ
బదంపడి శ్రోధంబునకును సమర్పించితి నింకఁ గామశ్రోధంబులు జయించి
జితేంద్రియుండనై యాహారంబు వర్జించి యూర్పు పుచ్చక శరీరంబు శోషింపం
జేసి తపస్సమార్జితం బైనబ్రాహ్మణ్యంబు లభించునందాఁకఁ బెక్కుసంవత్సరంబు
లచలనిష్ఠ ఘోరతపంబుఁ గావించెడఁ దపస్సంతప్తుడ నైనమచ్చరీరావయ

వంబులు శుయంబు నొందకుండుఁ గాక యని యిట్లు నిష్ఠురంబుగాఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసి దీక్షితుండై.

1154

ఉ. అక్కడనుండి యక్కుశికులంబుభివూర్ణశశాంకుఁ డంతఁ బ్రా
గ్దిక్కున కేగి వాసవుఁడు + కిన్క నొనర్చెనువిష్ణుకోట్లకుం
జక్కఁక నక్కడక్కడఁ బ్రసిద్ధపదంబులఁ బెక్కువన్నము
ల్లిక్కిలి ఘోరనిష్ఠ నచఃశ్రీకృతభక్తిఁ దపం బొనర్చుచున్.

1155

— ఇంద్రుఁడు పృథ్వీహూతుడై విశ్వామిత్రుకడ కరుగుట.

తే. అంత సిద్ధాశ్రమంబున + కరుగుదెంచి
యందు బ్రహ్మరి ననిపించుకొందు ననుచుఁ
దలఁచి వర్షసహస్రంబు + తపము నల్పి
తవిలి పారణ నేయంగఁ + దలఁచునపుడు.

1156

వ. ఆఖండలుం డొక్కముదిపాటుండై చనుదెంచి సిద్ధాన్నం బొసంగు మని
యభ్యర్థించిన నక్కాశికుం డయ్యన్నం బొసంగిన నమ్నాయావిప్రుండు దాని
నంతయు నిరవశేషంబుగా భుజించినం జూచి నిర్వికారుండై యేమిబలుకక
వెండియు విశ్వామిత్రుండు పూర్వప్రకారంబున మానంబుఁ బూని యూర్పు
పుచ్చక వేయిసంవత్సరంబులత్యుగ్రతపంబుసేసిన.

1157

ఉ. ఆముని యాదలం బొడమి + యద్భుతధూమము లష్టదిక్కులన్
భూమియు నాకముం బవనభోజనలోకము నెల్ల నిండినన్
భూమి వడంకె దిక్కరులు + మొగ్గె నగంబులు గ్రుంగె దారకా
స్తోమము వ్రాలె దూలె రవితోయధు లింకెను బర్వఁ జేఁకటుల్.

1158

తే. అపుడు నిస్తేజులై వేల్పు + లమరమునులుఁ
గళ్ళలోపహతాత్ములై + కమలయోని
కడకుఁ జని భక్తిఁ దత్పాదకమలములకు
మొగ్గిక్కి యిట్లని రటు కరంబులు మొగిడ్చి.

1159

ఉ. వారిజగర్భ కౌశికుఁ డావార్యతపం బొనరించుచున్నవాఁ
డారయఁ దన్ననోరథము + నర్థి నొసంగి తపంబు మాన్పు కి
ట్లారకయున్న నీజగము + లొక్కట దిక్కజీ తత్తపోగ్నివి
స్తారశిఖాపరంపరల + దగ్ధములై చనుఁ గాక దక్కునే.

1160

వ. మహాత్మా యితండు కామక్రోధంబులు వర్జించి గాఢనిష్ఠఁ దపంబు సేయుచున్న
వాఁ డతనియందు వృజినం బించుకేని లే దమృహత్మునితపంబునకుఁ బ్రతి
విధానం బెద్దియుఁ గాన మైతి మఖిలజగత్సంతోభవశంబులన జనం బంతయుఁ
గర్హనుష్ఠానశూన్యంబై యున్నది త్రైలోక్యంబు వంతుభితమానసం బయ్యె
మఱియు మహాద్యుతి యగునతండు సాక్షాదైవశాసనరుండుం బోలె వెలుంగు

చున్నవాడు నిజతపోవహ్ని శిఖాపరంపరల లోకంబుల నన్నింటి నొక్క
పెట్ట భస్మంబు నేయక మున్నె యనుగ్రహింపవలయు. 1161

చ. తపము ఫలించు టాండె విశతంబుగ ఘోరతపోగ్ని హేతిచేఁ
గృవణత లోకజాలము దహించుట యొండె నటంచు నిష్ఠతోఁ
దప మొసరింపఁగాఁ దొడఁగె + ధాత యతండు సురాధిపత్యమ
ట్లీచుడ యొనంగు మన్న మన + కీయక తీరదు మాటలేటికిన్. 1162

→ బ్రహ్మ విశ్వామిత్రునికి బ్రహ్మోత్ప మొసఁగుట. ←

సీ. అని విన్నవించుడు + సమరులవాక్యంబు విని పద్మభవుఁడు మంన్నన యెల్లర్ప
వారెల్లఁ దనుఁ గొల్వ + పరదుఁడై రాయంచ నెక్కి కాశికుపాలి + కేగుదెంచి
వినుము కాశిక యంత + విపరీతతపమేల మానుము మాకు సమ్మద మొసంగఁ
బ్రబలతంబున + బ్రహ్మదైవైతివి దీర్ఘాయువును బ్రహ్మ + తేజ మేను

తే. దయ నొనంగితి నీకు భద్రంబు గలుగు
నింక సుఖలీల వలసిన + స్థలలోక
ములఁ జరింపు మటన్న సమ్మనివరుండు .

మ్రొక్కి కడుభక్తి గరములు + మోడ్చి పలికె. 1163

ప. దేవా నాకు భవత్ప్రసాదంబున బ్రాహ్మణ్యంబును దీర్ఘాయువును సంప్రాప్తం
బగుట నిక్కంటేని యొంకారంబును వషట్కారంబును వేదంబులును నన్న
పరించుం గాక యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 1164

తే. బ్రాహ్మణత్వ త్రవేదసంపన్నుఁడైన
యల వసిష్ఠుండు బ్రహ్మ + వైతి వనుచుఁ
బలికె నేనియు నమ్మెదఁ + బలుక కున్న
నమ్మఁగాఁ జాల నిదియును + నాతలంపు. 1165

క. అని పలికిన విని ద్రుహిణుం, డనిమిషులును బిల్వ వచ్చి + యమ్మని సత్యం
బనుపమతపోబలంబున, ననఘా బ్రహ్మదైవైతి + వని పల్కుటయున్. 1166

ప. విశ్వామిత్రుండును బరమానందకందళితహృదయారవిందుం డై వసిష్ఠుని నానా
విధ పూజావిధానంబులఁ దృప్తి నొందించె నంత విరించనాదిబృందారకులు
విశ్వామిత్రుని దీవించి తత్ప్రభావంబుఁ గొనియాడుచు నిజనివాసంబులకుం జనిరి
వసిష్ఠుండును విశ్వామిత్రునితో సఖ్యంబుఁ జేసి నిజాశ్రమంబునకుం జనియె
విశ్వామిత్రుండు ప్రాప్తకాముండై బ్రహ్మతేజంబున దిశలు వెలింగించుచు యథా
సుఖంబుగా విహరించె నీవిశ్వామిత్రుండు దివ్యతపఃప్రభావవిశేషంబున బ్రహ్మ
ర్షులలో నధికం డని విశ్రుతిం గన్నవాఁ డిష్టుహస్తంబు విగ్రహవంతం బగు తపం
బును వీర్యంబునకుఁ బరాయణుండును ధర్మపరుండు నని పల్కి శతానందుం
డూరకున్న నతని పలుకులు విని రాముండును దదనుజుండును జనకాదు లైన

సభాసదులును బరమానందరసపూరితహృదయులై సాధువాక్యంబుల నభినం
దించి విశ్వామిత్రునిం బూజించి రంత జనకుండు విశ్వామిత్రు నవలోకించి
యిట్లనియె. 1167

క. కాకుత్స్థసహితముగ మీ, రీకరణి మదీయమఖము + నీక్షించుటక
స్తోకగతి వచ్చినందున, నే కడుధన్యుండ ననుగృహీతుండ నైతిన్. 1168

తే. తాపసోత్తమ నీదుసంధర్శనమున
బహువిధగుణంబు లిపుడు ప్రాప్తంబు లయ్యెఁ
బరగ మీచేత నెంతయుఁ + బాలితుండ
నైతి నిష్కారసంసిద్ధి + యయ్యె నేడు. 1169

తే. మానితంబుగఁ బరిక్షిత్త్యమానమైన, నీమహాతప మంతయు + నిరుపమగతి
నేడు నాచేత నీరఘునేతచేత, నింపుసాంపార నిచట నాంలింపఁబడియె. 1170

తే. కుశికకులవర్య మీబహుగుణము లిప్పు, డీసదస్యులచేతను + నింపుమీఱ
విసఁబడియె నీదుగుణములుఁబీర్వబలము,ల ప్రమేయంబులుఁచుతింపఁనలవియగునె.

చ. అనఘచరిత్ర పుట్టినది + యాదిగఁ బెక్కువిచిత్రసత్కథ
విసఁబడె నెద్దియేని కడు + వేషక నీకథ యట్ల నెప్పునం
బునకు నొసంగ దీశ్రుతులు + పుట్టినయందుకు నీచరిత్రము
న్వీనుట ఫలంబు గాడె పృథివిం గడుధన్యుండ నైతి నెంతయున్. 1172

క. ఇనుఁ డస్తగిరిసమీపం, బునకుం జనె నుక్తకర్తముం దీర్చగ నా
కనఘాత్మ సెల వొనంగుము, ఘనముగ రేవకడఁ జూడఁగా రమ్మ కృపన్.

వ. అని వలికి పురోహితామాత్యబంధుసహితంబుగా విశ్వామిత్రునకుం బ్రదక్షి
ణంబుఁజేసి యచుజ్ఞాతుండై యనిచిన నమృహర్షి వరుం డచ్చటిముఁదులచేతఁ బూ
జితుండై జనకునిం బ్రశంసించి రామలక్ష్మణసహితంబుగా నిజనివాసంబునకుం
జనియె నంతఁ బ్రభాతకాలంబున జనకుండు కృతకర్మండై రామలక్ష్మణసహితం
డై సవిశ్వామిత్రుని రావించి శాస్త్రదృష్టం బైనకర్మంబుచేత నమ్మనిపతిం బూ
జించి పదంపడి రామలక్ష్మణుల నుచితసత్కారంబులఁ బ్రీతచేతస్కులం జేసి
విశ్వామిత్రు నవలోకించి మహాత్మా మీరాక మాకు శుభం బయ్యె నా కెయ్యది
కర్తవ్యంబు మీచేత నాజ్ఞాపింపం దగినవాడఁ గావునఁ గర్తవ్యకార్యం బాన
తి మ్మని యడిగిన సవ్యిశ్వామిత్రుండు జనకున కిట్లనియె. 1174

—|| జనకుండు విశ్వామిత్రునకు శివదనుర్వాహత్యంబుఁ దెల్పుట. ||—

మ. ఇన వంశోత్తము లిందునన్నిభులు భావీశ్రాత్మజుల్ సాధుస
జ్ఞసంస్తుత్యులు మన్తధాకృతులు భావ్యద్వీర్యులై యొప్పువీ
రసఘా నీగృహమందుఁ బొల్పుహరువి + ల్లానక్రితోఁ జూడఁగా.
నను వొందం జనుదెంచినారు సృపవఁర్యా దానిఁ జూపింపుమా. 1175

క. అనిన జనకుఁ డప్పలుకులు, విని విన్నయ మొంది వింటివిధ మెల్లను గ్ర
క్కునఁ జెప్పఁ బూని యిట్లనె, మునినాథునితోడ నపుడు + ముద మొదవంగన్.

తే. అనఘ మద్వంశకూటస్థః + డైననిమికి

నాటవతరంబువాఁడు మఃహాభుజుండు

దేవరాతుండు గలఁ డాధఃరావిభునకు

నమరు లొసఁగిరి చాపంబు + న్యాసపణితి.

1177

సీ. అనఘాత్మ మును దక్షః + యాగవిధ్వంసనకాలంబునందు శంకరుఁడు గినిసి

విల్లు సజ్యముఁ జేసి + వేల్పుల నందఱ నటుచూచి భాగార్థిఁనైన నాకుఁ

గర మర్థి భాగంబుఁ + గల్పింపరైతిరి గాన మీయుత్తమాంగములు దునిమి

వై చెడ నని యిట్లు + పటురోషమునఁ బల్కఁ పిని సురలందఱు + భీతి నొంది

తే. కరములు మొగిడ్చి ప్రార్థింప + హరుఁడు కోప

మంతయును వీడి సంప్రీతుఁ + డగుచుఁ గరుణ

మీఱ నీచాపరత్నంబు + నారి కిచ్చె

నిచ్చినఁ బ్రతిగ్రహించి సంహృష్టు లగుచు.

1178

క. మెచ్చుగ దేవత లందఱు, నచ్చుపడఁగ న్యాసహాప + మగునాధనువుం

జెచ్చెర మత్పూర్వకునకు, నిచ్చిరి వాత్సల్య మలర + నిసనమతేజా. 1179

క. అదిమొదలుగ మాయొంటం, గొదువ పడక యుండఁబూజఁగొనుచు శుభదమై

పొదలుచునున్నది యావిలు, త్రిదళాలయమందరక్షిఁతిధరసదృశమై. 1180

సీ. కౌశిక యేను యాఁగము నేయఁగాఁ బూని గురుబుద్ధి భూశుద్ధిఁకొఱకుఁ బుడమి

గడఁగి దున్నింప నాఁగటిచాలులో నద్భుతంబుగా నొక్కమంఁదనము వొడమె

దడయక దాని ముఁద్రాభంగమొనరింప రాకానిశాకరుఁ లేకవోలె

జలదంబు నెడఁబాసి + జగతికి వచ్చిన మెఱుంగారు ప్రొక్కరుఁమెఱుంగువోలె

తే. నొక్కకన్నియ దోఁచె నం + దక్కజముగ

దానిఁ జేకొని యేను సంశస మెలర్చ

సీత యనుపేరువెట్టి యాచిన్నికూన

నబ్బురంబుగఁ బెంచితి + ననుదిసంబు.

1181

ప. ఇట్లు దినదిస ప్రవర్ధమాన యైనయక్కన్య యయోనిజ గావున వీర్యశుల్క

యనం బరఁగె నాసయంబునఁ జారులక్షణలక్షితయు ననన్యసామాన్యలావ

ణ్యయు జేవతారూపిణియు వీర్యశుల్కయు నై నమత్కుమారిం బెండ్లియాడ

నమందానందంబున ధరణీపురందరినందను లెందఱేనియుం జనుదెంచి తమ

తమబిరుదాంకంబులు వక్కాణించి కన్య నిష్ఠుని యడిగిన వారలకెల్లఁ బ్రత్యు

త్తరంబుగా నే నిల్లంటి.

1182

ఉ. కన్నియ వీర్యశుల్క యటు + గావున నీఁ దగ దిష్ట దూరకే

- పన్నగ మన్నిశాంతమునఁ • బర్వతభంగిఁ జెలంగు చున్నయా
పన్నగరాజభూషణునిభవ్యశరాసన మెక్కు వెట్టినన్
సన్నతగాత్రి నిత్తు నిది • సత్యము వల్గినవాడ నెంతయున్. 1183
- చ. అనిన నమ్మహివరు లందఱు ముందుముందుగాఁ దల మిగిలి తమతమభుజాబలం
బులకొలండు లెఱుంగక బహువిధంబులం బోరి యవ్వొల్లు నిట్టట్టు గదల్చు
జాలక జెంచువడి సిగ్గునం దల యెత్తక నిరాశులై తమతమ దేశంబులకుం జని.
తే. తరుణి నిచ్చెద ననుచుఁ గోదండ మొకటి
ఘనత నెవ మిడి గారించె • మనల జనకుఁ
డతని నేచండమున నైన • నాజి గలిచి
యన్నెలంతను గొని వత్త • మనుచుఁ గడంగి. 1185
- మ. సకలక్షౌవరకొంటు లద్భుతభుజాసంరంభ మేపారఁగా
సకలాసీకముతోడ వచ్చి విలసఁచౌర్యాతి రేకంబునం
బ్రకటప్రక్రియ మత్పురీవరణము • ల్పన్నాహులై చుట్టి ప
ర్వి కఠోరంబుగ నాక్రమించుటయు నేవీక్షించి యత్యుద్ధతిన్. 1186
- క. చతురంగంబులు గొల్వంగ, సతులితవిభవంబు మోయు • నాహవనిపుణో
ద్ధతి వెడలి తీవ్రబాణ, ప్రతతులఁ బరఁగించి భుజబలం బలరారన్. 1187
- చ. నానాప్రకారంబుల నొక్కసంవత్సరంబు రణంబుఁ జేసి మదీయసాధనంబు
లన్నియు సంక్షయించిన భృశదుఃఖతుండ నై సమాహితచిత్తంబున వేల్పుల
నారాధించిన వారు ప్రత్యక్షం బై చతురంగబలంబుల నిచ్చి చనిన దేవదత్త
చమూనమేతుండ నై క్రమ్ము రణంబునకుం జని బహువిధశరపరంపరలు నిగు
డించిన. 1188
- క. కొందఱు దెన చెడి పాటిరి, కొందఱు మద్భాణనిహతిఁ • గూలిరి మఱియుం
గొందఱు శరణము నొందిరి, యందముగా నిల్లు విజయ • మందితిఁ గడిమిన్.
- క. అనఘాత్మ పరమభాస్వర, మరుపమసారోద్ధతంబు • నగునానయపుణ్
మునుకొని తెప్పించి యింకం, గవిపించెద రాఘవులకుఁ • గడు మోదమునన్.
- క. ఆవిల్లు నీరఘూత్తముఁ, డేవిధమున నైన బలిమి • నెక్కిడ నేనిన్
నావరపుత్రిక నిచ్చెదఁ, బావకగగనాంబుభూమి • పవనులు గుఱిగాన్. 1191
- క. నా విని విశ్వామిత్రుఁడు, భూవల్లభుఁ జూచి వెలుకుఁ • బొలుపుగ ధనువున్
వావిరి దెప్పించి ముదం, బావహిలం జూపు మీన్మఘాత్మజున కొగిన్. 1192
- క. అనిన విని జనకుఁ డమ్మని, యనుమతమున గంధమాలిఁకార్చిత మగుత
ద్ధనువును దెప్పించుం డని, పనివడి నుంత్రులకుఁ జెప్పెఁ • బ్రాభవ మలరన్. 1193
- ३३- జనకుఁడు విశ్వామిత్రుకడకు శిష్యునపు దెప్పించుట. -३३-
- చ. ఇట్లాజూపించిన వారు రయంబునఁ బురంబులోనికిం జని. 1194

సీ. కమనీయనుమనఃప్రకాండనంక్షీర్ణ మై కనకాచలముభంగిః • దనరుదాని
 నగరాజనందినీనాథాంకయుక్తమై యలరజతాద్రియ • ట్లలరుదానిఁ
 జలులవేగోద్ధతః చక్రసందీప్తమై యుదయాచలముమాడ్కి • నొప్పుదాని
 ననద్యశశ్రిగంధఃరసఘ్నమంఘ్నమితమై గంధమాదనమట్ల • గ్రాలుదాని
 తే. ననుపమాయననిర్మితంబైనదాని, మహితగతి నొప్పుదాని నామందసమును
 గాంచి కడుదీర్ఘదేహులై క్రాలునమితబలులఁ బంచసహస్రనీరులను బంచి.
 వ. వారీచేత దాని సతిప్రయత్నంబున నెత్తించుకొని వచ్చి సురసదృశం డైనజన
 కునిముంగలఁ బెట్టించి రాజేంద్ర సర్వరాజులచేతఁ బూజితం బైనయమృతహా
 కార్ముకరత్నం బాసీతం బయ్యె నిదె విలోకింపుఁ డనిన నమృత్రవాక్యంబులు
 విని జనకుండు విశ్వామిత్రునిం జూచి బద్ధాంజలియై రామలక్ష్మణుల నుద్దేశించి
 యిట్లనియె. 1196

క. మునివర మాపెద్దలచే, ననిశముఁ బూజంపఁ బడియె • సతిశయభక్తి
 వినుఁ డీచాపము దీనిక, మునుకొని పూరింప లేకపోయిరి నృపతుల్. 1197

చ. సరసురయక్షింపురుష • నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యశీ
 న్నరసమరుద్రభాస్కరవిఠానము లైనను జూడ నెక్కిడం
 గరమున నంటఁగా నలవి • గానిది యామహనీయచాపముం
 బనిపడి దీని నెక్కిడఁగ • మానవు లెంతటివారు చూడఁగన్. 1198

—|| రాముఁడు శివధనువు భగ్గుముఁ జేయుట. ||—

వ. ఇష్టేహాధనుశ్రేష్ఠంబు నిట్టట్లు గదల్చుటకుఁ బూరించుటకు నారోపణంబు
 సేయుటకు శరంబుఁ గూర్చుటకు నాకర్షించుటకు ముల్లోకంబులయందు నెవ్వం
 డు నమర్థుండు లేఁ డట్టిదాని భవద్యవసప్రకారంబున సతిప్రయత్నంబున నిచ్చ
 టికిం దెప్పించితి దీనిని రాజపుత్రులకుం జూపు యని పలికిన ధర్మాత్మం డగు
 విశ్వామిత్రుండు జనకునివాక్యంబు విని రామునిం జూచి వత్సా ధనువు విలో
 కింపు మనిన నమృహర్షి వాక్యప్రకారంబున నమృతవంశతీలకుండు మంజూషా
 ముద్రాదళనం బొనరించి తన్నధ్యనిక్షిప్తం బైనమహాకార్ముకం బవలోకించి
 విశ్వామిత్రున కిట్లనియె. 1199

తే. మునికులోత్తమ యాధనుఃసృఖ్య మేను
 గరముచే సంస్పృశించితిఁ • గడఁగి దీని
 సశ్రమంబున మో పిడి • యనుపమగతి
 వెన సమాకర్షణంబుఁ గావించువాఁడ. 1200

వ. అని పలికి విశ్వామిత్రజనకులయనుమతంబు వడసి సభాసదు లయినమహా
 ర్షులు మహీపతులందఱుఁ జూచుచుండ రాముం డవలీల నమృతహాకార్ముకంబు
 పయి కెత్తి గొనయం బెక్కించి యాకర్షపూర్ణంబుగాఁ దిగిచి విడిచిన. 1201

తే. ఆరఘస్వామి సత్త్వ మే + మనఃగ వచ్చుఁ

బగిలి వేడెత్తి జగములు + పల్లటిల్లఁ

గరికరాహతి విఱిగిన + చెఱకువోలె

ఘనరవంబునఁ దచ్చరాసనము విఱిగె.

1202

చ. విఱిగెఁ గుఱాచలంబు లట + బీటలు వాఱె దిగంతకుడ్యముల్

పఱియలు వాఱె భూతల ముపాన్నిధులుం గలఁగెన్ వెనక దిశా

కదులు వడంకె భూతతతి + గండె గుళాస్వయుఁ డావిదేహదా

శరఘులుఁ దక్క సర్వజనసంఘము మూర్ఛ మునింగె సత్తఱిన్.

1203

ఆ. అంతఁ గొంతవడికి + నమృహశబ్దంబు, శాంతి నొందె బిదప + సభ్యు లెల్ల
మూర్ఛ దేఱి చాలఁమోదంబు నొందిరి, జనకవిభుండు సాధ్వసంబు విడిచె.

క. అత్తఱి జనకఱితి నా, ధోత్రముఁ డత్యంతసమ్మోదోత్కర్షమునం

జిత్త మిగు రొత్త నమ్ముని, సత్తముసిం జూచి పలికె + సవినయుఁ డగుచున్.

క. జగతీసుర దశరథనుతుఁ, డగురాముండు దృష్టవిద్యుఁ + డయ్యె నితనిదో
ర్యుగగతవీర్య మచింత్యం, బగణ్య మమితం బమోఘు + మత్యద్భుతమున్.

క. జనవినుతుఁ డై నరామునిఁ, బెనిమిటిఁగాఁ బడసి నీత + పృథ్వగుణయు క్తిఁ
జనకకులంబున కెంతయు, ఘనతరయశ మాహరింపఁ + గలదు మహాత్మా.

తే. సుగుణమండన విను వీర్యశుల్క యనుచుఁ

బట్టిన ప్రతిజ్ఞ సత్య మై + పరఁగె నేడు

ప్రాణబహుమత యగునీత + రాఘవునకు

నిచ్చితి భవాదృశులు సూచి + మెచ్చి నొగడ.

1208

→|| జనకుండు దశరథునియొద్దకు దూతలఁ బంపుట. ||←

చ. అనఘచరిత్ర శీఘ్రగితు + లై నయమాత్యుల నయ్యయోధ్యకుం

బనిచి కుమారభద్రమును + భర్గధన్వర్షశనంబు వీర్యశు

ల్కను ముద మార నిచ్చుటయుఁ + గౌశికరాకయుఁ దెల్పి పెండ్లికై

యనుపమవైభవుఁ దశరథాధిపునిం బిలిపింతు నీయెడన్.

1209

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మండఁ గుశకులాధిపుఁ డను నో
భూవల్లభ నీ వట్టుల, గావింపుము తడవు నేయఁగా వల దింకన్.

1210

వ. అనిన నమృహీవల్లభుండు వికసితముఖుం డై శీఘ్రంబుగ మంత్రుల రావించి
యొక్క కాంచనపట్టికయందు యథాక్రమంబున శుభవాచకాక్షరంబుల
లిఖించి కుంకుమం బలది మంత్రులచేతి కొనంగి మీ రతిత్వరితగమనంబున
నయోధ్యకుం జని దశరథు సుచితభంగి సందర్శించి రామలక్ష్మణులకుశ
లంబుఁ దెల్పి యిచ్చుటిశుభప్రసంగం బంతయుఁ బ్రకటించి కుటుంబపరివార

సమేతంబుగా నమ్మహీపతిని సీతారాముల పరిణయంబునకుఁ దోడ్కొని రండు
పొం డని పనిచిన. 1211

ఉ. వారు మరుజ్జవంబు లగువాహనరాజము లెక్కి వేడుకల్
మీఱఁ బథంబునకొ శుభనిమిత్తములం గనుఁగొంచుఁ గాతుకం
బార దినత్రయంబునకు * నద్భుతవేగముతో నయోధ్యకుం
జేరఁగఁ జోయి రాజగృహాసీమ రయంబునఁ జొచ్చి యచ్చటన్. 1212

తే. కనకమండపమునఁ బెద్ద * గద్దెయందు
నలనుధర్మాసనాసీనుఁ * డగుబలారి
పగిదిఁ గొలు వుండి కొడుకుల * పై నొకింత
కూర్చి * దలపోయు చున్న కాకుత్స్థవరుని. 1213

వ. సముచితంబుగా సందర్శించి బద్ధాంజలిపుటు లై మధురాక్షరవృక్తంబుగా
ని ట్లనిరి. 1214

చ. అలమిథిలేంద్రుఁ డై నజనకాధిపుఁ డెంతయు సంతసంబునం
బలుముఱు మంజులోక్తుల భవత్కుశలంబు పురోహితప్రధా
నులకుశలంబు శాంధవమనోజ్ఞసతీకుశలంబు వహ్నికౌ
శలమును సర్వముకొ దెలియ * సమృతితో నడిగె నృపాగ్రణీ. 1215

ఆ. మఱియుఁ గౌశికానుమతిచేత నమ్మహీ, విభుఁడు సెప్ప మన్నునృత్త మెల్ల
వేడ్కతోడ మీకు * విన్నవించెద మీపు, డింపు మీఱఁ జిత్తగింపు మధిప.
సీ. పృథ్వీశ మత్పుత్రి, పీఠ్యశుల్కయటంచుఁ జెలఁగి యేను బ్రతిజ్ఞఁ నేయుటయును
జనపతు లరుదెంచి * శంభునిచాపంబు మో పిడలేక వైముఖ్య మంది
తెరలి నిర్వీర్యు లై యరుగుటయును మీకు విదిత మై యున్నది * గద మహాత్మ
మానుగ నక్కన్య * మద్భాగ్యవశిమునఁ బరగఁ గౌశికు వెంట * వచ్చినట్టి

తే. భూరివిక్రముఁ డగుభవత్పుత్రుచేతఁ
జాల నిర్జిత యయ్యె నాచంద్రమాళి
కార్తుకంబు సభాసదుల్ * గనుఁగొనంగఁ
గడిమి మెఱసి రాముండు భగ్గుంబుఁ జేసె. 1217

తే. అనఘచరిత మహాత్ముఁ డై నట్టిరామ, భద్రునకు పీఠ్యశుల్కయై * పరఁగు సీత
నిచ్చెదనటంచుఁ బల్కితి * నింపుతోడ, సమృతించి యనుజ్ఞ యొసంగవలయు.

వ. మహాత్మా సీవు పురోహితోపాధ్యాయబంధుమిత్రమాతృసహితుండ వై కుమా
రులపరిణయంబునకు శీఘ్రంబునఁ జనుదెంచి మదీయసమృదంబునకు సార్థ
క్యంబు సంపాదించి కుమారకల్యాణోత్సవసమాలోకనసంజాతపరమానందం
బనుభవింప నర్హుండ వని యిట్లు జనకుండు విశ్వామిత్రశతానందానుమతిస్థి
తుం డై పలికె నని విన్నవించిన నజ్ఞనకామాత్యులవచనంబు విని యద్దశరథుండు

పరమహర్ష సహితుం డై వసిష్ఠవామదేవులను దక్కినమంత్రుల నవలోకించి
యి ట్లనియె. 1219

→ దశరథుండు కుమారకల్యాణంబునుగూర్చి ప్రశంసించుట. ←

క. మనరామలక్ష్మణులు నెమ్మనమున సంతోష మొదవ • మానినహితు లై
జనకమహిపతిసదనం, బున శోభిలుచున్నవారు • పొలుపుగ వింటే. 1220

ఉ. ఆనరనాథునింటఁ జెలువారుచు వేల్పుల కై న దుస్సహం
బైనపురారిచాపము రయంబున రాముండు ద్రుప మెచ్చి సు
శ్రీనిధి నాత్మ పుత్రికను • సీతను రామున కీఁదలంచి య
మ్మానవభర్త పెండ్లి కీటు • మమ్మును రమ్మని పంచె మంత్రులన్. 1221

తే. అనఘచారిత్రులార మహాత్ము డైన, యవ్వీదేహునిసంబంధ • మరయ మీకు
సభిమతంబయ్యెనేని రయమున నచటి, కరుగుదముకాలయాపనమనుచితంబు.

క. అన విని మంత్రులు మునివరు, లనుపమహర్షమునఁ బోద • మని పల్కిన న
జ్ఞసవతి సుప్రీతుం డై, యనువుగ రేపకడఁ బయన • మని పల్కి తగన్. 1223

క. జనకునిమంత్రుల నందఱు, ననుపమగతి నత్కరించె • నవ్వుడు వార
ల్లునసర్వగుణాన్వితు లై, యనువుగ నారాత్రి యుండి • రచ్చటఁ బ్రీతిన్. 1224

→ దశరథుండు ఋత్విగుపాధ్యాయసహితుం డై మిథిల కరుగుట. ←

వ. అంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయు నద్దశరథుండు హర్ష వికసితాననం డై యు
పాధ్యాయబాంధవపరివృతం డై సుమంత్రునిం జూచి యిప్పుడ ధనాధ్యక్షు
లందఱుఁ బుష్కలంబుఁగా ధనంబు గొని నానారత్న సమన్వితులై సుసమాహి
తులై యగ్ర భాగంబునం జనువారుగా నియోగింపుము చతురంగబలంబును
ననుత్తమంబు లైనయానంబులును యుగ్యంబును సత్వరంబునం జనునట్లు
గావింపుము వసిష్ఠవామదేవజాబాలికశ్యపకాత్యాయసమార్కండేయప్రభృతి
మహర్షు లందఱు ముంగలం జనువారుగా విజ్ఞాపనంబు సేయుము జన
కామాత్యులు వేగిరపడి పలుకుచున్నవారు గావున నింకఁ దడవు సేయుట
యుక్తంబు గాదు మదీయరథం బాయితంబు సేయు మని పలికిన నతం డట్లు
గావింప రథారూఢుం డై ఋత్విగుపాధ్యాయసహితంబుగాఁ జనియె నమృహీ
పతి వెనుకొని చతురంగబలంబును దక్కినవారును బరమానందంబున సరిగిరి
యితైఱంగునం గదలి దశరథుండు నాలుగుదినంబులకు మిథిలానగరంబుఁ జేరం
బోయె నంత. 1225

చ. ముదమున నవ్వీదేహపతి • పుణ్యచరిత్రకుఁ డైనయాజి క
ట్లెదురుగ వచ్చి ప్రేమయు సహీనకుతూహల మాత్మలోపల
స్గదుర హితోపచారము లొనర్చి బహూక్యత లాచరించుచున్
నదమలచిత్తుఁ డై కుసుమసన్నిభమంజులనూక్తి ని ట్లనున్. 1226

- క. జనవర మాభాగ్యంబునఁ, జనుడెంచితి వీవు వీర్యసముపార్జితనం
దననంప్రీతిని బొందితి, వసుపమపుణ్యమున నేఁగృతార్థుడ నైతిన్. 1227
- క. సురపరివృతుఁ డగుశక్రుని, కరణి సమంచితమహర్షిఃకలితం డై మ
ద్గురుతరపుణ్యవశంబున, నరుదారఁగ నీవసిష్ఠుఁ డగుదెంచెఁ గృపన్. 1228
- తే. ఈమునీంద్రులఁ గూడి మఃహీశవర్య, నీవు విచ్ఛేయుకతమున • నెగడె శుభము
విఘ్నములడంగెఁ గోర్కులుఁవిస్తరిల్లె, నన్వయం బది పావనంబయ్యె నేడు.
- ఉ. తోయజమిత్రవంశజులతోఁ దగ వియ్యము గల్లె సంతతం
బ్రాయతకీర్తి నైతి మనుఃబాధివ యెల్లి ముహూర్త మింక మీ
రేయెడ నెల్లకార్యముల • కెంతయుఁ బాలి ప్రసన్నచిత్తు లై
పాయక యుండుఁ డంచు నిటువల్కిన నయ్యజనుఁడ డిట్లనున్. 1230
- క. అనఘచరిత్ర ప్రతిగ్రహ, మనిశము దాత్మవశ మనిరి • యటు గావున నీ
వాసరింపు మనినకార్యం, బొనరించెద నిఁక స్వతంత్ర • మున్నదె మాకున్.
- క. నిర్మలకర్తికరంబును, ధర్మిష్ఠం బైనయట్టి • దశరథువాక్యం
బల్లలి విని జనకుఁడు నృప, ధర్మవిదుఁడు మిగుల నద్భుతము నొందె రహిన్.
- ఆ. అచట నున్న మానుఁలందఱున్యోన్యస, మాగమంబునందు • హర్షయుక్తు
లగుచు నతిసుఖముగఁనారాత్రి వసియించి, రుచిశివదములందు • నొప్పు మీఱ.
- క. మనుకులుఁ డగుదశరథనృపుఁ, డనఘుల నందనులఁ జూచి • హర్షం బలరన్
జనకునిచేఁ బూజితుఁ డై, ఘనమతి సుఖలీల నుండెఁ • గౌతూహలియె. 1234
- వ. అంత మహాతేజం డగుజనకుం డవశిష్టయాగిశర్మంబు నిర్వ్వరించి యారాత్రి
వివాహంగభూతం బైనయంకురార్పణాదికంబుఁ గావించి యథాసుఖంబుగా
వసియించి ప్రభాతకాలంబున సమాప్తయజ్ఞక్రియం డై పురోహితం డైన
శతానందు నవలోకించి యిట్లనియె. 1235
- ⇒⇒⇒ జనకుండు చుతిమ్ముం డగుశిశ్నోజుని రావించుట. ⇒⇒⇒
- సీ. అనఘాత్మ నాతమ్ముఁ • డలకుశధ్వజుఁ డతిధార్మికుఁడు జగన్నుతప్రభండు
గరిమ వార్యాఫలకప్రాంత మై యొప్పునిటుమతీజల • మింపుతోడఁ
గ్రోలుచు స్వర్గంబులీల విమానంబుకై పడి నలరుసాంకాశ్యయందు
నలరారు చున్నవాఁ • డతఁడు నాచందానఁ జెలఁగి యీప్రీతి భుజింప నర్హుఁ
- ఆ. డతఁడు యజ్ఞగోష్ఠ • యతని విలోకింపఁ, గౌతుకంబు చాలఁ • గలదు నాకఁ
గానఁ దగినవారిఁ • గడువడిఁ బుత్రుఁచి, పిలువ నంపు మతనిఁ • బెండ్లి జూడ.
- ఆ. అనుచుఁ బలికి ప్రీతి • నప్పుడే చాగుల, నతనిపాలి కనుప • హయము లెక్కి
సత్వరమున నేగి • సముచితగతిఁ గుశ, ధ్వజునిఁ గాంచి కుశలఁవార్తఁ దెలిపి.
- ఆ. ఇంద్రునాజ్ఞచే నుపేంద్రునిఁ దోడ్కొని, వచ్చిన ట్లనంతఃవైభవమున
జనకునాజ్ఞచే గుశధ్వజుఁ దోడ్కొని, వచ్చి రవుడు వేగవంతు లగుచు.

క. ఘనుఁడు గుశధ్వజుఁ డీగతిఁ, దనయాద్యయయక్తుఁ డగుచుఁ • దడయక వేగం
బున వచ్చి గౌతమజునకు, జనకునకును మొక్కి వారిఁసమ్మతి నొకచోన్. 1239
తే. శిశిరకరకాంతపీఠి నాఁసీనుఁ డయ్యె

• నట సుదామచుఁ డనుమంత్రి • కనియె జనకుఁ
డాజిని సుతాప్త గురుబాంధవాన్నితముగఁ
దోడుకొని రమ్మ పొమ్మ నఁశోష మెనఁగ. 1240

వ. అని పలికిన సతండు రయఁబున. 1241

క. చని దేశరథునకు నతుఁ డై, జనవర మిముఁ బిల్వ సంపె • జనకుఁడు నన్నుం
దనయగురుమంత్రియుతముగఁ, జనుదేరఁగ వలయు మీరు • సప్తద మలరన్.

క. అన నౌఁ గాకని దశరథుఁ, డనువమనంశోష మలర • నందఱితోడం
జని భర్తానగతుఁ డగు, చును నిట్లనె జనకుశోడ • సాం పలరారన్. 1243

చ. నరవర యీవసిష్ఠమునిఁనాథుఁడు మత్కులదై వతంబుఁగా
నెఱుఁగుము సర్వకృత్యముల • కీయన వక్త గురుండు దేవతా
గురునిభుఁ డై నకౌశికునిఁ • గూడి మహర్షులసమ్మతంబున
సరసత మత్కులక్రమము • సర్వము మీ కెఱిఁగించు నింపుగన్. 1244

→ వసిష్ఠుఁడు జనునికి దశరథావ్యయక్రమం బెఱింగించుట. ←

ఉ. నా విని యవ్యసిష్ఠమునిఁనాయకుఁ డాజనకక్షీతీశుశో
నావనజాప్తవంశవిధ • మంతయుఁ జెప్పఁగఁ బూని యిట్లను
న్భూవర సత్యవాన్యగుణభూషణ వేసుక స్వలోకనం
భావిత మైనచూర్యకులఁసద్ధతిఁ జెప్పెద నాలకింపుమా. 1245

సీ. అవ్యక్తసంభవు • డవ్యయుఁ డజుఁడు శాశ్వతుఁడు చతుర్ముఖఁబ్రహ్మ దనరు
నతనిమానసపుత్రుఁ • డై మరీచి జనించె నతనికిఁ గళ్యణఁహ్వాయుఁడు పుట్టె
నతఁడుసూర్యునిఁగాంచెనతఁడువై వస్వతుఁడనుమచువుగాంచెనమితయశుని
నాతఁడిత్వైకుమఁహారాజుఁ గాంచె నాతఁడు కుక్షిఁ గనియె నాతఁడు వికుక్షి
తే. నతఁడు బాణునిఁ గనియె నయ్యధిపతి యన

రణ్యుఁ డనువానిఁ గనియె నాఁరాజు పృథునిఁ
గాంచె నతఁడు త్రిశంకునిఁ • గనియె మఱియు
నాతనికి దుందుమారాఖ్యుఁ • డవతరించె. 1246

క. అతఁడు యవనాశ్వం బడిసెను, నతనికి మాంధాత పుట్టె • నన్నరపతికొ
నుతుఁ డై సుసంధి వొడమెను, నతనికి ధ్రువసంధి వొడమె • నవసినాథా.

వ. అతనితమ్ముండు ప్రనేనజిత్తుఁ డనంబడు. 1248

చ. చతురత నొప్పునట్టి ధ్రువసంధి కిం న్నరతుండు పుట్టె నా
స్తుతచరితుండు గాంచె ససితుం డనువాని నతండు ధాత్రి న

తృతులవిభూతి నేలఁ గని + యాతని శత్రులు హైహయు ల్లహా
గ్రత శశిబిందు లాజకి సఖ్యర్పగతిం జనుదెంచి యుద్ధతిన్.

1249

వ. అయ్యనితుని రణంబునకుం జీరిన నతండు వాగలతోడ నోపినకొలంది సంగ్రా
మంబుఁ గావించి యల్పబలుం డగుట వారల నోర్వం జాలక పలాయితుం డై
మంత్రినహితంబుగా హిమవంతంబుఁ జేరి యందు భృగుప్రసవణంబున నివ
సించి కొంతకాలంబునకు మృతుండయ్యె నతనిపత్ను లిరువురు భర్తృమరణ
కాలంబునకు గర్భిణు లై యుండి యు దొక్కతె యొక్కదాని చూలుఁ
జెఱుపగరంబుఁ బెట్టిన నక్కాళింది విషవేదన సహింపం జాలక యష్టుహాపర్వ
తంబుమీఁదఁ దపంబుఁ గావించు చున్నవాని భృగువంశశ్రేష్ఠుం డైన చ్యవనుం
డేరి ఘత్రార్థిని యై యష్టుహాత్మునకు ననుస్కరించి శరణంబు వేడిన.

1250

చ. కరుణ దలిర్చు నమ్మనిశిఃఖామణి యత్తరలాక్షిఁ జూచి యో
తరుణి విపక్షశిక్షుకుఁడు + ధార్మికుఁ డుత్తముఁ డర్కతేజుఁ డ
త్తుగుతరఘణ్యుఁ డొక్కనుతుఁ + డొయ్యన నీ కుదయించు నంచుఁ జె
చ్చెరఁ గరుణింప నత్తరుణిఃశీతకరాళిక సంతసంబునన్.

1251

క. మునినాథునిపాదంబులు, దనఘాలము సోక మ్రొక్కి + తప్పక పురికిం
జని యొకశుభలగ్నంబునఁ, గనియె న్నందయని నమృతంకగనమమూర్తిన్.

తే. గరముతోడనె జన్మించెఁ + గాన నతఁడు
నగరుఁ డన నొప్పె సంతతైశ్వర్యుఁ డగుచు
నతని కనమంజుఁ డనఁ బుట్టె + నతని కంశు
మంతుఁడు జనించె భుజవీర్యవంతుఁ డగుచు.

1253

క. ఆవనుధేళునకు దిలీ, పావనినాథుండు పుట్టె + నానృపతికి గం
గావతరణకారిణ మగు, జ్యోవిభుండు భగీరథుండు + జనియించె నృపా.

1254

గ. ఆత్మోనాథునకుఁ గకుత్, స్థత్మోనాథుండు పుట్టె + సతతప్రాలే
యత్మోధరధైర్యుండై, యాత్మోపతి కుశయ మయ్యె + నల రఘువు నృపా.

క. అతనిసుతుఁడు పురుషాదకుఁ, డతఁడే కల్కాపపాదుఁ + డనఁ దగె నిలలో
నతఁ డమరశంఖానుని గనె, నతనికిఁ బుట్టె న్నందర్యనాధిపతి నృపా.

1256

సీ. అతనికి నగ్నిసార్థాభిధుఁ డుదయించె నతనికి శీఘ్రకుం + డవతరించె
నతనికి మరువు మహాత్ముఁడు జనియించె నతఁడు ప్రశుశ్రుకు + నర్థి గనియె
సంబరీషుని నాతఁ + డమితనమాఖ్యుని గడువేడ్క నహుషునిఁగాంచె నతఁడు
ధన్యు యయాతి నాతండు నాభాగుని నాతండు నజని నాయ్యమలచరితుఁ

తే. డీదశరథుని దగఁ గాంచె + నితనివంశ
జలధి హరిణాంకుఁ డై యల + శంభుచాప

విదళనోచితభుజబలాః విష్ణుః డై న

రాముః డుదయించె లోకాభిరాముః డగుచు.

1257

— జనకుఁడు వసిష్ఠునితోఁ దనవంశ క్రమంబుఁ జెప్పట. —

వ. ఈరాముండు త్రిలోకవిఖ్యాతపౌరుషుండును ననన్యసామాన్యప్రతాపదీపితుండును సురాసురుల కభేద్యం బైనచంద్రమాలిశరాసనభంగంబె సాక్షిగా నితని మహత్త్వంబు దెలియు నట్టిమహాపురుషశిఖామణికి నీకుమారి సేంగంటివి కృతార్థుండ నైతివి భవదన్వయంబు శుభాంకితం బయ్యె నీద్యోతీయపుత్రికను లక్ష్మణున కొనంగు మీరామలక్ష్మణుల కిరువురకు వయోయావలావణ్యగుణంబులచేత సమానులైననీకుఁతుల నిరువుర నొనంగుటది యతియుక్తంబై యుండు నని వలికిన విని జనకుండు ప్రీతుండై కృతాంజలియై యిట్లనియెఁ గన్యాప్రదానంబునందుఁ గులజుండు స్వకులంబు నిరవశేషంబుగా వక్కాణింపవలయు నస్తత్కులక్రమంబుఁ జెప్పిన వినుము పరమధార్మికుండై సత్త్వవంతులలో నుత్తముండై నిమియను మహారాజశిఖామణి యొప్పుఁ దత్ప్రభావంబు మీరెఱింగినదియై కదా యాభూపతికి వీర్యవంతుం డైనమిథి పుట్టె నయ్యచలాధీశునకు సత్యనాథుం డైనప్రథమజనకుండు పుట్టె నయ్యనంతావల్లభునకుఁ దేజోవంతుం డైనయునావసుండు పుట్టె నారసాధినాథునకు ధర్మజ్ఞుం డైననందివర్ధనుండు పుట్టె నావిశ్వంభరాధకునకు శూరుం డగుసుకేతుండు పుట్టె నాధరారమణునకు రాజర్షి యైన దేవరాతుండు పుట్టె నాధరీత్రీవిభునకు ధర్మాత్ముం డగుబృహద్రథుండు పుట్టె నాధరణీపురందరునకుఁ బ్రతాపవంతుం డగుమహావీరుండు పుట్టె నాక్షోణీంద్రునకు సత్యవిక్రముం డగు సుధృతిపుట్టె నాసర్వసంహారమహి కాంశునకు ధృతిమంతుం డైనధృష్టకేతుండు పుట్టె నావసుమతీనాథునకు రాజోత్తముం డైనహర్యశ్వుండు పుట్టె నావసుధాధీశ్వరునకు యశోధనుం డైనమరుపుపుట్టె నావసుంధరాజంభారికి గుణవంతుం డైనప్రతీంధకుండు పుట్టె నాపుణిపీథపునకు దీప్తిమంతుం డగుకీర్తిరథుండు పుట్టె నామేదినికాంతునకు జితారి యైన దేవమీథుండు పుట్టె నామహీవరోత్తమునకుఁ దేజోజితోషర్బుధుం డగువిబుధుండు పుట్టె నాగవ్యోరీధర్మకుఁ వంశకర్త యైనమహేంద్రకుండు పుట్టె నాధాత్రీశునకు జన్యద్వర్ధుం డైనకీర్తిరాతుండు పుట్టె నయ్యిలాబలారికి బలవంతుం డైనమహారోముండు పుట్టె నక్కుంభినీధృన్ద్రణికి నీతిమంతుం డైనస్వర్ణరోముండు పుట్టె నాజగతీపతికి సాధుపోషకుఁ డైనప్రాప్సరోముండు పుట్టె.

1258

క. ఆరాజమణికి ముక్తా, హీరామలకీర్తిఘృణికి • నేనును సుగుణో

దారుండు కుశధ్వజుండు సిం, వారంగ నిరువురము సుతుల • మైతి మజనుతా.

క. అం దగ్రసుతుండ నగుననుఁ, బొందుగ భూవిభునిఁజేసి • పాలుపుగ జనకుం

గోష్ఠలు శాస్త్రలు • గురువులు గతులును సారభూతులు మాకుఁమీరె కారె
ప్రియముతో మీరు చెప్పినయట్ల మాకుశధ్వజనిపుత్రికల నిఁద్రుఱును వేడ్క
తే. భరతశత్రుఘ్నులకు నిత్తుఁ బ్రాధవమున, రాఘవులు నల్వరొకశుభఁరమ్యులగ్న
మందె నల్వరపాణిగ్రహణములు దగఁ జలుపునట్లు ఘటించుఁడుఁ శాస్త్రుఁ ఘణితి.

వ. అని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

1272

ఉ. తాపనులార యీదశరఁధక్షితిభర్తకు మత్స్వరం బయో

ధ్యాపురమట్ల యై వఱులు • నాయనపైఁ దగఁ జేర్చు సత్కృపక

నావయిఁ జేర్చి మీరలు ఘనంబుగ సర్వము నిర్విహింపుఁ డే

యేపను లెట్లు సేయ నగు • నింతయు భారము మీదె నుం డిఁకన్. 1273

వ. అని పలికిన నతనిపలుకుల కలరి దశరథుండు జనకున కిట్లనియె.

1274

క. మీరన్నదమ్ము లిరువురు, వీరు లసంభ్యేయగుణులు • విడువక మీచే

నీరాజనంఘ మంతయు, వారక నీబుష్టులు పూజ • వడసిరి మిగులన్. 1275

⇨ { దశరథుండు కుమారాధ్యుడయంబుకొఱకు గోదానంబుఁ గావించుట. } ⇨
భరతుని మాతులుఁ డగుయథాజిత్తు దశరథునికడకు వచ్చుట.

వ. ఏనిక విడిదలకుం బోయెద మీకు శుభంబు గలుగుఁ గాక యని పల్కి జన
కునిచేత నామంత్రణంబు వడసి వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసహితంబుగా నిజనివాసంబు
నకుం జని మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున విధ్యుక్తప్రకారంబునఁ బితృదేవ
తల సర్పించి గోదానాఖ్యకర్మంబుఁ గావించి కుమారుల యభ్యుదయంబు
కొఱకుఁ గలఁదాతాంచితఖరవిమాణంబులును దామ్రపుచ్చంబులును గాంస్య
దోహనంబులునై నవత్సలైన పాడిమొదవుల నొక్కొక్కని కొక్కొక్క లక్ష
మహీనురుల కొనంగి దక్షిణార్థం బనంతథనం బొనంగి తక్కినబ్రాహ్మణు
లకు రత్నసువర్ణవస్త్రాదు లొనంగి కృతగోదాను లైనసందనులచేతఁ బరివృ
తుండై నుప్రసన్నచిత్తుం డైనయద్దశరథుండు లోకపాలపరివృతుం డైనప్రజా
పతియుం బోలెఁ బ్రకాశించుచుండె నట్టియెడ యథాజి త్రనుభరతునిమాతు
లుండు తనతండ్రి యగు కేకయాధీశుండు దాహిత్రుం డగుభరతునిం జూచు
వేడ్కఁ దన్నుఁ బుత్రైంచిన నయోధ్యకుం జనుదెంచి యచ్చటఁ బుత్రసహితం
డై దశరథుండు వివాహార్థంబు మిథిలకుం బోవుట యెఱింగి యతిత్వరితగమ
నంబున మిథిలకుం జనుదెంచి దశరథుని సందర్శించి కుశలం బరసి యాగమన
ప్రయోజనం బెఱింగించిన నద్దశరథుండు పూజార్హుం డగునతనిఁ బరమసత్కా
రంబులఁ బ్రీతునింజేసి యథోచితవ్యాపారంబులఁ బ్రవర్తించుచుండె నంత
నారాత్రి చనిన మఱునాఁ డగుఁబోదయంబున దశరథుండు పుత్రసహితంబుగా
యథోచితకర్తవ్యంబు లాచరించి వసిష్ఠాదిమునులం బురస్కరించుకొని యుత్సవ
శాలకుం జనియె నంత రాముండు భ్రాతృసహితంబుగా నానావిధమణిభూషణ

వస్త్రమాల్యానులేపనంబులచేత నలంకృతుడై వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాది మహర్షులచేతఁ గృతవివాహసూత్రబంధన మంగళాచార్యుడై విజయావహం బైన వివాహోనురాఘభముమూర్త్యంబునందు మహర్షిసమేతుండై యుత్సవశాలకుం జనుదెంచె నంత నద్వితరథమహీనాథుండు కృతకౌతుకమంగళులై నకుమారులం గూడి వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాదిమహర్షులం బురస్కరించుకొని నానావిధమంగళవాద్యఘోషపురస్కరంబుగా జనకమహీనాథునినగరద్వారంబు సేరంజనియె నప్పుడు వసిష్ఠుండు జనకునికడకుం జని యిట్లనియె.

1276

→= విసిష్ఠుండు జనకునికి దశరథుండు నగరద్వారంబున నున్నవాఁ డని తెల్పుట. ←=

క. చెలువుగఁ గృతకౌతుకమం, గళు లగుతనయులను గూడి + కాకుల్ స్థవరుం డెలమిఁ జనుదెంచి వేడ్కం, దలవాకిట నున్నవాఁడు + దాతనుజూడన్. 1277

ఆ. దాతచే బ్రతిగ్రహీతచే దానప్ర, తిగ్రహాదికములు + దీర్చవలయుఁ గాన నీవు పెండిఁకార్యంబుఁ గావించి, నేర్పుతోఁ బ్రతిజ్ఞ + నెఱపు మధిప.

క. అని యిటు వసిష్ఠముని పా,వనచారిశ్రీకుండు పల్కఁ + బరమోదారుం డనుపమధర్మ విదుం డగు, జనకుం డిట్లనియె మరల + నందుమితోడన్. 1279

సీ. ఎలమితోఁ దనకడ్డ + మెవ్వాఁడు వాకిటఁ దనకాజ్ఞ యొసఁగ న్నోతంత్రుఁ డెవ్వఁ డనఘాత్త తనయింటఁ + దనకుసందియ మేమి యూహింప నిది తనఁ యూరుగాడె మానుగఁగృతసర్వఁమంగళాచార్యులై మత్పుత్రీకలు వేదిఁమధ్యమందుఁ

జెలువొప్ప దీప్తాగ్నిశిఖలకై వడిఁ బ్రకాశించుచు నున్నవా + రంచితముగ

తే. ననఘ విను మేను నీవేదియందె యుండి కుతుక మలరార మీరాకఁ + గోరుచున్న వాఁడ నెందుకుఁ గాలయాపన మవిఘ్నముగ వివాహంబు నేయుండు + ముదముతోడ.

1280

క. అని పలుక నపుడు మునివల్లియనుమతమున దశరథేంద్రుఁ + డఖిలమునులతోఁ దనయులఁ దోడ్కొని గ్రక్కున, మనుకులుండు వివాహవేదిఁమధ్యముఁ జేరెన్.

→= సీతారామవివాహఘట్టము. ←=

వ. అప్పుడు.

1282

క. జనకుండు వసిష్ఠుఁ గనుఁగొని, మునిపుంగవ మీరు సర్వఁమునియతముగ రామునకు వివాహక్రియ గ్రక్కునఁ గావించుఁ డీఁకఁ దడవుఁగూడ దనవుడున్.

వ. భగవంతుం డైనవసిష్ఠుండు విశ్వామిత్రశతానందులం బురస్కరించుకొని ప్రపామధ్యంబున శాస్త్రోక్తప్రకారంబున వేదిక నిర్మించి దానిగంధపుష్పంబులనలంకరించి నువర్ణపాలికలను సాంకురంబు లగుకరకంబులును నంకురాఘ్యంబులగుశరాపంబులును నధూపకంబు లగుధూపపాత్రంబులును శింఖరూపపాత్రంబులును స్రుక్పిఁకంబులును సర్ఫ్యపాత్రంబులును లాజపాత్రంబులును గతుతపాత్రం

బులును సమంబు లగుదర్శలును సంఘటించి విధిమంత్రపూర్వకంబుగా వివాహ
వేదికయందు వహ్నిప్రతిష్ఠాపనంబుఁ జేసి మంగళహోమంబు లాచరించె
నంత జనకుండు సర్వాభరణభూషిత యైనసీతను రావించి వహ్నిసమక్షంబున
రామున కభిముఖంబుగాఁ గూర్చుండ నియోగించి కౌసల్యానందవర్ధనం డగు
రామున కే ట్లనియె. 1284

తే. నాతనూజాత సాధ్వీయాఃసీత సీకు
ధర్మసహచరియై సంతఃతంబు ఛాయ
గతి ననుగతయై యుండు సీకన్యకరముఁ
గరమునఁ బ్రతిగ్రహింపుము + గలుగు శుభము. 1285

క. అని పలికి సమ్మదంబున, జనకుఁడు శుభమంత్రపూతఃజలమును వెనలె
మునికరపంకజమున విడిచెను సర్వజనములు సంతసించి నుతంపన్. 1286

క. అప్పుడు సురవాద్యధ్వను, బుష్పరమున మొనసె వేల్పు + లొగి విరివానల్
కుప్పలుగాఁ గురిసిరి ముద, మొప్పగ నాడిరి సువర్వఃయోషిజ్జనముల్. 1287

→ జనకుఁడు లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులను సూర్యశామాండుప్రతీక్షల నిచ్చుట. ←

ప. ఇట్లు మంత్రోదకపురస్పరంబుగాఁ దనపుత్ర సీతను రామున కొసంగి వార్షపరి
ప్లుతుండై జనకుండు వెండియు. 1288

సీ. లక్ష్మణ గైకొమ్ము + లక్ష్మణవతియైనదాని సూర్యశను మఃతనయ నెలమిఁ
బరమహర్షంబున + భరత చేకొను నవ్యఘనకేళి మాండవీకన్య నిపుడు
శత్రుఘ్ను మోదం బెఁనంగ నీశుత్రకీర్తికరము గ్రహింపుము + కరముచేత
నలుపురు నయధర్మమలరఁ బట్నీవంతులై సుఖంతురుగాక + యనుచుఁ బలుక
తే. జనకువచనంబు విని రాజుతనయులపుడు, నెమ్మిలో రాజనుతలపాఁగిగ్రహణము
లర్థిఁ గావించిరి వసిష్ఠఃననుమతమునఁ. దల్లిదండ్రులకోర్కూలు + పల్లవింప.

తే. అంత సుముహూర్త మని సప్తఃదాత్తు లగుచు
నడిమితెర దీయ రఘుకులఁనాయకుండు
సీత నెమ్మోముఁ గాంచి హర్షించె రాము
మోముఁ గనుఁగొని యలరె నామోహనాంగి. 1290

చ. రమణుని ముద్దుమోముఁ గని + రాకసుధాంశుని నిండువెన్నెలం
గొమరు వహించు కల్వలనఁ + గోమలి వాలికచూపు లారఘూ
త్తమురమణీయదివ్యపదఃతామరసంబులమీఁద నెంతయుం
బ్రమద మెలర్ప వ్రాలె బతిపాదములం బ్రణమిల్లు కెవడిన్. 1291

చ. జనకజమోముఁ జూడ మఱి + చన్దవఁ జూడఁగఁ గోరుఁ జన్దవ
స్సనుఁగొన నవ్వల న్నడుముఁ + గాంచఁగఁ గోరు సుమధ్యముం గనుం
గొన మఱి యూరుపుల్ గనఁగఁ + గోరు సరేంద్రమనంబు భూవరుల్

దనియక యుత్తరోత్తరపదస్పృహలీ కద యెన్నిచూడఁగన్.

1292

తే. సరసిజానన లావణ్యఃసరసి లోన, నలరువికసితాబ్జంబులో • యనఁగ రాజ
వరుని చూపులు నతిమేనఁవ్రాలె శశిక్లరములు కుముదినిపైఁ జాలఁవ్రాలినట్లు.

తే. దశరథకుమారవరుని సౌందర్యవార్ధి
కడరి యెదు రెక్కు మీనులో • యనఁగ నీత

వాలుచూపులు పతిమీఁద • వ్రాలె నపుడు

రాజుపై వ్రాలు ఘనచకోరములకరణి.

1294

వ. అంత.

1295

క. మంగళవాద్యరవంబులు, సంగతిగా మెండుకొనఁగ • జనవరసుతు ల

య్యుఁజీనల యటుతఁ గట్టిరి, మంగళనూత్రములు చతుఁడిమం గ్రమయుక్తిన్.

వ. మఱియుఁ గ్రమంబున సమూల్యముక్తాఫలంబులు తలఁబ్రాలుఁబోసి దారాన్నితు
లై యగ్నికి వేడికి జనకునకు మహర్షులకు వృద్ధరాజులకుఁ బ్రదక్షిణంబుఁ గా
వించి రప్పుడు పసివ్యవిశ్వామిత్రవామదేవాది పరమర్షులు దీవించిరి సభాసదులు
హర్షించిరి వందిమాగధులు జయశబ్దంబులం గీర్తించిరి వేల్పులు కుసుమవృష్టి
గురియించిరి దేవదుందుభులు మ్రోయించిరి రంభాదు లాడిరి గంధర్వులు పాడి
రప్పు డమహోత్సవంబు పరమాద్భుతదర్శనంబై యొప్పె నంత నారాజనందనులు
తమతమయగ్నులకుం బ్రదక్షిణత్రయం బాచరించి సాంగంబుగా వివాహశుభ
కర్తవ్యంబులన్నియు నిర్వర్తించి భార్యాసమన్వితులై యుపకార్యలకుం జనిరి దశర
థుండును గృతోద్వాహులై నపుత్రుల నవలోకించుచు పసివ్యవిశ్వామిత్రాదిమ
హర్షులం గూడి బంధుసహితండై పిఱుందం జనియె నంత సమృఘునాఁడు.

చ. జనకుఁడు రాఘవుండు కడు • సంతన మొప్పఁగ గాధినందనున్

ఘనశరవూజలం దనిసి • కాతుక మొప్పు నుతించి వేడ్కతో

ననిచిన నాతఁ డేగె విహితాద్రికి నంత సమస్తరాజుల

జ్ఞనకుఁడు సత్కరించి వరుసం బనిచె న్నృప వారిపిల్లకున్.

1298

→ దశరథుండు జనకునిచేతఁ బూజితం డై యయోధ్యకుఁ బోవుట. ←

వ. మఱియు దశరథుని పసివ్యాదిమహర్షులను సముచితప్రకారంబునం బూజించి
తనపుత్రికల కనేకశతసహస్రగోవులును గంబళంబులును బెక్కుచతురంగ
బలంబులును నలంకారసహితంబులును దివ్యరూపంబులు నైన దాసదాసీజన
సహస్రంబులును సువర్ణమయం బయినహిరణ్యం బొక్కకోటియు మాక్తీకంబు
లొక్కకోటియుఁ గోటిఃస్రుమంబులును గన్యాధనం బొసంగి కొండొకదూరంబు
తోడ నరిగి నముచితప్రకారంబుగా వీడుకొల్పి నిజనివాసంబునకుం జనియె
నాదశరథుండు వైదేహు నామంత్రణఁబు పడసి కొడుకులఁ గోడండ్ర ననర్హ
రత్నాందోళికల నెక్కించుకొని పురోహితామాత్యసామంతభృత్యపరిచారక

వందిమాగధవాదకగాయకనటనర్తకాదులం గూడి సైన్యోపేతుండై హృద్యంబు
లులగుమంగళవాద్యరవంబులు సెలంగ మరలి యయోధ్యకుం జోవునెడ.

→|| దశరథుండు మార్గమున దుశ్శకువములఁ గని విత్కించుట. ||←

- క. మొదల ఖగప్రకరంబులు, భిదురకతోరస్వరములఁ బెల్లుగ మోసెం
బదపడి సౌమ్యం బగు మృగ, కదంబము ప్రదక్షిణంబుఁ గాఁ దిరిగె రహీన్.
క. అత్యైఱఁగు నూచి రఘువం, శోస్తముఁ డగు నాదశరథుఁ డూహించి మనం
బుత్తలపడ వెనఁ దాపన, సత్తమునివసిష్ఠుఁ గాంచిఁ చయ్యనఁ బలికెన్. 1301
క. ఇది యేమికారణంబో, మొదల ఖగము లుగ్రభంగిఁ మోసెడు మృగముల్
పదపడి వలపటఁ దిరిగెను, మదిఁ దహతహవోడమె నింతఁ మాకుంజెపుమా.
చ. అనవిని మానినాథుండు నృపాగ్రణి కిట్లచు వింటె ముంగల
స్థనముగ నొక్కయావద దగ న్నొడము న్రహి నంతలోనఁ జ
య్యన మితివెట్ట రానివిజయంబు ఘట్టించు నోడకుండు ము
చనునెడ దారుణాశుగధుఁతాతత్కదూళి జగంబు మ్రొగినన్. 1303

- చ. కరిహరిసైన్య మొండొకటిఁ గానఁగ లేక గలంగి పాతె న
త్తటి రథికుల్ రథంబుల నుదారత డిగ్గి పరిభ్రమంబునం
బరువడిఁ బాటి రుగ్రగతిఁ భానునికాంతులు మాసెఁ దారక
ల్ధరవయి వ్రాలె దిక్కులు గలంగెఁ బయోవిధు లింకె నెంతయున్. 1304
వ. ఇట్టిమహాత్పాతంబులు వుట్టినం జూచి సపుత్రకుండై నదశరథుండును వసిష్ఠాది
మునులునుం దక్కఁ దక్కినసర్వజనంబులును దలంకుచుండిరి మఱియు
నయ్యంధతమసంబున మునింగి యేమియు దోచక సమస్తసైన్యంబు భస్మచ్ఛ
న్నం బైనతెఱంగున నిశ్చేష్టితంబై యుండె నట్టియెడ. 1305

→|| రఘురామనొద్దకుఁ బరశురాముండు వచ్చుట. ||←

- సీ. మనములోఁ బాడమి నమహితకోపరసంబు వెలికుబ్బెనా న్నేడఁజలము లొలయ
జయలక్ష్మీచే నొప్పెనఁగుమృణాళికతోడిపద్మంబనా ఘోరఁపరశు వలరఁ
దతకోపశిఖిఖాంతతి వెలిఁ బర్యేనాఁ గన్నులఁ గెంజాయఁ గడలుకొనఁగ
వీరరసాంభోధిఁ వేలావిధంబున వికటభయంకరఁ భ్రుకుటి మెఱయ
తే. సమితగతితో నొనర్చు తఁపొగ్గి మిడిసి
మాళిపై నుడి గొన్న పెన్దంట లనఁగ
నెగడుకెంజాయ రంజిలుఁ నిడుదజడలు
గ్రాల లోకభయంకరాకారుఁ డగుచు. 1306

- చ. ఇరువదియొక్కమాఱు పృథివీశుల నెల్లఁ గుఠారధారచే
దర మిడి త్రుంచినట్టిజనుఁదగ్గి నుతుం డరుదేరఁ గాంచి యం

దఱు భయ మంది రాదశరఃఫణీతిభర్త వసిష్ఠముఖ్యధీ
వరులను భక్తితో భయనివారకమంత్రము లుచ్చరించుచున్.

1307

—|| పరశురామునకు ఋషు లందఱుఁ బూజఁ జేయుట. ||—

ఉ. ఈతఁడు మున్ను తంత్రివగఁ కెంతయు రోషకమాయితాత్ముడై
యాతతసత్కుఠారమునఁ నారసి యిర్వదియొక్కమాటు ధా
త్రితలనాధులం దగ వాధించి గతజ్వరమస్యఁ డయ్య నీ
రీతి నిదేలఁగో కనికరింపక గిన్నవహించె గ్రమ్మఱన్.

1308

తే. లనుచుఁ దలపోసి బ్రహ్మ ధర్మముఁ గొని
భీమదర్శను భార్గవరాముఁ జేరి
దేవ మత్పూజనంబుఁ బ్రతిగ్రహింపు
భార్గవ యటంచు మధురోక్తిఁ బల్కుటయును.

1309

క. మునిదత్తనవర్మను గై, కొని యట నిల్వక ప్రభూతఁగోపం బడరం
గనుల హుతాశనకణములు, చినుకఁగ రఘురాముఁజేరెఁ జడిముడి వడుచున్.

వ. మఱియుఁగైలాసంబుకరణి దుర్ధరుండును గాలాగ్నియుంబోలె దుస్సహుం
డును విద్యుద్దణనదృశుండును మహాపరశ్వథాలంకృతవిశాలస్కంధుండును శర
చాపధరుండును నై త్రిపురఘ్నుండైనసాతౌచ్చంభుండునుంబోలె దుర్నిరీక్షుం
డై పావకునిభంగి వెలుంగుచు రాముని మ్రోల నిలిచి యిట్లనియె.

1311

—|| పరశురాముఁడు రఘురామునితో ఘోరంబుగాఁ బల్కుట. ||—

చ. దశరథరామ నీవు బలదర్శ మెలర్ప విదేహువీటిలోఁ
బశుపతిఘోరకార్ముకముఁ భగ్నముఁ జేసినమేటి వంచు నే
విశదముగాఁగ నింత వినిఁ వేగమె చూడఁగ వచ్చినాఁడ న
నృశుపతిశిష్యుఁడైనయలఁ భార్గవరామునిఁగా నెఱుంగుమా.

1312

చ. జనవరపుత్ర జీర్ణ మగుఁ శంభుని చావముఁ ద్రుంచు టేఘనం
బనుపమలీల నాదువిశిఖాసనముం బరికింపు దీనిఁ గై
కొని వడి నెక్కు వెట్టి శరఁగోటిఘటించితివేని రామ నీ
ఘనభుజశక్తి జూచి వెనుకం దగ నిచ్చెద ద్వంద్వయుద్ధమున్.

1313

—|| దశరథుండు పరశురాముని సవినయంబుగ ననునయించుట. ||—

చ. లన విని భీతుడై దశరఃథాధిపుఁ డంజలి. జేసి దైన్య మా
ననమునఁ దోవఁ బల్కె మునినాథునితో ననఘాత్మ భూమిభృ
జ్జనములఁ ద్రుంచి త్రుంచి తుదిఁ శాంతుఁడవై కడు బ్రహ్మానిష్ఠచే
బ్రణుతికి నెక్కి తీవు కృపఁ బాలుని రామునిఁ బ్రోవఁగాఁ దగున్.

1314

ఉ భూసురవర్య భార్గవులఁ పుణ్యకులంబునఁ బుట్టి భక్తితో
వానవహిముఖ్యసురవరులను ప్రార్థనసేయ నశ్రున

- న్నొస మొనర్చి కాశ్యపున • కర్థి సమస్తధరిత్రి నిచ్చి యు
ల్లాసముతో మహేంద్రకుఁగరంబున కేగితి గాదె మున్నొగిన్. 1315
- చ. ఇరువదియొక్కమాటు ధరాణీశుల నందఱు ద్రుంచి మేటి వై
పరఁగెడునీకు మానివర • బాలుఁడు రాముఁ డనంగ నెంత యీ
నురుచిరవిగ్రహుం గనులఁ • జూడక నే బ్రతుకంగఁ జాల ని
ష్ఠురగతి రామభద్రుఁ డెగఁ • జూడకు నీపద మాశ్రయించెదన్. 1316
- వ. అని బహుప్రకారంబుల నద్దశరథుండు ప్రార్థించిన నప్పరశురామ దేవుం డతని
పలుకులయొడ ననాదరణంబుఁ జేసి రామున కిట్లునియె. 1317
- పరశురాముఁడు రఘురామునికి వైవస్వతధనువులముత్పత్తిప్రకారంబుఁ జెప్పట. —
- ఉ. మున్ను సమస్తదేవమునిఁ ముఖ్యులు ప్రార్థనసేయ వేడ్కలోఁ
బన్నుగ విశ్వకర్మ నిరిఁపాయముగాఁ దనశిల్పనైపుణం
బెన్నిక కెక్కఁ జేసెఁ బృథివీశ్వర చాపయుగంబు మేరుభూ
భృన్నవసారము న్నధరాభిత్కృతనత్వముఁ గల్గునట్లుగన్. 1318
- ఉ. ఏపున వేల్పు లందఱు నఁహీనబలాన్విత మై తనర్చుత
చ్చాపయుగంబులోన నొకఁచాపము శూలి కొనంగ నయ్యవ
ర్ణాపతి దానిఁ జేకొని కఁరంబు బలంబుఁ దలిర్ప లోకసం
తాపము నిర్జరాత్రియుఁ జింప ద్రిపురంబులఁ గూల్చె నొక్కటన్. 1319
- క. రెండవది యైనఘనకొ, దండము నన్యున కొనంగఁ • దగ దని వెన నా
ఖండలముఖనిర్జరవరు, లండజగముచున కొనంగి • రమ్మతభంగిన్. 1320
- ఉ. అంత సుపర్వ లందఱు రఁమాధిప శంకరదోర్బలాంతరం
బంతయుఁ జూడఁగోగి ముద • మారఁగ నందొకనాఁడు భారతీ
కాంతునితోడ నత్తెఱఁగు • గ్రక్కునఁ దెల్పిన నప్పితామహుం
డంతయుఁ గల్గఁ జేసెఁ బరమేశ్వరమేళులకు నివ్రోధమున్. 1321
- వ. ఇట్లు జాతరోషులై యుష్పరాణపురుషు లిరువురు కోదండంబులు గొని పర
స్పరజయకాంక్షలం దలపడిన నయ్యిద్దఱకు ఘోరం బైనసంగ్రామం బయ్యె
నప్పుడు. 1322
- క. హుంకారంబున వెన మఱి, శంకరుఁ డటు ధనువుతోడ • స్తంభితుఁ డయ్యె
న్పంకజభవాదినురు లా,నంకకుఁ జనుదెంచి వారి • వారింది రొగిన్. 1323
- తే. అనిమిషులచేతఁ బ్రార్థితు • లై పినాక
చక్రపాణులు జగములు • సంతసింపఁ
బోరు సాలించి తమలోనఁ • బొందుఁ జేసి
చనిరి ముదమున నాత్మీయఁసదనములకు. 1324
- తే. అంతఁ బరమేష్ఠివాసవాద్యమరవరులు, శంభునత్త్వంబుకంటె నీచక్రీనత్త్వ

మెక్కుడని తలపోయుచు + నేగి రధిక, సమృద్ధులనుఁ దమతమసదనములకు.
 వ. అంత రుద్రుండు తనచాపంబు విదేహులలో నుత్తముం డైన దేవరాతుం డను
 రాజుని కిచ్చె విష్ణుండు పరపురంజయం బగుతనచాపంబు భార్గవుం డైన
 ఋచీకున కిచ్చె సమృహాత్ముండు మజ్జనకుం డైనజమదగ్ని కొసంగె నమ్మని
 శ్రేష్ఠుండు నృపశస్త్రిం డయి తపోవనంబునకుం జని యందుఁ గార్తవీర్యుని
 చేత హతుం డయ్యె నంత నేను బిశ్రువధంబుఁ జూచి జాతరోషుండ నై
 వైష్ణవం బగుచాపంబుఁ గొని యిరువదియొక్కమాటు శోధించి యర్జునాది
 రాజుల నందఱ నిశ్చేషంబుగాఁ బరిచూర్చి జగం బంతయు నక్షత్రంబుఁ జేసి
 వసుంధర నెల్ల యజ్ఞాంతంబునందు దక్షిణార్ధంబుగాఁ గాశ్యపున కొసంగి
 మహేంద్రకృతకేతనుండ నై తపంబు సేయుచుండి శివధనుర్విభేదనంబు విని
 వచ్చినాఁడ నిదె వైష్ణవం బగుచాపంబు మత్కరంబునం గ్రాలు చున్నయది
 దీనిఁ బ్రతిగ్రహించి క్షుత్త్రీధర్మం బవలంబించి సజ్యంబుఁ జేసి శరసంధా
 నంబుఁ గావించితివేని యవ్వల ద్వంద్వయుద్ధం బొసంగెద నని పలికిన నా
 రామభద్రుండు పరశురామునివచనంబు విని పితృసన్నిధిగౌరవంబువలన నియ
 మితకఘండై నయంబున భార్గవరామున కిట్లనియె.

1326

→ రఘురామునిచేతఁ బరశురాముండు భగ్నవీర్యుఁ డగుట. ←

సీ. అనఘాత్త మీతండ్రి యగుజమదగ్నిని జలమున హైహయ + ల్పుంపుటయును
 దానికి నీ వల్లి + తప్పక యిరువదియొక్కమాటు శోధించి + యుర్విపతుల
 వరపరశ్వధముచే + నటికి చంపుటయును వరుసతో నేను సర్వంబు వింటి
 నెలమితోడఁ బితృణా + మీఁగుట కబ్బంగిఁ జేయంగ సుతుసకుఁ + జెల్లు ననుచు
 తే. మది సహించితి క్షుత్త్రీధర్మంబునం ద, శిక్తునిగ నన్నుఁ దలఁచితిఁసైఁవ నింక
 నాదు తేజంబు భుజవీర్యం నై పుణంబు, సంతయును నేడు చూడుముఁపంత మేల.
 చ. వెఱవనినన్ను నింత వెఱఁపింపగ నేటికిఁ దెమ్ము నీధను

ర్వర మని భామదగ్న్యునికఁరంబున రాజులు చావబాణము

ల్బరువడిఁ గేల నందుకొని + బాణము వింట ఘటించి కన్నులం

జుఱుమట్ట కెంపు సొంపెనగఁ + జూచి రయంబున రాముఁ డిట్లనన్. 1328

ఆ. బ్రహ్మణుండ వనియుఁ + బరగ విశ్వామిత్ర, బంధవుండ వనియు + భక్తితోడ
 మొనసి జీవితంబుఁ + గొనఁ జాలు నట్టి యీ, విశిఖ ముగ్రభంగి + విడువ నైతి.

వ. మహాత్మా యిది దివ్యం బైనవైష్ణవసాయకం బమోఘంబు గావున దీనిచేత
 భవదీయపాదగమనశక్తిని ఖండించెద నట్లు గాదేని తపోబలసముపార్జితపుణ్య
 లోక ప్రావేశశక్తిని హరించెద నీరెంటిలోన నియభిమతం బెయ్యది యెఱింగింపు
 మని సంరంభవిజృంభితం డై పలికిన దశరథరాముని రూపలక్షణం బుపలక్షించి
 పరశురాముండు దర్పబలోత్సాహంబులు వదిలి ధైర్యంబు విడిచి చేష్టలు

మాని నిర్వీర్యుం డై చిత్రాకారంబున తీవ్రవడి రామునివదనంబు సూచుచుండె నప్ప డయ్యద్భుతకర్మంబు విలోకించి యచ్చెరువొందుచు బ్రహ్మాయనిం ద్రప్రముఖదిక్పాలకులును దక్కిన సురాసురయక్షగరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషనిద్ధసాధ్యచారణాదు లంబరంబునం బన్ని బహుప్రకారంబుల శరచాపధరుం డైనరాముని మహామహిమంబులు వక్కాణించుచుండి రంతఁ గొంతవడికిం దెలి వొంది భార్గవరాముండు మందవాక్యంబున రామున కిట్లనియె.

1330

→==→ రఘురాముండు పరశురామునిపుణ్యలోకములపై బాణప్రయోగంబుఁ జేయుట. →==→

సీ. బ్రహ్మణ్యుఁ డగు కశ్యపబ్రహ్మ కచ్చితి మున్నుర్వి యెల్ల • నమ్మునివరుండు
తనదేశమున నుండఁ • దగదు పొమ్మనిన నే నట్ల చేసెడువాఁడ • నని ప్రతిజ్ఞ
నెఱపి నాఁటంగోత • వరమహేంద్రాద్రిపై వసియించి పవలెల్ల • వసుధ యెల్లఁ
దిరిగి రేలు నివాసఁగిడికి బోవుచు నిట్లు కాలంబు వెరువున • గడవు చున్న
తే. వాఁడఁ గాన మద్గతి నేయవలదు నాదు, పాలిపుణ్యలోకంబులు • లీల నేయు
మసిన నారాముఁ డట్లకా•కని రయమునఁ గడఁగి యాతని పుణ్యలోకంబు లేసె.

→==→ పరశురాముండు రఘురామునిఁ బ్రశంసించుట. →==→

వ. అంత నప్పరశురామ దేవుండు రామశరాభిహతంబు లైనస్వార్జితపుణ్యలోకంబులు విలోకించి వెండియు రాముని వీక్షించి మహాత్మా నీవు జగద్గురుండవైన సుదర్శనధరుండవు భవదీయమాయామహాత్మ్యం బెఱుంగ నెవ్వం ఙ్గోవు రణంబున సీకోడుట నాకుఁ గొఱంతకాదు భవదీయదివ్యపరాక్రమప్రకారంబు సూచి దేవర్షిగణంబులు గగనంబున నుండి బహుప్రకారంబుల వక్కాణించుచున్నవారు నీవు దీర్ఘాయుష్షుండుడవై శిష్టప్రతిపాలనంబును దుష్టశిక్షణంబును గావించుచు ధర్మసంస్థాపనంబు నేయుచుఁ గీర్తిమంతుండవు గమ్మని దీవించి ప్రదక్షిణంబుఁ జేసి మహేంద్రపర్వతంబునకుం జనియె సురాసురగణంబులు రామునిఁ బ్రస్తుతించుచు దివంబునకుం జని రప్పుడు సుఖస్పర్శంబులై వాయువులు వినరె దిక్కులు కాంతియుక్తంబు లయ్యె నంత రాముండు ప్రశాంతాత్ముం డై యమృహసీయబాణాసనంబును శరంబును వరుణున కొసంగి వసివృప్రముఖపరమర్షులకు నమస్కరించి విహ్వలుం డైనదశరథు నవలోకించి యిట్లనియె.

1332

→==→ దశరథుండు పుత్రులతోఁగూడి యయోధ్యాపట్టణంబుఁ బ్రవేశించుట. →==→

క. ఘనుఁ డగుభార్గవరాముండు, చనియెం దగఁ జాతకాళి•జలదముఁ బోలెకా
మనసేన భవచ్ఛాసనమును గోరెడు నానతిమ్ము • పురమున కరుగన్. 1333

క. అన విని సంతోషము మది, జనియింపఁగ నృపుండు రామ•చంద్రుఁ బునర్బా
తునిఁగాఁ దలఁచుచు రాగంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి శిరము•మూర్ఛొని యంతన్.

వ. బంధుమిత్రపుత్రామాత్య సామంతపురోహితసేనాసహితుం డై మంగళవాద్య
 ఘోషపురస్సరంబుగాఁ గదలి యెడనెడ నెదుర్కొనుపారుల నవలొకించి
 మన్నించుచు నుముహూర్తంబున నఖిలసామ్రాజ్యలక్ష్మీనివాసం బైనయయో
 ధ్యావట్టణంబుఁ బ్రవేశించి సిక్తసమ్మారితంబును బ్రక్రీర్ణకునుమోత్కరంబును
 బతాకాధ్వజశోభితంబును దూర్యోధ్దుష్టనినాదితంబు నైనరాజమార్గంబునం
 జని శ్రీమంతులైనపుత్రులం గూడి స్వస్తివాచనపూర్వకంబుగా హిమవచ్చి
 ఖరసంకాశం బైనస్వగృహంబుఁ బ్రవేశించి సర్వవిషయభోగపరికరసమన్వితం
 డై మందిరవాసులైనస్వజనులం గూడి యానందించుచుండెనంతఁ గౌసల్యయు
 నుమిత్రయుఁ గైకయుఁ దక్కినరాజకాంతలును గోడం డైననీతోర్మిళా
 మాండవీశ్రుతకీర్తులను బరిగ్రహించి ట్టేమపటంబులు దాల్చి మంగళాలాప
 శోభితలై మంగళాలంకారంబులచేత దేవతాయతనంబులం బూజించి రంత
 సీతాప్రముఖరాజకన్యకలు గృహదేవతలకుఁ గౌసల్యాదిరాజవత్సులకు నమ
 స్కరించి తమతమభర్తలం గూడి యేకాంతంబున యథాసుఖంబుగాఁ గ్రీడించు
 చుండిరి మహాత్ములగురామాదికుమారులు వీర్యంబుచేత సప్రతిమానులై
 కృతదారులై కృతాస్తులై ధనవంతులై సుహృద్జనసమన్వితులై యనా
 రతంబుఁ దండ్రి యగుదశరథునకు శుశ్రూషఁ గావించుచుఁ బరమానందం
 బున నిష్టోపభోగంబు లనుభవించుచుండి రంత.

1335

— ధరతశత్రుఘ్నులు యథాజిత్తువెంటఁ గేకయరాజనొద్దకుఁ బోవుట. —

సీ. ఒకనాఁడు దశరథుఁ + డుత్సాహమునఁ బుణ్యరీతుని సువ్రతుని భారతునిఁ బిలిచి
 యోతనూభవ సీదుఁమాతామహుఁడు నిన్నుఁగనుఁగొనువేడుకఁగడలుకొనఁగ
 నీమాతులునిఁ బంపె + నినుఁ దోడితెమ్మని కడుఁ బ్రీతి సీవు కాన్కలను గొనుచు
 శత్రుఘ్నులుతుండవై + చను మని పల్కి యథాజిత్తుఁ బూజించి + తాపనీయ
 తే. భూషణంబు లొసంగి విభూతి మెఱయ

ననుప నాతఁడు భరతుని + నతని యనజఁ

దోడుకొని హేమరథ మెక్కి + లొగలఱేడు

వోలె వెలుఁగుచు నిజపురంబునకుఁ జనియె.

1336

వ. ఇట్లు భరతుండు తల్లితండ్రులకు రామునకు నమస్కరించి యనుజ్ఞఁగొని శత్రుఘ్ను
 సహితుం డై మాతులునివెంటం జనినయనంతరంబ రామలక్ష్మణులు దేవ
 సంకాశుం డైనదశరథునిం బూజించి రంత.

1337

— శ్రీరామసౌజన్యాభివర్ణనము. —

ఉ. కాల మెఱింగి ధర్మమును + గామము నర్థముఁ గూడఁ బెట్టుచుకా
 లీల మహీప్రజ్ఞా ద్రుహిణుఁలీలఁ గృపావళుఁ డై నిజప్రజం
 బోలె ననారతం బరసి + ప్రోచుచు నొజ్జలఁ దల్లిదండ్రులం

జాల భజంపును నొప్పలిచె • శత్రువిరాముడు రాముఁ డత్తఱిన్. 1333
 తే. జిష్ణుతపనచంద్రులు జయశీలమునఁ బ్రతాపమున సంతతప్రియందర్శనమునఁ
 బరంగ నన్వర్థులైనట్లు • ప్రకృతిరంజనమువలన రాముఁ డన్వర్థనాముఁ డయ్యె.
 తే. అంశువులచేత నుజ్జ్వలించు • డగునహస్ర
 కరునిచందాన దివ్యమంగళగుణముల
 నలరి తలిదండ్రులకు గురువులకుఁ జారు
 లకు ముద మెలర్ప రాముండు • లలి వెలింగె. 1340

→ సీతారామచరస్పరాసురాగాతిశయాభిసర్జనము. ←

ఉ. వేడుకతోడ రాముండు విఁవృద్ధమనోహర మైనతావిచేఁ
 గూడినపువ్వుమాడ్కి రఘుకుంజరుఁ డాజనకాత్మజాతతోఁ
 గూడి యథేచ్ఛభంగి మదిఁ • గోర్కులు మీఱి వినూతనాతను
 క్రీడల సోలుచు నివ్వనతఃరీతి సుఖాంబుధి నోలలాడుచున్. 1341
 తే. జానకీహృత్సమర్పితస్వాంతః డగుచుఁ, దద్గతుం డయి నిత్యంబుఁదాశరఘండు
 ఋతుపులకకొన్నియమ్మహాసతినిగూడి, యనుపమేష్టోపభోగంబులనుభవించె.
 తే. శ్రీరఘుస్వామి నిత్యంబు • సీతఁ గూడి, భావభవకేళికానుఖాసేవి యయ్యుఁ
 బ్రదిదనంబునునూత్నసంగతుఁడువోలె, నిరుపమప్రేమభారసంభరితుఁ డయ్యె.
 తే. ధరణిపుత్రియుఁబితృకృతఁదార యగుట, దాశరఘనకు నత్యంతఁదయితయగుచు
 గుణమువలనసౌందర్యాదిగుణమువలన, విభున కెంతయు సంప్రీతి • వృద్ధిఁజేసె.
 క. రామునికంటె ద్విగుణమై, రామామణి ప్రేమ యొప్పు • రామునిపై నా
 రామవిభునియనురాగం, బామానిని మీఱద నొప్పు • నట్లు ద్విగుణమై. 1345
 క. సీతాంతర్గతరాగము, ఖ్యాతిగ రాఘవుండు రాఘవాంతర్గతరా
 గాతిశయము సంతతమును, సీతయు సూక్ష్మమతి నెఱిగి • చెలఁగిరి మిగులన్.
 వ. ఇతైఃసంగున రాజ్ఞిపుత్రం డగురాముండు దేవతాసంకాశరూపిణియు సుత్రమ
 రాజకన్యయు లక్ష్మీసదృశ సౌందర్యాదినమస్తసద్గణనమన్వితయు నైన సీతం
 గూడి లక్ష్మీసమేతుం డైననారాయణనిభంగిఁ బ్రకాశించె నని యిట్లు కుశ
 లపులు బాలకాండకథాప్రపంచం బంతయు నవిస్తరంబుగా వినిపించిన విని
 రాముండును లక్ష్మణుండును భరతశత్రుఘ్నులును దక్కినసభాసదులును బర
 మానందభరితాంతఃకరణులై యట మీఁదికథాక్రమణిక యెట్లు వినిపింపుఁ
 డని యడుగుటయు. 1347

→ పుష్పమాలికాబంధము. ←

చ. ధరధర వీర శాశ్వత ధృతవ్రత మాధవ దేవదేవ మం
 దరధర ధీర మోక్షదహదప్రది సుందరతారహార భా

- స్వర సురవారహాప వర • వల్లవశేఖర హారహార శం
కరధరసారకీర్తి కవికల్పక గోకులపాలఫలనా. 1348
- క. విశ్వాధిప విశ్వోదర, విశ్వాత్మక విశ్వసాక్షి • విశ్వాధారా
విశ్వమయ విశ్వరూపక, విశ్వస్థితివిలయకరణ • విశ్వాతీతా. 1349
- మాలిని. సరసిజడశనేత్రా • సజ్జనస్తోత్రపాత్రా
నిరుపమసుచరిత్రా • నీలమేఘాభగాత్రా
పరమగుణపవిత్రా • పాపవల్లీలవిత్రా
హరిపరసుతమిత్రా • యభికన్యాకళత్రా. 1350
- శా. ఈకావ్యప్రతిపాదితుం డయినసీతేశుండు రామప్రభుం
డీకల్యాణకృతీశ్వరుం డయినశ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతితో
సాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధికరు లై • చంచత్కృపాపూర్ణత
లోకస్తుత్యకుమారయూచధరణీంద్రుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్. 1351
- గద్య. శ్రీరామచంద్ర చరణారవింద మకరందరసాస్వాదనతుందిలేందిదిరాయమాన
మానసగోపీనాథకులపవిత్ర కాండిన్యగోత్ర పద్మనాభసూరిపుత్ర విద్యాసాంద్ర
నేంకటకవీంద్రప్రణీతం బైనశ్రీమద్రామాయణం బనునాదికావ్యంబునందు
బాలకాండము. 1352

శ్రీరామచంద్రార్పణ మస్తు.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

గో పీ నా థ రా మా య య ము,

అ యో ధ్యా కా ం డ ము,

రాధాకుచకుంకుమ

సారాంకితతారహారసంకలితవిశా

లోరస్థల యాశ్రితమం

దారా నవసీతచోరః సందకుమారా.

1

ప. దేవా అనధరింపుము కుశీలపు లగుకుశలపు లవ్వలికథ యిట్లని చదువం దొడంగి రిట్లు పితృభ్రాతృసుజ్ఞానంతరంబునఁ గామాదివికారరహితుం డగు శత్రుఘ్నుండు తనయన్న యగులక్ష్మణుండు బలవంతుం డగురామున కాశ్రితుం డయ్యె నాచేతను మహదాశ్రయంబు కర్తవ్యం బని తలంచి కలుషబుద్ధి రహితుం డై మాతులగృహంబునకుం జను భరతునిచేత మాతులగృహవాస జనితసౌఖ్యం బే నొక్కరుండ ననుభవించుట సముచితంబు గా దనుబుద్ధిచేత సీతుం డై భరతవిషయస్నేహపురస్కృతుం డై యతనివెంటం జనియె. 2

—|| భరతుండు శత్రుఘ్నుసమేతుఁ డై తనమాతులగృహంబునకుం జనుట. ||—

ఉ. ఆతత తేజః డాభరతుఁ స డచ్చట భ్రాతృసమన్విశంబుగాఁ జాతురి మీఱ నిత్యముచు సత్కృతి సత్కృతుఁ డై కృపాఁ డా మాతులుఁ డద్భుతక్రియఁ గుఁమారకవశ్యులతం గడంగి వి ఖ్యాతిగ గారవింపఁ జెలువారుచు నుండె ముదం బెలర్పగన్. 3

తే. అభిమతపదార్థములచేత సచటఁ దర్ప్య మాణు లయ్యి నయ్యిరువురు మానసమున వృద్ధస్థుల డై నతండ్రిని వీరు డైన రాముని దలంచుచుండిరి రమణలోడ. 4

క. జననాథుండును జిత్రం, బున నిత్యముఁ దలంచుచుండెఁ బ్రోషితగుతులఁ గునుల భరితశత్రుఘ్నుల, ననిమిషవతి సరుణనిభుల సర్వప్రభులన్. 5

- ఉ. ఆనరనాథమాళికి నిజాంగజ బాహుచతుష్టయంబుచం
దానఁ జెలంగు నిష్టగుణాధన్యకుమారచతుష్టయంబులోఁ
జానుగ వేల్పులం దజుఁడు • చక్రికే బోలె ఘనుండు జానకీ
జాని యహర్నిశంబుఁ బటుఁనమ్మదదాయకుఁ డయ్యె నెంతయున్. 6
- తే. ఆరఘూత్తముఁ డతిదుస్సహస్రతాప
కలితుఁ డగురావణునిచేటుఁ • దలఁచు దివిజ
వరులచేఁ బ్రార్థితుం డయి • వసుధ నవత
రించినరమాధవుఁడు గాఁడె • యెంచి చూడ. 7
- ఆ. అమితతేజఁ డైన • యక్కుమారుని చేత, జనని ముదముఁ గాంచె • సంతతంబు
దేవవిభునిచేత • దివిజలోకమున న, మృదముఁ గన్న దేవమాతకరణి. 8
- ఆ. అతఁడు వీర్యవంతుఁ • డనసూయకుండు రూపోపపన్నుఁ డెన్న • సుర్వి ననుప
మానసూనుఁ డతులమానధనుఁడు దశ, రథసముండు సుగుణారాజికలన. 9
- క. బిరులు పరుసంబు లాడిన, సురుమతిఁ బేశలనుధామయోక్తులఁ దగ ను
త్తర మిచ్చుఁ గాని కినుక, న్నరుపోత్తర మీఁడు శాంతభావుం డగుటన్. 10
- క. అపకృతులు నూ టొనర్చియు, సుపకృతి యొక టాచరింప • సుత్తమమతి న
య్యుపకృతియె తలఁచుఁ గాక, య్యుపకృతులఁ దలంపఁ డంచి తాత్పుం డగుటన్.
- తే. ఆమహీశ కుమారపుష్పస్త్రిఁ డనిశ
మస్త్రు యోగాంతరములయందైన ప్రమద
మెనఁగ శీలవయోజ్ఞానవృద్ధు లైన
సజ్జనులతోడ సద్గోష్ఠి • నలుపుచుండు. 12
- ఆ. బుద్ధిమత్తరుండు • పూర్వభాషియుఁ బ్రియ, భాషిమధురమంజుభాషి యైన
జానకీప్రియుండు • చటులపరాక్రమ, క్రమణశీలుఁ డయ్యు • గర్వి గాఁడు. 13
- మత్తకోకిల, నృద్ధసేవియు సత్యవాదియు • విప్రపూజనతత్పరుం
డిద్ధతేజుఁడు వీర్యశాలి ది• నేంద్రవంశలలాముఁ డా
పద్ధరుండు ప్రశాంతచిత్తుఁడు • పండితుండును దుష్టనం
పద్ధరుండు మహానుభావుఁడు • భద్రమూర్తి దలంపఁగాన్. 14
- క. నానావిధసద్గుణముల, జానుగ రంజిల్లఁ జేయు • సతతముఁ బ్రజలన్
నానావిధసంప్రవముల, మానుగ ననురక్తుఁ డగుచు • మఱి ప్రజచేతన్. 15
- క. నడయుండు జితకోవుఁడు భూ, త్రిదశప్రతిపూజకుండును • దీనావనుఁడు
న్విదితాఖిలధర్మం డతి, వదాన్యుఁడును శుచియు నియమవంతుఁడు ధాత్రిన్.
- ఎ. మఱియు నిత్యైకకులోచితదయాదాక్షిణ్యశరణాగతరక్షణాది ధర్మైక ప్రవణ
బుద్ధి యై దుష్టనిగ్రహపూర్వక శిష్టప్రతిపాలన రూపం బగు స్వకీయక్షత్ర
ధర్మంబు బహుమానించుచు క్షత్రధర్మసంజాతకీర్తిచేత సతిశయితం బగు స్వర్గ

ఫలంబు సాధ్యం బని యెఱింగి నిషిద్ధకర్మంబునందును విరుద్ధకథలయందును సంసక్తుఁడు గాక బృహస్పతియుం బోలె నుత్తరోత్తరప్రమాణోపన్యాసచతురుండై యుండు మఱియును.

17

మ. రవి తేజుండును వాగ్మియుం బురుషసాంరజ్ఞుండు లోకైకసాధువగేఱుండు సరోగుఁడుం వరుణుఁ డెందుఁ దేశకాలజ్ఞుఁ డిద్ధవపుష్కంతుఁడు నైన రాముఁ డలరెఁ + ధాత్రీప్రజాశ్రేణి కా ర్యవితానస్తుతసద్గుణంబుల బహిఃప్రాణంబు చందంబునన్.

18

శా. వేదజ్ఞుండు తదంగపారగుఁడు సద్విద్యావ్రతసాత్తుఁడుఁ సాధుగ్రామణి సత్యవాది ఋజుఁడు + న్యాంతుండు దాంతుండు నిత్యాదీనుండును మంగళాభిజనుఁడిఃషష్ట్రంబులందుం గృతామోదుం డాతఁడు తండ్రికంటె ఘనుఁ డై + భూమండలికా భాసితన్.

19

తే. వెలయు ధర్మార్థవిదు లగుఁనృద్ధభూసు రాగ్రణులచేత సంతత + మభివీనతుఁ డమితగుణధాముఁ డినధాముఁ + డరివిరాముఁ డవనిజాకాముఁ డంబుదఃశ్యాముఁ డతఁడు.

20

క. ప్రశిభానస్త్యతిమంతుం, డతులగుణుఁడు తాకికసమయాచారమునం గృతకల్పుఁడు గోవిదుఁ డు, న్నతుఁడును ధర్మార్థకామతత్త్వజ్ఞుండున్.

21

తే. గుప్తమంత్రుండు మంత్రాంగిఁగోవిదుండు ఘనుఁడు నిభృతుఁడు సంభృతాఁకారుఁ డమిత సత్త్వవంతుఁ డమోఘరోషప్రసాధుఁ డనదృశుఁడు త్యాగసంయమాఁససరవిదుఁడు.

22

మ. పరమోదారుఁ డదుర్వచస్కుఁడు స్థిరఃప్రజ్ఞుండు సగ్గాహియుఁ సరసుండుం బురుషాంతరజ్ఞుఁడు కృతఃజ్ఞశ్రేఘ్నుఁడు సారశాస్త్రురతుం డుజ్జ్వలుఁ డాత్మనోపసరదోషజ్ఞుండు నిస్తంద్రుఁడు గరుణాసింధుఁడు సప్రమత్తుఁడు త్రిలోకభ్యాతచారిత్రుఁడున్.

23

తే. అరయ సత్సంగహప్రగ్రహణములందుఁ బ్రగ్రహానుగ్రహములందు + రాజనీతులందు న్యాయవిచక్షణుం + డనఁగ మఱియు నిగ్రహస్థానవిదుఁ డన + నెగడు నతఁడు.

24

వ. మఱియు బుష్పంబువలన మధుకరంబునుంబోలె బ్రజలవలన బీడనంబు లేకుండ నుపాయంబున ధనం బార్జించి శాస్త్రదృష్టవ్యయకర్తజ్ఞుండై యొప్పు మఱియు న్యాయవైశేషిక వేదాంతాదిశాస్త్రసమూహంబులందును సంస్కృత ప్రాకృతాదిభాషాత్మక కావ్యనాటకాలంకారాదులయందును నిపుణత్వంబు

- నొంది యుండుధర్మార్థంబులు సంగ్రహించి సుఖతంత్రం డై కర్తవ్య కార్యం
బులయం దుత్సాహంబు గలిగి యలరు నదియునుంగాక. 25
- క. వారణాసురంగచయవిన, యారోహములందుఁ జతురుఁ • డార్యసుతుఁడు వై
హరికశిల్పజ్ఞాతయు, వీరోత్తముఁ డర్థభాగవిదుఁడు దలంపన్. 26
- చ. అతిరథనమ్మతుండు నిఖిలారిహగుండు చమూనయజ్ఞాదుఁ
వితతధనుష్కళావిదుఁడు • వీరుల కెల్లను మేలుబంతి యా
తతసమరంబులందు సురదైత్యుల కెల్ల నసాధ్యవిక్రముం
డతని కతంఁడె సాటి నుజుఁనాభినుతాతతనద్గుణంబులన్. 27
- క. జితకోపుం డనసూయుఁడు, మతిమంతుఁ డదృప్తకుం డమత్సరుఁడు జగ
ద్ధితుఁడు నయకోవిదుఁడు ను, వ్రతుఁడు బలాధ్యుం డకాలవశగతుఁ డుర్విన్. 28
- క. అతులితమతిచే వాచ, స్పృతికి సాటి యగువాఁడు • శౌర్యమున దిన
స్పృతికిం బ్రతివాది సము, స్నతసత్త్వమునం బ్రభంజనప్రతిముఁ డిలన్. 29
- క. ధారుణికిం గలక్షమయును, సారసబాణునకుఁ గలుగుచక్కఁదనంబు
న్నేరువునకుఁ గలఁదైర్యం, బారఘుపతియందుఁ బొల్పు • నద్భుతలీలన్. 30
- వ. ఇట్లు సర్వప్రజాకాంతంబులును జనకునకుఁ బ్రీతిసంజననంబులు నై నప్రసిద్ధగుణం
బులచేత నారాముండు కిరణంబులచేతఁ బ్రదీప్తుం డగునహస్రాంశునిచందం
బున నభిరాముం డయ్యె మఱియును. 31
- క. ఏవంవిధగుణగణనం, భావితునిఁ బ్రచండవిక్రమక్రము సఖలా
శావరసము రామునిఁ బృథ్వీవనజాతాక్షి దనకు • విభుఁ డని తలఁచెన్. 32
- తే. ఇట్లు లసమాసబహుగుణహితుఁడు నై న
సుతునిఁ గనుఁగొని దశరథఃక్షీతిబలారి
శేఖరుఁడు దనమదిలోనఁ • జింతఁ జేసె
నకలజనహితహేతువిచారుఁ డగుచు. 33
- క. ఘనవృద్ధుఁడు చిరజీవియు, సనయుం డగునృపతి కేను • సప్రాణుఁడ నై
మనియుండనుతుఁడుస్వామితమచుఁబెవిధిఁగలుగుననుచుఁచుదిఁ బ్రియమొదవెన్. 34
- ఉ. పొందుగ సర్వభూరమణిపూజితుఁ డై సకలావని న్నహః
నందముతోడ నేలుప్రియఁనందనుఁ గాంచి మనంబులో ముదం
బొందుట నాకు నెన్నఁ డగునో యనునీయధికప్రియంబులో
నందడి పెట్ట సాగె గుణశాలికి తేని కహర్నిశంబునున్. 35
- తే. వృద్ధికాముండు జనుల కెవ్వేళలందు, వివిధభూతహితుండును • వృష్టిమంతుఁ
డైనవర్జన్యచందానఁనధికమోద, కరుండు గద లోకమునకు నాఁకంపె నితఁడు. 36
- క. ఈసర్వమహిభారం, బీసరణిం దాల్చుతనయు • నీవయసుననే
నానక్తిలోడఁ గనుఁగొని, భానురసురలోక మెట్లు • పడయం గలనో. 37

క. యమశక్రతుల్యవిక్రముః, డమరగురుసమానబుద్ధిః యననీతులిత
క్షముఃడు నగోపమధైర్యుఁడు, కమనీయగుణోత్తరుండుఁగద నాకంటెన్. 38

వ. అని విచారించి. 39

—|| దశరథుండు శ్రీరాముని యువరాజుగాఁ జేయఁ దలంపుఁ గొనుట. ||—

క. సతతము సముదితగుణుఁ డగు, సుతునిం గని రాజమాళిః సువిహితమతియై
హితకార్యవిశారదబుధ, యుతుఁ డై మదిఁ దలఁచె నతనిఁయువరాజుగఁ గాన్.

వ. మఱియు మేధావి యగుదశరథుండు దివియందుఁ బొడమినగ్రహసక్షత్రాది
నైకృతంబును సంతరిక్షంబునం బొడమినమహావాతపరివేషసంధ్యాదిగ్రహా
దికంబును బుడమియందుం బొడమినభూకంపశిలాపాతవృక్షరక్త ప్రవణాది
కింబును మనుష్యాదిజాతివలన విజాతీయపశుపక్షిమృగాది సముత్పత్తియు
నేతాదృశ త్రివిధోత్పాత సంభూతదారుణభయంబును నిజశరీరంబునందు నూ
దినముదిమియును బరామర్శించి సచివులకుం జెప్పి సంపూర్ణచంద్రవదనుండును
సకలసద్గుణసదనుండును సౌందర్యవిత్రాసితమదనుండును నిజకరోల్లసితచండ
కోదండవిముక్తకాండఖండితపరిమహీచాలశిరోలంకృతకదనుండు నగుకుమార
మదనునకుం గలప్రియత్వంబును దనకు శోకాపనోదకారణం బైనదాని
నిరూపించి. 41

క. తనకును ధాత్రీప్రజలకు, ఘనభద్రముకొఱకుఁ బ్రాప్తకాలప్రియభ
క్తినయంబులచే నృపకుల, వసజవనార్కుండు త్వరితఃపంతుం డగుచున్. 42

వ. ఒక్కనాఁడు సభామందిరంబునకుం జనుడెంచి. 43

క. నానాపురవాస్తవుల, నానాజానపదపరులఁ నానాస్థులన్
నానాప్రధానులను మఱి, నానాహితమతులఁ దత్తఃకామై రావించెన్. 44

క. జనకమహీశునిఁ గేకయ, జనవల్లభు నీప్రియంబుఁ జతురత నవల
న్వినియెదరుగాక యనియ, య్యనఘులఁ బిలిపింపఁ డయ్యెఁ నతిశయయుక్తిన.

క. తక్కినసకలమహీశుల, నక్కజముగ సభకుఁ బిలువఁ నంపించి ముదం
బెక్కుడు గాఁగ మహీపతి, గ్రక్కున సామంతమంత్రిగణయుతుఁ డగుచున్.

క. నానాభరణాలంకృతుఁ డై నీరజభవుఁడు ప్రజలఁ నట్టులు దనచే
మానితు లై నన్యపాలుర, మానుగఁ గని సంతసిల్లి, మహిమ దలిర్పన్. 47

క. ఘనరత్నఖచితసింహా, ససమునఁ గూర్చుండె రాజసము మెఱయఁగఁ ద
క్కినస్థులు లుచితాసనముల, ననువుగఁ గూర్చుండి రత్నవికిభిముఖు లగుచున్.

వ. ఇవ్విధంబున వినయవిధేయులును లబ్ధమానులును సుఖోపవిష్టులు నగునమస్త
సభాసదులచేత నావృతుండై యద్దశరథుండు భృందారకవరివృతుం డయిన
సహస్రాక్షునిచందంబునం దనరి కొంతవడికి సభ్యుల నందఱఁ గలయ విలో
కించి మనోహరంబును మధురంబును దుందుభిష్టనకల్పంబును రాజలక్షణ

యు క్తంబును సరసంబును నిరుపమానంబును గంభీరంబును శ్రేయస్కరంబును
నానందజనకంబును సర్వగరిష్ఠత్వంబుచేతఁ బ్రసిద్ధంబు నగు వచనంబు ప్రాప్త
ట్యాలవారివాహ గర్జనముజ్జ్వలభాగంభీరస్వసంబునఁ దత్సభాంతరకుడ్యం
బులం బ్రతిధ్వనులు సెలంగ నిల్లనియె. 49

—= దశరథుండు సుమంత్రాదులతో శ్రీరామునకుఁ బట్టాభిషేకంబుఁజేయ నాలోచించుట. —=

క. మును మాపెద్దలు మనుముఖు, లినకులదీపకులు దొల్లి • యీరాజ్యంబుఁ
దనయునివలెఁ బాలించిన, యనువెల్ల ను మీకుఁ దెల్ల • మెనదియె కదా. 50

తే. లట్టియిశ్వాకులమునఁ • బుట్టినట్టి
యేనును జగంబు నోపిన • ట్లింతదనుక

జాగరూకత నిత్యంబు • సత్యధర

హితుఁడ నై పూర్వికులభంగి • నేలితిఁ గద. 51

తే. లట్టియేను మనుప్రముఖాఖలాచ, లాధిపులచేత రక్షితం • బగునుఖార్వా
లోకమును రామచంద్రాభిషేకరూప, లాభయతముగఁ జేయఁ దలంచినాఁడ.

తే. లఖలలోకహితార్థి నై • యవని నేలు

నట్టినాచేత నీగాత్ర • మనవరతము

నాయతసితాతపత్రసచ్చాయయందు

సకలజనములు చూడంగ • జరిత మయ్యె. 53

శా.లశ్రాంతం బజితారిదుర్వహము రా • జౌజస్పదాజుప్తమున్

నుశ్రేయం బగుధర్మభారము నతిఃస్థూలంబుగా మోచి శౌ

ర్యశ్రీసంపద దీర్ఘకాలమునఁ జీర్ణం బైనయిమ్మేనికిన్

విశ్రాంతి న్నదిఁ గోరినాఁడ నుతు నుర్వీహలభుం జేసెదన్. 54

క. సురపతిసమవీర్యుఁడు పర, పురమర్దనుఁ డస్త్రదీయఃపుత్రాగ్రణి సుం

దరుఁ డగురాముఁడు నాతో, సరివచ్చుం గాదె సకలసద్గుణములచేన్. 55

క. కావున నే నీక బుధసం, భావిత మగుభూసురానుమతమున నుతునిన్

భూవిభునిఁ జేసి పిమ్మట, వావిరినుఖిగోష్ఠి నుండుఁవాఁడం జూడీ. 56

అ. పువ్యయుక్తుఁడైనఃపూర్ణ చంద్రునిమాడ్కి, వజ్రలువాని ధర్మఃపరులలోన

నధికుఁడైనరాము • నభినవయావరా, బ్యాభిషిక్తుఁ జేసి • యలరువాఁడ. 57

తే. రమణ నెవ్వనిచే జగః శ్రీయము నాథ, వత్తరం బయి యొప్పునఃస్వసుమతీసు

తాపతిఁ దలంప మీ కనుఁరూపుఁడైన, విభుఁడు గాదె తదాజ్ఞ చేఁవెలయరాదె.

క. ఈసర్వమహిభారం, బాసుత్తుపై నునిచి ధాత్రిసతులశ్రేయ

శ్రీసంయుతఁ జేసిగత, క్లేశుఁడనై సుఖముఁ గాంతఁ • బ్రియ మలరాగన్. 59

ప. మతీయు నీకార్యంబు మీ కనుకూలార్థం బయ్యె నేనియు నాచేత మిక్కిలి సు

మంత్రితం బయ్యె నేనయు మీ రందఱు నాకనుజ్ఞ నొనంగుండు భవదనుమ

తంబు వడయక కార్యంబునడపుట కేను సమర్థుండఁ గాను హితాహితవిచార సామర్థ్యంబునందు నీకంటె సధికుం డెవ్వం డన వలదు యీరామాభిషేక విషయాలోచనంబు నాకు మిక్కిలిఁ బ్రయం బైయున్న దైన సంతకంటె వేటొక్కటి హితంబు గలిగెనేని యోచింపుండు విచారంబుచేత సధికఫలం బైన మధ్యస్థాలోచనంబు స్వజనచింతావిలక్షణంబైయుండు నని పలికిన సతని విలోకించి సభామండపాగతజను లందఱు నృప్తిమేఘంబు నవలోకించి కేకారావంబులు నేయుశుక్లాపాంగంబులకరణి పరమానందరసపూరితహృదయులై దశరథునిం బ్రశంసించి రిప్పుడు హర్షసమీరితం బైనజనోద్భుతప్రసన్నగ్రున్నదంబు రాజమండపాభ్యంతరంబు నిండి చెలంగె నంత ధర్మార్థవిదుం డగుదశరథుని యభిప్రాయం బెఱింగి బ్రాహ్మణులును రాజులును భారజానపదులతో నాలోచించి నిశ్చయించి యైకమత్యంబు నొంది యమృతహీపతి కిట్లనిరి. 60

—|| జనంబంతయు దశరథునితోఁ దమయభిమతంబుఁ జెల్పుట. ||—

తే. అనఘ బహుకాల ముర్విపై మనుటకతనఁ, గరము వృద్ధుండ వైతివిఁకాన నీవు
ధార్మికుం డైనరాముని ధర్మయుక్తి, కడఁగి జగతికిఁ బట్టంబుఁ గట్టమయ్యి.
తే. విపులకాంతి శత్రుంజయఁద్విషము నెక్కి
యాతఃప్రవృత్తాసుక్తి డై • యగుగుదెంచు
నట్టిరాము నుహాబాహు • సమీకనత్వు
నెలమి వీక్షింపఁగోరెద • మలఘుచరిత.

62

—|| జనులందఱు శ్రీరామునిగుణంబులఁ బ్రశంసించుట. ||—

వ. అని పలికిన విని దశరథుండు రామునిసర్వాతిశాయిత్వంబును దదభిషేకంబు సర్వజనసమ్మతం బగుటయు నెఱింగియు నెఱుంగనివాఁడపోతె స్వాభిప్రాయంబు మాటుపఱచి ప్రజాముఖంబువలన నెఱుంగువాఁడై వారల నవలోకించి మీరు మద్వచన శ్రవణానంతరంబున నించుక యైన విచారింపక రామునకుఁ బట్టాభిషేకంబుఁ గావింపు మని పలికితిరి దీన నాకు సంతయంబు వొడముచున్నది యేను ధర్మంబునఁ బృథివీచక్రంబు బాలించుచుండ యాపరాజ్యపట్టభద్రుం డైనమత్పుత్రు నీక్షింప నవేక్ష యేల పొడమె నెఱింగింపుం డనిన వారమ్మహీపతిం జూచి దేవా యేమందఱము నీచేత మిక్కిలి పరిపాలితులమైతిమి నీయందు దోషగంధం బించుక యైన లేదు సత్యంబైనను రామునికల్పాణగుణ బాహుళ్యంబువలన వశీకృతిచిత్తుల మైనమాచేత నిట్లు పలుకంబడియె నమృహాత్ముండు దేవకల్పుండును గుణవంతుండును ధీమంతుండు నన విశ్రుతిం గన్న వాఁ డతనియందు మంగళస్వభావంబులును నితరపురుషదుర్లభంబులు నగు సద్గుణంబు లనేకింబులు సన్నివిష్టంబులై యుండు శత్రువులకైనఁ బ్రీతిజనకం

బులును ననిష్ఠనివారణపూర్వకేష్టప్రాపకత్వంబునఁ బరమానందజనకంబులు
 నగుశౌర్యాదిగుణంబుల నెల్ల నెఱింగించెద మారాముం డిత్వౌకువంశజులలో
 నుత్తముండు నమానుషగుణంబులచేతఁ బ్రశస్తించును సత్యపరాక్రముండును
 సత్పురుషుండును లోకసమృతుండును సత్యధర్మపరాయణుండును ధర్మజ్ఞుండును
 సత్యప్రతిజ్ఞుండును శీలవంతుండును ననసూయకుండును తౌంతుండును సాంత్వ
 వాదియుఁ బ్రియవచనశీలుండును గృతజ్ఞుండును విజితేంద్రియుండును మృదు
 స్వభావుండును సతినంకటంబులయ్య దైన సంగీకృతపరిత్యాగరహితుండును
 భవ్యుండును దివ్యమంగళవిగ్రహుండును భూతంబులకుఁ బ్రియహవసత్యవాది
 యు బహుశ్రుతవృద్ధబ్రాహ్మణోపాసకుండును దేవాసురమనుష్యులలోన సర్వా
 శ్రుంబులయందు విశారదుండును సమ్యగ్విద్యావ్రతస్నాతుండును సాంగవేద
 విదుండును గాంధర్వశాస్త్రంబునందుఁ గృతపరిశ్రముండును గల్యాణాభిజనుం
 డును సాధుసమృతుండును ఊర్ధ్వహేతుసహస్రంబులయందు దైన నత్యుభితాంతః
 కరణుండును మహామతియు ధర్మాధనిపుణు లగుద్విజ్ఞశ్రేష్ఠులచేత సుశీఘ్రితుండును
 మహేష్వాసుండును వృద్ధ నీవియు స్థితపూర్వాభిభాషియు నై యొప్పు నదియు
 నుం గాక.

63

క. విలసితనృపధర్మము రాజ్యలక్ష్మితోఁ గూడ రామఁచంద్రనివలనం
 గలిగె నతనిచే యశ ముజ్జ్వల తేజము కీర్తి చాలఁ వర్ధిలై రహిన్.

64

చ. అతులమనీషచే నలబ్ధహస్పతితో సరి సేయఁగాఁ దగు
 హితఘనవిక్రమంబున నుఁచేంద్రునకుం బ్రతివాది యొద్దుచే
 షీతికి నముండు దైర్యమునఁ శీతగిరిప్రతిముండు సాధున
 మృతుండు ప్రజానుభుత్వమునఁ బంకజవైరికి నాటి రాఁదగున్.

65

తే. కరుణ గలవాఁడు గావునఁ గడఁగి పరుల
 దుఃఖమునకును దానును దుఃఖుతుఁ డగు
 నొరులయత్సనమునకు మే లోర్పువాఁడు
 గానఁ దానును పరితుష్టిఁ గాంచు నధిప.

66

వ. మఱియు నెప్పు డేనియు నుమిత్రాపుత్ర నేవితం డై పరులతోడ రణంబునకుం
 జని యందు వైరివధం బాపాదింపక మరలి పురప్రవేశంబుఁ జేయమి యెల్ల
 పారికే డెల్లంబు గదా యిట్లు పగతులం బరిమార్చి నిజయలక్ష్మీవిరాజమానుం
 డై మహోత్సవంబునం బాదలుచు రథవారణంబులలోన నిష్ఠం బైనదాని
 నారోహించి మరలి పురప్రవేశంబుఁ గావించి పౌరుల నందఱ రావించి జన
 కుండుఁ గుమారులం బోలెఁ బ్రసన్నుం డై నిత్యంబును గుశలం బరయు
 నింతియ కాక పుత్రమిత్రకళిత్రాగ్నిహోత్రప్రేక్ష్యశిష్యగణంబును యథో

చితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తింతురు గదా యనియును గర్మనుదంశితులై
శిష్యులు నిత్యంబును శుశ్రూష గావించుదురు గదా యనియు నీదృశంబు
లగుకుశలప్రశ్నంబుల విప్రోత్తముల విచారించు నదియునుం గాక. 67

మత్స్యోక్తి. ఆర్యసమృతుఁ డుత్తమోత్తముఁ • డంబుజారుణనేత్రుఁడు
శౌర్యవీర్యపరాక్రమంబుల • శార్ఙ్గికిం బ్రతివాది న

త్కార్యశీలి ధనుర్ధరుఁ డుపాకారచిత్తుఁడు సంతతే
దార్యశాలి మహానుభావుఁ డతండు సుమ్మి మహీపతీ. 68

క. సరసుఁడు శ్రేయోవంతుఁడు, డురువిక్రమశాలి యుత్తరోత్తరయుక్తిఁ
గురుసంతపక్త సతతము, విరుద్ధకథలందు నతఁడు • విరతుఁడు ధాత్రిన్. 69

క. భూపాలశేఖరుఁడరా, గోపహతేంద్రియుఁడు సరసుఁడొరగలోక
వ్యాపారక్షముఁ డానికీ, భూపాలన మనఁగ నెంత • పో చింతింపన్. 70

తే. పార్థివేశ్వర యతనికోపప్రసాద
ములు నిరర్థకములు గావు • తలఁచి చూడఁ
గోప మెత్తిన గడెలోనఁ • గూల్చు రిపునిఁ
గరుణ వొడమిన సంతలో • ఘనునిఁ జేయు. 71

తే. దాంతములు సర్వభూప్రజాకాంతములు జ, నంబులకుఁ బ్రీతినంజననంబు లైన
ఘనగుణంబుల నతఁడు ప్రకాశ మొందె, నంశువుల దీప్తుఁ డగునహంప్రాశుభంగి.

క. ఏవంవిధగుణానిధి ను, శ్రీవారాన్నిధిని ధర్మశేవధి నఖిలా
వావరసమానునిం బృథ్వీవనజాతాక్షి దనకు • విభుఁ డని తలఁచెన్. 73

క. జనవర సీభాగ్యంబున, వినుతగుణుం డైనరామవిభుఁడు సుతుండై
జనియించె బుత్రగుణములు, గనియె న్నారీచుఁ డైన • కాశ్యపునిక్రియన్. 74

వ. మఱియు దేవాసురగంధర్వోరగమహర్షులును నానాసగరరాష్ట్రవాస్తవ్యజనంబు
లును బాహ్యభ్యంతరజనంబులును బౌరజానపదజనంబులును విదితాత్ముం
డగురామునకు బలాయురారోగ్యంబు నాశంసించు చున్నవారలు మఱియు
వృద్ధులును దిరుణులు నగుస్త్రీలు సమాహిత లయి యశస్వీ యగు
రామునియభ్యుదయవిషయంబునందు సర్వదేవతల సుద్దేశించి కాలత్రయం
బున నమస్కరించు చున్నవారు గావునఁ దదీయాయాచితంబు భవత్ప్రసా
దంబువలన సఫలం బగుం గాకయని పలికి వెండియు. 75

తే. రాము నిందీవరశ్యాముఁరాజకులల, లాము నఖిలారింశవిరాము సుగుణ
ధాము నిఖిలాపసీధురంధరునిఁ గాఁగఁ, గాంతుము కదయ్యకన్నులకఱవు దీర.

చ. అనఘు సుదారజప్తు సుజానాహరుఁ మధువైరితుల్యుఁ గాం
చనగిరిధైర్య శూరు రఘుచంద్రుని మాకు హితంబుగాఁగ లో

కనివహ ముత్సహింపఁగ జంగధృరణాభివిష్టుఁగాఁగ నా

తని నభిషిక్తుఁ జేయుము ముందంబు హితుంబు యశంబుఁ గల్గెడిన్.

77

క. అని యీగతి నుత్కంఠను, ననువారల ఫాలిలిఁతాంజలులం గై

కొని నరపతి గ్రమ్మట నిట్లునియెఁ బ్రియము హితముఁ దోఁపఁనతులవృద్ధాక్తిన్.

క. జనహితముకొఱకు మత్ప్రియ, తనయునిఁ బతిగాఁగ మీరు • దలఁచినకతనన్
మనమునకు మునము చేకురె, ననవరతము మత్ప్రభావ • మతులం బయ్యెన్.

— దశరథుండు పసిష్ఠాగులతో రామాభిషేకోచితసంభారంబు లొనఁగూర్చు డనట. —

వ. అని పలికి యధరారములుండు వారి నందఱ నయ్యె తెఱంగుల సంభావించి
వారందఱు వినుచుండ వసిష్ఠవామదేవులను దక్షిణశాస్త్రాణశ్రేష్ఠులను విలో
కించి యీచైత్రమాసంబు పుణ్యం బై శ్రీమంతంబై పుష్పిశకాననం బై
యొప్పు చున్నది గావున మత్కుమారశేఖరుం డగురాముని యౌవరాజ్యం
బునం దభిషిక్తునిం జేయ వలయు సర్వసంభారంబు లొనఁగూర్చు డని పలి
కినఁ గర్ణరసాయనంబు లగుదశరథునిపలుకుల కలరి సభాసదులు సాధువాక్యం
బుల నభినందించిన నజ్ఞనఘోషంబు తుములంబై చెలంగెఁ బదంపడి యమృహా
నాదంబు శాంతిఁ బొందినయనంతరంబ నరేశ్వరుండు మునిలోకగ్రామణులైన
వసిష్ఠవామదేవుల నవలోకించి యిట్లునియె.

80

క. తనయునియభిషేకార్థం, బహుపమగతి నెద్ది కర్క • మర్హము దానిం

బనిపడి నపరిచ్ఛదముగ, ననుజ్ఞ యీ నర్హులరు మఃహామునులారా.

81

క. అని విన్నవింప విని య, మునివర్యులు రాజపరునిఁముంగల ఘనసా

లనిబద్ధాంజలిపుటు లయి, వినయముతో నున్నవారి • వీక్షించి తగన్.

82

సీ. సర్వావధులును బూఁజాద్రవ్యములును గార్తవ్యముఖిదవ్యోరత్నములును
మధువును ఘృతమునుఁబృథుకంబులును లాజలును శ్వేతమాల్యంబులునునఖండి
తాంబరంబులువేగఁబూయితం బొనరింపుఁడదిగాక యరదంబునాయుధములు
జతగూర్చుఁ డెఱిమితోఁజతురంగ మగు మనబలమును గూర్పుఁడుఁభద్రకరణిఁ

తే. జామరంబులు పాండురఁచృత్రమును సమగ్ర శార్దూలచర్యంబు • నగ్నివర్ణ

హేమకుంభశతంబునుఁ నెల్లియుదయ, వేళకొనగూర్చుఁడధిపాగ్ని • వేశ్యమందు.

వ. మఱియు మణిపండువండితమహోన్నతకాంచనధ్వజంబును హిరణ్యశృంగాలం
కృతశృంగం బగుమహోక్షంబును శీఘ్రంబున నాయితంబు నేయింపుఁ డని
పలికి వెండియు నిట్లనిరి.

84

క. అరసి సమస్తపురాంతరి, పురవరాణద్వారములను • భూరిసుగంధో

త్కరచందనసుమమాలా, గరుధూపంబులును వేగ • గై నేయుఁ డొగిన్.

85

వ. మఱియు దధిక్షీరసంస్కారవంతంబును గుణవంతంబును వ్యంజనోపేతంబును
సరసపదార్థసంపన్నంబు నైనమృష్టాన్నంబు గావించి యెల్లి ప్రభాతకాలం

బున నపరిమితబ్రాహ్మణవరుల రావించి సత్కరించి యభేష్టంబుగా భోజనంబు నేయించి పుష్కలంబుగా దక్షిణ లొసంగుడు నూర్యోదయకాలంబున వేదపారగు లగువీవుల స్వస్తివాచనంబునకు నియమింపవలయు నానావిధ పరమాననంబులు గల్పింపుడు పురంబునం దెల్లడల దోరణధ్వజంబు లెత్తుట కును రాజమార్గంబు గై నేయుటకును దగినవారి నియోగింపుఁ డదియునుం గాక తాళావచరు లగునర్తకాదు లందఱును గణికలును జతుర్విధాలంకారం బులం గై నేసి ద్వితీయద్వారంబున నుండువారుగా సంఘటింపుఁడు మఱియు దేవాయతనచైత్యంబులందు దక్షిణాన్నమోదకహస్త లై మాల్యప్రదాన యోగ్యులు వేర్వేఱ నుండునట్లు సంస్థాపింపుఁడు నిబద్ధదీర్ఘాను లగుయోధులు సన్నద్ధులై ధౌతాంబరంబులు ధరించి మహోదయం బగుమహారాజాంగణం బున నిండియుండువారుగా నియమింపవలయు నని యధికారులకు రామాభిషేకోపయోగికార్యంబు లన్నియు నాజ్ఞాపించి రాజశాసనంబున సర్వంబునుం గావించి వార్షప్రీతియుక్తులై దశరథునకు సర్వంబు నుపకల్పితం బయ్యె నని యెఱింగించి రంత నమృహీపతి సుమంత్రు నవలొకించి యిట్లనియె. 86

—|| సుమంత్రుడు దశరథునికడకు శ్రీరాముని దోడి తెచ్చుట. ||—

క. నయ మార నీవు చని సా, రయశోనయధర్మబుద్ధిరమ్యుం డగుము

ప్రియపుత్రుఁ డైనరాముని, రయమునఁ దోడుకొని వేడ్క • ర మ్నిచ్చటికిన్.

చ. అనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు నేలినవానియానతి

జ్ఞని రథివర్యుఁ డైనరఘునాథుని హేమరథస్థుఁ జేసి నె

వ్వునమున నమృదం బలరఁ • బారులు వేడుకతోడఁ జూడఁ దో

డ్కొని చనుడెంచి భూవిభుని • గొప్పహజారముఁ జేరి యచ్చటిన్. 88

సీ. ఒకవంకఁ బ్రాచ్యు లాత్యకలంకచిత్తులై జయచిహ్నములు పెక్కుఁసన్నతంప

నొకయోర దాక్షిణాత్యులు తటిగని తమ దేశ ప్రవృత్తులఁ • దెలియఁ జేయ

నొకదెనఁ బాశ్చాత్యు • లొగిఁ దమమనవుల కీదియె కాలం బని • యెచ్చరింప

నొకక్రేవఁ దగ నుదీచ్యులు గరములుమోడ్చి కరములు గొనుమనిఁకరము వేడ

తే. నన్యు లగుకాననమహీధఃరాంతవాసు,లై నమ్లేచ్చులు గొలువఁదదంతరమున

దివిజపరివృతుఁ డైనవాఁసవునిభంగి, నిండుకొల్వండి దశరథాన్వపవరుండు. 89

సీ. ఇనకులాంబుధిసేము • నిందీవరశ్యాముఁ గమనియఁగుణకీలు • ఘనకహ్లో

సురుచిరక్రీర్తిని • సుకుమారమూర్తిని సద్గుణగేహు నాఁజానుబాహు

రమణీయవదనుని • లావణ్యనదనుని నేత్రోత్సవప్రదు • నిత్యవరదు

సధిక తేజోలాభు • నాదిత్యరాజాభు సౌవర్ణమణిభూషు • సత్యభాషు

తే. విమతవిధ్వంసనోచితవీర్యయుతుని, భవ్యచారిత్రు నూశసాదివ్యహేమ

రథగతుని నతజనమనోరథఫలదుని, రామచంద్రుని గాంచె నాఁరాజీవరుండు.

క. కని తృప్తి పొందఁ డయ్యెను, మనమున ఘర్తాభిరతప్రమనుజులను ముదం
బునఁ బొదలఁ జేయు వర్జ, న్యునిక్రియ నలరారు నందఁసుని నుందరునిన్. 91

వ. మఱియు గంధర్వరాజప్రతిముఁ డగువాని విఖ్యాతపౌరుషుం డగువానిఁ జారు
పోవయు క్తనమానసత్వమహాదీర్ఘబాహుం డగువాని మహాసత్త్వం డగు
వానిఁ దదనుగుణవిశేషమత్తమాతంగగమనుం డగువానిఁ జంద్రకాంతాననుం
డగువాని సత్యంతప్రియదర్శనుం డగువాని రూపాదార్యగుణంబులచేతఁ
బురుషులదృష్టిచిత్రాపహరకుం డగువాని తననమీపంబునకు వచ్చుచున్న
వానిఁ బ్రతిక్షణదర్శనంబున నవనవప్రేమాస్పదుం డగువాని రామభద్రుని
నిర్నిమేషదృష్టి నవలోకించి పరమానందభరితాంతఃకరణం డై యుండె
నప్పుడు. 92

క. లంత సుమంత్రుఁడు సీతా, కాంతుని యరదంబు దిగిచి • కడువేడుక గు
ర్వంతికమున కరుగునతని, చెంతం జనె నొసలఁ గేలుఁనేర్చి ముదమునన్. 93

చ. జనకసుతాభిభండు నృపాసత్తముఁ గన్గొనువేడ్కతో గిరి
శనగనమాననవ్యఘనఁసాధముమీఁదికి నెక్కి భక్తిచే
జనకుపదాంబుజంబులకు • జాగిలి మ్రొక్కి తదంతికంబునం
దనుపమలీల నుండె ఘటిఁతాంజలి యై వినయంబు దోఁచుగన్. 94

వ. ఇవ్విధంబునం దనకు నమస్కరించి పార్వ్యభాగంబునం గొలిచి యున్నకు
మారశేఖరు నవలోకించి బాహువుల నాకర్షించి హింహాకనేవు గాఢాలింగ
నంబుఁ గావించి పదంపడి దివ్యకాంచనమణిభూషితరుచిరవీరంబునం గూర్చుండ
నియోగించిన నాసీనుం డై విమలుం డగుసూర్యుం డుదయంబునందు సుమేరు
శైలంబునుంబోలె న్వశరీరకాంతిచేత నయ్యాననంబును భాసమానంబుఁ
గావించె మఱియుఁ దత్ప్రభామండపంబు వసిష్ఠదశరథాది బ్రహ్మరాజులచేత
భ్రాజమానం బయ్యెను విశేషించి రామునిచేత విమలగ్రహనక్షత్రశోభిత
శారదాకాశంబు సంపూర్ణచంద్రునిచేతంబోలె నుద్దీపితం బై యండె నిట్లు
సుఖోపవిష్టుం డైనప్రియకుమారు నవలోకించి యాదర్శతలసంస్థితం డైన
తన్ను విలోకించి యలరుమనుజునిమాడ్కి దశరథుండు సంతోషించి
మందహాససుందరపదనారవిందుం డై కాశ్యపుండు పురందరునకుంబోలె గౌన
ల్యానందనున కిట్లనియె. 95

→ దశరథుండు శ్రీరాముని ధరణిభారంబు నహింప నియోగించుట. ←

ఆ. రామభద్ర నీవు • రమణతో ననురూప, పత్ని యగుమదగ్రపత్ని యందు
నదృశసుతుఁడ వగుచు • జనియించితివి నాకు, నకలనద్గుణములఁసత్ప్రియుఁడుగ.
తే. ధారుణీప్రజ లెల్ల నీచే రమింపఁ, బడిరి కావున నింక వై • భవము మెఱయ
బువ్వయోగంబునం దెల్లి • పుడమికెల్ల, నాథుఁడవు గమ్ము జానకీనాథ నీవు.

- తే. ప్రకృతిచేతనే మిక్కిలి • రామ నీవు
విమలగుణరాశి వై తివి • వేతె చెప్ప
నేటి కై నను గృవే నొక్కహితము నీకుఁ
దెలియఁ జెప్పెద వినుము సంఘదేహ ముడిగి. 98
- తే. వినయ మూఁది జితేంద్రియవృత్తి గలిగి
యంగనాదిక కామజువ్యసనములను
వాక్పరుషతాదికోపజువ్యసనములను
విడుపు మిది నీతివిదుఁడైన విభునిగుణము. 99
- తే. మఱియుఁ బ్రత్యక్షవృత్తిచే • మంత్రవరుల
నింపు సొంపార నెపుడు రంజింపు మీపు
తక్షముఖసర్వజనులఁ బ్రత్యక్షపదముఁ
జేర్పక పరోక్షవృత్తి రంజింపు నత్తు. 100
- ప. మఱియుఁ గోష్ఠాగారాయుధాగారంబులతోఁ గూడఁ బ్రశస్తవస్తునిచయంబులు
సంపాదించి. 101
- క. కర మనుర క్తప్రకృతీత, ధరణిం బాలించు నెవఁ డతనిమిత్తు లాగిన్
బరమానందము నొందుదు, రరమర లేకధిగతామృతామరుల క్రియన్. 102
- క. కావునఁ గుమారవర యీ, భావము భావంబునందు • భద్రంబుగ సం
భావించి ప్రజల నందఱఁ, బ్రోవుము జగదేకరాజఃపూజ్యుఁడ వగుచున్. 103
- క. అని పలుక నతనిపలుకులు, విని యచ్చట నున్న రామవిభునాప్తులు వే
చని కొనల్యకుఁ జెప్పిరి, ఘనమతి రామాభిషేకకథ ముద మలరన్. 104
- క. ప్రమదారత్నం బగున, య్యమ నానారత్న కాంచానాంబరధేనూ
త్తమమాల్యహారములు నెయ్య మెలర్పఁగఁ బ్రీతిఁ దత్ప్రియాఖ్యుల కొసఁగెన్. 105
- క. అంత ధరిత్రీతనయా, కాంతుఁడు జనకునకు మొక్కి • కాంచనరథ మ
త్యంతముదంబున నెక్కి నిజాంతఃపురమునకుఁ జనియె • ననుచరయుతుఁడై. 106
- ఉ. పౌరులు మేదినీవిభుఁడు • వల్కినవాక్యము లాలకించి యా
ధారుణినాథు వీడ్కొని ముందంబున నిండ్లకుఁ జొయి యందు నీ
తారమణీవిభుండు వసుధాధిపుఁ డయ్యెడు నంచు నెంచుచున్
సారమతి స్ఫురార్చనలు • నల్పిరి భక్తినిబద్ధచిత్తు లై. 107
- క. అట దశరథస్వవరజనీ, విటుఁడు ప్రధానయుతుఁ డగుచు • వెండియు హవ్నో
త్కటమున మంత్రం బొనరిచి, పటుమతి నిశ్చయముఁ జేసి • పదపడి పలికెన్. 108
- క. ఎల్లి తఁగ బువ్వయోగం, బల్లన జలజారుకాతుఁ • డగుజనకసుతా
వల్లభుని నిఖిలజగతీ, వల్లభునిం జేయువాఁడ • వరమతులారా. 109
- చ. అని యిటు లానతిచ్చి విభుఁ • డాత్మగృహంబున కేగి సూతునిన్

వినమితగాత్రు రాఁ బనిచి • వెండియు రామునిఁ దోడితెమ్ము నీ
వనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు రామునిదివ్యమందిరం
బునకు రయంబునం జనియె • మోమున నంతన మంగురింపఁగన్.

110

—|| సుమంత్రుఁడు వెండియు దశరథునికడకు రాముని దోడితెమ్ముట. ||—

వ. ఇవ్విధంబునం జని దౌవారికులచేతఁ దనరాక నెఱింగించి పుచ్చిన నారాముండు
శంకాసమన్వితుం డగుచు నతని రయంబున రావించి యిట్లనియె.

111

క. అనఘాత్మ నీదురాకకుఁ, బని యెయ్యెది యనిన రాజు • పదపడి మిముఁ గ
న్దొనఁ దోడ్చె మన వచ్చితిఁ, బని గలిగిన వినఁ దగు న్నృపాలునివలనన్.

క. అన విని రాముండు గ్రమ్మఱ, జనకునిఁ గనువేడ్క మదిని • సందడిపెట్ట
న్లనరాజభవనమునకుం, జనియె నతఁడు వెంట నడువ • సత్వరుం డగుచున్.

114

క. వచ్చినతనయునిఁ గనుగొని, ముచ్చట పడి దశరథుండు • మోమున మోదం
బచ్చుపడఁగ రుచిరాసన, మిచ్చి హితము దోఁపఁబలికె • మృదుమధురోక్తిన్.

ఉ. మించినవేడ్కతో జనులు • మెచ్చఁగఁ బెక్కుదినంబు లుర్విజీ

వించినకారణంబునఁ బ్రవృద్ధుఁడ నైతి ననారతంబు న

భ్యంచితభూరిదక్షిణల • సన్నవదిష్టిశతంబు లుర్విఁ గా

వించితి సంతతం బనుభవించితి నీప్సితభోగభాగ్యముల్.

115

తే. అట్టిసకలార్థసిద్ధుండ • నైననాకు, నిరుపమేష్టమతుండ వై • నీవు ప్రీతిఁ
బుట్టితివి గాన నాచేతఁబుత్రవర్య, దత్త మగురాజ్యము భరింపఁదగుదువీవు.

వ. మఱియు నభీష్టంబు లగువీరసుఖంబులు నాచేత ననుభూతంబు లయ్యె యాగా
ధీతపుత్రదత్తసుఖోపభోగంబులచేత దేవర్షిపితృవిప్రాత్మ ఋణంబులవలన విము
క్తుండ నైతి నింక భవదభిషేకంబుకంటె నొండు కార్యం బెద్దియుఁ గొఱంత
లేదు కావున నే నెద్ది గఱపిన దానిం గా దనక చేయవలయు నని పల్కి వెండి
యు నిట్లనియె.

117

తే. అనఘ యిప్పుడు ధారుణీజనము లెల్ల
నిన్నుఁ బతిఁగా దలంచుచు • నున్నవారు
గాన యువరాజపట్టంబు • గట్టెదను భ
రింపుమా సర్వభూభార • మింపు మెఱయ.

118

నీ. అనఘాత్మ ఘనతారుణాశుభంబులు పెక్కు కలలోన నిప్పుడు కానఁ బడియెఁ
జలులనిర్ఘాతనిఁ న్ననమహోల్లాసతతు ల్పడసాగె మత్తూరభామరాహు
రవిముఖదారుణాగ్రహములచే నవవృద్ధ యయ్యె నటంచు • సకలదైవ
చింతకు లిప్పుడు • చెప్పిరి గావున నిట్టియత్పాతము • ల్పట్టు లెల్ల

ఁ. నవనిపతికిఁ జేటు • నగుఁ గానిచో మితి, పెట్టరానివగవు • పుట్టు నింక
నిట్టి దశలలోన • నెద్ది బొందకమున్నె, ధారుణీభరంబుఁ • దాల్చు పుత్ర.

119

వ. అదియునుం గాక.

120

క. అనఘాత్త శరీరుల నె, మృతములు దలపోయ నిమిషభంగురములు గా

పునఁ దలఁచిన పని యప్పుడె, యనుకూలము చేయవలె సమంచితబుద్ధిన్.

వ. అట్లు గావున నాలస్యంబుఁ జేయుట కర్జంబు గాదు నేఁడు చంద్రుండు పునర్వసు నక్షత్రసహితుఁ డై యున్నవాఁ డెల్ల పుష్యయోగంబు నియతం బని దైవజ్ఞు లాదేశించిరి కావున నమృహనీయశుభలగ్నంబునందు సకలమహిరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేసెద నేటిరాత్రి సీతాసమేతంబుగా దర్భప్రస్తరశాయి వగుచు నుపవసించు మేతాదృశశుభ కార్యంబుల కనేకవిఘ్నంబులు సంభవించు నట్లు గాకుండ నప్రమాదు లగుసుహృజ్ఞులు లెల్లెడలం గాఁచికొని యుండువారు గా నియోగించు మని పలికి యద్వశరథుండు దొల్లి కేకయరాజునకు రాజ్యం బుంకువఁ జేసి కైకేయిని బెండ్లి యైనవాఁడు గావునఁ దదవృత్తాంతంబు మనం బున నిడికొని వెండియు.

122

క. భరతుఁడు గ్రమ్మఁజు బురమున, కరుదేరక మున్నె రఘువారా నీవు మహీ

నరుడ వగు టాప్పు నని యే, సరియుదుఁ జిత్తంబునందు • ననవరతంబున్.

—|| దశరథుండు భరతునిగుఱించి శంకింతుట ||—

వ. అని యిట్లు భరతునిసాధువృత్తంబు నెఱింగియు రామన్నేహంబువలన రాజ్యం బుకొఱకు నెట్లు తనచిత్తంబును శంకించె నట్లు భరతచిత్తంబును శంకించి పలికి నద్దణయుక్తుం డై నభరతునం దిట్టిశంక యుక్తంబు గా దని పలుకునో యని యాలోచించి తత్పరిహారంబుకొఱకు మరల నిట్లనియె.

124

చ. అనఘుండు ధర్మశీలుండు దయాహృదయుండు జితేంద్రియుండు నై

తనరు నతండు సాధులపథంబు మనంబునఁ బట్టి నీయెడ

స్థనతరభక్తిగౌరవముఁ • గల్గినవాఁ డగు నైన నేమి యీ

మనుజులచిత్త మస్థిరము • మాటికి నమ్మగరాదు తద్గతిన్.

125

తే. కుజనులమనంబె కాక యశ్రురజనుల

మనము చపలత్వ మొందునే • యనఁగ వలదు

సత్యధర్మాభిరతు లై నాజనులచిత్త

మైన గృతశోభి యగు నిక్క • మనఘచరిత.

126

వ. అని పలికి వీడుకొల్పినఁ దంద్రిచేత ననుజ్ఞాతుం డై రాముండు దచ్చరణంబు లకుం బ్రణమిల్లి నిజనివాసంబునకుం జని యమృహోత్సవంబు నిజజనని కెఱిం గించుతలంపునఁ బడంపడి తడియమందిరంబునకుం జని యందు.

127

—|| శ్రీరాముండు దశరథాభిప్రాయంబుఁ గౌసల్యకుఁ డెల్పుట. ||—

క. రాముండు గనియెఁ బూజా, ధామంబున ట్టేమపటముఁ • దాలించి నియతిం

దామోదరుఁ దలఁపుచు నుద్దామశ్రీఁ గోరుచున్న • తల్లిని బ్రీతిన్.

128

వ. మఱియు సంతకుమున్న చనుదెంచి యున్న సుమిత్రా సౌమిత్ర ధరిత్రీపుత్రికలం
గూడి లక్ష్మణునివలన రామాభిషేకవృత్తాంతంబు విన్న దగుట హర్షపుల
కితనర్వాంగి యై కనుంగవ మూసి ప్రాణాయామంబునఁ బరమపురుషుం డైన
జనార్దనుని ధ్యానంబు నేయుచున్నతల్లి నవలోకించి తచ్చరణంబులకు నియ
మంబున నభివందనంబుఁ గావించి యనిందిత యగునద్దేవికీ బ్రయంబుగా
మధురవాక్యంబున నిట్లనియె. 129

తే. అంబ రాజ్యపాలనకర్త మందుఁ దండ్రి
చేత నేఁడు నియుక్తుఁడ • నైతి నేను
నెల్లి పువ్యయోగమున సఃహీనరాజ్య
పట్టబద్ధుఁ జేసెద నని • పలికె విభుఁడు. 130

వ. మఱియు నీరాత్రి సీతానమేతంబుగా నుపవాసం బుండు మని ఋత్విగుపా
ధ్యాయసహితుం డై రాజేంద్రుండు నన్ను నియోగించెం గావున నెల్లి మత్ప
ట్టాభిషేకంబునందు నాకును సీతకు నేయేమంగళకర్తంబు లాచరింపం దగు
నవి యెల్లఁ జేయింపుం డని పలికినఁ జరికాలాభికాంక్షితం బైనతత్ప్రియ
వృత్తాంతంబు విని యానందబాష్పధారాపూరితలోచన యై యిట్లనియె. 131

తే. అనఘ రామ చిరంజీవిఁవగుము నీదు, రివులు హతు లైరి నీవు సుశ్రీయుతుండ
వగుచు నాబంధుజనములఁనలనుమిత్ర, బంధువులఁ బ్రోవు మానందఁపరులఁ జేసి.

తే. వత్స నీచేత మీతండ్రిఁవరగుణముల, చేత నారాధితుం డయి • చెలఁగెఁ గాన
భవ్యనక్షత్రదినమందు • భద్రమూర్తి, వై జనించితివి గద నాఁయందు నీవు.

తే. రామ యిబ్బంగి నిత్యైకుఁరాజ్యలక్ష్మీ
యింపు సొం పార ని న్నాశ్రయించెఁ గాన
నచ్యుతునియందు నేఁ జేయునట్టిసుత్ర
తంబు నేటి కమోఘ మై • తనరెఁ గాదె. 134

క. అని యిట్లు జనని పలికిన, విని రాముండు సంతసిల్లి • వినమితతనుఁ డై
తనమ్రాల నున్నలక్ష్మణుఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె హాసకలితాననుఁ డై.

తే. అనఘ నాయఃతరాత్మ వైఁనట్టి నిన్ను, రమణతోఁ బొందె నిత్యైకుఁరాజ్యలక్ష్మీ
సంతతంబును న నుఁ గూడిఁసంతసమున, నిడుపు సొంపార ధాత్రిఁబాఁలింపుమింక.

తే. అభిమతాఖిలభోగ్యపఁదార్థరాజ్య, ఫలములను బ్రీతి భుజియింపుఁమలఘుచరిత
రాజ్యమునుజీవిగంబునుఁరమణనెపుడు, మించిభవదర్థమాత్మఁగాఁమించుచుందు.

వ. అని పలికి లక్ష్మణుమనంబుఁ గలపికిని తల్లికి నమస్కరించి సీత కనుజ్ఞ
యొసంగి నిజనివాసంబునకుం జనియె నట్లు దశరథుండు వ్రతోపవాసాదికంబుఁ
గావించు మని రాముని నియోగించి వదంపడి వసిష్ఠు రావించి యిట్లనియె.

—॥ దశరథుఁడు రామునిచే నుపవాసంబుఁ జేయింప వసిష్ఠుని నియోగించుట. ॥—

- సీ. అనఘాత్మ నీవు రాయంబునఁ జని రమాబలయశోరాజ్యలాంభంబుకొఱకు
రాముని నేఁడు భాఁర్యాయుతంబుగ నుపవాసంబుఁ జేయింపఁవలయు ననిన
నమ్మాని యల్ల కా + కని బ్రాహ్మణోచితం బైనరథం బెక్కి + మానితముగ
రామునిమణిమందిరమునకుఁ జని మూఁడువాకిళ్లు దాఁటి పోవంగ నతని
- లే. రాక ఫణిహారు లెఱిగింప + రామవిభుఁడు, సత్వరంబున నమ్మునిసత్తమునకు
నెదురుగావచ్చినంతోపఁ మెనఁగరథము,డించిపూజించుతులుగాఁ వించెనపుడు.
- వ. ఇట్లుభగవంతుఁడును మంత్రకోవిదుండు నగువసిష్ఠుండు రామునిచేత నవతా
రితుండును సత్కారసత్కృతుండు నై ప్రియార్థుం డగురామభద్రు నవలో
కించి ప్రసాదసుందరవదనారవిందుం డగుచు నమందానందంబున నిట్లనియె.
- చ. నెనరున సీగురుండు గరుఁణించె రహి న్నవఱుఁడు వంశవ
ర్ధనుని యయాతినట్ల తగ + రాజ్యపదస్థునిఁ జేయుఁ గాక నె
ల్లి నిఖలరాజ్యభారమును + బ్రీతి నహించెద వీవు నేఁడు పా
వనగుణవత్నితోడ నుపవాస మొనర్చుము మంగళార్థ మై.
- క. అలి వలికి మునిప్రవరుఁడు, జనకజతోఁ గూడ రామఁచంద్రుని వేగం
బున నుపవాసముఁ జేయిం, చెను విధిపూర్వకముగాఁగ + సిరి యుల్లసిలన్.
- వ. ఇట్లు ధృతవ్రతుం గావించి రామునిచేత నర్చితుండై యామంత్రణంబు వడసి
తదీయదివ్యసదనంబు వెలువడి మరల రథారూఢుం డై రాజమార్గంబుఁ బట్టి
చనియెఁ దదనంతరంబ.
- లే. అవనిజాపతి ప్రియవాదు + లగుసుహృజ్ఞ
నములతోఁ గూడ సంతఃపురమున కరిగె
నచట వారల కందఱ + కాత్మ నిలయ
ములకు విచ్చేయుఁ డీఁక నని + నెల వాసంగె.
- వ. అప్పుడు.
- క. తగ హృష్టయువతిజనయుత, మగురామాలయము వికసిఁతాంభోజము మ
త్తగమత్త త్ప్రీతికరయుతం, బగుకాసారంబుభంగి + నలరారె రహిన్.
- వ. ఇతైఱంగున నవ్వసిష్ఠుండు రాజభవనప్రఖ్యం బగురామనివేశనంబువలన నిర్గ
మించి రాజమార్గంబు విలోకించె నది మఱియు రామాభిషేకదర్శనకుతూ
హలజనసమూహంబులచేత నభిసంవృతంబై తొలంగఁ ద్రోయరాక యుండె జన
బృందోర్చి సంఘర్ష వార్షసంజనితం బైనతదీయనిస్వనంబు సాగరస్వనంబుభంగిఁ
జెలంగు చుండె నయోధ్యాపట్టణంబు సిక్తసంమృష్టరథంబుచు వనమాలియును
సముచ్చితగృహధ్వజంబునై చూడ్కి వేడ్కఁ జేయఁచుండె నప్పట్టణంబునం
గల శ్రీబాలవృద్ధజనంబు లెల్ల రామాభిషేకం బనుశుభవార్త విని ప్రజాలం

141

142

143

144

145

146

కారభూతంబును సకలజనానందవర్ధనంబు నగుతన హోత్సవంబుఁ గనుంగొను
తలంపున సూర్యోదయంబుఁ గోరు చుండిరి యిట్టిజనసంబాధం బగురాజమా
ర్గంబు నవలోకించుచు నజ్ఞనౌఘంబును విభజించుచున్నవాఁడు పోలే మంద
గమనంబునం జని చని సీతాభ్రశిఖరప్రఖ్యం బగురాజప్రాసాదం బారో
హించి శక్రనిచేత బృహస్పతియునుంబోలే నద్దశరథునిచేతఁ బ్రత్యుద్గతుం
డును సమర్పితుండును గల్పితాననుండు నై యతనిచేత నామంత్రణంబు
వడసి సభాసదులకుం జెప్పి నిజనివాసంబునకుం జనియె దశరథుండు సచ్చటివా
రల నెల్ల విడుదులకుం బోవం బనిచి దృప్తకంఠీరవంబు గిరికందరంబునుం బోలే
సగ్ర్యవేష ప్రమదాజనాకులంబును మహేంద్రవేశ్యప్రతిమంబు నగునిజాంతః
పురంబుఁ బ్రవేశించి చంద్రుండు తారాగణసంకులం బగునభంబునుం బోలే
నద్దివ్యభవనంబు వెలుంగం జేయు చుండె నంత నిక్కడ.

147

క. మునివరుండు సనిసప్పిట్లు, జనకనుతావల్లభుండు • స్నాతుం డై నె
మృనమున నియతిఁ మధుసూ, దనుని నుపాసించె నాత్మదయితాయుతుండై.

తే. శిరమునందు హవిష్పాత్ర • నిరవుకొల్పి
మాధవునకుఁ బ్రియంబుగ • మంత్రపూత
మగుఘృతంబును బ్రజ్వలితాగ్నియందు
హోమ మొనరించె నతులకఁల్పీక్షసరణి.

149

మ. చెలు వొప్పక రఘునాయకుం డలహవిఁశ్శేషంబుఁ బ్రాశించి కే
వలభక్తిఁ గృపా దేవసద్గమున భాన్వన్నూత్నదర్శనన
స్థలిపై జానకిఁ గూడి శాశ్వతశుభాదార్యంబు వర్ధిల్ల దో
హలనిష్ఠక శయించె మాధవగుణధాన్యంబు గావించుచున్.

150

వ. ఇట్లు సుఖనిద్రఁ జేసి ప్రభాతకాలంబున మేల్కని.

151

క. వందిజనంబులు మాగధు, లందంద యొనర్చు శ్రుతినుఁభావహ మగువా
గ్బృందము విని రఘునాథుఁ డ, మందానందరసభరితఁమానసుఁ డగుచున్.

మ. విమలతౌమషటంబుఁ దాల్చి నియతిఁ • వేగంబై సాంధ్యాదికృ

153

త్యములం దీర్చి నితాంతభక్తియుతుఁ డై • యంభోధిరాట్మన్యకా
రిమణుం జిత్తములోఁ దలంచుచు నతుఁ ట్లావించి భూదేవతో
త్తములక మన్నన నేసె భావిశుభసంధానక్రియాపేక్షతన్.

154

వ. అంత.

155

క. ధరణీసురకృతపుణ్యా, హరవంబురు భూరికాహఃభార్గటి మధురో

త్కరతూర్యధ్వానముఁ డ,త్పురము ప్రతిధ్వను లెసంగఁ • బూర్ణం బయ్యెన్.

క. పురజనులు రామవిభుఁ డ,త్రుతి సీతాయుక్తుఁ డగుచుఁ • డడయక వ్రతమున్
గురుభక్తి సల్పుటయు విని, కర మామోదించి రధికఁకాతూహలు లై.

157

—॥ రామునిపట్టాభిషేకంబునకుఁ బురజనులు పట్టణ మలంకరించుట. ॥—

క. అంతటఁ బురమునఁ గలవా, రెంతయు రామాభిషేక + మేర్పడ విని త
మ్యంతంబునఁ బట్టణ మా,ద్యంతము గయినేయఁ దొడఁగిఁరామోదమునన్.

సీ. శీతాద్రి శిఖరోపమాతత దేవతాయతనంబులందు నంచితనగంబు
లందుఁ జైత్రములందు + నట్టాలకములందు లలితశృంగాటకరభ్యలందు
శ్రీమత్కుటుంబసమృద్ధగేహములందు సౌవర్ణమయసర్వసభలయందు
వివిధపణ్యసమృద్ధవిష్టనాపణములం దతులితధ్వజము లాంతపతాక

తే. లలరె గాయకులును గణికలును నటులు
నర్తకులుఁ బురి సందంద + నయనహృదయ
కర్ణశర్కానవంబులు + గాఁగఁ బాడి
రాడిరి తదుత్సవజనితహర్షు లగుచు.

159

వ. మఱియు రామాభిషేకార్థంబు ననుదెంచి యున్నజనంబులు రమ్యచత్వర
మందిరంబులం గూడికొని యన్యోన్యంబు రామాభిషేకకథాప్రసంగంబులు
నేయుచుండిరి ప్రతిగృహద్వారంబునందు గుమి గూడి క్రీడావినోదార్థంబు విహ
రించుచున్నపృథుకజనంబులును రామాభిషేకసంయుక్తంబు లగుశుభకథా
సల్లాపంబులు నేయు చుండిరి యుత్సవలక్ష్మీనృత్యరంగం బగురాజమార్గంబు
గృతపుష్పిపహారంబును ధూపగంధాధివాసితంబునుం గా నాగరులచేత
రచింపం బడియె రామాభిషేకమహోత్సవంబు పరిసమాప్తి నొందక మున్నె
రాత్రికాలంబు వచ్చు ననుశంకచేతఁ బ్రకాశకరణార్థంబు పురవిధులందు వృత
కారిదీపస్తంభంబులు నిల్పి రిట్లు పురంబు సర్వంబు నలంకరించి పురవాసులు
రామునియావరాజ్యాభిషేకంబుఁ గోరు చుండి రప్పుడు.

160

—॥ రాముడు రాజ్యాధిపతి యగుటను జనులు సంతస్థింపట. ॥—

ఉ. ప్రాకటభూరిచత్వరసభాధవనంబులయందు భూజుల
మూఁకలు గట్టి భూవిగుఁడు + బుద్ధిగ నృద్ధు నెఱిగి శిన్ను న
స్తోకమనీష రాముని సానుభవకుల బతిఁ జేయఁ బూనె నా
హా కడు సమృదం బని జానాధిపునిం గొనియాడి రెంతయున్.

161

తే. నేడు మనభాగ్యములు పండె + నృపుని కరుణ
మనకు రక్షకుఁడును జగన్మాన్యుఁడుఁ గుల
దీపకుఁడు దృష్టలోకపరావరుండు
నగు రఘూత్తమఁ డుర్వింద్రుఁ + డగుటఁ జేసి.

162

తే. పండితుఁడు ధర్మవంతుఁడు + భ్రాతృవత్స
లుండు సుస్మిగుఁ డగురాఘవండు మిగులఁ

దనదుతమ్ములయెడఁ జేర్పఁ • దగినకరుణ
మనయెడలఁ జేర్పు నినుమడి • ననుదినంబు.

163

తే. ఎవ్వని ప్రసాదమున ధాత్రి • కిపుడు సమభి
షిక్తుఁ డగురామవిభుని వీఁక్షింపఁ గలిగె
నట్టిపుణ్యుండు ధర్మాత్ముఁడైనదశర
థాధిపుఁడు చిరజీవి యై • యలరుఁగాక.

164

వ. అని యిట్లు వొగడుపారుల ప్రశంసావచనంబులును రామాభిషేకమహోత్సవ
విలోకనకౌతూహలకాంతిచేకంబున దిక్కులనుండి చనుదెంచి యున్నజానపదజనం
బులు సేయుహర్షనాదంబులు పరస్పరవచనాకర్ణనంబు గాకుండ నప్పురంబు
నిండి చెలంగె మఱియును.

165

తే. ఆమహాధ్వని పర్యములందు దీర్ఘ, రంహుఁ డగుకంధివిభునివిరామమట్ల
యావిసర్పత్ప్రజాసమూహంబుచేత, బంధురంబుగ నాలింపఁబడియె నపుడు.

చ. ననినద మై త్రివిప్లవముఁచాడ్పున భాసిలునప్పురంబు త
ద్ద సతరదివ్యవైభవముఁ • గాంచుటకై చనుదెంచి యున్నభూ
జననికరంబుచేతఁ గడుఁసంకుల మయ్యెఁ దిమింగిలాదిజం
తునివహసంకులం బయిన • తోయధిరాడుదకంబుచాడ్పునన్.

167

••• పురాలంకారంబుఁ జూచి మంధర యాశ్చర్య పడుట. •••

వ. ఇప్పగిది నప్పురవరంబు సకలమహోత్సవంబుల కెల్ల నాటపట్టె యొప్పు చుండె
నప్పురవర్షదినంబున దశరథుండు గొలువుకూటంబున నెల్లవారలు విన నెల్లి
రామాభిషేకం బని ప్రకటంబుగాఁ బలికె యంతఃపురంబునకుం జనినయనం
తరంబ కై కేయిజ్ఞాతిదాసియు నవిజ్ఞాతదేశమాతాపితృకయు నైనమంధర
యనునొక్కకుబ్బ స్వోదరపూరణార్థంబు కై కేయియొద్ద దాసీకృత్యంబులు
సేయు చుండి యాసమయంబున నది యదృచ్ఛచేతఁ జంద్రసంకాశం బైన
ప్రసాదం బారోహించి ప్రక్షీర్ణకునుమోత్కరంబును వర్షార్ధవృక్షపతాకాభి
శోభితంబును బూరితనిమ్నాన్నతప్రదేశమార్గాలంకృతంబును గృతమంగళ
ద్రవ్యకలితహస్తప్రకస్తధరణీదేవతాభినాదితంబును సుధాధవళితదేవగృహ
ద్వారబంధురంబును వేదఘోషాభినాదితంబును సర్వవానిత్రవిఘ్నోపనన్నా
దితంబును సంప్రహృష్టజనాక్షీర్ణంబును సంతృప్తనరకరితురంగంబును సంప్రణర్దిత
గోవుషంబును బ్రహృష్టముదితిపౌరజన సముచ్చితధ్వజవిరాజితంబు నై యొప్పు
నప్పురంబు నవలోకించి పరమవిన్నయావిప్లచిత్తయై తత్తటంబునఁ దన్నహోత్సవ
శ్రవణజనితపరమానందరోమాంచకంచుకతళశరీర యగుదానిఁ బాండురక్షోమ
పటశోభితకటి యగుదాని నభ్యాశప్రదేశసంచారిణి యగుదాని నొక్క

ధాత్రి నవలోకించి ధనవర యయ్య రామమాత యు త్తమహర్షకలిత యై యర్థు
లకు ధనం బొసంగు చున్నది జనం బంతయు నతిమాత్రప్రహర్షం బై కానం
బడుచున్నది మహిపతి సంప్రహృష్టుండై యేమి సేయందలంచి యున్నవాఁ
డెఱింగింపు మని యడిగిన నది హర్షోపచితగాత్రి యై ముదంబున నిట్లనియె.

క. జనవిభుఁడు పుష్పయోగం, బున నెల్లి ప్రశాంతచిత్తుఁబుణ్యచరితు న [నన్.
త్యనఘుఁజి తేంద్రియు రాముని, ముచుకొని యువరాజుఁజేయఁబూనె ముదము

→ మంధర కైకకు దుశ్శోభ సేయుట. ←

వ. అని పలికిన.

170

శా. ఆపాపాత్మకుగాలు మంధర ప్రశోకావీడితస్వాంత యై
కోపోద్రేకమునక దహింపఁ బడి సంక్షోభంబునక దుస్సహ
వ్యాపారప్రతిబద్ధబుద్ధి యగుచుక * హర్ష్యంబు వే డిగి శో
ణాపాంగంబులు దీటుచుం బలికె వఃప్రభోక్తి నక్రైకకున్.

171

నీ. వనజాక్షి కడుమాధ్యమున సమాగతి మైనభయము నెఱుంగక * పవ్వళించి
నిదుర వోయెద విల్లు * నిరుపమఘోరదుఃఖాఘునివీడిత * నైతి నింక
నెయ్యది తెఱఁగు నాకేమి సేయుదు నంచుఁ బరితపింప వదేలభావమందు
సాభాగ్య మది నాకుఁ * జాలఁ గల్గని వృధాయోగంబుచే విఱ్ఱివీఁగె దీవు
తే. నీదుసాభాగ్య మంతయు * నేటితోడ, నిండువేసవినాటిధునిప్రవాహ
మట్ల శోషించి చనె నికనైన లెమ్ము, విభున కప్రియ వైతివి * వేయు నేల.

వ. అని యిట్లు పాపదర్శినియును దుష్టస్వభావయు నగు కుబ్జతన్నుం బదరి పలికిన
నప్పులుకుల కలికిపడి విషణ్ణవదనయై కైకేయి దనపురోభాగంబున దీనముఖ
యై దుఃఖించు చున్నమంధరం జూచి ప్రియసఖ యెవ్వనిచేతఁ బరాభవింపఁ
బడితి వెఱింగింపు మనవుడు మధురాయమానం బగుకైకేయావాక్యంబు
విని క్రోధసంరక్తలోచన యై మనోవ్యథాకరంబును రామునియందు విరోధ
జనకంబు నగుపరుషవాక్యంబున నిట్లనియె.

173

క. పతి కాసల్యకు వశుఁడై, యతివా త్వన్నాశహేతు * వగునై దేహీ
పతిని యువరాజ్యమునకుం, బతిఁ జేయఁ దలంచె నీదుబ్రతు కేటి కిఁకన్. 174

క. ఈవృత్తంతము విని మది, తా వహ్నిం గాల్చు బడినదానిక్రియక దుః
ఖావిలమానన యై యిట, కే వచ్చితి వేగ నీకు * హిత మొనరింపన్. 175

తే. దేవి నీదుఃఖమున నాకుఁ * దీర్చరాని
దుఃఖ మొదవును నీవు సంతోష మంద
నాకు మితి వెట్టరాని యానంద మొదవు
నిందులకు మది సందియ * మొందవలదు.

176

క. ధారుణి రాజకులంబున, నారయ జన్మించి దశరథావనిపతికిన్

- చార వయి రాజధర్మ, క్రూరత్వం బెఱుగ వేల • కువలయనేత్రా. 177
- క. పలుకులఁ దీవును ధర్మము, గలిగి హృదయమందుఁ జాలఁగలుషముఁ క్రూర్యం
బలనడఁగ నాఁటినుండియు, మెలఁగున్ సీమగఁడు దెలియఁమిన్ వంచించెన్.
- చ. జనపతి నిష్ఠులం బయినసాంత్యము సీపయిఁ జేర్చి యిష్ట డ
త్యనుపమరాజ్యరూపకమహాద్ధముచేఁ బ్రథమద్వితీయనె
వ్వున ములరించెఁ గానియెడ • మామను జూచుటకై భవత్సుతుం
బనిచి ధరానుతాపతికిఁ • బట్టముఁ గట్ట నుపక్రమించునే. 179
- చ. అతివ వృథాప్రసాంత్యుఁ డగుఁనానరనాథకులోత్తముం డనా
రతము నుఖోచితం బయినరాజ్యమునందు వసుంధరాత్మజా
పతి నభిషిక్తుఁ జేయు నిఁక • బాంధవ సంఘసమన్వితంబుగా
క్షీతిని సజీవ వయ్యు గతఃజీవిత వైతివి మాట లేటికిన్. 180
- క. సుతునకు హితంబు నా కు, న్నతహర్షము నీకు మే లానర్హతలఁపు నీ
మతిఁ గలిగిన నభిషేకము, జతురత విఘ్నేశముఁ జేయఁ • జను నీ కబలా.
- రామునికిఁ బట్టాభిషేకంబు జరుగుట మంధరవలన విని కైకేయి సంతసిల్లుట. ←
- వ. బాలా దళరథుండు నీకుఁ బతివ్యవదేశంబుచేత శత్రుం డగు ఛన్నహృదయుం
డగునతండు ఋజుస్వభావ వైసనీచేత సర్పశిశుపోషయిత్రిచేతంబోలె హితా
చరణేచ్ఛచేతఁ బ్రతిచ్ఛన్నాంతర్విషం బైనసర్పంబువోలె నుత్సంగంబునందు
బరిధృతుం డయ్యె నుపేక్షితంబు లైనశత్రుసర్పంబులచేతం బోలె బాపస్వభా
వుండును వృథాసాంత్యుండు నగునద్దళరథునిచేత నిత్యనుఖోచిత వైన నీవు
సపత్నీపుత్రాభిషేకరూపాపకారంబునఁ బుత్రమిత్రబంధుసహితంబుగా హత
వైతి వింకనైన వివేకంబు గలిగి తత్కాలోచితోపాయవిచారకుశలపు గావున
శీఘ్రింబున రామాభిషేకంబునకు విఘ్నంబుఁ గావించి భరతుని నిన్నును నన్ను
నుం బ్రోవు మని పలికిన విని యక్కేకయరాజపుత్ర రామాభిషేకకథాశ్రవణ
సంజాతపరమానందరసపూరితహృదయ యై చంద్రరేఖాలంకృత యైనశిరద్ర
జనియునుం బోలె నభిరామదర్శన యై యొప్పుచు రయంబున లేచి పర్యంకమ
ధ్యంబునం గూర్చుండి వికసితమనోహరముఖారవింద యై కన్నుల నానంద
బాష్పధారలు గ్రమ్ముచేర సరసమణిప్రభాపటలశోభితం బై యొక్కదివ్యాభర
ణం బానంగి యిట్లనియె. 182
- క. చెలియా పరమప్రియ మగు, నల జనకనుతాధినాథుఁనభిషేకము సాం
పలరం జెప్పితి దీనికిఁ, గలప్రత్యుపకార మేమి • గావించు నిఁకన్. 183

→ మంధర దుర్బోధనల విని సరిగా దనుచుఁ గైకేయి దానిని సప్రతిపఱచుట. ←

వ. అని యుత్సాహంబు దీపింపఁ బలికి వెండియు,

184

క. ఆరాముడు భరతుడు నా, కారయఁగా నొక్కరూప • యటు గావున నా
భూరమణుఁ డతని రాజ్యశ్రీరమణునిఁ జేయు టరయఁ • బ్రియ మగుఁ గాదే.
వ. ప్రియార్థా నా కీరామాభిషేకకథనంబుకంటె నన్యం బొక్కటి యొక్కొంటైన
నభిమతం బగుశ్రేష్ఠవాక్యంబు నీచేతఁ గ్రమ్మఱం జెప్పుట కశక్యం బై యుండు
నట్లు సర్వప్రియంబులకంటె నుత్తమం బైనవేటొక్కవస్తువు గల దేని యా
రసి చెప్పుము దాని నొనంగెద ననిన నమ్మంధర యమ్మాట గీటునం బుచ్చి
యద్దేవి యొనంగినయాభరణంబుఁ బాటవైచి దండతాడితభుజంగంబు
చందంబున నకోధ యై దుఃఖశోకంబులు పెనంగొన నిట్లనియె. 186

— మంధర యతికఠినముగాఁ గైకేయికి దుర్యోధనలఁ జేయుట. —

తే. దారుణాపత్నముద్రమంధస్థ వైతి, ననుచు నిను నీ వెఱుంగక • యప్రమోద
విషయమందెట్లు ముదముఁ గాఁవించె దీవు,వనిత నీబాలిశత్వ మేమనఁగవచ్చు.

తే. రామభద్రసామ్రాజ్యసంప్రాప్తిరూప
మగుమహావ్యసనము నొంది • వగవ కిట్లు
హర్ష మొందితి కాన దుఃఖార్త నగుచు
నిన్ను దూఱెద మది నవిసీత వనుచు. 188

మ. మగువా నీకు సపత్ని పుత్రుఁ డగురామస్వామి మృత్యువముం
డగుశత్రుండు దలంప వాని దగురాజ్యప్రాప్తికి నీ నయో
వగ సాధింపక మోద మంది తిది యే • ప్రజ్ఞావిశేషంబు మె
చ్చునె తావకదుర్మతిత్వమున కే • నాత్మక విషాదించెదన్. 189

తే. లకట రాజ్యసాధారణుం • డైనభరతు
వలన రాముని కయ్యెడుభయముఁదలఁచి
మిక్కిలి విషణ్ణ నైతి నిఁమైయిధరితి
భీతి భీతున కొదవించు • భీతుఁ డబల. 190

వ. మఱియు మహేష్వాసుం డగులక్ష్మణుండు మనోవాక్కాయకర్తంబులచేత
రామునిం బొంది యుండునట్ల శత్రుఘ్నుండును భరతునిం బొంది యుండు నన్ని
కృష్టం బైనపునర్వసుపువ్యనక్షత్రజననక్రమంబుచే నైనను భరతునకె రాజ్య
ప్రాప్తియగుఁ గనిష్ఠులై నలక్ష్మణశత్రుఘ్నులకు రాజ్యక్రమంబు వ్యవహితంబయ్యె
లక్ష్మణశత్రుఘ్నులు వ్యవహితం బైనను బరతంత్రులైనను రాజ్యవిషయంబు
నందభిలాషంబు రామభరతులకుంబోలె వారలకుం గలిగి యుండు నైనను మొ
దల రామునకుఁ బిదప భరతునకుఁ బదంపడి లక్ష్మణశత్రుఘ్నులకు రాజ్యక్ర
మంబు నన్నికృష్టంబై యుండు నట్లు గావునఁ బ్రథమం డగురాముండు ద్వితి
యుం డగుభరతుని హింసించు గావున రామునివలన భయంబు భరతునకేకాక
లక్ష్మణశత్రుఘ్నులకుం గలుగ నేర దిట్లు రాజ్యక్రమంబు నన్నిహితం బైనను రా

ముందు మొదట నేలుట కర్తుండై యుండ భరతున కెట్లు రాజ్యశంక గలుగు నని యంటి వేని వివేక శాలియు క్షుత్రచారిశ్రంబునందుఁ బ్రజ్ఞుండును గాలోచిత కర్తవ్యాధికారియు నైన రామునివలన నయ్యెడుభావ్యనర్థకరణభయంబు వలనఁ బూర్వోక్తవై శారద్యాదిరహితుం డైనభవత్పుత్రు నుద్దేశించి పరితపించు చున్నదాన నని యిత్రైఱంగున భరతునకు రాజ్యసాధారణ్యం బుగ్గడించి వెండియుఁ గౌసల్యకుం గలసాభాగ్యప్రసంగంబునఁ గైకకు నీర్వోత్పాదనంబుఁ జేయుతలంపున నిట్లనియె.

191

ఉ. ఎల్లి సమస్తబంధుజను • తెంతయు మెచ్చఁగఁ బుష్పయోగమం

దల్లన ధారుణీసురకులఁ ధ్యాలచే నభిషిక్తుఁడై మహి

వల్లభు లెల్ల మొక్కు లిడ • వారిక గద్దెయ నున్నజానకీ

వల్లభుఁ జూచి మోదమున • వాలఁగ నీసవ తేమి నోఁచెన్.

192

తే. పగతు లెల్లను సిద్ధింపఁ • బడిరి కాన, సధికవిశ్రుతి సంప్రీతి • నలరి యున్న నీసవత్నికీ దాని వై • నెనరు పుట్టఁబనులు సేయంగ వలసె నీ • కనిశ మబల.

క. ఏ మెల్ల నిన్ను వీడ్కొని, రామజననిఁ గొలిచి యునికి • ప్రాప్తింఁచె దగ్గ రామునకు నీకుమారుం, జోమహిళా ప్రేమ్యభావ • మొందఁగ వలసెన్. 194

క. భరతునిగృహమున నీన్నువ, లరుదారఁగ నప్రహృష్ట • లై వర్తింపం బరికించి రామయువతులు, గర మానందంబు నొంది • కిన్గనవలసెన్. 195

వ. అని యిట్లు పాపవ్యవసాయంబునందుఁ జిత్తంబు తగులువడునట్లు బోధించు పరిచారిక నవలోకించి రామునియందు నన్నిపిష్టంబు లగునద్గుణంబు లభివర్తింప నుపక్రమించి కైక యిట్లనియె.

196

→ కైక మంధరకు రామునిసద్గుణంబులఁ చెల్పుట. ←

మ. గురుదాతృండు కృతజ్ఞఁ డా రిహరుఁ డఁకూర్పిండు ధర్మజ్ఞుండు

గరుణోదారుఁడు సత్యవాది శుచియుం • గాకుల్ స్థవం శేంద్రుఁ డా

ధరణీజాపతి యాజి కగ్రసుతుఁడై • తాఁ బుట్టె గానన్ ధరం

బరిపాలింప నతండ్రి యర్హుఁడు జగత్ప్రఖ్యాతనీతిం జెలి.

197

క. అనుజుల భృత్యుల బంధుల, సనవరతముఁ దండ్రివోలె • నారిసి ప్రోచున్ మనరాముఁ డతనియభిషే, చనమునకు న్వగవఁ దగవఁ • సకియా నీకున్. 198

క. అవనిను తావిభుఁ డేదీన, యవల మహీచక్ర మెల్ల • నస్తత్తనయుం డువిదా పాలింపఁ గలం,డు పిచారము దిక్కి • యూఱుడుము నీ వింకన్. 199

క. ఎడఁబడక మీఁద భరతుండు, పుడమికి తేఁ డగుచు నుంట • బుద్ధిఁ దలంప కి ప్పుడు రామాభ్యుదయమునకుఁ, బడతీ యిప్పుగిది నడలుఁపడ నేటి కిటన్. 200

క. జనకతనయాకళశ్రుం, డనిశము నిజజననికంటె • నతిశయభక్తి ననుఁ జేరి కొలుచుఁ గావున, మనభరతునికంటె నతఁడుఁమాన్యుఁడు నాకున్.

చ. అనవరతం బతండు తనఁయట్టులె తమ్ములఁ జూచుఁ గాన న
య్యనఘనియందుఁ జెందిన మఁహాప్రియ మంతయు మత్కుమారునం
దును దగఁ జెందినట్లు తలఁతు న్నగువా మది కిట్లు దీనికే
మనమున నింతవట్టి పలుమా తెనఁ గుండఁగ నేల దీనతన్. 202

వ. అని యివ్విధంబునం గైక దనమనంబున రామునియందుం గలవాత్సల్యంబు
తేటపడం బలికిన నకుల్లబ్బ శోకశిఖిశిఖాదండహ్యమానన యై నిట్టూర్పుపుచ్చి
యొక్కింతనే పూర కుండి వెండియుఁ గైక కిట్లనియె. 203

ఆ. వినుము వ్యసనశోకః విస్తీర్ణ మగుదుఃఖ, వనధి మగ్న నైతి * ననుచు నిన్ను
మది నెఱుంగలేవు * మార్గభయంబువలన న,నర్థదర్శివి గివా లతాంగి. 204

—|| మంధర కైకకు వానాప్రకారంబుల బోధించుట. ||—

వ. అని యిట్లు కైకయభిప్రాయం బనాలోచితం బని నిందించి రామరాజ్యానంత
రంబుననైన భరితునకు రాజ్యంబు లేమి తెల్లంబుగా బోధించుతలంపున
నిట్లనియె. 205

సీ. ధరణీశ్వరులు రాజుతంత్రంబులను జ్యేష్ఠనుతునందె ఘటియింతుఁరతిగుణాఘ్య
లై నతకిన్ వారిఁయందుఁ జేగ్గురు రాజునకుఁ గలనుతు తెల్ల * నరపతిత్వ
మొందలే రబ్బంగి * నొందినచో జాల ననయంబు వాటిల్లు * నగ్రపుత్రుఁ
డగురాముఁ డేలిక * యైనపిమ్మట వారితనయుండె భూపతిత్వము వహించు

తే. రాజవంశంబు వలన వారక సుఖంబు

వలన నత్యంతనిర్భగ్నుఁ * డగుచు నీదు

సుతుఁడు భరతుం డనాధుఁ డై * సొంపు నెడి య

రణ్యమున కేగఁ గలఁ డిష్టాఁరంబు విడిచి.

206

ఆ. కాంత నీదు మేలు * ఘటియించుతలంపున

హితముఁ గఱవ వచ్చు * తెఱుంగ కిట్లు

నవతిభాగ్యమందు * సంతసించెద ఎయో

యెంత చెనటి వైతి * వే మొనర్చు.

207

తే. రాముఁ డధినాథుఁ డైన నీరాజ్యమునకు

హాని లేకుండ నీపుత్రు * నన్యదేశ

మునకు నైన లోకాంతరమునకు నైనఁ

బనుచు నిక్కువ మీచంద * మనుషమాంగి.

208

వ. దేవీ బాలుం డగుభరతుని మాతులగృహంబునకుం బుచ్చితివిది యవివేకంబు
నేఁ డతండు సమీపంబున నుండె నేనియు మహివతికి రామభరతాదుల
యందు సమానసౌహార్దంబు సంఘటిల్లుఁ దృణగుల్లల తాదిస్థావరంబులయం
దైనను నత్యంతనన్నిధానంబువలన సన్యోన్యసంక్లేషహాపనుహృద్భావంబు

జనించుఁ బ్రాజ్ఞులైనరామభరతాదులయందు జనించుట కేమి యరిది యట్టి
సన్నికర్షంబు నీచేత విఘటితం బయ్యె లక్షణుండు రామునకుం బోలె శత్రు
ఘ్నుండు భరతునకు నశుండై యుండు నతం డైనసమీపంబుననున్నఁ దనయ
న్న హంబువలన భరతునియందు సౌహార్దంబు గలుగు నతండును బ్రస్థాపితుం
డయ్యె వనోద్భూతశృణకావ్యజీవు లగువ్యాధాదులచేత ఛేత్తవ్యం బగుకొం
డాకవృక్షంబు కంటక ప్రచురవేత్రతృణలతాదులచేత సన్నికర్షంబువలన ఛేదన
రూపభయంబు కలన నమోచితంబగునని వినఁబడుం గావున సన్నికర్షంబు రక్షణ
కారణం బై యుండునది నీచేతఁ బరిహృతం బయ్యెనని విందుముగాదె యని
పలికి వెండియుఁ గుబ్జ యిట్లనియె.

209

తే. రాఘవుఁడు లక్షణుని బ్రోచు • లక్షణుండు, ప్రోచు రాముని నశ్వినీపుత్రులట్లు
వారిసౌభ్రాతృ పుఖిలభువనమునందు, నధికవిశ్రుత మై యుండు • నట్లు లగుట.
క. సౌమిత్రిపై రఘూత్తముఁ, డేమియుఁ బాపంబు నేయఁ • డించుక యెనన్
లేమా మనభరతునిఁ బెనుఁ, బాముపగిదిఁ గినుకఁ బూని • బాములఁ బెట్టున్.
వ. కావున భవత్కుమారుండు మాతులగృహంబుననుండి వనంబునకుం జనుం
గాక భరతుండు ధర్మంబు దప్పక పిత్రవ్యం బగురాజ్యంబుఁ బరిపాలించెనేని
నాకుఁ బరమహితంబును నీకత్యంతవార్షంబును భవదీయజ్ఞాతుల కధికోదయం
బును సంభవించు నదియునుంగాక.

212

తే. అతిసుఖోచితుఁ డగుభవంతుతుండు రామ
చంద్రునకుఁ జూడఁ గేవలసహజశత్రుఁ
డతఁడు సతతనమృద్ధాగ్ధుఁ • డగుచు నుండ
నితఁడు నష్టార్కుడై యెట్లు • బ్రతుకుఁ దన్వి.

213

క. వనితా బలుసింగముచే, వనమున వెన నాక్రమింపఁ • బడినకరివిధం
బున రామునిచే బాదువఁ బడినభరతునిఁ బ్రోవు మతని • డెందం బలరన్.
మ. రమణీ మున్ను విభండు నీకు వశుండై • లాలించునాఁ డీవు గ
ర్వమునం జేసినయెగ్గు లన్నియును గాఁ • బల్కాటు చింతించి గి
స్క మదిఁ డాచిన నీపపత్ని యగునఁకొన్సల్య గాముండు రా
జ్యము బాలించుచు నుండె నేనియు నినుక • సాధింపదే క్రవ్వుటన్.

215

తే. రామచంద్రుండు సకలసామ్రాజ్యమునకు
నాయకుం డయ్యె నేని నీ • నందనునకు
నీకు నీబంధుజనుల కస్తోకదైవ్య
వృత్తి వాటిల్లు నిక్కున • మివ్విధంబు.

216

క. కావున భరతుని రాజ్య, శ్రీ విభునిఁ గఁ బగతుం డైన • శ్రీరాము నర
ణ్యావాసునిఁ గాఁ దలఁపుము, భావంబున నుతుండు నీవు • బ్రతుకఁదలఁచినన్.

వ. అని బహుప్రకారంబుల నమృంధర తననేర్పుకొలంది వ్యాపాదంబునందుఁ జిత్తంబు తగులువడునట్లు బోధించిన సక్తైక్య యెట్టకేలకు నీయకొని శ్రోధానలజ్వలితవదనయై నిట్టూర్పు నిగిడించి క్రమము నక్కుబ్బ కిట్లనియె. 218

చ. అనుపమబుద్ధి నీకటపింపట్టులె రాము సరణ్యభూమికిం
బనిపెద మత్కుమారునకుఁ • బట్టముఁ గట్టు తెఱం గొనరైదన్
మనమున దీనికిం దగినఁమంచియుపాయముఁ జూచి చెప్పు మీ
వనిన మదిఁ ముదం బలర • నప్పరిచారిక వల్కెఁ గ్రమమున్. 219

ఉ. ఓయెలనాగ నీదుతల • పొప్పిద మయ్యె వసుంధరాసుతా
నాయకుఁ డుగ్రనత్వభయఁదాటవియందుఁ జరింప నీసుతుం
డాయతరాజ్యవైభవఁమంచితుండై తనరారు నట్టిచూ
పాయముఁ జెప్పెదన్ విను మఁపారసుధీరచనాధురీణవై. 220

→ మంధర కైకకు రామవివాస భరతాభిషేచనముల కుపాయం బెఱింగింపట. ←

వ. దేవీ నీచేత బహుప్రకారంబుల నుచ్యమానం బైనయాత్మప్రయోజనంబు నావలన వినం గోరితివి దీనికిం దగినయుపాయంబు నీవెఱుంగక యడిగితివో యెఱింగి ప్రకటంబు గానీక మనంబున నిడుకొని యడిగితివో యెఱుంగరాదు నాచేతఁ బలుకం బడినదాని విన నభిలాషం బగునేని యెఱింగించెద దాని నాకర్ణించి యవ్వల విమర్శింపు మని పలికిన నమృంధరావాక్యంబు విని యక్తైక్య సాన్వీర్ణం బైనశయనంబుననుండి యొక్కింత లేచి మంధర కిట్లనియె. 221

ఆ. ముదిత యేయుపాయఁమున మత్కుమారుండు
రాజ్య మధిగమించు • రామభద్రుఁ
డడవి కిప్పు డరుగు • సస్త్రియుపాయంబు
జెప్పు మీపు తడవు • నేయ నేల. 222

క. అని పలికిన నమృంధర, ఘనతరరామాభిషేకఁకార్యవిఘాతం
భాసరించుచుఁ గైకేయిం, గనుఁగొని యిట్లనియె మరలఁ • గడుహర్ష మునన్.

వ. దేవి తొల్లి దేవాసురసంగ్రామంబునఁ బురందరాదిబృందారకులు రాక్షసుల కోడి పోడిమిసెడి నీమగనిం దమకుఁ దోడుపడుమని ప్రార్థించిన నతండు నిన్నుం దనకు బాసటగాఁ గొని రాజ్యనిమేతుండై దక్షిణదిశకుం జని దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యందు వైజయంతం బనువురంబున కధివిభుం డైన తిమిర్వజం డగుశంబరుం డనుమహారాక్షసుని మహామాయునిం దాకి వీక శరాసారఘోరంబుగాఁ బోరి పోరి ప్రొద్దుగ్రుంకినఁ దదీయశూలాభినంజాతక్షత వేదనాపనోదనార్థంబు నిదురించి యుండ నప్పు డప్పురావ్రోగీర్వాణులు నిశా సమయంబున సుప్తులై నవారి నందఱు నానాఙ్గప్రహరణంబులం బ్రహరించిన

నక్కైదుపులతాకున కోర్వక దశరథుండు మేల్కని నిజస్యందనంబు గడవ
నిన్ను సారథిగా నియోగించుకొని రాక్షసులతోడ దారుణప్రకారంబున
రణంబుఁజేసి రాక్షసప్రయుక్తశూలపట్టినప్రాసాదిసాధనంబుల నొచ్చి నష్టచే
తనుం డైన నీ వప్పు డద్దశరథునిరణంబునకుఁ దొలంగించి దానవకృత్యంబులం
బడి మశియకుండ రక్షించితి పదంపడి రాక్షసులు పై నెత్తివచ్చినఁ దత్తత్ప్ర
హరణంబులం బొలియకుండఁ గాచితి విట్లు ద్వివారంబులు నీచేత రక్షితుండై
యతండు మెచ్చి వరంబులు రెం డొసంగెద వేడు మనిన పలసినయపుడు గో
రెద నొసంగు మన నద్దశరథుం డట్లయ్యెడు వని నీయకొనియె నీవృత్తాంతంబు
తోల్లి యొక్కనాఁడు స్నేహబలంబున నాకుం జెప్పితి నేను నాటచుండి
మనంబున నిడుకొని తద్వినియోగనమరూప్యేషణంబు నేయుచుండఁ బెద్ద
కాలంబునకుఁ దగినసమయంబు దొరకొనియెఁ బనునాల్గువశ్యురంబులు రా
మున కరణ్యవాసంబును భరతునకు రాజ్యాభిషేకంబుచుం గా నివ్వరంబు లొ
సంగ వలయునని మగని బలాత్కరించి యడిగి రామాభిషేకసంభారంబులు
నివర్తింపు మట్లైన భరతుండు ప్రజాభిప్రాయసంప్రాప్తస్నేహుండై సుస్థిరుం
డగు దానంజేసి నీకు వత్తులై సవత్సులెల్లఁ బనులు నేయుచుండ మాబోంట్ల
నెల్ల రక్షించుచు నీశ్వరివై యుండెద వని సౌభాగ్యంబునం దాశాకల్పనా
పూర్వకంబుగా రామవివాసంబునకుం దగినయుపాయం బెఱింగించి వెండియు
నిట్లనియె.

224

- క. చెలువంబు దక్కి బలువడి, మలినపటముగట్టి శ్రోధఃమందిరమున సౌ
ములు డుల్చి నేలపైఁ గట్టలుకం బడియుండు మిపుడె • యధిపుండు వచ్చున్.
క. వచ్చిన మగనిం గన్నులు, విచ్చి గనుంగొనక పూర్వవిధమునఁ బ్రేమ
న్మృచ్చట లాడక తగ మన, సిచ్చి గలియ కేఱుచుండు • మొతయుఁ గినుకన్.
వ. లట్లైన భర్తృపరిత్యాగరూపానర్థంబు వాటిల్లు నని తలంచి తేని వినుము. 227
క. మానిని మగనికేఁ గూర్చిన, దానపు గావున నతండు • త్వత్కృతమం దెం
తో నెనరు గలిగి ప్రజ్వలి, తానలమం దైనఁ జొచ్చు • నది నిక్కమగున్. 228
తే. నెనరు గలవాడు గావున • నీమగండు
నెలఁత నినుఁ గడదానిఁగాఁ • దలఁచి దారు
ణోక్తిఁ గోపింపఁ జాలఁడు • యుష్మదగ్ధ
మాన నేయుట నసువుల • నైన విడుచు.

229

- క. పాటలగంధిరొ విను నీ, మాటకు జవదాట లేడు • మానవపతి యి
ప్పాట భవదీప్తితార్థము, వాటముగాఁ జేరుకొ ధ్మశాసం బని నీకున్. 230
వ. ఇట్లుక వొడమినడెందంబుతో నీవు శ్రోధాగారంబుఁ బ్రవేశించి శయ

నించి యున్న సమయంబున నీవిభుం డగుదెంచి నీచిత్తంబు వడయుటకు బహు
రత్నరువర్ణభూషణాంబరమాల్యాదు లొసంగం జూచు మనోవిభ్రమకారణంబు
లైన యష్టదాగ్ధింబులం దాన సేయక తొల్లి దేవాసురసంగ్రామసమయం
బున సంప్రీతుండై యొసంగెద నన్న వరంబు లిచ్చునంతకుఁ గోపంబు డింపకుండు
మత్తైన సతండు మోహవిశేషంబున నవ్వరద్వయం బొసంగువాడై కోర్కెకిం
దగిన ప్రయోజనంబు లెఱింగింపు మని యడుగు నప్పుడు నీవు భయంబు
విడిచి యప్తహీవిభుని సత్యంబునందు సంస్థాపించి పదునాల్గువత్సరంబులు
రామునకు వనవాసంబును భరతునకు రాజ్యాభిషేకంబును గోరు మతం డివ్వ
రంబు లనుమానంబు దక్కి యొసంగు నంతట రాముండు వనంబునకుం జనిన
భరతుండు సామ్రాజ్యపదవిం గైకొని వశీకృతమూలబలుండై పగతులం బరి
మార్చి సంగ్రహీతమనుష్యుం డగుచు నిష్టజనంబులఁ గూడి మహీభార
ధాగేయుండై యొప్పు నవ్వల నారాముండు చతుర్దశవత్సరంబులు వనవా
సంబు సల్పి గ్రమ్మఱఁ బురంబునకుం జనుదెంచెనేని భరతుని జయింప సామ
ర్థ్యంబు లేమిందేసి యూరకుండు నంతట రాముండు రాముం డయ్యెడు భరి
తుండు చతుర్దశవర్షవ్యతిరక్తపురుషాయుఁకాలం బంతయు నేకచ్ఛత్రాధిపత్యం
బుగాఁ బుడమి నేలుం గావున నెల్లభంగుల సందియంబు దక్కి నిర్బంధంబున
దశరథుని స్వాధీనం గావించుకొని రామాభిషేకంబునకు విఘ్నంబు నేయు
మిదియె భరతునకుఁ బ్రాప్తకాలం బని పలికిన నక్కుబ్జపలుకుల కలరి యక్కై
కేయి యనుకూలాధ్యక్షుండునం బ్రతిబోధితమైనయయ్యనర్థంబుంబరిగ్రహించి
సంతసించి యమార్గగత యైనకిశోరిచందంబున నవశయై మిక్కిలి విస్తయంబు
నొంది మంధర కిట్లనియె.

231

→ॐ॑ కైక మంధరను జ్ఞాపించుట. →ॐ॑

- తే. బుద్ధినిశ్చయమందు నీపుడమిలోనఁ, గలుగు కుబ్జులలో నగ్రగణ్య వైతి
వింత హితమతి వనుచు నిన్నెఱుంగ నైతి, నెంతత్రేష్టాభిధాయినీవేమృగాఝీ.
- క. సతతము మదర్థములయం, దతులితముగఁ గూడి యుండు + కటుగావున భూ
పతి పూనిన కార్యం బెఱిఁగితి నే నెఱుంగంగ నైతిఁ + గేవలజడతన్. 233
- వ. ప్రియసఖ నారుణస్వభావలును వక్తరూపిణులును దుష్టావయవ సంస్థానవిశేష
నయ్యుక్తులు నగు కుబ్జులు పెక్కుండు గలరు నీకు వారల సాటిసేయం దగదు
ప్రియదర్శన వగునీవు పద్మంబుకరణి వాతంబుచేత నప్రవైతి వైననేమి సహజ
సుందరం బయినపద్మంబు వాతంబుచేత నన్తం బైన నెట్లనిద్యం బైయెండు
నట్లు సహజసౌందర్యశాలిని వగునీవు వాతోద్రేకంబువలన వక్రత్వంబు నొం
దియు ననిద్య వైతి వని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

234

- తే. వృంధపర్యంతమును నొప్పు • గలిగి యుభయ
పార్శ్వముల నొత్తికొని యున్న • ప్రబలమయిన
యురముఁ గని సిగ్గువడి నునాభోదరంబు
శాతత వహించె ననఁ జాల • సన్నమయ్యె. 235
- క. పరిపూర్ణజఘనమును లన, దురుకుచములు విమలహిమకఃరోపమవక్త్రం
బరుదార నీకె కలిగెను, వరవర్ణిని యెంతరూపఃపతివే తలఁపన్. 236
- చ. ఘనరవకింకిణీకలితఃకాంచియుతం బగునీనితంబమున్
గనకనిషంగకాహళవికాసము లై వత్సదీనుజంఘిక
ల్పునిచితభంగి దీర్ఘమయి • శోభిలు నీదుపదద్వయంబు కాం
చనరుచిశోభితావయవఃసౌప్తవ మింత పొసంగునే చెల్లి. 237
- క. ఊమాంబరంబుఁ దాలించి, కామిని నీవాయతోరుకాండంబులచే
నాముంగలఁ జను బినభు, గృహపగిదిఁ జూడ్కి కింపు • గావించె దిఁకన్. 238
- క. ఘనమాయుఁ డైనశంబర, దనుజనియందుఁగల బహువిధస్ఫుటమాయ
ల్వనజాతనేత్రి నీయం, దనవరతము నొప్పు శతగుణాధికములు నై. 239
- తే. సకియయే నీస్థగుప్రదేశంబు దీర్ఘ, మగుచు రథ ఘోణమువలె నాయతత గలిగి
యలరు నచ్చోటరాజసీతులు మతులు వి, చిత్రతరయుక్తి శక్తులు • జేరి నిలిచె.
- వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులఁ గుబ్జానూపంబు కురూపంబైనను సురూపం
బుగాఁ గొనియాడి తదీయవాక్యంబులు లోకగర్వితుంబు లని యెఱుంగక కార్య
సాధకంబులని తలంచి హర్షోత్కర్షంబునఁ గైకేయి వెండియు నిట్లనియె. 241
- చ. తలకొని మత్సరతుం డఖిలః ధారుణి నేలఁగఁ గల్గెనేని యో
నైలత మహోన్నతంబయిన • నీస్థగువందు సుగంధిచందనం
బలఁది సువర్ణకంచుకము • సర్తిలి నిచ్చెద నీమొగంబునం
దిలకము దిద్దెద నివ్వమలఁదివ్యవిభూషణపక్షి నిచ్చెదన్. 242
- తే. పూర్ణచంద్రనిఁగేరు నీఁముఖము నాదు, లోచనేందీవరములకు • రుచులొసంగ
ధౌతకాంచనపరిధానఃధారుణిపయి, నచ్చర బలెం జరించెద • పతిని సీవు. 243
- తే. సీవు నా కెట్లు దాసివై • నెనరు వుట్ట, నేవఁజేసెద వారీతిఁ • జెలియ నీకు
సకలకుబ్జలు విమలభూషణవిభూషి, తాలగులై నేవఁ గావించు • రనుదినంబు.
- క. అని యిటు తనుఁ గొనియాడుచు, దనబుద్ధికిఁ జిక్కి వేదితలగతశిఖిచా
డునఁ దల్పముపై శయనిం, చినకైకం గాంచి కుబ్జ • చెచ్చరఁ బలికెన్. 245

— మంధరోపదేశంబునఁ గైకేయి శ్రోధంబుఁ బూనుట. —

చ. అతివ వృధాప్రసంగ మిపు • డర్థమె శాత్రువుఁ డైనరాముఁ డా
తఁగిన లావనీధరముఁ • దాల్చినపిమ్మట సీప్రయత్నముం

గతజల సేతుబంధనముఁకై వడి శూన్యనివాసదీపనం

గతి యగుఁ గాన నావనువుఁ గైకొని వేగమె సేయు మిత్రతీన్. 246

ఆ. అనిన నట్ల కాక + యని కైక రయమునఁ, గుజ్జతోడఁ గూడిఁ శ్రోధగృహము
సొచ్చి మైలఁ గట్టి + సొమ్ము లుర్వర చైచి, ధర వసించి మరల + దాని కనియె.

చ. షీతితనయావిభుండు వనఃసీమకుఁ బోవుచునుండ మత్సుతుం

డతులితపూజ్యరాజ్యవిభుఁ + డయ్యె నటం చలకేకయావనీ

పతి కెఱిగింపు కానియెడఁ + బ్రాణసఖి మది నుక్కుదక్కినా

మృతి నెఱిగింపుమా దశరఃభేషున కాతని యుల్ల ముబ్బుగన్. 248

వ. అని యిట్లతిక్రూరంబుగాఁ బలికిన నక్కుబ్బ తనతలం పీడేఱె నని మనంబున
నుబ్బుచు రాముండు రాజ్యస్థుండైన నీకుఁ జేటు వాటిల్లం గావున నెల్లభం
గుల నతండు వనంబునకుం జను నంతకు నిహ్మార్థ్యంబు విడువ కుండవలయు
నని యక్కైకకు నొత్తి చెప్పిన నద్దేవి మహాక్రూరంబు లగుతదీయనచశ్శిలీము
ఖంబుల ముహుర్ముహుర్లుతాంతరింగ యగుచు హస్తంబు లురింబున నిడి
కొని యమ్మంధరమతంబునకు బహువారంబులు కైవారంబులు సేయుచు
సీతావల్లభున కరణ్యవాసం బొండె నాకు జీవితాంతం బొండెనందాఁక నీయ
లుక డింపక యుండు దాన నదియునుంగాక నిక్కార్భం బొడఁబడు నందాఁక
భోజనమజ్జనపానశయనాదు లుడిగి స్రక్చందనాదివార్థంబులం దాన మాని
దివ్యాంబరాధరణాదులం గై సేయ కుండెద నని నిష్ఠురంబుగాఁ బ్రతిజ్ఞ జేసి
సర్వాధరణంబులు పుడమిం బడవైచి పుణ్యాంతంబునందు దివంబున నుండి
నేలం బడిన కిన్నరాంగన తెఱంగున ననాస్తరణసంవృతమేదినిపయిం బడి
యుండె నప్పు డప్పడంతి యుద్గీర్ణసంరంభతమోవృతముఖియును విముక్తముక్తా
మాల్యవిభూషణయునై యస్తమితతారకంబై తమశ్చన్నంబైన సభంబు నను
కరించె నప్పు డక్కుబ్బ మణికాంచనవిచిత్రంబులైన తదీయ దివ్యాధరణం
బులు కీలుడిపి యెల్లకడలం జల్లె నవి నక్షత్రంబులు సభంబునుం బోలె నచ్చటి
వసుంధరను బ్రకాశింపం జేసె నిట్లొక వేణియును విముక్తభూషణాంబరయునై
కేకయరాజపుత్రి విపరీతార్థబోధిత యై యెంటి నేలం బడి నాగాంగనభంగి
నూర్పులు పుచ్చుచు మంధరోపదిష్టకార్యంబు యుక్తం బని నిశ్చయించి మన
చేత నాలోచితంబైన సర్వంబు సమీచీనం బని మెల్లన మంధరకుం జెప్పుచు
నిజోద్యోగం బగునో కాదో యని నిశ్చయాభావంబువలన దీనయై సారెనా
రెకు నాత్మనుఖావహం బైన తన్నిశ్చయోపాయం బొక్కముహూర్తంబు
చింతించి నిశ్చితార్థయై భుక్తిబంధోద్గీర్ణ వదనయై యుండె నప్పు డక్కుబ్బ కై
యీకృతనార్యనిశ్చయం బెఱింగి రససాధనాదిసిద్ధి నొందినదాని తెఱంగునఁ
బరమస్త్రీత యయ్యె నంత.

→|| దశరథుఁడు కైకేయిగృహంబునకు వచ్చుట. ||←

చ. ఇనకులవార్ధిశీతకరుఁ • డెల్లి జనుల్నిన రాఘవాభిషే
చన మని తెల్పి యవ్వలను • సభ్యుల వీడ్కొని తత్ప్రియప్రయో
జనముఁ బ్రియార్థ యైనగుణశాలికిఁ దైకకుఁ డెల్పువేడ్కఁజ
య్యనఁ జనియెం దదీయవిభులాయతనంబున కాతఁ డున్నతిన్. 250

వ. అది మఱియును. 251

సీ. క్రౌంచమరాళసారసనాదయుక్తంబు శుకపికశారికాశోభితంబు
చంపకాశోకరసాలప్రసవగంధమిళితలతాగృహనిలసితంబు
తపసీయరాప్యవిత్తర్దికాలంకృతరవ్యనిశాంతవిరాజమాన
మమృతోపమానభక్త్యాన్నపానాదికనరనపదార్థోపసంభృతంబు

తే. నిత్యపుష్పఫలోపేతనిఖిలతరువి
కాసితోద్యానసహితంబు • కనకరత్న
భూషణవిభూషితంబు నై • పానఁగ నింద్ర
కాంతనదనంబుక్రియ మనఃకాంత మగుచు. 252

క. వావీకూపంబులచే, నావాండురదాంతరాజతాసనములచే
నేపారెడు కుబ్జులచే, దీపిం చెడుదాని రుచులఁ • డేలెడుదానిన్. 253

క. కైకేయిగృహముఁ గనుఁగొని, ప్రాకటముగ రాహుయుక్తపాండుఘనచ్చ
న్నాకాశముఁ జేరెడు దోహకరుగితి నమృహర్హనదనముఁ జేరెన్. 254

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి. 255

ఆ. కామబలయతుండు • గావున సురతను, ఖంబుఁ గోరి తృప్తఁగదుర శయ్య
కడకుఁ బోయి యందుఁగై కేయిఁ గానక, మనుజవిభుఁడు తనదుమానసమున.

→|| దశరథుఁడు కైకేయిఁ గానక పరితపించుట. ||←

సీ. రమణి నిత్యము మదాగమనవేళ యెఱింగి మాల్యచందనచేలమండనములఁ
గయినేని మోహనాకారయై నారాక కెదురు సూచుచునుండు • నిప్పు డేల
తోల్లింటిచందానఁ • దొయ్యలి చూపట్ట దని విపాదమునొంది • యచటనున్న
ప్రతీహారి గనుఁగొని • భామిని యెక్కడఁ జెప్పు మీ వన నది • చేతు లళిక
తే. భాగమునఁ జేర్చి దేవరవారిదేవి, యలుక వొడమినడెందాన • నల్లక్రోధ
నదనమున నొంటిఁగఠినభూశయ్యమీఁద, దీనయయిపడియున్నది దేవయనిన.

వ. విని యదర్శనమాత్రంబున మొదల సంప్రాప్తవిపాదుం డై యున్నయన్నర
పతి క్రోధాగారప్రవేశశ్రవణంబువలన ద్విగుణీకృతవిపాదుండై లుళితవ్యాకు
లేంద్రియం డగుచు మెల్లనఁ గ్రోధాగారంబులోనికిం జని యందు వినిష్కృత
మైనలతికపగిది బుణ్యతీయంబువలన స్వర్గంబున నుండి పుడమిం ద్రెల్లిన

దేవతవిధంబున ధరణికిం జనుడెంచినవేల్పువెలయాలించంబునఁ బరమోహ
నాగ్రంబు ప్రయోగింపం బడినమాయకరణిఁ బరిష్కాన యైనపుష్పమాలిక
కైవడి వాగురాదికంబులచేత నిబద్ధ యైనహరిణిపోలిక వేటకానిచేత వనాంత
రంబున వివదిగ్ధబాణంబున నభిహత యైనకరిణిభంగి నసంవృతమేదినిపయిం
బడియున్నదాని సతఘోచిత యగుదానిఁ బ్రాణంబులకంటె గరియసి యగు
దాని రామాభిషేకనిఘాతాచుకూలసంకల్ప యగుదానిఁ దరుణి యగుదానిఁ
గైకేయి నవలోకించి యపాపుండును వృద్ధుండు సగుడశరథుండు పరమ
దుఃఖతుండై జాయం జని యరణ్యమధ్యంబున మహాగజంబు పూర్వోక్తవిశే
షణయుక్త యైనకరిణి బోలె న్నీహంబున నద్దేవిం బరామర్శించి కరంబుల
చేతఁ బరిమార్జనంబుఁ గావించి మదనబాణబాధితుండు గావున మిక్కిలి
సంతృప్తచేతనుండై యిట్లునియె.

258

—|| దశరథుండు కైకేయిని నానాప్రకారంబుల ననునయింపట. ||—

ఉ. ఎవ్వనిచేత భంగపడి తే మృదుకోకిలవాణి నీమనం
బెవ్వఁడు నొవ్వఁజేసె పాబ • గేటికిఁ దప్పి మనోహరాంగి నీ
కిష్కిధి నాపయిం గినుక • యేల జనించినదో యెఱుంగ నా
కవిధ మంత వే దెలుపుమా కమలాయతచారులోచనా.

259

ఉ. ముద్దులగుమ్మ నాదుమునిముక్కున నూపిరి గల్గియుండ నీ
విద్దురవస్థ నొంది తపియించుచు ధాత్రి వసింప నేల నీ
ముద్దుమొగంబు పాంసుకణఃపూరిత మై యిటు లుండఁ గాంచి నా
కెది సుఖత్వ మేటిబ్రతు • కేగతిఁ దాఢును నింకఁ జెప్పుమా.

260

క. రాకేందువదన భూతము, సోకెనొ శారీరరుజులఁ • జొక్కితొ దానికొ
వాళొని చెప్పుము వేగమె, చేకొని దివ్యాషభంబు • నేయింతు నొగిన్.

261

మ. వనజాక్షి యటు గాకయున్నఁ బరుఁ డెవ్వఁడైన నీ కప్రియం
బొనరింపంగఁ దలంచెనే మఱియుఁ గోపోద్వృత్తి నెవ్వని కై
నను నీ వప్రియముం ఘటింప మదిలోనం బూనితే తెల్పు మె
వ్వని శాసింపుదు నెవ్వనికొ సుఖింగా • బాలింతు నే నియ్యెడన్.

262

ఉ. మూనిని యిట్లులుండఁ జలమా భవదిష్టముఁ దెల్పు మెత్తెఱుం
గేని యవధున్నైన వధియించెద చధుని నైనఁ గాచెదం
బూని దరిద్రునైన ధనఃపూర్ణునిఁ జేసెద విత్తవత్తముం
డైన దరిద్రుడైన గచుఁనట్లానరించెద సిద్ధ మింతయున్.

263

క. జలరుహపత్రేక్షణ నా, బలమును నాధనము నాదుఃపత్నులు నామి
త్రులు నేను నాకుఁ గలబం, ధులు నీయాజ్ఞం జరింపుదుము గాడె రహిన్.

ఆ. బిసయహాక్షి నీయభిప్రాయ మింతైనఁ, గాదనంగ రాదు • గాన నాదు

జీవితానిలంబుచే నైన నొకటెద్దఁ, గలిగె నేని దానిఁ • దెలియఁ జెప్పును. 265
తే. రమణి నీమీఁదఁ గల యనురాగబలము

నెఱిగియును మది శంకించు • టిది యుచితమె

జలజనేత్ర మత్సకృతంబు • సాక్షి గాఁగఁ

జెలఁగి నీకోర్కె దీర్చెదఁ • జెప్పు మిపుడు.

266

మ. జలజాక్షి సకలాబ్ధిముద్రితధరాచక్రంబు నాయాజ్ఞచే
మెలఁగు న్వంగకళింగమత్స్యకురుకాశ్మీరాదిదేశాధినా
థులు నాకు న్విశులై చరింతు రెద నెంతోభీతి నచ్చొలులుం
గల వస్తుప్రకరంబు లెవ్వెయ్యిసం • గామించినం దెల్పవే.

267

వ. దేవి నాయందుం గల సామర్థ్యంబును సీవయింగల వే. మాతిశయంబును విచా
రించిన భవన్మనోరథంబు సిద్ధించుటకు సందియంబు లేదు ప్రయాసంబు విడిచి
శయనస్థానంబునం గూర్చుండి స్వస్థచిత్తవై నీకు సంప్రాప్తం బైనభయంబుఁ
దెలుపుము సూర్యుండు సహారంబునుం బోలె దాని నవనయించెద నని బహు
ప్రకారంబుల నమ్మహిమల్లభుం డద్దేవిచిత్తంబు నడయుటకుఁ దగినతెఱంగున
సనునయించిన నమ్మత్తకాళిని రామాభిషేకవిష్ణురూపం బైనయప్రియం
బెఱింగింప నిశ్చయించి ప్రతిజ్ఞాకరణంబుచేతఁ గ్రమ్మట నిర్బంధింప నుపక్రమించి
మన్మథశరవిధుండును గామవేగవశానుగుండు నగుదశరథు నవలోకించి దా
రుణవాక్యంబున నిట్లనియె.

268

—|| కైకేయి దశరథునిచే శపథంబుఁ జేయించుట. ||—

తే మానవేశ్వర యేను నె•వ్వానిచేతఁ, బరుషతఁ బరాభవింపంగఁ • బడినదానఁ
గాను నాకొక్కకార్యంబుఁగలదు దానిఁ, గూర్మిపెంపునఁ దీర్చ దఃక్షుఁడవు నీవు.

క. మోసము సేయక యప్పసిఁ, జేసెద నని నీవు బాసఁ • జేసితివేని

న్భూసంక్రందన యవ్వలఁ, జేసెద వని నమ్మి తలఁపుఁ • జెప్పెద నీకున్. 270

వ. అనిన విని యద్ధరారములుండు భవదాజ్ఞాకారి నైన నాయందు శపథాకాంక్ష
పరిధృతం బయ్యె నని యుగతస్మితుం డై యద్దేవిశిరంబు నిజాంకంబున నిడి
కొని స్వాభిముఖీకరణంబుకొఱకుఁ జికురబంధంబునం గరం బిడి యిట్లనియె.

క. నాకుం గల స్త్రీపురుషుల, నోకాంతా జానకీప్రియనకంపెఁ దగఁ

నీకంటెం బ్రియు లెవ్వరు, లేకునికి యెఱుంగ వొక్కొ • లేమా యితరుల్. 272

సీ. కమలాక్షియెవ్వానిఁగానక యొక్కముహూర్తమైనను మని • యుండఁ జాల
ఘనుఁడెవ్వఁ డనువులకంటెఁ దక్కినపుత్రులకంటె నిలఁ బ్రాణిఁకోటికంటె
నట్టిముఖ్యుండు జీవనార్హుఁ డజయు్యుండు సదయుుండు నగు రామఁచంద్రతోడు
రమణిత్యేద్యచనకరణము నుద్దేశించి శపథంబుఁ జేసితి • శంక విడిచి

తే. నీకు హిత మాచరింపంగ • నిశ్చయించి, యున్న నాబుద్ధిఁ దిలకించి • యున్నదిప్ప్

కథనమున నన్నుఁ బ్రోవుముకల్ల గాదు, సత్యమాడితిఁబుణ్యంబుఁసాక్షిగాఁగ,
 వ. అని పలికిన నద్దేవి దశరథుండు తనవలనిమోహంపుటురిం దగులువడియె
 నని యూహించి రామశపథపూర్వకస్వపచనక్రియావాక్యంబున సంహృష్ట
 యగుచు నిజపుత్రపక్షపాతంబువలనను సర్వప్రకారంబుల విభండు తనకా
 ర్యంబు సఫలంబుఁ గావించు ననెడుహర్షంబువలనను శత్రువుల కై న వదించుట
 కశక్యం బైనదాని నభ్యాగతాంతకునిచందంబున సతిఘోరం బగుదానిఁ
 బుత్రాభిషేచన రామవివాసన యాపాభిప్రాయం బెఱింగించెదఁ గా కని నిశ్చ
 యించి రాజప్రతిజ్ఞ దుష్కరదారుణప్రయోజనవిషయం బగుటవలన విఫల
 త్వంబు నొందునో యని శంకించి దాని నశేషసాక్షీకరణంబున సుస్థిరత్వంబు
 నొందింపం దలంచి భర్త నుద్దేశించి దేవా యిప్పుడు సకలభూతంబులును జం
 ద్రాదిత్యాదిగ్రహంబులును నగ్నిపురోగము లైన దేవతలును భూమ్యంతరిక్ష
 దివంబులును దిక్కులును నహోరాత్రంబులును గంధర్వరాక్షసాది దేవయోని
 విశేషంబులును నిశాచరభూతంబులును గృహదేవతలును సాక్షిగాఁ బ్రియపుత్ర
 సుకృతాదిపరిగ్రహక్రమంబున శపథంబుఁ జేసితివి తత్పూర్వకం బగువరంబు
 నా కొసంగితివి నీవు సత్యసంధుండవు ధర్మజ్ఞులలో నుత్తముఁడవు మహాతేజం
 ఁడవు సకలభూతసమక్షంబున నీవలికినవలుకు లగ్ధవంతంబులు నేయుటకు సంది
 యంబు లేదు గదా యని యిట్లు దశరథుని స్వవ్రతంబునందు సంస్థాపించినత్య
 సంధాదివిశేషణంబుల స్వపచనకృత్సిద్ధిర్యంబుకొఱకుఁ బ్రశంసించి నిజాభిప్ర
 యంబు దేటపడ ని ట్లనియె.

274

సీ. అపనిశ తొల్లి దేవాసురసంగ్రామమున శంబరుం డనుఁదనుజనరుని
 చే నప్తసంజ్ఞఁడ • వైననీ వవుడు నాచే రక్షితుండ వై • చిత్తమందు
 మెచ్చి వరద్యయ • మిచ్చెద నంటివి తఱి యగునంతకుఁ • గరము నమ్మి
 నీయొద్ద డాచితి • నేఁ డవ్వరంబులు దయ నేయు మటు గాక • తక్కనేని

తే. నేఁ డ మదుపేక్షకుఁడ నైననీవు చూడ

జీవితంబులు విడిచెద • సిద్ధ మట్లు

గాన నను దక్కఁ గొనుకోర్కె • గలిగెనేని

వరము లొనఁగి యభీష్టము • ల్పడయు మిపుడు.

275

వ. అని పలికిన నద్దశరథుండు విశేషంబుగాఁ బరస్పరూపం బుక్తంబు గా కున్నను
 బూర్వోదత్తవరప్రారకవచనమాత్రంబునఁ గైకేయీవశీకృతుం డై మృగశబ్దాను
 కరణలుబ్ధకవాక్యంబున వశీకృతం బైనమృగంబు వాగురాదిపాశంబునం దగులు
 వడినచందంబున ననుకూలవరప్రదానాభ్యుపగమసంజ్ఞంబగు పాశంబునందగులు
 వడియె ని ట్లమ్మహీపతిని సత్యపాశ బద్ధుం గావించి కైకేయి వెండియు ని ట్లనియె.

→|| కైకేయ దశరథుని భరతాభిషేచనరామవివాససమాపవరద్వయం బడుగుట. ||←

- సీ. భూనాథ యొకవరంబునకు మత్సుతునకు ఘనరాజ్యపట్టంబుఁ • గట్టవలయు
వినుము రెండవవరంబునకు రాముడు జటాజినచీరధారి యై • సిరికిఁ బాసి
తాపనవేషంబుఁ • దాల్చి చతుర్దశవర్షము ల్లండకావనమునందుఁ
జరియింపవలయునిఁ • త్రైతఁగున ఘటియింపు మిదియె నామనమున • నిరువుకొనిన
ఆ. కార్యమట్లు గానఁ • గడఁగి నీ విష్ణుడు, రాఘవాభిషేకలగ్నమందె
పూజ్యయావరాజ్యమునకు నాతనయుని, విభునిఁ జేయు మవనివిభులు వొగడ.
చ. అఱమర దక్కి యివ్వరము • లర్థి నొసంగుము సత్యసంగర
సిరుఁడవు గమ్ము జన్మ కులశీలములందగఁ గాలి కొమ్ము భూ
వరులకు సత్యమే సిరియు • వైభవముం బరలోకసాధనో
త్కర మని తాపసు ల్బహువిధంబులఁ బల్కలు చాటి చెప్పరే. 278
వ. రాజేంద్రా యేను నీచేత దత్తం బైనవరంబునే యడిగితిం గాని నూతనవరం బడి
గినదానఁ గా నని యిట్లు కర్ణశూలాయమానం బగుదారుణవాక్యంబు వలి
కిన విని కొండొకనేవు నిశ్చేష్టితుం డై చిచ్చుతాఁతునం దపించుమహా
గజంబుపోలిక నేలం బడి పొరలుచు నిజాంతర్గతంబున. 279

→|| దశరథుండు నానాప్రకారంబులఁ గైకేయని దూటుట. ||←

- క. ఊహింప సూక్ష్మకారణ, దేహవస్థ లూకొ రుజయె • తీఱనిచేతో
మోహంబొ గాక తక్కిన, నాహా యే నింతవెట్టి • నగుదునె యకటా. 280
మ. అని చింతించుచు గేహిసీవచనవజ్రభోగనారాచదు
ర్దినసమ్మూర్చితమానసుం డగుచు ధాత్రీనాథుఁ డొక్కింతనే
పునకుం దేటి యనంపుతావనివయిం • బొ లేదె కూర్పుండి మో
మున దీనత్యము గానుపింప విపదంబోరాశి నిర్మగ్నుఁ డై. 281
మ. ఘనమంత్రైషధరుద్ధవిక్రమమహాకాలాహిమాడ్కిం గడం
గిననిట్టూర్పు నిగిడ్చి యెంటిమెయి వ్యాఘ్రిం గన్న పెన్నిట్టిచా
డ్చున భార్యం గని భీతి నొంది మరల • న్యూర్చాగతుం డై చిరం
బునఁ దె లొప్పంది నుదుఃఖితుం డగుచు సాంపూర్ణబోడితో నిట్లనున్. 282
తే. పుత్రగర్భిని దుష్టచారిత్ర కులవి, నాశిని నృశంస జానకీనాథుచేతఁ
బరఁగ నాచేత నేమి పాపం బొనర్పఁబడియె నిట్టిదుర్వాక్యంబుఁబలిక చేల.
చ. సతతముఁ దల్లి నల్ల బలుఁ చందముల న్నినుఁ గొల్చుజానకీ
పతి కహితంబు నేయ మదిఁ • బట్టితి వేమినిమిత్త మేను దు
ర్జతి వగునిన్ను దీక్ష్యగరంప్రథితోరగినట్ల యిల్లు నే
ర్చితి జడబుద్ధిచేఁ జనువుఁ • జేసితి నాత్మవివాళనార్థ మే. 284

ఆ. సకలజనులు రాముఁ • డకలంకగుణధాముఁ, డనుచు నన్నుతింతు • రట్టిపుణ్య
సందు నేమి నేర • మొందించి ఘోరకా, ననమునం జరింపఁ • బనువువాడ.

ఆ. పుడమి నైన రాజ్యభోగనంపద నైన, బలము నైనఁ బ్రాణఃపవను నైన
నానుమిత్ర నైనఁ • గౌనల్య నైనను, విడుతుఁ గాని యతని • విడువఁ జాల. 286

ఆ. అగ్రపుత్రుఁ డైనయవనినుతాపతిఁ, గనిన నాదుప్రీతి • ఘనత కెక్కు
నతనిఁగాన కున్న • నబల మచ్చిత్త మా, నందరిహిత మగుచుఁగిందుచుండు.

తే. పన్నుగ సరోజనఖుండు లేకున్న జగము
నీరు లే కున్న సస్యంబు • నిలుచుఁ గాని
రమణి రాముండు లే కున్న • నిమిషమయిన
నాదుతనువునఁ బ్రాణంబు • పాదుకొనదు. 288

క. అటుగావున నీపదములు, పటురయమున శిరము సోఁకఁ • బ్రణమిల్లెద నీ
విటు క్రూరచింత సేయక, కుటిలాలక యొండుకోర్కీఁ • గోరు మొనఁగెదన్. 289

తే. పరమదారుణ మయినయీఁపాప మెట్టు
లకట నీచేతఁ జింతితం • బయ్యె నేడు
పుణ్యవర్ధనుఁ డైనరాఁమునకు నెగ్గు
దలఁచుదానికి నిహపరంబులును గలవె. 290

వ. దేవి నీ విప్పు డాడినవాక్యంబు భరతప్రియాప్రియవిషయంబునందు మచ్చి
త్తంబుఁ బరీక్షించుట కని తలంచెద నదియె భవదభిప్రాయం బేని భరతాభి
షేకంబే గోర వలయుం గాని రామునివివాసనంబుఁ గోర నేల తొల్లి నీవు
రాముండు నాకు జ్యేష్ఠపుత్రుండు ధర్మజ్యేష్ఠుం డని పలికితి వది ప్రియవాదిని
వగునీచేత రామకృతశుశ్రూషార్థం బొండె మదియచిత్తంబు భవదాయత్తం
బై యుండుటకు నొండె గథితం బయ్యె నని యిప్పు డూహించెద నట్లుగా
దేని రామాభిషేకంబునకు సంతసింపక శోకసంతప్తచిత్తవై యితైఱుగున
నన్నీల పరితపింప జేసెద నైనను శూన్యగ్రహంబు సోఁకి తత్పూర్వశ్యం
బున ని ట్లప్రియంబుఁ బలికితివి గావలయుఁ దొల్లి యొక్కింతైన భవదీయ
చిత్తం బధర్మాయత్తంబు గా కుండునట్టివినయసంపన్న వైన నీ విప్పు డీయధర్మ
కార్యం బవలంబించుటవలన ధర్మివ్యం బైనయిత్సోక్యవంశంబునం దనివార్యం
బైనయనర్థంబు సంప్రాప్తం బయ్యెనని తోఁచుచున్నది ము న్నొక్కింతైన లోక
విరుద్ధం బగుప్రతికూలవాక్యంబు నీవలన విని యెఱుంగనికారణంబున నే
డివ్యాక్యంబు నమ్ముట కనర్హం బై యున్నది నాకు రాముండు భరతసముం డని
బహుప్రకారంబుల నాకుం జెప్పు చుండు వట్టిసమచిత్త వైననీకు రాముని
యందు విరోధభావం బెత్తెఱుగున నుత్పన్నం బయ్యె.

→ చరణఘంట కై కేయకి రామునిసద్గుణంబు లభివర్ణించి బోధించుట. ←

- చ. అనిశము ధర్మమార్గరతుఁ డై యశ మెల్లఁడఁ గూడఁబెట్టి వా
రనిసుకుమారత న్వటలుఁరాముఁడు నీపయిఁ జేయుభక్తి నై
నను దలపోయ క్షిప్తు పదుఁనాలుగువర్షము లుగ్ర కాసనం
బునఁ జరియింపఁ బంపు మన • మూఢమత మది నెట్లు సైచితే. 292
- తే. కానలేయుండు భరతునఁకంటె నధికభక్తి శుశ్రూషఁ గావించుఁబరఁగ నీకు
నారఘూత్తముకంటె నీయందుభరతు, నకుఁగలవిశేష మేమిఁగాఁనములతాంగి.
తే. కమలలోచన నీకు రాఘవునకంటె, నన్యుఁ డెవ్వఁడు వచనక్రియాప్రణామ
వినయగౌరవనేవాదిఁవృత్తులందుఁ, జతురుఁ డెందైనఁ గలఁడె ముఁజ్జగములందు.
తే. తరుణి కాంతోపజీవిశఁతంబులోన, రమణి యొక్కరిచే నైన • రామునందు
బలుకఁబడు పరివాదాపఁవాదములు ద,లంప లే నట్టిఘను నని • కంప నేల.
తే. రాఘవుఁడు శుద్ధబుద్ధిచేఁ • బ్రాణికోటి, నెపుడు రంజిల్లఁజేయుచు • నిష్టకామ
దానములచేత స్వవశీకృతస్వదేశ, వాసిజనుఁడై ప్రకాశించుఁదనజనేత్ర. 296
- తే. దానమున దీనజనుల సత్యమున లోక,ములను శుశ్రూషచే గురువులను వింటి
చే రణంబున దుస్సుహృదైరివరుల,ననిశముజయించి యున్నవాఁడతఁడు తన్వి.
వ. మఱియు సత్యంబును దానంబును దపంబును ద్యాగంబును మిత్రత్వంబును
శుచిత్వంబును నార్జవంబును విద్యయు గురుశుశ్రూషయు నివి మొదలగు
సకలగుణంబు లక్కుమారునందు నన్నివిప్లంబు లై యుండు నట్టిశమాదిగుణ
సంపన్నుండును దేవతుల్యుండు నగురామునియం దెవ్విధంబునఁ బాపంబు
దలంచితీవి లోక ప్రియవాదియును మహాప్రియుండు నగురాముని వివాసము
గుఱించి వాక్యంబు స్మరించుటకు నైన శిక్తుండఁ గా నట్టియేను బ్రయుండగు
నారాముని భవదర్థంబు వనంబునకుఁ బొమ్మని యెట్లు పలుకుదు నని పలికి
వెండియు శోకం బగ్గలం బైన దీనవదనుం డగుచు గద్గదకంఠం డై యి
ట్లనియె. 298
- తే. శమదమంబులు సత్యశౌచములు భూత
దయయు దాక్షిణ్యంబు ధర్మ మేధన్యనందు
నిలిచె నట్టిధగానుతాఁనేత వనిఁ
జనినపిమ్మట నేగతిఁ • జనుదు నేను. 299
- వ. అని పలికి దుఃఖాతురుం డగుచుఁ గృష్ణుఁడ నమ్మహీవల్లభుండు ఘూర్ణమాన
శరీరుం డై శోకార్థ బలునకుఁ బారంబుఁ బ్రార్థించునయ్యంగనవరణంబులకుం
బడి లేచి యంజలి ఘటించి యిట్లనియె. 300
- సీ. చతుర్బిముద్రిత • షీతియందుఁ గలసర్వమును నీ కొనంగెడఁ • గినుక విడిచి
తలకొని ధర్మంబు • దప్పక యుండ రాఘవునకు శరణంబు • గమ్ము పెక్కు

దినములు పుడమిపై • మనినకతంబునఁ గడువార్ధకంబున • బడలి మిగుల
దైన్యము నొంది పుత్రవియోగజనితార్థి కోర్వొ జాలక చేతు • లొగ్గి వేడు
తే. మామకాంజలిఁ గైకొనిమంజువాణి, చాలఁ గారుణ్య మొనరింపఁ • జాలు దనిన
మినుచు బడబాగ్నిగతిరాద్ర • వేషయగుచు, నలుకఁజెట్టింపఁబలికెనఁవ్వెలదిపతికి.
సీ. భూనాథ మును వరంబు లొసంగి క్రమ్మఁ బరితపించెదవు నీపాటిన్మపులు
విన్న మెత్తురె నారు • విస నీదుధాక్తికత్వం బెల్లు వాక్రుచ్చి • పలుకఁ గలవు
మఱియు నాభూపతు • ల్దవ్వరదానస్రనంగంబుఁ జేసినసమత వారి
కుత్తరం బెయ్యది • యొనరఁ జెప్పదు వీవు భయదదేవాసురభండనమున
తే. నన్నుఁ గాచిన కేకయనాథపుత్ర, కే నొసంగినవరములు • పూని మిధ్య
యనుచుఁ బల్కెదవో నృపఁజనుల కెల్ల, నవయశం బొడఁగూర్చితి • వధిప నీవు.
వ. అని గర్హించి పలికి క్రమ్మఁ సత్యంబు ప్రకటంబుగా నిరూపించుతలంపున
నిట్లనియె.

303

చ. విమలవిచారు లై ననృపఁపీరులు మెచ్చఁ గపోతరక్షణా
ర్థము మును నైబుద్ధి డకౌన్మపుడు • తప్తిశిశార్థియు నై నయొక్క శ్రే
సమునకు నెంత పుణ్యకలఁనం దనకండలు గోసి యిచ్చిన
త్యముఁ బ్రకటంబుగా నిలిపె • ధారుణి నత్తెఱఁ గీవెఱుంగవే.

304

చ. అదియును గా కలర్కు డనునాతఁడు నేత్రము లిచ్చి పుణ్యసం
పద నిరవండఁజే యది ధృఙ్ఙంబుగ నిల్చెనొ లేదొ వార్ధియుం
ద్రిదశగణార్థితుం డయి తుది స్వమయం బొనరించి వేలఁ దాఁ
బదపడి దాఁజెనే ధరణిపాలక సత్యము నూది నేటికిన్.

305

చ. జనవర పూర్వవృత్తముఁ బ్రసన్నమతిం గని మున్ను నీవు చే
సినసమయంబుఁ దప్పకుము • శీలము సత్యముఁ బాయఁ బెట్టి రా
మునిఁ బృథివీకుఁ జేసి యింక • ముప్పునఁ దప్పక నగ్రపత్నితో
సనిశముఁ గ్రీడ సల్ప హృదయంబున జూచితి వేమొ దుర్మతి.

306

తే. జనవరోత్తమ నాకోర్కి • సత్యధర్మ, యుక్త మయినను దద్యవ్యతిరిక్త మైన
నిపుడు నీమ్రోల నాచేతఁనెద్ది పలుకఁ, బడియె దానికి సన్యధాత్వంబు లేదు.
తే. ఎంత లే దని ప్రోచి నీ • వెల్లి పుడమి, కన్నెనుగనికె బట్టంబు • గట్టి తేని
గరళ మైనను ప్రోలి నీకనులు చల్ల, గాఁగ మేనికి బాసదఁ • గల్ల గాదు.
తే. వైభవంబునఁ బొదలు సఁపతిని గాంచి, యొకనిమిష మైన నోర్వలేనకట దాని
విభుత కంజలిఁజేయుచు • వినయవృత్తి, బ్రతుకుకంటెను జచ్చుటఁపాడి గాదె.
క. జనవర రామవివాసన, మునకంటెను వేఱు కార్యమున నాచి త్తం
బున కానందము కలుగదు, విను భరతునిమీఁదియాస • వే యన నేలా.
వ. అని యిట్లు పరిమదారుణం బైనవాక్యంబుఁ బలికి యూఱకుండిన నమ్మహీరమ

310

ఋండు మిక్కిలి యవాచ్యం బైనరామునివనవాసంబును భరతునిరాజ్యాభి
షేకంబును విని పరమశోకాక్రాంతచిత్తుండై కోపంబునఁ గొండాకనేవు టెప్పు
వ్రేయక యప్పడఁటిమొగంబుఁ దప్పక చూచుచు నిశ్చేష్టితుండై యూర
కుండి వెండియు నద్దేవివ్యవసాయంబును దాను జేసినశపథంబునుం దలంచి
యశక్యప్రతిక్రియం బగుటవలన నించుకనేవు ధ్యానంబుఁ జేసి రామా యని
నిట్టూర్పు వుచ్చి నన్నితాతాదులచేత విపరీతప్రకృతి యైనవానిచందంబున
వ్యాధిగ్రస్తుండైనవానిపాలిక నున్మత్తునికై వడి మంత్రావృతపీఠ్యం బయిన
మహానర్పంబుభంగి నప్పచిత్తుండై పరిశుద్ధిన్నం బైనతరువునూడ్కి ధరణి
పయిం బడి కొండాకనేవునకు లబ్ధసంజ్ఞండై వెండియు దీనవాక్యంబున
నిట్లనియె.

311

క. రమణి యనర్థం బధ్ధా, ర్మముగా నెవ్వఁడు గఱపె + నకట పిశాచా
క్రమగతమతివలె ధర్వా, క్యముఁ బల్కుట కోడ వెంత + యవివేకినివో. 312

క. ఈనద్యస్త్రభ్రంశము, నేనరణి న్దు న్నెఱుంగ + మిష్ణుడు చెనటి
యీశీలము విపరీతం, బై నర్వముఁ గానఁ బడియె + నటు నీయందున్. 313

క. నీ కీభయంబు వొడముట, కేకారణ మాత్మసుతున + శీత్యము నీ
తాకాంతునకు వివాసన, మేకరణిం గోరితివి విహీనప్రజ్ఞా. 314

తే. మగఁడ నగునాకుసుతునకుఁజగమునకును, దప్పక ప్రియంబుఁగావింపఁదలంచి తేని
రామవనవాసభరతసామాప్యరూప, మైన యీపాపభావంబుఁమాను మివుడు.

క. రామునియం దనరాధం, బేమి విలోకించి పలికిఁ తేనీ కిపుడే
నేమి విరోధముఁ జేసితి, నీమాటలు నీతిశాస్త్రానిర్ణీతములే. 316

తే. అతివ నాచిత్త మెరియించు + టంతెకాని
రాముఁడు భరింపఁ దగినసామ్రాజ్యభార
మేల భరతుఁడు పూను నీఁ లేకుకంటె
భరతుఁ డధికుఁడు నృపనీతిపరితఁ జేసి. 317

తే. అనఘ వనమున కీవు పొమ్మనిన యంత, రాహునంగ్రస్తుఁడగునుడుఁరాజుపగిది
గడు వివర్ణత నొందినకానలేయు, వదన మేరితిఁ గనుఁగొనువాఁడఁ జెవును.

ఆ మఱియు నకలరాజుమధ్యంబునఁ బ్రధాన, హితులఁ గూడి నిశ్చయింపఁ బడిన
దాని శత్రురాజుదళితసైన్యమునట్ల, కలువచిత్త యెట్లు + గ్రమ్మఱింతు. 319

వ. అదియునుంగాక. 320

నీ, జడబుద్ధి యైనదిశరభుండు చిరకాల మెత్తెఱంగున రాజ్య + మేలె ననుచు
గుణవంతు లగురాజుకుంజరు ల్ను వెలిఁ బెట్టరే జానకీప్రియుని యశ్న
వముఁ జూడ వచ్చిన + వసుమతీధవులు రాఘవుఁ డాజిచే నేమి + కారణమున
నిర్వాసితుం డయ్యె + నేఁ డని రాము నుద్దేశించి పలికినఁ + దిరిగి వారి

తే. కేమియు త్రర మొసగుదు నిపుడు మతియు, గైకచేబీడికుండనై కాననమున
కనిచితి నటంచుఁజెప్పదు నా యటైన, సత్యవిచ్చిత్తి కేనోర్వఁజాలు పెట్లు.

సీ. అనిశముఁ బ్రియపుత్ర యును బ్రియవాదిని

ప్రియకామయును మహాఁప్రియయు నైన

కౌసల్య యయ్యయి కాటంబులను దాసి

యనువున సఖయట్లు • జననివగిది

భగినిచందంబున • భార్యపోలిక నొప్పు

నట్టికాంత గుమారుఁ • డడవి కేగు

చుండ న నేనీ మని • యొప్పిదంబులు వల్లు

నీదృశం బగుపాప • మేను జేసి

తే. యే మని ప్రియంబుఁ జెప్పుదు • సంతకాల

మేను నీయందుఁ జేసిన • హితము నన్నుఁ

బరితపింపఁగఁ జేసె నపద్యభోజ

నంబు విమరోగినిం బలె • నాతి నేడు.

322

వ. మతియు సత్కారోచిత యైనయక్కొనల్య భవద్విప్రియశంకచే నాచేత నొ
క్కనాఁడైన సత్కరింపం బడినయది గా డయ్యె నదియునుం గాక.

323

క. వనసంప్రయాణమాపా, వనిజాప్రియవిప్రియంబు • వదలక విని గ్ర
క్కున నలసుమిత్ర న నేనీ, మని మనమున విశ్వసించు • నక్కట చెవుమా.

వ. నకలలోకానందకరుం డైనరామభద్రునిఁ బరిత్యజింపం దలంచినదశరథుం డింక
నేమి యకార్యంబుఁ గావించుటకు వెఱచు నని ఛిక్కరింపదే యనివెండియు
నిట్లనియె.

325

ఆ. విసినవాసి యెన • విభుని లోకాంతర, వాసి యెననన్ను • వరునతోడ

జనకరాజపుత్ర • వినుటకు నెట్లోర్పు, నకట రెండు నప్రియములు గావె.

326

తే. పతివిసినయాత్రయును నాదుఁపంచతయును

విరి మహీసుత గృహణ యై • వెండికొండ

క్రేవఁ గిన్నరుఁ బాసిన • కిన్నరిక్రియ

వెతలఁ బొంది ప్రాణంబులు • విడువ కున్నె.

327

క. వనమునకుఁ జనినరాముని, వనగతుఁ డగువిభునిఁ గూర్చి • వగచుమహీశం
గనుఁగొని యేను ధరణిపై, వనితా చిరకాల మింక • బ్రతుకఁగఁ జాలన్.

క. జనసుతుఁ డగురాముని వన,మునకుఁ బనిచి నన్ను దుఃఖమునఁ జంపి రయం
బున భరతుఁ గూడి మోదం, బున విధవా రాజ్య మేలఁ • బూనితొ బుద్ధిన్.

తే. అసతి వగు నిన్ను మది సతి • వనుచు నమ్మి

పిదప దుఃఖార్తి నిట్లు తుఁపింప వలసె

నరుఁడు మోహవశంబున • గరళయుక్త
మద్యమును గ్రోలి దుఃఖించుమాడ్కి నబల.

330

క. వనమున లుబ్ధుఁడు గీత, ధ్వనిచే మృగమును గడంగి • వంచించినచా
డ్చున శత్రుసాంత్యమున నను, దినమును వంచించి తుది వంధించితి వకటా.

తే. ఎంతపాపాత్ముఁ డీస్పృహ • డివుడు గ్రామ్య
సుఖముకొఱకుఁ గుమారుని • సూరినుతుని
వనమునకుఁ బంచె ననుచు సజ్జనులు నన్ను
దూఱరే కల్లుఁ ద్రావిన • పాటునట్లు.

332

ప. దుష్టచారిణీ వరదానవిషయంబునందు రాముండు జటాజనచీరధారియై ముని
వేషంబున వనంబునకుం జనవలయు నని పలికితి విట్టికూరవాక్యంబులు విని
క్షమింపవలసెం గావున మత్పురాకృతదుష్కృతం బివిధం బపరిహార్యత్వం
బున నవశ్యం బనుభావ్యం బయ్యె నక్కటా యిది యెంతకష్టం బెంతదుఃఖంబు
చిరకాలంబున నుండి సౌఖ్యంబుకొఱకు నాచేత ననుష్ఠితం బైనభవద్రక్ష
ణంబు గంఠగన్నం బైనపాశంబుభంగి స్వనాశనంబుకొఱకుఁ బరిణతం
బయ్యె నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

333

క. బాలుం డేకాంతంబునఁ, గాలాహిని ముట్టినట్లు • గానక జడతక
వాలాయము సతి వని దు, శ్రీలా పాణిగ్రహంబుఁ • జేసితి నిన్నున్.

334

ఉ. కాంతకుఁ బ్రీతి సేయ ననుకంప దలంపక రాముని స్వనా
భ్యంతరసీమకుం బనిచె • నక్కట యీనృపుఁ డెంతచంచలుం
డెంతవివేకశూన్యుఁ డని • యెన్నిక వెట్టదె సర్వలోక మా
వంతయు శంక లేక యది • యంతయు నిక్కము గాడె దుర్మతి.

335

తే. రమణి సుత్రత బ్రహ్మచార్యములచేత, గురులచేతను సృపధర్మపరులచేత
నతత ముపకర్షితుం డై ననుతుఁడుమరల, భోగ వేళదుఃఖంబులువొందెనకట.

క. వనమునకుఁ బొమ్ము సుత నీ, వనినంతనె యట్లుగాక • యు శీఘ్రమునం
జనుఁ గాని మరలఁ దా నొం, డనఁ జాలం డట్టినుమతి • ననుచుట తగవే.

337

క. తనయూ నీ విపుడు వనం, బునకుం బొమ్మునుచుఁ బల్కఁ • బో ననినాతో
మునుకొని ప్రతికూలముఁ బల్కిన మే లగుఁ బల్కఁ డట్లు • కేవలభక్తిన్.

తే. పాపచారిణి పరిశుద్ధభావుఁ డగుట, రామభద్రుండు నాయభిప్రాయ మించు
కైన నెఱుంగక వనికీఁబొమ్మనినదడవు, సేయకప్పుడె చనుసేమి సేయఁగలను.

ప. మఱియు మహాత్ముం డగురాముండు వనంబునకుం జనిన సర్వలోకధిశా
రంబు సహింపం జాలక యేమి యమక్షయంబునకుం జనియెద రామప్రవా
జనమన్నరణానంతరంబు ననిష్టం బైన కౌసల్యాదిజనంబునం దేమి పాపం
బొచరించెదవో యని భయంబు వొడము చున్నయది యస్వల మన్నతానుసారి

జనంబంతయు మనోవాగగోచరం బైన దుఃఖంబు నొందు నీవలన నిత్యైకు
కులోచితం బైనయశం బంతయుఁ బరిక్షిణం బయ్యె రామునకు సహచరుం
డగుటం జేసి లక్ష్మణుం డతని విడువం జాలక వెనువెంట నరణ్యంబునకుం
జను నంతఁ గుమారవనవాసంబును భర్తృమరణంబునుం దలంచి శోకించి
కౌసల్య ప్రాణంబులు విడువం గల దంతట నుమిత్ర నన్నును గౌసల్యను రామ
లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులం గానక శోకంబున సహగమనంబుఁ జేసి పంచత్వంబు
నొందు నిట్లు కౌసల్యా నుమిత్రలను నన్నును రామలక్ష్మణశత్రుఘ్నులను దుఃఖ
నిమగ్నులం జేసి నాచేతను రామునిచేతను విడువం బడిన శాశ్వతం బైన
యిత్యైకుకులం బాకులంబుగాఁ బరిపాలించుచు నుఖం బుండుము భరతు
నకు రామవనవాసంబు ప్రియం బయ్యె నేని గతజీవితండు నైననాకుఁ బ్రేత
కృత్యంబు సేయుటకు నతం డర్హుండు గాఁడు మే మందఱ మరిగినపిదప నీవు
లబ్ధకామిత్యై పుత్రునింగూడి విధవారాజ్యంబుగాఁ బరిపాలింపు మీవు రాజ
పుత్రీవ్యవదేశమాత్రంబున మద్భహంబుఁ బ్రవేశించుటంజేసి నాకుఁ బాపాత్ము
నకుంబోలె నపయశంబును మహాజనసమక్షంబున ధిక్కారంబును సర్వభూతం
బులయం దపమానంబును సంప్రాప్తం బయ్యె నని పలికి వెండియు సమ్మహీ
రమణుండు శోకోద్దేకంబున నిట్లనియె.

340

మ. అతివేగాన్వితఘోటకప్రజముతోఁ హస్తీంద్రసంఘంబుతోఁ
జతురస్యందనరాజితో నెపుడు సంఘారంబుఁ గావించు నా
క్షీతికన్యాధవుఁ డుగ్రకంటకశిలాశిష్టాటవీభూమి నే
గతిఁ బొదంబులచేఁ జరింపఁగలఁ డింక న్నర్హునిద్వేషిణీ.

341

చ. సరసపదార్థము ల్వలయుఁచందముల న్బసనొందఁజేయ నే
ర్పరు లగుపాచకుల్ తనకుఁ బక్ష్యశరొదనభక్ష్యభోజ్యము
ల్వకున నొసంగ నిత్యముఁ గరం బనురక్తి భుజించు జానకీ
వరుఁ డిక్కఁ గందమూలముఖిఁవన్యము లెట్లు భుజించు నక్కటా.

342

ఉ. ధౌనిసరన్తనర్ణపరిధానములకొ గయి నేసి పుష్పశ
య్యాతలమందు నుండెడు మహాసుకుమారుండు నాకుమారుఁ డే
రీతి నమంజులాజినఁపరితృప్తవల్కలముల్ ధరించి ఘో
రాతతకంటకాత్మకతిఁనావనియుండు వసించుఁ జెప్పమా.

343

చ. మదనవసంత వాసవకుఁమారమహాసుకుమారమూర్తి వా
రిదనిభగాత్మ నద్భుతచరిత్రునిఁ బుత్రునిఁ జూచి నప్పుడే
ముదుకఁడ నయ్యుఁ గ్రమ్మఱ సమున్నతయౌవన మొంది నిట్లు నె
మ్మది రహియింతు నట్టి జనఁమాన్యునిఁ బాసి మనంగనేర్తునే.

344

వ. మఱియు రామారణ్యగమనపూర్వకం బైనభరతాభిషేకం బతిదారుణకృత్యం

బవ్యాకృత్యం బెట్టి దుష్కర్తున కైన వినఁ దగియెడునది గాదు యువతులు నిం
దింపం దగియెడువారని పలుకు లోకవాక్యంబు సర్వసాధారణంబైనను స్వార్థ
పర వగునీయందుంగాని పతివ్రతలయం దవ్యాకృత్యంబు సార్థకంబై యుండదు
నీవు స్వపరానర్థసాధనస్వభావసంయుక్తవు మత్పరితాపనివేళి తాంతక్షరణపు
స్వార్థసాధనపరపు నీచందం బిట్టిదని మున్నెఱుంగ నైతి సమస్తజగద్ధితానుసారి
యగు రామునియందు నాయందు నేమియపరాధంబు విలోకించితివి రామప్ర
వాసనసాధకం బైన భవద్వాప్తిపారంబును వ్యసననిమగ్నుండైనరాముని నిరీ
క్షించి జగంబంతయు సతికుపితంబగుఁ బితృపుత్రవధూనకు లన్యోన్యంబు పరిత్య
జించు సూర్యుండు తపింపకున్న నింద్రుండు వర్షింపకున్న లోకంబు జీవించుం
గాని వనంబునకుఁ జనురాముని విలోకించి యనునభూతరామస్వభావుండైనను
జీవింపం జాలఁ డేనెల్లు జీవింపం గల వాఁడ భార్యకారాగతమృత్యు వని
నిన్నెఱుంగక నజ్ఞానంబున నీతోడం గ్రీడించితిఁ గామభారాననన్నుండ నైన
యేను మహావిషం బైనసర్పంబునుం బోలెఁ జిరకాలంబున నుండి నిన్నంక
భాగంబున నిడికొని తుది నిల్లు నీచేత వధియింపం బడితి దురాత్ముండ నగు
నాచేత మహాత్ముఁ డగురాముం డపితృకుం డయ్యె నపుత్రకుండనైన నాచేతఁ
బరిత్యక్తంబైన ఊభరహి తేయ్యోకురాజ్యంబును భరతుండు చేకొని సర్వ
జనంబుల విడిచి బంధువుల నెల్ల నధించి భవత్సహితంబుగాఁ బరిపాలింపం
గలఁడు నీవు మద్విమతులయందు స్నేహయుక్తవై యుండుము నేఁ డిట్లు పతి
పత్నీభావంబుఁ దిరస్కరించి యాపత్కాలమందు నుపద్రవకారిణివై క్రూర
వాక్యంబుఁ బలికితి విప్పాపంబున భవదీయదశనంబులు విశేషమాణంబు లై
పుడమిం బడ వేల భవదీయరసన సహస్రప్రకారంబుల వ్రయ్యవేల యెన్నఁ
డేనియు నప్రియంబు లగుపరుషవాక్యంబులు పలికి యెఱుంగం డట్టి యభి
రామవాదియు గుణనిత్యసమ్మతుండు నగురామునియం దెవ్విధంబున దోషం
బులు పలికితివి కై కేయిన్గ్లాని నధిగమించిన నధిగమింపుము కోపించినఁ గోపిం
పుము నశించిన నశింపుము సహస్రప్రకారంబుల విమృళితవై మహీతలంబుఁ
బ్రవేశించినఁ బ్రవేశింపుము యప్రియంబైన భవద్వచనంబు సఫలంబు గావింపం
జాల తురోపమానపు మిథ్యాప్రియవాదినీవి దుష్టస్వభావపు స్వకలౌపమాతి
నివి నమనోహారిణివి ప్రాణహారిణి వగునీవు జీవించి యుండుటకు సహింపంజాల
నని పలికి మెడియు నిల్లనియె.

345

తే. రామభద్రుండు లేనిచో • రమణి నాకుఁ

బ్రాణము సుఖంబు యశమును • రతియు లేదు

నీదుపదములు ముట్టెద • నెలఁత సుప్ర

సన్నపై ప్రోవు రాముని • నన్నుఁ బ్రీతి.

346

క. అని యీగతి విలపించుచు, మనుజేంద్రుడు దుఃఖశోకమయనీరధిలో
మునుగుచుఁ దేలుచుఁ గ్రమ్మఱి, పనితపదంబులకు వ్రాలెఁ వ్యాధితుమాడ్కిన్.
వ. ఇట్లనాభునిభంగి విలపించుచు నశీక్రాంతమర్యాద యొనకై కేయిచేత నికృత్త
మర్మండై చిత్తమూర్ఛయు జీవితవైమనస్యంబునుం బైకొనినఁ బ్రణామపరి
హారబుద్ధిచేత నొండు దిక్కులకుం బ్రసారితంబులైన యద్వైచరణంబులు
సంస్పృశింపక యాతురునిపగిది దారుణంబుగాఁ బుడమింబడి పుణ్యాంతంబున
దేవలోకంబుననుండి ధరణిపయిగ బడిన యయాతిచందంబున దీనవదనుండై
యసంవృతమేదినివయిం బడి రోదనంబు సేయుచున్నమగనిం గని యువతు
లకుం బ్రణామంబు సేయుట కనర్హుం డనియు సంతకుమున్న ననుభూత తాదృశ
వ్యసనం డనియుచు బుడమిం బడియున్న వాడనియుఁ దలంపక యనర్థరూపయు
ననిష్ఠున్న ప్రయోజనయు నభీతయు భయదర్శినియు నైనయక్కైక జనాప
వాదశింకారహితచిత్త యగుచు వెండియుఁ బూర్వదత్తవరంబుల నుద్దేశించి
దశరథుని సంబోధించుచు నిట్లనియె.

348

క. జననాథ సత్యసంధుఁడ, నని నినుఁ గడునాడుకొందు • వధికరచన మై
మును వరము లిచ్చి లోభపుఁ, దనమున నేడేల యీక • తప్పెద వకటా. 349
చ. మునుకొని నేడు తుచ్చజనముల్ వినఁ బల్కిన రాఘవాభిషే
చన మొనరింప కుండిన సాత్యజిదోషమువచ్చునంచుఁ బే
ర్కొనియెద వీవు తొల్లి యమఁగు ల్విస నిచ్చెదనన్న మద్వరం
బు నొసఁగకున్న సూన్యతసముద్భవపుణ్యము నిన్నుఁ జెందునే.

350

చ. అని విని యమ్మహీరమణుఁ • డద్భుతశోకపరితచిత్తుఁ డై
పనివడి కొంతకాల మటు • నల్కక యూరక యుంకి వెండియు
న్వనితమొగంబుఁ జూచి ఎదఁనంబునఁ గోపము చెంగలింపఁగాఁ
గనుఁగవ నశ్రువు ల్దూరుఁగ • గడ్గదికన్ దలయెత్తి యిట్లనున్.

351

క. మానితిగుణుఁ డగురామఁడు, కాననమున కేగఁ బరమఁగతి కేఁ జనఁగా
మానిని యవ్వల రాజ్యముఁ, బూనికఁ బాలింపు మొదవుఁ బుణ్యము సుఖమున్.
ఉ. పనటు దేవలోకమున • కేగ సురల్ ననుఁ జూచి జానకీ
జాని సుఖాత్ముడై యనినఁ • జయ్యన సేమని చెప్పువాడ నా
ధీనిధిఁ గానకుం బనిచిఁతిన్ సతీకిం బ్రియమార నంటినా
దీనత నొంది కోపమున • ధిక్కుప్రతి సేయుదు రేమి సేయుదున్.

353

వ. మఱియుఁ గై కేయి కొనంగినవరంబునకుఁ గా సత్యవశుండునై రాముని వనంబు
నకుం బుచ్చితిని సత్యంబుగాఁ బలికితినేని సకలజననమృతంబున నెల్లి రా
ముని రాజ్యంబున కభిషిక్తునిఁ జేసెద నని పలికినవచనంబున కసత్యదోషంబు
కలుగునని పలికె యప్పుడమితేఁ డంతకంత కినుమడించినశోకంబున నిట్లనియె.

- తే. తరుణి యనపత్యతాదురితమునఁ బెద్ద
కాల మత్యంతదుఃఖశోకముల బడలి
తుది సతనిఁ బుత్రుఁగాఁ గంటి • దుష్కరముగ
నట్టిప్రియపుత్తు నెబ్బంగి • ననుప నేర్తు. 355
- క. శూరుండును గృతవిద్యుఁడు, వీరుండు తుమాపరుండు • విజితేంద్రియుఁడు
న్వారసనేత్రుఁడు రాముఁడు, వారక యేలాగు విడువఁబడు నాచేతన్. 356
- క. రాముని నీలోత్పలనమ, భాముని నాజానులంబితతశాహుని ను
ద్దామబలుని నభిరాముని, భామిని యేపగిది వనికిఁ • బంపఁగ నేర్తున్. 357
- ఆ. సుఖము లొనఁగ దుఃఖఃశోకంబులకుఁ బాప, నర్హుఁడైనరాము • నకట నేడు
వనికి నెట్లు వుత్తు • పరమదుఃఖునిజేసి, దీన నేమి కోర్కి • దీరు నీకు. 358
- తే. కమలనేత్ర దుఃఖార్హుండు • గానిరాఘ
వునికి దుఃఖంబునేయక • తనువు విడిచి
యనిమిషేంద్రులోకమునకుఁ • జనితినేని
యొదవుసౌఖ్య మందైనఁ గాఁకున్నఁ గలదే. 359
- క. ఓకలుషచిత్త రాముని, నాకుం బ్రియుఁ డయినవాని • నయధర్మవిదం
జేఱొని సుజనులు దూఱఁగ, నీకరణి స్వనికిఁ బనిచె • దేటికిఁ జెఱుమా. 360
- క. వనితా రాముని వనికిం, బనిచిన సత్పథలయందుఁ • బరిభవము జగం
బున ననుపమాపయశమును, మునుకొని నా కొదవు నిక్కముగఁ దోడ్తోడన్. 361
- వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులఁ బరిభ్రమితచేతముండ్లె యార్తుండై విలపించు
చుండ నమృహిషతీకిఁ జంద్రమండలమండిత యైన యారాత్రి యతికష్టతరం
బునఁ గించి దవశేషంబుగా నతిక్రమించె నప్పుడద్దశరథుండు వేడి నిట్టూర్పు
నిగిడించి గగనాన క్తలోచనుండ్లె యంజలిఁ గీలించి పరమార్తుండై విలపిం
చుచు శర్వరి నుద్దేశించి యిట్లనియె. 362
- నీ. విమలనక్షత్రశోభితయైన శర్వరి యంజలి ఘటించి • యధికభక్తిఁ
బ్రార్థింతు నినుఁ దెల్లవాఁతిన రామున కటవీప్రయాణమ • ట్లావహిల్లుఁ
గావున నామీఁదఁ • గరుణించి వేగకు మటు గాక వేగట • యదియు నొక్క
హితమని గణుతింతు • నెట్లన్న నెద్దానివలన నా కిట్లనివార్యమైన
తే. యమితదుఃఖంబు ప్రాప్తించె • నట్టి యుద్ర
శీలయుఁ బతిఘ్నియును దుష్టచిత్తయుఁ గుల
ఘాతనియుఁ గూర్చయెన యీకైకయాన
నంబుఁ జూడక తలఁగి చునంగ వచ్చు. 363
- వ. అని పలికి వెండియు సతండు శోకరోషంబు లొక్కింత తనలోనఁ దాన యుప
శమించుకొని యప్పడంతిదిక్కుమొగంబై దేవీ సాధువృత్తుండును నల్పావశేషా

యువును సత్యవశ గతత్వంబున భవదధీనుండును విశేషించి వల్ల భుండనై ననాకుఁ బ్రసాదం బొసంగుము నీచేత వరబలంబునఁ బ్రతిగ్రహింపంబడిన రాజ్యంబును మప్రీత్యర్థంబుగా రామున కొసంగుము రామాభీషకంబు నాచేత నిర్జన ప్రదేశమునందు సముదాహృతం బైనది గాదు రాజసభామధ్యంబునం బలుకఁ బడిన యది గావున దాని కసత్యత్వంబు గలుగకుండ సార్థకత్వంబు నొందించి సత్యవశ గతత్వంబువలన భవదధీనుండ నై ననన్నుం బ్రోచి కీర్తి లాభంబు వడయు మిక్తార్యంబు నాకును రామునకు లోకంబునకు గురువులకు భరతునకుఁ బ్రియంబై యుండునని ధర్మబోధింబుగాఁ బలుకుచు శోకగోదన తామ్రాక్షుండై కన్నీరు నించుచు విలపించుచున్న యద్దశరథుం గనుంగొని తదీయవిచిత్ర రుణవిలాపంబు విని యద్దేవి కోపరసాధి దేవతయుం బోలె నేత్రకోణంబులఁ దామ్రదీధితులు నిగుడ మొగంబైతి యతనిం దనచూపుచిచ్చునం గాల్పుచు నద త్తప్రతివచనయై యూరకుండై నప్ప డమృహీనాథుండు నిత్యంబును మనోనసారిణియై యుండి తత్కాలంబున బుద్ధివై షరీత్యంబునఁ బ్రతికూలభాషణంబులు వలుకుచున్నకై కేయిమొగం బట్టె చూచి రామవివాసనచూపం బగువరింబుఁ దలంచి చిరపరిచితప్రేమంబున నద్దేవిని ధిక్కరించుటకుం జాలక ప్రియపుత్రుని వనంబునకుం బనుచుట కోర్వక మూర్ఛాక్రాంతుండై ధరణిపయిం బడియె నిట్లు విసంజ్ఞుండై పడియున్న యద్దశరథునకుఁ దెలివి దొరకొనుట కవిభావరి యనుగ్రహించె ననం దూ ర్పైఱ్ఱ నగుచు వచ్చెఁ బదంపడి బోధనసాధనమంగళగీతాది కంబు నెలంగె నప్పడు దాని నివారించి పుత్రవియోగజనితశోకంబు సహింపం దరంబుగామికి నేలంబడి వివేఘమానుండై విలపించుచున్న రాజు నవలోకించి మరల నత్రైతవ యిట్లనియె.

364

తే. జనవరోత్తమ మును నాకు * సంశ్రవంబు, స్వీకరించియు దురితంబుఁ * జేసినట్లు ధరణిపయిఁబడి మిక్కిలి * పరితపించె, దేల స్థితి యందు నిల్వ నీకిది గుణంబె.

తే. ధర్మవిదు లగువారు సత్యంబు పరమ, ధర్మ మని పల్కి రేనును * ధర్మయుక్తఁ దడయ కడిగితి నీవును * ధర్మ మూఁది, వరము లొసంగక యిబ్బంగి * వగచె దేల.

చ. మును తన మేనుఁ గోసి నృపముఖ్యుఁడు నై బుద్ధుఁడు పక్షి కిచ్చుట
 ప్రియతపదాన్యశేఖరుఁ డలర్కుఁడు పాటున కక్షు లిచ్చుట
 ల్వననిధివేల దాటి సుకరంబుగ మేదిని ముంప కుండుట
 ద్వింకరుఁ డెండ గాయుటయు * ధీవర సత్యము నూఁదియేకదా.

367

క. సత్యమునఁ గలుగుఁ బరమును, సత్యంబున నుండు ధర్మసంచయ మెల్లఁ
 సత్యంబె శ్రుతులు బ్రహ్మము, సత్యేతర మైనవాకటి * జగతిం గలదే.

368

వ. రాజేంద్ర యేను ధర్మపరిపాలనార్థంబు నిన్నుం బ్రేరేపించితి నీకు ధర్మసం
 రక్షణంబునందు నియతి గలదేని మత్ప్రేరణంబునఁ బుత్రుం డగురాముని వసం

బునకుం బంపు మిమ్మాట ముమ్మాటికిం బలికితి నట్లు సేయవేని నీయెడుట నిప్పు
డే జీవితంబు విడిచెద నని యిట్లు కైకేయిచేతఁ బ్రచోదితుండై యద్దశరథుం
డుపేంద్రకృతం బై నపదత్రయప్రతిశ్రవరూపం బగుపాశంబునం గట్టువడిన బలి
చందంబున నాత్మవివాశనకరం బైనసత్యపాశంబునం గట్టువడి విడివడ నమ
ర్థండు గాక యుగచక్రంతరంబునం జిక్కిన ధురంబు పగిది నుద్భాసితచిత్తుం
డును వివర్ణవదనుండు నై నేత్రంబుల నశ్రుకణంబులు దొరగఁ గొండాక సే
పూరకుండి వెండియు నొక్కింప ధైర్యం బనలంబించి యక్తైకయాననంబు
విలోకింప రోసి యవాఙ్ముఖం డై యిట్లనియె

369

తే. నిగమసంస్కృతమైన యేసికరంబు, శిఖసమక్షమునందు నాచే గ్రహింపఁ
బడియె నప్పాణి నిప్పుడుఁవిడుతునాకుఁ, బ్రియసుతుండైన భరతుఁబరిత్యజింతు.

వ. మఱియు సూర్యోదయసమయం బయ్యె నింక గురుజనంబు లభిషేకార్థంబు
కల్పితంబులైన సంభారంబులచేత రామాభిషేకంబు నుద్దేశించి నన్న వేగిర
పడి పలుకుదురు గావున రాముండు కృతాభిషేకుం డైయుండఁగలం డట్లు గాక
నీచేత విఘ్నంబు సంభవించెనేని యతనియాననం బాలోకింప నోడి
యేను బరిత్యక్తకళేబరుండనై లోకాంతరంబునకుం జనియెద నప్పుడు మృతుండ
నైన నాకు సలిలక్రియ సల్పుటకు రామభద్రుండై యర్హుం డగుం గాని
సమాత్మకుం డైనభరతుం డర్హుండు గాఁ డేను దొల్లి రామాభిషేకప్రారంభ
వేళయందుఁ దాదృశసుఖయుక్తం బైనజనంబు నవలోకించి యిప్పుడు హత
హర్షం బగుటవలన నిరానందం బైయున్నజనంబును గ్రమ్మట నవలోకింపం
బాల నని పలికినఁ బాపచారిణి యగుకైక క్రోధమూర్ఛిత యై వెండియు
నిట్లనియె.

:71

చ. జనవర క్రూరశస్త్రసదృశం బగువాక్యముఁ బల్కె డేల నీ
తనయుని రాము రాఁ బనిచి • దారుణకాననసీమకు న్నెస
న్బనిచి మదీయపుత్రునకుఁ • బట్టముఁ గట్టి మహాత్మ నన్నఁ జ
య్యన ననవత్నఁ జేసి చరితార్థుండనై నుకృతంబుఁ గాంచుమీ.

372

వ. అని పలికిన నమ్మహిరమణుండు తీక్ష్ణంబైన ప్రతీదంబుచేతఁ దాడితంబైన
హయంబుభంగి సారెసారెకుఁ గైకేయీవాక్యచోదితుండై యద్దేవి నవలోకించి
యేను ధర్మపాశంబున బద్ధుండనైతి మద్బుద్ధి ప్రణప్త యయ్యె యశస్వీయు
జ్యేష్ఠపుత్రుండును బ్రియుండును ధార్మికుండు సగురామునిం జూడఁ గోరెద
నతని రావింపుము.

373

క. అని యిట్లు పలుకెటంగుల, జననాథుండు పరితపించునమయంబునఁ బూ
ర్వనగశిఖిరోపరిస్థిత, ఘనరత్నమవోలఁ దీవ్రఁకరుఁ డుదయించెన్.

374

—|| వసిష్ఠుఁడు దశరథునినుండిరంబునకు వచ్చుట. ||—

వ. తదనంతరంబ మహాత్ముం డగువసిష్ఠుండు సరయూనదియందు స్నానాద్యనుష్ఠానంబులు దీర్చి సునక్షత్రయోగంబైన సుముహూర్తం బరసి శిష్యగణంబు లభిషేకసంభారంబులు సంగ్రహించుకొని తోడ నడువ సిక్తనమ్మార్జితపథంబును బతాకాధ్వజభూషితంబు విచిత్రకుసుమాస్తీర్ణంబును సంహృష్టమనుజోపేతంబును సమృద్ధవిపణాపణంబును మహోత్సవ సమాక్షీర్ణంబును సర్వరాజాభి నందితంబును సమంతతత్త్వందనాగరుఘాపపరిఘాపితంబునై పురందరపురంబునుంబోలె సమ స్రకల్యాణభాజనంబై యొప్పు సవ్వరవరంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం జని చని యందు నానాద్విజగణయతంబును బౌరజానపదాక్షీర్ణంబును బ్రాహ్మణోపశోభితంబును యజ్ఞకర్మవిశారదపరమర్విగ్ధసనదన్యసంపూర్ణంబునైన యంతఃపురంబు డాయం జని యచ్చటివారి నందఱ నతిక్రమించి రాజమందిరద్వారంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చటికిం జనుడెంచి యున్నవానిఁ బ్రియ దర్శనం డగుసుమంత్రం డనుసూతు నవలోకించి మహిపతికి మారాక యెఱింగింపు మని పలికి వెండియు నతని కిట్లనియె.

375

—|| వసిష్ఠుఁడు సుమంత్రునితో దశరథునికి దరరాక యెఱింగింపు మనుట. ||—

నీ. నిర్మలమందాకినీకంధిజలపూర్ణకమనీయకాంచనఃఫుటశతంబు భర్మదామపిసద్ధఃపాండరవృషభంబు భూరిచతుర్దంతఃవారణంబు నభినవౌదాంబరం • బగుభద్రప్రీతంబు నసమానరుచిరకఃస్వాష్టకంబు కాంచనాలంకృతఃఘనకేసరాన్విశరణాణీయభవ్యతురంగమంబు

తే. చామరంబులు శశినిభఃచ్ఛత్రమును స మగ్రశార్దూలచర్మసింహాసనంబు ఖడ్గమును గార్ముకంబును • గపకరథము వర్ణితంబైన సరయుక్తఃవాహనంబు.

376

వ. మఱియు హిరణ్యం బగుభృంగారువును సర్వబీజంబులును గంధంబులును వివిధంబు లగురత్నంబులును ష్టాద్రంబును దధియును పుష్పంబును క్షీరంబును లాజలును సమిత్కుశేప్రముఖిహోమద్రవ్యంబులును సర్వవాదిత్రసంఘంబులును బుణ్యంబు లగు మృగపక్షిగణంబులును స్వలంకృత లగు యువతులును బౌరజానపదశ్రేష్ఠులును నాచార్యులును బ్రాహ్మణులును శ్రేణిముఖ్యులును ధేనువులును బాధివులును మఱియుం దక్కిననుగళిద్రవ్యంబు లన్నియు నొడఁగూడె మఱియు సమస్తజనంబులు గుతూహలపరులై యున్నవారు గావున నీవురయంబున రాజసన్నిధికిం జని నారాక యెఱింగించి రామాభిషేకముహూర్తసమయం బొసన్నంబయ్యె నని చెప్పి మనిన నతం డిట్లకాక యని యవార్య

గమనంబున సంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి దశరథునకుం బాటిల్లిన దురవస్థ యెఱుంగనివాఁ డగుటంజేసి యెప్పటియిట్లమ్మహీపాలునికడకుం జని సంప్రీతచేతన్ముం డగుచు నిటలతటఘటితాంజలిపుటుండై ప్రాతఃకాలార్హంబులును బరిణోపకారణంబులు నైన వాక్యంబుల నిట్లనియె.

377

→|| సుమంత్రుఁడు దశరథుని మేలుకొప్పుట. ||←

తే. అధిప సంపూర్ణ చంద్రోదయంబునందు

సంక్రమితస్సనోజ్ఞ తేజమున జలధి

చెలఁగి సుప్రీతుఁ డగుచు రంజిల్లఁజేయు

కరణి రంజిల్లఁ జేయుము • కరుణ మమ్ము.

378

ఉ. మాతలిజంభసూదనునిమాడ్కి శ్రుతు ల్పరమేష్ఠినట్ల య

బౌతసఖుండు చంద్రుఁడును • బౌయక నెప్పుడు మేదినింబలె

స్ఫూతలనాథ యే నినుఁ బ్రాబోధితుఁ జేసెద మేలుకొమ్ము సం

జాతకుతూహలంబునఁ బ్రసన్నముఖుండవు గమ్ము నాయెడన్.

379

ఉ. రాజవరేణ్య మోద మలఁరం గృతకౌతుకమంగళుండనై

యోజ దలిర్ప రత్నరుచిఁ రోత్తమభూషణభూషితుండవై

తేజ మెల్లర్ప భాస్కరుఁడు • దేవనగంబున నుండి నర్వది

గ్రాజి వెలుంగ వెల్వడినకై వడి లెమ్ము ప్రసన్నమూర్తివై.

380

క. జననాథ పవనసోములు, దిననాథుఁ డుషర్మధుండు • దేవాధిపుఁడు

వ్యవనిధివిభుండు శంకరుఁ, డనిశము జయ మిత్తు రతిదఁ యామతి నీకున్.

381

నీ. మనుజనాయక రాత్రి • చనియె సహస్రాంశుఁ

డుదయించె మేల్కొంచి • యుచితవిధులు

సలిపి రామాభిషేచనకార్య మొనరింపఁ

గడఁగు నుకుంధతీకా తుం డఖిల

స భారమిల్లఁ గూర్చి • పరిమూర్ఖాయుతుం

డై నగరద్వారముందు నిలిచి

యున్న వాఁ డెల్ల వా • రుత్సనశ్రీధర్మ

నోత్సాహులై కూడి • యున్నవారు

ఆ. చందురుండు లేని • శర్వరి కరణి గా, పరియులేని పసుల • పగిది గిబ్బ

లేని మొదపుభంగి • నై నీపులేని వీ, డొనర వేడ్క సేయ • కున్న దిపుడు.

వ. అని ఐలికిన నతనిస్తుతిచనంబు లాకర్ణించి క్రమ్మట నమ్మహీపతి శోకమూర్ఖా

పరవశుం డగుచు నెఱినివిరితామరలందెగడుకన్నులు విచ్చి సుమంత్రు నవలోకించి

నవ్వుపూర్వకై కైకేయీశ్రూరవచననికృష్టమర్కుండ నైననన్న స్తుతివాక్యంబుల

చేతఁ గ్రమ్మఱ నేల పరితపింపఁజేసెద వనిన నతం డమ్మహీవిభునిదీనస్వరంబును
వదనంబునందలివైవర్ణ్యంబును బరికించి యిది యేమియొకో యని వెఱఁగం
దుచు నేమియుం బలుక నేరక యూర కుండె నప్పుడు స్వకార్యోచితవిచారజ్ఞ
యగుకైక సూతపుత్రు నవలోకించి యిట్లనియె. 383

—|| కైక రాముని దోడితెమ్మని సుమంత్రు నియోగించుట. ||—

ఉ. ఓయి సుమంత్ర రామవిభోవోత్సుకుఁ డై జననాథుఁ డీనిశ
న్బాయక నిండుజాగర మొసర్చుటచేఁ గడు డస్సి యిందు ని
ద్రాయతుఁ డయ్యె నీ పరిగిఁ రాజకుమారవరేణ్య జానకీ
నాయకు రామభద్రుని జనప్రియుఁ టోడ్కొని రమ్ము చెచ్చెరన్. 384

వ. అని వేగిరవడి పలికిన నద్దేవి పలుకులం దోచువిశ్వాసంబువలన నిక్కంబుగా
మహీపతిశాసనంబున నద్దేవి యభిషేకార్థంబు రామునిం దోడ్కొని రమ్మ
నియె నని తలంచుచుఁ బ్రీతచేతస్కుం డై సాగరప్రదనంకాశం బయినయంతః
పురంబు నిర్గమించి జననంబాధం బగుమొగసాలకడకుం జనుదెంచి యచ్చట
నున్నమహీపతులను జారుల నుపహారపాణుల నుపసేతుల విలోకించుచుం
బోవుచుండె నప్పుడు నభాసదనంబునందు నిండి యున్న వేదపారగు లగువిప్రు
లును బలముఖ్యులును మంత్రులును మహీపతులును రాజపురోహితులును
దక్కినసమస్తజనంబు లొక్కట గుంపులు కట్టి తమలోన సూర్యుఁ డుదయించె
గర్కాటకలగ్నంబు డగ్గఱియె సమగ్రవ్యాప్తిచర్మసమాస్తీర్ణం బగురథంబును
గాంచనమయం బగుభద్రప్రీతమును సాగరగంగాయమునాసరస్వతీప్రముఖ
ముఖ్యావగాసరోవరప్రదకూపజలపూరితంబు లై క్షీరివృక్షపల్లవోపేతంబు లై
పద్మాత్పలకైరవశోభితంబు లై నసరస్సులచందంబునం దనరు ధాతకలధాత
ఘటంబులును దధిమధుఘృతలాజదర్భపుష్పక్షీరప్రముఖమంగళద్రవ్యంబులును
సర్వాభరణభూషిత లగువారకాంతలును జంద్రాంశువికచప్రఖ్యంబును రత్న
దండమండీతంబును గంధపుష్పాలంకృతంబు నై నవాలవ్యజనంబును సుధాకర
మండలనంకాశంబండరచ్చత్రంబును బాండురవృషభంబును బాండురాశ్వం
బును స్రవన్తదద్విపంబును రాజవాహ్యంబులును స్వలంకృతం బగుకన్యావృకం
బును సర్వవాదిత్రంబులును సూతమాగధవందిగాయకులును దక్కినసమస్త
మంగళద్రవ్యంబులును సన్నిహితంబు లయ్యె నింకఁ దడ వేల యని వేగిరవడు
చుండిరి మఱియు యోగ్యానర్థరత్నవస్తుజాతం బుపాయనంబుగాఁ గొని
రాజశాసనంబున రామాభిషేకంబునకుం జనుదెంచిన మహీపతు లందఱుఁ
గూడుకొని మహీపతిం జూడ మైతిమి సూర్యుం డుదయించె రామాభిషేకనం
భారం బంతయు సజ్జం బయ్యె మనరాక మహీపతి కెఱిగించువాఁ డెవ్వండాకో
యని విచారించు చుండ సార్వభౌము లై నయమ్మహీపతుల నందఱి విలోకించి

రాజనత్కృతుం డగుచు సుమంత్రుఁ డేను రాజశాసనంబున రామునిం దోడి తెచ్చుటకుం బోవుచున్నవాఁడ మీరు దశరథునకు రామునకు విశేషించి పూజ్యులు గావున దీర్ఘాయుష్షుంతు లైనవివాచనంబువలన దశరథుని కుశలంబడిగి దర్శనంబునకు రాకుండుటకు నైనకారణంబు నడిగెద నని చెప్పి సామంత రాజానువర్తనరూపపురాణవృత్తాంతాభిజ్ఞుఁ డైనసుమంత్రుండు మరలి యంతఃపురద్వారంబు దాటి సదానక్తం బైనయమృహసీయమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యమృహీపాలునివంశంబుఁ గొనియాడుచు శయనగృహంబులోనికిం జని యవనికమాటున నుండి గుణయుక్తంబు లైనయాశీర్వాచనంబులచే స్తోత్రంబుఁ గావించుతలంపున నిట్లనియె.

385

→|| సుమంత్రుండు మహిపతులనియోగంబున మరల దశరథునియొద్ది కరుగుట. ||←

- క. రవిసోములు వాసవవై, శ్రవణులు వహ్నియును మణియు • జలధివిభుండుకొ శివుఁడును గారుణ్యంబున, నవనీశ్వర విజయ మిత్తు • రినిశము నీకున్. 386
- ఆ. అధిప రాత్రి చనియెఁనర్యముఁ డుదయించె, సర్వకృత్యములునుఁజితసుపడియె రాజవర్య యింక • రమణతో మేల్కన, వలయుఁ గార్య మెల్లఁసలుప వలయు.
- క. బలముఖ్యులు భానురులును, జెలుపుగ నైగములు వచ్చి • చిత్తంబున మిష్టలఘుమతిఁ జూచుకోరికఁ, దలవాకిట నున్నవారు • ధరణీనాథా. 388
- క. అని పలుకునలనుమంత్రుని, ఘనబుద్ధిని మంత్రవిదుని • గని యతని సుమంతునిఁగా నెఱింగి వెన న, య్యినకులహరిణాంకుఁ డతని • కిట్లని పలికెన్. 389

→|| దశరథుండు రాముని దోడితెచ్చుని సుమంత్రున కాజ్ఞాపించుట. ||←

- సీ. సూతశేఖర నీవు • నీతాధిపతిని శీఘ్రమునఁ దోడ్కొమ్మని • కైకచేతఁ బరఁగ నియోగింపఁ • బడితి వట్లనుమత మనిషిద్ధ మనెడున్యాసంబుచేత మొనసి మచ్చాసనంబున వచించినకైకవచన మమోఘ మఁవాక్య మేల దీర్పక మరల సోతెంచితి వది నాదుమతమొ కాదో యని • మానసమున
- ఆ. సంశయించి యిట్లుఁచనుదొంచితివొ జాగు, సేయ వలదు మరలఁ • జెప్ప నేల రయము మీఱ నేగి • రాముని రవివంశ, తోయరాశిసోముఁ • దోడి తెచ్చు.
- చ. అనిన మహాప్రసాద మని • యాతఁడు నేలినవానియాజ్ఞఁ జ య్యనఁ దలఁ బూని భక్తి వినఁయప్రమదంబులు మానసంబున న్నైవఁగొన సంతతోత్సవనఁవీకృతరాజపథంబునం బురీ జనములు దన్నుఁ జూచి కడుఁసంతన మందఁగ నేగ నున్నతిన్. 391
- తే. రాజవీధుల నందంద • రమణతోడఁ, జెలఁగి శ్రీరామచంద్రాభిషేకకథలఁ జెప్పుకొనవారిమాటలు • చిత్తమలర, నాలకించు రయమున • నరిగె నతఁడు.
- వ. ఇట్తెఱంగునం జని.

393

ॐ సుమంత్రుఁడు శ్రీరామమందిరముఁ జేర నరుగుట. ॥

సీ. నురుచిగోరుకవాటఁశోభితం బగుదాని వేదిశతంబుల + వెలయుదానిఁ
గాంచనప్రతిమావిఁకాసితం బగుదాని శరదంబుదములీల + వజ్రలుదాని
రత్నప్రవాళతోఁరణయుక్త మగుదాని యమరాచలగుహాభ + మైనదానిఁ
జందనాగరుధూపఁసంయుతం బగుదాని మణిమాక్తికంబుల + మలయుదానిఁ
తే. నమలకైలాసశిఖరాభ + మైనదాని, బలరిపునిమందిరముభంగి + నలరుదాని
రుచిరమగుదానిరామభద్రునిమనోజ్ఞ, దివ్యమణిమయ హేమమంధిరముఁగనియె.
వ. మఱియు వరమాల్యాంతరాళివిలంబమాననూతనమణిగళాలంకృతంబును మనో
హరసుగంధబంధురదద్దురశైలశిఖరసంకాశంబును సారసమయూరనినదసంకు
లంబును సుకృతేహమృగాక్షీర్ణంబును సూక్ష్మచిత్రశిల్పాభిపూర్ణంబును సకల
జనదృష్టిచిత్రావహారంబును ఉండ్రభాస్కరసంకాశంబును కుజేరభవనోపమం
బును నానాపత్రసమాకులంబును సుమేరుశృంగసన్నిభంబును మహామేఘ
ఘనప్రఖ్యంబును నానారత్నసమాక్షీర్ణంబును గుబ్బకైరాతకావృతంబును సుప
స్థితప్రాంజలిజనసమన్వితంబును సుపాయనపాణిజానపదజనోపేతంబు నగురామ
భద్రునిభద్రభవనంబు విలోకించి రథంబుతోఁ గూడఁ బ్రవేశించి పురస్థిత
జనంబులచిత్తంబు రంజిల్లం జేయుచు యమృందిరంబు మహాధనం బై మహోన్న
తం బై మృగమయూరసంక్షీర్ణం బై మహాజనాకులం బై మహేంద్రభవనంబుకరణి
నలరు చునికి నానందించుచుఁ గైలాససన్నిభంబులై స్వలంకృతంబులై త్రిదశా
లయోపమంబులై యొప్పుద్వారంబు లవలోకించుచు నచ్చట నున్న రామమ
తానుసారు లగుప్రియజనంబుల సతిక్రమించి శుద్ధాంతంబుడాసి యచ్చట హర్ష
యుక్తంబులు రామాభిషేకార్థప్రయుక్తంబులును రామచంద్రమంగళప్రతిపా
దనప్రయోజనంబులు నగుజనవాక్యంబులు విని యలరుచు మహేంద్రసద్మప్రతి
మంబును రమ్యంబును మృగపక్షిజుష్టంబును సుమేరుశృంగోన్నతంబును మనో
హరప్రభావిరాజమానంబు నగునమ్మహాసీయమణిసద్మంబు విలోకించి యంగు
విముక్తయానులై యుపాయనపాణులై మోల నిండియున్న జానపదుల నంజ
లికారులఁ గోటిపరార్థసంఖ్యాతుల విలోకించి వారలచేత నభినంవృతం బైన
ద్వారపథంబుఁ జూచి యచ్చట మహామేఘమహీధరసంకాశంబై మదధారా
కలితగండభాగం బై యతిక్రాంతాంకుశం బై యప్రసహ్యం బై యుదగ్రకాయం
బై యొప్పు చున్నదాని రామాపవాహ్యం బైనశత్రుంజయూఖ్యమహాగజంబు
సీక్కించుచుం జని చని యుభయపార్శ్వంబుల స్వలంకృతులై గజాశ్వరథారూ
ఢులై యొప్పువారి రాజప్రియుల బహుశతసంఖ్యాతుల మహామాత్యుల
నందఱి సతిక్రమించి యమ్మహాద్వారంబు దాటి యచ్చటఁ దేరు డిగ్గి యవ్వల
నసంబాధం బై ప్రాసకార్మకహస్తులై మృష్టకుండలులై యప్రమాదులై

యేకాగ్రమనస్కులై పరస్పరానురక్తులై యొప్పుయువపురుషులచేత నభిర
క్షిత మయినవేటొక్కకత్య డాయం జని యందుఁ గామాయకంచుకధారులై
స్వలంకృతులై సుసమాహితులై యలరునంజపురద్వారరక్షకులఁ బరమవృ
ద్ధుల రామప్రియదీక్షితుల విలోకించి వారందఱుఁ దన్ను నందఱిచ్చి రయం
బున నాననంబుల నుండి లేచి ససంభ్రములై యెదుర్కొనినవారి నభినందించి
వీనితాత్పుండును నేవానిపుణుండు నగునుమంత్రం డిట్లనియె. 395

తే. చెలువు మీఱంగ మీరు లోపలికిఁ బోయి

రహి సుమంత్రండు వచ్చి ద్వారమున నిలిచి

యున్నవారఁ డని నారాకఁ బొమ్మ మీఱ

మొనసి రామున కెఱిగింపుఁ ఁ డనిన వారు. 396

క. రయమున లోపలికిం జని, ప్రియాసహితుఁ డైనరామఃవిభు నుచితగతిన్
నయ మారఁ గాంచి దెల్పిరి, ప్రియ మలర సుమంత్ర రాకఁవినయముతోడన్.

క. చెప్పిన నారఘున త్తముఁ, డప్పుడు గుర్వంతరంగుఁ ఁ డయినసుమంత్రం
దప్పక దోడ్వచ్చి ముద, మొప్పుఁగ సెల వొసఁగ వారిఁ బుత్రహముతోన్.

వ. శీఘ్రంబున మరలం జనుదెంచి సుమంత్రునకు రామశాసనం బెఱిగించిన
నతండు ప్రభూతరత్నం బగునముద్రంబుఁ బ్రవేశించు మహామకరంబుకైవడి
మహావిమానోత్తమవేశ్యసంఘవంతం బైనయంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి యం
దొక్కసువర్ణ పర్యంకమధ్యంబున. 399

→ సుమంత్రుండు రామునికి దశరథనియోగం దెఱిగించుట. ←

సీ. కటితటి శోభిల్లుఁ కాశేయచేలంబు ఘనముచెంగటిమించుఁకరణిఁ దనర
హరిచందనార్ద్ర కాంయంబు సంధ్యారాగఘనయుక్తనీలాద్రిఁగతి వెలుంగ
ఘనహారకలితనాక్షము లనన్నక్షత్రశోభితాభ్రముభంగిఁ సాం పెలర్చ
నిరువంక నేవించుఁపరిరాజకీర్తులకరణి ముత్యాలచౌఁకల్లు మెఱయ

తే. రత్నహారంబు లురిమునఁ గ్రల వామ, భాగమున నుండి జానకిఁ భర్తృవంద
చామరము వీర దారకాఁజానిభంగి, వెలయు రాఘవుని సుఖోపవిష్టఁగనియె.

క. కని వినయజ్ఞుఁడు సూతుఁడు, మునుకొని తత్త్వాదమూలఁములు దల సోఁం
బ్రణమిల్లి కృతాంజలి యై, వినయంబున నిట్లు లనియెఁ విశ్రుతఘణితిన్. 401

క. అనఘాత్మ నృపతి కేకయ, మనుజేంద్రకుమారి కాసఁమన్వితఁ డగుచు
న్నినుఁ జూడఁ గోరి ననుఁ దోడ్కొని రమ్మన వచ్చితి న్నట్యుత్పరితగతిన్. 402

క. నా విని రాముఁడు మోదం, బావిర్భవ మొంద సూతుఁ నర్హ విధుల సం
భావించి వేగ నీతా, దేవికి నిట్లనియె వదనఁదీధతు లడరన్. 403

క. వనితా నృపతియుఁ గైకయు, ఘనబుద్ధి మదర్థమందుఁ గడవడి నభిషే.

చననంయుతపర్యాలో, చనమును గావించు చున్నఁచందము నోఁచెన్. 404

వ. మఱియుఁ గేకఁగురాజనందని రాజసాముఖ్యాదిప్రయోజనంబుకొఱకు సంత
తంబు మృదుమధురభాషణపరిచర్యాభక్తియోగంబుల సమ్మహిపతిచిత్తం
బెఱింగి వర్తించు చుండు నట్టిహితకామానువర్తినీయు మదర్థవృద్ధిపేక్షిణి
యు నైనయదేవి వృద్ధుం డగుమహిపతియభిప్రాయం బెఱింగి నుదక్షిణ
గావున రాజునకుఁ బ్రియంబు వుట్టఁ బరమానందంబున మదిభిషేకంబును
గూర్చి రంజిల్లు చున్నదని యూహించెద నట్లు గాదేనిఁ బ్రియాసహితం డై
మహిరమణుండు మదర్థకామకరుం డైననుమంత్రుని మత్తుకాశంబునకుం
బుచ్చునే మదర్థైకప్రయోజనుం డగునుమంత్రుండు చనుడెంచుటం జేసి
రాజాంతరిపురంబునందు మదర్థైకప్రయోజనం బైనపర్యాలోచనంబు ప్రవ
ర్తించుచున్నది సందియంబు లేదు మహిరమణుం డిప్పుడు నన్ను సామ్రాజ్య
పట్టభద్రుని జేయు సమ్మహాత్మునిసదసంబునకుం బోయి వచ్చెద నిచ్చట సఖిజ
సంబులతోడం గ్రీడించుచు సుఖం బుండు మనివలికినఁ బతివన్నానిత యగునీత
సంతుష్టాంతరంగ యై మృదుమధురభాషణంబుల నిట్లనియె. 405

సీ. ప్రాణేశ సర్వశాఙ్గంబులు నినుఁ బొందుఁ బరమేష్ఠి యలశచీపతికిఁ బోలె
నుర్వీశ్వరుఁడు నీకు • యువరాజపట్టంబుఁ గట్టువాఁ డుత్తరకాలమందు
రాజసూయమహాధ్వారమున దీక్షితుండ నై యజనంబు దాల్చి మహావిభూతి
పటుకురంగవిహాణపాణి యై యలరారునినుఁ గాంచి భజియింతు • నెమ్మిలోడఁ
ఆ. బోయి రమ్మ వస్త్రపూర్వాశ శమనుండు, పరగ వక్షిణాశఁ • బాశపాణి
పశ్చిమాశ యక్షపాలుఁ డుత్తరదిశఁ, గాతు రెపుడు నిన్నుఁ • గరుణతోడ.

⇒ రాముండు పితరధిమందిరంబునకుఁ బోవుట. ⇐

వ. అని యిట్లు మంగళం బొసంగి పతివెంట ద్వారపర్యంతం బరుగుడెంచి సముచి
తంబుగా వీడుకొల్పిన ననుష్ఠితార్థమంగళం డగునారఘువుంగవుండు నీత
చేత నామంత్రణంబు నడిసి గిరిగుహాముఖంబువలన నిర్గమించుదృష్టకంఠీ
రవంబుచాడ్చున నిజమందిరంబు వెలువడి యంతఃపురద్వారంబునందు బద్ధాం
జలి యై గాచికొని యున్నలక్ష్మణుం గలిసికొని మధ్యమకర్త్యంతరంబునందు
వ్యాఘ్రుచర్మయుక్తంబును మణిహేమవిభూషితంబును మార్తాండమండలదు
ర్నిరీక్షంబును మేఘగంభీరనిర్మాదంబును గిరేణుశిశుకల్పజవతురంగ సంగ
తంబును నసంబాధింబును నగుసుందరన్యందనం బారోహించి దివ్యరథాధి
రూఢుం డైనసహస్రాక్షునిచందంబున సందం బగుచు మహాభ్రంబువలన నిర్గ
మించుశశాంకునిభంగి వెలుంగుచు గగనంబునందు స్వనవంతం డైనవర్జ
న్యసిసౌబగున రథనేమిఘట్టనసంజాతనిస్వనంబున దిగంతంబులు పూరించుచు
నానావనీపకలోకంబుమీఁదఁ దనచల్లనిచూపులు వెదచల్లుచు ఛత్రచామర

హస్తం డై లక్ష్మణుండు పిఱుందదెస రిధంబుమీఁద నుండి బహుప్రకారం
బుల రక్షించుకొనుచుం జనుచేర వాయువేగంబు లగుహయంబులును గిరి
సన్నిభంబు లగుగజంబులును బహుసహస్రంబులు పశ్చాద్భాగంబునం జనుచేర
సన్నద్ధులై ఖడ్గచాపధరులై చందనాగరుహాపీఠులై యోధులనేకు లగ్రభా
గంబున నడువ సూతమాగధవందిగాయకపాఠకజనంబు లమందానందం
బున నభినందింప మురజమ్మదంగపణవశంఖకామాళనిస్సాణవేణువీణాప్రముఖ
నిఖిలమంగళవాద్యరవంబులు సెలంగ హయపేషితంబులును గజబృంహి
తంబులును రథనేమినిస్వసంబులును దూర్యఘోషంబులును మాగధాదుల స్తుతి
నాదంబులును గాయకులగానస్వసంబులును భూసురులయాశీర్వాదనాదంబు
లును జనంబులహర్షశబ్దంబులును వారకాంతలచరణనూపురక్రేంకారనినదం
బులును వేత్రపాణులసాహోనాదంబులు శూరులసింహనాదంబులు నొక్కటి
యై మిన్ను ముట్టి మ్రోయ హర్షార్థగ్రభాగంబులనుండి పురాంగనలు పుష్పం
బులు సేనలుఁ జల్ల భూసురాంగనలు కర్పూరదీపకళికల నివాళింప ననంతవైభ
వాభిరంజితం డై యారఘుకుంజరుండు శ్రీమంతుం డగుకైశ్రవణునిభంగి వె
లుంగుచుఁ గ రేణుమాతంగరథాశ్వసంకులం బగుదాని మహాజనాఘప్రతి
పూర్ణచత్వరం బగుదానిఁ బ్రభూతయానం బగుదాని బహుపణ్యసంచయం
బగుదానిఁ బతాకాధ్వజసంపన్నం బగుదాని మహర్హచందనాగరుధూప
వాసితం బగుదాని నానాజనసమాకులం బగుదాని మహాభ్రంకాశపాండుర
మందిరోపశోభితం బగుదాని ముఖ్యచందనాగరుసంచయంబుల మహర్హగం
ధంబుల ఔమకోశాంబరవితానంబుల ననర్థముక్తాబాలంబుల మహనీయస్ఫటి
కోపలంబుల నానాపణప్రసారితనానావిధభక్షిపదాస్థంబుల దధ్యతీతహవిర్గాజ
చందనాగరునానానూర్వ్యాపగంధంబులచేత నిరంతరాభ్యర్చితంబులైన శృం
గాటకంబుల నభిరంజితం బగుదానిఁ బాండురవిమానంబులచేత గగనంబునుం
బోలెఁ గైలాసశిఖిరోపమపాఠమరమేఘసంకాశరమణీయప్రాసాదశృంగంబుల
చేత నభిరామం బగుదాని రాజమార్గంబుఁ బ్రవేశించి సుందరమందగమనం
బునం బోవుసమయంబున.

407

— పౌరులు రాముని నానావిధంబుల నభినందించుట. —

చ. లలితవిచిత్రహర్షవటంబులంబులపై నలరాగుపౌరకాం
తలు దమలోన నిరఘువతంసుఁడు రాజ్యపదప్రవిష్టుఁ డై
యిల నతులప్రభావమున • నేలఁగ నేటికిఁ గంటి మెంతయుం
దలఁపగ నన్నదీయసుకృతంబు గణింపఁ దరంబె ధాతకున్, 408
తే. చెలఁగి సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁ డైన, సుతవరుని సిద్ధయాత్రుని • జూచి నేడు
పుణ్యసాధ్వీ గౌనల్య యంభోతపూర్వ, ఘనతరానందకలిత యైతనరుఁ గాదె.

తే. సోముఁ గూడినరోహిణీభామవగిది

నీజగన్రోహనునిఁ గూడి యింపు మెరియ

సర్వభోగంబులు భుజించు • జనకతనయ

నకలసీమంతినీవతంసంబు గాదె.

410

క. ఈఘనునకుఁ బ్రియగేహిని, యై ఘనరాజ్యాభిషిక్త • యగుటకు మున్నా

మేఘులసత్కచ మహిజ య, మోఘతపం బేమి నిక్కముగ నల్పె నొకో. 411

క. అని యిట్లు రామభద్రుఁడు, విను చుండఁగఁ జెప్పుకొనుచు • వేడుకతోడం

గొనియాడుచు నప్పుణ్యునిఁ, గనుఁగొను చుండి రటు కౌతుకం బలరారన్. 412

ప. మఱియును.

413

ఉ. ప్రాకటభూరిచత్వరసభాభవనంబులయందు భూజను

ల్లూకలు గట్టి యీపరమపుణ్యుఁడు దీనశరణ్యుఁ డిష్టరా

జ్యైకపదస్థుఁ డయ్యె నహంహా మముఁ బోంట్లకు నెల్ల సంతతా

స్తోత్రకేవలసంపదలు • సొప్పడుఁ గాదె దలంచి చూడఁగన్.

414

ఆ. ఈమహానుభావుఁ • డేలు రాష్ట్రంబునఁ, గాఁపురములు నేయుఁఘనుల కమర

లోక మేల యన్యఁలోకంబు లేల యభీప్సితార్థసిద్ధు • లిందె గలుగు. 415

తే. అనఘుఁ డీరాముఁ డధినాథుఁ • డగుచు నుండ

నప్రియము దుఃఖ మొక్కింత • యైనఁ గలుగ

దింతకంటె మహీప్రజ • కెద్ది లాభ

మితఁడు చిరజీవి యై ధాత్రి • నేలుఁ గాక.

416

→ రాముఁడు దుఃఖితుం డగుచకరఘునిఁ జూచి విచారపడుట. ←

ప. మఱియు రాముండు రాజ్యాభిషిక్తుం డగుచుండఁ బితృపితామహులచేత నుపలా

లితు లైనపుత్రపౌత్రకులభంగి మన మండఱము నర్వసుఖంబులు వడయం

గలవారము మన కప్పుడు భోజనంబేల పరమపురుషార్థసాధనంబు లై నతవస్సాన్వ

ధ్యాయజపహోమధ్యానాదికంబు లేల యితండు రాజ్యంబునందు సుప్రతిష్ఠి

తుం డై శత్రుంజయం బనుమహానాగంబు నారోహించి రాజమార్గంబునం జను

డెంచు నప్పు డిష్టహాసీయమూర్తి ననలోకించునదియె మనకు సుఖలాభం

బైహికవిషయంబులచేతను దజ్జన్యసుఖంబులచేతను శ్రేష్ఠార్థంబు లై నస్వర్గాదుల

చేతను దజ్జన్యసుఖంబులచేతను దృష్టి నొందినవార మగుటకు నందియంబు

లేదు మహాజేజుం డగురామునియభిషేకజన్యభూమానంద బ్రహ్మసాక్షాత్కా

రసుఖంబునకంటె బ్రేమాతిశయాస్పదం బగునొండు కార్యం బొక్కింత యైనఁ

గలుగ నేర దదియునుం గాక యీరాఘవుండు దృష్టిపథంబు నతిక్రమించిన

వాఁ డయ్యును సకలజనమనోనయనసమ్మోహనాకారానుభవజనితవాసనాబలం

బునఁ గట్టెదుటం గనుపట్టిన ట్లోప్పచున్నవాఁ డమ్మహాత్మునివలనం జిత్త

వీక్షణంబులు గ్రమ్మఱించుట కొక్కపుడునుఁ దైన సమద్దండు లేఁడు కాంతలం
 జెప్పనేల నొక్కసారియైనఁ దత్సన్నిధ్యాసాన్నిధ్యంబులయందుఁ జక్షుర్జ్ఞానసం
 బులచేత నెవ్వండు రామునిం జూడ కుండుఁ గరుణాంతరంగితాపాంగవీక్ష
 ణంబుల రాముం డెవ్వని విలోకింప కుండు నట్టివాని లోకంబు గర్హించు
 నంతియె కా దే నెంత దుర్భాగ్యుడ నని తన్నుఁ దాన గర్హించుకొనునీవర
 మోదారుండు సకలవర్ణంబులకు సకలజనంబులకు వయోనుచూపం బైనదయ
 నొసంగుం గావున సర్వజనంబు లితని కనున్రతు లై యుందు రని యిట్లు పెక్కు
 తెఱంగుల వినుతించువారిభద్ర వాక్యంబు లాకర్ణించుచు నెల్లవారిని యథా
 ర్థంబుగా వీక్షణోక్తిభ్రావిక్షేపణాంజలులచేతఁ బూజించుచుఁ బితృపితౄ
 మహులచేత నధిపితం బైనధర్మమార్గంబు ననుసరించి యభిషిక్తుండ వై చిర
 కాలంబు రాజ్యం బేలు మనిపలుకుపరమవృద్ధుల యాశీర్వాదంబులు
 వీనులం బొలయ నుత్సుకుం డై మనోహ్వకరంబు లైన సుహృజ్జనులహిత
 ప్రసంగంబులు వినుచుఁ జైత్యాయతనదేవాగారంబులకుఁ బ్రదక్షిణంబు
 సేయుచుఁ గృతపుష్పవహారం బైనక్షత్రశోభితం బైనయాకాశపథంబు
 మాడ్కిఁ జూడ్కికి వేడ్క సేయుచున్న రాజమార్గంబునం జని చని ముందఱ
 రత్నజాలపరిష్కృతంబు లైన వర్ధమానగృహంబులచేత శారదాభ్ర ప్రతీ
 కాశంబు లైన విమానంబులచేతఁ గైలాసశిఖరాకారంబు లైనమహాగన్న
 తప్రాసాదశిఖరంబులచేత నభిరామదర్శనం బై యున్న రాజభవనంబుఁ గాంచి
 హర్షపులకితగాత్రం డై యమృణిమయమందిరంబుఁ బ్రవేశించి కఠ్యోక్తయం
 బతిక్రమించి యచ్చట రథంబు డిగ్గి తేవనంబున నవ్వలికఠ్యోద్వయంబు
 దాటి సహచరుల నందఱ నచ్చట నిలువ నియమించి క్రమంబునఁ గఠ్యోం
 తరంబు లన్నియు సత్రిక్రమించి శుద్ధాంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించె జనం
 బంతయుఁ జంద్రోదయంబు నాకాంక్షించుసరిత్పతిభంగి రాముని పునరాగమ
 నంబుఁ గోరుచు మధ్యమద్వారంబున నుండె రామభద్రుం డట్లు సముచితం
 బుగా సంతఃపురంబునకుం జని యందుఁ గైకేయీసహతుండు పర్యంక
 మధ్యంబునం బవ్వలించి మొగంబున వైవర్ణ్యంబు దోఁపఁ గన్నుంగన మోడ్చి
 యున్నతండ్రి నెవలోకించి తదీయచరణంబులకు నిజనామోచ్చారణపూర్వ
 కంబుగా సభివందనంబుఁ గావించి పదంపడి కైకేయిపదంబులకు నమస్కరిం
 చిన నద్వళరథండు మెల్లనఁ గన్నులు విచ్చి కుమారునదనంబు విలోకించి
 రామాయని పేర్కొని బాష్పపర్యాయలేఖణం డై యతని విలోకించుటకుం
 జాలక గ్రమ్మఱ సేత్రంబులు ముకుళించి రామాయనెడు సత్కరద్యయోచ్చార
 ణంబుకంటె నధికం బుచ్చరించుటకు భరం బై తోచిన నతనితోడ సంభా
 షించుటకుం జాల కుండె నివ్వధంబున ట్సుభితం బగునముద్రంబుపగిది నుపన్లు

తుం డై ననూర్పునిధంగి ననృతం బాడినమహర్షి పోలిక వృధితాకులిత చిత్తుం
డై తెజోహీనుం డై శోకసంతాపకర్చితం డై యదృష్టపూర్వవిషాదుం డై
యప్రహృష్టేంద్రియుం డై యూర్పులు పుచ్చు చున్న దశరథుం జూచి పాదంబు
చేతఁ బన్న గంబును సంస్పృశించినవానిపగిది భయంబుఁ గొని యచింత్య
కల్పం బై నజనకునిశోకంబు విలోకించి పర్యకాలసముద్రునిధంగి సంరభతరుం
డై పితృహితతత్పరుం డగు రాముండు లొల్లి పరోక్షంబునందు నాయందుఁ గుపి
తుం డయ్యును నన్ను విలోకించినప్పుడు ప్రసాదం బొసంగు నట్టిపరమదయాళుం
డై నయిమ్మహిరమణుం డిపు డేలలో నన్ను విలోకించి శ్రీతి సేయక దుఃఖంబు
నొంది యున్న వాఁ డని విచారించి విషణ్ణవదనుం డై దీనుండునుంబోలె శోకా
ర్థుం డై కై కేయి కిట్లనియె.

417

— రాముండు దశరథదుఃఖకారణముఁ దై కేయి నడుగుట. —

చ. అతులకృపాసమృద్ధి నను + నక్కునఁ జేర్చెడునట్టితండ్రి నేఁ
డతికుపితాత్ముం డై యునికిఁ కై నవిధం బెఱిఁగింపు మేరుదు
ర్కతి నొనరించినట్టియపరాధ మొకింశయు లేదు తల్లిరో
హితమతిలోడ నీ వయిన + నివ్వెడు వేడు మనుగ్రహార్థ మై.

418

చ. ఇలవయి దేహధాగులకు + నెప్పు డపాయము లేనిసౌఖ్యము
ల్లలుగుట చాల దుర్లభము + గావున మానవభర్త కంగహృ
త్కలిశరుజావిశేషములు + గల్గెనొ లే కనృతంబు లాడెనో
కలతెఱఁ గంతయుం దెలుపఁ గాఁ దగు నీ కిటు దాఁచ నేటికిక.

419

క. భరతునియందు సుమిత్రా, నరపుత్రునియందు మాతృవర్గమునందు
న్నరనరుఁ డశుధం బేమియుఁ బరికించెనో దానిఁ దెలియఁబలుకుము నాతోన్.

క. జనకునకుఁ శ్రీతి సేయక, జనకునివాక్యంబు భక్తి + సలుపక ధరలో
జననీ యొకత్రుటి యైనను, మనఁ జాలను గుపితుం డైన + మరుటకు వశమే.

క. తనచుట్టువునకు మూలఁ బని యెఱుంగుచి నేక శాలి + యగువరు డేలా
జనకుని యుపసత్తి పడు, తన కిం బ్రత్యక్షదైవశం బగు చుండన్.

422

ఆ. జనని నీవు గన్వించునఁ గోపచిత్తవై, పరుషభాషణములు + ననికి తొక్కి
తండ్రిచండ మెల్లఁ + దగఁ జెప్ప కుండిన, నిమిష మైన నోర్వఁ నేర నింక.

423

క. శ్రీమహితమాపుఁ డగునీ, భూమిశ్చంద్రునం దభూతఃపూర్వవికారం
బేమికతంబునఁ బొడమె ద, యామతి నెఱిఁగింపు మమ్మ + యనవద్యుగణా.

— కైక రామునికి మున్ను తనకు దశరథుండు వరస్వయం బిచ్చితెఱుం గెఱిగింపుట. —

ప. అనిన విని యయ్యంగన శంకారహితాంశిరంగ యై సిగ్గు విడిచి రఘుపుంగవు
నవలోకించి పుత్రా భాజనకుండు గుపితుండు గాఁడతనికి వ్యవసంబు లే దొక్కింత
మనోగతం బైనకార్యంబు గలదు ప్రియార్థుండ వైన నీతోడ నప్రియంబుఁ

బలుకం జాలక భయంబుఁ గొని యున్నవాడు నేను జనకునియట్లు నీకు మన్నిం
చుటకుం దగినదాన నగుటం జేసి నాచేత నేది పలుకం బడు నక్కార్యంబు నీక
సత్యకర్తవ్యంబు గదా తొల్లి యీమహీరమణుండు దేవాసురసంగ్రామంబున
నన్ను మన్నించి వరద్వయం బిచ్చెద నని పలికి పదంపడి ప్రాకృతునియట్లు పరి
తపించుచు నకలధర్మమూలం బైనసత్యంబు విడిచి భవన్నిమిత్తంబున నాయం
దుఁ గుపితుం డై రోషదోషంబున నవ్వరంబులు వృథంబులు నేయం దలంచి
యున్నవాడు తన్ననోగతం బైనకార్యంబు నీవు నిక్కంబుగా నెఱవేర్చెద నంటి
వేని యతండు చెప్పకున్న రాజానుమతంబున నేను దెలియఁ జెప్పెద నిష్కపీ
పతి వరంబు లిచ్చెద నని పలికి క్రమ్మఱి లోభంబునఁ దప్పించుకొనఁ దలంచుటెల్ల
గతజలసేతుబంధనంబు గదా యని పలికిన రాముండు వ్యధితుం డై రాజసమక్షం
బునఁ గై కేయి కి ట్లనియె.

425

→ రాముండు దశరథానుమతంబు నెఱవేర్చెద నని ప్రతిజ్ఞఁ జేయుట. ←

ఉ. ఇచ్చట రాజు దా నొడువ • నిచ్చఁ దలంచినచూటఁ జెప్పి మే
జెచ్చెరఁ జేయువాడ నృపఁజేఖరు నాజ్ఞావిషంబు నైన నే
నొచ్చెము లేక గ్రోలెదఁ బయోధిహుఁశశులందు నైన నే
జొచ్చెద రాఘవుం డరసి • చూచిన నాడినమాట దప్పనే.

426

వ. దేవీ యిష్టుహాత్తుండు నాకు గురుండును దండ్రియు నృపుండును హితుండును
గావున నట్టివానివాక్యకరణంబునందు సం దేహవిషయభూతునిఁగా నన్నుఁ
దలంచుట నీకు యుక్తంబు గాదు.

427

చ. అన విని కైక యిట్లనియె • నాతనితో మును దేవదైత్యభం
డనమున భూవరుండు జగఁడం బొనరించి నిశాటబాణపా
తనమున మూర్ఛ వోయినఁ బదంపడి యేచు సజీవుఁ జేయ లో
ననుఁ గరుణించి సమృదమునఁ వరయుగ్గ మొసంగె మెచ్చుచున్.

428

→ కైక రామునికిఁ దాను వరద్వయంబునకుఁ గోరికలెఱంగుఁ జెప్పట. ←

క. అనఘాత్మ యొకవరంబున, కనుపనుగతి మత్తనయున • కిభిషేకముఁ ద
క్కినరెండవవరమునకుం, గొనకొని నీ కడవి నునికి • గోరితి నిచటన్.

429

క. జనకుని సత్యవ్రతునిఁ గ, నొనరింపఁగఁ దలంచి తేని • యుత్తమగుణయు
క్తిని నాచెప్పెడువాక్యము, పినుము విచారంబుఁ దక్కి • విమలవిచారా.

430

సీ. జనకునిశాసనంబున నీవు ఘనజటాజినచీరధారి వై • సిరిని విడిచి
తాపనవేషంబుఁ • దాల్చి చతుర్దశవర్షము ల్లండకావనమునందు
విహరింప వలయు నీవిభునిచే భవదర్థమందె భరతుండు గృతాభిషేకుఁ
డై యయోధ్యాపురమందు రాజ్యం బేలు నిష్కూటఁ జెప్పట • కీసృపుండు
తే, నేరక విష్ణువదనుడై నిన్నుఁ జూడ, వెఱచి యున్నాడు గావున • విభునిమాట

దప్పుకుండంగ వనమునఁకిప్పు డరిగి, నృపవరుని సత్యమున నుద్ధరింపు మనఘ.
 వ. అని పలికిన మరణోపమం బైనయద్దేవిపరుషవాక్యం బాకర్ణించి యవ్వాక్యం
 బప్రియం బైనను మహానుభావుండు గావున నొక్కొంత యైన మనంబున శో
 కంబు నొందక వదనంబున వైవర్ణ్యాదిబాహ్యావికారంబు నొందక వెండియుఁ
 గై కేయి కిట్లనియె. 432

→. రాముండు కైకేయి చెప్పినప్రకారము సమ్మతించుట. ←

చ. అనఘవిచారుఁ డైనవతిఁయాజ్ఞ శిరంబునఁ బూని వేడ్కలో
 ననుపమబుద్ధి నీకఱపినట్ల జటాజినముల్ ధరించి కా
 ననమున కేగెద న్మనుజుఁనాయకుఁ డేటికి నన్నుఁ జూచి నె
 మ్మనమున విశ్వసింపక విపన్నత నొందె నెఱుంగఁ జెప్పమా. 433

క. మనమున దైన్యము విడువుము, వని కరిగెద నిపుడు జడలు • వల్లలములు గ్ర
 క్కునఁ దాల్చి సంతసింపుము, పవనడి నీమోల నిజముఁ • బల్కితిఁ దల్లి. 434

క. షీతివిభుండు గురుండు దండ్రీయు, హితుండు గృతజ్ఞుండు నమృఃహీనువచనము
 స్థితసుతి విస్తబ్ధుడ నై, చతురతఁ గావించుఁ గాక • జవ దాటుదునే. 435

క. జననీ భరతునియభిషే, చన మీనరవిభుండు దానె • సమృతితోఁ జె
 ప్పనికారణమున నామన, మనలజ్వాలికల నేర్చిన ట్లయ్యె రహిన్. 436

ఆ. అప్రచోదితుండ • నయ్యును భరతున, కఖలరాజ్య మిచ్చునట్టివాడ
 జనకుచేత నిట్లు • సుప్రచోదితుడ నై, యిచ్చుటకు విచార • మేల గలుగు.

సీ. కావున జనని భూఃకాంతుఁ డాశినమాటఁ జెల్లించుటకుఁ బూనియెల్ల సిరులు
 భరతున కొనఁగి సంపదోగములు వీడి నయశాలినికి నీకుఁ బ్రియముగాఁగఁ
 బదునాల్గునర్జము • ల్వనమున నుండెద నిపుడు భూవిభుఁ డేల • హితము విడిచి
 యాస్యంబు వాంచి ధిరాన క్తనయనుఁ డై కన్నీగు నించుచు • నున్నవాడు
 తే. మానవేంద్రుని వేగ సఁనూనయింపు,మిపుడె కేకయధరణీశు • నింట నున్న
 భరతునిచటికిఁదోడ్చెరఁబటురయమునఁబారులనుబుచ్చుమునృపాలుఁశాసనమున.

→. కైకేయి రామునితో భరతాగమనపర్యంతం బుండవలదని వేగిరపడి చెప్పట. ←

వ. అని పలికిన నారఘవుంగవుండు సమ్మతించుటకు సంతృప్తాంతరంగ యై యయ్యం
 గన నీచెప్పినట్ల శీఘ్రగతు లగుదూతలం బంచి మాతులకులంబున నున్న భరతుని
 రావించెద నతిం డరుగుదెంచునందాక నీ విచ్చట నుండవలదు రయంబున
 నిపుడె వనంబునకుం జను మిమ్మహీరవఁగుండు నిజనశ్యపారప్రాప్త్యదర్శన
 సంజాతప్రీడాభరంబున మొగంబు వాంచి మూర్ఛాక్రాంతుం డై సంభాషించు
 టకుం జాలక యున్నవాఁ డిట్టివానిసఁభాషణంబునం గూర్చి చింతించుటకు
 కార్యంబు గాదు నీ వడిలంబగమనంబున నిద్ధరాపతిదైన్యం బవనయింప వలయు
 నదియునుం గాక నీ వరణ్యంబునకుం జనునందాఁక భవజ్ఞనకుండు మజ్జన భోజ

నాదులు నలువం డని వేగిరపడి పలికిన సత్కైకేయిదారుణవాక్యంబు వినియ
క్కకుత్స్థసికులతిలకుండు ధైర్యధుర్యుండు గావున నొక్కింత యైన మనంబున
శోకింపక కైకేయివచనంబునకు రోయుచు శోకపరిప్లుతుం డై యూర్పులు
పుచ్చుచు హేమభూషితం బైనవర్యంకంబు మీఁదం బడి పొరలు చున్నతండ్రిం
గ్రుచ్చి యెత్తి సాంత్యవచనంబులం దేర్చుచుఁ గళచేతఁ దాడితం బైనవాజి
చందంబున వనగమనంబునందుఁ గృతశ్శయం డై వెండియుఁ నైక కి ట్లనియె.

సీ. జనని నే ధనపరుండను గాను లోకంబు నొగి సంగ్రహించుట • కుత్సహింప
నను ముని సమునిఁ గా • సయనత్యధర్మతత్పరునిఁ గా నెఱుంగుము • పరఁగ నెద్ది
నాచేతఁ బతికిఁ బ్రాణత్యాగమున నైన సత్ప్రియం బాసరింప • శక్య మదియుఁ
గృత మయ్యె నని నీవు • మతి నెఱుంగుముజనవిభునకు హితముఁ గావించుకంటె
తే. దలఁచ నాకుర్వి వేటొక్క • ధర్మ మెద్ది, లేదు గావున నృపుఁడు దా • నూడిచెప్ప
కున్న నీయాజ్ఞ శిరమున • నునిచి గహన, వాటి నుండెదఁ బదునాల్గు • వత్సరములు.
వ. తల్లీ నీవు నాకత్యంతనియంత్రి వయ్య భరతున కభిషేకంబుఁ గావించి నీవు
వనంబునకుం జను మని భవద్యవనకారి నైన నన్ను నియోగింపక మహావిభుని
నిర్బంధించితివి గావున నాయందు సన్నివిష్టం బైన యార్జవదార్యాదిగుణం
బిందుకయైన నెఱుంగనిదాన వని యూహించెద. 441

— రాముఁడు దశరథునకు నమస్కరించి బయలుదేలుట. —

ఆ. జననివగవుఁ దీర్చి • జనకకుమారి స, నూనయించి పిదపఁ • గాననమున
కిపుడె పోవు వాఁడఁగృహ జేసి యందాఁక, దడవొసంగ వలయుఁధగ్ధయుక్తి.
క. భరతుఁడు రాజ్యం బేలుచు, గురునకు శుశ్రూష సేయుఁగుణ మగు టె ట్లా
తెఱుగున నీచే నుగుణో, త్కరమునఁ గర్తవ్య మది ప్ర • ధమధర్మ మగున్.
క. అని పలుకునుతునిమాటలు, విని భూపతి భూరిశోక • వివశాత్త కుఁ డై
కనుఁగొనల సశ్రు లొలుకఁగఁ, గనుఁగవ ముకుళించి ఘోర • గతి దుఃఖించెన్.
ఉ. అంత మహిళుపదముల • కారిఘునేత నమస్కరించి త
త్కాంతపదద్వయంబునకు • దండముఁ బెట్టి తదీయమందిరా
భ్యంతరసీమఁ దా వెడలె • సశ్రులు నించుచు లక్ష్మణుండు దా
నెంతయుఁ గ్రద్ధుఁ డై వదన • మెత్తక వెంబడి నేగు దేరఁగన్. 454

తే. జానకీజాని యాభిషేచనిక భాండ

మవుడు వలగొని చనియెఁ దా • నందు మిగుల

దృష్టి సారసీక కరము సా • పేతుఁ డగుచు

మందగతి నిష్ట • జనములు సందడింప.

446

ఆ. రజనికాంతి జగతి • రాకాసుధాంశుని, కాంతి మాపలేని • కరణి రాజ్య
నాశ మతనిమోము • నం గలఘన కాంతి, నపహరింప జాల • దయ్యె నహహ.

- తే. అవని దిగనాడి వచమున • కరుగ నున్న, యతనిమానసవైక్లబ్య • మచటివారి
కేమిఁ గనుపట్ట దయ్యెన • దెంత చిత్ర, మఖిలలో కాతిగునిచిత్త • మల్ల నమము.
క. విగతాతపత్రచామరుఁ, డగుచు రథము డిగ్గి యనుచ • రాలి విడిచి యొ
ప్పగ నిందియములవెంటం, దగులక మది దుఃఖ ముడఁచెఁ • దద్దయుఁ దాల్చిన్.
క. అంతటఁ బురజనములు శ్రీ, మంతుం డగునతనివదన • మండలమున నొ
క్కిం తైనవిపాదముఁ గన, రెంత మహాత్ముండు జనక • జేశ్వరుఁ డహహః. 450
తే. శరదుద్గీర్ణాంతుఁ డగుపూర్ణ • చంద్రుఁ డాత్మ, తేజమును బోలె నమృహాధీరవరుఁడు
వితత మగునిజహర్షంబు • విడువఁ డయ్యె, విమలవిజ్ఞానధైర్యః • వేకయు క్తి.
వ. అప్పుడు విపులవిక్రముం డగులక్ష్మణుండు రామునియల్లు దుఃఖంబు మనంబున
నిడికొని యమృహాత్మునివెంటం జను చుండ నివ్వధంబున నారఘువుంగవుండు
సమానశోకుం డగుసామిత్రిలోడ నరుగు దేరఁ బ్రాణనాశశంకచేత సుహృజ్ఞనం
బుల కభిషేకివిఘాతకధాన్మతాంతంబుఁ జెప్పక యెప్పటియల్లు మధురవాక్యం
బున మన్నించుచు సామౌత్కృతనిత్యనిరతిశయానఁదాత్తుం డై కౌసల్యానివాస
యోగ్యం బైనదివ్యమందిరంబునకుం జనియె నంత నిక్కడఁ బురుషశార్దూలుం
డగురాముండు మాతృగృహంబునకుం జనినపిమ్మట దురంతచింతాభరపరి
శ్రాంత లై యంతఃపురకాంత లెల్ల నొక్కట నార్తధనులు నేయుచుఁ
దమలో నిట్లని విలపించిరి. 452

—|| అంతఃపురస్త్రీలందఱు విలపించుట. ||—

- ఉ. నెయ్య మెలర్ప నెవ్వఁ డిట • నిత్యము భూపతిచే నచోదితుం
డయ్యెను రాష్ట్రకృత్యముల • యందు జితశ్రముఁ డై చరించు సా
హాయ్యము సేసి యెవ్వఁడు జనానికి నద్గతి యై చెలగువాఁ
డయ్యవనిసతాపతి మహాహహనంబున కేగు నక్కటా. 453
తే. దాశరథి జన్మ మాదిగఁ • దల్లియందు, సనిశ మేరీతి వర్తించు • మనలయందు
నతైఱంగున వర్తించు • నమృహాత్ముఁ డకట నేడు నిర్వాసితుం • డయ్యె నేల.
వ. మఱియు నెవ్వఁడు శ్రుతపారుష్యం డైనను గ్రోధింపక క్రోధహేతుకర్మం
బులు పరిత్యజించి కుపేతు లగువారలఁ బ్రసాదంబు నొందించునట్టిపరమదయా
ళుం డగురాముని వనంబునకుం బుచ్చిన యచ్చపలాత్తుఁ డగుదశరథుండు
జీవలోకంబు నెల్ల హింసించుట కోర్చువాఁ డని దశరథుని నిందించుచు ననేకు
లనేక ప్రకారంబుల లేగలఁ బాసిన మొదవులచందంబున విలపించు చున్న
వారల రోదనంబు విని పుత్రవియోగసంజాతశోకాభిసంతప్తుం డైన యద్దశర
థుండు పర్యంకంబుమీఁదం బడి లజ్జతుం డై దుఃఖించు చుండె నంత నిక్కడ.
సీ. నృజనదుఃఖస్రాప్తి • సంజాతభేదఁ డై రఘుపతి మత్తవారణముకరణి
నూర్పులు పుచ్చుచు • నేర్పునఁ దద్దుఃఖమపనయించుచు మాతృవిపులగృహము

నేరంగఁ బోయి హఃజారంబునం దున్నవారిఁ గన్గొనుచు సఃవ్వలిద్వితీయ
కత్యు డగ్గటి యందుఁ • గడువృద్ధులగువిప్రవరులకు మ్రొక్కుచుఁబరఁగ నవల
తే. నలరుముఁడవకత్యు డాయంగఁ బోవ
నందుఁ గావలి యున్న స్త్రీబృంద మపుడు
త్వరితముగ లోపలికిఁ బోయి • తత్ప్రియంబుఁ
బ్రీతి నెఱిగించె నారామ • మాతతోడ.

456

→|| రాముడు కాన్యకడకుఁ బోవుట. ||←

వ. ఇట్లు రాముండు దసరాక యెఱింగించి వుచ్చి తోడన తానును సద్దేవియున్న
కడకుం జని యందు దేవపూజార్థంబు సంగ్రహింపఁ బడి యున్నదధ్యక్షత
ఘృతహవిర్లాజంబులును మోదుకంబులును శుక్లమాల్యంబులును బాయసం
బును గృసరంబులును సమిత్తులును బూర్ణకలశంబులును గనుంగొనుచు సమా
హితదిత్త యై యారాత్రి యుపవాసంబు సలిపి సూర్యోదయసమయంబునం
గృతమంగళస్నాన యై శుక్లక్షౌమచేలంబుఁ దాల్చి తనయభ్యుదయంబుబొఱికు
విప్రులచేత మంత్రపవిత్రాగ్నిహోత్రంబునందు హోమంబు నేయించుచు దేవ
తాసంతర్పణంబుఁ గావించు చున్ననిజజననిం గాంచి బాలాశ్వంబు నెదుర్కొ
నినహయాంగసభంగి త న్నెదుర్కొనినయద్దేవిచరణంబుల కభివందనంబులు
గావించె నప్పు డద్దేవి సమాగతుం డైనకమారు నవలోకించి కనుంగొనల
నానందబాష్పధారలు జడిగూయ హర్షోత్కర్షంబున నిజకరంబుల గ్రుచ్చి యెత్తి
చుబుకంబు ఘణికి శిరంబు మూర్కొని పడినంబు ముద్దు గొని వాత్సల్యంబు
దీపింప మధురవాక్యంబున నిట్లనియె.

457

తే. అనఘశీలురు ధర్మాత్ము • లమితశేజ, లధికవిశ్రుతు లై సపూర్వాధిపతుల
యశము నాయపుధర్మంబుఁసఖిలహితముఁ, బొందునీవికసతతంబుఁబుత్రవర్య.
ఆ. సత్యవాది యైనాజనపతిఁ గనఁ జను, మమహాత్ముఁ డిఫుడె • యఖిలధరణి
కధిపుఁ గాఁగ నీకుఁసభిషేక మొనరించు, నిఖిలసృవులు మెచ్చి • నేడు వత్స.

→|| రాముడు తనకు సంభవించినయరణ్యగవనంబుఁ గొన్య కెఱింగించుట. ||←

వ. అని పలికి యొక్కకనకాసనం బిచ్చిన నారాముండు భోజనార్థంబు తల్లిచేత
నిమంత్రితుం డగుచు నయ్యాసనంబు వ్రేల మట్టి స్వభావశీతం డైనను
మాతృత్వప్రయుక్తకారణంబువలన మిక్కిలి వినీతుం డై ప్రిడానవ్రదనుఁ
డగుచు దండకారణ్యగవనంబున కనుజ్ఞాకాంక్షి యై కేలుదమ్మి ఫాలంబునం
గీలించి కాన్య కి ట్లనియె.

460

క. జననీ యే మని చెప్పుదు, ననివార్యం బైనయొకభయంబు గలిగె నీ
కును సీతకు సౌమిత్రికీ, ఘనతరదఃఖాన్ధిహేతుకం బది తలఁపన్.

461

తే కొనలుగలవంచవింశతికుశలనిర్మితానవిశేషనముచితం • బైనకాల
మిపుడుదొరకొనెదండకావిషినమునకు, నరుగుచున్నాడనేలయ్యా! యాననంబు.
సీ. ధరణీవిభుడు నన్ను • దండకాటవి కేగు మని పంచె నమ్మనుజాధిపాధు
నానతి నమ్మహా! కాననంబున కేను జని పదునాల్గుచుత్సరము లందుఁ
గండమూలముల నాఁకలిఁ దీర్చికొనుచుఁ దాపనవేషధరుఁడ నైఁ పరమశాంతి
యుక్తి వానప్రస్థయోగ్యకర్మముల నాచరించుచు వల్కలంజినములు
తే. మునివలెధరించిమాంసంబు • దినక కాన, నునిఁజేసెదనిపుడు రాజోత్తముండు
భరతుని సమస్తసామ్రాజ్యపట్టభద్రుఁ, జేయువాఁ డద్భుతదయావిశేషమతిని.
—॥ కొనల్య రామునిమాట విని మూర్ఛవోవుట. —॥

వ. అని వనప్రయాణంబెఱిగించిన నద్దేవి పుత్రవియోగసంజాతశోకంబు సహింపం
జాలక మూర్ఛాక్రాంత యై పరశునికృత్ర యైనసాలయప్తిచందంబున స్వగ్గపద
భ్రష్ట యైనదేవతాంగనకైవడి మహావాతపతితం బైనకదళీద్రుమంబువోలిక
ధరణీపయిం బడియె నిట్లనశ యై పడియున్నతల్లిం దనకరంబులంగ్రుచ్చియెత్తి
యొక్కకనకాననంబునం గూర్చుండఁ బెట్టి భారవహనంబుఁ బ్రాసించి శ్రమ
నివృత్తికొఱకుఁ బుడమిం బడి పొలి క్రమృత లేచినబడబచందంబునఁ బాంసు
కుంతితన్వాంగి యై యున్నయద్దేవిశరీరం బంతయుఁ గరంబులం బరిమార్చిం
చి వివిధనివయవాక్యంబులం బ్రబోధించినఁ గొండాకసేపునకు మూర్ఛ దేఱి
నిజకరంబున సక్కుమూర శేఖరుని నెమ్మేరు సంస్పృశించి కనుంగొనల సత్కణం
బులొలుక గడ్గదస్వరంబుతో సుమిత్రాపుత్రుండు వినుచుండ రామున కిట్లనియె.
—॥ కొనల్య రామునితోఁ దురుఁఖంబు లన్నియుఁ జెప్పికొనుట. —॥

సీ. అనఘాత్మ ధాత్రి వంశ్యుకు నపుత్రక నైతి నని యొక్కటియె దుఃఖంబునృదుఃఖ
మది యించుకయుఁ బుట్టంద ట్లేరు నినుఁ బ్రియపుత్రునిఁ బడయక • పుట్టినట్ల
వంధ్య నై యున్న నివృథువున నభిమతపుత్రవిశ్లేషసంభూతదుఃఖ
మొంది కృశింపక • యందుఁ గదా నే ను కొమరులు లేనిదుఃఖమునకంటెఁ
తే. బుత్రవిశ్లేషసంజాతభూరిదుఃఖ
మెక్కుడై యుండు దాని సహింపఁ గూడ
దకట నినుఁ బాసి యేలాగు • ననువు లొడల
నిలిపికొని యిచ్చట వసింప • నేర్తుఁ జెపును. 465

చ. అరయ మహిశుపౌరుషమునందు లభించుమనోజ్ఞభోగము
లుగుచిరసౌఖ్యము ల్మృదుసహోగరిమంబు లొకప్పుడైన నీ
నెఱిగినదానఁ గాను జగతీంద్రుఁ డిఁక న్నినుఁ జూచి యైన ను
స్థిరముగ నాపయిం గరుణఁ జేర్చు నఁటంచుఁ దలంతు నెప్పుడికి. 466

- క. జనవిభున కగ్రసతి నై, కనిష్ఠ లగునవతు లెల్లఁ • గడుగర్వమునకా
ననుఁ దూలనాడు చుండఁగ, విని యేగతిఁ దాళుదాన • విమలవిచారా. 467
- తే. జననినుత పుత్రయుత లగుఁనవతు లాడు, వివిధపరిహాసవచనముల్విరుటవలనఁ
బుట్టునాదుఁఖశోకంబు • ల్విప్పి వట్టి, వనఁగ వచ్చునె వానికి • నవధి గలదె. 468
- ఆ. పాయ కెపుడు నీవునాయొద్ద నుండంగ, నధిఃహీనవృత్తి • నడలు చుందు
నీవు గహనమునకుఁ • బోవుచుండఁగ నాకు, మరగామే నిజంబు • వరగుణాధ్య.
- ప. మఱియు నమ్మహిపతికి నగ్రపురంధ్రి నై యుండియు నతండు నన్నవమాన
పురస్కరంబుగాఁ జూచుటవలన నప్రధానీకృత నై కైకేయిపరిచారికాజనం
బునకంటె నొక్కింత యవర నైతి నదియుచుం గాక భరతుండు ప్రాప్త
రాజ్యం దైన నతని విలోకించి నిత్యంబు నన్ను నేవించుజనంబును వాని
భయంబువలన నింక నన్ను నేవింప కుండు నని పలికే వెండియు నిట్లనియె.
- చ. అనిశము వైరిభావమున • నద్భుతకోపరసంబు ముక్కునం
గనుపడ భాగ్యగర్వమునఁ • గష్టదురుక్తులఁ బల్కు కైకయా
నన మెటుచూచి యోర్చెద ఘనంబుగ నుర్దశ నొంది యుండి నే
నినకులదీవ మానవతు లీలఘుజీవన మోర్చి యుందురే. 471
- నీ. మది నుక్కు దక్కి సప్తదశాబ్దములనుండి యేఱ్ఱోభమునకుఁ బరిక్షయంబు
సతతంబు నాచేతఁసతికాంతీతం బయ్యె నాఱ్ఱోభ మక్షయం • బయ్యె నిపుడు
భాగ్యగర్వమున సవత్సులు గావించు విప్రకారము మది • వెగటు పఱవ
హీనదశాప్రాప్తి • కే నోర్చి ధర మని యుండ లే నదియు నట్లుండ నిమ్ము
- తే. కమలపత్రంబును బోలుఁకలులతోడఁ, బూర్ణశశిబింబనృత మై • భూరికళల
నొప్పునీమోముఁ జూడకఁయొక్కనిమిష, మైన నేగతి జీవి చుఁదానఁ దండ్రి.
- ప. పతాన నీవు భాగ్యరహిత నైననాచేత నుపవాసదేవతాధ్యానవ్రతంబులచేత
నిష్ఫలం బగునట్లు సంవర్ధితుండ నైతివి భవదీయపరిచ్ఛనం బిప్పుడు దుఃఖం
బుకొఱకుఁ బరిణాశం బయ్యె శ్రావ్యులఁ బునఁదు మహానదీ ప్రవాహవల
లంబుచేతఁ దీర్ఘంబు నశించి నుపగది భవద్వస్త్రమోగ శ్రవణంబున నహస్త
ప్రకారంబుల వ్రయ్యై లై పోక యుండుటవలన మదీ నుహృదయం బతికరినం
బని తలంచెద. 473
- నీ. వలనొప్పు కఠింఁనంబు బిట్టేడ్చెడు మృగిని గొంపోయినఁగది నన్నుఁ
గ్రుడ్దుఁ దై శమనుండు • గొని పోనికతమున నల దండధరలోకమందు నాకు
స్థానంబు లే దని • తలంచెద నా కింక జగతి నెన్నటికిని • జావు లేదు
కడువడి నిట్టిదుఃఖంబుచే నుపహతం బయ్యెను నాహృదయంబు మేను
- తే. మాన కిట వేయివ్రయ్యైఁబోనికతన, నాయనాకృతి గాఁబోలు • ననిదలంచెద
పందన యకాలమున నిధిఁనంబు గలుగ, చేమి నేయుదు నింక నాఁకేదికల్గు.

తే. నయవిశారద పిన్నటఁనాఁటనుండి, యేను గావించువ్రతములు + దానములును
దపములు సపర్యలును నిరంధకములయ్యె, జపుట విత్తిన విత్తులఁచందమునను.

తే. పృథివి దుఃఖకర్మితుఁ డెవ్వఁడేని దలఁచి, నపుడు శమనునిపీటికి + నరుగునేని
యేనును భవద్విహీననై + భేను వట్లతనువు విడిచి యమత్తయంబునకుఁబోనె.

ఉ. ధీవర నీవు నన్నిచట + దించి వనంబున కేగి తేని గ

ర్వాసహచిత్తై సవతు + లాడుదురుక్తులు విన్న మేనిలో

జీవము నిల్వ దట్లగుటఁజేసి మదిం దనివారఁ జూచుచు

స్మి వెనువెంట నచ్చెద ననిందితశీల యరణ్యభూమికిన్.

477

→ లక్షణుఁడు మన్వథపకుఁ డైనదశరథునిమాట వినుట యుక్తము గా దని చెప్పటం. ←

వ. అని యిట్లు పెక్కుతెఱంగులఁ గుమారుండు సత్యపాశబద్ధుం డయ్యె నని
యెఱింగి యతనివనగమనంబు నివారించుటకు సామర్థ్యంబు లేమిం జేసి
భావినంభావితవ్యననంబు దలంచి కిన్నరియుం బోలే విలపించుచున్నకౌసల్య
నవలోకించి సుమిత్రానందనుండు మొగంబున దైవ్యంబు దోఁపఁ దత్కాల
సద్భశం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.

478

క. పడఁతుకమాటకు రాజ్యము, విడిచి రఘూత్తముఁడు ఘోరఁవిపినంబున కి
ప్పుడు పోవఁ దలఁచు తెంతయుఁ, దడవఁగ నామది కయుక్తఁతరమై తోఁచెన్.

క. జనపతి మదనవశుండ్లై, యనిశము సతిమాటఁ బట్టి + యనుచితముగఁ బ

ల్కినఁ బలుకఁగ ని మ్మది మన, మున గట్టిగఁ బట్టి నేయఁబూనఁగనేలా. 480

క. దీనుసమున మనుజవిభం, డేమి తగనిదోన మెంచి + యిప్పుడు కినుక

రాముని సుగుణోద్దాముని, భూమి వెడలి ఘోరపనికిఁ + బొమ్మని పలికెన్. 481

క. ధర నెవ్వఁడు నరియైనను, నిరస్తకుండ్లై న నీయఁనింద్యగుణునిపైఁ

గరమొకదోపం బెన్నఁడుఁ, బరోక్షమందైన నూఁదిపలుకు తెఱుంగన్. 482

తే. ఘనుని దాంతునిధర్మవిగ్రహునిఋజుని, సమరతుల్యునిరిపులయంఁదైనఁగరుణ

గలుగునట్టికుమారునిఁగని యకార,ణమున నెవ్వఁడు ఘోరవనమున కనుచు.

తే. అంగభవజాతపారవశ్యమున మేను, మఱచి నోటికి వచ్చిన + ట్లటచు నృపతి

యట్టిమాట మనంబునఁ + బట్టి రాజ, ధర్మ మరయక నెవ్వఁడు + దవిలి నేయు.

వ. అని పలికి యన్నదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె.

483

తే. అనఘ యీయర్థ మొకనరుండ్లై న నేమి, యెంతలో వినఁ జాలఁ డీవంతలోన

మశ్నోహాయతవలన సామ్రాజ్యమెల్ల, నాత్మ వశముగఁ జేసి కొమ్మది హితంబు.

వ. అతైఱం గెట్లు శక్యం బగు నంటి వేని.

487

సీ. ధనువుఁ గైకొనిపార్వ్యమున నేను రక్షింప నల జముమాడ్కి నీవలరు చుండ

నప్పు డెవ్వఁడు నీయాజ్ఞ దాటి చరింప దత్తుఁ డవిధిగాక + తక్కనేని

కాలసర్వాభీలఁఘనభాణముల నయోధ్యాపురి నిర్మనుఁవ్యుగ నొనర్తు

భరతుఁ డీపూజ్యసాఁమ్రాజ్యస్థుఁ డగుఁగాక యని కోరువారల • యమునిపురికిఁ
తే. బనుతుఁ గామాంధుఁడై యాలిఁపలుకులు విని, బుద్ధి సరయక లోకవిరుద్ధవృత్త
మూఁదిపరిపంథిభూతుఁడై • యున్న నృపునిఁ, గడఁగించెదఁగానిచోఁగట్టి వైతు.
వ. తండ్రి కపరాధంబు సేయం దలంచుట ధర్మవిరుద్ధం బని తలంచి తేని వినుము.
తే. విషయవరతంత్రుఁడై ధర్మవిధికిఁదప్పి, మది ననారత మిది కార్యమిది యకార్య
మనియెఱుంగక వర్తించుఁనతఁడు తండ్రి, యైనఁగడువధ్యుఁడనిపల్కి • రాక్షులధివ.
క. జనపతి నీ దగురాజ్యముఁ, గొనుటకు నేబలము గలఁడు • గుణహీనతఁ దా
మునుకొని యేకారణమునఁ, దనమది గై కేయి కొనఁగఁ • దలఁచె మహాత్మా.
తే. పరఁగ నీతోడ నాతోడ • వైరముఁ గొని
యరినిషాదన కులయోగ్య • మయినయట్టి
ధర్మనిధి నీవు దాల్చుఁగఁ • దగినసిరిని
భరతుని కొనఁగఁ బతి కేటిఁబలము చెపుమ. 492

వ. అని పలికి క్రమ్యుఁడ గౌసల్య నవలోకించి తల్లి యేను సర్వప్రకారంబుల రా
మున కనురక్తుండ నిది యనత్యంబు గాదు సత్యచాపదానేష్టంబులచేత శప
థంబుఁ జేసి పలికెద రాముం డరణ్యంబునె కాదు దీప్తాగ్నిని బ్రవేశించిన నేనం
తకు మున్నె ప్రవేశింతు నట్టివానిగా న న్నెఱుంగుము. 493

చ. జననియో నాప్రతిజ్ఞ విను • సత్యము నీవును రాఘవుండుఁ గ
న్గొని మది మెచ్చ దీప్తశరఁగోటి నరాతుల గీటడంచి మిం
చినయనురక్తిచే నినుఁడు • చీకటినట్ల భవన్మనోవ్యధం
బనివడి తీర్చెదన్ ధరకుఁ • బట్టముఁ గట్టెద రామభర్తకున్. 494

—|| కాసల్య రామునికి లక్ష్యుఁడు వెప్పిన్లఱు చేయుమని బోధించుట. ||—

వ. అని యిట్లు వరాలాపంబు లాడుచున్న సుమిత్రాపుత్రునివాక్యంబు లాలకించి
యద్దేవి రామునివదనం బుపలక్షించి దుఃఖించుచు నిట్లనియె. 495

మ. అనఘా తమ్మునిమాట వింటె విహితం • బై యున్న చాకిరి నీ
వనుమానింపక నేయు టొప్పు నృపవంశాచార మీచందమై
చనుఁ గాకీపు సపత్నిమాటకయ రాజద్రాజ్యభోగంబు మా
ని నను న్నెవ్వగ ముంచి పోవఁ దగ వాఁసే కాననక్షోణికిన్. 496

వ. మఱియు నీవు పితృవాక్యకరణగూఢం బగుధర్మం బనుష్ఠించుట సమస్తధర్మం
బులలో నుత్తమధర్మం బని దలంచితే వది నిక్కంబై నను నీలోకంబున మాతృ
శుశ్రూషాపరుండై ప్రవర్తిల్లుమహాత్మున కెల్ల లోకసుఖంబులు కరతలా
మలకంబులై యుండుఁ దొల్లి గృహంబున నుండి మాతృశుశ్రూషఁ గావించి
తద్బలంబునఁ గాశ్యపుండు ప్రాజాపత్యపదంబుఁ బ్రాపించెఁ గావున నీవును నా
వచనంబుఁ బట్టి భక్తిపూర్వకంబుగా నాకు శుశ్రూషఁ గావించుచు గృహం

బున నుండు మేనును దండ్రియట్ల పూజించుటకుం దగినదాన నట్లగుటం జేసి
నాయనుమతిలేక నీవు వసంబునకుం బోవుట ధర్మంబు గా దదియునుంగాక శోక
లాలస నైన నన్ను విడిచి వసంబునకుం జని తేని భవద్వియోగదుఃఖంబునం బ్రా
యోపవేశంబుఁ జేసి స్త్రాణంబులు విడిచెద దానంజేసి తొల్లి సముద్రండు మాతృ
దుఃఖంబున నరూపాధర్మంబువలన బ్రహ్మహత్య నొందినవిధంబున నీవు
లోకవిశ్రుతం బైననిరయంబు నొందఁ గలవు నీవు వసంబునకుం జనినపిమ్మట
నాకు సుఖజీవితంబులచేత నయ్యెడుకార్యం బేమి భవత్సహితమైన యున్ననాకుఁ
దృఢభక్షణంబైనను శ్రేయస్కరంబైన యుండు నని పలికి దుఃఖభరంబున రోద
నంబు నేయుచున్నతల్లిం గాంచి మహానుభావుం డైనరాముండు ధర్మసహితం
బగువాక్యంబున ని ట్లనియె.

497

→ రాముండు కానల్యకు సముక్తికంబుగా సమాధానంబుఁ జెప్పట. ←

క. జనకుని వాక్యము నది గా, దని మీఱఁగ నా కశక్యం మటు గాన మహా
వినయమున మ్రొక్కి వేడెదఁ, బని విని వసమునకు నన్నుఁ బనుపుము తల్లీ.

ఆ. పరమపండితుండుఁ ప్రతచారియును ధర్మ, కోవిదుండు మహానుభావుండైన
కండు వనెడు మునిశిఁఖామణి జనకు వ,చనముఁ బట్టి గవిని ఁ జంపలేదె. 499

తే. మును మదన్వయక ర్తయై ఁ తనరు సగరుఁ

దనుమహాత్మునియానతి ఁ నతనిసుతులు

ఘనమఖాశ్వంబుకొఱకు సఖప్రహతులఁ

బుడమిఁ ద్రవ్వి పదంపడి ఁ మడియ లేదె.

500

తే. విను మదియుఁగాక జమదగ్నిఁతనయుఁ డైన

రాముఁ డతనియానతిని శిఁరంబునందుఁ

దాల్చి దయమాలి మనమునఁ ఁ దల్లి యనక

పట్టి రేణుకఁ ద్రుంపఁడే ఁ పరశుహతిని.

501

వ. మఱియుఁ బ్రాణంబులైన నఁ బరిత్యజించి పితృవాక్యంబు సరిపాలనీయం బని
పండితులైన కండుముఖమహర్షులు పలికిరి పితృవాక్యగౌరవంబున గోవధమాతృ
వధాదికంబు మహాత్ము లగుపూర్వులచేత నాచరితం బయ్యెఁ బితృవాక్యం
బెట్లలంఘనీయం బట్లు మాతృవాక్యంబు నలంఘనీయంబైన యుండు నైన
నేకకాలంబున నుభయవాక్యకరణంబునం బ్రవర్తిల్లుట దుర్లభం బట్లగుటం
జేసి పితృవాక్యంబు ప్రధమకర్తవ్యం బని పలికి రదియునుం గాక పితృవాక్యో
ల్లంఘనంబునఁ బితృవధపాతకంబు వాటిల్లు నే నొక్కరుండనేకాను నాచేతఁ
బరికీర్తితులైన పీ రందఱుఁ బితృశాసనంబుఁ గావించి కృతార్థులైరి గావున
నాకునుం బూర్వాచారవిరుద్ధం బైనధర్మంబునం బ్రవర్తిల్లుట పాడిగాదు తొల్లి
మహాత్ము లగువారిచేత సంగీకృతం బైనమార్గం బవలంబించి యెల్లభంగులఁ

బిత్తనిద్దేశంబున వనంబునకుం జనియెద నని పలికి లక్ష్మణు నవలోకించి.
యిట్లనియె. 502

→ రాముడు లక్ష్మణునకు సమాధానంబుఁ జెప్పట. ←

చ. అనఘవిచార నీదగుమహాత్మ్యము తావక తేజముం ద్వందీ
యనిబిడదోర్బలంబు భవదద్భుతశౌర్యము నాపయిం జనిం
చినప్రియమున్ సమస్తమును • జిత్రమునందు నెఱుంగుదున్ యశో
ధనులకుఁ గల్గు టబ్బురమె • తద్దయు లక్ష్మణుపాల వింతలే. 503

చ. పరమవివేక సత్యశమభావము భావమునం దెఱింగియుం
గర మనురక్తిఁ బ్రాకృతునికై వడి నీ పటు ముఖ మొంద దు
ర్భరతరళోకవేగమునఁ • గ్రాగెడు నీయమ తాల్చి దక్కి తా
మఱిమఱి చొక్కుఁ గాన నికఁ • మానుము తాదృశదీనవాక్యముల్. 504

తే. ధరణిఁ బురుషార్థములలోన • ధర్మ మెక్కుఁ
డట్టిధర్మంబునందు సత్యంబు నిలిచి
యుండు నన్నిటికంటె సత్యత్రయంబు
గురునియాసతి నడుచుట • గురుగుణాధ్య. 505

తే. జనకవాక్యంబు జననీవచనము బ్రాహ్మ
ణోత్తమునిమాట ధర్మసంయుక్త మగుట
నుచితగతిఁ జేయవలయు న • ట్లోపడేని
యలఘుతరకల్పమాత్మఁ డా • సనిరి మునులు. 506

ప. కావున నేను బిత్తశాసనంబునఁ గైకేయిచేతఁ బ్రచోదితుండనైతి నింక దానిఁ
గడువం జాల నీ వకుభంత్రై నక్షత్రధర్మంబునందు బుద్ధిఁ జొరనీక తీక్ష్ణభావంబు
విడిచి పరమశ్రేయోనిష్ఠ యైన మద్బుద్ధి ననుసరింపు మని సౌహార్దవికేషం
బునం బలికి వెండియు నక్కకుత్స్థకులదీపకుండు కాసల్యనిక్కు మొగంబై
వినయవినమితో త్రమాంగుం డగుచుఁ గేలుదోయి ఘాలంబునం గీలించి
యిట్లనియె. 507

క. వేవేగ విపినసీమకు, వావిరిఁ బోవంగవలయు • వారింపకు మ
జ్జీవితము లాన గ్రక్కున, దీవన లిపు డాసఁగి పనుపు • దేవీ నన్నున్. 508

తే. గురునివాక్యంబు నెఱవేర్చి • మరల వేగ
నడవి నుండి పురంబున • కరుగుదెంతు
మును ధరకు వచ్చి మరల విబుధనిలయము
నొందిన యయాతిరాజర్షి • చందమునను. 509

క. జననీ నీకును నాకును, జనకజకు నుమిత్ర కట్ల • సౌమిత్రికి గ్ర
క్కునఁ బతి యాసతిఁ బోవఁగ, జను నిదియె సమస్తధర్మ • సమస్తము నుమీ.

వ. తల్లి యభిషేకసంభారంబులు విసర్జించి మనంబున దుఃఖంబు నిగ్రహించి ధర్మంబు నవలంబించి వనవాసంబునకుం బోవ నిశ్చయించినవాడ నేను వనంబునకుం బోయి వచ్చునందాఁక శోకంబు దక్కి ధైర్యం బవలంబించి యుండ వలయు నని పలికిన నమ్మహాత్ముని ధైర్యస్థైర్యంబుల కచ్చేరువంది యక్కానల్య వెండియు మనంబునఁ బుత్రవియోగంబుఁ దలంచుకొని మూర్ఛాక్రాంతయై చచ్చినదానియట్లు నేలంబడి యుండి గ్రమ్మట నొక్కింత నేవునకు నానావి ధోవచారంబులం దెలిపొంది బాష్పధారాపూరితలోచనయై గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

511

చ. అనఘవిచార యేను గురుఁనల్లె స్వధర్మముచేత సామృదం
బునను సుపూజకుం దగుదుఁ • బూనికీ మద్యచనంబు నెమ్మనం
బున నిరసించి దుఃఖరసఁపూరితభూరిగభీరవార్ధిలో
ననుఁ బడఁద్రొంచి నీకుఁ దగుఁనా యిటు కాననసీమ కేగఁగన్.

512

నీ. విను మీపు కాననంబునకుఁ బోయిన నాకు నింక లోకంబేల • యేల ప్రాణ
మేల సంపదోభగ • మేల పిత్రమరలోకంబులు నేమికార్యంబు సర్వ
లోకసంస్థితజీవలోకనాన్నిధ్యంబుకంటె నొక్కముహూర్తఁకాల మైన
సరనగుణాఢ్య నీసన్నిధానము నాకు ఘనతరశ్రేయ మై • తనరుదుండు

తే. సిద్ధమన నాతఁ డుల్కలఁచే నపోహ్య, మాన మైనమహేభంబుమార్గ మనున
రించి నట్లు తడుక్తు లాలించి దృఢత,రంబుగ స్వవంశధర్మ మార్గస్థుఁ డగుచు.

స. వెండియు నారఘువుంగవుండు విసంజ్ఞయై పడి యున్నతల్లిని దుఃఖపీడితుండైన
తమ్మునిఁ జూచి యధర్మారంభంబునకు సుముఖుండు గాక ధర్మసహితం బగు
వాక్యంబున లక్ష్మణు నవలోకించి రఘువరా నీవు ధర్మైకనిష్ఠాచూషం బైన
మదీయాభిప్రాయం బెఱుంగక వుత్రవాత్సల్యంబున వగచుతిల్లిం గూడి దుఃఖం
చెద వీ దుఃఖంబు మచ్చిత్రంబు గలంచుచున్నయది పు రాకృతపుణ్యనిశేషం
బునం గలిగినభార్య యొక్కటి యయ్యును ననుకూల యై ధర్మంబును నభిమత
యై కామంబును సుపుత్ర యై యర్థంబును బతికిం జితగుర్చినతెఱంగున
సకలపురుషార్థమూలం బైన ధర్మం బొక్కటి యయ్యును స్వానుష్ఠానంబున
ధర్మార్థ కామఘంబులు సిద్ధింపం జేయు నిది మదీయచి త్రంబునం గల యర్థంబు
గావున నే కర్మంబునందు ధర్మార్థకామంబు లనన్నివిష్టంబు లగు నట్టికర్మం
బుపక్రమింప నర్హంబు గా దెల్లభంగుల నెద్దానివలన ధర్మంబు గలుగు
నట్టికర్మం బనష్ఠింప వలయు లోకంబునం గేవలార్థపరుం డగువాఁడు ద్వే
ష్యుం డగుఁ గేవలకామపరత్వం బప్రశస్తం బగు గురుండును వృద్ధుండును
స్వామియును జనకుండు నగు మహీరమణుండు కోపంబునం గాని ప్రసాదం

బునం గాని కామంబునం గాని సత్యప్రతిజ్ఞత్వరూపధర్మం బవలంబించి తత్పరి
పాలనంబుకొఱకు నేకార్యంబు నేయు మని నియోగించె నక్కార్యంబు
నన్యశంసవృత్తి యగువాఁ డెవ్వఁ డాచరింపకుండు నట్టియపాపుండ నగు
నేను వరదానహేతుక భరతాభిషేక మద్వివాసనరూపకం బైన పితృప్రతిజ్ఞను
యథోక్తక్రమంబున సర్వంబును గావింప కుండుటకు సమర్థుండఁ గాను
నాకును భరతునకును మహీరమణుండు నియోగంబునందు సమర్థుం డగు
నంతియే కాదు మజ్జనని యగు కౌసల్యకును భర్తయుఁ బరమగతియుఁ
గావున నిద్దేవియును మనయట్ల పతియాజ్ఞ ననుసరించి వర్తించు టది
పరమ ధర్మం బై యుండు నద్దేవి పుత్రవాత్సల్యంబున నన్ను విడువంజాలక నా
తోడ వసంబునకుం జనుదెంచెద నని తలంచి యున్నది ధర్మప్రవర్తకుండును
బూర్వరాజులకంటె సధికుండును స్వకులాచారధర్మసంస్థితుండు నగు మహీర
మణుండు జీవించి యుండ సహధర్మచారిణియైన యిమ్మహాదేవి పుత్రుండ నైన
నాతోడ సన్ధ్యయువతీచందంబున వసంబున కెవ్విధంబునం జనుదెంచుఁ బతి
హీన యగువనిత పుత్రునితోఁగూడఁ జనుదెంచు టది యుచితం బగుం
గాని సభర్తృక యైనయువతీ చనుదెంచుట యుచితంబు గా దదియునుం
గాక.

514

చ. అతివల కిందు నం దభిమఃశార్థకరుండు విభుండు తస్యనో
గతి నతియుక్తిచే గని యుక్తల్కషభక్తి సదా మనంబులో
నతఁడె గురుండు దైవ మఖిలార్థుఁ డంచుఁ దలంచుచు న్నము
న్నతమతిఁ గొల్చి యుండుట సఁనాతసధర్మము లాఁడువారికిన్.

515

క. కావున నీయను మగనిం, దా విడిచి యధర్మముగ వసంబున కిమ్మై
నావెంట రాఁ బొసంగదు, ధీవీలసితధర్మసరణి • తెలియదె నీకున్.

516

→ రాముండు కౌసల్య ననూనయించుట. ←

వ. అని పలికి గ్రమ్మట నమ్మహానుభావుం డమ్మ కిట్లనియె.

517

క. జననీ పదునాల్గుబ్రము, లనఁగాఁ బదునాల్గుదినము • లట్ల గడపి చ
య్యన వత్తు మరల వీటికి, బనివడి దీవించి నన్ను • బనుపు మడవికిన్.

518

వ. తల్లి యేను ధర్మవిరహితరాజ్యకారణంబున మహాదయం బగుయశంబును
దిరస్కరించుటకుం జాల జీవితం బల్పకాలం బగుచుండ సధర్మంబునకుం దలం
కక తుచ్ఛరాజ్యంబుఁ గోరుట తగవు గా దని యిట్లు జనయిత్రి ననూనయించి
పలికి శ్రోధశోకాకులుం డగుతమ్మునికి ధర్మరహస్యం బుపదేశించి పదంపడి
నిజజననికిం బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి వనప్రయాణోన్ముఖుం డై వెండియు మహా
వ్యధం జెంది గుందుచు మహానర్పంబుకరణి రోజుచు రోవవిష్కారి తేజుఁబడె

యున్న సౌమిత్రిం జూచి సౌహార్దవిశేషంబున నభిముఖుం డై ధైర్యంబునఁ జిం
తాదివికృతులు వదనంబునం దోఁపనీక మనంబున నడంచుచు నిట్లనియె, 519

—|| రామఁడు లక్ష్మణుని ననూనయించుట. ||—

చ. అనువహ ధైర్యముం గొని రాయంబున శోకము రోషము స్తనం
బునఁ జొరనీక యెంతయుఁ బ్రహేదము నొంది మహీశుపై జనిం
చిన పెనుకిన్న మాని యభిషేకవిచారము దక్కి సత్వరం
బుగ వనవాసయుక్తము ప్రభూతవివేకతఁ జేయు కార్యమున్. 520

తే. అస్తదీయాభిషేకార్థమందు నీకు, సముదితం బైనసంభారసంభ్రమంబు
తవిలి యిప్పుడు తన్ని వార్తనమునందుఁ, జెల్లుఁ గాక మనంబునఁ + జింతయేల.

ఆ. అనఘ మదభిషేచసార్థమం దేదేవి, మానసంబు చాల + మలఁగుచుండు
నట్టితల్లి హృదయమందుఁ బుట్టినశంక, వాయునట్లుగాఁగఁ + జేయు మయ్య.

క. ఆమగువ మనోగతశం, కామయదుఃఖం బొకింతఁకాలం బైనన్
దీమసమునఁ గనుఁగొనుటకు, నామదికిం దాల్చిలేదు + నయగుణశాలీ. 523

ప. వత్సా యేను జ్ఞానంబుచేతం గాని యజ్ఞానంబుచేతం గాని తల్లిదండ్రుల కించుక
యైన విప్రియం బాకానొకప్పు డైనఁ గావించుటకు నోడుదుఁ గావున. 524

తే. తల్లిదండ్రు లొకానొకతటి నొనర్చు
నప్రియ మొకింతయైన నే + నాడుకొనుట
యెన్నఁడేనియుఁ గలదె వేయేల వినుము
హృదయమున నైన నిలుపుట + యెఱుఁగఁ జాచ్చి. 525

క. సత్యుండు సత్యసంఘండు, సత్యపరాక్రముండు నైన + జనకుండు పరలో
కాత్యంతభయమువలనను, నిత్యము విలసిల్లుఁ గాక + నిర్గుతుఁ డగుచున్. 526

తే. అడవి కేఁ బోకయున్న నాయనకు సత్య
హాని యగు దాని నా కసఁత్యాగ మొదవవు
నవలఁ బతికి మనస్తాప + మశిశ యిల్లుఁ
బిదప నది నన్నుఁ జాలఁ దాపింపజేయు. 527

ప. కావున నేను సామ్రాజ్యంబునం దాస నేయక శీఘ్రంబున వనంబునకుం జని
యెద సపత్నీమాత యగుకై కేయి చీరాజినజటామండలధారిని వనంబునకుం
జనుచున్న న న్నవలోకించి పరమానందభరితాంతఃకరణ యగుచుఁ గుమా
రునిం బూజ్యరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేసి కృతకృత్యయగు మఱియు నే
జనంబుచేత నీబుద్ధి ప్రణీతయయి దీనియందు మనంబు సమాహితం బయ్యె
నాజనంబునకును దుఃఖంబు నేయనొల్ల నేను వనంబునకుం బోవకుండిన మ
జ్జనకునకు మనఃభేదంబు గలుగు నెవ్వని శిక్షింప దేశంబులచేత మనంబునకు

సౌగుణ్యంబు జాతంబయ్యె నట్టిజనకుని సంక్షేపింపజేయుటకుం జాల శీఘ్రం
బున వనంబునకుం జనియెద నని ప్రవాసంబునందు మనంబు గట్టిపఱచి కైకే
యీనిమిత్తశంకచేత నద్దేవియందు లక్ష్మణునకుఁ గ్రోధనివారణంబు నేయు
తలంపున నిట్లనియె. 528

→ రాముడు లక్ష్మణునికిఁ గైకమీఁదం గలకోపమును బోఁగొట్టుట. ←

క. చేవచ్చిన సిరి గ్రమ్మఱఁ, బోవుటయును ఘోరపీనఁభూమినివాసం
బావహిలుటయును దలఁపఁగ, దైవకృతము గాక యెరులఁతరమె కుమారా.

తే. అనఘ కైకభావంబు కృతాంతవిహిత

మైనయది యట్లు గానిచో • మాన కిట్లు

తీవరి యనివార్య మగుచు న•ద్దేవి బుద్ధి

పరఁగ మత్పీడయం దేల • పరిణమించు.

530

వ. మఱియు నద్దేవి భావవైపరీత్యంబు దైవకారణం బని పలికి తదీయసహజభావం
బెఱింగించుతలంపున నిట్లనియె. 531

తే. అమలగుణ నాకుఁ దల్లులాయం దొకింత

యైన వైషమ్య మెట్లు లే • దట్ల సంత

తంబు నాయందు సుతునందుఁ • దారతమ్య

మేమియును గైకకును లేమి • యెఱుంగ వొక్కొ.

532

ఆ. అట్టి నేను గైక • యభిషేచనము మాని, భూరిగహనమునకుఁ • బొమ్మటంచు
నశనిపాతకల్ప • మైనమాటాడుట, దైవకృత మటంచుఁ • దలఁతు జమ్మి. 533

ఉ. ఆవిధి గానిచో నరవరాత్మజ యింతకుమున్ను భూరిహ

ర్షావహచిత్తయై ప్రియము • లాడుచు నుండినయట్టితల్లి గో

త్రావరు మోలఁ దా నిపుడు • ప్రాకృతకాంతబలె మదర్థమం

దీవికసోక్తు లేల మది • నించుక గొంకక పల్కు జెప్పమా.

534

వ. మఱియు నద్దేవంబు భూతంబుల కనివార్యంబై యచింత్యప్రభావంబై యుండు

పూర్వస్థితవాత్సల్యావగమరూపంబునఁ గైకయందును స్వగతరాజ్యభ్రంశ
రూపంబున నాయందును విపర్యయంబు గలిగించెగాదె తత్స్వరూపంబు కార్య
భూతఫలంబులకంటె నొండు విధంబునఁ గానంబడ దట్టి దైవంబుతోడ నొ
డ్డారించుట కెవ్వండును సమర్థుండు గాఁడు లాభాలాభంబులును సుఖదుఃఖం
బులును భయక్రోధంబులును భవాభవంబులు నెయ్యది గలుగఁజేయు నదియె
దైవంబు విశామ్యత్రాదితపోధనులును జితేంద్రియులయ్యును దైవప్రసీదీతు
లగుచు నియమంబు విడిచి కామక్రోధానకులగుట యెల్లవారికిఁ దెల్లంబు గదా
యీలోకంబునం దారబ్ధకార్యంబుఁ గ్రమ్మఱించి యనంతల్పితం బగుకార్యం బా
కస్మిక్కంబుగాఁ బ్రపంచఁజేయు టదియె దైవకార్యం బని యెఱుంగవలయు

నిట్టి నిశ్చయుబుద్ధిచేత సంతరింద్రియంబు నిరోధించి చూచిన వ్యాహతం బైన మదీయాభిషేకంబునందుఁ బరితాపంబు వుట్టదు గావున నీ వుపదిష్టబుద్ధి యోగబలంబున సంతాపంబు దక్కి మద్బుద్ధి ననుసరించి యభిషేకాలంకారాదికర్తంబులం బృతిహరింపు మని పలికి వెండియుఁ గౌసల్యానందనుండు సుమిత్రానందనున కిట్లనియె.

535

తే. వినుము పట్టాభిషేకసంభృతములైన, కాంచనమయాఖలఘటోదకములచేత మహితతాపనయోగ్యకర్తంబునందు, మిగుల నాకు వ్రతస్నానం మగునిజంబు.

తే. అరయ రాజ్యార్థ మానీతమైనయట్టి, యీనలిల మేల మనచేతం నింపు మీఱ సుసహృతంబైనసలిలంబెఁయొనరనాకు, వెన వ్రతస్నానమిపుడు గావించుననఘ.

తే. నాకుఁ జూడఁ బ్రజాపాలనమునకంటె, నవ్వీసినవాన మధిరోదయంబు గాన ననఘ లక్ష్మీవివర్యయమందు నీవు, మది విషాదంబు విడువుము యమత దక్కి.

—|| లక్షణుఁడు రామునితో దైవంబు ప్రబలంబు గాదనట. ||—

వ. అదియెట్లనినఁ బ్రజాకృత్యాకృత్యవిచారక్షేత్ర రాహిత్యంబునను సంతతంబుఁ దపః ప్రవృత్తిసాధనత్వంబువలనను విశిష్టపితృవాక్యపరిపాలనవిశేష ప్రయోజనత్వంబువలనను రాజ్యపాలనంబుకంటె వనవాసంబు మహాభ్యుదయసాధనంబగు మఱియు మదభిషేచనవిష్ణుంబు కన్యిష్ఠమాతృయైన కైకేయివలన నయ్యెనని శంకింప వలవ దద్దేవి దైవాభిషన్నయై యనిష్టంబులువలికె దైవం బట్టి ప్రభావంబు గలది యనియెఱుంగుదువుగదా యని యిట్లు పెక్కుభంగులం బ్రబోధించిన రాముని వచనంబులువిని సుమిత్రానందనుండు శిరంబు వాంచి దుఃఖహర్షంబులు మనంబునం బెనంగొన నొక్కింతనే పూరకుండి పదంపడి రోషం బగ్గలంబైన బామలు ముడివడఁ బేటికాబిలస్థం బైన మహాసర్పంబునగిది రోజుచు నిజ పదనంబు కోపోద్దీప్తిశం బైనసింహముఖంబుకరణం జూపట్టఁ గన్నులం గెంజాయ రంజిల్లు మదోద్దండ వేదండశుండాదండంబునుం బోలె నిజభుజాదండంబు విదు ర్బుచుఁ గ్రోధాతిశయంబున శిరోధూననంబునయుచుఁ దీక్ష్ణ బాణంబులం బోని కటాక్షవీక్షణంబుల నిరీక్షించి దేవా పితృవచనపరిపాలనాకరణయాపధర్మ దోష ప్రసంగంబుచేసిన దండివచనంబు గావంపని రాముండు మనల నెట్లు రక్షించు నని జనంబునకుం బాడము శంక నపనయించు కోరికచేతను నీసంభ్రమం బేది యుదయించె నది భ్రాంతిమూలం బంతియెగాక యుక్తం బైన యది కాదు నినుబోటి యసంభ్రాంతిచిత్తుం డిట్లనం దగదు తనంతం దాను ముంగల నిలిచి యొక్కింతయైన నెడ్డయుం జేయుటకు సామర్థ్యంబు లేమింజేసి స్వాపేక్షి తార్థకరణంబునం బురుషాంతరంబు నపేక్షించుచుండునట్టి యశక్తంబును కృపణంబు నగుదైవంబు ప్రబలం బని పలికెదపు దైవంబు నిరా

కరించుటకు సమర్థుండు గాని ప్రాకృతునకుం గాక శౌండిరుం డగు భవాద్యుశ్చ
క్షత్రియశ్రేష్ఠునకుఁ గొనియాడం దగవు గాదని దైవాలంబనవాదంబు ప్రక్షే
పించి ధర్మదోషప్రసంగంబును బరిహరించుతలంపునఁ గ్రమ్మట నమృహను

→ లక్షణుండు రామునికిఁ గైకేయి దుర్బంత్రం బెఱింగించుట. ←

భావు నవలోకించి, జేవా పాపాత్ము లగుకై కేయాదశరథుల విషయంబునందుఁ
బాపిత్వాశంక నీకేల గలుగ దయ్యె వా రిరువురు నిక్కంబుగా నీకుఁ బాపం
బాచరింప సమకట్టి రట్టిపాపాత్ము లగు కై కేయాదశరథుల వాక్యాకరణంబు
నందు నీకు ధర్మహానిప్రసక్తి గలుగ నేరదు లోకంబునం గొందఱు
దోషమతు లయ్యును గపటధర్మాచరణాచంచలకంబుచేత స్వదోషంబునుం గప్పి
కొని యుందురు నీవు ధర్మైక శ్రవణస్వభావశాత్ర్యంబుచే భవదభిషేకరూప
ప్రయోజనంబుఁ బరిహరింప నుపక్రమించి యక్కై కేయాదశరథులు గావించి
న దురాలోచనం బిది యని యేల యెఱుంగ వైతి వది యెట్లనిన భర
తున కవశ్యంబు రాజ్యం బొసంగం దగినయది రాముండు జ్యేష్ఠుం డగుటను
దద్విషయం బైనయభిషేకకార్యం బారంభించెద నన్నడు నీవు పరిద్యయం
బడుగుము తద్వ్యాజంబున రాముని వనంబునకుం బనిచి భరతున కభిషేకంబుఁ
గావించెద నని యిట్లు కై కేయాదశరథులచేత సంకేతితం బైనకార్యం
బిది యట్లు గాదేని యద్దేవియేతాపత్నర్యంతంబు పరిద్యయంబేల యాచింప
కున్నయది యవ్వరద్యయం బయూచితంబైనను నీతిజ్ఞుండగు దశరథుండైన
నింతకుమున్నె పరిహరింప కేల యుపేక్షించి యున్నవాఁ డెల్ల భంగుల నిది పర
వ్యాజంబున భవత్సంపద నవహరింపం గోరి చేసినదుర్బంత్రం బగుటకు నంది
యంబు లేదని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

539

శా. శిష్టాచారము మాని రాజు సుగుణుఁ • జ్యేష్ఠుఁ వినజ్జించి తాఁ

గట్టుం డైనకనిష్ఠు నుర్వికి విభుంఁగాఁ జేయు లేధర్మని

ర్దిష్టం బైనవిధంబు దైవమని యే • దీనుండనై లోకవి

ద్విష్టం బైన తెఱంగు సైతమనె మహావీరోత్తములే మొత్తురే.

540

ప. మహాత్మా యేధర్మంబుచేత భవద్బుద్ధి రాజ్యపరిత్యాగవనగమనాంగీకారరూప
దైవ్యధంబు నొందె నేధర్మంబువలనఁ బితృవాక్యాకరణంబునందుఁ బ్రత్యవాయం
బగు నని మోహంబు నొందితి నట్టి ధర్మంబు నాకు ద్వేష్యంబై యున్నది
నీవు ప్రతీకారకర్మంబునందు శక్కుండ నయ్యును గై కేయీశవర్తియైన దశర
థునివాక్యం బధర్మిష్టం బలోకనిందితు బని ద్రోచిపుచ్చక యెత్తెఱంగున
సంగీకరించితి వభిషేకకార్యవిఘాతంబు వారలచేతఁ గల్పింపబువలనఁ గృతంబైన
దని యెఱింగి పరిహరింపనికారణంబున నాకు మిక్కిలి దుఃఖంబు వొడము
చున్నయది యిట్టి ధర్మాచరణంబు లోకవిరుద్ధంబు కామమన్యవరీతచిత్తులును

బిత్తప్రవాదశత్రువులు నగు కైకేయాదశరథులశాసనంబు మనంబునందైన
సంస్కరింపం దగినయదియె యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 541

క. అనఘా వారలయభిషే, చనవిఘటనబుద్ధి దైవసంకల్పము యం
చని పలికెద వత్సనను, ననవరత ముపేక్షణీయః మనుచుఁ దలఁచెదన్. 542

క. విను మనమర్థుఁడు దైవం, బనుకొను సంభావితాత్ముఁ ఁ లగువీరులు ద్రో
చి నడుతురుగాక దైవం, బని దానిప్రశంసనేయఁరతిధీయుక్తిన్. 543

క. ధర నెవ్వఁడు పౌరుషమునఁ, దఱిఁ గని దైవమును గడవఁ దత్సం డగు న
వూరుఁడుం డాదైవముచేఁ, గరము నిరోధింపఁ బడఁడుఁ కాకుత్స్థవరా. 544

క. దైవబల మెక్కుడో నృప, భావితుఁ డగుశూరపరునిఁపౌరుషమె ఘనం
బో వీక్షింపుము ధీవర, దైవపురుషశక్తితారతమ్యము దెలియున్. 545

క. ఏదైవముచే నిప్పుడు, నీదగు సిరి పరులయందుఁ నెఱవఁబడియె నేఁ
డాదైవమును మదీయబ, తాదార్యాభిహతమునుగఁ నరయుదు రాహుల్. 546

వ. దేవా యే సతిక్రాంతాంకుశవ్యాపారంబై విశ్వంఖలవృత్తి సభిముఖంబుగాఁ
జనుడెంచు మదబలోత్కటవేదండంబునుం బోలె దైవంబును జారువంబునఁ
గ్రమ్మఱించెద నదియునుంగాక. 547

—|| లక్ష్మణుఁడు తాను రాజ్యమును రామునికి లోఁబఱతు ననట. ||—

మ. అనుమానం బొకయింత లేక రఘువంశ్యా నీదురాజ్యాభిషే
చనవిఘ్నం బొనరింపఁబూని పటుదోస్తత్వంబుతో లోకపా
లనికాయం బరుదెంచెనేని పటుభల్లవ్రాతఘాతంబునక
దునుమం జాలుదు నట్టినాకు నరనాఁథుం డెంత చింతింపఁగన్. 548

క. రవికులవరి నిన్నిప్పుడు, వివాసితునిఁ జేసినట్టివిమతులు గరిమం
దవిలి పదునాలుగబ్దము, లవిరళగతి నడవి నుండుఁన ట్లానరింతున్. 549

క. జనవిభునకుఁ కైకేయికి, ననయవిధి స్మరతరాజ్యమందు మదిం బు
ట్టినదుర్భరాశ నన్న, ధ్వునబాహుబలానిచేతఁ ఁ ఖండింతు నొగిన్. 550

వ. మహాత్మా మదీయంబైనమహోగ్ర పౌరుషంబు విరుద్ధజనులకు దుఃఖంబుకొఱకు
నెట్లగు నట్లు దైవబలంబు సుఖంబుకొఱకుఁ గానేరదని యెఱుంగు మని పలికి
వెండియు లక్ష్మణుం డొకానొకప్పుడైన భరతునకు రాజ్యంబు లేమిఁ దెల్లం
బుగా బోధించుతలంపున నిట్లనియె. 551

తే. అనఘ చిరకాల మీపు రాజ్యంబుఁ జేసి
వనమునకుఁ బోవుచుండ నవ్వల భవత్పు
తులె ప్రజాపాల్య మొనరింపఁగలరు గాని
భరతునకు లేదు స్వాకంత్వఁ మరసి చూడ.

వ. అని పలికి స్వోక్తవనవాసం బశేషజనసమృతం బని యిట్లనియె. 553

తే. వినుము సుతవత్ప్రజానుపాలననిమిత్తమవనిభారంబు సుతులయందమర నునిచి
యవ్వల సరణ్యమున కేగుటర్హ మనుచు, వేదవిదులు వచించిరి • గాడె తొల్లి.

వ. మఱియు దశరథుం డిట్లు చలచిత్తుం డగుచుంటను రాజ్యవిభ్రమశంకచేత నీవు
రాజ్యం బంగీకరింపవేని భవదీయరాజ్యంబును నేను జెలియలికట్ట సాగరం
బునుం బోలె రక్షించెద నట్లు నేయనె తినేని వీరలోకసుఖంబు నాకుఁ గలుగ
కుండుం గాక యని నిక్కంబుగా నీతోడ శివధంబుఁ జేసెద మంగళద్రవ్యయు
క్తంబు లగు జలంబులచేత నభిషిక్తుండ వగు మయ్యభిషేకకర్తంబునందు
వ్యాస క్తచిత్తుండ వగు మే నొక్కరుండ నకలమహీపాలుర నివారించుటకుం
జాలుదు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 555

తే. అసఘ మద్భాహువులు చాప • మసియు శరము

లరయ నివి యలంకారంబుఁకొఱకుఁగావు

యతులపరిపంథిదురభిమానాపనోద

నార్థ మని చిత్తమునఁ జూడు • మనుదినంబు. 556

వ. మఱియు నెవ్వండు నాకు మిక్కిలి శత్రుండని పక్షులచేత సమృతం డగు
నట్టివానియునికి సహింపం జాల. 557

తే. వాసవుం డల్కమెయినెత్తి • పచ్చెనేని, వాఁడి గలఖడ్గధారచేఁ • బోడిమి సెడ
నిగ్రహించెద నట్టినే • సుగ్రథంగి, దుచ్చునన్యని సరకుఁగొందునె మహాత్మ.

క. నిరుపమసుగుణాకర మత్కరోల్లనచ్చుండఖడ్గఃఖండితకరిరా

ణ్ణరహరిశిరములచే ధర, కరము గహనమట్లగమ్యకరమై యుండున్. 558

వ. మఱియు మదీయఖడ్గధారావినిపాతితంబు లై నమ త్రశుండాంబులు తీవ్రవ్రణ
సంజాతర క్తధారాన్నపితంబులై విద్యుత్సమన్వితంబు లగుమేఘంబులకరణి
గైరికాదిధాతుమండితంబు లై నపర్వతంబులపొలిక ధరణిపయిం బడియెడుఁ గాక
బద్ధగోధాంగుళిత్రాణుండనై శిరాసనంబు కేలందాల్చి పురుషనుధ్యంబున
నిలిచియుండఁ జారుషంబు ప్రకటించి నన్నుఁ జేజీచూడంజాలువాడు గలఁడె
యిట్లు సంరంభవిజృంభితండ్లనై పెక్కండ్ర నొక్కబాణంబునను జెక్కుబాణం
బుల నొక్కనింగాఁ గుదులు గ్రుచ్చినట్లు విచిత్రపిహారంబున రణక్రీడనలుపు
నప్పుడు మదీయదివ్యాస్త్రప్రభావంబు మీరె చిత్తగించెదరు మద్దివ్యాస్త్ర
ప్రభావంబు దశరథున కప్రభుత్వంబును నీకుఁ బ్రభుత్వంబును గావించుటకు
సమర్థం బైనదని యెఱుంగు మిప్పుడు మదీయబాహువులు చందనపంకంబున
కును కేయారధారణంబునకును ధనత్యాగంబునకును సుహృత్పాలనంబున
కును యోగ్యంబులైన నవి యన్నియుఁ బరిత్యజించి భవదభిషేచనకర్తవిఘ్న
తంబుఁ గావించినట్టి దురాత్ముల వధంబునందుఁ బ్రవృత్తంబులు గాఁగలవు

తమ్ముండ నైననాకు నీకు హితంబు నేయుటకంటె నొండుకార్యంబు లేదు
గావున గింకరుండనైన నావచనం బంగీకరించి కార్యంబు నడుపు తెఱం గాన
తీమ్మని ప్రార్థించుచున్న లక్ష్మణుం జూచి తదీయనేత్రగళదస్రబిందుసందో
హంబు కొనగోట మీటుచుఁ బితృవచనవ్యవస్థితుండై యావజ్జీవవర్యంతం
బును వాక్యకరణంబును బ్రత్యబ్జంబు భూరిభోజనంబును గయయందుఁ బిండదా
నంబు నిమ్మూటిచేతఁ బుత్రత్వంబు ప్రాపించుఁ గావున నెల్లభంగుల వనంబునకుం
జనియెదనీవంగీకరింపవలయు నని ధర్మ సంహితంబుగా బోధించుచున్న రామునిం
గని బాష్పధారాపూరితలోచనయై కౌసల్య యిట్లనియె. 560

సీ. ఎవ్వఁడు ధర్మాత్మఁడెవ్వఁ డదృష్టదుఃఖుఁడు సర్వభూతప్రియుఁడు మహాత్మ్యఁ
డెవ్వఁడు దశరథోర్వీశునివలన నాయందు జన్మించె సమంచితముగ
నెవ్వనిదాసులు • భృత్యులు మృష్టాన్న మారగింతురు నిత్య • మట్టినీవు
భీకరవనములో • నాకలంబులు దిసి యేరీతి నుండెన • విట్లు రాముఁ

ఆ. డడవి కేగె ననగ • నాలించి విభుని నె, వ్వాఁడు విశ్వసించు•వసుధ సుగుణ
వసధి వై ననీవు • వనమున కరుగ నే, మందు దైవ మింత • యధిక మగునె.

సీ. అనఘాత్మ భవదదర్శనమార్మోత్థిత మై దేహజాతశోకానలంబు
గాఢవిలాపదుఃఖసమిత్సమన్విత మగుచు సమ్యగళిం దస్రస్మృతము
చే వేల్వొబడి మహా•చింతోష్ణధూమంబు వఱల నూర్పుల సమా•వర్తనమునఁ
గడువృద్ధి బొంది మఁద్రాత్రంబునేర్చుచు నతులదావాగ్ని హి•మాత్యయమున
తే, నెండుపొదను దహించిన • ట్లివు నడవి

కరుగ నన్నుఁ దపింపఁ జేయదె గడంగి

కుట్ట నెడఁబాయఁ జాలని • గోవువగిది

నేను నీవెంట వచ్చెద • నిభుడు వనికి.

562

క. అని యీగతి విలపించుచు, మనమున సంతాపవహ్ని • మల్లడిగొనఁగాఁ
దనతోడ మాటలాడెడు, జననికీ నిట్లనియె రామ•చంద్రుఁడు సూక్తిన్. 563

→ రాముఁడు కౌసల్యనుఁ దాను వనమునకుఁ బోవుటకు సమ్మతిపఱచుట. ←

మ. జననీ యే నలదావనీమ కిరుగఁ • ట్లునేతి కై కేయి చే
సినపాపంబునకుం గృశించు మఱి నీ•చే నివ్వ డీరీతిఁ జ
య్యనఁ దా వీడ్వడెనేని ఘోరతరదుఃఖార్తి మదిం గుంది యా
యన జీవింపఁడు గాన నీ కతనిఁ బా•యం బోల దీవట్టునన్. 564

క. రమణులకుఁ బరిపరిత్యా, గము కేవలఘోరపాప•కారణ మగుటఁ
సముదితగుణుఁ డగుపతి నో, రమణీయగుణాఢ్య విడువ•రాదిట నీకున్, 565

మ. జననాథోత్తముఁ డెంతకాల మిల్లపై • సప్రాణుడై యుండు నీ
వనుమానింపక యంతకాలము సముద్యద్యక్తియోగంబుచే

- తను శుశూప్తి యొనర్ప బోలు నిదియుక్తం బీవు నే నెప్పు డా
యనవాక్యం బొనరింప బోలుఁ బతియుఁ • ట్టేధీశుఁడుం గావునన్. 566
- వ. అని బహుప్రకారంబుల బోధించి యద్దేవి నెట్టకేలకు నొడంబటిచి పితృవచన
ప్రకారంబునఁ బదునాల్గునంపత్సరంబులు వనవానంబుఁ గావించి వచ్చి భవ
దీయసాదారవిందంబులు గొలుచుండువాఁడ నని పలికిన నద్దేవి వెండియుఁ
గుమారుని వనవానంబు దలంచి కనుంగొనల నశ్రుకణంబు లొలుక నక్కుమార
వరు నవలోకించి యిట్లనియె. 567
- చ. జనకునిమాటఁ గైకొని వెంస నిర్వహించున కీవు పోయిన
స్వీనుము నపత్నులం గనుచు • నే నరిగా మనియుండఁ జాలఁ జ
య్యన విహించునం బొడమిఁనట్టి మృగిం బలె నన్ను వెంటఁ దో
డ్కొని చను మేగుదెంచెద సఁకుంతితభంగి నరణ్యసీమకున్. 568
- వ. అని పలికి రోదనంబుఁ జేసిన తల్లిం జూచి తానును దుఃఖాక్రాంతచిత్తుం
డగుచు ధైర్యధుర్యండు గావున నొక్కింత యుపశమించుకొని గ్రమ్మజ నయ్యు
దిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 569
- చ. పతియె మృగాక్షికి నిర్విభుఁడు • బంధుఁడు దైవత మట్లు గావున
క్షీతిపతి నీకు నా కెపుడుఁ • గేవలపూజ్యుఁడ మృహత్తుఁడ
ద్యుతకరుణాకరుండు నినుఁ • బ్రోవక నేటి కుపేక్ష సేయు న
మృతి నిటు చింతవీడి గుణమండన గేహమునందె యుండుమా. 570
- క. ఏ నడవి కరుగ భూపతి, దా నెంతయు దుఃఖశోకః తాపముచేతఁ
మ్రానుపడి యుండుఁ గావున, నీనేర్చున నమృహత్తు • నెగ లుడుపఁ దగున్.
- వ. అదియునుంగాక. 572
- క. పరమాత్తమయై యేనతి, నెటిగల్గి ప్రశోపవాసఁనిరత యగుచుఁ దా
వరుని భజియింప దానతి, నిరయపదంబునకుఁ బోవు • నిక్కము జననీ. 573
- క. ధాత్రీసురసురపూజలు, పాత్రమెఱిగి నేయకున్నఁ • బతిశుశూప్తి
మాత్రమున నాధ్వ కెంతయుఁ, జిత్రంబుగ స్వర్పదవి • చేకుఱుఁ దల్లీ. 574
- క. జననీ యేయుత్తమనతి, తననాథుని ధర్మసరణిఁ • దప్పక యెపుడు
ఘనభక్తిఁ గొలుచు నాయమ, యనిమిషలోకై కసౌఖ్యమందుచుఁ జెలఁగున్.
- వ. వగ పెంత తనకుఁ గలిగిన, మగువకుఁ బలిసేవ శ్రుతిసమంచితధర్మం
బగుఁ గాన దీనిఁ గనుఁగొని, మగనిఁ గొలుచుచుండు మెపుడుఁమాన్యచరిత్రా.
- వ. అని పలికి భర్తృశుశ్రూవయందు యద్దేవిచిత్తంబు గీలుకొల్పి వెండియు
నిట్లనియె. 577
- క. భరతుండు ధర్మరతుండును, గరుణ గలుగువాఁడు గానఁ • కైకను నినుఁ దా
సరిగాఁగఁ జూచు నారఘు, వరు నన్నుంబోలఁ జూడు • వాత్సల్యమునన్. 578

- చ. అనుపమశాంతిహోమములయందు ఘృతాహుతిచేత వేల్పులఁ
వినుతధనంబులం బుడమివేల్పులఁ దృప్తులఁగాఁగఁ జేయుచుక
జనపతిరక్షణంబునకుఁ • జాలి మదాగమనంబుఁ గోరుచుక
మనుకొని కాల మొక్కగతిఁ • బుచ్చుచు నుండుము పోయి వచ్చెదన్. 579
- న. ఏను గ్రమ్మఱఁ బురంబునకుం జనుదెంచునందాక మహీరమణుండు సప్రాణుడై
యుండెనేని సకలాభీష్టఫలంబులువడయంగలదాన వనివలికిననత్తలోదరిశోకాయ
త్తం బగుచిత్తంబున బాష్పపర్యాకు లేక్షణయై వెండియు నక్కుమారునకేట్లనియె.
తే. వినుతగుణశీల విను నీకుఁ విపినగమన, మందుఁ బుట్టిన బుద్ధి నాఁవత్తయైన
నిలువరింపంగ లేనైతి • నేర్పు లేల, కాలము మరత్యయం బొత • ఘుచున కైన.
వ. పుత్ర యేకాగ్రచిత్తుండైన నీవు చనుము నీ కెల్లప్పుడు భద్రంబు గలుగుం
గాక నీవు కృతార్థుండవై చరిత్రవ్రతుండవై పితృణముక్తుండవై వనంబున నుండి
గ్రమ్మఱఁ జనుదెంచినప్పుడు నిన్ను విలోకించి యేను గతకేశనై సుఖంబుఁ
బ్రాపించెద నని పలికి వెండియు. 582
- తే. దేనిప్రేరణచేతను • బూని నాదు, వాక్యమును ద్రోచిపుచ్చి యిబ్బంగి నీవు
విపినమున కేగఁదలఁచెదఁ వివిధమహిమము, దుర్విభావంబు నేరికిఁ సుర్వీయందు.
క. తనయా వనమునకిప్పుడు, చనుము కుశలి వగుచు మరలఁ • జనుదెంచి ముదం
బునఁ జారుసామసూక్తుల, ఘనమతి నను హృష్టచిత్తఁగాఁ జేయు మొగిన్.
- కావ్య రామనికై బ్రాధానికస్వప్రయనంబుఁ గావించుట. —
- వ. వత్సా నీవు వనవానవ్రతంబు పరిసమాప్తి నొందించి జటామండలధారివై
చతుర్దశవర్షాంతంబున మరలి మత్సమీపంబునకుం జనుదెంచి నన్ను దేర్చునట్టి
కాలం బిదియ కారాదా యని తలంచెద నని పలికి దుఃఖం బడంచుకొని నిర్మల
జలంబు లుపస్పృశించి శుచియై ప్రాప్తానికంబగు స్వప్రయనం బొసంగ నుపక్ర
మించి శ్రీరామును ద్వేశించి. 585
- క. అతులితముగ నియమముచే, ధృతిచే నీచేత మిగుల • నేధర్మము పా
లితమయ్యె నట్టిధర్మము, సతతము నినుఁ బ్రోచు నడవి • నిశ్యచిచారా. 586
- వ. అదియుం గాక చైత్యాయతనంబులందు నిత్యంబు నీచేత నెవ్వారు వందితు
లగుదు రట్టిదేవతలు మహామునులం గూడి నిన్ను రక్షింతురుగాక మహాత్ము
డగువిశ్వామిత్రుండు తొల్లి నీకొసంగిన దివ్యాత్ముంబులు నీకు జయప్రదంబు
లగుం గాక పితృమాతృశుశ్రామానశ్యంబులచేత రక్షితుండవై బలాయురారో
గ్యంబులు గలిగి వర్ధిల్లెదవు గాక మఱియు సమిత్కృతపవిత్రవేదికాయతనస్థం
డిలంబులును శైలవృక్షంబులును హస్తశిఖంబు లగు శాఖావృక్షంబులును
ప్రదంబులును నిన్ను నిరంతరంబు రక్షించుం గాక పతంగపన్నగసింహం
బులు నీకు శుభంబు లొసంగుం గాక సాధ్యులును నాశ్వినీయులును వాయు

వులును ధాతయు విధాతయు సూర్యుండును లోకపాలకులును మహర్షిగణంబులం గూడి సుఖప్రదులై రక్షింతురు గాక భగవంతుండగు స్కందుండును సోమండును బృహస్పతియు సప్తర్షులును నారదుండును సర్వకాలంబు నీకు మంగళం బొసంగుచుండుదురు స్మృతియును ధృతియును ధర్మంబును సముద్రంబులును నదులును భూమ్యంతరిక్షదివంబులును దిక్కులును ఋతుసంవత్సరమాసపక్షంబులును సహోరాత్రంబులును గ్రహనక్షత్రంబులును సంధ్యలును గళాకాష్ఠాముహూర్తాదికాలంబులును నిత్యంబును మునివేషధరుండవై వనంబునం దిగుగు నీకు సకలమంగళప్రదములై వెలయుం గాక మఱియు భూశిస్తేతపిశాచబ్రహ్మరాక్షస రక్షోయక్షస్సవంగ వృశ్చికదంశమశక సరీసృపకీట సింహశరభశౌద్దాలగజగవయవరాహ భల్లూక మహిషాదిప్రసరత్యభయంబువలన సర్వదేవత లేమఱక నిన్ను రక్షింతురుగాక యింద్రాదిదిక్పాలరు దండకారణ్యనివాసి వైననీకు సర్వోపద్రవ నివారణంబు నేయుచుండుదురుగాక మార్గంబులు కందమూలమధుసంపన్నంబులై యుండు గాక మునిముఖచ్యుతంబు లగు మంత్రంబులును నగ్నియును మారుతంబును హోమధూమంబులును సువస్పర్శకాలంబున నిన్ను రక్షింతురుగాక శిరంబు దివంబును శ్రోత్రంబులు దిక్కులును ముఖంబు నింద్రాగ్నులును నేత్రంబులు సూర్యుండును మనంబు చంద్రుండును బ్రాణంబులు వాయువు నాభి సంతరిక్షంబును శాడంబులు భూమియు రక్షిండు గాక యని యీదృశంబులగు మంగళవాక్యంబుల స్వస్తివచనపూర్వకంబుగా నంగరక్షణ గావించి గంధపుష్పాక్షతంబులచేత దేవగణంబులం బూజించి రామునకు మంగళాభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధికొఱకు ఘృతంబును బుష్పంబులును శ్వేతసర్పపంబులు సమిత్తులు గల్పోక్తప్రకారంబున బ్రాస్తాణునిచేత నగ్నియందు హోమంబు నేయించి మఱియు నారామునకు మంగళంబుకొఱకు స్వస్తియనక్రియ లాచరించి యవ్యప్రముఖ్యునకు గోభూహిరశ్వాదిదానంబు లొసంగి వెండియు నీతావల్లభు నుద్దేశించి యిట్లనియె.

587

సీ. పుత్రనాశనమందు • నింద్రున కమరసమాజ మిచ్చిన జయమంగళంబు
సమృతంబుఁ దేబోవునహికులారికి వినతాంగన యిచ్చినమంగళంబు
సమృతంబు వడయు నాఁడదితి దైత్యుల గెల్వ మఘవున కిచ్చినమంగళంబు
బలిఁ గట్ట నరుగునాఁ డలవానున కింద్రమాత యిచ్చిన శుభమంగళంబు

తే. నీకె యగుఁ గాక యని రఘునేతిశిరము

నందు మంత్రాక్షతలు నిడి • చందనంబు

నలఁది సుశిల్యకరణి దివ్యౌషధయును

గుళికఁ గావించి ముంజేతఁ • గూర్చి కట్టె.

588

వ. ఇట్లు రక్షాబంధనంబుఁ గావించి దాని వీర్యవంతంబు లగుమంత్రంబులచేత
సభిమంత్రించి చుబుకంబు పుణికి శిరంబు మూర్కొని చెక్కిలి ముద్దుగొని
గద్గదస్వరంబున ని ట్లనియె. 589

సీ. అనఘాత్మ పోయి రంపుడవికి సుఖ నై యరోగుండ నై యందుఁచూఢి మెఱయ
సమయంబుఁ దీర్చి ప్రసన్నాననుండ నై మరలఁ బురంబున * కరుగుదెంచి
యవనిజఁ గూడి పట్టాభిషిక్తుండ నై యతులితవజ్రసింహాసనమునఁ నినిన్నఁ
బూర్వాద్రిపైఁ బొల్పుఁపూర్ణ చంద్రనిమాడ్కిఁ జెలఁగుచుఁ బ్రజల రక్షించు
తే. గన్ను లారంగఁ జూచెదఁ * గాక యనుచు
నడవి వర్తించునిన్ను శివాదిసురులు
సమరమునులును నీకు దీర్ఘాయు వొనఁగి
కాచి రక్షించుచుందురుఁగాక వత్స. 590

→|| రాముఁడు స్వగృహంబున కరుగుట. ||←

వ. అని పలికి స్వస్థయనంబుఁ బ్రయోగించి రక్షార్థంబు ప్రదక్షిణంబు చేసి కొడు
కుం గాఁగిలించుకొని పోయి రమ్మని పంచిన నారఘువుంగవుండు తల్లి పాదంబు
లకుఁ బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగా సారెసారెకు నమస్కారంబుఁ గావించి దీవెనలఁ
జెంది తదీయమందిరంబు వెలువడి నిజ దేవప్రభావలసమలంకృతరాజ
మార్గం డగుచుఁ బూర్వభాషిత్యప్రియవాదిత్వప్రభృత్యుక్తవిశిష్టగుణత్వం
బున జనంబులచిత్తంబుల నిర్మధించుచు సంపృప్తజనార్కర్ణంబును గార్తవ్యర
విభూషితంబు సగుప్తగృహంబునకుం జని యందుఁ బట్టాభిషేకవిఘ్నతాదికం
బెఱుంగని దగుటవలన నాయావరాజ్యాభిషేచనంబు మనంబున నిడికొని దేవ
పూజాదికంబు నిర్వర్తించి యభిషేక్తభర్తృవిషయంబునందుఁ బట్టభార్యల
చేతఁ జేయం దగినపాదార్చనాదినమాచారం బెఱింగిన దగుటం జేసి
సాక్షాతగంధపుష్పపాత్రహస్త యై యభిషేక్తరాజసాధారణలక్షణపాండురచ్ఛత్ర
చామరపురస్కృతభద్రాసనాదికంబు లెఱింగినది గావున నుక్తలక్షణవిశి
ష్టం డై వల్లభుం డెప్పుడు వచ్చునో యని తదాగమనంబుఁ బ్రతీక్షించు చున్న
సీతకడకుం జని యద్దేవి కెవ్వధంబున నేతాదృశవిప్రియం బెఱింగింతు నని
ప్రీడానప్రవదనుం డై యుండె నప్పుడు. 591

తే. విభవీముఖమునఁగనపట్టుఁవిన్నదనము, జిత్రమునఁగూరియుండినఁచింతఁజూచి
యొకవిధంబునఁజూపట్టుఁచున్నదనుచు, గాంతచింతాకులితసర్వకరణయయ్యె.

→|| సీత రామునిముఖంబున గల దుఃఖమునకుఁ గారణం బడుగుట. ||←

చ. అతివలెఱుంగుఁ జూచి హృదయంబునఁ దాలిమి నిల్పలేక దా
సతిశయదుఃఖవేగమున * నశ్రులు రాలృఁ దొడంగె నప్పు డా
పతికడఁ దోచులజ్జయు విపన్నతయుం బరికించి మేదినీ

- సుత కడు నివ్వెఱ న్దునిఁగి • శోకముతో నిజభర్త కి ట్లనున్. 593
- తే. దేవ నేఁడు బృహస్పతిఁ దేవతాక, మైనపుష్పమి నీదురాఁజ్యాభిషేక
మునకుఁ దఱియని విప్రోత్తములు వచించి, రది నిరర్థక మేభంగిఁనయ్యెఁజెపుమ.
క. జలఘననన్నిభము శత, శలాకికాయుతము పూర్ణఁచంద్రసదృశ ము
జ్జ్వల మగుశ్వేతచ్ఛత్రము, నులలిత మగుశిరముమీఁద • శోభిల దేలా. 595
- తే. నవనరోరుహపత్రాభానయన మైన, నీదువదనంబు మణిదండఁనిర్మితాచ్ఛ
చంద్రహాసప్రతికాకఁచామరముల, చేతరంజింపఁ బడ దేల • చెపుము నాకు.
తే. నిఖిలమంగళహార్యవినివ్వనములు, నూతనమాగధపాతకఁస్తుతిరవములు
నకలభాసురస్వప్తివాఁచననినాద, మిపుడు వినఁబడ వేల ప్రాణేశ చెపుమ. 597
- తే. వేదవేదాంగవిదు లైన • విప్రవర్యు, లధిప మూర్ధాభిషిక్తుఁడ • వైననీదు
శిరమునందుఁదీర్ఘాంబుమిఁ శ్రితమనోజ్ఞ, దధియుఁడ్రంబు నిడరేల • తపన తేజ.
క. పరివన్దుఖ్యులు మంత్రులు, పరమర్షులు జానపదులు • పౌరులు భృత్యుల్
పరమానందంబున నీ, పిఱుందదెస రా ర దేల • ప్రియ మలరారన్. 599
- తే. ముఖ్యములు వేగసంపన్నములు మనోజ్ఞ
కాంచనవిచిత్రభాండయుఁక్తంబు లైన
భూరిహయములఁ బూన్చినపుష్కరభము
భాను తేజ సీమ్రాలఁ జూపట్టదేల. 600
- తే. నీలమేఘనిభప్రభానిరుపమాన, కునుమపూజితసుందరఁకుంజరంబు
పృథుపరిష్కారరేఖాగఁభీర మగుచు, దేవ సీమ్రాల రా దేలఁ తెలియఁ జెపుమ.
క. హరిహయసన్నిభవిక్రమ, సురుచిరమణివజ్రచిత్రఁసుందరచామీ
కరభద్రాసనముఁ బుర, స్కరించుకొని రా వదేల • నముచితభంగిన్. 602
- చ. సలలితచంద్రబింబసదృశం బగునీవదనం బదేలఁ
చెలువము దిక్కి నేఁడు పెనుఁచింత వివర్ణత నొంది యున్న దు
ల్లలదురురాజలక్షణవిలాసము లేమియుఁ గానరావు నా
కలవడఁ దెల్పు మింతయు మహాపురుషా యనుమాన మేటికిన్. 603
- చ. అని విలపించు చున్నప్రియుఁరాలికి నాత్మవివాసనంబుఁ దా
మును వినిపించినం బిదప • మోసము వచ్చు నటంచు బెద్దయు
స్థనగుణకీర్తనంబున మఁనంబు దిరంబుగఁ జేయ రాఘవుం
డనియె మహిజతోడ ముదిఁతాత్మఁడుపోలె నయంబుఁ దెల్పుచున్. 604
- రాముఁడు సీతకు దశరథనిదేశంబుఁ దెల్పుట. —
- చ. సరసిజనేత్ర తొల్లి నృపఁచంద్రుఁడు కైకకు మెచ్చి వేడ్కతో
వరములు రెం డొసంగె విభావంబున నాయమ నాటనుండి దా
మఱచియు నిష్ఠ తెల్విగని • మానవనాథునియొద్ద నెంతయు

- స్ఫరతున కుర్వి రాజ్యమును • నాకుఁ బ్రవాసముఁ గోఁడఁ గోరినన్. 605
- చ. జనపతి సత్యవాదియును • సత్యవిచారుఁడు గాన మున్ను నా
 ననుమతిఁ జేసి వేడ్కమెయి • నాడినవాక్యముఁ దప్పలేక నె
 మ్మనమునఁ గైకపుత్రునకు • మానవరాజ్యము నీఁ దలంచి న
 న్వనమున నుండు పొమ్మనె నావారణలీలఁ జతుర్దశాబ్దముల్. 606

→ రాముఁడు సీతకు బుధులు గఱపుట. ←

వ. సీచేత సనుజ్ఞాతుండ నై కాదె వనంబునకుం బోవువాడ నై నిన్నుం బాడ
 వచ్చితి మఱియు భరతునిసమీపంబునం దేను సీచేత నొకానొకప్పుడైన
 శ్లాఘనీయుండఁ గాను సమృద్ధియుక్తు లగుపురుషులు పరస్తవంబు సహింపం
 జాలరు గావున మద్గుణంబులు భరతునిమోలఁ గధ్యంబులు గావు సర్వ
 ప్రకారంబుల నతనిసమీపంబున ననుకూలత్వంబున వర్తించు టిది యో
 గ్యంబునీవు బంధుసాధారణ్యంబున భరణీయవుగాని భర్తవ్యవుగావు సనాతనం
 బగురాజ్యంబు తండ్రిచేత నతనికి దత్తం బయ్యెఁ గావున నతండు సరపతి
 యగుటం జేసి సీచేత విశేషించి ప్రసాద్యుండై యుండుఁ బితృవచనప్రకారం
 బున నేను వనంబునకుం జనియెద నావచ్చునందాఁక ప్రతీపవాసంబులు నలు
 వుచుఁ గాలంబు దప్పకుండ దేవతాసపర్యలు గావించుచు నిత్యంబుఁ గౌన
 ల్యాదశరథులకు నమస్కరించుచు విశేషించి మజ్జనని యగుకౌసల్య శోకనం
 తాపకర్షిత గాకుండ నన్నాంబు సేయుచు స్నేహప్రణయపాలనంబుల నాకుఁ
 దల్లు లందఱు నొక్కరూపు గావున నద్దేవుల కందఱకు వందనంబు లాచ
 రించుచు మఱియు నాకుఁ బ్రాణతుల్యులును భ్రాతృలును బుత్రనములు నగు
 భరతశత్రుఘ్నులయెడ వాత్సల్యంబు నెఱపుచు విశేషించి భరతుండు
 దేశకులంబులకు రాజు గావున నతనికి విప్రియంబుఁ గావింపక ప్రియవా
 దిని వై యుండు మచుకూలవృత్తిచేత నాలస్యత్యాగాదులచేత నవసీపతు
 లారాధితు లై ప్రసన్ను లగుదురు తద్విప్ర్యయంబునందుఁ గుపితు లగు
 దురు గుణంబు లేనియెడఁ బుత్రుల నైనఁ బరిత్యజింతురు గుణంబు గలచోట
 సన్మృత నైనం బరిగ్రహింతు రట్లు గావున నీ వీయర్థంబు మనంబున నిడికొని
 ధర్మంబు దప్ప కుండ భరతుని కనువర్తించివై సత్యవ్రతపరాయణుడై యొక్కని
 కైన సప్రియం బొనరింపక ధర్మైకనిష్ఠుడై కాలంబుఁ గడపుచు మదాగమ
 నంబుఁ బ్రతీక్షించుచుఁ గౌసల్యయొద్ద నుండు మేను వనంబునకుం బోయి
 వచ్చెద.

607

- క. అని యీవిధమునఁ బతి వ్యక్తినిఁ బ్రణయమువలనఁ గోపఁగించినయలు లా
 వనజాతనేత్ర నిజనాథునిఁ గనుఁగొని పలికె మరల • దుఃఖము గడురన్. 608

→ సీత రామునితోఁ దానును వెంటనే పత్తు ననుట. ←

తే. అనఘ యేమి వచ్చిచెద • వలతిమాట, లఖలధర్మ పారంగతు • లై నమీరె
తగవువిడనాడిపలుకుటెంతయునునాదు, మదికిఁ బరిహాసమైతోఁ చెమానవేంద్ర.
వ. అది యెట్లంటేని. 610

చ. తనయుఁడు భ్రాతయుఁ న్నుషయుఁ • దల్లియుఁ దండ్రియు నాత్మకర్మనం
జనితఫలంబులం గుడువఁబాలి స్వభాగ్యనియజ్యమాను లై
మనుదురు భర్తృభాగ్యమును • మానిని యొక్కతె పొందుఁ గావున
స్మనుజవరేణ్య యేనును ననంబున నున్కి యొనర్పఁగాఁ దగున్. 611

వ. అదియునుం గాక “అథో వా ఏష ఆత్మనో యత్పత్నీ” యను వేదవాక్యంబు గలదు
గావున భవదర్శశరీరభూత నైనయేనును మహిపతిచేత వనవాసంబునందు నియో
గింపంబడినదాన నైతిఁ గావున నేను సీతోడ వనంబునకుం జనుదెంచెద. 612

క. జనకుఁడు జననియు సఖయును, దనయుండును దనకుఁ గారు • తథ్యము ధరలో
వినుము సతి కిందు నందును, ఘనుఁ డగుపతి యొకఁడె పరమంగతి తలపోయన్.

క. అనఘా నీ విపుడే వన, మునకుం జనితేసి నీదుఁముంగలఁ గుతుకం
బునఁ గుశకంటకముల నొగి, వని మృదువుగఁ జేసికొనుచు • వచ్చెదఁ బ్రీతిన్.

తే. రోషము నసూయయును మృషాభాషణంబు

భుక్త కేహోదకంబును • బోలె విడిచి

కొని చనుము నన్న నిర్విశంకుండ వగుచుఁ

బ్రాణనాథ నాయందుఁ బాపంబు లేదు. 615

వ. మఱియు వల్లభుండు ప్రాసాదాగ్రంబులకన్నను స్వర్లోకస్థితవిమానంబులకన్న
ను యోగబలంబువలనఁ గేవలవైహాయనగతంబులకన్నను సర్వావస్థలయందుఁ
బలిపాదచ్ఛాయయే యుపతి కధికం బని విధింపఁబడియె నదియునుం గాక. 616

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియు స్పృహవిధంబుల బుద్ధులఁ జెప్పుచోట నా
కెల్లడ భర్తృసేవ మది • నేమట కుండు మటంచుఁ బ్రీతితోఁ
దెల్లము గాఁగ ధర్మవిధఁ దెల్పిరి గావున సత్తైజంగు నా
యుల్లమునందుఁ బాదుకొని • యున్నది వెండియుఁ జెప్ప నేటికిన్. 617

ఆ. పురుషవర్జితంబు • భూరిమృగాక్షర్ణ
మైనవిసినమునకు • నరుగుదెంచి
తండ్రిగృహమునందుఁ • దగ వసించినమాడ్కి

నిన్నుఁ గూడి యచట • నిలుచుదాన. 618

క. అతులత్రిలోకమఖనం, తతి యైన సదేల వినుము • ధరణీశ పతి
వ్రత లగునతులకు నిత్యముఁ, బతిసేవ చతుర్విధేష్టఃఫలదము గాదే. 619

ఉ. కావున జీవితేశ ఘనకాననసీమఫలంబుల న్నదం

బావహిల గ్రసించుచు సమాహితబుద్ధి భవత్పదాబ్జముల్

వావిరి గొల్పుచు స్వధుసువాసితభూముల నిన్ను గూడి యి

చ్చావిధిఁ గ్రీడ నల్పదఁ బ్రసన్నతఁ దోడ్కొని పొమ్ము వచ్చెదన్. 620

క. దేవా యమ్యుల నైనను, బ్రోవ నమర్థుడవు సీవు + పొలుపుగ నన్నుం

బ్రోవగఁ జాలవె మునుకొని, నీవెంట నరిణ్యమునకు + నిజముగ వత్తున్. 621

ప. మహాత్మా న్యాయప్రాప్తానుగమనత్వంబువలన నన్నుఁ గ్రమ్మతింప శక్యంబు గా
దన్న పానవిశేషసంపాదనంబుకొఱకు నీకు దుఃఖంబుఁ గావించక ఫలమూలంబు
లాహరించి నిత్యంబు నిన్ను నేవించుచుఁ ద్రైలోక్యశ్రవ్యంబు నైన గణిం
పక పాతివ్రత్యంబుఁ జింతించుచుఁ దపశ్చరణశీల నై నియమయుక్త నై నిన్నుం
గూడి యుండెద నదియునుంగాక. 622

సీ. మనుజేంద్ర గుహలందుఁమధుగంధివనములయందుఁ బల్వలములయందు నైల
ములయందు శాడ్వలంబులయందు సానుదేశములందు బకహంసఁచక్రవాక
కారండవాక్కిర్లఁకాసారములయందు మించి నీతోడఁ గ్రీడించుకంటె
నాకలోకం బైన + నామనంబున కెక్కు డగునె మహాత్మ యిప్పగిదిఁ బెక్కు

తే. వత్సరంబులు చెరియింప + వచ్చుఁ గాక

చిత్తమున కొక్కదురవస్థ + చిక్కుపడునె

నిన్నుఁ బాసినయెడ నింట + నున్న భోగ

మెంత గలిగిన సంతోష + మింత లేదు. 623

ఉ. కావున నే నవశ్యమును + గాఢణికోత్తమ కాననోర్వికి

స్నీవెనువెంట వచ్చెదను + నేర్పులు దెల్పుచుఁ గా దటన్నచో

వావిరి దుఃఖశోకమయఁవారిధిలోన మునిగి చెచ్చెరన్

జీవితముల్ దృఢింతు నిది + సిద్ధిము పల్కులు వేయు నేటికిన్. 624

ప. దేవా మృగయతంబును వానరవారణనమన్వితంబును సుదుర్గమంబు నగువనం
బునకుం జనుదొచి యందు భవత్ప్రదారవిందంబులు నేవించుచుఁ బితృగృ
హంబునందుం బోలె సుఖంబుగా నుండెద నిరంతరానురక్తి తీర్త నై యనన్య
భావ నై భవద్వియుక్త నగుదు నేని మరణంబునకు నిశ్చిత నై ప్రార్థించుచున్న
నన్ను శీఘ్రంబున వసంబునకుం దోడ్కొని చను మిది సీకు భారంబు గాదు.

చ. అని యిటు సర్వధర్మకలితాత్మక యైనమహీశుమారి ప

ల్కిన పిని రాసువుండు వలికేక్ మరలన్ నిజపత్నిఁ జూచి కా

ననమునఁ గల్గు బాములు మనంబున నెంచుచుఁ డద్విలోలలో

చనగళిదశ్రువుల్ దుడిచి + సాంత్యమ్మదూక్తి ననూనయించుచున్. 626

తే. అంబుజేక్షణ సీవు మహాకులీన, వగుట ధర్మవిశారద + నైతి విచట

సిలిచి మనమున కింపుగా నిఖిలధర్మ, మాచరింపుము ననుఁగూర్చియనుదినంబు.

→ శ్రీరాముడు సీతను వనమునకు రావల దనుట. ←

క. ఏ నెద్ది బుద్ధిఁ గఱపిన, దాని నొనర్పంగ నీకుఁ • దగుఁ గావునఁ బ
ద్రావన కాననసీమకు, మానుగ రావలదు నిలువుఁమా నిలయమునన్. 628

ఉ. కోమలి కాననంబు లతఃకూనలకుం జొర రాదు దుర్జన
స్తోమనివాసము స్పృహశఃదుఃఖతరంబు భయస్వరూప ము
ద్వామమృగప్రకాండ మతిఃదారుణ మచ్చట నెంతయు స్సుఖం
బేమియు లేదు నామతి గ్రహించి నుఖస్థితి నింట నుండుమా. 629

క. గిరినిర్మల రజనితము లగు, పరుషనివాదములు భయదఃబంధురగిరికం
దరవాసిసింహానినదో, త్కరములు వీనులకు దుఃఖఃకరములు గావే. 630

క. జనశూన్యము లగు ఘోరవి, పిన దేశములందు భూరిభీషణ ఘోషం
బునఁగ్రీడనలుపుమృగములఁ, గనుఁగొన్న నుభయమువొడముఁ, గాదెమృగాక్షి.

క. దారుణనక్రవిహఃరో, దారము లై బురద గల్గి • దంతికలితనం
చారంబు లై తనర్చెడు, భూరిమహానదులు దాఁటఁ బోలునె చెవుమా. 632

క. హరిణాంకవదన భీషణ, తరకృకవాకూపనాదితములు లతాప్ర
స్తరకంటకయుతములు నగు, సరణ్యమార్గముల నడువఁనలవియె నీకున్. 633

→ రాముడు సీతను వనవాసంబునం గల యిడుమలఁ దెల్పుట. ←

క. వనజాతనేత్ర తమయం, తనె రాలినపర్ణితల్పఃతలములయందుం
బనివడి నిద్రించుటయును, ఘనసుకుమారులకు మిగులఁ • గప్టముగాదే. 634

క. కమలాక్షి తరువు వలనం, దమయంతనె పడినఫలవి తానముః దిని కా
లము పుచ్చుచు నాఁకటి కోర్చి మనంగాఁ జెల్లు నొక్కొమ్మగనేత్రలకున్.

మ. చలిగాలిం బడి నిత్యముం ద్రిషవణఃస్నానంబుఁ గావించుచున్
ఫలమూలంబుల దేవతాతిథిపితృవ్రాతంబుల స్ఫుక్తి ని
చ్చలుఁ బూజించుచు సంతతి వ్రతవిధుల్ • సంధించుచున్ దీర్ఘ
లక్మలముల్ దాల్చి వసింప వచ్చునె ననిం • గార్యోపవాసంబులన్. 636

క. వానప్రస్థోచితవిధి, చే నిత్యము వేదియందు • ష్టితిజాత గళ
త్సూనార్చలు సలుపఁగ వలె, గాన సరణ్యంబు దుఃఖఃకరము లతాంగి. 637

తే. మానినీమణి లబ్ధంబు • లైనమూల
ఫలము లవి కొంచె మైనను • బరంగ వాని
చేతనె మనంబునకుఁ దృప్తి • నేయవలయు
గహనవాసంబు కడుదుఃఖఃకరము సుమ్మి. 638

ప. మఱియు మహావాతంబులు రజోదూషితంబులై నుడియుచుండు రాత్రులయందు
గాఢతిమిరంబు వ్యాపించి యుండు సర్వకాలంబు మిక్కిలి భోజనేచ్ఛ గలిగి
యుండు గిరిసర్పంబులు బహురూపంబులై యతికుటిలసంచారంబులై మార్గంబు

నావరించుకొనియుండుఁ బతంగవృశ్చికకీటదంశమశకంబులు నిత్యంబును బాధించుచుండుఁ గంటకవంతంబు లైనద్రుమంబులును గుళకాశంబులును వ్యాకుల శాఖాగ్రంబు లై యుండు నదియునుం గాక యరణ్యవాసంబునందుఁ గాయక్లేశకరంబు లైనవ్రతోపవాసాదికంబులు గావింపవలయు నుక్తవిలక్షణంబు లైనభయంబు లనేకంబులు గలిగి యుండుఁ గ్రోధలోభంబులు పరించి నిత్యంబును దపంబునందు బుద్ధి నిలుపవలయుఁ గావున వివిధదురవస్థా ప్రాప్తిహేతువగుకాంతారవాసంబు నీ కశక్యం బై యుండు నెల్లభంగుల మదీయవాక్యంబంగీకరించి వనప్రయాణం బువసంహరింపు మని నానావిధానూనవాక్యంబుల ననూనయించు చున్న ప్రాణవల్లభుం గనుంగొని కన్నీరు నించుచు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

639

తే. అనఘ మీ రాన తిచ్చినయటుల ఘోర
గహనమున దోషములు పెక్కు • గలుగు టదియు
నిక్క మైనను నీదుసొన్నిధివశంబు
వలన నవియు గుణంబు లై • యలరు చుండు.

640

తే. దేవ సింహాదిమృగము లందృష్టపూర్వ, మైనసీవిగ్రహముఁ జూచి • యధికభీతిఁ
బఱచు నెవ్వారి కైననుభయము పుట్టుఁ, దవిలి భయ హేతువస్తుసందర్శనమున.
క. మానక మును గఱపినగురు, నానతి నీతోడ వనికి • నదుగుట యెండెం
గానియెడ జీవితము లు, ర్వీనాయక విడుచు టాండె • వేటొక టగునే.

642

ఉ. మానవనాథ యంత పలుమాటు భయం బిటు వల్క నేల నీ
మానితబాహుదుర్గముల • మాటున నిల్చిననన్న వానవుం
డైనను దేతి చూడఁ గలఁడా భవదీయపరాక్రమక్రమం
బే నిపు డాత్మలోఁ దెలియ • కిట్లు దలంతునె నాహసంబునన్.

643

ఆ. భానువంశవర్యపతిహీన యగుసాధ్వీ, జగతిలోన బ్రతుకఁ • జాల దనుచుఁ
బెక్కుమార్లు మీరె • ప్రీతితోఁ జెప్పితి, రిప్ప డన్యధర్మ • మెట్లు గలిగె.

644

వ. అదియునుం గాక.
క. మును జనకునిగృహమున న, జ్ఞును లగుభూసురులు పరమసాధ్వీ పతితో
వనయాత్ర నలువఁ గల వని, యనఘా వచియించి రదియు • నన్మతం బగునే.
వ. మతియును.

645

ఆ. రాజవర్య సాముద్రికలక్షణజ్ఞ, లతివ పతితోడ వనమున • కరుగఁ గలవ
టంచు రేఖావిశేషంబు • లరసి చెప్పి, రది నిరర్థక మగునె మహాత్మ యిపుడు.

ఆ. వాసవాభ విప్రవరులచే నుపదిష్ట, మైనవివినవాన • మనుభవింప
కేల తక్కు నాకు • హితబుద్ధి నీవెంటఁ, బూని కాననమున • కేను వత్తు.

649

క. వనవానమందు దోసము, లనఘాత్మక పెక్కు గలుగు • టది నిక్కం బై

నను విషయలోలుపులఁ జ,య్యనఁ గలఁచుం గాక నియమితాత్మల కగునే.
 తే. పిన్ననాఁ డేను గురునింట • నున్న వేళఁ, దల్లిమ్రాల నొకానొకఁతపసివలన
 విపినవాసంబు గలుగుటఁ వింటి నాట,నుండియదియెకాంక్షించుచుఁనున్న దాన.
 తే. అధిప మన మిద్దఱము విలాసార్థ మర్థి, వేడ్కవిహరించుటకు జాహ్నువీతటస్థ
 విపినమునకేగుదమె యంచుఁ బెక్కుగతులఁ, బ్రీతితోడుతనిన్ను బ్రార్థింపలేదే.
 తే. కాంత నేటికి దైవయోగమున నదియు
 దొరకొనియె మాట లింకేల • పరమధర్మ
 కాననంబున నీపాదఃకమలనేవ
 నేయు చుండెద సంతృప్తఁచి త్త నగుచు.

653

— సీత తన్ను ననమునకుఁ దోడ్కొనిపోవలయు నని నిర్బంధించుట. —

ప. మఱియు నాకు భర్తకంటె నొండు దైవంబు లేదు గావున నట్టి దైవస్వరూ
 పుండ వైననీచరణసేవావిశేషంబున విగతకల్మష నై యుభయలోకసుఖంబులం
 బడసెద నది యెట్లనినఁ దండ్రిచేత సలిలధారాపూర్వకంబుగా దత్తయైన
 యువతి యీలోకంబునఁ బతివ్రతాధర్మంబునం బ్రవర్తించె నేనియు నది పర
 లోకంబునందును సతనికే దయత యై యుండు నని బ్రాహ్మణముఖనిర్గతం బైన
 వేదవాక్యంబులన విసఁబడు చుండు శ్రుతిస్మృతిన్యాయంబులవలన మన కిరు
 వురకు నిత్యసంబంధంబు సిద్ధం బగుచుండ సదాచారసంపన్నును బతివ్రతను
 స్వకీయ నైన నన్నుఁ బురంబుననుండి వనంబునకుం దోడ్కొని పోవుట కేల
 యనుమతి సేయవు సమానసుఖదుఃఖ నగునన్ను నీతోడ వనంబునకుం
 దోడ్కొని పొమ్ము దీని కొడంబడవేని వివాగ్నిజలంబులపలనం బ్రాణంబులు
 విడిచెద నని నానావిధన్యాయానుసరణంబు లగువాక్యంబులం బ్రార్థించి
 యతనిచిత్తంబు ప్రసాదాయత్తంబు గాకున్నం గనుంగొని యద్దేవి ప్రణ
 యాభిమానంబుల నీవతోపదీప్తవదన యై వెండియు నిజవల్లభున కిట్లనియె.

విను మిధిలాధినాథుఁ డతిఃకృతకర్తి విదేహుఁ డైనను
 జ్వనకుండు పత్ని నైననను • సమృత్తి బ్రోవఁగఁ జాల కొంటి మై
 వనమున కేగునిన్ను వినిఁవారక లోపలఁ స్త్రీత్యముఁ వెలిఁ
 ఘనపురుషార్థ రూపమును • గల్గినయల్లునిఁగఁ దలంపఁడే.

655

తే. రామ మాతండ్రి జనకుండు • రమణతోడ
 రూపమాత్రంబుచేతఁ బురుషుండవైన
 నిన్ను స్త్రీనిఁ గా నెఱుంగక • నన్నొసంగె
 నెఱిగి యుండినఁ గని కని • యేల యిచ్చు.

656

తే. అనఘ మాయయ్య జనకుండు • నిను మహాత్ము
 నల్లునిఁగఁ గొని భవనత్రయంబునందుఁ

- గలుగు భవదన్యపునువవిగ్రహము సర్వ
మాత్మలో వెంచె స్త్రీ యని + యనుడినంబు. 657
- క. ఆతతబుద్ధి విదేహ, జ్యోతలనాఘండు మాత + యగు కేకయభూ
నేతనుతవలనఁ గలహం, చీతజీః బుట్టు నని యెఱుంగ + కిచ్చె న్నన్నున్. 658
- వ. మఱియును. 659
- తే. కాంత మాతండ్రి పురుషవిగ్రహుండ వనుచు
రామ జామాత వనుచుఁ గిరంబు నిన్నుఁ
గాంచి యుభయలోకసుఖంబుఁ గరము తుచ్చ
ముగఁ దలంచుచు నానందఃపూర్ణుఁ డయ్యె. 660
- వ. ఏతాదృశసర్వానందకిరుండ వై ననీవు న న్నేల పరితపింపం జేసెద వని పలికి
వెండియు నిట్లనియె. 661
- శా. అ స్త్రీనేతపతీవరామన్మపతావత్యంత తేజఃవరం
చాస్తోక మ్మనుమాట న న్నిచటఁ బాఁయంబెట్టి నీ వేగిన
న్నాస్త్రీనేతపతీవరామన్మపతావత్యంత తేజఃవరం
చాస్తోక మ్మని మ్రాయు నింక భువిలో + నార్యాన్యసందీప్త మై. 662
- తే. అనఘ యేల విషణ్ణుండ + వైతి వీవు, నీకు భయ మెట్లు గలిగె ననింద్యశీల
యోగ్య నై నీవెగతియనియున్ననన్ను, గమణవిడుచుటకేమికారణముచెప్పును. 663
- క. అనఘ ద్మయత్రేసజుడును, జనునుతుఁ డగునశ్యవంతంసతి యగునావి
త్రినిఁ బోలె భవద్యోతవ, దిని నగుననుఁ జిత్తమందుఁ + డెలియు మధీశా. 664
- చ. అనఘవిచార యేను బరు + నాత్మఁ దలంచి యెఱుంగ నక్కటా
వనివడి యిట్లు నన్నుఁ గలఁపాంపనినట్ల త్యజింప నేల చ
య్యనఁ గొని పొమ్ము ఘోరవిపినావనికి న్నను నట్ల నేయ నె
మ్మనమున నోప వేని ఘనఁపాతకి వయ్యెగ వింత యేటికిన్. 665
- క. దేవ యనచాయఁ గౌమా, రావస్థాపరిణతయ మఃహాసతి ననఘన్
దేవి నగునన్ను జాయా, జీవునికిరణి నొనఁగఁ దలఁచితివి పరులకున్. 666
- తే. అధిప వంశపరింపరాభ్యాగతయును
భర్తృయోగ్యయు సతీయును + భద్రదయును
లలితకౌమారయును నగుఁరాజ్యలక్ష్మి
నకట భరతాదుల కొనంగు + బర్హ మగునె. 667
- ఉ. ఎవ్వరిపథ్యముం బలికె + దెవ్వరియృథముపొంటు వేగె దీ
వెవ్వరికిఁ హిశంబు హృదఁయేశ యొనరెద పట్టివారికిఁ
నవులుగాక యెంతయు విసమ్రుండ విప్లవకుండ వై మదిన్
నెవ్వగ మాని యుండు మీట + నిన్ను జనంబులు మెత్తు రెంతయున్. 668

వ. అని కోపంబుపెంపున నాక్షేపించి వెండియు నిట్లనియె. 669

క. తప మైన నాక మైనను, వివిన మయిన నిరువురకును • వెన నొక్కటి యౌ
వివరీత మేల పల్కెడు, చపలత లేకుండ వనికె • జనుడెంతు రహిన్. 670

తే. నిన్నుఁ గూడి వనంబుననున్న వేళ, నిడుమ లెన్ని యుఁ గలిగినఁహృదయమునకు
స్వర్గభోగసమాన మై • వఱలు నాకు, దేవ తోడ్కొనిపోమ్ము సందియము దక్కి.

ఆ. అధిప నీపిఱుండ • నరుడెంచునాకు ను, ద్వానవనవిహారమందఁబోలె
నధ్యమం దొకింతఁయైన నాయాసంబు, గలుగ దిడుమలనుచుఁదలఁప వలదు.

మ. మనుజేంద్రోత్తమ నిన్నుఁ గూడి యటవీమార్గంబునం బోవునా
కనిశంబుం గుశకాశముఖ్యకఠినఁజ్వాహతముల్ భూరిశో
భనసంధాయకతూలత్వకసమస్పర్శంబు లై యుండు న
న్ననుమానింపక నీదువెంటఁ గొని పొమ్మా కాననక్షోణికిన్. 673

తే. అధిప ఝంఝానిలోద్ధూత • మైన యేర, జంబుచే నన్నదీయగాఁత్రంబు చాల
ధూసరిత మగు నమ్మహిఁధూళి నతుల, చందనముగాఁ దలంపునుఁడెందమందు.

తే. చెలగి నీతోడ వనమధ్యఁనీమయందు

రమణ శయనించుతఱి శాడ్వలములకంటె

సదనమునఁ గల్గుఘనచిత్రమృదులతరకు

థాస్తరణతల్పకము లంతఁయధిక మగునె.

675

తే. అధిప నీవు కాంతారమధ్యంబునందుఁ, గరుణఁజేసి యొసంగిన • కందమూల
ఫలవలాశాదికములు స్వల్పంబు లై న, నవియె నాకు సుధాభంబులని తలంతు.

క. జనకుని తల్లిని గృహమును, మనమునఁ దలపోయ నెపుడు • మత్కృతమున నీ
కనిశము శోకము గలుగదు, ననుఁ దోడ్కొని పొమ్ము కాననంబున కధిపా.

క. నినుఁ గూడి యున్నచో టది, వన మైనను స్వర్గసన్నిభం బగు మఱియు
న్నినుఁ బాసి యున్నచో టది, ఘనవట్టణ మైన నారఁకసమం బధిపా. 678

క. కావున ననుఁ దోడ్కొని విసి, నావలికిం బొమ్ము దేవ • యటు గానియెడ
న్నీ వవలోకింప విషముఁ, ద్రావి యయిన నిపుడజీవితంబులు విడుతున్. 679

ఉ. అక్కటికంటఁ బూని హృదయాధిప న నిక్షణాడి కానకున్
గ్రక్కున నీవు పోవ ననుఁఖస్థితి నవ్వల నైన మేనిలో
నిక్కడఁ బ్రాణము ల్నిలువ • వింతయు నిక్కము గాన నవ్వలన్
దిక్కటి చచ్చుకంటె దగఁ నీయెదుర న్మఱి చచ్చు టొప్పుదే. 680

చ. అనఘ భవద్వియోగజనితార్తిని నొక్కముహూర్తకాల మై
నను భరియింపఁ జాలఁ బదుఁనాలుగువర్షము లెత్తెఱంగునన్
మనమున నోర్చి యుండు నని • మానిని దుఃఖవిధూయమాన యై
తనపతిఁ గాఁగిలించుకొని • తద్దయు నేడ్చెఁ గలస్వనంబునన్. 681

తే. మఱియు నదేవి విషదిగ్గంశరనివిధ, యైనకరిణిచందంబున • నధివవాక్య
విధయై ఘనచిరనన్నిరుద్ధలోచ, నాశ్రవులునించె నరణి ఘోరాగ్ని నట్ల 682
తే. స్ఫటికసముములు సంతాపసంభవములు, నగులద్యావృబిందువులపుడుచాల
జలజలోచనకన్నులవలనఁ దొరఁగె, గమలదళములవలన నీరములు బోలె.

—|| రాముఁడు సీతను సమునకుఁ దోడుకొని పోవుటకు సప్తుతింబట. ||—

తే. లలిత కైరవమిత్రమండలనమంబు, దీర్ఘదృగ్వాప్త మైనతదీయవదన
మపుడు బాష్పముచే శుష్కమగుచు నొప్పె, జలసముద్భృతనవపంకజంబుకరణి.
క. అప్పుడు రఘునాథుఁడు దయ, ముప్పిరి గొన చుగిఖవేగమునఁ గ్రాగెడు నా
కవ్వరగంధినిఁ గుతుకము, కుప్పలు గొనఁ గాగిలిండుఁకొని యిట్లనియెన్. 685
చ. అమలశశాంకబింబవదనా విను మెంతయు నీవియోగదుః
ఖమున లభించునట్టిబలఁగుస్తురుసంపద యైన నాదుచి
త్తమునకు నించు కై నఁ బ్రమదం బొనగూర్చు ద డెల్ల చోటులం
గమలజనూతికిం బలెను • గల్గెడు నాకు భయం బొకింతయున్. 686

ఉ. ఆయతశక్తిరక్షణమునందు సమర్థుడ నయ్య నీయధి
స్రాయ మెఱుంగఁ గోరి వసఁవాసము వల్లని యంటిఁ గాక వి
చ్చేయుము నాదువెంట వసఁసీమకు నిన్నెడఁ బాయఁ జాల నీ
తోయము ద్రిప్ప నాతరమె • తోయరుహాయతచారులోచనా. 687

వ. దేవి నీవు నాతోఁ గూడ వసవాసంబుకొఱకు నిష్పాదు నిశ్చయించితివి గావున
శీలవంతునిచేతఁ గీర్తియుంబోలె నాచేత విడువ నశక్య వైతివి ధర్మాత్ములగు
పూర్వరాజులచేతఁ బత్నీసమేతంబుగా వాసప్రసంగంబు బాచరింపం బడియె
గావున నేనును సువర్చల సూర్యుని ననువర్తించినకై వడిఁ బూర్వరాజుచరి
తధర్మంబు ననుసరించెద సత్యోపబృంహితం బై నతంద్రీవచనంబు నన్ను వస
వాసంబుకొఱకుఁ దొరనేయుచున్నది శీఘ్రంబున వసంబునకుం బోవవలయు
దల్లితండులకు విధేయుండై యుండు టదియె పుత్రునకుఁ బరమధర్మంబు గా
వున సమ్మాతాపితృవిధేయత్వరూపధర్మంబు సత్కర్మించి యేను జీవింపఁ
జాల. 688

—|| రాముఁడు సీతకు గుర్వాజ్ఞానుప ద్రవధర్మమును బ్రశంసించి చెప్పుట. ||—

తే. వినుముస్వాధీనమగుమాతృపితృగురుస్వరూపదైవంబునవలఁబోఁద్రోచితనకు
పశముగానట్టి యన్యదైవంబు నెట్లు, మచ్చుకంటి యారాధింపఁవచ్చుఁ జెపును.

తే. ఎచటఁ బితృమాతృగురురూప • మెనఁగుచుండు
నచట లోకత్రయం బుండు • నట్లు గాన
దేవి తత్సేవచే జగత్ప్రితయవర్త్య
శేష దేవపూజనఫలసిద్ధి గలుగు.

—|| రాముడు సీతతో బ్రాహ్మణులకు దానములు సేయు మనట. ||—

వ. కావునఁ దత్సమం బైనవత్సం బన్యంబు లే దక్కారణంబున మాతృపితృగురు
రూపత్రయంబు నవశ్యం బౌరాధింపవలయు మఱియుఁ బరలోకసాధనోత్త
మంబు లైనపితృసేవాదులచేతం బడయంబడలోకంబులు సత్యదానమానజపత
పస్వాధ్యాయస్తతక్రతువులం బడయ రా నదియునుం గాక గురుచిత్తప్ర
వృత్త్యనువర్తనంబున స్వర్గధనధాన్యవిద్యాచాస్త్రప్రముఖనిఖిలసంపద్విశేషం
బులు సిద్ధించు మాతాపితృపరాయణు లగుమహాత్ములు దేవగంధర్వగోలోక
బ్రహ్మలోకంబులు వడయుదురు గావున సత్యధర్మమార్గస్థితుం డై దశరథుండు
గఱపినమార్గంబున నవశ్యంబు వనంబునకుం జనియెద భవదీయభావాపరిజ్ఞా
నంబువలన నిన్ను వనంబునకుం దోడ్కొని పోవుటకు మొదల మదీయచిత్తంబు
ధైర్యహీనం బయ్యె నీవు న న్నునుసరించి వనంబునకుం జరుడంచెద నని పలు
కుటవలన నిప్పుడు నిన్నుం దోడ్కొని పోవుటకుఁ గ్రమ్మట నుద్యుక్తం
బయ్యెఁ గావున నీవును గురూపదిప్తధర్మప్రసన్నులకుండ నైన న్నునుసరించి
సహధర్మచారికి నైన వనంబునకుం జనుచేమ్ము పశ్యనుసరణాధ్యవసాయంబు
నధిగమించుటవలన నీవు సర్వప్రకారంబుల నాకును గులంబునకును సమత
వైతి విదిసీకు సదృశంబును బరమశోభనం బై యుండు నింక విశేషించి వన
వాసక్షమంబు లగుదానంబులఁ గావించుము శీఘ్రంబున భిక్షుకులకు భోజనం
బును విప్రులకు సువర్గరత్నాదికంబు లిచ్చి పదంపడి మన కరువురకుం గల
వస్త్రీమాల్యాభరణశయనాసనంబులును గ్రీడాంబు సంగ్రహించినజాత
రూపమయశ్శ్రీమపుత్రికాచయంబులును భృత్యుల కొసంగు మని పలికిన
నదేవి పరమానందభరితాంతగిరణ యై పతివచనప్రకారంబున బ్రాహ్మణులకు
భృత్యవర్గంబులకు ధనధాన్యరత్నాదికంబు లొసంగు చుండె నాసమయంబున
సుమిత్రానందనుం డచోట నున్నవాఁ డగుటం జేసి తదీయసంవాదంబు విని
యర్థశరీరభూత యైనజానకివనానగమనంబే బహుప్రయత్నంబున సంగీకృతం
బయ్యె నా కెవ్విధంబున సంభవించు నని విరహసంజాతశోకంబు సహింపం
జాలక యన్నచరణంబులకుం బ్రణమిల్లి నిజాభిమతసంసిద్ధికి సీతాశరణాగతి
యమోఘం బైనయపాయం బని యాలోచించి మదీయప్రార్థనఁ బురుషకా
రత్వంబున సంగీకరింపు మని సీతం బ్రార్థించుచు రామున కిట్లనియె. 691

—|| లక్ష్మణుండు సేనును వనమునకు వచ్చెదనని రాముని బ్రార్థించుట. ||—

సీ. అనఘాత్మ నన్నొక్కరుని లాఁతివానిఁగాఁ బోఁ ద్రోచి యడవికిఁ • బోవ నీకు
న్యాయంబె ననుఁ బాసి • నాకలోకాధిపత్యం బైన నమరత్వ • మైన ఘనవి
భూతి యైనను గోర • భూరి చాపముఁ దాల్చి కడఁగి మీయగ్రభాగమునఁ గాన
నావని కరుడెంతు • నచట మదీయదోర్బలఘనప్రాకారరక్షితుండ

తే. వగుచు నీదేవిఁ గూడి నానాటవులను, సంచరించెడు గాకని సవినయోక్తిఁ జేసి ప్రార్థించి రామునిచే నిషిద్ధుఁడగుచుఁ గ్రమ్మట నతని కిట్లనియె నతఁడు.

చ. ఘనకరుణావిశేషమునఁ గాననమేదిని నున్ని నాకు మున్ననుమతిఁజేసి యిప్పు డదయామతిఁ గాదని పల్కె దేలకో పనివడి బాల్య మాదిగ భావత్పరతంత్రుఁడ నైననన్ను వల్లసుటకుఁ జోద్య మయ్యెడి మహాపురుషు యిది యేమి చెప్పవే. 693

క. అని యిట్లు సుమిత్రానం, దనుఁడు నిటలఘటితహస్తంబునలినుండై పల్కిన విని క్రమ్మట రఘునం, దనుఁ డిట్లనె ధర్మసంహితం బగునూక్తిన్. 694

⇒ రాముఁడు లక్ష్మణుని ననమనసు రానిల చనుట. ⇐

తే. స్నిగ్ధుఁడవువరుఁడవుధర్మశీలుఁడవు ప్రియార్థుఁడవునీతివరుఁడవుప్రాణసముఁడవార్యనుతుఁడవు సఖుఁడవుశౌర్యనిధివి, యచఙ్గఁడవుగావె నాకుఁగూఁగాఢ్యనీవు.

తే. అనఘ నీవు నాతోడఁ గాననధరిత్రి కరుగుదెంచిన ఘోరదుఃఖార్తిఁ గ్రాగి బడలుకొనల్య నిడుమలఁ బడుసుమిత్ర నింక భరియించువా రెవ్వఁ రిచటఁ జెవుమ. 696

క. అనఘా పర్జన్యనిక్రియ, ననవరితముఁ గామవృష్టి సద్గులమీఁదం దనివారగఁ గురియించెడు, జననాధుఁడు గామపాశసంయుతుఁ డయ్యెన్. 697

తే. అనఘచరిత మహీనాధుఁడై భరతుఁడు, కైకపనుపున మాతృత్వశౌరవంబు విడిచి మజ్జనయిత్రులవేతలఁబెట్టు, మదిఁ దలంపఁడు వారిసేమంబు నెవుడు.

చ. తనయునియాధిపత్యమును భారుణినాధునశస్తితత్వముం గనుఁగొని కైక భాగ్యభనఁగర్వమునకొ మనయమ్మల న్నృభాననల ననారతంబును గనారిలఁ జేయుచు నుండుఁ గావున న్బనివడి వత్స నీ వయిన వారిమనోవ్యధ దీర్చ వల్పిదే. 699

తే. అనఘచరిత రాజానుగ్రహమున నైన నిత్య మతిభక్తి నీయంతఁ నీవ యైన నరసి రక్షింపు మిచట మాంయమ్మ నెపుడు ధరణి గురుపూజనముచేత ధర్మ మొదవు. 700

తే. అనఘ యిట్లు మదాజ్ఞచే సతులభక్తి నిచట మన్మాతృపూజన ముచితకరణే జేయు చుండుము నాయందుఁ జేయుభక్తి కిదియె సార్థక్య మనుచు నే మదిఁ దలంతు. 701

⇒ లక్ష్మణుండు సయ్యుక్తికంబుగా రాముని వేడుట. ⇐

మ. అని యిట్లారఘునేత వల్క విని నెయ్యం బొప్పఁగా లక్ష్మణుం

- డనియెం గ్రమ్మట నోది నేకకులవార్యా మీయనుజ్ఞ న్భవ
జ్జనని మజ్జనని న్నితాంతసముదంచదభక్తిచే సంతతం
బును శుశ్రూష యొనర్చుచు స్ఫురతుఁడే • పోషించు జాగ్రత్తతోన్. 702
- తే. దేవ యే దేవికృప నుపశివితము
లగ్రహారశతంబుల • సధిగమించె
సటికౌసల్య మాదృక్పహస్రములను
సంతతముఁ బ్రోచు స్వభరణ • మెంత చెప్పుడి. 703
- క. ఆయమఁ గూడి నిత్యము, మాయమయ నెగులు డక్కి • మహితసుఖాప్తిం
బాయక సేవించును దే,వా యాయెడ సందియంబు • వలనదు బుద్ధిన్. 704
- వ. దేవా నన్ననుచరునిఁగాఁ బరిగ్రహింపు మీయనుచరత్వకిరణంబునందు సేవ్య
సేవకధర్మరాహిత్యంబును తైషరీత్యసాధకంబును లేదు నారాకవలన నీకు
ఫలమూలఁద్యాహరణం బనాయాసంబుగాఁ గల్పించబడు నేనును భవత్యేవ
వలనఁ గృతార్థుండ నగుదు నట్లు గావున. 705
- క. సిరుపమాఖనిత్రపీటకా, ధరుండ నై సగుణ మైన • ధనువుఁ గొని వెసం
దెరు వెఱిఁగించుచు ముంగల, నరుదెంచెద నట్లనర్చుమయ్య మహాత్మా.
- చ. పవలు సమస్తవన్యఫలాపంతలఁ దెచ్చి యొసంగుచు న్నిశ
ల్పవినయబుద్ధి బద్ధగుణఁచాపముఁ దాల్చి సుషుప్తిఁ దక్కిక
న్లన కలు తెప్ప వ్రేయక సుఖస్థితి నెప్పుడుఁ గాచు చుండఁగా
నవనిజఁ గూడి నీవు గిరులందు విహారి మొనర్చు టొప్పదే. 707
- క. అని యిట్లు సుమిత్రానం, దనుఁడు వివిధవినయవాక్యఁనై పుణ మలరం
దనువేడినఁ గౌసల్యా, తనయుఁడు హర్షించి మరలఁ • దమ్మున కనియెన్. 708
- || రాముఁడు లక్ష్మణ వనాగమనంబున కొడంబడుట. ||—
- వ. వత్సా యేను నీవనప్రయాణంబున కొడంబడితి నాతోడం జనుదెమ్ము జనకయ
జ్జంబునందు మహాత్ముం డగువిరుణుం డొసంగిన మహాకార్యకంబులును సభేద్య
కవచంబులును సత్తయబాణతూణీరంబులును హేమవరిష్కృతం బగుఖడ్గద్వ
యంబునుఁ బూజార్థం బాచార్యమందిరంబున నిక్షేపించి యున్నయవి వానిఁ
గైకొని యిష్టలకుం జెప్పిర మ్మనవుడు సతండు వనవాసనిశ్చితుండగుచు సుహృ
జ్జనంబుల నందఱివలన నామంత్రణంబు వడిసి సంభ్రమంబున పసిష్టగృహంబు
నకుం జని ధనురాదిసాధనంబులఁ గొని రయంబునఁ బజ తొచినం జూచి కాల
విడంబనంబు నేయక చనుదెంచితి వని బహూకరించి వెండియు రఘువల్లభుం
డి ట్లనియె. 709
- క. అనఘాత్త మామకం బగు, ధనమును విప్రోత్తములకు • దానము నేయం
జనుఁ గాన నీవుడె నని దో, డొని రమ్ము నుయజ్జనిం బటత్పరితగతిన్. 710

→|| రాముడు పసిష్ఠపుత్రుం డగుసుయజ్ఞా రావించుట. ||←

వ. మఱియు మననగరంబున గురుశుక్రపావరాయణు లగువా రెవ్వరు గల రట్టి వారికి నుపజీవులకు నధికంబుగా ధనం బౌసంగ నిశ్చయించితి వారి నందఱు దోడ్కొని రమ్మ శిష్టు లైనబ్రాహ్మణోత్తముల నందఱుం బూజించి వారిచేత ననుజ్ఞ పడసి వనంబునకుం జనువాడ నని యాన తిచ్చిన నతం డట్లగాక యని పసిష్ఠపుత్రుం డగుసుయజ్ఞానినివేశనంబునకుం జని యందు. 711

తే. అగ్ని శాలాగతుం డైనయతని భక్తి, గాంచి మ్రొక్కి దుష్కరకర్తృకారియైన రామభద్రు వేత్తమునకురమ్మ కృత్యమంతయును దగ వీక్షింపు • మనిన నతఁడు.

తే. సంభ్రమంబున నప్పడే • సంధ్య వార్చి, లక్ష్మణోపేతుఁ డై శుభలక్షణాభి రంజితం బైనరాముని • రమ్యపదన, రాజమున కేగె రయమునఁ • దేజ మలర.

క. పచ్చినమునినుతుఁ గనుఁగొని, యిచ్చ నలరి రాసువుఁడు మఃహీజాన్వితుఁ డై చెచ్చెర నెదురుగఁ జని కొని, దెచ్చి సుఖాసీనుఁ జేసి • దృఢతరభక్తిన్. 714

→|| రాముడు సుయజ్ఞాదులకు ధన్యాన్వయిగోభూషణాదుల నొసంగుట. ||←

వ. జాతరాపమయకటకకుండలనువర్ణ సూత్రగ్రధితవై డూర్యవర్ణ రాగమణిభూషిత కేయూరాంగద ప్రముఖనిఖలశ్రేష్ఠభూషణంబులచేతం బూజించి పదంపడి సీతాప్రచోదితుం డై ముక్తాహరహేమసూత్రరశ నావిచిత్ర కేయూరాంగద వరాస్తరణ నానారత్న విభూషితహేమఽర్యంకంబు లౌసంగి యివి యన్నియు జానకి భవత్పత్ని కొనంగు మని పంచెఁ గావున నమృహాసాధ్యి కిమ్ము మాతు లదత్తం బైనశత్రుంజయాఖ్యమహానాగంబు గజనహస్తంబులోఁ గూడ నీ కొనంగెడఁ బరిగ్రహింపు మని పలికిన నా సుయజ్ఞుండు రామదత్తం బైన తత్సర్వంబునుం బ్రతిగ్రహించి సీతారామలక్ష్మణుల నాశీర్వదించె నంతఁ బ్రియంవదుండును బరమేష్ఠిసముండు నగురాముండు ప్రియుండును వాసవ సంకాశుండు నగులక్ష్మణుం జూచి నీవు శీఘ్రంబున నగస్త్యవిశ్వామిత్ర పుత్రుల రావించి వర్షోదకంబులచేత సస్యంబునుం బోలె నానావిధచిత్ర దివ్యాంబరగోసహస్తమవర్ణ రజతచుహాధనంబులచేతఁ బూజించి సంతృప్టులం గావింపుము నిత్యంబును గౌసల్యా దేవి నాశీర్వదించుచు భక్తుం డై యాశ్రయించి యున్నతి త్రిరీయశాఖాధ్యేత్రాచార్యుం డైనవిప్రోత్తమునకుఁ బుష్కలంబుగాఁ గౌశేయచేలంబులును మహార్హ యానంబులును దాసీజనంబుల నొసంగుము చిరకాలంబున నుండి మనగృహంబున నివసించి యున్నవాని రాజనది పుం డగువాని చిత్రరథుం డనుసూతుని రావించి వేయి గోవుల నబాదికంబు నిచ్చి మహార్హ రత్నవస్త్రధనంబు లొసంగి ప్రీతచేతమ్మనింజేయుము కరక లాపిప్రోక్త శాఖాధ్యాయులును బలాశదండయుక్తులును మృద్ధవన్న కాములును నజ్ఞనసమ్మతులును నిరంతరస్వాధ్యాయశీలత్వంబువలన నన్యం బేమియు నెఱుం

గనివారు నగుబ్రహ్మచారులకు రత్నపూర్ణంబు లగునశీతియానంబులును బలీ
వర్దసహస్రంబును గర్వణప్రవీణమహావృషభంబుల నిన్నూటిని దధిస్తుతాది
వ్యంజనార్థంబు గోసహస్రంబు నొసంగుము మఱియు వివాహార్థంబు కాసల్య
నాశ్రయించి యున్న మేఖలినంఘంబునకుఁ బ్రత్యేకంబుగా గోసహస్రంబు
లొసంగి మఱియు నయ్యంబకు మనోమోదంబు గలుగునట్లు యభేష్టంబుగా
ధనం బొసంగు మని పంచిన నతండు యథోక్తప్రకారంబున బ్రాహ్మణోత్తము
లకు ధనదునిపగిది ధనమణివస్త్రాదు లొసంగె నంత నారఘువుంగవుండు
బాష్పగర్జదకంఠులై తనమ్రాల నిలువం బసి యున్ననిజభృత్యులకుఁ బ్రత్యే
కంబుగా ననంతద్రవ్యం బొసంగి నా వచ్చునందాఁక నామందిరంబును లక్ష్మీ
ఘనిగృహంబును గాచికొని యిచ్చటనే యుండుం డని పలికి వెండియుఁ
బరమదుఃఖితులై యున్నవారి నసలోకించి ధనాధ్యక్షు రావించి ధనంబుఁ దె
మ్మనవుడు నతం డట్లు కావింప రాశీభూతం బై నయమ్మహాధనంబంతయు బ్రాహ్మ
ణులకు భృత్యులకుఁ గృపణులకు బాలవృద్ధుల కొసంగుచుండెనాసమయంబున.

—|| త్రిజటుఁ డనుబ్రాహ్మణోత్తముండు రామునికడ కేటెంచుట. ||—

సీ. చతురుండు గర్గవంశజుండు పింగళవర్ణుఁ డనఘుండు త్రిజటాఖ్యుఁడగుద్విజాన్వ
యాగ్రణి గలఁ డొక్కఁ ఁ డాతండు ఫాలకుద్దాలలాంగలములఁ ఁ దాల్చి నిత్య
మడవిలో ఊతవృత్తిఁ నాఁకలి దీర్చుచు నుండ నాతనిభార్యఁ యొనర నవుడు
దారకులను జూచి ఁ దారిద్ర్యమునఁ బొక్కి తనపతితోడ ని ఁ ట్లనియె దేవ

తే. ఫాలకుద్దాలకము లటుఁ పాఱినైచి

తగ వదాన్య శేఖగు రాముఁ దడయ కిపుడు

గానఁ జనుము దారిద్ర్యంబుఁ గడవ నగు మ

హాత్మ నావచనంబు సత్త్వంబు జుక్వే.

716

చ. అన విని భూసురేంద్రుండు రఁయంబున దుశ్చదశాటి మేనిపైఁ

దనరఁ బ్రదీప్తచావకువిధంబున హేళిక్రయ న్వేలుంగుచు

వనమున నుండి తద్దయు సఁవార్యగతిం జరుదెంచి సజ్జన

ప్రణతగుణాతిరేకుఁ డగుఁరామునిముంగల నిల్చి యిట్లునున్.

717

—|| రాముండు త్రిజటునికి బహుసహస్రంబులు గోవు లొసంగుట. ||—

ప. రాజనందనా యేను బహుపుత్రకుండ ధనంబు లేమిం జేసి బాలకులశనాచ్ఛా
దనంబులకు దుఃఖంప వారి సూరార్చుట కుపాయంబు లేక దారిద్ర్యంబున
కంటె నొండు కష్టం బెద్దియు లే దని తలంచుచు దానిం బాపికొన వదాన్య
శేఖరుండ వైనసికడకుం జనుదెంచితి ననిన నారాముం డవ్వప్రసాదం జూచి చిఱు
నగవు నగుచు నామందలోఁ గలగోసహస్రంబులలోన నొక్కసహస్రంబు

ప్ర త్యేకంబుగా నే నొసంగలే దీదండం బెంత దవ్వు వీచి వైచిన నంతదవ్వు నిండి యున్న గోజాతంబు నీ కొసంగెద నని పలికిన నవ్విప్రుండు సంతోషుం డగుచు శీఘ్రం బునఁ గటితటంబున శాటి బిగియించి భుజాబలంబుకొలంది దండంబు విసరివైచిన నది సరయూతటంబు సతిక్రమించి బహుసహస్ర సంఖ్యాతం బగు గోవ్రజంబున వృషభనన్నిధిం బడిన నాగఘూ త్తముండు సంతసిల్లి యమ్మహీనురుఁ గాఁగి లించికొని సరయూతటపర్యంతంబు నిండి యున్న గోవుల నన్నింటి గోపాలకుల చేత శీఘ్రంబున సతనియా శ్రమంబునకుఁ దోలించి బహూకరించుచు నిట్లనియె.

తే. దివ్య మగుసీప్ర భావంబు • దెలియఁ గోరి, యనఘఁచరిత వినోదార్థ • మంటిఁగొక నదటుపడి లోభబుద్ధిచేసన్న వాఁడఁ, గాను దయ సేసి నామిఁదఁగనల వలదు.
క. ధనధాన్యకోశ సంపద, లనవరతము బ్రాహ్మణార్థ • మగుఁ గాదొకొ నా మన మెప్పుడు గోబ్రాహ్మణ, జనరక్షణమందుఁ జిక్కి • చతురత నొప్పున్. 720

→|| రాముండు దశరథవర్చసంబున కేగుట. ||←

వ. మహాత్మా యతివృద్ధుండ వైన నధవదీయదురత్యయశక్తి నెఱుంగం గోరి నాచేత నీదండ ప్రక్షేపణగూఢాస్థంబు నుద్దేశించి ప్రచోదితుండ వైతివి గోవులకంటె నన్యం బైనదాని నెద్ది యేని పరింపం దలంచితే వేని నిర్విశంకుండ వై పరింపు మొసంగెద నివాప్యకృం బువచారమాశ్రంబు గాదు సత్యంబుగాఁ బలికితి సంకోచంబు వలవదు నాచేత నుపార్జితం బైనధనం బంతయు విప్రప్రయోజనసంపాదనార్థం బని యెఱుంగుము భవాదృశులయందు సమ్యక్ప్రతిపాదనంబుచేత నాకు నితాంత ప్రీతియశంబులు గలుగు నని పలికిన నారఘుపతివచనంబుల కలరి యవ్విప్రోత్తముండు గోసమూహంబును బ్రతిగ్రహించి యశోబలప్రీతి సుఖంబులు గలుగుఁగాక యని యారఘువుంగవు నాశీర్వదించి భార్యాసహితుండై నిజాశ్రమంబునకుం జనియె సంత నారాముండు ప్రతిపూర్ణమానసుండై ధర్మయుక్తపరాక్రమాద్భితం బైననిజధనం బంతయు యథార్హ సమ్మానవచనంబుల సుపలాలించుచు ద్విజసుహృద్భృత్యజన దరిద్రభీతోచరణులకు నందఱకు యథేష్టంబుగా నొసంగి సీతాలక్షణసహితుండై మాలానిచయసమాబధంబులును గంధపుష్పాద్యలంకృతంబు లగుఖడ్గాదిసాధనంబుల ధరించి పితృసంధర్శనోత్సుకుండై రాజమార్గంబుఁ బట్టి తదీయమందిరంబునకుం బోవు చుండె నప్పుడు పౌరజనంబులు బహుజనాకలంబు లైన రాజమార్గంబులం జన నేరక ప్రాసాద హర్ష్యవిమానాగ్రంబు లెక్కి వర్జితాతపత్రుండై పాదసంచారంబునం జను రామభద్రు నవలోకించి శోకవ్యాకులితచిత్తు లగుచు మొగంబున దైన్యంబు దోఁపఁ దమలో నిట్లనిరి.

721

చ. అనువమలీలఁ బెక్కు చతురంగబలావలు లేమహాత్ముని
న్వెనుకొని వోవు నట్టిరఘుఁపీరుపిఱుండ నుమిత్రపట్టి దా

జనకజతోడ రా నొకఁడె • సంభ్రమియై చను చున్నవాఁడు గ
న్గొనుఁ డకటా విరించి కఠినుండు గదా తలపోసి చూడఁగన్. 722

తే. అతులీతైశ్వర్యసారజ్ఞఁడగుచు యాచ, కులకు సకలేష్వఫలదాయకుండు నయ్య
ధర్మకారవమునఁజాలఁదండ్రివాక్యమనృతముగఁజేయఁదలపోయఁడయ్యెనేడు.

తే. కాంక్షతోడ నేసాధ్యుని • గనుఁగొనంగ, నభ్రచరభూతముల కై నఁసలవి గాక
యండునానీతనీక్షించుచున్నవారు, పురములోఁగల పురుషులం దఱును నేడు.

తే. సురుచిరాంగరాగార్తయు • శోణగంధ, నేనియు నై నసీతను • దావ మందు
మొనసి శీతోష్ణములువర్ష • మనవరతము, దీనతయును వైవర్ణ్య మొందింపకున్నె.

→ జను లందఱు రామునిఁ జూచి పలుతెఱంగుల విలపించుట. ←

ఉ. ఇన్ని తలంపు లేల మనుజేశ్వరుఁ డిప్పుడు సత్యమూది యా

పన్నశరణ్యు నీసుజనఁపాలునిఁ బల్కెడుఁ గాక యట్లు కా

దన్నను ధాత్రి నెంత కఠినాత్మకుఁ డైననుతుక మనీశివం

పన్నుని బాసి నిందలకుఁ బాల్పడి యొంటి మచం దలంచునే. 726

తే. పుడమి గుణహీనుఁ డైనను బుత్తు విడువఁ, డెందుజనకుఁడేఘనునియఁహీనవృత్తి
చేత సతతంబు జనము రంజింపఁ బడియె, నట్టిరాముని విడుచు నెయవనివిభుఁడు.

తే. దమము శీలంబు శ్రుతమును • శమము దయయు

నానృశంస్యంబు ననెడునీయాఱుగుణము

లనవరత మీరఱుస్సావ్యు • ననఘచరితు

నింపు సాంపారంగ నలంకరింపఁ జేయు. 728

ఆ. అట్టిపుణ్యపురుషుఁ డడవికిఁ బోయిన, ఘర్త కాలశుష్కఁ ఘనజలాశ

యమున నున్నమీల • యట్లలోకము దుగ్ధి, తప్తమగుచు భీతిఁ దల్లడిల్లు. 729

చ. ఇతఁడు జగత్కుజంబునకు • నెంతయు మూలము సర్వభూతముల్

సతతము పుష్పపల్లవఘంబులు గావున నీత్రిలోకన

ప్లుతుపరిపీడనంబున సమస్తగజంబు విపన్నతం బరి

ప్లుత మగు మూలభూతమునఁ • బుష్పఘలోపగ శాఖకై వడిన్. 730

మ. అతులీద్యానములఁ గృహంబులను మాన్యజ్ఞేత్రవిత్రాదులం

జతురత్వంబునఁ ద్రోచి వుచ్చి మన మీ • సామిత్రిమాడ్కి న్నము

న్నతసౌహార్దము దోష నీరఘుకులో • త్తంసంబు వెంట నృతీ

సుతవర్గంబులఁ గూడి పోద మిచటఁ • శోకింపఁగా నేటికిన్. 731

మ. లలితైకాంకసమానవక్త్రుఁ డగునీ • రాముం డరణ్యాచనీ

సలికిం బోయిన వెన్నఁబాడఱినసంధ్యం బట్ల నిస్తేజ మై

ఖలచిత్రాకృతి నొప్పనీపురములో • గైకేయి దా నొంటి ప

ర్తిలుఁ గా కేటికి నిచ్చటఁ మన కసంధ్యప్రతిఁ బ్రసరింపఁగన్. 732

ఆ. రాఘవుండు లేని రాజ్యంబు కాంతార, మమ్మహాత్ముఁ డున్న నదియె పురము
మనము రాముఁ గూడి మనుటొప్పుఁ గైకపా, డజిన వీటనుండి వజరుఁగాక.

— రాముఁడు దశరథుని దవంకఁ దెల్పుచుని సుమంత్ర నియోగించుట. —

వ. మఱియు సముద్ధృతనిజ్ఞేపంబులును బ్రభగ్నాంగణంబులును నపసీతధనభూ
షణ పశుధాన్యంబులును నపహృతశయాననాదికంబులును రజోవక్షేర్ణంబులును
గృహదేవతాపరిత్యక్తంబులును సముద్భిన్న బిలపరిధావన్నాషకావృతంబులును
సచేతోదకసేచనఘామంబులును హీనసమ్రాజ్యసంబులును సంప్రణప్తపూజా
కర్తయౌగమంత్రహోమజపంబులును తౌమరాజక్షోభయుక్తకాలంబుచేతం
బోలె బ్రభగ్నంబులును భిన్నభాజనంబులు నగుచు శూన్యంబులై మనచేత
విడువం బడినసదనంబులం గైకొని కైకేయి శూన్యకృష్యంబుల కాధిపత్యంబు
నేయం గలయది మన మండలము వనంబునకుం జనిన సన్నద్ధయభీతంబులై
గజసింహాదిమృగంబులును విహంగమంబులును సర్పంబులును వనాంతరవర్తత
ప్రసవలంబులః బరిత్యజించి మనచేత సంత్యక్తం బైనయాపురంబుఁ బ్రవేశిం
పం గలయది మన మాయుర్యమధ్యంబున రామునిం గూడి సమానసుఖదుః
ఖుల మై పురంబునందుం బోలె సుఖాత్ముల మైయుండుద మౌకై కేయి సపుత్ర
బాంధవ యై తృణమాంసఫలాదంబులై నపశువ్యాఘ్రమృగద్వీజంబుల కాట
పట్టయినయీనగరంబు పాలించుచుండుం గాక యని యిట్లు పురజనులు పెక్కు
విధంబుల విలపించు చుండ వారిదీనాలాపంబులు వినచు మనోవికారంబు
నొందక నిశ్చలుం డై మత్తమాతంగగమనంబునం జని యన్నరశార్దూలుండు
కైలాసశిఖరాకారం బైనపీఠమందిరంబు డాయం బోయి వినీతవిరపురుషం బైన
రాజాలయంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చట దుఃఖపరిపీడితం బై కూడి యున్నజనం
బును వీక్షించి తా నార్తస్వరూపుండు గాక చిఱునగవు నగుచు మెల్లనం జని
ధర్తవత్సలుండు గావునఁ దండ్రిచేత ననుజ్ఞఁ గొని వనంబునకుం బోవుట యుచి
తం బని తలంచి ద్వారమధ్యగతుం డైనసుమంత్రు నాలోకించి నారాక మహీ
నాథుని కెఱింగింపు మనవుడు నతండు సంతాపకలుషేంద్రియం డగుచు
రయంబునం జని యభ్యంతరమందిరంబున రాహుగ్రస్తుం డైనసూర్యనిహాలిక
భస్మచ్ఛన్నుం డగువైశ్వానరుచందంబున నిస్తోయం బగుతటాకంబువగిది
దుఃఖపరిత్రస్తుం డై యున్నవానిఁ బరమాకులచేతనుం డగువాని రామునిం బే
ర్కొని విలపించువాని దశరథుం గాంచి వివిధవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి నిటల
ఘటితాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె.

734

చ. అనఘ భవత్కుమారుండు వనావనికిం జనఁ బూని రత్నముల్
ధనమును విప్రసంతతికిఁ దత్తముఁ జేసి కృతాభ్యుదయజ్ఞఁ డై
జననికఁ జెప్పి మీవలన నమ్మతిఁ గైకొని పోఁ దలంపున

నృసివడి వచ్చిభానుకులనాయక వాకిట నున్నవాఁడొగన్. 735
 తే. అధిపరశ్మి నవాప్రసామావృతుఁ డగు, భాస్కరునిచండమున సర్వపార్థివగుణ
 పరివృతుం డయి యున్న సీవరకుమారు, శిష్టసమృతుఁ గరుణ సీఁక్రింపు మిపుడు.
 తే. రాజశేఖర సీ వంబురంబు కరణి, గరము నిష్పంకుఁడవు మహాఃఘనుఁడ వల్లి
 సదృశ గాంభీర్యుఁడవు మఱిసత్యవాది, పఖలధర్మజ్ఞుఁడవు పుత్రునరయు మనిన.
 మ. అతఁ డానూతకుమారుఁ గన్దొని నుమంత్రా సీవు శీఘ్రంబెమ
 త్సతులం దోడ్కొని రమ్ము పొమ్మనిన నాతం డట్ల కావింప న
 ప్రతిమా రిక్షుభితార్థన ప్రశతభాగ్యావేష్టితుం డై వెనం
 బతి దాఁ గ్రమ్మఱి రాముఁ దోడుకొని రామ్మా సూత పొమ్మా యనన్. 738

→ రాముఁడు సుమంత్రుఁడు వెంట రాఁగ చరరఘునికి కేసుట. ←

క. పతిపనుపున నతఁ డారఘు, పతిని సుమిత్రాతనూజువనుభాతనయా
 యతముగ నెంతయు నత్వర, గతిఁ దోడ్కొని వచ్చెఁ దత్సంకాశంబునకున్.
 ఉ. అంత మహీవరుండు ఘటితాంజలి యై చనుదెంచురాము న
 ల్లంతనె చూచి కన్నుగవనశ్రులు గ్రమ్మగ చుఁఖశోకవి
 క్రాంతమనస్కుఁ డై ధృతిదోలంగి కడంగినమూర్ఖుతోడ న
 త్యంతరయంబునం బడియె నప్ప డిలం బెనుమానుకై పడిన్. 740
 చ. పతితెఱఁ గెల్లఁ జూచి ఒహుభంగుల శోకముఁ బట్టలేక త
 త్సతు లతిదుఃఖవేగమునఁ దత్ప్రదనాంతరకుడ్యభాగమల్
 ప్రతినదంబు లీన వికలంబుగ నేడ్చుచు గాఢమూర్ఖచే
 క్షీతిపయి వ్రాలి తల్లడముఁ జెందిరి వాడినతఁగెలో యనన్. 741
 ఉ. అప్పుడు రామలక్ష్మణులు నారఘువీరుని గాంచి యాత్మలో
 ముప్పిరి గొన్నశోకమునఁ బొక్కుచు డగ్గటి గ్రుచ్చి యెత్తి నే
 రొప్పగ మంజుశయ్యపయినుంచి వచోమృతిసేచనంబున
 దెప్పర మైనతాపమును దేర్చిరి తల్లులు వెంటఁ దేరగన్. 742

→ రాముఁడు వనమునకుఁ బోవ ననజ్ఞ యిచ్చుని చరరఘుని వేడుట. ←

వ. ఇట్లు దశరథుండు లబ్ధసంజ్ఞంఢై వేడి నిట్టూర్పులం గందినముఖారవిందంబుతోఁ
 జెలువజీయున్నఁ దండ్రింగని సీతావల్లభుండు కృతాంజలిపుటుండ్లై యిట్లనియె.
 క. దేవా మాకందఱకును, దేవర పటు గాన మీరు నధృతిఁ బూని యర
 న్యావనికీం జనఁ బూనిన, నావంకఁ గృపావిలోకనంబునఁ గనుఁచీ. 744
 క. జానకియు లక్ష్మణుండును, బూనిక నాతోడ విసిసభూమి నునికి జెం
 దానం గోరిరి గానన్, త్రైనాథ యనజ్ఞ యిమ్ము నమామువ్వరకున్. 745
 చ. అనపుడు భూమిభర్త పృథ్వీదయంబున నెవ్వగ నివ్వటిల్ల రా
 మునిఁ బరికించి యోపురుషభూషణ కైక వరప్రదానరూ

పనివిడదీర్చ పాశమునఁబద్ధుఁడ నైతి ననుక సునీతిదూ
రుని వడి నిగ్రహించి యవిరోధముగా మహి నేలు మిత్తఱిన్.

746

ఉ. నా విని రాఘవుండు రఘునాథున కెట్లనుఁ గేలు మోడ్చి గో
త్రావర నీయనుజ్ఞను శిరంబునఁ బూని చతుర్దశాబ్దము
ల్వావిరి దండకాటవినివాస మొనర్చి కృతవ్రతుండ నై
తావకపాదపద్మములు • దప్పక గొల్వఁగ వత్తుఁ గ్రమ్మఱిన్.

747

తే. రాజశేఖర పెక్కువర్షములు నీవు, పుడమి యెలితి వత్సంతఃపుణ్యమూర్తి
వైననిన్ను మృషావాదిఁగా నొనర్పఁ, జాల నిప్పుడే నడవికిఁజనెదఁ దండ్రి.

— దశరథుండు రామునికి వసుమతుఁ బోవ ననుజ్ఞ యొసంగుట —

క. ఒండు దలంపక నను వన, మండలికిం బంపు మోక్షఃకామవర యన నా
ర్పుం డయి సీతాపతి కా,తం డిట్లనుఁ గైకకూరఁతనుజ్ఞేరింపన్.

749

తే. వివిధభంగుల నిహలోకఃపృథ్వికొఱకు
వితతముగఁ బారతాకికఃహితముకొఱకు
మనుకులోత్తమ పునరాగమనముకొఱకు
స్వస్తి యగు మంచి తెరువున • వనికిఁ జనును.

750

చ. అతులితసత్యధర్మ వినయాన్వితచిత్తుఁడ వైననీదున
మృతి నిఁకఁ గ్రమ్మఱించుటకు • మాకు నశక్యము గానఁ గాన కు
న్నతగతి నేగు మచ్చట ప్రతం బొకనైఖిరి నల్పి వేగ న
మృతిఁ జనుదెమ్ము సంతతశుభస్ఫురితుండవు గమ్ము పుత్రకా.

751

ఉ. తల్లియు నేను జాలఁ బ్రమదంబునఁ గామితముల్ ఘటంపఁగా
నుల్లము చల్ల నై సిరుల • నొందుచు భృత్యుల కెల్లఁ బ్రీతి నం
ధిల్లఁగ నీవిభావరి సుధీవర నాకడఁ బుచ్చి సాధ్వసం
బల్లన దేర్చి రేపకడ • సంపక మై చనుమా వనోర్వికిన్.

752

ప. పుత్రా నాకుఁ బ్రయంబు నేయుటకు సర్వైశ్వర్యంబు విడిచి హితజనంబులఁ
బరిత్యజించి వనంబునకుం బోవ నుపక్రమించితి వికార్యం బతిదుష్కరం బైన
యది గదా యని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

753

మ. కలితచ్ఛన్నకృతానుకల్ప యగునీకై కేయిచే నెంతయుం
జలితప్రజ్ఞఁడ నైతి నీదువనవాసం బించు కై న న్నగో
జ్జ్వల నాకర్ణిఁ బ్రయంబు గాదు విను మే • సత్యంబుగాఁ బల్కితిం
గలకాలంబును నీ వెఱుంగవె జగత్కల్యాణ మద్భావమున్.

754

తే. అనఘ కులవృత్తసానియైన కైక, చేత సం ప్రచోదితుఁడ నై • చెలఁగి యిపుడు
పరఁగ వంచింది యడిగినఃపరము నర్థ, వంతముగఁ జేయఁ బూనితిఁవెంత యరిది.

తే. ఘనత నన్ను వీతాస్పతఃకఘనిఁ గాఁగ, శేయు టది ధర్మరతుఁడవుఃశ్యేష్ఠమతుఁడ

వర్కవంశ ప్రదీపుడ • వలఘుమతివి, ధార్మికుడ వై ననీకుఁ జిత్తంబు గాదు.

క. అని యీగతి విలపించుచు, మనుజువరేణ్యుండు వలుకు • మాటకు దీనా
ననుఁడై యతఁడునుమిత్రా, తనయుఁడువనుచుండమతియుఁ • దండ్రికి ననియెన్.
తే. ఇపుడు పొందెడిగుణముల • నెల్లియెవ్వ, రిత్తురలుకానభానుకు • లేశ యిచటఁ
దడయఁగా నేలయిప్పుడే • వెడలియడవి, కరుగులయెనాకు నెంతయుఁసర్వ మగును.

క. తరణికులోత్తమ నాచే, నిర వందఁగ విడువఁ బడిన • యీసర్వమహి
వరము సఫల మగునట్లుగ, భరతునకు నొసంగుఁ డిపుడు • ప్రాభవ ములరన్. 759
సీ. అవనిశ వనవాసఁమందు నిశ్చిత యయ్యె పరఁగ నామతి యది • దిరుగ దింకఁ
గరము సంప్రీతితోఁ • గైకకు మీచేత దత్త మైనవరంబు • దప్పకుండ
భరతుని సామ్రాజ్యపట్టభద్రునిఁ జేసి జగతి సత్యవ్రతి • శ్రవుడ వగుము
నీనియోగంబున • నెఱిఁ బదునాల్గొంట్లు వనచరయుతుండ నై • వని వసింతుఁ

అ. గౌతుకమునఁ బ్రియనుఁఖంబులకొఱకు రా, జ్యంబు నిచ్చగింప • నధిప యేను
మీరు చెప్పి నంత • మెయికొని గావించు, టదియె కోరువాఁడ • ననుదినంబు.

— రాముండు దశరథు నూరార్చుట. —

క. మనమున శోకము విడువుము, కనులక బాష్పములు నింపఁగా వలవదు మే
దినిలోఁ దటిసీవల్లభుఁ, డివకులవర యెన్నఁ డైన • నింకునె చెవుమా. 761

వ. దేవా యేను రాజ్యసుఖంబులును జీవితంబును సీతను సర్వకామంబులును స్వర్గం
బునైన మనంబున నిచ్చింప మహానుభావుండ నైననిన్ను సత్యయుక్తునిఁగాఁ
జేయుట యొక్కటియే యిచ్చించెదఁ బ్రత్యక్షదైవభూతుండ వైననీనన్నిధి
యందు సత్యసుకృతింబులు నాఁజీ గా శపథంబుఁ జేసితి నేనొక్కక్షణం బైన నిప్పు
రంబున నుండ నోప సకల్పితవనగమనోద్యోగనివృత్తి నాకుం గలుగనేరదు
సీపు శోకంబు విడువుము వనంబునకుం జనుమని యేను గై కేయిచేతఁ బ్రార్థితుం
డ నై యట్ల సేయం గల వాఁడ నని నీయకొంటి దాని సత్యంబుగాఁ బరిపా
లించువాఁడ నీ వీమనోవ్యధ విడిచి యెప్పటియట్ల స్వస్థచిత్తుండవు గమ్ము
ప్రశాంతహరిణాకర్ణంబును నానాపక్షిగణయుతంబు నగువనంబున సీతాల
క్ష్యణసహితుండనై యధానుఖంబుగా విహరించెద లోకంబున దేవతలకై నఁ
దండ్రికంటె నొండు దైవంబు లేదని యార్థులు నొడవుదురు గావునఁ బ్రత్యక్ష
దైవవర్షరూపుం డైనతండ్రివచనంబు యథోక్తప్రకారంబున నిర్వర్తించెద.

క. సరనాథ చతుర్దశవ, త్పరము లరణ్యమున నుండి • తడయక మరలం
బురికిం జనుదెంచిన ననుఁ, బరికించెదు నీమనమున • పగవకు మింకన్. 763

తే. అనఘ యీబాష్పగళ మైనఁజనములెల్ల, దగువిధంబునఁ దేర్పంగఁ • దగినమీరె
తాల్లి విడిచియిబ్బంగినఁ • తాప మొండ, నింకనినుఁ దేర్చువారెవ్వరిచటఁజెపుమ.
తే. ఖీతివరోత్తమ నాచే విసృష్ట మైన, సాగరపురాద్రి కాననఁసంయుత మగు

ధరణి యంతయుఁ జేకొనిఁ భరతుఁ డేలుఁ గాక సీమాటకన్పుతంబుఁ గలదె యధిప.
క. ఫలమూలంబులు మెసపుచు, సాలయక గిరినదులు వేడ్కఁ జూచుచు సౌఖ్యం
బలరారఁ గాననంబునఁ, గలయంగఁ జరియింతు సుఖివి • గ మ్మిట నీవున్. 766

—|| సుమంత్రుఁడు కైకేయి నధిక్షేపించి దూఱుట. ||—

వ. అని పలికిన నద్ధరారమణుండు శోకసంతప్తచిత్తుం డైకొడుకుం గౌఁగించుకొని
మోహవిశేషంబున రోదనంబు నేయుచు నొక్కింత నేను నష్టచేష్టితుం డై
యుండఁ గై కేయిదక్కఁ దక్కినరాజవత్సు లందఱు హాహాకారంబులు నేయు
చు మూర్ఛాక్రాంత లైరి సుమంత్రుండును ముఖాలిశయంబున వినష్టచేత
నుం డై ధరణిపయిం బడియె నిట్లందఱుఁ గొండ్లొక నేను వినశు లై హాహాకా
రంబులు నేయు చుండి వెండియుం దేతినయనంతరంబ సుమంత్రుండు కటకటం
బడి క్రోధాతశయంబున శిరఃకంఠంబు నేయుచు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు
బొమలు ముడివడఁ గన్నులం గెంజాయ రంజిల్లఁ గై కేయిదిక్కు మొగం బై
మహీపతిమనోవిధం బంతయు నెఱింగి నిశితంబు లగువాక్యరంబులచేత నడ్డేవి
హృదయంబుఁ గంపింపం జేయుచు వజ్రోపమానంబు లగువాక్యరంబులఁ దదీయ
మర్కంబులం గలంచుచు దేవి యెద్దానిచేత భర్తయు స్థావరజంగమాత్మకం
బైననరవృక్షగంబునకు నాధుండు సగుదశరథుండు విడువం బడియె నట్టినికు
నింకఁ జేయరానికార్యం బొక్కింత యెనఁ గలుగదు మహేంద్రుండునుబోలె
నజయ్యుండును మహాశైలంబునుం బోలె నప్రకంపుండును మహార్ణవంబునుం
బోలె నక్షోభ్యుండు సగుమహీపతి సీక్రూరవ్యాపారంబులఁ బరితపింపం జేయుట
వలన నిన్నుఁ బఠింపి వనియుఁ గ్రమంబునఁ గులఘ్ని వనియుఁ దలంచెద నని
పలికి వెండియు నిట్లనియె. 767

తే. తనయు లొకకోటి గల్గిన • ధరణిలోన, నంబుజాక్షికి భర్తృమఁ నోసునరణ
మరియ నిఖిలార్థసాధన • మై చెలంగుఁ, గానఁ బలినింక నేఁచకఁ గావు మబల.
తే. అతివ యిత్వోకులనిభుంఁడిఁడు సుగతి, కరిగిన యనంతరంబ జ్యేష్ఠానుపూర్వ
కముగ రాజ్యభారముఁ దాల్చుఁగలరు పుత్రు, లివుడు తద్ధర్మ మేల లోఁపించె దకట.
వ. అమలుం డీనృపుఁ డట్టివానిపయిఁ బూర్వాచారధర్మంబు హై
స్యము నొందింపఁ దలంచి తీవు జననింద నీనుతుం డాధిప
త్యముఁ గావించుచు నుండనిమ్ము చెలువొంద న్నేము నిత్యంబు దా
వమున న్రామునిఁ గూడి నిశ్చయమతిక • వ ర్తింతు మిచ్చార్థతీన్. 770

ఆ. యోగ్యుఁ డైనవిప్రుఁడొక్కరుం డైన నీ, విషయమందు నిలిచి వెలయఁ జాలఁ
డట్టిపాపకర్త • మాచరించితీపేని, జెబ్బఁదన మీకేమి • చెప్పవచ్చు. 771

తే. రామునకు నెగ్గు నేయఁ దలంచియున్న, నీకు బ్రహ్మి వాద్గండఁనికరమేల
హింసనేయదు నీవు కాఁబడిన పుడమి, న్రయ్యలై పోవ డేల చింతంబు గాడె.

తే. భర్త కెప్పుడు భవదనుఃవర్తనంబు, కోమలి వృథాప్రయాసంబుఁగొఱకు నయ్యె
రమణిచూతంబుఁద్రుంచినంబమును బాలుఁ, బోసి పెంచినమధురిమఁపుట్టఁగలదె.

వ. అని కోపంబుపెంపునం బలికి వెండియు మర్మవచనంబుల నిట్లనియె. 774

క. తల్లికిని బోలె నీకును, నుల్లంబునఁ గూర్చింత • యొప్పుచు నుండుం

గల్గ నఁగ వలదు వేచకుఁ, దెల్లంబుగ విసమె కాక • తీపు గలుగునే. 775

→ సుమంత్రుఁడు కైకేయితల్లిదురాచారంబు బుగ్గడించుట. ←

వ. అది యెట్లనినఁ దొల్లి భవజ్ఞునకుం డగుకేకయమహీనాథుం డొక్కయోగిసలన
సకలభూతరుతార్థజ్ఞానవిషయకం బైనయొక్కవరంబు వడసి తత్ప్రభావంబున
సర్వభూతరుతంబును దదభిప్రాయంబు నెఱింగె దానంజేసి పశుపక్షిమృగాదుల
వచనం బతనికి విదితం బై యుండు నంత నొక్కనాఁ డధరారముఁడు శయన
కాలంబునందు నొక్కజృంభనామకం బైనపక్షిరుతంబు విని దానియభి
ప్రాయం బెఱింగి నవ్విన నది విని మృత్యుపాశంబు నభిలషించుచు మీతల్లి
కోపించి హాసకారణం బెఱింగింపు మనిన నతండు తత్ప్రకారం బెఱింగించిన

నిప్పుడు నాకు మరణంబు సంభవించు ననిన నది వినక నీ వెల్లెన లెన్న నాకు న
వృట్టకుం గలిగిననిమిత్తం బెఱింగింపు మని నిర్బంధించిన నన్నరవరుం డవ్వి
ధం బంతయు వరదాయకుం డగుయోగి కెఱింగించిన నతండు మోహవశం
బున నాలికి జెప్పి మరణంబు నొందక దాని నిరసింపు మనిన నక్కేకయుండు
గురువచనప్రకారంబున భార్యను నిరసించి మృత్యువుం దిరస్కరించి నుఖ యై
కుబేరుండునుం బోలె యథానుఖంబుగా విహరించె నిది మీతల్లివృత్తాంతం
బెల్లవారికిఁ దెల్లం బై యన్నయది యట్టిక్రూరచిత్తకుం బుట్టిననీకు మంచి
గుణం బేదారకొనుఁ దల్లియట్ల నీవును దుర్జనాచరితమార్గస్థితవై మోహంబున
మహీపతిం జంపం నూచితివి పుత్రులకుఁ దండ్రీగుణంబును బుత్రికలకుఁ దల్లి
గుణంబును నిక్కంబుగా సన్నిహితం బై యుండు నీవును దల్లిగుణం బంగీ
కరించి జనాపవాదంబున కోర్చి మహీపతిచిత్తంబుఁ గలంచెద విమృహిపతి సభా
మధ్యంబునం బలికిన రామాభిషేకంబునకు విఘ్నంబుఁ జేసితి వేని నితని కసత్య
దోషంబు వచ్చు జ్యేష్ఠునిం బరిహరించి కనిష్ఠు సభిషిక్తునిం జేసిన రాజధర్మం
బునకు హాని వాటిల్లు నిమ్ముజపుంగవుండు దేవరాజసమప్రభుండును గీర్తి
రథుండును సత్యవాదియుఁ గావున నమృతాత్మన కపయశంబు గలుగకుండ
సత్యంబున నుద్ధరింపు మని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 776

→ సుమంత్రుఁడు కైకేయికి నీకులు దెబ్బట. ←

చ. అసఘచరిత్రుఁ డీరఘుకులంబుధిచంద్రుఁడు రాఘవుండు కా
ననమున కేగుచుండ నుడుఁనాథుఁడు లేనితమిన్ భంగి శో
భనరుచి దక్కి దిక్కు సెడి • పాడటి యన్నపురంబులోపల

స్తనుజః షోకండు నిల్పునై వఃనంబున కేగక దుష్టచారిణీ.

777

తే. రామభద్రుండు దండకారణ్యమునకుఁ, జనిన నీ కపవాదంబు • సంభవించు
వంశధర్మమునకు హానివచ్చు మనుజుఁ, పతికిఁ దీర్చుంగ రానియాపద ఘట్టిల్లు.
క. కావున ననేకఘనదో, హావహా నుగునీవచార • మలు వో నిడి నీ

తావిభుని సకలరాజ్య, శ్రీవిభునిఁగఁ జేయు మిపుడు • చిత్తము లలగన్. 779

శా. సీతానాథుఁ డశేషరాజ్యపదవీ • సింహాసనాధ్యక్షుఁ డై

చేతోజాతసమానమూర్తులు నృపశ్రేష్ఠు ల్బుమిత్రాతనూ

జాతు ల్నీతనయుండుఁ గొల్వఁ బ్రజలక్ • సంప్రీతితో నేలఁగాఁ

బూతాత్తుం డగురాజు కాన కరుగుం • బూర్వాధిపప్రక్రియన్. 780

క. అని యిట్లు పెక్కు-భంగులఁ, బనివడి సూతజుఁడు దీక్ష్యభాషితముల మె

త్తనిమాటల న్యాయప్రవచనములఁ గొంతవడి ధర్మసరణిఁ బలికినన్. 781

క. పడఁతుక దుర్మత మది తా, విడువక జనులాడునడికి • వెఱవక మదిలోఁ

బొడమినకోపము మత్సర, ముడుగక మఱుమాట వలుక • కూరకయుండెన్.

వ. అంత నమ్మహీనాథుండు ప్రతిజ్ఞావీడితుం డై నిట్టూర్పు నిగిడించి కన్నుల బాష్ప

కణంబు లొలుక నుమంత్ర దిక్కు మొగం బై రత్నసంపూర్ణంబు లగుచతుర్విధ

సైన్యంబులును బరచిత్తాపకర్షణచతురవచన లగువారకాంతలును సుప్రసారిత

లగువణిగ్జనంబులును ముఖ్యంబు లగువరాయుధంబులును నాగరులును శకటంబు

లును గాంతారగోచరు లగువ్యాధులును ధనధాన్యకోశంబులును రాముని

పిఱుండ వనంబునకుం జనునట్లు నేయుము సేనాయుతుం డై కుంజరాదిమృగం

బులం జంపుచు సహాయసంపన్నుం డై యారణ్యంక బగుమధువుఁ గ్రోలుచు

ధనవంతుం డై పుణ్యప్రదేశంబులందు యాగంబులఁ జేసి బ్రాహ్మణులకఁ బుష్క

లంబుగా దక్షిణ లొసంగుచు మునులతోడఁ బుణ్యకథావినోదంబులం బొద్దు

వుచ్చుచుఁ బురంబునందుం బోలె రాముండు సుఖగోష్ఠి వనంబునందు విహరించు

చుండు నిచ్చట భరతుం డయోధ్యఁ బాలించుచుండుఁ బదంపడి రాముండు

వనవాసానంతరంబున సకలమహీరాజ్యభారధోరేయుం డై ప్రజలఁ బాలింపఁ

గలం డని పలికినఁ గైకేయి భయభ్రాంత యై మొగంబున వెల్లదనంబు గదుర

నద్దశరథున కభిమఃఖ యై యిట్లనియె. 783

క. రమణా గతజన మగురాజ్యము సకటా పీతమండ • మగుమద్యమున

ట్ల మలినమతిచేఁ గడుఁ గృత్రిమయుక్తి నొసంగఁ దలఁచిఁ తే భరతునకున్.

క. దాని సతఁ డేల చేకొను, నీ నేర్పులు దెలిసె నింక • నిలుపు మనిన న

మ్మానవపతి లజ్జాభయ, హీన యగువెలంది కనియె • నెంతయుఁ గినుకన్. 785

క. విను వారి కయుక్తం బగు, పని యైనను సత్యపాశబద్ధుడ నై గై

కొని నేయఁ గడంగిన న, న్ననుమానము దక్కి యేమియలఁచెద వింకన్.

తే. పాపమతి రాము నడవికిఁ బంపు మనుచుఁ
బలికితివి గాని నామ్రాలఁ బలయుతముగ
ననుప వల దని యంటివే యవుడు నాకుఁ
దోచిన ట్లెప్పు డొనరింతుఁ దోస మేమి.

787

—|| కైకేయి దశరథునితో సగరుఁ డనమంజునట్ల రాముని వనమునకుఁ బంపు మనుట. ||—

క. అని పలికిన విని యమ్మా,నిని తనపతికంటె మిగులఁ నెఱి గల్గిన బల్
కినుక హృదయమునఁ గదురఁగ, ననుమానము విడిచి మరలఁ నాతని కనియెన్.

ఉ. ఇంత విచార మేల పృథివీశ్వర మీకులమందుఁ దొల్లి వి
క్రాంతధురంధరుండు సగరక్షీతినాథుడు శ్వేషపుత్రు న
త్యంతగుణప్రవీణుని మహాత్ముని న య్యనమంజుని స్సుధీ
మంతునిఁ ద్రోచి పుచ్చుడె ట్లఁమావర యాతని కెగ్గు కల్లనే.

789

వ. మహేంద్రా యనమంజునిచందంబున నీరాముండు నిర్వాసితుఁ డగుఁ గాక
యనిన న ప్పడంతివాక్యంబులు విన గోసి మహీనాథుం డూరకుండె జనం
బంతయు వ్రీడితం బయ్యె నప్పుడు మహావృద్ధుం డగుసిద్ధార్థుం డనుమంత్రి
పుంగవుండు కైకేయి కిట్లనియె.

790

క. ఆయనమంజుఁడు శ్రీద్రావ్యాయామమువలనఁ దెరువులందు శిశువులం
బాయక కొని చని సరయూ,లో యంబుల వైచు భూరిదుర్మదలీలన్.

791

—|| సిద్ధార్థుం డనువృద్ధమంత్రి కైకేయికి నయంబుఁ దెల్పుట. ||—

వ. దానిం జూచి సహింపక పౌరు లమ్మహీపతిపాలిం జని భవన్నందనుండు దుర్మదం
బున నన్నత్పుత్రులం గొని చని మార్థ్యంబున సరయూనదీజలంబులం
బడ వైచు నిట్టిదుష్టు నొక్కనిం జేకొని మమ్ము నందఱ నుపేక్షించుట
ధర్మంబు గా దని యాక్రోశించిన వారికేర్చియంబుగా నభార్యుండై నయనమంజు
ని యావజ్జీవవర్యంతంబు వనంబున నుండు మని హస్త్యంబు వెడల ననిచిన
నయ్యనమంజుండు ఫాలపీటకధరుం డై గిరిదుర్గంబుల నాశ్రయించి కందమూల
ఫలాశనుం డై పాపకర్మంబునంబోలె సంచరించు చుండె నక్కుమారుండు జన
కంటకుం డగుటం జేసి పరిత్యజించుటకుం దగియెడువాఁ డయ్యె నక్కుమారుని
యందుం బోలె రామునియం దేమి పాపంబు గంటిమి శశాంకునియందు
మాలిన్యం బెట్లు లేదట్లుఁ రామునియందు నిరయహేతుభూతం బైనదోషం
బించుకయైన లే దిష్టహాత్తుండు విమచుటకుం దగియెడువాఁడే యని పలికి
వెండియు నిట్లనియె.

792

క. మానిని నీతాపతివై, బూనిక నిం తైన దోషముం గల దేనిన్

దానిం బేర్కొను మిప్పుడె, కానికుఁ దగఁ బుత్తు మిట్లఁకారణ మేలా.

793

క. ముదితా నత్పథనిరతుం, డదుష్టఁ డగువానిత్యాగముండుఁ దలంపం

ద్రిదశాధీశుని పటునం, పద నై న దహించు ధర్మ పథరోధమునన్. 794
క. మునుకొని రాముని వనికెం, బనిచిన సీకేమి ఫలము * వచ్చు మృగాక్షీ
విను మీదుర్త ముడుగుము, గొనకొని జన నిండఁ బాపి * కొనుము సుమతి వై.

→|| దశరథుఁడు కైకేయికి నయంబుఁ దెల్పుట. ||←

మ. అని యిట్లాడు ప్రధాన శేఖరునిమా * టాలించి భూభర్త దా
ఘనశోకోపహతేంద్రియం డగుచు సక్తైకేయినేమోముఁ గ
న్గొని మందధ్వని నిట్లనెన్ జను లుపగ్రోశింప కుండన్ మహా
ఘనుఁ డీమంత్రివరుండు పల్కునయవాంక్యం బర్ధి నాలింపుమా, 796
తే. లేమి యీమంత్రివాక్య మాంలంప వేని, సారిది సీకును నాకును సుఖము లేదు
వృజినపథ మొంది సీపు గాంవించునట్టి కర్త మది సాధులోకవిగర్వితంబు. 797
చ. పలుకులు వేయు నేల కులంపాంసిని సీపును సీకుమారుఁ డీ

యిల నవిరోధతం గుజను * లెల్ల నుతింపఁగ నేలు చుండుఁ డే
లలితగుణాభిరాముఁ డగుఁ రామునిఁ గూడి వనోర్వి కేగెద
న్దులువలపొత్తుఁ బోదురె ఘంనుం డెడఁ బాసినచో యశోధనుల్. 798

→|| రాముఁడు దశరథుని పల్కులము లడుగుట. ||←

చ. అని జనభర్త పల్కునవు * డారఘరాముఁడు మంత్రివాక్యము
ల్పిని వినయంబు దోపఁ బృథివీపతి కిట్లను నోమహాత్మ శో
భనకర రాజ్యనంపదలఁ * బాసి వనంబున నుండువాఁడ నై
చనియెడునాకు సీసకలంపై న్యసమాగమ మేల చెప్పమా. 799

మ. నరనాథోత్తమ యెవ్వఁ డర్థి గజముం * దా నిచ్చి తత్కృత్యయం
దురుమోహంబునఁ గామకారి యగు నోహో రిజ్జనంన్నేహత
త్పరత న్వానికః గార్య మేమి గల దీదాక్షిణ్యము న్నాని చె
చ్చెరఁ దెప్పింపుము నారచీర లవియే * శ్రీ లంచు నూహించెదన్. 800

మ. అని సీతావిభుఁ డాడువాక్యములకు * స్వర్ణించి కైకేయి చ
య్యన పల్కంబులఁ దెచ్చి రామ గయికొమ్మా యంచు నందీయఁ జే
కొని రాముం డటు సూక్ష్మవస్త్రము జను * లోభింపఁగాఁ బుచ్చి తా
ముని వస్త్రంబులు గట్టె నాయమకు సంమోదంబు సంధిల్లఁగన్. 801

ఉ. ఆదట లక్ష్మణుండును శుభాంబర మల్లనఁ బుచ్చి తాపనా
చ్ఛాదనము ల్గరించె దమయయ్య గనుంగొను చుండ నంత రా
కాధపశాంశువక్త్రయు జంగన్ను తళిలయు భర్తృదుఃఖవి
చ్చేదిని జాతరూపమయఁచేలయు నై సధరాకుమారియున్. 802

→|| రాముఁడు సీతకు పల్కుములఁ గట్టుట. ||←

తే. కైక కఠినాత్మ యై కృప * లేక తన కొనంగిన యమంజుతాపనాచ్ఛాదనంబు

హరిణి వాగుర నట్ల తానందికొని ను, బాష్పపూర్ణాక్షి యై నిజభర్త జూచి.
 తే. పురుషవర యిట్టికఠినంపుఁబుట్టమెట్లు, మునులుదాల్చంగనోపుదుఁరనుచుఁగనుల
 నశ్రువులు గ్రమ్మ ప్రిడితఁ యగుచు దానిఁ, గట్ట నేరక శోకఁబు + గడలు కొనఁగ.
 తే. అంసమున నొక్కపరిధాన + మలవరించి, పాణిచే నొక్కవనసంబుఁ + బట్టి విభుని
 మోముఁ జూచుచు మనమునఁ నేమి దోఁప, కూర కున్న మహీపుత్రిఁ నూఱడించి.
 క. రాముఁడు రయమున నీతా, భామిని కనకాంబరంబు + పై వల్కుల ము
 ద్దామగతిఁ గట్టఁ గనుఁగొని, భూమిశ్వరుసతులు చాలఁ + బొక్కుచు సంతన్.
 ఉ. రామునిఁ జూచి యిట్లనిరి + రాజకులొత్తమ యీధరిత్రిక
 న్యామణి బాల గోలయు మహాసుకుమారియుఁ బుట్టి యెన్నఁడు
 న్బాము లెఱుంగనట్టిఘనభాగ్యయుఁ గావున నీనతి న్వసీ
 భూమికి నేడు దోచుకొని + పోవఁగ యుక్తము గాదు చూడఁగన్. 807

తే. ధన్యచరిత నీవచ్చునందాఁక నిన్నుఁ
 గాంచి యానందమునఁ బొంగుఁకరణి జనక
 సుతను గనుఁగొని సంతోషఁ యుతుల మగుచు
 ననువులు ధరించి యుండెడ + మంచితముగ. 808

క. జనపతి ని న్నొంటిగఁ గా, ననమున కరుగు మని పంచె + నరవర యలు గా
 వున జనకసుతను దోడ్కొని, చను టొప్పదు తండ్రిమాట + సత్యమ కాదే.
 క. మామాటఁ బట్టి నీతా, భామిని నిచ్చొట నునిచి + భద్రయశుం డీ
 సౌమిత్రి వెంట రా వన, భూమికిఁ జను మిదియ నీకుఁ + బోలుఁ గుమారా.
 క. అని యిట్లు తల్లు లందఱుఁ, దనకు హితముఁ బల్కు వినుచుఁ + దడయక రాముం
 డనుమానింపక ధాత్రీ, తనయకు వల్కులముఁ గట్టె + తత్పరమతి యై. 811
 ప. ఆనమయంబున నృపపురోహితుం డగువన్ధిఘండు నీతాదేవిని నివారించి కై
 కేయి నవలోకించి యిట్లనియె. 812

→ పసిఘండు కైకేయిని దూఱుట. ←

తే. శీల మెన్నక మగని వంచించి రామ, భద్రు నడవకె బొప్పుని + పలికి తాఁ బ్ర
 మాణ ముందున నిలువ కీమానవతికి, నీత కీచ్చితి వేటికెఁ + జీర లివుడు. 813
 ఉ. ఆతేఱఁ గెట్లు చొప్పదు మహాసుకుమారి పవిత్రశీల యీ
 నీత నిజాధినాథుఁ డెడ + నేయక క్రమ్మఱ వచ్చునంత కి
 ట్లాతనిశాసనంబున ధరాధిపతిత్వము నొంది యుండుఁ గా
 కాతతకంటకాశ్చకఠినావని కేటికిఁ బోవు నిత్తఱిన్. 814
 తే. ఇంతి వినుము గృహస్థులఁ కెల్లఁ బత్ని, యాత్మ యై యుండురామునఁ కాత్మ యైన
 ధాత్రి కన్యతత్పత్నినిధిఃత్వమున నిఖిల, వసుధఁ బాలించుఁ దనపతివచ్చుదాక.
 ఆ. అట్లు గాక యీమహాసాధ్వీ పతిఁ గూడి, యడవి కరిగె నేని + యతుల సుఖము

లిచట విడిచి పిదపనే మండలము చను, వార మతఁడు వోవు • ఘోరపనికి.
తే. తండ్రిచే ధర్మము క్షీణత్రంబుగాని, యుర్విఁ బాలింప భరతుఁ డఁబ్బడు గాఁడు
నృపతికిఁ జనించుటది నిక్కఱమేనియింకఁ, దల్లివలెనిన్నుఁ జూడఁడుతథ్యమవుడు.
ఆ. మఱియు విషయజనులుఁపురజనంబులు దండఁ, నాయకులు సతీసహాయు లగుచు
నెచట రామభద్రుఁ • డింపార వసియించు, నచటి కిచ్చుడె వోదు • రన్మతశీల.

—|| దశరథుఁడు కైకేయి యన్యాయంబు నుగ్గడించుట. ||—

ప. దుష్టచారిణీ నీవు భూతలంబున నుండి గగనంబున కెగసినఁ బిశృవంశచరిత్ర
విశారదుం డగుభరతుండు భవన్యతం బంగీకరింపఁడు పుత్రవివాశిని వగునీచేత
భరతున కప్రియంబు గావించెబడయె మఱియు లోకంబున నెవ్వఁడు రాముని
ననుసరింపకుండు నతని లేనివానిఁగా నెఱుంగుము పశువ్యాళమృగద్విజంబులును
బాదపంబులును దదున్ముఖంబులై రామునితోఁ గూడ వనంబున కిచ్చుడె పోవఁ
గలయవి తత్ప్రకారంబు విలోకింపం గలవు భరతుండును శత్రుఘ్నుండును రా
మునియట్ల తాపనవేషంబులుదాల్చి దండకారణ్యంబున వసియింతు రంతట గత
జనం బై శూన్యాకృతి నున్నయిప్పరంబు చేకొని పగతఫలంబులై నవృక్షంబుల
కాధిపత్యంబు నేయుచుండుము మఱియు రాముండు లేనిపురం బరణ్యసమాసం
బగు నమృహాత్ముండు వసియించి యున్న నెలపు విషినం బైనను నానాజనశోభితం
బైనపురం బైయుండు మఱియు నొక్కరాముని వనవాసంబే నీచేతఁ బ్రార్థితం
బైనయది గాని వరప్రదానంబునందు నీతాపనవాసంబు ప్రార్థితం బైనయది
గాదు కావున నలంకారనియత యైనయీనీత సర్వాలంకారభూషిత యై మహా
ర్హయానపరిచారకవస్త్రభూషణోపకరణసహితంబుగా వనంబునకుంజనియందు
రామునితోఁ గూడ నివసించి యుండెం గలయది నీ వీవై దేహికి దివ్యాంబరా
భరణమాల్యాదు లొసంగి వల్కలంబులు గ్రమ్మఁ బ్రతిగ్రహింపు మని
యిట్లు కైకేయిం బదరి పలికి జానకిని నివారించిన నద్దేవి యమృహాత్ముఁ డెంత
జెప్పిన నుడుగక పత్యసుకారకామ గావున నిజవల్లభునిరూపంబున కనురూపం
బుగా వల్కలంబు ధరించె నప్పు డిచ్చటిజనంబు లందఱు దుఃఖించిన నమృహా
ధ్వని విని దశరథుండు శోకవ్యాకులీతచిత్తం డగుచు యశోధర్మజీవితంబు
లయందుఁ బ్రియత్వంబు విడిచి నిట్టూర్పు నిగిడించి కైకేయి నవలోకించి
యిట్లనియె.

819

సీ. పుట్టి యెన్నఁడు దుఃఖంబుల నెఱుంగక నరసాన్నంబుఁ గుడిచి చీనాంబరములఁ
దాల్చి మహోన్నతిఁబొల్పి యుండెడు నట్టియీబాల యీగోలఁయీసుఖార్హ
యీమహాసుకుమారిఁయీధరిత్రీకుమారి కుశచీరఁ దాల్చి యాఁకులత కోర్చి
ఘోరపనావని • కేరీతిఁ బో నేర్పు గురునివాక్యంబు నిఁకువము సుష్టే
తే. ఘనసుఖోచిత యైనయీ • జనకకన్య, తనయలంకారరూప మంతయును విడిచి

తాపనులు గట్టుపుట్టంబుఁ దాల్చి జూచి, కన్నవారలమనములు • గండ కున్నె.
తే. చీరలు పరిత్యజించి యీక్షితుకుమారి

కనకభూషణభూషితాకార యగుచుఁ

గడునుఖంబుగ వని కేగఁ • గలదు శ్రమణి

యగుట కే నీయకొంటినె • మగువ యిపుడు.

821

తే. అకట వక్త్రముఁ దాల్చి సభాంతరమున, శ్రమణిచందాన నొప్పెడుఁజనకపుత్రి
నెవ్విధంబున వీక్షింతు • నెట్లు సైఁతు, నీవెలంది యెవ్వని కేమి • యెగ్గుఁ జేసె.

తే. రమణి జానకి నారచీరలు ధరించి, వనికిఁ బోవుట కే నీయకొనుట లేదు

గావున సమస్తభూషణకలిత యగుచు, భూరిసుఖలీల నడవికిఁ • బోవఁ గలదు.

వ. దేవి ముమూర్షుండ నై సనాచేత భవత్పార్శ్వనంబుఁ గావించెద నని శపథపూ

ర్వకంబుగా నతిక్రూరం బైనప్రతిజ్ఞ మొదలఁ గావింపం బడియెఁ బదంపడి నీచేత

నజ్ఞానంబున రామప్రవాజనరూప ప్రయోజనంబు ప్రతిపన్నం బయ్యెఁ గాని సీతాప్రవాజనరూప ప్రయోజనంబు ప్రతిపన్నం బైనయది గా దే

నందు కీయకొనిన యది లేదిప్పుడు ముఖ్యంబుగా సీతాప్రవాజనంబె యారం

భింపఁ బడియెఁ గావున నిక్కార్థం బాత్మపుష్పంబు వేణువుం బోలె నన్ను

దహింపం గలయది యని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

824

తే. ఈమహిజాత నీ కేమి • యెగ్గొనరై, రాముఁ డే మింత నీకుఁ గాఁరామిఁ జేసె

నీదురత్యయబుద్ధి నీ • కేల గలిగె, మంచికుల మేల నీటు గాఁవించె దకట.

తే. పరమసాధ్వీ మృదుస్వభావయును గోల, మంజుభాషిణి హరిణీసమాననయన

బాల సుకుమారి ధర్మైకపరయు నైన, సీత యేమి విరోధంబు • నేయు నీకు.

వ. దుష్టచారిణీ నీకు నరకానుభవంబుకొఱకు నీరామవివాసనంబె చాలు వెండియు

నింతకంటె నధికంబుగా నీచేత ననుష్ఠీయమానం బైనయాయవాచ్యదుఃఖ

ప్రదసీతాప్రవాజనరూపపాతకంబుచేతి నేమి యనుభవించెద పభిషేకార్థం

బిచటికి సమాగతుం డైనరాము నుద్దేశించి నీచేతఁ బలుకం బడినరామవివాసన

విషయకం బైనవాక్యం బాకర్ణించి నాచేత రామవివాసనమాత్రంబె ప్రతి

జ్ఞాతం బయ్యెఁ గాని సీతావివాసనంబు ప్రతిజ్ఞాతం బైనయది గా దిప్పుడు మ

త్ప్రతిజ్ఞాతం బైనరామవివాసనం బతిక్రమించి యప్రతిజ్ఞాతం బైనసీతావివా

సనంబునుం గోరితి విడి ధర్మవిరోధంబు చీరవల్కలవాసిని యైనవై దేహి

నీక్షింప నిశ్చయించితివి గావున నీవు నిక్కంబుగా నిరయగతి నొందఁ గలవు.

ఉ. లోకములోడిదాన వని • యాధిగ నెమ్మది నమ్మి యంత క

స్తోకముదంబునం బ్రియము • దోఁపఁ గుమారుని మేలుకార్యము

నావొని చెప్ప వచ్చి తుది • వారనిదుఃఖము నొందితిం గటా

నీకడ కేగుదెంచు బది • నేరము వచ్చెఁ దలంపు లేటికిన్.

828

- మ. అని యి ట్లాజనభర్త శోకమున భాగ్య స్థూణుచుం గోడలం
గని శోకించుచు బాష్పతోయకణముల్ • గన్గోనలం చాల్చుచు
స్తనయు న్బాముట కోర్వఁ జాలక మనఃస్తావంబు వాటిల్లఁ గ్ర
న్నన దుఃఖంబు సహింప లేక సారిగెం • దల్పప్రభూణంబునన్. 829
- ప. ఇట్లు మూర్ఛితుం డై పడి యున్నతండ్రిం దేర్చి సీతావల్లభుండు గమనోన్ముఖుం
డై వెండియు నిట్లనియె. 830

—రాముండు కౌశల్యను సన్దానించుచుండు మని దశరథునిఁ బ్రార్థించుట. —

- సీ. అనఘాత్త మాతల్లి • యైనయీకౌసల్య కడువృద్ధ కీర్తిసంకలిత పుట్టి
యెన్నఁడు దుఃఖంబు • లెఱుంగని దత్తుద్రశీల మహాధర్త • చిత్త నన్ను
నిమిష మైనను బాసి • నిలువ నేరని దట్లు గావునఁ బుత్రశోకమునఁ గుండ
కుండ సన్దానింపు • మురుసమాదరమున నట్లు గావింపక • నలఁతి గాఁగఁ
తే. జూచి తేనియు దారుణశోకవహ్నిఁ
గ్రాగి యనువులు విడిచి నిఁక్కముగ యమపు
రంబునకుఁ బోవు ననిన నాఁరాజవరుండు
మహితశోకాబ్ధిదోధూయమానుఁ డగుచు. 831

- ప. మునివేషధరుం డైనకుమారు సవలోకించి వదనం బెత్తి యతనిం జూచుటకు
నతనితోడ సంభాషించుటకుం జాలక పత్నీసహితంబుగా మూర్ఛితుం డై
వెండియు నొక్కింతనేపునకుం దేటి. 832

- క. ముదమున మున్నే మొదవుల, వదలక కుట్టులకుఁ బాపి • భంజించితిన్
పదుగుర హింసించితిన్, యది యెంతయుఁ గట్టి కుడువ • నయ్యె న్నాకున్.

- ఉ. అక్కట కైకమాటలకు • సంగము లెల్ల మహోగ్రవేదన
స్సృక్కియు హానివేష మది • సొప్పడఁ గైకొని యగ్రభాగమం
దుక్కటి యున్నపుత్తుఁ గనియు న్మనియుండుటఁ జేసి ధాత్రిలో
గ్రక్కునఁ జేఁటకాలమునఁ • గల్గిమి నిక్కము ప్రాణికోటికిన్. 834

- తే. నను విరోధించి వ్యప్రయోజనమునందుఁ
బ్రియము గలిగినకైకేయి • కృతమునందు
జనము కటకటఁ బడు చున్న • దనుచుఁ బలికి
యశ్రువులు గాఱ నంతలో • నవశుఁ డయ్యె. 835

—దశరథుండు సీతకు దివ్యసప్రాభరణాదుల నొసఁగుట. —

- ప. ఇట్లు మూర్ఛాక్రాంతుం డై ముహూర్తమాత్రంబునకుఁ గ్రమ్మట లభిసంజ్ఞం
డై రామా యని పేర్కొని క్రమ్మట నుచ్చరింపం జాలక కొంతసే పూర కుండి
వెండియు బాష్పకణంబులు కొనగోట మీలుచు సుమంత్రుం జూచి నీవు గయం
బునం జని యుపవాహనమాత్రోపయుక్తం బైనరథంబు నుత్తమాశ్వంబులం

బూన్చి తెమ్ము నాథుండును వీరోత్తముండు నగురాముండు తల్లితండ్రులచేత వనంబున కనువం బడియె నిదియె గుణవంతు లగువారిగుణంబులకు ఫలం బని యెంచెద నని దుఃఖాతిశయంబునం బలికిన విని యతండు రాజానుమతంబున సువర్ణరత్నభూషితం బైనరథం బాయితంబుఁ జేసి తెచ్చి ముందటం బెట్టి కృతాం జలిపుటుండై కొలిచి యుండె నప్పుడద్దశరథుండు దేశకాలజ్ఞుండును బాహ్య భ్యంతరబుద్ధియుక్తుండును డత్తత్కాలోచితవస్తువిషయనిశ్చితజ్ఞానవంతుండు నగుధనాధ్యక్షుని రావించి మంజువస్త్రంబులును మణిభూషణంబులును బదు నాలువర్షంబులకుం జాలు నట్లుగా వేర్వేటి వై దేహీ కొసంగు మని వంచిన నతండు కోశగృహంబునకుం జని వస్త్రాభరణంబులు దెచ్చి యద్దేవి కొసంగిన నయోనిజయు సాముద్రికోక్తసర్వలక్షణంపన్నయు నగునమ్మహీపుత్రి వివిధవిచిత్రప్రభావటలజటిలంబు లగుమణిభూషణంబులు దాల్చి స్రాతః కాలంబున నంతరిక్షంబు నలంకరించు భానుప్రభయునుం బోలె నమ్మహామంది రంబు వెలుంగం జేయు చుండె నప్పు డప్పుడమికన్నె ననలోకించి భుజంబులం బరివ్వజించి శీరంబు మూర్ఖుని బొప్పధారాపూరితముఖ యై కౌసల్య యిట్లనియె.

836

→ కాసల్య సీతకు హితోపదేశముఁ జేయుట. ←

- క. క్షీతిలోన నసతు లెంతయు, సతతము నిజవిభులచేత • సత్కృత లయ్యుం
బతి కృచ్ఛగతుం డగుచో, క్షీతితనయా నిగ్రహంబు • సేయుదు రంతన్. 837
- తే. పార్థివాత్మజ మున్నలభ ర్తవలనఁ, బెక్కు సుఖములు వడసియుఁ • బృథివిలోన
వరునకొక్కింత యాపదఁవచ్చి నప్పు, డతని విడుచుట యసతులఁ కాత్మ గుణము.
- తే. కల్ల నిజముగఁ బలుకుట • కలుషవృత్తి, కఠినచిత్తంబుఁ దాల్చుట • కపటబుద్ధి
తవిలి పురుషుని వంచించిఁతనకుఁ దలఁకు, వానిఁ జేయుట యసతులఁవర్తనములు.
- క. విపరీతకర్మయు క్షలు, కపటవచోరతలు కృతము • గాననికుమతు
ల్పపలాత్తలు వారి మనః, కపటత్వము దెలియ రాదు • గా పురుషులకున్. 840
- తే. ధర నవిశ్వసనీయులు • దురితచిత్త, లగుటఁ గులకృతదాసవిఁద్యాదికములు
సంగ్రహంబును నసతుల • స్వాంతవృత్తి, గ్రవ్యజీవంగఁ జాలపుఁరాజతనయ.
- క. సతులకుఁ గాంతామణి ను, శ్రుతశ మదమనత్యశీల • సుగుణములందు
నృతి నేయునట్టి వారికిఁ, బతి యొక్కఁడె గతియు నతఁడె • పరమార్థ మిలన్.
- వ. కావున మత్తనయుండు ధనవంతుం డైనను నిర్ధనుం డైనను నీకు డైనవం బ
ట్లగుటం జేసి యమ్మహాపురుషునిఁ బరిచర్యాభక్తియోగంబుల నిత్యంబును
సేవించు చుండు మని పలికిన ధర్మార్థసహితం బైనయక్కౌసల్యవాక్యం బెఱింగి
కృతాంజలి యై యద్దేవి కిట్లనియె.

843

మ. క్షీతిగో మెచ్చుగ నాకుఁ దొల్లి పఠినంసేవావిధం బంతయుం

జతురత్వంబునఁ దల్లిదండ్రులు మహాసంప్రీతితోఁ జెప్పి రా
గతి మీ రిప్పుడు క్రొత్తఁ జేసితిరి వేడ్క న్నక్తియోగంబుచేఁ
బతిశుశ్రూష యొనర్చు చుండెద జగత్ప్రభావతచారిత్ర నై.

844

క. ధరణి నతిదుర్జనులతో, సరిగా ననుఁ దలఁచి తొక్కి + శశిఁ బాయనిత
త్పరమద్యుతిగతి నేనును, దరలక వర్తింతు నిత్యధర్మమువలనన్.

845

ఆ. వినుఁడు తంత్రిలేని + వీణ మ్రాయదు రథాంగములు లేని రథముగదల లేదు
సుతులు నూర్చు రున్నఁ బతిభక్తి లేని తో, య్యలి సుఖంపఁ జాలఁదవనియందు.

క. జననీజనకులు దనయులు, ననుజులు మితసుఖము నిత్తు + రంఠియె విభుఁ డిం
దును నం దమితసుఖదుఁ డగు, ననిశంబే సాధ్య గొల్పు + దాతని భక్తిన్.

క. శ్రుతధర్మపరావర సం, చితపాణివ్రత్యధర్మశీల నయిననే
మతి నొందు తెఱఁగుఁ దలఁతునె, పతియె సతుల కేడుగడయు + బాలింపంగన్.

—|| రాముఁడు కాసల్య నూరార్చుట. ||—

వ. అని పలికిన హృదయంగమంబు లగుకోడలిపలుకులు విని శుద్ధగుణాధ్య యగు
కాసల్య గనుంగొనల దుఃఖహర్ష సంభూతంబు లగు బాష్పకణంబులు నిండుచు
నపత్నీమధ్యంబున నుండె నప్పుడు కల్యాణగుణాభిరాముం డగురాముండు
నిజజననికిం బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి కృతాంజలిపుటుండై యిట్లనియె.

849

క. జననీ శోకింపకు మా, జనకునిఁ గనుంగొనుము సత్యసంధుఁడు కరుణా
వనధి సుగుణుఁడీ మహానీ, యుని నఱమఱలేక ప్రోచు + చుండుము భక్తిన్.

క. వినుము చతుర్దశవర్షము, లనఁగఁ జతుర్దశ దినంబులట్ల గడపి చ
య్యన వత్తు నంత దడ వీ, వసుమానసు దక్కి యుండు + మధిక ప్రీతిన్. 851

వ. మఱియు నేక రాత్రంబునందు నిద్రవోయెడు నీకుఁ జతుర్దశఘటిక లెట్లు చను
నట్లు చతుర్దశవత్సరంబులు తృటిమాత్రంబుగాఁ జను నందాఁకఁ గనుంగవ
మూసికొని దుఃఖంబు గణింప కుండు మని సవినయంబుగాఁ బలికి క్రమ్మఱఁ
బ్రదక్షిణంబు చేసి పరమదుఃఖాక్రాంత లై తన్ను విలోకించు చున్నతక్కినతల్లు
ల నందఱ నిరీక్షించి యేను సంవాసంబువలన నొక్కింత పరుషం బాడినను
నజ్జానంబువలన నొక్కింత యపరాధంబుఁ గావించిన నది యంతయు సంస్త
రింపక కృపఁ జేసి యనుజ్ఞ యొసంగుదురు గాక యని పలికిన ధర్మయుక్తం
బును సమీచీనార్థనమన్వితంబు నైనరామునివచనంబు విని శోకోపహత
చిత్త లగుచు నక్కుమారుని బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతించుచుఁ గైకేయి
నిందించుచు బహువిధాలాపంబుల విలపించుచుండి రప్పుడు తదీయాక్రందిత
నినాదంబు క్రొంచీనిననంబుభంగిఁ జెలంగె మున్ను మురజపణవమేఘ
ఘోషసహితం బై విలసిల్లు నమృదిరం బప్పుడు పరిచేవనాకులం బై
వ్యసనగతం బై సుదుఃఖితం బై యుండె నంత రాముండును లక్ష్మణుం

దును సీతయును బాదగ్రహాపూర్వకంబుగా దశరథునకుం బ్రణామంబుఁ జేసి కృతాంజలివుటు లై తల్లిదండ్రులకు శుశ్రావ యొనర్పక వసంబునకుం జన వలసఁ గదా యనుచిచారంబున దీనవదను లై ప్రదక్షిణంబుఁ జేసి యనుజ్ఞఁ గొని పదంపడి మాతృదుఃఖసందర్శనంబువలన శోకసమ్మూఢుం డై రాముండు సీతాసహితంబుగాఁ గౌసల్యకుం బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి తోడన సుమిత్రచరణంబులకుం బ్రణమిల్లె లక్ష్మణుండును రామునియట్ల కౌసల్యకుం బ్రణామంబు లాచరించి నిజజనని యగుసుమిత్ర చరణంబులు శిరంబు సోఁకఁ బ్రణమిల్లె నప్పు డద్దేవి దుఃఖించుచు నిజనందనుం డగులక్ష్మణునిశిరంబు మూర్ఛిని ప్రేమాశ్రయంబున నిట్లనియె. 852

మ. ఓతి నెవ్వఁ డెడఁబాయ కెప్పుడును రక్షిత్ జ్యేష్ఠు సేవించువాఁ డతులక్రేయము నొందుఁ గావున సముద్యత్ప్రీతితో నీవు న ద్భృతచారిత్రుకఁ డైనరామునిఁ బదాంభోజాత సంసేవనా రతిచే నెప్పుడుఁ గాచు చుండుము మహారణ్యంబునం బుత్రకా. 853

వ. పుత్రా నీవు సుహృజ్ఞనంబునందుఁ బరమానురక్తుండ వైనను వనవాసంబు కొఱకు నాచేత విస్మయపండ వైతివి రామసేవయం దనవధానంబు గావింపకు మతండు రాజ్యాభావంబున వ్యసని యైనను రాజ్యప్రాప్తిచేత సమృద్ధుం డైనను సీకుఁ బరమగతి యై యుండు నెవ్వండు జ్యేష్ఠవశగతుం డై వర్తించు నతనికిఁ బరమశ్రేయంబు ప్రాప్తం బగు నిత్యోకులంబునం బుట్టినవారికి దానంబును యజ్ఞంబులయందు దీక్షయు జ్యేష్ఠానువర్తనంబును రణంబుల యందుఁ దనుత్యాగంబును బిత్తువాక్యకరణంబును సనాతనధర్మంబు గావున రాముని సేవించుచు వసంబునకుం జను మని పలికి వనవాసంబునందుఁ బిత్తు మాతృనగరస్తరణంబున మనశ్శాంచల్యంబు గలుగునో యని శంకించి తత్ప రిహారంబుకొఱకు వెండియు నిట్లనియె. 854

తే. తనయశేఖర రాముని • దశరథునిఁగ, గహ్వరీపుత్రికను నన్ను • గాఁగ దండ కాటవినయోధ్యుఁగాహృదాయమున నెఱిఁగి, భూరిసుఖలీలనడవికిఁబోయిరమ్ము.

వ. అని పలికి మఱియును. 855

తే. రాజనందన దశరథు • రామునిఁగను

నన్ను జనకాత్మజను గాఁగ • నయముతో న

యోధ్య నటవిఁగాఁ దలచుచు • యుక్తభంగి

నన్నతోఁ గూడి చనుము ఘోరకాటపులకు. 857

తే. దశరథకుమారరాము మాంధపునిఁగాఁగ, జనకపుత్రిని క్షీరాబ్ధితనయఁగాఁగ భూరిగహనంబు వైకుంఠపురముగాఁగ, నెఱిఁగి సుఖలీలవనమునకరుగుమీపు.

వ. మఱియు సపరిచారకాపరిచారకు లగుగురువులయం దెవ్వం డనువర్తించు
టకుం దగియెడువాఁ డనియు నై హికనుఖరాజ్యభోగపారలౌకికజ్యేష్ఠాను
వర్తనధర్మములయం దెయ్యదిగరియం బనియు విచారించుచు నరణ్యంబునకుం
బోయి రమ్మని పలికి దీవించి సముచితప్రకారంబున పీఠు కొల్పె నప్పుడు
సుమంత్రుండు వినీతుండును వినయజ్ఞుండును బ్రాంజలియునై మాతలి యింద్రు
నిం బోలె రామభద్రు నవలోకించి మహాత్మా నీ కిష్టం బైనచోటికిఁ గొని
పోయెద నీరథం బారోహింపుము కై కేయి వనంబున కిప్పుడే చను మని పలికె
గావున నద్దేవిచేత నియోగింపఁబడినచతుర్దశవర్ష పరిమితవనవానవ్రతంబు
నారంభించుట కిదియె మొదలని పలికె నప్పుడు రామునిచేత ననుజ్ఞఁ గొని
సీతాదేవి సూర్యనంకాశం బైనకాంచనరథం బెక్క నాసమయంబున. 859

—= సీతారామలక్ష్మణులు రథారూఢులై తరలుట. —=

క. వనవానమునకు వేడుకఁ, దనవిభునిం గూడి యరుగఁ • దలఁచినధాత్రీ
తనయకుఁ గృపచే దశరథ, మనుజుపతి యొసంగె వస్త్రముఁజీఘృషణముల్. 860

వ. అంత రామలక్ష్మణులు దివ్యాయుధపరిష్కృతంబును దివ్యఖడ్గవచనమన్వి
తంబును జామికరవిభూషితంబు నగునమృహారథం బారోహించి రిట్లు
మువ్వరు సముచితప్రకారంబున రథారోహణంబుఁ జేసినం జూచి సుమం
త్రుండు యుగ్యంబులవగ్గంబులు వదలి యతీత్యరితగమనంబునం దోలిన నది
మిన్నునం జనుభానునిరథంబు తెఱంగున దుర్నిరీక్షం బై పోవు చుండె నప్పుడు
రామునివనప్రయాణంబుఁ జూచి పురంబునం గలబాలవృద్ధజనంబులును
గజాశ్వాదికంబులును నుత్సవార్థం బరుగుదెంచిన జానపదులును మూర్ఖా
క్రాంతు లై హాహాకారంబుల విలపించిన నయ్యాక్రందనస్వనంబును హయ
శింజితసింహంబును గుపితమత్తద్విపభృంహితంబులును బురంబు నిండి చెలంగె
నప్పుడు పౌరులు బాలవృద్ధసహితంబుగా దుఃఖవీడితు లగుచు రథంబు వెను
కొని బాష్పపూర్ణవదనులై యట్లు లెత్తి సుమంత్రు నుద్దేశించి యిట్లనిరి.

తే. విమలచారిత్ర హరులపంగములు వట్టి
మందగతిఁ దోలు మయ్య యీ • స్వందనమ్ము
రామచంద్రునిమోము నేత్రములకటవు
దీఱఁ గని సంతసంబు నొండెదము గాని.

862

వ. అని పలికి మఱియును.

863

తే. దేవగర్భనమానుడు • ధీరవరుడు
రాజసమృతుఁ డైనయీరాముఁ డడవి
కేగఁ గనుఁగొని కొసల్యహృదయ మగల
దాయసాకృతి గాఁబోలు • సకట తలఁచ.

864

క. ఈయవనికన్య రాముని, ఛాయపగిది ననునరించి • సమరసబుద్ధిం

బాయక కొల్పుచు వనవా, సాయాసము నోర్చి ధన్య • యయ్యెడుఁ జుమ్మి.

క. ప్రియవాది యైనరాముని, నయ మొప్పఁగఁ గొల్చి లక్ష్మణకుమారుఁడు దా
భయదాటవికిం బోవ హృదయమునఁ దలపోయుకతన • ధన్యం డయ్యెన్.

ఆ. రాజపూజ్యఁ డైనరామభద్రుని భక్తి

ననునరించి ఘోరఁవనికిఁ బోవు

టదియ పరమసిద్ధి • యదియ మహోదయం

బదియ స్వర్గమార్గ • మదియ హితము.

867

వ. అని పెక్కుచందంబుల దీనస్వరంబున విలపించుచుఁ గన్నీరు నించుచు రాముని
రథంబు వెనుకొని చను చుండి రిట దశరథుండు భార్యాసహితుం డై శోకావే
శంబున రామునిం జూడఁ జనియెద నని మందిరంబు వెడల గమకించి యగ్ర
భాగంబునఁ బురుషకుంజరంబు నిరుద్ధం బగుచుండఁ గణేవులు దుఃఖించిన
తెఱంగున రోదనంబు నేయునంతఃపురస్త్రిలమహాధ్వని విని ఖిన్నుండై రాహు
గ్రస్తుం డైనచంద్రునిచందంబున నొప్పి యుండి నంత రఘువుంగవుండు
రథంబు రయంబునం దోలు మని యాజ్ఞాపించిన సుమంత్రుం డట్ల కావింప రథ
చక్రక్షుణ్ణనముదూభ్రతమహీపరాగపటలంబు నీరంధ్రంబుగఁ గప్పినఁ జౌరజన
లోచనగళద్వాష్పధారాసారంబున నది యడంగినఁ బదంపడి సకలజనంబులు
దుఃఖపీడితు లై హాహాకారంబులతోడ విలపించి రప్పుడు మీనసంతోభ
చలితంబు లగుపంకజంబులవలనం దొరఁగునెలంబునుం బోలెఁ గామినీ
నయనంబులవలన నాయాససంభవం బగుబాష్పజలంబు సాంద్రంబుగాఁ గురిసె
నంత మహీనాథుం డేకచిత్తగతం బైన పురంబు నాలోకించి దుఃఖాతిశయం
బున చిన్నమూలం బైనపాదపంబుమాడ్కి ధరణిపయిం బడియె నప్పుడు పౌర
జనంబులు భృశదుఃఖతుం డైనదశరథు నవలోకించి రామునిరథంబు వెనుకొని
యవైచుర్నాదంబున హాహాకారంబులు నేయుచుం జను చుండిరి యంతఃపుర
కాంతలు రామలక్ష్మణజనకీకౌసల్యలం బేర్కొని యొక్కపెట్ట నార్తనాదంబున
రోదనంబుఁ గావించి రస్తుహాధ్వని విని రాముండు మరలి చూచి విషణ్ణుం డైన
జనకుని భ్రాంతచిత్త యైనజనయిత్రి నవలోకించి తదీయదుఃఖాతిశయంబు
సహింపం జాలక తోత్రార్థితం బైనమహాద్వీపంబుచందంబున సంతప్తచిత్తుం
డై పాశబద్ధం బైనబాలాశ్వంబుపోలికఁ దల్లి నుద్దేశించి ధర్మపాశబద్ధుం డై
సంకుచితదర్శనవ్యాపారుం డయ్యె నప్పుడు సుమంత్రుండు రామప్రచోదితుం డై
రథంబు రయంబునం దోలిన నవ్వేగిరపాటునకుఁ దలంకుచు సీతారామలక్ష్మ
ణులం బేర్కొని దుఃఖించుచుఁ గన్నీరు నించుచుఁ గౌసల్యపుత్రవత్సల యగుటం
జేసి రామవియోగంబు సహింపంజాలక గృహబద్ధవత్స యైనగోవు గృహంబు

నకుం బోవుపగిది దుఃఖపరిత్రస్తయై రామునిరథంబు డేనకుం బాతె నట్లు గృహంబు నిర్గమించి రోదనంబు నేయుచు వాతాందోళితవనలతభంగి నడలుచు వచ్చుచున్న నప్పుడోదేవి నచ్చటివా రడ్డంబు వచ్చి మరల్చిన మరలం జాలక విలపించుచుండె నయ్యవస్థ విలోకించి రాముండు పరమదుఃఖతుం డై మరలి మరలి చూచుచుం బోవుచుండె నప్పుడు నిలు నిలు మని పలుకుదశరథునివాక్యంబును రథంబు రయంబునం దోలు మనియెడు గామువాక్యంబును విని సుమంత్రుండు యెద్దియుం జేయనేరక చక్రమధ్యంబునం జిక్కినపురుషునిచందంబున దశరథరామవచనమధ్యంబునం జిక్కి యాందోళించుచున్నం జూచి రాముండు.

— రాముండు సుమంత్రుని రథమును వేగముగఁ దోలు మనుట. —

- క. బరువడిఁ దనమదిలో ని,ష్ఠురగతి ననుభూయమానశోకంబునకుం
జరకాలావస్థానము, కర మిది దుస్సహ మటంచు • గణుతించి తగన్. 869
- వ. సుమంత్రు నవలోకించి. 870
- ఆ. ఏను మాటి మాటి • కిటు నిల్చు మనఁగ నా,మాట వినక వోవఁబుంచెదగునె
యనుచు రాజు నిన్నుఁ నాడిన రాముండు, వినఁగ నొల్లఁ డయ్యెనని వచింపు.
- మ. ధరణీశుం డెడఁబాయలేక మనలఁ • దాక్షిణ్యవిస్ఫూర్తిచే
మరలం జీరుచు నున్నవాఁడు మనకు • స్వర్యాద గా దట్టి నేఁ
త రథంబు న్వేసఁ బోవ ని మ్మనిన నాఁతం డట్ల కావింపఁ ద
త్తురగత్రాతము వాయులీలఁ జనియె • ధూళిప్రతిచ్ఛన్న మై. 872
- వ. ఇ ట్లతిత్వరితగమనంబునం బోవుచుఁ దన్నుం గూడి వనంబునకుం బఱతెంచెద
మని ప్రార్థించుచు వచ్చువారి సామంతబాంధవమంత్రిసంఘంబుల సంతః
పురజనంబుల నువజీవినహస్తంబుల భృత్యులఁ బౌరజానపదజనంబుల నిలువ
నియమించిన వారందఱు బాష్పధారాపూరితముఖులై యతనిశాసనంబు
నుల్లంఘింపం జాలక సంత సంత నిలువంబడియుఁ జిత్తవృత్తులం గ్రమ్మఱింపం
జాలక రథమార్గన క్తవీక్షణులై యుండిరి పౌరజనంబు మరలక వెంటం బోవు
చుండె నప్పుడు పుత్రవియోగసంజాతశోకంబునం బెటలివడు చున్నదశరథు
నవలోకించి శాస్త్రార్థగధనంబున ననూనయించుచు మంత్రిపుంగవు లిట్లనిరి.
- క. జననాథ యేమి వగచెడు, తనయుఁడు దూరంబు చనియెఁ • దడయక మరల
ష్టనుదించినపుత్త్రినిఁ గని, మనమున నలరుదువు గాక • మననం బేలా. 874
- వ. మఱియు నెవ్వనిపునరాగమనం బిచ్చయింపంబడు నతని దూరం బను
గమింపం జన దని యాశ్వాసించిన విని యప్పుడమితేఁడు ప్రస్వన్నగాత్తుం డై
విష్ణుముఖుం డై చేయనది లేక కన్నీరు నించుచు రామరథమార్గగత
వీక్షణుం డై యుండె నంత సంతఃపురకాంతలు పరమచింతాక్రాంతనావృత్తలై
యార్చనాదంబులు సెలంగఁ దమలో నిట్లనిరి. 875

—॥ అంతఃపుర స్త్రీలు రామవివాహసంబంధము గూర్చి విలపించుట. ॥—

క. ది క్కెవ్వఁడు దుర్బలులకు, ది క్కెవ్వఁ డనాథులకు నాధీరజనులకుం

ది క్కెవ్వఁ డట్టినాథుం, డొక్కట నేఁ డెందుఁ బోవుచున్నాఁ డకటా. 876

క. ఎంత యభిశేష్టుఁ డైనను, బంతంబునఁ గ్రోధకరణఁపరివర్జితుఁ డై

సంతత మనుగ్రహమే మది, నెంతయుఁ జింతించు నాథుఁ డెందరిగడినో.

తే. ఏమహాత్ముఁడు తనతల్లిఁ నెట్లు కొలుచు, నట్లనారత మధికభక్త్యాదరముల

మనల నేవించు నట్టితఁ మానుతాధి, వల్లభుం డెందుఁ జనుచున్న వాఁడు నేడు.

తే. మఱియుఁ గైకేయిచేఁ గ్లిశ్యమానుఁ డైన

యవనిపతిచేఁ బ్రచోదితుం ఁ డగుచు నెవ్వఁ

డఖలజనులకు రక్షకుం ఁ డట్టిరాముఁ

డుగ్రకాననమున కేగుఁ చున్నవాఁడు.

879

తే. లకట దుఃఖాభిసంతప్తుఁ ఁ డయ్య రాజు, సత్యధర్మ విచారుండు ఁ సర్వసముండు

సూరినుతుఁడైన రాముండుఁ ఘోరపనికి, నొంటిఁబోవఁగ నుం గొనుఁ చున్నవాఁడు.

వ. అని బహుప్రకారంబుల వివత్స లగు ధేనువులచందంబున విలపించుచు రోదనం

బుఁ జేసిన ఘోరం బైన నయ్యార్థధ్వని విని పుత్రశోకాభిసంతప్తుం డైన

మహీవరుం డినుమడిగా దుఃఖించుచుండె నప్పుడు పట్టణంబునం గలగృహమే

ధు లగువిపు లగ్నిహోత్రకృత్యంబులు నన్న పానాదికృత్యంబులు మఱిచి టిచ్చ

వడి యుండిరి రామశోకకర్షితుం డైనవాఁడు పోలె సూర్యుం డస్తమించినట్లుండె

మ్మగాశ్వకుంజరధేనుకదంబంబులు కబళంబులకుం బాసి కన్నీరు నించుచు

వత్సంబులం గైకొన కుండె సంగారికుండును ద్రిశంకుండును బుధబృహస్పతు

లును దక్కిన గ్రహంబు లన్నియు వక్రగతిచేత పోము నాక్రమించి దారుణంబు

లయి యుండె విశాఖాప్రభృతినక్షత్రంబులు దారుణగ్రహవీడితములై పొగ

లుమియుచు మార్గంబునకుం దప్పి యుండె మేఘంబులు వాయుహతంబులై

సముద్రంబునం బడు చుండె మఱియు సకలజంతుస్వాంతసంచారచతురుం డైన

రాముండు వసంబునకుం జను చుండె సగరంబు బాలికానిలవేగంబున నుత్థితం

బైన సముద్రంబు భంగిఁ జలించినట్లయ్యె హరిదంతంబులు తిమిరసంవృతంబులై

పర్యాకులంబులయ్యెఁ బట్టణంబునం గలసర్వజనంబులు గుంపులు కట్టి కటకటా

యనువారును నింతపుట్టునె యనువారును నింక నేమి గల దనువారును దశ

రథుం డెంతఁ నిరీనాత్ముం డయ్యె ననువారును నింతకుం గారణంబు పాపాత్మ

యైన కైకేయి గదా యనువారును దైవంబునం దిట్టువారును సతీసుతబంధు

మిత్రులయందు మమత్వంబు విడిచి గృహకృత్యంబులు దలంపక రాముని

మంగళగుణకీర్తనంబు నేయుచు నిరానందులై కన్నీరు నించుచు బహుప్ర

కారంబుల విలపించువారు నై యుండిరి పవనుండు శీతలుం డై వీవకుండె

జంద్రుండు సౌమ్యదర్శనుండు గా కుండె సూర్యుండు తపింపకుండె మఱియుఁ బారులు పుత్రమాతృభార్యాభర్తృభ్రాతృలయెడఁ బరస్పరన్నేహంబు విడిచి రామునే చింతించు చుండిరి రాముని సుహృదు లందఱు శోకభారాక్రాంతులై మూఢచేతస్కులై మూర్ఖిల్లిపుడమిపయిం బడి యుండిరి సాగరసరిద్వీప వనశైలనహితంబుగా మహి యెల్ల సంచలించె నవ్వుడు. 881

క. అనఘాత్మఁ డైనరాముండు, జనకజతోఁ గూడి వనికీఁ జనియెడుతఱిఁ జే తనములు దుఃఖించె ననఁ, బని లేదు జడంబు లెల్ల, మ్రాన్పడి యుండెన్.

క. పొందుగ నరిగెడురాముని, స్వందనగతచక్రయుగళఃసంజాతరజం బెందాఁకఁ దోఁచె నురువడి, నందాఁక మరల్పుఁ డయ్యెఁ నధిపుఁడు చూడ్కిన్.

చ. అనఘుండు పుత్రదర్శనముఁ నందు మహాప్రమదంబు గల్లు నీ మనుకులనేత కంచు గరిమం దలపోసి మహిపరాగ మా మనుజవరేణ్యుఁ డెం దనుక, మక్కువతోడ సుతు నుజాకరుం గనుఁగొనుచుండె నం దనుక, గాఢతరంబుగఁ బర్యే నత్తఱిన్. 884

తే. రజముగనుపట్టునందాఁకఁ రాజవర్మ, డనఘునిఁగుమారుఁగనుఁగొనిఁయంతకంత కదియడంగినభూరిశోఁకార్తుఁడగుచు, మూర్ఖుపై కొననంతలోఁబుడమిఁబడియె.

వ. ఇట్లు మూర్ఖాపరవశుం డైనేలం బడి యున్న నిజవల్లభునిం జూచి కానల్య దాపటను గైక వలపటం గ్రుచ్చి యెత్తి యాసీనుం గావించినం గూర్పుండి యమృహివతి శోకంబుపెంపున వ్యధితేంద్రియుం డగుచుఁ గైకేయి నవలోకించి యిట్లనియె. 886

→ దశరథుండు కైకేయిని దూఱుట. ←

క. ఓకలుపచిత్త నన్నుం, దాఁకకు నీకరము సోఁకఁ దను వంతయు న స్తోకగతి వాఁడిసూదులు, సోఁకినయ ట్లార్తి నొందిఁ స్రుక్కిం గడిమిన్.

వ. నీవదనంబుఁ జూడ నొల్ల నాకుఁ బత్నివి గావు బాంధవివి గా వని పలికె కోపం బగ్గలం బగుటయు సంత నిలువక. 888

క. సువిచారుఁ డైనరాముని, నవిచారత నడవి కనిపిఁనందున వంశ ఘ్నివి బంధుఘ్నివి భర్తృఘ్నివి యైతివి నిన్నుఁ జూడఁ నేర్పునె యింకన్.

తే. జగదుపక్రొలితాచారసరణి నొంది, తృక్తులధర్మ వైతివిఁ దానఁ జేసి యాలి వని నమ్మఁజనునె నీయానసంబుఁగన్నద్వీజఁ జంపినంతయఁఘంబురాడె.

చ. పురుషులచే ధర్మిపయిఁ బొల్పుగ నగ్ని సమక్షమందునం గరము గ్రహింపఁగాఁ బడినఁ కాంతలలోఁ బతికి నిర్మరంతరం బజుమఱి లేక ధర్మమునుఁ నర్థము కామముఁ గూడఁ బెట్టునే ర్పరి వొక నీవె కాక కులఁపాంసిని వేటొక తెందుఁ గల్గునే. 891

వ. తొల్లి వహ్ని సమక్షంబున ధర్మార్థకామంబులయందు నీతోడఁ జరించెద నని

పలికి భవత్పాణిగ్రహంబుఁ జేసితి నింక మీఁద విహసాఖ్యకరంబు లైన
 సీతోడిక్రిడాదివ్యవహారంబులును బరలోకసాధనంబు లైన సీతోడియగ్నిహో
 త్రాదికర్మంబులును బరిత్యజింపం గలవాఁడ నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 892
 క. భరతుండు రాజ్యస్థుం డై, చిరభక్తిని నాకుఁ బూజిఁ నేయుట కొఱకై
 కర మెద్ది నొనఁగు నది నే, ఎరయుచు జన్మాంతరమున * కయ్యెడు ననుచున్.

→ దశరథుండు రాముని బేర్కొని విలపించుట. ←

ప. మఱియు భరతుండు సామ్రాజ్యంబుఁ జేసిన సంతృప్తుం డయ్యె నేని మన్వరణా
 సంతరంబున నతండు పితృప్రీత్యర్థం బెయ్యది యొనఁగు నది మత్ప్రీతికొఱకుఁ
 గాకుండుం గాక యని యిట్లు కైకేయి నిందించుచు రాముని పిలువఁ
 బోవ నుద్వోగించిన నెప్పుడు కొనల్య పతి కడ్డంబు వచ్చి మరల్చినం బ్రతిహత
 గమనుం డై కామాతిశయంబున బ్రహ్మణుం జంపినవానియట్ల కరంబునఁ
 జచ్చు నంటినవానిక్రియఁ గుమారునిం దలంచి సంతపించుచు రావలగ్రస్తుం
 డైనభానునిచందంబున దీనవదనుం డై రథమార్గంబుఁ జూచి యెలుం గెత్తి
 రామునిం బేర్కొనుచు నక్కుమారుండు పురం బతిక్రమించినం జూచి శోక
 వేగంబున నిట్లని విలపించె. 894

చ. అరదము దూర మయ్యె జవఁ నాశ్వము లదృశ్యవేగలీల బం
 ధురగతిఁ బోవుచున్నయవి * ధూళికతంబున నాకుమారకుం
 డరసినఁ గాన రాఁడు తను * వంతయు నేర్వఁ దొడంగె నింక నే
 తెరువునఁ బోదు నెవ్వ రింక * ది క్కకటా విధి నేమి నేయుదున్. 895

చ. సరసపదార్థము ల్లుడిచి * సన్నపుటొల్లయఁ గట్టి దీప్తహే
 మరచితసాధభాగముల * మంజులశయ్యను బవ్వళించునా
 వరసుతుఁ డాకలంబుఁ దిని * వల్లముఁ గాల్చి మహిజములమం
 దురుకతినాశ్చత్వమున * నొప్పుటి యెట్లు వసించు నక్కటా. 896

తే. ధూళివృతదేహుఁడై యొప్పుదొఱగిపుడమి, నుండిప్రప్రవణంబునండుండిమదగ
 జంబునట్లు లుత్థితుఁ డయి * చనెడుదీర్ఘ, బాహుఁగాంత్రరామునివనఁవాసు లెల్ల.

చ. అడవిఁ జరించునప్పుడు మృగారవము ల్వినువేళ నాకట
 దడఁబడువేళఁ గంటకపాథంబున నేగెడువేళ నెండచే
 బడలినవేళ నాకొడుకు * భావమునందు ననుం దలంచి హా
 యిడుమలఁ బెట్టెఁ దండ్రి యని * యించుక యెనఁ దలంప కుండునే. 898

క. జనకసుత యెంతఁ జెప్పిన, వినక మగనిఁ గూడి ఘోరవిపిణంబునకుం
 జనుచున్న దతిసుఖోచిత, మనమున దుఃఖించి యెంత * మలఁగునొ యచటన్.

ప. గంభీరంబులును రోమహర్షణంబులు నగు శ్వాపదారవంబులు విని యెంత
 భయంపడునో యని విలపించి కైకేయి దిక్కు మొగం బై యిట్లనియె. 900

చ. అకలుషచిత్తుఁ డంచితగుణాస్పదుఁ డై ననుతుండు కాననో

ర్వీకిఁ జనియె న్ననంబు చెయిఁ + బెట్టి గలంచినరీతిఁ జాలఁ ద్రి
ప్పుకొనఁ దొడంగెఁ బైపయిని + మూర్ఖ మునుం గిడు చున్న దివ్య డం
బకములు గాన రావు ప్రసాదంబున నంగము లార్చినొందెడిన్. 901

→. దశరథుండు కానల్యాసదనమున కరుగుట. ←

వ. నీవు విధవవై పతిపుత్రపరిత్యక్తం బైనరాజ్యంబు పాలింపు మని బహుప్రకా
రంబుల విలపించుచు నచ్చోట నిలువక యపన్నాతునియట్లు నగరంబుఁ బ్రవే
శించి శూన్యచత్వరవేశాంతంబును సంవృతావళిదేవతాగృహంబును స్థాంత
దుర్బలదుఃఖార్తంబును వాత్యాకీర్ణమహావధంబు నగుపురంబుఁ గనుంగొని
దుఃఖించుచు నూతికాగృహంబునుం బోలె గళ్ళలంబై యున్నయంతఃపుంబున
కరిగి త్రోబించినమహాప్రాదంబుచందంబున నువ్వర్ణహృతం బైనపన్నగంబుకై వడి
రామలక్ష్మణవైదేహీరహితం బై దిక్కటి యున్నదాని ననలోకింప నొల్లక
దావారికులం జూచి కానల్యాసదనంబునకు నన్నుం దోడ్కొని పొం డొందు
చోట నీమనఃపరితాపంబు దీఱి దనిన వారు రయంబున వామదక్షిణ
పార్శ్వంబుల గ్రుచ్చి పట్టి దోడ్కొని చనిన నద్దేవిమందిరంబుఁ బ్రవేశించి
తల్పంబునం దనువు వైచి యసంవృతమేదినిం బడి పొరలుచు నడ లూనిన
చిత్తంబున భుజం బెత్తి దీర్ఘస్వరంబున రోదనంబు సేయుచుఁ బెక్కువిధం
బులఁ గుమారునిగుణంబు లగించుచుఁ బుత్రవియోగసంజాతశోకానలంబునం
గాతీయపడు చుండ రాత్రిసమయం బయ్యె నారాత్రి దశరథునిపాలికఁ గాళ
రాత్రి యై తోచె నష్ట డన్నరపతి కానల్య కిట్లనియె. 902

మ. అతివా రాముని వెంటనఁటి నమదీయాలోక మాశానుష

క్తి తదీయాకృతిపై రమించుచును దృష్టి జెంద కీవేశకుఁ
ధృతిచేఁ గ్రమ్మట దట్లు గావున నిను + స్వీక్షింపఁగాఁ జాల స
మృతిచే నీదుకరంబునం దనువు సంభావింపుమా యిత్తతీన్. 903

వ. అని నియోగించిన నద్దేవి రామగుణకథనపరవశుం డై తన్నామంబున
వేర్కొను చున్నదశరథునిదురవస్థఁ జూచి బహుప్రకారంబుల నాక్రందనంబు
సేయుచుఁ గన్నీరు నించుచు వేడినిట్టూర్పులు వుచ్చుచు శోకభారావనన్నుం
డైనయమృహీపతిశరీరంబు పాణితలంబునఁ బరిమార్చించుచు నిట్లనియె. 904

క. వీరోత్తమ రామునిపైఁ, గూరిమి యించుకయు లేక + గుబునము వీడఁ

ఘోరవిషము గ్రక్కెడుక్రూ, రోరగిగతిఁ గైక గనలుంచుండుం గావే. 905

→. కానల్య పుత్రునిఁ బేర్కొని విలపించుట. ←

ఆ. అట్టిదానిఁ గూడి + యధప నాకేగతిఁ, బూని పొత్తు మనగఁ + బోలు నకట

క్రూరపన్నగంబు + సేరిన యింటిలో, నూనఁ జేసి మనుజు + లుండ వశమె.

- తే. తవిలి రామునిఁ గైకకుఁదాసునిఁగ నొ, నర్ప వైతివి యటు లై న • నగరమందు
భైతృవృత్తిఁ జరించుచుఁభవనమందె, యునికిఁ జేసిన వీక్షించుఁచుండుదుఁ గద.
- వ. మఱియు నాహితాగ్ని యగువానిచేత దర్శపూర్ణమానరూపపర్వంబునందు
ప్రహిగతతుమాజాలం బెట్లు రక్షోభాగత్వంబుచేత నిర్దిష్టం బగు నట్లు కైకచేత
రాముండు స్వరాజ్యవస్థానంబువలనను స్వగృహోపస్థానంబువలనను వినిపా
తితుం డై యభేష్టంబుగా రాక్షసభాగత్వంబున వినియుక్తుం డయ్యె నని పలికి
వెండియు నిట్లనియె. 908
- క. గజరాజగమనుఁ డమల, ద్విజరాజముఖుండు వినుతఃపీర్వండు భృత
ద్విజుఁ డగునాతనయుఁడు జన,కజతోఁ గూడి యెటు నిల్వఁగా నేర్పు వనిన్.
- క. కట్టా కైకేయికిఁ గాఁ, బుట్టి యెవుడు దుఃఖములను • బొందనివారిం
గట్టిఁడితనమున నిప్పుడు, నట్టడవికిఁ బంప నీకు • న్యాయమె యధిపా. 910
- వ. అని దూఱ వగచి యంత నిలువక. 911
- చ. తరుణులు రూపవంతులు నుదంచితమూర్తులు రామలక్ష్మణు
ల్పరఫలకాలమం దిటు వివాసితు లై రటు రత్నహీను లై
బరువడిఁ గందమూలఫలభక్షకు లై యలకాననంబులోఁ
గర మతిదీనవృత్తి నిలుఁ • గానక నెట్లు పసింతు రక్కటా. 912
- ఉ. తమ్ముడు ప్రీతితో బహువిధంబుల నేవ యొనర్పు చుండ నం
దమ్ముగ నీతఁ గూడి ప్రమోదంబున నిష్టసుఖైకశీలుఁ డై
నమ్మతితో నయోధ్యుఁ గల • సర్వజనంబు నుతింప నాధిప
త్య మైనరించుకాలము జునాధిప యెప్పుడు చూడఁ గల్గెడిన్. 913
- వ. అని యానపింపునం బలికి వెండియు. 914
- ఉ. క్రన్నన రామలక్ష్మణు లారణ్యము వెల్వడి వీటి కింకఁ దా
రెన్నఁడు వత్తు రిష్టసుఖ • మెన్నఁడు గాంతురు భానుమత్కులం
బెన్నఁడు తేజ మొందు మనుఃశేష్వర మత్స్యభుదుఃఖశోక మిం
కెన్నఁడు దీటు బంధుజను • లెన్నఁడు గాంతు రనంతమోదమున్. 915
- క. పంకజదళనయనుని నక,లంకేందుసమానముఖుని • రమణీయగుణా
లంకృతుని నాకుమారుని, నింక విలోకింపఁ గలదె • యీజన్మమునన్. 916
- క. వనవాసము నల్పి రయంబునఁ దమ్ముఁడు గొల్వ నతిని • మున్నిడిసొని చ
య్యన మరల వచ్చురామునిఁ, గనుఁగొనుభాగ్యంబు నాకుఁ • గలదో లేదో.
- ఉ. పొందుగ రామలక్ష్మణులు • భూమికుమారియు రాజవీధి నా
నందముతోడ రాఁ గని మఃనంబునఁ గోర్కులు పల్లవింపఁగాఁ
జందురుఁ గన్నయోషధులఁచందము నొంది పురీకులాంగన
ల్బృందముఁ గట్టి ప్రీతిమెయి • నెన్నఁడు గాంతు రభీష్టితార్థముల్. 918

ఉ. పన్నుగ రాఘవుం డడవి • బాసి పురంబున కేగుదెంచి య
భువన్నతవై భవస్ఫురణ • సుర్వికుమారికతోడ సౌఖ్యవా
రాన్నిధి నోలలాడుచుఁ దిరంబుగ రాజ్యము నేయుచుండ నా
కన్నులు చల్లగాఁ గని సుఃఖస్థితిఁ బ్రీతిఁ దనర్చు తెన్నఁడో. 919

మ. రమణీయోజ్జ్వలకుండలంబు లలర • న్రాముండు సౌమిత్రి ఖ
డ్గము చావంబును దాల్చి శృంగవదగాఁకారంబులం బొల్పుచుం
బ్రమదం బొప్పుగ విప్రకన్యకలపుష్పంబు ల్ఫలంబుల్ గ్రహిం
చి మహార్థంబు ప్రదక్షిణంబుగఁ బురి • నేవించు టిం కెన్నఁడో. 920

తే. న్రాయమున శి క్రతుల్యుండు • ప్రజ్ఞచేతఁ, బరిణతుండు ధర్మజ్ఞుండు • నిరుపమాన
తేజః డగురాముఁ డెపుడరుదెంచి నాదు, మ్రాలమూఁడేండ్ల బాలునిఁలీలనాడు.

సీ. నరనాథ తొల్లినందనులు తల్లుల పాలుఁ గ్రోలునప్పుడు తదుఃరోజములను
గప్పితిఁ గాఁబోలుఁ • గాకున్నచో లేత దూడ గల్గినమంచి • పాడిమొదవు
చందాన నధికవఃత్సలత నొప్పెడునేను మృగరాజుచే గోవు • పగిది భూరి
కల్పమమతి యైన • కై కేయిచే ముద్దుకొమరునిఁ బాసి శోకమునఁ గుండఁ

తే. గా వల సెఁబుత్తుఁడొక్కఁడె • కానివేతె, యొక్కఁడులేఁడట్టినుగుణాభియుక్తుఁబాసి
యెట్లుబ్రతుకుదు శోకాగ్ని • యేర్పఁదొడఁగె, నేమిసేయుదు నెద్దిదిఁకెందుఁజొత్తు.

తే. రాజనర్య నిదాఘకాలంబునందు, నుత్తమప్రభుఁ డైనసూర్యుండు తిగ్గ
కరముల ధరిత్రినిం బోలె • గాఢశోక, మేర్పుచున్నదియధిప నఁన్నెట్లు సైఁతు.

—|| సుమిత్ర కాసల్య నూటడించుట. ||—

వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించు చున్నకొనల్య నవలోకించి యుపశమన
వాక్యంబుల ననూనయించుచు సుమిత్ర యిట్లనియె. 924

ఉ. మంచివివేకి వైతి విటుఁ మానిని ప్రాకృతకాంతయట్ల దుః
ఖంచెద వేల సీసుతునిఁ • గేవలమర్త్యునిఁ గాఁ దలంచితో
కాంచనశైలధీరుఁడు నఁకల్పవబుద్ధి మహానుభావుఁ డ
భ్యంచితసద్గుణాభిరతుఁ • డాతని కెందును గీడు గల్గునే. 925

మ. అతులాముష్టికసౌఖ్య మెంచి ఘనశిఃప్రాచారధర్మధ్వసం
స్థితుఁ డై తుచ్ఛసుఖంబుఁ గోరక పితృన్నహంబున స్నేదిసీ
వతివాక్యం బొనరింపఁ బూని నయ మొప్పుం గాన కేగె న్నవ
త్సుతుఁ డా నీతివిచారుఁ బాయుటకు నై • శోకింపఁగా నేటికిన్. 926

మ. ముదితా లక్ష్మణుఁ డన్నకుం బ్రియుఁడు నాఁపుం డై తగ్గ భక్తిఁ ద
త్పదపద్మంబులు గొల్పుచుకా ఫలము లుఁద్యత్రీతి నర్పించుచుకా
ముద మేఁపార నహర్నిశంబు శరియై • మున్నాడి రక్షించుచుం
డ దవక్షోణి నివాస మాతనికి సంఠాపంబుఁ గావించునే. 927

- క. పతిసేవ సేయుతలఁపున, ఓతినుత ధర్మాత్ముఁ డైన శ్రీరాముని స
మృతిలో వెనుకొని విపిన, ఓతికిం జనుచున్న డేల + చింతింపంగన్. 928
- తే. తామరసనేత్ర సత్యంబుఁడమము శమము, నార్జవము శీలశౌచంబుఁలతనియందె
సన్నివిష్టంబులై యుండుఁజగములందుఁ, బరగఁ గీర్తిధ్వజంబును బాదుకొలిపె.
చ. అతని ప్రతాప మున్నతమహత్త్వము శౌచ మెఱింగి కానన
ఓతి సహిమాంతుఁ డంశువులఁచేతఁ దపింపఁగఁ జేయఁ జాలఁ డం
చితగతి గాడ్చు రేబవలు + చిత్తహరంబుగ వీచు చుండు స
మృతి జలజాగి రాత్రుల సమద్యుతి వెన్నెల గాయ నిత్యమున్. 930
- మ. అనిలోఁ గూలిన శంబరాత్త జుని దై + త్యశ్రేష్ఠ సీతీంచి చ
య్యన నెవ్వనికి భారతీప్రియుఁడు ది + వ్యాత్రుంబు లర్పించె న
య్యనఘుం డాధ్యుఁడు రాఘవుండు నిజ బాహుశౌర్యమే తోడుగా
వనదేశంబున నింట నున్న పగిడి + వర్తించు నిర్భకుఁ డై. 931
- క. భువి నెవ్వని శరపథముం, గవిసి పగతు లంతకాంతిఁగన్ఘ లగుదు రా
రవికులపతిశాసనమం, దవని యెటులు నిల్వఁ బోల + డంభోజాక్షీ. 932
- తే. పనిత యెవ్వనిశౌర్య మఁవార్య మేవి, ధూతకల్మషు తేజంబు + దుర్నిరీక్ష
మారఘుస్వామి వనవాసమర్థి నలిపి, యవలఁ గైకొను సామ్రాజ్యమది నిజంబు.
- చ. ఇనున కినుండు నీశ్వరున + కీశ్వరుఁ డగ్నికి సగ్ని తోర్తికి
స్థన మగుకీర్తి గహ్వరికి + గహ్వరి లక్ష్మీకి లక్ష్మీ పెద్దవే
ల్పున కిలువేల్పు భూతములలో ఘనభూతము నీకుమారుఁ డ
య్యనకులనేతకుఁ విమతు + లెవ్వరు రాష్ట్రమునం బురంబునన్. 934
- ఉ. మెలుపుగ లక్ష్మీ తన్నధిగఁమింప మహీనుతఁ గూడి రాఘవుం
డిల కభిషిక్తుఁడై జనుల + కేలిక గాఁ గలఁ డేల సందియం
బలికచ పౌరజానపదు + లాతని కభ్యుదయంబుఁ గోరి ని
శ్చలమతి సర్వదేవతల + సన్నతి సేయుచు నున్న వా రొగిన్. 935
- చ. అనుపమశోక వేగహతుఁడై పురిలోఁ గలవార లెవ్వనిం
గనుఁగొని యశ్రుబిందువులు + గాఱఁగ నేడ్చుచు నున్న వార లా
యనఘుండు లక్ష్మీతోడ జనఁకాత్మజతోడ ధరిత్రితోడ సాం
పెనయఁగఁ గూడి రాజ్యమున + కేలిక గాఁగలఁ డెన్ని చూడఁగన్. 936
- తే. అంబురుహనేత్ర వల్కల + మద్ది దాల్చి
వనమునకుఁ బోవురామభద్రునిపిఱుంద
జనకసుతమాడ్కి విడువక + చనియె రాజ్య
లక్ష్మీ యాతని కెద్ది దుర్లభము చెపుమ. 937
- తే. చాపశరఖడ్గములఁ బూనిశత్రుభ్రష్టర్పరుండు లక్ష్మణుఁడు గ్రహీర్యుండు మౌల

న ప్రమాదుఁడై ప్రోచుచు నరుగు చుండ, రామభద్రుని కెద్ది దుష్ట భము చెల్లును.
క. వనవాసము సల్పి రయం, బునఁ గ్రమ్మట నగుగుదెంచి * పొలుపుగఁ జరణం

బునకుఁ బ్రణమిల్లురామునిఁ, గనుఁగొని మది సంతసించు * కాలము వచ్చున్.

క. రమణీ మాదృశలను శో, కమున బడల కుండఁ దేర్చఁ * గాఁ దగు నీ పీ

క్రమమున శోకింపఁగ నిను, హి మకరముఖ దేర్చువార * లెవ్వారి చటన్. 940

క. తరుణీ రామునికంటెను, బరుఁ డొక్కఁడు లేఁడు ధర్మపరుఁడు జగతిలో

నరుదార రాఘవునియం, దరసిన లే దించు కై న * నశుభం బబలా. 941

వ. మహానుభావుం డగురాముండు లక్ష్మణసహితుం డై యరణ్యంబుననుండి

గ్రమ్మటఁ బరుంబునకుం జనుదెంచి సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుం డై జానకిం

గూడి రోహిణీయుక్తుం డై నచంద్రునిభంగి వెలుంగుచు మృదువీనంబు లగు

కరంబులచేత భవచ్చరణంబులు సంస్పృశింపం జనుదెంచు నప్పు డీపు మేఘు

రాజి శిలోచ్ఛయంబునం బోలె బరమానందసంభూత బాష్పజలంబులచేత

సక్కుమారశేఖరునిం బ్రోక్షించెదపు సత్యంబుగాఁ బలికితి శోకమో

హంబులు విడిచి యూటడిల్లు మని యిట్లు సుమిత్రాదేవి పూర్వజన్మ కృతభగవ

దారాధనజనితసుకృతపరిపాకంబున శ్రీరామునిం బరమాత్మగా నెఱింగి

వివిధవినయసాంత్యవాక్యోపచారంబుల ననేక ప్రకారంబుల నాశ్వాసించిన

నాసుమిత్రాదేవివాక్యం బాలకించి శరద్గతం బగునల్పతోయమేఘంబుభంగి

నరదేవపత్ని యగునక్కానల్యాదేవిశరంబునందలి శోకంబు వినాశంబు

నొందె సంత నిక్కడ. 942

చ. జనకుని మిత్రవర్గమును * సర్వవిధంబుల పీడుకొల్పి కా

ననమున కేగురాముని జనప్రియుఁ బాయఁగ లేక రక్తు లై

పనివడి పౌరజానపదఁవర్గము బల్విడి నమ్మహాత్ముని

న్వేనుకొని యెంతఁ జెప్పినను * వీడక వోవుచు నుండి రత్తఱిన్. 943

తే. సముదితుం డై నపూర్ణిమాఁ చంద్రమాడ్కి, రామభద్రుండు సాకేతరాజధాని

పౌరు లగువారి కెల్ల నుదారసద్గు, కాబ్ది గావున నత్ప్రీయుం డై తనరై. 944

— రాముండు పౌరుల నూఱిండుచు. —

క. పనికిం జనవల దని చ, య్యన రాముండు వారిచేత * యూచితుఁ డయ్యుక

జనకుని సత్యాత్మునిఁ గా, నోనరింపఁగఁ బూని నిలువ * కొయ్యనఁ జనియెన్.

వ. ఇవిధంబునం బోవుచు నారఘునంశ శేఖరుండు వారి నందఱఁ గరుణాతరం

గితాపాంగపీఠణంబుల నిరీక్షించి స్నేహాయుక్తంబు లగుమంజులవాక్యం

బుల నిజపుత్రులం బోలె ననూనయించుచు ని ట్లనియె. 946

తే. చెలఁగి మీరలు నాయందు * సలుపునట్టి, భక్తి బహుమానగౌరవం రక్తులను వి

శేషముగ భరతునిమీఁదఁ జేర్చుఁ డింక, మామనంబునకదియెసంబుద మొనంగు.

చ. అతఁ డపరాజతుండును మహాత్ముఁడు గీర్తిరఘుం డమర్షి ప్రా
జ్ఞతముఁడు పిన్న నాఁ డయిన * జ్ఞానముచే గడుఁబెద్ద సాధున
మిత్రుఁ డగుఁ గాన నింకఁ దగ * మీ కనురూపకుఁ డైననాథుఁ డై
తత్వమతిచే బ్రయంబును హింతుంబును జేయుచు నుండు నిచ్చటన్. 948

క. జనకునిపనువున భరతుఁడు, ఘనరాజ్యపదస్థుఁ డయ్యె * గావున మన మ
య్యనఘునియానతిఁ గైకొని, యనిశము వర్తింపవలయు * సతిశయబుద్ధిన్.
వ. కావున మీరు మత్ప్రీతికొఱకు సతం డెట్లు పరితపింప కుండు సల్లనూనయిం
చుచు సతని యాజ్ఞ నుల్లంఘింపక మదాగమనంబుఁ గోరుచుఁ దదవ్యవర్తులై
యుండుం డని పలికిన సప్పు డప్పురజనంబులు రామభద్రం డెట్లు పితృవచన
పరిపాలనరూపధర్మంబునందు సంస్థితుం డయ్యె నట్లు తదాధిపత్యంబుఁ గోరుచు
సప్తహత్తు నుద్దేశించి విలపించుచుఁ గన్నీరు నించు చుండి రప్పు డారా
ముండు సౌమిత్రిసహితుం డై బాష్పపిహితలోచన లై నపురజనంబుల రజ్జువుల
చేతం బోలె స్వగుణంబులచేత నాకర్షించుచు సతిస్వీరితగమనంబునం బోవు
చుండ నప్పుడు వయోజ్ఞానతపోవృద్ధులై నవిప్రులు వయఃప్రకంపితమస్తకులై
మిక్కిలి వృద్ధు లగుటవలన సమీపధావనాశక్తిచేత దవ్యులం జూచి రాముని
కృపావిశేషం బుగ్గడించుటకుఁ దదీయరథకీలితహాయంబుల నుద్దేశించి యి
ట్లనిరి. 950

ఉ. రామరథప్రక్షీర్ణ హయరాజములార సమీరసన్నిభో
ద్దామరయంబునం జనక * దాశరథి న్వనఁ గ్రమ్మజింపుఁ డ
ట్లే మని బ్రహ్మణోత్తమముభేరితనూక్తిఁ దిరస్కరించినం
దా మదిలో సహింపఁ డతిఘోరార్మికుఁ డౌట రిఘూద్వహుం డొగిన్. 951

తే. అవనిలోఁ గర్ణవంతంబు * లై నభూత, సంఘములయందు మిక్కిలి * శ్లాఘనీయు
లట్లు గావున మీరు దయానమ్మద్ది, మా మనివి బుద్ధిగై కొనిఁమరలుఁడివుడు.

చ. రవికులసార్వభౌమునిఁ బరాక్రమశీలుని రామునిం బురో
పవనవిహార మర్థి సలుపం గొని పోవుట మాని మీరు భై
రవతరసింహముఖ్యమృగరాజవిరాజిత మైనదండకా
టవి కిటు సాహసంబునఁ గండంగి వెనం గొని పోవఁ జెల్లునే. 953

→ విప్రులందఱు రాముని వనమునకుఁ బోవలదని ప్రార్థించుట. ←

వ. అని యిట్లు విలపించు చున్నయావిప్రవరులదీనాలాపంబు లాలకించి రాముండు
బ్రాహ్మణవాక్యశ్రవణాంతరంబున రథగమనంబునందు దోషం బగు నని
యును బ్రాహ్మణాశ్వాసనంబున వ్రతభంగం బగుననియును దలంచి రథంబు
డిగి తదాగమనవర్యంతంబు సన్నికృష్టపదన్యాసుం డై చారిత్రవత్సలుండు
గావున బ్రాహ్మణులయం దతివిశ్వాసంబువలనఁ దాను రథారూఢుం డై యుండి

పదాతు లయినవారలఁ గ్రమ్మఱింప నుచితంబు గా దని నిశ్చయించి పాద సంచారంబున వనపరాయణుం డై మెల్ల నం బోవుచుండె నప్పు డారఘువుంగ వుని డాయం జని యావృద్ధవిప్రులు సంతప్రాంతక్షరణు లై యిట్లనిరి. 954

సీ. అనఘాత్త నీమంగళాకృతిఁ జూడక యొకనిమిషం బైన • నోర్వలేమిఁ జేసి నీమృదువాగ్ని • శేషంబుచే బహూకృతుల మై వనభూమి • నతిసుఖాబ్ధి నలరుచు నుండెద • మనునానపెంపున వచ్చుమ మ్మిఁబఁ ద్రోచి • వుచ్చి నీకుఁ బోవంగఁ జెల్లునె • భూతదయాళుండ వైననీవె దయాపిఁపీనబుద్ధి

తే. ద్విజవరోపేక్షఁ జేసిన • వేతె యొకఁడు, కడఁగి రక్షింపఁ గలవాఁడుఁగలఁడె జగతి నకట యీచంద మైననిఁన్నధికధర్మ, నిష్ఠఁ డని సూరిజను లాడఁనేర్తు రెట్లు.

వ. మఱియు బ్రహ్మసంబంధినకలమంత్రతంత్రజ్ఞానోపయోగానుష్ఠానరూపంబు లైన యున్నదీయకర్తంబులును బ్రాత్రాణిద్వారంబున ద్విజస్కంధాధిరూఢంబు లైనగార్హస్థ్యపత్యావహనీయదాక్షిణ్యాగులును గాతుకాతిరేకంబున ననుసరించి వచ్చుచున్నయవివాజవేయనముత్థితంబు లైనయన్నదీయపాండురచ్ఛత్రంబులు శిరస్మేషుంబులభంగి వెలుంగుచు నివియే వెనుకొని యరుగుదెంచుచున్న వీయాతపత్రంబులచేత ననవాప్తచ్ఛత్రుండ వైన నీకు రవికిరణంబుల వేడిమి పోకకుండ నీడఁ గావించెదము వేదమంత్రానుసారిణి యగు సస్యత్పరమధన భూతంబులైన సన్నద్భుద్ధి భవన్నిమిత్తంబు వనవాసానుసారిణిగా నొనర్పంబడి యె వేదంబులు మాహృదయంబులయంద యున్నవి పాతీవ్రత్యరక్షిత లగు సస్యత్పత్నులు గృహంబులయంద నిలువంగలరు భవన్నివర్తనంబునందన్నద్భుద్ధి సునిశ్చితయయ్యె నింక నీవు వనగమననిశ్చయంబు నేయం జనదు ధర్మపరాయణుండ వైననీవ బ్రాహ్మణప్రార్థనాచరణరూపధర్మ నిరపేక్షకుండ వగుచుండ నింక ధర్మం బెల్లెఱంగునం బ్రవర్తిల్లు నిభృతాచారుండ వైననీవు హంస శుక్లశిరోరుహంబులును మహీపతనరజోవ్యాప్తంబులు నగుమాశిరంబులచే యాచితుండ వై మరలు మని పలికి వెండియు నిట్లనిరి. 956

చ. రవికులవర్య రఘు నగరంబునకుం జనుచేర వేని భూ దివిజులు త్వద్వియోగజవిఠ్ఠి మహావ్యసనాభివన్ను లై తవిలి ద్విజార్హయాగము లుఁదంచితభక్తి నొనర్ప రందున స్సవనవిఘాత దోష మది • సంగత మయ్యెడు నీకుఁ జూడఁగన్. 957

క. వినుము చరాచరభూతము, లనఘాత్తక భక్తియుతముఁలై దైన్యమున న్నినుఁ బ్రార్థించుచు నున్నవి, సునిశితముగ భక్తులందుఁ • జూపుము కరుణన్.

— రామండు తమసాతీరంబుఁ జేరుట. —

వ. మఱియు నఖిలజనహృదయనయనానందకరుండ వైననిన్ను విడువం జాలక నీవెంటం జనుదెంచుచున్నయన్నదాది పురజనుల భాగ్యంబు నాలొకించి తాము

ను వెనువెంటం బోవ గమకించి మూలంబులచేత హతగమనవేగంబులై పురజనులకుంబోలెదమకు రామానుయానభాగ్యంబు లేదయ్యె నని చింతించి వాయువేగంబుచేత నాక్రోశించు చున్నవానియట్లు చూపట్లు చున్నమహాన్నతంబులైన పాదపంబులను నాహారసంచారంబులు మాని చేప్తులు దక్కి వృత్తై కస్థాననిష్ఠితంబులై సర్వభూతానుకంపి వైన నిన్నుఁ బ్రార్థించు చున్న ఖగంబులను విలోకింపుమని యిట్లు బహుప్రకారంబుల దుఃఖించు చున్న యావిప్రోత్తములదీనాలాపంబులాలించి కల్యాణగుణాభిరాముం డైనరాముని నివారించుట కడ్డంబు వచ్చెనో యనం దమసానది యానన్నం బయ్యె నప్పుడు సుమంత్రుండు మార్గపరిశ్రాంతంబులైన హయంబులఁ దెచ్చి యస్తుహానదీజలంబులఁ గడిగి మృదుమధురఘానంబు మేపి తద్రక్షణంబునకుం జాలియుండె నిట్లు రమ్యం బగుతమసాతీరంబు నాశ్రయించి రాముండు సీత నవలోకించి లక్ష్మణున కిట్లనియె. 959

క. అనఘ రవి య స్తమించెను, ననవానంబునకు నొక్క వానర మయ్యెన్
ముచుపటివలె నీవు మనం, బున గృహసౌఖ్యాదివాంఛఁ బొందకు మింకన్.

క. పగ లెల్ల నడవిఁ గ్రుమ్మరి, ఖగమృగములు తమకు వలయు + కందువలందుం
దగురీతిఁ జేరినందున, సుగుణాఢ్య వనములు గంటె + శూన్యము లయ్యెన్.

క. విను మిప్పు డయోధ్యాపుర, జను లందఱు బాలవృద్ధసహితంబుగ నె
మ్మనమున నడలుచు నుండుదు, రసఘా మనరాకఁదలఁచి + యంధులభంగిన్.

క. అనుపమసద్గుణములచే, ననవగతము విషయవాసు + లవసీపతికన్
మనకు భరతశత్రుఘ్నుల, కనురక్తులు గారె వారి + కడలు జనించెన్. 963

క. జనసీజనకులు సారెకు, వనగమనముఁ దలఁచి తలఁచి + వారక మదిలో
ఘనశోకంబునఁ గుండుదు, రసఘాత్త తదార్తి కాత్త + నడలెదఁ జుమ్మి. 964

ఆ. అయిన నేమి భరతుఁ + డఖిలధర్మవిదుండు, కరుణ జేసి యేల + గావకుండు
నతనిభక్తిభావ + మరసి డెందంబునఁ, గుండ కున్న వాఁడఁ + గొంతధృతిని. 965

వ. మఱియు నన్ననుసరించి వనంబునకుం జనుదెంచుటజేసి నీపుచితం బాచరించి
తివి వై దేహీరక్షణార్థంబునందు సహాయత సంపాదనియంబు గదా నేడు
వనవాసోపక్రమమిదిసఁ బీఠమసాతీరంబు మహాక్షేత్రంబు గావున నీరాత్రి
జలపానంబుఁ జేసి యిచ్చట నుపవాసంబు నేయుద మని పలికి సుమంత్రుం
డొచ్చి నీవశ్యరక్షణంబునం దప్రమత్తుండ నై యుండు మని నియమించిన
నతం డయ్యశ్యంబుల బంధించి సమృద్ధఘానవంతంబులఁ గావించి ప్రత్యాన
న్నుండై సంధ్య సువాసించి మంజువల్లవంబులఁ దల్పంబుఁ గావించిన నారఘు
వరుండు కృతానుష్ఠానం డై సీతానహితంబుగా సుమంత్రవిరచితపల్లవ
తల్పంబు నధివసించె బురజనంబులు మార్గాయానభేదంబున మై మఱచి
నిద్రించు చుండి రంత లక్ష్మణుం డన్నదిక్కుఁ గనుంగొని సూతునితో ననేక

ప్రకారంబులఁ దదీయకల్యాణగుణవిశేషంబులు వక్కాణించుచు నిద్రానుఖంబులు విడిచి జాగరూకత్వంబున నప్రమత్తుం డై రక్షించు చుండెనిట్లు గోకులాకులతీర యైనతమసానదితీరంబున నారాత్రి వసియించి యరుణోదయకాలంబున రాముండు మేల్కని నిద్రించు చున్నప్రకృతిజనంబుల నవలోకించి పుణ్యలక్షణం డైనలక్ష్మణున కిట్లనియె.

966

- క. అనఘా చూచితె యీపుర, జను లెంతయు మనల విడువఁజాలక వనికిం
జనుదెంచెద మని కుతుకం, బునఁ బడి యున్నారు వృక్షమూలములందున్.
- క. ఉడుగుఁ డని యెంతఁ జెప్పిన, నుడుగరు వల దనుచు నింకఁ నొత్తి పలికినం
గడువడిఁ దమప్రాణంబులు, విడిచెద మని యున్నవారుఁ వెట్టితనమునన్. 968
- ఆ. వీ రెఱింగి రేనిఁ విడువక మనవెంట, నరుగుదెంతు రదియుఁ భరము గానఁ
గడఁగి నిద్ర లేచుకంటె ముంగల మన, మరద మెక్కి పోదఁ మతిరయమున.

—|| రాముండు నిద్రితు లగుపౌరుల వంచించి వనమున కరుట. ||—

- వ. మఱియు నీ యిత్వోక్తుపురవాసులు నాయం దనురక్తులై నన్ను విడువం జాలక వృక్షమూలంబుల నాశ్రయించి నిద్రించు చున్నవారు గావున వీరల వంచించి చను టావ్వు వీ రరణ్యంబునందు సంచరించుచు నిడుమలఁ గుడువం జాల రని పలికిన సాక్షాద్ధర్మస్వరూపుం డైనరామునిం జూచి లక్ష్మణుండు దేవా యిదియే నాకుం జూడ యుక్తం బై తోచుచున్న డట్లు గావింపు మనిన నారాముండు సుమంత్రుం జూచి రథంబు రయంబున నాయితంబు గావింపు మనవుడు నతండు జవనత్వసంపన్నంబు లైనహయంబులం బూన్చి సజ్జంబుఁ జేసి తెచ్చిన నారఘువుంగవుండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా రథారోహణంబుఁ జేసి యమృతహాసది నుత్తరించి మహామార్గంబు నాశ్రయించి శీఘ్రంబునం బోవుచుఁ బురజనమోహనార్థంబు సుమంత్రు నవలోకించి మనపోయినలెఱంగు పౌరు లెఱుంగ కుండు విధంబున నీవు కొంతదూరంబు రథం బయోధ్యాపురంబున కభిముఖంబుగాఁ దోలి గ్రమ్మఱ వనమార్గంబునకు మరల్పు మనిన నతం డట్లు కావించి క్రమ్మఱ రథంబుఁ దోలుకొని రామునికడకుం జనుదెంచిన నమృతహాత్తుండు సీతాలక్ష్మణ సహితంబుగా నపరిచ్ఛదం బైనరథం బెక్కిన నాసుమంత్రుండు తపోవనమార్గంబుఁ బట్టి హయంబుల రయంబునం దోలిన నవి వాయుజవంబునం బోవుచుండె నిట్లు రాముండు జానకీలక్ష్మణసహితంబుగా రథారోహణంబుఁ జేసి ప్రయాణానుకూలమంగళశూచకనిమిత్తదర్శనార్థం బొక్కింత రథం బుదమ్మంబు గావించి నిమిత్తస్వీకారానంతరంబున దక్షిణాభిముఖంబుగా వనమార్గంబుఁ బట్టి చనియె నంతఁ దమసాతీరంబున నిద్రించి యున్న పౌరజనంబులు ప్రభాతకాలంబున మేల్కొని రామునిం గానక దిక్కులు గలయం దిలకించుచు శోశోపహతదిత్తులై కొండాకనేవు చేష్టలు దక్కి యుండి వెండియు

నొక్కింత తెలివి దాల్చి కన్నీరు నించుచు విషాదవేదనావిశేషంబునఁ దమలో
నిట్లని విలపించిరి. 970

పాఠులు నిద్రలేచి రామునింగానక విలపించుట.

ఉ. అక్కట రాముఁడు నన్నల + నారట పెట్టి దయావిహీనుఁడై
చిక్కక త్రోచి పోయె దరి + చేరఁగ రానివిపత్తయోధి నిం
కెక్కడ నీదువార మిఁక + నెవ్వఁడు రక్షకుఁ డేది దిక్కు నేఁ
డెక్కడ వచ్చె నీనిదుర + యెంతటి మోసము వచ్చె ని త్తఱిన్. 971

ఉ. నిర్మలచిత్తుఁ డంచితమునీతివిదుండు దయాపయోధి స
ద్ధర్మవిశారదుం డభయఃదాయకుఁ డీశ్వరుఁ డంచుఁ జిత్తమం
దర్శి నన్ని యున్నమము + నక్కట యిక్కడ నొంటి డించి యే
ధర్మ మటంచుఁ బోయె నిల + ధార్మికు లీగతి విన్న మెత్తురే. 972

ఉ. రాముని భానుమత్కులలాలాముని గోమలనీలనీరద
శ్యామునిఁ బాసి మేన నీఁకఁ + బ్రాణము నిల్పఁగ నేల చిచ్చులో
వేముఁఁ జొచ్చి యైన నడవి నిష్పాపాన మొనర్చి యైన నిం
కేమి యొనర్చి యైన మన + మిచ్చటఁ జిత్తము నిక్కువంబుగన్. 973

క. జాలిం బడి తనసుతులం, బోలె మనల నేఘనుండు + భూరికరుణచేఁ
బాలించు నట్టిరాముఁడు, వాలాయము మనల విడిచి + వనమున కరిగెన్. 974

క. ఏలాగు బ్రతుకుదము మన, మేలీలఁ జరింత మెచటి + కేగుద మకటా
బాలిం దల్లులఁ బాసిన, బాలులగతి నయ్యె నేడు + పరికింపంగన్. 975

తే. రామభద్రుండు లేనిపురంబు శూన్య, గృహముగతి నుండు దాని నేరీతిఁ జాత
మచటివారలు రాముఁ డెందరిగె ననిన, నేమి చెప్పద మిఁకఁ దెఱఁగెద మనకు.

వ. అని బహుప్రకారంబుల భుజం బెత్తి రోదనంబు నేయుచు రామరహితం బైన
పురంబు సార నొల్లక రథం బరిగినచొప్పునఁ గొంతద వ్వరిగి మార్గనాశం
బగుట విషాదంబు నొందుచుఁ జేయునది లేక మరలి పురమార్గంబుఁ బట్టి
విపత్త లయిన మొదవులచందంబున విలపించుచు దైవోపహాతుల మైతి మింక
నేమి నేయువార మని చింతించుచు సరిగి చంద్రహీనం బైన గగనంబుపోలికఁ
దోయహీనం బైనసముద్రంబుభంగి గరుడునిచేత నుద్ధృతపన్నగం బైన
ప్రాదంబుపోలిక నిరాసందం బైనయయోధ్యాపురంబు సొచ్చి దాని శోభా
హైన్యంబునకు శోకించుచుఁ గన్నీరు నించుచు విప్రణ్వప్తమోదు లై పుత్ర
దారగృహక్షేత్రాదులయందు మమత్వంబు మాని యమూల్యంబు లైనసప్తగృ
హంబులు ప్రవేశించియు దుఃఖనహితం బైనసప్తజనంబు నిరీక్షించి దుఃఖోప
హతు లై స్వపరవేశ్యస్వజనాస్వజనవివేకంబు లేక కొంఁడాకసేపున కతిప్రయ
త్నంబునం దమవారి నెఱింగి వారలం గూర్చికొని వారికి రాముండు వందించి

యరిగిన చందం బంతయు వినిపించి బాష్పపిహితములు లై కన్నీరు మున్నీరు
గా రోదనంబు నేయు చుండి రప్పుడు వివణ్ణరూపులును శోకపీడితులును
బాష్పవిప్లుతలోచనులును దుఃఖోపహతచిత్తులును రామపరిత్యక్తులు నగునప్పుర
వాసులప్రాణంబు లుద్ధతంబు లయిన ట్లుండె వణిజు లంతర్బాహ్యసంతోషంబు
లు విడిచి బేహంబులు నేయు టుడిగి ఆచ్చవడి యుండిరి గృహస్థులు మజ్జన
పానభోజనశయనాగ్ని హోత్రాదికంబు విడిచి ధనలాభవ్యయంబు లెఱుంగక
యేమియుం దోచ కుండిరి చాతుర్వర్ణ్యంబులవారును దనుకు నియతంబు
లై నధర్మంబులకుం దప్పి చరించుచుండిరి ప్రథమజులగువుత్తులం బొంది తల్లులు
హర్షింపక పరమదుఃఖాక్రాంత లై యుండిరి యిట్లు గృహంబులకుం జను
డెంచినభర్తలం గూడి పౌరకాంతలు దుఃఖార్త లై తోత్రంబులచేత ద్విపంబు
లంబోలె దీక్షావాక్యంబులచేత గృహపతుల గర్హించుచు నిట్లనిరి. 977

— పౌరకాంతలు భర్తలతోడ నానాప్రకారంబుల విలపించుట. —

చ. కరుణ దలిర్ప లోకములఁ • గావ నరాకృతిఁ బుట్టినట్టియా
హరి యగురామభద్రుని మహామహు నెచ్చట నున్న సంభృతా
దరమునఁ జూడ కింట సుతఁ • దారలపై రమించు చుండు న
ప్పురుషులు కల్పమాత్తులయి • పోదురు దుర్గతికి న్నిజంబుగన్. 978

క. పరమాత్మఁ డైనరామునిఁ, బరికింపఁగ లేని నీతిఁబాహ్యుల కిల మం
దిరసుతభార్యాభోగో, త్కరసుఖములచేత నేమి • కార్యము దలఁపన్. 979

చ. రయమునఁ గాననంబునకు • రాముని వెన్నోని పోయినట్టిదు
ర్ణయయుతుఁడుం బవిత్త్రుఁ డయి • నవ్యశుభం బది గాంచు నన్నచోఁ
బ్రియుఁ డగురామునిం బరిచరించుచుఁ గానకు నేగినట్టిసీ
తయు నలలత్పఱుండు నుక్యతం బది గాంతు రనంగఁ జిత్రమే. 980

క. రామునివెంట వనంబున, కామెయి జనినట్టితమ్ముఁ • డతఁ డొక్కఁడె పో
ధీమంతుఁడు సత్పురుషుఁడు, శ్రీమంతుం డన్యజనులఁ • జెప్పఁగ నేలా. 981

క. నదమలచరితుఁడు రాముఁడు, పదపడి మజ్జన మొనర్చి • పానము నేయ
న్నదిఁ దలంచునట్టికొలఁకులు, నదులు తటాకములు గడుఘనంబులు గావే.

క. కడు రమ్యకాననము లగు, నడవు లనూపములు సరసు • లద్రులు నదము
ల్బుడబడ రఘుకులశేఖరు, నుడుగక శోభింపఁ జేయుచుండుం బ్రీతిన్. 983

చ. మఱియు వనంబులం గలవిచిత్రకుసుమావీడంబు లగునగంబులు రామునిం
బరమాత్మగా నెఱింగి స్వనిష్ఠభ్రమరర్థుం కారమంత్రోచ్చారణపూర్వకంబుగా
స్వశాఖాకరధృతమంజరీరూపపుష్పాంజలులచేత నమ్మహాత్ము ననుదినంబును
బూజించు చుండుఁ బర్వతంబులు సమాగతుం డైనరామునిం జూచి యను
క్రోశంబువలన నకాలంబునందును స్వనిష్ఠవృక్షద్వారంబున ముఖ్యంబు లయిన

ఫలపుష్పంబు లొసంగుచు బహుధాతుమంశీతంబు లైననిర్మలంబులవలన
విమలతోయంబుల నొసంగుచు నిత్యంబును నేవించు చుండు బాదపంబులు
స్వమూలావకీర్యమాణకునుమపల్లవవిరచితశ య్యాతలంబులం దధివసించిన
రాముని గమింపఁ జేయు చుండు మతియు నెందెందు వసియించు నవి యెల్లఁ
బ్రియాతిథి భోలే రామభద్రుని సత్కరించుచు నుండు నమ్రహాత్మం డెచ్చట
వసియించు నచ్చట నిందుక యైన భయంబును బరాభవంబును లే కుండు
మహాశూరుండు మహాబాహుండు మహాతేజం డాపుణ్యాత్మండు సర్వభూతం
బులకుఁ బరమగతియుఁ బరమపరాయణుండును గావున నమ్రహానుభావుని
పాదసేవ మాకుఁ బరమసుఖసాధనభూత యై యుండు మన మిప్పుడు వసం
బునకుం జని మీరు రాముని నేవించు చుండుఁ డేము సీతను నేవించు
చుండెద మరణ్యంబునందు మీకు రాముండును మాకు సీతయు నిత్యంబును
యోగక్షేమంబు నేయు చుండుదు రట్టిపరమస్థానంబున నుండక దుఃఖశోకం
బుల బడలుచు నిరానందుల మై యమనోజ్ఞంబును నప్రశస్తంబును సోత్కం
ఠితజనంబును జిత్రనాశకంబు నైనపురంబున నెట్లుండుద మదియునుం గాక.

తే. అకట కై కేయి దయ్యె రాజ్యం బధర్మ కలిత మై నాధవంతంబుఁగాక యుండు
నిచట మనకు వసింపంగ నెట్లు నచ్చు, ధనము జీవిత మది యేలఁతనయు లేల.

ఆ. రాజ్యకారణమున • రమణుని దనయుని, విడిచె నట్టిదుర్వివేక యైన
కైక యింక నూరఁ • గలవారి నెవ్వారి, విడువ కుండు దాని • విడువ వలదె.

క. జీవించి యున్న కేకయ, భూవరసుత్రమ్రాల భృత్యభూతల మగుచు
స్థివించి యుండఁ జాలము, జీవితములు నాక్షి గాఁగఁ • జెప్పెద మింకన్. 987

తే. పరంగ నెవ్వలెక్యపమాలిపార్థివేంద్ర, తనయు రాముని గానకుఁ • బనిచె నట్టి
లోకవిద్విష్టమతి యైనకైక మ్రాల, నెగులు దక్కి యెవ్వ రెట్లు నిలువఁగలరు.

ఉ. రాముండు కానకుం జనియె • రాజవరేణ్యుడు శోకకర్మితుం
డై మని యుండఁ జాలఁ డతఁ • డంతము నొందినవెన్క సీపురం
బీమహి యీసమస్తజనబృంద మనాయక మై యుపద్రుతం
బై మితి లేనిదుఃఖమున • నట్టె వినాశము నొందు నెంతయున్. 989

తే. మీరు పట్నీయతంబుగ • ఘోరవిషము
నధి గ్రోలియు మృతి నైన • నధిగమింపుఁ
డట్లు గాదేని సుగుణాధ్యుఁ • డైనరాముఁ
డర్థి వసియించువనమునకై నఁ బొందు. 990

తే. అకట మిథ్యావివాసితుండయ్యె రాముఁ, డూర భరతునిముంగల • నుంటఁజేసి
యర్విఁ బశుమారికుని మ్రాలనున్నపశువు, లట్ల నిశ్చితమరణుల • మైతిమి గద.

శా. రాజీవాత్ముండు గూఢజత్తుండు మహోరమ్మండు లోకప్రియుం

డాజానుస్థిరబాహుఁ డంచితఘనశ్వాముండునుం బూర్ణిమా
రాజాన్యండు మహారథుండు ఘనుఁ డాఁరాముండు నానావనీ
రాజ న్యోభిలఁ జేయు చుండు నెపుడు • స్రంగ త్తనూరోచులన్.

992

తే. మఱియుఁ బూర్వాభిభాషియు • మధురభాషి

యైనరాముండు శశిభంగి • నడవియందు

సమదదంతియానంబున • సంచరింపఁ

గని విపినవాసులు ముడంబుఁ • గాంతురు గడ.

993

వ. అని యిట్లు నాగరస్త్రీలు బహుప్రకారంబుల భోజనమజ్జనశయనాదు లుడిగి
నానావిధదీనాలాపంబుల విలపించుచు మృత్యుభయాగమంబునందుం బోలె
నాక్రందనంబు నేయుచుండఁ దదీయదుఃఖంబు సహింప లేనివాఁడు పోలె
సూర్యుం డస్తమించెఁ బదంపడి రాత్రి ప్రవర్తించె నప్పుడు సాకేతనగరంబు
గాఢనంతమనపరిపూర్ణం బై నవ్వుజ్వలనసంపాతం బై ప్రశాంతాధ్యయనపుణ్య
కథేతిహాసం బై శూన్యవిపణిమార్గం బై ప్రణవహర్షం బై నిరాశ్రయం బై నవ్వు
నక్షత్రగ్రహం బైనయంతరిక్షంబు ననుకోరించె మఱియు నవ్వరస్త్రీలు వినయ
వివేకప్రియంబులచేతఁ దమసుతులకంటె నధికుం డైనరామునిం దలంచి భ్రాతృ
పుత్రసహితంబుగా రోదనంబు నేయుచుండిరి ప్రశాంతనృత్యోత్సవగీతవాద్యం
బై నిరానందం బై యపగతపణ్యవస్తుప్రసారణం బై యయోధ్యానగరంబు
సంక్షుభితోదకం బైనమహార్ణవంబుభంగి నయ్యె నిట రాముండు తమనాతీరం
బునఁ బురజనుల విడిచి నాటిరాత్రి వేఁగునంతకుం జని సూర్యోదయసమ
యంబున నాహ్నికకృత్యంబులు దీర్చి పితృవాక్యపరిపాలనక్షముం డై దూ
రంబు చనిచని కోసలదేశాంతంబు డాసి వికృష్టసీమాంతంబు లగుగ్రామం
బులును బుష్పితకాననంబులును విలోకించుచు సీతాలక్ష్మణసహితం డై పోవు
చుండ నప్పు డచ్చటి గ్రామోపగ్రామనివాసు లగుజనంబులు రామునివన
ప్రయాణంబుఁ జూచి తమలో నిట్లనిరి.

994

—|| వనంబునకుఁ బోవురామునిఁజూచి గ్రామనివాసులు దుఃఖించుట. ||—

సీ. అక్కట దశరథుఁడాలిమాటకుఁ బ్రియపుత్రు నేగతి వనంబునకుఁ బనిచెఁ
దనవంశధర్తంబు • దప్పి కైకేయి మగనికే దుర్నయ మెట్లు • గజపె నీతఁ
డసమానబాహుబలాఘ్నఁ డయ్యును దానిహితమతిఁ దా నెట్లుఁనీయకొనియె
నతిసుఖోచిత ముగ్ధ • యబల మహాసుకుమారి యీధరణీకుమారి యెట్లు

తే. భయదవనమున నిడుములు • వడఁ దలంచె, నెంతయాపద వాటిల్లెనిపుడు వీరి
కేమి నేయంగఁ గల వారఁమీశ్వరాజ్ఞ, మీఱి నడువంగఁ దరమెయ్యెవ్వారి కైన.

క. అని యీగతిఁ గోసలవిష, యనివాసులు దుఃఖితప్రులై విలపింప
న్లునుఁ డారఘువతి వారల, యనూనదీనోక్తి వినుచు • నటు చని మ్రోలన్.

- క. సాదరమునఁ బరిమళశ్రీ, తోడకపరిపూర్ణ మగుచు • నొప్పెడిదాని
 నేవదక్రతి యనువరనది, నాడశరథనుతుఁడు దాఁటి • యవ్వలఁ జనుచున్.
- క. విమలోదకయై కమనీయమరాళరుతాభియు క్తయై గోకులయు
 క్తమనోజ్ఞానూపక యై, యమరెడుగోమతిని దాఁటి • యరుగుచు నవలన్.
- క. నవరాజీవోత్పలకై, రవగతమకరందలుభారమృభ్రమరీ
 రవనాదిత యై యుప్పెడు, నవజల యగుస్వందికాఖ్యనదిని దరించెన్. 999
- వ. ఇట్లమృహానది నుత్తరించి తొల్లి యియ్యోకునకు మను వొసంగినట్టి స్వందికాఖ్య
 నదీమర్యాదం బైనదాని నవాంతరజనపదావృతమగుదానిఁ గోనల దేశవిశేషంబు
 వై దేహీకిం జూపుచు నతిత్వరితగమనంబునం బోవుచు సుమంత్రు నవలోకించి
 మత్తహంసస్వరంబున నిట్లనియె. 1000
- చ. కడఁగి చతుర్దశాబ్దములు • కాననవాన మొసర్చి క్రమృతం
 దడయక నేగుడెంచి తలిదండ్రులు కామితము ల్ఘటించఁగా
 నుడుగక రేవుమాపు సరయూతటపుష్పితకాననంబునం
 దడరినకొతుకంబు చెలువారఁగ నెన్నఁడు వేట నల్పెదన్. 1001
- ⇒ రాముఁడు జనపదనివాసు లగుజనుల నూఱడించుట. ⇐
- వ. వేట శిష్టాచారం బగునే యని యంటి వేని. 1002
- సీ. అనఘాత్త యీలోకమందు రాజుల కడవిలో వేట శ్రీధార్థ మగుట
 నవనరం బెఱిగి సదాచారపరులచే మానక స్వీకృతంబైనదానిఁ
 జలవేధనార్థంబు • శరచాపధరులచే ననిశ మాకాంక్షితంబైనదాని
 సరయూనదీతీరంబుజాతవనములో నించుక వేటఁ గావించువాడ
- తే. సరయ రాజుల కీరీతి • యపనిలోన, సతుల మై సమృతం బయి • యలరు చుండు
 ననుచునీభంగిరాఘవుఁడమృతమధుర, భాషణంబులఁ బలుకుచుఁ బ్రాధవమున.
- వ. శీఘ్రంబున నగ స్త్యదిశాభిముఖుం డై పోవుచు విశాలంబు లగుపురంబు లర
 ణ్యంబులు గ్రామంబులు విలోకించుచుఁ గోనల దేశాంతంబుఁ జేరి యయోధ్యాభి
 ముఖుం డై యారబృహతనిర్విఘ్న పరిసమాప్త స్థిరంబు నిర్గమనసమయంబున
 శిష్టాచారప్రాప్తపురదేవతానమస్కారంబునకు సంకటంబుచేత నవకాశంబు
 లేమిం జేసి యమృహాపురివలన ననుజ్ఞ గొనువాఁడై కేలుదోయి ఫాలంబునం
 జేర్చి యిట్లనియె. 1004
- ఉ. ఓపురరాజమా సురపురోపమధామమ నీకు నిత్యముం
 గావుగ నున్నదై వతనిఁకాయముతోఁ దగ నాన తిమ్ము మా
 కీపనిఁ దీర్చి క్రమృత నహీనగతిం జనుడెంచి యవ్వలం
 జూపులవిందు గాఁగఁ నినుఁజూచెద మింత యనుగ్రహింపవే. 1005
- వ. అని పలికి భక్తిపూర్వకంబుగా నమస్కరించి పడంపడి దర్శనార్థం బరుగు

దెంచి దుఃఖించు చున్నజానపదుల నవలోకించి వారల దుఃఖనివారణంబు
 కొఱకుఁ దానును బాష్పపూర్ణముఖుండై దక్షిణభుజం బెత్తి యిట్లనియె.
 సీ. అనఘాత్మలార యథార్థంబుగాఁ దొల్లి నాయందు మీచే నొనర్పఁబడిన
 యట్టియనుక్రీశంసుకంపయును గడుఁ బావీయ మై వోఁచెఁ బరగ మీకు
 బహుకాలదుఃఖానుభవముకొఱకు నిది చేకూడె నే నేమి నేయువాడ
 నివుడు మీపదముల నే గుఁ డే మర్థసంసిద్ధికై కాననానీమ కర్థిఁ
 తే. బోయి వచ్చెద మని యిట్లుఁపొనఁగ రామ, చంద్రుడవతరణప్రయోజనమురావ
 కాసురవధార్థ మని యక్షఁ రార్థమెఱుక, పడ వచించినవారుసంభ్రాంతులగుచు.
 ఆ. రమ్యమూర్తి యైన నామున కభివాద, నము ప్రదక్షిణం బొనర్చి బాష్ప
 పూర్ణవదనులగుచుఁ బోవ లేకందంద,నిలిచి చూచు చుండిరలఘుమతులు.
 వ. ఇట్లు రామచంద్రముఖచంద్రామృతంబు నేత్రచకోరంబులం గ్రోలుచుఁ దనివి
 నొందక తదీయగుణంబులచేత నాకర్షింపఁ బడినమనంబును గ్రమ్మఱింపం జాలక
 విలపించు చున్నవారల కారఘువల్లభుండు సాయంకాలంబునందు సూర్యుం
 డునుం బోలె నగోచరుం డై చక్షుర్విషయం బతిక్రమించి నిజ దేహప్రభాపట
 లంబుల నద్దేశంబు వెలింగించుచుం జని ధనధాన్యోపేతంబులును దానశీలజనా
 కీర్ణంబులును శుభకరంబులును భయరహితంబులును రమ్యంబులును దేవతా
 యతనయాగీయపశుబంధన స్తంభసంకులంబులును సుద్యానామ్రసరోపేతంబు
 లును సంపన్ననలిలాశయంబులును హృష్టపుష్పజనాకీర్ణంబులును గోవగోకుల
 నేవితంబులును సరేంద్రులకు రక్షణీయంబులును వేద ఘోషాభినాదితంబులును
 నగుకోసల దేశేష్ఠగ్రామంబు లన్నియు సతిక్రమించి ముందట.

1009

→ రాముండు గంగానదిఁ జేర నరుగుట. ←

మ. కనియె న్రాఘవుఁ డభ్రమార్గవిలసత్కల్లోలమాలామిశ
 ధ్వనహంసచ్చదజాతవాతనివతఃత్వవృత్పక్షసూనాళిచే
 ననిమేషుల్ త్రిజగత్పవిత్రమహిమఃవ్యాప్తి నిర్వితర్కించి గొ
 బ్బునఁ బుష్పంబులఁ బూజఁ జేసి రసఁగాఁ బొల్పొందుగంగానదిన్. 1010
 వ. మఱియు దేవదానవగంధర్వకిన్నరోరగ నేవిత యగుదాని విమలపులిసవిహర
 మాణ విద్యాధరనుండరీసుండరకబరీసమర్చితనూతనపారిజాతకుసుమ రసా
 స్వాదనమత్తమధుకరఝంకారసంకుల యగుదాని నిరంతరహోమధూమ
 పటలఘనీభూతపుణ్యాశ్రమాభిరామరమణీయతీర యగుదాని జలక్రీడాకుతూ
 హలసమాగత విహరమాణ దివ్యాప్సరోగణజలాశయ యగుదాని సంత
 ర్గీన దేవోద్యానదేవక్రీడాపర్వతశతాకీర్ణ యగుదాని దేవభోగ్యపద్మిని యగు
 దాని దేవప్రయోజనార్థం బాకాశంబున కుద్గమించినదాని దేవసంఘాప్లుత
 నలిల యగుదాని సముల్లసితవద్ధోత్పలకైరవమండమండలాంతర్గతవిహర

మాణమత్తమరాశచక్రవాకసారసక్రాంచరుతాభియుత యగుదాని స్మరణ
మాత్రంబున సకలకల్మషహరణస్వభావ యగుదాని దర్శనమాత్రంబున
సముస్తమంగళప్రదశీల యగుదానిఁ ద్రిలోకవిఖ్యాత యగుదాని సకలలోక
సావని యగుదాని జలఘాతాట్టఘోషోగ్రయై మణినిర్మలదర్శనయై యాభోగ
పులిననితంబయై డిండిరఖండనిర్మలహాసయై శైవాలకేశయై నానాపుష్ప
పరాగపటలపటావృతయై వివిధకుసుమాలంకృతయై భూషణోత్తమభూషితయైన
యువతిభంగి నలరుదాని దిశాగజవనగజదేవోపవాహ్యాగజముహుర్ముహు
స్సన్నాదితాంతర యగుదాని శింశుమారచక్రభ్రంశనిషేవిత యగుదాని
ఫలపుష్పకిసలయద్విజగుల్కలతాశతపరివృత యగుదాని నిష్పాప యగుదాని
విష్ణుపాదాంగుష్ఠనఖనిష్ఠ్యాత యగుదాని శంకరజటాభ్రష్ట యగుదాని సము
ద్రమహిషి యగుదాని మణియును.

1011

సీ. తిలకింప నొకచోట • సిమితగంభీరత్వ మొకచోట వేగజఃలోత్కరంబు
నొకచోట వేణీకృంతోదకం బొకచోట రమణీయపులినాభిరంజితంబు
భీషణగంభీరః ఘోషణం బొకచోట నూర్చి కానందోహ • మొక్కచోట
సముదంతిచాప ర్తసముదయం బొకచోట నొకచోట ఘనవాలుఁకోత్కరంబు
తే. నొక్కచోటఁ గైరవపంకఃజోత్సలంబు, లుభయతీరజితరుజాల • మొక్కచోటఁ
గలిగి యద్భుతవైఖరిఁ గ్రాలుదానిఁ, గలితరంగత్తరంగను • గంగఁ గనియె.
వ. ఇట్లు జాహ్నువి నవలోకించి రాముండు దనచరణంబుపగిదిఁ బద్మరేఖాలంకృత
యై తనవృద్ధయంబుకరణి నిష్పంకయై తనదానగుణంబుకై వడి బహుజీవన
యై తనవనప్రయాణంబుభంగి వసుమతీజాతాభిరామయై యలరుట కానందిం
చుచుఁ దత్తీరంబున శృంగిబేరపురం బనునిపాదపట్టణంబుఁ గని తత్సమీపం
బునకుం జని నుమంత్రు నవలోకించి యిట్లనియె.

1013

ఉ. సూతనపుష్పపల్లవమనోహర మై మన కాశ్రయార్హ మై
యీతటిసీతలంబువయి • నెంతయు నొప్పెడి నింగుడిమహీ
జాతము చూచితే యిచట • సమృతి నేఁడు వసించి యాపగా
జాతకళావిశేషములు • సర్వముఁ జాతము గాక సారధి.

1014

మ. అనిన స్సూతుఁడు లక్ష్మణానుమతిచే • నచ్చోటికిం దేరుఁ దో
లిస రాముండు రథంబు డిగ్గి యట నోలి • నీతయుం దమ్ముఁ డొ
య్యన నేవింపఁగ వృక్షమూలమున నఃస్థానీనుఁ డై యుండె భ
క్తి నిబద్ధాంజలియై నుమంత్రుఁ డనురక్తి స్సందటం గోల్పఁగన్.

1015

→ శృంగిబేరపురాధీశుం డగుగుహుండు రామునిం జాడవచ్చుట. ←

వ. అంత.

1016

ఉ. ఆపుర మేలువాఁడు సుగుఁజాభిరతుండు నిపాదలోకర

- తౌషరతంత్రుఁ డుగ్రబలఁశాలి గుహుం డనువేరివాఁడు స్రా
ణోపమమిత్రుఁ డై తగురఁఘూ త్తమురాక యెఱింగి సప్తదో
ద్ధీవీతుఁ డై హితాలి చనుఁ దేర భజింపఁగ వచ్చె రామునిన్. 1017
- ఉ. ఈగతి నేగుదెంచుగుహు • నెంతయు నంతనె చూచి చాపదీ
తౌగురుఁ డైనరాముఁడు ప్రసన్నముఖుం డయి రమ్మ రమ్మన
నేగమె డాయ వచ్చి కడు • విశ్రుతకీర్తిని రామమూర్తినిం
గాఁగిటఁ జేర్చి మేనఁ బులఁక లైలఁగ నివసయోక్తి నిల్లనున్. 1018
- ఆ. ఓమహానుభావ • యేమికారణమున, నీతపస్వీరూప • మిపుడు గలిగె
సఖుఁడ నైననాకు • సర్వంబు దయతోడఁ, జెప్ప మధిప వేఱుఁసేయనేల.
- క. పాయక మధ్యాగ్రంబున, నీయట్టిప్రియాతిథి నిన్వినిర్మలచరితు
స్మీయితునిఁ జూడఁ గలిగెను, నాయట్టికృతార్థుఁడు భువనంబులఁ గలఁడే.
- ప. అని స్వాగతం బడిగి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి వెండియు నిట్లనియె.
- మ. ఇనవంశోత్తమ యీధరిత్రీకిఁ గరం • బీశుండ వీ వేము నీ
కనిశంబుం బని సేయువారము మదీయం బైనరాజ్యము గ
ద్దనఁ జేపూని ధరింపు మీపుర మయోధ్యాపట్టణంబట్ల వే
డఁ నిరీక్షింపుము భక్త్యభోజ్యములు వే • గైకొమ్ము నాపై కృపన్. 1022
- మ. అని ప్రార్థించుచు నున్నయాగుహుని రాజాగ్రేసరుం డైనరా
మనరేంద్రుండు దయార్ద్రదృష్టిఁ గని సఃస్థానంబుఁ గావించి యి
ట్లనుఁ బుణ్యాత్మక యేము సంతతము నుద్యత్ప్రీతి నీచేత న
ర్హణముం బొందినవార మింత యిపు డేలా నూత్నసంబంధముల్. 1023
- ప. అని మైత్రిం బ్రకటించి మృదువీనంబు లైన బాహువులం బరిష్కరించి వెండియు
నిట్లనియె. 1024
- చ. అనుపమపూర్వజన్మకృతాతిశయంబున నిన్ను నేడు లో
చనములు చల్లగాఁగఁ గని • చాలఁ గృతార్థుఁడ నైతి నీసుతుల్
తనయలు చుట్టము ల్పిలులు • దాయలు సైవ్యవతు ల్గరు ల్గరుల్
ఘనముగ సంతతంబును సుఖిస్థితి నొప్పుదురే సుహృద్వరా. 1025
- చ. అనఘవిచార నీ వొనఁగు • నట్టిసపర్యలు మాకు వచ్చె మ
జ్జనకునియాజ్ఞచే నియతి • సంధిలఁ దాపనవృత్తిఁ గానలోఁ
బనివడి సద్యోతంబు నలుంపం జనునే నిట భక్త్యభోజ్యము
ల్లోనుట యనంగతంబు నయఁకోవిద యీవినయంబు చాలదే. 1026
- ప. ఈతురంగమంబులు మార్గాయానంబున డస్సి యున్నయవి ఘాసపానీయం
బులచేత వీనికిం దృష్టిఁ గావించుము నన్నుం బూజించినట్ల కా సంతసించెద
ననిన నట్ల యని తగువారల నశ్లగ్గరక్షణంబునకు నియోగించె నంత నారఘు

పుంగవుండు కాలోచితకృత్యంబులు దీర్చి లక్ష్మణదత్తం బైనగంగానదీజలంబుఁ
 గ్రోలి సుమంత్రవిరచితం బైనవర్ణతల్పంబుఁ బత్నీసమేతంబుగా నధివసించె
 నప్పుడు లక్ష్మణుం డన్నచరణంబుల గంగోదకంబులం గడిగి తడి యొత్తి కొంత
 దడవు శుశ్రూషఁ గావించి పదంపడి ధనుర్ధరుం డై కొలిచి యుండె గుహుండు
 ను నూతనహితంబుగా సౌమిత్రితోడ సంభాషించుచు ధనుర్ధరుం డై కాచి
 యుండె నంతఁ గొంతరాత్రి చనిన యనంతరంబ భ్రాతృరక్షణాయత్తచిత్తుం
 డై యదంధంబున నిద్ర వేగించు చున్న లక్ష్మణుం జూచి సంతాపసంతప్తుం డై
 గుహుం డి ట్లనియె.

1027

→ గుహుండు లక్ష్మణుండు నిద్రపోకయుండుటను జూచి పరితపించుట. ←

చ. అశులితవైభవోన్నతి మహాసుకుమారుండ వయ్య సీపు నీ
 గతి నడురేయిఁ గా ల్నిలిసి • కంటికి నిద్దురఁ గాచి యున్ని నా
 మతికి విషాద మయ్యెడి శ్రుమావరపుత్ర త్వదర్థ మిందుఁ గ
 ల్పిత మగువర్ణతల్పమునఁ • బ్రీతి సుఖస్థితిఁ బవ్వలింపవే.

1028

ఆ. అనఘచరిత కష్ట • మనుభవింపఁగ నాకుఁ, జెల్లుఁ గాక నీకుఁ • జెల్లు నయ్య
 ఘనసుఖోచితుండవు • కడుసుకుమారుండ, వతిమ్మదుండ వవనిపాత్మజుండవు.

చ. అనవరతంబు నీదుకృప • నందినవారము గాని సజ్జనా
 వనగుణధుర్య యేము కడఁవారము గాము ను మయ్య యీనిశం
 బనివడి బంధువు ల్పిలులు • భ్రాతలు జ్ఞాతులు గొల్వ నిద్ర మే
 ల్కనియెడునంతదాఁక మిముఁ • గాచెదఁ గంటికి తెప్ప కై వడిన్.

1030

మ. ధర నెవ్వనికృప న్ని తాంతయశము • స్థర్ధాకామంబులుం
 బరమైశ్వర్యము నాకుఁ గల్గె సుఖసంపల్లాభముం గంటి నా
 నరవర్యుం డగుజానకీప్రియనకఁన్న సృష్టియుం డెవ్వఁ డు
 ర్వరలో లేమి యధార్థ మింతయు నుమిత్రాపుత్ర చర్చింపఁగన్.

1031

తే. నరవరాత్మజ గహనగోచరుడు నైన, నాకుఁ దెలియని దీవిఃనంబునం దొ
 కింతయును లేదు బల మోపింపఁగలదు, శంకవిడిచినిద్రింపుముఁశయ్యయందు.

ఉ. నా విని లక్ష్మణుండు కరుణంబుగ నాగుహుఁ జూచి పల్కు నో
 భూవినుతప్రతాప విను • ముజ్జగ మేలుట కర్హుఁ డైనయీ
 భావజన్మిభం డిటులు • పర్ణతలంబునఁ బవ్వలింప నా
 కేవిధి నిద్ర వచ్చు సుఖ • మేటికి జీవిత మేల చెప్పమా.

1033

→ లక్ష్మణుండు రామునివనవాసమును గుహునితోఁ జెప్పి దుఃఖించుట. ←

ఆ. అనఘ ధర్మవిదుండ • వై ననీచేత రక్షితుల మైనమాకు • మది నొకింత
 యైన భీతి పుట్ట • దన్యండ వీవు గా, వాదరింపఁ బడితి • నదియె చాలు.

1034

- క. రణమున నేపీరుడు సుర, గణమున కైన నెదిరింపఁగా రాక బలో
 ల్బాణవృత్తి నలరునాయన, తృణములపై బవ్వళించె • నివ్వడు గంటే. 1035
- తే. ఘనతపముచేత వివిధయాగములచేత, దానములచేత నకలమంత్రములచేతఁ
 బ్రాహ్మణైకత్యగుణుడయిఁపరఁగెఁగాన, జనకునకతిప్రియాత్మజుండనఘయితఁడు.
- ఆ. అట్టి రాఘవాన్వయప్రదీపకుఁ డైన, యితఁడు ఘోరవనికి • నేగు చుండఁ
 జూచి తండ్రి యైనఁజూచి శీశ్వరుఁడు మను, ననెడుమాట నందియంబు గాదె.
- ప. పితృమరణానంతరంబున మేదిని యనాథ యై యుండఁ గలదు యవతులందఱు
 నాక్రందనంబుఁ గావించి యలసి నిరానంద లై యుందు రని పలికి వెండియు
 నిట్లనియె. 1038
- చ. నిరుపమవాద్యఘోషముల • నృత్యరవంబుల గీతనివ్వనో
 త్కరముల భూషణద్యుతులఁ • దద్దయు సొంపు వహించు రాజమం
 దిర మది నేడు సంక్షుభితఁసీరధిమాడ్కి వినవృతారకాం
 బరమువిధంబున నిగులఁ • బా డఱినట్లుగ నుండునే కదా. 1039
- క. మాయయ్యయుఁ గౌసల్యయు, మాయమ్మయు నేటిరాత్రి • మహనీయగుణ
 శ్రీయుతుల మమ్మఁ గానక, వాయక నేపగిది వీట • బ్రతుకుదు రకటా. 1040
- తే. అనఘ మాతల్లిశత్రుఘ్ను • నాశ్రయించి, యొకవిధంబునధరమనియుండుఁగాని
 యేకసుత యైనకౌసల్యఁయెట్లు బ్రతుకఁ, గలదు తీర్చింగరానిదుఃఖమువహించి.
- క. అనురక్తజనార్కణం, బును లోకసుఖావహంబు • భూరిద్యుతి యశా
 ఘనసాకేతము వ్యసనం, బునఁ గ్రాగి నశించు నింకఁ • బుణ్యచరిత్రా. 1042
- తే. అగ్రతనయుండు ప్రియుఁడు మఁహాత్ముఁ డైన
 రామభద్రుని విడిచిన • రాజవరుని
 యొడలఁ బ్రాణంబు లెబ్బంగి • నుండు నతఁడు
 ప్రియకుమారుఁడు వృద్ధుఁడు • నయవిదుండు. 1043
- తే. విఘ్నయశుఁడైన రామునివివినయాత్రఁ
 దలచి శోకాగ్నిచేఁ గ్రాగి • తనువు విడుచుఁ
 గాక కౌసల్య మని యుండఁ • గలదె యింక
 నాయమవితాన మాయమ్మ • యడలుఁ గాదె. 1044
- క. గ్రద్దన భూమిశ్వరుఁడా, యిద్దఱముద్దియలపాటు • హృదయంబునఁ దా
 దద్దయుఁజెలించి ఘనవి, వద్దశచే డసి మేనుఁ • బాసెడు సుమ్మి. 1045
- ఆ. ఇట్టిమాటఁ దలఁప • నెంతయు నాగుండె, యవియుచున్న దట్టియడలు మాని
 సమ్మదమున నేడుఁ • టొమ్మునఁ జేయిడి, నిద్ర వోవ నెల్లు • నేర్తు నయ్య. 1046
- ఆ. తనయువివినయాత్రఁదలపోసి మృతుఁ డైన, తండ్రి సంస్కరించిఁధన్యులగుచు
 వఱలు చుందు రట్టిభరతాదులకుఁ బోలె, గలుగదయ్యె భాగ్యగరిమ మాకు.

ఆ. తపముపేర్చి మమ్ము * నపురూపముగఁ గాంచి, పెంచివట్టిజనకుఁ * డంచితముగ
బ్రతికి యుండె నేని * గ్రమ్ముఁ జనుదెంచి, నపుడు గాదె చూచిఁయలరు టెల్ల.
వ. మఱియు మృత్యుం డైనదశరథుని సత్కరించి ధన్యులై భరతాదికుమారులు
రమ్యచత్వరసంస్థానంబును నువిభక్తమహాపథంబును హర్షప్రాసాదసంప
న్నంబును గణికావరశోభితంబును గజాశ్వరథసంబాధంబును దూర్యనాదవినా
దితంబును సర్వకల్యాణసంపూర్ణంబును హృష్టపుష్పజనాకులంబును నారామో
ద్యానసంపన్నంబును సమాజోత్సవశాలియు సగుసాకేతనగరంబున యథా
నుఖంబుగా విహరించెద రేము వనవాసంబు నిర్వర్తించి సత్యప్రతిజ్ఞల మై
సేమంబుతో నయోధ్యాపురంబుఁ బ్రవేశించి దశరథుండు జీవించి యుండె నే
నియు నమృతహస్తనిపాదంబుల కభివందనంబుఁ గావించి సేవించెద మని
సత్యంబుగాఁ బలికెన నాసుమిత్రాపుత్రునివాక్యంబు పని గుహుండు రాముని
యందు గురుసౌహృదంబువలన జ్వరాతురుం డై వ్యధాతురం బగుగజంబు
పోలిక సంతాపసంతప్తుం డై కన్నీరు నిండు చుండె నంతఁ బ్రభాతకాలం
బగుటయు రాముండు మేల్కొంచి సౌమిత్రి నాలోకించి యిట్లునియె. 1049

→ లక్ష్మణునాజ్ఞ గుహుండు గంగ దాఁటుట కోడఁ జెప్పించుట. →

మ. కృకవాకుల్ మొఱయం దొడంగె శిఖు లుఁద్ద్రీవంబు లై మ్రోసె విం
టె కవు ల్లూయఁ దొడంగె నల్లదిగొ ప్రాగ్దేశం బినచ్చాయచే
నకలంకస్థితి నొప్పె భానుఁ డుదితుంగుడై రాఁ గలం డింకఁ ద
కృక నీయావగ దాటి పోద మన నొఁగా కంచు నాతం డొగిన్. 1050

ఆ. గుహునిఁ జూచి పల్కెఁగొబ్బున నీవు సు,మంత్రుఁ గూడి నీదుఁమంత్రవరులఁ
బనిచి గంగ దాటి * చనుటకు నోడ దె, ప్పించు మనిన నతఁడుఁపెంపుతోడ.
వ. తనమంత్రులం జూచి మీరు రయంబునం జని నువాహనసంయుక్త యగుదానిఁ
గర్జగ్రహవతి యగుదాని సుప్రతార యగుదాని దృఢసంధిబంధ యగుదాని
శోభనస్వరూప యగుదాని నొక్కనావ నవతరణమార్గంబునం దెం డనిన విని
యాగుహమాత్యు లట్టిసావఁ దెచ్చి గుహునకు సమర్పించిన నతండు దాని
రామునకుం జూపి ప్రాంజలియై దేవా యిష్టహానది సుత్రరించుటకు యోగ్యం
బైనసాధనం బుపస్థితం బయ్యె దీని నారోహింపుఁ డనిన నారాముండు గుహు
నిం జూచి నీచేతఁ గృతకాముఁడ నైతి నట్లు సేయం గలవాఁడ ఖనిత్రపిటకా
దిసాధనంబులును వై దేహివస్త్రాభరణాదికంబును నోడమీఁదం బెట్టంపు మని
పలికి సౌమిత్రిసహితంబుగాఁ దనుత్రాణంబులు దొడిగి తూణీరంబులు బిగించి
కృపాణంబులు ధరించి కోదండపాణియై రథారోహణంబు సేయక వై దేహిం
దోడ్కొని పాదసంచారంబున నోడసమీపంబునకుం జనుసమయంబున
సుమంత్రుండు నిటలఘటితాంజలిపులుం డై దేవా యేమి సేయం గలవాఁడ

నానతిం డని వినయంబునం బల్కిన నారఘువల్లభుండుగజేంద్రహస్తప్రతిమం
బైనదక్షిణాకరంబున నతని సంస్కృశించి మందమధురవాక్యంబుల నిట్లనియె.

→ రాముండు సుమంత్రు నయోధ్యకుఁ బొమ్మని చెప్పట. ←

చ. భరతుండు వీట లేడు నరఃపాలుండు మద్వనయాత్ర కాత్మలోఁ
బరమవిపాద మొందుచు విఃపద్ధిశచే నడ లూనుఁ గాన న
త్వరగతి నేగి నీ వాకవిధంబున నాయనఁ దేర్చుచుండు మో
పరమసఖా వనంబునకుఁ • బాదగతిం జనువార మెంతయున్. 1053

చ. అనిన నతండు దీనుఁ డయి • యాయన కిట్లను దేవ యే మనం
జను వనితాయుతంబుగ నిఃజంబుగఁ గాఱడవిం జరింపు మం
చనయము నీకుఁ బ్రాకృతున • కట్ల కృతాంతండు సేయు చుండ న
న్యూనకు మనుష్యమాత్మనకు • నొక్కనికి స్వశిమే మరల్పుగన్. 1054

తే. అనఘచరిత సీయట్టిమహాత్ముఁ డిట్టి కష్టదశ నొందు చుండఁగఁ • గాంచి మార్గ
వార్జనబ్రహ్మచర్యంబులం దధీత, మందును ఫలోదయంబు లేదని తలంతు.

వ. దేవా నీవు పితృనియోగంబున నై దేహీలక్ష్మణసహితంబుగా వనవాసంబు
నలుపుటం జేసి ముల్లోకంబుల నతిక్రమించి నిక్కువంబుగాఁ బరమసిద్ధి వడ
సెదవు తమసాతీరంబున నిద్రాసమయంబునం దవిదితగమనంబునఁ బౌరులును
బలాత్కరించి క్రమ్మఱించుటంజేసి యేనును నీచేత వంచితుల మైతి మింకఁ
బాపభాగిని యగుకై కేయికడ నెత్తెఱంగున జీవించెద మని దుఃఖార్తుం డై
రోదనంబు సేయుచుఁ బ్రాణసముం డైనయమ్మహానుభావుని విడువం జాలక పరి
భ్రమించు చున్నసుమంత్రుం జూచి రోదనజనితాశుచిత్వనివారణార్థంబు జల
స్పర్శంబు సేయించి పరిశుద్ధుం గావించి మధురవాక్యంబుల ననూనయించుచు
నిట్లనియె. 1056

క. మనువంశజాలకు నీతో, నెన యగుసన్నిత్రుఁ డన్యఁ • డీక లే డటుగా
వున దశరథజనపతి వగ,వునకుం జొర కుండునల్లు • బోధింపు మటన్. 1057

తే. అనఘ మాయయ్య ననుఁ బాసి • యడలుచుండు
నమ్మహాత్మునిశోకంబుఁ • గ్రమ్మఱింపు
మధికవృద్ధుండు కామభాఃరావసన్నఁ
డగుట నిట్లాత్తి చెప్పంగఁ • దగియె నేడు. 1058

→ రాముండు సుమంత్రునితో దశరథాదులకుఁ దననమస్కారములఁ దెల్పు వనుట. ←

వ. మఱియు మహీపతులు స్వతంత్రులు గావున వలయు నెడల నిందాస్తుతివిచా
రంబు దక్కి నిగ్రహానిగ్రహంబులు నలుపుచుండుదు రట్టివారిసేతకుం దెగ
డుట బుద్ధిమంతుల కుచితంబు గాదు దశరథుండు కై కేయిచిత్తంబు వడయు

టకు నెద్ది పందిన దానిం గా దనక నేయచుండుము మఱియు మహీరమణుం డే
కార్యంబు నుద్దేశించి యప్రియంబును దుఃఖంబును సంతాపంబును బొంద
కుండునట్టికార్యం బట్లు గావింపుము నీవిప్పుడు రయంబునఁ బురంబునకుం
జని వృద్ధుండును జితేంద్రియుండును నదృష్టదుఃఖుండును నగుమహీపతిని
సముచితంబుగా సందర్శించి యభివాదనంబుఁ గావించి నావచనంబులుగా ని
ట్లనుము. 1059

చ. మిహిరకులేశ నీకుఁ బ్రణఃమిల్లెద నేనును లక్ష్మణుండు భూ
దుహితయు నీయనుగ్రహము + తోడుగ శోకము దక్కి దండకా
గహనవదంబున న్నమయఃకాలముదాఁక వసించి క్రమ్మఱ
న్రహిఁ జనుదెంచి యవ్వలఁ దిరంబుగ నీవద మాశ్రయించెదన్. 1060

తే. రాజ్యహీనుల మైతి మిరణ్యవాన, మావహిలె నంచు మది నించుకైన వగవ
కధిప యేనును లక్ష్మణుఁడవనిపుత్రి, సుఖుల మై యున్నవార మిచ్చోట నిపుడు.
వ. అనివిన్నవించి పదంపడి మజ్జనని యగుకౌసల్యాదేవి కభయంబుఁ దెలిపి నుమిత్ర
ననూనయించి కైకేయిసంతాపంబు మాన్చి తక్కినతల్లుల కారోగ్యంబు
దెలిపి విశేషించి మామువ్వరవచనంబులుగా మజ్జననికి మత్కుశలంబుఁ దె
లిపి యభివాదనంబుఁ జేసి వెండియు ఒగతీపతితోఁ గార్యంబు తెఱం గి ట్లని
చెప్పము. 1062

చ. భరతుని వేగ రాఁ బనిచి + బంధువు లెల్లను సమ్మతింపఁగా
నిరుపమరాజ్యపీఠమున + నిల్పు మతండు భవన్మనోవృథ
స్పరువడిఁ దీర్పు నంచు సరఃపాలునితో వివరింపు మమ్మలం
దఱ నమదృష్టిఁ జూడు మని + నాయనుజన్మనితోడ నాడుమీ. 1063

తే. తండ్రి పనువున రాజ్యంబు + తవిలి యేలు
నతఁ దుభయలోకసుఖతంత్రుఁ + డగుచు నలరుఁ
గాన దశరథునానతిఁ + బూని రాజ్య
మేలు మని కైకకొడుకుతోఁ + జాల జెపుమ. 1064

తే. మఱియుఁ దలిదండ్రులందు సమానభక్తి గలిగి వర్తింపు మనిశంబుకైకయందు
బోలె నిశ్చలభక్తిసాల్పుమునుమిత్ర, యందు మజ్జనయిత్రియందనుచుఁ జెపుమ.
వ. విశేషించి దూరం బరుగుదెంచితినింక రథంబుఁ గొని యరుగు మనిన నతండు
సంతాపసంతప్తుం డై వెండియు స్నేహంబున రాముని విలోకించి యి ట్లనియె.

— సుమంత్రుండు రామవియోగమును దలంచి దుఃఖించుట. —

క. మునుకొని భక్తిస్నేహం, బున సౌహృదమున నవిక్లంబుఁడ నై యే నా
డినమాట తప్పుగాఁ గొన, కి నవంశశ్రేష్ఠ యేలు + హృదయమునందున్. 1067

తే. అనఘ తనయునిఁ బాసిసంజననిమాడ్కి, ద్వద్వియోగసంభూతదుఃస్వారదుఃఖ

మున నిరానంద మై యున్నపురవరమున, కెట్లు చనువాడ నానతియి మృధీశ.

తే. విహారకులవర్య మును భవత్సహిత మైన
రథము గ్రమ్మట నిటు భవద్గ్రహిత మగుచు
నుండ వీక్షించి వీటిలో • నున్నవారు
పద్మదళలగ్నజలములభంగిఁ గారె.

1069

తే. సూతపరిశేష మైన యీశూన్యరథము, నాజహతవీర మైన సైన్యమునుబోలెఁ
జూచి సాకేతనగరంబుఁశోకతాప, యుక్త మై కడుదైన్యంబు • నొందుఁ గాడె.

తే. జనవరాత్తజ దూరదేశమున నున్న, వాడ వై నను నిను వీటి • వారు మ్రొల
నున్నవానిఁగ మది నెంచియోగిరంబు, గుడువ నొల్లక యందురుఁజడత నొంది.

చ. కడువడి నీవు ప్రో ల్వడలి • కానననీమకు నేగుదెంచున
ప్పుడు నినుఁ బాయ లేక బలముఖులు పౌరు లమాశ్చక్య ల్పఖ
ల్లడయక దుఃఖశోకమునఁ • దద్దయు నాకులపాటు నొందుచు
జ్ఞడత వహించి యుండుటయు • సర్వము నీ కది దృష్టమేకదా.

1072

తే. సాధునుతశీల నీప్రవాసనమునందు, నగరజనముచే నెద్ది యొసర్పఁబడియె
నట్టిరోదనశబ్ద మీఁవట్టితేరుఁ, దేటి చూచిన శతగుణాధికము గాడె.

1073

తే. ఇనకులోత్తమ యీదుఃఖ • మెల్లవారి, కోడ కేనె యొనర్చినవాడ నగుదు
నన్నియు నటుండ నిమ్ము ధరాధినాథు, శోకతాపంబు నా కటుఁచూడ వశమె.

తే. దోషమనియెన్నకీటు నన్నుఁదుఃఖవార్ధి, లోనఁబడఁద్రోచి పోవంగఁబూనితేమ
హత్త దయమాలి యల్లెనననువులివుడె, విడుతుఁ గాకేలపోదు నవ్వీటికధివ.

సీ. రాజవంశాంభోధిఁ రాజ నిన్నిటఁ బాసి యే నొంటిఁ బురమున • కేగ నచట
మీతల్లి కొనల్య • నాతనూభవు నెందు విడిచి వచ్చితి వని • యడుగ నామె
కేమని చెప్పుదు • నోమహాదేవి నీకొడుకును మాతులకులమునందు
డించి వచ్చితి నూటఁడిల్లుము నీ వని చెప్పుదునే దానఁ • దప్పు గలుగు

తే. మానితాచారు నీవుత్రుఁ • డైనరాము, నడవిలో డించి వచ్చితి • నంటి నేని
పిడుగువంటియీవాక్యంబుఁనొడివినంతఁ, దడయకప్పుడెయనువులువిడువకున్నె.

క. జననుత యీహాయరాజము, లనఘుని నినుఁ బాసి శూన్యమైనరథంబుం
గొని నేడు మరలఁ బట్టణ, మున కేగతిఁ బోవ నేర్పుఁ • బురుషశ్రేష్ఠా.

1077

—|| సుమంత్రుఁడు తానును రామునితోడ వనమునకు వచ్చెద చనుట. ||—

ప. దేవా ప్రియదర్శనుండ వైననిన్నుం బాసి నిమిషం బైన జీవింపం జాల నీతోడ
వనంబునకుం జనుదెంచెద ననుగ్రహింపు మట్లీయకొన వేని రథంబుతోఁ గూడ
సగ్నిప్రవేశంబుఁ జేసెద నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

1078

ను, అనఘా దాగుణకంటకద్రుమశిలాఁవ్యాప్తంబు లైనట్టియా

వనమార్గంబులయందుఁ బాదగతిఁ బోవం జాల వీన్యందనం
బనుమానింపక యెక్కుఁ డేను నుఖ మింపారంగ నెచ్చోటికిం
జన నిష్ఠం బగునట్టి దేశమున కీచ్ఛాభంగిఁ గొంపోయెదన్. 1079

వ. మహాత్మా కాంతారంబున మీకు నెయ్యది తపోవిష్ణుంబు గావించుచుఁ
జరించు నట్టిసత్వంబుల నెల్ల నేను రథస్థుండ నై బాధించుచుండెద రాజ్యాభి
షి క్తభవద్రథచర్యాకృతం బైననుఖంబు భాగ్యహీనుండ నైననాచేత నలబ్ధం
బయ్యె నైనను భవత్సాహాయ్యకరణంబుచేత వనవాసకృతనుఖం బైన ననుభ
వింప నిశ్చయించితి నరణ్యంబునందు నీ కనుకూలుండ నయ్యెద నీవు నాకుఁ
బ్రత్యాపన్నుండ వగు మని ప్రీతిపూర్వకంబుగా నీచేతఁ బలుకంబడువాక్యం
బైన విసం గోరెద హయంబులు వనవాసి వై ననీకుఁ బరిచర్య నేయుచుఁ బర
మగతిం బ్రాపింపఁ గలయవి యేను నిన్నుం బాసి యయోధ్యాపురంబునకుం
గాదు దేవలోకంబున కైనం బోవ నొల్ల వనంబున నీకు శుశ్రూషఁ గావిం
చుచు నుఖ నై యుండెద నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1080

క. విను మఘచిత్తుండు బలశా, ననునగరంబునకుఁ బోవఁజాలనిమాడ్కి
స్థనవర నినుఁ బాసి పురం, బున కరుగం జాల నన్నుఁ బుచ్చుకు మింకన్.
క. వనవాసవత్సరంబులు, చనినవెనుక మిమ్ము నర్థిఁ జారుశతాంగం
బున నిడికొని క్రమృతఁ బుర, మునకుం గొని పోవువాంఁఁ పొడమె నధీశా.

తే. ఘోరవనిలోన నీతోడఁ గూడి యున్న
నాకుఁ బదునాబుగబ్దము ల్నియచరిత్ర
నిమిషకాలంబులై తోచుఁ నిన్ను విడిచి
యున్న నవియె న్నూ తేడులై యుండు నధిప. 1083

వ. దేవా నీవు పరమదయాళుండవు విశేషించి భృశ్యవత్సలుండవు ధర్మాత్ముండ
వేను భృత్యుండ సపరాధరహితుండ రాజపుత్రాశ్రితమార్గస్థితుండ నన్ను విడ
నాడి పోవుట ధర్మంబు గా దని యిట్లు దీనుం డై బహుప్రకారంబుల సారె
సారెకుఁ బ్రార్థించు చున్న సుమంత్ర సవలోకించి భృత్యానుకంపి యగు రాముండు
మధురవాక్యంబుల నాశ్వాసించి సుమంత్ర నిన్ను భర్తృవాత్సల్యంబు గల
వానిఁ గా నెఱుంగుదుఁ బురంబునకుం జను మనుటకుఁ గారణం బెఱింగించెద
విను మని యిట్లనియె. 1084

→ రాముండు సుమంత్ర సయోధ్యకుఁ బోవునటకుఁ గారణముఁ జెప్పట. ←

క. చెచ్చెర నగరికిఁ గ్రమ్మఱి, వచ్చిననినుఁ జూచి కైకఁ వదలక రాముం
డచ్చువడ వనికిఁ జనె నని, యిచ్చ నలరుఁ బ్రత్యయార్థఁ మేగఁగ వలయున్.
క. అనఘాత్మ యేను గానన, మున కరిగినవార్త విని ప్రమాదాన్విత యై
జనపతి మిథ్యావచనం, డనియెడిశంక వేస విడుచుఁ నక్షైక మధిన్. 1086

- క. గురుతరధరతారక్షిత, సురుచిరనుతరాజ్యజన్యఃసుఖ మయ్యమకుం
దిరముగ దొరకొను టదియే, పరమసఖా నాకు మిగులః + బ్రథమార్థ మిలన్.
క. నాకును విభవకుః బ్రియముగఁ, జేసొని యరదంబు గొనుచు + శీఘ్రంబున న
వ్యాకులమతి వై పురి క,స్తోకగతిం బొమ్ము సూత + సుగుణవ్రాతా. 1088

→ రామలక్ష్మణులు జడలఁ దాల్చుట. ←

- వ. నాచేతఁ జెప్పం బడినయావాక్యంబు లన్నియు వారివారికి వేర్వేట నెఱిం
గింపు మని యిట్లు పెక్కువిధంబుల సారెసారెకు ననునయించుచు సుమం
త్తుని నిలువం బనిచి గుహునిం జూచి నాకు సజనం బగువనంబునందు నివా
సం బయోగ్యంబు జనపదరహితం బైనవనంబునందు వాసంబును వన్యాహారాధ
శ్శయ్యాదికంబును గర్తవ్యంబు గావున నియమంబు పరిగ్రహించి సీతా
లక్ష్మణాదశరథులకు హితకాముఁడనై వనంబునకుం జనియెద నిష్పడు జటాధార
ణార్థంబు స్యగ్రోధక్షీరంబుఁ దెమ్మని పలికిన సతం డట్లు కావింప రాముండు
లక్ష్మణసహితంబుగా సముచితప్రకారంబున జడలఁ దాల్చె దీర్ఘ బాహు లగు
సమహానుభావులు చీరసంపన్నులును జటామండలమండితులు నై తపోనిష్ఠాగరి
ష్ఠులైనమునులచందంబున నొప్పిరి యితైఱంగున రాముండు సౌమిత్రిసహితంబు
గా వాసప్రథమార్గానుసారి యగువ్రతం బంగీకరించి వెండియు గుహు
నవలోకించి. 1089

- క. బలశోశదుర్గజనపద, ములయందుఁ బ్రమాద ముడిగి + పుణ్యోచిత ము
త్యలఘుతరం బగురాజ్యము, నలయక పాలించు చుండుఁమయ్య మహాత్మా.
క. అని యిటు నివాదనాథున, కనుజ్ఞ యిడి రాముఁ డవనిజానుజయుతుఁడై
పెనుపొంద నోడకడకుం, జని లక్ష్మణుఁ జూచి పలికె + సంతరణేచ్ఛన్. 1091
క. జనకసుత యబల గావున, నినకుల తా నెక్కఁ జాల + దీయోడపయిం
బనివడి మెల్లన నీనతి, ననఘా యెక్కింపు మనిన + నాతఁడు ప్రీతిన్. 1092
క. మానుగ రామునిపచువున, జానకి నెక్కించి పిదపఁ + జక్కఁగ నోడం
దా నెక్కఁ బిదప వీరుఁ డ, హీనపరాక్రముండు రాముఁ + డెక్కిం గడిమిన్.

→ సీతారామలక్ష్మణులు నౌకారోహణముఁ జేయుట. ←

- వ. ఇట్లు నావ నెక్కి యాత్మహితంబుకొఱకు బ్రాప్తాత్మత్రియార్థం బైన
నావారోహణమంత్రంబు జపియించి యథాశాస్త్రంబుగా నాచమనంబుఁ జేసి
సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా సమహానదికి నమస్కారంబుఁ గావించి ప్రీతినంపూర్వ
సర్వాంగుం డై సుమంత్రుని బలసహితంబుగా గుహుని నిలువ నియమించి
నావికులం జూచి రయంబున నోడ గడపుం డనిన వారెల్లు గావింప నయ్యోడ
కర్ణధారసమాహిత యై మహార్ణవంబునం జనుమందరాచలంబుచందంబునం

బోవు చుండె నప్పుడు సీతాదేవి యంజలిఁ గీలించి యమ్మహానది నుద్దేశించి
యిట్లనియె. 1094

— సీతాదేవి గంగానదిని బ్రార్థించుట. —

క. దేవీ యీయన దశరథ, భూవల్లభసుతుఁడు విసినఁభూమి కరిగెడి
న్నీ వచ్చటఁ గృప మెఱయఁగ, వావిరి రక్షించు చుండఁవలయుం జమ్మా. 1095

క. ఈరే డబ్బంబులు ఘన, ధారుణి వసియించి యనలఁ దమ్ముఁడు నేనుం
గోరిక నేవింపఁగఁ జను, చేరఁగలఁడు నిన్నుఁ జూడఁ దేవీ మరలన్. 1096

తే. త్రిపథగ యనంగ సాగరఁ దేవి యనఁగ, సఖలవిష్టపపావని యనఁగ బ్రహ్మ
లోకగామిని యనఁగ సస్తోకమహిమ, ధాత్రి విఖ్యాతిఁ గైకొన్నఁదాన వీవు.

తే. అట్టి నీకు నమస్కారఁ మాచరింతు, నర్యకామప్రసాదిని నపతి నగుచు
మరల వచ్చితి నేని సమ్మద మెలర్ప, వివిధభంగులఁ దృప్తి గావించుదాన.

క. పాయక మద్వల్లభుఁ డగు, నీయనఘుఁడు మరల భూమి కేలిక యైన
న్నీయాన నీకు బ్రియముగ, వేయి మొదవు లిత్తు వేదవిప్రులకెలమిన్. 1099

వ. మఱియు నరణ్యవాసంబు పరిసమాప్తి నొందించి క్రమృత నయోధ్యకుం జను
దెంచునప్పుడు సురాఘటనహస్తంబుల మాంసభూతోదనంబున నీకుఁ దృప్తి
నొందించెద మఱియు ననేకసువర్ణవస్త్రాభరణాదులు బ్రాహ్మణుల కొసంగెద
భవదీయతీరనివాసులై భవదంతర్గతంబులై నప్రయాగాదిపుణ్యతీర్థంబులను
గాశ్యాద్యాయతనంబులను నంతుష్టంబులం జేసెద నని యివ్వధంబున నపాం
సులాశిరోమణి యగువై దేహి భాగీరథిం బ్రార్థించు చుండ నయోధ్య తద్దక్షిణ
తీరంబు నేరంజనియె నప్పుడు రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నావ డిగ్గి
తటం బెక్కి తమ్మునిం జూచి యిట్లనియె. 1100

క. సజనస్థలమున నైనను, విజనం బగుచోట నైన వేయిగతుల భూ
మిజ నధికయుక్తి గాచుట, గజవిక్రమ మనకు వలయు కార్యము సుమ్మీ.

క. కావున ముంగలి యై చను, మీవు నడుమ జనకపుత్రి యేతెంచెడి నే
వావిరి మీయిద్దఱకుం, గావలి యై వెనుక ప్రాపుఁగాఁ జనుదెంతున్. 1102

తే. పురుషశార్దూల యాగోలఁ పుట్టియెన్నఁ, డిట్టికష్టంబు లెఱుంగనిదివుడు దారు
ణాటవివాససంభవాఁయాన మొంది, యాత్మ శోకింపఁ గల దింకఁనకట కంటె.

క. జనరహితము విషమము భయ, జనకం బగుగహనమందుఁ జను చున్నది గా
వున నేమట కిప్పుడు మన, మనఘా రక్షింప వలయు నంగన యగుటన్. 1104

వ. అని యాజ్ఞాపించిన నట్ల కాక యని లక్ష్మణుండు మహాధనుర్ధరుం డై యగ్ర
భాగంబునం జనియె వై దేహి మున్నిడుకొని రాముండు పిఱుందదెసం
బోవు చుండె నంత సుమంత్రుండు భాగీరథిదక్షిణతీరంబునం బోవు చున్న
రాముని దవ్వలం జూచి కూడ ముట్టుటకు సామర్థ్యంబు లేమిం జేసి కన్నీరు

నించు చుండె నిట్లు రాముండు గంగానది ను త్తరించి శుభసస్యనమృద్ధంబు
 లగువత్సదేశంబులు విలోకింపుచు వ్యాఘ్రాదిక్రూరమృగంబులం దోలుచు
 నాహారయోగ్యంబు లగువరాహాఋశ్యరురుప్రవతనంజ్ఞమృగంబుల వధించి
 వానిం గొని బుభుక్షితులై ప్రొద్దు గ్రంకునంతకు నొక్కవనస్పతి డాయం జని
 వరుణప్రియ యగుసంధ్య నుపాసించి జానకివల్లభుండు సౌమిత్రి నవలోకించి
 యిట్లనియె. 1105

క. ఏనిశ సుమంత్రవిరహిత, మై నేఁ డిట మనకుఁ దోఁచె + నారాత్రి బహి
 స్థాన నివాసంబున కిది, మానుగ మొదలిటిది గాదె + మనుజశరణ్యా. 1106

తే. అనఘ నేఁ డాది గాఁగ నిత్యంబు రాత్తు
 లందు సమధిజ్యధన్వలఁమై సహస్ర
 గతుల సరయుచు నిద్దురఁ + గాచి యుండ
 వలయు నీతకు భయ మింత + గలుగ కుండ. 1107

ఆ. మఱియు నేఁడుమొదలుఁమనుకులవర్య ని, త్యంబు రాత్తులందు + స్వాస్థితంబు
 లైసర్వతృణము + లననిపైఁ బఱచి వ, సంత మొక్కచోటఁ + జేరుదనుక. .

వ. అని పలికి మహర్షశయనోచితుం డై నకౌసల్యానందనుండు సీతాలక్ష్మణసహి
 తంబుగా నవ్వనస్పతిమూలంబున సధ్యాసీనుండై సౌమిత్రితోఁ బుణ్యకథాప్రసం
 గంబులు నేయుచు సంత కంతకుఁ బ్రసంగవశంబునం బెక్కుతలంపు లూర
 వెడియు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1109

→ రాముండు దశరథాదులఁ దలంచుకొని దుఃఖించుట. ←

మ. అనఘా యీనిశ మేదిసీవిభుండు శోఁ కాకల్పితస్వాంతః డై
 ననుఁ జింతించుచు నేమి దోఁపక నిరానందంబుగా నుండున
 ట్లనె కై కేయి సపత్నిపుత్రుండు మహారణోర్వికిం బోయె నే
 ననిశం బింకఁ గృతార్థ నైతి నని యాఁహ్లాదించు చుండుంగదా. 1110

తే. మఱియు నద్దేవి మాతులఁమందిరమున, నుండి వచ్చినతనపుత్రు + నొప్పఁ జూచి
 రాజ్యకారణమునమహీరమణుప్రాణములనునిఁకమీఁదహరియింపఁబూనదుగద.

తే. అకట వృద్ధఁ డనాథుండు + నగునృపుండు, కామభారావసన్నుండు + గాన నేను
 లేనిచోఁ దాను గైక కఁగిచుఁ డగుచు, నేమి నేయంగఁ గలఁ డిప్పుఁ డింకఁ జెపును.

తే. కైకయీవాక్యరశ్మిచేఁ గట్టు వడిన
 మనుజనాథునిమతివిధ్ర + మంబుఁ జూచి
 రాజకులవర్య యధధర్మములకంటె
 గామము గరియ మని తోఁచెఁ + గాదె నాకు. 1113

తే. కానిచోనుద్వినెంత దుఃస్కర్మఁడైన, నుతుని సుగుణాభిరతునినుఁప్రతుని నృపుని
 కరణి నెవ్వోడు విడుచు నఁకారణముగ, లక్ష్మణా యది కామధర్మంబు గాదె.

మ. అనఘాత్మా భరతుం డొకండె పితృదః తైశ్వర్యము న్సంతతం
 బును బాలించుచుఁ బట్నిఁ గూడి నుఖసమ్మోదాత్మఁడై యుండున
 య్యనఘుం డేను బ్రహాసి నై దశరథుం + డంతంబు నొందంగఁ దా
 ననిశం బేకముఃఖంబుగా నఖిలరాజ్యశ్రీలఁ బాలింపఁడే. 1115

క. ధర నెవ్వఁ డర్థధర్మ, స్ఫురణ ముడిగి ముఖ్యకామమున వర్తిలు న
 పూరుషుండు దశరథునిక్రియ, భరతానుజతుదిని గడువివన్నతఁబొందున్. 1116

క. అనఘా కేకయపతిసం, దని మనయిలు సొచ్చు తెల్ల + నావనవాసం
 బునకు విభునిమరణమునకుఁ, దనయునిరాజ్యమున కనుచుఁ + దలఁచెద బుద్ధిన్.

క. కై కేయి తననుతుండు ర, సాకాంతం డగుచు నుండ + సౌభాగ్యమద
 వ్యాకులత న్ననయమ్మలఁ, జీకాకుం జేయు చుండు + సిద్ధము వత్సన్. 1118

→ రామండు లక్ష్మణు నయోధ్యకుఁ బొమ్మని చెప్పెట. ←

క. నాకతమున మీయమ్మకు, నీకష్టపుఁబాలు గలిగె + నిక నాపనుపుం
 గై కొని క్షమ్మఱి బురిక, వ్యాకులమతి వగుచు నరుగు + మమ్మలకడకున్. 1119

తే. ఏను వై జేహీతోఁ గూడఁ + గాననమున, కెల్లి నొక్కడ సరిగెద + హీనవృత్తి
 బడలిదిక్కెవ్వరునులేకఁనడలుచున్న, మాయమనునీపుదిక్కయిఁచునుపుమచల.

వ. మఱియు తుద్రకర్మ యగుకై కేయి ద్వేషించితం బైనయన్యాయ్యం బాచ
 రించుం గాపున నీవు మజ్జననీరక్షణం బేమఱి కుండు మని ధర్మజ్ఞు డగుభర
 తునకుం జెప్పము. 1121

తే. సాధునుతలీల తొల్లి మజ్జననిచేత, రాజముఖులు పెక్కండు పుత్రకులచేత
 నిల వియోజితవైరి గావలయు నట్టి, పాప మివ్వ డయ్యునుకు సంప్రాప్తమయ్యె.

తే. రాజనందన పెద్దకాలముననుండి, ప్రీతితో బహువిధములఁ + బెంచినట్టి
 యంబ నాచేత ఫలకాలఁమందు విడువఁ, బడియెఁ దల్లికి నాయట్టిఁకొడుకు లేల.

తే. మిగులనమ్మోదము నొసంగఁదగినయేను, గాఢసంతాప మొనగినఁ + కారణమునఁ
 బరగ నాయట్టితనయుఁడుఁ ధరణి నెంత, కలుషచారిణి కైననుఁ గలుగవలదు. 1124

గీ. శత్రుపాదదంశము నేయఁనరగ శుకమ, యనిమనెద్దానినెల్లు మఁదంబచేత
 విఁనబడియె నట్టిశారికఁవీరజనవ, రిష నాకంటే బ్రీత్యతిరిక్త మయ్యె. 1125

వ. వత్స మాతృసంవర్ధితతిర్మగ్ధాతినంభూతశారికాకృతప్రియదానమాత్రం బైనను
 నాచే నకృతం బయ్యెఁ బుత్రకృతప్రయోజనరహిత యై శోకించు చున్నయల్ప
 భాగ్య యగుకౌసల్య కేను బుత్రుండ నై జన్మించు టంతయు నిరర్థకంబు గదా
 యని మిక్కిలి వగచి వెండియు నిట్లనియె. 1126

తే. అనఘ ననుఁ బాసి ఘోరశోకాభిమగ్న, యై పరమదుఃఖినిసంతాపమనుభవించె
 నకట కౌసల్య దా నెంతఁయల్పభాగ్య, యయ్యె నయ్యమ కెద్దిదిక్కరయ నింక.

చ. అనఘచరిత్ర యే నొకఁడ + నల్ల వహించి యయోధ్య సుర్వర

స్సునిశితబాణజాలములఁ జూర్చుముఁ జేసి విభుత్వ మర్థిఁ గై
కొనుటకు మేటి నయ్యు నయఁకోవిదవర్య యధర్మ సాధ్యసం
బునఁ బరలోకభీతి నది + పోవుట కెంతయు సమ్మతించితిన్.

1128

క. ఆని యీగతి విలపించుచు, జనకనుతావిభుఁడు శోకఁసంతాపముచేఁ

గనుఁగొనల సశ్రుకణములు, చనుదేరఁగ నూర కుండఁ జాలి జనింపన్. 1129

తే. అంత సౌమిత్రి విగతార్చియైనవహ్ని, కరణి నిర్వేగ మైన సాగరముపగిది
భూరిదుఃఖార్తి విలపించియూరకున్న, యగ్రజుననూనయించుచునవుడువలికె.

తే. దేవ మీచెప్పినట్లుల + నీవు వెడలి, రాఁగ గతపూర్ణశశి యైనరాత్రిభంగి
నిష్ప్రభత్వంబు నొందుటఁనిజ మయోధ్య, తండ్రి పరితాప మింతనితలఁపరాదు.

తే. సరవరోత్తమ సీతనుఁనన్నఁ గూర్చి, డెందమునఁ బరితాపంబు + నొంద వలవ
దీవిచారంబు నినుఁ దపియింపఁ జేయు, ధైర్యవంతున కిది యుచితంబు గాదు.

—|| రాముఁడు లక్ష్మణుఁడు వనమునకు వచ్చుటకు సమ్మతించుట. ||—

క. మనుకులశ్రేణుర యేనును, జనకజయు జలోద్ధృతాంబుఁచరములభంగి

స్థనుని జగదేకపూజ్యుని, నినుఁ బాసి మనంగ లేము + నిమిషం బైనన్. 1133

ఆ. అధిప నీవు లేనియలస్వర్గపద మైన, మదికే దోచుఁ దృణసమాన మగుచుఁ
దల్లి యునఁగ నెంత + దశరథుఁడన నెంత, తమ్ముఁ డనఁగ నెంత + దలఁప నాకు.

వ. అని లక్ష్మణుండు పలికిన నత్యంతశ్రేష్ఠంబైనయతనివచనంబు విని రాముండు కొం
డాక నేవు విచారించి ధర్మం బంగీకరించి తమ్మునిరాక కొడంబడి యవ్వనస్వతి
మూలంబున లక్ష్మణవిరచితం బైనపర్ణతల్పంబునందు సీతాసమేతంబుగాఁ బవ్వ
ళించె నిట్లంధకారబంధురం బైనరాత్రియందు జననంచారశూన్యం బైనవనంబున
మహాసత్త్వసంపన్ను లగురామలక్ష్మణులు భయసంభ్రమంబులం జెందిక గిరిసాను
గోచరంబు లగుకంఠీరవంబులచండంబున నొప్పి రంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయు
సాంధ్యాదికంబులు దీర్చి యచ్చోటు వాసి గంగాయమునానంగమప్రదేశంబు
నకుం బోవ సమకట్టి మహారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి వివిధంబు లగుభూభాగంబు
లును మనోరమంబు లగువస్తుదేశావాంతర దేశంబులును నదృష్టపూర్వంబు
లగువృక్షంబులును నంత నంత విలోకించుచుం జని చని దివసంబు నిష్పత్త
మాత్రం బగు చుండ రాముండు సౌమిత్రి కిట్లనియె.

1135

చ. అనుపమలీల గ్రాలెడు ప్రయాగమునంతట నిండి మ్రోల న
య్యనలుని కేతు వై యలరు + నధ్వరఘామము మింటఁ బర్వీ నూ
తనఘనత న్వహింప శిఖఁతాండవనాదము లొప్పెనో యన
స్మనికృతవేదమంత్రరచఁము ల్విస నయ్యెడు వింటె లక్ష్మణా.

1136

క. ఇం దొకమునిసతి మన కా, సందంబుగ నేడు దర్శనం బొసఁగఁ గలం
డిందులకు నీమనంబున, నందియ మందంగ వలచు + జనసుతశీలా,

1137

— సీతారామలక్ష్మణులు భరద్వాజాశ్రమముఁ జేరుట. —

- క. గంగాయమునాతనినీ, సంగమదేశంబుఁ గంటె + శైలతనూజా
 ధాంగుఁ డగువృషభరాజతు, రంగునిగాత్రంబువగిదిఁ + గ్రాలెడి వత్సా. 1138
- క. నుశ్రీయుత మై బహుతరు, మిశ్రిత మై ప్రశ్రితు లగుఁ మేటిమునులకు
 నిశ్శ్రమ మగుభారద్వా, జాశ్రమ మిది దీనిఁ జూడు + మనఘవిచారా. 1139
- వ. అని భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జూపి యమృతహానుభావుండు మహాధనుర్ధరుం డై
 మృగపక్షీసంఘంబుల వెఱపించుచు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా ముహూర్త
 మాత్రంబున కయ్యాశ్రమంబు సేరం బోయి గంగాయమునాసంధిదేశంబున
 బ్రహ్మస్థానంబుపగిది నొప్పు చున్న యమ్మనియాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి యందు
 శిష్యగణోపాసితుండును దవాలభినేత్రుండును సంశితవ్రతుండును నేకాగ్ర
 చిత్తుండును గృతాగ్నిహోత్రుండును మహాత్ముండు సగునమృతముని సముచిత
 ప్రకారంబున సందర్శించి సీతాలక్ష్మణసహితంబుగాఁ దదీయచరణంబులకుం
 బ్రణమిల్లి కేలుటోయి ఫాలంబునం జేర్చి త్రైకాలికనకలజగద్వృత్తాంతాభి
 జ్ఞం డగునమ్మనిగ్రామణి కిట్లనియె. 1140
- తే. సూరినుతయేనుదశరథఃసుతుఁడరాముఁ, డంధ్రునాపేరువీడు నాఁయనుజుఁడితని
 లక్ష్మణుం డందు రీగోల + రమణి నాకు, జనకపుత్రిక జానకి + యనఁగ నొప్పు.
- సీ. మునినాథ తండ్రి శాఁసన మాదల ధరించి వనమున విహరింపఁజనిడు నన్ను
 విడువక యీలక్ష్మణుండు మహీపుత్రియు నాతోడఁ జనుదెంచి నారు వీరిఁ
 గూడి వ్రతంబుఁ గైకొని తపోవనముఁ బ్రవేశించి మూలఘోలాశనులము
 ధర్మమార్గప్రవర్తనులము నై విహరించెద మని విన్నవించురాజ
- తే. వంశవరుమాట విని భరద్వాజుఁడన్వృత్తి, పాద్యముల గోవుబహువిధఁపకవ్యమూల
 ఫలములనొసంగిమృగపక్షీకలితుఁడగుచు, వివిధధంగులఁబూజఁగావించిపలికె.
- క. వినుము చిరకాలమున కిట, నినుఁ జూడఁగఁ గల్గె నాకు + నిష్కారణ మి
 ట్లనఘాత్త నీకు గహనో, ర్వీ నివాసము గలుగు పెల్ల + వింటిమి గాదే. 1143
- క. ఇది పుణ్యదేశము మహా, నదులు గలయుచోటు పావనము భూరిసుఖా
 స్పద మటు గావున విచ్చట, ముదితుండ వై యునికి నేయుఁము రఘుప్రవరా.
- చ. అన విని రాముఁ డిట్లనియె + నాయన కిచ్చట నుంటి నేని యో
 మునివర పౌరజానపదఁముఖ్యులు చాల సుదర్శుఁ డంచు న
 న్ననవరతంబుఁ జూచుటకు + నర్చిలి వచ్చుచుఁ బోవు చుందు రీ
 యనువున నుండఁ బోలదు రఃపాశపద మొండొక టాన లీఁ గదే. 1145
- వ. అని యిట్లు రావణవధార్థంబు గూఢంబుగా నవతరించిననన్నుఁ బ్రకటంబుగాఁ
 జేసితి రేని సర్వజనంబు నన్ను నారాయణుం డనియును వైదేహి నిందిర యని
 యుఁ దలంచి మమ్ము సందర్శించుటకు సులభంబుగా వచ్చుచుండురు గావున

నిట్టి ప్రకటావస్థానంబు నొల్ల నెచ్చట మత్స్వరూపంబు ప్రకటంబు గా కుండు
నెచ్చట నైదేహి హృదయంబుగా విహరించు నట్టియేకాంతస్థానంబు నాలో
చించి చెప్పం దనియెడుతాత్పర్యంబునం బలికిన సర్వగ్రహకం జైనరాముని
వచనంబు విని కాలత్రయాభిజ్ఞం డగుభరద్వాజుండు మహాత్మా యిచ్చటికి దశ
క్రోశమాత్రంబు దవ్వలఁ జిత్రకూటం బన నొక్కపర్వతంబు గల దది
మహర్షి గణనేవితంబును సమంతతస్సుఖదర్శనంబును ఋక్షవానరగోలాంగూల
ప్రముఖనిఖలమృగవ్రాతోపేతంబును బుణ్యంబును గంధమాదనసన్నిభంబు
నై యొప్పు చుండు నందుఁ బెక్కువర్షంబులు నిరాహారు లై తపంబుఁ జేసి
తన్మహిమవిశేషంబునఁ గపాలావశిష్టశిరంబులతోఁ గూడి దినంబునకుం జనిన
మహాసిద్ధులు పెక్కుండు గలరు మాటియు నగ్గిరికూటంబులు విలోకించు
వారికిఁ గల్యాణంబు లొదవు వారలచిత్తంబులు వికారంబులం బొరయక
నిర్మలంబు లై యుండు నది వివిక్తంబు గావున నీకు నివాసయోగ్యస్థానం బై
యుండు నచ్చట నివసించు మల్లు గాదేని యిచ్చట మత్సరీహితంబుగా నివసించు
మని పలికి యమ్మునీంద్రుండు ప్రియాతిథి యైనరాముని సర్వకామంబుల సంతృప్తు
నిం జేసిన నారఘువుంగవుండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా మునికృతసపర్యలఁ
బ్రతిగ్రహించి మహర్షి కథితంబు లైనపుణ్యకథేతిహాసంబులు వినుచు నారాత్రి
యిచ్చట వసియించె నుభయమహానదీకల్లోలమాలానంఘటనసంభూతజల
కణసిక్తుం డై యాశ్రమస్థవిధిపక్ష్యఫలకుసుమసారభంబు సంగ్రహించి మంద
మారుతంబు మనోహరంబుగా వినరె సంతఁ బ్రభాతకాలంబున రాముండు
మేల్కొంచి కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి సముచితంబుగా భరద్వాజుని
సందర్శించి వినయంబున నిట్లనియె.

1146

తే. అర్కనిభ నేటిరాత్రి మీఁకూ శ్రమంబు
నందు సద్దోష్ఠి సుఖ ముంటి • మతిహీతముగ
నింక భవదుపదిష్టమహీధరేంద్ర
గమనవాసంబుల కనుజ్ఞఁ • గరుణ నిమ్మ.

1147

వ. అనిన మునీంద్రుం డిట్లనియె.

1148

తే. అనఘచారిత్ర చిత్రకూటాచలమున, కరుగు మది మధుమాలాఫలాన్వితంబు
కిన్నరవిహగగంధర్వోపన్నగేంద్ర, భాసురము నీకు యుక్తనిఁవాన మధిప. 1149

క. పుణ్యము తపస్విలోకశ, రణ్యము బహుతరుమృగాభిరాజితరమ్యా
రణ్యము ధృతఫలజలరా, మణ్యక మాభూధరంబు • మనుకులవర్యా. 1150

క. అన్నగవనాంతభూములఁ, గ్రన్నన మృగయాధములును • గరియాధంబు
ల్పన్నగఁ జరించు చుండుఁ జగన్నతగుణ వానిఁ జూడఁ • గల పీ వచటన్. 1151

→ భరద్వాజుడు రామునకుఁ జిత్రకూటమునకుఁ బోవుచారి యెఱింగించుట. ←

- ఉ. అచ్చటిసాను దేశముల * నచ్చటిప్రప్రచంబులం గరం
బచ్చటిపుణ్యతీర్థముల * నచ్చటినిర్ఘరకందరంబుల
న్నచ్చుగ సీతఁ గూడి తమిఁనిండ రహి నివహించు వేళ నీ
యిచ్చకు నప్పుడం బాదవు * నింత యథార్థము రాజనందనా. 1152
- క. పికబర్హిణకోయప్పిక, శుకనాదనినాదితంబు * సురుచిరమృగయా
ధకలిత మగునగ్గిరిపై, నకలంకస్థితి వసింపు * మతిరమ్యముగన్. 1153

→ భరద్వాజునచన ప్రకారమున రాముఁడు చిత్రకూటమున కరుగుట. ←

- వ. అని పలికి ప్రాసానికం బగుస్వస్త్వయనంబుఁ బ్రయోగించిన నారాముండు
సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నమృహర్షి కభివందనంబుఁ గావించి యనుజ్ఞఁ గొని
చిత్రకూటమై లనిరితొ పేతుం డై యరిగె నప్పు డమ్మనీంద్రుండు జనకుండు
సుతులవెంట నరిగినభంగి రామలక్ష్మణులవెంట నొక్కింత దూరం బరిగి
యారాజనందనులం జూచి మీరు గంగాయమునానంగమంబు డాసి యచ్చట
నుండి యొక్కింత పశ్చాన్ముఖాశ్రిత యగుకాళిందియు శ్రవతీరంబునం జని య
మృహానదిరేవు చేరి గమనాగమనంబులచేత నతితుణ్ణంబును బురాణంబు నగు
నయ్యవతరణప్రదేశంబునఁ గావ్యసంఘాతవిరచితప్లవంబున నాసూర్యనందని
నుత్తరించి యవ్వల బహువృక్షనిషేవితంబును హరితచ్ఛందంబును దీర్ఘ
శాఖాశిఖోల్లసితంబును సిద్ధోపనేవితంబును శ్యామనామకంబు నగునొక్క
నృగ్రోధవృక్షంబు గల దానృక్షంబు డాయం జని యమృహాపాదపంబునకు సీతా
దేవిని మ్రొక్కించి మాకు శీఘ్రంబునఁ బునరాగమనంబు గలుగుం గాక యని
సీతాపురస్సరంబుగాఁ బ్రార్థించి తదాశీర్వాదంబులు గైకొని యచ్చట నివ
సించి యైన నతిక్రమించి యైన నవ్వలఁ గ్రోశమాత్రంబు దూరంబున యమునా
తీరసంఘాతపవళవిరాజితంబును బలాశబదరీమిశ్రంబు నగునీలకాననం బవ
లోకించి యవ్వల రమ్యంబును గంటకపాపాణవర్జితంబును దాపాకరహితంబు
నగుమార్గంబుఁ బట్టి చిత్రకూటపర్వతంబుఁ బ్రవేశింపుఁ డే నీమార్గంబున
బహువారంబులు చిత్రకూటంబునకుం బోయి వచ్చినవాడ నని మార్గక్రమం
బెఱింగించి వారిచేత నమస్కృతుం డై దీవించి యనుజ్ఞఁ గొని మరలి యాశ్ర
మంబునకుం జనుదెంచె నిట్లు భరద్వాజుం డుపావృత్తుం డైనయనంతరంబు
రాముండు తదుపదిష్టమార్గంబునం బోవుచు సౌమిత్రి కిట్లనియె. 1154
- తే. అనఘ మునినాథకరుణారాసానుభూతి, నతికృతార్థులమైతి మఁయ్యనఘమూర్తి
చెప్పినవితాన నమృహాచిత్రకూట, శిఖరిశిఖరాగ్రమున నున్నినేయ వలదె.
- చ. అని యిటు రాజపుత్రులగునయ్యనఘు ల్లమలోఁ దలంచుచు

- జనకజ మ్రోల నుంచికొని • సత్వరలీల బవిత్రతోయ న
య్యససుత డాయ నేగి మన • మేక్రియ దాటుద మత్యగాధమై
తనరెడు నీలతోయముల • దద్దయు శోభిలుచున్న దెంతయన్. 1156
- మ. అని చింతించుచు దీర్ఘ దేశ మటు డాయంతోయి సౌమిత్రి గ్ర
ద్దన సత్యున్న తగుష్కవంశములచేతం దెప్పు గావించి లే
ననలం బీట యొనర్చి దానిపయి విన్నాణంబుగా రాముఁ డొ
య్యనఁ గూర్పుండఁగఁబెట్టి జానకిని లఙ్గాలోలదృక్పంకజన్. 1157
- తే. సీతనిటురామపుండ్రు సుఖాసీనఁ జేసి, యిరుదెసల భూషణంబు లంబరములునిది
కఠినకాజంబులునుజాపఁఖడ్గబాణములుకుదురుకొల్పితానుఁడఁమ్ముడునుబ్రీతి.

— సీతారామలక్ష్మణులు యమునానది ను త్తరించుట. —

- వ. అమ్మహాస్లవంబులబరిగ్రహించి యథంగతరంగమాలికాడోలికాచక్రతచక్రమరాళ
బాలికామధుకర మధురశబ్దాయమానం బైనయమునానదీమధ్యంబునం బోవు
సీపక డాసీతాదేవి ఘటితాంజలిపుటయై యమ్మహానది నుద్దేశించి యిట్లనియె.
క. దేవీ రాముఁడు దశరథ, భూవలభనుతుఁడు విసినభూమి కరిగెడి
సీవధికకరుణ నచ్చట, వావిరి రక్షించుచుండఁవలయుం జమ్మా. 1160
- క. ఈరే డబ్బంబులు వన, ధారుణిఁ జరియించి పిదపఁ • దమ్ముఁడు నేచుం
గోరిక నేవింపఁగఁ జను, దేరఁగలఁడు నిన్నుఁ జూడ • దేవీమరలన్. 1161
- క. ఓయమ్మ నీకు మ్రొక్కెద, నీయనఘుఁడు మరలఁ బుడమి • కేలికయైన
నీయాన నీకుఁ బ్రియముగ, వేయు మొదపుల లిత్తు వేదవిపుల కెలమిన్.
- వ. అని సవిసయంబుగా నక్కాళిందిం బ్రార్థించుచుం బోవుచుండ నయ్యేటి దక్షిణ
తీరం బాసన్నం బగుటయు రాముండు లక్ష్మణుండును సీతాసహితంబుగాఁ
బ్రవంబు డిగ్గి యమునాతీరప్రాంతకాంతారసంతానంబులు విలోకించుచుం జని
చని యవ్వల శ్యామనామకం బైనన్యగ్రోధవృక్షంబు డాయం జని రప్ప డ
వైవీదేహి రామునియనుజ్ఞ వడిసి యవ్వనస్పతికి నమస్కరించి యిట్లనియె.

— సీత క్యామనామకం బైనన్యగ్రోధవృక్షంబునకు నమస్కరించుట. —

- తే. పాదపోత్రమ నావతివ్రతము పార, మొంపఁ జేయుము కౌసల్యఁనొగి నుమిత్ర
నర్థి గ్రమ్మట వీక్షించుఁనట్లానర్పు, మతిదయాళుఁడవై నమఃస్మృతి గ్రహించి.
క. అని యీగతిఁ బ్రార్థించుచు, జనకసుత ప్రదక్షిణంబు • నలిపె నపుడు రా
మనకేంద్రుఁడు సౌమిత్రిం, గనుఁగొని యిట్లనియెఁ బ్రీతి • గడలుకొనంగన్.
- క. నీ విఁక ముంగలియై చను, మావెంబడి జనకపుత్ర • యిరుదెంచెడు నే
వావిరి మీయిద్దఱకుం, గావలియై వెచుకఁ బ్రాపుఁగాఁ జనుదెంతున్. 1166
- తే. శ్రోవ నెద్దాని యందు నీ•దేవిమనసు, దగ రమించుచునుండు నెద్దానిఁ గోరు
నది కుసుమమైన ఫలమైనననఘచరిత, చెచ్చెర మహీకుమారికిఁ దెచ్చి యిమ్ము.

తే. అనిన నతఁడ గ్రభాగమంఁదరుగుచుండె, వెనుక రాముఁడుచనుచుండెఁబిల్లుఁబూని
పుడమికన్నె యయ్యిన్దటిఁనడుమనొప్పె, దంతయుగమధ్యగతనాగఁకాంతఁబోలి.
వ. ఇతైఱంగుసం బోవుచు నమ్మహిపుత్రి కునుమకిసలయఁఫలఁపేతంబు లై యదృష్ట
పూర్వంబు లై నతరులతాగుల్లంబులు విలోకించి తదీయనుషమావిశేషం
బులు నిజనాథునకుం జూపి చెప్పిన నద్దేవి యభిప్రాయం బెఱింగి తత్తత్తరు
లతాగుల్లాధిష్ఠితంబు లై నఫలకుసుమంబులు గోసి తేచ్చి లక్ష్మణుండు సీతా
వచనసంరబ్ధుండై యొనంగినం గైకొని యాహ్లాదించుచుఁ గుముదకైరవనీలో
త్పలపుండరిక మండమండలాంతర్గతమకరందబిందురసాన్వాదనతుందిలేందింది ర
బృందఝంకారసంకులంబు లై నయమునానరోవరితీరంబులం గ్రీడించుచు
నవ్వలఁ గ్రోశమాత్రంబు దూరం బరిగి యుండు. 1169

ఉ. గ్రద్దన విండ్లు నమ్ములును • గైకొని బల్లిదు లన్నదమ్ము లా
యిద్దఱు శౌర్యవిస్ఫురణ • మేర్పడఁ గ్రూరమృగాళిఁ ద్రుంచుచుం
బొద్దటు గ్రుంకునంతకును • బొందికతో విహరించి యొక్కచో
నొద్దిక మీఱి నుండి రల • యుర్విజకుం గుశలంబుఁ దెల్పుచున్. 1170

వ. అంత మేధ్యంబు లగుపెక్కుమృగంబుల వధించి యాహారంబుగావించి రిట్లు విధి
త్రవాలుకజలవిహరమాణహంససారసనినాదంబు లొకర్ణించుచు నిర్మలసరో
వరనలికణనంవరితపుష్పితైలాలతావాసనావాసిత శీతలానిలంబు పై పీవ
వానరవారణయుతం బై నయమునాతీరవనంబున నారాత్రి వసించి. 1171

అ. అంత రాత్రి చనినఁననఘుండు రాఘవుఁ, డనుజ మేలుకొల్పియనియె వింటె
శుకపికాదిపక్షిఁనికరనినాదంబు, ప్రొద్దు పొడిచె నింకఁ • బోవ వలదె. 1172

తే. అనుచు లక్ష్మణుబోధించియతఁడుతాను, సవిత్తజావారిలోఁ గ్రుంకిసంధ్యవార్చి
చిత్రకూటాద్రికరుగుచుఁనీతఁ జూచి, రాముఁ డిట్లని పల్కె గాఁరవముతోడ.

—== రాముఁడు సీతకు వనంబులయందలిచిత్రంబులను దెల్పుట. ==—

క. కాంతా పలాశపృక్షము, లంతిలఁ జాలుఁ గొని నిజసుఁమావళిచేతఁ
దంతురితములై యొప్పె వనంతసమయ మగుటఁ గంటె • సంతన మలరన్.

ఉ. కాతరనేత్ర చూచితివె • కమ్మనివాసన లుల్లసిల్లు భ
ల్లాతకపృక్షపంక్తులు పంలాశె ఫలప్రసవప్రకాండవి
ద్యోతితమూర్తులై కడు భారోద్ధతి నేలకు వీగి చిత్రవి
భ్యాతిఁ జెలంగుచున్నవి మృగద్విజకోటి కనాశ్రయంబులై. 1175

అ. మధురవాణి కంటె • మధుమక్షి కాభిసం, భృతము లగుచు భరముకతన వ్రేలి
తూలుచున్న వివిగొ • ద్రోణప్రమాణంబు, లైన తేనెపెరులు • మ్రానులందు.

తే. ప్రసవసం స్తరసంకట • రమ్యవివిన
దేశములయందుఁ ధనుఁ గాఢి • ధీరఫణితి

మ్రోయు దాత్యూహమున కాభిముఖ్య మొంది

నెమిలి గూసెడి గంటివె + నీరజాక్షి.

1177

వ. అని బహుప్రకారంబుల నవ్వనవిలాసంబు లవ్వైదేహికిం జూపుచుం జని
చని దవ్వలఁ జెత్తకూటంబుఁ జూచి రాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1178

క. కరియూథానుస్మృతంబై, గురుతరవిహగప్రణాదః ఘోషేతమై నుం
దరశిఖరంబై యొప్పెడు, నరవరనుత చిత్రకూటఃసగముం గంటే. 1179

క. అతిరమ్యము బహుతరమి, శ్రీతము సమతలంబు పుణ్యశేవధి యగు నీ
క్షీతిధరకాంతారంబున, జితవైరీ మనము వనతి + సేయుదము రహిన్. 1180

మ. వనదంతావళికర్ణచామరలసః ద్వాతంబులక మార్గసం
జనితాయానముఁ దీర్చుచు న్ముజగభుఃకృబ్ధంబుల స్సంస్తుతి
ధ్వనిఁ గావింపుచు నిర్ఘరాంబువుల సాద్యం బిచ్చుచు లక్ష్మణా
కనుఁగొంటే గిరిరాజు తా మనకు సత్కారంబుఁ గావించెడిన్. 1181

మ. గుచిరామూల్య ఫలోపభోగకుతుకప్రోద్భుచ్చకశ్యామమై
యచలద్భూరితమాలమేచకఘనంబై ధాతుసంరక్తమై
ప్రచురాబ్రాకరతీరశోభిసితః త్రస్వచ్ఛమై చూడు మీ
యచలోత్తంసము చిత్రకూట మనుట + న్సార్థకృ మొందించెడిన్. 1182

శా. నానాపక్షిరుతాన్వితంబు మృగసన్నాదాన్వితం బున్న తా
హీనానోకహపుష్పశోభితలతాః హేలాయుతం బుజ్వల
స్థానాలంకృత మాత్రమూలఫలము + న్నాన్వదూదకంబు స్థవో
ద్యానప్రావృత మైనయీశిఖరిమీఁద నిల్వఁగాఁ బోలచే. 1183

క. ఇది మనకు యోగ్యవాసం, బిది రమ్యం పీడి మనోజ్ఞ + మిచ్చటఁ బుణ్యా
స్పదు లగుమునులు వసింతురు, సిదిరము లేదిచ్చట సుఖజీవన మబ్బున్. 1184

మ. అని చింతించుచు నమృహాశిఖరి డాయం బోయి యప్పట్టనక
మునినాథేరితవేదమంత్రనినదంబు ల్నింగిపైఁ బర్వఁగా
ఘనహోమానలధూమసంకలితమై + గప్పట్టు వల్లీకజ
న్మనిపుణ్యాశ్రమముం గనుంగొనిరి తద్భూపాలవంశోత్తముల్. 1185

→→→ రాముండు వాల్మీకివహామునియాశ్రమముఁ జేరుట. →→→

వ. ఇట్లు వాల్మీకిపుణ్యాశ్రమంబుఁ జూచి సీతాసహితంబుగా నమృహామునికడకుం
జని తదీయచరణంబుల కభినందనంబుఁ గావించిన నమృహాశ్రేష్ఠుండు సమా
దరసంభృతాత్మంజై యమ్మువ్వర నతిధిసత్కారంబుల సంప్రీతులం జేసి స్వా
గతం బడిగిన నమ్మునికి రాముండు నిజవృత్తాంతం బంతయుఁ దెల్లంబుగా విన్న
వించి సౌమిత్రి నవలోకించి యిట్లనియె. 1186

క. భూరిశ్రేష్ఠములగు దృఢ, దారువులం దెచ్చి తగువిధంబున మనకు

వారక నిలువగఁ జిత్రా, కారంబుగఁ బర్ణశాలఁ గావించు మిటన్. 1187
క. అనవుడు లక్ష్మణుఁ డగుఁ గా, కనుచుఁ గవాలాభిరామఁ మగునట్లుగఁ జ
య్యన నాకుటిల్లుఁ గట్టిన, ననుజనినేర్పునకు మెచ్చి యధిపతి వలెన్.

సీతారామలక్ష్మణులు పర్ణశాలాప్రవేశము చేయుట.

వ. వత్సా గృహధిష్ఠితశిఖవర్జవ్య ప్రముఖపంచచత్వారింశత్సంఖ్యాకవాస్తుదేవత
లకు శాస్త్రోచోదితవిధిప్రకారంబున బలిహోమనై వేద్యాదిపూజనంబుఁ గావింప
వలయుఁ జిరంజీవు లగువారిచేత నీవాస్తుశమనం బవశ్యకర్తవ్యంబు గావున
నీవు విధిధర్మంబు సంస్మరించుచుఁ దదర్థంబు కృష్ణమృగంబును వధించి తెచ్చి
దివసంబు శుభదివసం బిమ్ముహూర్తంబు శుభముహూర్తంబు మన మిప్పుడె
వర్ణశాలకు శాంతిఁ గావిత మనిన నాలక్ష్మణుండు మేధ్యంబైన కృష్ణమృగం
బును వధించి యుపరతతోఁగితినివ్యంధం బగుదాని పహ్ని యందుఁ బక్ష్యంబుగాఁ
దప్తంబుఁ గావించి తెచ్చి రామునకుం జూపి దేవా కృష్ణమృగం బన్యూనాం
గంబై యవైకల్యదగ్ధత్వంబువలనఁ గృష్ణవర్ణంబైన మృగంబుచందంబునం
జూపట్టుచున్నది యీయైకేయం బగుమాంసంబుచేత వాస్తుదేవతాసంతర్ప
ణంబుఁ గావించుం డనిన నమృహాత్ముండు నిర్మలోదకంబులం గ్రుంకి నియతుండై
గృహదేవనియుక్తంబు లైనమంత్రంబులు సంగ్రహించి సంగ్రహంబుగా
వాస్తుశాంత్యాదికంబుఁ గావించి పూర్వోక్తగృహధిష్ఠితపంచచత్వారింశద్దే
వతాగణంబులఁ దృపులం గావించి శుచియై సంతృప్తాంతరంగుండై పర్ణశాలఁ
బ్రవేశించి వాస్తుదోషకమనీయంబు లైనపుణ్యాహవాచనాదిమంగళకృత్యం
బులు నిర్వర్తించి క్రవ్వుఱి స్నానపూర్వకంబుగా రౌద్రంబును వైష్ణవంబు
నైన వైశ్యదేవబలిఁ గావించి నద్యంబువులఁ గ్రుంకి వీర్యవంతంబులైన మంత్రం
బులు జపించి సావనంశమనీయం బైనయు త్రమబలిఁ గావించి యష్టదిగ్వర్తి
బలిహారణ వేదిస్థలంబులును గణపతివిష్ణుప్రముఖ దేవతా యతనంబులును
నిర్తించి తత్తద్దేవతల కందంద సూక్ష్మమార్గంబున నవస్థానంబులు కల్పించి
వస్యంబు లైన ఫలమూలమాల్యపక్వమాంసనలిదర్శనమిదగణంబులచేత వేదో
క్తప్రకారంబున సర్వభూతంబులఁ దృప్తి నొందించి రాముండు సీతాలక్ష్మణ
సహితంబుగా సుముహూర్తంబున సంతర్పహిఃప్రాకారభిత్తిప్రతిష్ఠిత యగుదాని
విశాల యగుపర్ణశాలఁ బ్రవేశించి సుధర్మభ్యంతరస్థుండైన దేవేంద్రుని
చందంబునం దేజరిల్లుచు.

1189

సీ. కమనీయఫలభరోన్నమితమాకందనింబానోకహవ్యాప్తసానువులను
నేడాకులనఁటులఁ నెలమావికానలఁ బుష్పితద్రుమకుంజపుంజములను
నమదదంతావళఁ శార్దూలముఖనత్త్వనినదఘూర్ణితమహావనములందు
ధమణీయపురీనాభిఁ రామమాల్యవతీనదీతీరపుణ్యప్రదేశములను

తే. వేడ్క విహరింపుచునుదానుఁవీరుఁడయ్యు, లక్షణబలాభిగుప్తుఁడైఁరమణమెఱసి
సీతతోఁ గూడినుఖిలఁజెలఁగుచుండెఁగరము పురవిప్రవాసదుఃఖంబు విడిచి.

→|| సుమంత్రుం డయోధ్య కరుగుట. ||←

వ. ఇచ్చట గుహుండు జాహ్నువీరీరంబున రాముండు దృష్టిపథం బతిక్రమించునం
దాఁక నచ్చటనుండి తదీయకల్యాణగుణగణవిశేషంబులు సుమంత్రునితో వక్కా
ణించుచు నతనిచేత నామంత్రణంబు వడసి నిజనివాసంబునకుం జనియె నంత
సుమంత్రుండు గుహునిచారులవలన రాముని భరద్వాజాభిగమనంబును
యమునాతీరప్రాంతకాంతారప్రవర్తనంబును జిత్రకూటప్రవేశనంబును సవిస్త
రంబుగా నెఱింగినవాఁడై యరదంబుఁ దోలుకొని గాఢదుర్గనస్కుండ్ల సు
గంధబంధురంబు లైనవనంబులను సరిత్సరోవరంబులును నగరగ్రామంబులును
విలోకించుచుం జని మూఁడవనాటిసాయాహ్నాసమయంబునకు శీఘ్రవేగం
బున నయోధ్యాపట్టణంబు సేరం జని నిరానందంబై నిశ్శబ్దంబై శూన్యాకా
రంబై యున్నయప్పురంబుఁ గలయం గనుంగొని శోకవేగసమాహతుండ్ల
నిజాంతర్యంబున.

1191

మ. కరులుం దేరులు గుఱుము ల్సుభటసంఘంబు ల్సురీసుందరుల్
పురసంవాసులు దేశవాసు లెపు డామోదంబుతో నిండియుం
డ రహిం గ్రాలెడుపట్టణం బిపుడు సీతానాథుడు న్లేమిఁ బొం
పిరి శోకానలహేతఁ గాలినక్రియఁ స్వీక్షింపఁగా నయ్యెడిన్.

1192

క. అని చింతించుచు మెల్లన, జనుచుండఁగఁ జొరజను లసంఖ్యలు రథమున్
వెనుకొని రాఘవు నెచ్చట, ననఘాత్తక విడిచి వచ్చిఁ తని యడుగుటయున్.

క. వారికిఁ గ్రవ్వుట నిల్లను, శ్రీరాముని జాహ్నువీనరిత్రీరమునన్
దూరమున విడిచి యారఘువీరునిచే సెలవుఁగొని నివృత్తుండ నైతిన్.

1194

తే. అనుచు వినిపింప విని పౌరు లధికశోక, వేగమున వ్రాలి కన్నీరువెడల నూర్పు
సెగలఁగందుచునందందఁచి త్రమరియ, హరఘూత్రమయనిపొక్కిఁరార్చుటగు చు.

క. పున్నమనాటికళానిధి, కెన్నిక యగురామచంద్రు లనీయరదముపైఁ
గన్నారఁ జూడ దొరకమి, బన్నగ నేఁ డిట్లు చంపఁబడితిమి గాదే.

1196

తే. దానయజ్ఞవివాహాది ధర్మకర్మములను మహనీయసుసమాజములను రామ
చంద్రగుణానంద్రధార్మికునత్యనిరతుఁడనెడి భాగ్యంబుమనకింకఁగలుగు నెట్లు.

చ. తపములు నల్పి యైన బహుదానము లర్చుట కిచ్చియైన ని
శ్చలతఁ బెక్కుజన్మములు లస్తతితో నొనరించియైన నీ
యపరిమితప్రభావుని నానంతగుణాధ్యుని బోలునాథునిన్

నిపుణత నన్యనిం బడయ లోర్తుమె యింక జగత్ప్రియంబునన్.

1198

తే. రమణ జనకునిచే జోలె + రాముచేత, నూరు పరిపాలితం బగుచుండ నేని
 యీపురంబునఁగలవారికింతకంఠఁ బ్రేయమునుఖముసామర్థ్యంబుపెంపుగలదె.
 తే. అనుచుఁ బొరులుదుఃఖార్తి నాడుమాట, లాలకించుచు సాధవాతాయనస్థ
 పుణ్యపుణ్యంగనాశోకమున కడలుచు, రాజవరుఁ డున్న సగరు సేరంగఁజనియె.

—|| సుమంత్రుఁడు దశరథుని సందర్శించుట. ||—

వ. ఇట్లు సుమంత్రుండు పిహితాననుండై రాజమార్గంబునం జని చని రాజమందిర
 ద్వారసమీపంబునం దేరు డిగ్గి మహాజననమాకులంబు లైన సప్తకక్ష్యైంతరంబు
 లతిక్రమించి చను నప్పుడు రామరహితుండై హర్షప్రాసాదవిమానమాలిని
 యగు నయోధ్యఁ బ్రవేశించి వచ్చుచున్న సుమంత్రునవలోకించి యంతఃపురకాం
 తలు రామాదర్శనకర్మితలై బాష్పవేగపరిప్లుతంబు లై నవిమలాయతనేత్రంబుల
 చేత నొండారులనిరీక్షించుచు హాహాకారంబులఁగావించుచు రాజసాన్నిధ్యంబు
 వలన మందంబుగా రోదనంబునేయుచు రామశోకాభితప్తలై గుసగుసలు వో
 వుచు నీసుమంత్రుండు తొలుత రామసహితం బైనరథంబుఁగొని చని యిప్పుడు
 రామరహితం బైనరథంబుఁ గొని యెంటిమెయిం జనుదెంచు చున్నవాఁడు
 పుత్రశోకాభివీడిత యైనకౌసల్య కేమిచెప్పఁ గలవాఁ డీ దేవిపుత్రుండు నిర్యాతుం
 దగుచుండ నిహించి జీవించు ననియెడునది మిక్కిలి దుష్కరజీవనం
 బిట్టి జీవనంబు సుకరంబుగాదని నశ్వంబుగాఁ దలంచెద మని విలపించుచుండఁ
 బరమార్థభూతం బైనవారలవాక్యం బాలకించుచుం జని యప్తమకక్ష్యం బ్రవే
 శించి శోకంబుచేతఁ బ్రదీప్తం బైనదానిపగిదిం జూపట్టునట్టి యొక్క పాండర
 గృహంబునఁ గుమారునిం దలంచికొని కొండాకనేపు కన్నీరు మున్నీరుగా
 రోదనంబుఁజేసి యలసి దీనుండై శోకనిద్రాపరవశుండై నేలం బడియున్న దశ
 రథు నుచితభంగి సందర్శించి మెల్కొల్పి నమస్కరించి రామవృత్తాంతం బం
 తయు నెఱింగించిన నతం డూరక యవాక్యంబు విని యేమియుం దోషక
 విభ్రాంతచేతనుండై శోకమూర్ఖాపారవశ్యంబునఁ గ్రమ్మఱ ధరణిపయింబడియె
 నప్పు డంతఃపురజనంబు లెల్ల మహిపతి పాటంతయుం జూచి భుజం బెత్తి
 యుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబు నేయుచుండి రప్పుడు కౌసల్య సుమిత్రయుం
 దాసును మూర్ఛితుండై పడియున్న మగనిం స్రచ్చి యెత్తి యాసీనుం గావించి
 శోకగద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

1201

సీ. లోకేశ నీయాజ్ఞఁ + గైకొని రాముని దాసుకారణ్యమంధ్యమున విడిచి
 వచ్చిన సూతునివంకఁ గన్గొని మన సిచ్చి సంభాషింప + వేటికింత
 యనయంబుఁ జేసితి + నని సిగ్గు నొందితో యల్లల వినుము నీ + కధకసుకృత
 మగుఁ గాక యిటురిత్రవగచినఁ బని యేమి యధిప యెద్దాని భయంబువలన
 తే. సుతుని వార్త విచారింపఁజూడ వైతి, వట్టికై కేయి యిచ్చలు లే + దదలు మాని

కూర్చి భాషింపు మని పల్కిఁకొండవంటి, శోకభరముననవశమైఁసాలసి వ్రాలె.
తే. ఇట్లు మూర్ఛిల్లి పరితాపఁ మెదఁ జెలంగ, నవని వ్రాలినకొసల్యఁ నట్టి చూచి
యంతిపురమున విలపించుఁకాంత లెల్ల, నున్వరంబుల నేప్పిరిఁ చూడలేక.

తే. అంత సంతఃపురసముద్ధితార్తనాద, మూలకించి పురింగలఁ బాలవృద్ధ
జనము తరుణీజనంబు రోదనముఁజేసె, నారవంబునఁ బురమెల్లఁ బోరు కలఁగె.

తే. అప్పు డుపచారముల బోధిఁతాత్మఁ డగుచుఁ
బుడమితేఁ డాత్మజుని వార్తఁ నడుగఁ దలఁచి
సూతు దిక్కు మొగంబైనఁ జూచి యతఁడు
ఫాలమున హస్తయుగ్గంబుఁ గీలుకొలిపి.

1205

తే. భూరిశోకాభితప్తుడైఁపొగులు వాని, భుజగపతిభంగి నూర్పులుఁ పుచ్చువాని
ధ్యానశోకపరితాత్మఁ డైనవాని, నధికవృద్ధుని నృపుని డాఁయంగఁ జనియె.
వ. మఱియు నవసూత్ర బద్ధం బైనకుంజరంబుభంగి నన్వస్థుం డైనదశరథుని సమీ
పంబున కరిగి యున్నడు.

1207

—= దశరథుఁడు సుమంత్రుని రామవృత్తాంతం బడుగుట. —=

తే. వేడి యూర్పులు సెలఁగంగఁ విన్నవాటు
వదనమునఁ దోఁప ఘనరజోధ్వస్తగాత్మఁ
డగుచు శోకసంతప్తుడైఁ పొగులుచున్న
వాని సూతునిఁ జూచి భూఁవరుఁడు పల్కె.

1208

క. సూతా తరుమూలాశ్రితుఁడై తాపనవృత్తిఁ దాల్చిఁ యాపదలకు వి
ఖ్యాతిగ సహించి యెచ్చట, సీతాపతి యున్నవాఁడుఁ చెప్పుము నాకున్.

మ. అనఘా భూరిసుఖోచితుం డతఁడు కల్యాణాభిజాతుండు నా
తనితమ్ముండును మేటిసౌఖ్యముల నొందం జాలువాఁ డాయశో
ధను లామంజులతూలతల్పములమీఁదం గూర్చువా రావనా
వనిలో నెల్లు వసింప నేర్తు రిపుడీఁ నైక్లబ్య మెట్లీగుదున్.

1210

చ. అనుదిన మేఘునుండు తమిఁనాటకు సంగడికాండ్రఁ గూడి గ్ర
క్కునఁ జనువేళ నేనుఁగులుఁ ఘోటకముల్ రథముల్ పదాతులున్
వెనుకొని వోవు నట్టిరఘుఁవీరుఁడు నిర్జన మైన ఘోరకా
ననమున నొంటి నేవిధముఁనం జరియించు సుమంత్ర చెప్పుమా.

1211

ఉ. క్రూరమృగప్రకాండ మగుఁ ఘోరవనంబున నేడు పాదనం
చారమునం బవిత్రకులఁజాత మహాసుకుమారి యైనయా
ధారుణిపుత్రిఁ గూడి బలుఁతావుల నాఁకటిబాధ కోర్చి నా
కూరిమిపుత్తు లెట్లు నయఁకోవిద గ్రుమ్మరువారు చెప్పుమా.

1212

ఉ. ప్రేమ దోఱంగి యాలి కటుఁప్రీతిగఁ గావలె నంచుఁ బుత్రునిం

దా మును కావకుం బనిచి • తదవ్యధ నిప్పుడు కుండిన న్నలం
 బేమి నుమంత్ర యైన వినుమీ విలు క్రమ్మట వచ్చువేళఁ దా
 నే మనె రాఘవుం డనుజఁ • డేమనె నేమనె నీత చెప్పుమా. 1213

తే. ఆశ్వినలభంగి నుండరు • లమితతేజ, లైన మన్నందనులు ఘోరఁకాననమున
 కరుగునప్పుడు వీక్షించి • నందువలన, సూత సీవు సిద్ధార్థుండ • వైతివి కద.

తే. అమరవదతుల్య మైనరాజ్యంబు విడిచి
 సాధుగతిఁ బూని యడవికిఁ • జనిన సుతుని
 విధము వినుపింపు మల్లెన • నిలుతుఁ గొంత

దడవు మేనఁ బ్రాణంబులు • దాల్తు నిపుడు. 1215

వ. మఱియు స్వర్గపదంబున నుండి సాధుమధ్యంబునం బడినయయాతిరాజుర్ని
 చందంబున స్వర్గతుల్యరామసాన్నిధ్యవిహీనుండనై నిర్గమించి తదీయాననాది
 వ్యాపారశ్రవణంబున జీవించి యుండెద నని రామచనాకర్ణనోత్కంఠుండై
 యడిగిన నుమంత్రుం డమ్మహీపతిం జూచి యెలుంగు సవరించికొని కంఠగత
 బాష్పనిరుద్ధం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 1216

— సుమంత్రుఁడు దశరథునికి రామవాక్యంబులఁ జెప్పట. —

సీ. వసుధేశ నే నిట • వచ్చునప్పుడు రామచంద్రుండు నయధర్మఁసంహితముగ
 మీతోడ నను మని • స్త్రీతితో నాతోడఁ జెప్పిన వాక్యంబు • చిత్తగింపు
 మందంద శిరముచే • నందనీయుం డగుమాయయ్య కిపుడు నామాటుగాఁగ
 నంజలిఁ గావించి • యభివాదన మొనర్చి యడుగులఁ బడియొత్తుమనియె మఱియు

తే. నంతిపురమునఁ గలవారి • కధికభక్తి
 వందన మొనర్చి వేర్వేట • వరుసతోడ
 నేమ మభివాదనంబును • జెప్పు మనుచుఁ

బ్రయముతోఁ జెప్పి నాతోడ • నృపవరేణ్య. 1217

వ. మఱియు మజ్జనని యగుకౌసల్యకుఁ బ్రణామంబుఁ జేసి నావచనంబులుగా
 నద్దేవితోడం జెప్పు మని నాతోఁ జెప్పిన తెఱంగు వినుము. 1218

క. ధర్మము వదలక నిత్యము, నిర్మలమతి వగుచు వహ్నినిలయము తఱియం
 దర్శిల్లి నేనించుచు న, త్కర్మనిఁ బతిఁ గొలుచు చునికి • దగు నీ కెపుడున్.

క. మానాభిమానముల గతి, మాని సవతులందు సూడు • మాని నృపునికై
 మానుగఁ గైకేయిని స, న్నానించుచు నుండు మతిసామంచితబుద్ధిన్. 1220

వ. తల్లీ భరతునియందు రాజత్వప్రయుక్తకారవంబుఁ జేద్దుము రాజు లర్థజ్యేష్ఠు
 లగుటం జేసి రాజధర్మంబు సంస్కరించి భరతునియెడ నైముఖ్యంబు విడువు మని
 పలికి పదంపడి భరతునితోఁ జెప్పు మనిన తెఱంగు వినుము. 1221

ఉ. ఏ నిట వచ్చునప్పుడు మహీవరనందన నీవు వీటిలో

లేనికతంబున స్వతులఁ + బ్రీతిగఁ జెప్పుట లేక పోయె న

మూనవనాథునానతి సమంచితరాజ్యముఁ బూని ధర్మము

స్తానక తల్లు లందఱ నమస్థితి జూచుచు నుండు మెప్పుడున్.

1222

వ. మఱియు మహీనాథుండు వయోవృద్ధుండు గావున నమృహత్తుని రాజ్యస్థునిం

గా భావించి పాలించుచు యావరాజ్యపదస్థుండ వై రాజశాసనంబున జీవింపు

ము మఱియుఁ బుత్రాభికాంక్షిణి యైనకౌసల్యను గైకొనినట్లు సన్మానించు

చుండుము.

1223

→ సుమంత్రుండు దశరథునికి లక్షణవాక్యంబులఁ జెప్పుట. ←

క. అని చెప్పు మనుచు నాతో, మనుజేశ్వర రాఘవుండు + మాటికి వినయం

బునఁ బల్కి దుఃఖవశమున, కనుగన సాంద్రముగ బాష్పఃకణముల నించెన్.

ఉ. రాముండు పల్కుమాట విని + లక్షణుఁ డూర్పులు పుచ్చి క్రుద్ధుఁ డై

నామొగ మట్టె చూచి ఘనఁ నాదనిభార్యటితోడ నిట్లనుక

ఈమహనీయమూర్తి యిపు + డేయపరాధముచే నిరంతగో

ద్దామపురినుఖస్థితులు + దక్కి వివాసితుఁ డయ్యెఁ జెప్పమా.

1225

తే. దోస మెంచక కైక యీ + తుచ్చశాసనంబు శిరమున నిడికొని + నరవరుండ

కార్య మైనను మది నొక్క + కార్యబుద్ధి, జేసి పంచిన నప్పనిసీయఁ దగవె.

చ. కపటపురస్కముం దవిలి + గ్రక్కున రాముని లచ్చి నెంతయున్

నిపుణత సంగ్రహించుటకు + నేడు వరద్వయ మంచు నొక్కబ

లైన మిడి కామదారుణ శిలీముఖవిధ్ధుండు గాన నాలికై

నృపుఁ డిటు కాన కీయనఘునిం బనిచె న్నవిచారహీనుఁ డై.

1227

వ. సుమంత్రా దశరథుండు దైవప్రేరితబుద్ధింజేసి మిమ్ముఁ బరిత్యజించె నని యంటి

వేని దైవప్రేరితుం డైన నొకానొకయవరాధంబు నిరూపించి కదా పరిత్యజింప

వలయు నీరామునియం దొక్కింత యైన సపరాధంబు తే దిట్టినిరపరాధుఁ డైన

రాముని నెట్లు పరిత్యజించె నిది యుక్తంబు గాదు వినుము.

1228

క. అనుచిత మిది యుచితం బిది, యనుచు విచారింప కాన్ప + పాగ్రణి రఘున

ర్ముని లోకవిరుద్ధంబుగ, వనమున కనుచుటఁ దలంచి + వగచెద బుద్ధిన్.

1229

చ. సకలజగద్ధితాచరణు + సర్వజగత్ప్రియునిం గుమారునిం

గ్రకచమువంటిచిత్తమునఁ + గానకుఁ బంచినయట్టిరాజునం

దిక గురుబుద్ధి గూర్పఁ దగ + దేటికి వే యన సీమహాత్ముడే

నకుండు గురుండు దైవమును + సర్వము నాకుఁ దలంప సారథి.

1230

తే. పూర్ణిమాచంద్రవదననిఁ బుణ్యమూర్తిననఘు రాముని నిష్కారణముగవిడిచె

నిట్టిదుష్కర్తకారి యొనట్టిమనుజు, విభుని నెబ్బంగి లోకంబు + విశ్వసించు.

తే. సకలలోకాభిరాముని + సత్యరతుని, రామునిఁ బరిత్యజించి భూరమణిలోక
గర్హితుండ వై యింక నేకరణి జగతి, నేలెడ వటంచుఁ జెప్పుముఁ నృపునితోడ.
తే. అనుచుమీతోడ భాషించుమనిసుమిత్ర, కొడుకుగ నలుచుఁ బలికెఁదఁ తోవవేగ
మేమని వచింపవచ్చుశ్రీ + రామునందుఁ, గూర్చి పెంపునసతఁడంతఁకుపితుఁడయ్యె.
ఉ. రాముఁడు పల్కుచందమును + లక్ష్మణుఁ డన్నవిధంబుఁ జూచి యా
భూమితనూజ యూరుపులుపుచ్చుచుఁ జిత్రనమర్చి తాకృతీ
మోముట వాంచి శోకమున + మోమున నశ్రులు గ్రమ్ముదేఱఁ దా
నేమియుఁ బల్కు కుండె మనుఁజేశ్వర రామునిమోముఁ జూచుచున్. 1234
తే. సీతయట్టుల రాముఁడు + చిన్నవోయి, కనుల నశ్రులు చనుదేఱ + ననుజబాహు
సాలితుం డయి నన్న మిఁసాలి కరుగు, మనుచుఁ దా నెట్ట కేలకుఁబనిచె నధిప.
ప. ఏను గృతాభ్యనుజ్ఞుండ నయ్యు నమ్మహాత్ముని విషవంజాలక హృదయంబునం బరిత
పించుచుఁ గొంత నేపు పురోభాగంబునఁ గృతాంజలిపుటుండ నై కొలిచి యుండి
యెట్ట కేలకుఁ జిత్తంబు గట్టి పఱచుకొని రథంబు దోలుకొని గుహసహితంబుగా
శృంగి బేరపురంబునకుం బోయితి నప్పుడు నై దేహి భూతోపహతచిత్త యైన
దాని తెఱంగున విస్తృతనర్వప్రయోజన యై టిచ్చుచుడి యభూతపూర్వవ్యసనయై
కన్నీరు నించుచు దీనవదన యై సారెసారెకు రామునివదనంబు విలోకించుచు
మరలి చనుదెంచు చున్న నన్ను విలోకించు చుండె నంత రామలక్ష్మణులు జటా
మండలమండితులై సీతాసహితంబుగా గంగానది నుత్తరించి యేను విలోకిం
చుచుండఁ బ్రయాగాభిముఖులై చనిరి లక్ష్మణుండు రఘునందనుం బాలించుచు
నగ్రంబునం జనియె నట్లు ప్రస్థితులై నవారలం జూచి యే నవశుండనై నివృత్తుండ
నైతి నప్పుడు శతమఖముఖవిబుధద్గుళిం బైనశ్రీ రామసేవాభాగ్యంబు మా
చేతఁ బురాకృతసుకృతపరిపాకంబున లబ్ధం బయ్యె నది యిప్పుడు దైవంబుచేతఁ
గ్రమ్మట విఘటితం బయ్యె నింక నేమి సేయుదము మనకు వ్యర్థజీవనం బేల యని
తద్దుఃఖంబున నశ్రువులు నించుచు రాముం డతికఠినహృదయుం డై యరుగు
చుండ రథ్యంబులు మరల కున్న నే నతిప్రయత్నంబునఁ గ్రమ్మఱించికొని
రామలక్ష్మణుల కంజలి గావించి దుఃఖము నడంచుకొని శృంగి బేరపురంబుఁ జేరి
రాముండు నన్ను మరలఁ బిలుచునో యచ నాశచేత నచ్చట గుహునితోఁ
గూడఁ గొన్ని వాసరంబు లుండి క్రమ్మఱఁ బురంబునకుం జనుదెంచునప్పుడు
మార్గంబునందు. 1236

—|| సుమంత్రుఁడు దశరథునికిఁ దాను దారిలోఁ గన్న తెఱంగుఁ దెల్పుట. ||—

సీ. రమణీయపుష్పకోరకశోభితము లైన మ్రాఁకులు మలమల + మఱిఁగి పోయె
నదులు పల్వలములు + నదమలజలతటాకంబులు తప్తోదఁకంబు లయ్యె
న్యననములు + నువవనంబులు పరిశుష్కపర్ణంబు లై + సౌభగు ద ప్పె

నత్వసంఘంబులు + సంచారములు మానెఁ గమలాకరంబులు + కలుషజలము
 తే. లగుచుఁదప్తాంబుజంబులై + హంసముఖర, ఖగవిరావంబులును లేక + క్రాఁగుచుండె
 రవ్యగుణమండనం డైన + రాఘవుండు, కాననంబున కరిగిన + కారణమున.
 తే. మఱియు నావచ్చునప్పుడుఁనిరుపమాన, విపినములయందుఁ గీరాదివివిధవిమాగ
 రవము లించుకయైనను + జెవికిఁ గోరిక, వేమి చెప్పుదు నాచిత్ర + మినకులేశ.
 ప. ఇట్టి విపర్యాసంబులఁ జూచుచుం జనుదెంచి యయోధ్యాపురంబుఁ బ్రవేశించిరాజ
 మార్గంబునం జనుదెంచునప్పుడు రామరహితం బైనరథంబుఁ జూచి నిట్టూ
 ర్పు నిగుడించుచుఁ గన్నీరు నించుచు నూరం గలవారిలోన నొక్కండైన
 న న్నాశ్వాసింపం డయ్యె మఱియుఁ బురంబునం గలపుణ్యాంగనలు ప్రాసాద
 హర్షవిమానాగ్రంబుల నుండి హాహాకారంబులు సేయుచు బాష్పధారా
 పూరితముఖులై యన్యోన్యవదనావలోకినంబు సేయుచు దీర్ఘస్వరంబున విల
 పించు చుండిరి యేను రామప్రవాసజనితార్తిత్వంబున మిత్రామిత్రోదాసీనజనుల
 విశేషం బించుక యైన విలోకింప నైతి నీయయోధ్య యప్రహృష్టమనస్వయు
 దీననాగతురంగమయు నార్తస్వరపరిష్కానయు వినిశ్వసితనిష్ఠనయు నిరానం
 దయు రామప్రవాసనాతురయు నై పుత్రహీన యైనకౌసల్యకరణిం దోచు
 చున్న దని పలికిన నాసుమంత్రునివాక్యంబు విని యద్వితరఘండు పరమదీనుండై
 బాష్పహతవాక్యంబున సుమంత్రున కిట్లనియె.

1239

—= దశరథుండు తన్ను దూఱుకొనుచు నానాప్రకారంబుల దుఃఖించుట. —=

ఉ. మక్కువతో నయజ్ఞు లగుఁమంత్రు లనేకులు గల్గి యుండఁగా
 నొక్కనితోడ నైన నయఁమొప్పుగ యోచనసేయ కాలికై
 గ్రక్కున రామునిం గటికిఁకానకుఁ బొమ్మని యంటి నక్కటా
 యక్కడి కేల పోయితి మహాగుణభూషణు నేల వాసితిన్.

తే. మోహవశమున నాలికై + మోసపోయి, కులమునకుఁ గీడు చేసితిఁదలఁప నేల
 మొదలఁ గావలె నని చేసి + పిదప నిట్లు, పరితపించిన నీఁక నెట్లు + వాసిపోవు.
 తే. ఏమి చెప్పుదు సూత నాఁకించు కై నఁ, బుణ్యశేషంబు గలదేని + భూరికరుణఁ
 గూర్పమల రాఘవునినన్నుఁగూర్చకున్న, నొడలఁబ్రాణంబులుండవు + తదప్రపలదు.

చ. అనఘచరిత్ర యిప్పటికిఁ నైన మదాజ్ఞఁ జరించెదేని పు
 త్రుని మరలింపు మత్తెఱఁగు + దుర్బట మేని రథస్థుఁ జేసి గొ
 బ్బున రఘువర్యుఁ డున్నవనఁభూమికి న న్నొని పొమ్ము సూత యా
 ఘను నెడఁబాసి యొక్కతృటిఁకాల మిల న్ననఁజాల నెంతయున్.

ఉ. చందరువంటి నెమ్మొగము + చాఁగెడుకన్నులు వృత్తదంప్రములే
 సుందరవల్లవాధరము + సోఁగకురు ల్పణికుండలప్రభా

1240

1243

- బంధురకర్ణయుగ్మమును • బారెడుచేతులు గల్గురాము నిం
పొందఁగఁ జూడ కున్న నిలుఁబోవఁ దరంబె నుమంత్ర యిత్తఱిన్. 1244
- చ. గుఱుతుగ రాముఁ డున్నయెడఁకుం గొని పోవుట యెందుఁడె గానిచో
నురుచికలీల నయ్యనఘుఁనుందరూపము నాత్మలోపలం
దిరముగ నిల్పి చూచుచు సంతిత్వరితంబుగ ధర్మ రాజమం
దిరమున కేగు టాండె నిఁక • నిల్వఁగ నేర్తునె యీజగంబునన్. 1245
- తే. ఇల్లిదురవస్థ నొంది యే • నిపుడు రామ, చంద్ర సద్గుణసాంద్ర విశాలయశుని
సూర్యవంశ ప్రదీపకుఁజూడ నేని, యింతకంటెను ఘనదుఃఖమెద్ది నాకు. 1246
- వ. అని నిశ్చేదించి యంత కంత కగ్గలం బగుశోకవేగంబున. 1247
- శా. ఆభూనాయకుఁ డొంటి న న్నిచట దుఃఖాంభోధిలోఁ ద్రోచి మీ
రీధంగి న్వనసీమ కేగఁ దగ వాసే కావరే రాకె శో
కాభీలాంబుధి నుద్ధరింపఁ గదరే • హారామ హలక్షణా
హాభూవుత్రిక యంచు నింనుఁ గనుల • న్నావ్యలోలబాష్పాంబువుల్. 1248
- వ. అని యివ్వధంబునఁ గొండొకనేపు రామునిం బేర్కొని విలపించుచు నద్దశ
రథుండు కౌసల్యదిక్కు మొగం బై దేవి రామశోకమహావేగంబును నీతావిరహ
పారగంబును శ్వసితోర్కిమహావర్తంబును బాష్పఘనజలావిలంబును బాహు
విత్తేపమీనాఘంబును విక్రందితమహాస్వనంబును బ్రక్రీర్ణ కేశశైవాలంబును
గైకేయీబడబాసలంబును మదశ్రువేగప్రభూతంబును గుఱ్ఱావాక్యమహా
గ్రహంబును సృశంసావరవేలంబును రామప్రవాణనాయతంబు నగునపార
శోకసాగరంబున నిమగ్నుండ నైతి నింకఁ దరణిభూతుం డగురాముండు లేకు
న్ననిమ్రహాసముద్రంబు దాటి దరి చేరుట కేయిపాయంబు లేదని పల్కి
శోకాయానవిశేషంబున దుఃఖసమర్పితచేతనుం డై వివశత్వంబు నొంది శయ
నంబునం బడియె నప్పు డక్కొసల్య ఘహీపతిపాటంతయుం జూచి భయంబుఁ
గొని ద్విగుణీకృతశోకతాప యై భూతావిప్ల యైనదానితెఱంగున వేపమాన
యై గతప్రాణ యైనదానిపగిడి బుడమిం బడి నుమంత్రు నాలోకించి యి
ట్లనియె. 1249
- ఉ. నాకొడు కున్నచోటి కటు • నన్ను రహిం గొని పొమ్ము తన్ముఖా
లోకన మబ్బదేని మహిఁలోఁ దృటి యైనను నిల్వఁ జాల నం
దాఁక నుమంత్ర వేగ యరందంబు మరల్పుము రాఘవుండు సక
గైకొనఁ డేని తత్తణమె • గ్రక్కున నేగడఁ గాలుప్రాలికిన్. 1250
- ⇒ సుమంత్రుఁడు కౌసల్య నూఁడించుట. ⇐
- క. నా విని నుమంత్రుఁ డెంతయు, భావంబునఁ జాల వగచి • ప్రాంజలి యగుచుం
దా పెండి వాకు తడఁబడ, దేవికి నిట్లనియె వగపుదీఱఁగ నంతన్. 1251

- మ. తుములంబై కుల మెల్ల మ్రోనుపడఁగా • దుఃఖించెది క్లేల సం
భ్రమము నోకము దైన్యము నిడుపుమా • రాముం డరణ్యంబులో
నమితన్నేహము భక్తియు నివ్వనయ మొప్పార్పంగ సామిత్రి యు
ల్లము రంజిల్లఁగఁ గొల్పు చుండ సుఖలీలం బొచ్చి యుండుం జూమి. 1252
- క. ధర్మజ్ఞఁ డైనలక్ష్మణుఁ, డర్చిలి రాఘవునిపదము • లర్పించుచుఁ దా
నిర్మలమతి యై వనమున, శర్మకరాముష్ణికంబు • సాధించు రహీన్. 1253
- క. జనకసుత విజన మగు కా, ననమున కేగియును దనమనంబున భయముం
గొన కెప్పటివలె శ్రీరా,మునిపయ రమియించుచుండు • ముదితహృదయ యై.
- క. ఆనెలతనెమ్మెగంబున, దీనత్వం బించు కై నఁ • దెలియనికతనం
బూని ప్రవాసము సేయఁగఁమానుగఁ దగు ననుచు నాదుఁమడికిం దోచెన్.
- క. జానకీ మున్నారామో, ద్యానంబులఁ గ్రీడ నల్పినట్లుగ విజనం
బైనగహనంబునందును, జానుగఁ గ్రీడించు రామసమ్మానిత యై. 1256
- తే. పూర్ణచంద్రనిభాన్య యాఁభూమిఘట్రి, విజన మగుకాననంబున•విభునిమనముఁ
బాయ కెప్పుడు రంజిల్లఁజేయు చుండు, సాధ్యి వారి నుద్దేశించి • శంక వలదు.
- క. చిత్తము జీవితము తదా, యత్తంబుగఁ జేసి గృహమునందుంబలె న
య్యుత్తమసతి వనమునఁ బతి, చిత్తము రంజిల్లఁజేయు • సేవాశ్రీయలన్.
- ఆ. విపినమైన వీడు • వీడైన విపిన మా, యుర్విసుతకు రాముఁ • డొద్ద యున్న
నెలపు నొద్ద లేసి • నెలపు క్రమంబున, సాధ్యి యితైఱంగు • సత్య మరయ.
- వ. మఱియు నద్దేవి మార్గంబునం బోవుచు నెడ నెడ గ్రామంబులు నగరంబులు
నదీనదంబులు పాదపంబులు విలోకించి తత్తద్విశేషంబు లన్నియు రామలక్ష్మ
ణుల నడిగి వారివలన నెఱుంగుచు నగరోపవనంబునం గ్రీడింపం బోవు
చందంబున నుత్సాహోపేత యై సుఖలీలం జనియె నీవై దేహీసంబంధి యైన
యీ ప్రస్తుతవృత్తాంతజాతంబు సంస్కరించెదఁ గైకేయు నుద్దేశించి సీతచేతఁ
బలుకం బడినవాక్యంబు సంస్కరించుటకుం జాల నని యిట్లయోధ్యానిర్గమన
కాలికం బైనసీతోక్తకై కేయివిషయకపరుషవచనంబు కౌసల్యకుఁ బ్రియం
బని చెప్పుట కుపక్రమింపి వృద్ధులగువారలకు జీవనైరాశ్యహేతుత్వంబు
వీక్షించి ప్రమాదంబునం బలికితినిది గోపనీయంబుదీని నెఱింగింప నర్హంబు
గా దని తలంచి పర్యుపస్థితం బైనతద్వాక్యంబునుం బ్రచ్ఛాదించి యద్దేవికి
సంతోషహేతుభూతం బైనవాక్యంబున వెండియు నిట్లనియె. 1260
- తే. దేవి యే మని చెప్పుదుఁ • ద్రోవ నేగు, నపుడు వాతాతపోద్ధతి • నమృహీజ
మించుపంటితనుచ్ఛాయంబుచుకైన,దఱుగదదియేమిచిత్రమోయెఱుగరాదు.
- క. తమ్మికి నెన యై వున్నమ, తమ్మిపగతుఁ బోలు చాయఁ • దనరెడు సతియా
స్య మ్మించుక యైనను మా, యమ్మా పసి పాద దెంత • యాశ్చర్యంబో. 1262

క. ఆరామచరణములు లా, యౌరసవర్జితము లయ్యు * సలలితరక్తాం
భోరుహకోశనమప్రభ, నారూఢిం బొల్పు చున్న * వమ్మా చూడన్. 1263
వ. మఱియు నద్దేవి వనగమనసమయంబునందు భూషణవిషయన్మహంబునఁ జర
ణాద్యవయవసమర్పితసర్వభూషణ యై నూపురాదిశింజితస్వనానుకారిలీలా
యుక్త యైనపగిది సఖేలంబుగాఁ బోవు చున్న దదియునుం గాక. 1264

ఆ. వారణాదిఘోర*వన్యమృగంబులఁ గాంచి యించు కై న * గాసివడదు
రామబాహుసాలరక్షిత యగుచు ట్ట, మాకుమారి విసిస*మార్గమందు.
వ. దేవి సీతారామలక్ష్మణులు శోచింపం దగినవారు కారు మనమును శోచింపం
దగినవారము గాము దశరథుండును శోచింపం దగినవాఁడు గాఁ డీపితృవచన
పరిపాలనరూపచరిత్రంబు లోకంబునం దాచంద్రార్కంబుగాఁ బ్రతిష్ఠితం బై
యుండు సేపు శోకంబు విడిచి స్వస్థచిత్తపు గమ్ము మహర్షిజుప్తం బైనమార్గం
బునందు సువ్యవస్థితులై కందములాశనులై శుభం బైనపితృవాక్యంబు పరి
పాలించుచు వనంబున నివసించెద రని యిట్లు సుమంత్రుండు పలికిన యుక్తవాది
యగునతనిచేత నివార్యమాణ యయ్యు సుతశోకకర్మిత గావున నెంత
చెప్పిన నుడుగక ప్రియపుత్ర రాఘవా యని పేర్కొని బహుప్రకారంబుల
విలపించుచు నిజభర్త నవలోకించి యక్కొనల్య యిట్లనియె. 1266

—|| కాసల్య దశరథుని నిందించుట. ||—

శా. సానక్రోశుండు సత్యవాదియు వదాన్యశ్రేష్ఠఁ డింద్రాభుఁ డీ
త్సానాథుం డని నీయశం బఖిలలోకస్తుత్య మై యుండు మ
త్సానిం గానకుఁ బంచి కామపరతత్ * దోషంబు నార్జించి ధా
త్రీనాథోత్తమ కాముకుం డనఁగఁ గీ*ర్తిం గాంచి తీ వెంతయున్. 1267

ఉ. పిన్నటనాట నుండియును * పెక్కు సుఖంబులచేఁ బ్రవృద్ధులై
వన్నియఁ గన్న పుత్రు లిటు*వంటియవస్థల కెట్లు లోర్చువా
రన్ని యటుండని మ్మతును*భార్వా మహాసుకుమార సద్గుణ
భృన్మత యైనసీతఁ దల*పోసిన గుండియ చాలఁ ద్రుళ్లెడిన్. 1268

క. చిన్నది పెక్కుసుఖంబులు, గన్నది ము న్నెన్నఁ డిట్టి * కష్టంబులు దాఁ
గన్నయది గాదు కానం, బన్నగ నెట్లోర్చు నాత*వమునకుఁ జలికిన్. 1269

శా. సారాన్నంబు భుజించి గీతకలని*స్నానంబుఁ దా విండు వి
స్తారామంజులతూలతల్పములమీఁదం గూర్చువై చేహి నై
వారాహారము మెక్కి కేసరిఘన*ధ్యానంబుల నిర్వించుఁ జ
న్నారం గర్కశపర్ణ తల్పములపై * నాసీన యా టెట్లాశో. 1270

క. తమ్మికి నెన యై పున్నమ, తమ్మిపగతుఁ బోలి కమ్మ*తావిపలుకులం
గమ్మకొనురాఘవుని వ, క్ర) మ్మెన్నఁడు గాంతుఁ గనుల*తమి దీఱంగన్.

తే. కరికరోపమపరిఘసంకాశ మైన

కరము తలగడ నిడుకొని కఠినభూమి

శయ్యపై నాకుమారుఁ డెచ్చట వసించి

యున్నవాఁడో యరణ్యమఃభోర్వియందు.

1272

తే. అధిప యే మందు నాగుండెఁయశనిపాత, కల్ప మగుభూరికోకంబుఁగాడి యైన
వేయి పటియలై పోవదుఁ వితతవజ్ర, సారమయము గాఁబోలు నిఁస్సంశయముగ.

ప. దేవా సుఖార్హు లైనరామలక్ష్మణులు సీతాసహితంబుగా ననాదరింపంబడి
సీచేత నిరస్తులై దారుణారణ్యంబునం జరించు చున్నవా రనియెడునక్కర్మంబు
శోచనీయంబు గాదె కరుణారాహిత్యంబున సీచేత నిది కృతం బయ్యె నని
వగచి వెండియు నిట్లనియె.

1274

క. హృదయేశ్వర రాముఁడు పం, చదశౌబ్దమునందు మరలఁ జనుదెంచిన ను
స్థదుఁ డై రాజ్యము కోశము, పదపడి రాఘవుని కేల భరతుం డిచ్చున్.

క. చెచ్చెర రాముఁడు సమయం, బచ్చునడం దీర్చి మరలఁ నరుదెంచినఁ దా
నిచ్చునె భరతుఁడు రాజ్యం, బిచ్చినఁ గైకొనునె యతఁ డహీనగుణాధ్య.

ప. అది యె ట్లనిన వినుము.

1277

చ. గుఱుతుగ శ్రాద్ధకర్త లగుఁ గొందఱు విప్రులు బంధుకోటికిఁ
స్థిరమతిచే నిమంత్రణముఁ జెప్పినపాఱులకంటె మున్నె య
క్కఱపడి భోజనం బిడినఁ గ్రన్తుఱు వారలయిండ్ల నమ్మహీ
సురవరు లర్థిమై గుడువఁ జూతురొకో సుధనైన వల్లభా.

1278

ప. మఱియు ననిమంత్రితబ్రాహ్మణులు తృప్తు లగుచుండ గుణవంతులును సురసమా
నులును బ్రాజ్ఞులును వృద్ధులు నగునిమంత్రిత బ్రాహ్మణోత్తములు వృషభంబులు
శృంగచ్ఛేదంబునుం బోలె నిజావమానహేతుకం బైనభోజనంబు గ్రహింప
నొల్ల రత్తైఱంగున.

1279

క. జగతీశ వృకము భక్షిం, పగఁ దక్కినవన్యస్వానూంసము పిదప
న్యగ చెడి యుపయోగింపఁగ, మృగఁజతి చిత్తమునఁ దలఁచునే హీనమతిన్.

తే. మనుజునాయక యాతియామంబులుపావి, రాజ్యశుశ్రవుఁడౌశయాపాదకంబు
లన్యమఖమునవినియోగఁమాచరింప, నర్హములు గావలసరై మఁహర్షి వరులు.

క. హృతసార యైనసురక్రియ, గతసోమం బైనమఖముఁ గఠిఁ గైకేయీ
నుతభక్తవర్జితం బగు, క్షీలిరాజ్యము రాముఁ డేలఁ చేకొను నధిపా.

1282

క. నిరుపమబలవద్యావృఘ్నిము, సరవర వాలాభిమర్శంబును బోలె
స్థురుమతి యిట్టియనత్కృతి, నరుదార సహింపఁ జాలఁ డతిబలుఁ డగుటన్.

చ. మనుజువరేణ్య రాముఁడు సమంచితధర్మవిదుండు గాన దు
ర్జనులను బ్రీతితో నయవించారులఁ జేయఁగఁ బూనినీదుశా

- సనమున దండకాటవికిఁ నమతి మీఱఁగ నేగఁ గాక యా
యనకు సురాసురప్రముఖు లైనను గీ డొనరింప శక్తులే. 1284
- చ. అనఘ యముండు భూతములఁ నట్ల శరార్థులచే నమస్తతో
యనిధుల నైనఁ గాల్చు దగుఁ నంతపరాక్రమశాలి యయ్య మ
త్తనయుఁడు తండ్రిచేఁ దనకుఁ దానె సమాహతుఁ డయ్యె నక్కటా
మనమునఁ జూడఁ ద న్లనినఁ మత్స్యముచేఁ జిలుమీనుకై పడిన్. 1285
- క. సనయుండు సత్యరతుఁ డి, మ్మనుజవిభం డనుచుఁ బొగడుఁ పడయఁ దలఁచి ధ
ర్మనిరతుని నయవినీతా, త్తుని రాముని వెడల ననిచితో నృపతిలకా. 1286
- తే. అనఘుఁడు సుతుండు వనమునఁ కరుగ నీకు
శాస్త్రదృష్టంబు రాజర్షిఁచరితమును బ్ర
ధానము సనాతనం బగుఁ ధర్మ మయ్యె
నేని యుక్త మాధర్మంబుఁ గాన మట్లు. 1287
- నీ. రాజేంద్ర విను పతిఁవ్రత యగుసాధ్వీకి గణుతింపఁ బ్రథమరక్షకుఁడు భర్త
రెండవగతి నందఁనుండు మూడవగతి దాయ లీమువ్వురుఁ దక్క నొండు
శరణంబు లేదనిఁ శాస్త్రంబు లెఱిగింప నదియు నాపుట్టునఁకొదవ దయ్యెఁ
గలకాలమును నీవుఁకైకకు వశుఁడ వై యించుకయును మడినెంచ వైతి
తే. విభుడు ఫలకాలమున మహావిభులయగుని, సుతునిఁ గానకుఁ బనిచితిఁవిత్తులైన
చుట్ట లెల్ల ను జల్కఁగఁజూచు నట్లు, చేసితివి వేఱె యిఁక నూఱుఁ చెప్ప నేల.
చ. జనవర క్రూరమన్తధవశంబున నెయ్యము దక్కి పుత్తుని
న్లనవని కంపి యిల్లు వెనుకం బరితాపము నొంద దేల యీ
నినపులి యాఁకటుఁ డెలియఁ నేరక పుట్టినచిన్నికూనలం
దనియఁగ మెక్కి యావెనుకఁ దడవ్యధచేతఁ గృశించుచాడునన్. 1289
- క. జననాయక నీచేఁ బుర, జనులు సఖులు మంత్రివరులుఁ సతులును భృత్యు
లనయులు బాంధవు లాదిగ, జనులు సిహతు లైరి కులముఁ సంక్షోభించెన్.
- || దశరథుఁడు తాను మన్న చేసి మునికుహరసభముఁ దలంచుకొనుట. ||—
- వ. అని యిట్లు శోకాతిశయంబునఁ బరమసంగ్రహ యై పరుషంబుగాఁ బలికిన దారు
ణశబ్దసంశ్రితం బైనతద్వాక్యం బాలించి యద్దశరథుండు పరమదుఃఖితుం డై
దురంతచింతాభరంబున నొల్లం బోయి కొండొక నేపునకుం దెలిసి యేతా
దృశదుఃఖింబునకు నిదానభూతం బైనదుఃఖం బెయ్యది పూర్వకృతం బయ్యె
నో యని సంస్మరించి యీ దేవిచేతఁ గథితం బైనసర్వంబు సత్యం బిట్టి దురవస్థ
దొరకొనుటకుఁ బూర్వభవంబునం దేమి యకృత్యంబు గావించితి నో యని
క్రమ్మట విచారించి వెండియు శోకవ్యాకులేంద్రియుం డై మూర్ఛ నొంది దీర్ఘ
కాలంబున కతిప్రయత్నంబునం దేఱి వేడిసిట్టూర్పు నిగుడించి తనపార్శ్వ

భాగంబునఁ దనయట్ల దుఃఖించు చున్నకౌసల్య నవలోకించి యత్కుత్కటంబు
లైనపుణ్యపాపంబులచేత నిప్పుడే ధలం బనుభవింపంబడు ననియెడిన్యాయం
బునఁ బ్రియపుత్రవిశ్లేషదుఃఖం బే ననుభవించు చున్నవాఁడ దీనికి హేతు
భూతం బైనకర్మం బెద్ది యని పదంపడి విచారించి లొల్లి శబ్దవేధి యైనతనచేత
నజ్ఞానంబువలనఁ గృతం బైనమునికుమారవధహృషదుష్కృతకర్మంబు ప్రతీ
తం బైననమ్మహీపతి నిజకుమారవియోగజనితశోకానలంబు మునికుమార
వధజనితదోషస్మరణహతంబునం బ్రజ్వలితం బై శరీరంబు దహింపం దొడంగిన
సహింపం జాలక మొగంబు వాంచి యుంజలిఁ గీలించి ప్రసాదంబు వేడుకొను
తలంపున నక్కౌసల్య కిట్లనియె.

1291

అ. దేవి నీగుణంబు + దేవాదులకు నైనఁ, బ్రస్తుతింప వచ్చు + భర్తృభక్తిఁ
జేసి ఘోరపాపచిత్తుఁడ నగునామొగంబు రోయ కివుడు + కాంచుకతన.

→ కౌసల్య దశరథు ననునయించుట. ←

క. రిపులయం దైనఁ గినియకఃకృప యొనర్చు, సంత శాంతియుఁ గలదానఁవంత యేల
నన్ను విడనాడెదవు నాదుఁవిన్నపంబుఁ, గైకొని యనుగ్రహింపుముఁకమలనేత్ర.
తే. జలజలోచన ధర్మవిచార యైన, సాధ్యి కెంతయు జగతిలోఁ నగుణుఁ డైన
నిర్గుణుఁ డైనశాస్త్రోక్తనియతిఁ జూడ, దయితుఁ డొక్కఁడై ప్రత్యక్షుడైవతంబు.
అ. సాధ్యి నీవు దృష్ట + జనపరాపరపు న, యజ్ఞ వాత్సర్య + వార్తి నొంది
తూలు చున్ననన్ను + దుఃఖిత వయ్యును, దారుణోక్తి నింతఁదూఱఁ దగదు.
వ. అని యివ్వీధంబున దీనుం డై ప్రార్థించు చున్నయమ్మహీపతివాక్యంబు విని
యద్దేవి జలనిర్గమనమార్గంబు నవోదకంబునుం బోలె శోకబాష్పజలంబులు
నించుచు నతనియంజలిపుటంబు పద్మంబునుం బోలె శిరంబునం గదియించి
రోదనంబు నేయుచు శోకసంభ్రుచుభయంబులు మనంబున ముప్పిరి గొన
నిట్లనియె.

1296

క. ధరణీశ భూరిశోకము, దరికొన సైరింప లేక + తాపముపేర్చిం
బరుబోక్తు లంటిఁ గా కీటు, తర మెఱుంగక దూఱ + సంత ధర్మేతరనే. 1297
క. జనవర నిను యాచించెద, ననుగ్రహింపు మని పలికి + తమ్మాటకు నె
మ్మనమున దుఃఖించి రయం, బునఁ బుడమిం బడినదాన + మోహపశమునన్.

→ కౌసల్య దశరథు ననునయించుట. ←

వ. దేవా నీచేత యాచిత నగుటవలన హత నైతి నేను హంతవ్యను గానె యుభయ
లోకంబులయందు శ్లాఘనీయుం డైనపతిచేత నేయువతి ప్రసాదంపంబడు
నది యుత్తమయువతి గానేరదు దాని కై హికాముష్మికసుఖంబులు గలుగ
వదియునుంగాక.

1299

నీ. అవనీశ పతిబుద్ధి + ననుసరించెడు సాధ్యి కుభయలోకసుఖంబు + లొంద వచ్చు

నను ధర్మ మెఱుంగుదు + నిను సత్యవాదిగాఁ దలఁపుదుఁ దెలియనిఁ దానఁగాను
పుత్రశోకార్త నైఁ పొగిలి మై మఱిచి పల్కినమాట తప్పగాఁగొనకుఁ డిపుడు
శోకంబు ధైర్యవివేకాదుల నడంచుఁ బూని శోకసమానుఁడైనరిపుడు
తే. మఱి యొకఁడులేడు ధాత్రి నిఃస్థురరిపుప్రహర మైన సహింప శక్యంబుగాని
కటికికార్చిచ్చునంటిశోకంబు చాలఁగొంచె మైనను సైరింపఁగూడ దధిప.
వ. జితేంద్రియు లైనయతులును శోకంబున మూఢచేతస్సులై మోహితు
లగుదురు. 1301

క. తనయుఁ డగురామభద్రుఁడు, వనమునకుం జనినపంచఁవాసర మిది నా
మనమునకుఁ దోఁచె నెంతయు, జననాయక పంచవర్షసదృశం బగుచున్.
క. సరవర పుత్రవియోగజ, నిరుపమశోకంబు నాదు + నెమ్మనమున దు
ర్భర మై పెం పగు చున్నది, సరిదురువేగమున జలధిసలిలముమాడ్కిన్. 1303
వ. అనియిట్లు కౌసల్య పతితోడఁ దగినతెఱంగున మాటలాడు చుండ సూర్యుండు
పశ్చిముమహీధరకందరాంతర్గతం డయ్యెఁ బదంపడి గాఢసంతమనపరిపూ
ర్ణం బై రాత్రికాలంబు ప్రవర్తించె నంత దశరథుం డొక్కింత శోకనిద్రావర
వశుం డై తిల్పంబునం బడి యుండి వెండియు మహారత్నమాత్రంబునకుం
దెలి వొందె నప్పుడు శోకోపహతచేతనుం డైనయమ్మహీపతిని రామలక్ష్మణ
వివాసనసంజాతశోకమాహోపద్రవంబు స్వర్భానుండు సూర్యునిం బోలె
ననివార్యం బై యధిగమించె నిట్లు దురంతదుఃఖితాపంబున బడలు పడుచు నిన్దే
జుం డై యద్దశరథుండు పూర్వకృతం బైనమునికుమారవధిరూపదుష్కృతం
బంతయుఁ దెల్లంబుగా నెఱింగించువాఁడై యాటవనాఁటినిశాసమయంబున
శోకవీడిత యైనకౌసల్య కిట్లనియె. 1304

తే. ధరణిలోపలఁ బురుషుఁ డెఁద్దానిఁజేయు, నది యశుభమైన మఱిశుభమైనఁగాని
సందియము లేదు తత్కర్మజాతఫలము, నిక్కువంబుగఁ బ్రాపించు + సీరజాక్షి.

తే. కర్తములు నేయఁ దలఁకొనుఁకాలమందె
కొనరి గురులాఘవంబులు + గుణము దోష
మరయ కుర్చి నెవ్వఁడు కాఁర్యంబు నడుపు
నట్టిమనుజుఁడు బాలిశుం + డనఁగఁ బరఁగు. 1306

వ. అది యెట్లనిన వినుము సూక్ష్మతరపుష్పం బైనయాప్రసణంబు సూక్ష్మతరఫలం
బుం బుట్టించు ననుమోహంబున దాని ఛేదించి వర్ణంబుచేత నాపాతరమ
ణీయంబు లగుపుష్పరపుష్పంబుల నొప్పువలాశవనంబు విలోకించి పుష్పం
బున కనురూపం బైనపుష్పఫలంబు గలుగు నని ఫలంబునం దానక్తుం డై తత్ప
లాశారోపణంబుఁ జేసి జలసేచనంబుఁ గావించునతం డనుభోగప్రాప్తిసమయం
బున స్వోత్ప్రేక్షితఫలాభావంబువలనఁ బరితపించు నెవ్వండు భావిఫలంబు

విచారింపక కర్తంబు నేయు నతండు ఫలకాలంబునందుఁ గింశుక సేచకుని పగిది దుఃఖించు చుండు నత్తైఱంగున నేనును రామాభిషేకరూపం బైనశుభ కర్తంబుఁ బరిత్యజించి దుఃఖరూపం బైనయాగామిఫలం బవేషించి కైకేయీ ప్రియరూపం బైనయశుభకర్తం బాచరించి కర్మఫలానుభవకాలంబున నశుభ కర్తఫలం బగురామవియోగంబు నొంది రామత్యాగరూపఫల మనుభవిం చుచు దుఃఖించు చున్నవాఁడఁ గుమారుండును ధనుష్పంతుండును శబ్దవేధి శబ్దప్రాప్తవిఖ్యాతి నైననాచేత సీవత్యమాణమునికుమారవధరూపపాపకర్తంబు కృతం బయ్యె స్వయంకృతతన్మహాపాపకర్మఫలం బేతాదృశదుఃఖరూపం బై యజ్ఞానంబుచేత భక్షితం బైనగిరశంబుభంగి సంప్రాప్తం బయ్యె నొకానొక పురుషుండు కింశుకపుష్పంబులు విలోకించి పుష్పం బెట్టి దట్టిఫలం బగు నని యెల్లు మోహితుం డయ్యె నట్లేనును శబ్దవేధ్యహేతుకం బైనఫలంబు నెఱుంగ నైతి నిట్లు శబ్దవేధనం బెట్లు ప్రాప్తించె నంటి వేని యే నశృతినివా హుండ నై యావరాజ్యంబు నేయు చున్నసమయంబున.

1307

శా.వార్షం బొప్పగ యావరాజ్యకటకాః ధ్యేతుండ నై వై భవో
త్కర్షం బేర్పడ నేను భూప్రజల సంఘం బొప్పఁ బాలింప ను
ద్వర్ష స్నీలమహాపయోధరలసాధర్జానముజ్జ్వలంభ మై
వర్షాకాలము దోచె నస్యములకు • నైవదగ్ధ మేపారఁగన్.

1308

—= దశరథుండు కౌసల్యను మున్ను తాను జేసినమునికుమారవధముఁ జెల్పుట. —=

క. ఖగుఁడు నిజతిగ్ధకరముల, జగతిం దపియింపఁ జేసి • నర్హరసములం దిగిచికొని మండకరుఁ డై, యగస్త్యచరిత్ర యగుదక్షిణాశఁ జరించెన్. 1309

క. ఘనములు స్నిగ్ధము లయ్యెను, వనముల దనశిఖ శమించె • వలిగా డ్బసఁగె వనముల మండూకంబులు, వనముల సారింగశిఖులు • వారక మ్రొ సెన్. 1310

తే. సిక్తపత్తోత్తరము లాటఁజేసి ఖగచ, యములు సలిలనున్నాతంబుఁలై నమాడ్చి వృష్టివాతావధూతాగ్రవృక్షసమితి, యం దధివసించెఁగవగూడియత్నమలర.

తే. పతితపతదంబుసంఘన్న • భద్రదంతి

యచల మగుతోయరాశియ • ట్లలరై బాండు

రారుణచ్ఛాయములు సెలఁయేఱు లహుల

భంగి గిరిధాతువులఁజేసి • పాఱఁ దొడఁగె.

1312

ప. మఱియు నవరసాభిరామం బై యలంకారశాస్త్రంబుపగిది సమున్నతపయోధర మండలం బై యావనవద్వనితానూపంబుకై పడి సుప్రసారితవాహినీసందో హం బై జయశీలునిదండప్రయాణంబువైఖరి సమంతతోవ్యాప్తచవలం బై కాముకునిచి త్తంబుభంగి సహస్రాక్షరరాసవిభాసితం బై దేవాసురసంగ్రా

మంబుచాడ్చున నిరంతరామృతధారాపూర్ణం బై నాకలోకంబుకరణి నొప్పు
సక్కాలంబునందు. 1313

ఉ. ఏ నొకనాటిరేయి రథ + మెక్కి శరాసన ముగ్ర కాండముల్
మానుగఁ దాల్చి మైమలుపు + ముక్కువతో ధరియించి యాత్మలో
నూనినవేడ్కతోడ సరాయూతటపుష్పితకాననంబులోఁ
బూని మెకంబులం దునుముఁ + బోయితి సాహసరేఖ దోఁపఁగన్. 1314

ఉ. ఈకరణి స్వనావనికి + నేగి యనేకమృగవ్రజంబులఁ
వీక సమోఘబాణముల + వేమలు సోమరునట్లు చేసి యా
చీఁకటిప్రాద్దునం దటిసి + చేరువ నొక్కెడఁ బొంది యుంటి న
వ్యాకులమానసుండ నయి + వాడిమెకంబులఁ ద్రుంచువేడుకన్. 1315

ఉ. అప్పుడు తన్మహాతటిని + యం దొకభూరిగభీరనిస్సం
బప్పులలో వినంబడిన + నప్పుడు దంతి జలంబుఁ గ్రోలఁగా
నొప్పినచప్పు డంచు మది + నూహ యొనర్చి శరంబు మార్చితోఁ
దప్పక 'గూర్చి యేసితిని + దద్దరిని లక్ష్యముగాఁగ నుద్ధరిన్. 1316

సీ. ఆనమయంబున + నక్కటా నడుచేయి సలిలముఁ గొని పోవ + సత్సరముగ
నేగుడెంచితిని న + న్నెవ్వఁడు కరుణ లే కమ్మనఁ స్రుష్టైఁ జీరాజనములఁ
దాల్చి వన్యంబులఁ + దక్కక మెనపుచు దండనబాధకుఁ + దప్పి యున్న
నాయట్యితపసి కన్యాయంబుగా నిట్టిపాలు వాటిల్లె నేపాటి గలదు

తే. తల్లిదండ్రులు వృద్ధులు + తపసు లట్టి, వారి కింక ది క్కెవ్వఁడు + బాల్యమాది
గాఁగఁ బెక్కువిధంబుల + గాఢభక్తిఁ, గొలిచి నేడిట్లు వాసి పోవలసె నాకు.

ప. ఏ నెవ్వని కేమి పాపంబుఁ జేసితి నాయట్యిజాతశత్రునియందు శత్రుం బెట్లు
ప్రయుక్తం బయ్యె నృప్తపరవీడనుండ నైననాయట్టిఁబుష్పి శత్రుంబుచే వధం
బెట్లు విధింపంబడియెఁ గేవలానర్థసంహితం బంతయె కాని మద్యధంబువలన
వాని కయ్యెడుఫలం బేమి గురుతల్పగమనునకుం బోలె నాకటిదుర్మరణం
బేల కలిగె మద్యధంబునకు దుఃఖంప నింక నాతల్లిదండ్రు లెట్లు జీవించెదరో
యని వగచెద వృద్ధు లగునాజననీజనకులు చిరకాలమునుండి నాచే బోషింపఁ
బడుచుండి రేను బంచత్వము నొందిన నీక వారల కేమి గతి నన్నును వృద్ధులగు
మజ్జననీజనకులను మువ్వర నొక్క బాణంబుననే బుద్ధిహీనుఁడు వధియించె.

క. అని పలుకుదీనవచనము, విన వచ్చిన నదరి పడి వివేకిత నయ్యె
మునిసుతుఁ డొక్కఁడు నాచే, వినిహతుఁ డయ్యె నని యేను + వెఱగు జనింపన్.

తే. శరముతోఁ గూర్చినట్టిప్రచండచాప, మవనిఁ బడ వైచి పాపభయంబువలన
మేను కంపింప నయ్యెటి + పాపయోగ్య, దేశ మటు చేరఁ బోయితి + దీనమితిని.

ప. ఇట్లరిగి.

- క. అవశీర్ణజటాభారుని, బ్రవిద్ధకలశోదకనిఁ బారాగతుతః
ప్రవిలిప్తగాత్ర మద్విశిఖవిభిన్నాంగు మునిపుత్రః • గనుఁగొని భీతిన్. 1321
- తే. ఏను మెల్ల నఁ జాయంగఁ నేగనవుడు, పుడమిఁ బడియున్న యమ్మహామునినుతుండు
గాఢకోపాగ్ని హేతులఁ గాల్పుచున్న, వాఁడు పోలె న్నాందికంపమునఁ బలికె.
- సీ. అవశీశ వస్య మాహారంబుగాఁ గొని ఘనతపోవృత్తిచేఁ • గాన నున్న
యేను నీకపకార • మేమి గావించితిఁ దల్లిదండ్రులకును • దప్పిఁ దీర్చ
నంబువు ల్లాని పోవ • నరుగుడెంచిననున్న నిమ్మరణంబుగ • నిశితబాణ
విద్ధఁ జేసితి వేల • సృద్ధులంధకులు దుర్బలులు నాతల్లిదండ్రులు పిపాసఁ
తే. గొని మదాగమనంబును • గోరుచుండు, రట్టివా లేను బో కున్న • సధికత్వవ్ణ
సలసి యసువులు విడువంగఁగలరు తెలియ, కెంత పాపంబు చేసితిఁ వేమి గలదు.
- తే. ఇనకులేంద్రమాతండ్రియేఁనిచటనిపుడు, దారుణశరాభిహతుఁడనైఁ భాత్రిఁగూలి
యున్న చందం బెఱుంగక • యున్నకతన, శ్రుతతప్తఫలయోగమిఁజూఁగి లేదు.
- క. ఎఱుంగఁ డని వగవ నేటికి, నెఱిఁగిన మజ్జనకుఁ డిచట • నేమి యొనర్చుం
బరిసంచారాక్షము లిద్ధరలో గిరికి గిరిఁ బ్రోవ • దక్షత గలదే. 1325
- చ. జనవర నీవు వేగ చని • సర్వము మన్నిధనప్రవృత్తి ము
జ్జనకునితోడఁ జెప్పుము ప్రశాంతి వహించి యతండు నిన్ను గొ
బ్బున శపియింప కుండునటుఁపోక యుపేక్ష యొనర్చి తేని చ
య్యన ననలుండు గాఱడవి • నట్ల వడి నిన్ను నీఱు చేసెడిన్. 1326
- క. లోకేశ తదాశ్రమమున, కేకపదికా దీన సేగు • మి ట్లరిగి కృపా
లోకనుఁ డగుమజ్జనకునిఁ, గైకొని ప్రార్థింపు మీపు • కడు దీనుఁడ నై. 1327
- తే. నలిలవేగ మత్స్యన్నతి • సహితమృదున, దీతటంబును బోలె నిఁ శాశశరము
కరము వాదుమర్మంబునుగలఁచు చున్న, యదివిశల్యునిఁ గావింపుఁమననినాథ.
- వ. అనిన విని యే నిమ్మనినుతుండు సశల్యుం డై బాణక్షతవేదన సహింపం జాలక
కంపించు చున్నవాఁడు విశల్యునిం జేసితి నేని ప్రాణంబు విడువం గలవాఁడేమి
నేయుదు నని దుఃఖతుండ నై దైవ్యంబు నొంది శోకాతురత్వంబున నేమి
యుం జేయఁ జేతు లాడక యున్న మచ్చింతాప్రకారం బెఱింగి యమ్మనినంద
నుండు పరమార్తియుక్తుం డై యతిప్రయత్నంబున నా కిట్లనియె. 1329
- సీ. మానవనాయక • కానక చేసినపనికి దుఃఖించిన • ఫలము గలదే
దైర్యంబుచే శోకఁతాపంబు నణఁగించి స్థిరచిత్తుఁడవు గమ్ము • చిత్తమోహ
మింతయు నాకు లేఁదేను శూద్రకు వైశ్యవలన జనించినఁవాఁడఁ గాన
బ్రహ్మహత్యాప్రాప్తఁపాపంబు నీకు లే దని పల్కి బాణవేదన సహింపఁ
తే. జాలక విఘ్నార్థి తాత్కుఁ డైఁజగతి వేప్పి, తాంగుఁడై మాటలుడిగి బిట్టలసియున్న
యమ్మనికుమారుఁగాంచియేఁ నుమ్మలించి, కడుభయంబుననడలుచుఁగదియనేగి.

వ. మహావ్యథచేత సంకుచితాంగుం డై పుడమిం బడి యున్న మునికుమారునిశరీరంబున నాటి యున్న శరంబుఁ బెఱికిన నతండు తత్త్వణంబ సంప్రాప్తమరణం డయ్యె నని పలికి యద్దశరధుండు శోకవేగంబునఁ గన్నీరు నించి వెండియుఁ గొనల్య కిట్లనియె. 1331

తే. బుద్ధి నరయక చేసిన • పుణ్యపాప, ఫలము గుడువక తీఱ దాత్యలఘుతరము చిన్న నాఁ డెను గానక • చేసినట్టి, పాపఫలము నేఁ డనుభవించంగ వలసె.

వ. అంత దీని సమీకరింప నెద్ది యుపాయం బని చింతించి యేను. 1333

క. మునినుతుఁడు ననినపిమ్మట, వనితా జలఘటముఁ గొనుచు • వారనివేగం బునఁ దదుపదిష్టమాన్దంబున నయ్యాశ్రమము సేరఁబోయితి నంతన్. 1334

క. పెనుముదునల్లై కన్నులు, గన రాక విలూనపక్షుఁఖగములమాడ్కిం

దనరెడునాదంపతులను, గని యేను గడిందినివ్వఁగ న్మునిఁగి వెనన్. 1335

వ. మఱియు సంచారాక్షములును సంచారసహాయభూతుం డగుపుత్రుండొద్ద లేమింజేసి వానికథలనే చెప్పకొనుచుఁ బ్రయత్నశూన్య లై పుట్టినారాక కెదురుచూచుచు మరల మన్నిమి త్తంబునఁ బుత్రాశ్రావితంబై నవారు నగుముని దంపతుల నవలొకించి శోకోపహతచిత్తుండను భయసంత్రస్తచేతనుండను నై.

ఆ. వారిఁ గొనుచు నేను • వారి డాయఁగఁ బోవు, నంతఁ జరణశబ్ద • మాలకించి యధికత్వష్టఁ బుత్రుఁడనుతలంపున న, ముహమునీంద్రఁ డిట్టులనియె నపుడు.

తే. పుత్ర తడ వేల చేసితంబువులు దెమ్ము, నరవినిందాఁక జలకేళిఁనలిపి తొక్కొదప్పిగొని యున్న దిదిగొమీఁతల్లివేగ, యాశ్రమంబుఁ బ్రవేశింపుఁమనఘచరిత.

క. ఏనును మీతల్లియు మదిఁ, గానక యపరాధ మేమి • గావించిన నీ మానసమున నది యంతయు, మానుగ తమియింప వలదె • మాన్యచరిత్రా.

తే. హీనసేత్రుల మై గతిఁయింత లేక, యున్న మే మీవె గతి యని • కన్ను లనుచు నమ్మి నీమీఁదమనసుప్రాణములఁజేర్చి, యుంటి మీలాగుపేక్షింపఁనుచిత మగునె.

వ. అని పుత్రుండు మనలుటకు వేగిరపడి కరుణంబుగాఁ బలుకు చున్న యమ్మనివా క్యంబు విని యేను శోకవ్యాకులచిత్తుండ నై పుత్రమరణం బెఱింగించుటకు భయంబుఁ గొని యాకంపించుచు మానసవ్యాపారంబును శరీరవ్యాపారంబులను వాగ్బలంబును సంస్తంభించి యిట్లు నియమితకరణత్రయంఁడ నై పుత్ర వ్యవసంజం బైనభయంబు నెఱింగింప నెట్టకేలకు సాహసించి సజ్జమానంబును నస్పృహక్షరయుక్తంబును నవ్యక్తంబు నగువాక్యంబున మెల్లన నిట్లంటి. 1341

సీ. అనఘాత్తయేను నీతనయుఁడఁ గాను మిత్రకులసంజాతుండ • దశరథాభి ధానుండ విను ధనుఃర్ధరుఁడ నై నదురేయి సరయూతటంబున • సలిలపాన యోగ్యస్థలంబున • నురుమృగంబులఁ జంప నేఁ గాచి యుండ నన్నీటిమధ్య మునఁ గుంభమున కంబుఁబూరించు చప్పుడువిన నై ననిది మదఁద్విరద మొకటి

తే. నీకు గ్రోలడునప్పటినినడ మనుచు, నదియె లక్ష్యముగా విషం ప్రదర మొకటి
దాఁక నేసిన దానిచే నీకుమారుఁ, డార్తరవమున నిహతుఁ డై యవనిఁ బడియె.

క. ఏ నారవంబు విని యను, మానించుచు నచటి కరిగి • మద్భాణహతుం
డై నేలం గూలిన నీ, నూనునిఁ గని తీవ్రశోకంశోషితమతి నై. 1343

క. ఒక్కింత నేపు చింతిలి, గ్రక్కునఁ దద్యచనసరణిఁ • గాండముఁ బెఱుకఁ
మిక్కిలి కృపచే నను మీ, చక్కటి కేగు మని చెప్పి • చనియె మహాత్మా.

తే. అధికవృద్ధు లంధు • లతిదీను లమితత, పోనుష కృతిత్తు • లై నమీకు
వేచి యింత పాప • మాచరించిన నన్నుఁ, దాల్చి జేసి ప్రానఁదగు మహాత్మ.

వ. ఇంకఁ జిత్తంబుకొలంది నవధరింతురు గాక యని విన్నవించిన యశనిపాతకల్పం
లై ననావచనంబు విని భగవంతుం డైనయత్తాపసోత్తముండు శోకానల
జ్వాలాజాలదండవ్యామానమానసుం డై బొప్పంబులు నించుచుఁ దీవ్రాయానం
బు నడంప నశక్తుం డై బహువిధంబుల సంతపించుచుఁ గృతాంజలిపుటుండ
నై యున్ననా కిట్లనియె. 1346

నీ. మనుజేంద్ర నీ వొసార్చినయీమహాఘంబు నేర్పున నీయంత • నీవె వచ్చి
చెప్పుటవలన నీశీర్షంబు పదివేలవ్రక్క లై పోవక • తక్క నేడు
నరపతిచేత వానప్రస్థసంయమివధ మనజ్ఞానపూర్వముగఁ జేయఁ
బడె నేని వారి నై నఁ • బరగఁ బడ భ్రష్టుఁ గావించు బ్రహ్మానిష్ఠావిధజ్ఞఁ

తే. డై తపము సల్పుమునివరుఁనందు శత్రు, మెఱిగి విడిచిన దన్మార్ధం మీదువ్రక్క
లై చనదె కనిసేయనిదగుట మంటి, వెఱిగి చేసినఁ గుల మెల్లఁ మెఱిగి పోడె.

చ. జనవర మత్పుతుండు శరఃసహతుఁ డై పడి యున్న చోటికిఁ
ననుఁ గొని పొమ్ము వేగ పితృనాథవశంగతుఁ డై విసంజ్ఞఁ డై
పనుపడ నెత్తుటం దడిసి • పశ్చిమదర్శనుఁడై ధరిత్రిమీఁ
ద నొరగి యున్న వాని గుణాధిస్యనిఁ బుత్రునిఁ జూడఁ గోరెదన్. 1348

తే. అనుచు మునిషతి పల్క నేనాత్మనడలు, సూరనచటికివారిదోఁడ్డానిరయమునఁ
జని కుమారునిఁ జూపినఁదనువుమీఁద, వ్రాలి శోకంబుచే మానింపరుడువలికె.

ఉ. ఓయి కుమారవర్య మము • నొంటిగ నిచ్చట డించి పోవగా
న్యాయమె నీకుఁ దల్లివగఁపాటఁ బ్రియోక్తులు పల్క వేల తం
ద్రీ యని మ్రొక్క వేల నయ • మేర్పడఁ గాఁగిటఁ జేర్ప వేల యే
లా యిలపై వసింపఁ గుపితాత్మఁడ వైతి వదేల చెప్పనూ. 1350

క. ఇఁక నవర రాత్రమందును, సకలామ్నాయములు సకలసద్వృత్తంబుల్
సకలాధ్యాత్మకథలనుం, బ్రకటంబుగఁ జదువు చుండువాఁ డెన్వఁడికన్. 1351

క. శీలంబు భక్తి నియమము, గ్రాలఁ బవిత్రాన్ని వేల్చి • గారవ మెనఁగఁ

గాలంబు దప్పక ననుక, వాలాయము గొలుచుచుండువాఁ డెవ్వఁ డీకన్.

వ. పుత్రా సంచారాక్షముండ ననుష్ఠానాశక్తుండ నీవారాదినంగ్రహరహితుండ
ననాయకుండ నై ననన్నుఁ బ్రియాతిథినట్ల నిత్యంబును గండమూలాదికంబు
లచేత నెవ్వఁడు సంతృప్తునిం జేయు లోచనహీన యై జరాభారంబున డస్సి
బుత్రశోకంబునం బొగిలెడిభవజ్ఞునని నెవ్విధంబున భరింతు మహాగుణమండ
నుండ నై ననిన్నుం బాసి యనాథుల మై కన్నులు గానక యివ్వనంబున నెట్లు
జీవింపం గలవార మెల్లి తెల్లవాఱిన నేము నీతోడ యునుక్షయంబునకుం జను
దెంచెద మందాఁక నీకుం బోక యొప్పుదు నీమనలుటకు యముండు గినిసె నేని
తల్లిదండ్రుల మైనమమ్ముం దోడ్పొని వచ్చుటకు మనలె ననుగ్రహింపవల
యు నని యతనితోడం జెప్పెదము ధర్మాత్ముండగుయముండు మాయట్టి
యనాథుల కభయదానం బొసంగఁజే యని యితైఱంగున విలపించుచుఁ బాప
కర్మం డగునృపునిచేత నిహతుండ వైతివి గావున నప్పాపంబున నిరయగతికిం
బోక యపాపుండ నై సగరశై బ్యదిలీపజనమేజయదుండుమారాదులు చనినలో
కంబులకుం జనుము మఱియు శస్త్రయోధులును శూరులును సాధులును
స్వాధ్యాయసంపన్నులును దపోనిష్ఠులును భూదానపరులును నాహిత్యాగులు
ను నేకపత్నీవ్రతులును గోనవాస్త్రప్రదాతలును గురుసేవారతులును బరలోక
ప్రాప్తిసాధనార్థంబు గంగాయమునాసంగమాదియందుం గాని జలంబులందుం
గాని పన్నీయందుం గాని తనుత్యాగంబుఁ గావించినవారు నగుపుణ్యాత్ముల
లోకంబులు నీకుం గలుగుఁ దపోనిష్ఠుల మైనమాకులంబునం బుట్టినవారికి
నిరయగతిలే దెవ్వనిచేత నీవు నిహతుండ వైతి నట్టిన్మృపుండే దుర్గతికిం జనుఁగాక
యని పలికి యక్కుమారున కుడక ప్రదానంబుఁ గావించిన నప్పు డమ్మునిపు
త్తుండు దివ్యదేహధారి యై శక్రసహితంబుగాఁ దల్లితండ్రుల నాశ్వాసించి మీ
కటాక్షంబున నేను బరనుస్థానంబు నొందితి మీరను శీఘ్రంబున నాయొద్దకుం
జనుదెంచెద రనిపలికె దివ్యతేజోజాలంబు దిక్కులం బిక్కుటిల్ల దివ్యవిమానా
ధిరూఢుం డై యింద్రసహితంబుగా సురలోకంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ
యమ్మునివరుండు కృతాంజలిపుటుండ నై కొలిచి యున్ననన్నుం జూచి
యి ట్లసియె.

1353

- నీ. కూర్పరాత్మ యేకపుత్రుండ నైననుఁ బుత్రహీనునిఁ జేసితి • వింక నిధన
మందు నాకించుకయైన దుశ్శము లేదు హింసింపు మదయత • నిపుడె నన్ను
మునుకొని యజ్ఞానమున మత్కుమారునిఁ జంపితి గాన నాచందమునను
బోడిమి సెడి నీవు • పుత్రశోకంబునఁ జచ్చెద వజ్ఞానంజనిత మగుట
- ఆ. వలన బ్రహ్మహత్యవాపరి నినుఁ జెంద, దని యనుగ్రహించి • యపుడె తపసి
పత్నితోడఁ గూడి • పాపకశిఖలందు, నపగతానుఁ డగుచు • సరిగె దివికి. 1854

వ. దేవి యిత్రైజంగునం దొల్లి శబ్దవేధ్యాభ్యాసి నైననాచేత మాధ్యంబువలనఁ గృతం బైనయిచ్చహాపాతకం బిప్పుడు స్మృతివిషయం బయ్యె నమృహాపావ కర్మఫలం బిప్పు డవధ్యవ్యంజనంబులతో నన్నరసంబు భుక్తం బగుచుండ రోగం బుపస్థితం బైనమాడ్కి నముపస్థితం బయ్యె నమృహాత్మనివచనప్రకారంబున మరణవర్యవసాయిపుత్రశోకంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నని రోదనంబు నేయుచు వెండియు నమ్మహింముణుండు కాసల్య నవలోకించి దేవి పుత్రుండు దుర్మృత్యుం డైనను వాని విచక్షణుం డగునాఁ డెవ్వఁడు పరిత్యజించుఁ బ్రవాణ్యమానుం డయ్యును సుతుం డెవ్వఁ డట్టితండ్రియం దనూయ నేయ కుండు రాముని యందు నాచేత నెయ్యది కృతం బయ్యె నది నాకు సదృశం బై యున్నది నాయందు రామునిచేత నెయ్యది కృతం బయ్యె నది రామునకు సదృశం బై యున్నది రాముం డిప్పు డొక్కసారి యైనమదీయనేత్రంబులకుం జూపట్టిన మదీయగాత్రంబు సంస్పృశించిన సప్రాణుండ నై యుండుట శక్యం బై యుండు నది పరమదుర్భుటంబు గావున నింక జీవించు జాల యమక్షయంబు నకుం జనియెద జీవితంబు మేనిలోఁ జలించు చున్నయది నేత్రంబులు గాన రావయ్యె శమనకింకరులు వేగిరపడు చున్నవారు కల్యాణగుణాభిరాముఁ డగు రాముఁ డరణ్యంబునకుం జనిననాఁటనుండి తద్విగ్రహసంజాతశోకంబు ఘనా తపం బల్పజలంబుం బోలె మత్స్యాణంబుల శోపింపం జేయుచున్న దింద్రి యంబులు విషయంబులకుం దప్పెఁ జిత్తమోహంబు పైకొనియె నింక నీతోడ సంభాషించుటకుం జాల ఓణిన్నహదీవసంసక్తశుక్లుం బోలెఁ జిత్తనా శంబువలన సర్వేంద్రియంబులు శోపించు చున్నయవి జీవితక్షయకాలంబు నందు సత్యపరాక్రముండును ధర్మజ్ఞుండు నగురామునిం జూడ కున్నవాఁడ నింతకంటె నాకు దుఃఖకరం బెద్ది కనకకుండలవిరాజితంబును బద్మపత్రనిభే ఓణంబును శరాసనసౌందర్యగర్వనిర్వాపణచాతురీవిశిష్టభూయగసంశోభితం బును సుదంష్ట్రంబును జారునాసికంబును శరత్కాల రాకానిశాశరమండల ప్రియదర్శనంబును సుగంధినిశ్వాససంయుక్తంబు నైనరాముని వదనంబు నెవ్వారు విలోకింతు రట్టివా రెల్ల ధన్యు లయ్యెదరు మతియు నివృత్తవన వానుం డై పంచదశవర్షంబునఁ గ్రమ్మఱ నయోధ్యాపురంబునకుం జను దెంచినరామచంద్రుని మాధ్యంబు విడిచి సోఽచ్చమార్గగతుం డైనశుక్రునిం బలె వీక్షించి సకలజనంబులు సుఖు లయ్యెద రిప్పు డాత్మభవం బైనశోకంబు నదీరయంబు కూలంబుం బోలె నచేతనుండ నైననన్నుశోషిల్లం జేయు చున్న దని పలికి వెండియు నదృశరథుండు.

1355

— దశరథుండు పుత్రశోకమున మృతుఁ డగుట. —

శా. హాకాకుత్స్థకులాగ్రణీ గుణమణీ • హారామచంద్రా నినుం

గై కేయాకృతపాపబోధనకథాక్రాంతండ నై పాసితిఁ
శోకం బేర్వఁ దొడంగె నింకఁ బితృరాజుం గొల్వఁగా నేగదఁ
హా కానల్య సుమిత్ర హాజనకకన్యా హనుమిత్రానుతా.

1356

క. అని విలపించుచు దశరథ, జననాథుఁడు రామజననిసన్నిధియందుం
దనయునిఁ జింతించుచుఁ జ, య్యన నడురేయిఁ బరమార్చిసనువులు విడిచెన్.

స. అంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయుఁ బరమసంస్కారు లగుసూతులును నుత్తమ
శ్రుతు లగుమంగళపాఠకులును స్తుతీశీలు రగుగాయకులును వేర్వేఱ రాజ
వేశ్మంబునకుం జనుదెంచి స్తుతినాదంబులు గావించిన నుదాత్తాభిహితాశీర్వా
దులగువారల స్తుతిశబ్దంబు ప్రాసాదాభోగవిస్తీర్ణంబై మ్రోసఁ బదంపడి పాణి
వాదకులు వృత్తాద్భుతకర్తంబు లుదాహరించి పాణివాదంబులు గావించి రమ్మ
హాశబ్దంబు విని గృహరామవృక్ష శాఖాపంజరస్థితపారావతాదిపతత్త్రిప్రకరంబు
మేల్కొని నుకలంబుగాఁ గలకలధ్వని గావించె నంత వ్యాపృతంబు లై నవారి
నారాయణాది పుణ్యశబ్దంబులును బుణ్యశ్లోకపురుషార్థసంబును వీణానిస్వనం
బును నాశీర్వాదరూపగానంబును రాజచరిత్రపాఠకశ్లోకశబ్దంబులును మృదంగ
భేరిశంఖకాహళాదివాద్యరవంబులును సాంద్రం బై రాజమందిరాభ్యంతరంబు
నిండి చెలంగె నప్పుడు కాలోచితపరిచర్యావివక్షణులును శుచినమాచారులు
సగువరిచారకు లంతఃపురసంచారార్హస్థీజనవర్షధరసహితు లై హరిచందన
సంపృక్త పరిమళోదకంబు కాంచనఘటంబుల సంగ్రహించుకొని స్నానార్థం
బవనరం బెఱింగి కాచికొని యుండఁ గొందఱు యునతులు మంగళరూపాను
లేపనలైలోద్వర్తనంబులును బ్రాశసీయంబు లై నసంపిష్టతిలనారికేళజీరకాది
ద్రవ్యవిశేషంబులును దర్పణవస్త్రా భరణాద్యుపకరణంబులును జేకొని నచ్చి
యనేకకన్యాయుత లై కాచికొని యుండిరి యిట్లు సర్వపరిజనజాతంబును సర్వ
లక్షణసంపన్నం బై యథాయోగ్యంబుగా బహూకృతం బై రాజస్వీకారయో
గ్యంబై సుగుణవంతం బై లక్ష్మీవంతం బై సముత్సుకం బై నిండి సూర్యోదయ
సమయం బయ్యె మహారమణుం డేలకో మేల్కొన కున్నవాఁ డని శంకించు
చుండె నానమయంబున.

1358

సీ. మానవనాథునిమరణం బెఱుంగక యవరోధ మచ్చటి • కరుగుదెంచి
క్షీతినాథబోధనోచితమృదువినయవాక్యంబుల బోధించి • యతనిమేను
పరికించి ముకుంద్రోళ్లఁ బ్రాణసమీరసంచారంబు లేకున్నశంక నొంది
గాత్రంబు నిట్టట్టు • గదిలించి టొమ్మునఁ జేయిడి ధాతువిశేష మరసి
తే. ప్రాణలక్షణ మేమి చూపట్టకున్న నృపుఁడు మృతుఁ డయ్యె ననిమదినిశ్చయించి
యేటివెల్లువ కెదురై నతృణముఖములకరణిఁ గంపించి రారాజు కాంత లపుడు.

సీ. మృతుండగు దశరథుని జూచి యంతఃపురస్త్రీ లందఱు విలపించుట.
 సీ. జనపతిచెంతఁ గౌంసల్యయుఁ దత్సమీపమున నుమిత్రయు • బాధపుత్ర
 శోకపరాజితలై కాలయుత లైనచంచాన ఘననిద్రఁ • జెంది మేని
 కాంతియంతయుమాయఁగడు వివర్ణతనొందితిమిరసమావృతఁగ్గ ములమాడ్కిఁ
 గనుపట్టుచు దృగశ్రుకణలులి తాన్య లై పడియుండుటయు వారిపాటుఁ జూచి
 తే. విగతజీవితుఁడైనభూవిభునిఁ గాంచి, యంతిపుర మెల్లఁ గెడసినయట్ల తోఁచె
 నడవి విభ్రష్టయాధపాలైన దంతి, సతులగతి విలపించి రాచారుముఖులు.
 తే. వారియార్చననాదంబుఁ సౌరభంగి, వీనులకు సోక విని లేచివెఱఁగు గదురఁ
 దలరికొనల్యయునునుమిత్రయుగ తానుఁడైనవతిగాంచివిలపించిఁరార్తలగుచు.
 వ. అప్పు డక్కొనల్య మగునిమరణం బెఱింగి శోకావేశంబున. 1362

చ. మును తనమానసంబున సంముత్థిత మై పొగ లెత్తి యున్ననం
 దనవిసేనప్రయాణజనితం బగుదారుణశోకవహ్నియ
 మ్మనుజువరేణ్యపాటుఁ గనినంతనె మండినయట్ల మై దహిం
 చినఁ గడు సైవ లేక ధృతి • చేడ్చడ నేడ్చుచు వ్రాలె నేలకున్. 1363

మ. గగనప్రచ్యుత యైనతారపగిదిం • గ్రవ్యాదవిద్యేషిలో
 కగళిక్కిన్నరకాంతరీతి విషదిగ్ధరూరఖడ్గప్రహ
 రగతైరావణియట్ల నిఘురకుఠారచ్చిన్న మూలక్షమా
 జగతి న్వాళి కలంగె వాతహతచంఛదవ్వల్లిచందంబునన్. 1364

శా. ఈరీతి స్తహి వ్రాలి శోకదహనుం • డేచ స్వరు ల్పెన్నరుల్
 జారన్ బోరున నేడ్చు దున్నయలకౌంసల్య నిల్వోకించి శో
 కారావంబునఁ గైకయీప్రముఖునఁ ర్వాంతఃపురస్త్రీజనం
 బూరూఢి నిల్వలపించె దత్సవనకుండ్యంబు ల్బదుల్క్రియఁగన్ 1365

వ. ఇట్లు రాజాంతఃపురం బేనాదంబున మొదలఁ బూరితం బయ్యె నమృతహానాదం
 బనంతర ప్రవిష్టకైకేయ్యాదులచేత నభివర్ధితం బై వెండియు మిక్కిలి నాదవం
 తంబుం గావించె మఱియుఁ బర్యుత్సక్తజనాకులం బగుతన్నందిరంబు దశరథ
 మరణంబున సంత్రస్తనంభ్రాంతం బై తుములూక్రందం బై పరితాపార్తబాంధ
 వం బై సద్యోవిపత్తితానందం బై దీనవిక్లబదర్శనం బై సాబగు దక్కి యుండె
 మృతుం డైనదశరథుం గొగిలించికొని తత్పత్ను లందఱుండురులకరంబులు
 పట్టుకొని యుచ్చైస్వనంబున రోదనంబు నేయుచు దీనస్వరంబున విలపించు
 చుండి రానమయంబున. 1366

సీ. కౌసల్య కైకేయిని దూఱుట.
 మ. హతభానుం డగుభానురీతి గతతోఁ యాంభోధిభంగి నిన్విని
 ర్గతతేజం డగువహ్నికై వడి గతఃప్రాణానిలుం డైనభూ

- పతి నీక్షించి కడింది శోకమునఁ గంపం బొంది కౌసల్య యు
 ద్గతశోకంబునఁ దచ్చిరంబు గొనుచుం + గై కేయితో ని ల్లనున్. 1367
- క. నీకోర్కికిఁ దగునట్లు మ, హీకాంతుఁడు దివికిఁ జనియె + నింకవిధవ వై
 లోకం బకంటకముగాఁ, జేకొని పాలింపు మొంటిఁ + జిక్కి నృశంసా. 1368
- చ. నను విడనాడి ఘోరవిహింసంబునకుం జనియెం గుమారుఁ డా
 తని నెడఁబాసి శోకమున + ధారుణినాథుఁడు దీతఁ గానలోక
 జనియెడుసార్థహీన యగుఁనాతిక్రియం బతిహీన నై మహిమ్
 మనుటకుఁ జాల నమృతజుఁనాథుగతిం జనుదాన నెంతయున్. 1369
- క. తన కేడుగడయు నై తగు, మనోవిభుఁడు చనినపిదప + మన నేనతి నై
 మృతమునఁ దలంచు సంత్య, క్తనిజాచార వగు నీ వొకరైపు దక్కన్. 1370
- తే. పరగ లుబ్ధుండు విషమిశ్రంపాక మాహ, రించి దోషం బెఱుంగనిరీతిఁ గైక
 చేరిఁ కుబ్జానిమిత్తంబుఁశీలయుక్త, మైనరఘువంశ మది నేడుఁహత మొనర్చె.
- మ. అనియోగంబున ధారుణీవిభుఁడు భాఁర్యాప్రేరితుం డై సుపు
 త్రుని నిష్కారణ మంగనాయుతముగా + దూరస్థునిం జేసినాఁ
 డని విన్నంతన పుత్రహీన సగునాయ ల్ల మృహోదారుఁ డా
 జనకత్వేపతి నెవ్వగ న్నునుఁగడే + సంతాపసంతప్తుఁ డై. 1372
- మ. ధరణీనాథునిజీవనాశనము ముఁద్వేధవృత్తము న్విన్న వి
 స్ఫురదంభోరుహతాప్రనేత్రుఁ డగునాపుత్రుండు రాముండు దు
 స్తరశోకంబునఁ గుండ కున్నె పతిచం దాన న్నహీపుత్రి మ
 ర్భరసంతాపమున న్నలంగుచు విపఁ త్రిస్తాత్మ గాకుండునే. 1373
- క. రే లభికభీమఘోష, వ్యాలోలమృగద్విజారఁవాకర్ణనసం
 కీలితసాధ్వన యై సతి, జాలిం గొని మగనిచెంత + సంకటపడదే. 1374
- క. తనకూఁతుపాటు నెమ్మన, మునఁ బలుమఱుఁ దలఁచి యల్పుఁపుత్రుఁడు వృద్ధుం
 డనఘుఁడు వత్సలుఁ డగున, జ్ఞనకుఁడు పెను వగలఁ దగిలి + చావక యున్నే.
- ఉ. ఈసరనాథమాళి తనుఁవెంతయుఁ గాఁగిటఁ జేర్చి చిచ్చులో
 మానక సొచ్చి ప్రాణ మనుఁమానము లేక త్యజించుదాన సం
 చాన్యపపత్ని బోరునఁ గఁరాంబుజము ల్వైన నెత్తి రోదన
 ధావన మొనర్చె యంతిపురిఁవారు మృదూక్తి ననూనయింపఁగన్. 1376
- ప. అంత నమాత్యులు వసిష్ఠాదులచేత నాజ్ఞపు లై పుత్రుం డొక్కరుం డైన నమీ
 పంబున లేకుండుటవలన దహనాదిక్రియలు గావించక యమృహారాజకళేబరం
 బు లైలద్రోణియందు నిక్షేపించి సర్వప్రయత్నంబులం గావించి యుండం
 దగువారల నియమించి దుఃఖాపనోదకంబులు గావించి రసంతరంబ యంతః

పురకాంతలు పరమదుఃఖాక్రాంతలై కన్నీరు నించుచు బాహువులై త్రి దీనస్వ
రంబున నిట్లని విలపించిరి. 1377

5. హా మనువంశతోయధిశాంక సదాప్రియవాది యైనశ్రీ
రామునిఁ బాసి చాలవగలన్నిగులం బొగ లొంది యున్నమ
ష్టిమహి నొంటి డించి చసఁనేగతిఁ జిత్తము వచ్చె మీకు న
య్యో మము నింక నెవ్వరు నృపాత్తమ దేర్చెడువారు సెప్పమా. 1378
అస్తోకశోకభరమున, దుస్తామసి యైనకైకతోఁ గూడి యిట
స్వస్తి గలిగి మని యుండుట, దుస్తర మగుఁ గాదె మాకు • దుర్జనదూరా.

6. మముఁ గావం దగునంతధీశరధి రామస్వామి రాజ్యేందీర
సమతం బాసి యరణ్యసీమ కలయోపాయుక్తుఁడై యేగ నీ
వమరస్థానగతుండ వైతి విక దుష్టాచారపాపాతిరే
కమునం గ్రాలెడుకైకచెంగట మనం గా నేర్తుమే వల్లభా. 1380

7. ప్రాణవల్లభ నీవును • రాఘవుండు, జానకీయు లత్సఙ్గుండు నెద్దానిచేతఁ
గరము విడువంగఁ బడితి రాకై కయింకఁ బుడమిలో నన్య నెవ్వనివిడువకుండు.
అని పెక్కుచందముల న, జ్ఞనపాలపురంధ్రు లధికానం తావమానం
గనుఁగొనల బాష్పకణములు, చినుకఁగ విలపించి రతనిఁచెంగట గుము లై.
ఉడుహీన యైన యామిని, వడువునఁ బతిహీనయైన • వనితవగిది న
ప్పుడు రాజహీన యై దెస, చెడి యప్పురి కంటి కింపుఁ నేయక యుండెన్.
మఱియు నప్పురవరంబు బాష్పపర్యాకులజనం బై హాహాభూతకులొంగనానందో
హం బై శూన్యచత్వరవేత్తాంతం బైనవాస్తవకథాకులమార్గచత్వరం బై యాక్రం
దితనిరానందంబై పాడఱి నట్లుండె నప్పుడు మిహిరకులనాథుండు పుత్రశోకం
బున మృతుం డగుటయు నృపాంగనలు మహీతలగత లగుటయు నివృత్తకిరణ
సంచారుం డై సూర్యుం డవరశిఖరిశిఖరాంతర్గతుం డయ్యెఁ దోడనై కై
యీకృతం బగుపాపంబు పెల్లి విరిసినచందంబున గాఢనంతమనంబు రోదసీ
కుహరంబు నిండి యుండె నప్పురంబునం గలనరనారిజనంబులు గుంపులు
గట్టి యార్తనాదంబులు నేయుచుఁ గై కేయి నిందించుచు గాఢదుర్మనస్కులై
యుండి రారాత్రి దుఃఖవశంబున దీర్ఘభూత యై తోచె నంతఁ బ్రభాతకాలం
బగుటయుఁ బూర్వమహీధరమండలంబునకు మండనం బై పుండరీకవనబంధుం
డుదయించిన యనంతరంబ. 1384

→ గౌతమాదిమునులు విసిష్ఠునితో రాజ్యమునకు రాజు సేర్పఱుపవలయు ననుట. ←

విదితవివేకశీలు రగు • విప్రులు గౌతమకణ్వకాశ్యపు
ల్లాదలుగ రాజకర్తలగు • ముఖ్యు లమాత్యులతోడఁ దత్పరా
నదనముఁజేరి చక్కఁగ విచారము నేయుచు నక్తలై నభా

నదులు వినంగ నిట్లనిరి • నమ్మతి మీఱ వసిష్ఠమానికిన్.

1385

క. ఈరాజు పుత్రశోకము, చేరాయిడి నొంది విగతజీవితంఁ డగుచో
నూతేడు లయ్యెఁ గద మన • కీరాతిరి తెల్లవాఱు • టంతయు ననఘా.

చ. జనపతి పుత్రశోకమున • స్వర్గతుఁ డయ్యును రామలక్ష్మణు
ల్వనమున కేగి రాధరత • లక్ష్మణసోదరు లశ్వరాణ్ణికే
తనమున నున్నవారు వసుధాధర మొక్కటఁ దాల్చి రాజ్యపా
లన మొనరింపఁగాఁ దగినరా జొకని న్నియమింపవల్పదే.

1387

ఆ. రాజులేనిపురము • రాజులేనినభంబు, పగిదిఁ గాంతిహీన • మగుచు నుండు
రాజహీన మైన • రాష్ట్రంబునకుఁ గీడు, పొరయు జనులు మేలు • పొంద రకట.

క. గర్జితము లెనఁగ జవలా, స్ఫూర్జితంఁ డై విమలవారి • భువి నెల్లెడలం
బర్జన్యుడు గురియఁడు నుగు, ణార్జనుఁ డగురాజులేని • యా దేశమునన్.

క. మునివర యరాజకం బగు, జనపదమున బీజముష్టి • చల్లరు తగ నం
దనులు గురుని మన్నింపరు, వనితలు పతివశత నొంది • వర్తింప రిలన్.

1390

క. పెరుఁగవు శుభములు వ్యాధులు, దొఱఁగవు జనములకు వృద్ధి•దొరకొనదు నిరం
తరము నరాజక మగున, పురమున ధనధాన్యవస్తు•పుంజము లధిపా.

1391

క. అత్యాహితంబు గలుగును, నిత్యానందంబు యశము • నిరతిశయసుఖం
బత్యంతహితము గలుగదు, ప్రత్యహమును రాజులేనిరాష్ట్రమునందున్.

1392

క. మానిగ్రామణి రాజవి, హీనం బగురాష్ట్రముందు • హృద్యము లగును
ద్యానంబులు ఫలపల్లవ, సూననమృద్ధంబు లగుచుఁజూపట్ట విలన్.

1393

చ. మఱియు నరాజకం బగు దేశంబున నరులు మనస్సాస్థిస్థాభావంబున నభిగావిం
పరు యజ్ఞశీలు రగువిప్రులు సంశ్రితప్రతులై దీర్ఘనత్రంబులు గావింపక యథోక్త
దక్షిణ లాసంగక పరిత్యక్తవిధికిలాపులై యుందురు మహోద్యానంబులు పుణ్య
సంపాదకగృహంబులు రమ్యంబులు గా కుండుఁ ప్రభుతనటన ర్తకు బుల్లాసంబు
నొందరు రాష్ట్రవర్ధనంబులగునుత్సవంబులు సమాజంబులువృద్ధి నొందవు వ్యవహా
రులు పరస్పరంబు కుతర్కవాదంబు సేయుచు నిర్ణీతార్థులు గాకుందురు వణిగజనం
బులు క్రయవిక్రయాదివ్యాపారంబులం దనిష్కన్నప్రయోజనం లగుదు రితిహాస
పురాణాదిక థాకథనశీలురు కథాప్రియజనంబులచేత ననురంజితులు గా కుందురు
మఱియు హేమభూషిత లైకుమారికలు సాయాహ్నాకాలంబున సఖిజనంబులం
గూడి క్రీడార్థం బుద్యానంబునకుం జొవరు నకాము లగుయవపురుషులు విలాస
వతులం గూడి జవయ్యుక్తంబు లైనవాహనంబు లెక్కి విహారార్థం బుపవనంబులకుం
జొవ కుందురు కృషిగోరక్షజీవు లగుధనవంతులు వివృతద్వారులై సురక్షితులు
గాక బద్ధకవాటులై యుందురు విహాణవంతంబులై షష్టిహాయనకుంజరంబులు
బద్ధఘంటాకలాపంబులై రాజమార్గంబులందుఁ జరింప కుండు నిష్కన్నాభ్యాసం

బునందు జనించుశింజనీరవంబు వినంబడ కుండు దూరగాము లగువణిజులు
బహుప్రియార్థ వస్తునహితు లై డేమమార్గంబునం జనరు జితేంద్రియుం డగు
యతీంద్రుండు శుచి యై యెచ్చట సాయంకాలంబగు నట్టిచోట నివసించి వ్యవస్థ
రూపావలోకనంబు వేయుచుం జరింప కుండుఁ జతురంగసమ్మర్థం బగు సైన్యంబు
పగతులం బరిమార్చి విజయంబు నొంద కుండు జనంబులకు యోగక్షేమంబు
గలుగ నేరదు రథవాజివారణంబు లారోపించి పురుషులు మృగయార్థంబు
వనంబునకుం జనరు శాస్త్రువిశారదు లగునరులు వనోపవనంబులందు హేతు
వాదంబు గావించరు నియతియుక్తు లగుజనంబులచేత దేవతాభ్యర్చనార్థంబు
మాల్యమోద కాదిపదార్థంబులు కల్పితంబులు గా కుండు రాజకుమారులు
చందనాగరురూపితు లై నసంతనమయవృక్షంబులమాడ్కిఁ జూడ్పికి వేడ్క
నేయకుండు రదియునుం గాక.

1394

- ఆ. కనవు లేనివనముఁకై వడి నదమల, జలము లేనినదులఁ చందమునను
గోపహీన లైనఁ గోవులకై వడి, రాజహీన మైనఁ రాష్ట్ర మొప్పు. 1395
- తే. అనలునకు ధూమమలరథంబునకు ధ్వజము, జ్ఞాపకంబైనభంగిసేఘనుఁడుమనకు
నిత్యమును కేతుభూతుఁడై నెగడెనట్టి, వనజనిఖసంశపరుఁడు దేవత్య మొందె.
- తే. విను మనాయక మైనట్టివిషయమందు, మనుజు లనిశ్యన్యపశుదారఁధనగృహప
హరులై యొండొరులఁ బట్టి దారుణముగ, ప్రింగుదురుజలచరములఁభంగి ననఘ.
- తే. వసుధ నాస్తికు లెవ్వరెవ్వరు వివేక, రహితు లెవ్వారు భిన్నమఁర్యాదు లట్టి
వారు నృపతిదండప్రభావమునసాధు, భావమువహింతుగాదెయోఁబ్రహ్మపుత్రు.
- తే. మేని కక్షి ప్రవర్తకఁమైనభంగి, రాజ రాష్ట్రమునకుఁ బ్రవర్తకుఁడు గాన
నట్టి నరపతి లేనిరాజ్యంబునందు, సురుభయోపద్రవము పుట్టకున్నె చెవును.
- తే. నృపుఁడెనత్యధర్మములకుఁనిలయమతఁడె, జగతిఁగులవంతులకుఁ గులాచారసరణి
యతఁడెతల్లి యుండండ్రియుఁనతఁడెప్రజకు, హితకరుఁడుసంతతంబుముఁనింద్రతిలక.
- క. వరుణయమపాకరిపుకి, స్నరనాథప్రభృతిదిగధిఁనాథులు నద్య
త్తిరతుం డగునరపతిచేఁ గరము నధఃకృతులు గారెఁ ఘనగుణశాలి. 1401
- క. తగవును దగమియఁ దలిపెడు, జగతీపతి లేకయున్నఁసంయమివర యీ
జగ మినుఁడు లేనిదివనము, పగిది దమోభూత మగుచుఁబన చెడి యుండున్.
- ప. మునీంద్రా మహిపతి మని యున్నయపుడె సముద్రంబు చెలియలికట్ట నతిక్రమిం
పం జాలనికై వడి నే మందఱము భవద్వచనంబు నతిక్రమింపం జాలక యుండు
మిప్పు డెత్తెఱంగున నతిక్రమింపంగలవార మీపు మాస్థితియును మహిపతి లే
మింజేసి యరణ్యభూతం బైనరాష్ట్రంబుం బరికించి వదాన్యం డైన యిత్వోక్తు
పుత్రునిఁ గుమారు నొక్కనిఁ బూజ్యం బైనసామ్రాజ్యంబున కభిషిక్తునిఁ గావించి
పు మనిన నట్ల కాక యని యమ్మనివరుండు జయంతాదిమంత్రుల నవలోకించి.

ప్రయత్నంబున రాత్రి నమయంబున గిరిప్రభులకుఁ బ్రవేశించి యున్నట్లుఁ బ్రకటించి యున్నంత.

→ భరతునికి దుస్వప్న మగుట. ←

చ. భరతుఁడు నాటిరేయి యొకఁభంగిని నిద్దుర వోపుచుండి దు
మృగముగు నొక్కకీడుకలఁ గాంచి దిగుల్లాని నిద్రలేచి ని
వ్వెఱవడి వేగుసంతకును • వేగుచు వేగిరచాటులో నినుం
డఱిముఱిఁ దోచినంత నె సభాంతరసీమకు వచ్చి యచ్చటన్. 1409

క. అక్కఱవడి చనుదెంచిన, మక్కువచెలికాండ్రతోడ • మాటాడక యే
దిక్కును జూడక గ్రక్కున, చెక్కిటఁజెయిఁ జేర్చి చింతఁ నేయుచు నుండెన్.

తే. అప్పుడు విభక్త్యవదనుడై • నట్టిభరతుఁజూచిప్రియవాదులగువయఃస్వలుతదీయ
చిత్తభేదంబుఁ బాయ విచిత్రపుణ్యకథలఁ జెప్పి కొందఱు • కాతుకమున.

క. మఱియుం గొందఱు మురళీ, కరతాశమ్మదంగములును • ఘనముగ వాయిం
చిరి వారయవతు లెంతయు, సరసత నాట్యములు మోలె • సల్పిరి వరునన్.

తే. మఱియు సంస్కృతప్రాకృతఁమాగధాది, గద్యపద్యాత్మకము లైన • కావ్యనాట
కములు చదివిరి కొందఱు • కరము హాస్యములు వచించిరి పరిహాసకులుచెలంగి.

తే. ఇవిభంబున హితమతి • నెవ్వరెన్ని, ప్రమదజనకంబు లగువినోదము లనేక
గతుల సలిపిన నమృహి • పతినుతుండు, చిత్తమున నించుకయు సంతఁసింప కుండె.

→ భరతుఁడు తుప్రియసఖునికి స్వప్నప్రకారముఁ చెబుట. ←

ప. అప్పు యొక్క ప్రియసఖుండు దీనుండై మొగంబు వాంచి యున్నభరతు
నువలక్షించి యేమికారణంబున నిట్లాన్నవాడ నని యడిగిన నతం డతని
కిట్లనియె. 1415

క. ఇట్లసఖా యే మందు న, రిప్తం బగుస్వప్న మొకటి • రేయాత్మకుసం
దృప్తం బైనకతంబున, నప్తమహుడ నైతి నెమ్మనంబు గలంగెన్. 1416

ప. అత్రైఱం గెఱింగించెన విచుము. 1417

సీ. అచలాగ్ర మెక్కి మాఁయయ్య క్రమ్ముడివీడ గోమయప్రాదములోఁగూలినట్లు
గోమయప్రాదములోఁగూలి త్రైలముఁ గ్రోలి ఘనత్రైలవాహిణి • మునిగినట్లు
త్రైలంబు తల నంటి • త్రైలాన్నము భుజించి నగము బ్రద్దలు వాఱ • నవిసట్లు
రక్తగంధముఁ బూసి • రాసభస్యందన మెక్కి దక్షిణదిశ • కేగినట్లు

ఐ. వికృతవేష మైన • యొకరాక్షసాంగన, రక్తపటముఁ దాల్చి • రాజవరుని
నెలమిఁ ద్రాటఁగట్టి • యీడ్చినట్లుగ న్వప్న, మందుఁ గానఁ బడియెనాప్తవర్ధ.

క. అసితాంబరధరుఁడై యా, యనవీరంబున విషణ్ణుఁ • డగుదశరథు న
త్యసితపిశంగప్రమదలు, వెనఁ జూచుచు నవ్వినట్లు • వీక్షింపఁబడెన్. 1419

ఉ. వారిధులింకినట్లు కళివార కిలం బడినట్లు చిచ్చు చ

ప్రయత్నంబున రాత్రి సమయంబున గిరివ్రజపురంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కచోట విశ్రమించి యున్నంత.

1408

→ భరతునికి దుస్సవ్వ మగుట. ←

చ. భరతుడు నాటిరేయి యొక్కభంగిని నిద్దర వోపుచుండి దు
మ్మరమగు నొక్కకీడుకలఁ గాంచి దిగు ల్లాని నిద్ర లేచి ని
వ్వెఱవడి వేగుసంతకును • వేగుచు వేగిరపాటుతో నినుం
డఱిముఱిఁ దోచినంత నె సభాంతరసీమకు వచ్చి యచ్చటన్.

1409

క. అక్కఱవడి చనుదెంచిన, మక్కువచెలికాండ్రలోడ • మాటాడక యే
దిక్కును జూడక గ్రక్కున, చెక్కిటఁజెయిఁ జేర్చి చింతఁ నేయుచు నుండెన్.

తే. అప్పుడు విదీర్ణవదనుడై • నట్టిభరతుఁ, జూచిప్రియవాదులగువయఁస్సులుతదీయ
చిత్తభేదంబుఁ బాయ విచిత్రపుణ్యకథలఁ జెప్పిరి కొందఱు • కాతుకమున.

క. మఱియుం గొందఱు మురళీ, కరతాళమృదంగములును • ఘనముగ వాయిం
చిరి వారయవతు లెంతయు, సరసత నాట్యములు మోల • సల్పిరి పరునన్.

తే. మఱియు సంస్కృతప్రాకృతఁమాగధాది, గద్యపద్యాత్మకములైన • కావ్యనాట
కములు చదివిరి కొందఱుఁకరము హాస్యములు వచించిరి పరిహాసకులుచెలంగి.

తే. ఇవిభంబున హితమతి • నెవ్వ రెన్ని, ప్రమదజనకంబు లగువినోదము లనేక
గతుల సలిపిన నమ్మహీ • పతిసుతుండు, చిత్తమున నించుకయు సంతఁసింప కుండె.

→ భరతుడు తనప్రియసఖునికి స్వప్నుప్రకారముఁ చెల్లుట. ←

చ. అప్పు డొక్క ప్రియసఖుండు దీనుండై మొగంబు వాంచి యున్న భరతు
నుపలక్షించి యేమికారణంబున నిట్లున్నవాడ నని యడిగిన నతం డతని
కి ట్లనియె.

1415

క. ఇట్టసఖా యే మందు న, రిప్తం బగునవ్విన్న మొకటి • రేయాత్మకుసం
దృప్తం బైనకతంబున, నప్తమహుడ నైతి నెమ్మనంబు గలంగెన్.

1416

చ. అత్రైఱం గెఱింగించెద వినుము.

1417

సీ. అచలాగ్ర మెక్కి మాఁయయ్య క్రొమ్ముడి వీడ గోమయప్రాదములోఁగూలినట్లు
గోమయప్రాదములోఁగూలి తైలముఁ గ్రోలి ఘనతైలవాపిలో • మునిఁగినట్లు
తైలంబు తల నంటి • తైలాన్నము భుజించి నగము బ్రద్దలు వాఱ • నవ్వినట్లు
రక్తగంధముఁ బూసి • రాసభస్మందన మెక్కి దక్షిణదిశ • కేగినట్లు

అ. విశ్రుతవేష యైన • యొక రాక్షసాంగన, రక్తపటముఁ దాల్చి • రాజవరుని

నెలమిఁ ద్రాటఁ గట్టి • యీడ్చినట్లుగ నవ్విన్న, మందుఁ గానఁ బడియెఁనా ప్రవర్య.

క. ఆసితాంబరధరుడై యా, యనవీతంబున వివణ్ణుఁ • డగుదశరథు న

త్యసితపిశంగప్రమదలు, వెనఁ జూచుచు నవ్వినట్లు • పిక్షింపఁబడెన్.

1419

ఉ. వారిధి లింకినట్లు కళిఁవార కిలం బడినట్లు చిచ్చు చ

ఉ. ఆమునిరాజు వల్కె వినయాన్వితఁ డాభరతుండు నేడు మా
తామహునింటఁ దమ్ముడును • దాను సుఖస్థితి నున్న వాఁడు శ్రీ
రామునితమ్ముఁ డాతనిఁ దిరింబుగఁ దోడ్కొని రండు విస్ఫుర
త్కామగమంబు లై నతరుంగంబుల నెక్కి చనుండు గ్రక్కునన్.

1404

→|| పసిష్ఠుఁడు ధీతశత్రుఘ్నులఁ దోడ్కొని రమ్మని మంత్రుల నియోగించుట. ||←

క. రామునివివాసంబును, భూమిశ్వరుమృతియుఁ గైకఁబూమె లతనితో
నేమియుఁ జెప్పక యూరక, నామాటగఁ దోడి తెండు • నయ మలరారన్.
ఆ. ఎల్ల వారు కుశల • మిచ్చట నని పల్కి, పటవిభూషణము లుపాయనములు
వారివారి కెల్ల • వేటువేటు నొసంగి, భరతుఁ దోడి తెండు • ప్రాభవమున.
క. అని పయనముఁ జేసిన న, మ్మునినాథుని యాజ్ఞ మాళిఁ • బూని మనమునం
బెనువగలు పొగలుకొనఁ జ, య్యనఁ జనిరి హయాధిరూఢుఁలై శీఘ్రగతిన్.

→|| పసిష్ఠునియొద్ద లగుచారులు గిరిప్రజపుంగులుఁ జేరుట. ||←

వ. ఇతైఱంగున నచ్చారులు పుష్కలంబుగాఁ బాఢేయంబుఁ గొని చని మొదలఁ
బల్చిమాభిముఖంబుగా నిగ్గిమించి డక్షిణోత్తరభాగాయతంబు లైన యపరతా
లప్రలంబనామగిరిద్వయమధ్యంబుఁ బ్రవేశించి మాల్వీనదీతీరమార్గంబున నుత్త
రాభిముఖులై యొక్కింతదూరం బరిగి యవ్వలఁ బ్రలంబపర్వతోత్తరభాగంబు
నధిగమించి హస్తినపురనమింపంబునందు గంగానది నుత్తరించి యంతట
నుండి ప్రత్యజ్ఞులు లై కురుజాంగల దేశమధ్యమార్గంబునం జని పాంచాలదే
శంబుఁ బ్రవేశించి సంపుష్కమలసుగంధబంధురంబు లైనసరోవరంబులును
విమలోదకంబు లైననదీసంఘంబులును విలోకించుచుఁ బ్రసన్నసలిలోపరి
విహరిహంససారసాదినానావిహంగరుతాభిరామ యై జనాకుల యగుశరదండ
యనుదివ్యనది నుత్తరించి యమృతహంసదీపశ్చమతీరంబుననున్న సత్యోపయా
చనం బైనపుణ్యవృక్షంబుకడకుం జని దానికిఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణామం
బునం గావించి యవ్వలఁ గులింగాఖ్యపురంబు దాటి యభికాలాఖ్య
గ్రామంబు గడచి బోధధవనాఖ్యపర్వతంబు డాసి దశరథపంశానుభూత
యైనయిత్సునుతి యనుపుణ్యనది నుత్తరించి యంజలిప్రమాణజలమాత్రా
హారుల బ్రాహ్మణుల వేదపారగుల నిత్సుమతీతీరవాసుల విలోకించుచు బా
హ్నిక దేశమధ్యంబునం జని సుదామాఖ్యపర్వతం బతిక్రమించి యచట విష్ణు
చరణాంకితస్నానంబు విలోకించుచు విపాశానామనది నుత్తరించి తత్తీరవ
ర్తిశాలల్లలీనృతంబు విలోకించి యవ్వలఁసరిత్పురోవరతటాకవావీకూపానూపం
బులు నిరిక్షించుచు సింహవ్యాళమ్మగద్వీపసంపూర్ణంబు లైనమహారణ్యంబు
లుత్తరించి మహామార్గంబుఁ బట్టి చని శ్రాంతివాహనులై కులరక్షణంబు కొఱ
కును నృపతిప్రియంబుకొఱకును భర్తృవంశపరిగ్రహంబుకొఱకును బహు

ప్రయత్నంబున రాత్రి సమయంబున గిరివ్రజపురంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కచోట విశ్రమించి యున్నంత.

1408

— భరతునికి దుస్స్వప్న మగుట. —

చ. భరతుడు నాటిరేయి యొక్కభంగిని నిద్దర వోపుచుండి దు
మృగమగు నొక్కకీడుకలఁ గాంచి దిగుల్లాని నిద్రలేచి ని
వ్వెఱవడి వేగుసంతకును • వేగుచు వేగిరపాటుతో నినుం
డఱిముఱి దోచినంత నె సభాంతరసీమకు వచ్చి యచ్చటన్.

1409

క. అక్కఱవడి చనుదెంచిన, మక్కువచెలికాండ్రతోడ • మాటాడక యే
దిక్కును జూడక గ్రక్కున, చెక్కిటఁజెయిఁ జేర్చి చింతఁ నేయుచు నుండెన్.

తే. అప్పుడు వివర్ణవదనుడై • సట్టిభరతుఁ, జూచిప్రియవాదులగువయఃస్యలుతడియ
చిత్తభేదంబుఁ బాయ విచిత్రపుణ్య, కథలఁ జెప్పిరి కొందఱు • కాతుకమున.

క. మఱియుం గొందఱు మురళీ, కరతాశమృదంగములును • ఘనముగ వాయిం
చిరి వారయవతు లెంతయు, సరసత నాట్యములు మోలె • సల్పిరి వరుసన్.

తే. మఱియు సంస్కృతప్రాకృతఃసూరగాది, గద్యపద్యాత్మకములైన • కావ్యనాట
కములు చదివిరి కొందఱుఁకరము హాస్య, ములు వచించిరి పరిహాసఃకులుచెలంగి.

తే. ఇవ్విధంబున హితమతి • నెవ్వ రెన్ని, ప్రమదజనకంబు లగువినోదము లనేక
గతుల సలిపిన నమ్మహీఃపతినుతుండు, చిత్తమున నించుకయు సంతఃసింప కుండె.

— భరతుడు తనప్రియసఖునికి స్వప్నప్రకారముఁ చెల్లుట. —

వ. అప్పు డొక్క ప్రియసఖుండు దీనుండై మొగంబు వాంచి యున్నభరతు
నుపలక్షించి యేమికారణంబున నిట్లున్నవాడ నని యడిగిన నతం డతని
కిట్లనియె.

1415

క. ఇష్టసఖా యే మందు న, రిప్తం బగుస్వప్న మొకటి • రేయాత్మకుసం
దృప్తం బైనకతంబున, నప్తమహుడ నైతి నెమ్మనంబు గలంగెన్.

1416

వ. అతైఱం గెఱింగించెద వినుము.

1417

సీ. అచలాగ్ర మెక్కి మాఁయయ్య క్రమ్ముడివీడ గోమయప్రాదములోఁగూలినట్లు
గోమయప్రాదములోఁగూలి తైలముఁ గ్రోలి ఘనతైలవాపిలో • మునిగినట్లు
తైలంబు తల నంటి • తైలాన్నము భుజించి నగము బద్దలు వాఱ • నవ్వినట్లు
రక్తగంధముఁ బూసి • రాసభస్మందన మెక్కి దక్షిణదిశ • కేగినట్లు

ఆ. వికృతవేష యైన • యొక్క రాక్షసాంగన, రక్తపటముఁ దాల్చి • రాజవరుని
నెలమిఁ ద్రాటఁ గట్టి • యీడ్చినట్లుగ స్వప్న, మందుఁ గానఁ బడియెనాప్తవర్య.

క. ఆసితాంబరధరుడై యా, యనవీరంబున వివర్ణుఁ • డగుదశరథు న
త్యసితపిశంగప్రమదలు, వెనఁ జూచుచు నవ్వినట్లు • వీక్షింపఁబడెన్.

1419

ఉ. వారిధి లింకినట్లు కళిఁవార కిలం బడినట్లు చిచ్చు చ

- ల్లాటినయట్లు భూమి నిబిడాంధతమోవృత యైనయట్లు రా
 డ్వారణశృంగము ల్విటిగి + వ్రాలినయట్లు కుజంబు లెండిన
 ట్లూరక కొండలందుఁ బొగలూరిన యట్లుగఁ దోచె నెంతయున్. 1420
- తే. ఇట్టిదుస్స్వప్న మొకటిఁచూపట్టెనాకు, నదియ మొద లేమియునుదోపందయ్యెనెట్టి
 మాట వినఁబడునో యనిఁమనుజునాథుఁడన్నదమ్ములు వీట నెఱుంగువాని.
 తే. రాసభంబులుఁ బూన్చినసరథమునెక్కి, యేనుకుం డేని స్వప్నమం + దేగినట్లు
 దోచునట్టిమనుష్యునిఁధామము చిత్రయం దచిరకాలమునఁదోచునదినిజంబు.
- క. కావున నదికారణముగ, భావంబు గలంగి యొక్కఁభంగిగ నుండె
 న్నావిరి వివర్ణవదనుఁడ, నై వగచెద నృపతి కేమియగునో యనుచున్. 1423
- క. ఏమిట భయ మెఱుంగని నా, కేమోదిగు లగుచుఁ జిత్తఁమెరియఁగఁజొచ్చెన్
 రామునకు లక్ష్మణునకును, భూమివిభున కేమి కీడుఁపుట్టునో యనుచున్. 1424
- తే. ఏమిహేతువా తెలియదు + హృదయమునకు
 మందత ఘటిల్లెఁ దనుకాంతి + మాసె నాస్య
 మునకు దైన్యంబు వాటిల్లెఁ బుట్టి యెన్నఁ
 డిట్టి వైక్లవ్య మెఱుంగ నేఁనించు కై న. 1425
- క. మున్నెన్నఁ డిట్టి కల నే, గన్నది లే దేమి చెప్పఁగల నిక భాత్రీ
 భృన్నుతుఁ డగుమజ్జనకు గు, ణోన్నతుఁ జింతింప భీతిఁనొందితి ననఘా. 1426
- క. అని నచివ్రసితో రాతిరి, గనుపట్టినయట్టికీడుఁకల యంతయుఁ దా
 వినిపించి వెఱుగువడి నె, మ్మనమునఁ దలపోసి వెగడుఁపడు చున్నంతన్. 1427
- || అయోధ్యనుండి వచ్చినదూతలు భరతుని సందర్శించుట. ||→
- క. పురినుండి యరుగుదెంచిన, పరమహితులు దూత లతనిఁపాలికె జని త
 చ్చరణములకు నతు లిడి యక్కఱవడి యిట్లనిరి వగవుఁగన్నడ కుండన్. 1428
- క. అనఘ పురోహితుఁడు నమాత్యనికరము శుభంబు దెలిపిఁతడయక మిముఁ దో
 డ్కొని రమ్మని మముఁ బనిచినఁ, జనుదెంచితి మదటివనులుఁనమకూర్చుటకున్.
- క. మాతెచ్చిన మణిభూషణ, ధౌతాంబరములు గ్రహించి + తడయక యుష్క
 న్మాతామహునకు నఖులకు, మాతులున కొసంగు మతిసఁమంచితబుద్ధిన్.
- వ. మఱియు మాతామహునకు వింశతికోటిమూల్యంబులును మాతులునకు దశ
 కోటిమూల్యంబులును వేర్వేఱ నొసంగు మని సమర్పించినం గైకొని వారి
 నభిమతకామంబుల సంతృప్తులం చేసి యిట్లనియె. 1431

→|| భరతుఁడు తనమాతామహుని నయోధ్య కరుగుటకు వెల వడుగుట. ||→

- సీ. మాతండ్రి దశరథోన్వీతలనాధుండు సేమమె మాయున్నఁరామభద్రుఁ
 డానందభరితాత్ముఁడై యున్నవాడె లక్ష్మణునకు మేలె ధరఁజ్ఞ ధర్మ
 దర్శిని ధర్మాధ్య + సర్వవిచారిణి లక్ష్మణలక్ష్మీత + రామజనని

కౌసల్య కుశలమే • కమనీయగుణశీల యగునుమిత్రకు భద్రమగునె పూర
తే. చిత్త నిజకార్యతత్పరోద్వృత్తశీల, యైనమాతల్లి సుఖయుక్తమగునె మతీయు
దక్షిణసన్మహాంగనలకు భద్రంబెచూర, నున్నవారెల్ల గుశలులై యున్నవారె.

క. అని యడిగిన నచ్చారులు, విని భరతునితోడ ననిరి • వెండియు దేవా
విను మీ రిపు డడిగినవా, రనువుగ నున్నారు సమృదాత్తుకు లగుచున్. 1433

క. ఆవంతలేదు భయము సుధీవర పద్మకర లక్ష్మీ • దేవరవారిం
గాపలె నని పరియించుం, గావున విచ్చేయవలయు • గ్రక్కునఁ బురికిన్.

వ. అని వేగిరపడి పలుకు చున్న చారులవాక్యంబు విని భరతుండు శంకాకళంకిత
స్వాంతుం డై మాతామహున కిట్లనియె. 1435

క. అనఘా సాకేతపురం, బున కరిగెదఁ దండ్రి జూడ • మునుకొని మీర
లృగమునఁ దలంచినప్పుడె, చనుదెంచెద నాగు సెల వొనంగఁగ వలయున్.

— మాతామహమాతులులు భరతునకుఁ గానుక లొనఁగుట. —

చ. అనుటయుఁ గేకయక్షితితఁలాధిపుఁ డెంతయుఁ జిత్రకంబళా
జనములు వారణాశ్వములు • చీర లనేకధనంబుఁ బ్రీతితో

మనుమని కిచ్చి తచ్చిరము • మక్కువ మూర్ఖుని సత్కరించి మిం
చినయనుర క్తి నంపకము • చేసి ముదం బిగురొత్త వెండియున్. 1437

మ. అనఘా వీటికే బోయి ర మ్మచటివృత్తాంతంబు సర్వంబు మా
కనుమానింపక చెప్పి పంపు మని సయ్యాటంబుగాఁ బల్కి నూ

తనహారంబులు ధౌతచేలము లమాత్యశ్రేణి కర్పించి సం
జనితానందముతోడ వీడ్కొనియె వాత్సల్యంబు దీసింపఁగన్. 1438

— భరతుం డయోగ్య కరుగుట. —

వ. ఇట్లు మాతామహుండు ద్విసహస్రవక్షోభూషణంబులును షోడశాశ్వశతం
బులును సపరిమితధనంబును భరతున కొనంగి గుణవంతు లగువారిఁ గొందఱ

మంత్రుల నిచ్చి సముచితంబుగా వీడుకొల్పిన సతనిమాతులుండును రూపసం
పన్నంబులు నిరావదింద్రశిరాఖ్యపర్వతోత్పన్నంబులు నై నగజంబులను వాయు

వేగంబు లై నస్రైంధంబులను సుసంయుక్తంబు లై సఖరంబులను సంతకపుర
సంవృద్ధంబులును వ్యాఘ్రపీర్యబలాన్వితంబులును దంష్ట్రాయుధంబులును

మహాకాయంబులు నగు శునకంబుల నొనంగి యనంతధనం బిచ్చి యనిచె
నిట్లు కృతప్రయాణుం డై భరతుండు మాతామహమాతులదత్తధనాదుల నభి

నందింపక స్వప్నదర్శన భయంబువలనను దూతప్రేరణంబువలనను ద్వరమా
ణుం డై మాతామహునకు మాతులునకుం జెప్పి గమనసంవిధానంబుఁ గావించి

శత్రుఘ్నసహితంబుగా రథారోహణంబుఁ జేసి రాజగృహంబు వెలువడి
యింద్రలోకంబు వెలువడినపరమసిద్ధుండుంబోలెఁ దేజరిల్లుచు రాజమార్గం

బునం జనియె నప్పుడు భృత్యులు మండలాకారచక్రంబు లగు పరిశ్చిత
 రథంబులను గోహయ ఖగోష్ఠ్యంబులనుం గొని వెంటం జనిరి యిట్లు భర
 తుండు మాతామహబలాభిగుప్తుం డై ప్రాణసఖు లై నయమాత్యులం గూడి
 ప్రాజ్ఞుఖంబుగాఁ జోవుచు మార్గంబున సుదామాఖ్యనది నుత్తరించి దూర
 పార యగుహ్లాదిసీనది దాటి యేలాధాననగరసమీపంబునఁ బశ్చిమాభిముఖ
 ప్రవాహతరంగయుక్త యైనశతద్రూతరంగిణిం దాటి యపరపర్వతాఖ్యజేశ
 విశేషంబు లతిక్రమించి శిలాపకర్షణస్వభావ యగుకల్లోలిని దాటి యాగ్నే
 యశల్యకర్తన సంయజ్ఞకం బైనగ్రామద్వయం బతిక్రమించి శిలావహానది నవ
 లోకించుచుఁ జైత్రరథం బనువనంబును లక్ష్మ్యంబుఁ జేసి మహాశైలంబుల నతి
 క్రమించి పార్శ్వద్వయంబునఁ బ్రవహించు గంగాసరస్వతీనదుల విలోకిం
 చుచు వీరమతోన్వీతరదేశంబు లతిక్రమించి తదుత్తరంబున భారుండాఖ్య
 వనంబుఁ బ్రవేశించి పర్యతాభినంవృత యైనకుళింగాఖ్యనదిని యమునాసమీ
 పంబున దాటి యమునానది డాయం జని యమ్మహానదియందు సున్నాతుం
 డై తజ్జలపానంబుఁ జేసి జలావగాహనాదికంబునఁ ద్లాంతంబు లై నహయంబుల
 గాత్రంబులు శీతీకరించి యాశ్వాసించి నిర్మలజలంబులు సంగ్రహించిసాని
 యన్నది నుత్తరించి భద్రజాతీయగజంబు నారోహించి గంధవాహుం డాకా
 శంబుం బోలె రయంబున నిర్జనం బైనమహారణ్యం బతిక్రమించి యంశుధా
 నాఖ్యపురంబు దాటి ప్రాగ్వీటాఖ్యపుణ్యపురతీర్థంబున భాగీరథి నుత్తరించి
 యవ్వలఁ గుటికోష్ఠికాఖ్యనిమ్నగ దాటి ధర్మవర్ధనగ్రామంబు గడచి యవ్వలఁ
 దోరణగ్రామంబునకు దక్షిణభాగంబునం బొల్పుజంబూప్రస్థాఖ్యం బగుగ్రామం
 బుఁ బ్రవేశించి యచ్చటం గడలి రమ్యం బైనవహుధగ్రామంబునకుం జని తత్స
 మీపవనంబున నారాత్రి నివసించి యవ్వలఁ బ్రాజ్ఞుఖం డై యరిగి యవ్వల
 నుజ్జహానాఖ్యపురసమీపంబునఁ గదంబన్మక్షిశోభితం బైనమహాద్యానంబుఁ
 బ్రవేశించి యచ్చటి మహాన్నతప్రియకంబులు విలోకించుచు రయంబున
 నవ్వనంబు దాటి సర్వతీర్థగ్రామంబున నొక్కరాత్రి నివసించి యవ్వల వెనుకొని
 రమ్మని సేనల కనుజ్ఞ యొసంగి తాను రథారూఢుం డై చని యుత్తానికాప్రభృ
 తి పుణ్యనదు లన్నియు నుత్తరించి హస్తీపుష్పకగ్రామసమీపంబునఁ గుటికా
 ఖ్యనదిం గడచి యవ్వల తాహిత్యాఖ్యనగరసమీపంబునఁ గవీపతీతటిని
 దాటి యేకసాలగ్రామంబున స్థాణుమతి నుత్తరించి వినతాఖ్యనగరంబున
 గోమతీనది దాటి కళింగనగరప్రాంతసాలవనంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చట
 నొక్కింత నేపు విశ్రమించి యవ్వనంబు దాటి యవ్వలం జని చని యెనిమిద
 వనాటిసూర్యోదయంబున మనునిర్మితం బైనయయోధ్యాపురంబుఁ గనుం
 గొని భరతుండు సారథి నవలోకించి యిట్లనియె.

- ఉ. సారథికంటె దవ్వుల విశాలరసాలమహిరుహళిచే
భూరిగభీరమై పాలుచు + పుణ్యవనోపవనంబుల స్వర
న్నీరదపక్ష్యే బోలు మణినిర్మతశర్కర హర్ష్యపాలి జె
న్నారెడురాజమార్గముల + నద్భుతభంగి వెలుంగు మత్పురిన్. 1440
- చ. మఱియు సమాహితాగ్నుల సమాసగుణాకరులైనభూసురు
ల్గర మనురక్తి నేయు సకలశ్రుతిమంత్రరవంబు లొక్కటం
దఱుచుగ నిండి మ్రోయ వితంతద్యుతి నొప్పెడుదాని రాజశే
ఖరపరిపాలితం బగుచుఁ + గ్రాలెడుదాని నయోధ్యఁ గంటివే. 1441
- శా. మున్నీపట్టణరాజమందు సతతంబుం జారనారీనరో
త్పన్నం బైనరవంబు మానసరుజ + ల్పాయంగ వీతెంచుచుం
డు న్నేడేల వినంగరాదు పురిచుట్టుం బొల్పునుద్యానవా
ళి న్నారీయుతులై విలాసపురుషుఁ + ల్క్రిడింప రా రేలకో. 1442
- భరతుం డయోధ్యను జూచి యందలిదుఃఖినిమి త్తముల సారథికి జూపుట. —
- తే. అనుదినంబును సాయాహ్నామందుఁ గ్రీడనలిపి యువరతి నొందినఁజనులచేత
సలరునట్టియుద్యానంబులరయఁ జాలనిష్క్రభత నొంది యున్నవిసేడిదేల.
- క. వారణతురంగశకటర, ధారోహకు లర్థి నీవ + లావలి కిపు డే
లా రారు పోరు సారథి, యూ రడవిం బోలెఁ దోఁచు + చున్నది మదికిన్.
- వ. మఱియు ఫలవల్ల వకుసుమమకరందరసాన్వాదపవిత్రశుకపిక శారీకాభ్రమరమరాళ
విహంగమకూజతన్వనసంకులంబులును నాలవాలకరణబోహనసేచనకందళితం
బులును వివిధకుసుమలతాగృహదీర్ఘిక్వాప్రజాపర్వతాదిశోభితంబులును రమ్యం
బులు నగుమహోద్యానంబులు స్రస్తపర్వద్భుమనయుతంబు లగుటంజేసి నిరా
నందంబులై సొబగు దప్పి యున్న వదియునుం గాక. 1445
- ఉ. కోకిలశారీకామధురఁకూజతము ల్విసరాపు వేణువీ
ణాకలనిన్వనంబులు విసంబడ వేలకొ కుందచందనా
నోకహసారభాంచితమఁనోహరసుందరగంధవాహుఁ డే
లా కలయంగ వీవఁడు సఖా వినఁ గానము వాద్యఘోషముల్. 1446
- క. ఈకష్టనిమి త్తంబు ల, నేకంబులు దోచుకతన + హృదయంబున క
స్తాకపరితాప మొదవెను, దేకువ నెడి బుద్ధి చాల + ద్రిష్టుటగొనియెన్. 1447
- తే. ఎల్లభంగుల మావారిఁ కెల్ల మేలు, దుర్లభం బని యాత్మకుఁదోచు చున్న
దనుచు వెలవెలఁ బోవుచుఁమనసు గలఁగ, భరతుం డెల్ల న నప్పరిఁవరము సొచ్చె
- క. ఈరీతి వైజయంత, ద్వారంబునఁ బురము సొచ్చి + త్వరితంబునఁ ద
ద్వారపరిపాలకులు త, నోర మొగముఁ బెట్టి సూచుచుండఁగ నరిగెన్.
- వ. ఇవ్విధంబున భరతుండు విషణ్ణశ్రాంతానేకాగ్రహృదయుండును లుళితేంద్రి

యుండును శ్రాంతవాహనుండునై రయంబునఁ బురంబు సొచ్చి రాజమార్గంబు
సం బోవుచుఁ బథిశ్రమక్లాంతుం డైనసూతు నవలోకించి వెండియు నిట్లనియె.

క. సూతా నిష్కారణముగ, మాతామహు విడిచి మాని + మాటకు దూతా
నీతుఁడైన యే నేలా, యేతెంచితి నిట్టియశుభ + మేటికిఁ దోచెన్. 1451

క. నృపనాశమున నేయే, నెవములు మును చెప్పఁ బడియె + నేఁ డవి యెల్ల
న్యిపులతరంబుగఁ గనుఁగవ, కిపు డెల్లడఁ దోచుచున్న + వెంతయు వీటన్. 1452

వ. ముఱియుఁ గుటుంబిభవనంబులు సమూహనవిహీనంబు లై యసంయతకవాటంబు
లై ప్రభాహీనంబు లై బలికర్మరహితంబులై ధూపసమ్మోదనశూన్యంబు లై
యభోజితకుటుంబంబు లై శోభాహీనజనాకులంబు లై యలక్ష్మీకంబు లై సౌభగ
దక్కియున్నవి ముఱియు దేవాగారింబులు వ్యవేతమాల్యశోభంబు లై యసమ్మృ
ష్టాంగంబు లై ప్రవిధంబు లై శూన్యంబు లై యున్నవి యజ్ఞగోమలు పాడటి
యున్నయవి మాల్యాపణంబులందుఁ బణ్యాంబులు ప్రకాశితంబులు గా కున్న
వదియునుం గాక. 1453

ఆ. ఎవ్వ రేమి చెప్ప + రేలకొ పాడటి, నట్లు దోచు చున్న + దకట పురము
వణిజ లెల్ల సర్వవస్తువిక్రయవృత్తియుతులు గానిపగిది + నున్నవాడు. 1454

క. సౌరాలయచైత్యంబులఁ, బౌరావతశుకపికాదిపక్షిగణము సం
చారంబు దక్కి యేలకొ, యూరక కన్నీరు నించు + చున్నది కంటే. 1455

తే. అననమునందువైవర్ణ్యమడర నశ్రు, కణము లురలఁగ ధ్వానమూ + కత వహించి
విక్లబత నొంది యున్నదీ + వీట నున్న, సరసమూహంబు కంటివె + నరగ్ధనచివ.

క. అని భరతుఁడు సారథితో, ననిష్ఠశకునంబు లన్ని + యటు పేర్కొనుచు
న్యనమున దైన్యం బడరఁగఁ, జనియెం దొలుతొల్ల రాజు + సదనంబునకున్. 1457

⇒ భరతుఁడు కైకేయిని సందర్శించుట. ⇐

వ. ఇట్లు శూన్యశృంగాలకమందిరరథ్యంబును రజోరుణద్వారకవాటయంత్రంబును
నగుపితృమందిరంబు విలోకించి యందు దశరథుం గానక యప్రియంబు లైన
దుర్నిమిత్రంబు లనేకంబులు గనుంగొనుచు దీనమానసుండై భయకంపితశరీ
రుండై మాతృమందిరంబునకుం జని సముచితంబుగా నిజజనని సందర్శించి తచ్చర
ణంబుల కభివందినంబుఁ గావించె నప్పు డకైకేయి సంప్రాప్తుం డైనకూమారు
నవలోకించి రయంబునఁ గనకాననంబు డగ్గి యొక్కింత నేపు పుత్రవాత్సల్యంబున
గాఢంబుగాఁ బరిష్వజించి నిజోత్సంగంబున సుఖాసీనుం గావించి చుబుకంబు
పుణికి శీరంబు మూర్కొని చెక్కిలి ముద్దుగొని చిరకాలంబునకు సమాగతుం
డగుటవలన నానందపరిపూరితాంతఃకరణయై ప్రేమగద్గదస్వరంబున నిట్లనియె.

ఆ. అనఘ యెన్నిదిసములయ్యె మాతామహు, మందిరంబు విడిచి + మమత మాని
నిన్ను విడువఁ జాలెనే యతండు వధిశ్ర, మంబు దీర్చికొనుము + మాన్యచరిత.

మ. తనయా వచ్చితే మామయి ల్విడిచి యెన్నా శ్లయ్యె మాయయ్య తా
ననునిత్యంబు మనంబునం దలంచునే నాయన్న నంతోపియే
నినుఁ దా నంపెడువేళ నేమనియె రాజ్జేశ్వ్ర మాతల్లి నా
యన ని న్నాసిననాటనుండి కను చెడ్డ ట్లయ్యె నా కెంతయున్. 1460

చ. అని ప్రియమారఁ బల్కుతనంయమ్మను గన్గొని యాతఁ డిట్లున్
జననియో తాత నిత్యము మనంబున నిన్నుఁ దలంచు చుండు న
య్యనఘుఁడు మాతులుండు నుఖి యై సదనంబున నున్నవాఁడు న
న్ననుపమలీల నేగు మని యంపె బహుకృతిఁ జేసి వేడుకన్. 1461

తే. మామ యొసఁగినగజవాజి యణిధనంబు
లధ్వమునఁ జిక్కె నేను రయమున నేగు
దెంచితి నృపాలదూతచోదితుఁడ నగుచుఁ
దద్దహముఁ బాసి సప్తరాత్రుంబు కడచె. 1462

సీ. పగడంపుఁగోళ్ల సొంపగునీదుశయనీయపర్యంక మేలకో పాడుదోచె
మాయయ్య దశరథఁడ్యౌభర్త కుశలీయై యున్నచందము దోపకున్న దేమి
యెప్పుడు నీయిల్లునెడఁబాయఁ జాలని తిండి నేఁ డెచటికిఁ దలఁగిపోయె
గృతకాముఁడై యగ్రసతి యగుకౌసల్యయున్న తాలయమున నున్నవాడొ
తే. యమ్మహాత్ముని పాదపద్మముఁగొలువ, వలయు నెచ్చటయున్నాడొ తెలియఁ జెప్పు
మనిన నక్రైక భరతునాననముఁజూచి, యిట్లునుచుఁబల్కె సందియమింతలేక.

⇒ భరతుఁడు పితృమరణం బెఱింగి దుఃఖించుట. ⇐

క. చతురుండు యాయజ్ఞాకుఁడు, జితేంద్రియుఁడు సత్యరతుఁడు యీతివల్ల భుజి
నుతభూతంబుల కెయ్యది, గతి యై తగు నట్టిచరమఁగతికిం జనియెన్. 1464

క. నాపుడు భరతుఁడు జనయి, శ్రీవాక్యం బాలకించి పృథుపరశుహతం
బై వసుధఁ బడినవిటపము, కైవడి మహి వ్రాలె శోకఁకంపితుఁ డగుచున్.

శా. ఈరీతి న్నహి వ్రాలి శోకదహనుం డేచ న్సుజం బెత్తి దీ
నారావంబున నేడ్చె గన్నఁగవ బాఁష్పాంబుల్ జడిం గాఱఁగా
హ రాజోత్తమ హా మహాగుణమణి హా తండ్రి మ మ్మొంటి ని
ష్కారుణ్యంబునఁ బాసి పోవఁ దగవే యొనాథ యంచు రహిన్. 1466

క. అని యీగతి భరతుం డాననమునఁ బట మొత్తి ఘోరఁనాదమునఁ బ్రతి
ధ్వను లీనఁగ నేడ్చుచు మేదినిఁ బడి విలపించె జాల ధృతి వాయంగన్.

ఉ. శారదపూర్ణి మారజనిచంద్రవిరాజిత మైనవారిద
ద్వారముభంగి బొల్చు నృపతల్పము భూపతి లేమిఁ జేసి నేఁ
డారయఁ జంద్రహీన మగు నాకనముం బలె శుష్కతోయ మా
వారినిధానముంబలెను బాడఱి యున్నది కాంఠిహీన మై. 1468

- చ. అని బహుభంగుల సృముదితా ర్తరవం బడరంగ నిష్ఠురా
వనిఁ బడి యేడ్చు చున్న హరివారణసన్నిభు నిందుతుల్యుని
స్వసరుహాబాంధవప్రతిము • వారణవైరినిభుం గుమారునిం
గనుఁగొని లెమ్ము లెమ్ముచుఁ • గైకయి కౌఁగిటఁ బట్టి యిట్లునున్. 1469
- మ. అమలాత్మా నినుబోటిప్రాజ్ఞు లిటు శోకాక్రాంతు లై విక్లబ
త్వమునం బ్రాకృతులట్ల దైన్యమున సంతాపింతురే యిట్లు దుః
ఖమునం దూలినఁ జన్నవారు మరలం • గాంక్షించి యేతెంతురే
క్షమలోఁ దొల్లిఁటిరాజు లందఱును బంచత్వంబుఁ బ్రాపింపరే. 1470
- తే. అనఘచారిత్ర సీబుద్ధి • యనవరతము, సవనదానతపశ్శ్చృతిసత్యశౌచ
శీలములయందు మిక్కిలిఁ చేరి యుండు, నర్కరుచి మందరనగంబునందుఁ బోలె,
క. అనపుడుఁ గొంఠాకనీ ప, య్యసఘుండు కఠినోర్వి నొరిగి • యారాటమునం
బెనువగలఁ బొగిలి క్రమ్మఱ, జననిం గని యిట్లు లనియె • సంతాపమునన్.
- ఉ. ఉల్లమునందుఁ బ్రేమ దళుఁకొత్తఁగ రాముని రాజ్యలక్ష్మిక
స్వల్లభుఁ జేయుఁ దా నొకహావం బొనరింపఁ గలండు తండ్రి యం
చుల్లమునందు నమ్మి రయ • మొప్పఁగ వచ్చితిఁ గాని యిట్లు మా
కెల్ల దురంతదుఃఖ మిడి • యొగతిఁ బోవు తెఱుంగ నక్కటా. 1473
- ఉ. సాధుచరిత్రుఁ డార్జవవిచారుఁడు సూనృతవాది యైనభూ
సాధుఁ డమేయధైర్యగిరిసాధుఁడు నాచనుడెంచునంతలో
వ్యాధి నశించెనో తెలియ • నాడుము నాయన సంస్కరించి రా
మాదికుమారు లెంతయుఁ గృతార్థకు లైరికదా తలంపఁగన్. 1474
- ఉ. మాతులునింట నుండి గరిమం జనుడెంచిననన్న మున్ను వి
భ్యాతకృపానురాగములఁ • గౌఁగిటఁ జేర్చి రజంబు నూడ్చి సం
భూతముదంబున నిర్భరము • మూర్ఖుని వేడ్కలు సేయుచుండు నేఁ
డాతనియంగసంగమమహాసుఖముం గన నైతి నక్కటా. 1475
- ఉ. ఎవ్వఁడు భౌతి తండ్రిసముఁ డెవ్వఁడు రక్షకుఁ డెవ్వఁ డింక నా
కెవ్వని కేను దానుఁడ మఃహీస్థలి నారఘరాముతోడ నా
నెవ్వని లెల్లఁ దెల్పి జనఁసీ రయ మారఁగఁ బిల్వ సంపు దా
దవ్వులఁ జూచి తచ్చరణఃతామరసంబులమీఁద వ్రాలెదన్. 1476
- క. ధర్మవిదుఁడు ధర్మాత్ముఁడు, ధర్మపథగరిష్ఠుఁ డైన • ధరణీనాథుం
డర్థిలిఁ గడచనుచో నయ, ధర్మా సందేశ మేమి • దడవెం జెప్పుమా. 1477
- వ. అనిన నక్కైకేయి యిట్లనియె. 1478
- శా. అభూనాథకులోత్తమం డలసత్ • హా రామ హా లక్ష్మణా
హా భూపుత్రిక యంచుఁ బేర్కొని తదీయానూనరమ్యాకృతు

ల్లా భావంబున నిల్చి తద్గుణగణాధ్యానంబుఁ గావించుచు
 న్యోభాహీనత నొంది మేలు విడిచెన్. * యోభంబు వాటిల్లఁగన్. 1479
 తే. జానకీలక్ష్మణులఁ గూడినంభ్రముమున, విషినమున నుండి క్రమ్మఱి * వీటి కరుగు
 దెంచినఘూ త్తమునివిలోకించి యెల్ల జులులుసిద్ధార్థ లయ్యెదఁ రనుచుఁబలికె,
 వ. అని పలికిన నద్దేవినచనంబు విని ద్వితీయాప్రియశంసనంబువలన మిక్కిలి విష
 ణ్ణవదనుం డై వెండియు నద్దేవి కేల్లనియె. 1481

*|| భరతుఁడు కై కేయిని రామవివాసపంబునకుఁ గారణం బడుగుట. ||

క. జననీ కాసల్యానం, దనుఁ డవనీపుత్రిఁ గూడి * తమ్ముఁడు గోలువ
 వ్రసపురము విడిచి యెచ్చట, నునికిం గావించె దాని * నొయ్యినఁ జెప్పుమా.
 చ. అన విని వేడ్కఁ గ్రాలుపూదఁయంబున నజ్జగత్తఁగ కూర్చి ని
 ట్లను నినుమంత గొంకక జంటాజినము ల్భరియించి భూమినం
 దనియు సుమిత్రపట్టియు ముగంబునఁ దోఁ జనుదేర దండకా
 వనమున కేగె రాముఁడు ధ్రువంబుగ రాజ్యముఁ బాసి పుత్రకా. 1483

ఉ. నా విని విన్నవాటు నదఁనంబునఁ దోఁప నతుండు బాష్పము
 ల్వావిరిఁ గ్రమ్మచేర బలువంతలఁ గుంచుచుఁ న్రస్తచిత్తుఁ డై
 భూ వియదంతరాళపరిపూరితశీర్తిని రామమూర్తిని
 భావమునందు నిల్చి నిజవంశసమంచితసూక్తి నిట్లనున్. 1484

ఉ. ఎన్నఁడు విప్రుసాము భుజియింపఁ డధర్మము తోనఁ * బోఁడు తా
 నెన్నఁడు నన్యకాంతవయి * నించుకయైన మనంబు నేర్పఁ దా
 పన్నశరణ్యుఁ డంచితకృపాలుఁడు ధర్మవిధిజ్ఞుఁ డైనమా
 యన్నయ దేల భూణహునియట్ల ననంబున కేగెఁ జెప్పుమా. 1485

చ. అన విని యాస్మశంసిని నిఁజాన్మజునిం బరికించి తా నొన
 చ్చినకొఱగానికార్యములఁ * జెప్పినఁ జాలఁ గృశించునే కదా
 యని జగత్తఁగ యాట హృదయంబున నించుక శంక నొంద కా
 యనువున స్త్రీస్వభావమున * నాతనితో ముగ మంది యిట్లనున్. 1486

*|| కై కేయి భరతునకు రామవివాసపంబునకుఁ గారణంబుఁ దెల్పుట. ||

ఉ. ధర్మము దప్పి కాదు పరదారధరాదులఁ గోరి కాదు దు
 ష్కర్మ మొనర్చి కాదు ద్విజనత్తముని న్విధియించి కాదు న
 ద్ధర్మవిశారదుండు నృపధర్మవిధిజ్ఞుఁడు నై నరాధువుం
 డర్చిలిఁ గానకుం జనుట * కై నతెఱంగెఁ గెఱిగింతుఁ బుత్రకా. 1487

చ. అఱిమఱి యింతలేక వినుమా మును మీజనకుండు నాకుఁ దా
 వరములు రెం డొనంగె నని * వాకొని నీకు నరాధిపత్యముం

బరువడి రామభర్తకుఁ బ్రవాసముఁ గోరితిఁ గోరిన స్త్రీ
వరుఁ డగుఁ గాక యం చతని * వారక పొమ్మని పంచెఁ గానకున్. 1488

ఉ. పంచిన మంచి దంచు నరఁపాలశిఖామణి యైనరాముఁ డ
భృంబితలీల వల్కులజఃటాజనము ల్భరియించి యాత్మలో
నించుక యైన స్రుక్కక మఃహీశయు లత్తుణుఁ డంటి వెంట రా
వంచన యింత లేక వనవాటికిఁ బోయెఁ బితృగృహ మిఁగఁగన్. 1489

ఉ. ఈగతి రాఘవుం డడవి * కేగినసిమ్మటఁ దాల్చి వీడి లో
రాగము గూర నివ్వటిలు * రామవియోగజలాపవహ్నిచే
గ్రాగుచు రే పవ ల్వగలఁ * గంటికిఁ గూరుకు రాక వంతల
స్వేగుచు మేదిసీవిభుఁడు * వే చనియె న్నరరాజువీటికి. 1490

ఉ. రాముఁడు దాల్చుఁగాఁ దగినఁరాజ్యము నేప్పునఁ జేసి నీకుఁ గా
భూమివరేణ్యచేతఁ బలుఁపాకల వంచనఁ జేసి తెచ్చితి
న్నామది చల్ల నేయుచు జనంబులు నన్నుతి నేయఁ జుట్టము
ల్బాములు వీడ నింక నరఁపాలనశీలివి గమ్ము పుత్రకా. 1491

ఉ. ఈపుర మీయనామయమఃహీతల మీమణిరత్న కాంచనం
బీవలుమూఁక లీధనము * లెంతయు నీయది గాన నాత్మలో
భూపతిపోకకు న్వగలఁ * బొందక ధైర్యము నూఁడు మింక ని
న్నేపున నర్వరాజ్యమున * కేలికఁ జేసెన రెల్లి నద్విజౌ. 1492

క. అని పితృమరణము భ్రాతల, వనగమనముఁ జెప్ప విని యఁవార్యచరితుఁ డా
యన పిడుగు వడినవానిం, బెనుగొఱవిం గాల్చి నట్లు * బిమ్మిటి గొనుచున్.

వ. కొండొక నే పొల్లం బోయి మెల్లనఁ దెలిసి నిజజనని నవలోకించి యిట్లనియె.

→|| భరతుండు కైకేయిని చూటుట. ||←

ఆ. అకట తండ్రిచేత * నల తండ్రికైన యైన, భ్రాతచేత విమనఃబడి న్వధర్మ
హతుఁడనై కృశించునట్టి నాకీరాజ్య, మీధనంబు నగరి * మేలచెపుమ. 1495

క. భూరమణుఁ జంపి రాముని, వారక తాపసునిఁ జేసి * న్నణమందు ఘన
తొరము బలె దుఃఖము నం, దారయ దుఃఖం బొనర్చి * తతికఠినమతిన్. 1496

క. మావంశము నిర్మూలముఁ, గావింపఁగఁ గాళరాత్రిగతి వచ్చితి వా
భూవిభుఁడు నిన్ను భస్మ, వ్యాపృతశిఖికణము వనుచు * నరయక చెడియెన్.

క. జనపతి సీచే గతచే, తనుఁ డై దివి కనుపఁ బడియె * దాన రఘుకులం
బునఁ గలధర్మంబు నయం, బును వృత్తము సుఖము యశముఁబొలిసెఁ గులఘ్నీ.

తే. సీకరగ్రహ మునరించి * నిత్యసత్యధర్మరతుఁ డైనమాయయ్య * దళరఘుండు
లీనదుఃఖాభితప్తుఁ డై * లీటి పోయె, ఫణినిఁ జేనంటి యజ్ఞుఁడు * పడినవగిది.

చ. అనుపమసత్యధర్మరతుఁ * డైనరఘూత్తము నుగ్రకాననం

బున కనుపంగ నేల తనపుత్రునివైభవ మక్షి కింపుగాఁ
గనుఁగొనువేడ్క నున్నమహిఁకాంతునిఁ జంపఁగ నేల యక్కటా

కని కని దీన నేమి యొడిఁగట్టఁ దలంచితినే నరాదినీ. 1500

మ. చిరకాలం బనవత్సతాఘమున గాఁసిం జెంది నేఁ డింతక
క్కఱతో నమృహనీయులం గని యథఁగప్రీతితో నున్న ని
త్తఱిఁ గౌసల్యకు నానుమిత్రకు ననఁతత్తోభ మిట్టిపు మ
త్సరితం జేసితి వింకఁ దన్ముఖము లేచందంబునఁ జూచెదన్. 1501

క. గురువృత్తివిదుఁడు ధర్మో, త్తరుఁ డగురఘునాయకుండు • తనతల్లిపయిం
గుఱిఁ జేయుభక్తి నిన్నుం, బరికించుం గాదె యతనిఁ • బావుట తగవే. 1502

మ. కరుణం జెల్లెలఁ జూచుకై వడి నినుం • గౌసల్య దా నంతతం
బరుదారం బరికించు నాయమసుతుం • డైశ్వర్యభోగార్హుఁ డి
త్తఱిఁ జీరాజనము ల్గరించి మునిచం•దాన న్నవన్తోణి క
ట్లరుగం జూడఁగ నెట్లు నైఁచితివి వంశాచారవిద్యేషిణీ. 1503

ఉ. శూరుఁ డపాపచిత్తుఁడు విశుద్ధచరిత్రుఁడు కీర్తిమంతుఁ డం
భోరుహతామ్రలోచనుఁడు • ఛాన్యఁడు సర్వశరణ్యుఁ డందితా
కారుఁడు నైన రాముని జిగన్నతశీలు నకారణంబుఁగా
దారుణకాననంబునకుఁ • దప్పక పఱచితి వేల చెప్పుమా. 1504

తే. కరము రాజ్యాధి మన్యాయఁగతి ననన్త, మరయ నీచేత నాసిత • మగుటవలన
నన్న కేఁ జేయుభక్తితాంభ్రమునఁ జేసి, నీకు విదితంబు గా దని•నేఁ దలంతు.

క. లలితయశోధను లినకుల, లలాము లు త్తములు రామలక్ష్మణు లటవీ
స్థలి కేగి రింక నే నే, బలమున సామ్రాజ్య మెల్లఁ • బరిపాలింతున్. 1506

తే. మేరుధాత్రీధరంబు సహిషణ్యము, నట్ల బలవంతుఁ డైననీ•తాధినాథు
నాశ్రయించి బలోన్నతుం•డయ్యు దశర,థాధిపుఁడు సేమమునరాజ్యమధి నేలె.

ప. అట్టిమహాత్ముం డగుదశరథునిచేతఁ దాల్చుం బడినమహీసామ్రాజ్యభారం జే
బలంబునం దాల్చువాఁడ మహాబలీవర్దంబుచేత సముద్భృతం బైనభారంబు
వత్సతరంబు మోవం జాలునె యది యట్లుండ నిమ్మపాయబలంబునఁ గాని
బుద్ధిబలంబునఁ గాని యొక్కంత రాజ్యభారధారణంబునందు సామర్థ్యంబు
నాకుఁ గలిగి యున్నను బుత్రగర్ధిని వగు నిన్నుఁ గామితిసిద్ధిచేత వెలయింపం
జాల రామునకుఁ గౌసల్యయందుం బోలె నీయందు సంతతంబు మాతృత్వ
ప్రయుక్తగౌరవంబు గలుగ కుండె నేని నిన్నుం బరిత్యజింప వచ్చు నతం డంత
కంటె నీయెడ విషయగౌరవంబులఁ బొటించుం గావున నత్రైఱం గవలంబించుట
కయుక్తం బై యున్న దని పలికి భరతుండు వెండియు నిల్లనియె. 1508

తే. సాధుచారిత్రవిభ్రష్టపత్వరహిత, కులవినాశని పాపసంకలితచిత్త

మూఢ పండితమానిసిపూర్వరాజ, గర్వి తం బైనమత మెట్లు • గలిగె నీకు.
 తే. వంశ పాంసని యారఘుఁవంశమందుఁ, బూర్వకులలోన జ్యేష్ఠుండుఁ భూమికధిపుఁ
 డగుచు నుండఁ గనిష్ఠులఁ య్యనఘు ననున, రించివర్తించుటదిధర్మఁవృత్తివరణి.
 తే. స్వప్రయోజనపరపు నృశంస వగుట, నీవు శాశ్వతమైనట్టి • నృపతిధర్మ
 మును నృపాచారపద్ధతి • యనుపమాన, సాధువృత్త మెఱుంగవునత్య మింత.
 తే. వంశపాంసని జ్యేష్ఠానుఁవర్తనంబు, వివిధపార్థివవంశసంభవుల కెల్ల
 ధరణి సాధారణం బైనాధర్మ మందు, రాఘవులకు విశేషధర్మంబు దలఁప.
 తే. అట్టికులశీలయుతులు ధర్మైకరక్షు, లై నయియ్యెకుకులజఢఁరాధిపతుల
 ధర్మచారిత్రగర్వితఁత్వంబునిన్నుఁ, బొంది నర్పంబు శిథిల మై • పోయె నేడు.
 క. మునుకొని మీమాత్మకులం, బునఁ బుట్టినవారు రాజఁముఖులు జ్యేష్ఠు
 జనపతిఁ జేయరె నీ కీ, యనర్థమతి యెట్లు గలిగె • నన్వయపారణి. 1514
 తే. యశము కులమును జెడిచితివట్టినికుఁ, గామమునఁ దృప్తి నేయకఁరామభద్రు
 నిపుడె దోడైచ్చి పుడమి కఁధిపునిఁ జేసి, యతని కతిభక్తిదాసుండఁనై చరింతు.
 క. అని యిట్లు విప్రియము లగు, సునిశితవాక్యములు పల్కి • శోకంబున రో
 దన మొనరించుచుఁ గ్రమ్మట, జననిం గని యిట్లు లనియెఁసక్రోధుం డై. 1516
 తే. పాపచారిణి రాజ్యలోభమునఁజేసి, ధర్మ మంతయు విడిచినదానవైతి
 వింక ని న్నన నేల నిశ్శంక నన్ను, మృతునిఁగా నెంచి రోదనఁయతవు గమ్మ.
 క. పతి దివమున కలసీతా, పతి కాననమునకు నీదుఁపంపునఁ జనుచు
 నృతిలోన నిను సతీగుణ, యుత వని నిక్కము దలంచియుందురె చెవుమా.
 క. కులమును నశింపఁ జేయుట, వలనందిగ భ్రాణపాత్యఁ • బ్రాపించితి వా
 కలుషమునఁ బతిసలోకత, నలరారిక నిరయగతికి • సరిగెడ వింకిన్. 1519
 తే. నకలలోకప్రియుని రామఁచంద్రు నడవి, కనిచి విభుని నాకమునకుఁబనిచి నాకు
 నెల్లవారికి భయ మాపఁపిల్లఁ జేసి, పాపభాగిని నై నిర్వృంబడితి వీవు. 1520
 క. నీచేత ఘోరకర్మ, ప్రాచుర్యముచేత నెద్దిఁపాప విటులు నేఁ
 డాచరిత మయ్యె నది న, న్నేఁచుటయే కాదు జగముఁనేఁచఁ దొడంగెన్. 1521
 ప. మఱియు దుష్టచారిణి నై ననీకతంబున మహిరమణుండు లోకాంతరగతుం
 డయ్యె రామభద్రుండు వనంబునకుం జనియె నేను వంశ పాంసని వగునీకుం
 బుట్టినకతంబున లోకంబునం దుష్క్రోశమలీమనుండ నైతి మాత్మరూపం
 బునం బూపట్టుమృత్యువ కా సన్నుఁ దలంచెద దురాచారసంపన్నునగుని న్నవ
 లోకించుటయు నీతోడ సంభాషించుటయు మహాపాతకం బని లోఁచుచున్నది
 పతిభూతిని బైన నీవలన ముశీల లగుకౌసల్యయు మమిత్రయుఁ దక్కిన యంతః
 పురకాంతలు దుస్సహం బైన దుఃఖంబు నొంద వలసె నిరయగామిని వగునీవు
 ధర్మాత్ముం డగునశ్వపతివంశవివాశనార్థంబు పుట్టినరాక్షసిని గాని యమ్మహా

త్తునకుం బుత్రికపు గావు పరమ ధార్మికుండును నిత్యసత్యవరాయణుండు నగు రాముని వనంబునకుం బనిచి పుత్రవత్సలుం డగుమజ్జనకుని దివంబునకుం బంచి యేపాపకర్తం బాచరించితి వాపాపకర్తంబు పితృబ్రాతృపరిత్యక్తుం డగు టవలన లోకవిద్యేమ్యుండ నైననాయుండు సమారోపితం బయ్యె గట్టిడితనం బున రట్టున కొడిగట్టివి ధర్మసంయుక్త యైనకౌసల్యాదేవిని బుత్రహీనం జేసి యేలోకంబు బడయం గోరితివి బంధుసంశ్రయిండును నియతుండును జ్యేష్ఠుండును చిత్తసముండు నగుకౌసల్యానందసునియందు నాకుం గలభక్తి స్నేహంబులు మూఢచిత్త వగుటం జేసి పరామర్శింప వైతి వని పలికి పుత్ర విశ్లేషంబు దల్లి కనవ్యాతరం బని యెఱింగించువా డై యంగాడంగా దని యెడు శ్రుతియర్థంబు మనంబున నిడికొని వెండియు నిట్లనియె.

1522

— భరతుండు కైకేయికిం బుత్రశోకము దుస్సహమని యెఱింగించుట. —

క. విను మంగ ప్రత్యంగజాఁ, డనురాగస్థానభూత • మగుహృదయమునకే
జనియించెఁ గాన నొరనుఁ, డనఁ దగె నతఁ డమ్మ కెక్కుఁబాద్యురిలోనన్. 1523

వ. అని పలికి పుత్రశోకంబు దుస్సహదుఃఖకారణం బని సూచింపం జేయువాడై
యొక్కయితిహాసంబు ని ట్లనియె.

1524

సీ. వినుము నృశంస త్రివిప్లవంబున వన్నె కెక్కిన సురభి దా • నొక్కనాడు
పుడమిపై నాఁగిలిఁ • బూని యామద్వయపర్యంతమును దున్నిఁబడలి దారు
ణాతపంబున డస్సియడుగులు తడఁబడఁ దూఁగాడు చున్నయుఁత్తుంగపువభ
ముల రెంటిఁ గని తనఁకులమునఁ బుట్టిన మౌట నందనుల కానాత్మఁ దలఁచి

తే. పుత్రశోకంబుచేఁ జాలఁ • బొక్కియెడ్వ

దానికన్నీటి చినుకు లఁధఃప్రచారి

యగుసురేంద్రునిపైఁ బడ్డ • సతఁడుచూచి

మోడ్పుఁ గే లొప్పఁబలికె సఁమొదవ్రతోడ.

1525

క. దేవతతికి భయ మయ్యెనె, భావంబునఁ గలఁగి యేల • పరితాపింప

న్నావుడు నిర్జరధేనువు, దేవపతిం జూచి పలికె • దీనత వెలయన్. 1526

వ. సురేంద్ర యుష్మద్భయాగమనశంకాహేతుభూతం బైనపాపంబు లేదు కర్మకు
నిచేత దండితులై యెండం బడి కృశించుచు మొగంబుల దైన్యంబు దోష
భూరిభారవీడితు లౌటకతంబున దుఃఖించుచు మహీతలంబున విషమస్థలంబు
నం జరించు చున్నమత్పుత్రులం జూచి పుత్రునిం బోలినప్రియవస్తు వన్యం
బెద్దియు లేమింజేసి శోకించు చున్నదాన నని పలికిన నయ్యమరవిభుం డెద్దాని
పుత్రసహస్రంబులచేత లోకంబు వ్యాప్తం బయ్యె నట్టిదాని రోదనంబుఁ
గావించుదానిఁ గామధేనువు నవలోకించి పుత్రునకంటెఁ బ్రియుండన్యండు శే
డని తలంచి పరిమహోపేతంబు లై నతదీయాశ్రుకణంబులు గొనగోట మీటుచు

మృదుమధురవాక్యంబుల ననూనయించె నిత్యం బప్రతిమవృత్తయు లోక
సంరక్షణేచ్ఛయు గుణనిత్యయు సంపత్ప్రదయు శీలపరిపూర్ణయు బహుపు
త్రయు నైనకామధేను వొక్కనికిఁ గా శోకించె నని శాస్త్రంబు లెఱింగించు
చుండ నేకపుత్ర యగుకౌసల్య యతం డొక్కరుండును వనంబునకుం బోవు
చుండ దుఃఖంబునం బరితపించు చున్న దనుట కేమి సందియం బని పలికి వెండి
యు నిట్లనియె. 1527

మ. చిరకాలం బనవత్సతాఘమున గాఁసిం జెంది నేఁ డింత
కరుణోదారునిఁ గాంచి కాంచితిఁ గదా • కల్యాణమం చుండ ని
త్యతిఁ గౌసల్యకు దున్నహం బయిననం తాపంబుఁ గావించి తీ
దురితం బుద్ధతిఁ గల్ప కున్నె నిను నెందు జ్ఞప్తజన్తంబునన్. 1528

తే. పాపదర్శిని సుగుణసంపన్న యైన, పుణ్యసాధ్యి కౌసల్యకు • భూరిశోక
మాన్య నరయక కావించినందువలన, నిరయగతి కేగఁ గల వీపునిక్కువముగ.

తే. అఖలరాజవిగర్హితఁడైననీదు, బుద్ధిఁ గైకొన కేను సంపూర్ణకీర్తి
వర్ధనం బైనజానకీవల్లభాఘ్ని, పూజనం బర్థి నలిపెన • బొంకు గాదు. 1530

మ. నిను వేధంగుల దూఱ నేటికిఁ గులఘ్ని యిప్పుడే పోయి రా
మునిఁ గల్యాణగుణాభిరాము నిటకుం • బొల్పొండఁ దోడ్చెచ్చి గ్ర
క్కున సామ్రాజ్యమునందు వేడ్క నభిషిక్తుం జేసి యప్పున్నిగై
కొని యే నేగద దండకాశ్యావానఁడొణ్ణిలిం ద్రిమృరన్. 1531

అ. బాష్పకంఠులైన • పౌరులచే నిరీ, క్షీతుండ నగుచు నీవు • చేసినట్టి
యీదురంతపాప • మించుక యైన న, హించి యుండఁ జాల • నిచట నివుడు.

—|| భరతుం డమత్యమధ్యమునఁ బ్రమాణము నేయుట. ||—

వ. మహాత్ముం డగురామునకును బుణ్యసాధ్యి యైనకౌసల్యకు బుద్ధిపూర్వకంబుగా
మహాపకారంబుఁ గావించితి వీపావంబునకు మరణంబు దక్క నొండు ప్రాయశ్చి
త్తంబు లేదు చిచ్చులో నుండి యైన గరళంబుఁ గ్రోలి యైన దండకారణ్యం
బున కరిగి యైనఁ బాశంబున నురిగొని యైన నెట్లయినఁ గళేబరత్యాగంబుఁ జేసి
యీదువృత్తంబుఁ బాపిగొను మేను సత్యవరాక్రమం డగురామునిఁ గౌసల
రాజ్యపట్టాభిషిక్తునిం జేసి యపనీతకల్మషుండ నై కృతకృత్యుండ నయ్యెద నని
పలికి భరతుండు సంక్రద్ధం బైన పన్నగంబుభంగి రోజుచుఁ గాంతారమధ్యస్థిత
గర్తంబునందుఁ దోమరాంకుశవిధ్ధం బైనమహాగజంబుపగిది నాకంపించుచు రోష
రోదనతామ్రాక్షుండును శిథిలాంబురుండును విధూతనర్వాభరణంబు నై యుత్స
సాంతంబునందుఁ బుడమిం బడినశక్రధ్వజంబుపోలిక భరణిపయిం బడి కొం
డొక నేవునకు లభనంజుం డై లేచి నేత్రంబుల నశ్రుకణంబులు దొరుగ రక్తాంత

వీక్షణంబులఁ గై కేయి నిరీక్షించి గర్హించుచుఁ దత్కాలసమాగతులైన య
మాత్యులమధ్యంబున నిలువం బడి భుజం బెత్తి రామోపభోజ్యం బైన సామ్రా
జ్యం బేను గాంక్షింప లేదు కపటంబున రాజ్యగ్రహణార్థంబు కై కేయిం బ్రేరే
పించి యెఱుంగ రాజుచేత మదర్థంబే యభిషేకంబు సమీక్షితం బయ్యె నయ్య
భిషేకంబు నెఱుంగ శత్రుఘ్నసహితంండ నై దూరదేశంబున నుండుటవలన రా
మలక్ష్మణులవివాసనం బెఱుంగ నని ప్రామాణ్యంబుగాఁ బల్కి దీర్ఘస్వరంబున
రోదనంబుఁ గావించిన నతనికంతశబ్దం బాకర్ణించి కౌసల్య సుమిత్ర నవ
లోకించి యిటునియె. 1533

ఆ. కలుషచిత్త యైనఁకై కేయితనయుండు, వచ్చి యుండఁ బోలు + వాఁడు దీర్ఘ
దర్శి గాన వానిఁదడయక వీక్షింపఁబోద మనుచు వేఁగఁబోయె నటకు.

క. ఆభరతుఁడు మనమున సం, ట్లోభించుచు సుతవియోగఁశోకముచే సం
ట్లోభించు చున్నశోసల, భూభృతునై యున్నయెడకుఁ + బోయె రయమునన్.

—|| కాసల్య శోకావేశంబున భరతుని దూఱుట. ||—

క. ఈగతి నేగి కుమార వి, యోగజశోకశిఖఁ గ్రాగి + యుడికెడుతల్లి
స్వేగంబై కాంచి యాప, త్సాగరమున మునిగి భరతశత్రుఘ్ను లొగిన్. 1536

క. పరశునికృతం బగుసుగ, తరువుబలె నేలఁ బడిన + తల్లిని వంతం
బరిరంభించుచు నడలిరి, మరుచ్చలితకచ్చగుహలఁమాడ్కిం బెలుచన్. 1537

వ. ఇత్రైఱంగున నాకంపించు చుండ నప్పు డక్కొ సల్య శోకావేశంబున. 1538

ఉ. కన్నుల నశ్రువు ల్దొరుగఁ + గన్నుల నశ్రుల సంచువాని నా
పన్నత నొందుదుం గడు విఁపన్నత నొందెడువాని మోమున
న్విన్నదనంబు దోఁపఁ గడు + విన్నదనంబున నొప్పువాని నా
చిన్నికుమారుని స్ఫరతుఁ + జిచ్చురలం బరికించి యిట్లుచున్. 1539

క. దుర్మతి కై కేయీడు, మ్మర్మంబున రామరాజ్యఁకాముఁడ నగునీ
కర్తిలి నకంటకం బతి, శర్త్తవ మగురాజ్యఁదము + సనకూడె గదా. 1540

ఆ. నారచీర లిచ్చి + నాపుత్ర మీయప్తు, ఘోరకాననంబుఁ + జేరఁ బనిచెఁ
దనకు దీన నేమి + ఘనతి వాటిల్లునో, తెలియ దింత పనికిఁ + దెగియె నపుడు.

తే. దారుణప్రజ్ఞ యైన మీతల్లికైక, భూవిభునిఁ జంపుటయును మఁత్పుత్రుఁడైన
రామభద్రుని దారుణారణ్యసీమ, కనుచుటయు నిన్ని నీకొఱ + కాచరించె.

క. ఆలస్య మేల చేకొని, పాలింపుము రామరాజ్యఁపదము నభల నీ
శీలము మీయమశీలము, వాలాయముఁ బెద్ద లైనఁవారు నుతింపన్. 1541

ఉ. చారుహిరణ్యనాభుఁడు విశాలయశుండు ప్రశాంతచిత్తుఁ డ
జ్ఞానిసమానతేజఁడు గుణాధ్యుఁడు మత్ప్రియపుత్రుఁ డెచ్చటం
గోరి వసించె నచ్చటికి + గొబ్బునఁ గైకకుఁ జెప్పి నన్ను పొ

ల్పారగఁ బంపు మయ్యనఘు • నాస్యముఁ జూడక యుండ నేర్తునే. 1544
 ఆ. లట్లు నేయ వేని • యగ్నిహోత్రంబు వు, రస్కరించుకొని కఁరంబు భయము
 ధోలగ నిడి సుమిత్రతోఁ గూడి యిప్పడే, పుత్రుఁ డున్నయెడకుఁబోవుదాన.
 ఉ. నాయెడ నీకు భక్తియు విఁనప్రతయుం గృప గల్గె నేని ను
 శ్రీయుతుఁ డైనరాఘవుని • చేరువకు న్నను సీవ పంచి భ
 ద్రాయతమూర్తి వై సఖుల • కమ్మకు సంతన ముంకురింప న
 న్యాయవిధార్జితం బగుసఁనామయరాజ్యము నేలు మిత్తతీన్. 1546

— భరతుడు కాన్యమందర తాను రాజ్యరామవివాసములఁ గోరలేవని శపథముసేయుట. —
 వ. అని యివ్వధంబున దారుణంబు లైనబహువిధవాక్యంబుల గర్హించుటయు
 నవ్యాక్యంబులు తీవ్రప్రణంబునందు వాఁడిసూదులఁ జొనిపిన ల్లయిన నతండు
 తీక్షణ్యభావాధితుం డై శోకమూర్ఛాపారవశ్యంబునఁ దదీయచరణంబుల
 పయింబడి కొండొక నేవునకు లబ్ధసంజ్ఞం డై బహుప్రకారంబుల విలపించుచుఁ
 గేలుదోయి ఫాలంబునంగీలించి దుస్సహపుత్ర శోకబలార్ధితయై విలపించుచున్న
 కాన్యల్యేతఁ దనయందు సమారోపితం బైనదోషంబు పరిహరించుటకు శపథ
 వాక్యంబుల నిట్లనియె. 1547

క. జననీ యకల్మషుడ నగు, నను గర్హించెద వి చేల • నా కారఘ్నా
 భునిమీఁడం గలభక్తియు, విసప్రతయు మున్ను నీకు • విదితము గాదే. 1548

క. ఏపాప మెఱుంగనిన, స్నేహగిదిం దూఱ నేటి • కింతకు మును నీ
 తాపశి పదారవిందా, రోపిత యగుభక్తి నీ వెఱుంగవె తల్లీ. 1549

క. జననీ రాఘవుఁ డెవ్వని, యనుమతమున నడవి కరిగె • నాతని కాచా
 ర్యనిగదితశాస్త్రశిక్షిత, ఘనబుద్ధియుఁ గలుగ కుండుఁ • గాక గుణాధ్య.

సీ. వృజినాత్మనకుఁ బ్రేవ్యవృత్తిఁ బూనినవానియఘముమార్తాండునఁకభిముఖముగ
 మూత్రంబు విడిచినఁ మూఢునిదురితంబు పడి యున్న మొదవునుఁ బాదనిహతిఁ
 దన్ని నవానిపాశకము భృత్యునిచేతఁ బని గొని కుడువనిఁయ్యని నృపాలు
 పాపంబు పుత్రులఁపగిది భూతంబుల నరయుభూపతికి ద్రోహంబు సేయు

తే. వానికలుషంబు రాముఁ డెవ్వని యనుమ
 తమున రాజ్యంబు విడిచి నీఁతాయుతముగ
 దారుణారణ్య దేశమంధ్యమున కరిగె
 నతని కగుఁ గాక భూతసంతతులు గుఱిగ. 1551

క. కరవడ్డాగముఁ గైకొని, కర మనురాగమునఁ బ్రజలఁ • గావనిధాత్రీ
 వరుని మహాకలుషము నీ, వరనుతునకుఁ గీడుఁ దలఁచు • వానిది గాదే.

సీ. విను మిత్తు సనియు ఋత్విజలకధ్వరమందు యజ్ఞదక్షిణయ్యానియతనిదురిత
 మశ్వగజన్యందఁనాకులంబగు యద్ధమందుఁబాతినవానియఘఫలంబు

- నుగురూపదివ్యమాంసూత్కర్థశాస్త్రంబు విస్తరించినదుష్టఃపృజనఫలము
గురువుల కిడకకృంసరముఛాగము పాయనము దిన్న నిర్ఘ్నుణఃసాంతుగతియు
- ఆ. గురుజనావమాంసమరయక కావించి, నట్టిపాపచిత్తు + నతులపాప
మొందుఁగాక రఘుకులేందుకాననవాస, మాత్మఁ గోరినట్టియతని కంబ. 1553
- తే. వ్యూఢబాహ్వంసుఁ బుష్పవద్గాఢతేజ, రాజ్యసింహాసనానీనుఁరామవిభునిఁ
గాంచుభాగ్యమేడినిఁగలుగకుండుఁ, గాక రామ వివాసన + కాంక్షి కింక.
- క. గురువుల దిట్టుట గోవులఁ, జరణహతిం దన్నుటయును + సఖనకు ద్రోహం
బరయక సేయుట రామున, కురుదుర్మతిఁ గీ డానర్పు + టాక్కటి గాడే. 1555
- క. అకటా రహస్యమును దాఁపక మైత్రిం జెప్పినట్టి + పరివాదముఁ దాఁ
బ్రకటముఁ జేసినవరుసా, తక మార్యద్వేషి కవితఁధంబుగ రాడే. 1556
- క. శ్రీరామున కపకృతి ని, హ్మారణముగఁ జేసినట్టికప్పుడు శిష్టా
చార ద్వేష్యుఁడు జగదప, కారి యగుచు నాత్మహంతఁగతికిఁ జనియెడిన్. 1557
- తే. ఆర్యనకుఁ జాలఁ గీడవ్వఁ + డాచరించె
నతఁడు పుత్రకళత్రభృత్యాదికపరి
వారితం డయ్య నొక్కండె + స్వగృహమందు
మృష్టము భుజించునట్టినికృష్ణుఁ డగును. 1558
- క. అకృతోపకారుఁ డగుఁబం, డకృతజ్ఞం డాత్మహంత + యపగతలజ్జం
డకృతార్థం డగుభ్రాత క, పకృతిం గావించునట్టిపాపాత్ముఁ డిలన్. 1559
- తే. సత్యసంధుండు శ్రీరామఁచంద్రుఁ డతని, కెగ్గుఁ జేసిననీచాత్ముఁ + డిజ్జగమునఁ
బుత్ర దారగృహక్షేత్రభూరిధర్ష, హీనుఁడై దుఃఖమరణంబుఁ + బూనుఁ గాడె.
- ప. మఱియు రాజస్త్రీపుంధ బాలకులం జంపినదురితంబును భృత్యత్యాగదోషం
బును లాతౌమధుమాంసలోహవిషవిక్రయంబులచేతనిత్యంబును గుటుంబముం
బెంచినపాపంబును శత్రుపక్షభయంకరం బైనసంగ్రామంబున నిరాయుధుం డై
బెదరి పాటువాని వధించినవృజనంబు సుభయసంధ్యాకాలంబులందు నిద్ర
వోయినవానికల్లషంబును వహి దాయకుకిల్బిషంబును గురుతల్పగమనుని
పంకంబును మిత్రద్రోహం బాచరించినవానిపాతకంబును బిత్తమాత్మశు
శ్రూషఁ గావింపనివానిదుష్కృతియును దేవతాపితృపూజనంబు సేయనివాని
కలుషంబును నాశంసమానులును దీనులును సూర్యలోచనులు సగురూప
కుల కామితంబు విఫలంబుఁ జేసినవానియఘంబును సకలలోకపవిత్రచరిత్రం
డగు భవత్పుత్రున కెగ్గుఁ జేసిన దుష్టాత్మున కగుం గాక యెవ్వనియనుమతం
బున రాముండు వసంబునకుం జనియె నట్టిపాపాత్ముండు బహుపుత్రుండును
దరిద్రుండును జ్వరరోగసమన్వితుండును సురాపానరతుండును సపాత్రవర్షియుఁ
గామక్రోధాభిభూతుండును నున్నత్తుండును సంత్యక్తకులధర్మంబును మూఢం

దును ధర్మదారపరిత్యాగియును బరదారాపహరణుండును మాయావాదియుఁ గపటాత్ముండు నై సత్పురుషులలోకంబువలనను సజ్జనులకీర్తివలనను సదాచారులకర్మంబువలనను విడువఁబడి కపాలపాణి యై యమంగళుం డై భిక్షాచరణంబు సేయుచు మహీచక్రంబునఁ బరిభ్రమించు చుండుఁగాక మఱియు నతనినానావిధసంపాదితవీర్తం బంతయు దస్యులచేత నపహరింపం బడుఁ గాక మఱియు నతనికి స్వపత్నులయందుఁ బుత్రోదయంబు లేకుండుం గాక మాతృశుశ్రూషాపరుండు గాక స్వల్పాయు వై దుర్గతికిం జనుఁ గాకయని పలికి వెండియు భరతుండు.

1561

తే. విప్రులు ప్రసంతతి యగుఁవిప్రుపాత, కంబు పానీయదూషకుఁకల్మషంబు గరగునియఘంబు రాముఁడేకఁతనచిత్తుననుమతంబునఁ జనియె నాతనిది గాదె.

క. పాఱున కొనఁగునవర్యను, వారించినయఘము బాలవత్స యగుగనిం గోరికఁ బిదికినదురితము, శ్రీరామున కెగు సేయఁచెనఁటిది గాదే. 1563

క. దప్పిం బడి గ్రోలుటకై, యప్పు లడుగ నతని కిడక + యతిలోభమునం దప్పించినకూరునిగతి, కిప్పుడె చనువాడ నన్న + కెగ్గుఁ దలఁచినన్. 1564

వ. వాదిప్రతివాదులు వివాదంబుఁ గావించు చుండ నొక్కనియందు స్నేహంబు చేతఁ బడుపాతంబున జయోపాయంబు నుడువు కలుపాత్మనకుం గలదురితంబు రామవిద్వేషి కగుం గాక యని యేతాదృశంబు లగుదారుణశపథంబులఁ బలికి నిట్టూర్పులు వుచ్చుచుఁ బతిపుత్రవిహీన యై దుఃఖించు చున్నకౌసల్యచరణంబులపయిం బడి యుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబు సేయు చున్నభరతు నవలొకించి యదేవి యిట్లనియె.

1565

—+ కాసల్య దుఃఖసంతప్తం దగుభరతు నాశ్వాసించుట. —

మ. భరతా నీశవధోక్తిసంజనితకుంభద్వఃఖతాపాగ్ని న
సృరలం గాల్చు దొడంగె నీమదికి సమ్యక్భాగ్నితృధర్మంబు ను
స్థిర మై యున్నది నీయెడ స్థిరతసం దేహంబు లే దింతయుం
గరణం బేటికి లెమ్ము సజ్జనులలోకం బింక నీ కయ్యెడిన్. 1566

క. అని యూఱడించి వెన నా, తని భుజములఁ గ్రుచ్చి యెత్తి + తనయుత్పంగం బునఁ జేర్చి తనువు నిపురుచు, జనపతిమృతి నొడివి చాల + సంతాపించెన్.

తే. మాతృరోదనరూపకమారుతమున, నిజమనోగతశోకాగ్ని + నివ్వటిల్లి యేర్చు జొచ్చి ననతఁడు సహింపలేక, లుభితచేతను, డైచాలామలఁగు చుండె.

వ. ఇట్లు లాలపవనమానుండును విచేతనుండును బ్రణవబుద్ధియు దీర్ఘనిశ్వాసమారుత స్థూనవదనుండును మేదిసీపరిపతితగాత్ముండు నై బహుప్రకారంబుల దుఃఖించు చున్నయమ్మహారాజనందనున కవిష్ణుభావరి యొక్కచందంబున నతిక్రమించె

సంత సూర్యోదయాసంతరంబున మునిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు శోకతప్తం డైన భరతున కి ట్లనియె. 1569

క. ఆలింపుము నామాటలు, చాలింపుము వేతె యొకవిచారము ధరణీ పాలకునకు సంయానము, కాలం బది దప్పకుండఁ గావింపు మిఁకన్. 1570

తే. అనవుడు వసిష్ఠవాక్యంబులాలకించి, భరతుఁ డంతయు స్వస్థస్వభావుఁడగుచు ధర్మపద్ధతిఁ బ్రత్యక్షత్యంబు లన్ని, శిష్టసమృతి నృపునకుఁ గజేయఁ గడఁగి. 1571

ఆ. నూనెచేతఁ బక్వఁ మైనది గాన నా, వీతవర్ణపదనఁమై తనర్చు నృపునిమేను రత్నఁ నిర్మిత మగుశయ్య, యందుఁ జేర్చి యిట్టులనుచు వగచె.

మ. అనఘా రాముని లక్ష్మణు నివసినదేశావాసులం జేసి చ య్యన నే వీటికి రాకమున్నె ఘను నంత్యక్లిష్టకర్మ న్యశో ధనుని న్రామునిఁ బాసి ఘోరతరసంఘాపంబునం బొక్కునీ జనముం బాసి సుపర్వలోకమునకుఁ గన్మనాథ యి ట్లెగితే. 1573

—> భరతుండు దశరథునికి దహనసంస్కారముఁ గావించుట. <—

క. రాముండు కాననసీమకు, భూమిశ్యవర నీవు దివికిఁ గజేయిన నెఁక నీ భూమికి నెవ్వఁడు యోగ, క్షేమముఁ గావించువాఁడు గజేప్ప మధీశా. 1574

ఆ. తండ్రి నీవు లేనిధర విధవాంగన, భంగి నున్నయది భావద్వీపీన యైన నగరిచంద్రఃపీన యై చూపట్టు, రాత్రిభంగిఁ గాంతిరహితమయ్యె.

క. అని బహుభంగుల శోకం, బున సంక్షేపించురాజువుత్తం గని య మ్ముని యింత వగవ నగునే, జనకున కొనరింపు ముచితఃసంస్కారవిధుల్.

వ. అని యుపదేశించిన నవ్వసిష్ఠువచనంబులం దేటి భరతుండు ఋత్విక్కురో హితాచార్యులును దక్షిణపరిచారకుల నయ్యైకృత్యంబులయందు యథార్హం బుగా నియోగించినఁ దత్త్వణంబ యాజనకులు నుపద్రష్టలును పావిత్రాజ్యహోమపవిత్రం బైనగార్హపత్యాద్యగ్నిహోత్రంబులు సంగ్రహించుకొని పురో భాగంబునం బోవు చుండఁ గొందఱు పరిచారకులు విగతచేతనుం డయినమహీ పతికశేభరంబు శిబికయం దిడి తదీయదీర్ఘదండంబులు భుజంబులపై నిడికొని విమనస్కులై కన్నీరు నించుచుం జను చుండిరి. సువర్ణరంబును రజతంబును రత్నంబులును నానావిధవస్తురంబులును రాజమార్గంబున వెదచల్లుచుఁ గొందఱు ముంగలి యై నడువ నివ్వధంబునఁ బురింబు వెలువడి యుత్తర దిగ్భాగంబునఁ జందనాగరునిర్యాననరళపద్మక దేవదారుదారువినిర్మితం బైనది తామధ్యంబున విగతప్రాణుం డైనమహీపతి సునిచి యుచ్చావచంబులైన గంధంబు లొనంగి ఋత్విజులు వహ్నియందు హోమంబుఁ గావించి ఋగ్యజుస్సామమంత్రంబులు జపియించి యనలు దరికొల్పి సవ్యావనవ్యప్రద ష్టిణంబుఁ గావించి రాసమయంబున దురంతచింతాభరంబునఁ గొనల్యాది

సర్వాంతఃపురకాంతలు వృద్ధకాంతాసమేతంబుగా యథార్హంబు లగుశిబికా
యానంబు లారోహించి పురంబు వెలువడి చితామధ్యంబున వహ్నిశిఖాపరం
పరాదండహ్యమానదేహుం డైననిజవల్లభు నశ్వమేధాదియజ్జకర్త నాలో
కించి శోకనంత ప్రచిత్తలై గుంపులు గూడి యొండొరులం బట్టుకొని క్రొంచాం
గనలచందంబున నుచ్చైర్వాదంబులఁ గొండొక నేవు దుఃఖాయాసభరంబునఁ
గన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబుఁ జేసి యనంతరంబ భరతునితోఁగూడి సరయూ
జలంబుల నమృహిపతి కుదకక్రియలు నిర్వర్తించి భరతశత్రుఘ్నమంత్రిపురోహి
తసహితంబుగాఁ గ్రమ్మఱఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి బాష్పవరీతనేత్రలైదశరాత్రం
బు విశేషశాస్త్రానుసారంబున నాశౌచం బంగీకరించి రంతదశరాత్రంబు లతి
క్రమించినయనంతరంబు భరతుండు కృతశౌచం డై ద్వాదశదివసంబున నేకా
దశదివసకర్తవ్యశ్రాద్ధకరణపూర్వకంబుగా శ్రాద్ధకర్తంబు లన్నియు నిర్వర్తించి
పరలోకక్రియ నుద్దేశించి రత్నంబులును ధనంబును బుష్కలం బైనయన్నం
బును దానార్హం బైనచాగసమూహంబును వస్త్రంబులును గోసహస్రంబు
లును గృహంబులును దానదాసీజనంబులును శియ్యాశకటాద్యుపకరణంబులును
బ్రాహ్మణుల కొసంగి పదుమూడవనాఁడు భరతుండు శోకవిశేషంబున రోదన
శబ్దాపిహితకంఠం డై విలపించుచు నస్థిసంచయనార్థంబు చితామూలంబున
కుం జని యందు బితృమరణసంజాతమహాక్షోభక్షుభితాంతఃకరణం డై యిట్లని
విలపించె.

1577

→ దగ్ధం బగుదశరథునిశరీరంబుఁ జూచి భరతశత్రుఘ్నులు విలపించుట. ←

తే. దేవ యెవనికి నన్నునాధీనుగాఁగ, నొసంగి తాజ్యేషు రాఘవుఁడెన నడవికిఁ
బంపి యిచ్చట దిక్కటిఁవనరు చుండు, నన్ను విడిచితి వకట శూఙ్గంబునందు.
క. తనకూర్చి పట్టి రాముని, వనగమనముఁ దలచి వగవుఁవదలక తాపం
బునఁ గ్రాగు చున్నకొన, ల్యను విడిచి త్రివిప్రపమున • కరిగితె తండ్రి. 1579
ప. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల దుఃఖించుచు భస్మావణంబును బితృశరీర
నిర్వాణంబును దగ్ధస్థియు నైనచితాస్థానమండలం బవలొకించి రోదనంబు
నేయుచు రజ్జువులచేత నుత్థాప్యమానం బై పరిచ్యుతం బైనమహేంద్రునియం
త్రబద్ధధ్వజంబుచందంబున ధరణిపయిం బడియె నప్పుడు మహర్షులు పుణ్య
క్షయకాలంబునందు స్వర్గిచ్యుతం డైనయయాతినిం బలె నమాత్యులు
శుచివ్రతుం డైనభరతునిం గ్రుచ్చి యెత్తి తత్కాలోచితవాక్యంబుల ననూన
యించు చుండి రాసమయంబున.

1580

శా. కైకేయానుతుపాటుఁ జూచి యొడ లాఁకంపింప శత్రుఘ్నుఁ డే
స్తాకవ్యాకులచిత్తుఁడై వివశుఁ డై • షోణిస్థలి న్వోలి గో
త్రాకాంతం దలపోసి తద్గుణగణాభ్యాసంబుఁ గావించుచు

- న్యోకం బెంతయు సంతకంతకు మనఃక్షోభంబుఁ గావించఁగన్. 1581
- వ. ఇట్లని విలపించె. 1582
- సీ. రాజేంద్ర మంథరాప్రభవంబు కైకయీగ్రాహసంకులము దుఃస్వారాధౌర
వరదానమయ మైనానిరుపమశోకసాగర మిట్లు మము దీవికరణి ముంచెఁ
జాల నీచే నుపాలాలితుం డగుసుకుమారుండు బాలుండు • మానధనుఁడు
గురుభక్తియుతుఁ డగుఁభరతుని విడనాడి యెక్కడఁ జనితి నారేంద్ర శయన
తే. పానభోజనమజ్జనాభరణవస్త్ర, ధారణంబులయెడ మమ్ముఁ • దగినభంగి
నరయుచుండుదువింకసత్కరుణఁబూర్వభంగినెవ్వఁడురక్షించువాఁడుతండ్రి.
తే. సకలధర్మవిదుండవుఁసౌఖ్యకారి, వైసనినుఁ బాసినప్పడే • యవని వేయి
పటియై పోవకున్నదిఁప్రళయవేళ, వచ్చి నపుడైనఁ గ్రుంగిపోవదు నిజంబు,
క. షీతిపాథుఁడులో కాంతర, గతుఁ డయ్యె రఘూత్తముండు • కాననమునకు
స్వృతి యై చని నెక నాకున్, బ్రతు కేటికె నగరమేల • పడియెడ నగ్నిన్.
వ. ఏను బిత్తుభ్రాతృవిహీనుండ నై శూన్యం బైనపురంబు సొర నొల్ల నిచ్చట
నుండి వనంబున కరిగెద నని యిట్లు భరతశత్రుఘ్ను లేకప్రకారంబునఁ గవ
గూడి దుఃఖించు చుండఁ దదీయరోదనశ్రవణసంభాతశోకవిశేషంబున నచ్చటి
జనంబు లెల్ల హాహాకారంబులు నేయు చుండి రప్పుడు భగ్నశృంగంబు లైనమ
హాక్షంబులకైవడి నేలం బడి పరితిపించు చున్నయగుమామలం జూచి
వంశగురుండును సర్వజ్ఞుండును బ్రశస్తవ్యభావుండును దీర్ఘదర్శియు నగువసి
ష్ఠుండు భరతునిఁ గ్రుచ్చి యెత్తి యాసీనుం గావించి తత్కాలసదృశంబు లగు
నాక్యంబుల ననూనయించుచు నిట్లనియె. 1586
- తే. అనఘ మీయయ్య దశరథుం • డమరపదవి
కరిగి దినములు పదియు మూఁ • డయ్యె నిపుడు
సావ శేషాస్థినంచయమందు నీవు
కడఁగి యాలస్య మిటు నేయఁ • గార్వ మగునె. 1587
- క. జనులకు జన్మము మరణం, బును లాభాలాభములును • మోదము భేదం
బనుభావ్యము లని యెఱిఁగియు, ననఘా నే డిట్లు వగవఁనగునే నీకున్. 1588
- క. అని మునివతి యీగతి న, మృనుకులునిం దేచ్చునెడ నుమంత్రుఁడు శత్రు
ఘ్నుని గ్రుచ్చి యెత్తి యట్లనె, జనులభవాభవముఁ దెల్పి • సమృద్ధిఁ దేర్చెన్.
వ. ఇట్లు వసిష్ఠనుమంత్ర బాహుసముత్థితు లై యన్నరకంఠీరవులు వర్షాతవపరి
ష్టానంబు లగుశత్రుభజంబులపోలక వేర్వేఱఁ బ్రకాశించి రప్పు డమాత్యు
లు పరమార్థులును బరిమార్జితభాషులును రక్తాక్షులును నైనయమృహ
రాజనందనులం జూచి యపరక్రియ నుద్దేశించి వేగిరపడి పలికినఁ దద్వచ
నానురూపంబుగాఁ గ్రియాశేషం బంతయు నిర్వర్తించి గృహంబుఁ బ్రవేశించి

రంత లక్ష్మణానుజం డగుశత్రుఘ్నుండు రామానయనవిచారజోలాందోళిత
చిత్తుం డై నభరతున కిట్లనియె. 1590

→ శత్రుఘ్నుండు మంధరాకై కేయులఁ బట్టుకొని బెడరించుట. ←

సీ. సకలభూతములకుఁసంకటం బరుదెంచి నపు డేమహామహిమం • డరసి ప్రోచు
నట్టిరాఘవుఁ డొక్కఁకట్టిడిమగువచే వనవివాసితుఁ డయ్యెఁ • దనకు నింత
చెల్లునే జనకవాఁగ్యోల్లంఘనముఁ జేసెఁ గౌనలేయుఁడు రాజ్యంకాంక్షఁ జేసి
యని దుష్టజను లాడుఁకొనునన్ననడి కోడి యతఁ డీయకొనియెఁ బోవితతవీర్య
తే. నిరతుఁ డగులక్ష్మణుఁడు తండ్రిని గ్రహించి, యన్న నేటికి వారింపఁడయ్యె భరత
యాలిమాటలు విని నీతిమాని తిరుగు, నవనివతి నిగ్రహించుటఁయంతతప్పె.

మ. అని యిబ్బంగి నుమిత్రపట్టి ఘనవీరాలాపముల్ గైకయి
తనయాదు ల్విస నాడుచుండ మయిపూఁతఁ బుష్పహారంబులఁ
ఘనవస్త్రంబుల నవ్యభూషణములఁ • గై సేసి యాభీజను
ల్దను నేవింపఁగఁ గుబ్జ యన్నగరిపాఁద్వారంబునం దోచినన్. 1592

క. అచ్చటికావలివారలు, గ్రచ్చట నప్పాపురాలిఁ • కట్టికొని వెనం
దెచ్చి నుమిత్రానుతుత్, హెచ్చినకోపమునఁ బల్కి • రిల్లనుచుఁ దగన్.

క. రామునివనవాసమునకు, భూమిశ్వరుమరణమునకుఁ • బుట్టినమూలం
బీమంధర దీనిం దగ, నీమదికిం దోచినట్లు • నెఱపుము శిక్షన్. 1594

ఉ. నా విని కెంపుడాలు నయఁనంబులఁ గప్పడఁ గ్రద్ధుఁ డై నుమి
త్రావరపుత్రుఁ డెల్లరను • దాఁ బరికించి నుభాహ్నుఁ డై న నీ
తావిభుఁ డేదురాత్మికకఁతంబునఁ గానకు నేగ దాని నేఁ
డీవిధిఁ దత్ఫలంబు భుజియింపఁగఁ జేసెదఁ జూడఁ డిందఱున్. 1595

మ. అని యిట్లుద్ధతి లక్ష్మణానుజుండు ప్రాఁరాలాపము ల్పల్కి గ్ర
క్కున నమృంధరఁ బట్టెఁ బట్టుటయు నాఁగ్రోశించుచుం నత్సఖ
జన మత్యంతభయంబునం బఱచి కౌసల్యామహాదేవి నొ
య్యన భక్తి న్మరణంబు నొందె ననుకంపాయత్ర యాఁ గావునన్. 1596

సీ. అప్పుడు శత్రుఘ్నుఁడధికరోషంబున నారక్తనేత్రుఁ డై • ఘోరభంగిఁ
గుబ్బ నాకర్షించి • కుంభిని వ్రేసి కేల్మోడ్చి కావవె యని • యేడ్చుచుండ
నీడ్చుటయును దానిఁబృథుచిత్రభూషణములు లుర్విఁ బడిన నఁవ్వుందిరంబు
శారదగగనంబుఁచందాన నొప్పె నిక్కరణిఁ గుబ్జను బట్టి • మరలఁ గ్రోధ
తే. బలముపెంపునఁ గై కేయిఁబట్టుకొనఁగ, దారుణోక్తుల బదరినఁదనువు వడకఁ
బ్రాణభయమున నేడ్చుచుఁబరువు వీడి, సత్వరంబుగ భరతునిఁశరణ మొందె.

క. భరతుం డీగతి భయమున, శరణాగత యైనయాత్మజునిం గని యి
ద్ధర నర్వభూతములలో, బెఱవ యవధ్య మది దీనిఁదెగఁ జూడకుమీ. 1598

- క. అని కృద్ధుఁ డైనతమ్మునిఁ,దనధర్మనమగ్రవాక్యఁధాధారానే
చనమునఁ బ్రశాంతుఁ జేయుచు, నిససంతతిసముచితోక్తిఁ నిట్లని పలికెన్.
- క. మన మీకైకను గుబ్బను, జనదూషితవృత్త లనుచుఁ • జంపితి మేని
స్థనధార్మికుఁ డగురాముఁడు, గని విడువఁడె మనల మాతృఘాతుకు లనుచున్.
- క. అనవుడు భరతునివాక్యము, విని శత్రుఘ్నుండు ఘనవివేకముతోగ్ర
క్కునఁ గైకేయిని గుబ్బను, దనవంశోచితనయంబుఁదలఁచుచు విడిచెన్. 1601
- క. విడిచిన నప్పడఁతుక వగ, పడరఁగ నశ్వపతిపుత్రియంఘ్రిద్వయిపైఁ
బడి నిట్టూర్పులు వుచ్చుచుఁ, గడువడి విలపించె శోకఁకంపితమతియై. 1602
- భరతుఁడు రాజాభిషేక ర్థమో రామునకే యభిషేకముఁ గావించెద ననుట. ←
- వ. ఇట్లు శత్రుఘ్ను విత్తేపమూఢనంజ్ఞయై భయత్రస్తయైనక్రాంతాంగనభంగి
నార్తరూపయై దీనస్వరంబున దుఃఖించు చున్నమంథరం జూచి కైకేయి
బహుప్రకారంబుల నాశ్వాసించె నంత బదునాలవనాఁడు సూర్యోదయసమ
యంబున రాజాభిషేక ర్థలు భరతునొద్దకుం జనుడెంచి యిట్లనిరి. 1603
- ఉ. భూపతి రాముని నివ్వినభూమికిఁ బంచి తదీయశోకనం
తాపమహావ్యథం బిడపఁ • దాఁ ద్రివిధంబున కేగె నింక గో
త్రాపరిపాలనవ్రతముఁ • దాల్పు మనాయక మయ్య రాజ్య మి
ట్లైపున నింతదాఁక నశియింపకయున్నది దైవికంబునన్. 1604
- ఉ. ఎప్పుడు వచ్చుఁ గైకకొడు • కెప్పుడు మాకు విభుండు గల్గు నం
చెప్పుడు నీదురాక పురిఁనెల్ల జనంబులు గోరుచున్నవా
రిప్పుడె సర్వరాజ్యపద • మింపుగఁ గైకొని పూర్వవృత్తముం
దప్పక యుండ నింక మము • దాశరథీ కృప నేలు మిత్తతీన్. 1605
- వ. అనిన దృఢవ్రతం డగుభరతుండు పట్టాభిషేకోపయుక్తమంగళద్రవ్యజాతంబు
వలగొని వారల కిట్లనియె. 1606
- క. రాజకులమునకు జ్యేష్ఠుని, రాజత్వం బుచిత మని తిఁరంబుగ మీర
ల్రాజచరిత్రం బెఱిఁగి యు, రాజితఁ డని నన్ను మిదిఁ దలంచుట తగవే.
- అ. రాజనమ్మతుండు • రఘుకులతిలకుండు, రాముఁ డన్న యగుట • రాజు ధరణి
కతనిపూనిక్కి బూని • యుడవిలో నొక్కెడ, సధివసించువాఁడ • నన్నియేండ్లు.
- భరతుఁడు వనమార్గాదికంబులఁ బరిష్కరింపఁ బ్రజల కాజ్ఞాపించుట. ←
- చ. అఱమఱ యింతలేక చతురంగబలంబులఁ గూర్పుఁ డెల్లి త
త్పరత ఘనాభిషేచనికాభాండముఁ గైకొని కాన కేగి ను
స్థిరమతి నందె రాము నభిషిక్తునిఁ జేసి కడంగి వీటి క
ధ్వరముననుండి పావకు ధుఃపంబుగఁ దెచ్చినభంగిఁ దెచ్చెదన్. 1609
- తే. రాము నీరీతిఁ బుడమికి • రాజుఁ జేసి, యేను వనదుర్గమున వసియింతు నింక

- మీఁదఁ గైకను గామసఃమేతఁ గాఁగఁ, బూని కావించుకోరిక • లేనికతన.
- క. తెరువులు నుకరంబులు గాఁ, దరంగిణీగణము సుప్రతరముగ వసము
ల్లరము ప్రకాశములుగ సత్వీరముగఁ గావించుఁ డిపుడు • తడ వేమిటికిన్.
- క. అని శ్రీమంతము హృద్యం, బనుత్తమము సుప్రసన్నఃమగుభాషిత మీ
యనువునఁ బలికెన భరతున, కనియె నచటిజనము సంభృతానందమునన్.
- క. అనఘా జ్యేష్ఠం డగునృప, తనయునకు ధరిత్రి నొసఁగఁ • దలఁచినకతనన్
నినుఁ బొందు నిక్కునంబుగ, వనరుహపాణి యగులక్ష్మీవారనికరుణన్. 1613
- క. అని యిట్లు పూర్ణసమృద్ధ, జనితము లగుబాష్పబిందుఃసందోహము లా
తనిపైఁ గురియఁగఁ గౌతుక, మున నగ్గించెం దదీయఃముఖ్యగుణంబుల్. 1614
- || భరతునిముక్తులీగుకర్తృకారులు సనంబున రాజమార్గంబుఁ గావించుట. ||—
- వ. అంత భరతునిశాసనంబున సమాత్యప్రచోదితులై సర్వంబును సమకట్టి
భూమిప్రదేశజ్ఞులును శిబికాదినిర్మాణంబునందు సూత్రగ్రహణకుశలురును
దఁతువాయులును స్వకర్మాభీరతు లగుఖననోపజీవులును మృగపక్షీసాధన
యంత్రకర్తలును భృతిజీవులును స్థపతులును రాజపురుషులును తేవణీయాది
యంత్రకరణాభిజ్ఞులును జలయంత్రాదినిర్మాణచతురులును వర్ధకులును మార్గ
సమీకరణసమర్థులును మార్గనిరోధకసృక్షచ్ఛేదకులును గూపకారులును
సుధాకారులును వంశకర్మకారులును మార్గప్రదర్శకులును మొదలుగాఁగల
సకలజనంబులు రామనందర్శనకుతూహలత్వంబునలనఁ బర్యవశంబునందలి
సముద్రునిమహావేగంబుకరణి శోభిల్లుచుఁ దమవారిం గూడికొని వివిధపీటక
ఖనిత్రకుతారాదిసాధనంబులు పరిగ్రహించుకొని రామాధిష్ఠితప్రదేశంబు
నుద్దేశించి ముంగలం జని రందుఁ గొందఱు మార్గనిరోధకంబు లగుశాఖాల
తాగులస్థాణువృక్షంబులు కుఠారటంకదాత్రంబుల నఱకుచు వృక్షరహిత
ప్రదేశంబుల వృక్షంబులఁ బ్రతిష్ఠించుచుఁ గొందఱు బలవంతులు విషమ
భూప్రదేశంబులకుం జని తత్రత్యరూఢమూలవీరణస్తంబంబుల ఛేదించుచుఁ
గొందఱు మిట్టుపల్లంబు సమతలంబు నేయుచుఁ గొందఱు వావీకూపంబులు
పూడ్చుచుఁ గొందఱు బంధనీయంబు లై నత్సుద్రనదీదగ్గుప్రదేశంబుల
సేతువుల బంధించుచు ఊద్యంబు లై నత్సుద్రశిలాభూయిష్టప్రదేశంబులు
చూర్ణంబులు నేయుచు భేదనీయంబు లై ననదీతటాకాదిజలప్రదేశంబుల
జలదుర్గమార్గంబు భేదించుచుఁ గొందఱు వ్యలప్రవాహంబుల బంధంబుల
చేత బహుసలీలంబులం గావించుచుఁ గొందఱు నిష్ఠలప్రదేశంబులయందు
బహువిధవేదికాపరిమండితకూపంబులు ద్రవ్యచు నిట్లనేక ప్రకారంబుల నయ్యై
ప్రదేశంబులు రమ్యంబులు గావించిన నాసేనామార్గంబు సుధాలిప్తనిబద్ధ
భూప్రదేశంబును బుష్పితమహీరుహంబును మలోద్భుష్టద్విజగణంబును ధ్వజ

పతాకాలంకృతంబును జందనోదకనంసి క్తంబును నానాకుసుమభూషితంబు
నై స్వర్గపథంబుచందంబున నొప్పె నంత భరతునిశాసనంబున శిబిరాది
కరణనియుక్తులు పరస్పరసంగతు లై బహుస్వాద్వధలోపేతంబు లై నరమ
ణీయప్రదేశంబులయందు మహాత్ముం డగుభరతుండు నివసించుటకు శుభన
శ్శత్రుముహూర్తంబులయందు శిబిరంబులు నిర్మించిన నవి భూషణనదృశంబు
లయ్యును వితానకలశధ్వజాదులచేత మిక్కిలి భూషితంబు లై దృష్టిచిత్తహరం
బు లై పాంసునదృశనికతామయపరికాలంకృతంబు లై యింద్రకీలాద్రిప్రతిమం
బు లై ప్రతోల్లిపరిశోభితంబు లై ప్రాసాదమాలాసంసక్తంబు లై సౌధప్రాకార
సంవృతంబు లై పతాకాధ్వజశోభితంబు లై సునిర్మితమహావధంబు లై గృహక
పోతపాలికోపరివినిర్మితమహోన్నతశిరోగృహాలంకృతంబు లై యొప్పె నివ్వ
ధంబున వివిధధ్రుమకాననశీతనిర్మలపానీయమహామీసనమాకుల యైనజాహ్న
వీనదివర్యంతంబు శుభశిల్పినిర్మితం బైనరాజమార్గంబు చంద్రతారాగణ
మండితం బైనరజనీనభంబుభంగి నతిరమ్యం బై ప్రకాశించె నంత. 1615

క. నాందీముఖ యగునూమని, యందు రహి న్నూతనమాగఁధాదులు పరమా
నందమున భరతునిఁ బొగడి, రందంద శుభ స్తవముల • నతివైచిత్రిన్. 1616

తే. స్వర్ణదండాభివ్రతము లై • చటులయామ
దుండుభులు మ్రోసె మురి రొద • ల్లిందుకొనియె
మఱియు సుచ్చావచస్వనోత్కరము లైన
వాద్యములబోదు కలఁగె నావ్యక్తఫణితి. 1617

క. ఆతూర్వరవము నకలా, శాతలముల నిండి శోకానంతాపముచే
వీతధృతి యైనభరతుని, నాతతదుఃఖమున మరల • నారట పెట్టెన్. 1618

తే. అంత భరతుండు నేనుమీ కధివిభుండఁ, గాను మీ రేల నన్నింతఁగలఁచెద రని
వారి వారింది శ్రుతకీర్తివరునిఁ గాంచి, కనుల నశ్రులు గాఱ నిట్లనుచుఁ బలికె.

క. పాపపుఁ గైకయి చేసిన, పాపంబున వ్యధయు మహదుఃఖశోశంబు
న్నాపై నిడి తా నక్కట, భూపాలుఁడు నాకమునకుఁ • బోయెం గంటె. 1620

క. సుగుణుండు ధర్మరతుఁ డగు, జగతీపతి రాజ్యలక్ష్మీ • జలమధ్యమునం
డగఁ గర్మధారహీనం, బగుతపోముకరణి నిట్లఁహా నుడి వడియెన్. 1621

క. మన కెవ్వఁడు విభుం డ, య్యనఘుం డగురామభద్రఁ • డాకైకయిచే
దనకుం దానె వనంబున, కనుపం బడియెఁ గద యవగఁతైశ్వర్యుం డై. 1622

—|| వసిష్ఠుండు భరతునితో రాజ్యం బంగీకరింపుమని చెప్పుట. ||—

వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించుచు మూర్ఛితుం డైనభరతునిం గని యంతః
పురకాంతలు సుస్వరంబుగా రోదనంబు చేసి రంత రాజధర్మవిశారదుం డగు
వసిష్ఠుండు శాతకుంభమయంబును రమ్యంబును మణిరత్నసమాకులంబు నగు

నిత్యోక్తునాథునిసభామండపంబునకు శిష్యసహితంబుగాఁ జనుడెంచి యందుఁ
బరార్థ్యాస్తరణసంవృతం బైనకాంచనవీరంబున నధిపసించి బ్రాహ్మణక్షత్రియ
వైశ్యులను మంత్రిసేనానాయకులను భరతశత్రుఘ్నుసుమంత్రులను దోడ్కొని
రమ్మని దూతలం బంచిన వా రట్ల కావింప గజాశ్వరథసంఘటనసంజాతమహా
ఘోషంబు భూనభోంతరాళంబు నిండి చెలంగె నప్పుడు ప్రకృతిజనంబులు
సభామండపంబునకుం జనుడెంచు చున్న భరతునిం జూచి దేవతలు శతమ
ఖునిం బోలె నభినందించి రాసమయంబునఁ దిమినాగసంవృతంబును స్తిమిత
జలంబును మణిశంఖశర్కరంబును నగుహృదంబుచందంబున నందం బై తత్పు
భానదనంబు దశరథనుతశోభితం బై తొల్లి దశరథశోభితం బైనయట్ల ప్రకా
శించు చుండె నంత భరతుం డార్యగణసంపూర్ణ యగుసభను బూర్ణ చంద్రుండు
శుక్రబృహస్పతిప్రముఖప్రకృష్టగ్రహయుక్త యైనశర్వరిం బోలె వెలింగించె
నిట్లు దుచిరాసనాసీనులగునార్యులవస్త్రాంగరాగప్రభాజాలంబులం బ్రద్యోతిత
యై యీసభ ఘనాపాయంబునందుఁ బూర్ణ చంద్రప్రద్యోతిత యైనరాత్రి
చందంబునం దేజరిల్లె నప్పుడు మునిశ్రేష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు సభాసదు లందఱు
విను చుండ భరతున కిట్లనియె.

1623

సీ. ధరణీశనందన • ధనధాన్యవతి యైనధారుణి నీ కిచ్చి • దశరథుండు
విఖ్యాత మగుశక్ర • విష్ణుపంబున కేగె రాముండు రాజధర్మజ్ఞుఁ డతని
యానతి వనమున • కరిగె నీవీరఁ బితృభ్రాతృదత్తం బైన • రాజ్య మిష్ట
గైతొని వినిహతఁకంటకంబుగ నేలు మనఘ ప్రత్యేకసింహాసనాధి

తే. నాథు లగుప్రాచ్యులును దాక్షిణాత్యులును బ్ర

దీచ్యులు నుదీచ్యులు సముద్ర • దేశవాసు

లమితధనరత్న రాసుల • నధికభక్తిఁ

గరము లర్పించి గొల్చు చుండుదురు మహాత్ము.

1624

ఉ. నావుడు ధర్మవిత్రముఁ డనం బొగడం దగుక్రైకయీనుతుం
డావచనంబు కర్ణపుట • మంటిన యంతనె శోకమూర్ఛితుం
డై వెనఁ దెల్వఁ దాల్చి గురు • సర్వలి దూఱుచు ధర్మకాంక్ష సీ
తావిభునిం దలంచుచుఁ బదంపడి కన్నుల నీరు నించుచున్.

1625

వ. శోకగద్గదకంఠుం డై కలహంసస్వరంబునఁ గొండొక నేపు విలపించి పురోహితు
నుద్దేశించి.

1626

సీ. అనఘ విద్యాస్నాతుఁ • డాచరిత బ్రహ్మచర్యుండు ధీమంతుఁడార్యవీనుతుఁ
డర్హ ధర్మవిచారుఁ • డగురామవిభునిరాజ్యంబు మాదృశుఁ డెవ్వఁ • డవహరించు
దశరథునకుఁ బుట్టి • ధర్మంబునకుఁ దప్పి భ్రాతృరాజ్యంబు నేభంగిఁ గొందు
రాజ్య మేనును లచ్చి • రాముని సొమ్ముగా భావించి ధర్మంబుఁ • బలుక వైతి

తే. శ్రేష్ఠుఁడును ధర్మసంవేదిశ్రేష్ఠుఁ డాది, రాజనవామోపముం డగుఁరాఘవుండు
దశరథునియల్ల యాధిపత్యంబు నేయ, వలవచే శాశ్వతంబుగఁవనుధకెల్ల.

ఆ. విను మనార్యజుష్టఁ మనుచితం బగుపాప, మేను జేయ నోపఁ నీయకొనిన
రఘుకుల ప్రభూతఁరాజులలో వంశ, పాంసనుండఁ గానెఁ పలుకు లేల. 1628

తే. కైక చేసిన యపరాధఁకార్యమునకు, నీయకొనఁ జాల నిప్పుడెఁ యిచటనుండి
దారుణారణ్యగతుఁ డగుఁదాశరథికిఁ, జాగిలినమనస్కరింతుమాఁ స్తఘులుమోడ్చి.

క. రాముని దోడ్కొని వచ్చుట, కీమేయిఁ జనువాడె నతఁ డఁహీనగుణాధ్యం
డీముల్లోకము లైన న, సామాన్యప్రాధి నేలఁ జాలు మహాత్మా. 1630

→ భరతుండు వసిష్ఠునితో శ్రీరాముడే రాజ్యాధిపతి కావలయు ననుట. ←

క. అని ధర్మ మూఁడి పలుకుచు, దనవాక్యము లాలకించిఁ తద్దయుఁ బరిష్క
జ్జనము పులకించు చుండఁగ, మునివతి కనియెం బ్రసన్నముఖుఁ డై మరలన్.

ఉ. వర్ధితధర్మకీర్తి రఘుఁవద్యుని రాముని సాధుసన్నిధిం
బ్రార్థి న సేసి క్రమ్ముటఁ బురంబునకు న్వేసఁ దోడితెత్తు న
య్యర్థము గాక తక్కిన జుటాజనము ల్గరియించి కానలో
సార్థకవృత్తి లక్ష్యణునిచాడ్చున రామునిఁ గొల్చి యుండెదన్. 1632

వ. పురోహితామాత్యబాంధవు లందఱు విను చుండ నానేర్చువిధంబున సర్వో
పాయంబుల బలాత్కరించి రామునిఁ బురంబునకుం దోడ్కొని వచ్చెద. 1633

క. ఇంతకు మును ఖనికులు క, ర్తాంతికులును మార్గశోధఁకాదులు నాచే
నెంతయుఁ బ్రయుక్తులై చను, టంతయు మీ రెఱుంగ రయ్యఁమాత్రాభిరతిన్.

వ. అని యిట్లు వసిష్ఠునితోఁ దగినతెఱంగునఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చి సమీపం
బున సున్నమంత్రకోవిదుం డగుసుమంత్రు నవలోకించి నీవు మదియశాస
నంబునఁ బురంబులోన యాత్ర సాటించి బలంబుల నాయితంబు గావించు
మనిన నతం డట్ల కావించినఁ దత్క్షణంబ బలాధ్యక్షులును బౌరులును సమా
జుప్త యైనబలయాత్ర నాకర్ణించి సంప్రహృష్టచిత్తులై రప్పడు యోధాంగన
లందఱు యాత్రాగమనంబు విని పరమానందభరితాంతఃకరణ లై సత్వరం
బుగఁ దమతమవల్లభులం బ్రయాణంబున కుద్యుక్తులం జేసిరి బలాధ్యక్షులు
హయగోరథస్యందనశకటమాతంగంబులచేత సజ్జం బైనచమూసమూహంబు
నుం బ్రచోదించి రంత భరతుండు గురుసన్నిధియందు సుమంత్రుం జూచి రథం
బాయిత్రంబుఁ జేసి తె మ్మనిన నతండు తద్వచనానురూపంబుగా జవనత్వసంప
న్నంబు లైనపాయంబులం బూన్చి సజ్జంబుఁ జేసి తెచ్చిన దానిం బ్రదక్షిణ
పూర్వకంబుగా నారోహించి రామదర్శనలాలసుం డై సైన్యసమేతంబుగా
వెడలి నప్పడు సుమంత్రచోదితులై పురంబునం గలబ్రాహ్మణశ్రీయవైశ్య
శూద్రులును బుత్రమిత్రకళిత భ్రాతృసమేతంబుగా యథార్హ యానంబు లెక్కి

యతనిపిఱుందం జనిరి మంత్రపురోహితసామంతబంధునుహృజ్జనంబు లనేక
శతాంగమాతంగతురంగంబు లెక్కి భరతునియగ్రభాగంబునం బోవు చుండిరి
కాసల్యయు సుమిత్రయుఁ గైకయుఁ దక్కినయంతఃపురకాంతలు రామా
నయనసంహృష్ట లై భరతనియోగంబునం జను చుండి రివ్వధంబున, 1635

→ భరతుడు సైన్యసమేతంబుగఁ బయవంబై వెడలుట. ←

తే. భరతశాసనమున రామభద్రుఁ జూడఁగలిగె నని మేనఁ బులకలుఁ గ్రమ్ముచేర
వేయిభంగుల భరతునిఁ వెంటఁ జనిరి, వీరు వా రన కమ్మటివీటివారు. 1636

సీ. నజలనీలాంబుదఁ శ్యామగోమలగాత్రురాకాసుధాకరోల్లాసపదను
రవికరోద్దీపితఁరాజవత్ప్రాప్త్యు నాబానుబాహు మఃహానుభావు
రమణీయగళు మహోరన్ము మహేష్వాసు సుకపాలు సులలాటఃసుగుణజాలు
స్థిరసత్త్వఁ జారునాసికు దృఢవ్రతు గూఢజత్తు సుదంష్టుఁ బ్రసన్న తేజః

తే. గౌనలేయుని నెప్పుడుఁ గాంచఁగలుగు, నెపుడుభాషింపఁగలుగునవిప్రులయశునిఁ
జూచినంత నె చనుఁ గాదెఁశోక మినునిఁ గాంచినంత నె విరియుచీఁకలులకరణి.

→ భరతుడు గంగానదిఁ జేరుట. ←

వ. అని బహుప్రకారంబుల రామునిమహిమంబులు వక్కాణించుచుఁ దద్దర్శ
నలాలను లై హర్షవిశేషంబున ననోన్యాలింగనంబుఁ గావించుచుఁ బెన్నిధి
కడకుం జనువేదలచందంబునం జని రప్పుడు పురంబునం గలగజంబులలోనఁ
దొమ్మిదివేలగజంబులు నఱువదివేలరథంబులును లక్షగుఱ్ఱంబులును భరతుని
పిఱుందం జనియె ముక్తాపద్మరాగాదిమణిసంస్కారకులును గుంభకారులును
సూత్రకర్తకారులును శస్త్రనిర్మాణోపజీవులును మయూరపింఛచ్ఛత్రవ్యజనాది
కారులును గరవత్రోపజీవులును దంతకుడ్యవేదికాదికాంత్యత్వాదకులును
దారురత్నాదిరంధ్రకారులును దంతమయపుత్రికావీరశిబికాదికారులును సుధా
లేపనకర్తకారులును జందనకస్తూరికాదిగుంధిద్రవ్యోపజీవులును దైలాభ్యం
గాదిన్నానకారులును గంబళధావకులును సుద్వర్తనకారులును వైద్యులును
ధూపాదివాసకులును మద్యకారులును రజకులును గ్రామప్రధానులును
ఘోషప్రధానులును శైలూఘులును గైవర్తకులును వేదవిదు లైనబ్రాహ్మణు
లును మొదలుగాఁ గలనాగరు లందఱుఁ దామ్రమృష్టానులేపనులును శుద్ధ
వస్త్రధారులును సువేషాఘ్యులు నై పుత్రదారాదులం గూడికొని గోరథాది
యథార్హయానంబు లెక్కి సుందరగమనంబున భరతునివెనుకం బోవు చుండిరి
యితైఱుగునం జని చని యెచ్చట రామసఖుం డగుఁగఃవండు బంధుసహి
తంబుగా నివసించి యుండు నట్టిశృంగిబేరపురసమీపంబునకుం జని యందుఁ
జక్రవాకోపశోభితం బగుగంగానదీసమీపంబున సైన్యంబు విడిసె నప్పుడు
గంగానది విలోకించి భరతుండు సచివుల కిట్లనియె. 1638

చ. బలముల నిచ్చటక విడియఁ బంపుడు నేఁ డిట విశ్రమించి న
 ల్లలితజలంబులం దగ నిలాపతి కార్ధ్వక మాచరించి ని
 శ్చలమతి నెల్లి వేకువనఁ చయ్యన నీనది దాటి పోద మ
 త్యలఘుపరాక్రమక్రము నఁనర్హశిలీముఖ రాముఁ జూడఁగన్. 1639

చ. అన విని యట్లకాక యని యందఱుఁ బావనజాహ్నవీతటం
 బునఁ జతురంగసైన్యముల యోదముతో విడియించి మించి భా
 రనిరతు లై యథార్హశిబిరంబుల నుండిరి కార్యచింతన
 మ్మనుకులవర్ధనుం డుచితమందిరమందు వసించె నెంతయున్. 1640

స. అంత భరతునిరాక యెఱింగి నిషాదనాథుం డగుగుహుండు తనవారి నందఱ
 రావించి గంగాతీరంబున సైన్యంబు సాగరసంకాశం బై యనంతం బై మనం
 బున కై ననచింత్యం బై యున్నది రథంబునందుఁ గోవిదారధ్వజంబు గనుపట్టు
 చున్నది గావున. 1641

మ. ధనకోశంబును దుర్గము ల్బలము హృద్యం బైనసామ్రాజ్యముం
 దనవా లేసేసి పితౄణ మీఁగుటకుఁ గాంతారోర్వి వర్తింపఁ బో
 యిననామిత్రుని రామభద్ర మరల యింపింప నాటోపుఁ డై
 పనిగా నేగెడు నేనతో భరతుఁ డీపాపాత్మునిం గంటిరే. 1642

→ గుహుండు భరతునిఁగూర్చి శంకించి తనవారితో నాలోచింపట. ←

చ. ఇతఁడు దురంతవిక్రముఁ డఃహీనభుజాబలశాలి వీని ను
 ద్ధతభుజనత్వయుక్తి నరికట్టఁ దలంచితి మేని క్రుద్ధుఁ డై
 యతులశరోద్ధతి న్ననలఁ నందఱఁ గాఠీయపెట్టుఁ గాన మీ
 రతిశయయుక్తి నొక్క మొగి నడ్డము కట్టుఁడు గంగరేవులన్. 1643

చ. అనఘుండు సశ్యవాది చరితార్థుండు రాఘవుఁ డెల్లభంగుల
 న్ననకు విభుండు మిత్రుఁ డతిమాన్యుండు గావున నాత్రిలోకపూ
 జ్యున కొకహానియుం బోరయఁ కుండువిధంబునఁ గావఁ బోలు మీ
 రనుపమబుద్ధి నాకఱిపిసల్ల యొనర్చుండు కర్ణధారకుల్. 1644

వ. మఱియు మాంసమూలఫలాశను లగునదీరక్షకులు బలవంతులు గూడికొని
 యేనూతోడలయం దొక్కొక్క యోడకుఁ బ్రత్యేకంబుగాఁ గైవర్తకశతంబు
 నిలుచునట్లుగా సంఘటించి స్వబలంబులం గూడి పోతారోపితమధుమూల
 ఫలాదికు లై తీర్థప్రదేశంబుల రక్షించు చుండుండు భరతుండు రామునియొడ
 నదుష్టుం డగునేని యిప్పుడ యీసేన క్షేమంబున గంగానదిం దరింప నిత్తును.

→ గుహుండు భరతునిఁ జూడ ననుగట. ←

క. అని వారి వారి నయ్యై పనులకు నియమించి రుచ్యఫలములు మధువుక
 ఘనమాంసముఁ గానుకఁ గొని,పనివడి తానరిగె గుహుండుఁ భరతునిఁ జూడన్.

తే. ఇత్రైజింగునఁ దమకడ * కేగుదెంచు, గుహుని నల్లంతటనె చూచి * గురుమనీష
నంజలి ఘటించి నయవినఁయజ్ఞుడైన, సూతపుత్రుండు భరతునిఁ * జూచి పలికె.

క. అనఘా యీవచ్చునిమా, దనాయకుఁడు రామసఖుఁడు * తడయక మిముఁ గ
న్గొన వచ్చు చున్నవాఁడీ, యనచేఁ బతి యున్నకందు * వది దెలియ నగున్.

క. నా విని భరతుఁడు సంతో, మావిష్కృతచిత్తుఁ డగుచు * నతని రయమునక
రావింపు మనవుడుఁదదా, జ్ఞావిధి సూతుండు సమ్ముఖంబు ఘటించెన్. 1649

వ. ఇవ్విధంబున ననుజ్ఞాతుం డై గుహుండు జ్ఞాతినమేతంబుగా భరతునొద్దకుం
జనుదెంచి నమస్కరించి దేవా యీదేశంబు మీకు గృహరామభూతంబు
భవద్గమనాని వేదనంబున వంచితుల మైతి మే మందఱము భవదధీనులము
గావున స్వక్రీయం బైన దానకులంబునందు నివసింపు మని విన్నవించెద మనిపలికి
వెండియు ని ట్లనియె. 1650

తే. ఆర్ద్రశివుష్కముచ్చావచంబగు పలలము, మృవ్తఫలములమధువుఁబరిగ్రహించి
యిదటనేఁడెల్ల వసియించియెల్ల తెల్ల, వాతినంత నెయరుగుముఁబలయుతముగ.

క. అని సౌహార్దవిశేషం, బునఁ బలికెడుగుహునివచనములు విని వదనం
బున దైన్యము దోఁపఁగ నా, తనితో హేత్వర్థసంహితంబుగఁ బలికెన్.

వ. పరమసఖా నీ వొక్కండవె యీదృశం బగుసైన్యంబు నభ్యర్చింప నిశ్చ
యించితివి గావున రామునియందు నీకుం గలభక్తిస్నేహంబు తెల్లవారికిఁ
దెల్లం బయ్యె నీయాదరణంబుచేతనే యే మందఱము నీచేత నర్పితులైన
వార మైతి మిది దురత్యయం బగుగంగానూపం బీదేశంబు దుష్ప్రవేశం బే
మార్గంబున భరద్వాజాశ్రమంబునకుం జనియెద మనిన విని గహనగోచరం
డగుగుహుండు కృతాంజలిపుటుం డైనరేంద్రా యేను ధనుష్కంతులైనమదీ
యజ్ఞాతులం గూడి నీపిఱుంద నరుగుదెంచెద నీవు నేనానమేతుండ నై చను
టకుఁ గారణం బేమి మహాత్ముం డైనరాముని కపకృతి నేయుటకుం బోవు
చున్నవాఁడ వని సందియంబు వొడము చున్నయది యనవుడు గగనంబు
మాడ్కి నిర్మలుం డగుభరతుండు వెండియు గుహునిం జూచి శ్లఙ్ఘనాకృతంబుల
ని ట్లనియె. 1653

→ భరతుండు గుహునకు నిజాగమనకారణముఁ దెల్పుట. ←

నీ. అనఘరాఘవుఁడు నాకన్నయుఁబితృతుల్యుఁడాచార్యవరుఁడు ని యామకుండు
వందనీయుఁడు సదావర్ణసీయుఁడు గురుం డమృహాత్ముని చరణాబ్జములకు
భక్తితోఁ బ్రణమిల్లి * ప్రార్థనఁ గావించి దండకారణ్యమంధ్యముననుండి
మరలఁదొడ్కిని వచ్చి * మహితరాజ్యపదస్థుఁ జేయంగఁ గోరి యీ నేనఁగూడి

అ. పోవుచున్నవాఁడ * బాంకు గా దీమాట, నమ్ము మదికి సందియమ్ము వలదు
కలియుగంబు గాదు * కల్లలాడుటకు నీ, డెందమందు శంక * నొంద వలదు.

వ. అని పలికిన సంహృష్టచిత్తుం డై భరతున కి ట్లనియె.

1655

ఆ. అప్రయత్నలబ్ధమైనసామ్రాజ్యంబు, నవల ద్రోచి వుచ్చి • సందువలన
దశరథేంద్రతనయ • ధన్యుండ వైతివి, త్వత్సమానుఁ డొరుఁడుఁధరణి లేఁడు.

తే. గహనమునఁ గృహగతుఁ డైనకానలేయు

మరలఁ దోడ్కొని వచ్చుట • కరుగు చున్న

వాఁడ నని పల్కితివి గాన • వసుధలోన

నీయశము శాశ్వతం బయి • నెగడు నధిప.

1657

ఆ. అని బహుకరించెనంతసూర్యుఁడుగ్రుంకె, రాత్రిదోఁచెఁదమముఁగ్రమ్మెభరతుఁ
డచట సంధ్య వార్చి • యనుజయుతంబుగాఁ, బర్ణతల్పమందుఁ • బవ్వళించె.

వ. అప్పుడు శోకానర్దుండును శోకమూలపాపశూన్యుండును మహాత్ముండు నగు
భరతునకు వాగగోచరం బైనరామచింతాయశోకంబు నముపసితం బయ్యె
బదంపడి కోటరసంస క్తవహ్నివనదాహభీతప్తం బైనపాదపంబుంబోలె శోకాగ్ని
యంతర్దాహంబున భరతునిఁ దపింపఁ జేయు చుండె నిట్లు భరతుండు నూ
ర్యాంశుసంతప్తుం డైనహిమవంతుండు హిమంబుం బోలె శోకాగ్నిసంభవం
బైనస్వేదోదకంబును సర్వగాత్రంబులవలన నించుచు ధ్యాననిర్దరశిలాసమూ
హంబును వినిశ్చ్యసితధాతుసంకులంబును దైన్యపాదపసంఘంబును శోకాయా
సాధిశృంగంబును బ్రమోహానంతసత్త్వంబును సంతాపౌషధివేణువు నగుశోక
తైలంబుచేత నాక్రాంతం డై నిట్టూర్పులు వుచ్చుచు లోకాపవాదంబునకుఁ
దలంకుచుఁ గైకేయి చేసినదుర్మత్తంబునకు నిందించుచు దశరథునిం దలంచి
కన్నీరు నించుచు రామభద్రు నెవ్విధంబునం జూతు నని తనలోనఁ దాను లజ్జిం
చుచు నతనిచిత్తంబు వడయుటకుఁ దగినయుపాయం బూహించుచు హత
యూధం బైనవృషభంబుభంగి నాకంపించుచు హృదయజ్వరాదితం డైనుఖం
బెఱుంగక యేకాగ్రచిత్తుం డై గృహపరివారసహితంబుగాఁ దుఃఖించుచు
ని ట్లనేకప్రకారంబుల విలపించు చున్నసమయంబున గహనగోచరుం డగు
గుహుండు భరతునిఁ దగిన తెఱంగున నాశ్వాసించుచు రామునిమహానుభావ
త్వంబుఁ బ్రశంసించుచు సంతకంతకుఁ బ్రసంగవశంబున లక్షణునిసుహృద్భా
వంబు వక్కాణించుతలంపున ని ట్లనియె.

1659

— గుహుండు భరతునికి లక్షణుని సౌహృద్దం బభివర్ణించి చెప్పట. —

మ. అనఘా రామఁడు పర్ణతల్పమున భార్యాయుక్తుఁ డై పవ్వళిం

చినఁ దద్రక్షణ మాచరించుటకుఁ బ్రసన్నతాంబకాను లృరా

సనముం గైకొని కన్ను మూయక మహానరంభి యై యున్నన

జ్ఞనసన్మాన్య సుమిత్రవట్టిఁ గని నే • సంతాపతప్తుండ నై.

1660

వ. ఇ ట్లంటి.

1661

తే. భానుకులవర్ణచూడుమిఁవర్ణతల్పమింపుమెఱయనీకొఱకుఁ గఁల్పింపఁబడియె
నిందునుఖనిద్ర నేయుముఁనందియంబు, వలదునుకుమారుఁడవుపిన్నఁవాఁడవీవు.

చ. అనఘచరిత్ర నీదుకృపఁ నందినవాఁడను గాని సజ్జనా
వనగుణధుర్య యేను గడఁవాఁడను గాను ను మయ్య యీనిశం
బనివడి బంధువు ల్గుకులుఁ భ్రాతలు సైన్యము గోల్వ నిద్ర మే
ల్గునియెడునంతవాఁక మిముఁ గాచెడఁ గంటికి తెప్పకై వడిన్. 1663

తే. నాకు రామునకంటె మఁనఁగి ప్రియుండు
వసుధలోపల నన్యుఁ డెఁవ్వొడు లేఁడు
దేవ యీయర్థమందు నందియము నలదు
పరఁగ నీమ్రోల బొంతులుఁ పలుకఁ గలనె. 1664

క. రామునియనుగ్రహంబున, నీమహిలో యశము సౌఖ్యఁ మీసంపదయు
స్నేమంబు గలిగెఁ బ్రియసఖ, భామాయుతు నిమ్మహాత్ముఁ బరిపాలింతున్.

తే. గహనసంచారకుశలుండుఁ గాన నాకుఁ, దెలియని దొకింత లే దిందుఁ ధీరవర్య
భండనంబునఁ జతురంగఁబలము నైన, సరకుగొనక వారిం చెడఁ నత్య మింత.

ఉ. నా విని యాకకుత్స్థకులఁనాథుఁడు న న్నృకించి పల్కె నో
భూవినుత ప్రతాప వినుఁ ముజ్జగ మేలఁగఁ జాలునట్టియీ
భావజనన్నిభుం డీచటఁ బర్ణతలంబునఁ గూర్చు చుండ నా
కేవిధి నిద్ర వచ్చు నుఖఁ మేటికి జీవిత మేల చెప్పమా. 1667

తే. సంగరంబున నెవ్వొడుఁ నకలనిద్ర
రాసురుల కైన లక్షింపఁ నలవి గాక
యలరుసారామవిభుఁడు నీ తాన్వితముగ
నేఁడు తృణతల్పములఁ గూర్చిఁనాఁడు కంటె. 1668

తే. ఘనతపముచేత వివిధయాగములచేత
దానములచేత నకలమంత్రములచేత
బ్రాహ్మణ డై తుల్యగుణుఁ డయిఁ పరఁగెఁ గాన
జనకున కతిప్రియాత్మజుండనఘ యితఁడు. 1669

ఆ. అట్టిరాఘవాన్వయ ప్రదీపకుఁ డైన, యితఁడు ఘోరవనికిఁ నేగు చుండఁ
గాంచి తండ్రి యైనఁ గవ్వారీపతి మను, ననెడుమాట నందియంబు గాడె. 1670

వ. పితృమరణానంతరంబున మేదిని యనాథ యై యుండఁ గలదు. 1671

తే. సాంద్రభంగి సంతఃపురిసతులు ఘోర, శోకరోదన మొనరించిసాలసి యూర
కున్న నుపరతనాద మై యుండు రాజ,నదన మిపు డని తలఁచెడఁ సచివవర్య.

క. మాయయ్యయఁ గౌసల్యయు, మాయమ్మయు నేటిరాత్రిఁ మహనీయగుణ
శ్రీయుతుల మమ్మఁ గానక, పాయక యేవగిది పీటఁ బ్రదుకుదు రకటా. 1673

తే. వీరవరుఁ డైనతనయుని • విజినయాత్రఁ

దలఁచి శోకాగ్నిచేఁ గ్రాగి • తనువు విడుచుఁ

గాని కాసల్య మని యుండఁ • గలదె యింక

నాయమవితాన మాయమ్మ • యడలుఁ గాదె.

1674

క. గ్రద్దన భూమిశ్వరుఁ డా, యిద్దఱముద్దియలపాటు • హృదయంబునఁ దాఁ
బెద్దయుఁ జింతించి ఘనవి, పద్ధతిఁ బ్రాపించి మేనుఁబాయు నిజముగాన్. 1675

ఆ. ఇట్టిమాట దలఁపఁనెంతయు నాగుండె, యవియు చున్న దట్టియడలు మాని
సమృదమున నేడు • తొమ్మునఁ జె య్యిడి, నిద్రవోవ నెట్లు • నేర్తు నయ్యి.

తే. ఏను లే కున్న మజ్జనఁయిత్రి పిన్న, కొడుకు నీక్షించి జీవించు • నడలు దక్కి
యీమహాత్ముడు లే కున్న హితనరేణ్య, యేకసుతయైనకాసల్యఁయెట్లు బ్రతుకు.

తే. రామభద్రుని గోసలఁరాజ్యపట్ట, భద్రుఁ జేసి మనోరథఁప్రాప్తి గాక
మున్నె భూపతి పరలోకఁమునకుఁ బోవుఁ, గార్య మంతయు వ్యర్థమైకడచె నకట.

వ. అమృహాత్ముండు మావచ్చునందాఁక మని యుండఁ డేని యతని సంస్కరించి
భరతాదులు సిద్ధార్థులై రమ్యచత్వరసంస్థానంబును సువిభక్తమహాపథంబును
రమ్యప్రాసాదసంపన్నంబును సర్వరత్నవిభూషితంబును గజాశ్వరథసంబాధం
బును దూర్యానాదవినాదితంబును సర్వకళ్యాణసంపూర్ణంబును హృష్టపుష్ట
జనాన్వితంబును నారామోద్యానసంపన్నంబును సమాజోత్సవసంకులంబు
నగుసాకేతనగరంబున సుఖంబు లనుభవించు చుండుదు రేను సమయకాలం
బతీతం బగుచుండఁ గృతప్రతిజ్ఞుం డై నేమంబున నున్న రామునిం గూడి మర
లఁ బురంబుఁ బ్రవేశించుభాగ్యంబుఁ గాంతునా యని యేశాద్భుతంబు లగు
దుఃఖాలాపంబులు నాతో నాడు చుండ నంతలోనఁ బ్రభాతకాలం బయ్యె నంత
రాముండు మేల్కొంచి తానును లక్ష్మణుండును నిమ్మహానదీతీరంబున జటా
వల్కలంబులు ధరించి బాణబాణాసనకృపాణంబులు ధరించి వ్యపేక్షమాణులై
సీతాసహితంబుగా నిమ్మహానది నుత్తరించి గజయూధపులచందంబున సుఖ
లీలం జని రని యిట్లు గుహుండు రామవృత్తాంతంబును లక్ష్మణుని పరి దేవనం
బును సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన విని సుకుమారుండును మహాసత్త్వండును
సింహస్కంధుండును మహాభుజుండును బుండరీకవిశాలాక్షుండును దరుణుం
డును బ్రియదర్శనుండు నగుభరతుండు స్వాభిలషితకార్యసంకటంబు సంజాతం
బయ్యె నని చింత నొంది ముహూర్తిమాత్రంబు పరమదుర్మనస్కుం డై పదం
పడి తోత్రవిధం బైనమహాద్విపంబుకై వడిఁ బుడమిపయింబడియె నతని
దురవస్థఁ జూచి యాసన్నస్థితుం డైనశత్రుఘ్నుండు శోకకర్మితుం డై యతనిం
గొఁగిలించికొని యుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబుఁ జేయుచుండె నయ్యిద్దఱం
బరికించి భర్తృవ్యసనకర్మిత లగురాజకాంతలు హాహాకారంబులు నేయుచు

ధరణిపయిం బడి దీర్ఘస్వరంబున విలపించు చుండి రవ్వుడు తపస్విని యగుకాన
ల్య శోకలాలనం డైనభరతు ననునరించి యుపగూహనంబుఁ జేసి శోకా
యానవిశేషంబున విలపించుచు నిట్లనియె. 1679

→ కానల్య భరతు నూజడించుట. ←

- చ. అనఘచరిత్ర సీతనువు • నంటవు రోగము లిప్పు డీకులం
బునకు విభుండు నీవు తలఁపోయఁగఁ బ్రాణము నీయధీన మా
మనుజవిభుండు పోయినఁ గుమారుఁడు కానకు నేగిన న్రహి
న్నినుఁ గని యింక మాకు గతి • నీవె యటంచుఁ దలంచి నెప్పుడిన్. 1680
- తే. ఒడలఁ బ్రాణంబులు ధరించియున్న దాన, నట్టిధీరుండ వీవె ధైర్యంబు విడిచి
యివ్వధంబున దుఃఖంపఁనేమి గలుగు, నిచట మ మ్మాదరించువాఁరెవ్వరింక.
ఆ. అనఘచరిత్ర లక్ష్మణునకుఁ గీ డేమేని, వినగఁ బడెన యేకఁతనుజ నైన
నాదువుత్త్రుకునకు • నాతీసీతకుఁ గాని, కష్ట మేమి వింటి • కాననమున. 1682
- క. అని యిట్లు పెక్కువిధముల, జననులు పలవింప నాశ్వఃసన మించుక పొం
ది సీతాంతశోకుఁడై గుహుఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె నతఁడు • గద్గదఘటిన్.
ఉ. ఓయి నిపాదనాయక సమున్నతవిక్రమ నాటిరేయి తా
నేయెడ నుండె రామవిభుఁ • డెచ్చట నుండె మహీజ లక్ష్మణుఁ
డేయెడ నుండె నేమి భుజియించిరి యెట్లు వసించి రెంతయు
న్నాయెడఁ గూర్చిఁ జేసి కరుణ నిన్వినిపింపఁ గదయ్య నావుడున్. 1684
- ఆ. గుహుఁడుహృష్టఁడగుచుఁ త్తోణీశమతుఁజూచి, యోమహానుభావఁ రాముఁడిచట
కరుగుదేర నతని • కాహార మిడుటకు, నన్నమును ఫలంబు • లగ్ధిఁ గొనుచు.
తే. నఖులతోఁ గూడి యేనట్లుఁచని ముదంబు, వెలయ నా తెచ్చినపదార్థఁ వినరమెల్ల
భక్తినిర్పించుటయుధర్మ • యుక్తీనన్ను, గరిమమన్నించువియన్ని • పరిహరించి.
వ. మేము దానంబు సేయవలయుంగాని ప్రతిగ్రహింప రాదని నన్ననునయించి.

→ గుహుండు భరతున కింకదీతరుమూలంబుననుండు రామశయ్యఁ జూపుట. ←

- తే. లక్ష్మణుఁడు తెచ్చి యిచ్చినరమ్యగాంగ, తోయమింపారఁగ్రోలి సీతాయుతముగ
నాపవాస్యంబు నలిపి తఁమోరిగ్గుంకు, నపుడుసంధ్య నుపాసించియంతమీఁద.
వ. సౌమిత్రివిరచితకుశలంబుమీఁద సీతానమేతంబుగా నధిపసించె నంత
లక్ష్మణుండు విమలజలంబులఁ దదీయచరణంబులు గడిగి తడి యొత్తి కొండాక
నేవు నానావిధశుశ్రూషలు గావించి పదంపడి జ్యాఘాతవారణాంగులిత్రాణ
వంతుం డై శరసంపూర్ణంబులైనతూణీరంబులు ధరించి సజ్యం బైనకార్దుకంబు
కేలం దాల్చి శయననిద్రాహారంబులు వర్జించి రామునిసమీపంబునం గొలిచి
యుండె నేనును జాపబాణధరుండ నై యతింద్రితుండ నై యాత్మకార్దుకులైన
జ్ఞాతులం గూడి మహేంద్రకల్పం డగురామునిఁ బరిపాలించుచుఁ దదంతికం

బునం గొలిచి యుండితి రాముండు పవ్వళించుటకు రచించినతృణతల్పం బిదె
యింగుదీతరుమూలంబున నొప్పు చున్నది విలోకింపు మని భరతునకుం జూపిన
నతండు మంత్రి సహితంబుగా నమ్మహీరుహ మూలంబునకుం జని యచ్చట నున్న
తృణశయ్య నవలోకించి కన్నీరు నించుచు జనయిత్రుల కిట్లనియె. 1689

చ. గుఱుతుగఁ దల్లులార కనుఁగొంటిరె రాముఁడు నాఁటిరేయి తా
నిరుపమధర్మయుక్తి శయఁనించిన కర్మశవర్ణతల్ప ము
పురమనుభార్గుఁ డంచితకృపాలుఁడు వజ్జీరభాత్ జండు నుం
దరసుకుమారుఁ డిట్టికఠినశ్రీతిపైఁ బవళింప నర్హుఁడే. 1690

→=4= భరతుఁడు శ్రీరాముండు శయనించినతృణతల్పంబుఁ జూచి దుఃఖించుట. →

చ. సరసపదార్థము లుడిచి + నన్న పుటొల్లియఁ గట్టి దీప్తహే
మరచితసాధభాగముల + మంజులశయ్యలఁ బవ్వళించు న
పురమనుభోచితుండు జలఁపానముఁ జేసి మహీజమూలమం
దిర వగువర్ణతల్పమున + నేకరణి న్వసించె నక్కటా. 1691

సీ. పుష్పసంచయచిత్రములు చందనాగరుపరిమళయుతములు + పాండరాశ్ర
నందీప్తములు శుకఁసంఘరుతంబులు మంజులాస్తరణసఁమంచితములు
కృతహేమకుడ్యంబు + లతగీతవంతము ల్లేమరాజత రమ్యభూము లద్రి
కల్పంబు లగునవ్యకాంచనప్రాసాదసాధవిమానరాజములయందుఁ

తే. గావాళవిచిత్రరవమృదంగస్వనిముల, సూతమాగధగాయకఁస్తుతిరవముల
సంప్రబోధితఁ డగు రామఁచంద్రుఁ డిట్టి, కఠినధారుణిపై నెట్లుఁగా వసించె.

తే. లలితసుకుమారతనుఁ డైన రాముఁ డేడ, రేయిఁ గఠినోర్విపైఁ బవ్వళించు లేడ
నుదకములఁ గ్రోలియుపవాసఁముండు లేడ, నకటస్వప్నంబుగాక యభార్థమగునె.

తే. మూఁడులోకంబులు భుజాగ్రమున ధరింపఁ, జాలినట్టియినాస్వయఁస్వామి కిట్లు
కఠినమేదిని నెసియింపఁగలిగె నకట, కాలము దురత్యయం బెంతఁఘనున కైన.

వ. ఇది మహాత్ముం డగురాముండు పవ్వళించినతృణతల్పంబు కఠినస్థంధీలంబుమీఁద
రచింపంబడియున్న దిచ్చటితృణం బంతయుఁ దదీయగాత్రంబులచేత విమర్ది
తం బై యున్న దని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1695

ఉ. పోడిమిశో విదేహపతిపుత్రికనై యజరాజసూతికి
స్తోడలి నై జగజ్జనమఁనోహరు రామునిఁ జెట్లఁ బట్టియున్
నేఁ డిటు కష్టముల్ పడితి + నే నని జానకి యెడ్వఁ బోలు నీ
బాడనె యంత నంతఁ గనుఁపట్టెఁ దదంజనమిశ్రితాశ్రుపుల్. 1696

క. ఆభాసుత యిచ్చట ది, వ్యాభరణోపేత యగుచు + నటు నిద్రింపం
గాఁ బోలు నంత నంతన, శోలిల్లెడుఁ దత్సవర్ణఁసుందరబిందుల్. 1697

తే. మఱియు నిచ్చోటభూపుత్రిమగనిఁగూడి, ధౌతకాశేయపరిధానఁ ధారుణిపయిఁ

బవ్వలింపఁగఁ జోలు తఃత్పటనివిష్ట, తంతుసంతాన మంతంతఁదఱచుదోఁచె.

ఆ. చాల గోల ముద్దఁరాలు మహానుకు, మారి మేదినికుఁమారి యిట్టి
కఠినభూమియందు • గాత్రంబు వైచిన, గండుశిలలు దాఁకి • గంద కున్నె.

క. పుట్టినది మొదలు బంగరు, తొట్టియలో నూఁగునతికి • దుస్తరముగ నే
డిట్టి దురవస్థ దొరకొనె, గట్టా దుశ్చిత్త యైనఁకై కకతమునన్. 1700

తే. సత్యము సుకుమారియును సుఖోఽచితయు నై న

జనకనందని నిజనాథఁసహిత యగుచుఁ

బరఁగ నీతృణశయ్యపైఁ బవ్వలించె

గాంతలకు భర్తృశయ్య సుఖంబు గాదె.

1701

క. ఆరాముఁడు మత్స్యతమున, దారయతుం డగుచు నిట్టితల్పముమీఁదం

గురికె గావున హాయి, కారణమునఁ గడునృశంసఁకర్చుడ నైతిన్. 1702

చ. సరసుఁడు సార్వభౌమకులఁజాతుఁడు సర్వజగత్ప్రియుండు పు

ణ్యరతుఁడు పద్మనేత్రుఁడు సుఁఖార్హుఁడు సత్ప్రియదర్శనుండు సుం

దరతనుఁ డైనరాఘవుఁ డఁనామయరాజ్యసుఖంబు మాని తా

నఱమఱ యింత లేక కఠినాఁవని నెట్లు వసించె నక్కటా.

1703

వ. మఱియు విషమకాలంబున నన్న యగురామభద్రు ననువ ర్తించి ప్రియదర్శనుం
డును మహాభాగుండు నగులక్ష్మణుండు ధన్యుం డయ్యెఁ బత్యనుసరణంబున నై
దేహి కృతార్థ యయ్యె మనము రామవిహీనుల మై లోకవిద్వేష్యుల మైతిమి
రాఘవుం డరణ్యగతుం డగుచుండ విశ్వంభర కర్ణధారహీనయైన నావచందంబున
నాయకరహితయై తోఁచుచున్నది దశరథుండు స్వర్గగతుం డగుచుండరాముండు
కానకుంబోవుచుండ నివ్వసుంధరాధిపత్యంబు సేయుటకేపాపాత్ముండు నమృతించు
రాముండు వనవాసగతుం డయ్యెను పిశ్చంభర తదీయభజపీఠ్యాభిరక్షిత గాఁ
దలంచెద విహీనప్రాకారరక్షయు ననన్మధ్యాశ్వమాతంగయు నపావృతపురద్వా
రయు సరక్షితయు నప్రహృష్టబలోపేతయు సాధనవిహీనయు దుర్దశాపనయు
ననావృత్తయు నైనరాజధాని శత్రువులైన విషకృతం బైనభక్త్యంబుం బోలె
బరిహరింతురు గాక నైకొనం దలంతురే యవి యన్నియు నట్లుండనిండు నేడు
మొదలుగ నేను జటావల్కలధరుండ నై నిత్యంబును ఫలమూలంబు లుపయో
గించుచుఁ దృణశయ్యమీఁదం బవ్వలించుచు రామకృతవనవాసప్రతిజ్ఞను
నాయం దారోపించుకొని రామార్థంబుగాఁ జతుర్దశవర్షాత్మకకాలంబున రా
మానుష్ఠితవ్యతిరిక్తోత్తరకాలంబు వసంబున వసించెద నందువలన నారఘువుంగ
వుని ప్రతిశ్రవంబు మిథ్యాభూతంబు గా కుండు శత్రుఘ్నుండు నాయట్లు వ్రతం
బఁగీకరించి యనువర్తించి యుండు రాముండు లక్ష్మణసహితంబుగా ద్విజశ్రేష్ఠుల
చేత సామ్రాజ్యంబునం దభిషిక్తుండై యయోధ్యాపురంబుఁ బరిపాలింపం గలం

డేతాదృశం బై నమన్మనోరథంబు డేవత లందఱు నఫలంబుఁ గావించురు గాక
రాముండు నాచేత బహుప్రకారంబులఁ బ్రసాద్యమానుం డయ్యును మత్స్య
ర్థన నంగీకరింపఁ డేని యమృతహస్తానితోఁ గూడ వనంబునఁ జరకాలంబు వసించి
యుండెడ నద్దయాభుండు నన్నేలయుపేక్షించు నని యీదృశంబు లగుశవధం
బులఁ బల్కుచు సంతలోనఁ బ్రభాతకాలం బగుటయుఁ గాల్పకరణీయంబులు
దీర్చి శత్రుఘ్ను నవలోకించి యిట్లనియె.

1704

మ. కమలాపుం దుదయించె నింక మనలంఁగా నేటి కిచ్చోట వే
గమె యివాహిని దాటి పుణ్యరతునిం + గాకుత్స్థునిం గానఁ బో
దము ప్రాణోపమమిత్రుఁ డైనగుహు సందం బొప్పు దోడైమ్ము ని
క్కము నా కీనిశ నిద్ర లేదు మిగులం + గార్యాతురత్వంబునన్.

1705

ప. అని యిట్లు భరతునిచేతఁ బ్రచోదితుం డై శత్రుఘ్నుండు నదీసంతరణార్థంబు
వేగిరపడు చుండె నట్టిసమయంబున.

1706

క. ప్రాంజలి యై గుహుఁ డారఘు, కుంజరుకడ కరుగుడెంచి + గుణరత్ననిధి
కొంజక సీచే నిచ్చట, రంజిత యై యొప్పెఁ గాదె + రాత్రి నుఖద యై.

1707

క. నా విని భరతుఁ డతనితో, నీవాడీనయట్ల యయ్యె + నిఁక నన్నఁ గనం
బోవఁగవలె సత్వరముగ, నావికులం బిలువ నంపు + నది దాటుటకున్.

1708

క. అన విని గుహుఁ డాతనిశా, సనమునఁ బురమునకుఁ బోయి + జ్ఞాతుల వేన న
ప్పనికి నియమించుటయు వా, రనుపమచాతుర్యమహిమ + నందఱుఁ బెలుచన్.

→ భరతుండు సేనాసమేతంబుగ నోడవెక్కి గంగానది దాటుట. ←

ప. గుహువచనప్రకారంబునఁ దొల్లింటియేనూఱు త్సుద్రనావలను మఱియు వి
చిత్రపటసందీపితధ్వజాలంకృతపృథసంధిబంధపర్యాప్తకర్ణధారయుక్తచారుఫలక
భిత్తినమావరణపరిమితవాతమహాఘంటాధరవరాస్తరణోపేతస్వస్తి కాఖ్య నౌ
శతంబును సన్నద్ధంబుఁ జేసి తెచ్చి రంత గుహుం డయ్యోడలలోనఁ
బొందుకంబశసంవృతయు హర్షజనకకింకిణీఘోషయుక్తయుఁ గల్యాణియు
నైన న్వస్తికవిజ్ఞేయనావ నాకర్షించి తెచ్చిన భరతుండు శత్రుఘ్నుసహితంబుగా
దాని నారోహించె సంతకు మున్ను సమాగతు లై నపురోహితులును గురువు
లును బ్రాహ్మణులు నారోహించిరి పదంపడి కౌసల్యాప్రముఖరాజకాంత లాగో
హించి రనంతరంబ శకటంబులు నాపణస్థపదార్థంబులునుం దగినయోడలయం
దునిది రిప్పడు సేనాసన్ని వేశంబు గావించువారికలకలంబులును నవతరణప్రదే
శంబున దిగ్గువారిఘనారావంబులును సుషకరణంబు లందుకొనువారిమహానా
దంబులును నింగి ముట్టి చెలంగె నిట్లయ్యోడలు కొన్ని నారీజనంబును గొన్ని
హయంబులను గొన్ని మహామూల్యంబు లగురథశకటాదియానంబులను గొ
న్నియప్త్రోశ్వతరాదియగ్వంబులను గొన్ని నానావిధజనంబులను గొన్ని

రాజనందనపురోహితాంతఃపురకాంతలను వహించి పతాకావంతంబు లై స్వ
స్వదాశాధిష్ఠితంబు లై మహావేగంబున నమృహానది నుత్తరించి యవ్యలితీరం
బున నందఱు డించి నివృత్తంబు లయ్యె నప్పుడు దాశశ్రేష్ఠులు నివృత్తిసమయ
భారావరోహణలఘుత్వజనితసౌకర్యంబున జలంబులందు నౌకలఁ జిత్రగమనం
బుల నడపించుచు మరలించిరి సపతాకంబు లైనగజంబులు గజారోహకులచేతఁ
బ్రచోదితంబు లై సద్భజంబు లైనజంగమపర్వతంబులచందంబున నందం
బగుచు నమృహానది నుత్తరించి చనియె నప్పుడు కొంద టోడలచేతను గొం
దఱు ప్లవంబులచేతను గొందఱు కుంభఘటంబులచేతను గొందఱు బాహు

→⇒ భరతుడు వసిష్ఠుఁడుత్తనమాత్రసహితుండై భరద్వాజమహర్షిని సందర్శించుట. ⇐⇒
పులచేతను గంగానదిని దాటి రిట్లందఱు సుఖంబుగా నమృహానది నుత్తరించి
మైత్రముహూర్తంబున కనుత్తమం బైనప్రయాగవనంబునకుం జని రంత మహా
త్ముం డగుభరతుండు బలంబుల నాశ్వాసించి యథాసుఖంబుగా నొక్కచోట
నిలువ నియమించి రమ్యాటజవృక్షపండం బైనభరద్వాజాశ్రమంబు దవ్వ
లర జూచి ధర్మజ్ఞుండు గావునఁ గ్రోశనూత్రదూరంబున రథంబు డిగి న్యస్తశస్త్ర
పరిచ్ఛదుం డై త్నోమపరిధానసంపీతుం డై పురోహితు మున్నిడికొని ఋత్వి
గ్జనపరివృతుం డై పాదసంచారంబున నమృహామునిసమీపంబునకుం జనియె
నప్పుడు బృహస్పతి నందనుం డగుటవలన దేవపురోహితుం డగుభరద్వాజుండు
వసిష్ఠుని దవ్వలం జూచి శీఘ్రంబున దర్శననంబు డిగి శిష్యు లర్హస్థంబుఁ గొని
వెంట నరుగు చేర సంభ్రమంబున నెదురుగాఁ జని వసిష్ఠునితోడ సుహృత్సల్లా
పంబుఁ గావించి భరతునిచేత నభివాదితుండై యతని దశరథపుత్రునిఁగా నెఱింగి
యయ్యిద్రక్ష కర్ణ్యచాద్యంబు లొనంగి ఫలంబు లిచ్చి దశరథునివృత్తం బెఱిం
గినవాఁ డగుటవలన నతనికుశలం బడుగక కులబలపురకోశమంత్రిమిత్ర
బాంధవులయందుఁ గుశలం బడిగిన నవ్వసిష్ఠుండును భరతుండు నందఱుఁ
గుశలం బని పలికి వెండియు శరీరాగ్నిశిష్యవృక్షపక్షిమృగంబులయందుఁ
గుశలం బడిగిన నమృహాత్ముండు సర్వంబును గుశలం బని పలికి రామవిషయ స్నేహ
బంధంబున భరతున కిట్లనియె.

1710

→⇒ భరద్వాజమహర్షి భరతుని దూఱుట. ⇐⇒

ఉ. అగ్రజఁ డైనరాముని యానామయరాజ్య మధర్మయుక్తిచే
వ్యగ్రతఁ జేసి పుచ్చుకొని • యంతటఁ బోవఁగ నీక ఘోరన
తోష్ఠగ్రవనంబులోఁ దిరుగుఁచుండెడియమృహానీయమూర్తిపై
నాగ్రహవృత్తిఁ బోవఁ దగుఁనా నినుఁ జూచిన శంక దోఁచెడిన్. 1711

క. పుడమియు రాష్ట్రము నగరముఁ, గడువడి మీయమృ మున్నె కైకొనియెఁ బదం
పడి యాతనిజీవితమును, గడిమి న్ని పపహరింపఁగా వచ్చితివ్ 1712

క. కాంతానియక్తుడై భూ, కాంతుడు కాంతారమునకుఁ + గరిసతఁ జనుమ
న్నంతనె వచ్చిననీతా, కాంతునిచే కాక తప్ప, కైకడ చెపుమా. 1713

క. అని పెనుగొఱవిం గాల్చిన, యనువున నిట్లాడ భరతుఁ + డారాటమునం
గనుఁగొనల నశ్రుకణములు, చినుకఁగ నిట్లనియెఁ దల్లి సేతకడలుచున్.

చ. అనఘ కృతఘ్ను నట్ల యకటా నను దూఱఁగ నేల నాతెఱం
గనిశము మీ రెఱుంగరె మహాత్ముడు పుణ్యచరిత్రుఁ డైనరా
మునివనయాత్ర నించుకయు + భూతతత్తు లుఱిగా నెఱుంగఁ గా
దని మది నమ్మ వేని భవదంఘి)నరోజము ముట్టి చెప్పెదన్. 1715

చ. అనిశము సత్యధర్త ములయం దసురక్తుడ నయ్య నాడికిం
దనయుడ నయ్య రామునకుఁ + దమ్ముడ నయ్య వసిష్ఠమానిచే
ననవరతంబు శిక్షితుడ + నయ్యుఁడై కకుఁ బుట్టినందునం
బనివడి యిట్టినిందలకుఁ + బాత్రమ నైతినిఁ కేమి నేయుచున్. 1716

→ భరతుడు భరద్వాజుహర్షికిఁ దనయవపరాధత్యముఁ చెల్పుట. ←

క. వగ వేల లోకనిందకు, జగతీపతిమాళిరత్న చారుపదాబ్జం
డగునన్న కెగుఁ జేసిన, భగవంతుడై యెఱిగి యుండు + భవ్యగుణాధ్య. 1717

వ. మహాత్మా నీవు త్రికాలజ్ఞుండ వయ్యును నన్నిటివానిఁగాఁ దలంచుటవలన
నేను వ్యర్థజీవుండ నైతి నాయందు దోషగంధం బించుక యైన లేదు మీ
రిట్లు కర్ణకఠోరంబుగాఁ బలికితిరి దీని కే నేమి మాఱు వల్కువాడ మద
సాన్నిధ్యంబునందు మదంబ యగుకై కేయిచేతఁ బలుకంబడినవాక్యంబు
నాకిట్టం బైనయది గాదు దాని సంగీకరించినయదియు లే దే నిక్కార్థంబు
చేత సంతృప్తుండ నైనవాడఁ గా నని యీదృశంబు లైనశపథవాక్యంబుల
చేత స్వారోపితదోషం బవనయించికొని స్వాగమనకారణం బెఱింగించు
తలంపున వెండియు భరతుండు భరద్వాజున కిట్లనియె. 1718

చ. అఱమఱ యింత లేదు ఏను + మయ్య మునీంద్ర వనఘ్నఁడైనభా
స్కరనిభ తేజ రామునిఁ బ్రసన్నునిఁ జేసి యయోధ్య కమ్మహా
పురుషుని వెండి దోడుకొని + పోవుతలంపున వచ్చినాడ న
తైఱఁగు సమస్తముం గరుణఁ + డెల్చి ప్రసాద మొసంగు మిత్రఱిన్. 1719

→ భరద్వాజుహర్షి భరతుని గొనియాడుట. ←

వ. అనియిట్లు భరతుండు వసిష్ఠాదిమహామునిసహితంబుగా రామవృత్తాంతం
బడిగిన. 1720

చ. మునివతి సంతసిల్లి కృప + మోమున నిం పెసలారఁ గైకయీ
తనయునిఁ జూచి వల్కె నృపధర్మవిశారద రాఘవావస్థయం
బున నననప్రసాదమునఁ + బుట్టిననీ కిది యుక్త మివ్విధం

బున గురువృత్తియుకా దమము + పుణ్యున కాచగణీయమే కదా.

1721

చ. రవికులవర్య నీ వివుడు + రామునిపైఁ గలభక్తిపెంపున
స్సవినయబుద్ధి నచ్చుటది + సర్వ మెఱింగియు నీడుకీర్తి యీ
భువనములందు నిత్యపరిపూర్ణము నేయఁ దలంచి యీగతిం
బవినిభలీక్షవాక్యములు + పల్కితి నింతియె గాక వెఱ్ఱినే.

1722

చ. ఎఱుంగుదు రాఘవుం డడవి + కేగినచందము సర్వ ముప్పుహా
పురుషుఁడు చిత్రకూట మను + భూధరమం దనుజన్మయుక్తుడై
యిరవుగ నున్నవాఁ డతని + నెల్లి గనం జనఁ బోలు నేఁ డిట
న్నిరుపమలీల నుండుము గుణిప్రవరా సపురోహితుండవై.

1723

→ భరతుఁడు భరద్వాజానువతంబునఁ దదాశ్రమమునకు సైన్యములను రావించుట. ←

వ. రాజనందనా నీవు వాంఛితార్థప్రదానదత్తుండవు మదీయాభిమతంబు సిద్ధింపఁ
జేయు మని యిట్లు ప్రార్థించిన నుదారదర్శనుండును బ్రశస్తకీర్తియు నగు
భరతుం డారాత్రి యచ్చట నివసించుట కీయకొనియె నిట్లు భరద్వాజుండు
భరతుని నిలువ నియమించి పదంపడి భోజనపర్యంతాభిషింత్కారంబుకొఱకుఁ
బ్రార్థించిన నాభరతుండు వెండియు నమ్మునిశేఖరుం జూచి తాపసేంద్ర
యర్ఘ్యపాద్యంబులును వనంబునం గలకందమూలాదికంబును మీ రొసంగి
తిరి మారు సంతోషంబుఁ గావించుట కవియె చాలు నని పలికిన నమ్మ
హర్షివల్లభుం డింతకంటె విశేషం బేమి యొసంగెద రనియెడుభరతాశ
యం బెఱింగి ప్రహసావేదకానుభావయుక్తుడై మద్విషయంబునందుఁ
బ్రీతిసంయుక్తుడై నవానిఁగా నిన్నెఱుంగుదు నీకొక్కనికె కాదు భవదీయ
సైన్యంబున కెల్ల భోజనం బొసంగఁ దలంచిత మదాశయం బంగీకరింప
వలయు నీవు సబలుండవై రాక బలంబుల దూరంబున విడియించి యొక్క
రుండవై యేల వచ్చితి వనిన నక్కేయీనందనుండు కృతాంజలియై
తపోధనా చతురంగసహింసం బైనమదీయసైన్యంబు ధరిత్రి నాచ్ఛాదించి
వచ్చుచున్నది యందలిగజవాజుభవదాతు లిచ్చటికిం జనుదెంచె నేని
పావనం బైనభవదీయతపోసంబునకు సంకటంబు వాటిల్లు ననియును రాజు
గాని రాజపుత్రిఁడుగాని విషయంబులందలి తపోధనులకడకు నేనాసహితంబు
గా బోరాదనియును వసభంగంబువలన భవదీయచిత్తంబున కేమికినుక వొడ
మునో యనియును శంఛించి దూరంబున విడియించి యే నొక్కరుండ చను
దెంచితి నిప్పుడు భవదీయశాసనంబున నిచ్చటికి రావించెద ననిన నట్ల కావించు
మని పలికిన నతం డెల్ల కామిచె నంత నమ్మునివరుండు ప్రత్యుళితపాణి
పాదుం డై యగ్నిశాలఁ బ్రవేశించి ముమ్మా తాచమనంబు రెండుమార్లు
ముఖంబు పరిమార్చించి యొక్కసారి శిరశ్చక్షుశ్శ్రోత్రనాసికాహృదయంబులు

సంస్కృశించి యాతిభ్యక్రియాధ్ధంబు స్థిరసమాధినియుక్తుం డై భరతున కా
తిభ్యం బాసంగఁ దలంచితఁ గావున మచ్చాసనంబున విశ్వకర్మయుఁ ద్వష్టయు

— భరద్వాజమహర్షి సైన్యసమేతుం డగుభరతునికి విండు సేయుట. —

గృహదినంవిధానంబుఁ గావించుతురు గాక యింద్రాదిదిక్పాలకులును వహ్ని
పురోగము లై నదేవతలును సన్నిహితు లై యన్నపానాదికంబును రక్షిం
తురు గాక భూమ్యంతరిక్షదివంబులం బూర్వపశ్చిమవాహిను లగు నదు
లన్నియు నిక్షుకాండరసోపమంబు లై నశీతనలిలంబులును ఖర్జూరతాళాది
హేతుకం బైనమద్యవిశేషంబును గౌడీప్రముఖ త్రివిధమరలను స్రవించుచు సన్ని
హితంబు లగుం గాక మఱియు హాహాహూహూవిశ్వావసు ప్రముఖ దేవగంధర్వు
లును ఘృతాచియు విశ్వాచియు నాగదంతయు మిశ్రకేశియు నలంబునయు
హేమయు మహేంద్రవర్షత కృతస్వయంప్రభాబిలస్థహేమయు మొదలుగాఁ
గల దేవజాతిగంధర్వాత్యపురనలును నింద్రలోకంబునం గలరంభోర్వశీ
మేనకాదులును బ్రహ్మలోకంబునం గలదివ్యాపురనలును స్వలంకృత లై సృత్ర
గీతాద్యుపకరణసహిత లై గానశిక్షకుం డగుతుంబురునిం గూడి చనుదెంచి
సృత్రగీతాదికంబులు గావించుదు గాక వాసోభూషణపత్రవంతం బై దివ్యనారీ
ఫలం బై దేవభోగస్థానం బై యుత్తరకురుదేశంబునం గలకాబేరం బైనచైత్రర
థవనం బిచ్చట సన్నిహితం బగుం గాక మఱియు భగవంతుం డైనసోముండు
శాలోదనంబును భక్ష్యభోజ్యచోవ్యలేహ్యంబులును సురాప్రముఖపానీయం
బులును నానావిధమాంసంబులును బాదపప్రచ్యుతంబు లై నవిచిత్రమాల్యంబు
లును సృజించుం గాక యని యివ్విధంబున నప్రతిమతపోలబమహిమవిశేషం
బునఁ బ్రాజ్ఞులుం డై యాహ్వనార్థంబు శిక్షాస్వరసంహితం బైనమంత్రంబు
జపించినఁ దత్త్వం బామునివచనప్రకారంబున దేవత లందఱు వేర్వేఱ నచ్చటం
బాడసూపి రవ్వుడు.

1724

సీ. హరి యై ఘనతాపఃహరి యై సంతోషకారి యై పవనుండు • గలయ విసరె
హృష్ట యై యవగతాఃరిష్ట యై పరిమళోత్కృష్ట యై సురపుష్పవృష్టి గురిసె
నంద మై శ్రుతిపుటానంద మై సంతతాస్పంద మై వాద్యము • ల్గొందుకొనియె
నిత్య మై యభినయకాంధత్య మై సజ్జనస్తుత్య మై యపురోన్మత్య మొప్పె
తే. నల్లకీదండములఁ బూనిఁస్వరయుతముగ, నేర్పు మీఱంగ రాగంబులేర్పఱించి
లయగుణాన్విత మగునల్లుఁరాలుగరఁగఁ, బాడి రవ్వేళ గంధర్వాభామ లచట.
క. ఆనినదము మధురంబై, మాసనహర మై లయప్రమాణయతం బై
వీనులవిం దై యమృతపు, సోనలపాం దై నభంబు • ట్లోణియు నిండెన్. 1726
తే. సారచందనోత్పత్తివీణంబు లైన, మలయదుర్ధరవర్షతంబులు స్పృశించి
వివిధగతుల యథోచితవృత్తిచేత, సుఖకరంబుగఁ బవనుండు • నుడిసె నపుడు,

- డి. అప్పుడు రాజుసైన్యములు + హర్షము నద్భుతముం బెనంగఁగాఁ
 ధవ్వకవిశ్వకర్మనివిధానము సంతయుఁ జూచె సంతలో
 నొప్పుగఁ బంచయోజనము + లుర్వి సమత్వమునొందె దానిపైఁ
 జొప్పులు దోచె నీలతృణశోభితశాఢ్వలసంయుతంబుగన్. 1728
- ఆ. అంతలోనఁ దోచె + నట ఫలభూషణ, పనసతీల్పచూతఃబదరినారి
 కేశపూగవరరసాలకపిత్థజం, బీరముఖ్యపివిధభూరుహములు. 1729
- క. కమనీయోత్తరకురుదే, శములం గలదివ్యభోగసంయుతకాంతా
 ర మొకింతలోన నచ్చట, సముచితగతిఁ దోచె సతివిశాలం బగుచున్. 1730
- ఆ. మఱియు సంతలోనఁబరికింపఁ గా నయ్యె, నచటఁ దటజబహువిధావనీజ
 నురుచిరప్రసూనశోభితపులిసనం, యోగ మైననిమ్నఁగాగణంబు. 1731
- చ. ఒకనిమిషంబులో నచట + నున్నతవైఖరిఁ దోచె సాధము
 ల్పృకిటితహర్ష్యము ల్పఱివిరాజితసద్దములు ని్యమాసము
 ల్వికసితపద్మశోభితనవీనసోవరము ల్సువర్ణవే
 దికలును మంటపంబులును + దివ్యసభాసదనంబు లొక్కటన్. 1732
- క. ఆలోఁ గనుపట్టె జతు, శ్వాలములు రథహయహస్తీశాలలును ధను
 శ్వాలలును జంద్రశాలలు, సాలంబులు తోరణములు + సముచితభంగిన్.
- నీ. వెండియుఁ గనుటెప్ప + వేయసంతటిలోన నద్భుతభంగిఁ దదంతరమున
 సితమేఘతుల్యమైవితత మై సుందరం బై సుతోరణయుక్త + మై మనోజ్ఞ
 దివ్యంధాధ్యమై + దివ్యరసోపేతమై దివ్యభోజనాచ్ఛాదనాన్న
 శయనయానాసనచ్ఛత్రచామరవంత మై చతురశ్రమై + యతివిశాల
- తే. మై వినిర్మలభాజనమై సమస్త, వస్తు విస్తారపూర్ణమై + వైజయంత
 సన్నిభం బగునొకరాజసదనమచటఁ గన్నులకు విం దొనర్చుచుఁగాన నయ్యె.
- వ. అంత మహానుభావుం డగుభరతుండు భరద్వాజనిచేత ననుజ్ఞాతుం డై రత్న
 సంపూర్ణం బై నయమ్మహానీయమందిరంబుఁ బ్రవేశించి తదీయసంవిధానం
 బున కిచ్చమెచ్చుచు నందొక్కదివ్యం బై నరాజాసనంబును వాలవ్యజనంబును
 ఛత్రంబును విలోకించి యమ్మాటికిం బ్రదక్షిణంబుఁ గావించి పూజించి
 మనంబున రామునిం దలంచి నమస్కరించి వాలవ్యజనంబుఁ గైకొని యొ
 క్కనచివాసనంబుమీఁదం గూర్చుండె నంత మంత్రులును బురోహితులును గూ
 ర్వుండి రటమీఁద నేనానాయకుండు నావెనుక శిబిరాధిక్యతుండును గూర్చుండి
 రిట్లండఱు నానుపూర్విని భరతునిం బరివేష్టించి యుచితవీరంబుల నాసీనులై
 యున్నంత ముహూర్తమాత్రంబునకుఁ బాయసకర్దమంబు లగునదులు భర
 ద్వాజనిశాసనంబున భరతునిసమీపంబునం బ్రవహించె దదుభయతీరంబు

లందు మునిప్రసాదంబువలనఁ బాండుమృత్తికాలేవనంబు లైనరమ్యావనభం
బులు దోచె నప్పుడు. 1735

తే. వాసవుని నందనోద్యానవాటి నుండి, పరఁగ నిరువదివేలయఁచపులు దివ్య
గంధమాల్యవిభూషణకలిత లగుచు, నచటి కొయ్యనఁ జనుడెంచిరద్భుతముగ.

క. కనకమణివిద్రుమంబుల, ఘనతరనవమాక్తికములఁ గై నేసి వెనం
జనుడెంచి రజునిశాసన, మున నిరువదివేలదివిజఁమోహనగాత్రుల్. 1737

తే. చెలువుమీఱంగ నెవ్వారిచేగృహీతుఁడైనపురుషుఁడుసోన్నాదుఁడనఁగఁబరఁగు
నట్టివారు యక్షేశ్వరుఁననుమతమున, వచ్చి రటువింశతిసహస్రవనజముఖులు.

తే. ప్రమదమెనఁగ విశ్వావసుఁప్రముఖనిఖిల, విబుధగంధర్వపతులు వేఁర్వేట నార
దుండుతుంబురుఁడునుభరఁతునిసమీప, మునమధురభంగిఁబాడిరిఁఘనతమెఱసి.

తే. పుండరీకయు నయ్యలంఁబునయుమఱియు, వామనయు మిశ్రకేశియుఁవనుమతీశ
నందనునిమ్రాల సంభృతాఁనంద లగుచు, సరసగతి నాడి రమ్మనిశాసనమున.

క. మునిపతిశాసనమున నం, దనవనమునఁ జైత్రరథవంశంబునఁ గలశో
భనకరమాల్యంబులు నూ, తనరుచిఁ గనుపట్టె నపుడు + తద్విషినమునన్. 1741

తే. బిల్వకలివృక్షకాశ్వత్థఁవృక్షచయము,లపుడు మార్దంగికులును శఁమ్యాఖ్యతాశ
ధరులు సర్తకశ్రేష్ఠులైవరునదోచి, రమ్మసింద్రశాసనమునఁనద్భుతముగ.

క. తిలకములు సరళతరువుల, కలగొట్టులు నక్తమాలఁకంబులు వరుసం
దిలకింపఁగ వామన లై, కలయం గుబ్బలయి యకట + కనుపట్టె రహిన్.

తే. శింశుపామలకీవంశఁకింశుకములు, మఱియుఁ దక్కినవనజాతఁమల్లికాద్రి
లతలు స్త్రీరూపములదాల్చిఁలలితఁఫణితి,నపుడుకనుపట్టెభరతునియంతికమున.

వ. ఇట్లు కనుపట్టి. 1745

క. తమి డీట మధువుఁ గ్రోలుఁడు, ప్రమదంబునఁ బాయసంబు + భక్షింపుఁడు మే
ధ్యము లై నమాంసములు వెన,నమలుఁ డనెడువలుకు లతిఘఁనంబుగఁ బలికెన్.

వ. అంత సౌందర్యవతు లగునయ్యవతులు పెక్కం డొక్కొక్కపురుషుం బరిగ్ర
హించి వల్లనదీలీరంబుల నుద్వర్తనంబుఁ గావించి విమలనదీజలంబుల మజ్జనం
బాడించి చతుర్విధాలంకారంబులఁ గై నేసి పాదసంవాహనంబు సేయుచు జలా
ద్భ్రాంగంబును వస్త్రాదికంబులచేతఁ దుడిచి యలంకరించి మధ్యాదికపానంబు
సేయించుచు యథానుఖంబుగా నేవించు చుండిరి మహాబలు లగుమునిప్రభావ
సిద్ధవాహనపాలకులు భరతవాహనపాలకులకు గజోష్ఠిహయఖరంబులకు యథే
ష్టంబుగా నిత్యమధులాజప్రముఖభోజ్యపదార్థంబులు గుడువం బెట్టి రాభరతసై
నికులు సర్వకామంబులచేతఁ దర్పితు లై మదకరద్రవ్యసేవచేత మత్తులును మధు
పానంబునఁ బ్రమత్తులును సక్పందనాదిభోగాతిశయంబునఁ బ్రముదితులు నై
తమతమవాహనంబు లెఱుంగక యప్పగొగఁబంబులం గూడి సరసనల్లాపంబులు

నేయుచు యమునాతీరప్రాంతకాంతారంబులం ద్రిమరుచుఁ బద్మోత్పలగంధియై
 మందానిలంబు పై వీచ శీతలసికతాతలంబులం గ్రీడించుచు భరద్వాజుం డెంత
 మహానుభావుం డనువారును నింక సాకేతపురంబునకును దండకారణ్యంబున
 కును బోవ వల దిచ్చట నుఖంబుగాఁ గాపురంబు నేయుద మనువారును భరతు
 నకు శుభంబు గలుగుఁ గాక గాముండు నుఖ యై యుండుఁ గాక యని దీవించు
 వారును సీతపోవనంబు స్వర్గతుల్యం బై యున్న దనువారు నై విహరించు
 చుండిరి తక్కిననమ స్తజనంబులు నేతాదృశసత్కారవిధి నధిగమించి సంప్ర
 హృష్టచిత్తులై స్వతంత్రులై శుభసల్లాపంబులు నేయుచు హర్షనాదంబులు
 గావించుచు మాల్వోపేతులై కార్యాకార్యవిచారశూన్యులై సృత్యంబు
 నేయుచు గానంబుఁ గావించుచు హాసం బొనరించుచుఁ బరుగులెత్తుచుఁ బర
 స్పరాలింగనంబు నేయుచు లతాగృహంబులు దూఱుచుఁ బన్నీటియేటికా
 ల్యల నీదుచు బహుప్రకారంబుల విహరించుచు నమృతోపమానం బైన
 తదన్నంబు యథేష్టంబుగా భుజించినవా రయును దివ్యంబులైన పక్షపదార్థం
 బులు విలోకించి భక్షించుటకు సామర్థ్యంబు లేమింజేసి నోరూరం జూచుచుండి
 కొండాక సేపునకు నాసంపున వెండియుం గుడువ నుద్యోగించి యోసినంత
 గుడిచి వెక్కనం బైనఁ బరిహరించుటకుం జాలక గుడువ నోపక టిచ్చనడి
 చూచు చుండి రిట్లు సర్వజనంబులు సంతృప్తమానసులై యఖండకాశేయచేలం
 బులు ధరించి యీదృశం బైననుఖం బెన్నం డేనియుఁ గంటిమే యని మనం
 బున మెచ్చు చుండిరి పరిచారికలును దాసీజనంబులును యోధాంగనలును
 మఱియు సైన్యంబునం గలవారందఱును దృపులగుటవలన దృపులై నూతనచేల
 ధరులై యథానుఖంబుగా విహరించు చుండిరి పంజరోష్ఠ్రహయఖరగోవుషభ
 మృగపక్షిగణంబులు యధార్హపదార్థంబులు భుజించి మదవిశేషంబున మాఱు
 మనలు చుండె నప్పు డాభరతపై నికులలోన నశుక్ల చేలుండును త్సుధితుండును
 మలినుండును రజోధ్వస్త కేశుండు నై ననరుండొక్కరుండును లేడయ్యె మఱియు
 భరద్వాజునిమహిమాతీతయంబున నజనరాహమాంసంబులచేతను నమృజ్జీష్ణ
 న్నఫలయు క్తశర్కరాదిక్వాధరసంబులచేతను సుగంధిరసాన్వితంబులై ననూపం
 బులచేతను శాల్వోదనంబులచేతను బరిపూర్ణంబులై యలంకారార్థ పరికల్పిత
 వుష్పధ్వజయు క్తంబులై ననువర్ణపాత్రసహస్రంబు లద్భుత ప్రకారంబునం గను
 పట్టె నత్రపోవనపార్శ్వంబులఁ బాయనకర్దిమంబులై నకూపంబులును సర్వకా
 మంబులఁ బితుకు ధేనువులును మధువులం గురియునృత్యంబులును బ్రతప్తపీఠరమృ
 గమయూరకుక్కుటసంబంధిమృష్టమాంససంచయంబులచేతఁ బరివృతంబులై
 మైరేయపూర్ణంబులై నవాపీశతంబులును మఱియు శాతకుంభమయంబులై న
 చాత్రసహస్రంబులును స్థాలీనియతంబులును భోజనభాజననన్యర్పదంబులును

దధిపూర్ణంబు లైనస్థలీసహస్రంబులును గుంభీకరంభీసహస్రంబులును రసాల
 ఫలరసోపేతంబు లైనయనతిసూతనానతిపురాణగౌరకపితృపరిమళయుక్త శుంతీ
 మరీచలవంశైలానాగపుష్పఖండశర్కరాశృంగిభేరజీరకమిశ్రితతక్రపూర్ణంబు లై
 నప్రాదంబులును శ్వేతదధిపూర్ణంబు లైనతటూకకూపంబులును బాయస
 నదులును శర్కరాయావసంచయంబులును సరిత్రీర్థంబులందు భాజనంబులం
 దిడిన నామలకీప్రభృతికల్పంబులును జూర్ణకషాయంబులును నానావిధస్నానీ
 యద్రవ్యంబులును స్నిగ్ధదంతభావసంచయంబులును సంపుటంబులందుంచిన
 శుక్లచందనపంకంబులును బరిమృష్టంబు లైనదర్పణంబులును వాసస్సంచ
 యంబులును బాదుకోపానమ్యగృహస్రంబులును నంజనయుక్తకరండికలును
 గేశమార్జనంబులును శృంగుప్రసాదకంబులును శత్రుంబులును ధనువు
 లును విచిత్రతనుత్రాణంబులును శయనానసంబులును ఖరోష్ఠ్యగజహాయం
 బులచేత భుక్తం బైనపదార్థంబు జీర్ణించుటకు నెయ్యది త్రావంబడు నట్టి
 ప్రతిపానంబుచేత సంపూర్ణంబు లైనప్రాదంబులును నవగాహనయోగ్యశో
 భనజలావతరణప్రదేశంబు లై కమలకుముదకైరవమండితంబు లై యాకాశ
 వర్షప్రతిమంబు లై స్వచ్ఛతోయంబు లై సుఖస్థవంబు లై యలరుజలాశ
 యంబులును సీలవైడూర్యవర్ణంబు లైనమృదుత్పణసంచయంబులును విచిత్ర
 ప్రకారంబునం జూడ నయ్యె నప్పు డచ్చటిజనంబు లందఱు మహర్షిచేత
 భరతునకుఁ గావింపంబడినతాదృశాతిభ్యకర్మంబు విలోకించి యదృష్టపూర్వ
 త్వంబువలన నయత్నసిద్ధత్వంబువలన నాశ్చర్యస్థానత్వంబువలన స్వప్నకల్పం
 బని తలంచుచు మహాద్భుతంబు నొందు చుండి రిత్రైఱింగున నందనో
 ద్యానంబున విహరించుదేవతలమాడ్కి రమ్యం బైనభరద్వాజాశ్రమంబున
 విహరించుభరతసైనికుల కారాత్రి సుఖతరంబుగా నతిక్రమించె నంతఁ
 బ్రభాతకాలం బగుటయు నమృతాక్షచేత ననుజ్ఞ వడసి గంధర్వులును దిక్పాల
 కులును సర్వదేవతలును సప్తరసలును నదులును దివ్యచందనంబులును దివ్య
 మాల్యంబులును మఱియుఁ దక్కినతపస్సంప్రాప్తపదార్థంబు లన్నియు యథా
 స్థానంబులకుం జనియెఁ బదంబడి సూర్యోదయం బయ్యె సర్వజనంబులు పూర్వ
 ప్రకారంబున భోగంబులచేతఁ దృప్తు లై మదిరాస నమిత్తు లై దివ్యాగరుచంద
 నోక్షితు లై రాత్రికాలవ్యాపారం బంతయు నత్యం బని నూచింపం జేయుచుం
 డిరి నానావిధదివ్యపుష్పమాల్యంబులు మనుజు ప్రమర్దితంబు లై పృథక్పృథక్రీర్ణంబు
 లై యుండె నంత భరతుండు సపరివారుం డై రామదర్శనకామంబున భరద్వా
 జునిఁ గానం బోయిన నతండు తనకడకుం జనుడెంచి ప్రాంజలి యై యున్నయా
 రాజకుమారు నవలోకించి హుతాగ్నిహోత్రుం డై సాదరంబుగా నిట్లనియె.

— ఆతిథ్యాంతమున భరతుడు భరద్వాజుని సందర్శించుట. —

- క. భూమిశతనయ నీకీ, యామిని మాయొద్ద సుఖదయై యొప్పెనె భృ
త్యామాత్యులు సైనికులును, సేమమున మెలంగిరే విస్మయశ్రము లై . 1748
- క. అన విని భరతుడు వినయం, బున నమ్మునిపాదములకు * మ్రొక్కి కరపుటం
బనువుగ శిరమున నిడికొని, తనవాజ్ఞైపథ్య ములరెదగ ని ట్లనియెన్. 1789
- తే. తాపసోత్తమ మీ ప్రసాదమునఁజేసి, విమలభంగి నమస్తకామములచేతఁ
దర్శితుండనై మంత్రి బాంధవచమూన, హితముగా నేడుకడుసుభోషితుండనైతి.
- తే. అప్రతిమశోభనస్థానులై నుభయ్యు, లై యపేతపరిశ్రములై యనంత
భోగులై ప్రేవ్యయితముగఁ బాలుపుమీఱ, నఖిలజనులు సుభోషితులైరి నేడు.
- చ. పరమతపోధనా నుజనబంధుని రామునిఁ గానఁ బో వలె
స్థిరమతి నిచ్చటం దడవుఁ నేయఁగఁ బోల దపాపుఁ డామహా
పురుషుఁడు సంవసించినతపోవన మిచ్చటి కెంత దూర మె
త్తైఱఁగునఁ బోవు టాప్పగు సుధీవర నాకెఱిగింపు మింతయున్. 1752
- వ. అనిన విని. 1753
- సీ. మునినాథుఁ డతని కిట్లనియె నిచ్చటికి రాజనందన సార్థయోజనద్య
యంబుదవ్వుల రమ్యమై పుణ్యవిషిం మై చిత్రకూటం బనుఁజీతిధరంబు
తనరు నగ్గిరికి నుత్తరభాగమందు మందాకినీనామనిఁమ్మగ చెలంగు
నారెంటినడుమఁ జెల్వగుపర్వ కుటియందు రాముఁ డున్నాఁడు శీఘ్రమున నీవు
- తే. సవ్యదక్షిణపథమునఁ * జని బలముల
భూధరప్రాంతకాంతారః భూమి నిలిపి
యవలఁ దగువారిఁ దోడ్కొని * యరిగి తేని
కౌసలేయుని నచ్చటఁ * గాంచ వచ్చు. 1754
- క. అని మునివతి వలికిన విని, జననాథపురంధ్రు లెల్ల * సవినయమున న
య్యనఘాత్తునికడకుం జని, మునుకొని తచ్చరణములకు * మ్రొక్కిరి వరుసన్.
- తే. అంతఁ బుత్రవియోగశోకానలార్చి, జాల సంతప్త యైనకౌసల్య యలసు
మిత్రతోఁ గూడి పరమపవిత్రుఁ డైన, జటిపదంబులు కరముల * సంస్పృశించె.
- క. పదపడి మోమున నూతన, విధవాత్వము గానుపింప * వృజినంబుల కా
స్పద మగుకైకయి యమ్ముని, పదములు తగ సంస్పృశించెఁ బాణిద్వయిచేన్.
- వ. అట్లు కైకయి యమ్ముహమునికి నమస్కరించి యతని మోలఁ గౌసల్యా
సహితంబుగా నిలుచుటకు సిగ్గు వడి ప్రదక్షిణవ్యాజంబున నవ్వలికి జని
భరతునిసమాపంబున దీనవదన యై యుండఁ గౌసల్యాద్యంతఃపురకాంతల
నందఱ విలోకించుటకుఁ దపోవనబహిఃప్రదేశంబునకుం జనుడెంచి యున్న
హఁ డగుటంజేసి యమ్మునిశ్రేష్ఠుఁ డప్పుడు వారల నందఱఁ గలయ విలోకించి

భరతుని జీరి రాజనందనా భవజ్జనయిత్రులలోన విశేషం బెఱింగింపుము. 1758

—> భరతుడు భరద్వాజునికే దల్లుల నందఱు నిరూపించి చెప్పటం. <—

మ. అనినం బ్రాంజలి యై యతండు మునివంశాగ్రేనరుం జూచి యి
ట్లనుఁ బూతాత్మక పుణ్యశీల నిజవంశాచారసంసక్తచి
త్రన్వపాలాగ్రణి కగ్రపత్ని యలసంధ్యాదేవికి న్నాటి యా
ఘనదాక్షిణ్యగుణాధ్య భర్మరత యీకౌసల్య వీక్షించి తే. 1759

మ. అనఘా యీయమ పుణ్యశీలు మనువంశాగ్రేనరు న్నజ్జనా
వనధుర్యు స్సుగుణాలవాలు విగతఃవ్యాపాదుని న్నింహనం
హనను న్రాజకులై కభూషణు మనోజ్ఞాకారు ధీరు న్యశో
ధనుని న్రామునిఁ గాంచె నయ్యదితి ధాత స్తన్నచందంబునన్. 1760

తే. గహనమున శీర్ణనవకర్ణికారశాఖ, కరణిఁ గౌసల్య వామభాగంబు నఱిమి
యతులశోకరసాధిదేవతయుఁ బోలె, మెలఁగు చున్న యీ దేవి సుమిత్ర సుమ్మి.

తే. ఇమ్మహాసాధ్యతనయు లఃహీననయులు, సత్యవిక్రమరతులు ప్రసన్నమతులు
వ్యాఘ్రవిక్రాంతగమనులుఁ నరిదమనులు, ఘనులు లక్ష్మణశత్రుఘ్నలనఘచరిత.

సీ. తాపనవర్య యెద్దానికృతంబునఁ గౌసలేయుఁడు వనఃవాసీ యయ్యె
బుత్రవీహీనుఁ డై భూవిభుఁ డెద్దానికలువంబుకతన స్వర్గస్థుఁ డయ్యె
నట్టిదుభ్యిత్త సానార్యరూపిణి దృప్త నైశ్వర్యకామ సాన్ధ్యావ్యుమతిని
గ్రోధన నతిసతీలోకవినిందితఁ గైకను మాయమ్మఁగా నెఱుంగు

తే. మెల్ల పాపంబులకు మూలఁ మిదియే దేవ, యనుచు నీరీతి గాదగద్యమదరఁ బలికి
గ్రోధమునఁ ఫణిధారి నూర్పులునిగిడ్చి, దీప్తముఖుఁడయ్యెఁగనుల రక్తిమఁచెలంగ.

—> కైకయాష్టరణుపితం ఉగుభరతుని భరద్వాజుఁ డూఱడించుట. <—

ప. ఇట్లు మాతృనామస్తరణసంజాతప్రోధవిశేషంబున దుర్నిరీతుం డైనభరతుం
జూచి భరద్వాజుం డర్థవంతం బైనవాక్యంబున నిట్లనియె. 1764

క. ఊరక కైకయిపై దో, పారోవణ మాచరించి యలుగఁ దగదు నీ
కారామనివాసనమున, నారయ జగములకు సౌఖ్యఁ మయ్యెడిఁ జచ్చి. 1765

—> భరతుడు సైన్యసమేతుడై చిత్రకూటపర్వతంబున కేగుట. <—

ప. వత్స యీరామ ప్రవ్రాజనంబువలన దేవదాసవమహర్షులకు మిక్కిలి హితంబు
గాఁగల దని పలికిన నాభరతుండు మునివచనశమితప్రోధుండై యత్రాపనశ్రేష్ఠు
నకుఁ బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగా నమస్కారంబుఁ గావించి తదాశీర్వాదంబులు
గైకొని యామంత్రణంబు వడసి మంత్రులం జూచి ప్రయాణం బాజ్ఞాపించిన
వారు తద్వచనప్రకారంబున నెల్లవారికీ బ్రయాణంబు సాటించిన యనంతరంబ
నానావిధజనంబు ప్రయాణార్థి యై హేమపరిష్కృతయుక్తవాజరథంబు లాగో

హించి చనియె హేమకన్యలును బతాకావంతంబులు నై కరిణీగజంబులు
ఘర్జాంతంబునందలి ఘోషవంతంబు లై నజీమూతంబులభంగి నలరుచుం జనియె
మహార్హంబు లై ననానావిధగురులఘుయానంబు లెక్కి తక్కినజనంబు చని
యెఁ బదాతులు పాదగమనంబునం జనిరి యాన ప్రవేశంబు లాగోహించి రామ
దర్శనలాలన లై కానల్యాప్రభృతిరాజకాంత లరిగిరి తరుణచంద్రార్కనదృశ
శిబిక నాగోహించి సపరిచ్ఛదుం డై భరతుండు చనియె నిట్లు గజవాజిరథా
కులం బైనయమ్మహానైన్యంబు మహామేఘంబుచందంబున నాగస్త్యం బగు
దిగ్భాగంబు నావరించి మృగపక్షిజుష్టంబు లై నగిరినదీతీరంబులం గలవిసినంబు
లతిక్రమించి రయంబునం బోవు చుండె నప్పుడు. 1766

చ. లలితదీపిళాద్యలచారస్త్రిగవశ్చైదవాగ్నిధూమ మం
చలఘుభయంబునం బరువ • నంచలు వార్షికమేఘ మంచు భీ
తిలగ వనాటకోటి పటుఃతీవ్రతమం బని యిక్కువ ల్సారం
బలుగతులం జెలంగె నలభారతస్సైనిక పాంనుజాలముల్. 1767

క. ఆలో సైన్యము కుతుక, వ్యాలోలం బై ధరిత్రి • నాచ్ఛాదించెన్
వాలాయము ఘనవర్షా, కాలాంబుడ మాకసంబు • గప్పినమాడ్కిన్. 1768

క. హరిసామజోష్ఠ్యగోరధ, ఖరములచే సాంద్రభంగి • గప్పబడి వసుం
ధర చిరకాలము జనులకుఁ, గర మద్భుతభంగి నవుడు • కనబడ కుండెన్. 1769

క. ఏతాదృశఘనసైన్యో, పేతుం డై భరతుఁ డీట్లు • పృథునంరంభ
స్థీతుఁ డగుచు దూరము చని, పేతఃఖేదమున నవ్వసిష్ఠున కనియెన్. 1770

క. సదయుం డగుముని చెప్పిన, ప్రదేశ మిదె చిత్రకూటఃపర్వతరాజం
బదె మందాకిని యది య, ల్లదె యదె యసి తాభ్రతుల్య • మగువన మనఘా.

క. గిరితుల్యమత్తమామక, కరటిఘటాదంతకాండ • ఘట్టనమున నీ
వరచిత్రకూటసానువు, లటిముఱిఁ ద్రుటితాశ్శపఙ్క్తు • లయ్యెడిఁ గంటే. 1772

క. జలధరము లగుఘనంబులు, జలములఁ దొనలందుఁ గురియుఁచందంబున ని
ట్టలముగ నగములు చరులం, దలరులు వడిఁ గురియు చున్న • వల్లడె కంటే.

క. అంబుధి మకరవితతిచే, తం బోలె నితాంతమృగవితతిచే వ్యాక్తి
ర్ణం బగుచుఁ జిత్రకూట న, గంబొప్పెడుఁ గంటే దేవకాంతాలయ మై. 1774

→ భరతుండు శత్రుఘ్నునితోఁ జిత్రకూటపర్వతము నభిసంక్రించి చెప్పటం. ←

వ. అని పలికి శత్రుఘ్ను నవలోకించి. 1775

క. వాతప్రవృద్ధఘనసం, ఘాతంబు ఘనాత్యయమున • గగనమునందున్
బోతిరుగుకై వడి మృగ, వ్రాతము చెలు వారె వేగవంతం బగుచున్. 1776

క. జలదప్రకాశఫలకం, బులచేతన్ దాక్షిణాత్యపురుషులక్రియ నౌ
దలలందు భటులు తమి భా, సిలఁ గునుమావీడములను • జేసెడుఁ గంటే. 1777

- వ. మఱియు నవ్వుహా ఘోరకాంతారంబు తొల్లి విజనం బైన నిప్పుడు జనాకీర్ణం
బైననాకేతపురంబుభంగి సౌమ్యదర్శనంబై యున్నది విలోకింపుము. 1778
- తే. హరిఖగోధూతపటునాంద్రంధరణిరజము, దావమును వ్యోమభాగంబునావరింప
గాడ్చుమనకుఁ బ్రియము సేయుఁకరణి దాని, విరియఁదట్టెడుఁగంటివేవినుతచర్య.
- క. తురగోపేతము లగునుం, డరరథములు సూతచోదితము లయ్యెను స
త్వరగతిఁ జన నేరక కడు, భరమున విపినమునఁ జిక్కుపడియెడుఁ గంట. 1780
- చ. హరిపదవీధిపైఁ బాలుచు • నన్నదనీకపరాగజాల మి
త్తఱిఁ బరికించి వారిదకఁదంబ మటం చలచిత్రకూటభూ
ధరశిఖరాగ్ర భాగమునఁ • దద్దయుఁ జిత్రకలాపజాలము
ల్వరివిగఁ బాయ విచ్చి నరవి న్నిఖు లాడెడుఁ గంటె ముంగలన్. 1781
- తే. వద్దగర్భున కెన యైనఁపరమమునుల, కాశ్రయం బిది గావున • ననఘ యీప్ర
దేశము త్రివిప్లవముఁ బోలెఁదివ్యమై య, నామయంబయితోఁచెడిననఘకంటె.
- తే. భానుతేజ మంజులబిందుఁభాన్వరములు
మృగములు మృగీయుతంబు లై • యివ్వనమున
ధవళనుమములచేఁ జిత్రితంబు లైన
చందమున నొప్పు చున్నవి • చాలఁ గంటె. 1783
- తే. అతులితపరాక్రములు ధీరులతిగభీరు, లనదృకులు రామలక్ష్మణులధికబలులు
మనకుఁ సౌపట్టనందాఁకఁవనములోన,వీరభటపుంగవులు చొచ్చిఁవెదకవలయు.
- వ. అని భరతుం డాజ్ఞాపించినఁ దత్త్వణంబ కొండలు యోధులు శస్త్రాస్త్రీపాణు
లై యవ్వనంబుఁ బ్రవేశించి పురోభాగంబున వర్షాకాలమేఘంబుకరణి
శ్వామం బై యొప్పు చున్నధూమాగ్రంబు దవ్వలం గాంచి క్రమ్మట భరతు
నొద్దకుం జనుదెంచి దేవా యగ్రభాగంబుం దవ్వల ధూమాగ్రం బొప్పుచు
న్నది కృశానుండు లేనివోల ధూమం బుండదు నిర్జనం బైనెస్థానంబునఁ
గృశానుం డుండఁడు సిక్కింబుగా నచ్చట రామలక్ష్మణులు వసించి యుండఁ
బోలు నట్లు గా దేని రామసమాను లయినమునులు నివసించి యుండఁ బోలు
నని యూహించెద మని పలికిన సాధుసమృతంబు లైనవారలపలుకులు విని
యమిత్రబలవర్ధనుం డైనభరతుండు సర్వస్వైచికుల విలోకించి మీ రిచ్చటనే
నిశ్శబ్దులై యుండఁడు వసిష్ఠుండును సుమంత్రుండును నేనునుం జనియెదమని పలి
కిన వారు తద్వచనప్రకారంబునఁ జిరకాలంబునకు రామసమాగమంబు దొర
కొనియెఁ గదా యని సంతసించుచు ధూమాగ్రగతపక్షులు లై నిలిచి యుండిరి
భరతుండును ధూమాగ్రంబు విలోకించుచుం బోవు చుండె నంతకు మున్ను గిరి
వనప్రియుం డగురామభద్రుండు తచ్చెల్లంబునందు దీర్ఘకాలోపితుం డై పురం
దరుండు పులోమజం బోలె వై దేహీ నవలోకించి యద్దేవికిఁ బ్రియంబు సంపా

దించువాడై వనవానపరిశ్రాంతం బైనతనమనంబున కభిమతవిషయాంతరవ్యాసంగంబున నానందంబు సంపాదించుచు నమ్మైధిలి కిట్లనియె. 1785

— రాముడు సీతకుఁ జిత్రకూటమునందలి విశేషములను జెప్పట. —

క. గతసామ్రాజ్యుడ నయ్యును, హితజనరహితుండ నయ్యు • సీరమణీయ షీరిధరముఁ గాంచిమది న, ప్రతిమామోదమున నున్న • వాడ నతాంగీ. 1786

క. నానాకూటవిరాజిత, మై నానాధాతుకలిత • మై సాంద్రగతిన్ నానాఖగమృగయుత మై, యీసగ మలరారెడి స్త్రృఃగేషణ కంటే. 1787

వ. మఱియు ధాతుభూషితంబు లైనయీశైల దేశంబులు గొన్ని రజతసంకాశంబులు గొన్ని క్షతజనన్నిభంబులు గొన్ని పీతమాంజస్థవర్ణంబులు గొన్ని మణివరప్రభంబులు గొన్ని పువ్వ్యరాగస్ఫటిక కేతకీపుష్పవర్ణంబులు గొన్ని నక్షత్రపాదరసప్రభంబు లీశైలం బదుప్తనానామృగగణసింహవ్యాఘ్రభల్లూకసమూహంబులు గలిగి విచిత్రపక్షీసమాకులం బై ప్రకాశించు చున్నది మఱియు నామ్రాసనలోధ్రప్రియాళుపనసధవతిమిశాంకోలబిల్వలిందుకారిష్టవరుణమధూకతిలకబదర్యామలకీసీపవేత్రధన్వనబీజకాదీనిఖలతరువ్రాశంబులు పుష్పవంతంబు లై ఫలోపేతంబు లై ఛాయాయుక్తంబు లై మనోరమంబు లై యొప్పు చున్నవి విలోకింపుము. 1788

క. రమణీయపర్వతప్ర, స్థములందు విరాళిఁ గామసమ్మోహితులై రమియించు చున్నకిన్నర, రమణీరమణులను గంటే • రాజీవాక్షి. 1789

క. అంబుజముఖ కనుఁగొనుము ఘ, నంబుగ విద్యాధరాంగ • నాక్రీడోద్దేశంబులు మిక్కిలి నాహృద, యంబున కానందకరములై యున్న విటన్. 1790

క. తరువిటపంబుల వ్రేలెడు, వరమణిమయభూషణములు • వస్త్రంబులు సుందరమాల్యంబులు ధనువులు, సురుచిరఖడ్గములు మ్రోలఁ • జూడుము తస్వీ.

తే. జలజముఖ యున్నత ప్రదేశమున నుండి, దుమికెడువిశాలగిరినిర్భరములచేత నల్పనిర్భరములచేత • నద్రిచాలఁ, గ్రాలెడు స్రవన్మదం బైన • గజముకరణి.

క. ఫలకుసుమసంభృతం బగు, విలసద్గంధము గ్రహించి • విసువక గుహలంబలుగతుల విసరుకరువలి, చెలియా యెవ్వరికి సుఖము • సేయక యుండున్. 1793

క. నీవును రాజాన్వయనయ, కోవిదుఁ డగులక్ష్మణుం డ • కుంతితభక్తిన్ సేవించు చుండ నిచ్చట, వావిరి నిలువంగరాదే • వర్షశతంబున్. 1794

క. అతులితఫలకీసలయసం, గతము సురమ్యంబు పక్షి • గణయతు మగునీ షీరిధరశిఖరాగ్రమునన్, రతిమంతుడ నైతిఁ జమ్మి • రాజీవాక్షి. 1795

క. జనకునిముఠామీఁగుటయును, గొనకొనిభరతునకుఁ బ్రియముఁ • గూర్చుటయునుగా ననవాసముచే నా కిటు, వనజాక్షి ఫలద్వయంబు • వచ్చెన్ జమ్మి. 1796

తే. నెలఁత మానసవాక్యాయనియతవగుచు, వివిధభావముల్ చూచుచు • వేయిగతుల

నన్నుఁగూడి యీరమ్యకాఁననములందు, నీనగంబున గ్రీడిం తెఱియింపుమెఱయ.
 తే. రమణీయన్యరాజుర్లు లఁగణ్యవాస, మమృత మని పల్కి రన్నదీఁయాన్యవాయ
 రాజు లెల్ల దేవత్వసంఁప్రాప్తి కొఱకుఁ, గానననివాస మని రర్థిఁఘనత మెఱసి.
 క. వైలోపరిభాగంబున, నీలారుణవీరధవళఁనిర్మలరుచుల

న్వాలాయముఁ జూపట్టు వి, శాలశీలాపటలిఁ గంటె • చంచలనయనా. 1799
 తే. చారువదన యెద్దానికేసరము విరుల, వృద్ధి నొందినకైవడి • వెలసె నట్టి
 యీశిలాపట్ట మీక్షింపుఁమిదిగొ యుష్కదర్శమిడినట్లుఁ పరికింపఁనయ్యె నహహ.
 వ. మఱియు నిష్కుహీధరంబునం గలదివ్యాపధులు సహస్రప్రకారంబుల స్వకాంతి
 సంపదలచేత భ్రాజమానంబులై రాత్రియందు హుతాశనజ్వాలలభంగి వెలుం
 గుచున్నవికొన్ని దేశంబులు సదనసదృశంబులై కొన్నియెడ లుద్యానసన్నిభం
 బులై కొన్ని నెలవు లేకశీలారూపంబులయి యద్భుతప్రకారంబునం జూపట్టు
 చున్నవి మఱియు నీచిత్రకూటపర్వతంబు ధరిత్రిని భేదించినమృత్థితం బయినమా
 డ్కి నలరు చున్నది యేతత్పర్యతశిఖరంబు శుభదర్శనం బై యున్నది మఱియుఁ
 గుప్తపున్నాగసరశభ్రాజ్జవహ్రోతరచ్ఛదంబు లయి కుశేతయదశయుతంబులై
 కాముకులయా న్తరణంబులు శోభిల్లు చున్నవి తత్పరిసరంబునఁ బరిష్కానంబులై
 మృదితంబులై పుష్పమాలికాసందోహంబులు వ్రాలి యున్నయవి చిత్రకూట
 నగంబు బహుమాల్యఫలోదకం బై యమరావత్యలకాపురంబులను మానస
 సరోవరసౌగంధికాఖ్యసరోవరంబుల నుత్తరకురు దేశంబుల నతిరమణీయత్వంబు
 న నళిక్రమించిన ట్లాప్పు చున్న దిచ్చటఁ జతుర్దశవర్ష వ్యతిరిక్తపురుషాయుఃకాలం
 బంతయు రాజ్యరిసమాచరితంబులై నస్వనియమంబుల ననుసరించి లక్ష్మణుని
 తోడ నీతోడం గూడి విహరించినం గొఱంత యేమి వనవాసవత్సరంబు లిచ్చటఁ
 గడపి యవ్వల రాజ్యసుఖం బనుభవించెద నని యీదృశంబులై నశుభవాక్యం
 బులు నీతికుం జెప్పుచు నప్పర్వతంబు డిగ్గి తత్కూటకంబున రమ్యజలాకీర్ణ యగు
 మందాకినీనది నవలోకించి రాజీవలోచనుం డగురాముండు చారుచంద్రనిభానస
 యగుజానకి నవలోకించి వెండియు నిట్లనియె.

1801

శా. రాజీవేక్షణ రమ్యచిత్రపులిన • స్రమ్యక్ జగత్సావని
 న్రాజ్యత్రైరవషండమండలయుత • న్నానాతటోద్భూతధా
 త్రీజాతావృతఁ జక్రహంసముఖః త్రివ్యాకుల న్యూతా
 ద్రాజీవాకిరత్తుల్య నచ్చజలపూర్ణ న్నిమ్నగం జూచితే.

1802

సీ. ఒకవంక నవకైరఁవోత్పలాంబుజవనాలంకృతంబు మదాళిఁఝంకృతంబు
 ఒకచోట దివ్యగంఁధోపేతపవనవిరాజితంబు మరాళిఁకూజితంబు
 ఒకదెన గగనచుంబుల్బుత్తుంగకల్లోలభావితంబు కులింగఁసేవితంబు
 ఒకయోర వన దేవాయువతిసంగీతసన్నాదితం బలసారఁసోదితంబు

- తే. ఒక్కయెడ నిమ్మ గావ ర్తమొక్క క్రేవ, స్తనితగంభీర మొకచాయఁ జక్రపాక
శోభితం బయి యెల్లడఁ జూడ నొప్పె, నజ్జల్చన యిచటిశోభాతిశయము.
- సీ. అలివేణి కంటె దివ్యారణ్యఫలవల్ల వోద్దీపితారణ్య • మొక్కచోటు
కలకంఠి కంటె మా • కండపల్లవభావనోన్మత్తపికనాద • మొక్కచోటు
పూజోడి కంటె సంపుల్ల కలాపమయూరనాట్యవిళాల • మొక్కచోటు
రాజీవముఖ కంటె • రమణీయతరమృగయాధకోలాహలం • బొక్కచోటు
- తే. చెలువ యొకచోటు సిద్ధనిఁ పేవ్యమాన, మతివ యొకచోటు దేవవిహారయోగ్య
మింతి యొకచోటు వనదంతిఁదంతయతము, దేవి చూచితె యీనదీతీరమందు.
- తే. తామరసనేత్రి మృగనివీతంబు లగుట, వలనఁ గలుజోదకంబు లై • యలరునట్టి
యీమనోజ్ఞతీర్థంబు లింపెనఁగ నాకు, వేడ్కబుట్టించు చున్న వీవేళఁ గంటె.
- క. ఘనవల్కలంబులు జటా, జినములు ధరియించి మాసి శేఖరులు ముదం
బున సీనదిలో మజ్జన, మొనరించుచు నున్నవారు • యువతీ కంటె. 1806
- క. రమణీ మతికొందఱు సం,యము లిచ్చట నూర్ధ్వబాహు • లై నియమమునం
గ్రమమున నాదిత్యుని సర్వమయు నుపాసించుచున్నవారలు కంటె. 1807
- తే. పత్రపుష్పంబు లిన్నదిపై నృజించు, మారుతోద్ధాతశిఖరద్రు మములచేతఁ
బరఁగ నృత్యం బానర్ప నుపక్రమించు, పగిది జూపట్టు చున్నది • పరవ్రతంబు.
- తే. వారిజేక్షణ నీరమ్య • వదనజనిత, కాంతి నీక్షించి తమ కట్టి • కాంతి లేమి
వనరుహంబులుసిగ్గుచేమునిఁ గెననఁగ, జలములమునుంగుచున్న విచెలువ కంటె.
- క. ఒకచోట మణినికాశో, దక మొకయెడ విమలనైకతం బొకచో న
త్యకలంకసలిల మొకయెడ, వికచసరోజములు గలిగి • వెలసెడుఁ గంటె. 1810
- క. శ్వసనాహతవవకిచ, ప్రసూనములు పాదములపై నుండి రహి
న్వేన వ్రాలి పఱచినట్లుగఁ, బానఁగఁ బ్రవాహంబువెంటఁబోయెడుఁ గంటె.
- క. వనజాతపత్ర చూచితె, పనివడి జుక్కువలు మధురఁఫణితి నినాదం
బానరించుచుఁ గమలోత్పల, వనపండములందు వ్రాలి • వరలెడు మ్రోలన్.
- తే. ఇన్నదీసైకతములందు • నిన్నుఁ గూడి, వలసినట్లు క్రీడించుచు • లలితఫణితి
నిమ్మహిరిపై వసియించుకంటె, నతివ పురవాస మధికోదయంబె నాకు.
- క. అణులితతపోదమశమా, నిష్ఠు లగుతాపసులచేత • సిత్యము విఠో
భితజల యగుసీనది నం, చితభక్తి న్నన్నుఁ గూడి • నేవింపు మీఁకన్. 1814
- వ. కల్యాణి నీ విష్ణుహాసదియందు మత్స్యమేతంబుగా ననగాహనంబు నేయుము
భవజ్ఞఘనకుచాఘాతజనితతరంగంబులచేతఁ గమలోత్పలంబులు నటనంబుఁ
గావింపం గలవు. 1815
- క. ఆమందాకిని శక్రుని, కోమలి కనిశంబుఁ బ్రియముఁ • గూర్చినక్రియ నేఁ
డిమందాకిని నీకును, లేమా యెడఁగూర్చు హితముఁ • ప్రియమును సుఖమున్.

- క. ఈపర్వతరాజ మయో, భ్యాపట్టణమట్ల యిమ్మహానది సరయూ
 ద్వీపవతియట్ల యరయుచు, భూవుశ్రీ నన్నుఁ గూడి + పొందుము సుఖముల్.
- తే. బాలశశిఫాల నీ వనుకూల వగుచు, హితముఁ గావింప లక్ష్యుఁ + డధికభక్తి
 నస్త దాజ్ఞావ్యవస్థితుండుగుచుండ, ముదమునాకబ్బుటకు నింకఁగొనవయ్యేది.
- క. క్రమయుక్తిఁ ద్రివవణన్నాన మొనర్చుచు వన్య మనుడిసంబు మెనవుచు
 న్నిముఁ గూడి నామనంబున, రమణీ కాంక్షింప నింక + రాజ్యమును బురిన్.
- చ. తతమృగయాథశాలినియుఁ + దామరసావృతయు స్తహామృగ
 ప్రతతినిపీతతోయయును + బాదపసేవితయు స్తహార్మిణో
 న్నతయగు నిమ్మహాతటిని + న్నాన మొనర్చి గతక్లముం డనా
 హతకుశలుండు గానినరుఁ + డంగన యెవ్వఁడు లేడు చూడఁగన్. 1820
- వ. అని యివ్వధంబున రాముండు ప్రియాసహాయుం డై బహుసంగతు లగువవ
 సంబులు పలుకుచుఁ గొండాక సేపు నయనాంజన ప్రభం బైనచిత్రకూటపర్వతం
 బున విహరించి యనంతరంబ నిజాశ్రమసమీపంబున నొక్కరమణీయగిరిప్రస్థం
 బునందు సీతానమేతంబుగా నుఖాసీనుం డై యిదిమేధ్యం బిదిస్వాదు విది వహ్ని
 నిష్క్రపం బని వచించుచు మృగమాంసప్రదానంబున నద్దేవిని రంజిల్లం జేయు
 చుండె నప్పడు సమీపంబునం జనుదెంచు చున్నభరతుని సైన్యశబ్దంబును
 జిమూచరణోత్థితపరాగంబును నింగి ముట్టి చెలంగె నమ్మహాధ్వని విని వార
 గాదిమృగంబులు నయాథంబులై భయంబుఁ గొని పెక్కుతెఱంగులంబరు
 వెత్తు చుండె నంత రాముండు సైన్యసముద్ధాతశబ్దంబు విని శబ్దనంశ్రవణం
 జాతసాధ్యసంబునం బఱచుమృగంబుల నవలోకించి దీప్తతేజం డైనసౌమిత్రి
 కిట్లనియె. 1821
- చ. జలనిధిఘోషమట్ల ఘనశబ్దముకైవడి నొక్కనాద ము
 త్యలఘుగతి నివ్వనం బడియె + నద్భుతపాంసువు లెల్లదిక్కులం
 గలయఁగ నాక్రమించె గజఃఖడ్గమృగేంద్రవరాహయాథము
 ల్పలుగతుల స్వయంబుఁ గొని + పాఱు దొడంగెఁ గుమార చూచితే. 1822
- తే. జనవిభుఁడొ తత్సముండా యీ+వనమునందు
 వేంట నలుపంగ వచ్చె న+వ్యధము గాక
 శ్యావదం బరుదెంచెనో + సత్వరముగఁ
 గలతెఱం గంతయును నీవు + తెలిసికొమ్మ. 1823
- క. ఈనగము పక్షిగణముల, కై న సుదుశ్చరము లక్ష్యణా యీపగిదిం
 బూనికె జనుదెంచెడువార, డేనరుఁడో వేగ తెలియు + మెంతటిఘనుఁడో.
- చ. అన విని లక్ష్యుండు రయ + మారఁగఁ బుష్పితసాల మెక్కి యా
 యనువున దిక్కు లన్ని గలయం బరికించి యాదజ్ఞుఖంబుగాఁ

- గనుఁగొనియె నృతాంగతురంగద్విపనంకులము స్తృగాధిరా
జనిభవదాతినయుతము + సాగరతుల్యము భూరిసైన్యమున్. 1825
- క. ఈరీతిఁ గాంచి యారఘు, వీరుఁడు సాలమున నుండి + వెనఁ బ్రాంజలి యై
యారామునితో సైన్య, ప్రారంభం బెఱుకపఱచి + పలికె న్నరలన్. 1826
- క. వీరోత్తమ వహ్ని సర, ణ్యారోపితుఁ జేసి నీత + నద్రిబిలమునం
జేరిచి గ్రక్కునఁ జేయుము, దారుణశరచాపకవచఃధారణ మనఘా. 1827
- క. అని వేగిరపడి పలికెడు, ననుజన్తునిఁ జూచి పలికె + నారామవిభుం
డనఘా యెవ్వని బలమో, గనుఁగొనుము నవి స్తరంబుఁగా నర్వంబున్. 1828
- || లక్ష్మణుండు శ్రీరామచంద్రులకు భరతాగమనం తెలిఁగించుట. ||—
- ఉ. నా విని లక్ష్మణుండు వదఃసంబునఁ గోపము చెంగలించఁ గాఁ
బావకుకై వడిం గెరలి + ప్రాంజలి యై తనయన్న కిట్లను
స్తేవ కృతాభిషేకుఁ డయి + ధీరత నిన్ను జయింపఁ గోరి యీ
త్రోవ బలంబు గొల్వ భరతుం డరుదెంచుచు నున్నవాఁ డొగిన్. 1829
- ఆ. మింటిపొడువు గలిగి + ఘంటాఘణంఘణ, నినద మెల్ల దెసల + నిండఁ దద్ర
థంబుమీఁద నుద్గతస్కంధ మగుకోవి, దారకేతు వలరు + ధర్మ నిరత. 1830
- తే. చటులగతి గల్లునారట్టఁజంబు లెక్కి, విచ్చుకత్తులతళతళ + ల్లిచ్చుకొనఁగ
సాదులరుదెంచుచున్నారసాహసమున, వారిణారోహకులుఁగంటెఁ వాఁడిగలిగి.
- క. మన మాయుధములు గొని గ్ర, ద్దన గిరిశిఖరంబుపైకి + దాఁటుదమో లే
కనఘా సన్నద్ధుల మై, మునుకొని యిచ్చటనె యుండఁమో తెల్పు మొగిన్.
- క. క్రొవ్వున మసలం దాకిన, నెవ్వనికృతమందు మనకు + నీగతి నిడుమ
ల్నివ్వటిలె నట్టిభరతునిఁ, జివ్వకు రాఁ దిగిచి కృపణుఁ + జేసెదఁ గడిమిన్.
- తే. మిహిరకులవర్మ యెవనినిఁమిత్త మీవు, నేచు నీతయు దారుణఁమైనవ్యసన
మొందినార మాకై కయిఁనందనుండు, నాదుకంటనుబడు నికఁ + గాదు విడువ.
- తే. శాశ్వతం బైననీదురాజ్యం బధర్మవృత్తిఁగైకొన్నదుష్టాత్ముఁ + డీభరతుఁడు
భాగ్యవశ మున నేఁడు సంప్రాప్తుఁ డయ్యె, వీని వధియించి పుచ్చెదఁవిమలచరిత.
- క. వీరోత్తమ యీభరతుఁడు, వారనిపరిపంథి గాన + వధ్యుఁడు నా కీ
దారుణచిత్తుని వధమం, దారయఁ గా దోస మించుకై నం గలదే. 1836
- తే. అధిప యపగతనిజధర్ముఁ + డైనభరతుఁ, డార్యగణగర్హితుండు పూఁర్వాపకారి
సహజశత్రుండు స్వప్రయోజనరతుండు, తిత్పరిత్యాగమున నీకుఁ + దవ్వు లేదు.
- ప. మహాత్మా యేను నీచేతఁ గృతాభ్యున్నజ్ఞుండ నై యీక్షణంబు భవద్రాజ్యాపహరి
యైనభరతుని వధించెద నాచేత నిహతుం డైనపుత్తుని హస్తభగ్నద్రుమంబునుం
బోలె నిరీక్షించి రాజ్యకాముక యైనకై కేయి దుఃఖార్త యై విలపించు చుండఁ
బడంపడి దానిం బట్టి బంధుసహితంబుగా వధించి శుష్కారణ్యంబునందు హుతా

- శనుబోలె సైన్యంబునందు మతోద్ధంబు ననత్కారంబును బ్రయోగించి
కరితురంగరథికపదాతుల నిశితశరంబులం గీ టడంచి చి త్రకూటకాననంబు నెల్ల
రుధిరోక్షితంబుఁ గావించెద మఱియు నాచేత నిహతంబు లైన గజహయపదాతి
కళేబరంబుల శ్వాపదంబులు భక్షించుం గాక యే నిల్లు పగతురం బరిచూర్చి శర
చాపంబుల ఋణంబుఁ దీర్చుకొని కై కేయాకరగతిం బై నసామ్రాజ్యంబునుం
డెచ్చి నీ కొనంగి కృతార్థుండ నయ్యెద నీవు పట్టాభిషిక్తుండ వై వసుంధరఁ బరి
పాలింపుమని యివ్వధంబున నాగ్రహోదగ్రవ్యగ్రాయమానమానసుండై నమగ్ర
బాహుబలంబున భరతునితో విగ్రహించి నిగ్రహించుటకుం దివురు చున్నలత్క
ణం జూచి రాముండు సాంత్వవాక్యంబుల ననూసయించుచు నిట్లనియె. 1838
- క. గురువృత్తివిదుఁడు ధర్మో, త్తరుఁడు మహాప్రాజ్ఞఁ డధికఃప్ధైర్యుఁడు భరతుం
డరుదెంచు చుండ నసిభీ, కరశరచాపముల నేమిఁకార్యము చెపుమా. 1839
- క. నరపతికి సత్య మాడియు, వరమతిఁ జనుదెంచినట్టిభరతు న్సుగుణా
భిరతు న్వధించి యీతు, చ్చరాజ్యమున నేమి యశము • సంపాదించున్. 1840
- తే. తలఁప నెయ్యది బంధుమిత్రక్షయంబు, నందుఁ బ్రాప్తించు నది సుధయైన నేమి
గరళమిశ్రితభక్ష్యంబుఁగతిఁబరిత్యజింతుఁ గా కాత్మలోనఁ గాంక్షింప నయ్య.
- తే. ధర్మవర్ధంబు కామంబుఁధరణిసిరియుఁ, గోరుటంతయుమీ మేలుఁగోటకుఁగాదె
బాల్యమాదిగ నాబుద్ధిఁబ్రాత్రుపత్య, లతఁబరిణమించుటెఱుఁగ వేరాలుమార.
- చ. ఘనమతి నాకు దుర్లభము • గాదు ధరిత్రి యధర్మమందు నా
కనిమిషలోకరాజ్యపద • మబ్బిన నైనఁ దృణీకరింతు నే
ర్పున నసిచాపబాణములఁ • బూనుట రాజ్యముఁ గోరు తెంతయు
న్దునుకొని మీకు నిచ్చలు ప్రమోద మొనర్చుట కంచుఁ జూడుమీ. 1843
- క. ఈమాట నిజముఁ బల్కితి, సౌమిశ్రీ నమ్ము మీవు • నమ్మవెయ్యేని
స్తీమనమున నాయుధములు, చే ముట్టి నిజంబు బాసఁ • జేసెద ననఘా. 1844
- క. అనన్యశఃచరితుని భరతునిఁ, బనచెడి దునుమాడి బ్రహదుఁపరోశమలీ
మనుండ నయి తుచ్చమహి మా, ననమున గణియింతునే విఁనయగుణశాలీ.
- తే. నీవు శత్రుఘ్నుఁడును బుణ్యనిరతుఁ డైన
భరతుఁడును లేనియెడ నాకుఁ • బరఁగ నెద్ది
యేనియు నొకింత సుఖ మబ్బెఁ నేని దాని
వీతిహోత్రుండు నీటు గావించుఁ గాక. 1846
- క. కారణము లేక నా కప, కారముఁ జేయుటచుజేసి • కైకను సుజను
ల్లూఱిరి నృశంసయని నను, దూఱరె యిఁక నామె నొడిసిఁద్రుంచిన యంతన్.
- తే. కైక చేసినయపరాధఃకార్యమునకు, సత్యసంధుని భ్రాతృవత్సలుని ఋజునిఁ
ప్రాణములకంటెఁ బ్రియుండగుఁభరతునెల్లు, నిఘరాత్ముడ నై త్రంపఁనేర్తునయ్య.

- సీ. పుడమియు నీరి బాసిజడలు చీరలు చాల్చి జానకీలక్ష్మణ సయంతముగ
వనికి నేతెంచిననను విని శోకసంతోభితకరణుడై + క్రూరచిత్త
యగుతనయమ్మకు + నవమతి గావింపఁ దలచి భూపతిప్రసాదంబు వడసి
భ్రాతృవత్సలత సామ్రాజ్యంబు నాకు నమర్పించుటకు భక్తి + నరుగుదెంచు
తే. చున్నవాఁడిమ్మహామహుఁడొండువిధము, పూనిగాదెన్నఁదేనియుమున్న భరతుఁ
డెగుఁ గావించెనే మన + కించు కైన, నట్టిపుణ్యనిపై నేల + వట్టిశంక. 1849
క. భరతుఁడు మనలం జూచుట, కరుదెంచుట కాలయోగ్యమనఘుఁడు మనయం
దరయంగ నించు కైనను, దురితము గావింపఁ డితఁడు + దుర్జనదూరా. 1850
తే. అనఘ భరతుఁడు కల నైన + నప్రియంబుఁ
దలఁపఁ డెన్నఁడుఁ బరుఁజొక్కి + బలుకఁ డెప్పుడు
నకలన్మవధర్మసంవేది + శ్లక్ష్యవాది
మన మెఱుంగనిదే వానిఁమానసంబు. 1851
తే. కెరలి భరతునిఁ గూర్చి శంకించె దేటి, కమ్మహాత్మునిచే మున్నొకప్పుడైన
నిట్టిసాధ్యసజనకోక్తి + యించు కైనఁ, బలుకఁ బడియెనె యేల యీతలఁపు నీకు.
తే. అనఘచరిత క్రార్యంబుననప్రియోక్తు, లాకుమారు నుద్దేశించి యాడఁ దగదు
వానియం దొకదుష్టభావత్యశంక, గలిగి యుండిన నే నైనఁ + గనల వచ్చు.
వ. వత్సా భరతుండు సీచేత సప్రియంబును నిష్ఠురంబు నగువాక్యంబు పలుకం
దగినవాఁడు గాఁ డతని నుద్దేశించి సీచేతఁ బలుకం బడియెడునప్రియోక్తులు
నన్ను నుద్దేశించి పలుకంబడినయవి గాఁ దలంచెదఁ దన కొకానొకయావద
వచ్చినప్పుడైనను వందనీయుం డగుతండ్రిని బ్రాణభూతుం డైనభ్రాతృ నవ్వి
ధంబున వధియింప వచ్చు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1854
తే. అనఘ దైవకృతంబున + నైనవనికి, ధర్మమార్గంబు విడిచి సంతృప్తులైన
తల్లితండ్రుల భ్రాతృలఁదారుణముగఁ, దుసిమి జననిందలను బొందిమనుట మేలె.
తే. కడఁగి రాజ్యంబుఁ గోరి యీగత ననర్థ, మివ్వినంబున బోధింతుఁవేని నీకు
మగుణవంతుని భరతునిఁజూచినంత, సంతయును రాజ్యమితని కిచ్చునెడ నయ్య.
చ. అనుపమలీల నేలు మిలఁయంతయుఁ దమ్ముడ యంచుఁ బ్రీతి న
య్యనఘుఁడు గ్రమ్మఱ స్ఫరతుఁ + డంఘ్రిలపైఁ బడి రామభద్ర మా
కనిశము రాజు వీడె సిరి + యంతయుఁ గైకొనుఁ గాక యంచుఁ దాఁ
బనివడి పెక్కుచందములఁ + బల్కునొ పల్కుఁడొ చూచు చుండుమీ. 1857
వ. అని యిట్లు ధర్మశీలుం డగు రాముండు పలికిన విని లక్ష్మణుండు లజ్జాతిశయం
బువలన నత్యంతసంకుచితగాత్రుం డై భ్రాతృనశ్చలుండు గావునఁ గేలుదోయి
ఫాలంబునం గీలించి దేవా భవదీయచిత్తంబుకొలంది నవధరింతువు గాక
భరతుం డొక్కరుండె గాఁడు మజ్జనకుండైన దశరథుండును జనుదెంచు చున్న

వాఁ డని తోచు చున్న దనినఁ గౌనల్యానందనుండు వెండియు సామిత్రిం
జూచి పరభావజ్ఞుండు గావున నితండు ప్రీతితుండై ప్రసంగంతరంబుఁ బ్రస్తా
వించు చున్నవాఁ డని నిశ్చయించి యాచిత్యంబున లక్ష్మణకృతప్రస్తావంబునె
విస్తరించుచు నిట్లనియె. 1858

సీ. అనఘాత్మ జనకసమాగమం బది మన కరయ నత్యానందాకరము గాదె
మనల వీక్షింపనోమనకష్టముఁ దలంచి మరల నయోధ్యకు * మనలఁ దోడు
కొని పోవుటకొ లేక * కోడలిదురవస్థ చింతించి కడు సుఖసేవిని యని
ప్రోలికిఁ దోడ్కొని * పోవుటకో వచ్చు చున్నవాఁ డవిగొ మహోన్నతములు
తే. పవనతుల్య వేగంబులు * జవయతములు, గోత్రవంతంబు లై నట్టిఁ ఘోటకములు
రెండు శత్రుంజయాఖ్యవేదండ మొకటి, మ్రోలఁ జూపట్టుచున్నదిఁ పోలఁ గంట.
తే. మూఁగి చనుదెంచు చున్నయామూఁకనడుమ

భూతనత్కృత మగుపాండుఁరాతపత్ర
మిపుడు తోఁపనికతమున * నృపునిరాక
యందు సందియ మయ్యెడి * ననఘచరిత. 1860

స. అని పలికి రాముండు శంకాకళంకితన్వాంతుండై నిరీక్షించు చుండ భ్రాతృ
సేవాయత్తచిత్తుండై నలక్ష్మణుండు రామునిచేత నాజ్ఞప్తుండై సాలంబు డిగ్గి
కృతాంజలిపుటుండై పార్శ్వభాగంబునం గొలిచి యుండె నంత భరతుండు
సైన్యంబుల నష్టహీధరపార్శ్వంబుల విడియ నియమించిన గజవాజరథా
కులంబైన తత్రై సైన్యం బప్రవృత్తప్రాంతంబున సార్థయోజనమాత్రప్రదేశం బా
క్రమించి నివాసంబుఁ గావించె నిట్లు సీతిమంతుండైన భరతుండు రఘునందన
ప్రసాదనార్థం బరుగుడెంచి ధర్మంబు పురస్కరించి సేనాసన్నివేశంబుఁ గావించి
దర్శంబు పరిహరించి పాదచారి యై యరిగి గురువచనానుష్ఠానపరుండైన
రాముని సందర్శింతుం గాక యని నిశ్చయించి శత్రుఘ్ను నవలోకించి యి
ట్లనియె. 1861

శా. సీ వాలుబులఁ గూడి రామవిభు సఃస్వేషింపఁగా నేగు మీ
త్రోవ న్వంట గుహుండు జ్ఞాతీయుతుండై * తోడ్కొడ నేతెంచెడుం
బ్రావీణ్యంబున మంత్రిభృత్యగురుపౌరవ్రాతముం గూడి యే
సేవక స్థనుడెంతు రామచరణఃప్రేతౌసమాపేత్తతన్. 1862

ఆ. ఎంతలోన రాము * నెంతలో లక్ష్మణు, నెంతలోన సీత * నిపుడు కనుల
కటవు దీఱఁ జూడఁగాఁ జాల నెంతలోఁ, జిత్తమునకు శాంతి * చెల్ల దనఘ.
తే. ఇందుసంకాశ మరుణారవిందనేత్ర, మగురఘుమాత్రముఘనసుందరాన్య మెంత
లో విలోకింపలే నెంతలోన నామ,నంబునకు శాంతి గలుగ దనర్హశీల. 1864
తే. అనఘ రామునిపార్థివఃవ్యంజనాన్ని, తము లగుపదంబు లెంతలో * విమలభక్తి

నాదల ఘటింపఁగాఁజాలఁనంతలోనఁ, గలుపఁచి త్తంబునకు శాంతిఁగలుగదివుడు.
తే. ఇష్టరాజ్యాదుఁ డగురాముఁడెంతలోన, రుచిరసింహాసనమునఁ గూర్చుండినదభి
షేకపుష్కరస్థిన్నుండు + గాకయుండు, నంతలో శాంతి గలుగునేయనఘ నాకు.

ఉ. తామరసేతుణంబు శుభఃదంష్ట్రము నుండరనాసము న్నుధా
ధామనిధంబు హానకలితంబు కృపారసయుక్త మైనశ్రీ
రామునినెఱుంగెంబు మది + రంజల నిచ్చలు చూచుచు న్యశో
ధాముఁడు లక్ష్మణుండు సుకృతవ్రతుఁ డయ్యె గ డయ్య తమ్ముడా. 1867

క. జలనిధిముద్రితధాత్రీ, తలమున కధినాథుఁ డనఁగఁ + దగు నిజధర్మం
బలుదెఱఁగుల సేవించుచు, నలజనకకుమారి ధన్య + యయ్యెం గాదే. 1868

క. నందనమునందు ధనదుని, చందంబున నెందు రామఁచంద్రుఁ డమందా
నందమున నుండు నగ్గిరి, మందరగిరికంటె నుత్తమం బగుఁ గాదే. 1869

ఆ. శత్రుభృద్వరుండు + సవిత్ప్రతాపుండు, రాముఁ డేవనమున + రమణిఁ గూడి
సంతతంబుఁ గ్రీడ + నల్పుచు నివసించె, నదియు నతివత్త + మయ్యె గాదే.

— భరతుండు పాదచారి యై శ్రీరామాశ్రమంబుఁ గనుంగొనఁ బోవుట. —

వ. అని యివ్వీధంబున బహువిధాలాపంబులు పలుకుచు మహాతేజం డగుభర
తుండు మహారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి పుష్పితాగ్రంబు బైనగిరిసానుసంజాత
ద్రుమవండంబు లవలోకించుచుఁ దన్నధ్యంబునం జని చని పుష్పితం బైనచిత్త
కూటసాలంబు డగ్గఱి తత్సమీపంబునం బొల్చురామాశ్రమగతం బైన
వహ్నిధ్వజంబు విలోకించి యచ్చట రాముండు వసించి యున్నవాఁ డని
యెఱింగి జలపారంబు నొందినవానితెఱంగున సంతోషవిశేషంబునం బొద
లుచు శత్రుఘ్నుని జూచి పుణ్యజనోపవన్నం బైనరామాశ్రమం బల్లదే
యని శత్రుఘ్నునకుం జూపుచు మాతృవర్గంబునుం దోడ్పొని రమ్మని వసిష్ఠ
నకుం జెప్పి తాను గుహసహితంబుగాఁ బురోభాగంబున శీఘ్రంబునం బోవు
చుండె నుమంత్రుండు రామదర్శనకృతాభిలాషుం డై శత్రుఘ్నుసహితంబుగా
నరుగు చుండె నిట్లు ద్యుతిమంత్రుం డగుభరతుండు సత్వరంబుగాఁ బోవుచుఁ
బురోభాగంబున నాశ్రమసమీపవర్తిచిహ్నంబులు విలోకించి శత్రుఘ్నున
కిట్లనియె.

క. ముదితుఁ డయి భరద్వాజుఁడు, సదయత నెఱిగించినట్టి + తైలోత్తంసం
బిదె దీని డాసితిమి కద, యదె నును మందాకినీమహానది వత్సా. 1872

వ. అని శత్రుఘ్నున కచ్చటివిశేషంబు లెఱింగించుచుం జని చని యవ్వల
వొక్కింత దూరంబునఁ దాపసాలయనదృశం బైనవహ్నిగారభూతవర్ణ
శాలయ బహిస్సుఖావస్థానార్థం బుపకల్పితం బైనయాశ్రమంబును విలో

కించి తత్పరిసరంబున నవభగ్నుంబు లైనకాష్ఠంబులును సంపాదితంబు లైన పుష్పంబులు నందంద మార్గపరిజ్ఞానార్థంబు కుశవల్కలంబులచేత రచింపం బడినయభిజ్ఞానంబును శీతకారణంబువలన మృగమహిషకరీషంబులచేతనిర్మిం పంబడినబహుసంచయంబులును సర్వంబునుం జూచి పెండియు శత్రుఘ్నున కిట్లనియె. 1873

చ. ముదమున లక్ష్మణుండు ఫలముల్లాని కాననసీమ నుండి తాఁ బదపడి యాశ్రమంబునకుఁ • బాయక వచ్చుటకై పథంబునకొ సిదిలముగాక యుండ విరచించినగుర్తులఁ గంటె నీతితో విద జగతీరుహఃగ్రమాలఁ వ్రేలఁగఁ గట్టిననారచీరలన్. 1874

చ. మొనసి నగంబుక్రేవఁ జలము న్బలముం జెలువార ఘోరకా ననగజము ల్దంబున ఘోసంబులకై వడి నింగి బృంహిత ధ్వనులు సెలంగ నొండాకటిఁ • దాకి సముద్ధతిఁ బోరిపోరి న ల్లనిమలలట్ల బిట్టలసి • క్రాలుచు నున్నవి కంటె ముంగలన్. 1875

ఉ. కాననమందుఁ దాపను లకల్పభక్తి సనారతంబు నె ద్దాని భజించి బ్రహ్మగతిఁ • దారు దగం జరియింతు రాబృహ ద్భాసుని ధూమరాజి యదె • భాసిలు చున్నది యందు జానకీ జానిని బుణ్యమూర్తి నలఁసంయమినిం బలె నేఁడు చూచెదన్. 1876

న. అని పలికి ముహూర్తమాత్రంబునకు మందాకినీనదిం గడచి యనుచరులం జూచి యిట్లనియె. 1877

మ. క్షీతి నెవ్వఁడు సమస్తరాజ్యపదవీసింహాసనాధ్యక్షుఁ డై సతతం బేలఁగఁ జాలు నట్టివిభుఁ డీసామ్యుండు రాముండు మ త్కృతమం దీదురవస్థ నొంది సుఖముం • గ్రేడించి ఘోరాటపీ క్షీతిలో నొంటిగ నున్నవాఁ డకట ఛీ • జీవంబు నా కేటికన్. 1878

క. పలుగతుల నిపుడు తత్పదములకు స్పృతాంఘ్రియగ్గఁమునకుం బడి త ద్విలసత్కృప నొందెదఁ గొం, దలపడక పునఃపునఃప్రణామంబులచేన్. 1879

— భరతుండు రామాశ్రమంబుఁ గనుగొనట. —

ప. అని యిట్లు విలపించుచుఁ గైకేయీనందనుండు నిజాగ్రభాగంబున సాలతా లాశ్వకర్ణపర్ణసమాచ్ఛాది యగుదాని శక్రాయుధసింహాశభారసాధనమహా కార్మకంబులచేత నమాకీర్ణ యగుదాని శత్రుబాధకమహాసారదుక్తపృష్ఠదీప్త వదనభానురశ్మిప్రతీకాశతూణీరగతఘోరసాయకాలంకృత యగుదాని సువర్ణ నిర్మితకోశశోభిత యగుదాని రుక్మబిందువిచిత్రఫలకరాజిత యగుదానిఁ గాంచ నభూషణవిచిత్రగోధాంగుళిత్రమండిత యగుదాని సింహాధిష్ఠిత యైన పర్వత గుహ మృగంబులచేతం బోలె సరాతులచేత నప్రధృవ్య యగుదానిఁ గాఢో

దరంబులచేత భోగవతియుం బోలె నిశితనారాచంబులచేత నభిరామ యగు
దాని మృదుకుశంబులచేత యజ్ఞాయతనంబునుం బోలె నావృత యగుదాని
విశాల యగుదాని మనోరమ యగుదానిఁ బర్వశాలం జూచి యందు నీశాన్య
భాగక్రమనిమ్మయై దీప్తపావక యగు వేదిక నవలోకించి తన్నధ్యదేశంబున.

⇒ భరతుండు దూరమున రామునిం గనుంగొనుట. ⇐

క. నిరుపమగుణనిధి భరతుం, దురువిక్రమధనుని ఘనుని • నుటజాసీరుఁ
గురుని జటాధరుని జితా, సురుని రఘూత్తమునిఁ గాంచెనుముహూర్తమునన్.
సీ. ఇందీవరశ్యాము • సందితనుత్రాము ధవళాంశువదను సౌందర్యసదను
దీప్తతేజోలాభు • దేవాధిరాజాభు సరసీరుహాక్షు విశాలవక్షు
వల్కలాజినవాసు • వరసుగుణోల్లాసుఁ గాంచనాచలధీరు • ఘనగభీరుఁ
జటులసింహస్కంధు • శౌర్యజితస్కందు మానితదేవు నాజానుబాహు
తే. లక్ష్మణోపేతు సీతాభీరాముఁ బద్మ, యోనిచందాన నాసీనుఁ • డైనవాని
రాము నీక్షించి భరతుఁ డలంఘనీయ, శోకవార్ధిమునింగి సంక్షుభితుఁడగుచు.
క. పలుగతుల నార్తరవమున, విలపించుచు భ్రాతృమోహావినశం డై క
న్నుల నశ్రు లోలుక మనమునఁ,దలఁచుచు నిల్లనియెఁ జాలఁ ధైర్యము వాయన్.
తే. అనుదినము ప్రజచే నెవ్వఁ • డభినుతంపఁ
బడియె నట్టి శ్రీరాముడు • భయదవస్య
దుష్టమృగములచేఁ జాల • దుష్ప్రవేశ
వని నుపాసితుఁ డై యున్నవాడు నేడు.

1884

సీ. రమణీయచీనాంబరములు ధరించువాఁ డీచీరచల్కల • మెట్లు చాల్చె
విమలవిచిత్రమాంల్యములు వహించువాఁ డీజటామండల • మెట్లు చాల్చె
మహితచందనకర్దంబు మై మెత్తువాఁ డీధరిత్రీరజః • మెట్లు మెత్తె
నెండ క న్నెఱుంగక • యింట వసించువాఁ డీఘోరవనవాస • మెట్లొనర్చె
తే. నతిసుఖోచితుఁ డగురాముఁడకల మన్ని, మిత్తముననిట్లుదురవస్థఁమెలఁగవలసె
సీచమతి నైననాకు నిందితము లైన, జీవితము లేల ఛీయెంత • చెట్ల నైతి.
తే. జగతి నెవనికి ధర్మసంచయము నముచి, తాధ్వరంబులచే యుక్తమయ్యె నట్టి
పుణ్యుడు శరీరదుఃఖసంభూతమైన,ధర్మ మొనరించుచున్నాడుఁ ధైర్యమూడి.

⇒ భరతశత్రుఘ్నులు రామునిపాదములపైఁ బడుట. ⇐

క. అని యీగతి విలపించుచు, గనుగవలను దుఃఖబాష్పకణము లోలుక రో
దన మొనరించుచుఁ దగ రా, ముని దివ్యాంఘ్రిలనమీపఁమున వ్రాలె వెనక్.
క. ఈరీతి వ్రాలి భరతుం, డారామునిఁ జూచి యార్వ • యని యొకమాటు
చార్పణముఁ జేసి శోకవి, చారంబున మరలఁ బలుకఁజాలక యుండెన్, 1888

క. పదపడి శత్రుఘ్నుడు ద, తృదముల కెఱుగుటయుఁ జూచి • దాగుణశోకం
బెద నెదుగ రాఘవుడు వా,రి దయామతి నాదరించి • ప్రియ మలరారన్.
వ. శీఘ్రంబునం గ్రుచ్చి యెత్తి గాఢాలింగనంబు గావించి కన్నీరు నించె నంత
నుమంత్రిండును గుహండును పొడ నూపిన నారామలక్ష్మణులు వారలం గూడి
గగనంబునందు శుక్రబృహస్పతులతోడం గూడినదివాకరనిశాకరులచందం
బునం దేజరిల్లె నితైఱుగునం గూడుకొనినవారణయాధపనన్నిభు లయిన
యారాజనందనుల నల్వరం జూచి యచ్చటివనచరు లందఱు హర్షంబు విడిచి
కన్నీరు నించు చుండి రసంతరంబ యుగాంతకాలంబున ధరణిపయిం బడిన
భాస్కరునిచందంబునఁ దనచరణంబులపయిం బడి బద్ధాంజలి యై బహువిధ
శోకాలాపంబుల విలపించు చున్నవాని జటాజినవల్కలధరుం డగువాని నుప
వాసకృశుం డగువాని వివర్ణపదనుం డగువాని భరతునిం జూచి యతని నతిప్ర
యత్నంబున భరతునిఁ గా నెఱిగి రామభద్రుండు నిజకరంబుల నతనిం గ్రుచ్చి
యెత్తి శీరంబు మూర్ఛొని కొండొక నేపు గాఢంబుగాఁ బరివృజించి పదం
పడి నిజోత్పంగంబున నునిచికొని యతిదుఃఖతుం డై నయతనిదుఃఖం బపన
యించుటకుఁ బ్రశ్నవ్యాజంబున ధర్మంబు లుపదేశించుచు నిట్లనియె. 1890

—|| రాముడు భరతుని గూర్చి ధర్మ ప్రశ్నములు నేయుట. ||—

ఉ. ఎచ్చట నున్నవాఁడు కడు • వృద్ధుఁడు మజ్జనకుండు నేడు నీ
విచ్చటి కేల వచ్చితి పహీనగుణాధ్య నృపాలు నొంటిగా
నచ్చట డించి మీ రిరువు • రక్కట యీగతి రాఁ బొసంగునే
యచ్చట నెవ్వ రింకఁ గల • రవ్విభుఁ బ్రోచెడువారు చెప్పుమా. 1891

తే. దూరమున నుండి వచ్చినవారి మిమ్ముఁ
గార్హస్థ్యమాలిన్యవై వర్జ్యకములచేతఁ
బరమదుష్టేయగాత్రులఁ • బరఁగఁ బెద్ద
కాలమున కిందుఁ బొడ గంటిఁ • జాల నరిది. 1892

క. విను మీ విచటికి వచ్చినఁ, దనువునఁ బ్రాణంబు లెల్లు • తాల్పఁ గలం డా
జనపతి కడు దీనుం డై, మునుకొని తత్త ణమె నాకమునకుం జనఁడే. 1893

క. సరసాత్మక మజ్జనకుఁ డ,మరపతిసదృశుండు వీట • మని యున్నాఁడో
పరువడి లోకాంతరమున, కరిగెనొ నీ వేల వచ్చి • తడవికి జెప్పుమా. 1894

తే. అనఘచారిత్ర బాలుండ • వౌట నీదు
శాశ్వతం బై నరాజ్యంబు • జనపదంబు
సర్వము నశింప కున్నదె • సత్యరతునిఁ
దండ్రి నేమితువే నీవు • ధర్మయుక్తి. 1895

అ. రాజధర్మ విడుడు • రాజసూయాశ్వమే, ధాదియూగకర్త • యనఘమూర్తి

- సత్యసంగరుండు • జనకుండు కుశలియై, యున్నవాడె సుఖముఁ • గన్నవాడె.
 క. జనకుని నేవీతువె నీ, వనిశముఁ గులగురునిఁ బుణ్య • హరినిభలేజు
 స్సనకీర్తిని విద్వాంసుని, మునినాథు వసిష్ఠు నేపుడుఁ • బూజింపుదువే. 1897
 తే. అనఘ కాసల్య సుఖనియె • యలసుమిత్ర
 సేమమున నున్నదే పుణ్యశీల సాధ్వీ
 కైక యానందభరితయే • కడమత్తు
 లొప్పు మీఱఁ గుశలిను లై • యున్నవారె. 1898
 క. అనసూయఁ డను ద్రవ్యయు, సనయుండు గులసుతుండు వినయసంపన్నుండు
 ఘనుండు బహుశ్రుతుండు ఋజుం, డనఘ సుయజ్ఞుండు సత్కృతాత్ముం డగునే.
 క. అతఁడు మతిమంతుఁ డయి సం, తతమును వేదోక్తఫణితిఁ • దప్పక వహ్ని
 త్రితయమున హోవ్యమాణము, హుతమును గాలమున నీకుఁ నురుమతిఁ జెపునే.
 క. దేవబ్రాహ్మణవృద్ధుల, వావిరిఁ బితృభృత్యమంత్రివై ద్యుల గురుల
 న్భావించుచు భయభక్తుల, సేవీతువె సంతతంబుఁ • జరకుభలీలన్. 1901
 తే. అనఘ యివ్వత్రుసంపన్న • సర్థశాస్త్ర
 ణోవిదుని హితకరుఁ గృతఃజ్ఞుని సుధన్వుఁ
 గార్దుకాచార్యు సవినయఁగౌరవమున
 నమితభయభక్తిఁ బూజిం తె • యనుదినంబు. 1902
 క. శ్రుతవంతు లాత్మసము లిం, గితిజ్ఞులును శూరులును సుశ్రుతులు కులీనుల్
 జితకరణులు నగుమంత్రుల, సతతము మన్నింతె నీవు • నజ్జనతిలకా. 1903
 ప. మఱియు నీతిశాస్త్రనిపుణులును మంత్రధరులు నగుమంత్రులచేత సుసం
 వృతం బైనమంత్రంబు రాజులకు విజయమూలంబు గదా యని పలికి వెండియు
 నిట్లనియె. 1904
 క. కాలంబున నిద్రించుచు, గాలంబున మేలుకొనుచు • ఘనబుద్ధి నిశా
 కాలంబునందు నిత్యం, బాలోచింపుదువె నిశ్చలార్థనిపుణతన్. 1905
 క. నిక్కము మంత్రితమంత్రం, బక్కజముగ గుప్త మగునె • యమృతంబుకొ
 బెక్కండ్రతోడ మఱి నీ, వొక్కండ్రు సేయఁ దగ దయుక్తం బనఘ. 1906
 క. హితమతు లగుమితజనసం, యుతముగలఘమూలమునుమహోదయమునుగా
 మతి నిశ్చయించి కార్యం, బతిరయమునఁ జేయుదే సుహాగుణశాలీ. 1907
 ప. మఱియు సామంతమహీపతులు శీఘ్రంబున ఫలోన్ముఖంబు లయిన కార్యంబులును
 జేయం దలంచినకార్యంబులు నెఱుంగక నిష్పన్నంబు లైనకార్యంబులె యెఱుం
 గునట్లుగా మంత్రగోపనంబు గావించి సర్వకార్యంబులు నడుపుదువే మంత్రు
 లచేతంగాని నీచేతం గాని సుమంత్రితం బైనమంత్రంబులను బకులు తర్కయుక్తుల
 చేత నింగితాదులచేత నెఱుంగ కుండుదురు గదా మూర్ఖజనసహస్రంబుకంటె

బండితుం డైనవాని నొక్కనిం బరిగ్రహించిన నతండు మహిపతి కర్థసంకటం
బులయందు మహాశ్వర్యంబు గావించు మూర్ఖు లగువారిం బదివేలజనంబుల
నుచాసించిన నించుక యైనసాహాయ్యంబు లేదు మేధావియు శూరుండును
దత్తుండును నీతిశాస్త్రవిచక్షణం డగునమాత్యుం డొక్కరుం డైనమహిపతిని
గాని దత్తుమానునిగాని లక్ష్మీసంపన్నుం జేయు నన్ని కార్యంబులందు నట్టియుత్త
మగుణసంపన్నునిం జేర్పఁ దగ్గ దుత్తమకర్తంబులం దుత్తముని మధ్యమకర్తం
బులయందు మధ్యముని జఘన్యకర్తంబునందు జఘన్యని నియోగింప వలయు
మఱియు నుపరీక్షాతీతు లగువారి నమాత్యులఁ గులక్రమాగతులఁ గరణత్రయ
శుద్ధియుక్తుల గుణశ్రేష్ఠుల శ్రేష్ఠకర్తంబులందు నియోగింప వలయు నిట్లుక్తప్రకా
రంబునం గావింపుదువె యని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

1908

తే. అనఘ మంత్రులు ప్రీతి నిఁ న్ననుదినంబు
తీవ్రదండంబుచే నముఁ ద్వేజితప్ర
జంబు గాకుండఁ బూజ్యరాజ్యంబుఁ బ్రోచు
వానిఁ గాఁ జేయుదురే నీతివరునఁ దెలిసి.

1909

ప. మఱియు దుర్దానంబున ధనం బుపార్జించి యాగంబు సేయ నుపక్రమించిన
పతితుని యాజకులు వర్జించినచందంబున బలాత్కారంబునం బరిగ్రహింపం
దలంచినకాముకునిఁ గాంతలు పరిత్యజించినకై వడి నుగ్రదండోపాయంబున
నదండ్యు లగువారివలన ధనగ్రహణంబు సేయునిన్ను విలోకించి ప్రజలు
పరిత్యజింపక యనురక్తులై యుందురు గదా యని పలికి క్రమ్మట నిట్లనియె.

తే. పార్థివనయజ్ఞ సామాద్యుఁపాయకుశలు
వైద్యుని గృతఘ్ను శూరు నైశ్వర్యకాము
నాప్తవిఘటనరతు నేధఃరాధిపతి ప
ధింపఁ డాతని కాపదఁ దెచ్చు నతఁడు.

1911

క. యుక్తుని భృతానురక్తుని, శక్తుని శూరునిఁ గులీనుఁ పదుపాయనమా
యుక్తుని మతిమంతుని వర, భక్తునిఁ గావితె నీవుఁ బలపతి గాఁగన్.

1912

క. బలవంతులు ముఖ్యులు పర, బలార్ధనులు జన్యవిదులుఁ భక్తులు విక్రాం
తులు నైనదండనాథుల, నలఘుగుణా సత్కరించి యలరుడె ప్రీతిన్.

1913

నీ. తఱి వచ్చినపుడు భూవరుఁడు బలంబున కన్నంబు వేతనఁ మర్హభంగి
బుష్కలంబుగ నిడఁబోలు లోభంబున నొసఁగక మత్తుఁ డైయుండె నేని
వానిపైఁ గోపించిఁ వారు దూషింతురు దాన భూపతి కనార్థంబు గలుగుఁ
గాలయాపన మీపుఁ గావింప కిడుదువే వీరుల కన్నంబుఁ వేతనంబు.

తే. జ్ఞాతులు ప్రధానులును భృత్యజనులు దండ, నాథులనురక్తులై ప్రధానంబులందు
వీఁక భవదర్శమందు జీవితము నైన, విడువఁ దలకొని యుందురేఁ వీరవర్య.

తే. శక్తుఁడు విచక్షణుండు యఃశోక్తకారి
పండితుఁడు బుద్ధినిధి జనపదభవుండు
ఘనుఁడు ప్రతిభానవంతుం డఃకల్పమండు
నైనచారుండు సత్కృతుం * డగునె యయ్య.

1915

వ. మఱియుఁ బరపక్షంబులందు మంత్రియువరాజపురోహితసేనాపతిదావారికాం
తర్వంశికకారాగారాధికృతార్థసంచయకృతార్థాకార్యనియోజకప్రాడ్వీవా
కసేనానాయకనగరాధ్యక్షకర్తాంతికసభ్యధర్మధ్యక్షదండపాలదుర్గపాలరాష్ట్రాం
తపాలకాఖ్యలం గలయష్టాదశతీర్థంబులను స్వపక్షంబునందు మంత్రిపురోహిత
యువరాజులుం దక్కఁ దక్కినపంచదశతీర్థంబులను బరస్పరావిజ్ఞాతులైనము
వ్వరు మువ్వరు చారకులచేత వేర్వేరి నెఱుంగవలయు మఱియు వ్యపాస్త
పునరాగతులయినశత్రువుల దుర్బలులఁ గా నెంచక వర్తింప వలయుఁ జార్వాకు
లగుబ్రాహ్మణుల సేవింపం దగదు వాను బాలిశులై పండితాభిమానులై య
నర్థసంపాదనపతురులై వేదమార్గవిపరీతబుద్ధులై శుష్కతర్కవిషయబుద్ధి
నధిగమించి నిరర్థకంబులైనపూర్వపక్షయుక్తులను సిద్ధాంతోక్తులఁ గా నుప
న్యసించు చుండు రట్టివారి నేర్పఱించి పరిత్యజింప వలయు నని పలికి వెండియు
నిట్లనియె.

1916

సీ. రవిలేజ మత్కులోద్భవపూర్వనృపులచే ననిశంబు రక్షితం * బైనదాని
ఘనవీరభటశతాంగకదంబగంధేభహయసంకులద్వార * మైనదాని
నిజకర్త నిరతాపసీనురక్షిత్రియవై శక్యకూర్తులచేత * వజులు దాని
బహువిధకాంచనప్రాకారహర్ష్యవిమానవిరాజితం * బైనదాని

తే. ననవరత మార్గసేవితం * బైనదాని
ధన్యమగుదాని మనయయోధ్యాపురమును
సత్యనామంబుగాఁ జేసి * సంతతంబుఁ
బ్రీతిఁ బాలింపుదువె నీవు * నీతిశీల.

1917

వ. మఱియుఁ జైత్యశతజన్మంబును సుఖోపనివిష్టజనాకులంబును దేవస్థానపా
నీయశాలాతటాకోపశోభితంబును బ్రహ్మవ్రతసరనారీసంయుతంబును సమా
జోత్సవ శోభితంబును సుకృష్టసీమాంతంబును బశుమంతంబును హింసాభి
వర్జితంబును నదీమాతృకంబును రమ్యంబును శ్వాపదపరివర్జితంబును సర్వభయ
పరిత్యక్తంబును రత్నసమర్థరజతాద్యాకరణంపన్నంబును బాపనరవిహీనం
బును బూర్వరాజాభిరక్షితంబును నగుజనపదంబు సుఖం బున్నదె కృషి
వాణిజ్యగోరక్షజీవులగువైశ్యాదులు నకలార్థసంపాదనంబున నభిమతులై క్రయ
విక్రయాత్మకవాణిజ్యరతు లగుచు నుండ నాశ్రితలోకం బంతయు సుఖంబు

నొందు చున్నదె మఱియు నావణిజుల కిష్టప్రాప్తానిష్టనివారణంబులచేత భరణంబుఁ గావింపుదువే యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1918

క. రక్షకులు లేనివారల, రక్షింతువె నృపతి కాత్మరాష్ట్రనిలయుల్
రక్షింప వలయు నెప్పుడు, దక్షత నిజవంశ యోగ్యధర్మముకలిమిన్. 1919

వ. వత్సా నీవు స్వస్త్రిలయం దనుకూలుండ వై వారల కన్యపురుషసంభాషణాది దోషంబులు లేకుండ రక్షించును వారలవచనంబు యథార్థబుద్ధి నాకర్ణింపక వారితోడ రహస్యంబు లాడక వర్తింపుదువే యని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

క. అనఘా గజములు పొడమెడు, వనములఁ బ్రోతువె కరేణు + వాజగజముల్
మునుకొని రక్షింపుదువే, యనవరత ముపార్జనంబుఁనందుఁ దనియెకన్. 1921

ఉ. ప్రొద్దున లేచి దివ్యమణిఃభూషణము లైయినిండఁ దాల్చి బ
ల్గదియమీఁద నుండుచు జుగజునలోచనపూర్ణవర్మ మై
తద్దయు నీప్రజాతతికి + దర్శన మిత్తువె వారు భక్తితోఁ
బెద్దయుఁ బ్రొద్దు నిన్గొలిచి + పిమ్మటఁ బోదురె నిత్య మిండ్లకున్. 1922

వ. మఱియు విష్ణుప్రభృతినీచకర్తకురులు నిర్విశంకు లై మహిపతియొద్దకుఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁ జనుదెంచి లేని యవజ్ఞాధిక్యంబు సంభవించు దర్శనాభావంబువలనఁ గార్యహీని యగు నీయర్థంబునందు యథోచితసమయనిరీక్షణప్రదానంబు ప్రయోజకం బై యుండు నట్లు గావించెదవే యని పలికి వెండియు. 1923

తే. రాజనందన సర్వదుర్గములు రత్న, ధాన్యధనయంత్రసలిలాయుధములచేత
శిల్పికార్ముకపాణులచేత సంత,తంబును బరిపూర్ణంబు లై + తనరు నయ్య.

తే. అనఘ విస్తార మగునె ధానాగమంబు
వ్యయము కడుఁ గొంచె మగునె యపాత్రభూత
జనుల కెంతయు నీదుకోశంబు చేర
కుండునే భృతులు నుఖు లై + యున్నవారె. 1924

తే. వీరవర్య యభ్యాగతఃవిప్రులందు
దేవతాపితృదేవతాతిథులయందు
సాధుజనులందు సఖులందు + యోధులందు
ద్రవిణవినియోగ మొనరింతె + ధర్మఫణి. 1926

వ. మఱియు విశుద్ధస్వభావుండును గరణత్రయశుద్ధియుక్తుండును సజ్జనుండు యదృచ్ఛచేతఁ జోరుం డని పట్టువడి శాస్త్రజ్ఞులచే నశోధితుం డై ధనలాల్యంబున వధింపంబడ కుండునె మఱియుఁ గాలంబున సందృష్టుం డై గృహీతుం డై పుష్టుం డై చౌర్యబద్ధవ్యసహితుం డైనచోరుండు ధనలోభంబున విముక్తుండు గాకుండుఁ గదా యని పలికి వెండియు. 1927

తే. అనఘ ధనవంతునకు దరిద్రునకు నొకవి, వాదరూపసంకట మిది + వచ్చినపుడు

- వీతధనలోభులై పక్షపాత ముడిగి, సత్యమాడుదురే నీదుఃసచివులనఘు.
- తే. అనఘ మిథ్యాభిశస్తులయశ్రుకణము, అవని రాలిన నవియు భోగార్థ ముర్వి పాలనము నేయునరపతిపశుకశత్రు, మిత్రపుత్రుల హింసించుమిథ్య గాదు.
- సీ. అలబాలవృద్ధవై ద్యులను బూజింతువె తడయక వాఙ్మనోదానములను గురువుల వృద్ధులఁ నురలఁ జైత్యంబుల నతిథుల సిద్ధాంతుఁ లైనవిప్ర వరులను మానులఁ బరికించి నిత్యంబు గురుతరభక్తి మ్రొక్కుదువె నీవు ధర్మ మర్థంబుచేఁ ఁ ధర్మంబుచే నర్థ మవి రెండు నిఖలభోగాభికాంక్షఁ
- తే. గామమునఁ జాలఁ జేడ్పాటుఁగాక యుండఁ, గాతువే మఱి ధర్మార్థకామములను వేటువేఱ విభాగించిఁ పీరవర్య, కడమ పడకుండ నేమి తెఁకాలమందు. 1930
- తే. అఖలకాస్తార్థికోవిదుఁ లైన ద్విజులు, పాడి దప్పక నిత్యంబుఁ బౌరజాన పదులతోఁ గూడి నీకు శుభంబు గలుగు, నట్లు ప్రార్థింతురే నిత్యమనఘచరిత.
- ప. మఱియు నాస్తిక్యంబును సన్మతంబును గ్రోధంబును ననవధానత్వంబును దీర్ఘ సూత్రత్వంబును సాధుజనాదర్యంబును నాలవ్యంబును బంచేంద్రియపరవశత్వంబును బ్రయోజనంబుల నేకచింతనంబును విపరీతార్థభోధకులతోడ మంత్రణంబును నిశ్చితార్థంబులం దనారంభంబును మంత్రంబు రక్షింపకుండుటయు మంగళంబు లనుష్ఠింప కుండుటయు సర్వదిగవస్థితశత్రురాజుల నుద్దేశించి యేకకాలంబున దండయాత్ర సలుపుటయు నివి పదునాల్గు రాజ దోషంబులు మహిపతి వీని నన్నిటిని వర్జింప వలయు మఱియు లోభ లోభా లస్యాసత్య ప్రమాద భీరుత్వాస్థిరత్వ మూఢ త్వంస యావమంతృత్వ రూపదశ వర్గంబును మృగయా ద్యూత దివాన్వష్ట పరివాద స్త్రీ మద నృత్య గీత వాద్య వృథాపర్యటనంబు లనియెడుదశ కామజగుణంబులును సావత్సవస్తుజ స్త్రీజ వాగ్జా తాపరాధజంబు లనియెడుపంచవిధవైరంబులును నొదకపార్యతవా రైరిణ ధాన్యసంబు లనియెడుపంచవిధదుర్గంబులును సామి దాన భేద దండంబు లని యెడుచతురుపాయంబులును నొరస తంతుసంబంధ వంశ క్రమాగత వ్యసనరక్షితు లనియెడుచతుర్విధమిత్రంబులును న్యాయధనార్జన రక్షణ వర్ధన సత్సాత్ర ప్రతిపత్తు లనెడుచతుర్విధరాజవృత్తంబులును స్వామ్యమాత్యరాష్ట్రదుర్గకోశ బలనుహృత్సంజ్ఞలం గలపరస్పరోపకారిసప్తాంగంబులును నిజ మైత్ర సమాశ్రిత సుబంధుజ కార్యసముద్భవ భృత్య గృహీత నామకంబు లగు సప్త విధపక్షంబులును శ్వేన సూచి గరుడ శకట మకర క్రించ పద్మంబు లని యెడుసప్తవిధప్రధానపూర్వాంబులును గృషి వాణిజ్య దుర్గ నేతు కుంజర బంధన ఖన్యాకర కరాదాన శూన్యనివేశనంబు లనియెడుసప్తవర్గంబులును బైశున్య సాహస ద్రోహేర్హ్యా సూయార్థదూషణ వాక్పారుష్యదండపారుష్యం

బు లనియెడి క్రోధజనితాష్టగుణంబులును ససాధ్యవస్తువులయందు సముద్యమం
 బును సాధ్యవస్తువులయందు సముద్యమంబును శక్యవస్తువిషయంబునం దకాల
 సముద్యమంబు ననియెడివ్యసనత్రయంబును ధర్మార్థకావంబు లనియెడిత్రివ
 గ్గంబును బ్రభుత్వమంత్రోత్సాహనామకశక్తిత్రయంబును శత్రుత్వయుష్టానవృద్ధు
 లనియెడిత్రివర్గంబును ద్రయీవార్తాదండనీతినంజ్ఞకవిద్యాత్రయంబును బ్రజా
 పాలనమూలం బైనయింద్రియజయంబును సంధివిగ్రహ యానాసన ద్వైధీ
 భావ సమాశ్రయ నంజ్ఞకం బైనసాక్షాణ్యంబును వచుతాళన జల వ్యాధి
 దుర్భిక్ష మరణంబు లనియెడిపంచవిధదైవవ్యసనంబులును నాయుక్తక చోర
 పర రాజనల్లభ పృథివీపతిలోభంబులవలన నయ్యెడుపంచవిధమానుషవ్యసనం
 బులును నలభ్యవేత నావమానిత కోపిత భీషితంబు లగుశత్రుసంబంధివర్గంబుల
 నభిమతవస్తుప్రదానంబున భేదించుటయును బాల వృద్ధ దీర్ఘరోగి జ్ఞాతిబహిష్కృ
 త భీరుక భీరుజనక బుద్ధ బుద్ధజనక విరక్తప్రకృతిక విషయాసక్తానేకచిత్తమంత్ర
 దేవప్రాప్త్యానిందక దైవోపహతక దైవచింతక దుర్భిక్షవ్యసనోపేత బలవ్యసన
 సంకులాదేశస్థాకాలయుక్త బహురిపు నత్యధర్మవ్యపేతనంజ్ఞకులను సంధి కయో
 గ్యులై కేవలనిగ్రహార్హు లగుపురుషులను రాజ్యాపహరణంబును భార్యాపహర
 ణంబును స్థానాపహరణంబును దేశాపహరణంబును జ్ఞాతిజనాపహరణంబును ధ
 నాపహరణంబును మదంబును మానంబును విషయపారవశ్యంబును జ్ఞానవిఘా
 తంబును సర్వ విఘాతంబును శక్తివిఘాతంబును ధర్మ విఘాతంబును దేవతాతిరస్క
 గణంబును మిత్రతద్ధనావమానంబులును బంధువివాశనంబును లోకానుగ్రహరా
 హిత్యంబును స్వామ్యమాత్యాదిమండలదూషణంబును స్వాభిమత విషయాభిలా
 షిత్యంబు ననియెడువింశతి విగ్రహకారణంబులను సమాత్యరాష్ట్రదుర్గకోశ
 దండంబు లనియెడుపంచవిధ ప్రకృతులను మురోవర్తు లైనశత్రు మిత్ర శత్రుమిత్ర
 మిత్రమిత్ర శత్రుమిత్ర మిత్రు లనియెడువారేవురును బృష్టభాగస్థులైన పార్శ్వగ్రహ
 క్రందపార్శ్వగ్రహాసారాక్రందాసారు లనియెడువారునలుపురును మధ్యవర్తి
 యగువిజగీషుండును సార్వభౌగావర్తి యగుమధ్యముండును వీరల కందఱకు
 బహిష్టానావస్థితుం డైనవాఁ డుదాసీనుండు నను సీద్వాదశరాజాత్మకమండలం
 బును విగృహ్యయాన సంధాయయాన సంభూయయాన ప్రసంగతోయా నో
 పేక్ష్యయానంబు లనియెడుపంచవిధయానంబులను యానాసనాత్మకం బైన
 సంధిని ద్వైధీభావ సమాశ్రయాత్మకం బైనవిగ్రహంబును వీని నన్నింటిని నీతి
 శాస్త్రోక్తప్రకారంబున నెఱింగి హేయంబులఁ బరిత్యజించి యుపాదేయంబులఁ
 బరిగ్రహింతువే మఱియుఁ బెక్కిండు మంత్రులం గూడి కావించినమంత్రం
 బునకు భిన్నత్వసంభవంబువలన నైకమత్యాభావంబువలనను సార్థక్యంబు గలు

గదు గావున శాస్త్రోక్తమంత్రలక్షణలక్షితం లగుమంత్రుల నలువరం గాని మువ్వరం గాని గూడి వారియందటలోను నొక్కొకరితోను రహస్యంబుగా మంత్రంబుఁ గావింపుదువే యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1932

సీ. సవనతంత్రాద్యనుష్ఠానంబుచేత వేదంబులు సఫలీకృతంబు లగునె
దానభోగంబుల • ధనధాన్యరత్నాదికంబులు సఫలీకృతంబు లగునె
శాస్త్రసంశ్రవణంబు • సఫలీకృతం బగునే శీలనదవృత్తనియతివలన
దాక్షిణ్యరతి నుతోఁ త్యాదనంబునఁ గళత్రంబులు సఫలీకృతంబు లగునె
తే. రవికులోత్తమ సీ వాక్కఁడవె భుజింప, కిష్టమృష్టాన్నమును బరిఁతుప్పి గాఁగ
మానితాచారు లాశంసఁమాను లైన, మిత్రులకుఁ బెట్టుదువె నీవు, పాత్ర మెఱిగి.

క. ధర్మాగ్రామయుక్తము, నిర్మలనువివేకదంబు • నిత్యము శుభమున్
శర్మద మగునాచెప్పిన, ధర్మము మది నిలుపుదయ్య • దశరథతనయా. 1934

తే. ఎయ్యది శుభంబు నుజనుల • కష్ట మెద్ది, తవిలి మనతండ్రితాత ముఁతాత లెల్ల
నర్థి నెద్దాని నేవించి • రనుదినంబు, నట్టివృత్తిని నేవితే • యనఁడు నీవు. 1935

తే. యుక్తదండుఁ డై ధర్మసంయుక్తుడై, నెవ్వఁ డిల యేలు నట్టిమఁహీవరుండు
పుణ్యజనపుంగవులచేతఁ బొగడువడసి, యెహి కాముష్టికనుభుంబులనుభవించు.

వ. అని యివ్వధంబున రాజధర్మంబు లుపదేశించు చున్నయన్నం జూచి భరతుం
డి ట్లనియె. 1937

క. కూర్చి మెఱయ మీ రివ్వడు, నిర్మలమతిఁ జెప్పినట్టి • నృపధర్మంబుల్
ధార్మికులకుఁ గాక రహిం, ధర్మవిహీనుండ నైన • నా కేమిటికిన్. 1938

→ భరతుఁడు రామునికి దశరథమరణం బెఱింగించుట. ←

సీ. అనఘాత్త మనవంశఁమున జ్యేష్ఠునకు రాజ్య మవలికినిష్ఠుల • కతనిసేవ
యచితధర్మం బగుఁచుండ నీవు భరింపఁ దగినసామ్రాజ్య మఁధర్మయుక్తి
నా కిచ్చినందుకు • నన్నుఁ బాత్రముఁ జేసి యీ ఘోరవనమున • కిట్లు నీకు
రాఁ జెల్లునే దేవఁరాజ్యవదం బైన నీకుఁ గానిది దాల్చు • నాకు వశమె

తే. దేవ మా కెల్ల నధిపతి • నీవు నన్నుఁ, గరుణఁ జూచి యయోధ్యానఁగరికి రమ్మ
రాజనన్నిధిఁ బూజ్యసామ్రాజ్యపట్ట, భద్రుఁడవు గమ్మ నృపసభాభవనమందు.

తే. అధిప ధర్మార్థసహిత మైనట్టిదేవ, లోకసంపాదనీయకాస్తోకవృత్త
మెవ్వనికిఁగల్గు నట్టిమఁహీశుఁడుర్వి, మానుషుండైన దేవత్యమహిమఁ గాంచు.

తే. లక్ష్మణుఁడు సీతయును వెంటఁరాఁగ నీవు, ప్రోలు వెడలినమాత్రానఁభూవరుండు
పురికి నావచ్చుకంటెమున్నరిగెడివికి, ద్వద్వియోగాగ్ని హేతినంతపుఁ డగుచు.

మ. నినుఁ జింతించుచు నిన్నె పేరుకొనుచు • న్నియందుఁ జిత్తంబుఁ జే
ర్చి నినుం గూర్చి బహుప్రకారముల విఁక్షేపించుచు న్నిముఖా
బ్జనీరౌన్మహుఁ డై భవద్విరహనంబాతాగ్నిచేఁ గ్రాగి నీ

జనకుం డెంతయు న స్తమించె జననీసంఘంబు శోకింపగన్.

1942

చ. ప్రియతనయుండు ప్రీతి నిడుపిండము దత్తిత్పలోకమందు న
క్షయ మగు నంచు శాస్త్రములు • చాటి వదించెను నీవు తండ్రికిం
బ్రయుఁడవు గాన నాయనకుఁ • బ్రీతిగఁ బిండ మొసంగు మిప్పు డే
రయమున మున్నె చేసీతిని • లక్ష్మణసోదరసంయుతంబుగన్.

1943

— రాముండు పితృమరణమును విని దుఃఖించుట. —

క. అని యీగతిఁ బితృమరణము, వినిపించిన నతనిమాట • వీనుల కనిలొ

దనుజరిపూత్పవ్వం బగు, ఘనదారుణవజ్రహేతిగతి సోకుటయున్.

1944

క. పరశునికృత్తం బగునుర, తరువుకరణి రాఘవుండు • దద్దయు శోకం

బెరియఁగఁ బరవశుఁడై య, త్రుటి ధరణిం బడియెఁ జాల • ధైర్యము వాయన్.

మ. విపులాధీశునిఁ గూర్చి యీగగది నిఁర్యేడించుచుం గూలఘా

తపరిశ్రాంతసుషుప్తదంతికరణి • న్ధాత్రీస్థలి న్స్వాలి యు

న్నపుఘోరన్ముని రాముఁ గాంచి వెన నంతః భ్రాత టుద్విగ్నులై

యువచారంబుల నేద చేర్చి రవు డయ్యుర్విసుతాయుక్తులై.

1946

ఆ. అంతః గొంతవడికి • నమృహపురుషుండు, తెలివి నొంది కనులఁజలము లొలుకఁ

దండ్రిమరణమునకుఁ • దలఁకి దుఃఖించుచు, నిట్లు లనియెఁ గైకపట్టితోడ.

డి. భూమివరుండు నద్దతికిఁ • బోయిన వెన్న నయోధ్యయందు నే

నేమియొనర్చువాఁడ జగతీశ్వరపాలిత మైనయవ్వరం

బీమహి నింక నేపురుషుఁ • డేలఁగఁ జాలు దురంత మీ యగా

ధామితశోకరూపమకఁరాలయ మెట్లు తరింతుఁ దమ్ముఁడా.

1948

డి. ఆతతమద్వియోగజనితార్థిఁ దపించుచు మృత్యు వొంది నా

చేత నసంస్కృతుం డగుచు • శీఘ్రమున నివి కేగెఁ గాన వి

ఖ్యాతగుణాబికి న్నశరఃథావనిభర్తకుఁ బట్టి నై నుదు

ర్జ్వాతుఁడ నై ననేను వరుస స్థనియించుట వృథ మే కదా.

1949

క. శ్రుతిచోదితగతి నీచే, క్షీతినాథుండు మున్నె ప్రేతకృత్యంబుల న

త్పూతుఁ డయ్యెఁ గాన నీవిపు, డతులితచరితార్థకుండుఁవైతివి గాదే.

1950

చ. ఇనకులనాయకుండు దివి • కేగినవెన్నఁ గృతవ్రతుండ నై

నననుఁ బరంబునం దిఁక ఘనంబుగ నెవ్వఁడు ప్రోచువాఁడు పా

వనగతి నన్నివృత్తవనఁవాసుఁడ నయ్యును గ్రమ్మఱం బురం

బునకుఁ జనంగ నోపఁ గృతఃపుణ్య యనాయకమట్లుగావునన్.

1951

క. ననుఁ జూచి నువృత్తుం డంచు నృపతి యేయేనుడుగులు • శ్రుతిసుఖములు గా

మును పలుకు నట్టిమాటలు, వినుతగుణా యింక నెట్లు • విన నగు నాకున్.

చ. అని యిటు రామభద్రుండు మహావ్యసనంబునఁ గైకపట్టితో

- నని మగువా భవచ్ఛశురుఁ డంతము నొందె గదా యటంచు న
జనకజతోడ నాడి యనుఁజా పితృహీనుఁడ వై తె యంచుఁ ద
మ్మనిఁ గని పల్కి నెవ్వగులు • ముంపఁగ నశ్రులు నించె గ్రమ్మఱన్. 1953
- ఉ. అన్న తెఱంగుఁ జూచి భరః తాదులు శోకపరీతచిత్తులై
కన్నుల బాష్పము ల్గురియఁగా విలపించుచు సాంత్యవాక్యసం
పన్నత నాదరించి నరఃపాలున కార్ధివక మాచరింప కా
పన్నత నొంది కుంద నిటు • పాడియె రాఘవ యంచుఁ బల్కినన్. 1954
- తే. జానకియు స్వర్గగతుఁడైన శత్రుశుకుని విని, కనుల నశ్రులు గార రోదనముఁ జేసె
నామహాదేవినూరాధ్విరాముఁడపుడు, శోకమునఁగుందు సౌమిత్రిఁజూచిపలికె.
క. విదితాత్మం డగుతండ్రికి, నుదకక్రియ నలువవలయు • నుచితంబుగ నిం
గుదిపిణ్యాకము చీరయు, కొదువపడక యుండ వేగ • గొని తె మ్మనఘా. 1956

→ రాముఁడు దశరథునకుఁ బిండప్రదానంబు సేయుట. ←

- క. జనకకుమారిం దోడ్కొని, యనఘా మందాకినీమహానదికడకుం
జను మీవు వెంట సేనును, జనుదెంచెదఁ దండ్రి కర్థిజల మొనఁగుటకున్.
- వ. అని పలుకునానమయంబున విదితాత్మండును మహామతియు మృదుండును
శాంతుండును దాంతుండును భృశానురక్తుండును దృఢభక్తిమంతుండును
సిత్యానుగుండు నగునుమంత్రుండు రాజకుమారులం గూడి రామభద్రు నాశ్వా
సించి తదీయకరం బవలంబించి మందాకినీనదికడకుం దోడ్కొని చనియె నప్పు
డక్కుమారచతుష్టయంబు సదాపుష్పితకాననంబైన మందాకినీనదీతీరంబునకుం
జని యకర్దమం బైనయనతరణప్రదేశంబున కతిప్రయత్నంబున డిగ్గి తదీయ
పుణ్యసలిలంబులం గ్రుంకె నంత రాముండు జలంబులు దోయిట సంగ్ర
హించి యామృదిశాభిముఖుం డై రోదనంబు సేయుచు దశరథు నుద్దేశించి.
తే. షీలివరోత్తమ పితృలోకఁగతుఁడ వైన, నీకు మద్దత్త మైనయాలోకపావ
నోదకం బక్షయం బయియొప్పుఁ గాక, యనుచు సంజలి జలవిసర్జన మొనర్చె.
వ. ఇట్లు సలిక్రియఁ గావించి దర్శనం స్తరంబునందు బదరీమిత్రతం బైనయిం గుడి
పిణ్యాకం బిడి వెండియు దశరథు నుద్దేశించి దుఃఖపురార్వకంబుగా నిట్లనియె.
ఆ. పృథివిలోనఁ బురుషుఁ డేయన్నము భుజించు, నతని దేవతలు తదన్ను లగుదు
రధివ నాయొనంగిఁనట్టియాపిణ్యాక, మింపుతో భుజింపు • మిపుడు నీవు. 1961
- భరతసైనికు లందఱు రామునిం జూడ నవ్వుట. ←

- వ. అని పలికి విధిప్రకారంబునఁ బిండదానంబుఁ గావించి యారఘువల్లభుండు తమ్ము
లుం దానును సీతానమేతంబుగా వెండియుఁ బూర్వమార్గంబున నప్పర్వతం
బారోహించి పర్ణకుటీరద్వారంబు డగ్గటి నిజబాహుదండంబులు నాచి భరత
లక్ష్మణులం గాఁగిలిందికొని దీర్ఘవృరంబున రోదనంబుఁ జేసిన వారును సీతా

సమేతంబుగాఁ బితృమరణభౌత్య ప్రవాజనసంజాతకోకవిశేషంబున దుఃఖించి
రంత నయ్యాక్రందనశబ్దంబు గిరిగుహాముఖంబులం బ్రతిధ్వనులు సెలంగఁ దు
ములం బై యొప్పె నప్ప డమృహాశబ్దంబు విని భరతసై నికులు భయోద్విగ్నలై
భరతుండు రామునిం జేరె వారిడ యీరోదనధ్వని యని నివాసంబులు
విడిచి వారికభిముఖంబుగా నచిరప్రాపితుం డైనరామునిఁ జిరప్రాపితునిం గాఁ
దలంచుచు ద్రష్టుకాము లై రథహయగజశకటంబు లెక్కి సత్వరంబుగం జనిరి
కొందఱు తేవనంబునఁ దదీయాశ్రమంబున కరిగి రాసమయంబున ఖరనేమి
సమాహతం బైనయయ్యరణ్యభూమి యభ్రసమాగమంబున నాకాశముం
బోలెఁ దుములంబుగా మ్రోసె నాదారుణధ్వని విని విత్రస్తంబులై వనగజం
బులు గ రేణుపరివారితంబులై మదగంధంబున దెసలవాసించుచు నొండువనంబు
నకుం జనియె సింహ వ్యాఘ్ర వరాహ భల్లూక మహిష సర్ప వానర గోకర్ణ
గవయవృష తాదిమృగంబులును విత్రాసితంబులయ్యె రథాంగహంస కారండవ
బక క్రౌంచ శుక పిక శారికాది పతత్రిగణంబులు దీనారావంబులు నేయుచుఁ బఱ
వందొడంగె నప్పుడు విత్రస్తపక్షిసంకులం బైననభంబును విత్రస్తజనసంకులం
బైనభూతలంబు నుభయంబు నేకప్రకారంబునం బొల్పి యుండె నంత సర్వ
జనంబులు పురుషవ్యాఘ్రుండు నకల్మషుండును స్థండిలాసీనుండును యశస్వీయు
నగురామునిం జూచి కై కేయిని మంథరను నిందించుచు బాష్పపూర్ణముఖు లై
శోకించుచుండ వారిం జూచి ధర్మజుం డైన రాముండు తల్లిదండ్రులం బోలె సంభా
వించి యథార్హంబుగాఁ బ్రణామాలింగనవచోగౌరవాదుల సంప్రీతులం జేసిన
వారు యథార్హస్థానంబుల నధివసించి పెక్కుచందంబుల నతనిదురవస్థం జూచి
యాక్రందించు చుండఁ దదీయశబ్దంబు భూనభోంతరంబు నిండి మహీధరగుహ
వివరంబులు మాఱు మ్రోయ మృదంగస్వనంబుభంగి జెలంగెఁ దదనంతరంబ.

- క. జనపతిభార్యల నందఱ, మునివిభుఁడు వసిష్ఠుఁ డవుడు • మున్నిడుకొని గ్ర
క్కున నద్దేశంబునకుం, జనియె న్రాఘవునిఁ జూచుఁసంభ్రమ మెనఁగన్.
- తే. అమృహారాజపత్ను లి • ట్లరిగి జనక, కన్యకాస్నానపుణ్యోదాకయును రామ
లక్ష్మణనిషేవితయునై సులక్ష్మ్యమగుచు, గ్రాలుమందాకినీనదిఁగాంచి రచట.
- క. అప్పుడు కౌసల్యయుఁ గను, తెప్పల బాష్పంబు లాని • ప్రియతనయునిపై
నొప్పినయనురాగము తనుఁ, గప్పికొనఁగ నలసుమిత్రఁ • గని యి ట్లనియెన్.
- తే. అకట నిర్విషయీకృతుఁలైనరామ, లక్ష్మణు లనాథులై త్రికాలంబులందు
స్నాన మొనరించుటకు నజాస్త్రంబుడిగ్గు, నట్టితీర్థదేశంబిది • యబల కంటె.
- క. అతివ యతంద్రితుఁ డై నీ, సుతుఁ డీతీర్థమున నుండి • సురుచిరముగ మ
త్సుతునకు నర్పించుటకై, సతతము సలిలము గ్రహించిఁచను చుండుఁ గదా.
- నీ. అతివ నీసుతుఁడు జాలాహరణాదిజఘన్యకర్తం బిట్లు • కడఁకఠోడఁ

జేసినవాఁ డయ్యు • శిష్టజనంబుచే నిల గర్వితుఁడు గాఁ డఁదెట్లు లన్న
నన్నకుఁ గైంకర్య • మర్థిఁ జేసిన నది యంతయు గుణయుక్తమనిరి గాదె
భరతుఁ డంజలిఁజేసి • స్త్రాధనఁ గావింప రాముండు ప్రీతి నాఁమాజ్యపదవిఁ
తే. జేతొనియె నేని ఘనసుఖోఁచితుఁడు నీకు

మారుఁ డతిదుఃఖశోకవిస్తార మయిన

యొనికృష్టకర్తంబు తా • నిందె విడిచి

యిపుడె సుఖయించు గృహమున • నింపు మెఱయ.

1968

→ కాసల్య యింగుదీపిణ్యాకపిండములను జూచి దుఃఖించుట. ←

ప. అని యిట్లు లక్ష్మణునిసుహృద్భావంబు బహుప్రకారంబుల వక్కాణించుచుఁ
దత్తుమీవంబున దక్షిణాగ్రదర్శనం స్తరంబునందుఁ బితృప్రీత్యర్థంబుగా రాము
నిచేత విన్యస్తం బైనయింగుదీపిణ్యాకంబుఁ జూచి యద్దేవి వెండియు సంతః
పురకాంతల నవలోకించి యిట్లనియె.

1969

సీ. ఇనకులదీపకుం • డిత్వోకునాయకుం డతిసుఖోఁచితుఁడు మఁహాత్ముఁ డమర
సముఁ డైనదశరథఃత్మాభర్త కిచట మత్సూనునిచే దత్త • మైనదాని
నింగుదీపిణ్యాక • మిది గనుఁగొంటిరే భుక్తభోగుం డైన • భూవరుండు
చతురంతమేదినీచక్రంబు గుడుచు వాఁ డిటువంటిభోజనం • బెటు భుజించె

తే. దాశరథిచేతఁ దండ్రీకి • దత్త మైన, దీని వీక్షించినంత నాఁమాననంబు
వేయి వ్రయ్యలైపోవడు • వితతవజ్ర, సారమయము గాఁబోలునిఁస్సంశయముగ.

ప. అని యివిధంబున నార్తయై విలపించు చున్నకాసల్య నూరాచ్ఛి సపత్ను
లద్దేవిం దోడ్కొని శీఘ్రంబునం జని స్వర్గచ్యుతుం డైనదేవేంద్రునిచందంబున
నర్వభోగపరిత్యక్తుండై స్థండిలంబునం గూర్చున్న రామునిం జూచి శోకకర్షితు
లయి కన్నీరు నించుచు సుస్వరంబుగా రోదనంబు చేసి రప్పుడు రాముండు
తల్లులం జూచి శీఘ్రంబున దర్శననంబున నుండి లేచి తదీయచరణంబులకుఁ
బ్రణామంబుఁ గావించిన వారు సుఖస్ఫుర్తంబులును మృద్ధ్వంగుశీతలంబులు
నైనకరంబుల నమృతాత్మనినెమ్మెరిజంబు పరిమార్చించి రంత లక్ష్మణుం
డునుం బ్రణమిల్లిన సక్కుమారుని రామునిం బోలె నాదరించిరి పదంపడి
వైదేహీ భక్తిపూర్వకంబుగా నమస్కరించి బాష్పపూర్ణముఖయయి దుఃఖం
చుచు మరుచ్చలితవల్లియుం బోలె నడలుచు సుపవాసకృశాంగి యై తూలుచు
దైన్యంబుతోఁ బురోభాగంబున నుండె నప్పుడద్దేవిం జూచి కాసల్య బద్ధ
న్నేహ యై తల్లి కూఁతునిం బలె గవుంగిలించి వాత్సల్యంబు నెఱపుదు
నిట్లనియె.

1971

→ కాసల్య సీతాదేవినిం జూచి దుఃఖించుట. ←

క. జనకునికూఁతురు దశరథ, జనపతి రోడలును రామఁచంద్రునిసతి భూ

తనయ యగునీత కిటు విధి, వని నిడుమలు గుడువు మనుచు వ్రాసె నదయుఁ డైఁ
మ. దిననా థాతపత ప్రపంకజమురీతి న్వాఠిదచ్చన్నచం

ద్రునిభంగి న్విరసోత్పలంబుగతి రేణుఘ్న స్థభర్మంబుచా

ఱ్ఱున పీతద్యుతి సున్ననీతవదనంబుం జూచుచో నన్నుఁ ద

ద్ధ సశోకానల మా శ్రయంబుకరణిం • గొల్పం దొడంగె న్రహిన్. 1973

ప. అని బహుప్రకారంబుల దుఃఖించు చున్నతల్లి ననూనయించి రాముండు సురా
ధిపుం డగుశక్రుండు బృహస్పతికిం బోలె హుతాశనసమప్రభుం డైనవసిష్ఠు
నకుఁ బ్రణామం బాచరించి యమ్మనిపుంగవునితోఁ గూడ దర్శానసంబున
నానీనుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ భరతుండు కృతాంజలిపుటుం డై సామంత
పురోహితనేనానాధనహితంబుగా నిజతనుచ్ఛాయావిశేషంబున వక్కానసంబు
నకు గారుత్తతచ్ఛాయ నొసంగుచుఁ బ్రజాపతి కభిముఖుం డై కూర్చున్న
పురుహూతుండుం బోలె మునివేషధరుం డైనరామున కభిముఖుం డై కూ
ర్చుండె నప్పు డచ్చటివా రందఱు రామునకుం బ్రణమిల్లి సత్కారపూర్వ
కంబుగా భరతుం డతనితో నేమిసంభాషించునో యని తద్వాక్యశ్రవణకుతూ
హలంబున యథార్హస్థానంబుల నానీను లై యుండి రిట్లు గూడుకొనిననత్య
ధృతి యగురాముండును మహాత్ముం డగులక్ష్మణుండును ధార్మికుం డైనభర
తుండును సుహృత్సమేతు లై యధ్వరవేదియందు నదస్యలతోడం గూడిన
త్రేతాగ్నులచందంబునం దేజరిల్లు చుండి రంతఁ గొంతనీపునకు రాముండు
గురువత్సలుం డగుభరతునిం జూచి ప్రియవచనంబుల నాశ్వాసించి లక్ష్మణనహి
తంబుగా నిట్లనియె.

1974

— రాముండు భరతునిజటాధారణవనాగమనకారణం బడుగుట. —

చ. నిరుపమరాజ్యము న్విడిచి • నిత్యముఁ బార్థివరక్ష్య మైనమ
త్పురమును బాడు చేసి నరపుంగవ తాపనవేషధారి వై
యజ్ఞమర లేక పక్షులకు • నైన గమింపఁగ రానియట్టియీ
గురుతరచిత్ర కూటమునకుం జనుడెంచితి వేల చెప్పమా.

1975

క. నా విని భరతుం డానీ, తావల్లభుచరణములకు • దండప్రణతు
ల్లావించి మధురభాషా, ప్రావీణ్యము దోఁపఁ బలికెఁ • బ్రాంజలి యగుచున్.

క. నరపతి నినుఁ బాసి సుదు, మ్మర మగుకర్మం బొనర్చి • కడవట సుతశో
కరసాబ్ధిమగ్నుఁ డై య, ప్పగువవరుండు మేను విడిచిఁబోయెఁ దివికన్. 1977

క. రయమున మాయమ యగుకై, కయిచే వినియుక్తుఁ డగుచు • త్మౌనాయకుఁ డ
ల్లు యశోహర మగునీదు, ర్షయకార్యం బాచరించె • రాజకులేశా. 1978

క. లోకనత విధవ యగు చ, కైకయి బహుదుఃఖిశోకకర్షిత యై య
ప్రకృతరరాజ్యపదమును, కైకొనక దురంతనిరయంగతికిఁ జనియెడిన్. 1979

→ భరతుడు రాముని రాజ్యం బంగీకరింపు మని ప్రార్థించుట. ←

క. తడయక యిప్పుడె శక్తిని, వడువున సామ్రాజ్యమందు • వారక యభిషి

క్తుడ నై దానుడ నగునా, కీడుము మహానుగ్రహం బహీనగుణాధ్యా.

క. అనఘా పురజనులు మహీ, జనులు సఖులు హితులు మాతృసంఘ మిచటికిం
జనుడెంచి యున్నవారలు, జనవర్య యనుగ్రహం బొసంగుము కరుణన్. 1931

క. వ్యక్తంబు నానుపూర్వీయు క్తము నీ వనుభవింప • నుచితము నీకే
యుక్తం బగురాజ్యం బను, రక్తిం జేకొని హితాప్రసంగం బ్రోవు మి. 1982

క. భూరికళానిధి యగుశశి, చే రాకారజనిభంగి • శిష్టాచారో
దారవిచారుడ వగునీ, చే రస నాథవతి యగుచుః • జెలగెనుఁగాతన్. 1983

తే. అధిప యాయుష్టవచివసమన్వితముగ

సర్థి నాచేత శిరముచే • యాచితుండ

వగుచు శిష్యుడ దానుడ • ననుజుడ నగు

నాకు సమ్యక్ప్రసాదం బొసర్చు మిపుడు.

1984

క. విమలాత్మ పూజితము పి, త్ర్యము శాశ్వతము స్వమాహితము నిత్యంబు
నుమహితచరితం బీప్రకృతిమండలము గడవఁ దగదు • దీనిని నీకున్. 1985

క. అని యిట్లు పలికి యశ్రులు, కనుఁగొనలం గ్రమ్ముచేఱఁగాఁ గైకేయా
తనయుడు క్రమ్మఁగ నత్పద, వనజంబులమీఁద భక్తి • వ్రాలెం బెలుచన్.

తే. అంత రఘుపుంగవుడు దుఃఖితాత్మఁ డగుచు

సమదదంతావళిముభంగి • సారె సారె

కూరుపులు పుచ్చుచుఁ గలంగి • యున్న భరతు

నట్టై కొఁగిటఁ గదియించి • యిట్లు లనియె.

1987

మ. అనఘాత్మా చరితవ్రతుండు నిజవంశాచారసంరక్షణం

డును దేజస్వి కులీనుఁ డంచితగుణుండు సత్త్వసంపన్నుడు

న్వినయోదారుడు రాజధర్మవిదుఁ డా • నీయట్టివాఁ డివ్వధం

బున పాపంబును రాజ్యకారణమునం • బోధింపఁగాఁ జెల్లునే. 1988

క. మానుగ నీయం దించుక, మైసను దోషంబుఁ గాన • మన్వయనయము

న్నాని భవదంబ ని ట్లజ్ఞానంబున దూఱ నగునె • సౌజన్యనిధి.

1989

→ రాముడు భరతునితో దశరథాజ్ఞకు లోబడవలయు ననుట. ←

ప. వత్సా గురువు లగువారికి పుత్రకళిత్రశిష్యదానదులయందు స్వచ్ఛందకర
ణంబు నిధింపఁబడి యున్నది లోకంబులయందు సాధువులచేత గురువులకు
నియామ్యులుగాఁ బుత్రకళిత్రశిష్యులు పరిగణితులైరి కావున మనము దశర
థునకు నియామ్యుల మని నీ వెఱింగికొనుము చీరకృష్ణాజ్ఞానంబరుండ నై వనం
బున నుండను బట్టాభిషిక్తుండనై పురంబున నుండను నా కమ్మననుభావుండే

నియామకుం డతనివాక్యం బలంఘనీయంబు.

1990

తే. ధర్మభృచ్చేష్ట విను మెంత * దండ్రియందు

లోకనత్కృత మయినయస్తోకగౌర

వం బనుష్ఠించు నంతయు * వరుసతోడ

నంబయందు ననుష్ఠించు * టది హితంబు.

1991

అ. అట్టిధర్మశీలు * రగుతలిదండ్రుల, చేత రామ వని వసింపు మనుచుఁ

బలుకఁబడిననేను * బదపడి వేటొక్క, చంద మెవ్విధమున * నలుపువాఁడ.

సీ. అనఘాత్మ విను మయోధ్యాపట్టణమున నేకచ్ఛత్ర మైనజిగత్ప్రభుశ్వ

మింపారఁగాఁ గైక * యీకుమారుం డుండుఁ గాక రాముండు వల్కలజటాజి

నంబులు దాల్చి ఘోరం బగుడండ కాకాననంబున నుండుఁగాక యనుచు

భూమిఁగూఁ డిట్లు సభామధ్య మందు విభాగించి పలికి సువర్వగతికి

తే. నరిగె నాయన గురుఁడు సత్వప్రతిజ్ఞఁ

డధివిభుఁడు తండ్రి ధర్మాత్ముఁ * డట్లు గాన

నతనిచే దత్త మయినమహార్హభాగ

మనుభవింపుము తగ నందియంబు వదలి.

1993

ఉ. ఏనును వల్కలాజినము * లెంతయుఁ దాల్చి చతుర్దశాబ్దము

ల్పానికి మాని నై గహనఃభూమి నివాస మొనర్చి తండ్రిచే

మానుగ దత్త మైనయనఃమానయశస్కరభాగ మాత్మలో

నూనినవేడ్కతోఁ గుడుచు * చుండెద మూలఫలాశనుండ నై.

1994

వ. మఱియు దశరథుండు ధర్మాత్ముండును సత్యసంఘండును మహేంద్ర సముండును

లోకనత్కృతుండును గావున నతనిచేత నేభాగంబు దత్తం బయ్యె నదియె

యమృతం బని తలంచెదం గాని తదవ్యతిరీక్తంబుగా సంప్రాప్తం బైనసర్వలోకే

శ్వరత్వం బైనఁ దుచ్చుంబుగాఁ దలంచెద నని యివ్విధంబున రాముండు పలుకు

చుండ సుహృద్దగపరివృతు లయి శోకించు చున్నయప్పురుషసింహుల కవ్వభా

వరి యొక్కచందంబున సత్రిక్రమించె నంతఁ బ్రభాతకాలంబున నారాజకుమా

రులు సుహృత్సమేతంబుగా మందాకినీనదికిం జని యందు సున్నాతు లై కాల్య

కరణీయంబులు దీర్చి క్రమము పర్ణశాలకుం జని రామునిం బరివేష్టించి

యందఱు సుఖాసీను లయి యూరకుండి రంతఁ గొంతనేపునకు సుహృన్మధ్యం

బున భరతుండు రామభద్రు నవలోకించి యెల్లవారును విన నిట్లనియె. 1995

—|| భరతుండు నానావిధంబుల రాముని రాజ్యం బంగీకరింపు మని వేడుట. ||—

చ. అనఘచరిత్ర మజ్జనని * యానరనాథు బలాత్కరించి గై

కొని వెన నా కొసంగినయికుంతరాజ్యము ధర్మయుక్తి నా

యనువున నీ కొసంగెద మహాత్మ పరిగ్రహణం బొనర్చి నా

- మనము వికాస మొందగ సమాతుల భృతుల నేలు మి త్తఱిన్. 1996
- తే. ఘనసమయనూతనాంబు వేగంబుచేత, నేతువును బోలె నీనుప్రసాద మైన
భరతఖండంబు నీకంటెఁబరునిచేత, శీర్ష మగుఁ గాక రక్షణోదీర్ణ మగునె 1997
- ఆ. హరిగతిని ఖరంబు + గరుడగతిని గాక, మనునరింప లేనియట్లు పరమ
ధర్మమూర్తి వగుచుఁ + దనరెడునీగతి, ననునరింపఁ జాల + నధిప యేను. 1998
- తే. చెలఁగి యన్యులచేతఁ బోషింపఁ బడెడు, వానిజీవంబు కడు సుజీవంబు కాదు
చెలుపు మీఱంగఁ బరుల రక్షించునట్టి, వానిజీవంబె కడు సుజీవం బధీశ.
- వ. మహాత్మా పురుషునిచేత రోపితం బైనవృక్షంబు పరివర్ధితం బై యంతకంతకు
వామనునిచేత దురారోహం బగునట్లు గూఢస్కంధంబై మహాద్రుమంబై పుష్పిం
చిన దై ఫలంబులం జూప కుండ నేని యప్పురుషుం డెల్లు ఫలాభావహేతువు
వలనఁ దత్ఫలవిషయప్రీతి ననుభవింప కుండు నట్లు నీవు భర్త వై భృతుల మైన
మమ్ముఁ బాలింప వేని యీయవనూనార్థంబున కనుగుణం బగుం గావున నస్తత్వ
రిపాలనరూపార్థం బెఱుంగ నర్హుండ విప్పుడు సామ్రాజ్యదీక్షితుండ వైననిన్నుఁ
బ్రతాపవంతుం డైనసూర్యునిం బోలెఁ గన్నులారం గనుంగొన నీ పౌరశ్రేణు
లమాతులందఱుఁ బరమానకు లై యున్నవారు తురంగమాతంగంబులు
రాజ్యాభిషిక్తుం డైననిన్ను వెనుకొని హేమాబృంహితధ్వనులు సెలంగ నరు దేరం
గల వంతఃపురకాంతలెల్ల సమాహిత లై సంతోషంబునం బొదలుచు నీపిఱుం
దం జనుడెంచెదరు నాయంజలిం గైకొని పురంబునకు విచ్చేయు మని పలికిన
నతనివచనంబుల కలరి యచ్చటివార లందఱు సాధువాక్యంబుల నభినంది
చిరి యితైఱంగునఁ గృతాంజలిమస్తకుం డై దైన్యంబునం బ్రార్థించు చున్న
భరతునిం జూచి సుశిక్షితమనస్కుండును ధైర్యవంతుండు నగురాముండు మంద
ఃసుధురాలాపంబుల నాశ్వాసించుచు నిట్లనియె. 2000
- ఆ. అనఘచరిత యాత్మకై చ్ఛికవ్యాపార, మరయ లేదు పురుషుఁ + డన్వితంత్రుఁ
డతనిఁ బట్టి దైవ + మట్టిట్లు సుడి వెట్టుఁ, గడఁగి పూర్వకర్త + కారణమున. 2001
- ⇒ రాముఁడు భరతునికి ధర్మోపదేశము సేయుట. ⇐
- తే. జగతి జీవితమునకు సంఘయములకు స
ముచ్చాయములకు మఱియు సంయోగములకు
మరణము క్షయంబు పతనంబు + మఱి వియోగ
మంత మని పల్కి రాచ్యు లాన్వర శీల. 2002
- క. ఇలపైఁ బక్కఫలంబుల, కలయక పతనమునకంటె + నన్యభయంబు
ల్గులుగనిక్రియఁ గలుగదు మృదువులకు స్తరణమున కంటె + నొండు భయంబున్.
- తే. అనఘచరిత దృఢస్థూణఃమైనగృహము, సిదిర మై చూడఁ జూడ నశించునట్లు
మందిమి నొందినానాటికిఁబుడమిజనులు, మృత్యువశగతులై నశింబుంతురెపుడు.

క. ఇననందనీప్రవాహము, వనధిఁ గలసి మరల రాని • వైఖరి ధరలోఁ
జనినదిసంబులు రాత్రులు, చను దేరవు మరలఁ గాలఁసంగతి ననఘా. 2005

వ. చను చున్నయహోరాత్రంబులు నిదాఘంబునందు సూర్యునికిరణంబులు
జలంబుం బోలె నీజగంబునందు నర్వప్రాణులయాయువును హరించు చుండు
నశ్వీరఫలసాధనంబులయందు వ్యాప్తుండ వైననీవు నిన్నే యుద్దేశించి శోకిం
పుము పరుల నుద్దేశించి యేల వగచెద వేకారణంబున భవదీయం బైనజీవితకా
లంబు యియించు చుండు నక్కారణంబునఁ బరలోకచింత గావింపుము మృ
త్యువు శరీరితోఁ గూడం జను శరీరితోడం గూడి యుండు సుదూరమార్గం
బరిగినను శరీరితోఁ గూడ మరల వచ్చుఁ బురుషుని దేహంబునందు నానాటికి
వభులును శ్వేతశిరోహంబులును సంప్రాప్తంబు లగు జరచేత జీర్ణం డైనపురు
షుం డేయపాయంబు గావింప సమర్థుం డగు సూర్యుం డుదయించు చుండ న
ర్ధార్జనకాలంబు సమాగతం బయ్యె సూర్యుం డస్తమించుచుండఁ గామోప
భోగకాలంబు సమాగతం బయ్యె నని యిట్లు మనుష్యు లానందింపుదురు గాని
చిద్రఘటంబునందు గ్రహింపంబడినజలంబుకరణిఁ బ్రతిక్షణంబు తమజీవిత
కాలంబు యియించు చున్న దని యెఱుంగరు మఱియు వసం తాదియుతుననూ
గమంబు విలోకించి తత్తద్బోగకాలంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నని హర్షింతురు
గాని ఋతుపరివర్తనంబున జీవితక్షయం బగు చున్నదని యించుక యైన
నెఱుంగఁజాల రదియునుం గాక. 2006

చ. కడువడి వార్ధిమధ్యమునఁ • గాఢము కాఢముఁ గూడి మారుతం
బడర వియోగ మొంది చని • నట్లు కళత్రనుతాదు లొక్కచోఁ
నుడుగక కూడి పెక్కహము • లుండి పదంపడి పూర్వసంస్మృతిం
గడచి వియోగ మొందుదురు • కాలవశంబునఁ జేసి మానదా. 2007

తే. అవని నొకఁ డైన వలసినట్లా ప్తజనులఁ గలసి యుండఁగఁజాలఁడఁ క్కారణమునఁ
బరగ మృతుని నుద్దేశించిఁవగచువాని, కరియ లేదు తన్నిరసనఁమందు శక్తి.

సీ. రాజనందన శరీరప్రవర్తన మది యంతలోఁ గలుగు తా • నంతలోన
గుణదోషము లెఱింగి • కుత్సితకర్మంబు వర్జించి దేహి కేవలత ధర్మ
మాచరింపఁగఁ బోలు • నంగనాపుత్రగేహారామవిత్రాదు • లతనివెంటఁ
బోవు తాఁ జేసిన • పుణ్యపాపంబులు దప్పక తనవెంటఁ • దగిలి వచ్చు

ఆ. ఎఱుక గలమహాత్ము • లీయర్థము గ్రహించి, పోషరానితోటఁ • బోష సీక
మనసు నాఁగి పట్టి • మహితధర్మమునందె, సంచరింతు రెవుడు • సత్య మింత.

వ. మఱియు మార్గగతుం డైనపురుషుండు సహచరు లైనవధికులం జూచి యేనును
మీవెంట నరుదెంచెద నని పలికి యనుసరించి చనిన ట్లిది తొల్లింటిపూర్వ
పితృపితామహాదులు చనినమహామార్గంబు దీని ననుసరింపక తప్ప దిద్దానికి

న్యతిక్రమంబు లేదట్టిదాని నుద్దేశించి యాపన్నం దై శోకింప నేమి యగు నని వర్తి యైనప్రవాహంబుకరణి నాయుగికాలం బరుగుచుండఁ బ్రజలు ధర్మసాధ్య సుఖానన్దులు గావునఁ బరలోకహితచింతచేత సుఖహేతు వగుధర్మంబునం దాత్మ నియోగింపఁ దగినయది తండ్రి యగుదశరథుండు పుష్కలంబు లైన భోగంబు లనుభవించి ధర్మంబు దప్పకుండ సర్థాదానంబువలన భృత్యరక్షణ పూర్వకంబుగాఁ బ్రజలఁ బాలించి దక్షిణాపూర్ణంబు లైన క్రతుశతంబులచేత దేవతలఁ దృప్తి నొందించి విధూతకల్మషుం దై చిరకాలంబు సావప్రసంగరహితంబుగాఁ జీవించి జీర్ణం బైనమానుషదేహంబు విడిచి బ్రహ్మలోకవిహారిణి యైనతనువు ధరించి దేవసంబంధిసంపద సనుభవింపం జనియె నమృహత్ము నుద్దేశించి శ్రుతవంతుండవు బుద్ధిమత్తురుండ వైననీవు ప్రాకృతునియట్లు శోకింపం దగదు దశరథమరణమద్వివాసనాదివిషయభేదంబున బహుప్రకారంబు లైన యీశోకంబులు వ్యర్థంబులు ప్రలాపాశ్రువిమోచనంబునందుఁ గార్యంబు లేదు ధీరుం డగువానిచేత సర్వావస్థలయందు నేతాదృశవ్యసనంబులు వర్జనీయంబు లై యుండు నదియునుం గాక.

2010

సీ. అనఘాత్మ మనతండ్రి • యగుదశరథుండు నిన్నవని సంరక్షింపుమనుచుఁ బలికె నను ఘోరకాననంబున కేగు మని పంచె నమృహత్ముండు చెప్పినట్ల నీవు స్వస్థవిత్తుండ వై • సాకేతపురి కేగు మేను గాననమున • కేగువాడ నీకు నాకును బోలె • నృపశాసన మలంఘ్య మట్లు గావునఁ జేయుటది హితంబు

తే. మనకుఁ దండ్రియుదైవంబుఁ మాన్యుఁడఖిలఁ ధర్మసంవేదియమృహతోఁ దాగుపలుకు ధర్మగతి నేను వనవాసఁకిర్తమున నమంచితంబుగ నింకఁ బాలించువాడ.

చ. వరమతి ధార్మికుండు గురుఁవర్తి మృదుం డనృశంసుఁ డైనవాఁ డరయఁగ ధర్మమార్గరతుఁ • డై పరలోకజగిషచే నతి

స్థిరముగఁ దండ్రిమాట విని • చేయఁగఁ బోలుఁ గుమార నీవు న గ్గురుపచనంబు సార్థముగఁ • గోరి యొనర్చుము రాజసందనా.

2012

క. మనతండ్రి యైనదశరథ, జనపతిశుభవృత్త మెఱిగి • నజ్ఞనవర నీ వనిశంబు తత్స్వభావము, ననుపమమతిఁ బొందు మయ్య • యవితథభంగిన్.

వ. అని యితైఱంగున రాముండు పితృని దేశఁపాలనంబుకొఱకు నర్థవంతం బైన వాక్యంబునఁ డమ్మునికి ధర్మరహస్యం బుపదేశించి యూర కున్న నారఘునంద సుం డగుభరతుండు ప్రకృతివత్సలుం డగురాముని వీక్షించి ధార్మికంబును జిత్రంబు నగువాక్యంబున నిట్లనియె.

2014

—|| భరతుండు యుక్తియుక్తంబుగా రామునిఁ బ్రార్థించుట. ||—

అ. అధిపనిన్ను దుఃఖఁమది బాధితునిఁ జేయఁ, జాల దలముదంబు • సంప్రమోద

- సహితుఁగాఁగఁజేయఁజాలదు నీయంతఁ, ఘనుఁడులోకమందుఁగలఁడెయ్యరుఁడు.
 తే. విమలచారిత్ర ప్రైవిడ్యఃపృథ్వులయిన, వారి కీవు సర్వజ్ఞతాఁనై భవమున
 సమృతుఁడవయ్యు ధర్మసంశయముకలుగు, చోటవారలనడిగెదుఁసురుచిరముగ.
 సీ. మృతుఁడై నపురుషుఁడేగతి ద్వేషవిషయుండుగాఁడట్లుమనియున్నవాఁడు ద్వేష
 విషయుండు గాఁడు బల్బిడి లేనిదానిపై నెట్లు రాగము పుట్టఁదట్లు యున్న
 దానిపై రాగ మింతయుఁ బుట్ట దిటువంటిబుద్ధిలాభము గలఁ పురుషుఁ డేల
 పరితాప మొందు నెవ్వఁడు పరావరవిదుఁ డతఁ డిట్టివ్యసనంబు + సధిగమించి
 తే. యును బరితపింపఁ డట్టిప్రజనవరేణ్య, యట్టివాడవు నీనుఁగొనియాడఁ దరమె
 సకలలోకైకకర్తవు + సాధువీనుత, సద్గుణుండవు శాస్త్రువిశారదుండవు. 2017
 వ. మహాత్మా సీవు సత్యగుణప్రధానుండ వమరతుల్యుండవు మహానుభావుండవు
 సత్యసంగగుండవు సర్వజ్ఞుండవు సర్వదర్శిని బుద్ధిమంతుండవు భూతప్రభవనివాళ
 కోవిదుండ విట్టిసద్గుణయుక్తుండ నై నసీవు మాదృశుల కవిషహ్యతమం బైన
 వ్యసనంబు నొందియు విపణ్ణుండవు కా వని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 2018
 క. నరనుండవు సత్యసంధుండ, వరయఁగఁ బుణ్యాత్ముండవు మహాత్ముండ వీ వి
 ప్పగునునఁ బలికెన మముబోం, ట్లరిమథనా యేమి నేయ + నర్హులు ధాత్రిన్.
 ఆ. ఏను బ్రోషితుండ + నై నచో మాతల్లి, త్సుద్రశీల యగుట + సారిది నాకుఁ
 బ్రీతి నేయ నిట్టి + పాతకం బొనరించె, నేను నొల్ల నది సహింపు మధివ.
 ఉ. ఇట్టియఁగు బానర్చినసాయేతర సుధతశీలఁ గైకయిం
 బట్టి వధించు టర్హ మిటు + పాపవిచారిణిఁ జంపఁ బాతకం
 బెట్టును గల్గ దైనను సారేంద్రకులీనుండ నై యకార్య మే
 నిట్టానరితునా యని సహించి వధింపఁగ నైతి సత్తతీన్. 2021
 ఉ. కా దని తెంపునేసి యలఁకైకను జంపితి నేని దేవ సీ
 వే దయమాలి యాజ కతిఃపృథ్వునకు స్థనరాజధర్మం
 వేదికిఁ బుట్టి పుణ్యుండన + విశ్రుతిఁ గాంచి కుమార తల్లి నే
 లా దునుమాడి తెంత కలుఁపాత్ముండ వైతి వటంచు దూఱవే. 2022
 తే. అధిప శుద్ధాభిజనకన్దుఁ + డైనదశర, ధునకుఁ బుత్రుండ నై పుట్టి + దురిత మనక
 కడు సధర్మ మైనయీధర్మ మెట్లు, నేయువాడ సాధుల కిది + చెల్ల దయ్యి.
 మ. గురుఁడు స్వృద్ధుఁడు తండ్రి వైవత మరాఁగుండుం గ్రియావంతుఁడు
 స్థరణీభర్తయుఁ బుణ్యమూర్తి యగుటం + దండ్రి స్విగర్హింప నా
 కరయం జెల్లదు గాని యెవ్వఁడు ప్రియాపార్షాధి యై యిట్టిని
 పురకర్తం బొనరించుఁ బుణ్య లగురాఁజు లైత్తురే యిప్పనిన్. 2024
 తే. రాజవర్య వినాశకాలంబునందు, భూతకోటికి విపరీతఁబుద్ధి యనెడు
 విశ్రుతం బైనమాట పృథ్వీతలేంద్రు, చేతఁ బ్రత్యక్షముగ నేఁడుఁచేయఁబడియె.

వ. మహాత్మా క్రోధమోహసాహసంబులవలన దశరథునిచేత నాచరింపఁబడిన ధర్మాతిక్రమణంబును సమీచీనార్థం బనునంధించి నీవు గ్రమ్మఱింపుము తండ్రి వలనం బొడవైన ధర్మాతిక్రమణం బేపుత్రుండు గ్రమ్మఱించు నతం డవత్యం బనఁ బ్రసిద్ధి వహించు నట్లు గావించఁ డేని విపరీతుం డగు నీ వట్టియవత్యంబపు గమ్ము ధీరవిగర్హితం బైన జనకునిదుష్కృతకర్తంబు నవలంబింపం దగదు కై కేయి రాజ్యలోభంబున ధర్మ విరోధంబుగా మహీనాథుని నిర్బంధించి మదర్థంబుగా రాజ్యంబుఁ గైకొని దురంతం బైనపాపం బాచరించె నద్దశరథుండును మోహంబునఁ గై కేయివాక్యం బెంతని నిగ్రహింపం జాలక సాహసంబున నుగుణసంపన్నుండ వైననిన్ను వనంబునకుం బనిచి పాపకారి యయ్యె నిట్లు తల్లిదండ్రులు దురితాత్ములై నిరయగతికిం బోవు చుండ మహానుభావుం డైన నీయట్టినత్పుత్రుం డుపేక్షించుట యుక్తంబు గాదు లోభమోహంబుల మై మఱచి పలికినజననీజనకులశాసనంబు నిగ్రహించి రాజధర్మం బెఱింగి పితృపై తామహం బైనరాజ్యంబుఁ గైకొని తల్లిదండ్రులను నన్నును నుపాజ్ఞనంబులను బాంధవులను బారజానపదులను ధర్మంబున నుద్ధరింపు మని పలికి శోకావేశం బున వెండియు నిట్లనియె.

2026

ఆ. గహనవాన మేడ + క్షత్రధర్మం బేడ, జడలు చాల్చు లేడ + జగతిఁ బ్రాచు లేడ రఘువరేణ్య + యిట్టివిరుద్ధధర్మంబు నాచరింపఁరాదు నీకు.

2027

ఉ. ఉక్కున రాజ్య మేలుటకు + నోపినతేనికిఁ బట్టబంధనం బొక్కట రాజధర్మ మగుచుండఁగ నీ కిటు చేయఁ జెల్లునే యెక్కడ క్షత్రధర్మ మది + యెక్కడ భూపరిపాలనంబు నేఁ డెక్కడఁ గాననంబు మఱి + యెక్కడఁ దాపనవేష మారయన్.

2028

సీ. మనుజేంద్ర పరిదృశ్యమాన మైనట్టియాత్యాగభోగాభియుక్తప్రభాది పాలనధర్మంబు + పరఁగ నవ్వలఁ ద్రోచి సంశయస్థంబు లఁక్షణవిహీన మాయతీఫలము ధఃరాధీశుచే నిది యాదిభాగంబున + నాచరింప నెంతయు హిత మని + యేప్రమాణంబునఁ దగ ననిశ్చిత మైనధర్మ మెవ్వఁ

ఆ. డవని క్షత్రబంధుఁ + డాచరింపఁ దలంచు, నకట విధినిషిద్ధ + మైనవృత్త మూఁద నేల ధర్మ + మొప్పుర నాల్గువర్ణములవారిఁ బ్రాపు + మమలచరిత.

తే. మనుకులోత్తమ చతురాశ్రమములలోన, నవని గార్హస్థ్యము త్రమంబనిరిధర్మ విదు లకారణముగ దాని + పృథ యొనర్చునేల పూనితి వీధర్మమెవ్వఁ డనియె.

ఉ. బాలుఁడి జ్ఞానహీనుఁడ నపండితుఁడం గడు దుర్బలుండ భూ పాలకిరీటరత్నరుచిభాసితపాదయుగుండ వైననీ

వేలఁగ నర్హు యైనధర + నేలఁగ నే నెటు లోపువాఁడ నీ

శీలము నచ్చి భద్రములఁ + జెందెద రిందఱు రమ్మ వీటికిన్.

2031

సీ. మంత్రకోవిదు లైన సమంత్రులు ఋత్విజు ల్లునులు వసిష్ఠాదిమునులు ప్రకృతి
మండలం బాత్తసామంతులు ననుఁ గూడి కోర్కెతో నీచిత్రకూటమందె
సంప్రీతితో నిన్ను • సామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తునిఁ జేసెద • రుక్తధంగి
వీటికిఁ జనుదెంచి • వేడ్కతో బాంధవు లలర నిష్కంటకం • బైనపూజ్య

తే. రాజ్యమును ధర్మపద్ధతి • రమణతోడ, నేలుచు విశేషయ్యక్తిచే • నెల్లవారిఁ
దవలి వర్ణాశ్రమస్థితు • ల్లన్న కుండ, సరసి పాలింపు మయ్య మహాత్మ నీవు.

వ. దేవా యేను నద్గుణబుద్ధిరహితుండ బాలుండ స్థానహీనుండ నీమఱుంగున
దానభూతుండనై జీవింప నర్హుండ నిన్నుంబాసి యొక్కముహూర్తం బైన జీవింప
నర్హుండు కానివాడ నట్టియేను భవద్విహీనుండ నై రాజ్యం బెత్తెఱంగునం
బాలింప నేర్తు నీ వయోధ్యావట్టణసింహాసనాధ్యక్షుండ నై విబుధులచేత వాస
వుండుం బోలెఁ బ్రకృతులచేత నుపాస్యమానుండ నై భుజాబలంబున లోకం
బుల జయించి ఋణాశ్రయంబువలన విముక్తుడ నై వైరుల నందఱ నిర్బించి
నుహృజ్జనంబుల సర్వకామంబులచేత సంతృప్టులం జేయుచు సాధుల కెల్ల సంతో
షంబుఁ గావించుచుఁ గోసలరాజ్యంబుఁ బరిపాలింపు మని పలికి వెండియు
నిట్లనియె.

2033

ఉ. అందముగా శిరంబు భవదంఘ్రిలు సోఁకఁగ మ్రొక్కి వేడెదం
బాందుగ వేల్పులం దజుఁడు • బోలె నుహృజ్జనకోటియందు నా
యందును బ్రీతి నేర్చి నయ • మార మదంబువేకహీనపు
త్రిందగ నొచ్చి యిప్పు కుగఁతిం బడ కుండఁగఁ దండ్రిఁ గావుమీ.

2034

క. నామాటఁ గైకొనక వన, నీమకుఁ జని తేసి రాజశేఖర యేను
న్నీమాడ్కి దాపనుడ నై, సామిత్రియుఁ బోలె వెంటఁ • జరుదెంతు రహిన్.

చ. అని యిటు కైకయీతనయుఁ • డంజలిఁ జేసి యనేకభంగుల
న్వినయ మెలర్పఁ దన్నుఁ దగ • వేడిన రాముఁడు తండ్రిమాట నే
మనమున గట్టి చేసి దయ • మాలి పురంబు సొరంగ రాదు నా
కనఘ చతుర్దశాబ్దముల • కవ్వల వచ్చెద నంచుఁ బల్కినన్.

2036

తే. అద్భుతం బైనయతని స్థైర్యంబుఁ జూచి, దుఃఖతం బైన జనము సంతోష మొందె
వీటి కిప్పుడె రా నను • మాట విని ప్రహర్షితం బైన జనము శోకార్తి నొందె.

ఉ. ఆతెఱఁ గంతఁ జూచి నఖు • లచ్చులు మంత్రులు చుట్ల నున్నవా
రాతతదుఃఖశోకమున • నశ్రులు నించుచుఁ గైకపట్టి వి
ఖ్యాతచరిత్రుఁ జాలఁ గొనిఁ మూడుచు నాతనిఁ గూడి నమ్ము లై
భూతనయామనోహరుని • బుణ్యచరిత్రుని వేడి రత్తెఱిన్.

2038

తే. అద్భుతం బైనయతని స్థైర్యంబుఁ జూచి

యక్కటా యంత కఠినాత్మః • డగునె రాముః

డనుచుఁ గ్రమ్మఱఁ దప్పదంబునకు వ్రాలి

భరతుఁ డెంతయు శోకంబు • ప్రబ్ధి కొనఁగ.

2039

క. సమృతితోడ నయోధ్యకు, రమ్మ ననుం గరుణఁ జూచి • రాజ్యం బిదె గై

కొమ్ము నృపాలనశీలివి, కమ్మని ప్రార్థించుచుండెఁ • గడుభక్తిమెయిన్.

2040

క. క్రమ్మఱ నీక్రియఁ బలికెడు, తమ్ముని వీక్షించి సుగుణః ధాముఁడు రాముం

డిమ్మెయి ననూనమ్మదవా, కృష్ణున నిట్లనుచుఁ బలికె • నందఱు వినఁగన్.

చ. అనఘచరిత్ర యాదశరః ధావనిభర్తకుఁ గైకయందు స

త్సనయుఁడ నై జనించి యిటు • ధర్మవిరోధము లాడఁ జెల్లనే

పనివడి భ్రాతృవత్సలతఁ • బల్కితి దీనఁ గొఱంతలేడు నీ

వినయవివేకశీలములు • వేయివిధంబుల నే నెఱుంగనే.

2042

వ. వత్సా మనతండ్రి యగుదశరథుండు తొల్లి భవజ్జననిం బెండ్లియాడు నప్పు డీ

కైకేయికిం బుట్టినకుమారునకు రాజ్యం బొసంగెద నని కేకయునితోఁ బ్రతిజ్ఞ

గావించి వివాహం బయ్యె నాఁటంగోలె నద్దేవి రాజ్యశుక్లా యనంబడియె

నదియునుం గాక దేవాసురసంగ్రామంబునందు దశరథుం డద్దేవిచేత నారా

ధితుండై సమర్థుం డగుటను సంతోషవిశేషంబున వరద్వయం బొసంగె నయ్యమ

ప్రతిజ్ఞఁ జేసి నీకు రాజ్యాభిషేకంబును నాకు వనవాసంబునుం గా వరంబులు

రెండును యాచించె నప్రహీరమణుండు సత్యవాది గావున ధర్మంబునకు హాని

లేకుండ నన్ను వసంబునకుం బొమ్మనియె నిట్లు తండ్రిచేత నియ్యుక్తుండ నై పదు

నాల్గువత్సరంబులు దండకారణ్యంబున నివసింపం బూని సీతాలక్ష్మణసహితుండ

నై నిర్జనం బై నవసంబునకుం జనుదెంచితి మదీయాభిమతం బనివార్యంబు

నీవును బిత్తుని దేశవ్యవస్థితుండ వై రాజ్యంబుఁ గైకొని భవజ్జననికి సంతోషం

బొసంగి జనకుని సత్యవాదినం జేసి కైకేయీబుణంబువలన విముక్తునిం

గావించి రక్షింపుము తొల్లి యశస్వి యగుగయునిచే గయాఖ్యప్రదేశంబుల

యందుఁ బితరుల నుద్దేశించి కొన్నిశ్లోకంబులు గీతంబు లయ్యె వానితెఱం

గఱింగించెద వినుము.

2043

తే. తలఁపఁ బున్నామనరకంబువలన జనకుఁ

బ్రోచుఁ గావునఁ దనయుండు • పుత్రుఁ డొండె

గరిమఁ దండ్రిని నాకలోకస్థుఁ జేసి

మనుచుఁ గావునఁ బుత్రుఁడు • ఘనగుణాధ్య.

2044

తే. మఱియఁ బెక్కురఁ బుత్రుల • మాన్యగుణుల

ననఘులను బహుశ్రుతులను • గనఁగవలయు

నిందఁ బుఁడిన వారిలో • నెవ్వఁ డేని

గయకుఁ బోవఁడె జనకునిఁ గాచుపొంఁటె.

2045

చ. అని యిటు ధర్మయుక్తి గయుఁ డాడిన నాతనిమాటఁ బట్టి ము
న్ననఘవిచారు లైననృపు • లండలు నవ్వీధ మాచరించి రీ
వసువసుధర్మశీలుఁడవు • నర్హగుణుండవు పుణ్యుఁడైనను
జ్ఞనకునిఁ బ్రోవు మాయన కంసత్యజదోషము గల్గ కుండఁగన్.

2046

వ. వత్సా నీవు శత్రుఘ్నునహితంబుగా నయోధ్యకుం జని ద్విజాతినహితుండవై
ప్రజలఁ బాలించుచు శ్వేతాతపత్రచ్ఛాయలం జరించుచు సౌధప్రాసాదహర్ష్య
విమానాగ్రభాగంబుల వసియించి శత్రుఘ్నుండు హితం బాచరించు చుండ
సుఖం బుండు మేను సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి
మునివేషంబున మునినహితుండవై మృగంబులం బాలించుచు సాంద్రశీతల
తరుచ్ఛాయలం జరించుచుఁ బల్లశాలలయం దధివసించి లక్ష్మణుండు హితం
బాచరించు చుండ సుఖం బుండెదఁ బుత్రుల మైనమనము నల్పరము నరేం
ద్రుని నత్యస్థునిఁ జేసి విషాదంబు దక్కివర్తింపుద మని పలికిన నప్పుడు రామ
భరతుల సంవాదంబు విని జాబాలి యనుబ్రాహ్మణోత్తముండు ధర్మజ్ఞుఁడైన
రామభద్రునిం జూచి వైదికధర్మరహితం బైనవాక్యంబున నిట్లనియె.

2047

—|| జాబాలి యను బ్రాహ్మణుండు రామున కధర్మ ముపదేశించుట. ||—

ఉ. భూవర జ్ఞానహీనునకుఁ • బోలె నిరర్థకబుద్ధి నేడు నీ
కేవిధిఁ గల్గె సాధుజను • లీగతిఁ జూచిన యుక్త మందురే
నీవు సమస్తముం దెలియ • నేర్చువు నీకొకఁ డర్థధర్మము
ల్పవిరిఁ జెప్పఁగా వలెనె • వాననసన్నిభ హాస్య వీటికిన్.

2048

ఉ. ఎక్కడితండ్రి యెవ్వనికి • నెవ్వఁడు బాఁధవుఁ డేటిధర్మ మిం
దొక్కఁడు పుట్టు చుండ మఱియొక్కఁడె చచ్చుచు నుండుఁ గావున
దక్కఁక తల్లి దండ్రీ యని • ధర్మముఁ బల్కెడువాఁడు బాలిశం
డెక్కడిమాట నిక్కముగ • నెవ్వని కెవ్వఁడు లేడు చూడఁగన్.

2049

మ. అరయంగా నొకవీటి కేగి పురుషుం • డారేయి వర్తించి తా
మఱునాఁ డొండాకవీటి కేగినక్రియ • స్వర్యాలికి స్సంతతం
బరుదారం దలిదండ్రు లిల్లును ధనం • బావాసమాత్రంబు భూ
వర నుజ్జానులు దీనిఁ గైకొనరు సార్వ మ్నిభ్య యంచు న్రహిన్.

2050

వ. మహాత్మా పితృష్ఠం బగురాజ్యంబు పరిత్యజించి కుత్సితమార్గంబును దుఃఖప్రదం
బును విషమంబును బహుకంటకంబు నగుకాపథంబు సంగీకరించుటఁ కర్త
వ్యంబు కాదు పుణ్యసమృద్ధి యగునయోధ్యయందు సామ్రాజ్యదీక్షితుండవై
కోసలరాజ్యంబు పరిపాలించుచు మహార్హంబు లైనరాజభోగంబు లనుభవిం
చుచు శక్రుండు త్రివిష్టవంబునందుం బోలె హర్ష్యవిమానప్రాసాదాగ్రమహా

- ద్యావంబులందు నుఖలీల విహరించు చుండు మని పలికి వెండియు నిట్లనియె.
 తే. దేవ దశరథజనపతి * కీపు లేపు, నిర్మలాత్మఁ డాజనపతి * నీకు లేడు
 ఒక్కరా జతఁ డీవు వే * టొక్కరాజ, వాతనికి నీకు సంబంధ * మరయ లేడు.
 తే. జనకుఁ డన బీజమాత్రంబుఁజంతువులకుఁ, బరఁగ శుక్లశోణితములుఁకరుడు గట్టి
 తల్లియుదరంబునందు * వర్ధిల్లి పిదప, నిర్మలాత్మకరూప మై * నిర్గమించు. 2053
 క. జనకుం డెచ్చట నున్నాఁ, డనఘా నీవెచట నుంటి * పతనకి నీకుం
 దనుసంబంధం బెయ్యది, జనకుఁ డనుచు వానితోడఁ * జనిరే తనయుల్. 2054
 తే. అనఘచరిత యేభూతంబులందుఁగలియ, నర్హ మగునట్టిభూతంబులందుఁ గలిసె
 దశరథునకు నీమర్త్యసంఘతతుల కెల్ల, వసుధలోపల నిది స్వభావంబు చున్వె.
 క. జనకుం డనఁ దనయుం డన, విను మంతయు భ్రాంతి గాక * విస్మృత మగునే
 తనవార లనుచు వగవరు, చనినపరులఁ గూర్చి తత్త్వసంగతు లుర్విన్.
 ప. మహాత్మా ప్రత్యక్షం బయినసౌఖ్యంబు విడిచి కేవలార్థధర్మసంపాదనపరు
 లెవ్వరు గల రట్టివారలఁగూర్చి వగచెద వా రీజగంబునఁ గలకాలంబు దుఃఖం
 బనుభవించి తుది వినాశంబు నొందుదురు కేవలప్రత్యక్షమఖానుభవపరాయణు
 లగువారి నవలోకించి సంతసించెద నదియునుం గాక. 2057
 తే. జనకులకు నందనులు పెట్టు శ్రాద్ధ మదియు, వ్యర్థ మగుఁ గాకకుడిచి రెంవారువచ్చి
 తనకుఁ దా నెవ్వతంత్రుండుఁతత్త్వవిదుఁడు, చెలఁగి మిథ్యాభివాదంబుఁజేసెదేల.
 ప. మహాత్మా యొకనిచేత భుక్తం బైనయన్నంబు వేటొకని దేహంబుఁ బ్రవేశిం
 చెనేని మార్గంబునం జనువాని నుద్దేశించి యన్నం బాసంగ వచ్చు దద్భుతా
 న్నంబు పథికునకుఁ బాథేయం బగు నిట్లు గానంబడ లేదు గావున మృతుఁడైన
 జనకు నుద్దేశించి చేసినశ్రాద్ధం బతనికిఁ జరితార్థంబు గానేరదు జనం బప్తక
 శ్రాద్ధం బనియుఁ బ్రతిపాదవత్సరికం బనియు నెయ్యది పితరుల నుద్దేశించి చేయు
 నది యంతయు నన్నంబున కుపద్రవం బంతియె కాని ప్రయోజనం బేమియు
 లేదు ద్రవ్యగ్రహణకుశలబుద్ధు లగువారిచేత దేవతారాధనంబు గావించు
 ఘము యాగదీక్షితుఁడవు గమ్ము తపంబుఁ గావింపు మర్థాదికంబుఁ బరిత్య
 జింపు మని దానశశీకరణోపాయంబు లయినగ్రంథంబులు విరచితంబు లయ్యె
 నవి వర్జనీయంబులు తత్త్వదృష్టి విలోకించిన భావం బనాదిసిద్ధంబు తనంతం
 దాన పాడమి తనంతం దాన నశించు దానియత్పత్తిలయంబులకుఁ బ్రభుం
 డొకఁడు లేడు బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదులబ్రతుకులు మనబ్రతుకులట్ల వారిదేహం
 బులు మనదేహంబులుం బోలె గాలవశగతం జెందుచుండు దేహికి సుఖదుఃఖ
 శరీరత్యాగంబు లె స్వర్గనరకమోక్షంబు లై యుండుఁ బరమధర్మనిరూపణంబు
 లగునానాశాస్త్రసిద్ధాంతంబు లాలోకించి నిశ్చయార్థం బెఱుంగక జనంబులు
 పలినచందంబున వాదించుచుండుదు రివియన్నియు ననుమానోపమానార్థా

పత్తిజ్ఞానంబులై యుండు వ్యవసాయాత్మకం బైనజ్ఞానంబు ప్రత్యక్షంబు ప్రత్యక్ష
జ్ఞానం బెల్లవారికిఁ దెల్లం బై యుండుఁ గావున నీవు పరంబులే దని నిశ్చయించి
ప్రత్యక్షసిద్ధం బైనరాజ్యభోగాదికంబు ప్రతిగ్రహించి పరోక్షంబు పిఱిందికిం
ద్రోచి స్వజననన్యతం బైనమద్బుద్ధిఁ బురస్కరించుకొని భరతునిచేతఁ బ్రసాది
తుండ వై రాజ్యంబుఁ బ్రతిగ్రహించి నుఖంబు లనుభవించు మని పలికిన విని
సత్యప్రవణవ్యభావులలో శ్రేష్ఠం డైనరాముండు ధర్మాచలితబుద్ధి యై యుక్తి
యుక్తం బగువాక్యంబున జాబాలి కిట్లనియె. 2059

→|| రాముండు జాబాలిమాటల నిరసించుట. ||←

తే. అనఘమప్త్రియకామార్థమరయ నెద్ది, ఐరమయుక్తియుక్తంబుగాఁబలికితివది
కార్యసంకాశ మైనయఁకార్య మయ్యె, పథ్యసమిత్త మైనయఁపథ్య మయ్యె.
తే. అనఘచరితనిర్మర్యాదుఁడైనపురుషుఁ, డవనినెవ్వఁడుగలఁడువాఁడనుదినంబు
వృజనయుక్తుండు భిన్నచారిత్రదర్శనుం డగుచు నపచితి నొందఁకుండు సభల.
క. ధీరునిఁ బండితమానిని, నూరిని బాలిశునిఁ బరమశుద్ధుని మలిను
నూరగ్రహినిఁ గుత్తితుఁ, జారిత్రమె చెప్పు చుండు • సంయమివర్యా. 2062
సీ. శిష్టసమృత్తుఁ డను • శీలవంతుఁడ లక్షణాఘ్యుఁడ నతిశుచిఁ నైనయేను
శిష్టగర్వితుండు దుఃశ్రీలుండు లక్షణహీనుండు మలినాత్ముఁ • డైనవాని
వైఖరి శుభహేతుఁవైదికకర్తంబు విడిచి క్రియావిధివిరహితంబు
భువనసంకర మగుభవదీరితాధర్మ మనిశము ధర్మత్వమునఁ గడంగి
తే. మాన కంగీకరించితిఁనేని ధాత్రి, శత్రుని దుర్వృత్తు లోకదూషణుని నన్నుఁ
గాంచిత త్రవ్వవిదుండునుఁకర్మరతుండు,యుక్తకార్యుఁడెవ్వఁడుబహుకరించు.
తే. అనఘ హీనప్రతిజ్ఞ యైఁనట్టివృత్తి, నలమి తిరుగుచు భవదీరితాచరణము
నెవ్వఁకి నుపదేశింతు • నిట్టిసాధ, నమున నెబ్బంగిఁ బడయుదు • నాకనుఖము.
తే. తాపసోత్తమ లోక మంతయును గామ, పృథ్వీమై సంతతంబు పఁర్తించుచుండు
సృవతు లేవృత్తి దాల్చి పఁర్తించు రతని, జనము లావృత్తి వర్తించురనుదినంబు.
తే. అనిశ మన్మతఁసమాను సనాతనము నైన, రాజవృత్తంబు సత్యమైఁరహివహించు
నట్లు గాన సత్యాత్మకంబయ్యె రాజ్య, మఖలలోకంబు సత్యంబుఁనందు నిలుచు.
సీ. ఈశ్వరుండును సశ్యః మేపారఁగాఁ బద్మ యెపుడు సత్యము నాశ్రయించి యుండు,
సత్యధర్మంబులు • స్వర్గమూలంబులు సత్యమూలంబులు • సర్వములును
వేదంబులును శాస్త్రవిశేషాలు హుతమును దపములు సత్య మైఁతనరు చుండు
నమరులు ఋషులు సత్యము సత్యమునకంటెఁ దలపోయఁ బరమపదంబులేదు
తే. సత్యవాది లోకంబునఁజితురుఁ డగుచు, నాస్తి యనుచు వాదించెడుఁనరులనెల్లఁ
గ్రూరసర్పంబులను బోలఁనేటివైచి, ధన్యుఁడై తుది పరమపదంబుఁ గాంచు.
తే. ఒకఁడు లోకంబుఁ బాలించు • నొకఁడు కులముఁ

బ్రోచు నొకఁడు దుర్గతికిని • బోవు నొకఁడు

స్వర్గమున నుండు నిందఱు • వరుసతోడ

నేకభంగిఁ బ్రవర్తించిరే మునీంద్ర.

2068

చ. మునివర సత్యసంధుఁ డగుఁభూపతి న న్నిటు కాననోర్వికిం

జను మని పల్కె నేనును బ్రసన్నమతి స్సభ యాలకింపఁగాఁ

జనియెద నంచు నీయకొని • సమృతి వచ్చితి సత్య మూఁది య

జ్ఞనకునిశాసనంబు కడుఁసత్య మొనర్పక రిత్త పుత్తునే.

2069

ఆ. వేయి పలుకు లేల • వినుము తాపసవర్య, చెలఁగి తండ్రి పంపుఁసేయువాఁడ
మోహలోభ కామఁముల నైనఁ దగ సత్య, నేతువునకు హానిఁసేయ నయ్యు.

ఆ. పిను మసత్యసంధు • ననభిజ్ఞ నస్థిర, చిత్తు మలిను సాధుఁవృత్తిహృన్యఁ

జూచి పితరు లఖలఁసురులును హర్షింప, రనుచుఁ బలికి రావ్యులదియు వినమె.

వ. మునీంద్రా యేను సత్యరూపం బైనయీధర్మంబు నాత్మయందవినాభూ
తంబుగా నవలోకించెద సత్పురుషాచరితం బైనజటావలయాదిభారంబు సత్య
రూపధర్మార్థం బభినందించు చుండు భవదుక్తధర్మంబు యుద్దస్వశంసలుబ్రహ్మ
కర్మలచేత నేవింపందగిన యది గాని యస్తదాదుల కంగీకార్యంబుగా దధర్మ
ప్రచురధర్మ లేకయుక్తత్రయధర్మంబుఁబరిత్యజించెద మనోవాక్కాయజం బైన
త్రివిధపాతకకర్మంబు నవ్వలం ద్రోచి పుచ్చి త్రివిధనుకృతకర్మంబు నంగీకరించి
సత్యంబునం బ్రవర్తింప వలయు భూక్తిరియశోలక్ష్మలు సత్యవాది యగుపురుషునిం
బ్రార్థించుచు నతని స్వర్గగతునిఁ గాఁ దలంచు చుండు నీవు నిశ్చయించి యిది
భద్రంబు దీనిం గావింపు మని యుక్తికరంబు లైనవాక్యంబులచేత నన్ను
నియోగించితి వది యనార్యంబు దాని నంగీకరింపం దగ డేను గురుసన్నిధి
యందుఁ బదునాల్గువత్సరంబులు వనవాసంబు సలిపెద నని ప్రతిజ్ఞఁ జేసి వచ్చితి
నప్పుడు మద్యాక్యంబు విని కైకేయి సంప్రహృష్టచిత్త యయ్యె నిప్పుడు గురు
పదనోల్లంఘనంబుఁ జేసి భరతునిపచనం బెట్లు గావించు గురువాక్యప్రకా
శారంబున వనవాసంబు నేయుచు నియతవన్యాహారుండ నై శుచి నై పుణ్యంబు
లైనమూలపుష్పఫలంబులచేత దేవతలఁ చిత్తదేవతలఁ దృప్తి నొందించుచు
సంతుష్టేంద్రియవర్గుండ నై శ్రద్ధధానుండ నై కార్యాకార్యవిచక్షణుండ నై
యకృత్రిముండ నై పితృవచనపరిపాలనరూపం బైనలోకవర్తనంబు ననుసరించి
ప్రవర్తించెద నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

2072

క. కర్మమునఁ గలుగు భద్రము, శర్మదహితకర్మభూమిఁసంజాతనరు

లగర్మములు సేయఁగాఁ దగుఁ, గర్మంబునఁ గాని లేవు • జ్ఞానసుఖంబుల్ .2073

చ. అనఘ ధనంజయానిలశఁశాంకులు కర్మముచేఁ బ్రదీప్తులై

తనఁది గాదె శక్రుఁడు శతక్రతువుల్లగఁ జేసి తా దివం

- బున కధినాథుఁ డయ్యె మునిపుంగవు లుగ్రతపంబుఁ జేసి బ్ర
హ్మనిరతు లైరి కర్మమున • నందఁగ రా నిది యేది చెప్పుమా. 2074
- వ. అని పలికి వెండియు నుగ్రతేజుం డగురాముండు తన్నాస్తికతర్కరూపవాక్యంబు
విని యమృతవ్యమాణుం డై యతనివాక్యంబులు గర్హించుచు నిట్లనియె. 2075
- క. నురవిప్రాతిధిసేవయుఁ, బరాక్రమము భూతదయయుఁ • బరహితశీలం
బరుదార సత్యధర్మము, లరయఁగ నురలోకమార్గమునిరి ముసీంద్రుల్. 2076
- చ. పరహితబుద్ధి సత్యమును • బాడియుఁ దప్పక యుండునట్టిను
స్థిరతరధర్మబోధనము • నేయుచు రాజుల నుద్ధరింప నే
ర్పరి వగునీవె ప్రాకృతునిభంగి ననర్థకనాస్తివాద మి
ప్పురుసునఁ జేసె దింక నలఁబాలిశు లాడి రసంగఁ జోద్యమే. 2077
- చ. అనిమిషలోకమార్గ మని • యాద్యులు పల్కఁజు బల్కినందునం
దనుమతి విప్రు లట్లు వరిత త్వముఁ గన్గొని యేకచిత్తులై
మునుకొని ధర్మము స్సకలము స్పృచరించుచు జాగరూకులై
యనికము నాకవాసనుఖ • మందఁగఁ గోరుచు నుండు రెంతయున్. 2078
- ఆ. తా నెఱింగినంత • ధర్మంబుఁ దప్పక, నడవ వలయు నొరులనడప వలయు
నార్యజనులయొద్ద • నాడెమమాటలే, చాలుఁ జాలు ధర్మసంగతంబు. 2079
- తే. చూడఁ బడనియర్థంబునుజూపుకొఱకుఁ, గాదెనకలశాస్త్రంబులుగలుగుటెల్ల
ధాత్రిఁ బ్రత్యక్ష మగునట్టిధర్మమునకు, సంయమిశ్వర వేతె శాస్త్రంబులేల.
- వ. మఱియుఁ బరోక్షధర్మంబు మిథ్య యని పరిహరించి ప్రత్యక్షధర్మం బంగీకరిం
చిన శాస్త్రంబు లప్రమాణంబు లగుఁ బ్రత్యక్షధర్మం బెల్లవారికిఁ దెల్లంబై
యుండుఁ గావున నదియె పరమార్థం బయ్యె నేని సర్వజనంబులకు సామా
న్యంబు గలుగు దానం జేసి జ్ఞానాజ్ఞానంబులు లేక వర్ణాశ్రమాచారంబులు
విడిచి జనంబు లిచ్ఛాప్రకారంబున వర్తింతురక్కారణంబున లోకం బంతయు
సంకరం బై చెడు వైదికమార్గవిస్తారహీతుండవు చార్వాకమతానుసారిబుద్ధి
ప్రవర్తకుండవు వీతధర్మమార్గుండవు నాస్తికుండ వై ననిన్ను నమ్మానించిన
యన్తజ్ఞునకుండును నిందసియుం డగుఁ జోరుం డెల్లు నిరాకరణీయుం డగు
నట్లు వేదబాహ్యత్వంబునం బ్రసిద్ధుం డైనబుద్ధుండును నిరాకరణీయుం డై
యుండు నీలోకంబునఁ జార్వాకిని సుగతతుల్యునిగా నెఱుంగం దగుఁ గావున
నతండు బహిష్కరించుటకు యోగ్యుండు బుధుం డగువాఁడు నాస్తికవాద
శీలున కాభిముఖ్యం బొసంగం దగదు నీకంటఁ బురాతను లగునట్టిజ్ఞానాధికు
లగుజనంబులు శుభకర్మంబు లనేకంబులు గావించి యిహపరలోకంబులు
జయించి సంతతంబును గ్రహనక్షత్రాదిరూపంబులం బరిదృశ్యమానులై
వర్తించు చున్నవారు గావున నది ప్రమాణంబుగాఁ గొని విప్రులు మంగళా

త్తకం బైనకర్తంబును యజ్ఞవానాదికంబునుం గావించు చున్నవారు దానగుణ
ప్రధానులైనవారును ధర్మరతులైనవారును నహింసకులైనవారును వీతములు
లై తేజోమయులై మునులై సత్పురుష సమేతులై లోకపూజ్యులై ప్రకా
శించుచున్నవారని పలికిన గ్రంథం డైనరాముని జూచి యవ్విప్రుండు ప్రీతి
తుండై యనాస్తికంబును దిగ్భ్యంబును సత్యంబు నగువచనంబున గోపోపశమ
నంబు నేయుచు నిట్లనియె. 2081

చ. కనలకు మేను నాస్తికుడఁ గా నిటు నాస్తికవాక్య మేను బ
ల్కినయది గాదు ధర్మమనఁ లేనిది గా దిది రామ నిక్కమో
దినకరతేజ యీభగతుఁదీనతఁ జూచి భవన్నివర్తనం
బున కిటు లంటిఁ దప్పనకఁ పుణ్యచరిత్ర సహింపు మిత్తజీన్. 2082

వ. మహాత్మా యేను నాస్తికమతం బవలంబించి నీచేతఁ దిరస్కృతుండ నై వెండియుఁ
దన్నాస్తికవాదంబుఁ బరిహరించి ప్రకృతిగతుండ నైతి మదీరితం బైనయీనా
స్తికవాదంబు ధర్మసంకటకాలప్రయుక్తం బని యెఱుంగుము నాచేత నాస్తిక
వాదం బెట్లు సముదీరితం బయ్యె నట్టిధర్మసంకటకాలం బిప్పుడు సమాగతం
బయ్యె భవన్నివర్తనంబుకొఱకు భరతముఖోల్లాసనంబు కొఱకుఁ గాలాను
సరణంబుగా నిట్టి వాదంబు వాదించితి నిది తప్పుగాఁ గొనకు మని యిట్లు
సాంత్వవాక్యంబుల ననూనయించుచున్నజాబాలిని వారించి క్రుద్ధుండై యున్న
రామునిం జూచి మునిశ్రేష్ఠుం డైనవసిష్ఠుం డిట్లనియె. 2083

చ. అనఘచరిత్ర యేపగిదిఁ నైన సుఖాద్వంద్వ వైసని న్నవా
రణవనసీమనుండి నగరంబునకు స్వరలింపఁ గోరి యీ
యనువునఁ బల్కెఁ గాక వినయజ్ఞుఁడు లోకగతాగతజ్ఞుఁడు
జ్ఞననుతుఁ డైనయీతపసిఁ సత్య మెఱుంగని వాడె చెప్పుమా. 2084

క. లోకేశపుత్ర విను మీ, లోకసముత్పత్తివిధ ములు వ్రంబుగ న
స్తోకమనీషాప్రాణిమఁ, జేకొని బోధితు సఖలశిష్టులు వినఁగన్. 2085

—॥ వసిష్ఠమహర్షి రామునికి రఘునాథక్రమం బెఱింగించుట. —

మ. విను మేకార్ణవ మైనకాలమునఁ బృథ్వీభాగ మెచ్చోట వి
ష్ణునిచే నిర్మిత మయ్యె నచ్చట సురస్తోమంబుతోఁ గూడఁ జ
య్యనఁ బద్మాసనుఁ డుద్భవించె ఘనుఁ డైఁ యయ్యుర్వి మున్నీటిలో
మునుఁగం గేశవుఁ డుద్ధరించెఁ గడిమిఁ నూహారవేషంబునన్. 2086

తే. అంత నాకాశసంభవుం ఁ డవ్యయాత్మఁ
డజితుఁ డక్షరుఁ డనఘుఁ డనామయుం డ
నంతుఁ డాబ్రహ్మ పుత్రసహాయుఁ డగుచు
ఘనత నిర్మించె నకలలోకంబు లనఘ. 2087

- తే. అట్టిపరమేష్ఠికి గుమారుఁ డై మరీచి
పుట్టె నాతని కలకశ్యపుఁడు జనించె
నమ్మహాత్మున కుదయించె • సంశుమంతుఁ
డతనికి జనించె వై వన్వతాఖ్యమనువు. 2088
- క. అతనికిఁ బుత్రుఁడు త్రిజగ, ద్ధితుఁడు ఋజుఁడు కీర్తిమంతుఁ • డిత్వాకు వనా
జితవైరి గలిగె లక్ష్మీ, పతికి విరించనుఁడుఁ బోలె • భవ్యగుణాధ్య. 2089
- తే. మొదల నెవ్వని కమ్మనుఁముఖ్యుఁ డివ్వ
సుంధర నొసంగె నట్టివిశుద్ధచరితు
ననఘు నిత్యైకువృపు నయో ధ్యాపురమున
కాదిరాజును గాఁ జూడు • మనఘచరిత. 2090
- క. ఆయతతేజోనిధి యగు, నాయిత్యైకునకుఁ గుఱి • యనువాఁడు సుతుం
డాయనకుఁ గుమారుఁడు భ, ద్రాయతశౌర్యుఁడు వికుఱి • యనువాఁడనఘా.
తే. ఆవికుఱికి సందనుం • డయ్యె బాణుఁ, డాతఁ డనరణ్యుఁ గనియె విఃఖ్యాతకీర్తి
నతఁ డనావృప్తిచోరరోఁగాద్యవద్ర, వంబు లేవియు లేకుండ • వసుధ నేలే.
- క. ఆయనరణ్యునకు సుతుం, డై యనఘుఁడు పృథుఁడు పుట్టె • నతఁడు త్రిశంకు
స్థియుతునిఁ గనియె నాతఁడు, కాయముతోఁ గూడ నాకంగతికిం జనియెన్.
- క. అట్టిత్రిశంకుజనపతికి, బుట్టె ఘనుఁడు దుండుమారభూపుఁ డతనికిం
బుట్టె యువనాశ్వఁ డతనికి, బుట్టె న్నాంధాత్మనృపతి • పూర్ణేందుఁ డనన్.
- శా. ఆరాజేంద్రనకుం గుమారుఁడు సుసంధ్యాఖ్యుండు జన్మించె నా
ధీరుం డంతఁ బ్రసేనజిత్తు ధ్రువసంధిం గాంచె నాపుణ్యుఁ డా
శూరో త్తంసు మహానుభావు భరతుఁ • శుద్ధాత్మునిం గాంచె న
ప్రీరక్రేష్టునకు జ్ఞులించె నసిహిఁగ్విభర్త రమ్యాకృతిన్. 2095
- సీ. ఆయనీతుండు రాజ్యం బేలుచుండ మైహయతాలజంఘాదు • లధికశక్తిఁ
బయి నెత్తి వచ్చిన • భండనంబున నోడి పాటి పర్వతగుహపజ్జ డాఁగె
నతనికి గర్భిణు • లగువత్సు లిరువురు గల రం దొకరై యొకరైచూలు
చెఱువంగఁ దలఁకొని • గరముఁ బెట్టిన నది ప్రాలేయగిరి కేగి • పరగచ్యవనుఁ
తే. గాంచి మ్రొక్కిన నమ్మని • గరభవహ్ని, నతిదయామృతధారఁ జుల్లార్చి దేవి
లోకవిశ్రుతుఁ డైన పుత్రుండు నీకుఁ, గలుగు నిదినిక్క మనియనుగ్రహముఁ జేసె.
- తే. అంత నక్కాంత సమృద్ధి న్నాన్విత యగుచు
మునికిఁ బ్రణమిల్లి తనగృహంబునకు వచ్చి
యొక్క సుముహూర్తమునఁ బుత్రు • నుగ్రతేజ
సరసిజదళాక్షుఁ బరమేష్ఠిసమునిఁ గనియె. 2097
- తే. గరముతోఁ గూడఁ బుట్టినకారణమున, నగరుఁ డనుపేర నొప్పి యాచక్రవర్తి

పెక్కుహయమేధములఁ జేసిపెంపు నడసి, ప్రజల నందఱఁ బుత్రులఁపగిదిఁ బ్రోచె.

వ. మఱియు నమ్మహీరమణుండు యాగదీక్షితం దై పర్వకాలంబునందు నలిలవేగం బున నీప్రజల నందఱ భయంబు నొందించు నట్టిసముద్రంబుఁ దనపుత్రులచేత నద్భుతంబుగాఁ ద్రవ్వించె. 2099

క. అతనికి నసమంజుడను, నుత్తుఁ డొక్కఁడు పుట్టి ప్రజలఁనుడి పెట్టుచు దుర్మతి యై కడవట జనహిత, రత్తుఁ డగుతనతండ్రిచే నిరస్తుం డయ్యెన్. 2100

క. ఆయనమంజునకుఁ గుమా, రాయతబలశాలి పుట్టెఁ నంశుమదాఖ్యం
జాయనఘనకు దిలీపుం, జాయనకు భగీరథాఖ్యుఁ ఁ జాత్తజుఁ డయ్యెన్.

తే. ఆభగీరథునకుఁ బుట్టెఁనల కకుత్స్థుఁ, డతని కుదయించె రఘుపుత్రఁదన్వయమునఁ
గొమరుఁ గాంచిన వారు కాఁకుత్స్థులనఁగ, రాఘవులనంగ వెలసిరిఁ రామచంద్ర.

క. ఆరఘుపుత్రుఁడు సత్యవి, చారుండు ప్రవృద్ధుఁ డతఁడెఁ సాదానుఁ డన
సీరుఁడు పురుషాదకుఁ డన, నారయఁ గల్తాషపాదుఁ ఁ డనఁ దగె నుర్విన్. 2103

వ. ఆకల్తాషపాదునకు శంఖణుండు పుట్టె నతండు వసిష్ఠశాపంబువలన రాక్షసత్వంబు నొందినకల్తాషపాదునిచేత నైశ్యసమేతంబుగా భక్షితం డయ్యె నాశంఖ
ణునిపుత్రం దై న సుదర్శనునకు నగ్నివర్ణండు పుట్టె నతనికి శీఘ్రగుండు పుట్టె నత
నికి మరుపు పుట్టె మరునకుఁ బ్రశుశ్రుకుండు పుట్టె నతని కంబరీషుండు పుట్టె నత
నికి నహుషుండు పుట్టె నహుషునకు నాభాగుండు పుట్టె నాభాగున కజాండును
సువ్రతుండు నన నిర్దణు కొడుకులు గలిగి రయ్యజునకు దశరథుండు జన్మించె నా
దశరథునకు నీవు జ్యేష్ఠపుత్రుండవై జన్మించితివి పరమపవిత్రం బైనయిత్వోకు
వంశంబునం బుట్టినరాజులలోనఁ బూర్వజునకు రాజ్యాభిషేకంబును గనిష్ఠున
కతనిసేవయు నుచితం బై యుండు నట్టిననాతనం బైనవంశక్రమాగతధర్మంబు
నిరాకరింపక స్వక్యం బైనరాజ్యం బంగీకరించి ప్రభూతరత్న యగునిమ్మహి
నెల్లఁ దండ్రియుం బోలెఁ బరిపాలింపు మని యివ్వధంబునం బలికి రాజపురో
హితం డగువసిష్ఠుండు వెండియు ధర్మయుక్తం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.

— వసిష్ఠునిహర్షి రామునితో రాజ్యం బంగీకరింపు మని చెప్పట. —

క. సరనాథశిరోమణి విధి, సరణిఁ జనకుం డనంగఁ జనయిత్రి యనం
గర మాచార్యుం డనఁగాఁ, బురుషున కీలోకమందుఁ మువ్వరు గురువులే.

క. కని పెంచుఁ దల్లి జన్మం, బునకుం గారణము తండ్రిఁ బుద్ధిప్రదుఁ డొ
ఘనఁ జాచార్యుఁడు గావున, ననఘా యాచార్యుఁ డెక్కుఁజామువ్వరిలోన్.

తే. అట్టియేను గకుత్స్థవంశాబ్ధిచంద్ర, చెలఁగి యిత్వోకులకు శేముఃప్రదండ
నైనయాచార్యుఁడ నైతిఁనట్లు గాన, నాదువాక్యంబు మీఱంగఁ రాదు నీకు.

తే. ఈసభానదు లై నమహీదివిజులు, పౌరులును జానపదులునుఁ బంధుజనము
లర్థి యాచించు చున్నవాఁ రనఘచరిత, వీరికోరిక వృథ నేయఁ మేరగాదు.

తే. ధర్మశీలయు వృద్ధయు • నిర్మలమతియును గులాచారసంసక్తయును జననియు
నైనకాసల్యనెమ్మన • మలరఁ జేసి, పూర్వరాజులసత్కిర్తిఁ • బొందు మనఘ.

చ. అరయు గుణాకరుండు నిఖిలార్థవిదుండు మహానుభావుఁ డీ
భరతుఁడు భ్రాతృవత్సలుఁడు • భవ్యచరిత్రుఁడు రాజధర్మ మా
ర్గరతుఁడు దానభూతుఁ డటు • గావున రాఘవ వీనియంజలిం
గర మనురక్తిఁ గైకొని యఖిర్వదయారతిఁ బ్రోవు మిత్తజీన్. 2110

వ. అని యివ్వధంబున మఘరంబుగాఁ బలికెన వసిష్ఠునిచాక్యంబు విని పురుష
శ్రేష్ఠుం డగురాముం డిట్లనియె. 2111

—|| రాముఁడు వసిష్ఠుని సప్తుతింపఁ జేయుట. ||—

సీ. తాపసోత్తమ తల్లిదండ్రులు తపములు వ్రతములు దేవతా•రాధనంబు
లుపవాసములునల్పియపురూపముగఁ బుత్రుఁగాంచి పుట్టినవెనకఁగరము ప్రీతి
నన్ననస్తాభిరఁగాదిదానమున సంవర్ధనంబునఁ బ్రియ•వాదనమున
గారవంబునఁ బెంచి • కడుఁ బెద్దవానిఁగాఁ జేసిరి వారలఁసేత కేమి

తే. ప్రతికృతి యొనర్చఁగానగుఁబరమగురుఁడు, జనకుఁడగునశరఘఁ డెన్దిసంతతంబు
నలుపు మనిపంచెదాని నొందలధరించి, నేయుదునుగాకయదిరిత్ర•నేయనయ్య.

సీ. మునివంశ శేఖర • మున్ను యావజ్జీవపర్యంతమును వాక్యపాలనమునఁ
బొనఁగఁ బ్రత్యుబ్ధులు • భూరిభోజనమునఁ బ్రీతితో గయయందుఁబిండదాన
మున మూఁటిచేతఁ బుత్రునకుఁ బుత్రత్వంబు ప్రాప్తించు నని మీరెఁపలికియిప్పు
డన్యధర్మం బిటు • లాన తీదగునె మహాత్ముఁడు డశరథుం • డధివిభుండు

తే. తండ్రి గావున నాస్మహోత్తమునిమాట, యన్యత మేరీతి నగును సత్యంబె కాక
తల్లిదండ్రులు పంచిన • దానిఁజేయ, కొండు తెఱఁగూని యపకీర్తిఁ నొందఁ జాల.

వ. అని యివ్వధంబునం బలికెన రామునినిశ్చయం బెఱింగి యతనిచిత్తంబు
ప్రసాదాయత్తంబు గాకుండుటకు దుఃఖించుచుఁ బరమోదారుం డగుభర
తుండు పరమదుర్మనస్కుండై సమీపవర్తి యైననూతుం జూచి కరుణోదాయం
డగురాముండు ప్రసన్నుం డగునందాక నిరాహారండు నై యవగుంతాస
నుండ నై ధనహీనుండైన ద్విజునిచందంబున నిప్పుర శాలాగ్రభాగంబునఁ
బ్రత్యుపవేశంబుఁ జేసెద నీస్థండిలంబునందుఁ గుశాస్తరణంబు సంఘటింపు
మని పలికిన నాసుమంత్రుండు నివ్వెఱపడి యేమియుం దోపక రాముని
వదనంబు విలోకించుచు నూర కున్న నతనిం జూచి భరతుండు తనకుఁ దాని
ధరణివయిం గుశాస్తరణంబుఁ బఱచికొని దాని నధివసించిన నతనిం జూచి
రాజుని సత్తముం డగురాముండు కనుకారనపూరితాంతఃకరణండ్డై యిట్లనియె.

మ. అనఘా యీదురవస్థ పాటునకుఁ గా • కయ్యారె మూర్ధాభిషి
క్తునకుం జెల్లునె లెమ్మ నావచన మెంతో ప్రీతిఁ గైకొ మ్మికా

జననీవర్గముతోడఁ గూడి మరలఁ • స్థానీయముం జేరి నా
యనవాక్యంబు లొలంగ కుండ ఘనరాజ్యశ్రీలఁ బాలింపుమా. 2115

క. అన విని భంతుం దచ్చటి, జనములఁ బరికించి సత్యసంధుం డగురా
మునిమాటవొప్పు వింటిరెనను దూష్యునిఁ జేయఁ దలఁచినాఁడు మనీషన్.

క. నా విని వారలు కై కేయివరనందనునిఁ జూచి • యిట్లని రసఘా
జేసరవారికి దయ రా, దేవిధి బోధించువార • మింకఁ గృపణతన్. 2117

క. ఈరఘువీరుఁడు సత్యవి, చారుఁడు పితృవాక్యమందు • సంస్థితఁ డై యొ
ప్పారెడుఁ గావున ధర్మవి, చారా మరలింప మా కశక్యం బయ్యెన్. 2118

క. అని పలుక నపుడు వారివ,చనములు విని మరల రామచంద్రుఁడు భరతుం
గనుఁగొని వింటివె వీరివ, చన మలరెడి సత్యధర్మసంహిత మగుచున్. 2119

క. లెమ్మా యీవ్రత మేటికిఁ, బొమ్మా నామతి గ్రహించి • పురమున కటు గై
కొమ్మా కోసలరాజ్యము, గమ్మా ధన్యాత్మకుఁడ వశక్తవధివణా. 2120

తే. మానితాచార యీపౌరజానపదుల, వచనమును మత్సహిరితవచనము విని
శీఘ్రమున లేచి నన్నును • జీవనమున, సంస్పృశింపుము నీ విట్లునలువవలదు.

వ. అని పలికి భుజంబులం గ్రుచ్చి యెత్తిన నాభరతుండు ప్రత్యుపవేశంబుఁ
జాలించి శీఘ్రంబున లేచి క్షత్రియానర్హప్రత్యుపవేశనప్రాయశ్చిత్తార్థంబు
జలంబు లుపస్పృశించి యెల్లవారును విన నిట్లనియె. 2122

నీ. ఈసభాసదులు మఃహీనుపర్వులు మంత్రులందఱొక్కరింప • నాడువాడ
రాజ్య మి మ్మని దళఁరఘుని వేడఁగ లేదు జనయిత్రి దుర్బంత్రమునకు నీయ
కొనుట లేదు జగద్ధితుని సత్యరతుని ని న్నడవికిఁ బుచ్చుట • యది యెఱుంగ
జనకునివాక్యంబు • సమకూర్పఁ గర్తవ్య మేని యీరే డేండ్లు • కాననమునఁ
తే. ద్వత్ప్రతినిధిత్యమున నేనె • తగ వసించు,వాడ నీవు మత్ప్రతినిధిత్వమునరాజ్య
మేలు మఱైన నీరెంటు • నృపునిమాట, స్థాకత్వంబు నొందు మహానుభావ.

వ. అని పలికిన ధర్మాత్ముం డగురాముండు తథ్యం బైనతమ్మునివచనంబు విని విస్మి
తుం డై పౌరజానపదుల నందఱఁ జిలోకించి యిట్లనియె. 2124

క. మని యుండి మాకు నెయ్యది, మనుజేంద్రుఁ డొసంగ దానిఁమాటిచిఁకొనఁగాఁ
జన దివుడు నాకు భరతున, కసఘాత్తుకులార సత్య • మది యెట్లయ్యెన్. 2125

వ. మఱియు వసవాసకరణశక్తిమంతుఁడ నైననాచేత వసవాసవిషయంబునందు
జగుప్పితం బైనప్రతినిధిత్యం బకార్యం బైయందుఁ గై కేయి యుక్తవాక్యంబె
పలికె దళరఘుండు యుక్తధర్మంబె యాచరించె దళరఘోద్దిష్టం బైనకార్యం
బవశ్యం బేనును భరతుండును శిరంబునం బూని నడువ వలయు భరతుని
గురుసత్కారశీలునిఁగా జితేంద్రియునిఁగా నెఱుంగుదు మహాత్ముం డైనజన
కుండు సత్యసంధుం డగు చుండ భరతుని విషయంబునందు సర్వంబునుం గల్పా

ణం బగు నేను బదునాల్గువత్సరంబులు వనవాసంబు సలిపి క్రమము నయో ధ్యకుం జనుడెంచి ధర్మశీలుం డైనయీభరతునితోఁ గూడ సామ్రాజ్యదీక్షి తుండ నయ్యెడ నని పలికి వెండియు భరతున కిట్లనియె. 2126

తే. అచలసమధీర జనకునివచన మేను, సార్థకంబుగఁ జేసితి • సత్య మూఁది
నీవు నావచనంబున • నృపవరేణ్యు, సత్యమున నుద్ధరింపుమీ • జాలి విడిచి.
ప. అని పలికె నప్పు డప్రతిమతేజు లైనరామభరతులపరస్పరాతిశయితసాహ
ర్మకృతం బైననంగమంబుఁ జూచి విస్మితు లై యచ్చటిసిద్ధులును బ్రహ్మ
దేవర్షులును గుంపులు గట్టి యెవ్వని కిట్టి ధర్మజ్ఞులును ధర్మమార్గప్రవర్త
కులు నగువీ రిరువురు పుత్రు లయి రట్టిదశరథుండు ధన్యుం డయ్యె నని మహా
త్ము లగువారిం బ్రశంసించి రందు రావణవధార్థు లగుకొందఱు మహర్షులు
రఘుశాస్త్రాలుం డగుభరతుని కిట్లనిరి. 2128

క. ప్రవిమలచిత్త కులీనుం, డవు నువ్రతుఁడవు మహాత్ముఁ • డవు భూరియశుం
డవు రామునివాక్యము జన, కవాక్యమును బోలె నీవు • గైకొనవలయున్.
ప. మహాత్మా యీరఘూత్తమునిఁ బితృణవిముక్తుం గాఁ దలంచెదము కై కేయి
ఋణంబువలన విముక్తుం డయి దశరథుండు నాకంబునకుం జనియె నని పలికి
యమహర్షులును రాజర్షులును శుభదర్శనుం డగురామునిచేతఁ బూజితు లయి
యామంత్రణంబు వడసి గంధర్వసహితుంబుగాఁ దమతమనివాసంబులకుం జని
రంత భౌత్రవస్థలుం డైనభరతుండు త్రస్తగాత్రుం డై కేలుదోయిఫాలంబునం
గిలించి వెండియు గాడ్గికోక్తి నిట్లనియె. 2130

క. అనఘాత్త రాజధర్మం, బును గులధర్మక్రమంబు • పొలుపుగ మతిఁ గై
కొని మద్యాంఘ్రితము భవ, జ్ఞనసీవాంఘ్రితము కరుణ • సమకూర్చ నగున్. 2131

క. పనివడి యే నొక్కరుఁడను, ఘనమతి రాజ్యంబు నేలఁ • గా లే ననిశం
బనురక్తు లైనజనముల, ననఘా రంజింపఁ జాల • ననుపమశక్తిన్. 2132

క. మునుకొని హలికులు పర్జ, న్యునిఁ బోలెఁ నుహృజ్ఞసములఁబయోధులు మంత్రు
ల్లనబుద్ధి నిన్నై కులపా, వన మదిఁ గాంక్షించు చున్నవా రనిశంబున్. 2133

క. అలఘుతరధర్మకౌశల, బలమున ఘనబుద్ధియోగఁబలమునఁ గడు దో
ర్బలమున లోకజనంబుల, నలరింప నమర్థకుండఁ నైతి మహాత్మా. 2134

ప. అని యిట్లు భరతుండు పరమార్థుం డై రామునిచరణంబులపైఁ బడి ప్రాంజలి
యై బహుప్రకారంబులం బ్రార్థించిన నారఘువుంగవుం డతనినద్భావంబుఁ
జూచి కరుణాతరంగితాపాంగుం డై యతని నిజోత్సంగంబున నిడికొని యెల్లవా
రును విన మత్తహంసస్వరంబున నిట్లనియె. 2135

ఉ. ఎంత నయంబు దెల్పిన మఃహీవరనందన సారెసారె కి
ట్లంత కృశించె దేటికి నఃహీనమహీపరిపాలనంబునం

దెంతయు నుత్సహింపుము మహీసురభక్తియు దేవపూజయు

స్వాంతమునందు నేమిటక * సల్పుము భూజనరంజనండు 2136

ఆ. బుద్ధిమంతులైన * భూసురాచార్యుల, సుప్రసిద్ధభృత్యునుహృదమాత్య
మంత్రివరులఁ గూడిమంత్రంబుఁ గావించి, కార్యతంత్రములకుఁగడఁగుమనఘ.

తే. పార్థివాత్మజ నీవు న్వంభావముననె, గుణగరిష్ఠుండ వది గాక * గురువీనీత
బుద్ధినినుఁ బొందెఁగావునఁబుడమిఁ బ్రోవఁ, గడునమర్థుండ నైతివిఁకడఁకయేల.

క. కమలారి కాంతి వీడిన, హిమవంతుం డాత్మనిష్ఠహిమము విడిచిన

సమలనిధి వేల దాఁటినఁ, గ్రమమునఁ బితృశాసనంబు * గడతునె యనఘ,

క. అనఘవిచారక కామం, బున నైనను రాజ్యలోభమున నైన భవ
జ్జనయిత్రి నీకుఁ గా నిది, కనికని గావించె నింకఁ * గడవఁగ నగునే. 2140

వ. అది చింతింపక కేకయరాజపుత్రికయందు మాతృభక్తి విడువక వర్తింపవల
యు నని బహుప్రకారంబుల సమానయించు చున్న విని భరితుం డెట్లకేలకు
నీయకొని వదంపడి తచ్చరణంబులు శిరంబు సోకం బ్రణమిల్లి యాదిత్యసమ
తేజండును బ్రతిపచ్చంద్రదర్శనండు నగురామున కిట్లనియె. 2141

— రాముండు తనపాదుకలను భరతున కొసంగుట. —

నీ. తరణివంశోత్తమ * ధర్మసంహిత మైనభవదీయచిత్ర మెఁభంగి నైన
మరలింప లే నైతి * వెరవులు వేయేల హలకులిశాంకుశాద్యఖలదవ్య
లక్షణభూషితలలితకాంచనపాదు కాద్యయంబు ధరించికరుణ నొసఁగు
మక్షీణరాజ్యయోగక్షేమ మనిశముం దత్పాదుకలకు విన్నపముఁ జేయు

ఆ. చుండువాఁడ ననినఁబుండరీకదళాయ, తాఁడుఁ డైనరాముఁ * డలరి యతని
కఠిదయాసముద్రుఁ * డై ధరించి యెసంగె, భర్మరచితరత్నపాదుకలను, 2142

క. ఇచ్చిఁగ గైకొని భరతుం, డిచ్చు నలరి కౌతుకంబు * హెచ్చఁగ భక్తిం
జెచ్చెరఁ బ్రణతుం డై నయ, మచ్చుపడఁగ నిట్టు లనియె * నన్నకు మరలన్.

నీ. అనఘాత్మ నీకు మాఁతాడ రా డని దీని కిప్పుడు భయమున * నీయకొంటిఁ

బదునాలు గజము * ల్పాదుకార్పితరాజ్యకార్యుండ నగుచు వంకలము లజిన
ములుదాల్చిఫలమూలఁములువేడ్క మెనవుచు నిండినపురిఁ బాసియొండుచోట

మనమున భవదాగమనముఁ గోరుచుఁ గాల మొక రీతిఁ గడపుచుఁనుండువాఁడ

తే. వాసవోపమ సమయాంతఃవాసరమునఁ, గనులపండువుగా నిన్నుఁగొంచ నేని
సారిదిమండాడిచిచ్చులోనుఱుకువాడఁ, జంద్రసూర్యాగ్నలోక్కటఁసాక్షిగాఁగ.

తే. అనినఁ దమ్మునిదృఢభక్తికలరి రాముఁ, డతని ప్రతిప కొడంబడిసాదరముగ
నపుడు కౌఁగిటఁజేర్చి మహాసురాగ, భరితహృదయుఁ డై యిట్లనిపలికె మరల.

తే. అనఘచరిత్ర కై కేయినత్యంతభక్తిఁ, బ్రోవు మనిశంబు నలుగాకఁగోష మూది
కనలి దూపించి తేని భూతనయచేత, నరియ నాచేత శిస్తుండ * వాడు వింక.

—|| భరతుఁడు శత్రుఘ్నసహితుం డై చిత్రకూటంబు నుండి వెడలుట. ||—

వ. అని పలికి బాష్పపరీతలోచనుం డై యాలింగనంబుఁ జేసి భరతుని సముచితంబుగా వీడ్కొనిన సతండు స్వలంకృతం బైనతదీయపాదుకాద్యయంబు ప్రతిగ్రహించి గర్జవిదుండు కావునఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి శత్రుంజయనాగశీర్షంబునం బెట్టి పదంపడి నిజశీర్షంబున నిడికొని రథారూఢుం డయ్యె నంత సారఘువంశవర్ధనుం డగురాముండు శత్రుఘ్నునిం గాఁగిలించికొని సాదరంబుగా వీడ్కొని పదంపడి గురువృద్ధమంత్రీభృత్యవ్రభృతుల నందఱ నానుపూర్వమెయి సముచితప్రకారంబున సంభాషించి వీడ్కొనియె నప్పుడు బాష్పగృహీతకంకులై తల్లు లందఱు దుఃఖంబున సతని విడిచి పోవం జాల కన్న నమ్మహానుభావుఁడు వారి నందఱ నభినందించి ప్రయాణంబున కొడంబఱిచి రోదనంబు నేయుచు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగాఁ బర్ణశాలఁ బ్రవేశించె నంత. 2147

క. భరతుఁడు తత్పాదుకలను, బరువడి తనశిరముఁ జేర్చి + భక్తి యలరఁగా నరదం బెక్కి సుమిత్రా, వరసుతసహితముగ నరిగె + బలములు గొలువన్.

వ. పదంపడి వసిష్ఠుండును వామదేవుండును జాబాలియు నమోఘకార్యవిచారనైపుణ్యంబునఁ బూజితులైనమంత్రులును యథార్హయానంబు లెక్కి మందాకిననది నుద్దేశించి ప్రాజ్ఞులులై చిత్రకూటపర్వతంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి యగ్రభాగంబునం జనిరి యితైఱంగున భరతుండు ససైవ్యం డై నానావిధ మహాహరథాతుసహస్రంబు లవలోకించుచుఁ జిత్రకూటనగపార్శ్వంబునం జని చని మహాత్ముండు భరద్వాజుం డెచ్చట నివసించి యుండు నట్టిపుణ్యాశ్రమంబు నేరం జని యందు రథంబు డిగ్గి చాదచారి యై యమునికడకుం జని నమన్గరించిన సతండు సంతృప్తాంతరంగుం డై భరతున కిట్లనియె. 2149

క. అనఘాత్మ పోయి వచ్చితే, ప్రణవగుణుం డైనరామభద్రసకాశంబున కచ్చటివృత్తాంతము, వినిపింపఁ గదయ్య మాకు + విన నగు నేనిన్. 2150

—|| భరతుఁడు రామానుమతంబు భరద్వాజున కెఱింగించుట. ||—

ఉ. నా విని యత్తపస్వికులఃసాధునితో భరతుండు పల్కు నో
పావనశీల యేనును స్మఃపాలపురోహితుఁ డీవసిష్ఠుఁడు
స్వేవిధుల స్రఘూత్తముని + వేడిన నానృపధర్మ వేది నం
భావనఁ జేసి యిట్లనియె + మక్కువతోడ వసిష్ఠమానికిన్. 2151

క. గురువర్య యొండుగాధలు, గఱపెద రిట్లేల తండ్రి + గఱపినకరగి
ద్విరముగఁ బదునాల్గబ్దము, లరణ్యమున నుండువాడ + సతిధీయుక్తిన్. 2152

వ. అనిన వసిష్ఠుండు వాక్యజ్ఞుండు గావున యుక్తియుక్తం బగువాక్యంబున మహాప్రాజ్ఞుం డగురామున కిట్లనియె. 2153

- క. అటు లైన సకలరాజను, కుటఱచితమహర్హ రత్నఃకోటిమయాభో
 ధ్ఘటితమణిహేమపాదుక, లిటు దయ నేయుము మహాత్మ్యః కృప గలదేనిన్.
- ఆ. అనిన నల్ల కాకః యని ప్రాజ్ఞులుం డై ధరించిరాఘవుఁడు సమంచితమణి
 పాదుకల నొసంగః నాదురాజ్యాధంబు, కన్నఁగొనలఁ గరుణఁగడలుకొనఁగ.
- వ. ఇవిధంబున నద్వివ్యపాదుక లొసంగినం బ్రతిగ్రహించి యమృహత్తునిచేత
 ననుజ్ఞాతుండ నై క్రమ్యుల నయోధ్యకుం బోవు చున్న వాఁడ నని సర్వంబు నెఱిం
 గించిన శుభం బై సభరతునివాక్యంబు విని యమ్మనిపుంగవుండు సంతృప్తాంత
 రంగుం డై వెండియు నిట్లనియె. 2156
- తే. పరఁగ సలింబు నిమ్నుభూభాగమునకు, నోడిగిల్లినపగిది గుఱోన్నతత్వ
 మనఘ నీయందుఁ జేగు నీయట్టి శీల, ధర్మవంతుల కిది విచిత్రంబు గాదు.
- తే. అనఘ యెవ్వని కిట్టిధాన్యాత్మకుఁడవు, ధర్మశీలుఁడ వీవు పుత్రకుఁడ వైతి
 వట్టిమీయయ్య దశరథఃత్వోధివుండు, వసుధఁ జచ్చియుమసియున్నఁ వాఁడుగాదె.
- వ. అని బహుప్రకారంబుల పాదరంబుగా నభినందించి యుక్తవాక్యంబుల దీవించి
 యనిచిన ధరతుం డమృహమునికీ బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి సారసెనారెకుఁ దదీయ
 చరణంబులకుం బ్రణతుం డై సముచితంబుగా నామంత్రణంబు వడసి చతురంగ
 బలంబును మంత్రులును దనవెంట నరుగు చేరం గడలి రయంబునం బోవుచుఁ
 గల్లోలమాలిని యగుయమునానది నుత్తరించి యవ్వలఁ బావనజలసంపూర్ణ
 యగుగంగానది దాటి శృంగిబేరపురంబు నతిక్రమించి యవ్వల బహుదూరం
 బరిగి పురోభాగంబున. 2159
- తే. దశరథునిచేత జానకీధవునిచేత, విడువఁబడినకారణమునఁ విప్రణష్ట
 నాద యె దీన యె నిరానంద యె వి,పన్న యె శూన్యగేహ యెఁ యున్నదాని.
- తే. శ్యామరాజ్ఞాలఘూకసంఁచలిత యైన, దాని నాలీనసరగిఁజయైనదాని
 సాంద్రతిమిరపటలపరిఁచ్ఛన్నకృష్ణ, పక్షయామినికరణిఁ జూపట్టుదాని. 2161
- తే. భీషణాంగారక గ్రహఃపీడిత యగు, రోహిణీదేవిధంగి నుఁతానిహ ముడిగి
 కంప మొందినిపొంతియెఁసాంపుదక్కి, యున్నదానిదైన్యంబుఁగైఁకొన్నదాని.
- వ. మఱియు రాహుగ్రస్త యైనచంద్రచంద్రికకైవడి యల్పస్వస్థుభనలిల యై
 ఘర్మోత్తప్తవిహంగమ యై లీనమీనర్పుషక్రాహ యై కృశించి యున్నగిరినది
 పగిదిం గనుపట్టు చున్నదాని మఱియును. 2163
- తే. తోలుఁడద్రవహేమముభంగిఁ వెలుఁగుచుండి, వెనుకదధ్యాదికంబుచే వేల్వఁబడిల
 యంబు నొందినఘనసపఁనాగ్నిజనిత, కీలకై వడిఁ జెలువఱిఁ క్రాలుదాని.
- తే. వినిహతాయుధకవచకేతనపదాతి, యె వినాశితనాయఁకయై విరుగ్గ
 వాజివారిణరథ యై ఘనాజిభూమి, నొప్పు సెడినవాహినిధంగిఁనున్నదాని.
- తే. మొదలరవఁఫేనయుక్తయైఁపిదపశాంత, మారుతోద్ధాతయైసాంపుఁమాలిరయము

మాలి యవగతనిస్వనఃయైవసాగ, రోభితోర్చిచందంబున • నున్నదాని. 2166

→ భరతుఁడు దవ్యులనుండి యయోధ్యం గనుంగొనుట. ←

వ. నుటియు నుత్తాకాలంబు నివృత్తం బగు చుండ నభిరూపకు లైనయాజుల
చేత యజ్ఞాయుధంబులచేతఁ బరిత్యక్తం బగుటవలన నిశ్శబ్దంబై యున్న
యాగవేదికచందంబున గోవుమంబును బాసి తృణంబు మెసనక గోవుమధ్యం
బునం బరిభ్రమించు చున్నగోవంక్తి చాడ్చున నుస్సిగ్ధంబు లయి పద్మరాగాది
జాతిరత్నంబులచేత వియక్త యయిననూతనముక్తావళిలాగునఁ బుణ్యక్షయంబు
వలన స్థానచలిత యై దివంబున నుండి పుడమిం బడి సంహృతద్యుతివిస్తార
యైనతారవగిది వసంతకాలాంతంబునఁ బుష్పపేత యై మత్తభ్రమరశాలిని
యై యుండి వేగవంతం బయినదావాగ్నిచేత నీషద్దగ్ధ యై వాడి యున్నవన
లతకైవడిఁ బ్రచ్ఛన్నశశినక్షత్ర యై మేఘంబులచేత నావరింపంబడి యున్న
దివంబుకరణిఁ బరిక్షిణమద్యోతనంబు లైనభిన్నశరావంబులచేత నభినవృత్త
యై సమాహతమత్తజనయై యనంస్కృతయై యనావృత్తప్రదేశంబునం దున్న
పానభూమిమాడ్కి భిన్నపాత్రసమావృతయై భిన్నభూమితలయయి యుపయు
క్తోదక యై భగ్నయై పుడమిం గూలి యున్నపానీయశాలభంగిఁ జాపంబునందు
సమారోపితయై బద్ధకోటిద్యయపాశయై యుండి రణమధ్యంబునఁ బ్రతివీరులు
బాణంబులచేతఁ బరిచ్ఛిన్నయై వింట నుండి జాతి పుడమిం బడినమార్వీరీతి
యుద్ధశౌండుం డగుహయారోహకుని వేగంబున వహించి యలసి యవరోపితా
శ్వభూషణ యై విడువంబడినబాలబడబయల్లు శుష్కతోయయు భిన్నతటయు
హృతోత్పలయునై బహుమత్స్యకూర్తసంవృత యగువాసిభాతి నప్రహృష్టం
డై శోకనంతస్తుం డై భూషణానులేపనవర్జితం డైనపురుషునిగాత్రయప్తివిధం
బున నిబిడం బయినప్రావృట్కాలంబునందు నీలజీమూతంబులచేతం గప్పఁబడిన
భాస్కరరశ్మిపాలుపున సొంపు నెడి యున్నదాని నయోధ్య నవలోకించి భర
తుండు పరమదుఃఖతుండు యప్పురంబుఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం బోవుచు
సారథి కి ట్లనియె.

2167

→ భరతుఁ డయోధ్యం బ్రవేశించి యందలిదుర్గిఖనిమిత్తంబుల సారథికిం జెప్పట. ←

క. అనఘా యీనగరంబున, మునుపటివలెఁ బణవపటహామరజాద్యనువా
ద్యనివాదంబులు గీత, స్వనములు విన రావు కర్ణశ్రర్యకరములై. 2168

తే. వారుణీమదగంధంబు • భూరిమాల్య, సౌరిభము చందనాగరుఁచారుధూప
వాసనలు నవ్యకస్తూరిఁవరవిమళి, మింపు సొంపార నేడు వాసింప దకట.

క. అనఘా రథనేమిఘన, స్వనములు హయహేషితములు • వరవారణస
న్నినదంబు లిప్పు డిప్పురి, వినరావు సఖా రఘుప్రవీరుఁడు లేమిన్. 2170

తే. చందన మలంది క్రొవ్విరిఁసరులుదుఱిమి, పురుషులనురూపలై ననుండురులఁగూడి

యపవనంబులఁ గ్రీడింపఁనుత్సహింప, రూర రఘువుంగవుఁడు లేనిఁ కారణమున.
 తే. అకట యీవీటిసాబగు మఁహానుభావుఁ, డైనరామునిచే హతఁమయ్యె నేడు
 వృష్టిధారాసమన్వితఁవిశదపక్ష, రాత్రికై వడి నున్నది • రమణ దక్కి. 2172
 ప. మఱియు నపురూపంబుగా సమాగతం బైనమహోత్సవంబుకరణి మద్భాత
 యగురాముండు నిదాఘకాలంబునందలిమేఘంబుకై వడి సీనగరంబునం
 దెన్నఁడు హర్షంబుఁ బుట్టించు నీరాజమార్గంబులు చారువేషధరు లగుపురు
 షులమందాంచితగమనంబులచేత శోభితంబులు గా కున్నవి యని యితైఱం
 గున బహువిధదుఃఖాలాపంబు లాడుచు సింహహీనం బైనపర్వతకందరంబు
 చాడ్చున రాజహీనం బైన పాడఱి యున్నపితృమందిరంబుఁ బ్రవేశించి తొల్లి
 దేవాసురసంగ్రామంబునందు స్వర్ణానునిచేత భానుండు పరాజితుం డగుచుండ
 నభాస్కరం బైనదిసంబుభంగి నుజ్జితప్రభం బైయున్న యంతఃపురంబు
 విలోకించి కన్నీరు నించి తల్లుల నందఱు స్వగృహంబులకుం బంచి మనంబున
 దుఃఖించి వసిష్ఠాదిగురువుల నవలోకించి యిట్లనియె. 2173

→ భరతుండు వసిష్ఠులతో నయోగ్యులలో వాసముఁ జేయఁ జాల ననుట. ←

చ. నృపతి త్రివిష్టవంబునకు • నేగుచు నుండఁగఁ గౌసలేయుఁడుం
 దవసివిధంబున న్వనపాదంబునకుం జను చుండ నిత్యము
 స్వ్యవగతకాంతి యై భయదఁమై గహనాకృతి నున్నవీటియం
 దిపుడు వసింపఁజాలఁ బరిహీనవిశాలమనోరథుండ నై. 2174

క. రామాగమనముఁ గోరుచు, గామితములు మాని విహితగతి మునివృత్తి
 న్నేమంబున నలనంది, గ్రామంబున నుండువాడఁ • గౌతుక మలరన్. 2175

క. అని పలికినఁ గైకేయీ, తనయునికుశలోక్తి విని ప్రాధానులు నచివుల్
 మునివిభండు వసిష్ఠుండును, విసయంబున నిట్లు లనిరి • వెండియుఁ బ్రీతిన్. 2176

తే. భాతృవాత్సల్యమున నీవుఁపలికి నట్టి, లపిత మది శ్లాఘనీయమైవిపులమోద
 కారియయియున్నదంతయుఁఘనవివేకినై ననీకిది యనురూప • మగుటయరుదె.
 తే. భాతృసౌహృదస్థితుఁడవుఁపండితుఁడవు, బంధులుబుడ వధికసత్పదగతుండ
 నై ననీచనంబు భారాధినాథ, పుత్ర యెవ్వని కైనను • బాగడఁ దగదె.

→ భరతుండు నైన్యసమేతముగా నందిగ్రామముఁ జేరుట. ←

ప. అని పలికిన యథాభిలషితం బైనవారలప్రియవాక్యం బాకర్ణించి ప్రహృష్ట
 వదనుం డై తల్లుల కందఱు కభివాదనంబుఁ జేసి శత్రుఘ్నసహితంబుగా
 రథం బెక్కి మంత్రిపురోహితసహితం డై రామపాదుకలు శిరంబున నిడివొని
 ప్రాజ్ఞులంబుగా నందిగ్రామంబునకుం జనియె నతనియగ్రభాగంబున వసి
 ష్ఠాదిమహామునులును మంత్రులును యథార్హయానంబులం జనిరి గజాశ్వరథ
 పదాతులును బురవాసులు నతనివెనుకం జని రిట్లు భరతుండు నందిగ్రామంబు

ప్రవేశించి రథంబు డిగ్గి వసిష్ఠాదిగురువుల సవలోకించి యీరాజ్యంబు సమ్యక్
క్షిప్తి ప్రద్రవ్యంబుకరణి రామునిచేత నాకు దత్తం బయ్యె హేమభూషితంబు
లయినయీపాదుకలు యోగక్షేమంబు వహింపఁగలయవి యని పలికి దుగ్ధి
తుండై వెండియుఁ బాదుకలు శిరంబున నిడికొని ప్రకృతిమండలంబు నవ
లోకించి యిట్లనియె. 2179

సీ. రమణీయతరచామరంబులు వీవుఁడు పట్టుఁడు ఛత్రంబు + పాదుకలకు
సనిశంబు మద్దురుం + డైనరామునిపాదకమలరజస్సిక్తఃకమ్రహేమ
పాదుకాయగళిప్రభావంబుచే రాజ్యమందు ధర్మంబు నిరంతరముగ
వర్ధిల్లు చుండు సీవరపాదుకాప్రతినిధి రాఘవునిచేత + నిరుపమకృప
తే. వెలయ నిశీప్త మయ్యె నేనలఘుభక్తి, రాఘవునిరాకఁ గోరుచుఁరమణతోడ
దీనిఁ బాలించుచుండెదఁ మానితముగ, భక్తి గోలువుఁడు మీర లీ పాదుకలను.

చ. కడవడి రామపాదములఁ + గ్రమ్మరి నీకమనీయపాదుకల్
దొడిగి తదంఘ్రిమూలములు + తోడనె యకాదల సోక మ్రొక్కి సాం
పడరంగ రాజ్యభారము రాయంబున నమృహనీయమూర్తిపై
నిడి శ్రమ మెల్ల పీడి గురువృత్తిత నున్నతిమై భజించెదన్. 2181

తే. అడవినుండి యేతెంచిన + యగ్రజనకు, నీయయోధ్య నీసామ్రాజ్యమీనువర్ణ
పాదుకాద్యయ మర్పించిఁపరమభక్తి, యలరఁ గొల్చెద ధూతపాపాలి నగుచు.

→ భరతుఁడు రామపాదుకలకు రాజ్యాభిషేకముఁ గావించుట. ←

తే. ఆపు లెల్ల ముదంబున + నలరు చుండ, రామచంద్రుఁడు పూజ్యసామ్రాజ్యపదవి
చేకొని నమ స్తజనుల రక్షించు చుండు, నాడుగా ఫలియించుట + నాతపంబు.

తే. గరిమనభిషేక్తుఁడైనరాఁఘవునిఁగాంచి, చెలఁగి ప్రజలెల్లఁగడుసంతఃసించుచుండు
రవుడు నీరాజ్యమునకంటెఁవిపులయశము, హర్షము చతుర్దశాధికంబగునిజంబు.

→ మునులు శ్రీరామునిఁ జూచి గుసగుస లాడుకొనుట. ←

వ. అని బహుప్రకారంబుల దీనుండై విలపించుచు మహాయశుండును భాగ్య
వత్సలుండును బ్రతిజ్ఞాతత్పరుండు నగుభరతుండు వల్కలజటాధారియై ముని
వేషధరుండై సైన్యసమేతంబుగా నందిగ్రామంబున నివసించి రామపాదు
కలకు రాజ్యాభిషేకంబుఁ గావించి పాదుకాపరతంత్రుండై సర్వకృత్యంబు
పాదుకలకు విన్నవించుచు నెద్ది యేని రాజ్యపరిపాలనయాపకృత్యంబును వస్త్ర
పుష్పఫలాదికోపాయనంబును మొదల పాదుకలకు నివేదించి పదంపడి
సమస్తకృత్యంబును యుక్తప్రకారంబునం గావించుచు రామాగమనకాంక్షి
యై రాజ్యంబు నేయు చుండె నిక్కడఁ జిత్రకూటంబున భరతుం డయో
ధ్యకుం జనిన యనంతరంబ రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా సుఖాసీ
నుండై యుండె నప్పుడు తదాశ్రమనివాసు లగుతాపసులు రామునినుద్దేశించి

నయనభూక్రతివిత్తేవణంబులును బరస్పరముఖావలోకనంబులును నితరేతర
రహస్యకథలుం గావించిన నారఘువుంగవుం డింగితాకారాదులచేత వారల
సభయోత్సుకత్వంబు వీక్షించి చిత్తంబున సంజాతశంకుం డై యంజలి గీలించి
కులపతి యగుమునిపతి కి ట్లనియె. 2185

సీ. మునినాథ యిష్టహామునుల నొములఁ జూడ నొక్కచందంబున + నున్న వేల
పూని నావలన నేమైన నేరము గల్గెనే ప్రమాదంబున + నీప్రబుద్ధుఁ
డైనసామిత్రి యన్యాయంబుఁ జేసెనే నేనఁ గావించెడు + సీతయందు
దోష మొక్కిం తెనుఁదోచెనే సందియ మగుచున్న దాన తిమ్మనుచుఁ బలుక
తే. విని తపోవృద్ధుఁడునువయోవృద్ధుఁడధిక, తేజఁ డగునమృహామునిఁతలకుఁడపుడు
వార్ధకంబున నెమ్మేనువడఁక రాముఁజూచి యిట్లని పలికె నుత్సుకత మెఱయ.
తే. లనఘ కల్యాణానత్వయు + ననుపమాన, ధర్మశీలయుఁ బుణ్యతత్పరయు వంశ
శీలపరిపాలనియు నైన + సీతయందు, దుష్టమతి కైనఁ బూడమునఁ దోషశంక.

—|| కులపతి యగుమహర్షి రామునకు ఖరాసురబాధ నెఱింగించుట. ||—

క. జడదారులకు వికారము, కడువడి భవదర్శమందుఁ + గలిగె నిశాతుర్
విడువక యొనర్చు బాధల, కుడుకుచు గునగుసలు వోపుచున్నా రనఘా.

క. ఈవనమున ఖరుఁ డనఁగా, రావణుతమ్ముం డొకండు + రాక్షసుఁ డతిరో
మావిష్టుఁ డై జనస్థా, నావాసుల మునుల ననిశ + మారట పెట్టున్. 2189

క. జితకాశీయుఁ బురుషాదకుఁ, డతిదుష్టుఁడు కూర్చిరచిత్తుఁ + డవలిప్తుఁడు దు
ర్మతి యైనయన్ని శాటుఁడు, చతురత్ నినుఁ గని నహంపఁ + జాలఁ డధీశా.

—|| మును లంఘించి జిత్రకూటమును వదిలి యొందు స్థలమునకుఁ బోవుట. ||—

ప. మఱియు మహానుభావుండ వై ననీ విచ్చటికిం జనుదెంచిన నాటనుండి విశేషించి
విరూపులగురాక్షసులు తాపసులకు విప్రకారంబు నేయుచు జగుప్సితంబులును
దూషితంబులును నానారూపంబులును వికృతదర్శనంబులు నగురూపంబులచేత
భయంబులు పుట్టించుచు మోల నిలిచి యప్రశస్తంబులగునశుచిద్రవ్యంబులు
ప్రయోగించి మఱి కొండఱ మునుల వధించుచు నయ్యెయాశ్రమస్థానంబుల
యందు విడితంబు గాకుండ దాఁగి యుండి యవసరం బెఱింగి తాపసులవివాశంబు
నొందించి విహరించుచు హోమంబు గావించునప్పుడుకలశంబులు వోనడుచుచు
వహ్నికుండంబులలోన నలిలంబు నించుచు స్రువాదిసాధనంబులు నిర్మూలంబులు
నేయుచు నిట్లనేక ప్రకారంబుల దురాత్మలగురాక్షసులు బాధించు చున్నవా
రద్దానవులచేత నపవిత్రితంబు లైనయాశ్రమంబులు విడిచి యొందుదేశంబు
నకుం బోవ నమకట్టి మహర్షులందఱు నన్నుఁ బ్రేరించు చున్నవారద్దురాత్మ
లచేతఁ దాపసులశరీరంబు లన్నియు హింసితంబు లయ్యె నింక నిచ్చట నిలు
వం జాల మీయాశ్రమంబునకుఁ గొండొకమారంబున బహుమూలఫలద

కం బైనకణ్యమహామునిపుణ్యాశ్రమం బొప్పు చున్న దచ్చటికిం జని శీష్యగణ సమేతంబుగా నివసించెదము ఖరుండు మీయందును విప్రకారంబుఁ గావించుఁ గావున నీ విచ్చట నుండవలదు సమాధానం బగు నేని మాతోడం జను దెమ్ము సమర్థున కైనను గళత్రసహితునకు నిచ్చటనివానంబు సం దేహజనకం బును దుఃఖకారణంబు నై యుండు ననిన సమ్మునిపతిపదనంబు విని రాఘవుం డే నుండ మీకు భయం జేమి యేను రక్షించెద నని యుత్తరవాక్యంబులచేత నిరోధించిన సమృత్తింపక యత్తాపసో త్రముండు రాము సభినందించి యామంత్ర ణంబు వడసి యయ్యాశ్రమంబు విడిచి ఋషిసంఘాతసమన్వితంబుగా నరిగె నంత రాముండు ఋషిగణంబుల నొండుదేశంబున కనిచి కులపతి కభివాద నంబుఁ జేసి యమృతహాతునిచేత నుపదిష్టప్రయోజనం డై క్రమ్మట నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించి యయ్యాశ్రమంబు మునిశూన్యత్వంబునఁ బరిత్యాజ్యం బైనను మునివిషయప్రేమాతిశయంబున కొంతకాలంబు పరిత్యజింప కుండి పదంపడి మునిసందిష్టభావిప్రయోజనం బాలోచించి బహుకారణంబులచేత మునిరహితం బైనతదాశ్రమంబున నుండుటకు సహింపక తనమనంబున.

2191

ఆ. ఇచటనాకుభరతుఁడిపుడుదృష్టండయ్యె, మంత్రిభృత్యసుహృదఁమాత్యమాతృ నగరవాసు లెల్ల • నాయున్న కందువ, దెలిసి రింక నిచట • నిలువఁ దగదు.

క. భారతభూరిస్కంధా, వారనివేశంబుచేత • వరహస్త్యశోష్ఠి దారకరీషంబులచే, నీరమ్యాచలము మిగులఁమృదితం బయ్యెన్.

2193

క. కావున వేటాకచోటికి, బోవలె నని నిశ్చయించి • భూమిజయు నుమి త్రావరపుత్రుఁడు తోడన, వావిరిఁ జను దేర సచటు • వాసి రయమునన్.

2194

→ రాముఁడు సీతలక్షణసహితముగా నత్రిమహర్షియాశ్రమమునకుఁ బోవుట. ←

ఆ. అమృతహానుభావుఁ • డత్రిమహాముని, యాశ్రమమున కరిగి • యమృతహాతు చరణపంకజముల • కెఱఁగిన నమృతాని, కన్నకొడుకునల్ల • గారవించి.

2195

ఆ. సాదరంబు గాఁగ • నాతిధ్య మొసఁగి సౌ, మిత్రి నాదరించి • మిత్రవంశ రాజ్యలక్ష్మివోభె • రాజిల్లు చున్నయు, ర్వీకుమారి గారవించి మఱియు.

2196

ఉ. వృద్ధను బుణ్యశీలను బావిత్రచరిత్రను ధర్మచారిణిఁ శుద్ధవివేకయుక్త ననఁసూయను దాపసి నమృతహాతప సిద్ధను లోకసత్కృతను • జీరి రఘూత్తముఁ జూచి మానసా బద్ధనవప్రమోదుఁ డయి • భవ్యచరిత్రుఁడు మాని యిల్లనున్.

2197

సీ. రఘువర్య దశవత్సరం బనావృష్టిచేఁ దగిలి లోకము దగ్ధ • మగుచు నుండఁ గడువడి నేనాధ్వీ • ఘనతపోమహిమచే ఫలమూలములు జలంబులు సృజించె దశసహస్రాబ్దముల్దాగుణగతి నేతపస్విని యుగ్రతంపంబు సలిపెఁ దగ ననసూయాప్రతంబుల నేనతి యంతరాయంబుల • నవలఁ ద్రోచె

తే. దేవకార్యనిమిత్త మేదేవి మొనసి, తవిలి దశరాత్ర మేకరాత్రముగఁ జేసె
నట్టియీవుణ్ణ్యశీల సీకనవరతము, జననిగతిఁ బూజనీయ యైతనరు చుండు.

తే. అఖిలభూతనమస్కార్య యైనయీత, పన్నిని స్వకీయకర్త సంపదలచేత
వసుధననసూయయన బేరువడసెఁ బ్రీతి, జనకపుత్రి మ్రొక్కింపుమీసాధ్యికిపుడు.

→ సీతాదేవి యనసూయాదేవికి నమస్కరించుట. ←

ప. అని పలికిన నారఘువల్లభుం డమ్మహామునిపలుకుల కలరి సీత నవలోకించి దేవి
మునిముఖేరితం బైనవాక్యంబు వింటివే శ్రేయస్కరం బై యున్న దట్లు గావించు
మనిన నమ్మహీపుత్రి రామవచనప్రకారంబున నమ్మునిపత్నికడకుం జని శ్లఘసంధి
బంధావయవసన్నివేశయు సంజాతవలితాంగియు జరాపాండురమూర్ధజయు
నక్రోధనయు ననిందితయు మహాభాగయుఁ బరమవృద్ధయు వేపమానకృతాంగి
యు నైనయమ్మహాసాధ్యికి నిజాభిధానంబు నొడివి నమస్కరించి బద్ధాంజలిపుట
యై యారోగ్యం బడిగిన నయ్యనసూయ ధర్మచారిణి యైనసీత నవలోకించి
మధురవాక్యంబున గారవించుచు నిల్లనియె. 2200

చ. తరుణిరొ, దైవయోగమునఁ దద్దయు ధర్మగతాగతజ్ఞ వై
వరగుణశాలి యైనరఘుఁవరున్వివెంబడి ఘోరకానన
స్థిర కీటు భర్తృభక్తి నరుఁడెంచుటఁజేసి కృతార్థ వైతి వే
నటమట లేక నిన్నుఁ గనినంతనె సున్రత నైతి నెంతయున్. 2201

క. బహునుఖముల హితజనముల, నహంకృతియు విడిచి ధర్మ మరసికొని రహిత
గహనావరుద్ధుఁ డగుపతి, నహహా సేవింప వచ్చి తతిధన్యవు గా. 2202

తే. వనిత నగరిస్థుఁడైన దావస్థుఁడైనఁ, బుణ్యుఁడైనను గుణనాగ్రగణ్యుఁడైన
ధాత్రి నెవ్వారికివిభుండుఁడైవమట్టి, యునతులకులొకయుగముమహోదయంబు.

→ అనసూయాదేవి సీతయొక్క పాత్రివ్రత్యంబుఁ గొనియాడుట. ←

క. ధనవంతుండైనను నిర్ధనఁడైనను శీలవృత్తిరహితుం డైన
ఘనకామవృత్తుఁడైనను, వసతికు గతి పతియె నుమ్మి వారిజనేత్రా. 2204

తే. సతికిఁ బతికంటె వేటొకఁగతియు లేదు, పతికి సతికంటె నొండొకఁఫలము లేదు
తరుణి యిరువురు వుష్పంబుతావికరణి, నింపు సొంపార నేకీభవింపవలయు.

ఉ. కొందఱు దుర్వివేకమునఁ గోరినవారల కెల్ల జత్తముం
బొందుగ నిచ్చి భర్తయెడఁ బోడిమి సేయక సీతిబాహ్యలై
యుందురు చుట్ట లెల్లఁ డము నొక్కట ఛీయని రోయు చుండ వా
రందఱు దుర్వృత్తింబున మహావిరయస్థిత తొడు రంగనా. 2206

ఆ. లోకమందు దృష్టఁబోకప్రరావర, లమితసుగుణవతులు విమలమతులు
సీతీశీల లైనసీయట్టిసాధ్వలు, సురపడంబు నొందుదురు మృగాక్షి. 2207

ప. దేవి నీవు పతివ్రతాచరణీయం డైనధర్మంబు ననుసరించి రామునకు నహధర్మ

చారిణి వై శాశ్వతం బైనయశంబును ధర్మంబును సంపాదించితి వని బోధించిన
నమ్మనిపత్ని పల్కుల కలరి వై దేహి క్రమృత నద్దేవికి నమస్కరించి మృదు
మధురభాషణంబుల వినయంబుగా నిట్లనియె. 2208

శా.తల్లీ నీ విపు డన్నచంద మది తుభ్యం బింతయు న్నాధ్యక్షిం
జెల్లుం జిత్రము గాదు నాకును సతీశీలంబు మాతల్లి ముక్
దెల్లం బొనటు లానతిచ్చె గరుణోద్రేకంబు సంధిల్ల నా
యల్లంబందును జిక్కి యున్నయది శివోద్వేగంబు రూఢంబుగన్. 2209

మ. మును మాతల్లి సతీగుణంబులు మహామోదంబునం జెప్పె మ
జ్జనకుం డవ్వల నాన తిచ్చె గృహతో నాధ్యక్షుణం బంతయున్
వనవాసంబున కేగుడొచునపుడుక వర్ణించె మాయుత్త దా
ననురూపంబుగ గొత్త జేసితివి నీ వాయుగ్గముం గ్రమృతన్. 2210

క. కావున విధిదృష్టవిధి, వేవిధములఁ జూడ సతికి విభుఁ డొక్కండే
దైవత మనియెడువచనము, దేవీ నాహృదయమందుఁ దిర మై యుండున్.

—|| సీతాదేవి శ్రీరామునిగుణంబులఁ బ్రస్తుతించుట. ||—

మ. జగతి న్నీచచరిత్రుఁ డైనవిభుఁ డెంచ న్నాధ్యక్షిక్ దైవతం
బగు చుండ న్నరుణాపకుండు నిజవంశాచారధర్మజ్ఞుడున్
సుగుణోదారుఁడు మంజువాది ప్రియుఁడు న్యూరుండు శుద్ధాత్మఁ డా
మగనిన్ దైవత మంచుఁ జిత్రమున సంభావించు టాశ్చర్యమే. 2212

శా.లక్ష్మారుండు దయాసముద్రుఁడతివిఃఖ్యాతుండు ధన్యాత్మఁడున్
శక్రాభుండును గన్నఘట్రులగతి న్నరవప్రజ న్నూరిని
ర్వక్ప్రౌఢిమ నేలువాఁడు ఘనుఁడు న్నవశోచితాచారధ
ర్మక్రొడారతుఁ డుత్తమోత్తముఁడు మంత్రాగ్రేణేశ్వరుం డంబికా. 2213

మ. ధర నెవ్వాఁడు జితేంద్రియుండు సుగుణోదారుండు శాంతుండు సిం
ధురయానుండు దృఢానురాగుఁడును సానుక్రోశుఁ డైయొప్పున
క్కరుణోదారుఁడు రాముఁ డేగురుత నక్కొనల్యపైఁ జేర్చునా
గురుతం దక్కిన మాతృవర్గముపయిం గూర్పు స్వమగ్రంబుగన్. 2214

క. క్షీతిపతి యొకపరి యైనను, మతి నెంచినకాంతలందు మానము విడి తాఁ
బితృభక్తిరతుఁడు రాముఁడు, సతతంబును మాతృవృత్తిఁ జరియించు రహిన్.

సీ. వరకాంత నేత్రగోచర మైనచో దానిఁ దల్లినిబలె నాత్మఁ దలచువాఁడు
పరులసంతోషవిస్ఫురణంబునకుఁ దాను సంచితంబుగఁ బ్రమోదించువాఁడు
ప్రజలదుఃఖమునకుఁ బరమావృత్తుఁడునుబోలె గొంచక తాను దుఃఖించువాఁడు
దీనులు రక్షార్థంబున లై నచో జనకునిరీతి సత్కృప నాదరించువాఁడు

తే. వరముసింద్రులఁ గన్న సేవకునిభంగి, వరుసఁ బరిచర్యఁ గావించువాఁడు వినయ

శీలకారుణ్యగుణములఁ జెలఁగువాఁడు, రమ్యగుణమండనం దైనఁరాఘవుండు.
తే. అట్టిరాజులరామున • కెట్టిదుష్ట, కాంత యైనను వశన ర్తిగాక యున్నె
జనకుఁ డనిశంబు సహధర్మచారిణిగను, గౌసలేయున కర్పించెఁ గాదె నన్ను.

—|| సీతాదేవి యనసూయాదేవిని బ్రస్తుతించుట. ||—

తే. నిరుపమసంపత్కరమున, బరమసుఖాస్పదము భూరిభద్రప్రదము
స్మరుతరక్తి విశాలము, తరుణికిఁ బతిసేవకంటెఁ • దపములు గలవే. 2218

తే. సుస్తతంబునఁ బతికి శుశూర్షఁ జేసి, మున్ను నావీత్రి దేవతాముఖ్య యయ్యె
నల్ల నీవును బతిసహార్యావీశేష, జాతమహిమయ భన్యాత్మ • వైతి గాదె. 2219

తే. ధర్మచారిణి సర్వసుందరులలోన, సుత్తమయు దేవతాప్రమదోత్తమాంగ
మండనయు నైన రోహిణిఁ మగని విడిచి, నిమిష మైనను జీవంపఁ నేర్చె నమ్మ.

క. జగతి స్ఫుర్త్యర్థప్రత, లగుయవతులు దేవలోకమందు వ్యక్తియం
బగుపుణ్యకర్తమున సౌ, భగభాజన లగుచు యశముఁ • బడసెద రెపుడున్.

క. అని యిట్లు పలుక సీతా, పనితావాక్యముల కలరి • వారవికృప న
య్యనసూయ శిరము మూర్కొని, యనురాగ మెలర్చ మరలఁనవనిజ కనియెన్.

క. నానావిధనియమంబుల, మానుగ సంభూత మైన • మహనీయతపో
నూనబల మాశ్రయించి వ, రానన యాశీర్వదించు • నడుగుము వరమున్.

—|| ఆనసూయ సీతకు దివ్యవస్త్రమాల్యాభరణాంగరాగానులేపనంబుల నొసంగుట. ||—

ప. దేవి మనోజ్ఞం బై నభవదీయవాక్యంబు విని యానందించితి నింకఁ బ్రీతిదా
నంబు గావించెదఁ గైకొను మనిన నవ్వైదేహి జాతవిస్మయ యై భవదీయ
చిత్తంబుకొలంది నవధరింపు మనిన నమ్మునిపత్ని సంతసిల్లి భవదీయ
హర్షంబు సఫలంబుఁ గావించెద నని పలికి దివ్యంబు లైనవస్త్రమాల్యాభరణం
బులును మహార్హం బైనయంగరాగంబును మహాపరిమళద్రవ్యసహితం బైన
యనులేపనంబు నొసంగి యిట్లనియె. 2224

తే. అతివ యీదివ్యవస్త్రసూల్యాభరణము, లింపు సొంపార మేన ధరింపు మిపుడు
మహితమణిమండఁ ప్రభావం డీతంబు, లగుచునిత్యంబులై యుండుఁననుదినంబు.

తే. దేవి మద్దత్త మైనయీదివ్యలేప, నాంగరాగంబుచే విలిపింపంగి వగుచు
నబ్జవాసిని పుండరీకాక్షునల్ల, కౌసలేయుని రంజింపఁ • గలవు నీవు. 2226

క. అని సాదరంబుగా ని, చ్చినఁ గైకొని మేనఁ దాల్చి • చెలువుగ వసుధా
తనయ ఫలకుసుమకిసలయ, ఘనశోభిత యైనవల్లికై వడి నలరెన్. 2227

ప. ఇవిధంబున నభూతపూర్వశోభాపీశేషంబున నలంకృతయై యవ్వైదేహి
మునిపత్ని సుపాసించుచు నభిముఖంబుగా నాసీన యయ్యె సంత సయ్యన
సూయ తత్పరిణయకథావృత్తాంతం బంతయుఁ దెల్లంబుగా నాకర్ణించుతలం
పునఁ గ్రమ్మట నమ్మహీసుత కేట్లనియె. 2228

క. పైదేహి నిమ్న రాఘవః, దాదరమున మున్ను పెండ్లి + యాశీనవిధము
నోదముతో నెఱిగింపుము, నాదుమదికి సమ్మదము ఘనం బై యుండన్. 2229

— సీత తనవివాహవృత్తాంతము నననూయాదేవికిఁ దెల్పుట. —

ఉ. నా విని సంతనంబు వదఃనంబునఁ గన్పడ నమ్మహిజ వా
గ్దేవికి సాటి వచ్చుమునిఁ దేవిని గన్గొని ప్రీతి నిట్లను
నేవి రఘూత్తముండు నను + ధీరతఁ జేకొనినట్టిచొప్పు సాం
పావహిలంగఁ జెప్పెద సానన్యమతి నివ్వను మయ్యుదంతమున్. 2230

చ. కలఁడు సమ స్తభూవరనిఁ కాఁయకీరీటమణిమరీచికా
విలసితపాదపీఠుఁడు విఁవేకవిశారదుఁ డప్రమాదుఁడు
స్ఫలలితకీర్తిసాంద్రుఁడు విఁశాలగుణాఘ్యుఁడు ధర్మపారగుం
డలఘుభుజాబలుండు జనఁకావనిపాలుఁ డుదారశీలుఁ డై. 2231

తే. అతఁడు పుత్రార్థ మధ్వర + మాచరింపఁ
దలఁచి డైత్రంబు దున్నింప + హలముఖమునఁ
బుడమి భేదించి యేచు సంభూత నైతిఁ
బొడుపుమలనుండి శశిరేఖ + పుట్టినట్లు. 2232

తే. రమణ నిట్లు జన్మించి పఁరాగరూపి, తాంగి యున్ననన్నుఁ బోలంగఁ జూచి
త్పరితముగ ముష్టివిఠ్ఠేపతత్పురుండగుజనకుండతివిస్తి తాత్పుడై + సంభ్రమమున.

క. నను నుత్సంగంబున నిడి, కొని నా కీకన్న చిన్ని + కూఁతు రనుచు వా
కొనునెడ నిక్కము నీకుం, దనయ యనుచు గగనవాణి + తప్పక మ్రోసెన్.

ఉ. అంతఁ బ్రమోది యై జనకుఁ + దాదృతుఁ డై ననుఁ గొంచు మందిరా
భ్యంతరసీమ కేగి తనయగ్రపురంధ్రికి న న్నొసంగిన
స్సంతన మంకురింపఁ గొని + చయ్యన నయ్యమ మాతృసాహృదం
బెంతయు నివ్వట్టిల్ల పకఁలేప్పితము ట్టయించి పెంపఁగన్. 2233

తే. ఈకరణి నాఁటినాఁటికి + వృద్ధి బొంది, యున్ననా కిల జవ్వనంబొదవి యొప్పెఁ
గాంచనమునకు వాననగలిగినట్ల, యిట్లు కాండంబునకు ఫలఁమనఁగినట్ల. 2234

వ. ఇట్లు పాణిగ్రహణమహోత్సవయోగ్య నై యున్ననన్ను విలోకించి మజ్జనకుం
డైనజనకుండు తనమనంబునఁ గన్యాజనకుండు శక్రతుల్యుం డైనను గన్యా
గ్రహీతృతత్పుంబంధిజనంబు సదృశం బైన నీచం బైన వారివలనఁ దిరస్కారం
బు నొందు నట్ల నాకును గన్యానిమిత్తంబునఁ దిరస్కారంబు వాటిల్లు నని చిం
తించి న న్నయోనిజఁగా నెఱింగి నిర్ధనుండు విత్తనాశంబువలన దీనుం డైనపగిది
నతిదీనుండై యభిజనవృత్తాదికంబున వయస్సొందర్యాదికంబున నాకనురూపుం
డగుపతి యెవ్వం డొకో యని విచారించుచు నెందునుం గానక నానాప్రకా

రంబులఁ జింతించి మత్కుమారికి స్వయంవరంబు సేయుదుఁ గాక యని నిశ్చయించి. 2237

సీ. అఖిలజగంబుల • కాధార మైనట్టికవకాద్రి చందానఁ • గ్రాలుదాని
యాగనంత్రముఁ డై • యనుపమకరుణతో నభినాయకుఁ డీచ్చిఁనట్టిదాని
మానవేంద్రులు కలఁలో నైన గుణ మెక్కుపెట్టఁ జింతింప లే • నట్టిదాని
ననుదినంబును గునుఁచూదికంబులచేత నతిభక్తిఁ బూజితం • బైనదాని
తే. మఱియు బహుకాలముననుండి • మందిరమున

నలరుదాని మాహేశ్వరం • బైనదానిఁ
బాపము నొకటిఁ దెప్పించి • సంభ్రమమున
నృపుల నందఱ రావించి • యిట్లు లనియె. 2238

క. ఈనగపతిధను వెవ్వం, డేనియు సజ్యంబుఁ జేసెనేని ముదముతో
మానక యవ్వీరునకు న, హీనమతి న్నాకుమారి • నిత్తు నిజముగాన్. 2239

క. అనిన విని వారు గౌరవ, మున గిరి కెన యైనచాపము న్లని సత్త్వం
బున సజ్యము గావింపం, జని సామర్థ్యంబు లేక • చని రలు లజ్జన్. 2240

ఆ. అంతఁ గొంత కాల • మరిగిన పిమ్మట, నీమహామహిండు • రాముఁ డనుజ
గాధిపుత్రయుతముఁగా మిథిలేళుయా, గంబుఁ జూడ ఎచ్చై • గౌతుకమున.

క. ఘనుఁ డావిశ్వామిత్రుఁడు, జనకమహీవిభునిచేత • నత్కృతుఁ డై య
య్యనఘుని నుతించి కుతుకం, బున నిట్లని పలికె వాక్కుమున్నతి మెఱయన్.

ఉ. వీరలు రామలక్ష్మణులు • వీరులు పంక్తిరథాత్మజుల్లహః
శూరులు చంద్రమాళివిలుఁ • జూడఁగ వచ్చినవారు దాని సొం
పారఁగఁ జూపుమా యనిన • నాజననాథుఁడు తత్తణంబ త
ద్భూరికరాసంబును సముద్ధతిఁ దేరఁగఁ బంచ వేడుకన్. 2243

వ. ఇవ్విధంబున నమృహనీయ కార్ముకంబుఁ దెప్పించి రామునకుం జూపిన నమృహ
నుభావుండు. 2244

క. గుణ మెక్కు పెట్టి గ్రక్కునఁ, దృణముగతి బలంబులొలఁదిఁ • దెగఁ దీసిన భీ
షణరవము దిశలు నిండఁగ, క్షణమాత్రములోన శంభుఁచాపము విఱిగెన్.

వ. అంత సత్యాభినంది యగుమజ్జనకుం డనుత్తమం బైనజలభాజనంబు గైకొని
రామునకు నన్నొసంగ నిశ్చయించిన నప్పరుషశార్దూలుండు తనతండ్రి యగు
దశరథునియభిప్రాయంబు దెలియక పెండ్లి యాడుట యుక్తంబు గా దని
నన్నుఁ బరిగ్రహింప కుండె. 2246

ఆ. అంత సత్యవాది • యైనమజ్జనకుండు, రాఘవునకు నన్ను • రమణ నొనఁగఁ
దలఁచి సత్స్వరముగ • దశరథు రావించి, మంచలగ్న మేర్పఁరించి తమిని.

క. మంగళశ్రుతార్యవంబులు, సంగతిగా మ్రోయు చుండ • జనకమహీశం
డంగము నమ్మదమున ను,బ్బొంగంగ రామునకు నన్ను • బొలుపుగ నిచ్చెన్.

క. నాయుజ నూర్చి శను బ్రద్దాయతలోచన నొసంగె • నజ్జనకుడు భ
ద్రాయతమూర్తికి నుజనవి, ధేయున కీలత్మణునకు • దేజం బెనంగన్. 2249

ప. తల్లి యిది మదీయపరిణయవృత్తాంతంబు తెల్లంబుగా వినిపించితి నని సీతా
దేవి విన్నవించిన నయ్యననూయ వ్యక్తాక్షరపదంబును జిత్రంబును మధు
రంబు నగుతదీయభాషితంబు విని పరమసంతోషస్వాంత యై సీతం గౌగిలిం
చుకొని శిరంబు మూర్కొని చెక్కిలి ముద్దుగొని మందమధురాలాపంబుల
ని ట్లనియె. 2250

క. కాంతా సీపరిణయవృ, త్తాంతం బంతయును నాకు • పత్నీరమతిచే
నెంతయుఁ దెల్పితి గావున, న్వాంతమున కభూతపూర్వసమ్మద మొద వెన్. 2251

క. సూరుండు గ్రుంకె దినమా, హారార్థము దిరిగి తిరిగి • యస్తమయమున
భూరుహములు నిద్రార్థము, చేరి విహంగములు రుతము • జేసెడు వింటే.

క. నలిలాఘ్నతవల్లలు లై, కలశోద్యతు లై పవిత్రంగతి నభిషేతా
ర్థ్యలనచ్చరీరు లై మును, లలరుచు నున్నారు కంటే • యంగన యిచటన్.

తే. సీతచూచితే తాపనుఁ లేయహోమ, కార్యములనజ్జ్వలితములైఁ గ్రాలువహ్ని
లందు హాతసముత్థిత • మై కపోత, గాత్రరక్తధూమంబు వికాస మొందె.

మ. వికలాల్పచ్ఛదవృత్తముల్ ఘనము లై • స్థితంబు లయ్యె న్సని
వికసింఁచె గ్రహతారక లైసల నుర్విం జీఁకటు ల్బర్వై ద
ప్పక రాత్రించరవత్సము ద్దిరిగెడి • న్భాస్వన్నగ్రణేణి కొం
చక చేరె వరవేదికాతలములం • జంద్రుండు దోఁచె దివిన్. 2255

ట. గగనలక్ష్మీమేనఁ • గపురంబు మెత్తిన, కరణి బర్వై జంద్రికాచయంబు
రాత్రి యయ్యె నింక • రాముని నేవింపఁ, జనుము ధర్మ విదియ • సతుల కబల.

చ. వదలక మంజులోక్తుల వివాహకథ నివసించి సేపునా
మదికి ముదం బొసంగితివి • మానక యింక మదర్పితస్ఫుర
స్పృదుఫసనాంగరాగములు • మేన ధరించి సతీ విశేషన
మ్మద మొనగూర్చు మీ వనిన • మైథిలి తద్దయ నంతనంబునన్. 2257

క. అనసూయాద త్తము లగు, ఘనపటభూపాదికములఁ • గై నేసి నయం
బున మ్రొక్కి జనకనందిని, చనియెం గడుఁ బ్రీతి రామఁ చంద్రునికడకున్.

— శ్రీ రాముడు మనులయనుమతంబున దండకారణ్యంబు ప్రవేశించుట. —

మ. త్తి ట్లమానుషులనదలంకారాలంకృత యై శ్రీ రామునియొద్దకుం జనుదెంచి తన
కమ్మనిషత్వి యొగంగిన వరాధరణ వక్త్రమాల్యాంగరాగదూళకం లైసప్రీతి

దానంబు సర్వంబును విన్నవించిన నారఘువల్లభుండు లక్ష్మణసహితంబుగా సంతసించి యనసూయా ప్రభావంబు బహువారంబులు కై వారంబులు నేయుచు సిద్ధు లగుతాపనులచేత నర్పితుం డై యారాత్రి తదాశ్రమంబున నివసించి ప్రభాతకాలంబున మేల్కని పుణ్యతీర్థజలావగాహనంబుఁ జేసి యాహ్నికంబుఁ దీర్చి కృతాగ్నిహోత్రు లగుమునులకుం జెప్పి గమనోన్ముఖుం డై నవవీరోత్తముని విలోకించి ధర్మాత్ము లగుతాపను లిట్లనిరి. 2259

మ. అనఘా యీవిసినంబునం దనురు లుంగ్రాకారు లుద్యస్తదంబున నానాకృతుల స్థరింతు రనిశంఃబు న్నోనిమాంసాదు లై యనుమానింపక వారి నెల్ల బల మేపారంగ వారించి యిమ్మునిమార్గంబున నేగు మచ్చట ఫలంఃబు ల్బాలము ల్లెడన్. 2260

వ. అని పలికి దీవించి సముచితంబుగా వీడ్చొల్పిన నారఘుశార్దూలుండు పూర్వోక్తమార్గోపదేశ ప్రకారంబునఁ గృతాంజలు లగుమునులచేతఁ గృతమంగళాశీర్వాదుం డై సూర్యుండు మహాభ్రపటలంబుంబోలె నీతాలక్ష్మణసహితంబుగా మహారణ్యంబుఁ బ్రవేశించె నని వ్యక్తాక్షరపదంబుగా నయోధ్యాకాండకథ యంతయు వినిపించిన నారాముండు బ్రాత్యసహితుం డై యటమీఁదికథావృత్తాంతంబు వినిపింపుం డని యడుగుటయును. 2261

→ చక్రబంధము. ←

చ. ధరణిప శ్రీవరా కనకఃదామ యదుప్రవరా మనోజ్ఞకంధర హరి మాధవా సకలఃదా దవభక్షక వై న తేయసుం దరరథ దేవముక్తిఫలఃదా సరమిత్రక హీరహర మం దరధర నాథ మంజశయ + దానధురీణ విధాతృవందితా. 2262

క. బృందారకనుత సతజన, మందార దురంతయోగఃమాయాశ్రయ సంక్రందనవందిత పరమా, సందాతృక యోగిరాజ + సందతనూజా. 2263

స్వాగతావృత్తము:—

రాజరాజనుత + రాజనిభాస్వాం, భోజ రాజకుల + పుణ్యచరిత్రా
రాజమండలవిరాజితకీర్తి, భ్రాజమానశతభాస్కరతేజా. 2264

గద్యము. ఇది శ్రీరామచంద్ర చరణారవిందమకరందరసాస్వాదనతుందిలేందిదిరాయమాణమానస కులపవిత్ర కౌండిన్యసగోత్ర పద్మనాభసూరిపుత్ర విద్యాసాంద్ర వేంకటకపీంద్ర ప్రణీతం బైనశ్రీమద్రామాయణం బను నాదికావ్యరంబునందు రామగుణానుకీర్తనంబు నభిషేకసమారంభంబును మంథరాదుర్మంత్రంబును గైకెయీదుష్టభావత్వంబు నభిషేకవిఘాతంబును గౌసల్యాపరి దేవనంబును రామవనవాసగమనంబును బ్రకృతిజనవిపాదంబును బ్రకృతిజనవివర్జ

నంబును గుహసంవాదంబును సుమంత్రోపావర్తనంబును గంగానదీతరణంబును
భరద్వాజదర్శనంబును జిత్రకూటప్రవేశంబును బర్హశాలావస్థానంబును దశరథు
శోకవిలాపంబును దశరథునిపరలోకగమనంబును భరతసమాగమనంబును రాజ
ధర్మోపదేశంబును రామప్రసాదనంబును దశరథునకు సలిలప్రదానంబును బాదు
కాప్రదానంబును భరతోపావర్తనంబును సంవిగ్రామనివాసంబును బాదుకా
స్థాపనంబు నను కథలుం గల యయోధ్యాకాండము సంపూర్ణము. 2265

శా. ఈకావ్యప్రతిపాదితుం డయినసీతేశుండు రామప్రభుం
డీకల్యాణకృతీశ్వరుం డయినశ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతితో
సాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధికరులై * చందత్కృపాపూర్ణత
లోకస్తుత్యకుమారయాచధరణిందుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్.

శ్రీ ర స్తు.
శ్రీ రామచంద్రవరబ్రహ్మణేనమః.
గో పీ నా థ రా మా య ణ ము
ఆ రణ్య కాం డ ము.

మానిసీమనోహర

సోమాన్వయజలధిపూర్ణః సోమ జితారి

స్తోమ సమిద్భీమ పరం

ధామ సుగుణజాల శ్రీమదసగోపాలా.

1

వ. దేవా యవధరింపుము రాజనందను లగుకుశలపు లవ్వలికథ యిట్లని చదువం
దొడంగిరి యివ్వీధంబున ధృతిమంతుండును ధుర్ధర్ముడు నగురాముండు
మహారణ్యం బగుదండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి తాపసాశ్రమమండలంబు విలో
కించె నదియును.

2

—|| శ్రీ రాముండు ఋష్యాశ్రమములకుఁ బోవుట. ||—

క. వితతబ్రాహ్మశ్రీవృత, మతులితకుశచీరయుక్తమై సభమున ను
న్నతి వెలయుతపనమండల, గతి నతిదుర్దర్శ మగుచుఁ గ్రాలుచు నుండున్. 3
తే. సర్వభూతశరణ్యంబు • సకలవన్య, మృగకదంబజుష్టంబును • ఖగనిషేవి
తంబు సతతసమృష్టాంగణంబు నగుచు, నతివిచిత్రక్రమంబున • నలరుచుండు.
సీ. చెలువొప్ప నప్పరిఁ స్త్రీనిటనంబులు పావక శాలలు • వరసమిత్తు
శాజినస్రక్కునివాద్యనువమయాగోపకరణంబులు సుగంధిఃకుసనుమములు
ఫలమూలములు పూర్ణజలకలశంబులు స్వాదుఫలోపేతఃపాదపములు
వన్యపుష్పంబులు • పద్మోత్పలవినిర్మలాంబుయుక్తజలాశయములు గలిగి
తే. పుణ్యమై వేదఘోషనంపూర్ణమై సమగ్రబలిహోమపూజితం • బై నితాంత
హోమమంత్రనినాదితఃమై మనోజ్ఞ, జలజభవమందీరముభంగిఁ నలరు చుండు. 5
మ. అనఘు ల్పుష్పాలు బ్రహ్మకల్పలు ఫలాహారు ల్పాల్బబి
త్యనితాంతద్యుతు లర్కపావకనిభు • ల్దాంతు ల్పురాణుల్జటా
జనధాతుర్ ద్రుమచీరయుక్తులు తపఃస్సిద్ధు ల్పరబ్రహ్మత
త్త్వనిబధ్ధాత్ములు తాపసుర్ గలిగి నిఃత్యశ్రీల నొప్పుక రహిన్.

6

శ్రీ రస్తు.
 శ్రీరామచంద్రవరబ్రహ్మణీనః.
 గో పీ నాథ రామాయణము
 ఆరణ్యకాండము.

మానిసీమనోహర
 సోమాన్వయజలధిపూర్ణః సోమ జితారి
 స్తోమ సమిద్భీమ పరం
 ధామ సుగుణజాల శ్రీమందసగోపాలా.

1

వ. దేవాయవధరింపుము రాజనందను లగుకుశలవు లవ్వలికథ యిట్లని చదువం
 దొడంగిరి యివ్వీధంబున ధృతిమంతుండును ధుర్ధర్షుండు నగురాముండు
 మహారణ్యం బగుదండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి తాపసాశ్రమమండలంబు విలో
 కించె నదియును.

2

—|| శ్రీరాముడు ఋష్యాశ్రమములకుఁ బోవుట. ||—

క. వితతబ్రాహ్మశ్రీవృశ, మతులితకుశచీరయుక్తమై సభమున ను
 న్నతి వెలయుతపనమండల, గతి నతిదుర్దర్శ మగుచుఁ గ్రాలుచు నుండున్. 3
 తే. సర్వభూతశరణ్యంబు • సకలవన్య, మృగకదంబజుష్టంబును • ఖగనిషేవి
 తంబు సతతసమృష్టాంగణంబు నగుచు, నతివిచిత్రక్రమంబున • నలరుచుండు.
 సీ. చెలువొప్ప సప్సరిఁ స్త్రీనిటనంబులు పావకళాలలు • వరసమిత్తు
 శాజినస్రక్ప్రవాద్యనవమయాగోపకరణంబులు సుగంధిఃకుసనుమములు
 ఫలమూలములు పూర్ణజలకలశంబులు స్వాదుఫలోపేతఃపాదపములు
 వన్యపుష్పంబులు • పద్మోత్పలవినిర్మలాంబుయుక్తజలాశయములు గలిగి
 తే. పుణ్యమై వేదఘోషనంపూర్ణమై సమగ్రబలిహోమపూజితం • బై నితాంత
 హోమమంత్రనినాదితఃమై మనోజ్ఞ, జలజభవమందీరముభంగిఁ నలరు చుండు. 5
 మ. అనఘు ల్పుష్పాలు బ్రహ్మకల్పులు ఫలాఃహరు ల్పవోలబని
 త్వనితాంతద్యుతు లర్కపావకనిభు • ల్దాంతు ల్పురాణు ల్జటా
 జినధారుల్ ద్రుమచీగయుక్తులు తపఃస్పిధు ల్పరబ్రహ్మత
 త్వనిబద్ధాత్ములు తాపసుల్ గలిగి నిత్యశ్రీల నొప్పు రహిన్.

6

→|| తాపసులు పరమానందంబున సీతారామలక్ష్మణుల నెదుర్కొనుట. ||←

వ. అట్టితాపసాశ్రమసమూహంబుఁ బ్రవేశించి శ్రీమంతుం డగురాముండు తపో
వనవర్తిమృగపక్షిత్రాసనివృత్తికొఱకుఁ జాపంబు నవరోపితగుణంబుఁ గావించి
నిజతేజంబున నమ్మహారణ్యంబు వెలుంగం జేయుచు మందాంచితగమనంబునం
జను చుండ నప్పుడు ధర్మచారులును దివ్యజ్ఞానోపసంపన్నులు నై నయచ్చటి
మహర్షులు రామలక్ష్మణులను యశస్వినీ యగువై దేహీ నవలోకించి ప్రీతినం
హృష్టసర్వాంగులై వారల కభిముఖంబుగా నరిగి సంపూర్ణచంద్రుండునుంబోలె
సకలజనానందకరుఁ డైనరామచంద్రునిఁ గన్నులారం గనుంగొని మంగళాశీర్వా
దంబులు గావించుచు స్వేచ్ఛదేవతాత్వంబున స్వీకరించి తదీయరూపవిశేషం
బును సర్వావయవసుశ్చైష్టసంధిబంధంబును లావణ్యంబును సౌకుమార్యం
బును సముచితశృంగారసంపన్నత్వంబును విలోకించి విస్మితాకారులైరియచ్చ
టివశుపక్షిమృగాదితిర్యగ్జంతువులు వై దేహీలక్ష్మణసహితం డైనరాము నవ
లోకించి పద్మభవాదుల కగోచరుం డగుభగవంతుండు పంగూపరి గంగాప్రవా
హంబుకరణి మనముంగలఁ బ్రాదుర్భవించె నని జగన్మోహనదివ్యమంగళ
విగ్రహదర్శనానందవిచ్చేదభయంబున నిమేషరహితంబులైననేత్రంబులచేతఁ
బరమాశ్చర్యవంతంబులై విలోకించు చుండెనప్పు డమ్మహర్షులు సర్వభూతహిత
రతుం డైనరామునిఁ బ్రియాతిథినింబలెఁ బర్వశాలకుం దోడ్కొని చని నివాస
స్థానంబు నివేదించి పరమపురుషుండ వైనసీసందర్శనంబున నేము ధన్యుల
మైతి మని ప్రియవచనంబుల సత్కరించి నలిదివిజృంభణాద్రవ్యంబుఁ గొని
తెచ్చి సలక్షణం డైనరాముని విధ్యుక్తప్రకారంబునం బూజించి వన్యంబు
లైనపుష్పంబు లర్పించి యీవస్తువు లన్ని భవదీయంబు లని పలికి రాముండు
పరమపురుషుం డైననారాయణుం డను నిశ్చయబుద్ధిచేత సముద్యాతభక్తి
రసంబున బద్ధాంజలులై యిట్లనిరి.

7

→|| ఋషులు రాముని నానావిధంబుల స్తుతించుట. ||←

సీ. అనఘాత్త సీవు మాంకందఱకును శరణ్యుండవు భూరియశుండ వఖిల
వర్ణాశ్రమాచారానిర్ణయవిదుఁడవు ఖలజననిగ్రహాకర్త వాది
నారాయణునియవతారరూపంబున గురుఁడవు సకలార్థకోవిదుఁడవు
పూజనీయుండవు • రాజరూపంబున మాన్యుఁడ వార్యసమ్మతుఁడ వైతి
తే. పుడమి నింద్రచతుర్థాంశభూతుఁ డైన, రాజమునుకొని ప్రజలధార్మ్యంబు దప్ప
కుండ రక్షించుఁ గావుననొప్పు మీఱ, సఖలలోకనమస్కృతుండై వెలుంగు.
తే. విభులవిక్రమసామాన్యసృపున కిట్టి, మహిమ గలుగుచు నుండ సమస్తలోక
పాలనార్థంబు పుట్టినపరమపురుష, నామునకు సీకుఁ గల్గుట • కేమి యరిది, 9
వ. దేవా సీవు వసంబున నున్న నగరంబున నున్న మాంకధినాథుండవు గావున భవ

దీయ మూర్తి ధ్యానానందానుభవాంతరాయనూప రాక్షసనివారణపూర్వకం
 బుగా రక్షింపం దగుదు మితరరాజులు బుద్ధిబలంబున స్వరాజ్యమాత్రరక్ష
 ణంబునందు శక్తు లగుదురు సకలలోకరక్షణధురంధరానహాయశూరుండ వై న
 నీకు నగరవానంబునం దేమి బలవృద్ధియు స్వాభావికనిత్యనిరతిశయజ్ఞానశక్తిసంప
 న్నుండ నై ననీకు వనవానంబునం దేమి బలహానియుఁ గలుగు నేము నీయందు
 విన్యస్తసకలరాక్షసశియోభారుల మై పరిత్యక్తశాపాదిశాసనుల మై జిత్రోధుల
 మై జితేంద్రియుల మై తపోధనుల మై యున్నవారము మమ్ముఁ దల్లిగర్భం
 బునంబోలె నతిప్రయత్నంబున రక్షింపు మని పలికి ఫలమూలపుష్పనీవార
 దర్భాదులచేత సలక్షణుం డైనరామునిం బూజించి మంగళస్తుతివచనంబుల
 నభినందించి సకలజగత్సాన్నిధి యగుటవలన యథావిధిఁ దృప్తి నొందించిరి
 యిట్లమహాత్ముండు తావసులచేతఁ గృతాతిభ్యుం డై యుష్మకథావిసోదంబుల
 నారాత్రి యుచ్చట వసియించి మఱునాఁ డరుఁగోదయంబునఁ గాల్యకరణీ
 యంబులు దీర్చి సాదరంబుగా నమ్ముచివుంగవులచేత నామంత్రణంబు పడసి
 సీతాలక్ష్మణసహితుం డై.

10

→→→ రామునకు విరాధుండు గనఁబడుట. →→→

శా.నానాఘోరమృగప్రకాండయతము + న్నానాఖగవ్రాతము

న్నానాధ్వస్తలతాంతకుంజమును నానాజంతునిశ్శబ్దము

న్నానాగధజలాశయావృతము నానాక్రూరఝిల్లీగణ

ధ్వానం బై నయరణ్యమధ్యమునఁ బోవం బోవఁ గా నొక్కెడన్.

11

శా.ఘోరాకారుండు దీర్ఘజిహ్వఁడు మహాక్రూరుండు శూరుండు గం

భీరాక్షుండు మహాదరుండు వికటాభీలామృతం దుగ్రస్వన

స్ఫూరుండు నిష్పముండు రాక్షసుండు బీభత్సుండు మాంసాస్పగా

హారుం డద్రినిభుండు మత్తుండు విరాఁధాఖ్యుండు దోఁచె న్రహీన్.

12

→→→ విరాధుండు సీత నెత్తికొనుట. →→→

ప. మఱియు నన్ని శాచరుండు సింహాత్రయంబును వ్యాఘ్రచతుష్టయంబును వృక
 ద్వయంబును బృషద్దశకంబును వసాదిగ్ధం బై విషాణసహితం బైనదాని నొక్క
 గజశిరంబును నిశాతశూలాగ్రంబునం గ్రుచ్చికొని వసాద్గ్రం బైనవ్యాఘ్ర
 చర్యంబు గప్పికొని రుధిరోక్షితశరీరుం డై సర్వభూతభయంకరుం డై బ్రహ్మం
 డంబు బ్రద్దలు వాఱ నార్పుచుఁ బాతాళసదృశం బైనవక్త్రంబు విచ్చికొని
 ప్రళయకాలంబునందు సంక్రద్ధం డై యంతకుం డెట్లు ప్రజల నుద్రేకించి పరు
 వెత్తు నట్లు మహీతలంబు కంపింప నతిశీఘ్రంబునం బఱుతెంచి వైదేహీ నాక్ర
 మించి కటిప్రదేశంబున నిడికొని ప్రళయకాలమేఘస్వనంబున రామలక్ష్మణుల
 నాక్షేపించుచు నిల్చనియె.

13

శా.మీ రెవ్వారు జటాజినంబు లిటు నెమ్మిం దాల్చి యీదుష్ప్రేవే

శారణ్యంబున సంచరించెదరు చాపాస్యంబకంబు ల్లునుల్

ధీరత్వంబునఁ దాల్చి నేర్తురె భవఁ ద్వేషంబులం జూడఁగా

వేత్తె యున్నది మానిదూషకులు మీఁపు త్రంబుఁ దెల్పం దగున్. 14

క. దారుణవన మిది దుర్గం, బారూఢి విరాధుఁ డనుమఁహాసురవరుఁడ

నావరక తాపసమాంసా, హాఁరుఁడ నై సంచరింతు + ననిశం బిచటన్. 15

క. దురితాత్ము లైనమీయి, ద్దట శూలాగ్రమునఁ దునిమి + తడయక రుధిరం

బట లేక క్రోలి వెన నీ, గజితం గైకొందు భార్యగా నిపుడు తగన్. 16

వ. అని పలుకు చున్న దురాత్ముం డగువిరాధునిసగర్వితం బైనదుష్టనాక్యంబు విని

వైదేహి సంభ్రాంతిచిత్తయై ప్రనాతంబునందుఁ గడలియుం బోలె భయశోక

వేగంబున నాకంపించె నప్పు డాఘ్రువుల భండు విరాధాంకగతయై భయంబున

వడఁకు చున్ననీత నవలోకించి దీనవదనుం డై లక్ష్మణున కిట్లనియె. 17

→ రాముఁడు కైకేయాకృత్యమును దలంచి దుఃఖించుట. ←

ఉ. భూరినుభార్వ పుణ్యములఁప్రోవు మనస్వీని నిత్యమంగళా

చార విదేహరాజనుత + సర్వసతీమణి మత్స్వరంద్రి యీ

ధారుణిపుత్రి భీతిఁ గొని + దైన్యము మీఱఁగఁ గంపితాంగి యై

ఘోరనిశాటునంకమునఁ గుండుచు నున్నది కంటె లక్ష్మణా. 18

తే. అకట కైకేయిమనకేదురంతదుఃఖ, మటవి నొనగూర్చుటకునింతఁ యూచరించె

నది రయంబున నిపుడె సంప్రాప్తమయ్యె, గాలముదురత్యయంబెంతఁఘనునకైన.

సీ. కేవలజడత నేఁదేవి సుతార్థంబు రాజ్యాభిషేకమాత్రమునఁ దనివి

సనక సమస్తభూతనివహంబున కనారతమును మిక్కిలి + హితుఁడ నైన

యనుషమచిత్తుని + వినయవిధేయునిఁ దనయరాజ్యస్థిరత్వంబుకొఱకుఁ

దాపనుఁ జేసి బాంధవు లెల్ల దుఃఖంపఁ గట్టిడితనమునఁ + గాన కనిచె

తే. నట్టి మధ్యమజనయిత్రి + యైనకైక, నీతి డనుజాధమునిచేతఁ + జిక్కు చుండ

నేడుచాల సకామయైఁ నెగడుఁ గాదె, ముదితసంకల్పమెంతయఁమోఘమయ్యె.

తే. అకట మనయయ్య దశరథుఁడనన్యలోక, గలికే బోవుటకంటె నఁఖండరాజ్య

హరణమునకంటె నీతియీఁవరునిచేతఁ, జిక్కుటకుఁజాలమనమునఁజింతవొడమె.

→ లక్ష్మణుఁడు రాముని నూరార్చుట. ←

వ. అని పలికి కన్నీరు నించిన నారఘువుంగవునిం జూచి లక్ష్మణుండు కైకేయి నుద్దే

శించి సంక్రుద్ధుం డై మహానాగంబుకిరణి నూర్చులు వుచ్చుచు నీ ట్లనియె. 22

ఆ. సాధుచరిత నీవు + సర్వభూతములకు, నాభుఁడవు సురేంద్రునకు సముఁడవు

మినుతబాహువీర్యఁఘనుఁడ వనాధుని, పగిదిఁ బరితపింపఁనగు నె యధివ. 23

ఉ. క్రచ్చుఁ జావ మెక్కిడి యఁఖండశరంబుల వీనిగుండియల్

ప్రచ్చేద నుత్తమాంగ మటు + వ్రయ్యలు చేసెడఁ గాలుప్రోలికి

నుబ్బచ్చేదఁ గైకపట్టివయిఁ + బుట్టినకిన్కకు నీదురాత్మపై

నొచ్చెము లేక నేడు వినియోగ మొనర్చెద నీవు మెచ్చఁగన్.

24

ఆ. అధిప యీదురాత్మఁడన్మచ్చరాహతి, వజ్రవజ్రనిహతిఁద్రాలునగము

భంగిఁ గూలు చుండఁ + బదపడి వీరిర, క్తంబు నిపుడు పుడమిఁద్రావుఁ గాక. 25

తే. అనుచు లక్ష్మణుఁ డన్నతోఁనాడుచుండఁనవిరాధుఁడుభయదాట్లఁహసమెనఁగ
వారిసీడ్చించి మీరలెఁవ్వాలెచటి, కేగెదరుచెప్పుఁడన రాముఁడిట్లు లనియె.

ఆ. క్షత్రియులము వృత్తఁసంపన్నులము మను, కులుల ముగ్ధహసఁగోచరులము

క్రూరు లెనదైత్యఁవీరుల దండింప, మీటి తిరుగు చున్నఁవార మిపుడు. 27

క. నీవెవ్వఁడ వొంటిగ నీ, దావంబున నేల దిరిగెఁడవు నీచరితం

జేవిధము నామ మెయ్యది, లా వెంత యెఱుంగఁ జెప్పుఁలలిఁ బాపాత్మా. 28

క. అన విని వాఁ డిట్లుచు మ, జ్ఞనకుఁడు జయుఁ డనెడువాఁడు + సత్యరతుఁడు మ
జ్ఞనని శతప్రాద నాపే, రనుపమవైఖరి విరాధుఁ + డండు నిశాటూర్.

29

క. ఘనతపమున ముచు పనబా, సచునకుఁ బ్రమదం బొనర్చి + శస్త్రహితిం జా

పనివగము వడసి విక్రమ,మునఁ ద్రిమ్మరు చున్నవాఁడ + ముల్లోకములన్.

30

ప. మఱియు నవ్వించివలనఁ బ్రాణవియోజన కారణఖండన విదారణానర్హత్వంబు
నొందినవాఁడ నాబారిం బడి తొలంగి పోవుటకు నిలింపవతి యైన సమర్థుండు
గాఁడు మీకుఁ బ్రాణంబులదెస నానగల దేని యివ్వెలంది నిచ్చటం బరిత్య
జించి యథేచ్ఛం జనుం డని పలికిన నారామభద్రుండు రాద్రసోల్లాసమూర్తి
యై నేత్రకోణంబులం దామ్రదీధితులు నిగుడ నవ్వరాధు నీడ్చించి మేఘగంభీర
భాషణంబుల నిట్లనియె.

31

— రామలక్ష్మణులు విరాధునిపై నానావిధశరంబులు ప్రయోగించుట. —

తే. నీకు ధిక్కార మొనరింతు + నీచచరిత, తవిలి మిత్తి నన్నేషించెఁడవు నిజంబు
తలఁప నాడికి డాసితి + నిలువు మింక, జగతి నామ్రాల బ్రతికి పోఁబాల వీవు.

క. అలవి యెఱుంగక రజ్జులు, వలికిన నది నీకు బంటుఁపంతమె నాతోఁ

గలసి పెనంగెడునప్పుడు, దెలిసెదవు మదీయబాణశ్రీప్రస్ఫూర్తిన్.

33

క. అని పల్కి వైరిసంత్రాసన మగుబాణాసనంబు + చక్కఁగ నజ్యం

బొనరించి నిశితశరములు, దనుజునిపై గాఁడ నేసె + దారుణభంగిన్.

34

ఉ. అంత రఘునాద్వైచుండు ప్రళయాంతకుడై వడిఁ బేర్చి వింట న

త్యంతగుణప్రణాద మొలఁయం బటుకాంచనపుంఖ ముగ్రస

ర్యాంతకవాతవేగ మగుఁసంబకనప్తక మేసె వానిమే

సంతయుఁ జించి ధీవ్రరుధిఁరాల్పుత మై పెన భూమి గాఁడఁగన్.

35

ఉ. అంతట వాఁడు భూమిసుత + నక్కడ డించి మహోగ్రరూపక

ల్పాంతకుఁడో యనంగ భయఁదాకృతిఁ గైకొని ఘోరభంగి రో
దోంతర మెల్ల నిండ వడి + నార్పుచు శూలముఁ గేలఁ దాల్చి య
త్యంతరయంబునం గవిసె + నారఘువీరులమీఁది కుగ్రతన్.

26

వ. ఇట్లడరినం జూచి.

37

→ రాముఁడు విరాధునిశూలమును ఖండించుట. ←

శా.జంట న్రాముఁడు లక్ష్మణుండు మది నిశ్శృంక ప్రణారంభు లై
వింటన్ ఘంటలు మ్రోయ నిష్ఠుర రయాఁవిరూఢతవాతాహతి
న్తింట స్తబ్ధులు విచ్చి పాట విశిఖాఁసీకంబుల స్వీకతో
వెంట న్వెంట నిగిడ్చి రా దివిజవిఁ ద్వేష్యంగము ద్దూలఁగన్.

38

వ. ఇట్లఖండకోదండపాండిత్యంబుఁ జూపుటయు నక్కాండంబులు తండోపతండం
బులై కాలవ్యాళంబులకరణి నవ్వీరాధునిమర్త్యంబులం గలంచిన నతండు వర
దానబలంబున బలవృద్ధిఁగొనుటకు హృదయంబునం బ్రాణంబులు నిరోధించుకొని.

శా.విద్యుద్వల్లికభంగిఁ గ్రాలుచటులఁస్ఫీతో గ్రశూలంబు వాఁ
డుద్యతూఁగిరతఁ బూన్చి వ్రేయ నది ధూఁర్వ్యంగంబున న్నింట నూ
ర్యద్యుత్యాకృతి రాగఁ జూచి కడిమి + న్రాముండు సంక్రద్ధుఁడై
నద్యోనాశము నొందఁ జేసె దృఢచంచత్కాండయుగ్గాహతిన్.

40

చ. ఇటు రఘువీర బాణహతి + నెంతయుఁ జార్జిత మైనశూల ము
క్కుటిలని శాటుచేప యనఁ + గూలె రయంబున భూతలంబునం
బటుతర దేవరాడ్చిదురఁపాతమున న్నొడి యై శిలాతలం
బటు కనకాద్రినుండి సరఁయాహతి వ్రాలినచంద మేర్పడన్.

41

→ విరాధుఁడు రావలక్ష్మణులఁ దనభుజంబుల నెత్తికొనిపోవుట. ←

ఉ. క్రమ్మట నమ్మహాభుజులు + కాలభుజంగములట్ల గ్రాలుఖ
డ్గమ్మలఁ బూని వాని నెసఁకంబున వ్రేయఁ గడంగునంతలో
నమ్మనుజాశి బాహువుల + నారఘువీరులఁ జిక్కఁ బట్టి శ్రీ
ఘ్రిమ్మనఁ గానలోని కలుఁకం జులుకం గొని పోవఁ జూచినన్.

42

ఉ. వానితలం పిఱింగి రఘువర్యుఁడు లక్ష్మణుఁ జూచి పల్కు నో
మానితబాహుశౌర్య వినుఁమా మనలం గొని పోవఁ జూచె నీ
దానవవీరుఁ డంతకు నుదగ్రతఁ జాలినవాఁడు వీనిచే
మానక చిక్కఁ కుండ నసమానబలస్థితి నూఁది యుండుమీ.

43

వ. మఱియు నీదురాత్ముం డగురాక్షసుండే తెరువునం బోవు నదియెమనకు మార్గంబు
గావున నితండు మనల నెత్తుకొని మన మరుగం దలంచినమార్గంబునం గాని
తా నరుగం దలంచినమార్గంబునం గాని యేమార్గంబునం జనినను. మన కది
సమతం బై యుండు.

44

చ. అనుసమయంబున న్భుజబలాధ్యుల గాఘవవంశవర్మలం
బ్రణుతబలుండు వాఁడు పసిబాలుర నల్ల నిజాంపభాగముం
దనువుగఁ జిక్కఁ బట్టి భయందార్భటి దిక్కులఁ బిక్కటిల్ల ధా
వనమున దారుణాటవి కఁవార్మగతి న్వనఁ బోవు చుండఁగన్. 45

ఉ. ఆవిధ మంత చూచి జనకాత్మజ తాల్చి వహింప లేక శో
కావలచి త్రయై సముదితార్తరవంబున స్వలోకనం
భావితఁ డీరఘూత్తముఁ డఁమందపరాక్రమశాలి శేముషీ
శేవధి దుష్టదైత్యునకుఁ • జిక్కె సహోదరసంయుతంబుగన్. 46

క. నను శార్దూలవృకాదులు, తనియఁగ భక్షింప నేల • దశరథనృపవం
దనులను విడిచి ననుం గొని, మునుకొని చను మనురనాథ • మ్రొక్కెడ నీకున్.

→ రామలక్ష్మణులు విరాధుని బాహువులు చెండును నఱకుట. ←

క. అని యాగతి విలపించిన, విని రాముఁడు లక్ష్మణుండు • వేగింబున న
ద్దనుజుని వధింపఁ దలకొని, యనుపమనిశితాసీయగ్ధ • మంకించి రహిన్. 48

తే. అలిమి సౌమిత్రి వాసిడాపలికరంబు, నఱకె రాముఁడు వలపటికరము నఱకె
భగ్గుకరుఁడై విరాధుండుఁపవిదిలూన, ధారుణీధ్రంబుచందాసంధరణిఁ గూతె.

ప. ఇతైఱంగునం బడినయన్నిశాచరు నాక్రమించి యవక్రపరాక్రమంబున
జానుకూర్పరముప్రిఘాతంబుల మర్దించుచు సారెసారెకు మీఁది కెత్తి శిలా
తలంబుమీఁదం గూల వైచుచు ఖడ్గంబుల నఱకుచు నిట్లనేక ప్రకారంబులఁ జిత్ర
వధక్రమం బాపించిన నవ్వరాధుండు నానావిధప్రహరణవిధ్దం డై పుడమిం
బడియుచు సజీవితం డై యున్న నానియవధ్యత్వంబు విలోకించి నిజశ్రవణీర్త
నధ్యాననిష్ఠపురుషసకలభయాపహారి యగురాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె.

తే. వరతవంబున దైత్యుఁ డవధ్యుఁ డయ్యె, శస్త్రహతి నంగరింబునఁజంపఁ గూడ
దనఘ వీని నిక్షేపితం • మవనిలోన, ననుచుఁ బలికెన నవ్వాక్య • మాలకించి.

→ విరాధుఁడు రామునితోఁ దనపూర్వపుత్రాంతంబుఁ జెప్పట. ←

ప. విరాధుం డిట్లనియె దేవా శక్రతుల్యబలుండ నై ననీచేత నేను నివాతుండ నైతి
భవదీయసచ్చిదానందఘటనజగన్తోహన శ్రీమూర్తిసంస్కర్యభాగధేయంబు కం
ఠె మన్ను నిరవధికకరుణచేత మదీయశాపవిమోచనార్థం బావిగూర్తుండ
నై నశ్రీరామండవు నీ వని యజ్ఞానంబువలన నాచేత నజ్ఞాతుండ నైతి వట్టి
పరమేశ్వరుండ నై ననీ విప్పుడు రామరూపంబున నవతీర్ణుండ నైతి వని నాచేత
విదితుండ నైతివి గావున. 52

క. జననుత నినుఁ గౌసల్యా, తనయునిఁ గా లక్ష్మణునిఁ బ్రతాపనిధిని నీ
యనుజన్తునిఁ గా నీతను, జనకజఁ గా నిపుడు తెలియఁ • జాలితి బుద్ధిన్. 53

- క. అనఘా ము నేన్నే తుంబురు, డనుగంధర్వండుఁ గిన్నఁరాధిపుశాపం
బున నీయనవ్యరాక్షస, తనువుం గైకొనినవాఁడఁ దారుణభంగిన్. 54
- వ. ఇట్లు రంభానక్తుండ నై నయేను నైశ్రవణునిచేత నభీవుండనై పదంపదీ యమ్మ
హాత్మునిం బ్రార్థించిన నతండు ప్రసన్నవదనుం డై. 55
- ఉ. ఓరి దురాత్మ యెన్నఁడు రఘూత్తముఁ డుగ్రత నిన్నుఁ బట్టి బల్
దారుణసంగరంబున శీతప్రదరాహతిఁ ద్రుంచునన్ను డీ
ఘోరనిశాలరూప మదిఁ గోల్చి ట్టినునోజ్జరూప మిం
పారఁగ నొండె దింకఁ జనుఁ మంచుఁ బ్రసాద మొసంగ నాకొగిన్. 56

→ రామలక్ష్మణులు విరాధుని గుంటఁద్రవ్వి పూడ్చి వేయుట. ←

వ మహాత్మా కుబేరుం డానతిచ్చినచందంబున నింతకాలంబునకు నీచేత నాకు
శాపమోక్షణంబు సిద్ధించె గృతార్థుండ నైతి నింక స్వర్గంబునకుం జనియెద
నిచ్చటికి సార్థయోజనసూత్రంబుదవ్వల బ్రహ్మజ్ఞానవిబిక్షృతాంతరంగుం డగు
శరభంగుం డనుమునిపుంగవుండు పసియించి యున్న వాఁ డమ్మహాత్మునిఁ గానం
జను ము పై న నీకు స్వస్తి యయ్యెడు న న్న వటుంబున నిక్షేపించి కుశలివై తురు
గుము గతనత్వు లై నరాక్షసుల కిది సనాతనధర్మంబు బిలనిక్షిప్తు లగురాక్షసు
లకు సనాతంబు లైనయత్తమలోకంబులు సన్నిహితంబు లై యుండు నని
పలికి తత్తణుంబ యవ్వీరాధుండు బాణక్షతవేదన సహింపం జాలక సన్నన్ద్రస్త
దేహుం డై దివంబునకుం జనుట కుద్యుక్తుం డయ్యె నంత రాముండు
విరాధువచనంబు విని లక్ష్మణు ననలోకించి పతాన రౌద్రకర్మం డైనయీ
రాక్షసునకుఁ గుంజరంబునకుం బోలె యివ్వనంబున నొక్కఁబహుగర్తంబు
ద్రవ్వ మని పలికి గర్తంబు ద్రవ్వనందాక విరాధుని కఠంబుఁ బాదం
బునం ద్రొక్కి పట్టి యుండె నంత లక్ష్మణుండు ఖనిత్రంబుఁ గొని విరాధుని
పార్శ్వభాగంబున నొక్క ప్రదరంబు ద్రవ్విన వారఘుపుంగవుండు విరాధుని
చరణవీడనంబున శిథిలీకృతకంఠం గావించి బిలప్రక్షేపంబుకొఱకు శస్త్రవ
ధంబు నిషేధించి బిలప్రక్షేపవధంబు వానిచేత నివేదితుం డై మిక్కిలి కార్య
విశారదుఁ డగుటను వానియవధ్యత్వంబుఁ జూచి బిలనిక్షేపవధంబుకంటె నిత
రోపాయంబున విరాధునకు మరణంబు లేదని నిశ్చయించి పరమేశ్వరుం డైన
రామునిచేత వధంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నతిధన్యుండ నైతి నని హర్షంబున
నాడంబుఁ గావించువాని సంగరనిర్జితుం డగువాని శంకుకర్ణం డగువాని
నవ్వీరాధుని భుజబలంబునం బట్టి యెత్తి బిలంబులోఁ బడవైచి శిలలచేత
సమ్మహాబిలంబుఁ బూడ్చి మహాపరాక్రమం డగురాముండు లక్ష్మణసహి
తంబుగా వీరభయం డై పరమానందభరితాంతఃకరణం డై చంద్రుండునుం

బోలెఁ గళాసంపన్నుండై నూర్వ్యండునుం బోలెఁ బ్రతాపవంతుం డై విరాధు
వలనిభయంబునఁ బరితపించు చున్నచానకంఁ గాఁగిలించుకొని మృదుఘృధుర
భాషణంబుల నాశ్వాసించి దీప్తతేజం డగులక్ష్మణున కిట్లనియె. 57

క. అనఘా ఘోరవనం బిది, మన కిచ్చట నింక నొంటిఁ • మసలఁ దగదు గ్ర
క్కున శరభంగమునీంద్రుని, గనఁ బోవలె ననుచుఁ బలికె • గాఢప్రీతిన్. 58
తే. అతనియనుమతిఁ గొని రాముఁ • డతిరయమున

భావితాత్ముడు దేవప్రభావయుతుడు

నైనశరభంగమునియాశ్రమాంతికంబుఁ

జేరఁ జని కాంచె నందు విచిత్ర మొకటి. 59

వ. అది యెయ్యది యన.

60

→ రాముండు దేవేంద్రునిరథంబుఁ జూచుట. ←

సీ. తపనీయకేతనఁదండా గ్రపటవాతఘాతంబు మబ్బులఁ • గడలి కొత్త
రణితఘటాఘటంఁఘటితనిదంబు లవ్యక్తమధురంబులై చెలంగ
మణిరథాంగనహస్తఃస్ఫుటిపరంపరలు నభంబున నరుణాతాపంబు నింపఁ

జంద్రమండలనిభఃస్వచ్ఛాతపత్రంబు పాండరాశ్రఖ్యాతిఁ • బరిధవిల్ల

తే. హరితనత్తమవాజినహస్తకంబు, మహితముక్తావలిప్రభాఃమండితంబు

నిరుపమానవిచిత్రమఁజేకతాంగ, మల్ల మొక్కటిగనె నభోఁమండలమున. 61

వ. మఱియు నవ్వీమానమధ్యంబున.

62

సీ. మాలిఁ జుట్టినదివ్యఃమాలికాసౌరభం బలికులంబునకుఁ బేఁరానఁ గొలువ

తెప్పవ్రేయక చూచు • దృక్పహస్తవిభూతి నర్వతోముఖవిచక్షణతఁ దెలువ

నరుణకటాక్షవీక్షారూఢి గొండలఁ బిండిఁ జేసిననాటి • బిటునుఁ జూప

వృత్రజంభకులఁ జంపిననాటిశౌర్యంబు చారణ లొకట జోహారు నేయఁ

తే. దనకు నములై నదివిజలు • తన్నుఁ గొల్ప, నమరనారీకరాందోలిఁ తాచ్చదండ

చామరవృజనానిలఁచలితమార్గ, కుంతలుం డైన యలశిఁసీకాంతుఁ గనియె.

వ. అప్పు డయ్యింద్రుండు రథావతరణంబుఁ గావించి శరభంగునిపాలికిం జను

దెంచి మహీతలంబు సంస్పృశింపక కొండొకపొడువున నుండి యమ్మునిపుంగ

వునితోడ సంభాషణంబుఁ గావించి రామాగమనం బెఱింగి క్రమ్యు రథా

రూఢుం డయ్యె నప్పు డారఘువల్లభుండు శరభంగునితోడ సంభాషించి మరల

రథారూఢుం డైనయింద్రునిం జూచి తదీయదివ్యరథంబు సంగుళినిర్దేశంబున

లక్ష్మణునకుం జూపి యిట్లనియె.

64

క. సౌమత్రి కంటె దవ్వులఁ, గామగ మైనట్టి దివ్యఃకాంచనరథము

నోవ్యమంబునఁ గార్పావవ, ధామముక్రియ భూరికాంతిఁ • దనరెడుదానిన్. 65

క. అనఘా యాదివ్యరథంబునకుం బూన్పినతురంగఃములసాబగు నురేం

ద్రునిహయములకుం గల దని, మును వింటిమి గా తదీయములై గాఁబోలున్.
 వ. మతియు నిష్ఠుహసీయరథంబుచుట్టునుం బరివేష్టించి ఖడ్గపాణులై విస్తీర్ణవిభు
 లోరన్ములై పరిఘాయతబాహులై పద్మరాగనదృశవసనులై వ్యాఘ్రంబులుం
 బోలె దురానదులై పంచవిశతివార్షికవయస్కులై జ్వలనార్కప్రతీకాశహర
 శోభితవక్షులై ప్రియదర్శనులై కుండలాలంకృతకపోలభాగులై ప్రకాశించు
 చున్నవారు సుపర్వ లిప్పకు యాద్యగ్వయస్కులై చూపట్టుచున్నవారిదియె
 వారలకు నిత్యం బై యుండు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 67

ఉ. చందురువంటినెమ్మొగము • చల్లనిచూపులమేటి యెవ్వఁడో
 యిందటిలోన భాసితెడు • నీతనిచంద మెఱుంగఁ బోయెదఁ
 బొందుగ నీవు మైథిలియు • మూరుత మిచ్చటఁ దానుసించి యుం
 డం దగు నంచుఁ బల్కఁగ నొడంబడె లక్ష్మణుఁ డన్నమాటకున్. 68

తే. అంతశరథంగ మునియాశ్రమాంతికమున; కేగుదెంచుచు చున్న నీ తేకుఁ జూచి
 శక్రుఁ డమ్మనిచే ననుజ్ఞాతుఁ డగుచు,నింపు సొంపార మెల్లననిట్లు లనియె. 69
 ఉ. వేడుకలోడ రాముఁ డతివేగమున న్నినుఁ జూడ వచ్చుచు

న్నఁ డిట కమ్మహాత్ముఁడు ఘనం బగుకార్య మొనర్చుఁ బూని యు
 న్నఁ డీకమీఁద నప్పని యొనర్చినపిమ్మటఁ గంటి కింపుగాఁ
 జూడఁగఁ బోలు నా కిపుడు • చూచుట కార్యము గా దనిందితా. 70

వ. మదభిభాషణంబునకంటె ముందట నీరామునిచేత రావణవధరావం బైన
 కర్మంబు కర్తవ్యం బనంతరంబ నన్ను విలోకింపం గలందు రావణవధానంతరం
 బున విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై కృతదేవప్రయోజనుం డై యున్న యామహా
 త్ముని విలోకించి కృతార్థుండ నయ్యెద. 71

— సీతారామలక్ష్మణులు శరభంగమహర్షిని సందర్శించుట. —

క. అని పలికి వజ్రధరుఁ డ, ముని నామంత్రణముఁ జేసి • మును లని మేఘ
 ల్లను సేవింపఁగ శీఘ్రం, బున దివ్యవరూఢి నెక్కి • పోయెం దివికిన్. 72

తే. అంత రఘునంశ నేత కృతాగ్నిహోత్ర, వసఘు శరభంగమాని డాఁయుంగ నేగి
 యవనిజాలక్ష్మణోపేతఁ • డై తదీయ, పాదపద్మంబులకు భక్తిఁ బ్రణతిఁ జేసి.

తే. అతనియనుమతినొక్కవఁ బ్రార్థనమునఁ, బరగఁగూర్చుండితనకుఁగఁ నప్పడినపురుషు
 చంద మేర్పడ నడిగిన • సర్వ మతని, కెఱుకవడఁ జెప్పి వెండియు • నిట్లు లనియె.

వ. మహాత్మా యద్వివ్యపురుషుండు శక్రుండు వరదుం డై తపోబలసముపార్జితం బైన
 బ్రహ్మలోకంబునకు బ్రహ్మచేత ననుజ్ఞాతుం డై నన్నుం దోడ్కొని పోవుటకు
 వచ్చినవాఁ డేను దపోబలవిశేషంబునం ద్రైకాలికనకలజగద్వృత్తాంతాభి
 జ్ఞుండఁ గావునఁ జిరకాలంబు మనోమార్గంబున వెదుకంబడి యిప్పుడు నాభాగ్య
 నశంబున బాహ్యంబున నమీపంబునందు వర్తించు చున్న ప్రియాతిథి వైన

నిన్ను సందర్శింపక నిత్యనిరతికయనిర్మలానందస్వరూపుండవు భక్తమందా
గుండ వైన నీ సందర్శనానందంబు విడిచి బ్రహ్మలోకంబునకుం బోవుట
యుక్తంబుగా దని యన్నవాడ భక్తసంరక్షణధర్మశీలుండవు మహాత్ముండవు
పరమపురుషుండవు వైన నీతోడ సమాగమంబు జేసి బ్రహ్మలోకంబునకుం
జనియెద నాచేత జయింపంబడి యక్షయంబు లై బ్రహ్మలోకస్వర్గలోకసంభవ
భోగప్రదేశవిశేషంబులు సమృద్ధంబు లైయున్నవి మామకంబు లైనవానిం
బ్రతిగ్రహింపు మని సర్వేశ్వరుం డైనశ్రీరామునియందు సమర్పణాభిప్రాయం
బునం బలికిన సర్వశాస్త్రవిశారదుం డగురాముండు మునీంద్రు యేనె సర్వ
లోకంబు లాహరించు చున్నా నని సమర్పితఫలస్వీకరణాభిప్రాయంబును త్రి
యునకుఁ బ్రతిగ్రహాన్తర్గత్యాభిప్రాయంబును దేటపడం బలికి యివ్వినంబున
నాకు నివాసయోగ్యం బైనప్రదేశం బానతిం డనిన నమ్మునిపుంగవుం డట్లేని
యిచ్చటికి సమీపంబున ధార్మికుం డైనసుతీత్యుం డనుమునీంద్రునియీశ్రమం
బు గల దమృహత్మునిఁ గానం జను మతండు మీకు శ్రేయం బొసగూర్చు
నిష్ఠుండాకినీనది ననుసరించి పశ్చిమాభిముఖంబుగాఁ జను మీయాపగ పుష్ప
వల్లవోడుపంబుల వహించి యుండు నిది మార్గక్రమం బిక్కడ నొక్కముహూ
ర్తంబు నిల్చి యితండు కృతార్థుం డగుఁగాక యని కరుణాకటాక్షవీక్షణంబున
నన్ను విలోకింపు మురగంబు జీర్ణం బైనచర్మంబునుంబోలె సర్వావయవం

— శరభంగుఁ డగ్నిప్రవేశముజేసి బ్రహ్మలోకమున కరుగుట. —

బులు పరిత్యజించెద నని వల్లి తత్క్షణంబ గార్హవత్యవహ్నిం బ్రణయించి
మంత్రపూర్వకంబుగా నాజ్ఞాహోమంబుఁ గావించి మహా తేజం డగుశరభంగుం
డప్పావకమధ్యంబునం బ్రవేశించిన నయ్యగ్నిదేవుం డామహర్నిముఖ్యునిరో
మంబులును జీర్ణం బైనచర్మంబును సశోణితం బైనమాంసంబును శల్యంబు
లును దిగ్గ శిఖావరంపరల దగ్ధంబులు గావించె నంత నారఘుపుంగవుం డచ్చేరు
వడి సూదు చుండ నమ్మునిపుంగవుండు దివ్యదేహంబు ధరియించి పంచవింశతి
వత్సరవయస్కుం డై యయ్యనలునితేజంబుఁ దనగ్ధరించెనో యనం బాలు
పొందుదివ్యతేజంబుఁ దాల్చి యక్కుండంబువలన నిర్గమించి దివ్యయానం
బెక్కి స్వర్గలోకాదిసర్వలోకంబు లతిక్రమించి శాశ్వతం బైనబ్రహ్మలోకంబున
కుం జని సానుచరుం డగుపితామహుని సముచితప్రకారంబున సందర్శించి పరి
తుష్టుం డైనయవ్వరించిచేత సావగతం బడుగం బడినవాడై యమృహానీయ
మూర్తిం గొల్చి యుండె నిట్లు శరభంగుండు దివంబునకుం జనిన యనంతరంబ.

— వాఙ్మూల్యాదిమహర్షులు శ్రీరామునిం జూడవచ్చుట. —

నీ. అనుదినంబును ఘలాఃహరు లై పెక్కిండ్లు తప మాచరించిన • ధన్యమతులు
సలిలసాన మొనర్చి • శాఖావలంబు లై పెక్కిండ్లు నిష్ఠ సుల్పినమహాత్ము

లతిజీర్ణపర్ణాశుఁ బై బహుకాలంబు వినుతసమాధిఁ గైకొనినతపను

లొడలు పుట్టలు గట్టఁ నిడుద కాలము గాడ్చు మెనవి తపోనిష్ఠఁ నెనఁగుమాని

ఆ. వరులు వాలఖిల్యఁ వై ఖానసాత్రేయ, భార్గవాదిసకలఁపరమమునులు

దేవనుతులు దండఁకావనవాసులు, వరున రామఁ జూడఁ వచ్చి రపుడు. 76

వ. మఱియు భగవత్పాదప్రయోశనజాతమహాహర్షులును బ్రతిదినంబును జీవసాధనం
బు సంపాదించి నర్వంబునకును వినియోగంబు నేయునట్టివారును జుంద్రికాపా
యులును భక్షణార్థంబు ప్రియంగుప్రముఖంబుల శక్త్యంబునందుఁ గుట్టనం
బుఁ గావించునట్టివారును జీర్ణపర్ణాశనులును ప్రహేళిచికంబు దంతంబులచేత
ఖండించి భక్షించునట్టిదంతోలూఖులును గంధదమ్ముజలంబునందు నిలువం
బడి తపంబుఁ గావించునట్టియన్నజ్జకులును నసంవృతమేదినియందు శయ
నించునట్టిగాత్రశయ్యలును నొకానొకప్పు డైన శయనం బెఱుంగనియశ
య్యలును వాతాతపవర్షంబులందు మిక్కిలి యనావరణదేశంబునందుఁ దపం
బుఁ గావించు నట్టియభ్రావకాశులును సలిలాహారులును వాయుభక్షులును
వాయుధారణబలంబున గగనంబునందు విలీనులగునట్టియాకాశనిలయులును
గుశాద్యావృతభూతలంబునందు శయనించునట్టిపండిలశాయులును వ్రతో
పవాసనిష్ఠులును నార్ద్రపటవాసులును సంతతాధ్యయననిష్ఠులును నిరంతరజప
పరాయణులును బంచాగ్నిమధ్యసమాచరితతపశ్శాలులును మొదలుగాఁగల
మహర్షు లందఱు బ్రహ్మజేషీనిష్ఠులై స్వప్రకాశపరబ్రహ్మంబు రఘువంశంబునం
దవతీర్ణం బై యన్నద్యాగ్యవశంబున మనకు దృష్టిగోచరం బయ్యె నేఁ డన్న
త్రపదానాదికంబు ఫలితం బయ్యె నని దర్శనానందంబునఁ గృతార్థు లగుటకు
నిర్దుండు ధనలాభంబు నొందినచందంబునఁ బరమానందనిర్భరు లై నానా
దేశంబులనుండి చనుదెంచి రక్షపీడితులై నతమ కనన్యగతికత్వంబును జగద్రక్ష
ణార్థం బవతీర్ణం డైన రామునిసర్వలోకశరణ్యత్వంబును నిశ్చయించి స్వరక్ష
ణంబుకొఱకు దయోత్పాదకంబు లగువాక్యంబుల నిట్లనిరి. 77

—|| మనులందఱు రాముని సభయంబుఁ గోయట. ||—

సీ. అనఘాత్మ వేల్పులఁ కలశచీపతివోలె యిత్వైక్వకుకులమునఁ కీధరిత్రి
కధినాథుఁడవు మహారథుఁడవు యశమున విక్రమంబున జగద్విశ్రుతుఁడవు
పితృభక్తియును సత్యవితరణంబులు సత్య మధికధర్మంబు నీయంద యుండు
ధర్మవత్సలుఁడవు ధర్మజుఁడవు మహాత్ముఁడ వైననినుఁ జేరి మునుల మెల్లఁ
తే. జాల నిర్ధిత్వబుద్ధి విజ్ఞాపనంబుఁ జేసెదము మాప్రయత్నంబుఁ చిత్తగించి
సాధుసంరక్షణంబు ప్రశస్తధర్మ, మని తలంచి రక్షింపుము వినుతశీల. 78

వ. అని పరమార్థంబుగా విన్నవించి వెండియు లోకరీత్యనుసారంబున రాజధర్మం
బు తేటపడ నిట్లనిరి. 79

శా.వహ్నిశంబు కరంబుఁ బుచ్చుకొని యేఁడ్తాభర్త దేశప్రజ
స్థాప్తస్వాంతముఁ జేయఁ డాన్మపతి యూహింప న్నతశ్రేయుఁ డై
కష్టాత్తుం డగుఁదండ్రివోలె బ్రజ సంతాఁదుఁబ్బుఁ డై ప్రోచువాఁ
డిష్టావాప్తి వహించు శాశ్వతయశం • బేపార లోకంబునన్. 80

క. యతచిత్తుఁ డై సదావన, హితుఁ డై భూప్రజల నధిపుఁ • డిష్టతనయజీ
వితములకైనడిఁ బ్రోచిన, నతనికే జరకాల మబ్బు • నాయుపు యశమున్.
మ. అనఘా యెవ్వఁడు రాజధర్మవిహితఁవ్యాపారధౌరేయుఁ డై
యనుమానింపక ప్రోచు నాతఁడు తదీయం బైనపుణ్యంబులో
ఘనత న్నాలవపాలు గైకొని నమఃగ్రశ్రేయుఁ డై సంతతం
బును లోకేశ్వరలోకనిమసుఖతం • బొల్పొందు నిత్యోన్నతిన్. 82

వ. బ్రాహ్మణభూయిష్టం బైనయావానప్రస్థగణంబు భవన్నాథం బయ్య ననాథం
బైనచందంబున మిక్కిలి రాక్షసులచేత వధియింపం బడు చున్నది భవదధీన
చిత్తుల మై యున్న మచ్చరీరంబులు బహుప్రకారంబుల రాక్షసపీడితంబులై
యున్నవి విలోకింపుము మహాత్మా పంపానదీరీరంబునఁ జిత్రకూటవర్వతంబున
మందాకినీనదీస్రాంతకాంతారంబులఁ జరకాలంబుననుండి నివసించి యున్నపర
మర్షల దురవస్థకొలంది వెట్ట నలవి గాదు బహుప్రకారంబుల భీమకర్తు లగురా
క్షసులచేతఁ గ్రియమాణం బైనవిప్రకారంబు సహింపం జాలక సర్వలోకరక్షణ
సమర్థుండ వైననిన్ను శరణంబు నొందుటకుం జనుడెంచితిమి సర్వలోకంబుల
యందు నీకంటె నైహికాముష్మికసాధన దేవతాంతరం బన్యం బెద్దియు లేదు
గావున ననన్యశరణ్యుల మైనమమ్ము రాక్షసబాధవలన విముక్తులం జేసి కృపా
ళుండ వై రక్షింపుమని బహుప్రకారంబుల దీనులై ప్రార్థించు చున్నయత్త
పోధసులవాక్యంబు లాకర్ణించి ప్రసాదసుందరవదనారవింశం డై కౌసల్యా
నందనుం డి ట్లనియె. 83

→|| రాముఁడు మనుల కిభయం బొసంగుట. ||←

ఉ. ఓజటివద్యులార వినుఁ • డున్నతవైఖరిఁ గైకయీవర
వ్యాజమున న్నిశాచరుల • నందఱుఁ డ్రుంచి మిముం గృపాగుణ
భ్రాజితశక్తిఁ గాచుట కరణ్యపదంబున కెగుడెంచితి
గ్రాజితకీర్తులార యిటు • ప్రార్థన సేయుట యింత యేటికిన్. 84

ఉ. మంచిది మీరు నన్ను బహుమానపురస్కరదృష్టిఁ జూచి ప్రా
ర్థించితి రట్లు గాన నిఁక • దేవవిరోధులబాహుళ్యశక్తి మ
ర్ధించెద నీవనంబు కడుఁ • బ్రీతి దలిర్ప నరాక్షసంబు గా
వించెద మీకు హర్ష మొదఁవించెద నించెదఁగీర్తి దిక్కులన్. 85

ఉ. చెచ్చెరఁ జాప మెక్కిడి ప్రసిద్ధకరంబుల రాక్షసావళిక

ప్రచ్చినవేళ నాదుశరఃబాధకు నోర్వక దైత్యు లాజిలో

జచ్చినవేళ నాదుబలఃసంపద లక్ష్మణుబాహువిక్రమం

బచ్చువడంగఁ జూచి మది • నచ్చెరు వందెద రింత యేటికిన్.

86

వ. అని పలికి సాదరంబుగాఁ దపోధనుల కభయదానం బొనంగి వారు తనవెంటం జనుదేర సీతాలక్ష్మణసహితుం డై సుతీక్ష్ణమునీంద్రునాశ్రమంబునకుం బోవ సమకట్టి యచ్చెటు వాసి కొండొకదూరం బరిగి యంత నంత బహూదకంబు లైననదులు పెక్కులు గడచి యొక్కచోట గగనోల్లిఖతశిఖరం బైనయొక్క శైలంబు పొడ గని తత్ప్రాంతంబున బహుఫలపుష్పద్రుమశోభితం బైనయొక కాంతారంబుఁ బ్రవేశించి తన్మధ్యభాగంబునఁ జీరమాలాపరిష్కృతం బైన యొక్క మహాసీయాశ్రమంబు నిర్మించి యందు శాశ్వతం డైనబ్రహ్మచందంబున సుఖాసీనుం డై మలపంకజటాధరుం డై యున్న సుతీక్ష్ణుని సముచితంబుగా నంద ర్పించి తచ్ఛరణంబులకు వందనం బాచరించి వినయపూర్వకంబుగా నిట్లనియె.

→ శ్రీరామఁడు సుతీక్ష్ణమునిని పంపించుట. ←

క. అనఘాత్మ యేను దశరథ, తనయుఁడ రామాహ్వాయుగఁడఁదగ మిముఁ జూడం జనుదెంచితి మ్రొక్కెద నెమ్మనమ న నాశీర్వదించి • మన్నింపఁ దగున్. 88

క. నా విని మునినాథుఁడు సీ, తావల్లభుఁ జూచి కగుణ • డభుకొన్నగ సంభావించి యిట్లు అనియెను, బ్రవీణ్య మెల్లర్చి మధురఃభాషాపౌఢిన్. 89

క. సురపతి కెన యగుసీ విభు, డరుదెంచుటకతన నిష్ఠఃపావని సుశుభోత్కర మై పావన మై యట, మఱి లే కీట నాధవత్తమం బయ్యెఁ గదా. 90

ఉ. రట్టడి కైకచెయ్యముల • రాజ్యము గోల్పడి భూమిపుత్త్రి లోఁ బుట్టువు వెంట రాఁ దపసిఃపూనికఁ గొని చిత్రకూట మ స్టటన నున్నవాడ వనఁగా విని యెన్నఁడు చూతు నంచు నిష్టటన నున్నవాడ నసఃపాయకుఁమౌహల ముల్లసిల్లఁగన్. 91

వ. మహాత్మా యింతకు ము నిచ్చటిక నుండెందుడు చనుదెంచి మీరాఁక యెఱింగించి చనియె నేను భవద్గర్భనాకాంతీ నై దేహంబుఁ బరిత్యజించి దేవలోకం బునకుం బోవ కున్నవాడఁ దపోబలవిశేషంబునఁ బుణ్యలోకంబుల నన్నింటిని జయించితి దేవరిజుష్టంబు లైనతత్తల్లోకంబులందు జానకీలక్ష్మణసహితుండ నై మత్ప్రసాదంబున విహరింపు మనిన నారిఘనల్లభుండు మునీంద్రా యేనును సమస్తలోకంబు లాహరించెద నిక్కాననంబున నాకు వసియించుటకుం దగిన యాశ్రమం బానతిమ్ము సర్వభూతిహితుండవు మహాత్ముండ వైననీకు శలంబు గౌత ముండైన శరభంగునిచేత నాఖ్యాతం బయ్యె ననిన విని లోకవిశ్రుతుం డైన యమ్మునిపుంగవుండు పరమానందభరితాంతఃకరణం డై మంజూభాషణంబుల నిట్లనియె.

92

చ. అనుపమరమ్యమూలఫల • మై సుకృతంబులకు న్నివాస మై
మునులకు నాటపట్టయి సమున్నతి నొప్పెడునీవనంబు నీ
కనఘ నివాసయోగ్య మగు • నైనను వన్యమృగంబు లెల్లడ
బనివడి నీతపంబునకు • భంగము నేయుచు నుండు నిచ్చటన్. 93

వ. మహాత్మా యివ్వనంబునకు మృగసంఘంబులు చనుడెంచి యకుతోభయం
బు లై యభేషంబుగా సంచరించి నానావిచిత్ర వేషంబులఁ దపోభంగంబుఁ
గావించి గ్రస్తుఁడం జను చుండు నిచ్చట మృగప్రలోభసరూపదోషంబుకంటె
నన్యదోషం బేమియు లే దని వలికిన విని రామభద్రుం డమ్ముని కిట్లనియె. 94

చ. ఇననమ తేజ యేను ధను • వెక్కిడి ఘోరమృగావళి నృహ
శనినిధిభాతబాణములఁ • జంపితి నేని తదర్థమందు నీ
మనమునకు నివ్విపాద మగు • మా కది మిక్కిలి వీడ నేయు ని
వ్వనమున దీర్ఘకాలము నివాస మొనర్పఁగఁ జాల నెంతయున్. 95

వ. అని పలికి రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై యమ్మునీంద్రునాశ్రమంబున
నివాసంబుఁ గల్పించుకొని పశ్చిమసంధ్య నుపాసించి మునిపతి యొసంగినతాప
సభోజ్యం బైనయన్నంబు భుజించి యతనిచేత సత్కారంబు వడసి మునులతోడ
నిష్ఠకథావినోదంబుల నారాత్రి వుచ్చి మఱునాఁ డరుణోదయంబున సీతా
సహితంబుగాఁ బద్మకైరవసౌరభోల్లసితం బైనశీతనీలంబున మజ్జనంబుఁ గా
వించి యగ్ని దేవు నారాధించి సురలం బూజించి మహర్షుల సత్కరించి సుతీక్ష్ణ
మునీంద్రునకు నందనంబుఁ గావించి నవినయవాక్యంబుల ని ట్లనియె. 96

—|| రాముండు సుతీక్ష్ణవాహ్లాని మునులయాశ్రమంబుఁ బొడ నవజ్ఞుండుగుట. ||—

ఉ. ఓమునివర్య నేడు సుఖ • ముంటిమి నీకడ నీతపోధన
గ్రామణు లొక్కరీతి నను • రమ్మచి పిల్చుచు నున్నవార లెం
తో ముద మొప్ప వారిఁ బరిఁతుప్పులఁ జేయుట మేలు గాన నా
నామహనీయతాపసవంబులు గన్గొనఁ బోయి వచ్చెదన్. 97

చ. అనఘచరిత్ర దుర్మయసమాగతసంపద నొందినట్టిదు
ర్జనుఁ డగురాజుభంగి నవిషవ్యాఘ్రనాతపుఁ డైనయాత్రయీ
తనుఁడు నభంబునం గడుఁ బ్రతాపము నొందకమున్నె లక్ష్మణు
న్జనకజఁ గూడి తాపసవంబులకుం జనువాడ నెంతయున్. 98

క. అని పలికి సుమిత్రానందన సీతాసహితుఁ డగుచుఁ • దత్పదములకుఁ
వినతి యొనరింప నెతఁ డక్కునఁ జేర్చి ముదం బెల్లఱు • గురుమతి ననియెన్. 99

ఉ. తమ్మునిఁ గూడి నీవు సుపంథంబున నేగుము భూమిపుత్రి యం
దమ్మున వెంట రాఁగ విహీనంబున నున్కి యొనర్చి యున్నపు
ణ్యములప్రపు లైనమునినాథుల రమ్యతరాశ్రమప్రదే

శమ్ములు వేడ్కతోడ పరుసం దగఁ గన్గొని రమ్ము రాఘవా.

100

వ. మఱియు పుల్లవంకజమండిత ప్రసన్న నలీలయుతహంసకారండవాక్కిర్ణంబు లగు
నగోవరతటాకంబులు గలిగి దృష్టిరమ్యంబు లగుగిరిప్రసవణంబులచేత నావృ
తంబులై పరస్పరవైరవిరహితప్రశాంతమృగపక్షిగణంబులై మయూరాభిరుతం
బులై యొప్పురమణీయారణ్యంబులు విలోకించుచు దండకారణ్యనివాసు లగు
మహర్షులచేత సత్కృతుండి వై క్రమృత మదీయాశ్రమంబునకుం జనుడె మృని
పలికిన నట్ల కాక యని రాముండు లక్ష్మణసహితంబుగా నమృహర్షి చరణంబులకుఁ
బ్రణామంబుఁ గావించి యపాంసులాశిరోమణి యగువై దేహి యొనంగిన
శుభతరతూణీరంబులును దీర్ఘంబు లగుచాపంబులును గనకత్పురుఖండంబులును
దమ్ముండును దానును సముచితంబుగా ధరించినిజ దేహప్రభాపటలం బక్కాం
తారంబునకు గారుత్తతచ్చాయ సంపాదించ శీఘ్రంబునఁ బ్రయాణంబున కభి
ముఖుం డయ్యె నాసమయంబునఁ దదీయసహధర్మచారిణియు నిత్యానపాయని
యు దివ్యమంగళస్వరూపిణియు నగుసీతాదేవి నిజధర్మ సవలోకించి హృద్యం
బగుస్మిగ్ధనాక్యంబున నిట్లనియె.

101

సీత రాముని సత్యసంకత్యపరదారిపరాక్రమత్యాదుల నభినవించుట.

సీ. ప్రాణేశ శాస్త్రోక్తభంగి నేయత్యుష్ణధర్మ మీమునికులోత్తమునిచేతఁ
దప్పక ప్రాప్తించెఁ దద్ధర్మ మీలోకమందుఁ గామోద్భవం బైనయట్టి
వ్యసనంబువలనఁ జాయ్యన నివృత్తుండ వైననీచేత నిత్యంబు నేర్పువలన
నాచరింపఁగ శక్యం మై యుండు మిథ్యాభివాదంబు పరనతీవర్తనంబు
తే. ధాత్రి నైరంబులేనిరాత్రత్వ మనఁగఁబొనఁగనిమూఁడుకామజవ్యసనములగు
సంయమొదలిమిథ్యాభివాక్యంబుకంటె, దక్కినవిరెండునతిగురుత్వమునహిం
చ. పరవనితాభిలాషయును బల్కులబొంకును ధర్మనాశ మం

[చు.

డ్రురయఁగ నీకు లేవు పురుషాధిప ము న్నవి రెండు మీఁదబక్
దొరకొనఁ బోవు నేఁ డిచటఁ దోడ్పడె నంచు వచింప నెట్లగుం
గర మురుధర్మశీలికిఁ ద్రికాలమునందును గల్గ నేర్చునే.

103

వ. అని పలికి యారెంటిలోనఁ బరదారాభిగమనాభావంబునం దతిశయం బెఱిం
గించుతలంపున వెండియు నిట్లనియె.

104

తే. భావమున నైనఁ గల నైన బ్రమసి యైన
నన్యకాంతాభిగమన మావంతి యైన
నధిపకాలత్రయంబునం దరయ నీకు
లే దనుట కించుకయు శంకలేదు నాకు.

105

వ. అని పలికి పరదారాభిగమనమిథ్యావచనాభావంబులందుఁ గ్రమంబున హేతు
ద్వయం బుపన్యసించుతాత్పర్యంబున నిట్లనియె.

106

తే. అనఘచరిత ధర్మిష్ఠుండ • వగుచుఁ బ్రీతి, ననిశము స్వదారనిరతుండఁవైతి నీవు
సత్యసంధుండ వగుచు నాజనకవాక్య, కారకుండ వైతి వింత నిఁక్కంబు నువ్వె.
క. సత్యము ధర్మము సర్వము, నిత్యము నీయందు నిలిచి • నెగడుచు నుండు
సత్య మజితేంద్రియుల కిది, యత్యంతభరంబు లగు మఁహాగుణశాలి. 108

→ సీత రామునితో జీవహింసచేయఁ దగ దని చెప్పట. ←

వ. మహాత్మా నీకు మిథ్యావాక్యపరదారాభిగమనరూపవ్యసనద్యయప్రసక్త లేదు
భవదీయపశ్యేంద్రియత్వం బెఱుంగుదు నెయ్యది మూఁడవది యగునిరైవర
ప్రాణాభిహింసనరూపవ్యసనంబు గల దది మోహంబువలన రాద్రత్నయాపాధ
ర్మాంతరంబు సంపాదించు నది యిప్పుడు నీకు నముపస్థితం బయ్యె దండకారణ్య
నివాసిమహర్షిరక్షణార్థం బిప్పుడు రాక్షసవధంబు నీచేతఁ బ్రతిజ్ఞాతం బయ్యె
గై కేయివరవ్యాజంబున రక్షింపఁదార్థంబు శరచాపంబులు గైకొని భ్రాతృ
సహితంబుగా దండకావనంబునకుం జనుదెంచితి వని యూహించెద రాక్షస
వధార్థంబు ప్రస్థితుండ వైననిన్ను విలోకించి భవదీయసత్యప్రతిజ్ఞత్వస్వదారైక
సనిరతత్వాది సదవ్యక్తంబు విచారించి యభయలోకనుఖకాంక్షిణి నైననాకు
మనఃభేదం బగు చున్న దని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 109

తే. రఘుకులోత్తమ దండకారణ్యగమన, మరయ నీకు హితంబుగాదని తలఁచెదఁ
గరము నీయర్థమం దొక్కఁకారణంబు, గలదు వినిపింతువినుమునిశ్చలతమించి.
క. ధనువును శరములుఁ గైకొని, జననాయక నీవు భ్రాతృసహితంఁడ వై య
వ్వనమునకుఁ జనితి వేనియు, దనుజులఁ గని శరము విమఁదలఁపు వొడచు చే.

→ సీత రామునకు ధనుర్ధారణము వికారహేతు వని నిరూపించుట. ←

తే. అధిప ముంగల నున్న శిరాసనంబు, వినుము నృపులకుఁ దేజోభివృద్ధి నొసగు
నెంతయునమీపముననున్న యింధనములు, శ్వసనసఖునకుఁ దేజం బొసంగినట్లు.
వ. ఇందులకు నొక్కయితిహాసంబుగల దెఱింగించెద వినుము. 113

శా. దేవా ము న్నొకఁపుణ్యకాననమునకా • ధీరోత్తముం డాత్మవి
ద్యానర్థిష్ఠుఁడు విప్రుఁ డొక్కఁడు తపం • బారూఢిఁ గావించు
దేవాధీశుఁడు తత్తపంబుఁ జెఱిపఁ • దీపించుఖడ్గంబుఁ గాం
చావిప్రోత్తముఁ డున్నచోటికి భటుం • డై వచ్చె దంభాకృతిన. 114

తే. శక్రుఁ డిభ్యంగి సతనియాశ్రమపదంబు, జేరి తనచేతిఖడ్గ మఁప్పాటుచేతి
కిచ్చి మునివర్య దీని నా • వచ్చునంత, దాఁక రక్షింపు మనిచెప్పితడయకరిగె.
వ. అంత నవ్విపుండు శక్రదత్తిశక్త్రుంబు పరిగ్రహించి న్యాసరక్షణత్వరం డై
స్థాపితపస్తునియవిశ్వానంబువలన నేమఱక ఫలమూలహరణార్థం బరుగు
నప్పుడును ఖడ్గంబుఁ గొనిపోవుచు నతిప్రయత్నంబున దాని రక్షించుచువసం
బునం జరించుచు సంశకంతకుఁ గ్రమంబున సత్తపోధనుండు శక్త్రుసంవాసంబు

వలనఁ దపంబు విడిచి క్రూరబుద్ధి నధిగమించి ప్రమత్తుండై యధర్మకర్మితుండై
కాద్రాభిరతుండై నిరయగతికింజనియె నిది శత్రుసంయోగకారణంబైనపురా
వృత్తాంతంబు వహ్నిసంయోగం బెట్లు వస్తువునకు వికారహేతు వగు నట్లు శత్రు
సంయోగంబును శత్రుధారికి వికారహేతు వగు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

చ. ఘనుడవు నీవు నీమతము • గా దని పల్కుగఁ జాలు నైన బ

ల్లునవున స్నేహదర్శితబలంబున నాడితి దీనిఁ దప్పు గాఁ

గొన కిది యెంత యంచు మదిఁ • గ్రుక్క నావచనంబుఁ బట్టి నే

ర్పునఁ బలలాశికోటిపయిఁ • బుట్టినరార్ద్రత నుజ్జగిపుమీ.

117

క. పగఁ గొనినవారిఁ జంపం, దగుఁ గాక నృపాలచంద్ర • తడయక నీకుఁ

బగఁ గొననివారి దైత్యులఁ, దెగజూడం దగదు గలవె • దీన శుభంబుల్.

తే. అధిప దైత్యవధారంభఁమంతకంత, కఖలలోకహింసాబుద్ధి • నవలఁ గలుగఁ

జేయు నేయపరాధంబుఁ • జేయనట్టి, సర్వజనుల హింసించుట • కోర్వఁ జాల.

→ సీత రామునికి వనవాసులకుఁ బరహింస దగ దని చెప్పుట. ←

సీ. క్షత్రధర్మోచిత • సాధురక్షణవృత్తు లైనవీరుల కరఁగ్యాప్రవాసి

హానిసంరక్షణఁమాత్రంబు ధనువుచేఁ గార్యంబు సంస్కరాక్షనులఁ జంపి

మునుల రక్షించుట • మనకుఁ గార్యము గాదు రాజ్యపాలనశీల • రాజధార్య

మైన శత్రుం బేడ • మానితరాజ్యంబు విడిచి యిప్పుడు మునిఁవృత్తిఁ బూని

తే. వచ్చి సాచ్చినవన మేడ • వసుమతీశ, కార్యహింసాభిలక్షణార్క మేడ

మఱియు హింసారహితతపఃశ్చరణ మేడ, బుద్ధి సరయ నన్యోన్యవిరుద్ధ మయ్యె.

తే. దేవ మనచేత నిప్పుడు • దేశధర్మ, మాచరించుగఁ దగుఁగాక • యన్య మేల

శత్రునేవనమునఁ గలుఁపంబు గలుగు, క్షత్రధర్మం బయోధ్యలోఁజలుప వచ్చు.

తే. రాజ్యముఁ బరిత్యజించి యరణ్యమునకు, వచ్చినందుకుఁ బరహింసఁపదలి హాని

వృత్తిఁ బూని వర్తించెదఁ మేని దేవ, తల్లిదండ్రుల కధికముఁదంబు గలుగు. 122

క. ధర్మమున ధనము దొరకొను, ధర్మంబునఁ బరమసుఖము • దనరుచు నుండుకొ

ధర్మమునఁ గలుగు సర్వము, శర్మద యీజగము ధర్మసారము నుమ్మీ. 123

ప. మహాత్మా కృచ్ఛ్రాచంద్రాయణాదికంబు లైనని మమంబులచేత శరీరంబు కృశిం

పం జేసి నిపుణు లగువారిచేత ధర్మంబు ప్రాసింపం బడు సుఖాధిష్ఠానానువర్త

నంబున సుఖంబు గలుగదు గావున రాక్షససంహారోన్మోగంబు కర్తవ్యంబు

గాదు నీవును నిత్యంబును శుచిమతి వై తపోవనంబున నేతత్కాలనదృశం బైన

ధర్మంబు నచునరించి వర్తింపుము త్రిలోకాంతర్వర్తినధర్మాధర్మాత్మకం బైన

సర్వంబును మీకు విదితం బై యుండు మీకు ధర్మం బుపదేశించుట కెవ్వండు

సమర్థుండు శ్రీచాపలంబున నిది నాచేత నముదాహృతం బయ్యె భాగ్యవహి

తుండ నై బుద్ధిచేత విచారించి చిత్తంబునకుం దోచినభంగి నవధరింతు
గాక యని పలికిన భర్తృభక్త యగునై దేహివాక్యంబు విని రాముండు ము
పరిపాలనాత్మ కధర్మ సంస్థితం డై యద్దేవి కిట్లనియె. 1

→ రాముండు సీతతో రాజులకు సాధురక్షణం బాపశ్యకం బని చెప్పుట.

చ. చకితమృగాక్షి నీవలుకు + నత్యము త్త త్రియవీరధర్మదీ
పకము హితంబు పథ్యము శుభంబు వరంబు మనోహరంబు నై
ప్రకటిత మయ్యెఁ గార్ముకముఁ + బట్టినభూపతి కా ర్రరక్ష త
పుక దగు నంచు నీవె యిటు + పల్కితివే యింకఁ జెప్ప నేటికిన్. 1

ఉ. వారిజగర్భతుల్యు లగు వారు మహద్దులు సంతతంబు దు
ర్వారపటు ప్రతాపబలవద్ర జనీచర బాధితాంగు లై
వారక యేగుడెంచి జితఃవైరిని న న్యరణంబు నొంది రం
భోరుహగంధి యష్టునులఁ + బ్రోవనినాకు యశంబు గలుగే. 1

చ. సరపిశితోపజీవులు ఘనాఘన దేహులు త్సుద్రయామినీ
చరు లతిఘోరభంగిఁ దము + సారెకుఁ గాటియపెట్టి సంతతాం
తరితమఘాదికార్యకలఁన స్లనుదోయికిఁ గూర్చు లేక ది
క్కటి మునిపుంగవు ల్లడు సుఖస్థితిఁ గానక యున్న వారొగిన్. 1

తే. నిత్య మీదండకారణ్యానిలయు లైన, ముచులు రాక్షసవీడితఃమూర్తు లగుచు
దపము లన్నియుఁ జాలించితమమరంత, చింత లన్నియు నాతోడఁ జెప్పుకొని

తే. ఏను నత్రాపనేంద్రముఁ భ్రేహోక్తి, విని తదంఘుల కెఱిగి యోవిప్రులార
యింత వగ పేల నాకు మీఁచింత తెల్లఁ జెప్పుఁ డెంతటిపనియైనఁ జేయువాడ

క. అని యేను బలుక విని యి, ట్లనిరి రఘూత్తం దండకారణ్యమునక
దనుజులు మము బాధించుచు, గనారిలుచు నున్న వారు + గావుము కరుణన్

క. ఎచ్చోట నుండి వత్తురొ, విచ్చలవిడి పర్వహోమఁ వేళల శాలల్
చొచ్చి శుచికుండముల బలు, మచ్చరమున నింతు రస్థిమాంసంబు లొగిన్.

క. దనుజులరాయిడి కోర్వక, దినకగకులవర్య నీవె + ది క్కని దైన్యం
బున శరణ మొందినారము, ఘనకృప రాక్షసులఁ ద్రుంచికావుము మమ్మున్.

సీ. భూరితపోబలంబున దైత్యుల వధింప శక్తుల మైనను + జనవరేణ్య
బహుకాలమున నుండి + పడసినఘనతపంబునకు హాని జనించుననుచు ఘో
దనుజబాధితుల మయ్యెను వారి శపియింపనోడి యున్నాము తదుగ్రబా
నడచి ప్రోవుము కరుణాంభోనిధియటంచు గురుదైన్యమున వేడుకొనిరి గా

ఆ. దీను లైనమునులదీనత్వ ముడుపుట, కంటె వేతె ఫలము + గలదె నాకుఁ
గూర్చు లైనదైత్యవీరులఁ జంపినఁ, బాప మేల గలుగు + పంకజాక్షి. 13

వ. దేవి రాజత్వం బంగీకరించుటకు సాధుసంరక్షణంబు ఫలంబు గదా మునిరక్షణ

ర్థంబు ప్రాణంబు లొసంగినం గొఱంత లే చేను గై కేయావరవ్యాజంబున వసం
బునకుం జనుడెంచుటయు దండకారణ్యనివాసిమునిరక్షణార్థం బని యెఱుం
గుము నాయందు సౌహార్ద స్నేహవిశేషంబున హితంబుఁ జెప్పితివి దానం దవ్వు
లేదు ప్రాణంబులకంటె గరియసివి గావున నీవలుకులకు సంతోషించితి నిది
మొదలు సాధుసంరక్షణార్థంబు రాక్షసవధంబున కుపక్రమించెద నని నానావిధ
ప్రియాలాపంబుల నమ్మెధిలరాజునందని గారవించి యద్దేవి నడుమ నిడుకొని
లక్ష్మణుండు పిఱుందదెనం జనుడేరఁ దాను ముంగలి యై యచ్చోటు వాసి
మహారణ్యమార్గంబుఁ బట్టి పోవుచు. 134

చ. అటఁ జని కాంచె రామవిభుఁ • డంబరచుంచిన సాలభూర్జరీ
కుటజతమాలతాలవటంకుందకురంటకొవిదారవి
స్ఫుటకరవీరలోధ్రతరుఁచూతమధూకవిశాలశింశుపా
పటలవిరాజితం బయిన భానురదానము భూరిరావమున్. 135

వ. మఱియు నమ్మహాగహనంబునందు. 136
సీ. పల్వలోత్తీర్ణశుంభదవ్రాహంబులు గుంపు లై సెలయేళ్లు • రొంపి సేయ
సెలయేటియనుకతిఁ న్నెలసింహపోతంబు లురుసామజములపై • నురువడింప
సెలవుల రురుడింభపలసారము గాఱఁ గ్రోల్పులుల్పొదిరిండ్ల • గుఱక లిడఁగ
సలలితఘనశాఁడ్యలచరన్తృగవంక్తి భిల్లాగమనభీతిఁ • గ్రేళ్లు దాటఁ
తే. జండగండక వేదండఃశరభల్ల, శల్యసారంగచమరికాశికఖడ్గ
భూరికాసరమహిషదుఃస్వార మైన, యమ్మహారణ్యమధ్యమం • దరిగియరిగి. 137

— రాముఁ డొకానొకటాకంబునందు వాద్యధ్యమల వినుట. —

మ. ఒకచో రాముండు కాంచె సభ్రపదసంయుక్తోద్ధిసంచారము
నిగ్రసతస్సారసచక్రవాకబిసభుఁగ్వేదండరాడ్వారముం
బ్రకటామోదమరాశి నేవితలసత్పంకేరుహోదారముఁ
వకుళాబ్జాకరతీరమున్ నువలసఁద్వారంబుఁ గాసారమున్. 138

వ. మఱియు నాసరోవరంబు యోజనాయతంబును పనవారణాలంకృతంబును గమత
మీనగ్రాహపాతీనాభియతంబును నై యొప్పు నందు. 139

క. హృదయం బై శ్రోత్రములకు, వేద్యం బై నీటిలోనఁ • బృథునుండర మై
సద్యస్సుఖసూచక మై, వాద్యధ్వని దోచె దుర్నివారస్ఫూర్తిన్. 140

క. విని రామభద్రుఁ డిచ్చట, జను లెవ్వరు లేరు వాద్యశబ్దము నీట
వినఁబడుట కేమిహేతువా, యని యచ్చెరు వడరఁ గొతుఁకాన్వితమతి యై.

క. అచ్చెరువడ గాఢతపం, బచ్చుండం జేయుచున్నయనఘఁ దపస్వి
స్సచ్చరితు ధర్మభృతుని, న్నొచ్చిన కుతుకమునఁ జూచి • యిట్లని పలికెన్. 142
శా.ధ్వనం బొక్కటి పుట్టె నిమ్మకపులో • వర్ణింపఁ జేత స్థిమా

ధానం బై విన నయ్యెడిం జెవులకాదా నిర్జనం బైనచో

స్వానం బేల జనించెఁ గౌతుకము దైవాఱంగ నీచందము

న్వనిగ్రామణి తెల్పు నా నతఁడు సహ్మానించి తా నిట్లనున్.

143

—=— ధర్మభృతుండు రామునకుఁ దటాకమందలివాద్యధ్వనులకుఁ గారణం బెఱింగింపుట. —=—

సీ. అనఘాత్మ వినుము పంచాప్పరం బనుతటాకం బిది మును మాండక్కియనెడు
మునిపతి తపముపెంపున దీని నిర్మించెఁ బదివేలవర్షము + ల్పరమనిష్ఠఁ
గరువలి భుజించి + ఘనతపం బొనరింపఁ దత్తపోవహ్ని సంకతపు లగుచు
వేల్పులు దలపోసి + విఘ్నంబుఁ గావింప వంచించి యప్పరఃపంచకంబు

తే. ననువ వారలు వలపుల + నతనిధైర్య, మహిమలోఁగొన నమ్ముని + మదనవశత
దేవకాంతలఁ బత్నులఁగావరించి, యింపు దభుకొత్తఁ జాలఁగ్రీడింపఁదలఁచి.

ప. ఈతటాకంబునం దంతర్హితగృహంబు సీర్పించి యిందు నిత్యంబు నజ్వేలందులం
గూడి యథేచ్ఛావిహారంబునం గ్రీడించుచుండు నీనిస్వనంబు సంక్రిడమానలైన
యత్తలోదరుల భూషణస్వనోన్మిశ్రం బైనగీతవాదిత్రళబ్దం బిచ్చట వర్తించు
వారికి మనోహరంబుగా వీతెంచుచుండుననిపలికిన రాముండు షరమాదృశతంబు
నొంది యమ్మునిమహత్త్వంబు కొండొక సేపు వక్కాణించి సీతాలక్ష్మణసహితం
బుగా నచ్చోటువాసి కుశచీరపరిక్షి ప్తంబును నానావృక్షనమావృతంబు నై య
మ్మహారణ్యంబునం జెలువొందు తాపసాశ్రమమండలంబుఁ బ్రవేశించి. 145

చ. దిన మొకయూశ్రమంబున సతిప్రమదంబున నున్ని సేయుచున్
మునికృతహోమమంత్రవఃము ల్వినుచుం బ్రతిపూజనంబుఁ గై
కొనుచుఁ గుశాస్తరంబువయిఁ + గూర్చుచు మూలము లారగించుచున్
మునులకు విందయై రఘువీభుండు చరించెను దండకాటవిన్. 146

చ. ప్రమదముతో నెదుర్కొని తపఃఫలముం బతె రాముని స్తుతుల్
దమతమయాశ్రమంబులకుఁ + దప్పక దోడ్కొని పోయి వేడ్క న
క్లమముగఁ బాద్య మర్ఘ్యము ఫలంబు కుశాస్తరణం బొసంగి ని
త్యము మమఁ గావు మోరఘుసంతంస యటంచు నుతించి రెంతయున్. 147

క. చెలువుగ నీగతి రాఘవుఁ, డలయక దినదినము దండకారణ్యమునం
గలతాపసాశ్రమంబులు, గలయగఁ జరియించె ననుజఃకాంతాయతుఁడై. 148

క. ఈరీతి ఘోర మగుకాంతారంబునఁ దిరుగు చుండ + దాశరథికి సాం
పార సమయాబ్జమాలలో, నారూఢిగ వర్షదశక + మయ్యెం బెలుచున్. 149

ప. ఇట్లు రాముండు వనంబున నొక్కచోట నిలువదిరెండునెలలును నొక్క
చోటఁ బదునాల్గునెలలును నొక్కచోటఁ బదియేనునెలలును నొక్కచోటఁ
బదియాఱు మాసంబులును నొక్కయెడ నర్ధాధికదశమాసంబులును నొక్క
యెడ నర్ధాధికై కాదశమాసంబులును నొక్కయెడఁ బదుమూడుమాసంబు

లును నొక్కయెడఁ బడునెనిమిదిమాసంబులును గా నిట్లు దశవర్షంబులు గడపె నంత నారఘువల్లభుండు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై వెండియు నెప్పటి సుతీక్ష్ణమునియాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి యతనిచేతం బ్రతిపూజతుం డై యచ్చటం గొన్ని దినంబు లుండి యొక్కనాఁ డమ్మునిం జేరి యిట్లనియె. 150

— సుతీక్ష్ణమహర్షి రామున కగస్త్యాశ్రమమునకు దారిఁ దెల్పుట. —

సీ. మునినాథ యీవనంబున భగవంతుండు కనకగర్భాభుం డంగస్త్యమాని యున్నవాఁ డని వింటిఁమున్నా మునిశ్రేష్ఠుఁ డెచ్చట నున్నవాఁడెఱుంగఁజెప్ప మమ్మహాత్ముని ప్రసాదమ్ముఁ గైకొనునట్టితలఁపు జనించె దఁత్పాదములకు నెప్పుడు మొక్కిక్కుడునెపుడు భాషింపుదునో యనితమిఁబూనియున్నవాఁడ తే. ననిన నవ్వానినాయకుఁడనఘ యేను, గఱపఁ బూనినదాని నాఁకంటె మున్ను నీవె నొడివితివామునిఁ నెలపు తెఱఁగుఁ, దెలియఁజెప్పెదవినుముసం దేహముడిగి.

ప. మహాత్మా యిచ్చటికి యోజనచతుష్టయమాత్ర దూరంబున నగస్త్యభ్రాత యగు సుదర్శనముని తపోవనంబు గల దయాశ్రమంబు పిప్పలీవనశోభితంబును బహుపుష్పఫలోపేతంబును రమ్యంబును నానాశకునినాదితంబును స్థలప్రాయం బును హంసకారండుపచక్రవాకోపశోభితప్రసన్న సలిభాసుర సరోవరతీరవిక సత్పద్మకైరవకుముదమండమండలాంతర్గతమకరందపానమత్తమధుకరఝంకార సంకులంబు నై యొప్పుచుండు దక్షిణాపథంబున నయాశ్రమంబునకుం జని యందు నాశ్రేయిగడపి మఱునాఁ డరుణోదయంబునఁ గదలి దక్షిణదిశాభి ముఖుండ వై యొక్కయోజనం బరిగిన నచ్చటఁ గుంభసంభవాశ్రమంబు బహుపాదపసంవృతం బై రమణీయం బై యుండు నందు వై దేహి హృదయం బగునట్లుగా భవత్సహిత యై విహరించు నట్లు గావున. 152

క. ఇనవంశశేఖర యగ, స్త్యునిఁ జూడఁ దలంచితేని , నుముహూర్తమునం జను మిప్పు డనుచుఁ బలికిన, వినిరాముఁడు మొక్కిక్కి యతనిఁవీడ్కొనిపెలుచన్.

ప. సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నచ్చోటు గదలి రమ్యంబు లగువనంబులును మేఘ సంకాశంబు లగుసర్వతంబులును నిమ్నంబు లగుసరోవరంబులును దీర్ఘప్రవా హంబు లగునదీనదంబులు నెడనెడ నవలోకించుచు సుతీక్ష్ణోపదిష్టమార్గంబున దూరంబు చని సంహృష్టహృదయం డై లక్ష్మణున కిట్లనియె. 154

— రాముఁ డగస్త్యశ్రేష్ఠుఁ డగుసుదర్శనునాశ్రమముఁ జేర నరగుట. —

ఉ. తమ్ముడ కుంభసంభవునిఁతమ్మునియాశ్రమభూమికంటె యుం దమ్మగుచున్న దెంతయు నుదగ్రఫలప్రసవప్రకాండభా రమ్మున నన్నతంబు లగుఁ, మాఁకులు వోయము నంటి చాల మా ర్గమ్మున నెల్లెడ స్థఱచుఁగా బహుభంగుల నిండి యుండఁగన్. 155

చ. విరిసినపిప్పలీఫలనిఁవిష్టమనోహరభూరిసారభం

బురుగతి గాడ్పు రేవఁ గటుఁకోదయమై వనభూమి నిండ బ
 ల్లిరముగ నెల్లెడం బరిమంఛించుచు నున్నది కంటె యమ్మునీ
 శ్వరుగుణసారభోక్తృరము + చారుతగంబుగ వీచెనో యనన్. 156

తే. నరవరాత్మ జ కంటె లూఁనంబులైన, లలితవైడూర్యవర్ణ దూర్భలు నవాంబు
 జములు సంక్షిప్తకావ్యసంఘయములంత, నంతఃజూపట్టుచున్నవిఁ యాశ్రమమున.
 క. శ్యామాభ్రశీఖరనిభమై, ధూమాగ్రం బివ్వనమునఁ + దోఁచెడిఁ గంటె
 యీమునితపోగ్నిసంభవ, ధూమం బీవగిది నున్నఁదో యన దశమై. 158

క. రమణీయము లగుఘనతీ, ర్థములఁ గృతస్నాను లగుచు + ధరణీదివిజో
 త్రములు సమార్జితసుమముల, నుమోపహారం బొనర్చు + జూచ్చిరి కంటె. 159
 తే. నిత్యతపమున మిత్తిని + నిగ్రహించి, భవనహితకాంక్ష నేమహాపుణ్యభృత
 చేత నీదిక్కు లోకప్రసిద్ధికెక్కె, నట్టి మునియాశ్రమం బిది + యనఘచరిత.

→ రాముఁడు లక్ష్మణున కగస్త్యకృతవాతాపీల్వలసంహరప్రకారంబుఁ దెల్పుట. ←

క. అనఘా ము న్నీవనమున, ననిశము వసియించి యుండు + రతిపాపమతుల్
 దనుజులు వాతాపీల్వలు, లను వారలు దేవభూసుఁరాంతకు లగుచున్. 161

తే. వారిలో నిల్వలుం డనుఁవాఁడు మిగులఁ, గృత్రిమమహీసురత్వ మంగీకరించి
 వేదభాష భాషించుచుఁసాదరముగఁ, దాపసుల శ్రద్ధ మని నిమంఃత్రణము చేసి.

ఆ. పూని మేషరూపుఁ + డైనవాతాపిని, నడిచిచంపి వండి + కుడువఁజెట్టి
 వారు దిన్నపిదప + వాతాపి రమ్మని, ప్రీతి నిల్వలుండు + పిలుచు నంత. 163

క. భీషణరవమున జెట్టుగ, ఘోషించుచుఁ గడుపు సింఁచిఁకొని శీఘ్రమునఁ
 మేషాకృతితో నప్పుడు, దోషాటుఁడు వెడలి వచ్చుఁ + దోరపుబలిమిన్. 164

క. అంత మృతు లైనపిల్లల, నెంతయు గృధ్రములవగిది + నిద్రలు దనుజుల్
 వంతుల బడి భక్షించుచు, సంతోషింపుదురు దుర్విచారస్ఫుర్తిన్. 165

ఉ. ఇంపుగఁ దారకానీకర + మెన్నఁగ వచ్చు మహీరజంబు లె
 క్కింపఁగ వచ్చు నీరనిధిఁకిం గలయూర్ధ్వల నెంచ వచ్చు నా
 కంపము లేక నిల్వలుండు + గాఢియపెట్టి నికృష్టవృత్తిచేఁ
 జంపిన తాపసోత్తములఁసంఖ్య యొనర్పఁగ రాదు యేరికిన్. 166

→ రాముఁడు గుదర్శనమహర్షిని సందర్శించుట. ←

వ. ఇట్లు దుర్వారగర్వాతిరేకంబున నప్పుర్వగీర్వాణులు ధరణీసుపర్వుల వధించు
 చుండు నంతఁ గొంతకాలంబునకు దేవమునిప్రార్థితండై యగస్త్యమునీం
 ద్రుం దిచ్చోటికిం జనుదెంచుటయు నెప్పటియట్ల నయ్యిల్వలుం డమృతాత్మని
 బ్రాహ్మణార్థంబు నియమించి మేషరూపుం డైనవాతాపిం జంపి తన్మాంసంబుఁ
 బక్యంబుఁ జేసి పెట్టి యతండు గుడుచు నంతఁ దొల్లింటిచందంబున వాతాపిం
 జరిన నమ్మునీంద్రుండు ప్రహసించుచు నిల్వలుంజూచి యెక్కడ వాతాపి మదీయ

జాతరానిలశిఖావరంపరల భస్మీభూతుం డై బహుకాలసంచితదురితవిశేషం
 బున యమక్షయంబునకుం జనియె నని పలికిన నన్ని శాచరుండు క్రుద్ధుండై యగ
 స్తుప్తనిం బ్రధర్షించిన నమృహనుభావుండు రూక్షప్రేక్షణంబుల నిరీక్షించుటయుఁ
 దత్తణం బౌరాక్షసుండు శుష్కతృణంబువగిది దండహ్యమాన దేహుండై
 నిధనంబు నొందె నివ్వధంబున లోకహితార్థంబు దుష్కరం బై నకర్తంబుఁజేసి
 నట్టిమహానుభావుం డగస్త్యుం డమృహమునిభ్రాతృపుణ్యాశ్రమం బిది యని
 పెక్కువిధంబుల నమృహర్షిప్రభావంబు వక్కాణించుచు సూర్యుండు స్తంకిన
 పశ్చిమసంధ్య నుపాసించి సీతాలక్షణసహితుండై రాముండు రమ్యం
 బగుతదీయాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించి సముచితంబుగా నమృహర్షి సందర్శించి
 తచ్చరణంబులకు నమస్కరించి యతనిచేతం బ్రతిపూజితుం డై ఫలమూ
 లంబు లుపయోగించి యారాత్రి యచ్చట వసియించి మఱునాఁడు సూ
 ర్యోదయసమయంబునఁ గాల్యకరణీయంబులు దీర్చి తగినతెఱంగున నమృసీం
 ద్రునిచేత నామంత్రణంబు వదసి సుతీర్ణోపదిష్టమార్గంబుఁ బట్టి జానకీలక్ష్యణో
 పేతంబుగాఁ బరమానందంబునం జని చని.

167

→ రాముం డగస్త్యాశ్రమముఁ జేరుట. ←

చ. ఇనకిరణాలికిం జొరవ • యీని మహాహాసంబున న్రయం
 బునఁ జనుచు న్రఘూత్రముఁడు • పొల్కుగఁ గాంచె మదద్విపేంద్రహ
 స్తనిహతసాలసంగతపాతంగవిరావవిరాజితంబుఁ బౌ
 వనకపిశోభితంబు ఫలవంతము నైన తరుప్రతానమున్.

168

వ. అప్పుడు.

169

చ. మిహిరసమాన తేజఁడు సమీపగతుండును బూజనీయుఁ డౌ

మిహిరకులావతంసుపయి • మేడలనుండి పురాంగన ల్పిహృ
 ష్టహృదయలై ప్రసూనములఁ • జల్లినభంగి మరుత్ప్రియుక్తభూ
 రుహగతనూత్నవల్లకలు • రూఢిని జల్లె లనత్పుమంబులన్.

170

చ. అనువమద్వీర్షచాపధరుఁ డైనను దత్కరుణార్ద్రాభావసూ
 చనమగు స్నిగ్ధగాత్రము సశంక మనంబునఁ జూచుచు న్నదం
 బనువమరాగముం జెలఁగ • నవ్వలఁ బోవక నిల్చి శంబరాం
 గనలు విశాలనేత్రములు • గల్గుటకు న్నల మొందె నెంతయున్.

171

క. ఈవిధమున రఘుపుంగవుఁ, డావససౌభాగ్యగరిమ • లటుబహుగతుల
 న్భావమునకు సమ్మోదముఁ, గావింప నుమిత్రవట్టి • గని యిట్లనియెన్.

172

→ రాముండు లక్ష్మణున కగస్త్యాశ్రమవిశేషముల సభిసంబించి చెప్పుట. ←

క. కనుఁగొంటె కుంభభవపా, వసపుణ్యాశ్రమముఁ జేర • వచ్చితి మిచట
 న్ననమృగఖగములు దిరిగిడి, వసవీధుల విగతజాతివై రము లగుచున్.

173

- క. తరుణులతోడఁ బెనంగెడు, పురుషులచందాన నిచట • భూరుహచయము
 ల్తరుణులతలతోఁ బెనఁగొని, కర మొప్పుచు నున్న వీవు • కంటె కుమారా.
 తే. చారువత్రంబు లై నవృక్షములు శాంత, ఖగమృగంబులుగలిగి శృంగారఘటితిఁ
 దనరు చున్నవి గాన నిఃస్వన మగ స్తవ్యమునివరా శ్రమమగునిక్కమనఘచరిత.
 తే. అనఘయెవ్వోడులోకంబులందునై జ, కర్తమునఘాతివడ సెనఁగస్తుడనఁగ
 సట్టిపుణ్యనియాశ్రమమదిగొంగంటె, కన్నులకు విందు నేయుచునున్న టవుడు.
 చ. కమలభవప్రభం డగునఁగ స్తవ్యమహామునినాఘపావనా
 శ్రమ మిదె ర మ్మటంచు విలసత్కినలాంగుళిసాలహస్తముల్
 శ్రమమున నెత్తి యున్నదఖిగధ్వనుల న్ననుఁ బిల్చుచున్నచం
 దమునఁ జెలంగు చున్నయవి • తమ్ముడ కంటివె యివ్వనావళుల్. 177
- ప. మఱియు నివ్వుహానియాశ్రమంబు ప్రాజ్యధూమాకులవనంబును జీరమాలాపరి
 మ్మతంబును బ్రశాంతమృగయాథంబును నానాశకునినాదితంబు నై యొప్పు
 చున్నది విలోకింపుము. 178
- తే. నిత్యతపమున మిత్తినినిగ్రహించి, యఖిలహితకాంక్ష నెవ్వఁడీయామ్యదేశ
 మనుదినంబునుమునిశరఁణ్యముగఁజేసె, నయ్యగస్తునియాశ్రమమదిగొంగంటె.
 క. మేరుముఖభూమిధరభూ, దారకమతశేషదిగిభతతులకు నెన యై
 యారమ్యాశ్రమ మతితే, జోరాజితఁగుగురు బొల్పుఁ • జూచితే యనఘా.
 తే. అనఘ యివ్వుహానివర్కః డీ యామ్యదిక్కు, నాటపట్టుగఁగైకొన్ననాటచుండి
 యిచట దనుజులు వర్తింతుఁరెల్లప్రాదు, పరముసింద్రులభంగి నిఁరైవురు లగుచు.
 సీ. స్వా రాజ్యగర్విధూర్వహానహుషెశ్వర్యశోషణం బెవానిఁభాషణంబు
 భృతమహోర్నివాప్తప్రవితతపాథోరాశివరజలం బెవానిఁకరతలంబు
 చటులమేషాకారంకుటిలవాతాపిభక్షణశాలి యెవానిఁజరకీలి
 భూరివింధ్యాద్రిదుఁర్యారమహోత్సేధనాశనం బెవానిఁశాసనంబు
 తే. అట్టిపరమేష్ఠినిన్నిభుండైనకుంభ, సంభవునియాశ్రమం బిదె • స్వర్గకుల్య
 మగుచు రాజిల్లు చున్నదిఁవిగతజాతి, వైరమృగపక్షిరాక్షసోదార మగుచు.
 ప. మఱియు భగవంతుం డైనయగ స్తవ్యమహామునినామగ్రహణంబున నీదక్షిణ
 దిశ క్రూరకర్తులగురాక్షసులచేత ధర్మించుట కశక్యం బనియు సజ్జనాభిగమ్యం
 బనియు ముల్లోకంబులం బ్రసిద్ధి పహించెఁ జిరజీవి యైనయాయగ స్తునియాశ్ర
 మంబు శ్రీమంతం బై వినీతజన సేవితం బై యొప్పు నీలోపాముద్రాకాంతుండు
 విశ్రుతకర్తుండును లోకార్పితండును సాధుజనహితరతుండును గావున సమా
 గతుల మైనమనకు శ్రేయం బొసంగు నట్లగుటంజేసి. 183
- ఉ. ఇల్వలభంజనుం డయిన • యీమునియంఘుల కుత్సుకాత్మ బై
 చెల్వుగ నిత్య మర్చనము • నేయుచుఁ బుణ్యకథేహాసము

- ల్పల్పిడిఁ బ్రీతితో వినుచుఁ • బాయక తత్కృప నొంది యిందు ని
చ్చ ల్వనవానశేషదివఁసంబులు వుచ్చుగ రాదె లక్షణా. 184
- ఉ. నిచ్చలు దేవదానవముఁనిప్రభుచారణసాధ్యు లాది గా
నిచ్చలు నెవ్వనిం గుతుక • మేర్పడ వేడ్క భజించు చుందు రా
సచ్చరితు న్నమస్తమునిఁసత్తమునిక నుగుణాలవాలుని
న్నచ్చట దీరఁగా మనము • మోదమునం గొనియాడు టావు దే. 185
- చ. నరసురయక్షకింపురుషఁ నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకి
న్నరగరుడాదు లెంతయు సఁనారత మిమ్మునినాథుఁ గొల్పుచుం
బరమమునీంద్రుల స్వరవిఁమానరధన్తులఁ జేసి నమ్మదో
త్కరమున వెంటఁ దోడుకొని • గ్రక్కునఁ బోదును శకువీటికిన్. 186
- తే. కామవృత్తుండు కూరుండు • ఘాతుకుండు
పండితుండు గానివాఁడు శఁసుండు ఖలుఁడు
గూఢవిప్రియకారియు • తుండ్రుఁ డిచట
నిలిని జీవింపఁ గాఁ జాలఁ • డలఘుచరిత. 187
- తే. మును లనేకు లివ్వనమున • ఘనతపోవిశేషనిష్ఠలు నల్పి సంసిద్ధు లగుచు
దివ్యదేవాలై రవినిభఁ దేవయాన, మెక్కి చనుదురు హరిపురిఁకక్కజముగ. 188
- తే. దశరథాత్మజ యిచట భూతములచేత, సురలు ప్రార్థితులయి మెచ్చిపరమకరుణ
వెలయయత్తత్వమమరత్వమలఘురాజ్య, మిత్తురీయాశ్రమమహత్త్వమిట్టిదరయ.
- || లక్షణుఁ డగస్త్యమహర్షికి రామునిరాక యెఱింగించుట. ||—
- తే. అనఘ లక్ష్యుణ నీవు ముఁన్నరిగి నాదు, రాక యెఱింగించి వుచ్చుముఁరవినమాన
తేజఁ డగుకుంభసంభవదివ్యమాని, కనవుడు నతండు తత్తపోవనముఁ జేరి.
- క. అచ్చట నొకమునిశిష్యుని, నచ్చువడం జూచి దశరథాగ్రతనయుఁడుగ
సచ్చరితుం డగురాముఁడు, వచ్చినవాఁ డిత్తపస్త్రివర్యునిఁ జూడన్. 191
- వ. ఏ నమ్మహాత్మునియనుజన్ముండ లక్ష్యుణుం డనువాఁడ నిత్యంబును భృత్యమాత్రుం
డ నై పరిచర్యాభక్తియోగంబులం గొల్పి యుండుదు నట్టియేనును సీతయుఁ
దనపిఱుందం జను దేరఁ బితృశాసనంబున దండకారణ్యంబునం జరియింపఁ జను
దెంచినవాఁ డనవుడు నమ్మునిశిష్యుండు శీఘ్రింబున నగ్నిశాలకుం జని య
గస్త్యుని సందర్శించి కృతాంజలి యై దేవా దశరథనందనుం డగురాముండు
సీతాలక్ష్యుణసహితుం డై మిమ్ము సందర్శించి మీకు శుశ్రూషఁ గావింపం
జనుదెంచి యున్నవాఁ డని విన్నవించిన నమ్మహర్షిశ్రేష్ఠుం డస్తత్కులదైవతం
బైన శ్రీరాముండు సీతాలక్ష్యుణోపేతుం డై వచ్చి యున్నవాఁ డని శిష్యుని
వలన వి శ్రవణానందం బుభవించి శిష్యు నవలోకించి మధ్యాగ్ర్యవశంబున

రాముండు చిరకాలంబున కిప్పుడు నన్ను విలోకించుటకుం జనుడెంచె నమ్మహాత్మునిసమాగమంబు నాచేతఁ జెడ్డకాలంబున నుండి కాంక్షితం బైనయదియె కదా కల్యాణగుణసాంద్రుఁ డైనయారామచంద్రునిం గన్ను లారం గనుంగొని యమ్మహానుభావున కతిథినత్కారంబుఁ గావించి కృతార్థుండ నయ్యెద సీతా లక్ష్మణసహితంబుగాఁ దోడ్కొని రమ్మనిన నతండు రయంబునం జనుడెంచి లక్ష్మణుం గాంచి రాముం డెచ్చట నున్నవాఁడు ముసీంద్రునిం జూడ నవశ్యంబు చనుడెంచుంగాక యని పలికిన నాలక్ష్మణుం డమ్మునిశిష్యునిం దోడ్కొని చని సీతారాములం జూపిన నతండు మునివచనం బొరామునకుం జెప్పి వారలం దోడ్కొని యాశ్రమంబుఁ బ్రవేశించె నట్లు రఘుచల్లభుండు సీతాలక్ష్మణ సమేతంబుగాఁ బ్రశాంతహరిణాకీర్ణం బైనతపోవనంబుఁ బ్రవేశించి యందు బ్రహ్మస్థానంబును వహ్నిస్థానంబును విష్ణుస్థానంబును మహేంద్రస్థానంబును సూర్యస్థానంబును సోమస్థానంబును భగస్థానంబును గుభేరస్థానంబును ధాతృ విధాతృస్థానంబును వాయుస్థానంబును కేవలస్థానంబును గాయత్రీస్థానం బును వసుస్థానంబును వరుణస్థానంబును గార్తికేయస్థానంబును ధర్మస్థానంబును మొదలుగాఁ గలదేవస్థానంబు లన్నియు విలోకించుచుఁ బరమాద్భుతంబు నొందుచుం జని చని యొక్కచోట శిష్యగణపరివృత్తుం డై దీప్రతేజు లైన మహర్షులనడుమ శాశ్వతం డైనపరమేష్ఠిచందంబున సుఖాసీనుం డై తేజ రిల్లు చున్నయగుభనంభవమహర్షిశ్రేష్ఠుని దవ్వలం జూచి వినయవినమిత గాత్రుం డై యరుగు చుండె నమ్మహర్షిముఖ్యుండును సీతాలక్ష్మణసహితం డై వచ్చు చున్న రామచంద్రు నల్లంతనె విలోకించి దిగ్గునఁ బరమాననంబు డిగ్గి రయంబున నెదురుగాఁ జనుడెంచు చుండె నప్పు డారఘువల్లభుండు లక్ష్మణున కిట్లనియె.

192

క. ఇమ్ముని మన కెదురుగ ట్టి, ప్రమ్మునఁ జనుడెంచెడు స్తోపములకు నిధానమ్మగునీయన నొదా, ర్యమ్మునఁ గుంభజుఁ డటంచు • నాత్మ నెత్తిగిరిన్. 193

—|| రాముఁ డగ స్త్యమహర్షిని సందర్శించుట. ||—

- క. అని లక్ష్మణుతో నాడుచు, జననాయకుఁ డతఁడు తాను • సంభ్రమమున భూతనయాయతముగఁ జని యమ్మునిపదపద్మముల కెఱఁగె • మోదం బెనఁగన్.
- క. పదపడి లక్ష్మణుఁ డమ్ముని, పదములకుం బ్రణాతిఁ జేసె • భక్తియుతుం డై సుదతీరిత్నము జూనకి, ముద మలరఁగ మొక్కె బిదప • మునిపదములకున్.
- తే. అంత నమ్మునిశేఖరుం • డమ్మహానుభావు నాలింగనముచేసి • బహువిధములఁ బ్రేమనభివతఁగిఁగావించి • నేచుమరిసి, హర్ష మిగులొత్తఁగూర్చుండు • మచుచుఁబలికి.
- వ. శీఘ్రంబున వైశ్యదేవంబుఁ గావించి మొదల బ్రాహ్మణాతిథుల నర్హ్యదానంబున నర్పించి వానప్రస్థధర్మంబున వారికి భోజనం బొసంగి తానును సుఖా

సీనుండై తన కభిముఖంబుగా రాముని సుఖాసీనుం గావించి రఘువరా తపస్వి
యగువాఁడు పూజ్యపూజాల్లిక మణంబుఁ గావించె నేని కూటసాక్షియుం బోలెఁ
బరలోకంబునందు స్వమాంసభక్షకుం డగుఁ గావునఁ బ్రత్యవాయపరిహారా
ర్థంబు నిన్నుం బూజించెద నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 197

సీ. కనకానాగ్రభాగమున నుండెడునీకు నీకుశవిష్టర • మిచ్చు తెంత
రమణీయదానధా • రాశాలి వగునీకు నాయిచ్చు విమలార్ఘ్యోత్తయ మెంత
యనుదినశాల్యోద • నాహరునకునీకు సీమూలఫలము లే • నిచ్చు తెంత
నిరుపమకాంచనాఁబరధారి వగునీకు నీవల్కలాజిన • మిచ్చు తెంత
తే. భక్తి నేనిచ్చువుష్కరపత్రపుష్ప, మాత్రమును గైకొనుట కాకమనుజువర్య
తరమెఱిగినిన్నుఁ బూజింపఁదరమెనాకు, మిమ్ముగనుఁగొనుటంతయె • మేలుగాక.
వ. మహాత్మా నీవు సర్వలోకాధిపుండవు ధర్మచారివి మాన్యుండవు పూజనీయుం
డవు ప్రయాతీధి వై చనుడెంచుటవలనఁ గృతకృత్యుండ నైతి నని పలికి ఫల
మూలపుష్పంబుల యధేష్టంబుగాఁ బూజించి క్రమ్యుని ని ట్లనియె. 199

..=|| అగస్త్యమహర్షి రామునకు దివ్యంబులగు ఖడ్గపాణితూణీరకోదండంబు లొసంగుట. ||==

సీ. తత్పామకనకభూషితవిశ్వకర్మ నిర్మితదివ్యవైష్ణవ్యవితత్తధనువు
పద్మసంభవదత్తపరమభాస్కరకిరణోపమామోఘశఃరోత్తమంబు
శక్తివైభావితాఁక్షయసాయకాంబకసంపూర్ణ దీర్ఘనిఃషంగములును
రమణీయతరమహారజతకోశ ప్రశస్తనువర్ణభూషితః శాతఖడ్గ
తే. మర్థి నొసఁగెద విజయార్థి • మమరవిభుఁడు
కులిశమును బోలెఁ గైకొను • మలగధాంగ
పాణి యీసాధనంబుచే • బగట గెలిచి
శతమఖునకుఁ ద్రైలోక్యరాజ్యం బొసంగె. 200

క. అని పలికి మహాతేజుఁడు, మునిపతి సత్కరుణ మీఱ • మోదం బలరక్
ధనురాదిసాధనంబులు, ఘనమతి రాఘవున కొసఁగి • క్రమ్యుఁ బలికెన్. 201

క. సరనాథ నీకు శుభ మగు, ధరణిసూతాలక్ష్మణాన్వితంబుగ నన్నుం
బరికింప వచ్చినఁడునఁ, బరితుష్టుండ నైతిఁ దపము • ఫలియించె రహిన్. 202

ఉ. పిన్నటనాటయండియును • బెక్కునుఖంబుల వర్తమాన యై
వన్నియఁ గన్న చౌట నిటువంటియవస్థల కోవ్వ లేక యా
పన్నత నొంది యున్నది నృపాలక జానకి కంటె భక్తిసం
పన్నతయు న్ముచిత్య మసమానసతీత్వము మాకుఁ దెల్పుచున్. 203

చ. సరవర సద్దసౌఖ్యము మనంబున నెంచక యీవధూటి దు
ర్భరవనవాససంజనితః బాధఁ దలంపక భర్తృభక్తిచే
వరుస నరణ్యసీమ కీటు • వచ్చుటఁ జేసి యపాంసులాశిరో

వరమణి యయ్యె గాదె తనఁవారికి నిత్యయశంబు గల్గెగన్. 204

క. వైదేహపుత్రి బాల్యం, బాదగ సుఖలీలఁ బెరిగె • నలు గాన మనఁ
భేదంబు గలుగ కుండఁగ, నాదరమున నరసి ప్రోవు • మనఘవిచారా. 205

క. ఈలోకంబునఁ బ్రకృతిక, స్త్రీలు పతి సమర్థుఁ డైన • సేవింతు రతం
డోలి విషమస్థుఁ డగునపు, డాలస్యముఁ జేసి విడుతు • రవహితబుద్ధిన్. 206

క. విద్యుచ్చవలత్వము శ,స్త్రోద్యత్తీక్షతయు మారుఁతోరగరిపువే
గోద్యోగతయుం గైకొని, విద్యుద్దాత్రలు యభేచ్ఛ • విహరింతు రిలన్. 207

క. ఏతాదృశదుర్దోష, వ్రాతపరిత్యక్త యైన • వసుధానుత వి
ఖ్యాతిఁ బొలు పొందు నననూ, యాతరుణీపార్వతీరమాదుల కెన యై. 208

క. జనవర యెచ్చట లక్ష్మణ, జనకనుతలు గొలువ సీవు • చరియించితి వా
ఘనదేశ మలంకృత మై, యనవరతం బతిపవిత్ర • మై యొప్పుఁ గదా. 209

వ. మహాత్మా సూర్యుం డస్తమించు చున్న వాఁ డీరాత్రి యిచ్చట సుఖం బుండు మని
పలికిన నారఘూత్రముండు మునివచనప్రకారంబునఁ బశ్చిమసంధ్య సుపాసించి
యమ్మునిగ్రామణిచేతఁ బూజితం డై పుణ్యకథేహిహంబు లాకర్ణించుచు సీతా
లక్ష్మణసహితంబుగా నచ్చోట వసియించి మఱునాఁడు సూర్యోదయంబున
సానుజుం డై కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి సముచితంబుగా నమ్మునివల్లభు
సందర్శించి నమస్కరించి యతనిచేతం బ్రతిపూజితం డై యంజలిఁ గీలించి యి
ట్లనియె, 210

చ. అనఘ భవత్తపోవనమునందు సుఖించితి నేటిరాత్రి భూ
తనయయుఁ దమ్ముఁడుం గొలువఁ • దద్దయుఁ బుణ్యఘనండు వైన నిక
గనుఁగొని ప్రీతిఁ బూజనముఁ • గైకొనినందున రాజకోటిలో
వినుతికి నెక్కితిక భవనవిశ్రుతభూరియశంబుఁ గాంచితీన్. 211

—|| అగస్త్యుని శ్రీరాముఁడు తాము వసియింపఁ దగినప్రదేశంబు దెలియఁజెప్పఁ గోరుట. ||—

వ. మునీంద్రా సీతాలక్ష్మణసహితంబుగా నాకు వసియింపం దగినరమ్యప్రదేశం
బొక్కటి యాన తిమ్ము సీవు త్రైకాలికసకలజగద్వృత్తాంతాభిజ్ఞుండవు నీకు గో
చరింపనియర్థంబు లే దని పలికిన సమ్మునిశ్రేష్ఠుం డొక్కముహూర్తంబు చిం
తించి విజ్ఞానవిలోచనంబున భావికాలవృత్తాంతం బెఱింగి ధీరుం డై రాజేంద్రా
యిచ్చటికి యోజనద్వయమాత్రంబుదవుల గోదావరీతీరంబున బహుమూల
ఫలోదకం బైనపంచవటి యనం బరఁగునొక్కపుణ్యదేశంబు గల దచ్చోట రమ్యం
బుగా నాశ్రమంబు నిర్మించుకొని యందు సీతాలక్ష్మణసహితుండ వై విహరిం
చుచు వనవాసశేషదివసంబులు పుచ్చుము తండ్రిచేత దత్తం బైనసమయకా
లంబు డగ్గఱియై గావునఁ దీర్థప్రతిజ్ఞండ వై సుఖంబుగా రాజ్యంబు నధిగమిం
చెద దెవ్వండు శ్రేష్ఠపుత్రుండ వైననీచేత యయాతియుం బోలెఁ దారితం

డయ్యె నట్టిదశరథుండు ధన్యు డయ్యె నేను గైకేయి దుర్జంత్రంబును దశ
రథుని ప్రవిలాపంబును భవదాగమనంబును భావికాలవృత్తాంతంబును సర్వం
బును దషప్రభావవిశేషంబున నెఱింగి యున్నవాఁడఁ గావున మత్సమేతం
బుగా మదీయాశ్రమనివాసంబునం దభీష్టంబు గలవాఁడ నయ్యును బంచ
వటికిం బొమ్మని ధీరతరంబుగాఁ బలికితి నప్పంచవటీదేశంబు ప్రాజ్యమూలఫలం
బై నానాద్విజగణయితం బై వివిక్తం బై పుణ్యం బై రమ్యం బై శ్లాఘ్యం బై
యుండు నచ్చట వైదేహీ మనోహరంబుగా విహరింపం గలదు నీ వచ్చట
యథానుఖంబుగా వసియించి తాపసుల రక్షించు చుండు మ ట్లైన నీకుఁ గార్య

సిద్ధి యగు నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

212

→|| అగస్త్యమహాముని రామనికిఁ బంచవటి వాసయోగ్య మని యానతిచ్చట. ||→

సీ. జననాథ యిచ్చటి • కనతిదూరంబునఁ గలదు సాంద్రమధూకాకాననంబు
పరఁగ నవ్వనికి నుత్తరభాగమున నేగఁ గనుపట్టు నొకవటఁజ్మృదుహంబు
దాని కవ్వల నొక్క • ధరణీధరం బొప్పుఁ దత్సమిహంబునఁ • దసరు నొక్క
సమతలం బైన దేశం బదె యలపంచవటి యనువిఖ్యాతి • వఱలు దేశ
తే. మనవరతపుష్పితద్రుమఁమై చెలంగు, నచటి కేగు మటన్న సాయ్యర్కకులుఁడు
మానిపతి సత్కరించి సమస్కరించి, నమ్మఁడై ప్రీతి నామత్రాణంబు వడసి.

ఉ. తానును లక్ష్మణుండు వితతస్ఫుటచాపశరాసితూణముల్
మానుగఁ దాల్చి మిక్కిలి సమాహితు లై రణరంగధీరు లై
మానుగ నీతఁ దోడ్కొని సమంచిత తెజము పిక్కటిల్ల న
ప్రక్షానివరోపదిష్ట మగుఁమార్గమునం జని రవ్వనంబునన్.

214

→|| రామలక్ష్మణులు జటాయువుం గాంచుట. ||→

క. ఇత్రైటఁగున నేగుచు రఘునత్రము లొకచోటఁ గనిరి • శైలనిభుఁ గృ
ధోత్రముని భీమకాయు ను,దాత్తబలు వటస్థుఁ బుణ్యతము నతివృద్ధున్.
తే. కాంచి వాని నిశాటునిఁ • గాఁదలంచి, ధీమలై యెవ్వఁడవు నీవు • దెల్పు మనిన
నావిహంగమనాథుఁడఁత్యాదరమున, నిసకులులఁజూచిమధురోక్తినిట్టులనియె.

క. అనఘాత్మలార నను మీ, జనకుం డగుదశరథునకు • సచివునిగ మనం
బున నెఱుంగుఁ డనినఁ బితృసఖుఁ, డని యతనికిఁ బూజ చేసి • రధిక ప్రీతిన్. 217

క. వానికులం బాతనియభి,ధానముఁ దెలియంగ నడుగఁ • దడయక యతఁడుఁ
మానుగఁ దనవృత్తాంతము,ధీనిధి రాఘవునితోడఁ • దెలియఁగ ననియెన్. 218

→|| జటాయువు తనవృత్తాంతంబు శ్రీరామున కెఱింగించుట. ||→

ప. మహాత్మా తొల్లి విరించికిఁ బుత్రు లై కర్ణముండును విక్రీతుండును శేషుండును
సంశ్రయిండును స్థాణుండును మరీచియు నత్రియుఁ గ్రతుండును బులస్త్యుండు
ను సంగిరసుండును బ్రచేతసుండును బులహుండు ననువారలు సృష్టికారణులై

జన్మించి రందు మరీచికః గళ్యపాహ్వాయుండు పుట్టె మఱియు బ్రహ్మదక్షిణాంగు
 వ్యసంభవుం డైనదత్తునకు నఱువదిమందికూఁతులు జన్మించి రందు నదితియు
 దితియు దనువుఁ గాళికయుఁ దామ్రయుఁ గ్రోధవశయు మనువు ననలయు నను
 వారి నెనమండ్రఁ గన్యకలఁ గళ్యపుండు వివాహం బై మీరు ముల్లోకంబులం
 బాలింపం గలవారి మత్సమానులఁ బుత్రులఁ బడయుం డనిన నం దదితియు దితి
 యుఁ గాళియు నీమువ్వురు పతివాక్యంబున కీయకొనిరి తక్కినభార్యలు పతివా
 క్యం బంగీకరింప కుండి రామువ్వురిలోనఁ బతివిశ్వాసతారతమ్యంబువలన నదితి
 త్రయత్రింశత్ క్రిటి చేసతలను ద్వాదశాదిత్యులను వసువుల నేకాదశరుద్రుల
 నశ్వీదేవతలం బడిసె దితికి బలవంతు లైనరాక్షసులు పుట్టిరి తొల్లి యీవ
 సుంధర వారలయధీనం బని వినం బడు దను నను దానికి హయగ్రీవుం డను
 దానవుండు పుట్టెఁ గాళిక యనుదానికి సరకుండును గాళకుండు ననువా
 రిరువురు గలిగిరి తామ్ర యనునది క్రొంచియు భాసియు ధృతరాష్ట్రీయు శుకీయు
 ననునేపురఁ గూఁతులం గనియె నందుఁ క్రొంచి యనుదానికి నులూకంబులు
 పుట్టె భాసి యనుదానికి భాసంబులు పుట్టె శ్వేని యనుదానికి శ్వేనగృ
 ధంబులు పుట్టె ధృతరాష్ట్రీ యనుదానికి హంసకలహంసచక్రవాకంబులు
 పుట్టె మఱియును దానికి నత పుట్టె నతకు వినత జన్మించెఁ గ్రోధవశ యనుదానికి
 మృగీయు మృగమందయు హరియు భద్రమదయు మాతంగీయు శార్దూలియు
 శ్వేతయు సురభీయు సర్వలక్షణసంపన్న యగుసురనయుఁ గద్రువు ననుపడు
 గురుకూఁతు లుద్భవించి రందు మృగీ యనుదానికి మృగంబులును మృగమంద
 యను దానికి భల్లూకంబును నీలవాలంబులై నస్మరురంబులును శ్వేతవాలంబు
 లై నచమరంబులును హరి యనుదానికి సింహంబులును వానరంబులును బుట్టె
 భద్రమద యనుదాని కిరావతి యనుకూఁతురు గలిగె నయ్యిరావతి కైరావతం
 బనుమహాగజంబు పుట్టె మాతంగి యను దానికి మాతంగంబులు పుట్టె శార్దూలి
 యనుదానికి వ్యాఘ్రంబులును గోలాంగూలంబులును బుట్టె శ్వేత యనుదా
 నికి దిగ్గజంబులు పుట్టె సురభి యనుదానికి రోహిణియు గంధర్వియు ననుకూఁతు
 లిద్దఱు జన్మించి రందు రోహిణి యనుదానికి గోవులును గంధర్వి యనుదానికి
 హయంబులునుం గలిగెనురన యనుదానికి బహుఫణంబు లైనసర్పంబులుపుట్టెఁ
 గద్రువ యనుదానికిఁ బన్నగంబులు పుట్టె మను వనుదానికి బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్య
 శూద్రప్రముఖు లైనమనుష్యులు జన్మించిరి యనల యనుదానికిఁ బిండకార
 ఫలంబు లై నవృక్షంబులుపుట్టె మఱియు సురన చెలియ లగుకద్రువకు శేషవాసు
 కీపురోగమము లైననాగసహస్రంబులు పుట్టె నందు సహస్రశిరుం డైనశేషుండు
 ధరణీధరుం డయ్యె శుకీపౌత్ర యైనవినత కరుణుండును గరుడుం డన నిద్దఱు
 కొడుకులు గలిగి రం దరుణునకు మహాబలుం డగుసంపాతియు నేనును జన్మించి

తిమి మదుత్పత్తికథనార్థంబు సృష్టిక్రమం బంతయు నెఱింగించితి నరుణునిభార్య
వేటొక్క శ్యేని యని యెఱుంగుము శ్యేనిపుత్రుండ నై ననన్ము ఓటాయువును గా
నెఱుంగు మేను మహాబలుండ దశరథునకు సచివుండ నీ విచ్చట వసించితి వేని
భవత్తామితంబులు దీర్చుచు ఫలాధులై యొండుచోటికిం బోయినప్పుడు జానకిం
బరివేష్టించి రక్షించు చుండెద నీది దుర్గమం బగుకాంతారంబు మృగరాక్షస
సేవితం బై యుండు నిమృహాగహనంబున మదీయసాహాయ్యం బంగీకరించుట
నీ కవశ్యక ర్తవ్యం బని పలికిన నతనిపలుకుల కలరి రాముండు వానిఁ బితృసఖునిఁ
గా నెఱింగి పూజించి సంతోషించి యతనిఁ గాఁగిటఁ జేర్చి యతనితోడ సఖ్యంబుఁ
జేసి సారెసారెకు నతనివలనఁ బితృసఖత్వవృత్తాంతంబు ముదంబున నాకర్ణించు
చు నతనిం దోడ్పొని సీతాలక్ష్మణసహితుం డై యనలుండు శలభంబులం బోలె
శాత్రువుల దహించుచుఁ గొండాకదూరం బరిగి నానావ్యాళసమాక్షింపం బై నపం
చవటి దేశంబుఁ బ్రవేశించి దీప్తతేజుం డైనసామిత్రి నవలోకించి యిట్లనియె.

—|| శ్రీరాముండు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై పంచవటిం జేరుట. ||—

- క. లగణితమహిమాస్పదఁ డా, యగస్త్యముని చెప్పినట్టి + యలపంచవటిఁ
సుగుణాఢ్య చేరితిమి గద,తగి యున్నది కంటె పుష్పితద్రుమ మగుచున్.
- ఉ. ఈవనమధ్య దేశము సమృద్ధనవాంబుజలాశయాస్వితం
బై వివిధప్రసూనసముదగచితరమృవిశాలపృక్ష మై
పావనసంయమింద్రపరిపాల్యతపోవనరాజరంజితం
బై విలసిల్లు చున్న దనఃపూ మన కిచ్చట నిల్వఁగాఁ దగున్. 221
- క. పొందుగ నీకాననమునఁ, గందువ లరియంగ నీవు + కడు నేర్పరి వీ
సందున వేడక మనకు ని, ల్పం దగుచో తెద్ది బానిఁ + బరికింపు మిఁకన్. 222
- ఉ. నాకును నీకు జానకికే + నల్వుగ నెద్ది మనోజ్ఞ మెద్ది ప
ద్మాకరయుక్త మెద్ది విమలంబునమిత్కుశమూల మెద్ది య
స్త్రీకఫలప్రసూన మయి + సొంపుగ శోభిలు నట్టిచోటఁ బు
ణ్యాకర వర్ణశాల చెలుఁవార రచింపుము నేర్పుపెంపునన్. 223
- చ. అన విని లక్ష్మణుండు వినయంబున నంజలిఁ జేసి యిట్లుఁ
మనుకులపర్య మీకు గరిమం దగ వర్షశతంబు ప్రీతి ని
వ్వనిఁ బురమందు నొండె బరఃపంతుండ నైతిని మీరె చూచి తోఁ
చిన రుచిరస్థలంబున రచింపు మటంచు వచింపుఁ డెంతయున్. 224
- తే. అనినఁ దమ్మునిమాటల + కలరి రాజ
వర్ణుఁ డచ్చట రుచిరనివాస మొకటి
గాంచి కరమున నాతనికరము వట్టి
యెలుఁగు మధుయుక్త మగు చుండ + నిట్లు లనియె. 225

- క. తమ్ముడ యీదేశముర, మృత్యు మై కునుమితమహీరుహశ్రేణీయు
క్షమై యున్నది యిట రుచి, రమ్మగ నొకయూత్రమంబు రచియింపు మిఁకన్.
- క. ఘనసురభిగంధిరవినిభ, వనరుహములచేత మిగుల బాహ్యవృత్త యై యీ
యనువున నెల్లడ నొప్పెడిఁ, గనుఁగొంటివె పద్మినీనికాయం బనఘా. 227
- చ. మునిపతి చెప్పినట్లు బహుపుష్పితభూమిరుహప్రకాండ యై
యనువమచక్రవాకబకహంసరురాశివిరాజమాన యై
ప్రణతనవాంబుసంభవతరంగకణద్రవగంధవాహ యై
గన నగు చున్న దల్లదగొ గౌతమి కంటివె యమ్మహానదీన్. 228
- ఉ. స్తాంశువినీలకందరవిభాసిత మై సితరక్షనీలపీ
తాంశుపరీతధాతునిచాయావృత మై బహుగండ్వలైల మై
కింశుకపాటలీవకుళకేతకసాలతమాలశింశుపా
వంశకరీరచిత్ర మయి వారక పర్యతసంఘ మొప్పెడున్. 229
- సీ. సాలరసాలహింతాలతాలతమాలచందనస్పందనచంపకామృ
లుంగమాధవమాతులుంగనారంగలవంగపున్నాగనీవారలికుచ
ఖరూరవనసాశ్వకర్ణధవాంకోలతిలకకురంటకతినిశఖదిర
కింశుకశింశుపావంశపాటలనీవకేతకీబిల్వభల్లాతకాది
- తే. వివిధతరువల్లి కాగుల్కపిహిత మగుచు, నీవనం బొప్పు చున్నదియిచట నిలిచి
యీఖగేంద్రునితోఁగూడిఁ యెలవిసనుయ, వానరృబులుగడవంగవలయుమనకు.
- క. అని రామవిభుండు పలికిన, విని ముదమున లక్ష్మణుండు విశ్రుతభంగిం
దనరారునట్లు గ్రక్కున, ఘనముగ నొకవర్ణశాల గావించె రహీన్. 231
- || శ్రీరామనియమజ్ఞ పడసి లక్ష్మణుండు పర్వకాల నిర్ద్వంద్వంబు. ||—
- వ. అది మణియు రమ్యయు విపులయు భిత్త్యాకారకృతమృత్తికయు శమీశాఖా
సమాస్తీర్ణయు సుస్తంభయు సుశోభనయు దీర్ఘవంశకృతగృహార్ధ్వకావ్యయు
దృఢపాశావపాశితయుఁ గుళకాశశరపర్ణపరిచ్ఛాదితయు సమీకృతతలయుఁ
బ్రేక్షణీయయు నై యొప్పె నంత లక్ష్మణుండు గోదావరీనదికిం జని యందుఁ
గృతన్నానుం డై నూతనపద్మంబులు సంగ్రహించుకొని సఫలుం డై రయం
బునం జనుదెంచి వాస్తుపూజ గావించి విధ్యుక్తప్రకారంబున శాంతికర్మం
బాచరించి స్వకృతం బైనతదాశ్రమపదంబు రామునకుం జూపిన నమ్మహాను
భావుండు సీతాసహితుం డై పర్ణశాలారచనావిశేషవిలోకనసంజాతసాంద్రా
నందపాంపశ్యంబునఁ దమ్ముని గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి దుందుభిన్ననకల్పం
బగుస్వరంబున నతిస్నిగ్ధంబుగా నిట్లనియె. 232
- తే. అనఘ యద్భుతకర్త మిట్లాచరించి
తీవ్ర సమ్మోద మొదవె సంభావనార్థ

మొనగఁ దగినపరివ్వంగ • మొనఁగినాఁడఁ

జేకొని మనంబున ముదంబుఁ • జేర్పు మిపుడు.

233

తే. భావవిదుఁడవు కులధర్మఁ కోవిదుఁడవు, ఘనుఁడవు కృతజ్ఞుఁడవు వీతఁకల్పమఁడవు
పాలకుఁడ వైననీచేతఁ • బం క్తిరథుఁడు, నాదు తండ్రి జీవించి యున్నాఁడు వత్స.

క. అని తా లక్ష్మీ వర్ధనుఁ, డనఘుఁడు రాముఁడు ప్రియానుజాన్వితుఁ డై చ
యైన గృధ్రపతియుతంబుగ, వినుతగతి బర్ణకుటిఁ బ్రవేశించె దగన్. 235

చ. అనిశము మానిపూజనము • లందుచు నాకమునందుఁ బాకశా

ననుఁడును బోలె రుచ్యఫలసంభృత మై తనరారుతత్పదం

బున సుఖలీలఁ గొన్నిదినము ల్వశి యై వసియించె సంత నా

జనపతి కిష్ట మై పొడమె • నాంద్రగతి న్విమకాల ముద్ధరిన్.

236

ఉ. ఆరఘవంశ వార్ధివిధుఁ • డం దొకనాటిప్రభాతవేళ సొం

పారఁగ జానకీసహితుఁ • డై యభిషేకనిమిత్త మర్థి మై

వారక గౌతమీనది కఃవార్యగతిం జను చుండ వెంట నిం

పారఁగఁ బోవు చుండి వినయజ్ఞుఁడు లక్ష్మణుఁ డన్న కిట్లనున్.

237

→ లక్ష్మణుండు రామునికి హిమకాలంబు నభిన్ద్రించి చెప్పట. ←

తే. ప్రియవచనశీల యెయ్యది • ప్రియము నీకు

వర్ష మెద్దానిచేత దుఃస్వారథంగిఁ

దగ నలంకృత యైనచందాన నలరు

నట్టివలితఱి సంప్రాప్త • మయ్యెఁ గంటె.

238

తే. పరఁగ లోకంబు నీహారపరుష మయ్యె, సస్యశాలిని యై యొప్పె • జగతి యెల్ల
యాపగాంబువు లనుపభోగ్యంబు లయ్యె, వీతిహోత్రుఁ డభీష్టుఁ డై • వెలసె నిపుడు.

తే. అనఘచరిత నవాగ్రయఃకార్చనముల

సురలఁ బితరుల సంతృప్తిపరులఁ జేసి

యజ్ఞులు కృతాగ్రయణకు లై • యపగతాఘు

లై మిగులఁ బరిశుద్ధాత్ము • లగుదు రిపుడు.

240

క. సంపన్నగీరసము లై, సొంపారఁగ జనపదములు • శోభిలు చుండఁ

పెం పెనఁగ దండయాత్రా, లంపటు లై యుందు రిపు డిలాపతులు భవిన్. 241

క. ఇనుఁ డంతకదిగ్భాగము, ననురక్తి భజించు చుండ • నపరిష్కృత యై

ధనదాశ చెలువుఁగోల్పడె, ననుదినము విహీనతిలక • యగునతిమాడ్కిన్. 242

క. హిమవోశాధ్యం డగునా, హిమవంతుఁడు దూరగతదిఁసేళ్వరుఁ డగుచుఁ

హిమసిక్తం డై యివ్వడు, నమజ్జనశరణ్య సత్యనామకుఁ డయ్యెన్.

243

ప. మఱియు నిప్పుడు దివసంబులు కించిదుష్టసూర్యంబు లై సావశ్యాయంబు లై

సమారుతంబు లై పటుశీతంబు లై హిమోపహతంబు లై శూన్యారణ్యంబు లై

మధ్యాహ్న కాలంబున సుఖస్వర్పంబు లై యశ్యంతసుఖసంచారంబు లై సుభగా
దిత్యంబు లై దుర్భగచ్ఛాయాసలిలంబు లై యొప్పు చున్నయవి రాత్రులు నివృ
త్తానావృతదేశభోగివర్యంకంబు లై తుమారధూసరంబు లై శీతస్వర్పమారుత
సమేతంబు లై పువ్యసీతంబు లై యతిద్విర్పంబు లై చనుచున్న వదియునుం గాక.

క. హిమధూసరిమండలుఁ డై, సముదితరవిరగ్యహీతసాభాగ్యుం డై
కమలారి యొప్పె గగనవ, ధనున వినిశ్శ్యావసమలినదర్పణముక్రియన్. 245

తే. సరవరోత్తమ పున్నమనాఁటివండు, వెన్నెల తుమారమలిన మై విపినవీధి
నారపశ్యాను యైనధారాత్యజాత, పగిది శోభింప కున్నది • భానుతేజ. 246

క. తడయక నలీశీతలుఁ డగు, పడమటిగా డ్వడరి యిపుడు • ప్రాలేయముచేఁ
దడుపంబడి వనమున నుడి, సెమఁ గంటివె దేవ ద్విగుణశీతలుఁ డగుచున్. 247

క. నవబాష్పచ్ఛన్నంబులు, యనగోధూమాన్వితంబు • లగువిపినంబుల్
రవి వొడమువేళ సారస, రవములు రంజితము లయ్యె • రాఘవ కంటే. 248

క. పరిపూర్ణతండులము లై, నిరుపమఖరూరపుష్పనిభకణిశము లై
వరకనకచ్ఛవిశాలులు, కరము వినయంబు లగుచు • గ్రాలెడుఁ గంటే. 249

క. రమణీయశీల చూచితె, సముదితుఁ డగు హేళిసాబగు • చన దూరమునఁ
హిమజాలపరితమయూ,ఖములం జందురునిపగిది • గానఁగ నయ్యెన్. 250

తే. విను ముదయవేళ సగ్రహ్యావీర్య మగుచుఁ
బరఁగ మధ్యాహ్నమున సుఖస్వర్ప మగుచుఁ
గించిదర్జన మై సముదంచితముగ

నవనిపై వ్రాలె గంటివె • యాతపంబు. 251

తే. మహితముఃక్తాఫలనమానతుహిసలిందు, జాలపరిషిక్తశాడ్వలసహిత యైన
గహనభూమి బాలాతపకలిత యగుచు, జిత్రగతి నున్న దిపుడు వీక్షింపు మధిప.

తే. దేవ వనగజ మత్యంతతృప్తిత మగుచు, సాంద్రతరశీతసలిలంబునంస్పృశించి
చాల దున్నేర్పరైత్యనశంబువలన, గ్రమ్మటించుచు నున్నది • కరము కంటే.

తే. హంసచక్రాదివిహంగంబులంబుచరము, లయ్యు సరసీజలసమీపమందుఁ జేరి
యని నశూయలవలె జలంబునఁ దగ నవ, గాహనంబు గావింపవుఁ డ్దాపకంటే.

వ. మఱియు సేవనపంక్తు లవశ్యాంతమస్సంకుచితపల్లవపులంబు లై యుపరిపతిత
సీహరతమశ్చన్నంబు లై విగతపుష్పంబు లై యాంతరం బైననిద్రాతమంబుచేత

బాహ్యం బైనసీశాతమంబుచేత ముకుళితనేత్రంబు లై ప్రసుప్తంబు లైనవాని
మాడ్కిం జూపట్టుచున్న వదియునుం గాక. 255

తే. జనవరోత్తమ బాష్పసంఘస్సజలము, లై రుతిజ్ఞేయవిహంగంబు • లై హిమార్ద్ర
వాలుకోడగ్రతలము లై • గ్రాలుచున్న, నలఘుచరిత విశాకింపు • మద్రినదుల.

క. అనఘా హిమపాతమ్మన, ఘనశీతత్వమున నుష్ణకరునిమ్మదుత్వం

బున నగముమీఁద నున్నను, వనములు రుచికరములయ్యెఁగఁగ వరుస నిపు డిలన్.
తే. పటుజరాజ్వరభూతఁపర్ణశీర్ష, కర్ణికాకేసరతుమారఁకణపరీత .

నాళకేషంబు లగునలిసములచేత, నుర్వి సరసులు శోభింప • కున్న విపుడు.

→ లక్షణుండు రామునకు భరతుగుణముల నభిన్నించి చెప్పట. ←

ఉ. మానము రాజ్యభోగములు • మాని మహాత్ముండు కైకవట్టి సంతానిత వంశధర్ముడయి • తాపనవేషముఁ దాల్చి యిత్రతీర్మానానక నిన్నె నిత్యమును • మానసవీధిఁ దలంచి దుఃఖతండ్లై నెఱి దక్కి శీతమహియందు వసించి తపంబు నల్పెడిన్. 259

తే. అనఘచారిత్ర మనయట్లఁయాభరతుండు, నిత్య మిక్కాలమందునఁనిద్రలేచి ప్రకృతివర్తితుండై కడుఁభక్తితోడ, నరుగుచుండు స్నానార్థంబునరయుకడకు.

క. అతిసుఖసృష్టుండు ఘనుఁ, డతిసుకుమారుండు భరతుఁ • డత్యంతహిమార్దితుఁ డయి వేఁకవ నేక్రియఁ, గుతుకంబున సరయువందుఁగ్రుంకు మహాత్మా.

నీ. కంజాతనేత్రుండు • కమనీయగాత్రుండు నీరదశ్యాముండు • నిరుదరుండు శ్రీమంతుండును ధర్మశేషధి మధురుండు ప్రీతిపేధుండు జితేంద్రియుండు సత్యప్రతిజ్ఞుండు • సత్ప్రియభాషియు ననుపమభోగార్హుఁ • డార్యసేవి సకలశాస్త్రార్థవిశారదుండు మృదుండు వర్ణనీయుఁడు గురువత్సలుండు

తే. కైకయానందనుం డట్టిఁఘనుఁడు దీర్ఘకాలము సమస్తరాజభోగములు విడిచి నిశ్చల ప్రీతి నార్యునినిను భజించి, నందున మహాత్మ కృతకృత్యుండయ్యెఁ గాదె.

వ. దేవా మహాత్ముం డగుభరతుండు తాపసకృత్యంబుఁ గైకొని నీవు వనస్థుండవైన నుని న్ననునరించి వివిధభక్తుల సేవించుచున్న కారణంబున నతనిచేత నాకంబు జయింపఁబడియె నదియునుం గాక మనుష్యులు పితృస్వభావం బనువర్తింపక మాతృస్వభావం బనువర్తింతురనియెడు ప్రసిద్ధం బైనలోకప్రవాదంబు మాతృకృతానయపరిహారంబువలన నాతనిచేత నన్యథాకృతంబయ్యె నని పలికి వెండియు.

తే. అనఘచారిత్ర దశరథుఁనంతవాని, కరయఁ బత్ని యై భరతునియంతవాని కంబ యై భ్యాతి వడసినఁయట్టికైక, కెలమి నీక్రూరబుద్ధి నేఁడేల గలిగె. 264

క. అని లక్షణుండు స్నేహం, బునఁ బలికిన నావిదేహఃపుత్రీవిభుఁ డా జనసీపరివాదము విని, తననుదిన సహింపలేక • తమ్ముని కనియెన్. 265

శా. కారుణ్యాదినమస్తనద్గుణములం • గన్పట్టు కైకేయిపై నేరం బేల నచించె దీవు మృదునిక • నిర్మత్తురం దత్సుతుఁ శ్రీరమ్యుం బ్రణుతింపు మవిభునిసౌశీల్యం బె ముఖ్యంబు గా కారామామణిదాప్త్య మెన్నఁ దగ దోయజ్ఞాప్తవంశోత్తమా. 266

తే. అనఘచరిత దృఢవ్రతఁమయ్య వన వి, హరమందు మునిశ్చితఁమయ్య నాదు మానసముభరతస్నేహఁమగ్నమగుచు, దరలతపహించుచున్నదిమరలనిపుడు.

తే. అమృతకల్పంబులు ప్రియంబు • లతిమృదులము
లమితసుఖకరములు మధుఃరాఘ్నయుక్త
ములు మనోజ్ఞంబు లద్భుతోజ్జ్వలము లైన
భరతువచనంబు లెంతయు • మఱవఁబడవు. 268

క. పరమార్థవిదుఁడు భరతుఁడు, సరసాత్ముఁడ నైననీవు • శత్రుఘ్నుండు
గురుమతి భజింప సంపద, యిరవందెడునట్టికాల • మెన్నఁడు వచ్చున్. 269

వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించుచు రాముండు ప్రియానుజసహితంబుగా
గోదావరీనదీకిం జని యందుఁ గృతాభిషేకుం డై తదీయపావనజీవనంబుల దేవ
పితృతర్పణంబులు గావించి పార్వతీవిష్ణుసహితంబుగాఁ గృతాభిషేకుం డైన
భగవంతుం డగురుద్రునిచందంబున నందం బగుచు నుదితాదిత్యు నుపాసించి
దేవలోపాస్థుఁ గావించి గ్రమ్మఱ నిజాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి ప్రాతర్హో
మాదికంబుఁ గావించి పర్ణశాలఁ బ్రవేశించి తన్మధ్యదేశంబున సీతాసమేతుల
బుగా నుఖాసీనుఁ డై చిత్రానమస్వీతుం డైనచంద్రునిభంగి వెలుంగుచు మహర్షి
పూజ్యమానుఁ డై లక్ష్మణునితోడఁ బుణ్యకదేలిహాసంబులు వక్కాణించు
చున్న సమయంబున. 270

→|| శూర్పణఖ రామునిఁజూచి మోహించుట. ||←

చ. దశముఖదైత్యరాడ్భగిని • దారుణలోచన లంబజిహ్వ దు
ర్దశన దురాగ్రహప్రబలః తావికటికృతచిత్త నీలవ
ర్ణ శిఖరితుల్యగాత్రి యొకః రాక్షసి శూర్పణఖాభిధాన యా
దశరథపుత్రునాశ్రమపదంబునకుం జనుదెంచె లీలతోన్. 271

వ. ఇప్పిధంబునం జనుదెంచి. 272

సీ. ఇందీవరశ్యాముఁ • గందర్వసమధాము నాజానుబాహు సీలార్ధ దేహుఁ
గమలపత్రనిభాక్షు • విమలశోభనవక్షు నతిసుకుమారు వింశ్రుతవిహారు
రాజచిహ్నసమేతు • రాఘవాన్వయజాతు దరహాసవదను సౌందర్యసదను
రమణీయగుణజాలు • విమలవిద్యాశీలుఁ గరుణాలవాలు భానుంకరపోలుఁ

తే. దరుణయావనకలితు సీతాసమేతు, ఘనజటాధారి వల్కలాంజనవిహారి
రామునందందచూచి శూర్పణఖ బహుళ, కామభారావసన్నయైకదియపచ్చి.

సీ. తనదుర్బుఖత్వ మాయనసుముఖత్వంబుఁ గాంచి రెంటికి నీడు • గాఁ దలంచి
తనమహోదరమునాయనవృత్తమధ్యంబుఁగాంచి రెండొకటిగాఁ నెంచికొనుచుఁ
దనవిరూపాక్షు లాయనవిశాలాక్షులుఁ బరికించి సరియకాఁ • బ్రస్తుతించి
తనతామ్రకేశ మాయనసుకేశముఁ జూచి తగు నని డెందానఁదమక మూని

తే. తనదువార్ధక మాయనఃపితరుణతయును

దనవికృతమూర్తి యాయనఃపినుతమూర్తి

తనదుభైరవనాద మాఁయనసునాద

మరసి యజ్ఞనబుద్ధి జో • డనుచుఁ దలఁచి.

274

→ హర్షణఖ రామునికీ దనభావంబు దెల్పుట. ←

ఉ. ఆరిఘుభర్త కిట్లనియె • నన్యుతచాపశరాను లింపు సొం
పార ధరించి తాపనవారాకృతిఁ గైకొని పత్నిఁ గూడి యీ
ఘోర వనప్రదేశమునకుం జనుదెంచితి వేల నీవు నీ
పేరును నీదుచండమును • బేర్కొను మింతయు నాకు నావుడున్.

275

శా. ఆరక్షోంగనఁ జూచి యిట్లనియె రాఁమాధీశుఁ డెన్నందు మి
ధ్యాయపంబులఁ బల్కుడ ట్లగుట నయ్యారే విశేషించి నే
దారణ్యస్థలి నాశ్రమార్హ నియమఁవ్యాస క్షిత్ నుండి మి
ధ్యాయపంబులఁ బల్కునే తగ న్నవకీయం బైనవృత్తాంతమున్.

276

చ. కలఁ డొక మేదినీశ్వరశిఃఖామణి పంక్తిరథుండు నాఁగ న
య్యలఘుచరిత్రపుత్రుడ మఁదాఖ్య మనీషులు రాముఁ డందు రీ
జలరుహమిత్ర తేజఁ డనుఁజన్తుఁడు లక్ష్మణుఁ డంద్రు వీని నీ
యలికచ నాదుపత్ని జనఁకాత్మజ జానకి యందు రీచిడన్.

277

క. జననీజనకులచే ని, ట్లనుపంబడి ధర్మకాంక్షి • నై వీరలఁ దో
డ్కొని మునివేషముఁ గైకొని, చనుదెంచితి నెవ్వనమునఁ • జరియించుటకున్.

క. నినుఁ జూడ రాక్షసాంగన, యని తోఁచుచు నున్న దిచటి • కరుదెంచుట కే
పని గలదు నీదుకులవ, ర్తనములు నీపేరు మారుఁ • దడయక చెపుమా.

279

క. నా విని యారాక్షసి నీ, తావల్లభుఁ జూచి మదనఁతామరసశర

వ్యావిధ యగుచు వెసఁ దన, భావం బబ్బిభున కెఱుకఁపడ ని ట్లనియెన్.

280

చ. అనఘచరిత్ర నాదువిధ • మంతయుఁ దెల్పెదఁ జిత్తగింపు మి
వ్వనమున నొంటి మై సకలఁవనృభయంకరి నై చరింతు న
న్ననుపమశీల శూర్పణఖ • యంద్రు సమస్తనిశాటకోటిలో
వినుతికి నెక్కితి న్భువనవిశ్రుత కామగతిత్వసంపదన్.

281

చ. అనిమిషగర్వపర్వతమఁహాశనికల్పకుఁ డైనరావణుం

డనుపమభూరినిద్రుఁ డగుఁనాదిమశూరుఁడు కుంభకర్ణుఁడున్

వినుతపరాక్రముండు సువివేకి విభీషణుఁడున్ జగన్నుతుల్
ప్రణతపరాక్రముల్ గలరు • భ్రాతలు మువ్వురు నాకు భూవరా.

282

చ. ఖరుఁ డన దూషణుం డనఁ బాంగ డ్దకు నెక్కినరాక్షసేంద్రు లి
ద్దఱు గల రింక రావణునితమ్ములు వారిఁ బరిత్యజించి యే
నిరుపమదివ్యమంగళఃసీలశరీరుని నిన్నుఁ జూచి య
చ్చేరువడి భర్తృవాంఛ నిటు • చేరఁగ వచ్చితి మన్మథార్థ నై.

283

చ. మనుజువరేణ్య యేను బహుఃమాయలు నేర్చినదానఁ గామరూ
పను బలవంతురాల నరిఁభంజనశీలను గాన నన్నుఁ గై
కొని సకలేష్టభోగము లఁకుంతితనైఖరి నొందు మక్కటా
కనికని దీనియంతటి విఁకారపుఁ బొత్తు మనంగ నేటికిన్.

284

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ జక్కనివాడవు నీవు నన్నుఁ బోల్
చక్కనికాంతఁ గూడి బలుఁచందములక నుఖయించు టంతె కా
కిక్కుటిలాంగితోడి చనఁ వేటికి దీనిఁ బరిత్యజంపు మో
చక్కెరవిడిసామి నెకనక్కెము లాడెడురాజమన్తభా.

285

చ. ఇది వికృతాస్య నీకుఁ దగఁ దీసతి పై ననురక్తిఁ గూర్చ రా
దదయత నిగ్రహించు మటుఁ లైనచు దోసము లేదు గాన నీ
హృదయమునందుఁ గూర్చిమెయిఁ సంత కొడంబడ వేని లక్ష్మణుం
బదపడి దీని నే నిపుడుఁ పట్టి గ్రసించెద నంతఁ దీతెడిన్.

286

→|| శూర్పణఖను రామలక్ష్మణులు పరిహసించుట. ||←

క. అని చుప్పనాతి వలికిన, విని రాముఁడు చతురవాక్యవిదుఁ డగుట మనం
బున గర్హించుచు దానిం, గని చిటునగ వంకురింపఁగా ని ట్లనియెన్.

287

క. నినువంటిరూపవతి నెం,దును గానక తొలుత తగినదో తగనిదొ కై
కొనినాడ దీని వేటొక, వనితను మది వింకఁ గోరఁ పచ్చునె నాకున్.

288

ఉ. కన్నుల కింపు సేయునినుఁ గైకొనఁ జూచితీ నేని సంతతం
బన్నిట నీకు నీమగువఁ కాఱనితీఱనిపోరు గల్గు సా
ఖ్యోన్నతి లేదు మేల్పడినయోష నలంచిన దోస మంటివే
నిన్నును గైకొనం దగినఁ నేర్పరి నాయుజు న్వరించుమా.

289

చ. ఇతఁడు సుశీలవంతుఁడు సఃహీనబలుండు సుదర్శనుండు నా
తతభజవిక్రముం డకృతఁదారుఁడు నీ కనురూపుఁ డైనభ
ర్త తనకు భార్యగాఁ దగినఁదాని నొకరైచు గోరు చున్నవాఁ
డితని పరించి తేని భజియింపుదు వాఱడి లేనిసౌఖ్యమున్.

290

ప. కావున సూర్యప్రభ మేరువుంబోలె నీలక్ష్మణుని భర్త గా భజించు మని యిట్లు
రాముండు పరమదయాళుత్వంబునఁ దనయందుఁ గామమోహంబులచేతనమా
గత యైనయవతని శీఘ్రంబున ధిక్కరించిన దుఃఖించు నని తలంచి క్రమంబు
నఁ దిరిస్కరించువాఁ డై పరిహాసపదనంబుఁ బల్కి లక్ష్మణుం జూపిన.

291

క. మనమున హర్షం బడరగ, దనుజాంగన కామబాణఁదళితహృదయ గా
వున నది యొకనిజ మనిగ్ర, కునలక్ష్మణుఁ జూచి పల్కెఁగోర్కులు నిగుడన్.

ఉ. చక్కనివాడ వీవు నృపనత్తమ చక్కనిదాన నేను బెం

పక్కంగ నన్నుఁ గూడి చరియింపుము కాననభూమియందు నే

- నిక్కము నిన్నుఁ గూడి గిరినిర్దురకావనకంఠరంబులం
బెక్కువిధంబులన్ సుఖసమ్మృద్ధి వహించెద సొంపు మీఱఁగన్. 293
- వ. అనిన విని వాక్యకోవిదుం డగులక్ష్మణుండు చిటునగవు నగి యుక్తంబుగా
దాని కి ట్లనియె. 294
- క. దానుఁడ నగుననుఁ గైకొని, దాసివి గా నెట్లు నీవు + దలఁచితి వోహో
నీనరస మేమి చెప్పుదు, దాశరథికి నేను గూర్పుఁదానుఁడఁ గానే. 295
- క. ఏవగిది నైన నధికునిఁ, జేపట్టిన వలయునుఖము + చేకూరుం గా
కీపల్ల నేవకుని నఱు, జేపట్టిన నేమి సుఖముఁ + జెందెదవు బలే. 296
- క. కావున రామునిఁ గైకొను, మీవృద్ధఁ గరాళ నసతి + నీవికృతాంగిం
గేవలత విడిచి మోదం, బావహిల నిన్నె నేగ + యవలంబించున్. 297
- క. నీచక్కఁదనము పోలం, జూచిన నెవ్వార లైనఁ + జొక్కరె యిపు డే
లా చింతించెదు విభుఁ డే, లాచేకొనఁ డప్పుహత్తుఁ బ్రార్థింపు మీఁకన్. 298
- క. నీరూప మిది గనుఁగొని, వారక నీతోడిపొందు + వర్జించి రయం
బార మనుజాంగనల నె, వార్పరు విచక్షణులు గోర + వత్తురు చెపుమా. 299
- || హర్షణా సీతను మ్రింగెద ననుట. ||—
- తే. అనుచు లక్ష్మణుఁ డాడినాయతని పలుకు, విని దనుజ పరిహాసానభిజ్ఞ యగుటఁ
దభ్యమని నమ్మి నిర్నతోదరి కరాల, కామమోహితయై పల్కెఁ రాముఁజూచి.
తే. ఈవిరూప నీయబల నీవృద్ధ నసతి, నిర్నతోదరి విడువంగ + నేర క్షిప్తు
లమితనత్వను స్వచ్ఛందఁనైన ననున్న, మించినకృపారసమనఁ గా + మింప వైతి.
ఉ. ఇప్పుడు నీవు గన్గొనఁగ + నీమనుజాంగన మ్రింగి వుచ్చి నే
ర్పొప్పఁగ నిన్నుఁ గూడి ముదఁ మొప్పఁగ నిందుఁ జరింతుఁ జూడు మం
చప్పుడు చుప్పనాతి రయ + మారఁగ రోహిణి నుల్లయట్ల యా
కప్పురగంధినిం బొదువఁగా గమకించినఁ జూచి యుద్ధతిన్. 302
- ఉ. ఆరఘునాయకుండు జనఁకాత్మజ క ట్లభయంబుఁ దెల్పి యా
దారుణరాక్షసిం బదరి + తమ్మునిఁ గన్గొని యీనృశంస ని
ట్లూరక చూచు చుండఁ దగ + దుర్విసుత శ్చేదరించు చున్న ద
య్యారె శితానీధార రయ + మారఁగ దీని విరూపఁ జేయుమా. 303
- || లక్ష్మణుండు హర్షణాఖయొక్క కర్ణనాసనును ఛేదించుట. ||—
- చ. అన విని లక్ష్మణుండు భయఁదాకృతి ఖడ్గము కేలఁ బూని యా
దనుసుతకర్ణనాసిక ముఁదగ్రతఁ గోసినఁ బ్రావృడంబుద
ధ్వనిగతి నేడ్చుచు స్రుధిరఁధారలు గాఱఁగ ఘోరరూప యై
తనదువిరూపతాగతికిఁ + దద్దయుఁ గుందుచు లజ్జ వుట్టఁగన్. 304
- ఉ. అక్కడఁ బాసి శీఘ్రగతి + సంఘ్రియుగాహతి భూతధాత్రియన్

- గ్రక్కదలంగఁ బాటి ఘనఁకాయు దురాత్ము మహాగ్రదర్శను
న్రక్కసితేనిఁ స్రారతరఁ రాక్షససంఘసమావృతు స్థు
స్సోక్కున డాసి తత్పరిసరంబున వ్రాలె మహాల్క్వకై వడిన్. 305
- తే. ఈకరణిఁ గన్లు నానవిహీన యగుచు, రక్తఘాతోష్ఠీ తాంగి యైవ్రాలి యున్న
భగినిఁ గన్గొని యిట్లనిపలికె రాత్రి, చరకులసరోజునిసహస్రఁకరుడు ఖరుడు.
ఉ. లె విటులార్త వై కళవఁళించెద వేటికి సంభ్రమంబు శో
కమ్మును మోహము నివ్విడిచి • గ్రక్కున నీదురవస్థఁ జెప్పు నా
కిమ్మెయి నీదుముక్కు సెపు • లెవ్వఁడు గోసి విరూపఁ జేసె వ్య
క్తమ్ముగ సర్వము న్దెలియఁగఁ వినిపించుము చింత యేటికిన్. 307
- చ. ఎఱుంగక దుర్విషంబు మది • నెవ్వఁడు గ్రోలఁగఁ జూచె గుండలి
స్థరమునఁ గొట్టె నెవ్వఁ డలఁకాలుని నెవ్వఁ డెదిర్చెఁ జిచ్చులో
నుఱుకఁ దలంచె నెవ్వఁ డెవఁ • డొప్పె గళంబునఁ గాలపాళ మి
ట్లరిగొన నెవ్వఁ డానగొన • నుదతి మృత్యువుతోడివైరమున్. 308
- చ. స్థిరమతి నాకు విప్రియము • సేయఁగఁ జాలినవీరు నుర్విలో
సరిసినఁ గాన మిప్పుడు సఁరాసురదైవతపన్నుకాలిలో
నిరుపమబాహువీర్యమున • నిన్నిటు వట్టి విరూపఁ జేయఁగా
వరుస సమర్థుఁ డైనబలఁవ త్రుఁ డెవ్వఁడు వానిఁ జెప్పుమా. 309
- ఉ. హెచ్చినకోపవేగమున • నిప్పుడె దారుణబాణసంహతిం
జెచ్చెర వానిగుండియలు • సింఛెద నెమ్ములు సర్వమర్తముల్
న్రచ్చెదఁ దచ్చరీరధిఁరంబులు కాల్యలు గట్టఁ జేసెద
న్వచ్చుర మంకురింపఁ బ్రసఁధంబునఁ బుచ్చెదఁ గాలుప్రోలికిన్. 310
- క. భీకరశరమున నరి నొక, తాఁకునఁ గూలంగ నేసి • తత్ప్రీతిముచే
నాఁకలిఁ దీర్చెద గ్రక్కునఁ, గాకోలూకోగ్రజంబుఁకంబుల కాజిన్. 311
- తే. రాజహంసంబు వేగ సీరంబులోనఁ, గలసి యున్నక్షీరంబు నాఁకర్షణంబు
సేయుగతివానిప్రాణముల్ • శీతశీలీము, ఖముల నాకర్షణ మొనర్తుఁగఁదెనేడు.
క. కదనంబున నాచే నటు, పొదువఁ బడిన రిపునిఁ బ్రోవఁబురుహూతాది
త్రిదశవరు లైన శక్తుల, విదితంబుగ వానితెఱుగు • వివరింపు తగన్. 313
- శూర్పణఖ తనదుగిఁఖంబును ఖరాసురునితోఁ జెప్పికొనుట. ←
- వ. అని గణాగ్రహోదగ్రవ్యగ్రాయమానమానమం డై పలికిన ఖరాసురునివాక్యం
బులు వని శోకబాష్పధారాపూరితముఖ యై శూర్పణఖ యిట్లనియె. 314
- చ. తరుణులు రూపవంతు లతిఁదాంతులు మూలఫలశను ల్లును
ల్లరసిజపత్రలోచనులు • సౌమ్యులు దాశరథు ల్పృథ్వీ
లురు సుకుమారు లద్భుతబంలు ల్లునవల్గులు లన్నదమ్ములు

- స్వరసులు రామలక్ష్మణులు • నాఁ గల రిద్దఱు దండకాటవిన్. 315
- క. ఘనరాజవిహ్నకలితులు, సనయులు గంధర్వరాజుసము లగువారి
 న్ననుఁగొని వేల్పులొ మనుజులొ, యని యే నరయంగఁ జాలినైతి సురాధీ. 316
- ఉ. వారిలనద్విహారములు • వారివచోరచనాచమత్కృతుల్
 వారిమనోజ్ఞవేషములు • వారిసమగ్రపటుప్రతాపముల్
 వారిపరాక్రమక్రమము • వారిశరాసననైపుణంబు నె
 వ్వారికి లేవు ముజ్జగము • వారలలోపల నేమి చెప్పుదున్. 317
- తే. దంతయుగమధ్యగతనాగఁకాంతఁ బోలి, దిననిశాంతరగతసంధ్యాయనఁగ వారి
 నడుమఁగాంచనమణిభూషణప్రభాషి, తాంగియైయున్నయొక చకోఁరాక్షిఁగంటి. 318
- క. వినుమాకాంతనిమిత్తం, బున నోర్వక భయదరూపమున నను వెనలోఁ
 గొని వారు శాతఖడ్గం, బునఁ గోసిరి గినిసి నాదుఁముక్కుం జెవులున్. 319
- క. మాయన్న ఖరుఁడు విన్నను, మీయునుఱునకేరు వచ్చుఁమిఁదెఱిఁగి మనుం
 డీ యన్న విసక హాసము, నేయుచు న న్నంగవికలఁ • జేసిరి కడిమిన్. 320
- ఉ. ఇమ్మెయి నాదుముక్కుసెవు • లేవ్వఁడు గోసి విరూపఁ జేసె వాఁ
 డివ్వుహి నీదుబాణముల • నెన్నఁడు గూలుఁ దడియంక్తపూ
 రమ్మును దానిశోణితముఁ • ద్రావఁగ నెన్నఁడు గల్గు నాకు నీ
 యువ్వలికంబు దీర్చు మనుఁరోత్తమ తోడ జనించినందుకున్. 321
- చ. అన విని దుర్బుదుండు ఖరుఁ • డంతకుకైవడిఁ బేర్చి క్రుద్ధుఁడై
 విన విన నెట్టి వింత పృథివీపథలిఁ బుట్టె ఖరాసురానుజ
 స్తనుజుఁ డొకండు వట్టుకొని • మానము గోల్పడఁ గర్తనానముం
 దునిమి విరూపఁ జేసె నహ • దోర్బల మెంత ఘనంబు వానికిన్. 322
- వ. అని పలికి క్రోధమూర్ఛావిశేషంబున మై మఱచి రణబంపటుం డై యున్నిలిన
 విమతుండు. 323
- క. పదివేల మదగజంబుల, కదుపునకుం గలబలంబు • గలరాక్షసులం
 బదునలుగురఁ గనుఁగొని కనఁలొదవఁగ నిట్లనియె ఘోరఁగ్రరవమునన్. 324
- ⇒ ఖరుఁడు శ్రీరామలక్ష్మణులం జంపఁ జతుర్దశరాక్షసులం బంపుట. ⇐
- ఉ. ఎవ్వరొ మర్త్యు లిద్దఱు టొకఁయింతియుఁ గ్రొవ్వున దండకాటవిఁ
 దవుల నున్నవారట యుదగ్రబలంబునఁ గట్టి మీర లా
 మువ్వరప్రాణము ల్లోనుఁ డఁమోఘశరంబులఁ జుప్పనాతి తా
 నవ్వలఁ దత్తనూరుధిర • మంతయు దాహము డీఱఁ గ్రోలెడిన్. 325
- వ. మదీయభగిని యగుశూర్పణఖయభిప్రాసుం బిట్లున్నది గావున సమర్థులవ
 ధించి మీరు దీని సఫలంబు గావించుఁ డని దండధరుండుచుం బోలె నాజ్ఞాపిం
 చిన నన్ని శాచరులు వాతప్రేరితవలాహకంబులుంబోలె శూర్పణఖాదర్శిత

మార్గంబున రయంబునం జని పర్ణశాలామధ్యంబున నీతాలత్పణసహితంబుగా
సుఖాసీనుం డై యున్నరామునిం జూచి సముదగ్ర తేజం డగుటవలన వనదీప్తి
పంబులు దీప్తవహ్నిం బోలె నమ్మహానుభావునిఁ జేటి చూడం జాలక నివ్వె
ఱపడి రివ్విధంబున శూర్పణఖానహితంబుగాఁ జనుదెంచిన యుద్ధరాక్షసులం
జూచి రాముండు దీప్తతేజా డైనలత్పణున కిట్లనియె. 326

క. మనచేత భంగపడి యీ, దనుజాంగన యీరసమునఁ గదనవారిని దో
డొని వచ్చె వీర మనతో, నని నేయఁగ వచ్చి నార క లనురులుకంఁజే. 327

క. ఒక్క ముహూర్తము జానకి, నిక్కడఁ గాచికొని యుండు మే నిపుడు సుధా
భుక్కులు మెచ్చఁగ వ్రేల్చిడి, రక్కసులం త్రుంచి వైతుఁబడరప్రహతిన్. 328

ఆ. అనిన నట్ల కాకఁయని లక్ష్మణుఁడు నీయ, కొనియె రాముఁ డంతఁ గనకవలయ
కానకంబు వెట్టి చటులహార్షినాద, మెనఁగ వారిఁ జూచి యిట్లు లనియె.

ఉ. మూలభలోపజీవులము క పుణ్యచరిత్రుల మాజి సంతకుం
బొల్లుదు మన్నదమ్మలము క పుత్రుల మాజి కీర్తనంపదల్
లాలచునుండు మాకు మము క రాముఁడు లక్ష్మణుఁ డందు రీ విని
లాలకతోడఁ గూడి ముద మారఁ జరింతుము దండకాటవిన్. 330

క. ముచులనియోగంబునఁ ద, న్మనికంటకు లై నమి మ్మమోఘాశ్రముల
న్దునుమాడుటకై యీకాం,చనభూషితకార్ముకంబు క జతనం బయ్యెన్. 331

— ఖర ప్రేషితు లగురాక్షసులు రామునితో యుద్ధముఁ జేయుట. —

ఉ. ఇమ్మెయి మావయిం దొడర క నేటికి వచ్చితి రుగ్రధంగి మీ
కివ్వహి జీవితేచ్ఛ గల క దేని తొలంగి చనుండు గానిచోఁ
గ్రమ్మి మదీయహస్తగతకార్ముకము క్తనిశాతబాణపా
తమున నాజిలో దునిమి క తప్పక యిప్పుడె తీర్చి పుచ్చెదన్. 332

చ. అన విని యాచతుర్దశనిశాటులు దారుణశూలపాణులై
ఘనతరకోపవేగమునఁ గన్నుల నిప్పులు రాల రక్తలో
చనుఁ డయి యున్నరాముని విశాలవరాక్రమసోమునిం గనుం
గొని కఠినోక్తి నిట్లనిరి క శోపహుతాశుఁడు ప్రజ్వలింపఁగన్. 333

చ. దనుజకులోత్తముండు రిపుఁదర్పహరుండు ఖరుండు పంప ని
స్సనసమరంబునం దునుమఁ గాఁ జనుదెంచినవార మిందఱిం
జెనకఁగ నీకు నొక్కనికిఁ జెల్లునె యించుకనేవు నీవు మా
మునుమున నిల్చి పోరుము సమున్నతసత్త్వము తెల్ల మయ్యెడిన్. 334

శా. అస్తద్ధోరకరప్రముక్తపటుశఃస్రాస్త్రమ్ము లొక్కువ్వుడి
న్విస్తేరోద్ధతభంగిఁ దాఁకి తనువు క న్నేదింపఁగా దారుణా
పస్తారంబున బీరము నిద్దిచి తద్బాణావలజ్వాలలక

- భస్త్రీభూతుఁడ వయ్యె దీవు విను మీఁప్రాగల్భ్య మిం కేటికిన్. 335
- చ. అనుచు మీదుంగుఱుల్ సెదర • నందఱు శూలము లొక్కపెట్టి రా
మునిపము నైవ నమ్మనుజుఁపుంగవుఁ డుగ్రతఁ జాపేంజినీ
ధ్వనులు సెలంగ నన్నిటినీ • భర్తవిభూషితసాయకంబులఁ
దునియలు గాఁగ శూలములఁ • ద్రుంచి ధరం బడ నేసె నుగ్రతన్. 336
- ఉ. అంతటఁ బోక యద్దనుజు • లంతకులు బలెఁ బెచ్చి జానకీ
కాంతునిమీఁద నుగ్రగతి • గ్రావము లొక్కట వీచి నైవ న
త్యంతరయంబున స్థనశఃరాహతి నాయుపలప్రకాండ మిం
తంతలు తున్న లై వెన మఃహీస్థలి రాలఁగ నేసి వ్రేల్చిడిన్. 337
- || శ్రీరాముఁడు ఖరప్రేషితు లైనచతుర్దశరాక్షసులనుం జంపుట. ||→
- శా. జ్యోవల్లి న్నవరించి దారుణభుజిం గాకారనారాచముల్
ప్రావీణ్యంబునఁ గూర్చి శీఘ్రగతిశుంభద్యుక్తమారంభుఁ డై
దేవేంద్రుండు నిశాతవజ్రములరీతి న్ముద్ధలత్కృత్యవి
ద్యానైదువ్యము మీఱ నేసె వెన నావైత్యప్రతానంబు పై. 338
- ఉ. ఆరఘునాథుఁ డీపగిది • నద్భుతదోర్బల మంత కంఠకుఁ
మీఱఁ జతుర్ద శాసురులఁమీఁదఁ జతుర్దశసాయకంబులఁ
దారుణభంగి నేయ నవి • తద్దనవక్షము లుచ్చి వీఁపులఁ
ఘోరరవంబుగా వెడలి • క్షోణితలంబున వ్రాలె నెంతయున్. 339
- క. ఇమ్మెయి రఘువతిశరసా,తమ్మున నయ్యసురవరులు • దారుణగతి మూ
లమ్ములు వోయినఘనవృక్షమ్ములక్రియ ధరణిఁ గూలి • చచ్చిరి వరునన్. 340
- || శూర్పణఖ మరల ఖరునికడ కేగుట. ||→
- ఉ. అప్పుడు చుప్పనాతి వెన • నంతకగోచగు లై నదై త్యులం
దప్పక చూచి భీతి మదిఁ • దట్టుకొనంగ విఘ్నూర్ణమాన యై
యుప్పరవీది నార్చుచు రఁయోధతి నేగి ఖరాంతికంబునఁ
దెప్పర మైచశోకమున • చీనత వ్రాలె విషణ్ణహాప యై. 341
- వ. ఇట్లు కించిత్తుంశుమ్రశోణిత యై నిర్వాసనహిత యైనసల్లకియుచుం బోలెఁ దన
మ్రోలం బడినదాని సర్వరాక్షసవివాశంబుకొఱకు సమాగత యైనదాని శూ
ర్పణఖ నవలోకించి ఖరుండు క్రోధంబున ని ట్లనియె. 342
- క. నీకుఁ బ్రియంబుగ నివు డ, స్తోకభుజావిక్రమోద్ధాతుల దనుజుల నే
భీకరులఁ బంపితిని నీ, వీక్షవడిఁ బరితపించె • దేటికి మరలన్. 343
- క. భక్తులు నా కనిశం బను, రక్తులు సంగరమునం దఁరాతులఁ గడప
న్మక్తులు మనపదునలుగురు, నక్తంచగు లేల చుప్పఁనాతిరొ వగవన్. 344
- ఉ. నాకకులద్విపేంద్రమ్మగఁనాథుఁ డనం దగునేను గల్లఁగా

- నీ కిటు దుఃఖ మొండఁ దగు • నే యహికై వడి వేష్టితాంగి నై
శోకము మోహము నివ్వడిచి • సుస్థినిం దగ నైన కార్యము
న్నాకు వినంగఁ జెప్పము ఘనంబుగ నిప్పుడె దీర్చి వుచ్చెదన్. 345
- ఉ. నా విని చుప్పనాతి నయఃనంబుల నశ్రులు గ్రమ్ముచేర
ఊవిభుఁ జూచి యేమి వురిఁకొల్పెద సంహృతకర్ణనాన నై
యివిధి సిగ్గుమాలి యొకఁహీనమనుష్యునిచేత నీకడ
న్లావని చెప్పఁ బా లయితి • నాకరిపూత్రమ సారెనారెకున్. 346
- చ. తొలుత నమోఘవీర్యులఁ జతుర్దశరాక్షసవీరుల న్నము
జ్వలగతి నీవు పంపఁ జని • వారలు రాముని రాత్రమూర్తు లై
చలమునఁ గిట్టి వాఁడి గలఁశస్త్రపరంపర లొక్కరీతిగాఁ
గులగిరిమీఁద మేఘములు • పూరతరాశసులల్ల గప్పినన్. 347
- చ. అలిగి మహోగ్రకోపమున • నక్షియుగంబునఁ దాద్రదీధితు
ల్పలఁగఁగ నారఘూత్రముఁ డఁశేషచతుర్దశదైత్యవర్ణముఁ
జ్వలితచతుర్దశాస్త్రములఁ • జావఁగ నేసిన వారు పెద్దకొం
డలక్రియ ధాత్రిఁ గూలిరి కడ ల్వడి మ్రోయఁగ నేమి చెప్పుదున్. 348
- శూర్పణఖ ఖరునితో రాముని ప్రభావంబుఁ జెప్పి దుఃఖించుట. ←
- క. ఈకరణి నొక్క వ్రేల్చిడి, నాకారులఁ జంపినట్టఁనరనాథునియ
స్తోకబలోద్ధతిఁ జూచి వి, తాకున భయ మొంది యున్నఁదాన జితారీ. 349
- క. దానవులనిధనముం గని, యే నాతనిమ్రోల నిలువ • కెంతయు భీతి
న్నానక నిను శరణము గొన, దీనావన మరల నేగుఁడెంచితి నిటకున్. 350
- మ. శరనంధానము నేయుచోఁ దివియుచోఁ • జాపంబు సారించుచో
సరిమేనం గుఱి వెట్టుచోఁ గడఁగి ప్రత్యాల్లిఘపాదస్థుఁడై
పరుఱొగ్రాస్త్రము లేయుచోఁ బరులదోఁసాబల్యము ల్లాన్పుచో
ఖరుఁడా యాతని నేర్పు నెవ్వరియెడం • గానం ద్రిలోకంబులన్. 351
- క. ఇక్కైవడిఁ బడునలుపుర, రక్కసులం జంపి పిదప • రాముఁడు నాతో
ముక్కిఁడిరక్కసి తక్కిన, రక్కసులం గొనుచు వేగ • రమ్మని పలికెన్. 352
- క. ఆమాట చెవికి సోఁకిన, హామిక వోనాడి నేఁటి • కనురులనత్తవ్విం
బీమాడ్కి నవ్వు లాయెఁగ,దా మనుజున కనుచుఁ జిత్త • మలముట నొందెన్. 353
- క. నీ కొకని కేల లోకా,నీకంబుల కై నవానినిరుపమశౌర్య
ద్రేకం బొకించు కై నను, బ్రాకటధృతియుక్తి సైఁహరా దనురేంద్రా. 354
- చ. పలుకులు వేయు నేల రిపుఁభంజన యిప్పుడె వానిమీఁదికిం
జలమున నెత్తి పోయి పలుఁసాహసవిక్రమరేఖ దోఁపఁగా
బలువిశేఖంబులం బొదివి • ప్రాణముఁ బాపినఁ గాని నీకు ని

- శృల మగునత్వము స్యశ మసహ్యపరాక్రమ ముర్వి నిల్చునే. 355
- చ. దనుజవరేణ్య నాకుఁ బ్రమోదం బొన గూర్చు దలంచి నేడు నీ
పనుపున నేగి రాక్షసు లఃపారబలుం డగువానిశక్తిచే
ననిమొనఁ జచ్చి రట్టిరివు నంతము నొందఁగఁ జేయ వేని మీఁ
డనిశము భృత్యఘాతుకుఁ డంటుండు నిశాటులు నిన్ను దూఱరే. 356
- చ. చెలియలిముక్కునుం జెవు లఃసిప్రహతి న్దేగఁ గోసి భృత్యుల
స్థలియురఁ గొండఱం దునిమి యాహుబలోద్ధతిఁ గ్రాలు చున్నయా
తులువను బట్టి బల్లతుల యదోర్బలశక్తి వధించు టుండనీ
పిలిచినఁ బోవ కున్న కడుఁ బెం పొడఁ గూడునె శౌర్యశాలికిన్. 357
- ఉ. రాక్షసకంటకుం డయినరాముని నాతనితమ్మునిం జకో
రాక్షిని జానకిం దునిమి యన్నరొ నా పగఁ దీర్చు మింతకు
స్థతఁ జాల వేని ఖరదానవశేఖర సీపు చూడఁగా
నీక్షణమందె చత్తు మన యేటి కింక సురివారు నవ్వఁగన్. 358
- చ. అమరవిరోధి యేపగిది యైన రణంబునఁ గిట్టి యన్నరా
ధముని సతీసహోదరయతంబుగఁ జంపక యుంటి వేని ని
క్కముగ ధరిత్రిలోన మనఃకర్పరవంశము నెల్ల నేకకా
లమున వధించు నింతకుఁ దలంచినవాఁ డింక సంతఁ జేయఁడే. 359
- వ. మతియు రణశిరంబున రాముని నెదిరించి పోరాడునట్టివీగుండు ముల్లోకం
బులం దెవ్వండును లేడు నీ వల్పవీర్యుండవు నిస్సత్వుండవు మిథ్యారోపితవిక్ర
ముండవు శూరమాని వని యూహించెద రామునకుం గలతేజంబును శక్తి
యు నీకుం గలిగె నేని దండకారణ్యవాసి యైనయతని జయింపు మంతకుం
జాల వేని బంధుసహితంబుగా జన్మానంబు విడిచి యొందుకడకుం జను
మిచ్చట నుంటి వేని రామతేజోభీభూతుండవై రయంబున నశింపం గలవాఁడ
వారాముండు తేజస్సమాయుక్తుండు వానితమ్ముండు మహావీర్యుండు వారిరు
వురు వహ్నిమారుతకల్పులై వెలుంగుచున్నవారు. 360
- క. అని ఖరునకు మది రోసము, జనియింపఁగ నిట్లు పెక్కుచందంబుల శూ
ర్పణఖ పురికొల్పి హస్తంబున నుదరము మోదికొనుచు యోరన నేడ్చెన్.
- క. ఈరీతి శూర్పణఖచే, ప్రేరితుఁడై ఖరుండు భయదఃవేషంబున నా
కారులమధ్యంబున దుర్వారోద్ధతి దానిఁ జూచి యగ్రమృణుఁ బలికెన్. 362
- ఖరుండు తాను రామాదులఁ జంపెద నని శూర్పణఖ సూరార్చుట. ←
- చ. భవదవమానసంజనితఁ బంధురరోషము నెప్పునంబునం
దవిలి బహుప్రకారములఁ దాల్చుగ నాకు నశక్య మయ్యె నా
పవిధరుఁడైననాయెదుటఁ బ్రస్తుతి కెక్కడు హీనమానవ

స్తవము సహింప నోవుదునె + సారెకుఁ గర్ణకతోరభంగిగన్.

363

ఉ. ఇంత దురంతచింత వడఁ నేటికి రాముని సానుజంబుగా

సంతకసాదనంబునకు + సంపెద నొక్కముహూర్తమాత్ర మీ

చింత దొఱంగి యుండు మటు + చేసినపిమ్మట నాజిభూమిలోఁ

బంతము మీఱఁ దద్దుధిరఁపానముఁ జేసెడు గాక రాక్షసీ.

364

—|| ఖరుఁడు యుద్ధమున కంతయు సన్నద్ధము చేయు మని యాజ్ఞాపించుట. ||—

ప. మఱియు నారాముండు స్వకీయంబులై నవిరూపకరణాదిదుష్కృతంబులచేత హతుఁడై యున్నవాఁ డిప్పుడు మద్విశిఖతాడితుం డై ప్రాణంబులు విడువం గలఁడు శక్రాదిదిగ్గిశులకు హృదయభల్లం బై నయేను మర్త్యమాత్రం డైనరాముని సరకు గొందునె మత్ప్రబలవరాక్రమప్రకారంబు నీవె విలోకించెద వని పలికి రణోత్సాహదుర్ధరం డగుఖరుండు వై రభీషణం డైనదూషణం డనుసే నావలించి మచ్చితానువర్తలును భీమవేగులును సమరానికర్తులును సీలజీ మూతపర్వులును ఘోరదర్శనులును గూర్జరకర్తులును లోకహింసావిహారులును సముదగ్రతేజులును శార్దూలదర్పులును గంభీరౌట్టహాసులును భీషణఘోషులును తేజోబలసముద్బిల్లులును మహాసత్వవంతులును దుర్నివారులు నగుచతుర్దశసహస్రరత్నోవీరుల యుద్ధంబునకు సన్నద్ధులం గావింపుము మఱియు సర్వా యుధపరిష్కృతంబును మేరుశిఖరాకారంబును మణికాంచనభూషితంబు నగు రథంబు జననాశ్వంబులం బూన్చి కట్టాయితంబు నేయింపుము దీర్ఘంబులై న చాపంబులును దిగ్గంబు లై నశరంబులును దృఢంబు లై నతూణీరంబులును సచ్చిద్రంబులై నతనుత్రాణంబులును జిత్రంబులై నఖడ్గంబులును నానావిధశక్తులును సుందరస్యంజనోపరిభాగంబునం బెట్టింపుము రాక్షసకంటకుం డైనరాముని వధించుటకు మహాత్ములగుపౌలస్త్యులలోన నేను బ్రథమశూరుండ నై తల మిగిలి సంగ్రామంబునకుం జనియెద నని పలికిన నతండు తద్వచనప్రకారంబున సర్వంబును సమకట్టి తానును సమరసముత్సాహవిశేషంబునఁ గట్టాయితం బై పాడనూపిన.

365

సీ. శబభాశ్వయుక్తంబు + చారువైడూర్యకూబర మసంబాధంబు + భర్మశిఖరి

శిఖరసంకాశంబు + చిత్రభానునిభంబు చటులహేమరథాంగఃసంయుతంబు

సంతతచారుకాంఠచనభూషణయుతంబు సౌవర్ణకింకణీసంకులంబు

రణితఘంటానుండఃరము ధ్వజనిస్త్రింశసంపన్న మగుఘనఃస్యందనంబు

తే. నెక్కి శౌర్యంబు దిక్కులఁ + బిక్కటిల్లఁ, గదనసముచితభేరిభాంకార మడర

సమరదోహలి యై జనఃస్థానసీమ, గదలఁ దేజోజితప్రభాఃకరుండు ఖరుండు.

—|| ఖరుఁడు సైన్యముతో జనస్థానమునుండి వెడలుట. ||—

సీ. సంగరరంగానుఃపంగళాత్రవనేత్రభీషణం డన నొప్పుదూషణుండు

ప్రళయజీమూతగఃశ్చాసముజ్జృంభణభాషణం డన నోష్ణఃదూషణండు
సంగ్రామములయందు • శక్రాదిభీకర ఘోషణం డన నోష్ణఃదూషణండు
సకలనిశాటవంశ ప్రదీపకశీరోభూషణం డన నోష్ణఃదూషణండు

ఆ. ఖరుని వెంటఁ జనియెఁ ఖరములఁ బూనిన, యరద మెక్కి దిక్కుఁ బడరఁ బ్రళయ
కాలవారిధరముఁ కై వడి నార్చుచు, దితిజ సైన్యవదనఁ తిలక మగుచు. 367

వ. మఱియు గదాముసలముద్గరభిండివాలకరవాలతో మరపరశుపట్టినప్రాసపరశ్వధ
చక్రశూలకుంతక్షురికాదినానాసాధనంబులం గై నేసి వెల్లి విరిసిన మహాస
ముద్రంబుచందంబున నుప్పొంగుచుఁ బరస్పరవీరాలాంబుల నుత్సహిం
చుచు రోదోగతరాళంబు నిండ నార్చుచుఁ జతుర్దశసహస్రసంఖ్యాతం బగు
ఘోరవర్షాయుధధ్వజం బైనరాక్షససైన్యంబు సమరోత్సాహంబున దూష
ణునివెనువెంటం గడలె నప్పుడు తదీయచరణక్షుణ్ణాసముద్ధూతమహీపరాగంబు
నానావిధనాదంబులతోఁ గూడ గగనంబున కెగసె నివ్వధంబున ఖరుండు సేనా
మంత్రిదండనాథపురస్సరంబుగా రణంబునకు వెడలి చిత్రితమత్స్యవృష్పద్రుమ
తైలచంద్రసూర్యకాంచనపక్షిసంఘతారాగణాభిసంసృతం బైనరథం బారో
హించి సూతు నాలోకించి రథంబు రయంబునం దోలు మని యాజ్ఞాపిం
చిన నతం డతనిచి త్తంబుకొలఁదిఁ బగ్గంబులు వదలి వాయుజవంబు గలఘోట
కంబుల దాఁటించి తనసారధ్యనైపుణ్యంబున రథంబుఁ దోలిన. 368

సీ. కాంచనసేమినంఘట్టనంబునఁ ద్రోవఁ బెరుగట్టుశిల తెల్లఁ • బిండి గాఁగఁ
గనకధ్వజాగ్రసంఘటితపటప్రభంజనఘాతమున మేఘఃసమితి పాఱఁ
జటులఘోటకఖురఃపుటఘట్టనోద్ధూతధరణీపరాగ మంఃబరము నిండఁ
గనకఘంటాఘణాంఘణానినాదంబులు దిక్కఁకిక్కము • ల్వ్విక్కిలింప

తే. గగనమునఁ జనురవిశే తాంఁగంబుపగిది

లోచనంబుల కతిదుర్విలోక మగుచు

శీఘ్రభరమున శేషండు • శిరము వంప

గాఢరయమునఁ జను చుండె • ఖరునిరథము.

369

→ ఖరుని సైన్యములో దుర్బిమిత్తము లగపడుట. ←

వ. ఇద్విధంబునం జనుసమయంబున ఖరాసురున కరిష్టనూచకంబుగా గర్వభద్రా
సరంబు లైనమేఘంబులు రక్తవర్షంబు గురిసె దివాకరమండలంబుచుట్టు రుధిర
పర్యంతం బై యలాతచక్రప్రతిమం బై నీలపరివేషంబు దోఁచె రథంబునం
బూన్చినహయంబులు మహావేగంబునం బోవుచు నాకస్మికంబుగా ముందఁటికి
మ్రొగ్గతిలం బడియె సముచ్చితహేమదండం బైనధ్వజంబు నాక్రమించి
మహాకాయం బగుగృధ్రంబు దారుణప్రకారంబునం గనుపట్టె జనస్థానసమీ
పంబున మాంసాదంబు లగుఖగమృగంబులు విస్వరంబుగా ఖరస్వనంబులు

నేయు చుండె బ్రభిన్నగిరిసంకాశంబులై శోణితతోయధరంబులై భీమంబులై
వలాహకంబు లాకాశంబు నిరవకాశంబు గావించె నుత్పతవశంబువలన జాన్వ
ల్యమానంబులై నదిశలయందు ఘోరంబుగాఁ దివిరంబు గవినై బ్రాతఃకా
లంబునందు గగనంబు సంధ్యాకాలంబునందుం బోలె క్షతజార్ద్రవర్ణాభం బై
యుండె గంకగోమాయుగృధ్రంబులు ఖరున కభిముఖంబుగా నటచు చుండె
శివాగణంబులు రణంబునం దపజయంబుఁ దెల్పుచు దుర్నిమిత్తదృష్టాంత
భూతంబులై జ్వాలోద్ధారిముఖంబులచేత బలంబున కభిముఖంబుగా రోద
నంబు నేయు చుండె సూర్యునిసమీపంబునఁ బరిఘనన్నికాశంబులై న
కబంధంబులు దోచె నపర్వకాలంబునందు స్వర్భాసుండు భానునిం బరిగ్ర
హించెఁ బ్రతికూలంబులై వాతంబులు నుడిసె దివాకరుండు నిష్ప్రభం
డయ్యెఁ బట్టపవలు ఖద్యోతనన్నిభంబులై చుక్కలు పొడిచె లీనమీన
విహంగమంబులై కమలాకరంబులు చూపట్టె విగతపుష్పవత్త్రఫలంబులై పాద
పంబులు మ్రోడుపడి యుండె వాయువులు లేక జలధరధూనరం బైనరజంబు
నుడిసె మేఘంబులు లేక పిడుగులు వడియె శారికలు వీచి కూచి యని యనుఖ
కరశబ్దంబులు వలికె సాగరపర్వతకాననసహితంబుగా మహీచక్రంబు చలించి
నట్లయ్యె రథస్థం డైనఖరునిసవ్యభుజంబు చలించెఁ గంఠనాడంబు హీనం
బయ్యె నేత్రంబుల నశ్రువులు గ్రమ్మె లలాటంబునందు వేదన వొడమె నిట్టి
మహోత్పాతంబు లనేకంబులు వొడిమినం జూచి ఖరుండు ప్రహసించుచు
రాక్షసుల నవలోకించి యిట్లనియె.

370

→ ఖరుండు దుర్నిమిత్తంబులఁ జూచి ప్రహసించుట. ←

- క. చూచితిరె మన కమంగళ, సూచకములు పెక్కుగతులఁ జూడ్కికి ప్రేరే
తోచుచు నున్నవి సర్వత, మీచరవరులార దుర్నిమిత్తములైనన్. 371
- క. కడిమి గలశూరవరునకు, మిడుతశకునము లివి యడ్డఁ మే వగతునిపైఁ
బడి తునుము టంతె కా కీటు, పిడుగున కొక వారశూలఁ పృథినిం గలదే.
- క. నిక్కముగ నేను గినిసిన, నొక్కముహూర్తంబులోనఁ నురుబాణములం
జుక్కల నిలఁ బడ నేసెదఁ, దక్కక మృత్యువును బట్టిఁ తల ఖండింతున్. 373
- క. వీర్యోత్థిక్తుండగు రఘువర్యునిఁ దదనుజునిఁ బట్టిఁ పరబాణములఁ
వీర్యమునఁ ద్రుంప కిటకు న, వార్యగతిఁ రిత్త మగిడిఁ వత్తునె పెలుచన్. 374
- తే. సార్థివోత్తమసుతులవిఁవర్యయంబు, కడిమి నెద్దాని కొఱకు సంఘటిత మయ్యె
నట్టిభగిని సమాహతుఁ లైనవారి, దుధిరపూరంబు తమి దీఱఁ గ్రోలుఁ గాక.
- క. దురమున మున్నెన్నడు నొక, పరాజయ మెఱుంగనట్టిఁ ప్రబలుండ నెందుం
గర మేను బలికి నంతయుఁ, దిర మగు నిత్రైఱుగు మీకుఁ దెల్లము గాదే. 376
- క. దారుణకులీతముఁ గైకొని, యైరావణ మెక్కి- సురబలాన్వితఁ డై జం

భారి యనికఁ బఱతెంచిన, వారక వధియింతు నెంతఁ వారలు మర్త్యుల్. 377
 వ. అని యిట్లు దురాగ్రహంబునం బలికన నాఖరాసురునివాక్యంబులు విని మృత్యు
 పాశావపాశితులై రాక్షససైన్యయోధులు సంతోషవిశేషంబున నతనిం
 బ్రళంసించి రాసమయంబున శ్వేనగామియుఁ బృథుగ్రీవుండును విహంగముం
 డును దుర్జయుండును గరవీరాక్షుండును బరుషుండును గాలకాస్తుకుండును
 మేఘమాలియు మహామాలియు సర్వాస్యుండును రుధిరాశనుండు ననువన్ని
 ద్దఱు మహామాత్యులు ఖరునిం జుట్టు ముట్టి యగ్రభాగంబునం జను చుండిరి
 మహాకపాలుండును స్థూలాక్షుండును బ్రమాధియుఁ ద్రిశిరుండు నను నలువురు
 నేనానాయకులు దూషణునిపిఱుండ దేసం జుచుండి రిత్రైతంగునం గూడుకొని
 రాక్షసవీర్య సైన్యంబు భీమవేగంబున గ్రహమండలంబు చంద్రసూర్యులంబోలె
 రామలక్ష్మణులం గదియ నడిచె నిట్లు దానవశేఖరుం డగుఖరుండు రథాచూఢుం
 డై మహోగ్రసైన్యసమేతుల డై కోలాహలబహులంబుగా రణార్థంబు చను
 దెంచుచుండ నప్పుడు రాక్షసనినాశనాథంబునముత్సన్నంబులై నదారుణమహో
 త్పాతంబు లన్నియు విలోకించి రాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 378

→ రాముండు రాక్షసనాశకంబు లగునిమి త్తంబుల లక్ష్మణునకుఁ జూపుట. ←

చ. అనదృశ మై మహాభ్రము మహాభస్వని సేయుచు ఘోరభంగి నా
 కనమున నెత్తురు ల్గురియఁగాఁ దొడగెఁ మఱి భూనభంబులం
 దు నకలదుర్నిమిత్తములు • దోచుచు నున్నవి యిన్నియుం గర
 బసురవివాశసూచకము • లై కనుపట్టెడిఁ గంటె లక్ష్మణా. 379

మ. కనకాంశుచ్ఛట లీను మచ్చితకరాఁఘంబుల్ సహూమంబులై
 ఘనకోదండమునుం జలించుచును సంగ్రామప్రహర్షంబుతో
 ననువై యున్నవి నాదుదక్షిణకరం • బాసక్తితో సారెకు
 ఘనభంగిఁ స్ఫురణంబుచే మన కసంఖ్యజ్ఞేమముం దెల్పడిన్. 380

క. వనచరసౌమ్యఖిగంబులు, మనమ్రాల సనేకగతుల • మన కభయంబు
 డనుజులకు వివాశంబును, మునుకొని దెల్పుచుఁ గరంబు • మ్రోసెడు వింటే.

చ. అని యొనరింపఁ జోవుకనులందు గతాయువులై నవారి యా
 ననముల నిష్ప్రభత్వము గనంబడు నిక్కువ మెన్ని చూచినన్
 మన కది లేదు నీముఖము • మానుగ సుప్రభ మై ప్రసన్న మై
 గన నగుచున్న డల్లగుటఁ • గయ్యమున నివిజయంబు గల్గెడిన్. 382

క. మఱియు సనేకవిధంబులఁ, దఱచుగ నెచ్చోటఁ గన్న • దారుణతరసం
 గరపదములు గనుపట్టెడు, వరగుణ మన కిపుడు పోరవశ్యము గలుగున్. 383

క. మనకు శుభనిమిత్తము లిపు, డనేకములు దోచు చున్న • వటు గాన రణం
 బునఁ బగతులకుఁ బరాజయ, మనఘాత్త క మనకు విజయఁమగు నిక్కముగన్.

క. దానవవీరుల సింహ, ధ్వానంబులు భూరిదండఃతాడితభేరి

ధ్వానంబులు శ్రుతిభయనం, ధానములై మ్రోయఁ దొడఁగఁదమ్ముఁడ వింటే.
వ. సంగ్రామంబునం దాపడ దొలంగం ద్రోచి జయంబుఁ గోరునట్టిపండితునిచేత
భావికాలసంభవ్యనిష్ఠంబునకుఁ బరిహారంబు కర్తవ్యంబు గావున. 386

→ రాముఁడు సీతతో గిరిగుహలో నుండు మని లక్ష్మణున కాజ్ఞాపించుట. ←

అ. ఎంత శూరుఁ డైనఁ నింతిలోఁ గూడి నం, గరము నేయ రాదు + కడఁగి నీవు
సీతతోడఁ గూడి + శిఖరిగహ్వర మాశ్ర, యించి కాచి యుండు + మింపుతోడ.

క. కా దని మాతాడిన మ, త్పాదంబులయాన యచటఁ + దడయక త్వరతో
వై దేహితోడ నుండుము, సాదవసంఘాతయుక్తఁపర్యతగుహలోన్. 388

క. అనఘా నీవును శూరుఁడ, వసుపమబలయుతుఁడ వాజి + నరులఁ గడిమిమై
దునుమఁ గ దత్తుఁడ వై నను, దనుజుల నే నొకడ చంపఁ + దలఁచితి బుద్ధిన్.

వ. అని నీయకొల్పిన నాలక్ష్మణుండు తత్తణుబ శరచాపంబులు గైకొని వై దేహీ
సహితంబుగా దుర్గమం బైనగిరికందరంబు నాశ్రయించె నంత రాముండు
లక్ష్మణునిచేత మిక్కిలి యుక్తకార్యంబు కృతం బయ్యె నని పలికి వహ్నిసంకా
శం బైనదివ్యకవచంబు దొడిగి తిమిరంబునందు విగతధూముం డైనవైశ్వా
నరునిచందంబునం దేజరిల్లుచు మహానీయశరశరాసంబులు గైకొని దిగంత
రాళంబు నిండ గుణప్రకాదంబు నేయుచు యుద్ధసన్నద్ధుం డై రాక్షసుల
రాక కెదురు నూచు చుండె నప్పుడు మహర్షి దేవగంధర్వసిద్ధసాధ్యులు దివ్యవి
మానాధిరూఢులై సంగ్రామదర్శనకుతూహలంబునం జనుడెంచి యంబరంబున
నుండి పరస్పరంబు శుభాలాపంబులు పల్కుచు గోబ్రాహ్మణులకు శుభం బగుం
గాక సర్వలోకంబులు భద్రవంతంబులై యుండుఁ గాక రాముండు విష్ణువు
సర్వాచరులంబోలె సర్వరాక్షసులజయించి విజయలక్ష్మీ సధిగమించుం గాక యని
యీదృశంబు లైనభద్రవాక్యంబుల నమోఘంబుగా నాశీర్వదించుచుఁ
బెక్కిండ్రరాక్షసులతోడ నొక్కరాముం డెవ్విధంబున సంగ్రామంబుఁ గావించు
చునో యని జాతకాతూహలులై చూచు చుండిరి మఱియు సంగ్రామంబునకు
సన్నద్ధుం డైనరామునికాద్రాకారంబు విలోకించి సర్వభూతంబులు భయ
భ్రాంతచిత్తంబులై యుండె నప్పు డమృహనుభావునియమానుషం బైన
రూపంబు క్రుద్ధుం డగువిలయకాలరుద్రునిరూపంబుకై వడి నతిభయంకరం బై
యుండె నంతి ఘోరవర్షాయుధధ్వజంబును గంభీరనిర్భాదంబు నగురాక్ష
సానీకంబు కదియ వచ్చె నప్పుడు. 390

→ రాక్షససైన్యంబు రామునిజేర వచ్చుట. ←

చ. దనుజులసింహనాదము లుండ గ్రచలద్రథనేమిఘట్టన
స్వపములు వీరహంకృతులు + చాపరణద్గుణంకృతుల్పట

- ధన్వనులును భేరిభాంకృతు లావార్యము లై యొకరీతి నమృతా-
వనమున నుండి పె ల్లెనఁగె • వన్యమృగంబులు భీతిఁ బొఱుగన్. 391
- వ. మఱియు నమృతాసైన్యంబునందు. 392
- చ. పలుమఱు బంటుపంతములఁ • బల్కెడువారు నిజప్రతిజ్ఞలం
దేలిపెడువారు శూర్షణఖ • దెల్పినకై వడి రాముచందము
ల్లలయఁగఁ జూచువా రనురంకంటకు నేనె వధింతు మీరు ని
శ్చలముగఁ జూచు చుండుఁ డని • చాటెడువారలు నైరి యందఱున్. 393
- వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబుల వీరాలాపంబు లాడుచు వెల్లి విరిసినమహాసముద్రం
బుపోలిక ననివార్యం బై ఘూర్ణిల్లుచు సంగంధంబునం గదియ నేతెంచి. 394
- క. ఆరక్షసైన్యము గం, భీరుని ధృతచాపముఖ్యపృథుసాధనునిఁ
ధీరుని నతిశూరుని రఘు, వీరునిఁ గనుఁగొనియె విమతఃపీక్షణభయదున్. 395
- క. ఆరామవిభుండును దుర్వారంబై వనధిమాడ్కి • వచ్చెడువిలన
ద్వాదశరక్షసైన్యము, నారక్షప్రేక్షణముల • నటు చూచి వెనన్. 396
- క. ఘోరం బగుకార్ముకమున, సారం బగునారిఁ గూర్చి • చటులనిషంగ
ద్వారంబువలన శరము ల, పారంబుగఁ దీసి కూర్చి • బంధురభంగిన్. 397
- క. దనుజపథార్థము క్రోధం, బనువుగ నంగీకరించి • యలకాలహుతా
శనుక్రియ దుష్ప్రేక్షుం డై, పెనుపుగ వనదేవతలకు • భీతి నొనఁగుచున్. 398
- క. దక్షమఖహరణనమయ, ప్రేక్షితుఁ డగుశూలపాణిపెంపున రఘుహ
ర్యతుఁడు రాక్షసగణవధ, దీక్షితుఁ డై యొప్పెదీప్రతేజస్సూర్తిన్. 399
- చ. దశరథసందనుం డటు లుదగ్రతరస్కుటభీషణాకృతి
స్తశదిశలందుఁ దీప్ర మగుఁవారుణతేజము పిక్కటిల్లఁ గ్రూ
రశమనుకై వడి న్రణశిరంబున నుండఁగఁ జూచి సర్వభూ
తనముదయం బపూర్వజనితం బగుసాధ్వన మొందె నత్తఱిన్. 400
- తే. కార్ముకధ్వజభూషణః కాండచిత్ర, వర్మములచేత నపుడు దుర్వారనిర్జ
రారిసైన్యము నూర్వోదయంబునందు, నీలఘనమండలముభంగిఁగ్రాలుచుండె.
- రాక్షసవీరులు రామనిమిద శస్త్రంబులం బ్రయోగించుట. ←
- వ. ఇట్లు మండలీకృతకోదండుం డై నిజతేజోజాలంబుల శాత్రవనేత్రంబులకు మిఱు
మిట్లు గొలుపు చున్నరామునిఁ బరివారసహితుం డై దప్తులం జూచి ఖరుండు
సమధిశ్విధస్వం డైగుణప్రణాదంబు నేయుచు రామున కభిముఖంబుగా రథంబుఁ
దోలు మని సూతు నాజ్ఞాపించిన నతండు తద్వచనానురూపంబుగా రయంబునం
దేరు దోలిన నతనిం బరివేష్టించి కాలజీమూతంబులకరణి గర్జించుచు రాక్షసు
లందఱు నేన నేన రాముని జయించెద నని బిరుదులు పలుకు చుండి రిట్లు ఖరుం
డు యాతుధానమధ్యంబున రథస్థుం డై తారాగణమధ్యంబునం బొల్చులోహి

తాంగునిచందంబున నొప్పుచుఁ దీవ్రం బగుబాణసహస్రంబున రణదుర్జయుం
డగురామునిం బ్రహరించి నింగి ఘూర్ణిల్ల సింహనాదంబుఁ జేసె నంత భీమకర్ణు
లగురక్షోపీరులు నిరుపమాన తేజం డగు రామునిం జాట్టుముట్టి నిశితంబు లైన
గదా శూల పరిఘపట్టినముసలముద్గర ప్రానకరవాలభిండివాలకుం తాదినానావిధ
సాధనంబులం బ్రహరించుచు నీలవలాహకంబులభంగి మహానాదంబులు గావించిరి
మఱియు గజారోహకులు మదవుటేనుంగుల డీకొలిపి నిశాతతోమరంబుల
నంకుశంబులం బొడిచిరి రథికులునానావిధ సాయకంబులఁ బ్రయోగించిరి సాదులు
హయంబుల దుమికించి నిస్త్రింశంబులడరించి రిట్లు పెక్కండు రక్కసు లుక్కు
మిగిలి పెక్కువిధంబుల నక్కజంబుగా శస్త్రాస్త్రపరంపరలం గప్పిన నీలజేమూ
తంబులు గురియుకర కాశనివర్ష ధారలకుం జలింపనివర్షతంబుకై వడి రాముండు
సుస్థిరం డై యాదారుణ ప్రహరణంబులచేత భిన్నగాత్రుం డయ్యును బ్రదీప్తాశని
నిపాతంబులచేత వ్యధితంబు గానిమహాచలంబుకరణి వ్యధితుండు గాక నాగరంబు
నదీసంఘంబులంబోలె రాక్షసప్రయుక్తనానావిధశస్త్రాస్త్రనిచయంబుల నిజవిశి
ఖంబులచేతం బ్రతిగ్రహించి తదీయబాణక్షతసంజాతరక్తధారాన్నపితదేహుం
డై సంఘాతృపరివృతం డై సనహస్తకరునిచందంబునం దేజరిల్లు చుండె నప్పు
డనేకరాక్షసులచేతఁ బొదువంబడిన రామభద్రు నొక్కని విలోకించి దేవగంధర్వ
సిద్ధసాధ్య పరమర్షులు వివాదంబు నొంది రంత.

402

→|| రాముండు రాక్షసులమీఁద నానావిధబాణంబులఁ బ్రయోగించుట. ||←

శా. ఆరాజాన్వయకుంజరుం డవుడు ప్రత్యాల్లీభ పాదఘ్నఁ డై
ఘోరప్రక్రియ మండలీకృతచలఁతోక్కిదండుఁ డై చాపవి
ద్యారూఢత్వము గానుపింపఁగ రణఁ న్నాయొకదక్షత్వ మే
పారం గాంచనవుంఖకాండములఁ బొల్పారంగ నేసె న్నడిన్.

403

ఉ. చాపము శక్రచాపముగఁ + జండగుణధ్వని గర్జితంబుగా
దీపితనన్నణివలయఁదీధితి చంచల గాఁగఁ గ్రవ్యభు
గ్రూపదవాగ్ను లాఱఁగ రిఘుప్రవరాహ్వయకాలమేఘ మా
శాపరిపూర్తిగాఁ గురియ + సాగె నిరంతరబాణవర్షమున్.

404

ఉ. దండిమెయి స్రఘూత్తముండు + దారుణదైత్యుల భండనంబునం
జండభుజావలేపమునఁ + జంపఁగలం డీత హర్షనంయుతు
ల్లం డనుచు న్దిగీశులకు + గ్రక్కునఁ దెల్పఁగఁ బోయినట్లు పో
దండవిముక్తసాయకివిఁతాసము లొక్కటఁ బర్యే దిక్కులన్.

405

ఉ. రాముండు జన్యరంగమున + రాక్షసుల న్యధియించు చున్నవాఁ
డోమునులార యింక భయ + మొందకుఁ డంచు నిరంతరంబుగాఁ
బ్రేమ సమస్తభూతములు + పెద్దయు మ్రోయుచు నున్నవో యనం

- గా మణిఘంటికాధ్వనులఁగాఢగుణస్వన మొప్పె నవ్వనిన్. 406
- చ. త్రిదశులతోడ మున్ను వటుతీవ్రభుజాబలవై భవంబునం
గదన మొనర్చి చూచితిమి + గాదొగొ వారలచేతు లంత బె
ట్టిదములు గావు తచ్చరవఃటివృత యే మన వచ్చు నంచు వీ
రదనుజు లఘు మెత్తు రలఁరామశరంబులు సోఁకువేళలన్. 407
- సీ. ప్రలయకాలోదగ్ధ + జలధరంబులనుండి వుడమిపైఁ బడెడుబల్బిడుగులట్ల
సద్యస్తమోనాళఃచలులఖద్యోతమండలనిర్గతాంశుకాండములరీతి
క్షయకాలరుద్రలోచనజాత సుమహోగ్రసముదగ్రపావకఃజ్వాలగతి
జంతుసారణకళఃచతురకాలాంతకనముదితకాలదలఁడములపగిది
- తే. నతిదురావారదుర్విషహప్రచండ, కంకపత్రకరాశవఃక్రీంబు లైన
రామశరములు రాక్షసప్రజముమీఁద,నిగిడెఁ దండోపతండంబులగుచు నపుడు.
- చ. హరనయనాగ్నివేడిమి మఃహాశనివాడిమి కాలదండని
ష్ఠురతయు హ్రాదినీఘనపటుత్వము స్కందునిభూరిశక్తిభీ
కరత ప్రతాపవేగమును + గల్గి రిఘూద్వహుబాణజాలము
ల్పరువడి వీరరాక్షసబలంబులపైఁ బడియె న్నహోగ్రతన్. 409
- చ. ఇనకిరణాలికిం జొరవ + యీక సదాగతిరాక కై నఁ బ
ల్పన వడ కర్థి సైకతముఁ + జల్లిన రాలఁగ నీక దట్టమై
దనుజునిముక్తకాండములఁ + దట్టుచు దిక్కుల రామకాండము
ల్పునిశితభంగి నిండుటయుఁ + జూచి నుర ల్వేఱఁ గంది రయ్యెడన్. 410
- ఉ. రామునిదివ్యసాయకపరంపర చాఁకునో యంచు ఘోరసం
గ్రామమునందు దైత్యులు ధరాగతవీక్షణులై భయంబున
న్తోములు వాంచి చాల హరిఃముంగలిదంతులభంగి వైరి గా
కేమియు నేయ లే రయిరి + యెంతయు నివ్వెఱపాటు గూరఁగన్. 411
- చ. నలుదెస లాక్రమించి రఘునాథునిచాపగుణద్యుతాంబకా
వలులు నిశాటవర్షుల నఁవార్యగతి న్దునుమాడఁ జొచ్చె ని
ట్టలముగఁ బర్వి వహ్ని ప్రకటంబుగ నాత్మశిఖాపరంపర
న్వలసితతేజఃడై కడిమి + వే శలభంబుల నేర్చుచాడ్పునన్. 412
- ఉ. మించి కకుత్స్థనాయకసమిద్ధధనుర్గుణవిచ్యుతంబు లో
కాంచనపుంఖకాండము లఘండరయంబునఁ బోయి ఘోరస
క్తగచరకాయము ల్వెస నఁగల్గి గళద్రుధిరాప్లుతంబు లై
యంచితభంగి మింట దహనార్చులకై వడి నొప్పె నయ్యెడన్. 413
- సీ. రథిక సారథి కేతురథ్యయతంబులౌ మందరాచలనిభఃస్యగదనములు
కాలజీమూతసంఘాతసంకాశంబు లై యొప్పుమత్తమఃహాగజములు

జవన త్వజితమనఃపవమానమాధవవాహనంబులు సమిద్వాహనములు
కాటుకకొండలకరణి మేనులు గ్రాల విష్ణువీగుచు సున్న+వీరభటులు
తే. మడిసి రొక్కొక్కయెడఁ బెక్కు+ములలమాడ్కి
దారుణాకారరామహస్తప్రకృష్ట
చండకోదండనిస్సృత+చటులకాల
దండమండితకాండప్ర+కాండహతిని.

414

→→ ఖరసైన్యంబు రామునిపరాక్రమంబునకు వెఱుగుపడి మరలిపోవుట. ←←

వ. ఇచ్చివధంబునఁ బ్రళయసమయజంతుపారణకళాధురీణుం డగుస్థాణునిపోలిక నిజ
హేతివ్రాతభస్మీభూతనకలలోకనివహుం డైనసంకరణాగ్నికైవడిఁ దారకాసుర
సంహారసమయనముదీర్ణుం డగుకుమారునిపగిది సంక్రద్ధుం డైనకాలాంతకుని
మాడ్కి రామధన్రుండు రాద్రసోల్లానభాసురమూర్తి యై యఖండకోదండ
పాండిత్యంబుఁ జూపినఁ దదీయసాయకపరంపర యన్నిశాచరసైన్యంబునందుఁ
బరహేతిప్రభుత్వంబున ముందుఁ గరులం బడవైచుచు హయంబుల నఱు
కుచు రథంబుల నుగ్గునూచంబులు నేయుచుఁ బదాతులం ద్రుంచుచు శిరం
బులం బగల్పుచుఁ గంతంబులఁ ద్రెంచుచు బాహువులఁ దెగవ్రేయుచు పక్షం
బుల వ్రక్కలించుచుఁ బ్రక్కలఁ జెక్కుచు నడుములఁ దుండెంబులు నేయుచు
నూరువుల విఱుచుచు జూనువులు ఖండించుచుఁ బిక్కలు చెక్కలువాపుచుఁ
బాదంబులు విలూనంబులు నేయుచు నెత్తురు లురలించుచుఁ గండలు రాల్పు
చు నెమ్ములు విఱుచుచు భూషణంబులు రాల్పుచుఁ దన్మత్రాణంబులు సిం
చుఁ జూపంబులఁ ద్రుంచుచు గదలు పొడినేయుచుఁ గరవాంబులు వఱియలు
వాపుచు ముసలంబులు గూల్పుచు ముద్గరంబులు తుముల్లునేయుచుఁ గుంతం
బులు రూపుమాపుచుఁ గుఠారంబులు చూర్ణంబులు నేయుచు భిండివాలం
బులు నఱుకుచుఁ దోమరంబులు పుడమి రాల్పుచు నంకుశంబులు పొడి
నేయుచు ధ్వజంబుల నడిమికి నఱుకుచు నిట్లనేక ప్రకారంబులఁ గీలాభీలంబుఁ
జేసిన నమ్మెగ్గరంబు చచ్చియు నొచ్చియు విచ్చియు నుడిఁబడియుఁ గలం
గియుఁ దొలంగియుఁ జిక్కువడియును జీకాకువడియును సైన్యంబు డైనదశకు
వచ్చినం గనుంగొని మహాబలశాలు లగుకొండలు రక్షోపీరులు సాహసం
బునం దలకడిచి వీరావేశంబున రామున కభిముఖు లై శూలనిస్త్రింశపరశ్వ
ధంబులం బ్రహరించిన నయ్యతిరథవద్యుండు తీక్ష్ణాగ్రంబు లై ననాళీకనారాచం
బులఁ బ్రబలహాలికుండు మహారణ్యవృక్షంబులంబోలె వారల నండఱఁ బెక్కు
తుండెంబులు గావించినం జూచి తక్కినరక్కనులు సింగంబుఁ గన్న లేళ్లచం
దంబునఁ బ్రాణభయంబునఁ గనుకనిం బఱచి ఖరునిశరణంబుఁ జొచ్చినం జూచి
కత్తుభీషణం డగుదూషణం డెలుం గెత్తి గంభీరఘోషణంబునం జేయ పిచి

- పురికొల్పిన నందఱు నొక్కింత ధైర్యం బవలంబించి యంతవట్టునుం గూడుకొని.
- సీ. అనిలునితోడ మాఁగొనఁ బోవుభూరిసీరదములఁ బోలెడుఁరథచయములు
సర్యముతోడఁ బోఁరాడఁ బోయెడుపెనుచీకట్ల కెవడిసింధురములు
పోరు చాలక పెద్దఁపులిమిఁది కుఱికికొదమలేళ్లం బోలుఁ ఘోటకములు
నగణితబలుఁ డైనఁమృగ రాజుపై కేగుశుండాలములభంగిఁనుభటచయము
- తే. వెల్లి విరిసినజలనిధిఁవిధము దోఁప, నొక్కమొగి ఘోరసంగరోద్యోగకాంక్ష
తనఁ జెలియలికట్టచందమున నున్న, రామభద్రునిపైకేగఁ రాద్రభంగి. 416
- ఉ. కొందఱు సాలతాలములు • కొందఱు భూశిలాప్ర కాండము
ల్కొందఱు శూలకుంతములు • కొందఱు ముద్గరిభిండివాలము
ల్పొందుగఁ బూని యంద తొక • పోకిరి గ్రమ్మి కడంగి వ్రేయఁ గా
సందడికయ్య మయ్యె నృపఁచంద్రున కాఖరదైత్యసేనకున్. 417
- రాముఁడు రాక్షససైన్యంబుపై గాంధర్వాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించుట. ←
- ఉ. ఆరఘువీరుఁ డప్పుడు భయూనకభంగిఁ గడంగి చుట్టును
నూభరిశిలాంబక ప్రహతిఁ • బోరుచు నున్ననిశాటపై న్యము
న్పాఱఁగఁ జూచి దీర్ఘనయఁనంబుల నెఱుఁదనంబు దోఁపఁ గా
వారణయాథముం గనినఁవారణవైరిక్రియం జెలంగుచున్. 418
- క. మిడుతపరి గవిసి నట్లుగ, నెడతెగక గడంగి యున్న • దీసేన బతే
నుడివడియున్నది యిప్పుడె, మడియింపఁగ నలయు రిత్త • మసలఁగ నేలా. 419
- మ. అని చింతించి జగద్భయానకరవం • బొ నట్లుగా శింజి
ధ్వనిఁ గావించుచు లోకపూజ్య మగుగాంధర్వాంబకం బేయఁ జ
య్యన నయ్యస్త్రమహాత్వ మెట్టిదో యసంఖ్యాతంబులై యస్త్రశ
స్త్రనికాయంబులు పుట్టి దిక్పటము లంతఁ నిండె గాఢోద్ధతిన్. 420
- క. పడుచున్న రాక్షసులచే, బడినమహాదారుణులగు • పలలాదులచే
బడనున్నవారిచేతను, బుడమి పరిస్తీర్ణ యయ్యెఁ • బాలుపుగ నంతన్. 421
- ప. ఇట్లు తుఁదోపతండంబులై రాముని ప్రచండకాండంబులు లెక్కకు వెక్కినం
బులై పుడమి గూనినతెఱంగున నెల్ల దిక్కుల నాక్రమించి యాకాశంబు
నిరవకాశంబు చేసిన సూర్యకిరణప్రసరణంబు లేమిం జేసి గాఢాంధకారంబు
గప్పుకొనియె నందు వెడండవాతియమ్ములతాకున శిరంబులు పగిలి గిట్టునం
దిరుగుచు భీషణంబుగా ఘోంకారంబులు నేయుచు వజ్రప్రహరంబుల తెక్కులు
దెగి ధరణిం బడినకులాచలంబులచాడ్చున దంతంబు లూఁతగా ముంద
టికి మొగ్గతిలం బడి బాణక్షతవేదన సహింపం జాలక ప్రాణంబులు విడుచు
మత్తశుండాంబులును శుండాలోపరిభాగంబులనుండి తోమరాంకుశంబులఁ
బ్రహరింప గమకించునంతలోనఁ గత్తివాతియమ్ములు కంఠనాళంబులఁ ద్రెంచిన

నదియే చందంబున ధరణివయింబడి కామితంబు సఫలంబు గామికి జీవితం
బులు విడువం జాలక తొటప్రాణంబులం దన్నుకొనుగజారోహకులును భల్ల
బాణంబుల శిరంబులు నునిసివడ రయంబుపెంపున నవియె పోగాక యని యొ
క్కింతదూరం బరిగి యవ్వలం జన నలవి గాక యచ్చటం బడి పొరలుచు నను
వులు విడుచుహయంబులును వాడిగలమండలాగ్రంబులు జలిపించుచు వీరా
వేశంబునం దెగవ్రేయ గమకించునెడ సింహసఖశిలీముఖంబుల నుత్తమాం
గంబులు దెగి క్రిందం బడియున్నహయక శేబరంబులమీఁదం బడి తోడన
వేల్పులు గురియించుమందారకుసుమవర్షంబులఁ బ్రాణంబులు వచ్చి వెంటనె
మింటి కెగసి కన్నరహంపంబులం బ్రళింపించువీరు లగురాహుత్తులును రథిక
సారథులు మడిసిన వాహనంబు లవికలంబు లై తమయిచ్చకొలఁది నీడ్చు
కొని పోవ మేదోమాంసమ స్తిష్కంపంకంబునం జిక్కువడి విశేర్ణంబు లై నరథాం
గంబులతో నటవట లై నయరదంబులును వాలుఁబెట్టికొన నామర్థ్యంబు
లేక యొక్కింతసాహసంబున నానావిధప్రహరణంబులం బొడువ నుంకించు
నంతలోన నెడనెడ వాలిక నారసంబులఁ జరణజానుజంఘాజనునమధ్యోదరఖం
డంబులు తిలప్రమాణశకలంబు లై రాలిన రూపునెడి పోవువదాతులుం గలిగి
సంగరాంగణంబు దారుణదర్శనం బయ్యె నందు శిరంబులు కమరంబులును
గజంబులు మకరంబులును గేశంబులు వై వాలంబులును భూషణరజం బినుకయు
బాహువులు మీనంబులును గొడుగులు శతపత్రంబులును మేదోమాంస
మ స్తిష్కంబులు వంకంబును శోణితంబు జలంబును గా ననేకరుధిరనదులు ప్రవ
హించె నందుఁ గడుపులకు వెక్కనంబుగా మాంసంబు మెక్కి రక్తంబుఁ గ్రోలి
రుధిరప్రవాహమధ్యంబున నీడులాడుచు రామునివిక్రమంబుఁ బ్రస్తుతించుచు
ననేకభంగులం గ్రిడించు భూతప్రేతపిశాచ శాకినీగణంబులకొలాహలంబు బహు
లం బై యుండె నివ్వధంబున నొక్కముహూర్తంబులోనఁ గించిదవశిష్టంబుగా
రాక్షససైన్యంబు రూపుమాపి తమంబు విరియందట్టి తేజరిల్లుమధ్యందినమార్తాం
డునకు రెండవమూర్తి యై రామభద్రుం డంతకంతకుఁ బ్రవర్ధమానంబు
లగునుత్సాహబలకౌర్యంబులు గలిగి తక్కినరాక్షసుల నిశ్చేషంబుగా వధి
యింపం గోరుచుండె నప్పుడు హతశేషు లగురాక్షసులు బెబ్బలిం గన్న లేళ్ల
చందంబున నమృహావీరుని కట్టెడుట నిలువ నోపక భీతచిత్తు లై కనుకనిం బట
చినం జూచి రోషభీషణుం డై దూషణుండు.

422

—|| దూషణుండు మఱియ నరాక్షససైన్యమును బురికొల్పుట. ||—

ఉ. ఈగతి మీకు నేఁగలుగ + నేటికి మర్త్యున కోడి పాట దో
ర్యేగము మీఱ నందఱము + వీని వధింతుము రం డటంచు ర
క్షోగణనాయకుండు పురికొల్పినఁ బంచసహస్రయోధు లం

తాగతకాలకింకరుల • యట్లు చెలంగెడువార లుగ్రతన్.

423

చ. అతనిఁ బురస్కరించుకొని • యందఱు రామునిఁ జుట్టుముట్టి యు
ద్భుతమునలోపల ప్రదరఁ భూరుహపట్టినశూలవర్షము
న్వితతబలాఘ్నః డైనరఘుఁవీరునిపైఁ గురియింప నమ్మహో
ద్ధతిఁ గలంగ కవిభుఁడు • చారుణబాణహతిం దెరల్చుచున్.

424

క. పడగండ్లు గురియుదట్టపు, జడికిఁ జలింపనినగంబుఁచందంబున రా
ముఁడు సుస్థిరుఁడై దైత్యుల, మడియింపఁగఁ బూని రోషఁమాననుఁ డగుచున్.

క. కులిశంబుకంటె బెడిదము, గలవాలిక నారనములఁ • గడువడి దోహ
టులమీఁదఁ బఱపి బలుదూపులు గూషణ మేనఁ జొనిపె • భుజబల మలరన్.

ఉ. తోడనె శత్రుదూషణుఁడు • దూషణుఁ డంతకుభంగిఁ గ్రుద్ధుఁడై
వేడిమి నివ్వటిల్ల రఘుఁవీరునిఁ దాఁకఁగఁ దేరుఁ దోలి శ్రో
వ్యాడిశిలీముఖంబు లనివార్యగతి న్నిగిడించి రాక్షసు
లేడుకతోడఁ జూడఁ దనవిక్రమ మంతయుఁ జూపె నుద్ధతిన్.

427

— రాముఁడు దూషణుని పధియించుట. —

చ. అతనిపరాక్రమంబునకు • నల్క వహించి రఘుప్రవీరుఁ డ
ప్రతిహతశౌర్యఁడై యొకశరంబునఁ జాపముఁ ద్రుంచి నాల్గిటం
జతురత నశ్వము ల్లునిమి • సారథి నొక్కట నర్థచంద్రసం
హతిఁ దునుమాడి వానియుర • మంటఁగ వ్రేసె నిషుక్రయంబునన్.

428

ప. ఇట్లు విరఘండును వికలసాధనండును వినిహతాత్ముండును వినిపాతితసారథి
యు నై యన్నిశాచరుండు గినిసి గిరిశిఖరసంకాశంబును రోమహర్షణంబును
గాంచనపట్టవేష్టితంబును దేవసైన్యాభిమర్దనంబును దీక్ష్యశంకునమాక్షీర్ణంబును
గాలాయనమయంబును బరవసోక్షితంబును వజ్రశనిసమస్పర్శంబును బరగో
పురవిదారణంబును మహోరగసంకాశంబు నగు పరిఘంబుఁ గొని పరమసంక్ర
ద్ధం డై రామున కభిముఖంబుగా రయంబునం బఱతెంచునమయంబున నా
రఘువీరుండు రెండుకత్తివాతియమ్ముల సహస్రాభరణంబు లైనవానిభుజంబులు
రెండును ఖండించిన ఛిన్నహస్తుం డైన వానికరంబున నుండి యప్పుహాపరిఘంబు
శక్రధ్వజంబుపోలిక ధరణిపయిం బడియె నిట్లు శరనికృతబ్రహ్మం డై దూష
ణుండు విషాణంబులు వెఱికినమహాగజంబుపోలికఁ బుడమిం గూలి తత్తణం
బున సంప్రాప్తమరణం డయ్యె నతనిపాటుఁ జూచి నర్వభూతంబులు సాధు
వాక్యంబుల రామునిం బ్రశంసించి రంత.

429

ఉ. దూషణుపాటుఁ జూచి మదిఁ • దొట్టినకోపము నెత్తి కెక్కఁగా
రోషకషాయితాత్ములఁబు • రోజుచు దానపదండనాయకు
ల్భిషణాధంగి మువ్వ రతిభీకరు లొక్కట వీర్యవచ్చిరో

భూషణుడైన రాఘవునిఁ * బోర నెదిర్చిరి సాహసంబునన్. 430

వ. ఇట్లు మహాకపాలుండును స్థూలాక్షుండును బ్రమాధియు నను వారలు మృత్యు పాశావపాశితు లై తీవ్రవేగంబునం దాఁకి. 431

చ. అలుక మహాకపాలుఁ డొకఁయాయనశరాలము స్థూలనేత్రుఁ డు
జ్వలదురుపట్టినంబు నొకఁశాతపరశ్వథముం బ్రమాధి ని
ట్టలముగఁ బూని వ్రేసి వికటంబుగ నార్చిన నారఘూత్తముం
డలయక సాధనత్రయము * నస్త్రముల న్వడిఁ ద్రుంచి మెడియున్. 432

→ రాముండు మహాకపాల స్థూలాక్ష ప్రమాధు లనుమువ్వరరాక్షసులఁ జంపుట. ←

చ. అనుపమ హేమభూషితశఃరావతి వేగ మహాకపాలునిం
దునిమి ప్రమాధిని న్వడఁదఁతూవున గీ టఁగించి స్థూలనే
త్రుని వివదిగ బాణమునఁ * ద్రుచిన నయ్యసురత్రయంబు వ
త్తినిహతపర్యత్రయముఁబాడ్చునఁ గూలె ధరాతలంబునన్. 433

ఉ. అంచితవిక్రముం డగుమహారథవర్మఁడు రాముఁ డంతటం
బంచనహస్త రాక్షసులఁ * బంచనహస్త శిలీముఖంబులం
బంచత నొందఁ జేసి కలఁభంబులఁ జంపినసింగమల్ల నే
త్రాంచలదీధితు ల్నిగుడ * నద్భుతవైఖరిఁ బొల్పి యుండఁగన్. 434

వ. అమృతావీరునివరాక్రమ ప్రకారంబుఁ జూచి సహింపక మృతుం డైనదూష
ణుం దలంచుకొని దుఃఖితుం డై ఖరుండు వీరావేశంబున. 435

ఉ. గ్రద్దనఁ గోపవేగమునఁ * గన్నుల నగ్నికణంబు లొల్కుఁ బ
న్నిద్రతి దండనాథుల సహీనబలాఘ్యులఁ జూచి మీర లీ
ప్రద్దన నేగి మానవునిపాంక మడంచి వధించి రండు వే
సుద్దులఁ జెప్ప నేల మనఃశూరత లెన్నటి కింకఁ గాల్పనే. 436

వ. అని బరవసంబుఁ జేసి పురిఱొల్పి తానును రథసాతిశయంబున రామున కభిము
ఖంబుగా రథంబుఁ దోలించె నంత ఖరాసురప్రేరితు లై శ్వేనగామియుఁ బృథు
గ్రీవుండును యజ్ఞశత్రుండును విహంగముండును దుర్జయుండును గరవీరాక్షుం
డును బరుషుండును గాలకార్ముకుండును మేఘమాలియు మహామాలియు సర్పా
స్మృండును రుధిరాశనుండు ననుద్వాదశమహావీరులు హతశేషు లై నన్నెనికులం
గూడుకొని శీఘ్రవేగంబున ఖరునిం దలకడచి శరాసారఘోరంబుగాఁ గవిసి
నానావిధ హేతివ్రాతంబులఁ బరఁగించుచు రౌద్రప్రకారంబునం జాట్టుముట్టి
యట్టహాసంబుఁ జేసిన. 437

→ రాముండు పన్నిద్రతి రక్షోవీరులఁ జంపుట. ←

శా. ఆపద్దాప్తకుటుంబు రెండవనిదాఁఘాదిత్యుఁ డై చాపవి
ద్యాపాండిత్యము దోఁప సాధుముఖపద్మంబు ల్వికాసస్థితి

- స్తీపింప స్థనచండకాండకీరణోః ప్రేకంబునం గ్రవ్యభు
గ్రూపధావంతముల స్థరించె దిశల • న్రాధప్రభ ల్నిమ్మగన్. 438
- ఉ. వెండియుఁ జండకాండములు • వే పదివేలు నిగిడ్చి యొక్కటన్
గొండలఁ బోలు రాక్షసులు • నూర్వర నూఱుశిలీముఖంబుల
న్నెండుగ నొక్కదైత్యవరుని న్వధియించుచుఁ జిత్రభంగి నా
ఖండలుఁ డదిశృంగములకై వడి నందఱఁ గూల్చె వేల్చిడిన్. 439
- క. పదిరెండువారసంబులఁ బదపడి రాఘవుఁడు వేగ • పన్నిద్దఱ బె
ట్టిదు లగుసేనాధ్యక్షులఁ గడనంబునఁ దునిమి పనిచెఁ • గాలునిపురికిన్. 440
- చ. అనిమొన రామచండవిశిఖాహతిఁ గూలినము క్తకేశభృ
ద్దనజాలచేఁ బినద యయి • ధాత్రి కుశావృత యైనవేదిచో
ప్పనఁ దనరారె నవ్వీపినభూసలి శోణితమాంసపంక యై
ఘనతరనారకస్థలముకై వడి నొప్పుచు నుండె నత్తఱిన్. 441
- చ. కదనమునందు రాఘవుఁ డఖండపరాక్రమదుర్నివారుఁ డై
మదమున నొక్కఁ డయ్యు నరఃమాత్రకుఁ డయ్యుఁ బదాతి యయ్యు ని
ట్లదయతఁ దచ్చతుర్దశసహస్రనిశాలుల వశ్రమంబునం
జిదురుపల్లె ధరం దొరఁగఁ • జేసె సుర ల్లుద మంది చూడఁగన్. 442
- క. ఖరుఁడును ద్రిశిరుం డనువా, రిరువురు రాక్షసులు దక్క • నెల్లసురారుల్
ధరణీధరములక్రియ నుర్వరఁ గూలిరి కదనమందు • రామునిచేతన్. 443
- వ. ఇట్లు మహావాతవేగంబునం గూలుమహీరుహంబులచాడ్చున నిశాచరు లం
దఱు రఘువీరునికాండప్రకాండంబులం దెగి నిశ్శేషంబుగా మడిసినం జూచి
ఖరుండు కోపాటోపంబున రామునియాటోపంబుఁ జూచి సహింపక రథంబుఁ దో
లించుకొని యమృహరఘున కభిముఖంబుగా నడరిన సతని నివారించి వాహినీ
నాయకుం డగుత్రిశిరుం డిట్లనియె. 444
- సీ. అసురేంద్ర యింత సాహస మేల మరలుము రాక్షసాంతకుఁ డైన రాముఁగదిసి
వాఁడిమి గలనాడు వేఁడిమిఁ జూపి దివ్యాస్త్రసంహతి వాని • నని వధించి
యనిలోన నింతకు • మును వానిచేఁ జచ్చినట్టివారికిఁ బ్రీతి • పుట్టఁ జేసి
వచ్చెద నది గాక • వాఁడు నాచేఁ జచ్చె నేని క్రమ్మఱ నిజఃస్థానమునకు
తే. నరుగు మటు గాక యే నమృహత్తుచేత, నిపుడు రణమునఁ జచ్చితి నేని మరల
యద్ధమున కీవు దొడరి నాయుష్కలికము, తీర్చి పుచ్చుము పెక్కెల • ధీరవర్య.
- రాముఁడు త్రిశిరునిఁ జంపుట. ←
- వ. రాక్షసేంద్ర యే నాయుధంబు ముట్టి ప్రతిజ్ఞఁ జేసెద సర్వప్రకారంబుల రాక్ష
సులకు వధ్యుం డైనరాముని వధించెద రామునిచేత నేనైనను నాచేత రాముం
డైనను బంచత్వంబు నొందుట సిద్ధంబు నీవు వెనుకకుం జని రణోత్సాహంబున

నిలువంబడి యొక్క ముహూర్తంబు జయాపజయనిర్ణయకుండ వగు మని బర
వసంబుగాఁ బలికిన ఖరుండు వానికి రణంబున కనుజ్ఞ యొసంగి రయంబున రా
మున కసభిముఖంబుగా నడిచె నంతఁ ద్రిశిరుండు కృతాభ్యనుజ్ఞుడై జవనాశ్వ
సంయుతం బగుకనకరథంబెక్కి త్రిశృంగం బగువర్వతంబుచందంబున శరీ
రంబు గ్రాల నలిలధారలు గురియుమేఘంబుకై వడి శరవర్షంబు గురియుచు
మూఁడునోళ్ల ముల్లోకంబు లప్పళించుటకుం జాలి జలార్ద్రదుందుభినాదసదృశ
నాదంబున గర్జించుచు రథసాతిరేకంబుగాఁ గవిసిన నతనియట్టహాసంబుఁ
జూచి రఘువీరుండు బహుప్రకారంబు లగుశరవరంపరల వానిబాణంబుల నన్నిం
టినిం జదియ నడంచుచుఁ బ్రచండభంగి మార్కొనిన నయ్యిద్దఱకు భీష్మణం
బగుసంగ్రామం బయ్యె నివ్వీధంబునం దలపడి రాముండును ద్రిశిరుండును
సింహమ దేధంబులచందంబున వాయువలాహకంబులపగిది వానవవృత్తుల
విధంబున గరుడపన్నగంబులమాడ్కిఁ బరస్పరహుంకారంబుల నితరేతర
ధిక్కారంబుల ననోన్యనృతిరస్కారంబులఁ గొంఱొక నేపు కన్నులపండువుగా
భండనంబుఁ జేసి రాసమయంబున.

446

తే. కనలి త్రిశిరుండు త్రాంబుకత్త్రయంబు, కౌసలేయునినొనలు దాఁకంగ నేయ
నించుకై నను దలఁకక + హీనబలునిఁ, గా నెఱిగి వానితోడ నిట్లనుచుఁ బల్కి.

ఉ. ఓరి నిశాట యెవ్వనిమహోగ్రశరంబులు మన్నిటాలమం
దారయఁ బుష్పసన్నిభములై మృదువైఖరిఁ బొల్పె నట్టిని
శూరత తెల్ల మయ్యె నిఁకఁ + జూపఁగ నేటికి మచ్చిలీముఖా
సారము గ్రమ్మఱం గొనుము + చయ్యన నీవని చక్క నయ్యెడిన్.

448

క. అని యుల్లసమాడుచు న, ద్దనుజునివక్షమున ఘోరఃతరకాలవ్యా
శనిభశరచతుర్దశకము, సునిశితగతిఁ జొనిపి యంత + సాలయక మరలన్.

449

మ. ఒకబాణంబున వానిచేతిధను వత్స్యగ్రంబుగాఁ ద్రుంచి వే
ఱొకనారాచచతుష్టయంబునఁ దురంగోత్సేకము వ్రాన్చి త
క్కక నూతు స్తృఢనాయకాప్తకమున + స్థండించి తత్కైతనం
బొకకాండంబున రెండుగాఁ దునియ లై + యర్విం బడం గూల్చినన్.

450

వ. ఇట్లు విరఘుం డై రథంబువలన రయంబునఁ బుడమికి దాఁటి పాదవిన్యాసంబున
భూమి గ్రక్కదలఁ బఱలెంచు చున్నత్రిశిరునిశిరత్త్రయంబు బాణత్త్రయం
బున ఖండించిన నవి మహావాతవతితంబు లగుతాళఫలంబులచందంబున ధర
ణిం బడియె వానిక శేబరంబు శిఖరరహితం బైనవర్వతంబుపగిది సుర్విం గూలె
నిట్లు త్రిశిరునిం దెగటార్చి రఘువీరుండు వృత్రాసురునిం దునిమనపురందరుని
కై వడి నొప్పు చుండె నంత హతశేషు లగురాక్షసులు బెబ్బులిం గన్నహరి
ణంబులకై వడిఁ ద్రస్తచిత్తు లై కనుకనిం బఱచి ఖరునిమఱుపు సొచ్చి రతండు

హతు లైనదూషణత్రిశిరులను దక్కిన చతుర్దశసహస్రరక్షోపీరులం దలంచుకొని
శోకరోషంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన రాక్షసులపాలిటియంతకుం డై
కన్నులకుం దేటిచూడ రాక వెలుంగు చున్న రాముని విలోకించి మనంబునఁ
దలంకుచు విమానాగ్రభాగంబులనుండి పెక్కువిధంబుల రామునిఁ బ్రశం
సించు దేవర్షిమహర్షులయుత్సాహంబుఁ గనుంగొని క్రమ్ము రోవంబుఁ గల్పించు
కొని వాసవుం జేరునముచిచందంబున స్కందునిం జేరుతారకునిపోలిక సంరంభ
విజృంభితుం డై రామునిం గదియ వచ్చి. 451

మ. బలవచ్చాపము నెక్కు వెట్టి గుణశబ్దంబు ల్బ్రచించండంబుగాఁ
జెలఁగ న్నిక్షీతభంగి ఘోరతరసంస్థితో గ్రనారాచము
ల్బల మొప్ప న్నిగిడించి నర్వదిశలు • స్వర్వసహకాశము
ల్లలయం జేసి నిమేషమాత్రమున దుర్లక్షంబుగాఁ గప్పినన్. 452

→ రామఖరాసురదవ్వంధము. ←

చ. కని రఘువల్లభుండు ఘనకార్యము న్నవరించి శింజినీ
ధ్వనులు సెలంగ దుర్విషహదారుణకాండము లొక్కరీతిగా
మునుకొని దీప్తవహ్నికణము ల్చెదర న్నిగిడించి యాకనం
బనుపమలీల నుగ్రగతి • నస్త్రమయంబుగఁ జేసె గ్రక్కునన్. 453

క. ఖరరామవివర్జితభీ, కరతరబాణములచేత • గగనంబు నిరం
తర నుయ్యె సర్వదిశలును, బరిపూర్ణము లయ్యె తెల్లు • పటిచినభంగిన్. 454

క. నిరుపమసాయకధారా, పరివృతుం డై యినుఁడు గానఁబడ కున్మీ బ్రజ
ల్యైరవేది రేయుఁ బవ లే, ర్పణుపఁ దరముగాక టిచ్చవడియుండి రిలన్. 455

వ. మఱియు నిట్లు తలపడి యితరేతరజయకాంక్షలం బోరునప్పుడు. 456

క. ఆలమున ఖరుఁడు రాముని, నాళీకవికర్ణనిశితః నారాచముల
న్వాలికతోత్రంబుల శుం, డాలంబును బోలె నలమటం బ్రహరించెన్. 457

క. ఖరుని రథస్థుని రాక్షస, వరుని ధనుర్ధరునిఁ బర్యవస్థితు భూతో
త్కర మపుడు పాశధరుఁ డగు, పరేతపతివట్ల చూచిఁభయ మందె రహిన్. 458

వ. ఇట్లు దుష్ప్రధర్మం డై ఖరుండు. 459

శా. ధీరుం బారుషపర్యవస్థితు సముద్దీప్తప్రతాపు న్నహ
శూరు నింహపరాక్రము స్సకలరక్షోభీము రాము స్ఫులో
దారుం గాంచి హుతాశను న్నిడుతచందాన న్వస న్నాసి దు
ర్వారాజశ్రమహీనసత్త్వఁ డనుచు • న్భావించి సంరంభి యై. 460

క. తనచేతిబలువు గన్పడ, ఘనశరమున రాముచేతికార్యకగుణముం
దునిమి వెన నప్తశరములు, సునిశితగతి నతని మేనఁ • జూనిపెం బెలుచున్. 461

క. అట ఖరకార్దుకముక్త, స్ఫుటనారాచములచేత • భూమిశునికం

కట మప్పుడు కుబుసముక్రియఁ, బటురయముననడలి వుడమిఁబడియొగడిమిన్.

ఉ. అంతట రాక్షసుండు ప్రళయంతకుకై వడిఁ బెర్చి జానకీ
కాంతునిమీఁద సాయకసహస్రము లొక్కట నేసి వేగ రో
దోంతర మెల్ల నిండ వడి • నార్పుచు సర్వసుపర్వ లాత్మలో
నెంతయు నుమ్మలింప ఖరుఁ డేపునఁ దోఁచె మహోగ్రమూర్తి యై. 463

స. ఇట్లు ఖరబాణపీడితుం డై శత్రునిబర్హణుం డగురాముండు విగతధాముం డగు
వైశ్యానరునిచందంబునం దేజరిల్లుచు నంతకంత కుత్సాహంబు రెట్టింపఁ దొ
ల్లి తనకుఁ గుంభసంభవుం డిచ్చిన గంభీరనిర్హృదం బగువైష్ణవచాపంబు లీలం
గేల నందుకొని వైరివివాశనార్థంబు సముచితంబుగా నజ్యంబుఁ జేసి గుణప్రణా
దంబు నేయుచు. 464

ఉ. కాంచనపుంఖకాండము లఁఖండగతి న్నిగిడించి వేగ న
క్తంచరుకాంచనధ్వజము • దప్పక ద్రుంచిన సర్వదేవత
ల్పంచినఁ బద్మబాంధవుఁడు • వ్రాలినకై వడిఁ గూలె నేలఁ ద
త్కాంచనదీధితు ల్నిఖలఁకాప్యలయందు వెలుంగు చుండఁగన్. 465

ఉ. వెండియుఁ గ్రుద్ధుఁడై ఖరుఁడు • వేగమె మర్మవిదుండు గావునం
గాండచతుష్టయప్రహతి • గాత్రము నొప్పవఁగఁజేసి యార్చె ను
ద్దండరయంబున న్నమదఁదంటిని దారుణతోమరంబుల
స్తండిగ వ్రేటు పెట్టినవిధంబునఁ గోపరసోగ్రమూర్తి యై. 466

క. ఖరకార్తుకనిస్సృతభీ, కరమార్గణవిధుఁ డగుచుఁ • గాకుత స్థకులా
భరణుఁడు రుధిరాల్లుతుఁ డై, కర మరుదుగ రోహణాద్రికై వడి నలరెన్. 467

వ. ఇట్లఖండసంధ్యా రాగమండలపరివృతమార్తాండుండుంబోలె దివ్యప్రభాభాస
మానుం డై రామభద్రుం డవప్తంభంబున. 438

శా.లోకాలోకగుహ ల్ప్రీతిధ్వను లిడన్ • లోకాధికుం డంత న
స్తోకజ్యూనినదంబుఁ జేసి శరము • లోడ్తోడ సంధించి వి
ల్లకర్ణాంతముగా వడిం దిగిచి ప్రత్యావీధిపాదస్థుఁ డై
వీక నీవీక సిగిడ్చి బాహువిలసఁ ద్వేగంబు దీపింపఁగన్. 469

→ రాముండు ఖరుని విరభునిఁ జేయుట. ←

వ. ఇట్లమోఘశీరపాతనంబున ఖరునియాటోపం బడఁగించి వెగడు పఱచి క్రమ్మఱ
నాటుసాయకంబులు నిగిడించి యొక్కవెడందపాతీయమ్మున వాసశిరంబును
రెండుత్సరప్రంబుల వానిభుజశిఖరంబులును మూఁ డర్ధచంద్ర బాణంబుల
వానివక్షంబు నొప్పించి వెండియు సూర్యమరీచికల్పంబు లైనపదుమూఁడు
నారసంబులు ప్రయోగించి యొక్కవిశిఖంబున యుగంబు నఱికి నాలుగు శిలీ
ముఖంబుల ఘోటకంబుల గీ టఁగించి యాఱవశరంబున సారథిశిరంబు ఖం

డించి మూఁ డంబకంబులఁ గూబరంబును రెం డమ్ముల నొగలును బండ్రెండవ
మార్గణంబున ఖరునిచేతికార్చుకంబును బతీయులు వాసి వజ్రసంకాశం బైనవదు
మూఁడవపృష్ఠత్కంబున ఖరునిశీరంబు దూల నేసిన నాఖరుండు భగ్నచా
వుండును విరథుండును హతాశ్వుండును హతసారథియు నై కాలదండంబుఁ
బోనిగదాదండంబుఁ బుచ్చుకొని ధరణిగతుం డై నిలువంబడి యుండె నప్పుడు
రామునిపరాక్రమప్రకారం బాలోకించి యంబరంబునం బన్నినమహర్షి దేవ
తాముఖ్యులు పిమానాగ్రభాగంబుల నుండి ప్రాంజలు లై పరమానందంబునఁ
బ్రశంసించు చుండిరి యితైఱుగన విరథుం డై గదాపాణియై యున్నఖరునిం
జూచి రాముండు మృదుపూర్వకంబుగాఁ బరుషవాక్యంబున నిట్లనియె. 470

⇨ రాముండు ఖరుని నావావిధంబుల చూటుట. ⇩

- ఉ. స్వందనవారణాశ్వభటాసంకుల మైనబలంబుతోడ నీ
కందునఁ జేరి నీవు చిరఃకాలమునుండి నమ స్తసాధులం
గొందల మందఁ జేసితివి • క్రూరుండు పాపవిచారకుండు గ
ర్వాంధుఁడు నర్వలోకవిధుఁ • డైనను ధాత్రి మనంగ నేర్చునే. 471
- క. లోకవిరుద్ధం బగుపనిఁ, నైకొని గావించునట్టికఠినుని వివద
ర్వీకరమునట్లు బలియుండు, ప్రాకటముగఁ జంపు ఘనకృపారహితుం డై. 472
- తే. మఱియు నెవ్వఁడలోభ కామములచేత, దురితమొనరించునతఁడుతద్దురితఫలము
వెన ననుభవించు బ్రహ్మణి • వృష్టిశీలను, ప్రింగిపంచత్వ మొందినఁభంగిననుర.
క. ఘనదండకావనంబున, మునుకొని పసియించి యున్నఁపుణ్యచరితుల
స్తునుల వధియించి యేఫల, మనుషమగతి ననుభవించ • నాసించితివో. 474
- క. జనదూష్యులు క్రూరులు భూ, తనించువ్యులు సమర్థు లయ్యుఁ • దడవుగ నిలపై
మన నేరరు చర్చింపఁగ, దనుజాధమ శ్రీర్ణమూలఁతరువులమాడ్కిన్. 475
- తే. కర్తి యగువాఁడు నిజఘోరఃకలుషకర్త
ఫల మవశ్యంబు నొందు సుఁపర్వవైరి
యరయఁ గాలంబు సంప్రాప్త • మగుచు నుండ
నగము లార్తవ మగుప్రసూనమును బోలె. 476
- ఆ. ఖలుఁడు తనదు ఘోరఃకలుషకర్త ఫలంబు, నపుడె తోడుతోడ • ననుభవించు
వెలయ భుక్తఘోరఃవిషమిశ్రితోదన, ఫలమునట్లు దివిఃకులవిరోధి. 477
- తే. ఘోరపాపంబు నేయుచుఁమీఱిలోక, మునకుహింసఁ గావించెడుఁదనుజవరులఁ
బట్టి వధియించుటకు నేనుఁభరతు నాజ్ఞ, దుష్టదైత్య సమాసాదితుండ నైతి.
తే. దానవాధమ వేయేలఁతడయ కెపుడు, శిష్టులకు విప్రకారంబు • నేయునట్టి
నిన్నురణరంగమునఁజంపిఁనేడు మొదలు, నకలభువనంబులకు మేలుఁసంఘటించు.
తే. కడిమి దీపింప నాచేత • విడువఁబడిన, హేమభూషితవిశిఖంబు • లిపుడె నిన్నుఁ

గలఁచి వల్లీకముచుబన్నఁగములుఁబోలెఁజయ్యన ధరిత్రి భేదించిఁచనఁగఁగలవు.
తే. పుణ్యతర మగుదండకాఁరణ్యమందు, శిష్టవిద్యేషి వైన నీచేత మున్ను

వరఁగ భక్షింపఁబడినట్టిఁపరమమునుల,నిపుడె గలసెడు సైవ్యసహితఁడవగుచు.

క. దనుజాధమ మచ్చరముల, ననిలోఁ దెగి నిరయగతికిఁ నరిగెనునిన్ను

న్నును నీచే బాధితులగు, మునులిప్పడు చూడఁగలరుఁ ముదితాత్మకులై. 482

ఉ. ఓరి దురాత్మ యేటి కిపుఁ డూరక యుండఁగ నీదుశౌంధ్య మిం

పారఁగఁ జూపు నీశిరముఁ నదృశ్యతాలఫలంబుకై వడి

న్దారుణిఁ గూల్తు నంచు సముదగ్రత రాఘవుఁ డిట్లు వల్ల నా

ఘోరనిశాటుఁ డిట్లనియెఁ గ్రోధము దోఁపఁగ రక్తనేత్రుడై. 483

— ఖరుండు రాముని నధిక్షేపించుట. —

ఉ. కొండఱఁ బ్రాకృతాసురులఁ గూల్చితి నం చొకపోటుబంట వై

డెందమునందుఁ బొంగుచు వఁడి న్నుతియించుకొనంగ నేల గో

త్రం దగ వీర్యవంతులు నారర్థ భు లదృశ్యతనత్వయుక్తు లీ

చందమున స్వతేజమునుఁ సంస్తుతి నేయుదురే నినుంబలెన్. 484

క. లోకంబున నకృతాత్ములు, ప్రాకృతులును రాజవంశఁపాంసను లగువా

రేకరణి రజ్జు లాడుదు, రాకరణి నిరర్థకోక్తుఁ లాడఁగఁ దగునే. 485

క. అనిమొన శూరుఁడు తనుఁ దా, వినుతించుకొనంగఁ దగునెఁ వెఱ్ఱితనమున

న్విను మాత్మస్తుతి నాశ, మ్మొనరించుం గాడె విక్రమోద్ధతి కెల్లన్. 486

వ. మఱియు మృత్యుకాలసంకాశం బైననమరంబు సంప్రాప్తం బగు చుండ నప్ర

స్తవంబునందుఁ గులీనత్వంబుఁ బ్రకటించుచు నెవ్వం డాత్మప్రశంసఁ గావించు

కొను వహ్నిబుద్ధిచేత నగ్నివర్ణం బైనయపలంబును సంస్పృశించుపురుషుని

కొఱ కనుపలభ్యమానోష్ణస్పర్శం బైననయ్యపలంబుచేతఁ దనయనగ్నిత్వం

బెట్లు నిదర్శితం బయ్యె నట్లు నీచేత నిన్ను వీరుం డని తలంచెడునాకొఱ

కీయాత్మప్రశంసచేత నీయవీరత్వనామకలఘుత్వంబు నిదర్శితం బయ్యె నది

యనుం గాక నువర్ణకోధకాగ్నిచేత సంతప్తం బైననువర్ణప్రతిరూపారకూ

టంబుచే గాఢస్థిర్యాపం బైనలఘుత్వంబు నిదర్శితం బైన చందంబున నీచేత

నీవికత్థనంబున నశూరత్వరూపకం బైనలఘుత్వంబు సర్వప్రకారంబుల నిద

ర్శితం బయ్యె నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 487

క. బహుధాతువిదిత్రిత మగు, మహీధ్రమును బోలె నన్నుఁ మది నచలునిఁగా

రహిఁ బరికింపుము దోర్బల, రహితునిఁగాఁ జూడవల దఁరాతిప్రవరా. 488

తే. తివిరి ముల్లోకములను వాధింపఁ బూని, దండము పరిగ్రహించినదండధరుని

పోల్కినని నిన్ను వధియింపఁబూనిగదను, జేకొనిగడంగినాడ వీక్షింపునన్ను.

ఆ. ప్రాద్దు గ్రుంక వచ్చె • నుద్దులు వే యేల, కదనమునకు హాని • గలుగ కుండ
నేడు నిన్నుఁ జంపి • నీచేతఁ జచ్చిన, దితిజవరులవగవు • దీర్చి పుత్తు. 490

→ రాముడు ఖగ్రప్రయుక్తగడనుండించుట. ←

వ. అనియివ్విధంబునఁ బిలు సనక మలుమాలలాడి ఖరుండు సరంభవిజృంభితుం
డై కాలవండనదృశం బైనగదాదండంబు జరజరం ద్రిప్పి కనకవలయరోచులు ది
శలం జెడర దీప్తాశనిం బోలె రామునిపై వైచిన నది మహావేగంబున వృక్షగు
ల్లంబులు భస్మంబు గావించుచు సంతరితుంబునఁ బటలెంచు చున్నం గనుం
గొని యారఘువీరుండు నిశితాగ్రంబులై నబహువిధశరంబు లడరించి దాని ఖం
డించిన మృత్యుపాశసంకాశ యగునమృహాగద రామకార్దుకముక్తకాండంబుల
చేత విభిన్న యై మంత్రేషదబలంబులచేతఁ బుడమిం బడినవ్యాళికరణి ధరణి
తలంబునం బడియె నిట్లు ఖరాసురప్రయుక్తం బైన గదాదండంబు చూర్ణంబు
చేసి ధర్మవత్సలుం డగురాముండు స్వయమానుం డై వెండియు ససరంభంబుగా
వాని కిట్లనియె. 491

ఉ. ఓరి నిశాట నీ దగుబఁలోద్ధతి సర్వముఁ జూపి తిట్లు నీ
శూరతయు సభీరతయు • సొంపును బెంపును డెల్ల మయ్యె బ
ల్లారుణభంగి నొప్పుగద • తప్పక మచ్చితసాయకాహతి
స్థారుణిఁ గూలె నీకు ఖగఃనామము గల్గుట వ్యర్థమే కదా. 492

ఆ. నేడు నిన్నుఁ జంపి • నీచేతఁ జచ్చిన, దితిజవరులవగవుఁ • దీర్చిపుత్తు
ననుచు నీవు కడఁక • నాడినవాక్యంబు, వ్యర్థ మయ్యెఁ గద నిఁశాలవర్య. 493
క. వధ్యుడవు నీచుండ వన, స్మితావృత్తుండ వై న • నీజీవితముం
దధ్యము హరియింతు నుధ న, సాధ్యుం డగుగూఢ చరణాశత్రుఁడుఁ బోలెన్.

తే. దానవాధమ యిపుడు మఁద్బాణనిహతి, భిన్నకంఠుడ వై కూలియున్ననీడు
సేనబుద్బునశోభితం • బైనరుధిర, మిమ్మహీదేవి గ్రోలు నందమ్ము గాఁగ. 495

తే. స్రస్తవిన్యస్తభ్రూజుడవు • సాంద్రపాంసు, రూపితుండ వై దుర్లభయోష నట్ల
పృథ్వీఁ గాఁగిలఁ జేర్చి నిఁద్రింపఁ గలవు, యడిచి పడనేటి కింతలో • నమరవైరి.

తే. దానవాధమ నీవు మఁద్బాణనిహతివి, దారితాపయపుండ వై • ధాత్రిఁ గూలు
చుండ నేఁ డాదిగా నొప్పుచుండు నీయరణ్య మశరణ్యకులకు శరణ్యమగుచు.

క. ఇమ్మున నేడు జనస్థా, న మ్మన్త ద్బాణపాతిఁనమున హతస్థా
న మ్మగు చుండఁగ మునులు న, నమ్మునఁ జరియించెదరు ఘోనమ్ముగ నుఖులై.

క. హతబాంధవ లై బాహ్మ, పుత్రలోచన లై విషణ్ణముఖు లై రక్ష
స్మతు లన్యథయావహముగ, గతి లేక భయార్తి నేడ్వఁ • గల రిక మీఁదన్.

తే. ఏనతుల కీట్రినీవు ప్రాణేశ్వరుండ, వట్టియనురూపకులభార్య • లంద జాత్
హర్షములు దక్కి విధవలై • యనుదిశంబు, నుచితశోకరసజ్జలై • యుందురింక.

తే. ఓరి కూరాత్త తుద్రాత్త + యోనిచ, యోరి బ్రాహ్మణకంటక + యోరి ఖలుఁడ
పలుకులింకేలయిపుడును, ద్వాణనిహతి, గూల్చిపుచ్చెదశ మనుని, కూటమునకు.

→ రాముఁడు ఖరానురునిఁ జంపుట. ←

వ. అని బహుప్రకారంబుల ధిక్కరించి పలుకుచున్న రామునివచనంబులు విని
రోషావేశంబున వికటభ్రుకుటిదుర్నిరీక్షుండై ఖరుండు ఖరతకస్వనంబున నట్ట
హంసంబు నేయుచు మహాగజంబునకు మదం బెక్కించినచందంబునఁ గ్రూరవా
క్యంబుల నాకు రోషోత్పాదనంబుఁ గావించితివి ప్రాణసంశయకరం బగునను
రంబునందును నిర్భయంబున నవలిప్తుండ నై మృత్యువశ్యుండ నై తినిని యెఱుం
గక పలుకుండగని మాటలాడెదవు కాలపాశ పరిక్షిప్తులగుపురుషులు నిర్గతజ్ఞానేం
ద్రియాంతఃకరణవ్యాపారులై కార్యాకార్యంబు లెఱుంగక వర్జింతు రిప్పుడు
నిన్నుఁబరిమార్చెనఁ జూడు మని పలికి యచ్చేరువ నున్న యొక్క విశాలసాలంబు
నిరీక్షించి ప్రహారార్థంబు కరంబుల దాని నుత్పాటించి తెచ్చి రోదోంతరంబు
నిండ వికటధ్వనిఁ గావించుచు సందప్తదశనచ్ఛదుం డై దీనం జాపు సిద్ధించు
నని సంరంభంబున వీచి నైచిన నారాముండు నిశితసాయకంబు లడరించి
యచ్చుహీరుహంబు నింతింతలు తునుక లై ధరణిం బడ ఖండించి యరివధార్థంబు
తీవ్రం బగురోషం బంగీకరించి చిఱుచెమట మొగంబునం గ్రమ్ముచేరి రక్తాంత
లోచనుం డై ప్రచండకాండనహస్తంబున వానిసర్వమర్జంబులు గలంచె
నప్పుడు ప్రప్రవణాఖ్యవర్వతంబువలనం దొరఁగుసెలయెల్ల పోలిక వానిశరీరం
బుననుండి బహుప్రకారంబుల రక్తధారలు స్రవించుచుండ నిట్లు జ్వరి తాంగుం
డై వివ్వలుం డై రుధిరగంధోపలక్షితుం డై మత్తుం డై ఖరుండు నానావిధాట్ట
హంసంబుల గర్జించుచుఁ గదిసినం జూచి రఘువల్లభుండు శత్రుసంధానావకా
ళార్థంబు త్వరితపాదవిక్షేపుం డై తిర్యగ్గమనంబున నొక్కొంత వెనుకకుం జని
త్వరితవిక్రమాటోపుం డై.

502

క. తడవేల యీదురాత్తునిఁ, గడురయమునఁ ద్రుంచి దండకనివాసులకుం
బడయంగ రానిసౌఖ్యము, బొడఁగూర్చెద మునులఁ బ్రోచుటొప్పగుఁ గాడే.

మ. అని చింతించి ఖరు స్వధించుటకు సఁన్యబ్రహ్మాండం బాహో
యనఁ జెల్వొందుచుఁ దీక్ష మై శుచినిధం + బై గోత్రభిద్రుత మై
ఘన మై యొప్పుప్రచండకాండము సమగ్రక్రోధుఁ డై కూర్చి జాగ్
ధ్వనిఁ గావించుచు వేగ దీసి విడిచెఁ + దర్పంబు శోభిల్లఁగన్.

504

వ. ఇట్లు కర్షపూర్ణంబుగాఁ దిగిచి విడిచిన.

505

క. రామధనుర్ముక్తం బగు, భీమాస్త్రం బపు మేయిపిడుగులమ్రోత
నోవ్యమమున నేగి గ్రక్కున, తామనుఁ డగు ఖరునియురముఁ + దప్పక సాచ్చెన్.

తే. అంబకము వక్షమునఁ దూఱునంతలోనఁ, దత్కృశానునిచే వినిర్దగుఁ డగుచు

ఖరుఁడుధరఁగూలెమునుశ్వేతఁగహనమందు, హరద్వగగ్నిదగ్ధాంధకాఁనురునికరణి.

—|| వఁమున నుండుముఖులు రాముని బ్రస్తుతింతుట. ||—

క. కులిశముచే వృత్తునిక్రియ, జలఘేనముచేత నముచిఁసరిణి నశనిచే

బలునిగతి రామశరమున, బలవంతుఁడు ఖరుఁడు ధరణిఁ * బడియెనిహతుఁడై.

వ. ఇట్లు పాపాత్తుం డగుఖరుండు గూలినయనంతరంబ మహర్షిబ్రహ్మరి దేవర్షి
రాజ్విగణంబులు పరమానందంబున నచ్చటికిం జనుదెంచి విజయలక్ష్మీవిరాజ
మానుం డై యున్నరఘువీరుని నముచితంబుగా సందర్శించి మృదుమధుర
వాక్యంబున నిట్లనిరి.

509

క. అనఘాత్త యేతదర్థము, పనివడి సురనాథుఁడైనఁపాకారి రహిం

ఘన మగుశరభంగాశ్రమ, మునకుం జనుదెంచెమున్ను * మునులకుఁ జెప్పన్.

క. అనివార్యశౌర్య లగునీ, దనుజులఁ జంపుటకు నీవు * తపసులచేత

న్వివయోపాయంబునఁ జ,య్యన నానీతుండ వైతి * వధిప యిచటికిన్.

511

క. జనవర నీచే నిప్పని, మునుకొని మర్త్యకార్థము కృతం బయ్యెన్

ఘనదండకములఁ దాపన, జనములు సుఖధర్మయుక్తిఁ * జరియింతు రింకన్.

512

చ. అని కొనియాడు చున్నసమయంబునఁ జారణసంయుతంబుగా

ననిమిషసిద్ధపాథ్యవరు * లచ్చటికిం జనుదెంచి చిత్రము

స్థ నకుతుకంబు పార్వముఁ బెంపగొన దుందుభినాద మొప్ప న

య్యినకులవర్యుమీఁదఁ గురియించిరి కల్పకపుష్పవర్షముల్.

513

క. ఆడిరి రంభాదులు దగఁ, బాడిరి గంధర్వనరులు * పరమమునీంద్రు

త్వీడిరి భయములు గ్రహములు, గూడిరి శుభ రాసులందుఁ గ్రూరత దోలఁగన్.

వ. ఇట్లు పరమోత్సవంబుఁ గావించి.

515

నీ. దోపాచరుల ఖరఁదూషణముఖ్యులఁ గామరూపుల మహాకలుషమతులఁ

గ్రూరుల దారుణాకారుల ఖలజనస్థానవాసులఁ జతుర్దశనపాస్త్ర

గణితుల నర్ధాధికముహూర్తమున రామచంద్రుఁ డొక్కఁడుశాత్రుసాయకముల

ననిలోనఁ దునుమాడఁనహహ యే మన వచ్చు నిష్కహాత్తునివీర్యమితనిదాక్ష్య

తే. మితనిచాతుర్య మితనియఃపీనసత్వ, చుచ్యుతున కల్లగన నయ్యెననుచు నిల్లు

వేయి నోళ్లఁ గీర్తించుచుఁ విబుధవరులు, చనిరి గ్రమ్ముటఁదమతమసదనములకు.

ఆ. అంతలోనఁ వీరుఁడగులక్ష్మణుఁడు నీత, లోడఁ గూడ వైలఁదుర్గవధము

వలన నిర్గమించి * వరున సుఖంబుతోఁ, బర్ణశాలఁ జేరె * భద్రయశుఁడు.

517

తే. అంతజయశీలుఁడగురాముఁడ చటిమునుల, చేతఁబూజితుఁడై సుమిత్రాతనూజు

చేత సంపూజ్యమానుఁడై * నీతఁగూడి, పర్ణశాలఁ బ్రవేశించె భాసురముగ.

518

వ. అప్పుడు.

519

ఉ. ఇంచుక యైన స్రుక్కక యఃపీననిశాఃకుల నశ్రమంబునం

ద్రుంచి మహర్షిముఖ్యపరితోషణఁ దైవరఘువ్రవీరు న
భ్యంచితమూర్తిఁ గన్నొని మహాప్రమదం బిగిరింప నీత నే
త్రాంచలదీధితు ల్ని గుడఁ నశ్టై కవుంగిటఁ జేర్చె నెంతయున్. 520

వ. మఱియు ఖరాసురునిపైన్యంబునందు జితకాళు లగువా రెవ్వ రెవ్వరు గల
రట్టిరాక్షసులతోఁ గూడఁ దాత్కాలికస్వచ్ఛాగృహీతచతుర్దశసహస్రదివ్య
మంగళవిగ్రహంబు గలవాఁ డగుటవలన నొక్కొక్కరాక్షసున కొక్కొ
క్కరాముం డై కనుపట్టి శక్తాదుల కైన సహధ్యు లగువారి బలవంతులఁ
జతుర్దశసహస్రక్షోపీరుల నొక్కండఁ ఘటికాత్రయంబులోన సంహరించి
మహాత్ము లగుపరమర్షులకు జగన్మోహనదివ్యమంగళస్వమూర్తిసాక్షాత్కారం
బునఁ బరమానందంబు సంపాదించుచు విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై లతా
ప్రతానోద్గ్రాహితజటామండలుం డై దృఢబద్ధకర్మ్యత్వంబున స్కంధావలంబిత
తూణీరుం డై రణావసాననిర్వాపితకోపాగ్ని యగుటవలనఁ బ్రసన్నముఖుం డై
సీతాలక్ష్మణమార్గావలోకనుం డై నిర్వృత్తివీరకృత్యుం డై వీరవ్రతుం డై విగళ
ద్రుధిరాపుతశరీరుం డై ఘర్తవయఃశౌఘకలితలలాటుం డై కోదండదండంబు
నవలంబించి తనముంగల నున్నరామభద్రునిం గనుంగొని నీత “ఆత్మావై
పురుషస్య దారా”యనెడు నియమంబున శ్రీరామసత్తచేత తానును నత్రావతి
నైతి నని తలంచి “రామజామాతరం ప్రాప్య స్త్రీయం పురుషవిగ్రహ” మ్మని
యజ్ఞానంబున మున్ను తా నాడినవాక్యార్పరాధం బపనయించుకొనుటకును
నాయుధవ్రణంబులకుఁ గుచోష్ణముచేశఁ బరిహారంబు గావించుటకును గ్రమ్మఱ
గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి శ్రీతీసంహృష్టసర్వాంగి యై పదనంబు రాకాశశాం
కునిచందంబున నందం బై యొప్పు శశాంకునిం గూడినరోహిణికై వడి నలరు
చుండె.

521

—|| అకంపనుఁడు జనస్థానమందలి రాక్షసవినాశమును రావణునకుఁ దెల్పుట. ||—

క. అంత సకంపనుఁ డనువాఁ, డెంతయు శీఘ్రమున లంకఁ కేగి నిశాంతా
భ్యంతరమున రావణుఁ గని, స్వాంతంబున నెగులు దోవఁజయ్యునఁ బలికెన్.
క. దనుజేంద్ర జనస్థానం, బున నున్ననిశాటు లెల్లఁ • బాలిసీరి త్రిశిరుం
డును ఖరుఁడును దూషణుఁడును, ఘనరణమునఁ జచ్చి రేమిఁగణుతింతు నిఁకన్.
వ. ఏ నొక్కరుండ నతిప్రయత్నంబునం దప్పించుకొని నీకడకుం జనుదెంచితి. 524
క. నా విని సంక్రద్ధుం డై, రావణుఁ డటు కన్నుఁగొనల • రక్తిమ నిగుడఁ
దావాగ్నికరణి మండుదు, మోవి యదర వానితో సముద్ధతి ననియెన్. 525
సీ. దారుణం బగుజనస్థాన మెవ్వారిచే హత మయ్యె నెవ్వఁడు • హాలహలము
కానక ద్రావె లోఁకంబులలో నాకు విప్రియ మొనరించి • వితతసుఖముఁ
బడయ శక్తుని కై నఁ • బాలస్తునకునైన శమనుని కై నను • శౌరి కై న

- నలవిగా జే నలయమునకు యముడ వలతాశనుఁ గాల్చుచుఁ తాశనుండ
తే. మృత్యువును జంపుమృత్యువనత్యమోఘు, తేజమునవహ్ని భానులఁ దెగడువాఁడ
బలముపెంపున వెనమహఃబలునివేగ, మడఁచిభృత్యునిఁ గాఁగొనియలరువాఁడ.
- శ. అని యిటు మోమునఁ జిడిముడి, గనుపడ సంక్రద్ధుఁ డైనఁకైకసిపట్టిం
గని భీతి నకంపనుఁ డొ,య్యన యభయము వేడె దర్శి, తాంజలి యగుచున్.
- క. దానవవిభుఁ డగురావణుఁ, దానరభోజనున కప్ప • డభయ మొనఁగిన
న్దానక విస్త్రబ్ధుం డై, వానికి ని ట్లనియె మరల • వాఁ డభయోక్తిన్. 528
- ఉ. మానితబాహుశౌర్యుఁ డనఁమానుఁడు వైరికలాంబుముగ్గ
త్సానిఁడు సింహసంహననుఁ • డాయతబాహుఁడు వీరుఁ డాజీక
నూనుఁడు రామనాముఁ డొకఁశూరుఁడు శోభిలు వానిచే జన
స్థానము నాశ మొందె ఖరఁదానవదూషణసంయుతంబుగన్. 529
- క. అన విని దశకంఠుఁడు న్నివ్వనమునఁ గ్రోధంబు పెరుగఁ • మదమున నాగే
ద్రునిగతి రోజుచు వానిం, గనుఁగొని గంభీరభంగిఁ • గ్రమ్ముఁ బలికెన్. 530
- క. సురపతి నిర్దిరయుతుఁ డై, యరుగతిఁ దోడుపడ వచ్చెన్తో గా కున్న
న్నరుఁ డొక్కఁ డింతఁజేసెనె, కర మరుదుగ వానితెఱఁగుఁగలుగింపు మిఁకన్.
- || అకంపనుఁడు రావణునికి రామునిపరాక్రమప్రకారము దెల్పుట. ||—
- క. నా విని యకంపనుం డా, రావణునితలం పెరింగి • రామునిబలముం
బ్రావీణ్యము శౌర్యము ను, శ్రీవిభవము దెలియ నిట్లు • చెప్పఁ దొడంగెన్.
- సీ. దశకంధర వినుము • దశరథరాముండు విలుకాండ్రలో నతివిశ్రుతుండు
నమితలేజుండు దిఁవ్యాఘ్రసంపన్నుండు నాలంబులో జిష్ణుఁ • బోలువీరుఁ
డమ్రేటియనుజన్ముఁ • డతిబలవంతుండు రక్తాంతినేత్రుండు • రాజముఖుఁడు
దుందుభినాదుఁ డఁమందవిక్రమశాలి యనురూపుఁడు లక్ష్మణాఖ్యుఁ డతని
- అ. తోడఁ గూడి గాడ్పుఁతోడఁగూడినచిచ్చు, కరణి రిపులమీఁదఁగనలుచుండు
మేటిరాముచేత • గీటఁగిరి జన, స్థానవాసు లైనఁదైత్యు లెల్ల. 531
- క. అనిమిథుల కంత సత్త్వము, విసుతపరాక్రమము శౌర్యవిస్ఫురణము గ
ల్లనె దనజాలతో వైరము, గొనుబకు మది సందియంబుఁగొనఁ డనురేంద్రా.
- క. రామధనుర్దుక్తములగు, హేమమయమహోగ్రశరము • లెంతయు హేతి
స్తోమములకరణి ననురుల, భీమపరాక్రములఁ గాల్చె • భీషణభంగిన్. 532
- క. అనిలోనఁ బ్రాణభయమునఁ, గనికని వడిఁ బఱచునట్టిక్రవ్యాదులకుఁ
విను మేదిక్కునఁ జూచినఁ, బ్రణుతగణా దోచు రామభద్రుఁడు గడిమిన్.
- వ. మఱియు భయకర్షితులై రాక్షసులు రాక్షసత్వగోపనార్థం బేయేరూపాం
తరంబునఁ జరితు రాయాపరిగృహీతరూపాతరంబున మ్రోల నున్నదాశ
రథినే విలోకితు రిదియునుఁ గాక రణసాధనత్విబుద్ధిచేతి సేయేమస్తువు గొనం

జాతు రాయావస్తువు నెల్ల రామాకారంబుగా విలోకింతు రివ్వధంబున. 537
 తే. రాక్షసేశ్వర రణమున • రాముచేత, నలజనస్థాన మభిహతం • బయ్యె ననిన
 మానసంబునఁ గోపించి•వానితో ద, శాస్త్ర్యుఁ డెట్లనె నుద్వృత్తి•నట్టె చేచి. 538
 క. ఏమి యకంపన యిప్పుడె, రాముని లక్ష్మణయుతముగ • రణమునఁ దునుమం
 గామించి పంచవటి కే, సీమయిఁ జనువాఁడ శౌర్య • మింపారంగన్. 539
 క. నా విని యకంపనుం డా, రావణువాక్యమున కులికి • రక్షోవర యా
 భూపరుపౌరుషన త్వ, ప్రావీణ్యము విను మటంచుఁబలికెఁ గృపణుఁ డై. 540
 సీ. లిధిపరాముఁడుమహా•యశుఁడురువిక్రమంబుననసాధ్యుఁడుశౌర్యధనుఁడుకుపితుఁ
 డంబునంపూర్ణ మహాపగావేగంబు నైన మహోద్ధతి • నడ్డగించు
 సగ్రహతారసత్తత్ర మైననభంబు నిరవకాశము నేయు • నేర్పుకలిమి
 నుదకమగ్నావని • నుద్ధరింపఁగఁ జాలుఁ గడువడి గాడ్పువేగము నడంచుఁ
 తే. దివిరి జలనిధివేల భేదించి మించి, ముజ్జగంబుల నీటిలో • ముంపఁ గలఁడు
 కడిమిమై వారినిధి నరికట్ట నేర్పు, ధరణిధరముల మోవంగ • దక్షుఁ డతఁడు.
 ఆ. సంహరించి మరల • సర్వలోకంబులఁ, గడఁగి విక్రమమునఁ • గలుగఁజేయు
 సృష్టము లయినట్టి • విప్లవంబుల నెల్ల, నడఁప శక్తుఁ డమృహాయశుండు. 542
 సీ. దశకంఠ నాకపందం బభ్రుణ్యులచేతఁ గడిమి మీఱ జయింపఁ • బడనిమాడ్కి
 విప్లవత్రయనుత•విక్రమాధికుఁ డైన రాముండు సముచిహారణ్యకశిపు
 శంబరబలివృత్తజంభాదివిఖ్యాతదనుజులచే నైన • నని జయింపఁ
 బడఁ డట్టిఘనుఁ డెల్లుఁవరఁగ నీచే జయించుటకు శక్యం దగుసారిది సతఁడు
 తే. వాసవాదులైన ససంధ్యుఁ డనుచు, మదిఁ దలంచెద నమృహాయశుని గెలుచు
 నట్టిసదుపాయ మెఱిగింతుఁనసురినాథ, మానసం బెందుఁ బోసక•దాని వినుము.

—|| అకంపనుఁడు రామునిం జంపుట కుపాయము రావణునికిఁ దెల్పుట. ||—

వ. అని యిట్లకంపనుండు రాక్షసుం డయ్య ననేకజన్మాంతరకృతమకృతపరిపాకంబునఁ
 దత్కాలనముత్పన్నశ్రీరామస్వరూపవిషయజ్ఞానంబు గలవాఁ డై రాముం డని
 పలుకుటవలన రామునికోపంబున కసంహార్యత్వంబును విక్రమంబున నసా
 ధ్యుఁ డని పలుకుటవలన విక్రమంబు ప్రవృత్తం బగు చుండ నివారించుట కశ
 క్యం డనుతాత్పర్యంబును నుపపదరహితం బైనయసాధ్యశబ్దంబున బ్రహ్మాంద్రా
 ద్యసాధ్యత్వంబును గుపితుం డనుశబ్దంబున మర్యాదోల్లంఘనవిషయనిగ్రహ
 నిష్ఠుం డనుసర్థంబును మహాయశుం డనుశబ్దంబున లోకంబునందు నుప్ర
 సిద్ధవిభవుం డనుభావంబును మహాపగావేగంబు నైన నడ్డగించు నని పలుకుట
 వలన భవిష్యత్కష్టావతారవృత్తాంతంబును సభంబు నిరవకాశంబు నేయు
 నని పలుకుటవలన ద్రివిక్రమావతారవృత్తాంతంబును నుదకమగ్నావని నుద్ధ
 రింపఁగఁ జాలు నని పలుకుటవలన వరాహావతారవృత్తాంతంబును సంసార

నముద్రంబున మునింగినజనంబునకుఁ బరమపురుషార్థ రూపమోక్షప్రదుం డని యెడునభిప్రాయంబును ముజ్జగంబుల నీటిలో ముంపఁగలం డని పలుకుటవలన సంహారకారణత్వంబును వారినిధి సరికట్ట నేర్చు నని పలుకుటవలనఁ గరిష్య మాణసేతుబంధనకార్యంబును గాడ్పువేగము నడంచు నని పలుకుటవలనఁ బంచభూతవిలయపూర్వకప్రళయ కర్తృత్వంబును ధరణీధరముల మోవంగ దత్తుఁ డని పలుకుటవలనఁ గూర్కావతారవృత్తాంతంబును సంహరించి మరల సర్వలోకంబుల విక్రమంబునఁ గలుగఁజేయు నని పలుకుటవలనఁ బూర్వకల్ప సంహారపునస్సృష్టికర్తృత్వంబును వెండియు మహాయశుం డని పలుకుటవలన వడ్డునైశ్వర్యసంపన్నత్వంబును శక్తుం డని పలుకుటవలన ననంతశక్తిత్వంబును సృష్టములయినట్టివిష్టవంబుల నణంచు నని పలుకుటవలన వర్తమాన సృష్టినంహారకర్తృత్వంబును దశకంఠయని సంబోధనంబు సేయటవలన రావణునిదశవదనత్వంబును నల్పశక్తిత్వంబును రాముని సహస్రశీర్షత్వంబును నపరిమితానంతశక్తివిశిష్టత్వంబును సూచింపం జేసి వెండియు నిట్లనియె. 544

ఉ/ ఆతనిపత్ని నూత్నకమఁలాయతలోచన మేఘవేణి జై
వాత్మకమండలాస్య పరివర్ణిని పల్లవకోమలాఁఘ్రియ
బ్జాతసుపాణి యర్ధశశిఁఫాల షణ్మహారసుందరాంగియున్
సీత యనంగఁ జెల్వెనఁగుఁ జేసినపు త్తడిబొమ్మకె వడిన్. 545

ఉ. ఆయెలనాగచక్కదనఁ మాలికుచ స్తనిరూపవైభవం
బాయహిగోమరాజిపలుఁ కాసుదవారణయానమోవిలీ
రాయలివేణిమోముసూబఁ గామ్మదుకోకిలవాణిమేనిబా
గేయుగమందు నెవ్వరికిఁ నెందును గానము రాక్షసేశ్వరా. 546

తే. సురసతులయందు గంధర్వఁనుదతులందు, సురగసతులందు దానవఁ యోషులందు
నవ్వెలందికి సరి యైనఁ యతివ లేద, నంగ సరసతులందుఁ జెప్పంగ నేల. 547

తే. ఆనెలఁత రామునకుఁ బ్రాణమట్లు గాన, దానివంచనఁ గైకొంటివేని యతఁడు
తద్వియోగాగ్నిచే గ్రాగిఁతత్త్వణంబు, చచ్చునిది దక్క వేటొక్కఁబాడ లేదు.

క. అనిన నకంపనువాక్యము, విని దశకంఠుండు చూలఁ వెఱిగువడి మనం
బునఁ జింతించి రయంబున, ఘనరిషమున వానితోడఁ గ్రమ్మఱఁ బలికెన్. 549

క. ఆటు లై న నేమి యఘటన, ఘటనాచతురుండ నేనుఁ గాల్యంబున న
చ్చటి కేగి సీతఁ జేకొని, యిటు దోడ్కొని వత్తుఁ బలుకుఁ లిం కేటికిటన్. 550

→ రావణుడు మరీచునికడ కేగుట. ←

క. అని ఖరమూలఁ బూన్చిన కాం, చనమయ మగునరద మెక్కిఁ సర్వదిశలు గ్ర
క్కున వెలిగించుచుఁ జనియెను, దనదుర్మత్రమున కలరించైత్యులు మెచ్చన్.

వ. అప్పుడు.

552

క. ఆరాక్షననాథునిరథ, మారయ సంచార్యమాణః మై యుడువీధిఁ
భూరిద్యుతి నేగుచు నొ, ప్పారె వలాహకములోనిఁహరిగాంకుక్రియన్. 553

వ. ఇట్లు గదలి దశశ్రీవుండు రయంబునఁ దాటకేయుం డగుమారీచునియాశ్ర
మంబునకుం జని యతనిచేత నమానుషంబు లగుభక్ష్యభోజ్యంబులచేత నర్చితుం
డై సముచితాసనంబున నాసీనుం డయ్యె నప్పుడు మారీచుం డర్థగంభీరం బై న
వాక్యంబున నిట్లనియె. 554

క. దనుజోత్తమ నీకును నీ, తనయులకును రాజ్యమునకుఁ • దగులులకు నుహృ
జ్జనులకు నేమమె నీవచ్చినకార్యం బెద్ది దానిఁ • జెప్పుము నాకున్. 555

→ మారీచుండు రావణునకు హితోపదేశముఁ జేయుట. ←

వ. రాక్షసేంద్ర లోకంబులకు నేమంబు లే దని శంకించెద ఘనప్రయోజనంబు
లేక భవదాగమనంబు దొరకొనదు గదా యని పలికిన నారావణుం డమ్మా
రీచున కిట్లనియె. 556

క. అనఘ యే మని చెప్పుదు, ననువమభుజవీర్యయుక్తుఁ • డగురామునిచే
వినిహతులైరి జనస్థా, ననిలయు లగురాక్షసులు ఘనం బగునాజిన్. 557

ఆ. రాక్షసారి యెన • రాముని ప్రియభార్య, నవహరింప మైత్రి • నిపుడు నెఱపు
నానతండు డైత్యనాథునితోడ ని, ట్లనియె హితియు నయుముఁవినుతి కెక్క.

ఆ. మిత్రహుండు డైన • శత్రుఁ డెవ్వఁడు నీ, కీయనర్థకార్య • మిట్లు గజపె
సామదానకలన • సత్కృతుం డైనవాఁడిట్టియశుభవాక్య • మేల చెప్పు. 559

ఉ. నీతను మ్రచ్చిలింపు మని • చెప్పినచుష్టునిఁ బట్టి కత్తిచే
వే తలఁ గొట్టరాదె యపిఁవేకతిఁ గ్రూరతరాహిలోటిలోఁ
జేతులు పెట్టఁ జూచెదవు • శిష్టుల కీతెఱఁ గొప్ప దయ్యయో
పాతకరూపకర్మమున • భవ్యయశంబును లచ్చి వోవదే. 560

క. కడువశి నెవ్వఁడు సుఖను, పుండ వగునీయు త్తమాంగము కరంబునఁ జే
డ్పడఁ బ్రహరించెను రావణ, శడయక యెవ్వఁడు చెఱుపఁదలకొనె గులమున్.

చ. సురవినుత ప్రతాపమదఃశుద్ధకులాభిజనాగ్రవాస్తవం
దరతరదిన్యలక్షణవిఁతానవిభాసితదోర్విమాణ మై
వఱలెడురాఘవాఖ్యబలఁవద్ద నగంధగజంబు పోరిలో
నరుదుగఁ దేఱిచూచుటకు • నర్హము గాదు నిశాచరేశ్వరా. 562

మ. నమరాంతస్థినిసంధివాలము నమఃస్తకూరరాత్రించగో
గ్రమృగధ్వంసనశీలము న్నిశితఖండస్ఫారదంష్ట్రంబు సు
ప్రము బాణావయవప్రపూర్ణ మగుశుంభద్రామహృక్షముఁ
గ్రమము న్నానక మేలుకొల్పఁ దగునే • క్రవ్యాదవంశోత్తమా. 563

చ. ఘనభుజవేగవంక మయి • గాఢతగ ప్రదరోర్ని జాల మై
 ధనురవహర మై విమతఃదారుణ మై సుమహాహవౌఘ మై
 యనుపమ మై యగాధ మయి • యద్భుత మై యనిశం బపార మై
 తనరెడు రాఘవాభిః బడ • దానవనాథ తలంపఁ జెల్లునే.

564

→ రావణుడు మరీచు నచనప్రకారంబున మరలి లంక కేసుట. ←

వ. రాక్షసేంద్రా నీవు మహాత్ముం డగు పులస్త్యబ్రహ్మవంశంబున బుట్టినవాడవు
 భుజవీర్యంబునం బ్రసిద్ధికి నెక్కినవాడవు నీకుఁ బరదారాభిమర్శనంబు
 యుక్తంబు గాదు దానివలనఁ బౌరుషంబునకు హాని సిద్ధించు నావచనంబుఁ
 బట్టి ప్రసన్నుండవై లంకాపురంబుఁ బ్రవేశించి నర్వాంతఃపురకాంతలం గూడి
 సుఖంపుము రాముండు దండకారణ్యంబునందు నీతానహీతుం డై యిష్టోపభో
 గంబు లనుభవించుచు విహరించు చుండుఁ గాక యని పలికిన నద్దళాననుండు
 మారీచునిచేత నివారితం డై క్రమ్మఱ లంకాపురంబునకుం జనియె నంత నిక్కడ
 శూర్పణఖ రామునిచేత నివాతు లైనచతుర్దశనహస్రరక్షోపీరులం జూచి ఖర
 దూషణ త్రిశిరులనిధనంబునకు దుఃఖించుచుఁ దనయంగవికలత్వంబునకు
 లజ్జించుచు ననన్యసాధారణం బైనరామునిపరాక్రమప్రకారంబునకు భయంబు
 నొందుచు శోకవిషాదరోషంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నచ్ఛోట నిలు
 వక మేఘంబుకరణి మహానాదంబు నేయుచు శీఘ్రంబున రావణచాలితం
 బైనలంకాపురంబుఁ బ్రవేశించి యందుఁ గైలాసశిఖరసంకాశం బైనపుష్పక
 విమానాగ్రభాగంబున.

565

క. తరణినిధం బగుచామీ, కరవరసింహాసనమునఁ • గర్బురవృతుఁ డై
 సురపరివృతుఁ డగుశక్రుని, కరణిం గొలు వున్న పంక్తికంఠునిఁ గనియెన్. 566
 తే. కాంచనమయేష్ట కావరికలితయాగ, వేదిమధ్యంబుఁ బ్రాసించి • వివిధమంత్ర
 వివిధపుష్పదాజ్యమునఁ జాలఁవృద్ధిఁ బొంది, నట్టిపావకుచందాననలరువాని.

క. నరగంధర్వామరకి,న్నరచారణసిద్ధపాద్యఃనాగనభస్వ
 ద్వరుల కిజయున్విని శూరునిఁ, బరేతవతిభంగిఁ గ్రాలుఁభయదాకారున్. 568

→ శూర్పణఖ రావణునికడ కేటెంచుట. ←

క. బలభిత్సంగ్రామంబునఁ, గులిశకృతప్రణుని నభ్రోకుంజరదంతా
 వలిసంఘృష్టకిగాంకో, జ్వలనూతనరత్న హారంభృతపటున్. 569

క. పదితలలజోదుఁ దగ ని, రద్దిచేతులమేటి రాజఃవరలత్యౌఘ్యం
 ద్రిదశభయంకిరరూపునిఁ, బ్రదీప్తతేజుని సమస్తఃరాక్షసరాజున్. 570

క. గిరినిధుని మహాస్యనిఁ బాం, డరదశనుని దీప్తిభుజుని • నద్దకనకభా
 సురకుండలు స్నిగ్ధాదూ, రరత్నసంకాశు దేవఃరాజప్రతిమున్. 571

క. నరసురసంగ్రామంబుల, హరిచక్రనిపాతనమున • నన్యాశ్రుసము

త్కరమునఁ దాడిత దేనునిఁ, బరమభుజావిక్రమమునఁ • బరఁగెనువానిన్.

క. అక్షోభ్యసమ ససము, ద్రక్షోభుని శైలదళసఁదక్షుని నుగ్ర
ప్రేక్షణుని సురవిచారిని, రక్షోగణవిభుని ధర్మరహితాత్మకునిన్. 573

అ. యజ్ఞవిఘ్నకరుని • సన్యదారాభిమ, ర్శనుని సర్వదివ్యశత్రుబాణ
యోక్త సమితనత్వయుతుని స్వహస్తార్జి, తప్రవీరశబ్ద • దైత్యవిభుని. 574

క. కడువడి భోగనతీపురి, కడకుం జని సర్వవిభునిఁ • గడచి ప్రతాపం
బడరంగఁ దక్షకుభార్యను, గడిమిం గొని తెచ్చినట్టి • ఘనశౌర్యసిధిన్. 575

క. మునుపడిఁ గైలాసాచలమునకుం జని యందు ధనదుఁ • బోర గెలిచి త
ద్ధనకామగవుష్పకముం, గొని తెచ్చినవీరు నమరకులదీపకునిన్. 576

క. అనిమిషపతినందనమును, ధననాథునివై త్రరథము • తక్కిన దేవ
ప్రణుతోద్యానవనంబులు, విసశింప నొనర్చినట్టి • విక్రమశాలిన్. 577

క. తపసుని తేజముఁ దారా, ధిపుశైత్యము వహ్నిదేవుతీక్షిత భుజన
త్వపట్టివత్సంబున నే, యపరాజితుఁ డడఁచె నట్టియచలాకారున్. 578

క. పదివేలవర్షములు వన, పదమునఁ దపమాచరించి • పదవడి విధికి
న్ముదము జనింపంగఁ దనతల, లదరక యుసహార మిచ్చినట్టి మహాగ్రన్. 579

క. నరుఁ డొకఁడు తక్కిన దక్కిన, గరుడమరసిద్ధసాధ్యగణములచే నం
గరమునఁ జావక యుండఁగ, వర మెవ్వఁడు వడసె నట్టి • వ్రతసంసిద్ధున్. 580

క. నిరనుక్రోశునిఁ గర్కశు, సరిభంజను లోకములకు • సహితకరుని దు
శ్చరితుని భయదాకృతి లో, కరావణుని వికృతముఖునిఁ • గావధనర్థిన్. 581

సీ. గరుడగంధర్వకిన్నరసిద్ధసాధ్యసుందరుల నేపీరుండు • చెఱిలఁ బట్టె
దనఁడ్డ మైనశంభుని కాటప ట్టగుకైలాస మెవ్వఁడు • గాసి చేసె
సలకూబరునితోడఁగలయంగఁజనెనురంధను బట్టి యెవ్వఁడు • బలిమిఁజెఱిచెఁ
గాంచనమయవిశ్వోకర్మనిరి తలంక కమరనేశూరుండు • రమణుఁ డయ్యె

తే. నట్టిశూరుని దానవపట్టభద్రుఁ, దతమణిభూషణప్రభూపీఠశరీరు
దివ్యమాల్యోపశోభితుఁడీ వ్రవదను, మణివిమానాధిహాథు రావణునిఁ గనియె.

స. మఱియు సద్వీరంబులందును హవిర్దానంబులందును బ్రాప్తాణులచేతఁ బ్రాతర
నువాకగ్రావస్తోత్రాదిమంత్రంబులచేత సభిష్టుతుం బైనసోమంబు నెవ్వఁ డపహ
రించె నట్టిదశగ్రీవునిఁ బావకసంకాశలోచనుని మంత్రమధ్యంబున విలోకించి
యభీతచారిణి యగుశూర్పణఖ భయమోహమూర్ఛిత యై తనవైరూప్యంబు
దర్శింపఁ జేసి క్రోధోద్రేకంబున బామలు ముడివెట్టుచు దారుణవాక్యంబున
ని ట్లసియె. 583

— శూర్పణఖ రాణుని నానావిధంబుల దూఱుట. —

చ. అలయక కామభోగములయందుఁ బ్రమత్తుడ వై నిరంకుశో

జ్వలఁడవు మందశేముషివి • స్వైరవిహారుడ వట్లు గావునన్
దెలియఁగఁ జాల వీవు తల • ద్రెంపఁగ వచ్చినవెరి నైన నీ
కిల నొకరుండు సాటి గలఁడే దనుభాధిప బుద్ధిహీనతన్.

584

చ. సతతము గ్రామ్యభోగపరిష్కర్తుఁడు లుబ్ధుఁడు కామవృత్తుఁ డా
క్షీతిధవునిం బ్రజల్వితఁ • జెంది శ్మశానవాలతాశయం బలెన్
మతిఁ బరికింతు రెవ్వఁ డభిమానము దక్కి మెలంగు నట్టిగు
త్పితుఁడు సజీవుఁ డయ్యు గతఃజీవుఁడు గాఁడె దలంచి చూడఁగన్.

585

క. కాలమునం దెవ్వఁడు తా, నాలస్యముఁ జేసి కార్య • మరయం డా భూ
పాలుం డక్కార్యముతో, వాలాయము చెడు నపేతఃపైధవుఁ డగుచున్.

586

క. జను లస్వాధీనుని దు, ర్జను దుర్దర్శుని నయు క్తఃచారుని ధాత్రీ
శుని దవ్యల విడుతు రధీ, శ నిమ్నుగాపంకమును గఁజుబులు వోలెన్.

587

మ. అరయ నేదినిలోన నేనృపతు లఁస్వాధీను లై దేశమున్
బరిపాలింపఁగఁ జాల రట్టివృపతు • ల్నాప్తకారంబులన్
ధీరసంపన్న హిమప్రభుత్వములచే • దీపింపఁగాఁ జాల రా
సురవంశోత్తమ వార్ధిమగ్నపృథులఁజ్ఞోచీధరస్థాయు లై.

588

ఆ. చపలమతి నయు క్తఃసంచారుఁడవు జడా, త్తకుడ నై ననీవు • ధైర్యవంతు
లై న దేవదానఁవాదులతో విగ్ర, హించి రాజ నైతి • వెట్టు లకల.

589

క. మతిహీనునిఁ గాముకసం, గతునిఁ దెలియఁ దగినయట్టిఁకార్యము దెలియ
స్థితి లేని నిన్ను రాక్షస, పఠిఁ జేసిననలువ యెంతఁ • బాలికుఁ డొక్కో. 590
వ. మఱియుఁ జారుండును గోశంబును నయంబు నెవ్వారికి న్వాధీయులు గా రట్టినరేం
ద్రులు మూర్ఖజనులతోడ సమాను లగుదు రిదియునుంగాక.

591

క. చారులచే విషయసమా, చారంబుల నెఱిగి యుచితఃసరణి మెలంగుధా
త్రీరమణుఁడు దై శ్యేశ్వరి, యాగయఁ గా ద్విదర్శి • యనఁ దగు నుద్వీన్. 592
తే. ధరణి నెవ్వఁడు ఘనజనఃస్థానమందుఁ, జచ్చిన ఖరాదుల నెఱుంగఁజాలఁ డట్టి
నిన్నుఁ బ్రాకృతసచివసంఘము నధిక, కామభారావనమునిఁగాఁ దలంతు.

ఆ. భీమకర్మము లగు • యామీనిచరచతు, ర్దశసహస్రములును • ద్రిశిరుఁడును ఖ
గుండు దూషణుండు • దండిరాక్షసు లొక్క, రాముచేత మడిసి • రేమి గలదు.

తే. రాక్షసోత్తమ సృపుఁడైనఁ రాముచేతఁ, దాపసుల కెల్ల నభయంబుఁడత్తమయ్యె
ధర్మితం బయ్యె నలజనఃస్థానపదము, దండకంబులు నుకృతభఃద్రంబు లయ్యె.

క. విను మీవు స్వదేశంబున, జనియించిన భయ మెఱుంగఁ • జాల వయితి గా
వున మత్తుండువు లుబ్ధుడ, వనవరశము బాలబుద్ధి • వనుచుఁ దలఁచెదన్. 596

క. ధర శతునిఁ బ్రమత్తుని దు, మ్మరు నల్పునిఁ దీక్షకరుని • గర్వితుని మహీ
వరుని సమస్తజనంబులు, నిరసించుదు వ్యసనమందు • నిందితచరితా. 597

క. అతిమానియు న గ్రాహ్యుడు, సతతముఁ గ్రోధనుఁడు నాత్మసంభావితుఁడౌ
 ఊతిపతిని స్వజన మైనను, బ్రతతమతి స్వస్థసమందుఁ వధియించునిలన్. 598

క. తననారిసేమ మరయక, తనయిచ్చకొలందిఁ దిరుగుఁధాత్రీకుఁడు గ్ర
 క్కున వారిలచే దృఢముక్తియ నెన్నఁబడు వ్యసనసమయఁమందనురేంద్రా.

ఆ. పరఁగళుష్కకాష్ఠసాంసులోష్ఠంబుల, వలనఁ గార్య మొకటిఁగలుగుఁ గాని
 దానవేంద్ర వినుము • స్థానపరిభ్రష్టులై నన్మృవులచేత • నదియు లేదు. 600

తే. రాజ్యపదహీనుఁడైనట్టి • రాజు చతురుఁడైన నేమి నిరర్థకఁడైనశించు
 దానవేశ్వర యువభుక్తమైనపటము, మాడ్చినాహ్లాసకునుమదామంబుకరణి.

తే. నయనముల నిద్రితుం డయ్యు • నయవిలోచ
 నముల సర్వంబుఁ బరికించునరవిభుండు

వ్యక్తకోపప్రసాదుఁడై • పఱలువాడు

సంతతముఁ బూజ్యుఁడగు సర్వజనులచేత

602

వ. మఱియు నెవ్వఁడు విజితేంద్రియుం డై యప్రమత్తుం డై కృతజ్ఞుం డై ధర్మశీ
 లుం డై స్వరాష్ట్రపరరాష్ట్రీవృత్తాంతాభిజ్ఞుం డై ప్రవర్తించు నట్టిమహిపతి
 చిరకాలంబు రాజ్యంబు పరిపాలించు నీవు జనస్థాననివాసు లగురక్షోవరుల
 వధప్రకారం బెఱుంగనికతంబునఁ బూర్వోక్తనుగుణవర్జితుండ వనియును
 విషయాసక్తుండ వనియును దేశికావిభాగనిర్ణయంబులయం దసమర్థుండ వని
 యును గుణదోషనిశ్చయంబునం దయ క్తబుద్ధి వనియును జనంబులచేత నెన్నం
 బడుదువు లోకాపవాదంబువలన నాయుర్భాగ్యంబులు నశించు నని యివ్వధం
 బున స్వదోషంబు లుగ్గడించి దూఱు చున్నశూర్యణఖవాక్యంబులు విని నిశాచర
 వల్లభుండును ధనదర్పబలాస్పితుండు నగురావణుండు క్రోధమూర్ఛితుం డై
 మారీచుండు సమరంబు యుక్తంబు గాదని నిషేధించె నీశూర్యణఖ సమరంబు
 నం దుత్సహకల్పనంబు నేయు చున్నది యెయ్యది కర్తవ్యం బని కొండొక
 నేవు విచారించి యమాత్యమధ్యంబునఁ గోపాద్వీపితముఖయై పరుషంబులు పలు
 కు చున్నశూర్యణఖ కిట్లనియె. 603

నీ. రాముఁ డెవ్వఁడు తత్పురాక్రమం బేచంద మెంత శౌర్యము గలఁడెట్టిహం
 మేటికి ఘనదండఁకాటవి కరుడెంచె లా వెంత చల మెంత • యూభునకు
 నాయుధం బెద్ది ఘోరాజిలో ఖరదూషణాదినిశాచరు • లతిసమర్థు
 లెట్లు రామునిచేత • నిందఱు హతు లైరి శౌర్యంబు ప్రకటింపఁజాల రైరి
 తే. యునుచు రాక్షసవిభుఁడు దఁశాననుండు, తెలియ నడిగిన విని క్రోధాదీప్రవదన
 యగుచు ముక్కిఁడిరక్కిసియన్నతోడ, నమృహాత్మనివృత్తాంతమంతఁ జెప్పి.

శూర్యణఖ రావణునికి రామునివృత్తాంత మంతయుఁ బెల్పుట.

ఉ. రాముఁడు బాహువిక్రమపరాజితభార్గవరాముఁ డంబుడ

శ్యాముఁడు దీర్ఘ బాహుఁడు జటాజినచీరధరుండు ధీరుఁడు

గామసమానరూపుఁడు జంగజ్జనలోచనరంజనుండు సు

త్రామనిభుండు పంక్తిరథరాజకుమారుఁడు రాక్ష సేశ్వరా.

605

క. ఘనశక్తచాపనిభ మగు, కనకాంచితదివ్యకార్డుకం బెక్కిడి గ్ర

క్కున నారాచవితానము, పనివడి దొరగించు ఘోరఃఫణితతిని బలెన్. 606

క. విలునవరించుటయును శరములు గుణమునఁగూర్చుటయునుమునుకొనినై న్యం

బులపై నేయుటయును నని, దెలియఁగ రా దయ్యె నాదితేయవిరోధి. 607

క. శరవృష్టిచేతఁ గూలిన, సురార్చితై న్యమును బోలఁ జూచితి ననిలో

సురవిభునియ శ్వవృష్టిని, సరయూహతి నుర్వి బడినసన్యమునుబలెన్. 608

క. పదనాల్గువేలదనుజులు, పదాతి యగునొక్కరామభద్రునిచే దు

ర్బదఖరదూషణయుతముగఁ, గదనావని బడిరి మూఁడుగడియలలోనన్.

ఆ. మునుల కథయ మొనఁగిమునుకొని ఖరదూష, కాదిదనుజవరులఁజాజె జంపి

విపినపథము నెల్లఁసుపథంబుఁ గావించె, నతనిబాహుశౌర్యమరిది పొగడ. 610

తే. వితతరణరంగధీరు డై, వెలయునట్టి, రామభద్రునిఘోరశంకరములచేతఁ

దెగక యే నొక్కదాన నఁప్రియత్న, మున పిమ్మ క్త నై వచ్చితిదనుజవర్య.

చ. అతనికిఁ దమ్ముఁ డుజ్జ్వలుఁ డంహస్కరతేజఁడు బుద్ధిమంతుఁ డ

ప్రతిముఁడు వీర్యవంతుఁ డనురక్తుఁడు భక్తుఁడు తుల్యవీర్యుఁ డా

శ్రితపరిపోషణుండు భయశీలుఁ డమర్షియు దుష్టయుండు న

ద్భుతబలుఁ డొప్పు రాత్రిచరఃపుంగవ లక్ష్మణానామధేయుఁ డై.

612

చ. అమృతాత్ముండు రామునకు దక్షిణభుజమాత్రం డై బహిష్కరం బగుప్రాణంబు

చందంబున నొప్పుచుండు నదియునుంగాక.

613

— బూర్బణఖ రావణునికి సీతాయాపవై ధనంబుఁ బ్రస్తుతించి చెప్పట. —

తే. ఆతనిపత్ని భీతపారిణాక్షి మనోహరచారుగాత్రి య

బ్జాతనువాణి యర్ధశశిఃఫాల సుకేశి సునాన యాపవి

ఖ్యాత యశస్విదీమణి జంగజ్జనసన్నతశీల పూర్ణిమా

శీతకరోపమానముఖఁ చెల్వగు సీత యనాఁ బ్రసిద్ధ యై.

614

తే. కమలనైరిని బాయనికొముదిగతి, గాయ మెడఁబాసి యుండినిఁఛాయపగిది

దనుజవర పువ్వుఁ బాయనిఁతావికరణి, భర్త నెడఁబాయ కుండు సంపద్దనేత్ర.

ఉ. ఆజనకావనీశమతఁ కాశతపత్రవిశాలనేత్ర కా

రాజనిభాస్య కాభుజగఁరాజమనోహరంమరాజ కా

రాజితరూపవై భవతిరస్కృతనూతనరత్నపుత్రి కం

భోజనివాసినీకుధరఃపుత్రిక లై నను సాటి ఎత్తురే.

616

భ. మును ఫణిలోక నుండరులఁమోహనరూపవిలాసవిభ్రమం

బనిమిషలోకవాసిహరిఃకాక్షులశోభనదేహస్థావనం

బనుపమమర్త్యకామినులఃకుందముచందముః శోలః జూడమే

దనుజవరేణ్య కాన మలఃదానికి సీ డగుదాని నెందునన్.

617

ఉ. ఆమదిరాక్షి చక్కదనః మాయలికుంతలయాటపాంక మా

శ్యామవచోవిలాసవిధః మాలికు చ్చైనిచూడ్కిచంద మా

రామవిలాస మాయువతిఃరాజతలక్షణ మాలతాంగిసాం

నేమని చెప్పదాన ననుఃరేత్వర చూచినఁ గాని దీరునే.

618

క. ధరలో నెవ్వని కానతి, యిరు నందఁగ భార్య యయ్యెఁ నెవ్వనిఁ దమిం

బరిరంభించె సతం డా, పురుషూతునకంటె నధికఃపూజ్యుఁడు గాఁడే.

619

శా. ఆసీలాలక యాగజేంద్రగతి యాయుభోజవత్తాక్షి యా

వీనశ్రోణి సురారి నీకుఁ దగు నాఁపుభ్యోజకు న్నిపు ని

త్యానందంబు నొసంగ నర్హుఁడవు మీఁ కన్యోన్యముం జిత్తనం

ధానం బైన నభూతపూర్వవిభవఃన్నత్యంబు చేకూడజే.

620

ఉ. దానిమనోజ్ఞ నేషమునిఁ దానినచోరచనాచమత్కృతుల్

మానుగఁ జూచి నీకుఁ దగుఁమానిని యంచుఁ దలచి వేడ్కతో

నేను గడంగి బల్వడి గ్రహింపఁగఁ బోయి సుమిత్రవట్టిచే

దానవనాథ యిట్లు లసిఁధార విహపిత నైతి నెంతయున్.

621

క. మదనునియాటవశర మగు, సుదతీమణిచంద మీపుఁ చూచితివేసిం

ద్రిదశారి యేమిచెప్పదు, మదనజ్వర తాపవార్ధిఁమగ్నుఁడు గావే.

622

క. ఆగజయానను భార్యం, గాఁ నైకొనుతలఁపు నీకుఁ గలదేని నము

ద్యోగి వయి యిపుడ చెచ్చెర, నేగుము విజయార్థి మీఁ వహీనగుణాఢ్య.

623

క. రాముని రణభీముని ను, న్నేముని వధియించి యతనిఁచే మున్ను నవి

ద్యూమిని జచ్చిన దనుజ, స్తోమమునకుఁ బ్రియ మొనర్పుఁదోహటవరా.

624

తే. దైత్యకంటకు లైనయీఁదాశరథుల, నిరువుర వధించి తేని యాఁధరణిపుత్రి

యొంటి మైఁ జిక్కు నవ్వలఁదుంటల్తు, మచ్చరించుచు భోగింపఁవచ్చు నీకు.

క. నావచనం బొనగూర్చఁగ, భావించితి వేని దనుజఃపాలక యిపుడే

వేవేగ దండకాటవి, కీమెంటం జనుము రాముఁ నెక్కటి గెలువన్.

626

రావణుఁడు సీతాపహరణమునకై బైలుదేలుట.

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులఁ బాపవ్యవసాయంబునందు బుద్ధి తగులువడు

నట్లుగా బోధించిన నయ్యసురాంగనవాక్యంబు విని ఖరదూషణులమరణంబు

నకు దుఃఖించి సచివముఖంబునఁ గార్యంబు తెలిసికొని వారి నందఱ సిండ్లకుఁ

బోవం బంచి యద్దకగ్రీవుం డంతఃపురంబునకుం జని యనంతరంబ తన

మనంబునఁ దత్కార్యపర్యాయంబుఁ జేసి సుసీల్పతాళుం డై క్రమ్మట దా

ర్థ్యంబుకొఱకు నాలోచించి సీతాపహరణకార్యంబు పారుషంబునం జేసితి నేని
గుణం బగుఁ జౌర్యంబునం జేసితి నేని దోషంబగు నైనను ఖరాదియుద్ధంబు
నందు రామునియచింత్యబలపారుషంబులు వినఁబడుటవలనఁ జౌరుషంబునఁ
గావించుటకు శక్యం బై యుండ దుపాయపరిశిల్పితచౌర్యాశ్రయణంబునందుఁ
దాత్కాలికదోషంబులు పరిదృశ్యమానంబులు గావు గావున సీతాపహరణంబు
చౌర్యంబునం గావించెడఁ గాక యని నిశ్చయించి స్థిరబుద్ధి యై రయంబున
యానశాలకుం జని పెద్ద తెలింగిన నివారించు రని తలంచి రహస్యంబుగా రథంబు
సన్నద్ధంబు గావించు మని సూతు నాజ్ఞాపించిన లఘువిక్రముం డగు నతండు
తత్క్షణంబ పిశాచపదనంబు లైనఖరంబులం బూస్పి కాంచనమయంబును
రత్నభూషితంబును గామగమనంబు నగురథంబాయితంబు చేసి తెచ్చిన దాని
నారోపించి శ్వేతమాల్యవ్యజనుండును శ్వేతచ్ఛత్రుండును స్నిగ్ధవైడూర్యసం
కాశుండును దప్తకాంచనకుండలుండును దర్పనీయఁగిచ్చుదుండును దిశగ్రీవుం
డును వింశతిభుజుండును దేవశత్రుండును మునికంటకుండును నగురావణుండు శిఖర
దళకనమన్వితం బైనపర్వతంబుచందంబున నందం బై బలాకామాలాసహి
తంబును విద్యున్నండలవంతంబు నైనమేఘంబుపగిది నంబరంబునం జని
చని రమ్యం బగుసాగరానూపంబు విలోకించె నది మఱియును. 647

సీ. బహువుష్పఫలమహీరుహకదంబయుతంబు పద్మశోభితసరోభాసితంబు
వేదిమదాశ్రమఃవిసరవిశాలంబు నానావత్త్రినుఃనాదితంబు
సజమాషవాలఖిల్యమరీచిపాత్రేయవైఖానసాదినంఃవాసితంబు
నాగనుపర్ణగంధర్వకిన్నరసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరఃసంపుతంబు
తే. సాలతాలతమాలహిః తాలమాతూ, బుంగనారంగలుంగలఃపంగబిల్వ
వంశకింశుకశింశుపాఃవకశసీప, మంజరీకుంజపుంజోపఃరంజితంబు. 648

—|| రావణుండు మరీచునికడ కేగుట. ||—

వ. మఱియు నారికేళకదళీపనోపశోభితంబును నత్యంతనియతాహారపరమర్షి
శతాక్షిర్ణంబును దివ్యాభరణభూషితదన్యరూపకీడారతివిధిజ్ఞదివ్యాపురోజన
సహస్రసంచారితంబును దేవవత్సినంసేవితంబును నమృతాశి దేవదానవసంఘ
విరాజితంబును హంసక్రోచసారసప్రణాదితంబును రమ్యవైడూర్యప్రస్తరంబును
బాండరదివ్యమాల్యసంయుత తూర్యగీతాభిజుప్తవిశాలవిమానపిభ్రాజితంబును
నగునముద్రతీర్థప్రదేశంబుఁజాయఁజని యందు ఘ్రాణత్పక్తికరనిర్వాసరసమూల
చందనాగరువనోపవనంబులును దక్ష్ణోలజాతివృక్షంబులును సుగంధిఫలంబులును
దమాలపుష్పంబులును మరీచిగుల్మంబులును ముక్తాసమూహంబులును శంఖ
ప్రస్తరంబులును బ్రవాళనిచయంబులును గాంచనరాజతశైలంబులును మనోజ్ఞ

శిలాఫలకంబులును బ్రసన్నసలిలాశయంబులును ధనధాన్యోపపన్నప్రీతిరత్న శత సంకులగజాశ్వరధనంబాధనగరంబులును విలోకించుచు సాగరతరంగ సంభూతశీతవాతపోతంబులు పై సోక నలరుచు సీదేశంబు స్వర్గతుల్యం బై యున్నదనికొనియాడుచుం జని యందొక్క చోటఁ దొల్లి గరుడుండు సుధాపారణార్థంబు స్వర్గలోకంబునకుం బోవుచు గజకచ్ఛపంబులఁ దన్నికొని భక్షణార్థంబు శతయోజనాయతం బైన రోహిణీశాఖ నెక్కిన నది భారంబు మోవం జాలక తక్షణంబు విఘటయు దాని నవలంబించి తలక్రిందుగాఁ దపంబు నేయు చున్న బ్రహ్మసఖజాతు లైన నైఖానసులచు వాలనంభవు లైన వాలఖిల్యులను బూతిమాషగోత్రజాతులను నయోనిజులను మరీచివులను మహర్షుల నవ లోకించి వారికి బాధ యగు నని యష్టహాశాఖను సగ్గజకచ్ఛపసహితంబుగా నొక్కపాదంబునఁ దన్నికొని యంతరిక్షంబున కెగిసి యందు గజకచ్ఛపంబుల భక్షించి శాఖాసహితంబుగా నివాదనిషయంబునకుం జని యచ్చటి నివాదుల నెల్ల మ్రింగి యవ్వసస్పతిశాఖ సచ్చట విడిచి యభిమతభక్షణనివాద నాశనమునిజనరక్షణజనితసంతోషవిశేషంబున ద్విగుణీకృతచక్రముం డై యమ రావతికిం జని యందుఁ బక్షిరాజప్రవేశపరిహారార్థంబు నిబద్ధంబు లైన యయోమయశృంఖలానిర్మితజాలంబులు భేదించి రత్నగృహంబు విధ్వస్తంబుఁ జేసి యందు నిక్షేపించి యున్న సురేంద్రగుప్తం బైన యసుతంబుఁ దెచ్చె నట్టిమహర్షిగణజుష్టంబును సుహృత్కృతశాఖాభంగరూపలక్షణంబును సుభద్ర నామకంబు నైన సన్యగ్రోధవృక్షంబు సీరిక్షించుచుం జని యవ్వల నదీ పతీయగు సముద్రతీరంబున నొక్కపుణ్యకాననంబున రహస్యంబుగా నున్న యొక్క రమ్యాశ్రమంబుఁ జూచి యందుఁ గృష్ణాజినజటావల్కలధరుం డై నియతా హరుం డై తపంబు నేయు చున్న మారీచుండనురాక్షసు నవలొకించి యతని చేత నమానుషంబు లైన సర్వకామంబుల సర్పితుం డై సంపృప్తకుశలప్రశ్నం డై వెండియుఁ జనుదెంచుటకుఁ గార్యం బెట్టి యని యడిగిన రావణుం డతని కిట్లనియె.

629

- క. దనుజోత్తమ దీనుఁడ నగు, ననుఁ గరుణం గాచుటకు ఘోనంబున నీవే యనుపమగతి నెలు గావున, పినిపించెద వినుము నాదుఁవృత్తాంతంబున్. 630
- సీ. రాముండు దండకారణ్యదేశమునకుఁ జనుదెంచుటయును లక్షణునిచేత రూఢి శూర్యశాఖ విరూపిత యగుటయుఁ దన్ని మిత్తము జనస్థానవాసులగుచతుర్దిశ సహస్రాసురులను గూడి ఖరుండు సంగ్రహార్థమరిగి యచట రామునిచేత శంక ప్రపాతనమున సైన్యంబుతోఁ గూడఁ జచ్చుటయును
- తే. బలులు దూషణమిశిరులుఁపొలియుటయును, రామువిక్రమ మాతనిఁదీమనంబు సర్వమును దెలియంగ నుపర్వనైరి, కడఁగి నీతోడఁ జెప్పితిఁగాదె తొల్లి. 631

- ఉ. ఇంతటివారితోడ నొకఁహీననరుం డతఁ డెంత శూరుఁడో
యెంతయు శంక లేక కలఁపించిన భీరునిమాడ్కినేడు నా
కెంతయు నూరకుండఁ దగుఁనే యసురోత్తమ యట్లు లైన జం
భాంతకముఖ్యుల న్నమరఁమందు జయించినవాఁడి వోవదే. 632
- ఉ. నాదుభుజాబలోద్ధతి తృణంబునకు న్సరి గాఁగ నెంచి మ
తోన్దరికర్ణనాసికముఁ ద్రుంచి విరూపిణిఁజేసి యంతఁ బో
కాదటఁ బ్రాణమిత్తుల ఖరాదులఁ జంపినరాముని న్నను
ప్రదన చంప కున్న వినుఁ ప్రాణము మానముఁ బోవదే వెనన్. 633
- ఉ. రాక్షసరక్షితం బగునరణ్యము సొచ్చి ఖరాదిరాక్షసా
ధ్యక్షులఁ జంపినట్టి మనుఁబాధిపు గీటఁగింప కున్నచో
రాక్షసవర్య యిప్పుడె తిరంబుగ లంకకు నేగుదెంచి శి
క్షాక్షముఁ డై సమస్తసురకంఠకుల న్నధియింప కుండునే. 634
- చ. అతఁడు పదాతి యయ్య నొకఁ డయ్యను మానవుఁ డయ్య విక్రమో
ద్ధతుల ఖరాదిరాక్షసులఁ దారుణహపులఁ జంపె నట్టియ
ద్భుతబలశాలి డాసి పలుఁబోకల వంచన నైన శత్రుసం
హతి నెదిరించి యైన మనఁ మందఱ మొక్కటఁ గూల్చి వల్వదే. 635
- వ. చిరకాలంబున నుండి పరమమునీంద్రుల బాధించుచు మన్నియోగంబున జన
స్థానంబున నివసించి యున్న చతుర్దశినహస్రరక్షోవీరుల నొక్కొంత యైనఁ బరు
షం బాడక వాక్పారుష్యంబు శరంబులం దనుసంధించి యశ్రమంబునం బరి
మార్చి దండకారణ్యంబు సర్వజనశరణ్యంబుఁ గావించె నతండు క్రుద్ధం డగు
తండ్రిచేత నిరస్తం డై సభార్యం డై వనంబునకుం జనుదెంచి యాకలంబు మెన
పుచు క్షీణజీవితం డై యున్నవాఁడు విశేషించి దుశ్శిలుండును గర్కశుండును
దీక్షుండును మూర్ఖుండును లుబ్ధుండును నజితేంద్రియుండును క్షత్రియపాంస
నుండును ద్యక్షధర్మండును సభరాత్నుండును భూతంబుల కహితకరుండు నై
ధర్మశీలు రగుమనయట్టివీర్వపంతులచేత నిందితుం డై యుండు నెవ్వనిచేత నై
రంబు లేక మద్యగిని యగుశూర్పణఖ కర్ణనాసచ్ఛేదనంబున విరూపిత యయ్య
నట్టిదురాగ్రహుం డగురామునిభార్యను సురసుతోపమ యగుసీతను విక్ర
మించి లంకకుం గొని తెచ్చెద నక్కార్యంబునకు నీవు సాహాయ్యంబుఁ గావించు
వుము సకలోపాయజ్ఞుండవు శూరుండవు సర్వమాయావిశారదుండవు గావున
వీర్యయుద్ధంబులందును నీకుసమానుం డగువాఁడు ముల్లోకంబులందు నెవ్వం
డును లేడు భవత్సాహాయ్యంబునం బడయరానియర్థంబు గలదె నీవు పార్శ్వ
వర్తి వగుచుండ నిక్కార్యంబు సఫలంబు గావించెద నది యెల్లనిన వినుము.

చ. అరయ నువర్ణచిత్రతమృగకృతిఁ గైకొని రాము నాశ్రమాం
తరమున సీతనమ్మఖమునం జరియింపుము నీవు నిన్నుఁ జె
చ్చెరఁ బరికించి యీకనకచిత్రమృగంబును బట్టి తెచ్చుటం
చటిముఱి రామలక్ష్మణుల నా వరవర్ణిని పంపు నత్తఱిన్. 637

చ. పనివడి యంత వారలయఁ పాయమునందు విధుంతుదుండు చం
ద్రునికళనట్ల యవ్వరవఁధూటిని బల్కి గ్రహించి రాముఁడుం
గనికని గేహినీహరణఁకర్చితుఁ డై పలవించు చుండ నె
మ్మనమున సంతసించుచు సమస్తసుఖంబులు వేడ్క నొందెదన్. 638

— మారీచుఁడు రావణునకు హితోపదేశము సేయుట. —

క. అని పలికిన రామునికథ, వినినంతనె తత్ప్రీతాపవిదుఁ డగుమారీ
చునిముఖము వెల్ల నయ్యెను, మనం బధికభయసముద్రమగ్నం బయ్యెన్. 639
వ. మఱియు శుష్కంబు లైనయోవంబులు నాలుకం దడుపుచు ననిమిషంబులైన
నేత్రవ్యాపారంబులచేత మృతభూతుం డైనవనియట్ల పరమాన్తుం డై
చేష్టలు దక్కి రావణునివననంబు విలోకించుచుఁ గొండాకసే పూరకుండి
వెండియు నొకింత తెల్వి చాల్చి చేదోయి నిటలంబున సంఘటించి యతనికిం
దనకును హితం బగునట్లుగా వినయవాక్యంబున నిట్లనియె. 640

శే. ఆపదలఁ దెచ్చునట్టి ప్రియములఁ బలుకు, కపటచిత్తులు పెక్కంఁడుగలరు గాని
యాపదఁదొలంగనిడునట్టియప్రియములఁ, బలుకువారలువినువారుగలుగుటరిది.

సీ. దనుజేంద్ర సీ వయుఁ క్తచరుండవును జవలుండవు గావునఁ, జండవీర్వు
వరగుణోన్నతు శక్రపరుణాభు రాముని నసమానబలునిఁగాఁ నరయ వైతి
సకలరాత్రించరులకు స్వస్తి యగుఁ గాక రాముఁ డల్లి జగం బఁరాక్షసంబు
గావింపకుండుఁ గాక మహీజ నీపాలి కుర్విలో మిత్తి గాఁ కుండుఁ గాక

తే. తన్నిమి త్రంబు వ్యసనంబుఁదలఁగుఁ గాక, కామరతుండవు దుష్కార్యకారి వీశ్వ
రుండ వగునిన్నఁబొంది పేర్గొన్నలంక, నిండువేడుక నశియింపకుండుఁగాక.

తే. జగతి నెవ్వఁడుతన్న రాష్ట్రముచుహితులఁ, జాట్లములఁజంపిగొనఁజూచెనట్టిదుష్ట
తముఁడు నీయట్టిదుర్జాతి దారుణుండు, ధర్మ హీనుండుకలుషుండుఁదక్కఁగలఁడె.

సీ. రాక్షసేశ్వర వియఁ రాముండు లుబ్ధుఁడు గాఁడు దుశ్శీలుఁడుఁ గాఁ డధు
మార్గనిష్ఠుఁడు గాఁ డమర్యాదుఁ డగువాఁడు గాఁడు భూతద్రోహిఁగాఁడు పితృని
రస్తుఁడు గాఁడు దుఃర్మతి గాఁడు తీర్థుండు గాఁ డవిద్యాంసుఁడుఁగాఁడు కర్క
శుఁడు గాఁడు కులపాంసంసుఁడు గాఁడు కైకచే వంచితఁ డగునత్యవదిజనకు

తే. నెఱిగి తల్పియ కామార్థ మెల్ల నిరులు, రాజ్యమునుబాసి దండ కాంఠ్యమునకు
వచ్చె నమ్మహాత్ముని ప్రభావంబుదెలియ, కాగ్రహంబున ననృతంబులొడఁదగునె.

శే. రామభద్రుండు సత్యపరాక్రముండు, ఘుఁడు ధర్మమూర్తి సకలజననుతుండు

- పండితుండును సురల కిందుండవోలె, నఖలలోకంబులకు నాథుఁడనురవర్య.
 క. అక్షిణతేజమున నభి, రక్షిత యగురామసతిని • బ్రసభంబున లో
 కాక్షిరుచినట్ల నీ వే, దక్షతచే నవహరింపఁ • దలఁచితి బుద్ధిన్. 616
- తే. శరణిభోదీర్ఘ మప్రధృవ్యంబు రుచిర, చాపఖడ్గేంద్రసంబు ప్రచండదీప్త
 మగుచురాజ్యురామాగ్నియందుమిడుత, పగిదినుఱుకఁదలంప నీకగు నెయధివ.
 చ. ఘనతరజీవితంబును సుఖంబును రాజ్యము వీటిఁబుచ్చి నీ
 వనిశము ఖడ్గపాశధరుఁ • డన్యచమూహరణం డమరణం
 డనుపమబాణహేతియుతుఁ • డద్భుతకార్తుకదీప్తవక్త్రుఁడై
 యను వగురాఘవాఖ్యపిలయూతకునిం జెనకంగ నేటికిన్. 648
- తే. అమృతాత్మనిఘన తేజఃమప్రధృవ్య, మల్లు గావురఁ దత్కార్తుకాశ్రయ యగు
 భూమిపుత్రిని గానసంభూమియందు, సాహసంబున హరియింపఁ జాల వీవు.
 చ. అనఘుఁడు సత్యసంధుఁడు మహాత్ముఁడు విక్రమవంతుఁడైనరా
 మునకు మహిజ జీవితముఁ • బోలినప్రేయసి వీర్యశుల్కయ
 య్యనలుని హేతితో నెనయునాహరిణేక్షణ నాకలాంగసం
 బనివడి నీకు వేగతుల • బల్లి గ్రహింపఁగ రాదు రావణా. 650
- క. ఏటికిఁ దలఁచితి విప్పని, మాటికి లోకమున నింద్యమానుఁడ నై దో
 పాటకులేశ్వర నిక్కము, చేటాండెద నంతె గాక • చేకొన నశమే. 651
- క. అక్షిణతేజమున నభి, రక్షిత యై భానుకుచికరణి గ్రాలెడు ప
 ద్మాక్షిని నీతను నీ వే, దక్షతచే నవహరింపఁ • దలఁచితి బుద్ధిన్. 652
- క. అతులిత మగురాజ్యము జీ, వితంబును సుఖంబు ననుభవించుంగఁ దలం
 చితి వేచి రామునకు నప, కృతి నేయక యుండు టదియెహిత మనుకేంద్రా.

→ మారీచుఁడు రామునిచే దాను బడినపాటు రావణునకుఁ చెల్లుట. ←

- ప. మఱియు ధర్మిష్టు లగువిభీషణపురోగము లైననచివుల నందఱుం గూర్చి వారి
 తోడ నాలోచించి గుణదోషబలాబలంబులు విచారించి స్వపరబలవిశేషం
 చెఱింగి హితాహితంబు దలపోసి యవ్వల మే లగునట్టికార్యంబు నిశ్చయింప
 వలయు నందఱక హితుండ నైననాబుద్ధి విని రామునియందు విరోధింపక
 ఊమింపుము భవజీవితంబు రామదర్శనావసానం బని దలంచెదఁ దొల్లి యేచు
 బలవీర్యదర్పంబులచేత నసమానుండ నై మదనాగాయతబలంబు గలిగి పర్వత
 సన్నిభం బైనమచ్చరీరంబు నీలజీమూతంబుచందంబునం గ్రాలఁ దప్త
 కాంచనకీటకుండలంబులు మేనం దీసింపఁ బరిఘాయుధంబు కేలం దాల్చి
 లోకంబునకు భయంబుఁ బుట్టించుచు మహియెల్ల సంచరించుచు దండ
 కారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి మునిమాంసంబు భక్షించుచు స్వేచ్ఛాప్రకారం
 బునః హరించు చుండ మన్నిమిత్రంబున విత్త్రుండై విశ్వామిత్రుం డను

- బ్రహ్మశ్రేష్ఠం డయోధ్యకుం జని దశరథుం గాంచి యన్న శేంద్రున కిట్లనియె.
తే. నృపకులోత్తంసమాకుమారీచువలన, నధికభయము సముత్పన్నమయ్యెగాన
యాగకాలమునందు సమాహితుండ, నైన ననుబ్రోచుగాకనీసూనుడివుడు.
- వ. అని రామసహాయ్యంబు వేడిన విని యద్వశరథుండు విశ్వామిత్రున కిట్లనియె.
క. బాలుడు ద్వాదశవత్సరుఁ, డాలంబులతెఱఁ గెఱుంగఁ డకృతాస్త్రం డీ
శీలము గలరాము ననికీ, వాలాయము నాకుఁ బంప + వచ్చునె యనఘా. 657
- క. ఏ నిష్పడు నానావిధ, నేనలతోఁ గూడి వచ్చి + చెచ్చెర ననిలో
మానుగ నీశత్రువులను, బూనికి వధియింతు లెందు + పోద మచటికిన్. 658
- వ. అనిన నమ్మునీంద్రుం డమ్మచుజేంద్రున కిట్లనియె. 659
- క. ఆరాక్షసు వధియింపఁగ, శ్రీరామునకంటె నొరుఁడు + త్రిజగమునందుం
బేరు గలవారిలోపల, నారయఁగా లేడు దశరథాధిప వింటె. 660
- వ. రాజేంద్రా నీవు నమరంబులయం దాటి తేఱినశూరుండవు దేవతల రక్షించిన
మహానుభావుండవు భవత్కృతం బైనరణకర్తంబు త్రిలోకవిశ్రుతం బై యుండు
నీకుఁ జతురంగ సైన్యంబు గొఱంత లేకుండ నధికం బై యున్న దైననిక్కా
ర్యంబు రామునకుం దక్కఁ దక్కినవారి కసాధ్యంబు గావున నిష్కహాత్తుండు
బాలుం డైన గొఱంత లేదు సముద్ధీర్ణం బైననిజతేజుంబున రత్నోనిగ్రహంబు
నందు సమర్థుం డై యుండు నితనిం దోడ్కొని యరిగెద నిష్కహాత్తునకును
నీకును భద్రంబు గలుగుఁ గాక యని పలికి దశరథు నొడంబజీచి యమ్మునీం
ద్రుండు రామునిం దోడ్కొని పరమహర్షంబున నిజాశ్రమంబునకుం జనుడెంచి
వర్షకాలంబున మఖదీక్షితుం డై యుండె నంతఁ దన్నియోగంబున శ్రీమం
తుండును బద్ధవత్ర నిభేక్షుణుడును మహావీర్యుండును నజాతవ్యంజనుండును నేక
వస్త్రధరుండును బ్రహ్మచర్యస్థితుండును గాకపక్షధరుండును గనకమాలోపలక్షి
తుండు నై రాముండు చిత్రం బగుచాపంబు సారించుచు బ్రదీప్తం బగువస్త్రతే
జుంబున నయ్యరణ్యంబు వెలింగించుచు నుడతుం డగుబాలచంద్రుండుం బోలె
దేజిల్లు చుండె నంత. 661
- క. బలవంతుండ నగునే నపు, డలయక వరదానమహిమ + నట కేగి చలం
బలరంగ బరిఘము కరమునఁ, జెలువారంగ బరవసంబుఁజేసితిఁ గడిమిన్. 662
- క. ననుఁ జూచి రామభద్రుఁడు, ధనువును నన్యంబుఁ జేసి + తలఁకక యచలం
బునుబోలె నుస్థికుం డై, మునిపతి కభయంబుఁ దెల్పిఁమొనయుచు నుండెన్.
- ఆ. ఇతఁడు బాలుఁ డాజి + నెంతని బుద్ధిమో, హమున నేను గడిమి + నట్టహాస
మాచరింప నంత + నతితీక్ష్ణ మగుతూపు, వింటివలన నపుడు + వెడలి వచ్చె.
- వ. ఇట్లమోఘురయంబునం బఱలెంచి యష్టహాశరంబు నన్నుం దాఁకిన నేను
శత్రునిబర్హణబాణతాడితదేహుండ నై శతయోజనంబుదవ్వలం గలసము

ద్రంబునం బడి మూర్ఖు నొందితి నప్పు డారాముండు దయాళుండై నన్ను
వధియింపక గాచి పుచ్చె నిట్లు రామునిశరవేగంబున నిరస్తుండ నై యచేత
నుండ నై గంభీరం బగుసాగరజలంబునం బడి చిరకాలంబునకుఁ గ్రమ్మఱి లబ్ధ
సంజ్ఞండ నై బ్రతుకు మరలఁ గంటి నని తలంచి యతైరువునకుం జనక లంకా
పురంబుఁ బ్రవేశించితి మత్సహచగు లైనరాక్షసు లందఱు రామునిచేత నిహ
తు లై రవ్వుడు రాముండు బాలుండును ననభ్యస్తాస్త్రిండు నై యంతః జేసె
నిష్పాదు యావనాధికుండై యస్సవివస్యయం దాటితేటి యున్నవాఁ డవ్యహా
త్తునితోడ విగ్రహంబుఁ గావించితివేని ఘోరం బైనయావద సంభవించు
సంశయంబు లే దని పలికి మారీచుండు వెండియు నిట్లనియె. 665

తే. అరయఁ గ్రీడారతివిధిజ్ఞుఁ లమితబాహు, సత్స్వలును సమాజోత్సవశాలు లైన
దానవులకు ననర్థసంతాప మేల, పానఁగఁ జేసెద విటు బుద్ధిఃపూర్వకముగ.

క. నిరుపమమణిచిత్రితసుం, దరహర్ష్యవిమానశోభితం బగులంకా
పుర మాసీతకతంబునఁ, గర మభిహత మగుచు నుండఁ గాంచెద వధిపా.

తే. పాపములు సేయ కుండియుఁ గ బరమశుచులు

రాక్షసోత్తమ పాపసంశ్రయమువలన

నెపుడుఁ బరపాపముల నశియింతు రహిజ

లాశయమునందు మత్స్వంబు లఁబఁగినట్లు.

666

క. హరిచందనదిగ్ధాంగులు, వరాభరణభూషితు లగుఁవాసవరిపులం

గరము భవద్దోషంబున, ధరణినిపాతితులఁ గాఁగఁ దలఁపుము బుద్ధిన్. 667

ప. మఱియు రాముశరపాతనంబునఁ దమచా రెల్లఁ బొలిసిన హతశేషు లగురాక్ష
సులు తమకు రక్షకుండు లేక భయంబునఁ గనుకనిం బఱచుచుండ సిరిక్షింపఁ
గల వదియునుం గాక బహువిధశరశిఖిఖాపరంపరల భస్మీభూతం బై కూలిన
లంకాపురంబు గనుంగొనియెదవు సంశయంబు నలదు పరదారాభిమర్శనంబున
కంటె నధికం బగుపాపంబు వేఱొక్కటి లేదు నీకుఁ బ్రదుదానహస్తంబులు
భార్యలు గలరు నావచనంబుఁ బట్టి స్వదారనిరతుండ వై కులంబును మానం
బును రాష్ట్రంబును నిష్టం బగుజీవితంబును గళత్రంబులును బంధువర్గంబును
రక్షించుకొను మట్లు సేయ వైతి వేని రామశరనినాశితజీవితంబుండ వై శీఘ్రం
బున బంధుసహితంబుగా యమక్షయంబునకుం జనియెద వది యట్లుండ నిమ్ము
మత్స్పరావృతాంతంబు వినిపించితిఁ గదా యిప్పుడు వెండియు నాకుం బాటి
ల్లిన యావదతెఱం గెఱింగించెద నిరుత్తరంబుగా వినుము. 670

సీ. అసురేశ కయేనుమృగాకృతిఁ గైకొని మృగరూప మగుదైత్యయుగముఁ గూడి
తీక్షణ్యంగంబులు గదీప్తజహ్వాయు మహాకాయంబు సత్త్వంబు గ్రాలు చుండ
ఘన మగుదండకావనముఁ బ్రవేశించి చైత్ర్యవృక్షములందు శాలలందుఁ

దీర్ఘదేశములందుఁ • దిరుగుచుఁ దపసులఁ దునిమి తన్తాంసంబుఁ • దినుచు వారి
తే. రుధిరములు గ్రోలి వనగోచరులకు భీతి, పుట్టఁ జేయుచు రాద్రతఁబుట్టివడఁగ
వలసినట్లుగవనమెల్లఁ • గలయరయము, మిక్కుటంబుగఁదిరుగుచుఁకొక్కనాఁడు.
సీ. ధర్మవిచారుఁ డై • తాపసాకృతిఁబూని సీతయు సౌమిత్రి • చేరి కొల్వఁ
దాపసోదితపృథ్విఁదపముఁ గావించుచు నున్న రామునిఁ గాంచిమున్ననాకుఁ
జేసినయపకృతిఁ • జింతించి క్రుద్ధుండ నై డాయ గమకించుఁనంతలోనఁ
దచ్చాపనిర్ముక్తఁదారుణబాణత్రయంబు మామువ్వర • సతిరయమున
తే. నశనినంకాశమై తాఁకె • నపుడు తత్ప్ర, రాక్రమవిదుండఁ గావునఁరాక్షసేంద్ర
యేను బాఠితిఁ దక్కిన • యిరువురుగ్ర, భంగిఁ గూలిరి తద్బాణఁపాతనమున.
ప. ఏను గొండాక సేపునకు మూర్ఖ దేటి బ్రతుకు మరలం గాంచి మాతృగర్భం
బుననుండి గ్రమ్మఱం బుట్టినవానిఁగాఁ దలంచుకొనుచు నాఁటంగోలె నాసుర
కృత్యంబు వినర్జించి తాపనుండ నై యివ్వసంబునఁ దపంబు సేయుచున్నవాడ
నదియునుం గాక.

673

→|| మారీచుఁడు తనకుం గలరాచుభయమును రావణునకుఁ దెల్పుట. ||←

చ. భ్రమఁ గొని నాటనుండి ప్రతిపాదపమందును రామభద్రనిఁ
సముదితరాద్రుఁ గాఁగ ధృతఁచాపునిఁ గాఁగ మహాత్ముఁ గాఁగ సం
యమివరుఁ గాఁగ వల్కలజఃటాజినధారిని గాఁగ రాక్షసో
త్తమ కను చున్నవాడ నిటఁ • దప్పక దారుణకాలునిం బలెన్. 674
క. కనులకు రామసహస్రము, లనవరతముఁ దోచు చున్న • నటు గావున ని
వ్వన మెల్ల రామభూతం, బని తలఁచుచు నున్నవాడ • నసురేశ మదిన్. 675
తే. అసురకులవర్య స్వప్నమందైన రామ, భద్రకూపంబు మదికిఁ జూపట్టె నేని
గురుభయంబున మూర్ఛిల్లిఁకొంతవడికిఁ, దెలిసికలయని క్రమ్మఱఁదెలివిఁగాంతు.
ప. మఱియు రామవిశ్రమ్భుండ నైననాకు రత్నరథాదికంబు లైనరేఫాదినామం
బులు చెవికి సోఁకిన నధికభయంబునం గళవళించుచుండుదు వేయేల రేఫా
ద్యం బైనభవన్నామంబును వినుట కధికభయం బగుచున్నది కావున నమృతా
త్మనితోడఁ జివ్వకుం జొర నొల్ల నతండు బలినముచివృత్తాదుల నైన లెక్కిం
పక నొక్కమాత్ర నుక్కున నుక్కడంగించునట్టిజెట్టిజోడు నీకును రాముని
తోడి విరోధంబునకుఁ జొరకుండుట డేమం బట్లు గాదంటి వేని తగువారల
సాయంబు గూర్చుకొని నీవె యివ్వనికిఁ గడంగుము నన్నేల రామునియమో
ఘబాణంబులకు సమర్పించెదవు నాకు నేమంబుఁ గోరితివేని నామోల రామ
వృత్తాంతంబుఁ జెప్పుము లోకంబునందు సాధు లనేకులు నియతచిత్తులై
ధర్మంబు లనుష్ఠించు చుండియుఁ బరులయపరాధంబున సఱిచ్చుదంబుగా
నాశంబునొందుదు రట్ల యేనును నీయపరాధంబున నశింపం గలవాడ నీతోడి

చుట్టటికం బింతకుం దెచ్చె మహాతేజుండును మహాసత్త్వండును మహాబలుం
డును మహానుభావుండు సగురాముండు రాక్షసుల పాలిటి కంతకుం డై జన్మిం
చినవాడు శూర్పణఖ హేతువులన మహాబలుం డగుఖరుండు నిమిషమాత్రం
బునఁ బాలిసె సతనిపాలునుండలంప వై తివి నీయట్టిగట్టిమగలు పెక్కండైన
నమ్మహాత్మున కొక్కనికి సాటిసేయం దగదు బంధుహితార్థి నైననావచనంబునం
దనాదరణంబుఁ జేసి రామునితోఁ గలహించితి వేని నిశితంబు లైనతదీ
యశరంబులచేతఁ బీడితుండ నై బంధుసహితంబుగా మడిసెద వని యిట్లు
బహుప్రకారంబులం బ్రబోధించిన మర్దుకాముండు దివ్యాషధంబుం బోలె
క్షేమయుక్తం బైనమారీచునివాక్యంబుఁ గైకొనక కాలవోదితుం డై రావ
ణుండు పరుషవాక్యంబున సతని కిట్లనియె.

677

→ రావణుండు మారీచుని చూపుట. ←

తే. నేరిచినవానిచందాసనీ వయుక్త, భంగి నామ్రాల నెయ్యది • పలికితిప్పు
డది విశేషించి నిష్ఫల • మయ్యె నూప, రమున నించిననూత్న బీజములకరణి.

తే. పాపశీలుండు మనుజుండు • బాలిశుండు

చపలుఁ డగురాఘవునిపౌరుషము ఘన మని

నీవు పలికినయంతనె • నృపునితోడి

కలను విడుతునే యిక్కఁ దాటఁకాతనూజ.

679

చ. హితులను దల్లిదండ్రుల సహీనసుఖంబును లచ్చిఁ బాసి ప్రా

కృత మగుకాంతమాట విని • యెవ్వఁ డరణ్యమఁ జొచ్చె నట్టి దు

ర్జిత యగురాజనందనునిప్రాణసమప్రియ యైనజానకీ

ధృతి చెలఁగంగ నే నపహరించెద నిక్కము నీదునన్నిధిన్.

680

క. ధృతిపంపున నీగతి ని, శ్చిత యై తగ నాదుబుద్ధి • చెలఁగెడు దానిం

జతురత మరిలింప దివ, స్థితిముఖదిక్పాలు రైనఁ • జాలరు తలఁపన్.

681

చ. తాటకేయా కార్యాకార్యవినిశ్చయవిషయంబునందు గుణదోషంబులును
నుపాయాపాయంబులును విచారించి చెప్పు మని నిన్నడిగిన నిట్లు చెప్పవచ్చు
మా కట్టిజ్ఞాన లేదు గావున లేనియధికారంబునొంది యిట్లపృష్టోత్తరంబులు
పలుకుట యుక్తంబు గా దెవ్వండు తనకు హితంబుఁ గోరు నట్టివిద్వాంసుం
డగునచివుం డసంపృష్టుం డై రాజుమ్రాల నిట్లనుచితప్రసంగంబు ప్రతికూలం
బుగాఁ గావింపండు కావున.

682

తే. కూర్చు వనుచునీతోడ నాఁకోర్కిఁ దెలియఁ

జెప్పినందుకు హితయుక్తిఁ • జెప్ప కిట్లు

నేర్చు లేర్పడ గుణదోషనిర్ణయంబు

నెఱిగినట్లుగఁ బ్రతికూల • మెన్నఁ దగునె.

683

- క. తగునైఖిరి ననుకూలం, బగువాక్యము విభునితోడ • సతిమ్మదుపూర్వం
బగునట్లు చెప్పనలయును, జగతి స్ఫృతికూల మాడఁ • జనదు హితులకున్.
- వ. మఱియు మానార్హం డగునుహీరమణుండు సమూహశూన్యంబును దిరస్కార
సహితం బగువాక్యంబెద్దిగలదది హితంబైనను బ్రతిగ్రహింపఁడదియుచుం గాక.
- చ. అమితగుణాఘ్య లైనవృపు • లగ్నినురేశమృగాంకనార్ధిరా
ట్రమనులపంచరూపములు • సమృతిఁ గైకొని తైక్షణ్యము న్నుని
క్రమమును సౌమ్యముం దగుతేఱంగున దండము సుప్రసన్నతః
సముచితభంగిఁ దాల్చి జనసమృతు లై చరియింతు రెల్లెడన్.
- 686
- క. కావునఁ బృథివీశులు స, రావనస్థలయందుఁ బూజ్య • లధికులు మాన్య
ల్నీ వది యెఱుంగక యజ్ఞని, కైవడిఁ బరుషోక్తు లాడఁగాఁ దగ వగునే.
- 687
- వ. ఏనిప్పుడు గుఱిదోషంబులును గార్యాకార్యంబులందు యుక్తాయుక్తభావం
బులును నిన్నడుగలే దే నొక్కకార్యంబు నుద్దేశించి వచ్చితి నక్కార్యవిషయం
బునందు నీవు సాహాయ్యంబుఁ గావింప వలయు నది యెట్లనిన వినుము.
- 688

→|| రావణుండు మరీచును కఠండు చేయలసినకార్యముఁ జెప్పట. ||←

- చ. అరయ నువర్ణచిత్రితమృగాకృతిఁ గైకొని రామునాశ్రమాం
తరమున నీతనమ్ముఖము • నం జరియించుచు బెక్కుచూపులఁ
వరతనుకాంతులం జకిలివన్నెలఁ జిన్నెని నాత్రిలోకనుం
దరి కఠివిస్తయంబును ముందంబును మోహముఁ బుట్టఁ జేయుమీ.
- 689

→|| రావణుండు మరీచుని బెరవించుట. ||←

- వ. ఇట్లు కాంచనమయమాయామ్మగిన్నరూపుండ వైననిన్ను విలోకించి యమ్మ
హీపుత్ర జాతవిస్తయ యై శీఘ్రంబున దీనిం బట్టి తెచ్చి యిమ్మని రామునిం
బ్రార్థించు సతండు ప్రియురాలికిఁ బ్రియం బొనగూర్చువాఁడై నిన్నుం బట్ట
వచ్చు నప్పుడు నీవతనికిం జిక్కక నానాప్రకారంబులం జిక్కులు వెట్టుచు
నుపాయబలంబున దూరంబునకుం బాపి కొని చని రామవాక్యానురూప
కంబుగా నీతాలక్షణులం బెఱిగిని యెలుంగైత్తి దీనస్వరంబున విల
పింపు మవ్యాక్యంబు విని నీతాప్రచోదితుండై లక్షణుండు సౌహృదంబున
రామమార్గానుసారి యై యరుగు నంత నేను రామలక్షణరహితం బైనయాశ్ర
మంబునకుం జనుదెంచి సహస్రాక్షుండు పులోమజంబోలె నొంటి మై వెలుంగు
చున్ననై దేహిం జేసిని లంకకుం జనియెద నిక్కార్యంబు సఫలంబుఁ గావిం
చితి వేని నారాజ్యంబులోన వర్ధరాజ్యంబు నీ కొనంగెద మద్వచనంబు నమ్మి
మనోహరం బైనమృగరూపం బంగీకరించి చను మేనును రథారూఢుండ నై
నీపిఱుండ దండకారణ్యంబునకుం జనుదెంచెద యుద్ధంబు గాకుండ రాముని
వంచించి జానకి నవహరించి కృతకృత్యుండ నై భవత్సమేశంబుగా లంకాపు

రంబుఁ బ్రవేశించెద నిట్లు నేయ నైతి వేనినిశాతం బగుకృపాణంబున భవచ్ఛి
రంబు దెగవ్రేసెదఁ బ్రాణభయంబువలన బలాత్కారంబుగా నీవెయికా
ర్యంబుఁ గావించెదవు రాజున కనుకూలుండు గానివాడు సుఖం బనుభవంపఁ
జాలం డనియెడులోకప్రవాదం బెఱుఁగుదువె కదా యిప్పుడు మృగరూపం
బున రాముని డాసితి వేని నీకు జీవితహానిలారాధంబులు సందిగ్ధంబు లైయుండు
నాతోడ విరోధించితి వేని నిక్కంబుగా జీవితహాని యగు దీని నెఱింగియెయ్యది
యై క్తంబు దానిఁ గావించు మని పలికిన సమ్మోచితుండు రాజార్థ వాక్యంబున
నాజ్ఞాప్తుం డై పరుషం బైన ప్రతికూలవాక్యంబున రావణున కిట్లనియె. 690

—|| మోచుడు రావణునిఁ బరుషముగా దూఱుట. ||—

- సీ. దశకంఠ పుత్రమిత్ర కళత్ర సహితుండ వైననీ కేకలుఁపాత్తుచేత
నుపదిష్ట మయ్యె నీవివరతదుష్కర్త మెవ్వఁడు నినుఁ జంపఁ నిచ్చగించె
సుఖ వైననినుఁ జూచి • సారిది నేపాపాత్తుఁ డభినందితుండు గాఁడయ్యె నకట
దొడరి యెవ్వఁడు మృత్యుద్యారమున కేగుమనిపంచె గరముపాఁయమునఁజేసి
ఆ. యధిప హీనవీర్య • లైననీరిపులు నీకంటె నధికుఁ డైనకౌసలేయు
చేత నాఁగఁబడి నశించెడునినుఁ జూడఁ, దలఁచి రిది మహాద్భుతంబు సువ్వె.
తే. పాకశాసనవైరి యేఁపగతు లాత్మ, సిర్సితోపాయమున నీవునిధన మొంది
చనుచు నుండ విలోకించిసమ్మదంబు, సెలఁగ నపహాస మొనరింపఁదలఁచి రకట.
తే. అధిప శాస్త్రవిరుద్ధమాఁగ్గానుసారి, వైననిన్ను నివారింప • నట్టిసఖులు
వనుధ నెవ్వరు గల రట్టివారిన్లెల్ల, బట్టి నిశితానీచే దలఁగొట్ట వలదె. 693
తే. కాపధరితుండు కలుషండుఁకామవృత్తుఁ, డగుమహీపతి నయవినితాత్మ లైన
మంత్రసిద్ధులచేత సమంచితముగ, నిగ్రహింపంగఁ బడు నిడినిక్కునంబు. 694
ప. నివర్తనీయుండ వైననీ వేల నివర్తింపం బడ వైతి వదియునుం గాక. 695
తే. విమలధర్మార్థకామయశములు సచివ, వరులు స్వామిప్రసాదంబువలన మిగుల
నొందుదురు తద్విపర్యయ • మందునవియు, సర్వము నిరర్థకంబు లైఁచనునురారి.
ప. మఱియు స్వామివై గుణ్యంబునఁ గేవలామాత్మ్యలే వ్యవసంబు నొందుట గాదు
సర్వజనంబును వ్యవసంబు నొందు ధర్మంబును జయంబును రాజమూలంబు
గావున సర్వావస్థలయందును రాజులు రక్షితవృత్తి లై యుందురు. 697
క. క్షీతి నవినీతుఁడు తీక్ష్ణుఁడు, ప్రతికూలుం డైనభూమిపాలునిచేతం
జతురంతమహీరాజ్యం, బతులితముగఁ బ్రోవ శక్తి • మై యుండ దొగిన్. 698
ఆ. జగతిఁ గ్రూమంత్ర • లగుమంత్ర లెవ్వరు, పతి భజింతు రట్టివారు విషమ
మందు వానితోడ • మందసూతము లైన, హయములట్ల చెడుదుఁరధిప వింకె.
క. ప్రతికూలుఁడు తీక్ష్ణుఁడు దుర్మతి యగుభూవిభునిచేత • మనుజులు నితోన్
న్నతి వృద్ధి నొంద నేరరు, క్షీతి మేషము జంబుకంబుఁచేతం బోలెన్. 700

- క. నిరనుగ్రహుఁడవు క్రూరుఁడ, వరయఁగ నజితేంద్రియుండ * వగు నీ విల నె
వ్వరికిఁ బతి వట్టిరజనీ, చరు లందఱు నీకతమున * సమసెద రింకన్. 701
- వ. రాక్షసేంద్రా యే నొకరుండ యాదృచ్ఛికం బైనపాపంబున నశించెదఁ గావున
శోచనీయుండఁ గాను నీవు బుద్ధిపూర్వకంబుగాఁ బాపంబుఁ జేసి బంధునహి
తంబుగా నశింప నున్నవాడవు గావున నీవే శోచనీయుండవు. 702
- క. ననుఁ జంపి పిదప నిన్ను, స్థనరణమునఁ జంపు శీఘ్రఃకాలంబున రా
మునిచేతఁ జచ్చి యివ్వుడె, యనిమిషకులవైరి నేఁ గృతార్థుఁడ నగుదున్.
- వ. మఱియు రామసందర్శనమాత్రంబున నేను గెడసెదఁ బదంపడి సీత నపహ
రించి బంధునహితంబుగా నీవు పాలిసెదవు నందియంబులేదు సీత నపహరించి
కొని తెచ్చితి వేని నీవును నేనును లంకయు రాక్షసులును నశింతు రింతయు
నిక్కంబు రాక్షసేంద్రా హితకాముండ నైననాచేత నివార్యమాణుండ
వయ్యును మద్వాక్యంబుఁ గైకొన వైతివి ఖీణాయువు లగునరు లానన్నమర
ణులై నుహృత్సమీరితం బైనహితంబు విన నొల్ల రని యిట్లు బహుప్రకారం
బుల రావణునిదౌరాత్మ్యంబునకు గర్హించి పదంపడి రావణభయంబున
దీనుం డై యిట్లనియె. 704
- ఉ. అంతకవిక్రముం డయినాయూ రఘువీరుని డాసి క్రమృతం
బంత మెలర్ప నాకిచటఁ * బ్రాణాయుతంబుగ నుండరాదు కా
లాంతకదండతాడితుండ * వైన నిను స్మరలింపఁ జాల నిం
కెం తని చెప్పువాడ నిపు * డేగెద రావణ నీకుఁ బ్రీతిగన్. 705
- రావణుండు మరీచసహితుం డై రామాశ్రమమునకుఁ బోవుట. —
- వ. నీకు స్వస్తి యగుఁ గాక యని పలికిన సమ్మోచనవివాక్యంబున కలరి రావ
ణుండు వానిం గొగిలించుకొని రాక్షసోత్తమా సీచేత మదభిప్రాయానుసా
రంబుగా నీదృశం బైనపౌరుషవాక్యంబు సముదీరితం బయ్యె నివృఢపృటి
మారీచుండ వైతి వింతకు మున్నదై ర్యావలంబనంబున వేటొక్కరాక్షసుండ
వైతివని బహూకరించి వెండియు నిట్లనియె. 706
- చ. అఱిమఱి లేక జీవితసఃఖా నిను నమ్మినవాని కెంతయు
స్లోఽఱితులు గల్గునే యతిమఃసోహరసూతన హేమభూషిత
స్ఫురదురురాసభంబులను * బూన్చినచారుమణీశ తాంగముం
బరువడి నెక్కు మివ్వుడు సఃమంచితవైఖరిఁ గార్యసిద్ధికిన్. 707
- వ. అని ప్రియంబుఁ బలికి దశగ్రీవుండు మారీచసహితంబుగా విమానంబుంబోని
కాంచనరథం బెక్కి శీఘ్రంబున నయ్యాశ్రమంబు నిర్గమించి యంత నంతఁ
బురంబులు జనపదంబులు నానావిధవనంబులును బ్రతనంబులును సరిదిగ్గినమూ
హంబులును విలోకించుచుం జనిచని దండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యంధు

దవ్వుల రామాశ్రమంబుఁ జూచి యచ్చట నరదంబు డిగ్గి తనకరంబున నమ్మా
రీచునికరంబుఁ బట్టుకొని యిట్లనియె. 708

— మారీచుడు సునర్ణచిత్రమృగరూపమున గైకొనుట. —

- క. కడలీవనశోభిత మై, యదిగో రాఘవునిపావనాశ్రమపద మొ
ప్పిద మై యున్నది సీ వీరక, మదిఁ దలఁచినపనికిఁ జోరు మమర్థవిరోధీ.
క. నావుడు మారీచుం డా, రావణువాక్యంబు విని తిరంబుగ నాశ్చ
ర్యావహముగఁ గైకొనియెను, సౌవర్ణమృగత్వ మవుడుఁచతురత మెఱయన్.
వ. ఇంద్రనీలరత్నాకారశృంగాగ్రంబును సీతాసితముఖంబును రక్తపద్మోత్పలముఖ
పుటంబును నింద్రనీలోత్పలశ్రవణంబును మధూకపుష్పసదృశపార్శ్వద్వయం
బును గించిదభ్యున్నతగ్రీవంబును గుండేందువజ్రసంకాశపరమభాస్వరతలోదరం
బును బద్మకింకలసన్నిభంబును వైడూర్యసంకాశఖురంబును దనుజంఘంబును
శ్లిష్టనంధిబంధంబును నింద్రాయుధసర్వపుచ్ఛంబును మనోహరస్నిగ్ధవర్ణం
బును నానారత్నసమావృతంబును మనోహరంబును దర్శనీయంబును నానాధా
తువిచిత్రంబును రావ్యబిందుశతచిత్రంబును బ్రియదర్శనంబును రాజీవచిత
పృష్ఠంబును బరమశోభనంబు సగుమృగరూపం బంగీకరించి నిజదేహప్రభా
జాలంబుల నక్కాననంబు వెలింగించుచు వనం బెల్లఁ గలయం దిరుగుచు శాఢ్వ
లంబులం గ్రీడించుచు విటపికినలయంబులు మెనవుచు మనోజ్ఞగంధపుష్పంబులు
మూర్ఛించుఁ గుంజగృహంబులఁ దూఱుచు సీతాసందర్శనంబు కాంక్షించి
కడలీవండంబు సొచ్చి మందగమనంబునఁ గర్ణికారంబుల నాశ్రయించుచు
మెల్ల న రామాశ్రమంబు డగ్గఱి. 711

- సీ. ఒకమాటు వనమృగఁయూధంబుతోఁ గూడి క్రీడించు నొకమాటుఁ క్రేళ్లు దాటు
నొకమాటు తృణఖాదఁనోద్యోగ మొనరించు వదలక యొకమాటుఁ బెదరిచూచు
నొకమాటు మెఱయు విఁద్యుద్వల్లికై వడిఁజరియించు నొకమాటుఁ శాఢ్వలముల
నొకమాటు లఘుగతిను ద్వేగి యై సాటు బిరబిర నొకమాటుఁతిరిగి వచ్చు
అ. వింతచెవులు దాల్చి విహరించు నొకమాటు, గంతు లిడుచుఁ బెక్కుఁగతుల నిట్లు
కఠినరాక్షసుండు • కపటమృగాకృతి, నలరె రాఘవాశ్రమాంతికమున. 712

- ఉ. దానిమనోజ్ఞరూపము ముందంబునఁ గన్గొని వన్యసత్వముల్
మానుగ వెంట నంటి పలుఁమాటు చరించుచు సారెసారెకుం
బూనిక నెయ్య మేర్పడఁగఁ మూఁ పటు మూర్ఛించి వింతజాతి యీ
కానమెకం బటంచు బలుఁకంపమునం బరుగెత్తు నత్తఱిన్. 713

- ఉ. ఏడది యీమృగంబు మృగఁహింస యొనర్చెడు నంచుఁ గ్రుద్ధుఁ డై
వాడిశరంబునం దునిమి • వైచును రాఘవుఁ డంచు భీతిచే
తోడిమెకంబులం జనవు • దోషఁగ మూర్ఛించి ఏడుఁ గాని తా

రూఢి వధింపఁడయ్యె మృగంబరూపధరుం డగుడైత్యుఁ డయ్యెడన్. 714

→|| సీత మాయామృగమును జూచి యచ్చెరు వొందుట. ||←

వ. ఇట్లనేక ప్రకారంబుల సీతాప్రలోభనార్థంబు విచిత్రమండలంబులు సేయుచు రామాశ్రమపదాభ్యాశంబున నతిరమణీయంబుగా విహరించు చున్న సమయంబున. 715

సీ. శుభనేత్ర యగుసీత • సుమనంగ్రహస్యగ్రయై శాలముంగలి • కరుగుడెంచి కర్ణికారాశోకంకాంచనచూతప్రసూనము లోయ్యుచు • సొంపు మీఱ ముక్తావిచిత్రాంగమును హైమరాజతవర్ణ పార్శ్వంబులు • స్వర్ణ కాంతి రుచిరవాలంబును • రూప్యధాతుతనూదుహంబులు గలిగి నింజాగ్రభాగ

ఆ. మందదృష్టపూర్వమై యొప్పు చున్నమా, యామృగంబుఁ జూచియధికవిన్నయంబు వొడచు దానియతిరమణీయాంగ, శోభ కలరి మఱియుఁజూచునపుడు.

క. ఆకపటమృగము చిత్రతఁ, గైకొని వై దేహిఁ జూచి • క్రమఱి వనమస్తాకగతి న్వలిఁగించుచుఁ, బ్రాకటముగ సంచరించెఁభిమ జనియింపన్. 717

ఉ. దానిమనోహరాకృతియు • దానియపూర్వవిచిత్రకాంతియుఁ దానిగతి ప్రమాణమును • దానిసమగ్రవిహారదాక్ష్యము న్దానివిలోచనద్యుతి ఘనంబుగఁ జూచినయంత సీతకుం బూనికఁ దత్పరిగ్రహణంబుద్ధి జనించెను దైవికంబుగన్. 718

వ. ఇట్లు క్రీడార్థంబు మాయామృగగ్రహణకుతూహలినై మృప్తకాంచనవర్ణాంగి యగుజానకీ రానులక్ష్మణులం జేరిన వారహృదయకిం జనుడెంచి పరమదర్శనీయంబై యున్న యప్తప్రేక్షిమౌళికం బవలోకించి రప్పుడు లక్ష్మణుండు దాని విచిత్రరూపంబునకు శంకించి రామున కిట్లనియె. 719

→|| లక్ష్మణుండు స్వర్ణమృగము రాక్షసమాయ యని రామునికిఁ జెప్పట. ||←

ఉ. అచ్చుగఁ దాటకేయుండు మృగాకృతిఁ గైకొని కృత్రిమంబుగా నిచ్చటఁ బూర్వవైరమున • నెగ్గినరింపఁగఁ బూని యొంటి మై వచ్చినవాడు గావలయు • వానవసన్నిభ యట్లు గానిచో నెచ్చట నైనఁ జూచితిమె • యిట్టివిచిత్రమృగంబు నుర్వం. 720

క. ఆయథముఁ డిట్లు కపటో, పాయంబున వేటవెంట • వచ్చిననృపులం బాయక వధించి మెనపుచు, నాయిల్వలుఁ జోలి యుండు • ననఘాత్త యిటన్.

క. మది సందేహముఁ గొన వల, దిది మాయామృగము గానిఁయినకులకలశాంబుధిసోమ రామ నిక్కము, సదమలవనమృగము గాదు • చర్చింపంగన్. 722

వ. దేవా యిట్టిరత్నవిచిత్రం బైనమృగంబు జగంబుల నెందునుం గానము మాయావి యగుమూరీచునిచేతఁ గాంతిసంపన్నంబుగా గంధర్వనగరసన్నిభంబు గాఁ గల్పింపంబడిన మాయామృగరూపం బిది యని పలికిన నప్పుడు శుచిస్థిత

యగునీత లక్షణుని వారించి చర్మహృతచేతన యై నిజభర్త కిట్లనియె. 723

— సీత మాయామృగమును బట్టి తన కిప్పుని రామునిఁ బ్రార్థించుట. —

ఉ. జీవితనాథ యీకనకచిత్రమృగంబు మనోజ్ఞకాంతి నం
పావహిలంగ నాదుహృదాయంబు హరించుచు నున్న దెంతయున్
ధీవర దీనిఁ బట్టి కొని • తెమ్ము రయంబునఁ గేళికార్థ మి
చ్చావిధి దీనిఁ గూడి నరసంబుగ నిత్యముఁ బ్రోద్దుఁ బుచ్చెదన్. 724

వ. మఱియు నీయాశ్రమపదంబునందు రూపశ్రేష్ఠంబు లై ననృమరచమరభల్లూక
పువతవానరకిన్నరప్రముఖనానావిధమృగంబులు మనోహరంబు లై పుణ్యదర్శ
నంబు లై గుంపులుగట్టి నిత్యంబును విహరించు చుండు నింతకు మున్నిట్టివిచిత్ర
మృగంబు నాచేత దృష్టపూర్వంబు గా దిది నానావర్ణవిచిత్రాంగం బై రత్నబిందు
సమాచితం బై చంద్రుండునంబోలె నివ్వనంబును బ్రకాశింపజేయుచున్నది
దీని రమణీయరూపంబును విచిత్రకాంతియు స్వరసంపన్నతయు విలోకించినంత
మచ్చిత్తంబు సమృదాయతం బై యున్నది గావున. 725

సీ. ప్రాణేశ యీనువర్ణమృగంబు నిప్పుడు ప్రాణంబుతోఁ గూడఁ • బట్టి తెండు
గారవంబునఁ బెంచి • గరువంపుమాటల మచ్చికఁ గావించి • మరులు కొల్చి
సంతతంబును గ్రీడ • సల్పెద నది గాక వివినవాసముఁ దీర్చి • వీటి కరిగి
నప్పుడు మనకు నంతఃపురభూషార్థ మయ్యెడి భరతున • కత్తలకును

తే. వింతఁ బుట్టించు నట్లు గావించు మిగు, నలవి గాదేని శరహతిఁ నడచి దాని
చర్మ మైనను గొని తెండుఁ నరస నాకు, వరమృగాజన మయ్యెడిఁ బరమపురుష.

వ. మఱియు జాంబూనదమయం బైనదీనిరుచిరచర్మంబు బాలత్పణకల్పిత
తాపసాననంబునందుఁ బ్రసారితం బగుచుండఁ దత్సమీపంబున భవత్సహి
తంబుగాఁ గూర్చుండఁ గోరెద స్వప్రయోజనార్థంబు భర్తను బలాత్కారం
బున నియోగించు టది క్రూరంబు యువతుల కసదృశం బని యెఱింగి యున్న
దాన నైసను దీనిశరీరశోభాసౌష్ఠ్యవంబుచేత మనంబునకు విస్మయంబు
సంజాతం బయ్యెఁ బ్రియురాల నగునన్ను దయార్థదృష్టి నవలోకించి మీ
కును ప్రియంబు గలదేని యెల్లభంగుల దీనిం బట్టి తెం డని ప్రార్థించిన సీతా
వచనంబుల కలరి రాముండు కాంచనరోమంబులును మణిప్రవరశృంగంబులును
దరుణాదిత్యవర్ణంబును నక్షత్రసదృశకాంతియుం గలిగి యదుభృతదర్శనం
బై యొప్పు చున్నయప్పసిండిమెకంబు నవలోకించి దానియదృష్టపూర్వ
రామణీయకంబున కిచ్చు మెచ్చుచు జానకీప్రచోదితుం డై లక్షణున కిట్లనియె.

— రాముండు లక్షణునకు మాయామృగము నభివర్ణించి చెప్పట. —

ఉ. తమ్ముడ కంటె యీమృగము • తద్దయుఁ దప్తమవర్ణకాంతి నం
ద మృగు చున్న దెంతయును • నందవచ్చెత్తరథంబులందు యు

- క్రముగ సంచరించెడుమృగంబులలోపల నిట్టిచిత్రస
త్వ మ్మది లే దనంగ నిఁక • ధారుణి నున్న దనంగ వచ్చునే. 728
- ప. మఱియు నిది రూపశ్రేష్ఠత్వంబున సామాన్యమృగంబు గా దని తలంచెద.
- ఆ. జాతరూపబిందుశతనమాకీర్ణ మై, చుట్టుఁ దిరిగి పరమఃసుందరముగఁ
దీర్చి కూర్చివట్లు • దీపించు చున్నది, రాజపుత్ర రోమఃరాజి కంటె. 730
- క. అనలునిశిఖతో నెన యై, ఘనమువలన నిర్గమించి • క్రాలెడుసాదా
మినిభంగి దీనినాలుక, గన నయ్యెడిఁ గంటివే ముఁఖవినిర్గత యై. 731
- క. మఱియు మసారవినిర్మిత, సురుచిర గల్లర్కరూపఃసుందరముఖ మై
వరశంఖమూక్తికనిభో, దర మై యొప్పెడు మృగంబు • తిమ్మఁడ కంటె. 732
- తే. పద్మకింజల్కవర్ణంబుఁపరమభాస్వ, రంబు శక్రాయుధాభవుఁచ్ఛంబు గలిగి
వఱులు సీమృగరాజ మెఁవ్వానిమనము, నుష్ణకరవంశ హరియింపఁకుండుఁ జెప్పుమ.
- క. నవరత్నమయము రమ్యము, సువర్ణసంకాశ మధికఃసుందర మగునీ
దవమృగముఁ గాంచి మనమున, భువి నెవ్వఁడు విస్తయంబుఁబొందకయుండున్.
- తే. కాంచనవిచిత్రమైనయీఁఘనమృగంబు,విపులపురుషమానసమైనఁనవహరించు
నబల కాంతయు ముగ్ధయుఁ నైనసీత, చిత్రమవహరించె ననుటఁజెప్పనేల. 735
- క. వేటలకుఁ బోయి సృపతులు, మాటికి సంక్రీడకొఱకు • మాంసముకొఱకుం
బాటించి వనస్మగంబుల, దాటించి వధింతు రధికఃధర్మం బగుటన్. 736
- ప. వత్సా యిట్టివిచిత్రవస్తులాభంబుకొఱకు వేటల కరుగుట కేమి యరిది కేవల
మృగహాననమాత్రంబై కాదు మఱియు వజ్రదిమగినువర్ణరజతాద్యాకార
ధాత్వాధారపర్వతప్రదేశంబులును హస్తీమస్తకముక్తావృణ్ణతిధనంబులును
మహావనంబునందు మృగయోద్యోగంబున రాజులచేత నన్వేషింపఁబడు
గావున శాస్త్రావిరోధోపాయంబున నుపార్జితం బైనధనంబు మనుష్యమన
స్సంకల్పితధనం బంతయు శుక్రునికోశగృహంబు పూరింపఁ జేసినకైవడి
మహిషతులకోశగృహంబు పూరింపఁ జేయు నపూర్వవస్తుకాముం డైనపురు
షుండు విచారింపక సౌందర్యగుణాభంబున నేవస్తువు సంపాదింపం బ్రవ
ర్తించు నదియె యర్థం బని యర్థసాధనచతురు లగునీతిశాస్త్రజ్ఞులు పలుకుదు
రిమ్మగం బట్టిదే యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 737
- క. ఈమృగరత్నపరార్థ్య, శ్రీమహితనువర్ణమయఃచిత్రాజినమం
దీమగువ మత్సమేతము, గా ముదమున నధివసంపఁ • గాంక్షించె మదిన్. 738
- తే. పార్థివాత్మక విను మృదుఃస్పర్శనమున
నావికియుఁ గాదళియును బ్రియకియు మఱి ప్ర
వేణియును సేమకమునకు • వేయిగతుల
సీదు నేయంగ రా దని • యే దలంతు.

తే. ఇనకులో త్తమ విను మీమఃహీమృగంబు

రమణ నభమున నొప్పుతాఁరామృగంబు

మొనసి యీరెండుమృగములు • భూరిశోభ

సరయ దేవతాయోగ్యంబు • లని తలంతు.

740

ఉ. తమ్ముడ నీవు చెప్పినవిధంబున నీమెక ముగ్ధదైత్యకృ

త్య మృగు నేని నాకు నటు • లైనను మిక్కిలి లెస్స యట్లు కా

నిమ్ము మునీంద్రకోటికి మఃహిం బెనుబాధలు నేయుచోట వ

ధ్య మృగుఁ గాదె చూడ హృదయంబున నింతవిచార మేటికిన్.

741

శా. ప్రాచుర్యంబున నిమ్మహాటవి మహాఃపాపాత్ముడై చేరి మా

రీచుం డుక్కునఁ బెక్కుసంయముల ధాత్రినాథుల న్భూరిమా

యాచాతుర్యము మీఱఁ జంపె వడి నఁయ్యాదిత్యశత్రు న్నృపఁ

నీచుఁ గీటడఁగించి యీవిసినము • న్నిగ్ధోపముం జేసెదన్.

742

నీ. అనఘాత్మ యీవనంబున మున్ను వాతాపి

యనుదైత్యుడొకఁడు మాఁయావిదుండు

తొడరి మేషాకృతితో నుదరస్థుడై

తగ న్వగర్భం బశ్వతరిని బోలె

మునుల వధించుచు • మునుకొని పెద్దకా

లంబున నొకనాఁడు • లావు మెఱసి

చతురాస్యనిభు నగఁ స్త్రమహామునీంద్రుని

పాలికిఁ జని యత్తపస్వివరున

తే. కరయ భక్త్యమై శ్రాద్ధాంతఃమందుఁ బూర్వ, రీతినిజరూప మంగీకరింపఁ దలఁచు

నతని వీక్షించి నగి యమ్మహానుభావుఁ డినసమద్యుతి వానికి • నిట్లు లనియె. 743

తే. భాను తేజులఁ బెక్కుండ్రు • బరమమునుల, సఘవిదూరుల భక్షించిఁనట్టిఖలుఁడ

వస్త్రదీయమహాజఠఁరాగ్నిదగ్ధ, తనుఁడ వై పోయితేడ వాతాపి యింక. 744

→ రాముఁడు మాయామృగమును బట్టుటకుఁగా దాని వెంబడించుట. ←

వ. అని పలికెఁ గావున నిద్దురాత్ముం డగుమారీచుండు వాతాపిపగిదిఁ బంచత్వంబు

నొందవలయు ధర్మనిత్యుండను జితేంద్రియుండ నై ననన్నతిక్రమింపఁ జూచు

నీరాక్షసుండు వాతాపివలె నశించుఁ గుంభసంభవుండు వాతాపిఁ జంపినచం

దంబున నే నిమ్మారీచుని వధించెద నిది నిక్కంబుగా మృగం బేని పై దేహి

కిం బ్రియం బగునట్లుగాఁ బట్టితెచ్చెద నట్లు గాక కపటమృగం బేని తపోధ

నులకుఁ బ్రియంబుగా వధించెద నిక్కార్యంబు రెంటు నధికోదయం బై యుండు

మనయత్నం బంతయు నీవై దేహిసంరక్షణార్థంబై కావున నావచ్చునందాఁక

నీవు ధనుఃకవచాదినన్నాహయత్తుండ వై నమర్థండును మహాబలుండును బుద్ధి

మంతుండు సగుజటాయువుతోడం గూడి ప్రతిక్షణంబు సర్వదిగ్విధిరాక్షసుల
వలన శంకితుండ వై యప్రమత్తుండ వై వై దేహీ రక్షించుచుండుము పరాధ్య
చక్షోపలక్షితం బైనయిది రాక్షసమాయాకల్పితమృగంబు గాని నిక్కంబుగా
వనమృగంబు గా దైనను మృగచర్మగతస్పృహ యైననీత నవలోకించి తన్ననః
ప్రియార్థం బేను మహాధనుర్ధరుండ నై మృగంబువెంట సరిగి యుపాయంబున
వంచించి పట్టి తెచ్చెడఁ గాదేని శీతశిఖంబున దీనిం దెగటార్చి విచిత్రం బైన
దీనిచర్మంబుఁ గొని రయంబునం బఱతెంచెద నని సౌమిత్రి నొడంబఱచి
రాముండు తత్తఱంబ జాంబూనదమయత్నరుయుక్తం బైనఖడ్గంబును ద్రవ్య
సతం బైనచాపంబును వజ్రమయం బైనకంకటంబును సక్షయబాణతూణిరం
బులును సముచితంబుగా ధరించి వై దేహీకిఁ బ్రియంబు సంపాదించుటకు నమిత
విక్రమంబున సరిగె నిట్లు తన్నుఁ బట్ట వచ్చురామునిం జూచి యప్పైఁడి
మొకంబు.

745

ఉ. గంతులు వేయుదుం జిఱుతః కాల్వలు చెంగునఁ జొకళించుచు
స్తంతులు సేయుచుం దరులఁ • బ్రాకుచుఁ గుంజములందుఁ దూఱుచుం
బంతము మీఱఁ గన్పొఱగి • పల్లముల న్నైన డాఁగుచు న్వనా
భ్యంతరసీమ ని ట్లినకులార్గణి జిక్కులఁ బెట్టె నెంతయున్.

746

సీ. ఒకమాటువనమృగఁయూధంబుతోఁ గూడి గుఱుతుగప్పడకుండుఁగొంతసేపు
ఒకమాటు విడివడి • యొక్కటఁ జూడ్కికి గోచరింపక యేగుఁ • గొంతసేపు
ఒకమాటు లఘుగతి • వ్యోమమార్గము నంటి వింతగాఁ జూపట్టుఁగొంతసేపు
ఒకమాటు మృదుశాడ్యలోపరినలములఁ గ్రొత్తగడ్డియు మేయుఁగొంతసేపు

తే. గొప్పతిప్పలపై కేగుఁ • గొంతసేపు

కుఱుచవాఁకలలో బాటుఁ • గొంతసేపు

గహనమున నిట్లు మాయామృగంబు వేర్పు

మీఱ దూరంబు గొని యేగె • మిహిరకులుని.

747

సీ. కడుదూర మేగె నొక్కడఁ బట్ట రా దని మానినచో మ్రోలఁ • గాన వచ్చు
మిగుల డగ్గఱియొ బట్టఁగవచ్చు ననిడాయ జనమునదూర దేశమునఁ దోచుఁ
బొదలమాటున బొంచిపొంచి పట్టఁగఁబోవనటుచూపియుటుచూపియవలికేగు
వలవలిదెనఁ దోచుఁనెలమిఁ బట్టఁగఁ బోవునంతలో డాపలిచెంత నుండు

తే. నిట్లు చిక్కక కృత్రిమమృగముపెక్కు, గతులనలయింప విసివిరాఁఘువుఁడుకోవ
మడర మాయామృగంబనియపుడు తెలిసి, తెంపుసాంపారదానివఁధింపఁ దలచి.

చ. అనుపమశక్రచాపనిధి • మైనమహోగ్ర శరాసనంబున

సునిశిత మై రవిద్యుతికి • జోడయి వహ్నిశిఖాసమాన మై

ఘనతరదీప్త మై నళినగర్భవినిర్మిత మైనబాణముం

బనివడి గూర్చి యమైకముపై నిగిడించె నమోఘునై ఖనిన్.

749

వ. ఇట్లనన్యసాధనం బైనయద్వివ్యసాధనంబు రామునివింటివలన నిర్గమించి భర్గనే
త్రాగ్నియుం బోలె మండుచుఁ దత్త్వణంబ పఱతెంచి మృగరూపధరుం డైన
మారీచునిశరీరంబు భేదించిన శరాస్త్రం డై యన్నీచుండు తాలవ్రమాణంబు
మింటికెగసి నిబిడంబుగా భైరివారావంబు నేయుచు నల్పజీవితం డై ధరణిం
బడి యమ్మాయారూపంబు విడిచి నిజరూపం బంగీకరించి రావణునివాక్యంబుఁ
దలంచి నైదేహి లక్ష్మణు నేయపాయంబున నిచ్చటికిం బంపు జానకి
నేయపాయంబున రావణుం డపహరించు నని చింతించి రామస్వరానురూపం
బగు నెలుంగున.

750

→ మారీచుండు రామస్వరానురూపముగా నటచుట. ←

శా. ప్రాంచద్వైఖరి దైన్యనాద మడర • వ్రాసీత హాలక్ష్మణ
యంచుం బేర్కొని యంత శాతశరబాఘావీధితప్రాణుఁ డై
సంచారంబులు మాని మేన ననువు • ల్పంధింపఁగా లేక వే
పంచత్వంబును బొందె నవ్వుడై నిలింప ద్వేషి వీతస్పృహన్.

751

వ. ఇట్లు మారీచుండు గూలిన యనంతరంబ.

752

మ. అనిమేషారి మదీయకస్వరముతో • హాసీత హాలక్ష్మణ
యని వాపోవుచుఁ బ్రాణము ల్లిడిచె నాయ్యార్థధ్వని నివన్నచో
జనకత్నాపతిపుత్రి యెంతడలునో • సౌమిత్రి తా నిప్పు డై
మని చింతించునో యంచు రాఘవుండు త్రాసాయ త్రచేతన్ముఁ డై.

753

వ. లక్ష్మణుం డాడినలైటం గంతయు నిజం బయ్యె నని తలంచి యచ్చట నిలువ
నొల్లక తత్త్వణంబ వేటొక్కమ్మగంబును జంపి దానిమాఁసంబు గొని శీఘ్రం
బున జనసానమధ్యవర్తినీజాశ్రమంబున కభిముఖుం డై వచ్చు చుండె నంత
సిక్కడ నైదేహి రామస్వరానురూపం బైనదీనస్వరంబువిని లక్ష్మణున కిట్లనియె.

మ. నినదం బొక్కటి పిక్కటిల్లె దిశల • స్తీనస్వరోపేత మై
వివఁగా నయ్యెడు వింటె కాన మెకముఁ • విధ్వస్తముం జేయఁగాఁ
జనియె స్థూరము కాననాంతరమునఁ • సౌమిత్రి మీయన్న య
య్యనఘం గావఁగ నేగు మీ విపుడై సాహార్దంబు సంధిల్లఁగన్.

755

→ సీత లక్ష్మణునితో రాముని రక్షింపఁ బోవుని చెప్పట. ←

మ. వారిమధ్యంబున నున్న గోవువముచాయ న్రాఘవుం డాత్మలో
నరయం గ్రూరినిశాచరాంతరగతుం • డై చిక్కఁ గాఁబోలు సొం
పటి నాచిత్తిము భూరిసాధ్వనయుతం • బైయున్న దీ వేగి చె
చ్చెర నన్నుం గరుణించి రామవిభునిం • జేపట్టి రక్షింపుమా.

756

వ. అన విని లక్ష్మణుండు హృదయంబున రామునియగ్ర శాసనం

బును దలపోసి యచ్చటికిఁ • బోవక యుండినఁ జూచి నెమ్మనం

బున జనియించినట్టివగ • మోమునఁ గన్నడ భూరిదారుణా

శనినదృశోక్తి ని ట్లనియె • జానకి దైవనియుక్తబుద్ధి యై.

757

క. మిత్రాకృతిచే నన్నకు, శత్రుడ వైతేవు దుఃఖనమయంబున సౌ

భ్రాత్రము నెఱపనికతన ను, మిత్రానుత యిట్టి నేత • మే లగు నయ్యా.

758

ప. మఱియు నీవు మత్కృతంబునందు లోభంబువలన బ్రాశ్చర్యక్షణాయత్తచిత్తుం
డవు గాకుండుటంజేసి తన్నాశంబుఁ గోరుచున్నవాడ వని యూహించెడ నీకు
నిక్కంబుగా రామునియందు సౌహార్దంబు లేదు తద్వ్యవసరంబు నీకుఁ బ్రియం
బైయున్న దక్కారణంబున మహాద్యుతి యగునమ్మహాత్ముని విలోకింపక విస్త
బ్ధుండ వై యున్నవాడ నెవ్వండు నీకుఁ బ్రధానం బయ్యె నట్టిరాముండు
స్థానానంతయంబు నొందు చుండ నిచ్చట మద్రక్షణంబునందుఁ బ్రయోజనంబు
లేదు రామరహితనై యే నొక్కనిమిషమాత్రం బై స జీవింపఁజాల నని కన్నీరు
నించుచు మృగాంగనచందంబునఁ ద్రస్తదిత్త యై పలుకుచున్న నై దేహి
వాక్యంబులకుఁ గటకటంబడి లక్ష్యంబు డీ ట్లనియె.

759

క. ఉల్లమున నేల వగచెదు, తల్లీ నీవిభుఁడు దేవదానవరత్నో

వల్లభులచేత నైనను, దెల్లముగాఁ జిక్కువడఁడు • ధీరుం డెందున్.

760

సీ. గరుడగంధర్వకింఁపురుషకిన్నరసిద్ధచారణయక్షరాక్షసులయందు

రామునిఁ దొడరువిక్రమశాలి లేడు త్రిలోకపూజ్యుఁడు శూరలోకనుతుఁడు

నురురణంబుల నవధ్యుఁడు మహాబలవీర్యుఁ డమ్మహాత్మున కొకఁహాని గలదె

యడల నేటికిఁ జింతఁవిడుపుము మృగమును వధియించి యిప్పుడెవచ్చు రాము

ఆ. విభుఁడు లేనిచోట • వినిననుభవంబున, నొంటి నిన్ను విడిచి • యోజ లేక

పోవ నగునె నాకుఁ • బుణ్యాంగనామణి, మనుజవిభుఁడు గన్న • మాటరాదె.

→ సీత లక్ష్యుని నానావిధంబుల దూఱుట. ←

ప. మఱియు నిది గంధర్వనగరసదృశం బైనరాక్షసునిచూచు గాని రామునికంత
స్వరంబు గాదు మహాత్ముం డగురాముండు భవద్రక్షణంబునందు నన్ను నియో
గించి చనియెఁ గావున నాకు నిన్ని చట నొంటి విడిచి పోవుట యుక్తంబుగా
దదియునుం గాక ఖరాసురు వధించిననాటనుండి జనస్థానపదంబు సుదైశించి
మాయావు లగురాక్షసులు మనయందు విరోధించి హింసావిహారులై యిమ్మహా
వనంబునఁ బరవ్యామోహజనకంబు లైనవాక్యంబు లుచ్చరించు చున్నవారు
నీవు సందియంబు నదలి రామునియనివార్యశౌర్యం బెఱింగి నెమ్మది నుండు
మని యివ్వధంబున రాక్షసబాధలు తలంచి మహీపుత్రి నొంటి విడిచి పోవం
జాలక కృతాంజలిపుటుం డైనత్యవాక్యంబులం బ్రార్థించు చున్నలక్ష్యునివచ
నంబులు విని యుద్దేవి కోపసంకృతలోచన యై పరుషవాక్యంబుల ని ట్లనియె.

- క. కులపాంసన వినయరహిత, కలుపాత్మక శర యకార్యకరణోద్యుక్తా
యలరామునివ్యసనము నీ, కెలమింగడుబ్రియ మటంచు • నెంచెద బుద్ధిన్.
- క. రామునివ్యసనము ప్రియ మగు, కేమియుఁ జిత్తంబు గాదుఁహితశత్రుత్వం
బీమాడ్కిఁ దగ సవత్తుల, కీమహిఁ గల్గుట నివర్తమే గద తలఁపన్. 764
- తే. జగతి నీయట్టిప్రచ్ఛన్నఁవారు లతినృశంసు లెవ్వారు గల రట్టిశరులయందుఁ
గూర్చఁ దగదు విశ్వాసంబుఁగూర్చె నేని, వాని కెంతయుఁ గీడువేవచ్చు నిజము.
- ఉ. దోస మటంచు నించుకయుఁ • దోపక రాఘవుఁ డొంటి నేగి దు
ప్తాసురకోటిచేత వివిఁనాంతరసీమను జిక్క దీనత
న్పాసట గాఁగ నిన్ను పలుమాఱు చీరినఁ బోవ వయ్యయో
నీసరి గూఢశత్రుఁ డవనిం గలఁడే నృపవంశపాంసనా. 766
- చ. అనయముఁ బూని భ్రాతృ కెటు • లైన నపాయము గల్గఁ జేసి త
ద్భవతరరాజ్యము స్థనముఁ • నైకొని నన్నుఁ బరిగ్రహింపఁగా
మనమున నిశ్చయించితివి • మానవిహీన దురంతిపాతకం
బునఁ బడు టంతే గాక యిది • పోలునె చేకుఱునే కులాధమా. 767
- మ. ఇనవంకోత్రము నంబుజాత్ముని వినూఁతేందీవరశ్యాము న
త్యనఘు న్రామునిఁ బాసి కోరుదునె దుఃప్తాచారు వేటొక్కని
న్వనుఁ డారాముఁడు లేనిచో నిమిష మైన న్దాత్రి జీవింప నే
ర్తునె నీ విప్పుడు చూచు చుండఁగఁ ద్యజింతు న్వేగ ప్రాణంబులన్. 768
- వ. అని యిట్లు కర్ణకఠోరంబుగాఁ బలికిన నీతం జూచి జితేంద్రియం డగులక్ష్మ
ణుండు కృతాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె. 769
- లక్ష్మణుండు సీత మాటలకుఁ గటకటఁ బనుట. →→→
- ఉ. తల్లిరొ బిడ్డవంటినను • దారుణభంగి దురుక్తు లాడఁగాఁ
జెల్లునె నీచునిం బలెఁ బ్రసిద్ధనయవ్రతబద్ధ మైననా
యల్లము రాముఁడే యెఱుంగు • సుగ్రవనంబున నొంటి నుంచి పో
నొల్లక యుంటిఁ గాని మది • నొండుతెఱుంగుఁ దలంచువాడనే. 770
- ఉ. ఈగతిఁ బాపము ల్పులుక • నే మని యుత్తర మిచ్చువాడ నా
గీగుణము ల్గరిత్రి విపరీతము లౌట యథార్థ మయ్యె నిం
తేగద నాదుచిత్తవిధ • మెల్లను దైవ మెఱుంగు నిప్పుడే
నేగితి నేని సిక్కిము మఁహీనుత యాపద వచ్చు నీ కిటన్. 771
- ఉ. సత్యము సర్వదేవతలు • సాక్షిగఁ బాపము లేదు నాయెడఁ
నిత్యయశు స్రఘూత్తముని • నిక్కము తండ్రిని నిన్నుఁ దల్లిగఁ
బ్రత్యహము స్థలంచుచుఁ దిరింబుగ భక్తి యొనర్చుచున్న చో
భృత్యుఁ డటంచుఁ జూడక మఁహీనుత పాపము లాడఁ జెల్లునే. 772

వ. దేవీ యనర్హవాక్యంబులు పలుకుటయు సతులకుఁ జిత్రంబుగాదు స్వభావం బై యుండుఁ జాపల్యంబును శ్రోత్యంబును ధర్మహైన్యంబును బరస్పరస్నేహకార్యవిచ్ఛేదకరణంబును వారల గుణంబు లట్లగుటంతేసి నీవలన నిట్టికూరవాక్యంబు పుట్టె నిది విసంజాల నివ్యాక్యంబులు శ్రవణంబునకు దీప్తనారాచనన్నిభంబులై యున్నవి సత్యవాది నైననన్ను నీవు వరుసంబు లాడినతెఱంగితయు నిచ్చటివనదేవత లందఱు సాక్షిభూతలై విను చున్నవారు గురువాక్యవ్యవస్థితండ్ల నైననన్ను విచారించక యిట్టి నిష్ఠురోక్తులు శంకించి పలికితి గావున స్త్రీశ్రీంబు స్వభావంబున దృష్టం బయ్యె ని న్నేమని గర్హించినం దీఱు నిష్పాద నశించు మని కోపంబుపెంపునం బలికి నెండియు రాముని సంస్కరించి యద్దేవికి మంగళం బానంగువాఁడై యిట్లనియె. 773

ఉ. పోవక యున్నచో శకునిఁ బోలె నను నిరసించె దార్తవై
పోవఁగఁ జూచిన స్రఘువిభం డలుకం గృప దప్పు రెంబ నా
కావహిలం దిరస్కరణఁ మైనను నీవచనం బమోఘ మాఁ
గావున నీకు స్వస్తి యగుఁ గాక రయంబునఁ బోయినచ్చెదన్. 774

వ. దేవీ నిన్ను ననదేవతలు బహుప్రయత్నంబుల నేమిటక రక్షించుదురు గాక ఘోరంబు లగునిమిత్తంబులు దోచుచున్నవి గావున నేను రామసహితంబుగాఁ జనుదెంచి క్రమ్మఱి నిన్ను విలోకింతునో విలోకింపనో యెఱుంగఁ బరిశుద్ధం బగుమనంబున మారాక స్రతీక్షించుచు నుండు మని పలికిన లక్ష్మణుని వచనంబులు విని యమ్మహిపుత్రి శోకబాష్పవిఘ్నత యైతీవ్రం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 775

నీ. భావజనన్నిభుఁ బరమదయానిధిఁ గౌసలేయుని రాముఁ గానకున్న మానక గోదావరీనదిఁ బడి యైన యోగిధృముననుండిఁ గూలి యైన నుడుగక పెనుద్రాటఁనురిగొని యైనను వాలాయము విషంబుగ్రోలి యైన గరమర్థిఁ జిచ్చులోఁనుటికి యైనను మేను విడుతుఁ గాక మహాత్ముఁవిభునిఁ బాసి తే. యన్యపురుషునిఁ బడమునఁనైన సంస్పృశింప నేర్చున మహనీయశీలు నజితు నమలుఁ ద్రిభువనసన్నతుఁడైనరఘుకుఁలోత్తమునిఁ బాసిజీవించియుండన్బల్ల.

—*— లక్ష్మణుండు రాముని వద్దకు బోవుట. —*—

వ. అని బహుప్రకారంబుల నాశ్రోశించుచు నంత కంత కగ్గలం బైనశోకంబున నుడరతాడనంబుఁ గావించుకొనుచుఁ గన్నీరు మున్నీరు గారోదనంబు నేయుచు శోకరసాధిదేవతయుం బోలెఁ జూపట్టుచున్నజానకిం జూచి లక్ష్మణుండు తత్కాలసదృశం బగువాక్యంబున ననూనయించిన నద్దేవి లక్ష్మణునితోడ నేమియుం బలుకక యూర కుండె నంత నాసౌమిత్రి ప్రదక్షిణంబును బ్రణామంబును గావించి యనుజ్ఞఁ గొని కృతచేతస్కుండై జానకి నొంటి విడిచి

పోవం బాలక తిరిగి చూచుచు రామునినమీపంబునకుం జనియె సంత
దశగ్రీవుండు నెడగని శ్లక్షణకాపాయసంపీతుండును వామాంసస్యస్తయప్తికమండ
లుండును శిఖయు ధృతాతపత్రుండును సపాదుకుండును నై నీతావిశ్వాసార్థంబు
కపటపరివ్రాజకరూపం బంగీకరించి వేనఘోషంబు నేయుచు బర్హశాల
కడకుం జనుడెంచుసమయంబున.

777

ఆ. భీమకర్ణుఁ డైన • యామినీచరుఁ జూచి, గాలి పీవ కుండఁ • గడుభయమునఁ
గదలకుండఁ దరులుఁ గాతమివేగంబు, మాటి మండసరణిఁ • బాటుచుండఁ 778

==|| రావణుఁ యతిహాపథరుఁ డై నీతికడకు వెచ్చట. ||==

వ. ఇట్లు భయదర్శనం దగురావణుం డభవ్యరూపుం డయ్యును భవ్యరూపుం డై
పర్హశాల నేరం జని యందుఁ బద్మహీన యైనవన్దచందంబున నొప్పుదాని
సపాంసులారోమణి యగుదాని నసన్యసామాన్యలావణ్య యగుదాని రా
మార్తస్వరశ్రవణనంజాతశోక యై కన్నీరు నించుచు బర్హశాలామధ్యంబున
నాసీన యై యున్నదాని శుభస్వరూపిణి యగుదాని రుచిరదంభోష్టి యగు
దానిఁ బూర్ణచంద్రనిభానన యగుదానిఁ బన్నవలాశలోచన యగుదానిఁ
బీతకాశేయవాసిని యగుదాని నీత నవలోకించి శశిహీన యైనరోహిణి
జాయుదారుణగ్రహంబుపోలికఁ జతానక్షత్రంబు నాక్రమించు శనైశ్చ
రునికరిణిఁ జంద్రసూర్యవిహీన యైనసంధ్య నావరించు మహాతమంబుకై వడి
రామలక్ష్మణరహిత యై యెంటి నున్నయద్దేవి జాయం జని తదీయసుష
మావిశేషంబున కచ్చెరు వందుచు మన్మథశరావిప్లుం డై ప్రశ్రితం బగువా
క్యంబున నిట్లనియె.

779

క. సలలిత మగునవపద్మిని, జలరుహమాలికను బోలె • స్వర్ణద్యుతి శో
భిలువలువఁ దాల్చి యలరెడు, కలికీ యెవ్వతపు నీవు • గహసమునందున్. 780

క. రతివో హరిణాంకునిమద, నతివో వైకుంఠవిభునివరసతివో భా
రతివో యచ్చరవిన్నవో, యతివా నీచంద మతిదయామతిఁ జెపుమా. 781

క. ఊరులు కరికరతిల్యము, లారయ జఘనము విశాల • మక్షు లసితరు
క్తారకములు రక్తాంతము, లీరీతిం దనరుచున్న • వెంతయు నీకున్. 782

చ. ధరశిఖరోపమం బువచితంబు సువృత్తము సంప్రవర్ణితం
బరయ మణిప్రవేశరుచిఁ రాభరిణంబును స్నిగ్ధముఁ మనో
హర మతిసీనవృత్తము సామంచితతాశ్శలోపమాన మై
వజలెడు నీకుచద్యయము • వారిజవత్ప్రవిశాలలోచనా. 783

నీ. కలకంఠి నీమోము • కలువరాయనికాంతి లోఁగొన్నకై వడి • బాగు మెఱసె
గోల నీవలుతీరు • కుందకుట్టలములవసఁ జూచి నవ్విసాపగిది నొప్పె
కలికి నీకంఠంబు • నలముటి చెలువంబు చూఱకొన్నవితానఁ • బాడ నయ్యె

దరుణి నీనిడుదపెన్నెటిగుంపు ఘనకాంతి రమణ గైకొన్న చందమున నలరే
తే. నలిచికుర నీదుసౌందర్య • మంతజూచి, సంత నాచిత్తమంతంతఃకద్యుతముగఁ
గరఁగు చున్నది నూత్నోదఃకంబుచేతఁ, గడఁగి నిమ్నగాతీరంబు • గరఁగినట్లు.

తే. చారునేత్ర విలాసిని • చారువేణి, చారునాసిక చారువిశాలజఘన
యెట్టితపములు గావించి • యిట్టిచేలువ, మిట్టితనుకాంతి వడసితి • విందువదన.
క. పిడికిటఁ బట్టఁగ నగు నీ, నడుము తిలసుమంబుఁ దెగడు • నాసిక బొములు
స్వేదవింటివానివిలుకై, వడిఁ జూడఁగ నయ్యె నహహ • వారిజనేత్రా. 786

ఉ. పన్నగకాంతల స్గరుడభామలఁ జారణచంచలాక్షులం
గిన్నరకామిసీమఁబు • భేచరతన్వల సాధ్యకన్యలం
బన్నుగ మర్త్యభామినులఁ • బల్లఱుఁ జూచితఁ గాని నీకు జో
డెన్నఁగ మూఁడు లోకముల • నెవ్వరిఁ గానము నుందరీమణి. 787

క. వెలయుఁగ ముల్లోకంబులఁ, గలకాంతలలోన రూపకౌశలసుషమో
జ్జ్వలసౌకుమార్యములచే, నలిచికురా యగ్రగణ్య • వైతివి గాదే. 788

చ. అతులితపుష్పపల్లవఫలానవగుచ్చునుగంధిభూజనం
యుత మయి యొప్పురవ్యసగఁరోపవనంబుల నున్మి మాని ఘో
రతరమృగానురస్ఫురదఁరణ్యమునందుఁ జరించు చున్నని
న్నతిసుకుమారిఁ జూచి హృదయంబునఁ జాల విపాద మొందెదన్. 789

ఉ. మంచివదార్థము ల్గుడిచి • మంజులచేలముఁ గట్టి కాంచనా
భ్యంచితహారము ల్దొడిగి • హఠకసాధములందు సెజ్జి
మంచివిలాసితోఁ గలిసి • మచ్చికతోడ నుఖంప కొంటి రా
త్రించరజుట్టఘోరవసఁదేశమునం జరియింప నేటికిన్. 790

తే. నీవు గుడిచినయన్నంబు • నీవు దాల్చి, నట్టిసాములు నీమొలఁ • గట్టినట్టి
పుట్టమును నీవు వరియించిఁనట్టిపురుషుఁ, డఖిలలోకోత్తరతఁ జాలఁనలరుఁదన్వి.
క. తరుణి విద్యాధరివో, సరసిజముఖ యక్షసతివో • చంద్రానన కి
న్నరివో సిద్ధాంగనవో, వరవర్ణిని లేక యిచటిఁవన దేవతవో. 792

క. సరగంధర్వామరకి, న్నరచారణసిద్ధసాధ్య • నాగనభస్వ
ద్భరు లివ్వనిఁ జొర వెఱతురు, వరవర్ణిని యెట్లు నీవు • వచ్చితి చెపుమా. 793
క. వాసరవాహనరిపుపం, చాననశారూలభల్లుకాడిమృగంబు
ల్పాని భయపెట్ట కున్నవె, కాననమున నొంటి నుండఁ • గాతరనేత్రా. 794

క. ఘనతరమదాన్వితములగు, వసశుండాలముల కాలఁవాలం బిది యి
వ్వనమునకు నొంటి నేక్రియఁ, జనుదెంచితి వజ్రనేత్ర • సాహసబుద్ధిక్. 795
ఉ. ఎచ్చట నుండి యెచ్చటికి • నేగుచు నిచ్చటి కద్యుతంబుగా
వచ్చితి పుగడైత్యవరిఁవారనిషేవిత మైనకానలో

నిచ్చకు వచ్చినట్ల యివు • జేల చరించెద వొంటిఁ జిక్కి నీ

సచ్చరితంబు నెల్ల వరుస న్వినిపించ గదే తలోదరీ.

796

వ. అని యివ్వధంబున దురాత్ముం డగురావణుం డడిగిన వానిఁ గపటరూపునిం గా నెఱుంగక నిక్కంబుగా బ్రాహ్మణుం డని నానావిధపూజల నతిథినత్కారంబు గావించినం బ్రతిగ్రహించి.

797

క. అనదృశ మగుతతో మల, విశాలలావణ్యగరిమ • వీక్షించి తగ

స్థశముఖుఁ డాత్మవధార్థము, శశిముఖపారణంబునందు • న్వాంతము నేర్చెన్.

వ. ఇట్లు జనకపుత్రి ద్విజాతివేషంబునఁ బాత్రకుసుంభధారి యై తనకడకు వచ్చిన వాని నవహరణబుద్ధి యైనరావణుం జూచి యతిథిత్వంబున ద్వేషంబు నేయుట కనర్హుం డైనబ్రాహ్మణాతిథినింబలె నతని నత్కరించి.

799

→ సీత యతివేషధారి యైన రావణున కర్హవపాద్యుడు లొసంగుట. ←

క. ఇది యాసన మిది యర్ఘ్యం, బిది పాద్యం బిది ప్రసూన • మిది వన్యఫలం

బిది మధుపర్క మొనంగితి, సదయతఁ జేకొనుము నీవు • సంయమివర్యా. 800

వ. అని పలికిన నారావణుండు ప్రతిపూర్ణభాషిణి యగుజానకిచేత నిమంత్ర్యమాణుం డై తత్ప్రతిగ్రహణంబునందుఁ జిత్తంబుఁ జేర్చి తద్రూపసౌందర్యరేఖా విశేషంబు విలోకించు చుండె నంత నన్వేదేహి వానిలక్షణం బంతయు నుపలక్షించి మృగయార్థం బరిగినశోభనాకారుం డగురామునియాగమనంబుఁ బ్రతీక్షించుచు సారెసారెకు సముద్గ్రీవ యై శ్యామం బైనయవ్వనంబు విలోకించుచు రామలక్షణులజాడఁ గానక పరివ్రాజకచిహ్నుండును నవహరణబుద్ధి యుక్తుండును దురాత్ముండు నైనరావణునిచేత స్థితి సంపృప్త యై యితండు బ్రాహ్మణుండును నతిథియుఁ గావున మద్యవృత్తాంతం బెఱింగింప కున్న శపించునో యని యొక్కముహూర్తంబు చింతించి తనవృత్తాంతం బెఱుకపడ నిట్లనియె.

801

క. అనుషమశేజోనిధి యగు, జనకునిపుత్రికను రామచంద్రనిభార్య

జ్ఞను లెల్ల నన్ను జానకి, యని నీత యటంచుఁ బిలుతు • రసఘవిచారా. 802

క. పదిరెండువత్సరంబులు, ముద మలరంగ న త్రయింటి • మునుకొని భోగా

స్పదము లగుదివ్యసుఖములు, విదితంబుగఁ జాల ననుభ • విందితి విప్రా. 803

ఉ. అంతఁ ద్రయోదశాబ్దమున • నమ్మహికాంతుఁడు రాముని స్థరా

కాంతునిఁ జేయఁ బూని కుతుఁకంబున మంత్రులఁ గూడి నమ్మద

స్వాంతముతోడఁ జక్కఁగ విచారముఁ జేసి నునిశ్చితార్థుఁ డై

చింత దొఱంగి యున్నయెడఁ • జెచ్చెరెఁ గైకయి దుష్టచిత్తయై.

804

→ సీతాదేవి తనవృత్తాంతమంతయు రావణునికిఁ జెప్పట. ←

సీ. తనస్థానాధిభుఁ డైనదశరథస్థువుని సుకృతముచేఁ దగ వశీకృతునిఁ జేసి

కఠినవరంబులు • కరమర్థిఁ గాంక్షించి యొకటికి మన్నాఁడునకు వివాస
మొకటికి భరతున • కుర్వీశ్వరత్వంబుఁ గోరి యిప్పని సమఃకూర్పునంత
కాహారనిద్రావిహారాదికము నొల్ల నట్లు నేయఁగ నోప • వైతి వేని
తే. రాము నభిషేకకాలంబె • గ్రాలు నాదు
జీవితాంతకాలం బని • భావమందుఁ

దెలియు మని యిట్లు దారుణోక్తుల నలంచి
విభునిచి త్తంబు వేటొక్కవిధముఁ జేసె.

805

వ. ఇట్లు ధర్మంబున నిర్బంధించి పలికిన సత్యప్రతిజ్ఞం డగునద్దశరథుండు వరద్వయ
ప్రతినిధిత్వంబున నుపభోగక్షమంబు లైనసువర్ణరత్నాదికంబులు గొను మని
ప్రార్థించిన నద్దేవి యంగీకరింప దయ్యె.

806

తే. రూపవంతుండు సుగుణుం డఃపాపనమ్మ
తుండు భూతహితుండు శాంతుండు లోక
కాంతుఁ డగునాదుభర్త యఃకాలమునకు
నిగునదేసేండ్ల వయసువాఁ • డెన్నిచూడ.

807

క. ధరణీసుర యే నాటికి, బరువడిఁ బ్రాయంబుచేతఁ • బదునెనిమిదివ
త్సరములదానను విను మే, మిరువుర మివ్వయసుచేత • నెనయుచు నుండక.

క. కామార్తుం డగుదశరథ, భూమివిభుఁడు సతికిఁ బ్రీతిఁ • బుట్టించుటకై
రామాభిషేచనవ్యా, యామంబునఁ జింత విడిచె • నవహితమతి యై.

809

క. మునుకొని యభిషేకార్థము, జనకునియభ్యాశమునకుఁ • జనుదొచినరా
మునిఁ గన్గొని కైకయి యి, ట్లనియె స్మిరి కానవడి సీఞాస్పృహయై.

810

సీ. అనఘ భవజ్ఞనకునిచే సమాజ్ఞప్త మైనయీనాదువాఁక్యంబు వినుము
పదునాల్గువర్ష ముల్ • భరతుఁ డయోధ్యకు నాథుఁ డుదాఁకఁ గాననమునందు
మునివృత్తిఁ బూనిరాఁముండు వివాసమొనర్పఁ గలఁడంచు విభజించెఁగాననీవు
రయమున దండకారణ్యమునకుఁ బోయి శండ్రిని బ్రోవు సత్యమున ననిన

ఆ. నల్ల కాక యరుచు • సంబకుఁ బ్రియముగా, వ్రతముఁబూనియాయఁగణ్యమునకు
నరుగుదెంచె మత్సఃమన్వితముగ నమ్మ, హస్తచరిత మిది ద్వింశాగ్రగణ్య.

811

తే. బరుల కిచ్చుటె గాని తా • నొరులచేతఁ
గొనఁడు సత్య మాడుటె కాక • మనమునందు
బ్రమసి యైన నసత్యంబుఁ • బలుకఁ డెపుడుఁ
బృథివిలోపల మత్పతి • కిది వ్రతంబు.

812

వ. మఱియు నమ్మహస్తనియరుజుండు లక్ష్మణుండు భాశృన్నహంబున ధనుష్షా
ణి యై రామసహాయార్థం బరుగుదెంచె నతండు శౌర్యాదిగుణంబుల సుప్రసిద్ధం
డు సమరంబునందు సహాయుండు రాఘవుం డితైఘంకునఁ దండ్రిచేత సమా

జ్ఞప్తుండై యాచకులకు యథేష్టంబుగా ధనం బొసంగి రాజ్యాదికంబుఁ బరిత్యజించి జటావల్కలంబుల ధరించి లక్ష్మణసహాయుండై మత్స్యమేతంబుగా దండకారణ్యంబునకుం జనుదెంచెఁ గై కేయినిమిత్రం బేము మువ్వరము రాజ్యప్రచ్యుతుల మై గంభీరతేజంబున నివ్వనంబునం జరియించు చున్న వార మొక్కముహూర్తం బిచ్చట నివసించితి వేని రురుగోధావరాహంబుల వధించి తన్నానంబును వన్యఫలంబులును బుష్కలంబుగా సంగ్రహించుకొని మద్విభుండు చనుదెంచు నయ్యధిపునిచేత సాతిధ్యంబుఁ గొని యవ్వల యథేచ్ఛం జనవచ్చు నని కపటవిప్రవేషధరుం డైనరావణునితోఁ దనవృత్తాంతం బంతయు నుడివి వెండియు నిల్లనియె.

813

క. ధరణీసుర యొంటిని దు, శ్చర మనుగహనమందు • సాహసభంగిం జరియించెఁ దేల యేర్పడఁ, దిరముగ నీచంద మెల్లఁదెల్పుము నాకున్.

814

→ రావణుండు సీతాదేవికిఁ దన నిజస్వసూపం దెలింగింపట.

ఉ. నా విని యానిశాలకులఁ నాథుండు రావణుఁ డిట్లు పలుక నోత్సాహవృత్తికామణి జగత్త్రయ మెవ్వనిదుష్ప్రధర్మభాహవిధవంబుచేఁ జకిత • మై శరణంబుచు గాన దట్టి నే రావణనామధేయుఁడ ధరాధరధీరుఁడ దైత్యనాథుఁడన్.

815

చ. జనకతనూజ కుందనపుంజాయల నీనెడునీదురూపముం గని నిజకాంతలందు రతికాంక్ష దొఱంగితిఁ దొల్లి బల్కిచే ననుపమలీలఁ జేకొనినయచ్చరమిన్నలలోన నీవు నా కనిశము సగ్రభార్య నగు • మన్మథసౌఖ్యము నీకుఁ గల్గెడిన్.

816

చ. లవణపయోధిమధ్యమన • లంక యనఁ జెలువొందు మత్పురం బవరశభోగభాగ్యముల • కాస్తద మై గిరిమూర్ధ మందు నుండు వలసినట్లు సంతతముఁచుం గడువేమక నన్నుఁ గూడి రమ్యననములం జరింపు మబాలా యిటు లూరక డయ్య నేటికిన్.

817

చ. అలికులవేణి నాకు ముద • మూరఁగ గేహిని వైతి వేని యిమ్ముల మణిహేమభూషణాభూషితపంచసహస్రసుందరుల్ చెలువుగ నీకు దాస్యములఁ • జేయుచు నుండఁగ రాజసంబునఁ విలసదమేయసౌఖ్యముల • వీగుదు విట్లు కృశింప నేటికిన్.

818

→ సీతాదేవి రావణునిఁ దృణీకరించి పలుకుట.

తే. అన విని సతీశిరోమణిఁ యైనసీత, తీవ్రకోపంబుచే వానిఁ • దృఢము గాఁగ నెంచిమదినాడరింపకఁయిట్లు లనియెఁ, జూపుల నె వానియాయువుఁచూఱకొనుచు. నీ గిరివోలె నచలుఁ డుర్వరవోలెఁ దాలిమి గలవాఁడు హరివోలె • గమ్రతేజు డఁబుధివోలెఁ దానత్వోభ్యుఁ డాపూర్ణ శశివదనుండు ప్రసన్నయశుఁడు

సింహసంహననుండుఁసింహవిక్రాంతగామియు నృసింహుఁడుమహాఁమేచకాంగుఁ
డాజానుబాహుఁ డఁనర్గళాయుధదీప్తుఁ డతిశూరుఁ డతిధీరుఁ + డతిగభీరుఁ
తే. డధికనుకుమారుఁ డభిరాముఁ + డవిరిరాముఁ
డమితగుణధాముఁ డగురాముఁ + డనవరతము
గతియు నాకమ్మహాత్ముని + వితతబుద్ధిఁ
బాయ కెప్పుడు నేవెంతు + ఛాయవగిది. 820

తే. సర్వలక్షణయుక్తుండు + సత్యసంగ, రుండు నృగోధపరిమండలుండు గుణని
ధానము జితేంద్రియుఁడు నై నఁప్రాణవిభుని, మాన కెప్పుడు నేవెంచుఁదాననసుర.
చ. రథసముచేత జంబుకము + రావణ సింహిని బోలె నీవు దు
ర్లభ నగునన్నుఁ గైకొనఁ దలంచితి వక్కట చండభానున
త్పృథగతి నేను నీకును గఁరంబునఁ దాఁక నశకృత్య నింద్రస
న్నిభుఁ డగురాముపత్ని యొకఁసీచున కబ్బునై రాక్షసాధమా. 822

తే. అర్కకులునకుఁ బ్రియపత్నిఁనై న నన్నుఁగర మపహరింపఁదలఁచినఁకారణమునఁ
గుటిలరాక్షస క్షీణభోఁగుండ వగుచుఁ, గనకతరువుల నిప్పుడఁకాంచె దీవు.

సీ. ఆకలి గొన్న గఁజారికోటలు దీయఁ దలకొన్నవాని మందరనగంబు
సరచేతఁ బ్రహరింప + నాన చేసినవానిఁ గాలకూటవిషంబుఁ + గ్రోలఁ జూచు
వాని మంగలకత్తిఁచే నాలుకను ద్రుంచుకొనఁ జూచువానిఁ బెండ్లందు మెడను
దవిలించుకొని వార్ధి + దాఁటఁ గోరెడువాని సూదిచేఁ గనుఘ్రుమ్మఁజూచువాని

తే. రాజకులభూషణుండైన + రాఘవునకుఁ
గూర్చుప్రియురాలి నగునన్ను + ఘోరభంగి
నపహరింపఁ దలంచినఁయట్టినిన్ను
దానవాధమ సరిగాఁగఁ + దలఁప నలదె. 824

సీ. రాక్షసాధమ నీవు + రాముని ప్రియభార్య నైననన్ను హరింపఁనాత్మఁ దలఁచి
తది యెంత యవివేకఁమాదిత్యసోములఁ గరములఁబ్రహరింపఁగాంక్ష యిడిన
యట్లు నిర్దుక్తఘోరాహిముఖంబునకోటలఁ బెఱుకంగఁ + గోరినట్లు
వారక మండెడుఁవహ్నిని జెఱుఁగున ముడువంగ మదిలోనఁ + బూనినట్లు

తే. మొనసి ఘోరకాలాయనఁముఖము లైన
శాతశూలాగ్రములమీఁద + సంచరింపఁ
గాంక్షఁ జేసినయ ట్లగుఁ + గాదె రాము
కూర్చిపత్నిని నను మదిఁ + గోరు పెల్ల. 825

ఉ. అంబుధివల్వలంబులకు + హంసబకంబులకుఁ ఖగేంద్రకా
కంబులకుఁ మృగేంద్రశశఁకంబులకు న్నడహస్తీరాడ్బిడా
లంబుల కెంత యంతర మిలాసలిఁ గన్నడు సంత తారత

- మ్యం బగునాదుభర్తకు నిశాటకులాధమ నీకుఁ జూడఁగన్. 826
- వ. మఱియు నమృతారనాశంబులకు మద్దమయూరంబులకుఁ గాంచనసీసంబు
లకుఁ జందనవారిపంకంబులకు సారసగృధ్రంబుల కెంత తారతమ్యంబు గల
దంత తారతమ్యంబు రామునకు నీకునుం గల దదియునుంగాక. 827
- ఉ. వాసవసన్నిభుండు రఘువర్షుఁడు కార్త్యకబాణపాణి యై
భానురలీల ఘోరరణభాగమునం దగ నిల్చి యుండ నీ
చే సముదగ్రదోర్బలముచే హృత నయ్యును నన్ను లోకసం
త్రాసన మఱి కాన్విశ్రఘ్నుఁతుంబుగతిఁ గొనలేవు దక్కఁగన్. 828
- మ. అని యిభింగి నమప్రభావ యగునయ్యంభోజపత్రాక్షి దు
ష్టనిశాటుం డగుపంక్తికంధరునితోఁ నన్యోధ యై పల్కి గ్ర
క్కున వాతోద్ధత యైనరంభగతి సంక్షోభించి కంపించెఁ ద
త్తనునందర్శనజాతసాధ్వసమునన్ • దైవ్యంబు వాట్లొకఁగన్. 829
- వ. ఇవ్విధంబునఁ దలంకు చున్నవై దేహి నవలోకించి మృత్యునమప్రభావుం డగు
రానణుండు వికటప్రకుటిదుర్నిరీక్షుం డై తనకులంబును బలంబును గర్తంబును
నామంబును సర్వంబునుం దేటపడ నెఱింగించి యద్దేనికి భయంబుఁ బుట్టెంతఁ
గాక యని తలంచి సంరబధపరుషం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 830
- ✓—= రానణుండు సీతాదేవికి దనపరాక్రమాతిశయముఁ దెల్పుట. —=
- ఉ. మానిని మృత్యుదేవతకు • మర్త్యుఁ పోలె నురాసురాదు లె
వ్వానికి సంతతంబుఁ బెనువంతఁ దలంకుదు రట్టియేను దీ
ప్తానలతుల్యలేజుఁడ ధానాధిపుతమ్ముఁడఁ బంక్తికంతుఁడ
న్నానిత బాహుశౌర్యుఁడ సమస్తనిశాటకులాధినాథుఁడన్. 831
- చ. రణమున గుహ్యకేశ్వరుఁ బరాజితుఁ జేసి యతండు భీతిఁ బ
ట్టణముఁ దొలంగి వెండిమలఁతావుగఁ జేసి వసించి యుండఁ దన్
మణిమయ దేవనిర్మితసమంచితకామగళుషకంబుఁ గై
కొని భువనశ్రయంబున నకుంతితశక్తిఁ జరింతు నిచ్చలున్. 832
- క. మృగనేత్ర జాతలోమఁడ, సగునాదుమొగంబుఁ జూచిసంతనె సురయ
క్షిగరుడగంధర్వాదులు, మిగులఁ బరిశ్రస్తు లగుచుఁ మెలఁగుదు రెందున్. 833
- చ. కువలయగంధి యే నెచటఁ • గోరి వసింతుఁ జరింతు నచ్చటం
బవనుఁడు వీవ నోడు సితభానుఁడు వెన్నెల గాయ నోడు నా
రవియుఁ దపింప నోడును ధరాజములుం గదలంగ నోడు వ
హ్ని వెలుగ నోడు ధాత్రిఁ బ్రవహింపఁగ నోడు నదు ల్బయోధతీన్. 834
- చ. లవణపయోధిమధ్యమున • లంక యనంగఁ జెలంగు మత్పురం
బవిరళభోగభాగ్యముల • కాన్పద మై మణిసాలసౌధ మై

ప్రవిమలవద్మకై రవవిరాజితవ్యసరోభిరామ మై
దివి బలభిత్పరంబువగిడిఁ ట్టితిభృచ్చిఖరాగ్రమండలిన్. 835

ప. అది మఱియు రమ్యప్రాసాదసంబాధంబును మణిచత్వరసభాభవనంబును నైడూ
ర్యద్వాారతోరణంబును హస్త్యశ్వరథసంకులంబును విచిత్రశిల్పనిర్మితహేమ
కక్ష్యంబును సర్వకామఫలప్రదనానావిధసురతరుఫలకిసలయకుసుమరసాస్వాద
మత్తకీరశారికాకలకఁతమధుకరమధురశబ్దాయమానసుహౌద్యానశోభితంబు
ను నై యొప్పు నప్పురంబునందు 836

క. ననుఁ గూడి సంతతంబును, మన మలర వసించి తేనిఁ మానిని మనుజాం
గనలస్థితియవుడు తోఁచెడు, మనమునకుం జూడఁ దృణసమాసం బగుచున్.

ప. మఱియు నాలంకాపురంబున మత్సరుర్పితదివ్యభోగంబు లనుభవించునప్పుడు
మానుషుండును గతాయుష్యుండు నగురామునిఁ గల నైనఁ దలంచుకొన వది
యునుం గాక. 838

చ. అనుపమగాత్రి పంక్తిరథుఁ డగ్రసుతుం డనుకూర్క మానిరా
మాని లఘువీర్యుఁ డంచు నసంభామిక్ర ద్రోచి ప్రియార్థుఁ డాకిని
ష్ఠుని సరనాథుఁ జేసి నదిఁ చూచియు నీ విపు డట్టిహీనవ
ర్తనుఁడు జడుండు మర్త్యుఁ డగుఁరామునిపైఁ దమిఁ గూర్చ నేటికిన్. 839

తే. తాపసుండును విగతచేతనుఁడు మఱియు

భ్రష్టనామ్రజ్యుఁ డైనయాఁరాముచేత
నేమికార్యంబు మానవుఁ డెంతవాఁడు
విడువు మాతనిపైఁ బ్రేమ విచుతగాత్రి.

840

ఉ. ఇంతిరొ నిన్నుఁ జూచి మరుఁ డేవఁగ నిచ్చటి కాత్రిఁ దూలి నా
యంతనె వేడ వచ్చితి సుఁచారికలాగ్రణి నైననన్న బ
ల్వంతలఁ బెట్టి తేని యబలాఁపరితాపము నొందె దవ్వలం
బంతముతోఁ బురూరవునిఁ బాసినయూర్యశిభంగి నంగనా.

841

ప. మఱియు మానుషుం డగురాముండు సంగ్రామంబున నాయంగుళితో నైన
సాటి నేయం దగఁడు. 842

చ. తరుణిరొ నీదుభాగ్యమునఁ డప్పక నిచ్చట నొంటి నీకు నే
దొరకితిఁ ద్రోచి వుచ్చ కిఁకఁ డోరపువేడ్క భజింపు నన్ను దు
ర్భరతరబాహుశౌర్యమునఁ వ్రాలినవాఁడిమగండ రాముఁడుం
గర మనిలోన నన్నుఁ జెనఁకంగ సమర్థుఁడు గాఁడు చూడఁగన్.

843

ఉ. నా విని భూమివుత్రి నయఁనంబుల నెఱ్ఱఁడనంబు దోఁపఁ గో
పావించిత్త మై వికసిఁతానన మొప్పు రఘుప్రవీరుని
స్థానమునం దలంచుకొని యాటికి దుర్వచనంబు లాడు నా

- రావణుఁ జూచి దారుణశఃరప్రతిమోక్తులఁ బల్కె నుగ్రతన్. 844
- తే. అఖిలభూతనమస్కృతు • నమితతేజ
సగ్రజుని గుహ్యకేశ్వరు • నాదిదేవ
సఖుని దురమునఁ గదిసి దుఃస్వహమహోగ్ర
కలుష మొనరింప నెభంగిఁ • దలఁచి తొక్కి. 845
- తే. వుడమి నెవ్వరి కిట్టిదుర్బుద్ధి విట్టికర్కశుండ విట్టిజడుండవుఁకలుమరతుండ
నైన నీ వధినాథుండఁవైతి వట్టి, ఖలులు దైత్యులు నశియింపఁగలరు నీచ. 846
- క. సురపతిసతి యగుశచి నవ, హరించి బ్రతుకంగ వచ్చు • నాదిత్యకులే
శ్వరునిసతి నైనన న్నవ, హరించి బ్రతుకంగఁ గూడ • దమరవిరోధి. 847
- వ. మఱియు రామభుజప్రాకారరక్షిత నైనన న్నవహరించి నీవమృతంబుఁ ద్రావి
యైన బ్రతుకం జాల వని యిట్లు నిరసించి పలికిన సీతవాక్యంబులు విని రావ
ణుండు హస్తతాడనంబుఁ జేసి ప్రావృట్కూలమేఘంబుకరణి మేనుఁ బెంచి
వైదేహిం జూచి వెండియు నిట్లనియె. 848
- ఉ. మానిని మత్త వాట విను • మామకవీర్యపరాక్రమంబు లిం
తైన నెఱుంగ వైతి నిఖిలాబులు రొంపి యొనర్తు మృత్యువుం
బూని వధింతు బాణముల • భూమిని బ్రద్దలు వాపుదుం గరం
బానలినా ప్రచంద్రుల శయంబులఁ దాళగతి న్ధరించెదన్. 849
- క. భూమిఁశతనయ రాముని, పై మమతఁ బరిత్యజించి • భావమున ననుం
గామించి వల్లభుని గాఁ, గామదుఁ గాఁ గామచరునిఁగాఁ దలఁపు మిఁకన్. 850
- తే. అని పలికె నపు సంగ్రద్ధుఁడైనవాని, నేత్రములు భానుమండలఁనిభములై కృ
శానుకల్పంబులై క్షతఃజప్రభంబు, లగుచుఁ బింగళోపాంతంబు • లై తనరెచ్చ.
- వ. అప్పుడు రావణుండు సౌమ్యం బైనభిక్షురూపంబుఁ బరిత్యజించి సకలభయంక
రం బైననిజరూపం బంగీకరించి మహాకాయుండును సంరక్తనయనుండును
దప్తకాంచనకుండలుండును నీలజీమూతసన్నిభుండును దళాన్యుండును వింశతి
భుజుండును గత్తిరకబాణతూణీరధరుండును రక్తాంబరుండును గ్రోధావిష్ట
చిత్తుండు నై వసనాభరణోపేత యై సూర్యమరీచిభంగి నొప్పు చున్నస్తీరితన్నం
బైనజానకై నవలోకించి యిట్లనియె. 852
- మ. వినుతాంగీ కులశీలపంతుఁ డ్రిజగఁద్విఖ్యాతచారిత్ర భ
ర్తను గాఁ గోరితి వేని సమ్మద మెలర్ప న్నన్నుఁ గైకొమ్ము నీ
కనురూపప్రియవల్లభుండ భువనాధ్యక్షుండ నభంగిఁ గై
కొన వేనిం బెనుఁగిన్కఁ బూని హృదయఁక్షోభంబుఁ గావించెదన్. 853
- క. మానుషభావము విడువుము, పూనిక నిఖిలానురోత్తఃముండ నగునాపై
మానిని భావము నేర్పుము, మానసమున నితరచింత • మానుము తస్యి. 854

తరల. పడఁతిమాటకు రాజ్యసంపదఁ • బ్రాభవం బెడఁబాసి యె

వ్వఁడు భయంకరకాననోర్వికి • వచ్చె నట్టిగతాయువు

జడుఁడు రాజ్యవిహీనుఁడుం బరఁసంభృతుం డగురాముపై

విడువ కీ విపు డేగుణంబుల • వేడఁ గూర్చితి చెప్పమా.

855

→|| రావణుఁడు సీతాదేవి నెత్తికొని పోవుట. ||←

వ. మఱియు దుర్మతియు నసిద్ధార్థుండు నగురామునిమీఁద మోహంబు విడిచి
భర్తను గా నన్ను వరింపు మని యివ్విధంబున విప్రలాపంబులు పలుకుచు
దుష్టాత్ముం డగురావణుండు కామమోహితుం డై నైదేహి డగ్గతి యంతరి
క్షంబు నందు బుధుండు రోహిణింబోలె బలాత్కారంబున నొక్కకరంబున
శిరోజంబులును వేటొక్కకరంబున నూరువులునుం బట్టి యెత్తి యంతలోన
సన్నిహితం బై సమాయామయహేమాంగభరయుక్తదివ్యరథం బారోహించి
యదేవి నంకభాగంబున నిడుకొని పగుషవాక్యంబులం దర్శించుచు రయం
బున రథంబుతోఁ గూడ గగనంబున కెగసె నప్పుడు తీక్షణదంష్ట్రుండును మహా
భుజుండును మృత్యుసంకాశుండును గిరినన్నిభకాయుండు నగురావణుం
జూచి భయార్తలై వనదేవత లాక్రోశించు చుండిరి యివ్విధంబున నకామ
యగుదాని భయార్తయై దూరగతుం డగురామునిం జీరుదాని సురనాగాం
గనభంగి వివేచనాన యగుదాని యశస్విని యగుజానకి బలాత్కారంబునం
గైకొని దురాత్ముం డగుదశగ్రీవుం డంబరంబునం జనుసమయంబున. 856

→|| సీతాదేవి రావణహృత యై రావలక్షణులం దలంచి విలపించుట. ||←

తే. రావణునిచే గృహీత యై • రామపత్ని, తనదురురవస్థ కెంతయుఁ • దలఁకిచాల
వగలఁబొగులుచు నున్మత్తిఁపగిదిభ్రాంత, హృదయగతివిలపించుచుఁనిట్లులనియె.

ఆ. కామరూపుఁ డైనఁఖలరాక్షసునిచే గృ, హీత నైననన్ను • నెఱుంగ వైతి
హాకృపావిధేయ • హానుమిత్రాసుత, హాగురుప్రసాద • హానుహాత్మ. 858

తే. ధర్మ హేతువువలన సంధమును జీవి, తమును సుఖమును దృఢముగాఁ • దలఁచితీవ
ధర్మమున హ్రీయమాణునైఁతలఁకునన్ను, నృపకులోత్తమఁడగుఁగొనఁసేరవుగద.

క. అనఘా నీ పవనీతుల, కనవరతము శిక్షకుండ • నైతివి నేఁ డీ
యనువునఁ బాపముఁ జేసిన, దనుజుని శాసంప వేల • దయ దప్పె నొకో.

తే. పరఁగ నవినీతజనకృతఁపాపమునకు, జగతి నద్యక్షులప్రదర్శనములేదు
కాల మందుకు సహకారిఁకారణ మగు, నన్యపాకంబునకుఁ బోలెఁసంతతంబు.

వ. అని పలికి రావణు నుద్దేశించి నీవు కాలోపహతచేతనుండ వై యీకర్మంబుఁ
గావించితి మింక రామునివలన ఘోరంబును జీవితాంతకరం బైనవ్యవసంబు
నొందఁ గల పని పలికి వెఁడియు. 862

క. ఆకస్మికముగ దానవుఁ, డీకరణిం గొనుచు బలిమి • నేగడు నన్నుం

- బ్రాహ్మతకర్తృఫలంబులు, చేకూడెం గాక యేల + చింతింపంగన్. 863
- తే. కాలచోదితుఁడై వీడు + కాంక్షచేత, నన్ను మ్రుచ్చిలి గొనిపోవుచున్నవాడు
వీరశేఖరుఁడైననావిభునిచేత, సందియము లేదు పంచత్వముండఁ గలఁడు.
- క. ఈపాపాత్మునిచే నే, నీపట్టునఁ జిక్కుచుండ + నికఁ గైకయి దా
నేపార బంధుయుతముగ, దీపించుచు నుండుఁ గాదె + తీరినిక్కొన్. 865
- ఉ. కాననసీమయందు దశశంకుఁడు మ్రుచ్చిలి దుర్విసితుఁడై
పూనిక భూమిపుత్రిఁ గొనిపోయెడు వేగమే నీవు ప్రోవ రా
వేపువ ధర్మశీల రఘువీర యటంచుఁ గృపారతి జ్ఞన
స్థాననగంబులార యలసారకులగ్రణితోడఁ జెప్పరే. 866
- క. రావణుఁడు జానకిఁ గొని, పోవుచు నున్నాఁడు వేగ + ప్రోవు మటంచు
న్నావిభునితోడఁ జెప్పము, వానిఁ గృపతోడ మాల్యవద్గిరినాథా. 867
- క. నిరుపమతరంగమాలా, పరికలితమరాశిచక్ర + బకసాదనవి
స్ఫురితఘనశౌతమీనది, నరనాథునితోడఁ జెప్ప + నా తెజః గెల్లన్. 868
- చ. తిరముగ నింద యున్నవన + దేవతలార మృగంబులార ఘే
చరవమలార సిద్ధమునిసంతతులార దశాననుండు బం
ధురగతి సీత నెత్తికొని + దొంగిలి పోయెడు నంచు మీరు మ
ద్వరునకుఁ జెప్పఁ డార్తి సతతంబు మిముఁ శరణంబు వేడెదన్. 869
- చ. యమునకుఁ జిక్కినట్టిసతి + నై న వెనక్ విడిపింపఁ జాలునం
తమహిమ గల్గువాఁడు రఘునాయకుఁ డీవని విన్నయంత వి
క్రమమున వీని దాఁకి పట్టు + కాండహతి న్వధియించి మించి య
క్రమమున నీక్షణంబె నుకరింబుగ న స్పడిపింప కుండునే. 870
- వ. అని బహుప్రకారంబుల విలపించుచు నమ్మహీపుత్రి పురోభాగంబున వనస్పతి
గతుం డైనగృధ్రినాథుం డగుజటాయువునం జూచి భయకంపితాంగియై
డగ్గుత్తికతో నిట్లనియె. 871
- ద. రాముఁడు లేచితీ సను సారణ్యమునం గొనిపోవు చున్నవాఁ
డీమనుజాశనుండు పతశ్వర వీఁ డతిశూరుఁ డౌట సం
గ్రామతలంబునం దగ భారం బగునీకు జయింపఁ గాన ను
త్రామనమానుఁడైనరఘురామున కింత యెఱుంగఁ జెప్పవే. 872
- జటాయువు రావణునికి హితోపదేశముఁ జేయుట. —
- ఉ. నా విని యజ్ఞటాయువు వసనస్పతిపై నిదురం దలంగి యా
రావణు వానియంకమున + రామునిఁ జీరుచు నేడ్చుజానకీ
దేవిని జూచి తెక్కలు విదిర్చి శిత్రాయతతుండుఁడై మహా
గ్రామముభంగి గాత్ర ములరం బరుషోక్తుల వాని కిట్లనున్. 873

- ఉ. ఓరి దశాస్య యేచ విహంగోత్తముఁడ న్భుజవీర్యవిక్రమో
ద్దారుఁడ సత్యసంశ్రయుఁడ • ధర్మవిదుండు జటాయు వంశునా
పేరటు పెక్కుకయ్యములఁ • బెద్దయు విశ్రుతిఁ గన్నవాఁడ సాం
పార సేసింది యుండుదుఁ గఁదా బహుకాలముచుండి యిచ్చటన్. 874
- తే. సర్వలోకంబునకు రాజు • సత్యసంఘఁ, డింద్రవరుణోపముం డతిహితుఁడు లోక
ములకుశూరుండుదశరథపుత్రుఁడలగు, రాముఁడనసర్వసుగుణాభిరాముఁడగుచు.
- ఉ. వసతి బల్కి నెత్తికొని • యేగఁగ నీవు దలంచి తానతిఁ
భూనుతఁ గా నమేయగుణపుణ్యచరిత్రసుగాఁ బతివ్రతో
ల్లాసినిగాఁ గనద్గణవిలాసిని గా నలరాముపత్నిఁ గా
శ్రీసముఁగాఁ బచిత్రకులశీలను నీతరు గా నెఱుంగుమీ. 876
- ఉ. రాముఁడు సూర్యసంశ్శయఁ డభిరాముఁడు భూరిభుజాపరాక్రమో
ద్దాముఁడు కీర్తనీయగుణధాముఁడు ఘోరబలాధికాసుర
స్తోమవిరాముఁడు గ్రరణఃసోముఁడు వీర్యజితైకపింగను
త్రాముఁడు భూరిదోర్విజితరాముఁడు సుష్టు నిశాచరాధమా. 877
- ఉ. రావణ ధర్మశీలుఁ డగురాజు పరాంగన నెట్లు గోరు నా
హావిను మందు రాజనతి • యంబయుఁ బోలె సురక్షణీయయా
గావున నీతెఱంగు గొఱ • గా దిఁక నీచమనీష మానుము
ర్వీపరుఁ డైనరామున కఁరిష్టముఁ జేసి మనంగ వచ్చునే. 878
- తే. ధీరుఁడగువాఁడు పరులునిగిందించునట్టి, పనియొకర్పఁడు తనపత్నితనకు నెట్లు
రక్షయోనట్లు పరవిమూర్ఖనమునలనఁ, బరసతులురక్షణీయులు • పరులకెందు.
- ప. రాక్షసేంద్రా శాస్త్రపర్యాలోచనంబునం దతిసూక్ష్మనృప్తిగలవారి కైనఁ బరమ
దుర్బోధంబు లైనధర్మార్థకామంబులు రాజకంటె నితరు లగువారు రాజు
ననుసరించి కావించురు కావున ధర్మోపదేశవరుం డగురాజున కధర్మప్రవృత్తి
యనుచితం బై యుండు సర్వానన్తలయందును ధర్మంబై యాచరింపవలయు
నద్యస్తై లగురాజులు శాస్త్రవిరుద్ధం బైనకామాదికంటి నిచ్చగింపరు. 880
- తే. యామినీచరధర్మార్థకామములకు, రాజు స్థానంబు గావున • రమణోడఁ
బుణ్యపాపంబులునుయశంబునుశుభంబు, రాజమూలంబులై చెల్లుఁరాక్షసేంద్ర.
- తే. ధరణి బాపాత్ముఁ డగువాఁడుతనకయోగ్యమైనదివ్యవిమానంబునధిగమించి
నట్లు చవలండు వగునీ వసర్వ మైన, విభుత నెద్భంగి నొందితి • విబుధవైరి.
- తే. పరంగ నెవ్వని కెద్ది స్వభావ మదియుఁ, జాల దురతిక్రమం బగుఁ • జవలచిత్తు
లైనవారిగృహంబుల • సధిసంపఁ, జాల దిలఁ బెద్దకాల మైశ్వర్య మసుర.
- ఉ. రాముఁడు నీకుఁ దొల్లి యహరాధముఁ జేసి యెఱుంగఁ డట్టివా
హామహిమాభిరామున కహస్కరతేజున కెగ్గు నేయఁగా

- నీమది నెట్లు చూచితివి • నిక్కము దీనఁ బొసంగుఁ జేటు నం
గ్రామమునం దదీయవటుఁకాలకటాక్షనిభాశ్రునంపాతిన్. 884
- ఉ. ఏమనుజేంద్రపత్ని నీవు • జేవున మ్రుచ్చిలి పోయె దారఘ
స్వామిపరాక్రమంబు భుజింశక్తియు నోర్వంగ నోవు నేఘునం
డీమహిఁ జుప్పనాతికయి • యింతకు మున్ను ఖరానురుండు త్
ద్భీమకృతాంతదండనిభఁదీ పశరాహతి నుర్విఁ గూలఁడే. 885
- స. కడువడిఁ గంతలగ్న మగుఁకాలునిపాశముగఁ జెఱంగున
న్దుడిచినవిస్ఫులింగముగఁ • బుక్కుటఁ బట్టినదుర్విషంబుగఁ
గడఁక నెఱింగి నీత నిట • గ్రక్కున డించి తొలంగు మట్లు గా
నొడఁబడ వేనిఁ గూలెడు తఁదుగ్రశరాధులఁ గాలి వ్రేల్చిడిన్. 886
- క. హరివజ్రము నిజపేతులఁ, గర మరుదుగ వృత్రదైత్యుఁ • గాల్చినభంగి
న్నరపతి నయనోత్థితభీ, కరదహనార్చులను నిన్నుఁ • గాల్చక యున్నే. 887
- ప. రావణా యేభారద్రవ్యంబు నరుఁ బీడింప దట్టిదాని మోహం దగు నేయ
న్నంబు రోగంబు నుత్పాదించక జీర్ణించు నట్టియన్నంబు భుజింపం దగు నేక
ర్మంబుఁ జేసినఁ గీర్తియశోధర్మింబులు నశించు నట్టికర్మం బెవ్వం డాచరించుఁ
బ్రమాదంబునం గావించె నేని దాన శరీరభేదంబు గలుగు నంతియె కాని ఫలం
బేమియు లేదు నా కలువదివేలవత్సరంబు బతీతంబు లయ్యె నాఁట నుండి పితృ
పై తామహం బైనఖగరాజ్యంబుఁ బరిపాలించు చున్నవాడ. 888
- చ. స్థిరచిరకాలము స్థనుటఁచేఁ గడు వృద్ధుఁడ నైతి నేను నీ
వరయఁగఁ జౌధ్రమూర్తివి శఃతాంగివి ధన్వివి ఖడ్గి వస్త్రీ వై
వఱులుదు వైన నేమి యనిఁచారణచాతురి నన్ను మీఱియి
ప్పురుసున నీకు రాఘవునిఁజెన్నిని జేకొని పోవ నచ్చునే. 889
- ప. మఱియు ద్రవద్రవ్యం బగుఁటవలన క్షీరంబుమాడ్కి సుర పేయం బనియెడు
నది మొనలుగఁ గలశర్కరసంయుక్తయుక్తులచేత సురపేయంబు గా దని నిషే
ధించునట్టినిత్యం బైనదాని నిరపేక్షలక్షణం బైనవేదశ్రుతిని బురుషం డెట్లు హ
రింప శక్తుండు గాఁ డట్లు నీవు నీత నామోలీ బలాత్కారంబున నపహరించు
టకు శక్తుండవు గావు మహాత్ము లగురామలక్ష్మణులు దూరగతు లగు చుండఁ
జౌర్యంబున నై దేహిం గొని భయంబునం బరువెత్తుచున్ననాఁడవు నీవు శూరుం
డ వేని నాతో ద్వంద్వయుద్ధంబు నేయుము కాదేని యొక్కముహూర్తంబు
నిలుపుము పెక్కుమాటు లెవ్వనిచేత సంగ్రామంబున దైత్యదానవులు పె
క్కుండు నిహతు లై రట్టిజటానల్కలధరుం డైనరాముండు చనుదెంచి జన
స్థానగతుం డైనఖరుని బోలె నిశాతసాయకంబుల నిన్నుం బడవైచి తన
ఁజెన్నిం గొనిపోవు నే నారామునకు సచివుండ నాయొడలఁ బ్రాణంబు లుండ

నీవు వైదేహీ నెత్తికొని పోవం జాలవు ప్రాణంబు లర్పించి యైన రామునకు
దశరథునకు హితంబుఁ గావింపం దగినవాఁడ నోపినకొలంది నీకుయ్యద్ధాతిభ్యం
బాసంగెద నీకుఁ బ్రాణంబుల దెన నాన గల దేని వైదేహీం బరిత్యజించి
తొలంగి చను మట్లు నేయ వేని వృంతంబువలన ఫలంబుంబోలె రథంబువలన
నిన్నుం ద్రెళ్ల వైచేదఁ చూడు మని పలికి యజ్ఞటాయువు రోహవేశంబున
నిలు నిలు మని యదల్చితాఁకిన నద్దశ గ్రీవుండు సక్రోధుం డై వింశతిలోచనం
బుల నగ్ని కణంబు లొలుకఁ గాంచనకుండలరోచులు గండభాగంబుల నిండు
కొన మండలీకృతకోదండుం డై ప్రచండంబుగా నయ్యండజమండలాఖండ
లుం దలపడియె నివ్వధంబున మార్కొని పక్షవంతంబు లైన మేఘంబులపగిది
నితరేతరసంఘ్నణంబుల ననోన్యనస్యప్రహరణంబులఁ బరస్పరధిక్కారంబుల
నక్కజంబుగాఁ బోరునమయంబున.

890

— జటాయువు రావణునితో యుద్ధము చేయుట. —

శా. ప్రాచుర్యంబుగ రావణుండు నిశితో, గ్రక్రూరనాళీకనా
రాచంబు ల్నిగిడింప గృధ్రవిభుఁ డుఁ గ్రక్రోధుఁ డై జన్యవి
ద్యాచాతుర్యము మీఱఁ దచ్చిరములకఁ • దాటించి పెన్గోళ్ల న
న్నీచాగంబు ప్రణంబుఁ జేసె రుధిరో, న్నేషంబు వాటిల్లెగన్.

891

ఉ. అంత దురంతకోపమున • నద్దశకంధరుఁ డుగ్రవృత్తిఁ గా
లాంతకకాలదండనదృఃశాంబకము ల్పది యొక్కపెట్టయ
త్యంతరయంబునం బఱపి • యదృతభంగి గుణస్వంబు రో
దోంతర మెల్ల నిండఁ బతఁగాధిపుగాత్రము నొవ్వఁ జేసినన్.

892

ఉ. దానికి నించు కైన మదిఁ • దత్తఱ మండక పక్షీనాథుఁ డా
దానవు లేరిపై బహువిధంబుల నార్తి గృశించు చున్నయా
జానకీ జూచి రోషమతి • సాహసికత్వము చెంగలింపఁ గా
లానలుభంగి మోము చెలుఁవారఁ బరాక్రమదుర్నివారుఁ డై.

893

చ. అలయక వానివిల్లు చరఃకాహతిఁ ద్రుంచిన వెండి కోప మ
గ్గలముగ నొండు విల్లు గొని • కాండము లొక్కట నూలు వేయుల
క్షలు సిగిడింపఁ దచ్చరనికాయముచేతఁ బరీతుఁ డై మహా
బలుఁడు కులాయమధ్యగతఃపక్షీవిధంబునఁ జూడ నొప్పుచున్.

894

తే. మేదురపత్ర త్రుజాతసమీరణమున, రావణశరంబు లన్నియుఁ • బోవఁ దట్టి
కతివవ్రాధ చరణసఖప్రహతుల, మరల దశకంధరునివిల్లు • విఱిచివైచె.

895

— జటాయువుచేత రావణుండు విరఘుఁ డగుట. —

చ. అంతటఁ బోక పక్షీవరుఁ • డంఘుల వానిధ్వజంబుఁ ద్రుంచి యిం
తంతలు తున్నులై వెన మఃహీనలి వ్రాలఁ బతాకఁ దన్ని ప

తొంతముల స్వయంబుల రాయంబునఁ జంపి తదీయకంకటం

బంతయుఁ జించి సూతుఁ దెగఁటార్చి నఖంబులఁ జించె ఛత్రమున్. 896

ప. మఱియుఁ ద్రివేణసంపన్నంబును బావకనన్ని కాశంబును గామసంచారక్షమం
బును మణిహేమవిచిత్రాంగంబు నగురథంబుఁ బఱియలు వాపి గ్రాహకసహి
తంబుగాఁ జామరంబులు భంజించి పక్షింద్రుం డక్షిణభుజావిత్తేపంబుఁ
జూపిన నద్దశగ్రీవుండు విరభుండును హతాశువుండును హతసారథియు నై
నిజాంకభాగంబున నై దేహి నిడుకొని శీఘ్రజివంబున ధరణిపయి బడు
టయు నతనిపరాభవంబుఁ జూచి సకలభూతంబులు సాగువాక్యంబులఁ
బక్షింద్రునిం బ్రశంసించి రంత రావణుండు భూతలపతితుం డయ్యును
జరాభారంబునఁ బరిశ్రాంతుం డై యున్నజటాయువుం జూచి సంహృష్టచిత్తుం డై
క్రమ్యుఁ నమృహీపుత్రితోడ గగనంబున కెగసి యతిత్వరితగమనంబునం బోవు
చుండ నయ్యుండజశ్రేష్ఠుండు తోడనె యెగసి నిలునిలు మని యదల్చి పక్ష
విత్తేపణసంజాతవాతవేగంబున నతని నుడివెట్టుచు నొడ్డారంబుగా నడ్డంబు
నిల్చి పరుషవాక్యంబున నిట్లనియె. 897

చ. అశనినమానబాణుండు మఃహాత్ముండు రామవిభుండు తత్సత్తిం
బశుమతిఁ జేసి బల్మిఁ గొని • పాతెద చాత్తవధార్థ మీ వయో
దశముఖ చే తెఱుంగక మఃదంబున మీనము మాంసబుద్ధి వె
క్కనముగ మాంసయుక్త మగుగాలము ప్రింగినచంద మేర్పడన్, 898

క. దిటిజాధిప బాంధవబల, హితభృత్యామాత్యసుతసహితముగ నుపిపా
సితుఁ డుదకముఁ గ్రోలినక్రియ, హిత మెఱుంగకవిషముఁ ద్రావి తేటికిఁ జెవుమా.

క. అవిచక్షుణు లగుపురుషులు, భువిలో నాల్మీయదోషమున నష్టప్రా
భవు లై సీవిధమున వా, నవవైరి నశింతు రింత • సత్యం బరయన్. 900

ఉ. ఒంటిగ నున్నచో రఘుకులొత్తము చేపిని మ్రుచ్చిలిండు తే
బంటుతనంబు నీకుఁ గులఁపాంసన యస్తువానీయకాగ్నుకుం
డంటినఁ గిన్నఁ దిగ్గవిశిఖాహతి నిన్ను వధించి సీత ని
ష్కంటకవృత్తి వెండి కొనుఁగా కింక నిన్ను మనంగ నిచ్చునే. 901

క. అచ్చుపడఁగ ని వీగతి, వచ్చుటయును సీత నిల్లు • వంచించి రహిం
దెచ్చుటయు విని సహింతురె, నచ్చరితులు రాజసుతులు • సంగరధీరుల్. 902

చ. కడువడిఁ గాలపాశ మురిఁగాఁగ మెడం దవిలించి కొంటి వె
క్కడఁ జన వచ్చు నీకు దశఁకంధర పుత్రబలాన్వితంబుగాఁ
దడయుక రాఘవుండు నిశితప్రసరానలహేతుల న్రయం
బడరంగ నిన్నుఁ గాల్చు భయఁదాజమహి స్థరదైత్యునిం బలెన్. 903

క. ధర నెంతటివాఁ డైనను, దర మెఱుంగక నీచబుద్ధిఁ • దాఁ జేసినద

ర్భరదుష్కర్తముఫలమును, గుఱుతుగఁ దోడ్తోడఁ గట్టిఁకుడువక చనునే. 904
క. ధీగుండ వగుసీచేనిలు, లారయఁ గడు నింద్యకర్త • మది కృత మయ్యెం
జోరాచరితవధం బిది, వీరాచరితంబు గాదు • విబుధవిరోధి. 905

క. లోకవిగర్హిత మగువని, కైకొని కావించునట్టికలుపాత్తుం డా
లోకేశుఁ డైన మేదిని, బ్రాకటముగ సిరియఁ దక్కి • బ్రతుకంగలఁడే. 906

వ. దురాత్మా మృత్యుకాలంబునందుఁ బురుషుం డాత్మవినాశంబుకొఱకు నెట్టి
కర్తంబు నొందు నట్టిసీతాహరణహాపకర్తంబు నొందితివి దీన సీకు మృత్యువు
సిద్ధించు నేకర్తంబునకుఁ బాపానుబంధంబు గలుగు నట్టికర్తంబు భగవంతుం
డగులోకేశ్వరుం డైనను గావింపం డని బహుప్రకారంబుల నుపక్రోశించుచు
సంతకంతకుఁ గోపం బగ్గలం బగుటయు నప్పతంగకులపుంగవుండు శీఘ్రంబు
నం బఱతెంచి రావణునివీపున వ్రాలి గజారోహకుండు మదవారణం బభి
రోహించి యాదృశవ్యాపారవంతుం డగు నత్తైఱంగున వాని నాక్రమించి
తీక్షణఖంబుల విదారించుచు నిశాతతుండంబున వ్రణంబు నేయుచుఁ గేశంబు
లుత్పాటించుచు నఖిపక్షముఖాయుధుం డై వెండియు బహుప్రకారంబుల
నొప్పించిన నతండు బెండుసెడక రోషవిశేషంబున నమర్షస్ఫురితోష్టుం డై
కంపించుచు వై దేహిని వామాంకంబునం గ్రుచ్చి పట్టికరితలంబున జటాయువు
వ్రేసిన నతండు కడు నలిగి యన్ని శాచరు నాక్రమించి నిశితం బైనతుండా
గ్రంబున వానివామబాహుదశకంబు ఖండించిన నవి క్రమృతం బొడమి
రక్తధారాస్పృశితంబు లై విషజ్వాలావలీయుక్తంబు లైనవన్నగంబులకరణి
నొప్పుచుండెని తైఱంగున రావణుండు జటాయువుచేత వ్రేటుపడి తానుబ్రాధుం
డయ్యును నృధుం డగుజటాయువుఁ గడవంజాలక చిక్కువడి యాడుఁ గఱచి
శీఘ్రంబున వై దేహి డించి యశినితోడ బాహుయుద్ధంబునకుం దలపడి ముష్టి
ప్రహారంబులఁ జరణతాడనంబుల బడలుపడం జేసిన నవ్వహంగమపుంగవుండు
వెనుదీయక రామార్థంబు శరీరాయాసజనకం బైనరణంబు నేయుచు మార్కొ
నిన నసమానపరాక్రము లైన యారాక్షసనాథపక్షి నాధులకుఁ గొంఁపొక నేపు
దారుణం బగుసంగ్రామంబు చెల్లె నంత నద్వశగ్రీవుండు. 907

→ రావణుండు జటాయువుయొక్క పక్షపాదంబుల ఖండించుట. ←

క. కడిమి మెఱయ ఖడ్గము గొని, కడుపడి సమరమున రామఁకార్యార్థము పో
రెడుఖగపతిపక్షంబులు, కడఁకం బొడములు రెండు • ఖండించె వెనన్. 908
వ. అంత. 909

క. పక్షివిభుఁ డిట్లు ఖండిత, పక్షుం డై యసివిలూనఁపాదుం డై ర
క్రోశీతతనుఁ డై పోలుపటి, యాక్షణమ విసంజ్ఞఁ డగుచు • సచలం బడియెన్.
తే. ఇత్తైఱంగున దుష్టదైత్యేశఖడ్గ, ఖండితపత్రపాదుఁ డై • కడిమి దక్కి

పుడమిఁ బడి యున్న ఖగపతిఁ పోలఁజూచి, జనకసుత శోక మడరంగఁజాల వగచె.
 వ. మఱియు రావణభుజావేగమర్దితుం డై శాంతం బైనదావానలంబువగిది నిస్తే
 జం డై పుడమిం బడి యున్నవాని నీలజీమూతప్రకాశకల్పం డగువానిఁ
 బాండురపత్నుం డగువాని మహావీర్యం డగువాని గృధ్రపతి నవలోకించి
 దుఃఖార్తయై కరంబుల సంస్పృశించి శశినిభానన యగుజానకి భర్త నుద్దే
 శించి యిట్లని విలపించె. 912

→ సీతాదేవి జటాయువును జూచి విలపించుట. ←

సీ. పరఁగఁ బింగళ్యాదిపక్షిస్వరజ్ఞాన మక్షిపఁస్పందఃనాదిజన్య
 లక్షణజ్ఞాన మీలాస్థలి నరులకు గణుతింప సుఖదుఃఖఃకారణంబు
 లంఘ్య నేఁ డిట్లు నన్ననుచుం డపహరించు తెంతయు నిచ్చటిఁమృగఖగములు
 సూచింపఁ జేయుచుఁసారిది గుంపులు గట్టిచరియించు చున్నవిసంభ్రమమునఁ
 బ. బ్రాణనాథ నాకుఁ బాటిల్లి నట్టియీ, వ్యసన మీవెఱుంగఁ వైతి వేల
 సరవరేణ్య నేఁడునాయభాగ్యంబునఁ, జేసి నీదుబుద్ధిఁ చిక్కె నొక్కొ. 913
 క. ననుఁ గావ వచ్చి పాపపు, దనుజునిచే నిహతుఁ డగుచుఁ ధరణిం బడె నీ
 యనఘుండు పక్షింద్రుం డీ, తనిబుణ మేపగిదిఁ దీర్చఁ దగు నీ కథివా. 914
 శా. హారాజోత్తమ హాకృపాజలనిధిఁ హారామ హలత్కణా
 ఘోరారణ్యమునందు రాక్షసుండు నన్ గొంపోవు చున్నాఁడు దో
 స్సాసోదారుని వీని జంపి ననుఁ జంపఁచచ్చితి రక్షింపరే
 రాచే వేగమె వీని కడ్డపడరేఁ రమ్యాకృతు ల్చాపరే. 915

మ. అని యిభృంగిఁ గృశించుచు నివృభుని సువ్యక్తంబుగాఁ జేచుచున్
 ఘనవృక్షంబులఁ గొఁగిలించుకొనుచుం గంపించుచు న్నాష్పము
 భ్రీనుక న్పొరున నేడ్చుజానకిని యోషిద్విర్గచూడామణి
 స్సని దైత్యాధముఁ డుగ్రుం డై పరుషవాక్యప్రాధిఁ దర్జించుచున్. 916

మ. కడిమిం గ్రవ్వుఁ డైకొనం దలఁచునఁ కాలుంబున స్సాధ్వసం
 బడరన్ది క్కులఁ జీఁగటు ల్గవినెఁ బాదాపుండు నిస్తేఱఁ డై
 జడతం జెందె సమీరణుండు వగ హెచ్చు స్వీప కుండె న్నును
 ల్గుడు శోకంబున సీతపాటుఁ గని కిన్కం దూటి రెంతే విధిన్. 917

వ. మఱియు సచరాచరం బగుజగం బంతయు నతిక్రాంతనైస్థి కావస్థానం బయ్యెఁ
 బితామహుండు దివ్యజ్ఞానదృష్టి నాలోచించి దేవతాకార్యంబు కృతం బయ్యె
 నని పలికె దండకారణ్యనివాసు లగుమహర్షులు సీతానిమిత్తంబున రావణున
 కు వినాశంబు వాటిల్లు నింక నకలలోకంబులకుఁ బరమకల్యాణంబు గలుగు నని
 గుసగుసవోపుచు నప్పటివై దేహిదురవస్థ నిలోకించి దుఃఖించు చుండిరి యి
 వ్విధంబున రావణుండు రామలక్ష్మణులం బేర్కొని విలపించు చున్నజానకిని

బలాత్కారమున నెత్తికొని శీఘ్రంబున నాకాశంబున కెగసె నప్పు డద్దేవి వస్త్రాభరణసువర్ణాంగియుఁ బీతకాశేయవాసినియు నై సుదామాఖ్యవర్జితంబునంబుట్టిన మెఱుంగుచందంబున నొప్పె మఱియును. 918

క. కమనీయం బగునీతా, కమలేక్షణ మంజువీతకాశేయముచే
నమరారి యొప్పె నప్పుడు, సమీరసఖుచేత నీలశైలముమాడ్కిన్. 919

తే. మఱియు నయ్యింతిలోహితఃసురభివద్ద
పత్రములు రావణునిమీఁదఁ బడియె నపుడు
వీతకాశేయపట మొప్పెఁ నాతపమున
నినమరీచులచేఁ దామ్రఃఘనముపగిది. 920

సీ. చారుతామోహంబుఁ బాంపేయకును మోపమానసునాసానఁమన్వితంబు
పద్మగర్భాభంబుఁ పాండరదశనాభిరంజితం బలకాభిరాజితంబు
శుభదర్శనంబు మంజులకపోలతలంబు దీర్ఘలోచనసముద్దీపితంబు
కనకప్రభంబు శృంగారలలాటంబు సలలితతారకావిలసితంబు.

తే. నగుమహీపుత్రివదన మొప్పారె నపుడు, శోకభరమున నొక్కింతఁసాబగు డప్పి
పవలు గనుపట్టురోహిణీపతివిధమున, రాత్రిఁ గనుపట్టు నవతామఃరసముపగిది.

తే. మఱియు నీలాంగుఁ డగుదైత్యవరునియంక
మున సువర్ణాంగి యగుమహీపుత్రి యొప్పె
విమలకాంతి శోభిల్లునీలమణి నాశ్ర
యించినవినూత్న కాంచనకాంచిపగిది. 922

తే. కేండియు వెడందకాటుకఁకొండవగిది, గ్రాలు దేవారియంకభాగమున దీప్త
శేమభూషణ యగునమ్మహీజ యొప్పె, మేవకాభంబుచెంగటమించుఁ బోలె.

— సీతాదేవి ధరించి యున్నపుష్పాభరణములు పుడమిం బఁట. —

క. దోమాచరుఁ డాజానకి, భూషణఘోషమున నలరెఁ బుష్కరవీధి
స్థిమణముగ శంపాని, ర్హోషాయతఘనముక్రియ నఁకుంతితలీలన్. 924

చ. గుఱుతుగ నమ్మహీతసయఁకొప్పునఁ జుట్టిన మంజుపుష్పముల్
సురభిధరంబుపైఁ బడెనుచుక్కల కైవడిఁ గొన్ని యన్నిశా
చర్యఘ్నయై వ్రాలె వ్రాలె వరుస న్నటి కొన్ని మహీతలంబు పైఁ
గర మవివేకి యైనదశఁకంతుయశశకునుమంబులో యనన్. 925

తే. మఱియు నద్దేవికాంచనఁమణివిచిత్ర, నూపురము మింట నుండి మఁనోజ్ఞుఁ ఘణితి
మధురముగ మ్రోయుచునుదటింపఁడలంబు, పగిదిరయమునధరణిపైఁబడియెనపు

క. తరుఁబ్బవశోభితయగు, ధరణీనందని విసీలఁతనుఁ డగురాత్రిం [డు.
చరుఁ బెలయించె నప్పుడు, కర మరుదుగ పేమకత్యుఁగజమునుబోలెన్. 927

క. త్వరితగతి నేగుతఱి న, వ్వరవర్ణినిదీప్తవహ్నివర్ణవిచిత్రా

భరణము లిల వ్రాలె నభోం, తరమున సంక్షీణ లై నా తారల మాడ్కిన్. 928
 తే, చంద్రచంద్రిక గతి నొప్పుజనకపుత్రి
 హరధార తదీయ ప్రానాంతర ప్ర
 గళిత యై యుర్విః బడియె నాక్కజముగాఁగ
 గగనమున నుండి పడియెడుంగంగఁ బోలి. 929

వ. మఱియు నానాద్విజగణయుతంబు లగుచాదపంబు లుత్పాతవాతాభిహతం
 బులై విధూతాగ్రంబులచేత వై దేహి కభయంబుఁ దెల్పినట్లొప్పు చుండఁ గమ
 లాకరంబులు విధ్వస్తకమలంబులై విత్రస్తమీనవిహంగమంబులై మూర్ఛిత
 యైనసఖంబోలె వైదీహి నుద్దేశించి తదీయదుర్దశాదర్శనంబువలన సంప్రాప్త
 నిశ్శాన్యంబులై దుఃఖించినట్లుండఁ సింహవ్యాఘ్రమృగద్విపంబులురావణుని
 దౌరాత్మ్యంబునకు నా క్రోశించుచు నిలిచినచోట నిలువక రావణవిషయ
 రోషంబున ఛాయానుగతంబులై పరువెత్తు చుండఁ బర్వతంబులు జలప్రపా
 తాశ్రముఖంబులై శృంగంబు లనుసముచ్చితభుజంబులు గలిగి గుహాముఖం
 బుల మొఱి పెట్టినట్లుండఁ దివాకరుండు దీనుండై నిష్ప్రభుండై పాండరమం
 డలుండయ్యె నపాంసులాశిరోమణి యగువై దేహిని రావణుండు మ్రచ్చిలి
 కొనిపోవుచున్న వాడు లోకంబుల నింకనార్జవంబును నాన్మశంస్యంబును సత్యం
 బును ధర్మంబును లే దని సకలభూతంబులు గుంపులు గట్టి పెక్కుచందంబుల
 విలపించు చుండఁ మృగపోతంబులు దీనముఖంబులై శాష్పపాతావిలేక్షణంబు
 లై న నయనంబుల సారెసారెకు నీత నవలోకించి రోదనంబు నేయు చుండఁ రామ
 లక్ష్మణాగమన కాంక్షచేత ధరణీతలంబు నవలోకించుచు బహుప్రకారంబుల విల
 పించుచు రావణాంకగత యైగగనంబునం జను చున్నజానకీ నవలోకించి వన దేవత
 లాకంపితగాత్రులైరి రావణుండు నీతనపహరించు చుండఁ జరాచరం బగులోకం
 బంతయు మీనసంక్షోభచలితం బైనకమలాకరంబుచందంబునం జూపట్టె ని
 లైఱంగున దురాత్ముం డగురావణుండు సమాకులకేశాంతయు విప్రమృష్టతలక
 యు నగువై దేహి నపహరించి యాత్మవినాశంబుఁగొఱుకఁ దనపావిమృత్యువుం
 గొనిపోవుకై వడి సతిత్వైతిగమనంబున నాకాశంబునం బోవ నవ్పడు శరీరంబు
 వడంక మొగంబునం జిలుచెమట గ్రమ్ముచేర దీవచందంబున నదీలుచు
 నుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబు నేయుచు రామలక్ష్మణులం జీరుచు దిక్కు
 లాలోకించుచు వన దేవతలం బేర్కొనుచు దనదురవస్థకు దైవంబుదూఱుచు
 రోషరోదనతామ్రాక్షి యై యలుకవొడమిన చిత్తంబున నమృహిపుత్రి రావణు
 నుద్దేశించి యశనిపాతకల్పం బైనదారుణవాక్యంబుల నిట్లనియె. 930

— సీతాదేవి తన్ను బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవురావణుని దూఱుట. —

క. ఓరి దురాత్మక మత్పతి, దూరంబున కేగి యుండఁ దొంగిలి నను దు

ర్వారోద్ధతిః గౌని యాగతిః, బాటుట కయో సిగ్గుగాడె • పరికింపంగన్. 931

సీ. కాంచనచిత్రమృంగంబు వచ్చుటయును రహి మీఱఁ దత్ప్రతిః గ్రహణబుద్ధి
నాకుఁ బుట్టుటయునుఁ నరనాయకుఁడు దాని పాలుపారఁ బట్టి తేఁబోవుటయును
వికృతనినాదంబువిన వచ్చుటయును దోడనె లక్షణుఁడు పోవుటయును దలంప
నిపుడు నీమాయగా • నెఱిగితిఁ గాకున్న భిక్షుఁడ వై వచ్చి • పిదప నింత
తే. పనికి జొత్తువె నీచాత్త • పక్షీ నాథు, నధికవృద్ధునిఁ జిరజీవి • నాహవమునఁ
గడిమి నిటు మన్నిమి త్తంబుఁగావధించి, తరయ నిదిబంటుతనము గాఁదమరసీకు.

చ. పతి కడలేనిచోటఁ బర • భామను బల్లి గ్రహించి వోవు లే
చతురత నీవరాక్రమము • సత్త్వము సర్వముఁ దెల్ల మయ్యె గ
ర్హిత మగునీచక్రత్య మొనఁరించుట కెంతయు సిగ్గుగాడె కు
త్సితన కహంబునుం బరము • చేకులునే రజనీచరాధమా. 933

తే. కడిమి రామలక్ష్మణులనంఘ్రమమందు
మెచ్చుగ జయించి ననుఁ గొనిఁ తెచ్చిలేని
యపుడు నీశౌర్య మిది గొసఁయాడ వచ్చుఁ
శౌర్యమునఁ గొని తెచ్చుట • శౌర్య మగునె. 934

ఉ. ఎక్కడిసత్త్వ మేటిచల • మెక్కడిశౌర్యము బుద్ధిహీన నీ
వక్కట మేటిరక్కసుల • కందఱ కేక్రీయ రాజవైతి ని
న్నెక్కుడుగాఁగ శూరవరు • లేక్రియఁ జూచిరి యిన్నినాళ్లు నీ
వెక్కడ నన్ను బల్కిఁగొని • యేగుట యెక్కడ రాక్షసాధమా. 935

వ. దురాత్మా కులనిందాకరం బైనయీదుష్కృతకర్తం బాచరించి రామభయం
బునం బాతెద వేను యువతి నగుటవలన నివారించుటకు శక్యంబు గాకున్నది
శూరుండ వేని యొక్కముహూర్తంబు నిలుపు మల్లెన భవదీయవిక్రమం బెల్ల
వారికిఁ దెల్లం బగు నస్తుహాత్తులచేయుష్పథంబునం బడి బ్రతికి పోవంజాలవు
ఃహంగమంబులు దీప్తవహ్నిస్పర్శనంబునుం బోలె నద్దివ్యపురుషులశరస్పర్శనం
బుఁ నహించుటకు యమాదు లైన సమర్థులు గారు నీవు బుద్ధిమంతుండవై జీవితం
బలకు హితం బవేషించి నన్ను విడువు మల్లు నేయ వేని మత్ప్రధర్మభరుష్టుం డై
ఁముండు నిన్ను నాశంబు నొందించు దానంజేసి నీవ్యవసాయం బంతయు
నిర్లభకం బై చను విబుధసమృతుం డగురామునిఁ బాసి యొక్కనిమిషం బైన
జీవనేర్పైన నిర్బుణుండ వగునీకుఁ జిరకాలంబు లంకావాసంబును శుభంబు
నగలుగ నేరదు ముమూర్షు లగువారికిఁ బథ్యవాక్యం బనహ్యం బై యుండు
నాగన్నమరణు లగువారు మృత్యుగ్రస్తు లై విపరీతకర్తంబు లాచరింతురు మ
త్కరణంబున నీవు దుర్నివారం బైన కాలపాశంబునం గట్టువడితి వింక నెక్క

డికిఁ బోయెదవు శీఘ్రంబున హిరణ్మయవృక్షంబులను రుధిరవాహిని యగువై
తరణీనదిని భీమం బైనయనిపత్రవనంబును దప్తకాంచనపుష్పం బైనై వైడూర్య
ప్రవరచ్ఛదంబైనై కాలాయనకంటకచితం బైనై యొప్పుశాల్మలీపాదపంబును విలో
కించెద వదియునుం గాక. 936

క. రోగార్తుఁడు మోహంబున, బాగుగ విష మానినట్లు * భర్తకు నీ వీ
లాగున సహితముఁ జేసితి, వేగతి భువిలోఁ జరించె * దింకఁ గుళలివై. 937

చ. ఒకనిమిషంబులోఁ గలన * నొక్కఁడె యెవ్వఁడు వజ్రకల్పనా
యకములచేఁ జతుర్దశసహస్రనిశాటులఁ ద్రుంచె నట్టియ
త్తుకుళలుఁ డుగ్రసీర్యుఁ డగుఁరాఘవుఁ డిప్తపతి స్వారించి త
క్కకచని నట్టినిన్నఁ బటుఁకాండముల స్వధియింప కుండునే. 938

వ. అని యేతాదృశంబు లగుదారుణవాక్యంబుల గన్విండుచు నమ్మహీపుత్రి భయ
శోకరోషంబులు మనంబున ముప్పిరిగొన నానాప్రకారంబుల విలపించుచు రా
వణాంకగతయై వడంకుచు నంబరంబునం బోవుచు నొక్కయెడ. 939

—|| సీతాదేవి యాభరణంబుల మాటఁగాఁ గట్టి వానరులయొద్ద వైచుట. ||—

చ. ఒకధరణీధరాగ్రమున * నొప్పెడువానరపంచకంబు త
ప్పక పరికించి దివ్యమణిభర్త మయాభరణంబు లుత్తరీ
యకమునఁ గట్టి నాదువిధ * మంతయు రామునితో వచింపు గా
క కరుణ నంచు నెంచి గుఱిఁగాఁ బడవై చెఁ దదంతరంబునన్. 940

ఉ. ఆవిధ మించు కై నను దఃశాస్యుఁ డెఱుంగక సంభ్రమంబునం
బోవుచు నుండె నంతఁ దమఁముంగలఁ బడ్డసువర్ణభూషణ
శ్రీవిలసన్నవీనమృదుఁచేలముఁ గన్గొని యట్లు లెత్తి యెం
తే వడి మింట నేగుధరఁణీసుతఁ గన్గొని రావలీముఖుల్. 941

సీ. రాక్షసేశ్వరుఁ డిత్తైఁజంగునఁ దనపాలిమృత్యువునట్లు మఃహీకుమారి
వడి నెత్తికొని ముదంబడరఁ బంపను దాఁటి నదులు వనంబులునగము లంత
నంతఁ జూచుచు విశిఃఖాసనచ్యుత మైనకాండంబుకై వడి * గగనపీఠి
లంకాభిముఖముగాఁలఱిగించి చనిచని తిమిసక్రకమతవిస్తీర్ణ మైన
తే. వనధిఁ గన్గొని దశకంధఁరునకు దీనఁ, జేటువాటిల్లు ననియెడుఁ సిద్ధవరుల
వలుకు లతిఘోరధంగి వీనులకుఁబొలయ, సురుజపంబున నయ్యట్టి నుత్తరించె.

—|| రావణుఁడు సీత నెత్తికొని తియ్యంతిపురమున కరుగుట. ||—

వ. అప్పు డవ్వరణాలయంబు సంభ్రమంబునఁ బరివృత్తతరంగంబును రుద్ధమీన
మహారంగంబు నై యుండె రావణుండు పయోదధి నుత్తరించి భుజంగిధంగి
వివేప్త మానాంగి యైనజానకిం గొని విభక్తమహాపథం బైనలంకాపురంబుఁ
బ్రవేశించి సంచూఢద్వారబహుళం బైనయంతఃపురంబులోనికిం జని వాయుం

డాసురి యగునూయనుం బోలె శోకమోహపరాయణ యగువై దేహీ నచ్చట
డించి రాక్షస స్త్రీల నవలోకించి యిట్లనియె. 943

శా. నాపుణ్యాతిశయంబునక దొరకె నీనాదీలలామంబు మీ
రేపార నివసయోక్తి నేమిటక నెంతే స్త్రీ మన్నించుచు
నేపు న్నాపును దివ్యభూషణమణి శ్రీ గంధమాల్యాంబర
వ్యాపారంబుల నాదరించుచు ముదం • బారంగ రక్షింపుడి. 944

వ. మతియు నెవ్వరేని జ్ఞానంబునం గాని యజ్ఞానంబునం గాని యప్రియవచనంబున
నిద్దేవికీ మనఃభేదంబు సంపాదింపుదు రట్టివారు ప్రాణాంతం బైనమదీయదండంబు
నకుఁ బాత్రు లగుదు రిక్కంతను బురుషుండు గాని యవతి గాని నాయాజ్ఞ
లేక విలోకింపం గూడ దట్లు జాగరూక లై రక్షింపుండు. 945

చ. అని నియమించి వెండియు సురారి హజారముఁ జేరి యింక నే
పని యొనరించువాడ నని • భావమునం దలపోసి మాంసభో
జనులఁ బరాక్రమాధికుల • శైలనిభాంగుల భూరిసత్తుల
దనుజులఁ గొందఱం గని మఁదంబున నిట్లని పల్కె ధీరత్న. 946

ఉ. మానితబాహుశౌర్య లసమానబలు భ్రరదూషణు ల్బల
శ్రీనిధు లొక్కమానవునిచే హతులైరి బలాన్వితంబుగా
మానుగ వాసవాదిసురిమండలికిం జొరరానియాజన
సానము సర్వరాక్షస విశాల మరాక్షస మయ్యె విటిరే. 947

→ రావణుం డెనమండ్ర రాక్షసుల జనస్థానంబునకుఁ బంపుట. ←

చ. అనుజనిపాటు నేను వినినప్పటినుండి యహర్నిశంబు గా
మునిపయి నాత్మలోఁ గినుకఁ • బూనితి నేక్రియ నైన వైరినా
శన మొనరింప కున్న నితఁ • సమృతిఁ గంటికి నిర్ల వచ్చునే
యనుపమసౌఖ్య మబ్బునె మఁహాసుర రాజ్యపదంబు నిల్పునే. 948

చ. అరివిజయార్థ మే నిపుడు • యత్న ముఁ బూనితి భీతి దక్కి ను
స్థిర మగుపౌరుషంబును విశేష బలంబును సంశ్రయించి భీ
కరముగ నెల్లవారు బలుకైదువుల న్గయినేసి మీరు సం
గరమున కింక నాయితము • గండు పరాక్రమదుర్ని వారతన్. 949

వ. సంగ్రామంబున రిపుం డగురాముని వధించి ధనంబు నధిగమించిననిర్ధనునిపగిది
నేను సుఖంబు నొందెద నిది మదీయనిశ్చయంబు మీరు సురసంగ్రామంబు
లందు బహుప్రకారంబుల నాటితేటి యున్నవారు ముల్లోకంబులందు మీ కసా
ధ్యం బెద్దియు లేదు మీ తెఱం గంతయు నెఱింగి కాదె యిక్కార్యంబునకు ని
యోగించు చున్నవాడ నస్తదీయశాసనంబున మీరు కొందఱు తగుసాయం
బుఁ గూర్చికొని రాక్షసశూన్యం బైనజనస్థానంబునకుం జని యప్రమాదు లై

రామలక్ష్మణులవృత్తాంతం బరయుచు నజస్రంబును దద్యధంబునందుఁ గృత ప్రయత్నులగు గండని పలికి బలవంతు లగువారి నెనఁపఁడ్ర రక్కసులం బంచిన వారు దశగ్రీవునిశాసనంబునఁ బ్రచ్ఛన్నవేషు లై శీఘ్రంబున జనస్థానంబున కుం జని రంత రావణుండు వైదేహీ దనకుం దక్కినదానిఁ గాఁ దలంచి రాము నితో వైరంబు సంపాదించి బుద్ధివై పరీత్యంబునఁ దన్నుం గృతకృత్యునిం గాఁ దలంచుకొనుచుఁ గామభాణపరపశుం డై యచ్చట నిలువ నొల్లక రయంబున రమ్యం బైనయభ్యంతరమందిరంబునకుం జని యందు. 950

చ. కనుఁగవ నశ్రుబిందువులు • గాఱఁగ నేడ్చెడుదాని రాముఁ బే
ర్కొని విలపించుదాని వగ • గూరినచి త్తముదాని దైన్య మా
ననమునఁ దోచుదాని హరిఁణంబులఁ బాసినలేడిపోలె భీ
తి నడలుదాని రాఘవునిఁ దేవిని జానకిఁ గాంచె జెచ్చెరన్. 951

వ. మఱియును. 952

చ. గురుతరవస్తుభారపరిఁకుంతిత మై ఘనమారుతాహతి
ద్విరిగి మహాగ్ధవంబున మునింగిన నావయుఁ బోలె శోక సా
గరపరిమగ్న మై మిగుల • గాసిలి యాస్యము నాంచి శాపదాం
తరగతశంబరాంగనవిధంబున భీతిలుదాని నెంతయున్. 953

వ. నీత నవలోకించి పాపాత్ముం డగురావణుండు మదనభాణమోహితుం డై మెల్ల న
నుపనర్పించి బలాత్కారంబున నద్దేవిం దోడ్చొని కాంచనవిచిత్రసోపానం బా
రోహించి తచ్చిత్తంబు నడయుతలంపున నిట్లనియె. 954

→ రావణుండు జానకిఁ దనభాగ్యముఁ జూపుట. ←

సీ. రమణీయహేమతోరణము విచిత్రసోపానంబు నవరత్న భాసితంబు
నానాపత త్రిసంన్నాదితంబు నవేందు కాంతకుట్టిమ దేశంకల్పితంబు
నారీసహస్రసంఛారంబును మనోజ్ఞసురదుందుభిధ్వానశోభితంబు
హాటకమణిసౌధహార్యసంబాధంబు శక్రపాశినిశాంతానన్నిభంబు
తే. దాంతరాజితస్ఫుటికఁ తాపనీయ, నీలపురుషోపల స్తంభనిర్మితంబు
నగుచు నవరత్నఖచిత మైయలరు చున్న, దంబుజాక్షి మదంతఃపురంబు కంటె.
తే. తరుణి యిచ్చటి దాంతికఁ తాపనీయ, హరివిద్రుమరచితగఁ వాఙ్ములును
హేమజాలకపరివృతఁ హీరఖచిత, సురచిరమనోజ్ఞభిత్తులుఁ చూచు మబల. 956
తే. కాంచనవిచిత్రభూమిభాగములురుచిర, మాత్రకి వితానములురత్నమండపములు
దీర్ఘి కలు పద్మినులు మణిదీప్తివ్యభవములు శయ్యలును జూడుఁ పద్మనేత్ర.
ఉ. ముప్పను బాణ్యముఁ రుజయు • మూఢత లేనిపరాక్రమోన్నతు
ల్లుప్పదిరెండుకోట్లబలముఖ్యులు దైత్యులు యౌవనాధకు
ల్లప్పక న నృజింతురు ప్రతాప మెల్లఁగ వారిలోన నే

నొప్పగ నొక్కొక్కరికి • నొక్కొక్కవేపుర నిల్పి యుండుదున్. 958

ఉ. నాదుబలంబు రాజ్యము ధనంబును నీయదిగారే దలంచుచు
గ్లాదన కీవు ప్రాణములకంటె గరియసి వాడు గాన నా
కాదర మొప్పు భార్య వగు • మంబుజలోచన దేవదైత్యుని
ద్యాధరనుందరీమణుల • కందట కీశ్వరి వయ్యె దెంతయున్. 959

క. నావచనము విని బుద్ధి, ప్రావీణ్యము మీఱ నన్ను • భావజనుమఱా
ణావిధునిఁ గాకుండఁగఁ, గావు మనుగ్రహముఁ జేసి • కాతరనేత్రా. 960

తే. ఉదధిముద్రితమై శతఁయోజనంబు, లాయతము గల్గి పరుణశక్తాదులకు న
గమ్యమై లంక యనుపేరఁగ్రాలు నిది మ, దీయపట్టణ మబ్జాక్షి • దీనిఁ గంటె.

క. నరసురవిద్యాధరభే, చరికిన్నరయక్షసిద్ధసాధ్యాదులలోఁ
బరికింప నాకు జోడా, క్కగుఁ డైనను లేడు ముష్టిగంబులయందున్. 962

ఉ. మానవుఁ డల్పతేజఁ డవమాని తపస్వియు రాజ్యహీనుఁడు
నీనుఁడు దుర్విభావుఁ డవిసీతుఁడు నీమగఁ డట్టివానిపై
మానిని మోహ మేటికి సమాచుఁడ నన్ను భంతువు మస్థిరం
జానె కదా పడంతులకు • యావన మంతయు నాటిసాటికిన్. 963

ఉ. రామునిఁ బాడఁ గోరకుము • రాజముఖి యింక నెట్లు రాగలం
డామనుజాధముం డిచటి • కాశుగ మెట్లులు కట్టనోపు ను
ద్దామగతిం బ్రదీప్తశిఖిఁదారుణహేతిని బోలె నాకడ
సేమము నొందియున్ననినుఁ • జేకొన నేక్రియ వచ్చు వానికిన్. 964

క. సురలై న నిమగ్నాపురి, జొర వెఱతురు రాముఁ డెట్లు • చొరఁగలఁ డింక నీ
వెఱవేల నాదురాజ్యము, గజితా నీసాముగాఁగఁ • గైకొనుము రహిన్.

తే. భవనములయందుఁ గల మముఁబోటి సత్త్వ
వంతు లగువారు దాసులై • వలయు పనులు
నేయు చుండఁగ రాజ్యాభిషిక్తు వగుచు
వనిత ననుఁ గూడి సుఖయింపు • మనుదినంబు. 966

తే. వెలది నీవు చేసిన పూర్వపుణ్య మెద్ది, గలదదియరణ్యవాసంబుఁవలన సమసెఁ
బాలతిరో యింక నీపూర్వపుణ్యకర్తృఫల మనుభవింపుమిచ్చటఁబంకజాక్షి.

క. ఇన్నాళ్లు కాననంబునఁ, బన్నగఁ దిప మాచరించి • బడలుటకుఁ దుది
న్నన్న వరియించి సుఖసం, పన్నత నొప్పటయు నీకు • ఫలమగుఁ గాజే.

తే. లంబజేక్షణ తొల్లిమాఁయన్నయైన, ధనవిభుని ఘోరసంగరంబున జయించి
తెచ్చినట్టి పుష్పకనామఁదేవయాన,మిదియె చూడుము కామగంఁబిడిలతాంగి.

తే. చందన మలది తాంబూలఁమందిదివ్య, భూషణంబులఁదాల్చియీఁపుష్పకంబు
నందు ననుఁ గూడి వలసినయట్లు నీవు, సంతతంబును విహరింపుఁచంద్రవదన.

- క. విమలాంబుజంబుకై వడి, రమణీయం బగుచుఁ జాల + రాజులు నీయా
స్యము మురువు దక్కి యున్నది, కమలేక్షణ వగవుచేతఁ + గందినకతనన్. 971
- క. అన విని జానకి దళకం, తునిదుర్వచనముల కడలి + తోరవుశోకం
బున నేడ్చెఁ గనులనశ్రులు, చినుకఁబటాంతమున మోముఁ జేర్చిరయమునన్. 972
- క. ఇమ్మెయి ఘనశోకావే, శమ్మున విలపించు చున్నఁ జనకకుమారిం
గ్రమ్మఱఁ గనుఁగొని కానున, శమ్మున నిట్లనియె రాత్రిఁ చరుఁ డాతురుడై. 973
- ఉ. నన్నతగాత్రి యింక గడుఁసంభ్రమ మేల విధాత యీగతి
న్నిన్ను నృజించె నాకొఱకు + నేరువు లేటికిఁ దిప్ప దింక నీ
యున్నతపాదపద్మముల + కుత్తమభక్తి నమస్కరించెదం
బన్నుగ నన్నఁ బ్రోవు మిఁక + పశ్యుడ దానుడ నైతి నెంతయున్. 974
- చ. స్వరళరవీడితుండనయి + సారెకు నేనివు డన్నమాట లో
కరివరయాన నీచములుఁగా మది నెంచకుమా త్రిలోకమం
దరి వగునీకు వందన మొనర్చెను గాని దశాననక్షపా
చరవిభుఁ డెన్నఁ డేని యొకఁచానపదంబులు వ్రేల ముట్టునే. 975
- ఆ. పరఁగ ధర్మలోపభయమును సిగ్గును, విడిచి యింక గాఁగివింపు నన్ను
నెలత మనకు దైవనిష్ఠ్యం దమిబంధ, మూర్ఖ మగుటఁ దప్పఁక డలవలదు. 976
- చ. శతమఖముఖ్యు లెవ్వనిప్రసాదముఁ గోరి సమగ్రభక్తి సం
తతము భజింతు రట్టిఘనఁదైత్యశిఖామణి యెనిరావణం
డతిశయభంగి వేడ విన + దయ్యయ్యె యెంత వివేకహీన యీ
సతి యని విన్నవారు వెలిఁ + జాటరె వేటొకరీతిఁ బల్కినన్. 977
- వ. అని బహుప్రకారంబులఁ గందర్పదర్శనోచరుండు గావున మైమఱచి కృతాంత
వశగతుం డై నై దేహిం దనసామ్మగాఁ దలంచుచు దురాలాపంబు లాడు చున్న
రావణం జూచి యద్దేవి భయంబు విడిచి వానిఁ దృణంబునకు సరిగా భావం
చినతెఱంగి గెఱింగించుకరణి నొక్కతృణఖండంబుఁ జేతం బట్టకొని శోకావే
శంబున నిట్లనియె. 978
- || సీతాదేవి రావణుని నిరసించుట. ||—
- క. దారుణచాపచ్యుతవి, స్ఫూరణ రానలవిదగ్ధః శాస్త్రపకులకాం
తారుండు దళరథుఁ డనఁగా, ధారుణివరుఁ డొప్పు సత్యః ధర్మోజ్జ్వలుఁ డై 979
- ఉ. అనరలోకపాలకున + కగ్రనుతుండు మహాభుజుండు న
న్మానితబాహుశౌర్యుఁ డసమానబలుండు జగత్ప్రసిద్ధుఁ డ
జ్ఞాననుఁ డబ్జలోచనుఁ డహస్కరతేజుఁడు సత్యవాది పం
చాననవిక్రముండు గలఁ + డాద్యుండు రాముఁ డనఁ బ్రసిద్ధుడై. 980
- క. హరునకు నుమ కైటభసం, హరునకు రమ పోలె నమ్మహారాజకులా

- భరణ మగురాఘవున కే, సరయంగా ధర్మపత్ని • నగుదు సురారీ. 981
- ఉ. దోస మటంచుఁ జూడ కిటు • దొంగిలి నన్నొని తెచ్చి తీవు దు
ప్తాసుర యింక మద్విభుఁ డహర్పితీజఁ డమోఘవీర్యుఁ డా
యాసము దోవ కుండఁగ ఖఃరాసురునిం బలె నిన్ను లోకము
ల్బాసట యై కడంగినను • బాణహతి స్థరఁ గూల్చు కుండునే. 982
- ఉ. రామునిసాయకంబులు తరంగము లాపగగట్టునుం బలె
స్థీమము గాఁగి సీతనువుఁ బెద్దయు బ్రద్దలు వాపు చుండ సు
త్రానువీరోధి తీవుఁ డగుఁతార్మ్యనిచే భుజగంబుఁ బోలె నా
రామునిచేతఁ గూలెదవు • రావణ సత్త్వము వీటిఁబోవఁగన్. 983
- క. దనుజాధమ సీచెప్పెన, యనిమిషరిపు లంద తాజఁనాధిపుమ్రొలం
బనిచెడి నిర్విఘ్న లగుదురు, వినతానుతుమ్రొల నున్న విషఫణులగతిన్. 984
- మ. మును సీచే నని నోడి పాటినమరు • స్తభ్యామరశ్రేణితో
నెనఁగా జూచితో రాఘవప్రసరు సంయ్యుత్పాదకంశేంద్రుఁ డా
ర్యనుతుం డుర్వి భవద్వివాశనకరుండుఁ డై పుట్టి ని న్నాజిహ్ం
దునుము న్నిక్కము యూపబద్ధపశువుం • దున్నాడుచందంబునన్. 985
- క. ఆరఘునాథుఁడు ఘనరో,పారుణితాక్షులను జూచిఁసంతనె సీ వి
ద్ధారుణి సీతై కూలెద, వారయఁ ద్రిపురారిచే సంసంగుఁడుఁ బోలెన్. 986
- క. అటుగాక యమృహత్తుని,పటుబాణపథంబు నొంది • బలవీర్యనము
త్కటతను బ్రతికీతి వేనియుఁ, గటకటఁబడి యోడి పాటఁగలవు నృశంసా 987
- క. ఇనవిధులు గతులు దప్పిన, వననిధు లింకినను హవ్యఁవహుఁ డాటిన మే
రునగము విఱిగిన రాముఁడు, నినుఁ బొరిగొన కేల విడుచు • సీచచరిత్రా. 988
- తే. చెలఁగి యెవ్వఁడు జలధి శోఽపింప జేయుఁ
జంద్ర నెవ్వఁడు పడఁ గూల్చుఁ • జాలు ధరణి
నట్టివాఁడు సీతను విడు • ననెడుమాటఁ
జెప్ప విన నిది మిగుల సఁచ్యైరువు గాదె. 989
- క. దనుజాధమ ననుఁ గొనితెచ్చిన యప్పుడె నీదుసిరియు • జీవితకాలం
బు సశించె యశము చెడె లంక నిజంబుగ విను మనాథ • గాఁ గలదింకన్.
- చ. అనఘుఁడు మద్విభుండు చరితార్థుఁడు రాముఁడు దండకంబులం
దనుజనహాయుఁ డై నిజభుజాంచితవీర్యము నాశ్రయించి నె
మృనమున భీతి దక్కి బహుఁభంగుల ద్రిమృదుచున్న వాఁడు త
ద్గునశరవృష్టి సీబలము • గర్వము వీర్య మడంగి పోవదే. 991
- తే. నాథునెడఁబాసి యున్నచో • నన్నుసీవు, మచ్చరంబునఘుచ్చిలి • తెచ్చితిల్లు
దానవాధమయిది శుభోదర్శ మగునె,కడఁగిసేవంశముచునిన్నుఁగొల్పుఁగాక.

- తే. కాలనిర్మిత మై భూతజాలములకు, హాని యెప్పుడు సమకొనునపుడు కార్య
మందుఁ గాలవశంగతులై మరుజులు, కీడు మేలని యిండుక * చూడ లేదు.
తే. అట్టికాలంబు నీకు సంప్రాప్త మయ్యె, దనుజపాంసన నాకతంబున సమస్త
రాక్షసక్షయ మయ్యెడి రాముచేత, నమ్ము నావచనమ్ము సింకమ్ముగంగ. 994
క. రామునినతి నగునే నీ, చే ముట్ట నశక్య నైతి * క్షీతి స్తుగ్భండా
ద్యామండిత మగునన్తఖ, భూమియుఁ జండాలుచేత * బోలె దురాత్మా. 995
తే. రాజపాంసను గూడి యశ్రాంత మబ్జ
షండములయందు సంక్రిడ * నలుపు హంసి
మతియుఁ దృణషండగత మైన * మద్గుకంబుఁ
గాంచి యెద్భంగి మమతఁ గావించు నీచ. 996
క. రాముని వైభవజితసు, త్రాముని ధర్మవ్రతాభి రాముని సుగుణ
స్తోమనిఁ బాసి నయవిదూ, రా మహి నొకినిమిష మైన బ్రతుకంగలనే. 997
క. పొనఁగ నుపక్రోశమలీ, మన నై బ్రతుకంగవలెనె * మనుజాశన న
న్ననమునఁ గట్టినఁ గట్టుము, వెనఁ ప్రింగిన ప్రింగు మేను * విన నీమాటల్. 998
క. అని యీగతిఁ గ్రోధంబున, దనుజకులాధమునిఁ జాల * దారుణవాక్యం
బున దూఱ నాడి యశ్రులు, చనుదేరఁగ నూరకుండె * జానకి యంతన్. 999

→ రావణుండు సంవత్సరములోపలఁ దనమాటకొడబడఁకున్నఁ జంపింతునని నీతను బెదరించుట. ←

- క. సురకంటకుండు మైథిలి, పరుజోక్తుల కలిగి మరల * బంధురకోప
స్ఫురితాదుఁడై భీ, కరగవమున నిట్టు లనియెఁ * గటము లదరఁగన్.
క. పదిరెండు నెలలు నోర్చెద, ముదితా యక్కాలమునకు * మొనయకయున్నం
బిదప నిటఁ బాచకులు ఖిద్దధారఁ గోయుదు రనేకఁఖండింబులుగాన్. 1001
క. అని పలికి మతియు రావణుఁ, ధనుపమకోపమున రాక్షసాంగనలఁ గనుం
గొని యెట్టులైన మీ రీ, వనితామణి దర్ప మణఁపవలయుం జూడీ. 1002
ఆ. అనిన నట్ల కాక * యని రాక్షసాంగన, లతిభయంకరాస్య * లగుచు మోడ్పుఁ
గేలుదోయితోడఁజాలఁ బంటవలంతి, కూతు చుట్టుముట్టుఁకొనిరి యపుడు.
ఉ. క్రమ్మట రావణుం డసురకాంతలఁ గన్గొని మీర లీబిడ
స్సమ్మతితో నశోకవిహింసంబున నుంచి సమగ్రభక్తి ని
త్యమ్మును బ్రోచుచు స్వహువిధప్రియభావల నాదరించి నా
సొమ్ముగఁ జేసి నమ్మదము * చొప్పుడఁదెండు గజాంగనం బలెన్. 1004
వ. అని యిట్లు చరణఘాతంబునం బుడమి బ్రద్దలువాఱ నిట్టట్లు చలించుచు నాజ్ఞా
పించిన నయ్యసురశ్రీలు వై దేహి నచ్చటం బాపికొని సర్వపుష్పఫలోపేతంబు
ను సర్వాభిలషితపదార్థఫలవృక్ష విరాజితంబును సర్వకాలమదమ్మగపక్షినిపే.

వితంబు నగునశోకవనంబునకుం దోడ్కొని చనిరి యిత్రైతంగున నమ్మహీపుత్రి
రాక్షసీవశంగత యై వ్యాఘ్రీమధ్యంబునం జిక్కినహరిణిచందంబున నడలుచు
భయశోకంబులు మనంబునం బెసంగొన రామచంద్రుని దైవతంబుగాఁ దలం
చుచు ననన్యపరాయణ యై యుండె నిక్కడ దండకారణ్యంబునందు. 1005

రామునికి దుర్నిమి త్తము లగపడుట.

- చ. కపటమృగస్వరూపుఁ డగుఁకల్ప వచిత్తునిఁ దాటకేయునిక
విపులశరంబునం దునిమి + వెండియు రాముఁడు పక్షశాలకుక
విపినవధంబుఁ బట్టి కడుఁవేగమె వచ్చుచు నుండ మెటనే
యపుడు వినంగ నయ్యె నశుఁభావహజంబుకనాద ముగ్ర మై. 1006
- క. దారుణ మగుతన్ని సదము, నారూఢిగ నాలకించి + యడలుచు గాత్రం
బారటపడఁ జిత్తంబునఁ, గూరిన పెనుశంక నిండుఁకొన నిట్లనియెన్. 1007
- తే. దారుణం బగుజంబుకఁధ్వసమరయఁ, దగ నమంగళసూచకంఁబగుచుఁ దోఁచె
నీత ఘోరాసురులచేతఁజిక్క కుండ, దండకమునఁ గుశలినియైఁయుండుఁగాక.
సీ. అక్కడమృగరూపుఁ డగుతాటకాసుతుం డన్నచ్చరాహతి + నవనిఁ గూలు
నవుడు మదీయస్వఁరానుకారంబుగా నాక్రందనముఁ జేసె + నయ్యెలుంగు
విని మహీసుతి నొంటివిడిచి తదాజ్ఞచే ననుజండు నాచంద + మరయ వచ్చెఁ
గాఁబోలు ఘోరరాక్షసగణోపేతుఁడై మారీచుఁ డిభృంగి + మాయఁ బన్ని
తే. నీతనువధించుతలఁపుఁజెలఁగినన్న, దవ్వులకుఁ బాపిఁకొనియేగఁదలఁపనిదియ
ధార్థమగుఁగానిచోహాహఁతోస్తిలత్తుఁడాయచుచునాదుపలుకుగాఁనటచుటెట్లు.
- క. తలఁపగ నిష్కారణముగఁ, బలుపుర రక్కసులతోడఁ + బగఁ గొంటి నతీ
తిలకమున కనుజునకు మంగళము గలుగుఁ గాక ఘోరఁకాననమందున్. 1010
- క. ఘోరనిమిత్తము లెంతయుఁ, దోరంబుగ నాకు నిపుడు + తోఁచెడి నకటా
సారసముఖ యెట్లున్నదొ, వీరుఁడు నాతమ్ముఁ డెట్లు + విహరించెడినో. 1011
- ప. అని బహుప్రకారంబులఁ జింతించుచు రాక్షసుఁడు మాయామృగస్వరూపం
బునఁ దన్ను దూరంబునకుం గొనిపోవుటయును బదంపడి స్వప్రయత్నవిశి
ఖాభిహతుం డై మారీచుండు మృగరూపంబు విడిచి రాక్షసరూపం బంగీక
రించి తనమాటగా నీతాలక్షణులం జేర్కొని ప్రాణంబులు విడుచుటయును
ఘోరం బగుజంబుకనాదంబు వినంబడుటయును వీనముఖంబులై ఖగమృగంబు
లప్రదక్షిణంబుగాఁ దిరిగి భయంకరసిస్వనంబులు సలుపుటయును మఱియు
ననేకదుర్నిమిత్తంబులు దోచుటయు నివి యన్నియుం దలపోసి రాముండు
పరిశోకితుం డై తలంకుచు నీతాదర్యనలాలసుం డై శీఘ్రంబున నిజాశ్రమం
బునకు వచ్చుచు ముందఱి.

రాముడు తనకడ కేతెంచులత్తుణుఁ జూచి దుఃఖితుఁడై సీతాక్షేపం బడుగుట.

- క. గతతేజుండై తనకడ, కతిరయమున వచ్చుచున్నయనుజన్తుని ను
ప్రతునిం గని మోమున దీ, నత గన్పడఁ గనుల జలకఁబులు దొరుగన్.
- చ. దనుజనిపేవితం బయినదారుణకాననసీమ నేలలో
జనకజఁ బాసి లత్తుణుడు • సంభ్రమియై చనుదెంచు చున్నవాఁ
డని ధృతి దూలి డగ్గటి రయంబున నాతనిచేయి బట్టి నె
మ్మనమున శోకముం గదుర • మాటలు తొట్టునడంగ నిట్లనున్. 1014
- ఉ. తమ్ముడ మేదినిసతును • దారుణకాననమందుఁ బాసి నీ
కిమ్మెయి నొంటి రాక తగునే వెఱఁ గయ్యెడు నామ్మగాఱీ ని
క్కమ్ముగ ఘోర రాక్షసమృంగంబులచే బడకుండ నేడు నే
మచ్చున నున్నదే దనుజమామయఁ దలంచిన శంక దోఁచెడిన్. 1015
- ఉ. అక్కట యెందుఁ జూచిన భయంకరవైఖరి దుర్నిమిత్తముల్
పెక్కులు దోచు చున్నయని భీషణజంబు కాకఘూకముల్
దక్కక నొక్కరితీ భయదధ్యని మ్రోయఁ దొడంగె రక్కసుల్
నిక్కము నేడు మాయ నవసనీజ వారించి రటంచుఁ దోఁచెడిన్. 1016
- చ. అలయక సంతతంబు దనుజాధము లిందుఁ జరితు రీవు మె
ధిలి నెడఁబాసి వచ్చితివి • తెంపున దైత్యులచేతఁ జిక్కెనో
పులులు వరాహము ల్భరభము ల్లరు లొక్కట హింసఁ జేసెనో
కలఁగెడి నెమ్మనం బెడమఁకన్న చలించెడి శోక మయ్యెడిన్. 1017
- ఉ. ఏరమణీమణి నిద్రించి • యిచ్చటి కీవరుదెంచి తిప్పు డే
నీరదవేణి మోదమున • నిత్యము నాకెదు రేగుదెంచు నే
కైరవగంధి ప్రాణములకంటె గరియసి యై తనర్పు నా
సారసనేత్ర చంద్రముఖ • జానకి యెక్కడఁ జెప్పు లత్తుణా. 1018
- తే. సిరియు రాజ్యంబు గోల్పడిచిన్నవోయి, కాననంబున ముచిన్నత్తిఁబూనితిరుగు
నట్టి నా కెంత దుఃఖసహాయ యైన, భూమిపుత్రిక యేజాడఁబోయెఁ జెవుమ.
- తే. ఏవెలందిని బాసి యొక్కింత కాల, మైన జీవింపఁగా నోప • నట్టి పంక
జాఱీ నిత్యానపాయినయైనసీత, యనఘచారిత్ర యేచందఁమయ్యెఁ జెవుమ.
- ఆ. శక్రరాజ్య మైన • జానకి లేనిచో, నాత్మ కిం పొనర్ప • దయ్య నాకు
నవ్వెలంది కొక్కఁహాని గల్గిన మన, మెత్తివచ్చు తెల్ల • రిత్త కాదె. 1021
- క. సీతానిమిత్త మిచ్చట, నోతమ్ముడ యేను నిధన • మొందుచు నుండఁ
జాతకుతూహల యై విఖ్యాతిగ నుఖయించుఁ గాదె • కైకయి యింటన్. 1022
- క. మృతసుత యై కాసల్యా, సతీ సుతసామ్రాజ్యవిభవసంజాతసుఖో
న్నతి ఏగుకై క కిక నే, గతి దాన్యముఁ జేసి బ్రతుకఁ • గలదు కుమారా. 1023

తే. తిరిగివందని కుశలియై యుండ నేని, యచ్చుపడ నాశ్రమమునకుఁవచ్చువాఁడ నట్లు గాక వేతాకభంగియయ్యెనేని, తడవుగాకుండఁబ్రాణముల్విడుచువాఁడ.

ఉ. జీవితతుల్యయై తనదుఃసీతను గన్నులకర్చు దీట వా
ర్హవభాభంగి నాశ్రమమునందుఁ గనుంగొన కున్న యప్పుడే
భూవరనందనా వినుము • భూరిగభీరవిపత్ప్రయోధిలో
సావయవంబుగా మునిగి • చచ్చెడఁ గాక మనంగ నేర్తునే.

1025

క. అమృహిపుత్రిక ప్రాణయు, తమ్ముగ నున్నదియొ లేక • దైత్యులచేఁ దా
వమ్మున భక్షిత యయ్యెనొ, తమ్ముడ కలరూపు నాకుఁ • దడయుక చెవుమా.

తే. వాతుడ నైతిని లక్ష్మణాయునుచు దుష్ట, దైత్యుఁ డాడినమాటకుఁ • దలఁకి నీత
నిన్నుఁ బుత్రైంచెఁ గాఁబోలుఁ నెలఁత విడిచి, నీవు రాఁబోలు నింతయుఁ నిక్కువంబు.

ఆ. చాల బాల ముగ్ధుఁడాలి మహాసుకు, మారి యామహీకుఁమారి దనుజ
మధ్యమందుఁ జిక్కి • మద్వియోగంబున, నంత చింతపడెనొ • క్లాంత యగుచు.

మ. ఖరునిం జంపిననాటఁగోలె దనుజుఁ • ల్కాంతారభాగంబునం
బరమశ్రోధపరీతచిత్తు లగుచు • న్నాయాపు లై యున్నవా
రరయ న్ని విటు రాఁగఁ జూచి జనకఃప్రౌఢీశనత్పుత్రిఁ జె
చ్చెర భక్షింపఁగఁ బోలు నిక్క మిది నిఁజ్జేపంబు గోల్పోయితిన్.

1029

తే. ఇంక నేమని చింతింతు • నందుఁ జొత్తు, నెత్తెఱంగునఁ దాళుదు • నెద్ది విధము
ఘోరశోకాంబురాళిమఁగ్నుండ నైతి, గాంతఁగన్నులఁ జూడంగఁగలదె నాకు.

వ. వత్సా మత్స్యతావకారంబునకుఁ బ్రతీకారంబుఁ గావించుటకు రాక్షసుల
కవకాశంబు నీచేత దత్తం బయ్యె నెల్లభంగులఁ గష్టంబుఁ గావించితి వని
బహుప్రకారంబుల వై దేహిం దలంచి దుఃఖించుచు లక్ష్మణునిరాకకు గర్హిం
చుచు తుత్తిపాసాభరంబున సోలుచు దీర్ఘంబుగా నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు
వదనంబున వైవర్ణ్యంబు దోష నేత్రంబుల నశ్రుకణంబులు దొరఁగ నంతాప
విశేషంబునఁ జిలుచెప్పుట గ్రమ్ముదేర రయంబున జనస్థానంబునకుం జని
యంత నంతఁ గొన్ని విహరదేశంబు లవలోకించుచు శూన్యం బైననిజాశ్ర
మంబు డగ్గఱి శోకగద్గదకంఠం డై సామిత్రి కిట్లనియె.

1031

క. ననుఁ బాసి యున్నచో నీ, తను వనమున నొంటి విడిచి • తలఁగి రయమునం
జనుదెంచి తేల యీగతి, వనమున నిను నన్ని విడిచి • వచ్చితి ననఘా.

1032

క. వన మనియు దైత్యనేవిత, మనియు నెఱిఁగి నీత విడిచి • యరుదెంచినని
స్థనినప్పటినుండి జగ, జ్జనవినుతా నామనంబు • శంకిత మయ్యెన్.

1033

క. ఇది యేమి హేతువో ని, న్నదటునఁ గనినంతనుండి • యనఘాత్తక నా
హృదయం బగలెడి శోకము, నొదలెడి వామాంకనేత్రఁ భుజము లద రెడిన్.

→ ~~అత్తులు~~ రామనికె దాను సీతను విడిచి వచ్చుటకుఁ గారణంబుఁ దెల్పుట. →

క. నా విని లత్తులుఁ డతిశో, కావలచేతస్కుఁ డగుచు * ననుపమఘనదుః
ఖావేశంబున నడలుచు, భావంబునఁ గుందురామభద్రున కనియెన్. 1035

ఉ. ఇంతన నేల దేవ మిథిఁ లేళ్ళరవుత్రిక నొంటి డించి నా
యంతన యేను దుష్టమతిఁనై చనుదెంచినవాడఁ గాను మీ
చెంతకుఁ బోయి రమ్మనుచు. * జెచ్చెర నయ్యమ తూల నాడ నొ
క్కింత సహింపఁ జాల కిపు * డిగతి వచ్చినవాడ నెంతయున్. 1036

మ. అనఘా నీవు. మృగంబువెంట మృగయాఁవ్యాస క్తచిత్తుండ వై
చనినం బివ్వుటఁ గొంత నేవునకు యుష్మత్కంతనాదంబురీ
తి ననుం గావఁగ రారె హాజనకవుఁ శ్రీ హనుమిత్రానుతా
యనుమాట ల్విస నయ్యె దూరమున దైఁ న్యధ్వానయు క్తంబుగన్. 1037

ఉ. ఆనినదంబు కర్ణపుట * మంటినయంతనె శంకితాత్మయై
జానకి నన్ను నీకడకుఁ * జయ్యనఁ బొమ్మటు లంచుఁ బల్కినం
గాననమందుఁ బాయు టది * కర్జము గొ దటు లైన సీతకు
న్దాని ఘటిల్లు నంచు వినఁయంబున నంజలిఁ జేసి నప్రుతన్. 1038

వ. దేవీ భవద్వల్లభం డగురాముండు త్రిలోక భాగ్యతపౌరుషుండు విక్రమవంతుం
డమృహనుభావున కెందును గొఱంత లేదు నీవు తప్పు దలంచితివి నాచెప్పిన
ట్లాపైఁడిమెకంబు రాక్షసమాయ యగుటంజేసి రామధనుర్ముక్తసాయకాభి
హతం బై మృగరూపంబు విడిచి దైత్యరూపంబునఁ బ్రాణంబులు విడుచుచు
మనమనంబునకు విషాదంబుఁ గల్పించుకొఱకు రామవాక్యానురూపం బగు
వాక్యంబున నిట్లాడెనంతియ కాక సురానురాదు లొక్కటియై యెత్తి వచ్చిన
ననహయశౌర్యంబున వధించుం గాని రఘువల్లభుండు పౌరుషంబు విడిచి
రక్షింపు మనియెడిసీచవాక్యంబుఁ బల్కునే యమృహత్తుండు దేవతల నైన
రక్షింప సమర్థుం డిది యేటిచింత రాముండు ముల్లోకంబులయం దజయ్యిం
డపురాక్రమధురునిం దొడరి పోరునట్టిజెట్టిజోదు త్రిలోకంబులయం దింతకు
మున్ను పుట్టినవారిలోన నింకఁ బుట్టెడువారిలో నైనను లేడు గావునఁ
గునాగజనసేవితం బైనయీవచారంబు విడిచి స్వస్థచిత్తపు గ మ్మని బహు
ప్రకారంబుల నే నమృహదేవిని బ్రార్థించుచు ధైర్యంబుఁ దెల్పినఁ గటకటం
బడి కన్నీరు నించుచుఁ గోపంబు గదిరినమనంబుతో దారుణవాక్యంబున
నా కిట్లనియె. 1039

సీ. దురితాత్మ నామీఁద * దుష్టభావము నేర్చియున్నాడ విడి సీకు * యుక్త మగునె
రాముఁడు మృతుఁ డైనరమణతో నన్నుఁ జేకొనఁగనీకు వశంబై మొనసీమున్ను
దుర్వీచారత భరతుండు వరం బనునెవమున సామ్రాజ్య * మవహరించె.

నన్నకు నెటు లై న * హానిఁ బుట్టఁగఁజేసి నన్నుఁ జేకొనఁ గానఁనమున కీవు
తే. వచ్చితివి మీకు నిరువురఁకచ్చుపడఁగ, నిదియు సంకేతమగు ననియిచ్చుచులఁతు
నట్లుగాకున్న విభుఁడునిన్నా ద్రిఁబిలువఁ, దోడుపడుటకుఁజనకుండెఁవేడుకమెయి.
తే. అకట ప్రచ్చన్నచారివైఁనట్టిరిఁభుఁడ, వైతి వీవు రంభాగ్నేష్విఁవగుచు ననుఁబ్ర
తిగ్రహించుట కిట్లరుఁదెంచినాఁడ, వేల చేకూరు నీ కది * హీనచరిత. 1041.

—|| రాముఁడు లక్ష్మణుని దూఱుట. ||—

క. అని యాడరానిమాటల, నను దూఱిన వగల నెమ్మనంబుం బొగుల
స్థనరోషకపాయితలో, చనుఁడ నగుచు నిట్లు విడిచి * చనుదే వలసెన్. 1042
చ. అనవుడు రాముఁ డిట్లనియె * నక్కట లక్ష్మణ మత్ప్రభావము
స్థనతరవిక్రమంబు బలఁగర్వ మెఱింగియు నింతిమాటకై
వనమున నొంటిఁ బాసి యిటు * వచ్చుట నీ కగు నయ్య మాటి కే
మనఁ గల దింక రోషమున * నాపడఁ దెచ్చితి వేమి సేయుదున్. 1043

ఆ. బాల యగుట సీత * భర్తృమోహంబున, నాడరానిమాట * లాడె గాక
తాల్లి విడిచి నీవు * తామసంబున నొంటి, విడిచి వచ్చి తిది వివేక మగునె.

ఉ. నీ విటు రాఁగఁజూచి రజఃసీచరు లొక్కటఁ బట్టి ప్రింగిరో
పావనశీల నెత్తికొని * పాఠిరో కాననమందు డాచిరో
దావమ్మగ ప్రజంబు వనితం గబళించెనొ యేమిఁ జేసెనో
యేవిధ మయ్యెనో యడవి * నెట్లు వసించెనొ యెంత గుండెనో. 1045

వ. సీతాప్రచోదితుండవై క్రోధవశంబున మచ్చాననంబు నుల్లంఘించి వచ్చుటం
జేసి సర్వప్రకారంబుల నవినయంబు నీచేతఁ గృతం బయ్యె నాయందు రాక్షస
సంహారనామధ్యభావంబు శంకించి వచ్చితి నంటివేని మదీయభూవిక్రమవిశే
షం బనివార్యం బని యెఱింగి యున్ననీ కిట్లనుట కవకాశంబు లేదు సీతా
పరుషవాక్యంబుల లోకనిందయగు ననితలంచి వచ్చితి నంటివేని యజ్ఞానంబునం
బలికనమైధిలిక్రోధవాక్యంబుల గర్హణంబు గలుగనేరదు పరుషవాక్యశ్రవ
ణమాత్రంబున సమాగతుండ నైతి నని యంటివేని సంక్రద్ధ లగ్నయువతు
లేమేమి పలుక రవ్వుట కలిగి యట్టివారి విడిచి వచ్చుట యుక్తంబు గా దెల్ల
భంగుల నయుక్తకార్యంబుఁ గావించితి వని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1046

చ. పసిడిమెకంబువెంట బహుభంగులఁ ద్రిమూరి పట్ట లేక నే
విసివి శితాశ్రు మేయ నది * వేగ మృగత్వముఁ బాసి ఘోరరా
క్షసుఁ డయి మామకస్వరముఁగా నిను సీతను బేరుకొంచు ఘో
రశిఖరిమాడ్కి ధాత్రిఁ బడెఁ * బ్రాణము లంగముఁ బాసి పోవఁగన్. 1047

తే. మాయరక్కసుఁ డిభృంగిఁమాయమైన, యంత నుండియుఁడన్నాడఁమాలకించి
బ్రమసీమీరెంతవంతలఁబడుచునున్న, వారొకోయనిచి త్తంబుఁవగలఁ బొగితె.

క. ఏ మనఃగ వచ్చు నీ విపు, డామానినిఁ బాసి యిచటి • కరుడెంచుటచే
నామదికిఁ దోచినంతయు, సామిశ్రీ యిప్పు డిచట • సత్యం బయ్యెన్. 1049

— రాముడు నిజాశ్రమమునందు జానకి గానక పరితపించుట. —

వ. అని పెక్కుతెఱంగులం బలవించుచుం బోవు చుండ నమ్మహానుభావునకు వా
మలోచనాధఃపక్షంబు చలించె శరీరంబు కంపించె మఱియు సశుభసూచకం
బు లగు పెక్కుదుర్నిమిత్తంబులు దోచినఁ గలంకవడి వైదేహికి నేమంబు
లేదని పలుకుచు సీతాదర్శనలాలసుం డై రయంబునం జని శూన్యం బైననిజా
శ్రమంబుఁ గని మనస్తాపం బంతకంత కగ్గలం బగుచుండ వేగంబున నుద్భ్రాం
తుం డైనవానివగిది హస్తాద్యవయవంబులు విదుర్భుచుఁ గొండ్లొక నేపయ్యా
శ్రమం బంతయుఁ గలయం దిరిగి యొక్కచోట శోభావిరహిత యై సౌబగు
దప్పి యున్నవర్ణశాల నవలోకించి యందు జానకి గానక శోకసంతాపదళిత
హృదయం డై వెండియు నాహ్లాసపుష్పమృగద్విజంబును శోభావిహీనంబును
విధ్వస్తంబును సంత్యక్తవనదైవతంబును విప్రకీర్ణాజనకుశంబును విప్రవిధబ్రుసీ
కటంబును శూన్యంబునై పృక్షంబులతోఁ గూడ రోదనంబు నేయు చున్నదాని
పగిదిం జూపట్టు చున్ననిజస్థానంబుఁ జూచి జానకి నెందునుం గానక విల
పించుచు. 1050

చ. అనుదులు సీతఁ జేకొని రయంబున నేగిరొ లేక చంపిరొ
మెనవిరొ గౌతమీనది కఁమేయగతి న్సలిలాక్ష్మ మేగెనో
కునుమధల ప్రవాళములఁ • గోయుటకు న్వసవిధి కేగెనో
వినువక పువ్వుటిరములఁవెంబడి డాఁగెనొ యెందుఁ బోయెనో. 1051

వ. అని తలపోసి సానా ప్రకారంబుల జానకి నన్వేషించి యెందునుం గానక శోకా
ర్ణవపరిప్లుతుం డైనవానిపోలిక నున్నత్తునిచందంబునం జూపట్టుచు. 1052

మ. ఘనుఁ డారాముఁడు చెట్టుచెట్టు గలయఁగఁ జూచుచు న్నైలము
ల్పసము ల్బల్యలము ల్నదీనదము లాఁవానంబు వీక్షించుచు
న్వసితం గానక వెట్టిపట్టినగతి • న్వర్తించుచు న్యోకతా
మనితాంతేక్షణుండై వని న్వదక నాఁరంభించె నుద్వేగియై. 1053

— రాముడు వనప్రవృత్తులను జానకి పోయినతెరు వడుగుట. —

భుజంగ ప్రయాతము. లతాంగి స్థృతాగణ్యాలావణ్య నజ్జా
యతాక్షిం గదంబప్రియ స్తత్ప్రియ స్స
న్నితంబం గదంబావసీజాతమా చూ
చితే చెప్పమా యింతిఁనేమంబు నాకున్. 1054

చామరవృత్తము. లోలనేత్రఁ గానవా విలోలసారికేశమా
సాలమా రసాలమా విశాలకండరాళమా

తాలమా తమాలమా మందస్రవత్ప్రకాండహిం

తాలమా ప్రవాళమా ఘనస్పృశద్ద్రుజాలమా.

1055

మత్తకోకిల. సారసాయతనేత్ర పోయినబాడఁ దెల్పవె నాకు మం

దారమా సహకారమా సముదగ్రరుక్కరపీరమా

సారభూతశమీరమా ఘనసారమా యటవీరమా

భూరికాంతిమయూరమా ఫలపూరమా సుకరీరమా.

1056

మత్తకోకిల. మందయానను గానవా పిదుమందమా వటబృందమా

కుందమా యరవిందమా ఘనకోమలాంబరచుంబిమా

కందమా నవకందమా ననుఁ గాంచి పుణ్యము నొందుమా

చందనావనిజాతమా వనజాతమా గిరిజాతమా.

1057

తోటకవృత్తము. ఘనవల్లవకోమలఁగాత్రిని గాం, చనవర్ణశరీరీణిఁ గారుముఖ

ఘనకేళిని సీతను గంటివె కాం, చనవృక్షమ చెప్ప ప్రసన్నమతిన్. 1058

తరువోజ. దనుజులు కాననాంతరమున నొకటఁ దరళాక్షి జానకీదాఁదిరో లేక

గొని పోయిరో లేక గ్రూరతఁబట్టి కొని మ్రింగిరో వన్యఁ ఘోరనత్వములు

మొనసి హింసించెనో మోహనపాణి ముదిత కల్యాణి భూపుత్రి మత్పత్ని

జనకనందని పుణ్యసాధ్యి యేబాడఁ జనియెనో చెప్ప మశ్వత్థపాదవను. 1059

పృథ్వీవృత్తము. సరోజముఖ సర్జనప్రియను గారుబింబాధర

న్నరేంద్రవరకన్యక స్థనరణస్థణీనూపుర

స్వరాభరణభూషితాంగి వరఃవర్ణిని స్సీత నీ

యరణ్యమునఁ గానవా వికసితార్జునకౌముదమా.

1060

చామరవృత్తము. పరాకు మాని సైఃప రానిఁబాఁ విరాట వేడునా

మొ తాలకించి యెందుఁ బోయె మోహనాంగి సీత నీ

వెటింగి తేని వేడ్క నమ్మహిజబాడఁ జెప్పినా

విరాఠి మాన్చి ప్రోవవే ప్రవృద్ధబిల్వవృక్షమా.

1061

తరల. మదమరాళమ గానవా యలమందయానను జానకి

స్పదితచక్రమ గానవా సృపపుత్రిఁ జక్రవయోధర

స్నదమలాంబుజపాణిఁ గానవె సంభృతాంబుజపండమా

కొదమతుమ్మద గానవా సవకోమలభ్రమరీకచన్.

1062

వసంతతిలకావృత్తము. రంభావసీరుహమ గారుజితవత్తమా యా

రంభోరు వేగినతెఱుంగెఱింగింపు ప్రీతిం

గుంభీంద్రకుంభకుచఁ గోమలగాత్రిఁ గంటె

కుంభీంద్రమా తెలుపు గోరుకులు మీఱ నాకున్.

1063

ద్రుతవిలంబితవృత్తము. మదపతీజనమానససంభ్రమ, ప్రదవచోరమఁబంధురకీకమా

మధురభాషిణిమత్ప్రియవత్నియా, నుదతి పోయినచో పె్పటిఁగింపుమా. 1064
వనమయూరవృత్తము. చంద్ర కిరణప్రతిమఁచారుదరహాసం

జంద్ర ముకురాబ్జవిలసన్సుఖవిలాసం

జంద్రనిభవర్ణ సలఁచంపకసునాసం

జంద్రకినమూహమ రసాతనయఁ గంటే.

1065

స్వాగతావృత్తము. పద్మకేసరవిభాసితగాత్రిం, బద్మకుట్రలనిభస్తనయుగ్గం

బద్మగంధినరపాలకపుత్రిం, బద్ధిసీకమల భామినిఁ గంటే.

1066

మందాక్రాంతావృత్తము. కాంతారోర్వి స్నను విడిచి భూకన్య దానొంటి నేగం

జంతాశోకంబులు వొడమె ముచ్చిత్తముం గాసిలె న్ని

చెంత న్నేఁ డట్లరుగదు గదా యెప్పి వంశంబ నాహృ

త్సంతాపంబుం దొలఁగ నిడుమా యచాలఁ బుణ్యంబు గల్గున్.

1067

మాలినీవృత్తము. నిరుపమగుణరాశి యన్నిలజ్జమాతకేశి

న్నరవరవరపుత్రి యన్నన్యహేమాభగాత్రి

స్మరసిజదళనేత్ర యన్దానకిం జూప రమ్మా

సరళపననంబుఁజూజరాజంబులారా.

1068

మహాస్రగర్భతరలాక్షిం జెప్పఁ డత్యాదరమునఁ గుసుమోత్తంసమాతంబులారా

హరిమధ్యం గానరే మీ రతిదయఁ జెపుఁ డింపార సింహంబులారా

తెఱఁ గొప్ప నీత తా నేతెరువునఁ జనెనో తెల్పుఁ డీరంబులారా

వరపుష్పక్రేణులారా యపలుకుఁ డిపుడు మత్పత్ని సేమంబు నర్థిన్.

1069

ఇంద్రవజ్ర. బాలామణిం జూపుముపారిజాతా, హేలావతిం గానవెయింద్రభూజా

లోలేక్షణం జూపవెయింగమా హా, రాలంకృతాంగిం జెపుమా లవంగా.

ఉపేంద్రవజ్ర. వినీలమేఘాపమవేణి లజ్జా, వినమ్రవక్త్రాబ్జను యీర్యశుల్క

న్ననోజ్జరూప స్థుణఁమండన న్ద్రా, జనందనిం జూపుము యసారసంబా.

1071

ఉపజాతి. సౌదామినీసన్నిభఁచారుగాత్రి, నివిదేహరాజాత్మజ యవిద్రుమోషిం

గాదంబినీ సీతన్తు యగానవా స, మృదంబునం జెప్పముమాకుఁ బ్రీతిన్.

1072

వంశస్థ. ధరాసుతం గంటె కదంబగుచ్చమా, వరాననం జూపు లవంగమంజరీ

గురుస్తనిం జూపవెకుండబృందమా, కరీంద్రహస్తారువుఁగంటె శారికా.

1073

స్రగ్వీణి. భామినింగంటివేబంధుబంధూకమా, భూమిజంగంటివేపుష్పితాశోకమా

కామినిం గంటివేకమ్రకల్పారమా, రామ వీక్షించి తేరమ్యమామూరమా.

శా. మల్లీకేతకీ మాధవీ కురవమా యందారమా మాలతీ

వల్లీమంజునికుంజమా కుటజమా యామాక్షి వైదేహి నా

యల్లం బారటపెట్టి నేడు చనె నీయగ్రాటవీవీధిలో

పుల్లాబ్జాక్షి నెతింగి తేని చెవుమా యపుణ్యంబు నీకయ్యెడిన్.

1075

వ. అని యనేకప్రకారంబుల నయ్యాశ్రమంబునం గలతరులతల ఖగమృగంబుల
వైదేహి నడుగుచు నెందునుం గానక. 1076

తే. తోయజేక్షణ నీ వేల + దూరమునకుఁ, బరువు లెత్తెడు నాకుఁ + గన్పడితి వీవు
పంతమున భూరుహంబులఁచెంత డాగి, యిపుడునాతోడ భాషింపఁవేలచెవును.

తే. కమలముఖ హాస్యశీలపుఁగావు నీవు, మించి యీలాగు న న్నుపేక్షించె దేల
కాంత నామీఁదఁ దొల్లింటికరుణ లేదె, నిలునిలుముపోయె దేటికిఁ + నీరజాక్షి.

తే. చారువీతకాశేయసంప్రంబుచేతఁ

బద్ధలోచన సూచింపఁ + బడితి విష్ణు

డొంటిఁ జనునిన్ను వీక్షించుఁచున్నవాడ

నెనరు నామీఁదఁ గల దేని + నిలువు మింక. 1079

ఉ. ఎచ్చటి కేగితే కువలఁయేక్షణ పల్కవ దేల కోమలీ

ముచ్చట లాడ రా వలదె + మోహనరూపిణి యల్కవ బూని న

న్నిచ్చటఁ బాసి పోవఁ నగఁవే మధురాధర యీవనంబులో

నెచ్చట నున్న దానవో మఃహీనుత వేగమె మోముఁ జూపవే. 1080

క. అని పెక్కుగతులఁ జీరుచు, వినతాంగి మృదుాక్షి చెవుల + వినఁబడ కునికి

న్ననమున నాందోళించుచుఁ, గనుంగొనల నశ్రుతాటుకఁ + గానిట్లనియెన్.

చ. పిలిచినఁ బల్క దెంతయును + భీతమృగేక్షణ యివ్వనంబులోఁ

గల దనుమాట పందియము + గావున దారుణరాక్షసాధము

ల్బలిమి గ్రసించుటో మొఱఁగి + పట్టుటయో మఱి చంపుటో రహ

స్థలమున దాచుటో యొకటి + తథ్యము గా కింక వేతె యున్నదే. 1082

మ. అని నో రెండఁగఁ బాదము ల్వడఁక మే + నాకంపముం జెంద లో

చనయుగ్మం బతిశోకరోదనముచే + సంధ్యారుణచ్ఛాయతో

నెన యై యొప్పఁగ మాట తొల్పువడ నెఁ + తే చిత్తమోహంబు పై

కొన ఫాలంబునఁ జెప్పట ల్పొడమ సంఘోభీకృతస్వాంతుఁ డై. 1083

చ. కనుఁగవ మోడ్పు నున్ను రనుఁ + గంపము నొందుఁ గడుం దలంకు హా

జనకకుమారి యంచుఁ బలుఁచందముల నివ్వపించు లక్షణా

వనజసుగంధిజాడఁ గనఁవా యను మాటికిఁ జీరు దై వమా

యను వనితావియోగజనితార్ధిఁ దపించుచు రాముఁ డయ్యెడన్. 1084

క. సోలుచుఁ జింతాభరమున, వ్రాలుచుఁ గైదండ యిహునఁవరజనిమీనం

దూలుచు శోకాంబునిధిం, దేలుచు మూర్ఖిలుచు మరలఁదెలియఁచు మఱియున్.

ఉ. ఎక్కడ నల్కు డైనఁ దరఁలేక్షణ వచ్చు నటంచుఁ జూచు నే

యిక్కువఁ జప్ప డైనను మఃహీనుతప ల్కని యాలకించు నే

దిక్కు తఱుక్కు మన్న నునఁతీమణి మైజగి గాఁ దలంచు లో

నక్కజ మైనమోహమున • నారఘనాథుఁడు భ్రాంతచిత్తుఁడై. 1086

వ. ఇట్లు దురంతచింతాభరంబున నమ్మేదిసీకాంతుండు కాంతాన్వేషణతత్పరుం
డై కొండొకనే పయ్యాశ్రమసమీపంబునం గలశైలంబులును గిరిప్రసవ
ణంబులును నదీనదంబులును బుష్పవల్లవోపేతంబులై సంచారమోగ్యంబు
లైనవనంబులును విషమంబులైనవకాసనంబులును విలోకించి యెందునుం
గావక శోకనంతప్రచిత్తుం డై రాక్షసభక్షణంబుకొఱకు నాచేత విడువం
బడియో గావున నవ్వుహీపుత్రి పథికసంఘంబుచేతఁ బరిత్యక్త యైనబహుబాం
ధవ యగుయువతివగిది రాక్షసులచేత నిక్కంబుగా భక్షిత యయ్యె నని
తలంచి వలయకంకణాంగదభూషితంబులును జారుపల్లవకోమలంబులును వేప
మానాగ్రంబులు నైనతదీయబాహువులును జంపకవర్ణాభంబును గ్రోవేయ
శోభితంబును గోమలంబు నైనతదీయకంఠంబును బద్మవత్తనిభేక్షణంబును
సంపూర్ణ చంద్రవ్రతీమంబును శుభదంతోష్ఠంబును రుచిరనాసంబును జారుకుం
డలంబు నైనతదీయవదనంబును మనంబున సంస్కరించి యివి యన్నియు రాక్ష
సులచేత భక్షితంబులయ్యె నొకో యని తలంచి నానాప్రకారంబుల విలపిం
చుచు శూన్యం బైనయాశ్రమపదంబును సీతావిరహిత యైనవర్ణశాలయును
విధ్వస్తంబులైనయాసనంబులును విలోకించి యస్వస్థహృదయుండును ననివృన్న
మనోరఘుండు నై భుజంబులెత్తి మాటిమాటికి నుచ్చైస్సవరమున సీతం జీరుచు
లక్షణున కిట్లనియె. 1087

మ. అనఘా యెక్కడ సీత యేగిషయమం • దానక్షితో నున్న డె
వ్వనిచే భక్షిత యయ్యె నెవ్వఁడు వడి • న్వామాక్షిఁ గొంపోయె శో
భనచారిత్రను నన్నుఁ బ్రీతి భజియింప వచ్చునే యింక నా
మన మానందరసప్రవాహలహరీఁగుగ్నంబు నై యొప్పునే. 1088

వ. అని పలికి సీత నుద్దేశించి. 1089

క. నాచిత్తము దెలియుట కిపు, డీచాయలఁ దరులపొంత • నెక్కడ నున్నా
వో చాలును బరిహాసము, నీచక్కదనంబుఁ జూపి • నెఱిఁ బ్రోవు మీఁకన్.

తే. చారులోచన నినుఁ గూడి • సంతతంబుఁ

గరము శ్రీడించు మృగశాబకములు నేఁడు

నిన్నుఁ గావక కన్నుల • నీరు గ్రమ్మ

ధ్యాన మొనరించు చున్నవి • యాశ్రమమున. 1091

వ. అని పలికి వెండియు లక్ష్యుని నుద్దేశించి. 1092

ఆ. సీత తేనినాకు • సిరి యేల బ్రతు కేల, ప్రాణ మేల పూజ్యరాజ్య మేల

తద్వయోగజనితఃతాపాగ్నిచేఁ గ్రాగి, మేనుఁ బాయు టిదియ • మేలు గాడె.

ఆ. జానకీవియోగజనితార్తిచే డస్సి, మృతుఁడ నైన నన్నుఁ • ద్రిదళలోక

- మందు రాజవర్ణః డైన మజ్జనకుండు, నేడు చూడఁ గలఁడు నిక్కువముగ.
- వ. మఱియుఁ బరలోకగతుండ నైననన్న విలోకించి మజ్జనకుం డగుదశరథుండు
చతుర్దశవత్సరంబు లరణ్యంబున నుండు మని నాచేత నియోజితుండవైతి
వక్కాలంబు పరిపూర్ణంబు గాకమున్నె మత్సకాశంబునకుం జనుదెంచితివి
కామవృత్తుండ వనార్యుండవు మృషావాది వైతి వని ధిక్కరించుం గాదె యని
పలికి యంతకంత కగ్గలం బగుశోకావేశంబున. 1094
- ఉ. మానిని దుష్టచిత్తుఁ డగుఁమర్త్యుని శాశ్వతకీర్తివోలె నన్
దీనుని భగ్నకామితు నతివృథితాత్తుని శోకపీడితున్
గాననమందుఁ బాసి లలఁనామణి యెక్కడి కేగితే నినుం
గానక యున్న నాకు బ్రతుక న్యశమే వెనఁ బ్రాప్త రాఁ గడే. 1095
- వ. అని యిట్లు పెక్కుచందంబుల సీతాదర్శనలాలసుం డై వంకనిమగ్నం బైనకుం
జరంబుచందంబున నిశ్చేష్టితుం డై విలపించు చున్నరఘువుంగవుం జూచి
తదీయచిత్తానువర్తి యగులక్ష్మణుండు తత్కాలనదృశం బగువాక్యంబున
నిట్లనియె. 1096
- చ. ఇది బహుకందరోపలమహీరుహ మైనవనంబు గౌతమీ
నదికి జలార్ధ మేగెనొ వనంబునకుం గునుమార్ధ మేగెనో
మది దెలియంగఁ బూఁబొదలఁమాటున నెచ్చట డాగి యున్నదో
వెదకుము నన్నఁ గూడి రఘుఁవీర విపాదము నొంద నేటికిన్. 1097
- క. ప్రియవనసంచారయుఁ దృద్దయు వనసంచారకోవిదయు వనవాస
ప్రియును గావున జనకతనయ యెచ్చట నున్నదో వనంబున నివుడున్.
- తే. కమలములఁ గోసి తెచ్చట కమలపంక, జాకరంబులచెంగటి కర్ణి జనెనొ
స్నానమొనరించుటకుఁ బ్రీతిఁనదికిజనెనొ, వెదకుదముగాకశోకింపఁవెట్టితనమె.
- తే. అనుచుసౌహార్దమునఁదమ్ముఁడాడినట్టి, మాటకొక్కింతధృతిఁబూనిమనుజనాథుఁ
డతఁడు తానును సవ్వపిఁనాంతరమున, మరల వెదుకంగఁదొడఁగెనఁమ్మానవతిని.
- ఉ. ఆరఘువర్ణు లీకరణి కవ్వపినంబున నానగాలిలో
ఘోరమహీధృకందరనికుంజసరిత్సరసీవనాలిలో
నారసి సీతఁ గాన కవు ఁ డార్చి దపించుచు నుండి రంత నా
ధీరుండు లక్ష్మణుండు వగ ఁ దేర్చుచు రామునితోడ నిట్లనన్. 1101
- ఆ. ఓమహానుభావ యీమాడ్కి శోకింప, నేల బలిని గట్టి కనల గొన్న
చక్రపాణిపగిది జానకీ బడసెడు, ధైర్య ముడుగు టిదియుఁ గార్య మగునె.
- చ. అన విని రాముఁ డాస్యమున కంటివెన్నఁదనంబుతోడ నె
మ్మనమున శోకమం గదుర కమాటలు తొట్టువడంగ లక్ష్మణుం
గని వనశైలకందరనికాయముఁ జూచితి నిందు నెచ్చటం

గనుఁగొన నైతిఁ బ్రాణములఁకంటె గరియసి యెనజానకిన్. 1103

ప. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల విలపించుచు సీతాహరణకర్మితుండును దీనుం
డును శోకసమావిష్టుండు నగుచు నొక్కముహూర్తంబు విహ్వలం డై ధై
ర్యంబు వదలి గాంభీర్యంబు విడిచి గౌరవంబు దొలంగం బెట్టి చేష్టలు మాని
యెఱుక మఱచి యవసన్నాంగుం డై తత్తటంబున సారెసారెకు దీర్ఘంబుగా
వేడినిట్టూర్పులు వుచ్చుచు జానకిం బేర్కొని యుచ్చైర్నాదంబున రోద
నంబు నేయుచు సంయతాంజలి యై లక్ష్మణుండు శోకాపనోదకారణంబు లైన
యువశమనవాక్యంబుల నెంత యనూనయించిన నూటడిలక సీతావియోగజనిత
వ్యామోహోపహతచేతనం డై మాటిమాటికి రోదనంబు నేయుచు దురంత
చింతాభరంబునం దూలుచు మదనవరవశం డై జానకిం గట్టెదుట నున్నదా
నిఁగాఁ దలంచి యడ్రేవి సంబోధించి శోకగర్వదకంఠం డై యిట్లని విలపించె.

చ. వనకునుమ ప్రియత్వమున • వారిజలోచన నీవు ముంగలం

బనివడి యీయశోకవిటంపంబులమాటున మే నొకింతయుం

గనఁబడ కుండ నిట్లు జనకక్షీతినాథతనూజ యుండఁగాఁ

జనునె మనంబులోఁ గడువిఁపాదము వుట్టెడు రమ్ము చెచ్చెరన్. 1105

క. కదలీనిభోరుకాండము, లదటునఁ గదలీమహీరుహంబులచెంతక

వదలక కనఁబడుచున్నవి, నుదతీ వెన రమ్ము నాకుఁజూడ న్వశమే. 1106

సీ. వనిత నీకుచముల • కెన యని డాఁగితో నదమలపువ్వుమంజరులచెంత

నుదతి బాహువులకు • జోడని చేరితో వికసితనూత్నవల్లికలచెంత

నింతి నీమోవికి • నీడని డాసితో రమణీయనవల్లవములచెంతఁ

దరుణి పాదములకు • సరి యని చేరితో కర మొప్పుమెట్టిదామరలచెంత

తే. యవతి పరిహాసమునకునొప్పింటివిడిచి, విసినమునడాఁగుటిదియువివేకమగునె

మగువయీపరిహాసంబుమాకు బాధ, నేయుచున్నది చయ్యనఁజేరరావె. 1107

తే. అంబుజేక్షణ శ్రాంతుండఁనైననాకుఁగరము పరిహాసమున నేమిఁకార్య మిప్పు

డెలమినినుఁగూడియున్నచోనిచ్చుబ్రీతి, నొనఁగునేనాకునినుఁగానకున్నబోటి.

క. పరిహాసప్రియ మగుటయు, నిర వొండఁగ నీదుశీల • మెఱుఁగుదు నైనం

దరుణి యాశ్రమవధమునఁబరిహాసము దగదు వీటఁ • బరువడిఁ జెల్లున్. 1109

ఉ. అక్కట నన్ను నేడు పరిఁయాచకమాడుట కేనగాలిలో

నచ్చట నున్నదానవొప్పుఁగేక్షణ నీ విట లేమిఁ జేసి నల్

దిక్కులు నిచ్చభ్రతప్రమున • దిక్కటి యున్నవి పర్వశాలకుఁ

గ్రక్కున వచ్చి మెచ్చి ననుఁ గాఁగిటఁ జేర్చి ముదం బొనంగవే. 1110

చ. అని పలుమాఱుఁ జీరి విభుఁ • డవ్వల లక్ష్మణుఁ జూచి తమ్ముడా

యనయము సీత నిక్కము నిఁశాటులచే హృత యయ్యె గాక యుం

డినఁ దనుఁ జీరఁ బల్కదెవఁనికొ మృగయాధము శోకబాష్పమురొ
కనుఁగవ నించుచుక జనకఁకన్యక పోయినజాడఁ దెల్పెడిన్.

1111

వ. అని వెండియు సీత నుద్దేశించి.

1112

ఉ. అక్కట నన్ను ఘోరవిపిఁనావని నొంటిగ డించి నేఁడు నీ

వెక్కడ కేగితే కువలఁయేక్షణ నీ విట గాక్షసాలిచే

జక్కుచు నుండఁ గైకయి వశీకృతసద్విషయస్థలోక యై

చొక్కుచు నుండుఁ గాదె తనఁసూనుడు రాజ్యము నేలు చుండఁగన్. 1113

తే. నీవు పోయినతెరువునఁబోవు టంతె, గాక క్రమ్మటఁ బురి కెట్లుఁనాకుఁ బోవు
టాప్పు నటులైనఁ గడు నిర్దయుండువీర్యహీనుఁడనిలోకమెల్లనఁన్నన్నిళొనదె.

ఆ. వారిజాక్షి మును భవత్సమన్వితముగ, రమణ వచ్చితిని బురంబు విడిచి

నిన్ను విడిచి యకట + నేఁ డెత్తెఱంగువఁ, బురికి నేను మరలఁ + బోవువాడ.

క. వనవాసము నలిపి పురం, బునకు మరలఁ బోయి యచటఁ + బుత్రీన్నహం

బునఁ గుళల మడుగు జనకునిఁ, గనుఁగొన నేవగిది నోవఁగాఁగల నకటా. 1116

వ. మఱియు నవ్వీదేవపల్లభుండు సీతావిరహితుండ నైన నన్నువిలోకించి పుత్రి

కాన్నేహసంతప్తుం డై నిక్కుంబుగా మోహవశంబునొందు నని వగచి పదంపడి

లక్ష్మణు నాలోకించి.

1117

ఆ. నీరజాక్షి లేనిఁ నెలపు నాకం బైన, శూన్య మగుచు నాకుఁజాడ నొప్పుఁ

గాన వీటి కింక + నేను బోవఁగఁ జాల, దేవి యట్ల యిచటఁబోవువాడ. 1118

క. జానకిని బాసి నిమిషం, బైనను జీవింపఁ జాల + నటు గావున నక

గాననమున విడిచి యయో, ధ్యానగరికిఁ బొమ్ము నీవు + తల్లులకడకున్. 1119

క. సీతాపతిచేత ననుజ్ఞాతుండ వైతి విక బుడమిఁ + గావు మనుచు వి

ఖ్యాతిగ భరతునితోఁ జెపు, మాత్రమతిఁ గాఁగిలించి + యన్నదనుమతిన్. 1120

క. జనని సుమిత్రయుఁ గైకయు, ననఘా కౌసల్యయును సయంబున నభివం

దనపూర్వకముగ నీచే, ననిశము రక్షింపఁ దగుదు + రనఘవిచారా. 1121

క. కావున నావార్తయు సీతావృత్తాంతమును జెప్పి, తగ మజ్జనని

న్యావిరిఁ బ్రోచుచు నుండుము, పావనగుణ దుఃఖమునకుఁబాల్పడ కుండన్.

క. అని రఘువతి దీనుం డై, జనకజ నెడఁబాసి శోకఁసంతాపభరం

బున విలపించుచు నుండఁగని లక్ష్మణుఁ డధికశోకఁకర్మితుఁ డయ్యెన్. 1123

ఉ. ఘోరవిపాదచిత్తుఁ డగుఁకూరిమితప్పునిఁ జూచి రాముఁడుకొ

దారుణశోకతప్తుఁ డయి + దైన్యము దోవఁగ శోకబాష్పమురొ

గాఱఁగ వేడియూర్పు సెలఁ + గ న్యసనోచితభంగి నిట్లనెం

గూరినమోహతాపమునఁ + గుందుచు రోదనపూర్వకంబుగన్. 1124

1124

ఉ. ఆతత్వైభవోచితుఁడఁనయ్యను శోకముమీఁద శోక మీ

- రీతిఁ దపింపఁజేయ సశఃరీరుఁడ నై మని యుంటిఁ గావునం
బూతచరిత్ర చూడ ననుఁ బోలినదుష్కృతకర్మకారి ట్లో
ణీతలమందు వేటొకఁడు • నిక్కము లేఁడు ఓ తీశనందనా. 1125
- ఉ. తోల్లెటిపాపకర్త మిటు • తోడుతఁ జేకుతె నాకుఁ గానిచోఁ
దల్లిని జుట్టల న్విడిచి • తండ్రిని రాజ్యముఁ గోలుపోయి సొం
పెల్లఁ దొఱంగి శోకమున • నిచ్చుట గాసిలు చుండ మీఁదఁ బా
టిల్లునె యి ట్లరణ్యమున • డెప్పుర మైనసతీవియోగమున్. 1126
- తే. కడఁగి నీతావియోగదుఃఖంబువలనఁ, గెరలి తొల్లిటిబహువిధఁ క్లేశ మంగ
మేర్పు చున్నది లక్ష్మణాఁయింధనముల, చేత నుద్దీప్తుఁ డగుతీవ్రశిఖయుఁ బోలె.
తే. రక్కసులచేతిలోఁ బడి • రాజపుత్రి, తనదునుస్వరభాషణఃత్వంబు విడిచి
సాధ్యనంబున నేఁ డపఁస్వరముతోడ, సుగ్రవనమున విలపించుచుండుఁ గాదె.
ఆ. అకట లోహి బాఖ్యఁహరిచందనంబున, కనుదినోచితంబు • లై నయువతి
వృత్తపీనకుచముఁ లెంతయు రుధిరసి, క్తంబు లగుచు సాబగుఁదప్పి యుండు.
చ. కమలపలాశలోచనము • కౌముదికానిభచారుహాసయు
క్తము మణికుండలోజ్జ్వలితఁగండము కుంచితనీలకేశపా
శము మృదుభాషణంబు నగుఁజానకిమో ముపర క్తచంద్రబిం
బముక్రియ నుండు నేఁ డనురంపాలివశంగత యౌట నెంతయున్. 1130
- చ. ఘనతిరహారశోభితము • కాంతపయోధరయుగ్మరంజితం
బనుపమపేమకంచుకనఁమన్విత మై యలరారు మేదిని
తనయయరంబు సించి భయఁదక్రియఁ దద్రుధిరంబు శోణితా
శను లగురాక్షసాధములు • చయ్యనఁ గ్రోలుదు రేమి నేయుదున్. 1131
- ఉ. ఆయతకాంతనేత్రి యగుఁనాగజగామిని మద్విహీనయై
పాయక నిరజనం బయినఁబంధురకాననమందు నొంటి దై
తేయులచేతఁ జిక్కి యుతిఁదీనతఁ దత్పరికృప్యమాణయై
రాయిడి కోర్వఁజాల కల • క్రౌంచిగతి న్విలపించునే కదా. 1132
- చ. ఇరవుగ నన్నుఁ గూడి తగ • సిరమణీయశిలాతలంబునం
గరము నుభోపవిష్ట యయి • కవ్రకుచిస్తిత యై సుహాసయై
పరఁగ నుదారశీల యగుఁభామిని నిన్నటు చూచి మున్ను భా
సురబహువాక్యజాతమును • సొంపు దలిర్ప వచించునే కదా. 1133
- సీ. రాజకుమార యూరరాజాన్య సలిలార్థ మలగాతమీనది • కరిగె నొక్కొ
జలజాతీ పంకజంబులు దెచ్చుటకుఁ బ్రీతి సరసిచెంతకు వేడ్కఁజనియె నొక్కొ
చారువుష్పితవృక్షఁపండమండిత మైన యీవిసంబున • కేగె నొక్కొ
కమనీయతరవుష్పఁగంధబంధుర మైనపూఁబొదరిండ్లకుఁ • బోయె నొక్కొ

ఆ. అతివ చాల భీరు + వగుట మున్నెన్నఁడు, నన్ను విడిచి యొంటి నదికి నరసి
కటవి కీరములకు + నరుగదు నే డెల్లు, చనియె నాతలంపు + సత్య మగునె. 1134

ఉ. లోకకృతాకృతజ్ఞుడవు + లోకముతానృతకర్తనాక్షి వ
స్తాకవిభావనుండ వజితుండవు వేదమయుండ వీవు పు
ణ్యాకర మిత్ర సీత హృత + యయ్యెనొ లేకిపు డందు బోయెనో
శోకవశుండ నై మిగుల + స్తుక్కెడు నా కెఱిగింపు సత్కృపన్. 1135

చ. అవిరళభక్తి వేడెద సారాహినుపర్వజగంబులందు నీ
కవిధిత మైనయర్థ మరయంగ నొకించుక లేదు దానవు
ల్యువతి హరించిరో గెడపిరో వనవీధి జరించు చున్నదో
పవన రయాహతోపవన + భామిని పోయినజాడ జెప్పుమా. 1136

వ. అని బహుప్రకారంబుల శోకాధీన దేహుం డై వినంజ్ఞుండుం బోలె విలపించు
చున్నయన్నం జూచి యదీనసత్వం డగులక్ష్మణుండు న్యాయసంస్థితం డై కా
లోచితం బగువాక్యంబున ని ట్లనియె. 1137

తే. అధిప శోకంబు విడిచి ధైర్యంబు బూని, యుర్వి నందని వెదుకంగ నుత్సహింపు
మరియనుత్సాహవంతులు ధరణి నెట్టి, దుష్కరపుంబులం దై నఁదొట్టువడరు.

క. అని లక్ష్మణుండు పలికిన, విని విభుఁ డచలుండు గాక + విరహజ్వరం
జనితార్థ జాలఁ దూలుచు, ననుజన్మునితోడ మరల + ననియె గృహణఁ డై.

మ. నుదతీరత్నము పద్మముల్ గొనుట కై + సొం పొందఁగా గౌతమీ
నదికిం బోయెనొ తత్సరసపులినసం తానంబులం జూచి వ
చ్చెదవా యన్న సతండు పోయి మదిరాక్షిం గాన కేతెంచి గ
ద్దదకంఠం డయి యన్న కి ట్లనియె సం తాపంబు వాటిల్లఁగన్. 1140

→ రాముండు సీతావృత్తాంతమును గోదావరి నడుగుట. ←

వ. దేవా తీర్థవతి యెనగోదావరికిం బోయి త తీర్థంబులయందు వెదకి యెందు
నుం గాన నైతి నెంత చీరినఁ దద్వాక్యంబు విని రా దయ్యె మీరు సని వెదుక
వలయును. 1141

క. నా విని రఘునాథుండు గోదావరికిం బోయి చాల + ధరణీసుత న
చ్చో వెదకి కాన కతిశో, కావలచేతస్కుఁ డగుచు + నన్నది నడిగెన్. 1142

చ. అడిగిన నెట్లు భూతచయ + మయ్యెను పోయినచో పెట్టింగియుం
గడువడి జెప్ప దయ్యె నటు + గౌతమియుం గలుహత్తుఁ డాదళా
న్యుండు నుడి వెట్టునో యనుభయోద్ధతితో వివరింప దయ్యె న
ట్లుడుగక చెప్పు మీవని సముద్ధతి భూతము లెంత చెప్పినన్. 1143

వ. ఇట్లు నిరుత్తరుం డై రాముండు లక్ష్మణు నవలోకించి. 1144

- స. జనకజవార్త నించుకయు + సమృతి నీనది సెప్ప దయ్యె నే
జనకున కేమి చెప్పుదుఁ బ్రసన్నతఁ దల్లికి నేమి చెప్పుదుం
గని కని దైవ మెంత యపకారము నా కొనరించె నేగతి
స్థనియెడ నెందుఁ జొత్తును వసంబును నెట్లు వసించుఁ దమ్ముఁడా. 1145
- చ. హితులను బాసి రాజ్యము వహీనబలంబును గోలుపోయి యీ
గతి గహనంబులోఁ దవసికై వడి నాకలము న్ముజించుచున్
ధృతిఁ గని సంచరించుచుఁ దుది స్మృతి గోల్పడి నిద్రలేక దు
ర్మతి విలపించు నా కిచట + రాత్రులు దీర్ఘము లై చనుం గదా. 1146
- క. జానకి గనఁబడెనేనియు, మానుగ నీకుజములందు + మందాకినియం
దీనగమలయందు జన, స్థానములం దిచ్చకొలఁదిఁ జరియింతుఁ గదా. 1147
- తే. ఈ మృగంబులు సారెకు + నామొగంబుఁ
జూచెడు మహిజ పోయినచొప్పు చెప్ప
నిచ్చగించిన క్రియఁ దదీయేంగితములు
దోచుచున్నవి దుర్జనదూర కంటె. 1148
- క. అని పలికి విభుఁడు సతి పోయినచందముఁ జెప్పఁ డనినమృగములు సభముం
గనుఁగొనుచు వేగదక్షిణమునకుం జనియె సౌఖ్యమునఁ గనుఁగొనుచున్.
- || లక్షణుఁడు రామునికి మృగంబులు సీతజాడఁ దెల్పుటను జెప్పట. ||—
- వ. మతియు నవ్వనమృగంబులు శీఘ్రంబున లేచి దక్షిణాభిముఖంబు లైనభస్మలం
బు విలోకించుచు రావణుఁడు వైదేహి నెత్తికొని చనినమార్గంబుఁ బట్టి రామ
భద్రు నవలోకించుచు దక్షిణాభిముఖంబుగా సరిగె నేకారణంబున మృగంబులు
దక్షిణదిశను దక్షిణదిగ్భామిని విలోకించుచు దక్షిణదిశకుఁ బరువు లెత్తె
నక్కారణంబున నామృగంబులు లక్షణునిచేత గృహీతచేష్టార్థంబు లయ్యె
నప్పు డాలక్షణుండు మృగంబులచేష్టాభిప్రాయంబు నచనసారంబుగా విలో
కించి యన్న కిట్లనియె. 1150
- || రామలక్షణులు మృగసూచితమార్గమున సీతను వెదకుట. ||—
- సీ. కాకుత్స్థసవర యామృగంబులు మీచేత నవనిజావృత్తాంత + మడుగఁ బడిన
వగుచు దక్షిణాభామి + నందంద చూపుచు యామృదిశాభిముఖంబుగాఁగఁ
బోవుచు నున్నవి + భూపుత్రి పోయిన జాడ గావలయు విచార ముడిగి
వెదకుడమాయన్నఁవిని రాముఁ డగుఁ గాక యని వేగయనుజనహామయఁడగుచు
తే. దక్షిణాభిముఖంబుగాఁ దావమెల్లఁగలయఁజూచుచుఁబోయిమార్గముననొక్క
జాడ రాలిన క్రొవ్విరిసరులు చూచి, మనుజవిభుఁ డిట్లు లనియె లాక్ష్యణునితోడ.
- క. మానుగ నీకుమంబులు, జానకి ధమ్మిలమందు + సవరించిన వి
క్కావల నాచే దత్తము, లైవది గుఱు తెఱిగికొంటి + ననఘవిచారా. 1152

వ. మఱియు నిక్కునుమంటులనమ్మానతచేత సూర్యుండు ననపనయంటుచేత నమీ
రుండును ధారణంటుచేత ధరిత్రియు నీమువ్వురు నాకుఁ బ్రియంటు నేయుటకు
నావచ్చునందాక రక్షించు చున్నవా రని తలంచెద. 1153

తే. అనుచుఁ దమ్మునితోనాడియధిపుఁ డొక్కఁ, శైలమునుగాంచి గిరినాథఁ జనకకన్య
సేమ మెఱిఁగింపుమని పల్కిఁచెప్పకున్న, వట్టె కోపించి దానికిఁ నిట్టులనియె.

చ. గిరివర సీతచంద మెఱిఁగింపుము నీ వటు దెల్పు వేని దు
ర్భరశరవహ్నిచేత నినుఁ భస్మముఁ జేసెద నిర్మరంబులుం
గరము నవాంటుహీనములుఁ గా భవదున్నతమేదినిరుహా
త్మరములు పర్ణహీనములుఁ గా నొనరించెదఁ జూడు వ్రేల్చిడిన్. 1155

క. పరువడి సీనానువు లఱి, ముఱిఁ ద్రుటితాశ్మములు గాకఁ మున్నె నువర్ణాం
బరధారిణి హేమాభను, సుగుచిరగాత్రిని మహీజఁ జూపుము నాకున్. 1156

ఆ. చూప వేని యిపుడెఁ నునిశితశరవహ్ని, భూరితరులు శిలలుఁ నీటు చేసి
చెలఁగి నిన్ను నేఁ డఁసేవ్యంబుఁ జేసెద, గౌతమీరయంబుఁ గట్టి వైతు. 1157

క. అని పలికి విభుఁడు కన్నులు, ఘనతరరక్తాంబుజములఁ కై వడి నలరం
గనుఁగొనియె మ్రోల నిడుపై, తనరుదళాననునిపదముఁ ధారుణియందున్.

తే. కాంచి యంతటవెండియుఁగలయవెదకి, రామకాంక్షిఁగియును దైత్యరాజకృష్ట
యును బ్రధావితయునుప్రీతియుతయునైన, జనకనందనిపదములఁబాడఁగనియె.

వ. ఇట్లు రాముండు ప్రవృత్తనిజ్జేపంబు లైనవై దేహీరావణులచరణన్యాసస్థానం
బులు విలోకించి తత్సమీపంబున భగ్నం బై పడి యున్నచాపంబును దూఱిరం
బును బహుప్రకారంబుల విశీర్ణం బైనరథంబును విలోకించి సంభ్రాంత
చిత్తుం డై ప్రియవాది యగులక్ష్మణున కిట్లనియె. 1160.

చ. అనఘ మహీశపుత్రి వివిధాభరణంబుల హేమబిందువుర
మునుకొని గంధపుష్పనరము ల్గర నంతటఁ జూడ నొప్పడిక
ఘనముగ రక్తబిందువులుఁ గానఁగ నయ్యెడి దైత్యపాళిచే
జనకజ కాననంబున నిజంబుగ భక్షిత యయ్యెఁ జూడఁగన్. 1161

— రాముఁడు జటాయువుచేత భగ్నం బైనరావణరథంబుఁ గని వితర్కించుట. —

చ. గుఱుతుగ భూమిపుత్రిగొఱకుం గలహించి నిశాటు లిద్దఱుం
బూరిఁబూరి బాహుగర్వమునఁ జోరినచందము దోఁచెఁ గానిచో
సురుతర హేమభూషితసముజ్జ్వలచాపము భగ్నదండ మై
నిరువముఘోరభంగి నవనిం బడియొండఁగ నేల చెప్పమా. 1162

క. తరుణాదిత్యనిభంబును, గురుతరవైడూర్యరత్నఁగుచికాచితము
న్నిరువమునువర్ణకవచము, ధరణిం బడి యున్న దిచటఁ దమ్ముడ కంటె. 1163

తే. సుదుచిరము దివ్యమాల్యావళిభీతంబు, శతశ్శలాకంబు నగునీతఁచృత్ర మొకటి
భగ్నఁపఱిగదండమై ధరఁబడి వెలుంగు, చున్నదిచ్చటఁ గంటివెఁయురుగుగాఢ్య.
వ. మఱియుఁ గాంచనమయతనత్రాణంబులును బీశాచవదనంబులును మహాకా
యంబులును భీమరూపంబులు నగుఖరంబులు గతప్రాణంబులై పుడమిం బడి
యున్నయవి దీప్తపావకసంకాశంబును ద్యుతిమంతంబును సమరధ్వజోపేతంబు
నగుసాంగ్రామికరథంబు భగ్నం బై నేలం బడి యున్నది చతుశ్చతాంగుళ
పరిమితంబులును దపనీయవిభాషితంబులు నగుబాణంబులు ఖండితాగ్రంబు
లై యభిహతంబులై విప్రకీర్ణంబులై రాలి యున్నయవి శరపూర్ణంబు
లగుతూణీరంబులు విధ్వస్తంబులై పడియున్నయవి వగ్గంబులును దోత్రం
బును గేలం గీలించి సూతుండు మృతుం డై పడి యున్నవాఁడు మణిరత్న
మయంబులై నదివ్యభూషణంబులరజంబు పుడమిం గప్పి యున్నది సోష్ణిష
మణికుండలు లగుపురుషు లిరువురు విగతప్రాణులై చామరహస్తులై ధరణిం
గూలి యున్నవా రివి యన్నియు సుగానురోచితసాధనంబులు గాని సర్వసా
మాన్యంబులు గావు కావున.

1165

క. కూరాత్ములైనదనుజులు, ఘోరంబుగ నీత నెత్తికొని పోవుటా తే
కారయఁ జంపుటా మ్రింగుటా, కాఱియపెట్టుటా నిజగ బాంకటి తలపోయన్.
క. కావున లక్ష్మణ యసురుల, తో వైరము మిక్కుటముగ • దొరకొనె నాకు
న్యాభింపఁగ మచ్చరముల, త్కౌవలయ మరాక్షసంబుఁగాఁ గల దింకన్. 1167
తే. పరగ ధర్మంబు రాక్షసాపహృత మైనఁ యుర్వినిండని రక్షింపఁకునికి ధర్మ
సూపదలయందు రక్షకంబనెఱువన్యాయ, మది విచారింప నేడు నిరర్థ మయ్యె.
క. అలయక యనారతమువే, ల్పుల నారాధించు చుండు • మొనసినభక్తిం
బలలాశనహృత యగుమై, ధిలి గావఁ దలంపఁ డొక్క • దేవుం డైనన్. 1169
వ. వత్సా కారుణ్యపరుం డగువాఁడు సర్వలోకేశ్వరుం డైనను మహాశూరుం డై
నను వానిం జూచి సర్వభూతంబులు తత్స్వభావాపరిజ్ఞానంబువలన నశక్తుం డని
తలంచు నట్లగుటం జేసి మార్దవాదిధర్మయుక్తుండును దాంతుండును లోకహిత
యుక్తుండును గారుణ్యపరుండ నైననన్నుఁ ద్రిదశేశ్వరు లందఱు నిర్వీర్యుం
డని తలంచు చున్నవారు గావున నన్నధిగమించి మార్దవాదికంబుగుణం బైన
ననిష్ఠసాధనత్వంబున దోషం బై ప్రవర్తిల్లె నిప్పుడు చంద్రచంద్రికల మాపి
సముదితుం డైనసూర్యుండు దేజరిల్లినచందంబున సర్వగుణంబుల నడుగునం
ద్రోక్కి మత్ప్రీతాపంబు నకలరక్షోభూతగణనాశంబుకొఱకుఁ బ్రకాశించు
చున్నది గావున.

1170

క. సురగరుడోరగవిద్యా, ధరచారణసాధ్యదైత్యదానవయతౌ
సురసిద్ధతుషేతు లందొ, క్కరుం డైనను సుఖము వడయఁగఁ జాలఁ దీరన్.

రాముడు క్రోధం బనలంబించి త్రైలోక్యసంహారంబు జేసెద ననుట.

తే. శాతశరములఁ ద్రైలోక్యఁచరుల గమన
ముడిపెద నభంబు నప్రసాదముత్కరమున
నిరవకాశంబుఁ జేసెదఁ నీరనిధుల
నెల్ల శోషింపఁ జేసెదఁ నీక్షణమున.

1172

సీ. సామిత్రి విను నేడుఁ సన్నిరుద్ధగ్రహ మావారితోడునిఁ శాకరంబు
విప్రసప్తానలవిధుమరుద్భాస్కరచ్ఛవియు సంతమసాధిఁసంవృతంబు
విధ్వస్తతరులతావిసగగుల్మంబును శోణితార్ణవమునుఁ శువ్యమాణ
సరిదాశయంబునుఁ శకలీకృతకులాచలాగ్రంబు నై విలయంబు నొందు

ఆ. విప్రపత్రయంబుఁ విబుధులు నీతను, నా కొసంగ రేనిఁ యాకసమునఁ
జెలఁగి తిరుగ లేకఁ చేష్టలు దక్కి పీఠింపఁ గలరు మద్విశేషశక్తి. 1173

మ. అలుక నృత్కరమండితాతతధనుఁజ్ఞాముక్తనారాచపం
క్తులచే మర్దిత మై నిరంతరము నైఁ తోడ్ప నమర్యాద మై
కలితధ్వస్తమృగాండజాతగణ మైఁ కాలోద్భవతం బై సమాధి,
కుల మై యీజగ మంతయు న్మిగుల సంక్షోభించెడుం జూడుమా. 1174

క. ఆకర్ణపూర్ణదుస్సహ, కాకోదరకల్పశరనిఁ కాయంబుల నీ
లోకం బరాక్షసంబుగఁ, జేకొని కావించు నింకఁ సిద్ధము వత్సా. 1175

తే. సముదితమదీయభూరిరోషప్రయుక్త, కార్తుకవిముక్తదూరాతిఁ గామినిశిత
సాయకబలంబుఁ జూచి నిఃర్జరులు నేడు, చాల విత్రస్తులగుదురుఁ సంభ్రమమున.

క. గురుతరమతోక్రోధంబునఁ, బరువడి లోకంబు లెల్లఁ భస్మంబు లగు
న్నరయతాసురకిన్నర, నురులును బాలిసెదరు నేడుఁ చూడు కుమారా. 1177

తే. వినుము జరయును మృత్యువుఁ విధియుఁగాల, మనవరత మప్రతిహతంబుఁలై నరీతి
మహితరోషరసోద్దీప్తఁ మానసుండ, నై నయే ననివార్యుండఁ నై తి నివుడు.

వ. అని పలికి మార్తాండవంశమండనుం డగురాముండు సక్రోధుం డై సేత్రం
బులం దామ్రదీధితులు నిగుడ సధరోష్ఠంబు చలింప యుగాంతకాలంబున నొ
ప్పునంపర్తాగ్ని చందంబున నతిదుర్నిరీక్షుం డై జటాభారంబు నవరించి వల్క
లాజనంబులు బిగించి లక్ష్మణునిచేత నున్నప్రచండకోదండంబుఁ గేల నందు
కొని సజ్యంబుఁ జేసి కాలకటాక్షునిని కాశంబు లై ననారాచంబులు సంధించి
లోకక్షోభంబుగా గుణప్రణాదంబు నేయుచుఁ బ్రత్యాల్లిఘపాదుం డై నిలువం
బడిన నవ్వుహనీయమూర్తిమూర్తివిశేషంబు త్రిపురదహనదీక్షాదుర్నిరీక్షుం
డై నయవ్యమూర్తిమూర్తిచందంబునం దేజఁగిల్లు చుండె నిట్లు సీతావియోగసంజ
నితశోకాతిశయంబునం బుట్టినక్రోధంబున లోకంబుల నన్నింటి నొక్కపెట్ట
భస్మంబు నేయ నమకట్టి నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు నదృష్టపూర్వతేజోదుస్స

వసుం డై యున్నయన్నం జూచి లక్ష్మణుండు వెలవెలంబోయి చేతులు మోడ్చి
వినయంబున నిట్లనియె. 1179

—22— లక్ష్మణుండు రాముని వృందాక్షుల ననూనయించుట. —

సీ. అనఘాత్మ నీవు ముఁ న్నతిదయాశాలివిమ్మదుఁడ వఖిలభూతఃపితరతుండ యు
వతిదాంతుఁడవుచంద్రుఁనందులక్ష్మియునూర్వనందుఁ దేజమువాయుఁవందుగతి
ధరయందుఁ దాలిమిఁ దగి యుండు నీయందు నవి యన్ని క్షీర్తియుఁనమరియందు
నట్టిమహాత్ముండఁ వై ననీ వొక్కనియపరాధమున నిష్ఠాఁ డలుకఁ బూని
తే. భువనములఁగాల్పదగునెయిఁ భూరిరథము, నీపరికరంబుగలవానిఁ నెఱుంగమిచట
వీరు లిరువురు కలహించుఁవెరవుఁ గాన, మొక్కరథమిందుఁజూపట్టుఁచున్నకతన.
వ. మహాత్మా యీ దేశంబు ఖురనేమిక్షతం బై రుధిరబిందుసిక్తం బై నివృత్తనం
గ్రామం బై యున్న దై నను సైన్యస్థానంబు చూపట్టనికతంబున మన కప
రాధి యగువాఁ డొక్కండే యని తోచుచున్నది యొక్కనికిఁ గాఁ బెక్కండ్ర
వధింపం బూచుట ధర్మంబు గాదు మహిపతులు శాంతి వహించి మార్దవంబున
యుక్తదం/గు లై చరింప వలయు. 1181

ఆ. జనవరేణ్య నీవుఁ సర్వభూతములకుఁ, బరమగతివి సాధుఁపాలకుఁడవు
నిత్యకామదుఁడవుఁ నీవత్ని నెవ్వఁడు, తెంపుఁజేసి యపహరింపఁ దలఁచు.
చ. అరయఁగ యాగదీక్షితునఁ కర్థి మహామతు లై నముత్త్విజుల్
గర మపచార మించుకయుఁ గైకొని చేయఁగ లేనిమాడ్కి భా
స్కరసురయక్షరాక్షసులుఁ శైలము లంబుధు లుర్వి నీకు ను
స్థితరశక్తి విప్రియముఁ సేయఁగ నోప వొకించు కేనియున్. 1183

క. భూపాలవర్య యిచ్చటి, తాపసులను నన్నుఁ గూడిఁ తడయక యిచట
భూవుత్రి నపహరించిన, పాపాత్ముని వెదకి కాంచిఁ పడఁ గూల్చు మిలన్.
తే. అనఘచారిత్ర జానకిఁ నపహరించి, నట్టిదుష్టుఁడు గనుపట్టునంతదాక
గిరివనాబ్ధిసరిత్సరోవరసరాహి, సురజగంబులు శోధింతఁ మురుజవమున. 1185

క. సదమలమతి సామంబున, ద్రిదళులు సతి నొనఁగరేనిఁ తెంపున నవల
స్వదలక యుత్థితకోపం, బదయత సార్థకము సేయుఁ మున్నదనుమతిన్. 1186

వ. మహాత్మా వినయంబున నయంబున సామంబున శీలంబున మహివుత్రి వడయం
బాల వేని యవ్వల నురేంద్రవజ్రప్రతిమంబు లై ననువర్ణపుంఖసాయకంబు
లడరించి జగంబులు నిర్మూలంబులు గావించుదువు గాక యని పలికి లక్ష్మణుండు
తనమాటలఁ దెలివి నొందక శోకసంతప్తుం డై దురంతమోహంబున నస్వస్థ
హృదయుం డై పరిష్కానవదనుం డై యనాధునిభంగి విలపించు చున్నరామునిం
జూచి తదీయచరణంబులఁ బట్టుకొని కొంఁడొక నేవు సాంత్యవాక్యంబుల ననూ
నయించి వెండియు నిట్లనియె. 1187

చ. అనిమిషఁ డానుధం బడసి * నట్లుగఁ బంక్తిరఘండు బల్లపం
బున ఘనయాగకర్తమునఁ * బుత్తునిఁ గానినుఁ గాంచి నీదుపా
వనగుణము ల్లలంచుచు భవద్విరహవ్యసనంబుచేఁ ధుదిక
మనభరతుండు చెప్పినక్రమంబున నేగె నురేంద్రవీటికిన్.

1188

క. త్యాదృశులై నమహాత్మలై, యీదృగ్విధదుఃఖ మిటు నహింపక యున్న
న్యాదృశులు స్వల్ప మతు లే, తాదృశదుఃఖమున కెట్లు * తాళుదు రధిపా.

ఆ. తొడరి నీవు దుఃఖాతుండ వై జగము ల, హీనతేజమున దహించి తేని
యనఘచరిత యార్తు * లై భూతములు పద్మ, దళజలంబు భంగిఁ * దల్లడిల్లు.

సీ.లలనవలూపాత్మజం డగుయయాతినురేంద్రపదమునొందియుదుఃఖాపరుఁడుగాఁడె
కొడుకుల నూర్చుర * గోల్పడి బ్రహ్మ యైనవసిష్ఠఁ డాఁయాసపడఁడె
యఖలభూతంబుల * కాధార మైనయీధరణి యొక్కొకమాటు * తల్లడిలదె
జగతీప్రపక్షకు * లగుచంద్రరవులకుఁ గలుగదె యొకమాటుఁగ్రహణభయము
తే. శక్రముఖదేవతలుకడుఁజతురులయ్యె, మున్ను పెక్కువిధములవిపన్ను లగుచు
శోక మొంద రెయాత్మీయఁసుఖమువిడిచి, యిదియులోకస్వభావమై యెనఁగునధిప.

వ. దేవా సమస్తభూతంబులు సర్వభూతాదిదేహి యగుసర్వేశ్వరునివశంబు నతి
క్రమింపం జాలవు నీవు ప్రాకృతుండుంబోలె వై దేహినిం గూర్చి శోకింప నర్హుం
డవు గావు సమదర్శనులును విపాదరహితులు నగునీయట్టిమహానుభావు
లెట్టికృపాంబులం దైన శోకింపరు మహాప్రాజ్ఞ లగుపురుషులు సూక్ష్మబుద్ధియు
క్తులై శుభాశుభంబు లెఱుంగుదురు గావున నీవును బుద్ధిచేత నీదుఃఖంబు నా
చేత నెట్లు సంప్రాప్తం బయ్యె నని యథార్థజ్ఞానంబున విచారించుము శాస్త్రీక
సమధిగమ్యంబు లగుటవలనఁ గర్మంబులగుణదోషములు ప్రత్యక్షంబుగా విరో
కించుటకశక్యంబులు గావునఁ దత్ఫలం బిట్టిదని నిశ్చయింప నలవి గాదట్టికర్మం
బు లనుష్ఠింపకున్న సుఖదుఃఖంబులు గలుగ నేరవు మున్నేను బుద్ధిమోహంబున
దైన్యంబు నొందినప్పుడెల్ల బహుప్రకారంబుల ధర్మోపదేశంబునం దేర్చునట్టి
నీవేవైక్లభ్యంబు నొందిన సాక్షాద్బ్రహ్మహస్పతి యైన నిన్నుం దేర్చుటకు సమ
ర్థుండుగాఁడు మముబొంట్లఁ జెప్ప నేల మహాప్రాజ్ఞుండ వైననీబుద్ధి దేవతలకైన
దుర్లభంబు శోకంబుచేత నంతర్హితం బైనభవదీయజ్ఞానంబుఁ బ్రబోధించెద
వభాసర్థం బైనపాత్వీక దేవగంధర్వాదిదివ్యప్రాణివర్గంబును బాహ్మణాదిమనుష్య
వర్గంబును సర్వలోకసంహారసమర్థం బైననిజపరాక్రమంబు నాలోచించి వధా
ర్థు లగువారివధంబుకొఱకు సన్నద్ధుండవు గమ్ము సర్వజగత్సంహారంబునందు
మన కయ్యెడి లాభం బెద్ది సీత నవహరించినపాపాత్ముని నెఱింగి వాని వధింపు
మని బోధించిన నారఘవల్లభుండు సారగ్రాహి యగుటం జేసి మహాసారం

బైనలక్ష్మణునివాక్యం బంగీకరించి ప్రవృద్ధం బైనకోపం బుజ్జగించి చిత్రం
బైనకోదండం బెక్కుడించి వెండియు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1192

ఆ. ఎందుఁ బోద మతివఁ నెచ్చట వెదకుద, మెట్లు పోవు వారఁ కెట్టి తెఱఁగు
చెప్పు మనిన నతఁడుఁ చేతులు మోడిచి, యిట్లు లనియె వినయమెనక మెనఁగ.

ఉ. ఓ సరనాథవర్య యిటుఁ బూరక చింతిల నేల యీజన
సానము ఘోరరాక్షసవిఠానము గావున నిందుఁ గలునా
నానగదుర్గకందరవఁసంబులఁ గిన్నరమందిరంబులఁ
మానుగ నంతట న్వడకఁ పూనినిఁ గాంతము రాఘవోత్తమా. 1194

తే. అన్న మీఁబోటి బుద్ధిసంపన్ను లగుమ, హనుభావులు నాపదలందు మిగులఁ
గంప మొందరు వాయువేగంబుచేత, శైలములుఁబోలెదృతదైర్యసారులగుచు.

== రాముఁడు ఖండితపక్షపాదుఁ డై ఖండియున్న జటాయువుం గనుట. ==

వ. అని బుద్ధిమంతుం డగులక్ష్మణుండు పలికిన నారఘునల్లభుం డతనిం గూడి యధిష్ఠ
ధన్వం డై త్సురాకారముఖం బైనశరంబు సంధించి యవ్వసంబున నెమ
కుచు నొక్కచోట రక్తిసిక్తాంగుం డై పర్యతకూటంబుకరణి నేలం బడి
యున్నగృధ్రనాథుం డగుజటాయువుం జూచి యిద్దురాత్ముండు నిక్కంబుగా
నక్కమలగంధిం బట్టుకొని మెక్కినరక్కనుండు తనమాయవలనఁ బట్టి
రూపంబుఁ గైకొని యున్నవాఁడు నిశితంబు లైనఘోరశరంబుల పీనిం దెగ
టార్చెద నని యటుక వొడమినచిత్తంబునఁ దత్తఱింపుచు నొక్క కత్తి
వాలియమ్ము చాపంబున సంధించి పుడమివడంకునట్లుగా నారి మోయిం
చిన నన్నరశార్దూలుం జూచి పక్షింద్రుండు భయంబు గొని నశేసం బగురథ
రంబు గ్రక్కుచు దీనవాక్యంబున నిట్లనియె. 1196

తే. అధిప యోవధిసల్లసీఁ వడవిలోన
వరుస నెద్దాని వెదకుచుఁ వచ్చి తట్టి
పరమసాధ్వీ మహీశయుఁ బరఁగ నాదు
ప్రాణ ముభయంబు హృత మయ్యెఁ బరునిచేత. 1197

సీ. అపసీత యేను జటాయువ గృధ్రనాథుండ నీవును లక్ష్మణుండు లేని
యెడ భవద్దేవినిఁగడువడి రావణుం డనునిశాచరుఁ డొక్కఁ డపహరించి
కొనిపోవుచుండ నేఁ గనుఁగొని యడ్డంబు వచ్చి యాకసమునఁ పాడి మెఱసి
యుద్ధంబుఁ జేసి సముద్ధతి నఖతుండహతుల వానిశరీరఁ మంత వచ్చి

తే. రథముఁ బడఁ దన్ని రథ్యసారథులఁ జంపి
విలు దునిమి ఛత్రచామరంబులును జించి
యలసి తుది నిట్లు తన్ని శాఁతాసిలూన
పక్షపాదుఁడ నై నేలఁ బడినవాడ.

వ. మహాత్మా మదీయనఖచంచుపుటపక్షంబులం దెగివడినతదీయరథరథ్యసారథి
 చ్చుత్రచామరపతాకాధ్వజచాపప్రముఖపరికరంబుల నన్నింటి నవలోకింపు మి
 త్రైటంగున శత్రుని దొడరి పోరి పోరి పరిత్రాంతుండ నై తెక్కలు దెగి నేలం
 గూలి యున్ననన్న నీవును బడంపడి వధింపం బూనుట తగవే యని పలికిన
 నారఘున త్రముండు వాని జటాయువుగా నెటింగి సీతావృత్తాంతశ్రవణంబున
 ద్విగుణీకృతశోకతావుం డై మహాోపకారి యగుగృధ్రపతి డాయం బోయి
 చాపంబుఁ బరిత్యజించి యతనిం గొగిలించుకొని కొండొకనేపు కన్నీరు
 మున్నీరుగా రోదనంబుఁ జేసి సంతాపవిశేషంబున నవశుం డై పుడమిం దెల్లి
 యొక్కింతనేపునకుఁ గ్రమ్మట లబ్ధసంజ్ఞం డై లతాకంటకసంకీర్ణం బగుటంజేసి
 యెవ్వరికిం బ్రవేశింపరానియరణ్యప్రదేశంబున పరమదుఃఖతుం డై యనహా
 యుండు యతిప్రయత్నంబున నూర్పులు పుచ్చుచున్న జటాయువుం గని లక్ష్మణు
 నవలోకించి యిట్లనియె.

1199

— రాముండు జటాయువుపా లెటింగి దుఃఖించుట. —

సీ. మానదపూజ్యసామ్రాజ్యంబు పోవుట యటవీనివాస మిల్లవహిలుట
 పట్టివియోగంబు + ప్రాప్తించుటయుఁ బితృసఖుండు జటాయువు + చచ్చుటయును
 లోకంబులో నిట్టిశోకంబు లేవ్వాని కైనను గలవే లో + సరసి చూడఁ
 నాయభాగ్యం బే మఁనంగ వచ్చు సమస్తవస్తుదాహకుఁ ధగుఁపహ్ని నైన
 తే. నీటు గావింప నోవుపట్టివియోగ, జనితతాపంబు వాయ నేనలిరాళిఁ
 బడుదు నన్న మదీయదాఁర్భాగ్యమహిమఁ, జేసి యదియునుజాల శోఁపించిపోవు.
 తే. జనవరకుమార నాచే సఁసహ్య మైన, వ్యసన మిభృంగి సంప్రాప్త + మగుటవలనఁ
 బరగ నాకంటె నన్యఁడఁభాగ్యతరుండు, వసుధలోఁ జూడనింకఁ నెవ్వఁడు లేడు.
 క. ప్రియుండు పితృసఖుండు వృద్ధుండు, నయఁజ్ఞు డీగృధ్రీభుండు + నాభాగ్య విప
 ర్యయమున విలూనపతఁ, ద్వయఁడై ధరఁ గూలి యున్నఁపాఁడు కుమారా.
 క. అని పలికి విభుండు శోకము, మనమున సైరించుటకు సఁమర్థత లేమి
 జనకజ యెక్కడఁ జెవుమా, యని ధరణిం బడియెఁ జిత్తఁ మవశత నొందన్.
 వ. ఇట్లు శోకమూర్ఖాపరవశుం డై కొండొకనేపునకుఁ దెలి వొంది వెండియు సౌ
 మిత్రి కిట్లనియె.

1204

ఉ. ఈవత్గోత్రముండు మన + కెంతయుఁ బ్రీతి యొనర్పఁ బూని తా
 నేవునఁ బోరి పోరి తుది + నిట్లు విలూనపతత్రచాదుఁ డై
 యావృధిపితనూజవిధ + మర్తిలిఁ జెప్పఁగఁ బ్రాణసంయుతుం
 డై వడి యున్నవాఁ డిట మఁదాన్యనిరీక్షణకాతుకంబునన్.

1205

వ. అని పలికి జటాయువు నవలోకించి.

1206

సీ. అండజోత్రమ రావఁబండు జానకి నెట్లు వంచింది గొని పోయెఁ వాని కేమి

విప్రకారంబుఁ గావించితి నేరూపువాఁ డెంత శౌర్యంబువాఁడు'వాని
పట్టణం బెక్కడఁ బలమెంత చలమెంత కులమెంత దోశ్శుష్టిఁ కొలఁదియెంత
గలవాఁడు నిన్ను సంగ్రామతలంబున నేరీతి నిర్జించెఁ నెచటి కేగె

ఆ. జెప్ప నలవి యేనిఁ చెప్పము జానకి, పనితవార్త నీదుఃపధవిధంబు
నావుడుం బతత్రీనాథుండు సన్నపు, తెలుఁగుతోడ విభునఁ కిట్లు లనియె. 1207

→ జటాయువు రామునకు రావణుండు సీత నెత్తికొని పోయినతెఱం గెఱింగించుట. →

చ. జనవర రావణుం డనునిశాచరనాథుండు బల్లి జానకి
గొని గగనంబునం జనుచుఁ ఘోరతరంబుగఁ దాకి యడ్డ మై
యని యొనరించి బిట్టలసిఁ నట్టిమదీయవతత్రము ల్రయం
బున నసిధారచే నటికిఁ పోయె నగస్త్యదిగువృఖంబుగన్. 1208

తే. అనఘచారిత్ర యేమి జఁరాన్వితుండ, నగుటవలన రణోర్వి బిఁట్టలసియుండ
వాతదుర్ది ననకులఁ వార్యమాయ, నలమి నన్నిట్లు చేసి దశాస్యుఁ డరిగె.

ప. దేవా ప్రాణంబులు పరిక్షీణంబు లయ్యె దృష్టి చలించు చున్నది యలంకృతా
గ్రంబు లై నఘృషి వృక్షంబులు విలోకించు చున్నవాఁడ రావణుం డేముహూ
ర్తంబున జానకి నేవహరించి గొని చనియె నముహూర్తంబు విజయనామకం
బాముహూర్తంబునందు నష్టం జై నతద్ధనంబు విభునిచేతఁ గ్రమ్మటలబ్ధం బగు
నని శాస్త్రప్రమాణంబు గలదు రావణుండు సీతామోహితుం డగుట నది
యెఱుంగఁడు. 1210

తే. పూని బడికెంబు మ్రింగినఁమీనముగతి, ననఘ జానకి నవహరించినఖలుండు
శీఘ్రమునఁ జచ్చు నీకింతఁచింత యేల, పగతుఁ జంపి సుఖంచెదుఁ పడఁదిఁ గూడి.

→ జటాయువు వృక్షం డగుట. →

ప. మహాత్మా సీకుం జెప్పఁ గలయంత చెప్పితి నింక నీతోడ సంభాషింపం జాల
రావణుని విశ్రవునకుఁ దనయునిఁగాఁ గుబేరునికిఁ దమ్మునిఁ గా నెఱుంగు మని.
యిట్లు భ్రాంతిహీనుం డై యుత్తరం బిచ్చుచుండ నప్పుడు సామిషం బగు
రుధిరంబు జటాయువువదనంబున నుండి నిర్గమించెఁ బదంపడి గృధ్రపతి శరీ
రంబు విడిచి ప్రాణంబులు గగనంబున కుద్గమించె నిట్లు దుర్లభంబు లైన
ప్రాణంబులు విడిచి శరీరంబు ధరణిం బడ వైచి తత్క్షణంబ సంప్రాప్తమరణం
డయ్యె నిట్లు పంచత్వంబు నొందినగృధ్రపతిం జూచి పరమదుఃఖాక్రాంత
చిత్తుం డై రాముండు లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1212

మ. చిరకాలంబున నుండి యీవనములోఁ జీలించుచు న్బల్లిచే
నరుదార న్విహరించునీపతగవంశాధీశుండు స్నేడు నా
కొఱకుం గూరనిశాచరాధమునిచేఁ ఘోరాజిలో జచ్చె ని
ద్ధరలో నిట్టివరోపకారమృతి యుక్తంబే కదా యేరిన్. 1213

ఉ. ఎక్కడఁ బట్టణంబు మన • కెక్కడఁ బూని యరణ్యసీమకుం
 దక్కక శచ్చు లెక్కడఁ బందంపడి సీత నిశాటుచేతిలోఁ
 జిక్కుట యెక్కడక విహంగశేఖరుఁ డీగతి నాజి వానిచే
 నిక్కడఁ జచ్చు లెక్కడ హ • యేమన వచ్చును వైవతంత్రమున్. 1214
 తే. శిష్యకాలంబు జీవించి • పిదప నిల్లు, నాకొఱకు నీవిహంగమనాయకునకు
 శిష్యునంబున దనుజుచే • జానవలసె, గాలము దురత్యయం బెంతఁఘనున కైన.

— రాముండు జటాయువునకు దహనాది సంస్కారంబుల గావించుట. —

వ. సుతీయుఁ బితృపై తామహం బైనగృధ్రరాజ్యంబుఁ బరిత్యజించి మత్స్యతం
 బునం బ్రాణంబులు విడిచె దిర్యగ్యోనిగతులయం దైనను సాధులును శూరు
 లును ధర్మాత్ములును శరణ్యులు నగువార లిత్రైఱంగునం జూపట్టు చుండుదురు
 సీతావియోగదుఃఖంబునకంటె జటాయుర్దరాదుఃఖం బధికం బై యున్నది
 రాక్షసులయకుండు దశరథుండుంబోలె మనకుఁ బూజనీయుండు గావున నితని
 సంస్కరించుటకుఁ గాష్ఠంబుల దెచ్చునన నతం డట్లు కావంప నారఘువల్లభుండు
 పావకునిం బ్రణయించి యప్పతంగపుంగవునిక శేబరంబు చితామధ్యంబునం
 బెట్టి యజ్ఞశీలురును నాహితాగ్నులును భూదానపరులును మొదలుగాఁగల
 పుణ్యాత్ములలోకంబు లన్నియుఁ గ్రమంబున నతిక్రమించి నాచేత సంస్కృతుం
 డ వై యనుజ్ఞవడసి పునరావృత్తిరహితు లైననిత్యముక్తులకుఁ బరమప్రాప్యం
 బైనవై కుంతాఖ్యలోకంబునకుం జని యందు నిత్యనిరతిశ యానందం బనుభ
 వించుచుండు మని పలికి స్వబంధువునకుంబోలె దుఃఖించుచు జటాయువునకు
 మంత్రపూర్వకంబుగా నగ్నిసంస్కారంబుఁ గావించి యనంతరంబ వనంబునం
 జని యందు మహామృగంబుల వధించి దర్భాస్థరంబునం దిడి తన్మాంసంబులు
 పిండంబులు గావించి హరితశాఢ్వలంబునందు జటాయువుకొఱకుఁ బిండప్రదా
 నంబుఁ గావించి మృతుం డైనమనుజున కేమంత్రజాతంబు స్వర్గప్రాపకం బని
 బ్రాహ్మణులు నొడివి రిట్టినారాయణసూక్తయామ్యసూక్తాదికంబు జపించి
 గోదావరికిం జని యందు లక్ష్మణసహితంబు గా నున్నాడుం డై శాస్త్రదృష్టం
 బైనవిధిచేత జటాయువునకు సలిక్రియలు గావించె నిల్లు మహర్షికల్పం దైన
 రామునిచేత సంస్కృతుం డై యప్పతంగకులపుంగవుండు నిత్యం బైనపరమ
 గతికిం జనియె చిత్రైఱంగున నారఘునత్తములు జటాయువునకుం బుణ్యలోకం
 బులు కల్పించి యనంతరంబ సీతాన్వేషణతత్పరు లై యచ్చోట వాసి విష్ణు
 వాసపులపగిది మహావనంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కింత దూరంబు వరుణాదిశాభి
 ముఖంబు గా నరిగి క్రవ్యుఁ దక్షిణంబునకుం దిరిగి పోవుచు. 1216

సీ చండదంతావళితుండగ్రవిదళితచలుల తాలతమాలసాలదయము
 కరికుంభమాంసభక్షణమత్తమృగరాజఘోషణఘూర్ణితకుంజపుంజ

- మతులితభూరిని ద్రావత్తశాద్ధూలబృందసందీపితంకంధరంబు
గహనగోచరచరన్తహిషసూకరయూధకర్ణమీకృతనిమ్మఁగాచయంబు
తే. శల్భభట్టాకసారంగఁచమరస్థమర, గోధికానరఖడ్గప్రఁఘూర్ణితంబు
నగుమహారణ్యపదమునఁ నరక్కవంశ, నర్మ్య లరిగిరి కోదండఁపాణు బగుదు.
వ. ఇతైఃఱంగునఁ గ్రోశత్రయమాత్రదూరం బతిక్రమించి యవ్వల. 1218
- క. నానాఖగమృగయుక్తము, నానావ్యాధాన్వితము ఘనప్రఖ్యము స
న్మానిత మగుక్రౌంచం బను, కాననమునఁ జనిరి భూరిఁకార్జుకధరు లై. 1219
- వ. ఇట్లుమహారణ్యంబున నర్థయోజనదూరం బరిగి యంత నంత వైదేహీనన్వే
షించుచు నక్కాననంబు గడిచి యవ్వల మతంగాశ్రమసమీపంబునం గల్గు
ఘోరారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి యపరిక్షుణ్ణ మార్గంబునఁ బోవుచుఁ దృధ్య
దేశంబున. 1220
- తే. కటికిచీకటికతమునఁ గానరాక, మహితపాతాళలోకసమాన మగుఘ
గ్రాలుగంభీర మగునొక్కఁగవ్వారంబు, పోలఁజూచి తదంతికఁభూమియందు
—= లక్షణంబు తన్ను మోహించిన రాక్షసి కర్ణవాసికాస్తవముల ఖండించుట. —=
- చ. వికటను ఘోరరూపిణి వివేకవిహీనను ముక్తమూర్ఖజ్ఞ
వికృతముఖం గరాశను బ్రవృత్తహరిద్విపమానభక్షిణం
గ్రకచనమానదంప్ర) నరుఁకాయను దుస్తవ నుగ్రనేత్ర నం
దొకబలురక్కసిం గని తఁదున్నతి కచ్చెరు వొందు చుండఁగన్. 1222
- తే. అది రయంబునఁ జనుదెంచి యన్న మ్రోల, నున్నలక్షణుఁ గాఁగిటఁనొత్తివట్టి
యాలిఁగానన్నవరియించియచలకూట, నానువులయందుసంక్రీడఁసలుపుమిచట.
చ. అన విని లక్ష్యణుండు కుపితాత్మకుఁ డై వెన శాతఖడ్గముం
గొని కుచకర్ణినాసికముఁ గోసిన మేఘముభంగి నార్పుచున్
దనుజ భయంబు మ్రొ బఱచెఁ దారుణవైఖరి నంతరాజనం
దను లతిదుర్గకాననపదంబునఁ బోవుచు నుండ సంతటన్. 1224
- ఉ. అన్నను జూచి లక్ష్యణుఁడుఁ ప్రాంజలి యై సుమృద్ధాక్షి బల్కు నో
సన్నతశీల మద్విపులఁసవ్యభుజంబు చలించెఁ జిత్త మా
పన్నత నొందెడు న్నటియుఁ భవ్యనిమిత్తము లెల్లఁ దోచెదం
బన్నగ వంజశాఖ్య మగుఁపక్షి జయావహభంగిఁ గూసెడిన్. 1225
- క. కావున మనకు ముందట నొక్కయనహ్యం బైనభయంబు గలుగుఁబడంపడి
మితి పెట్టరానిశుభంబు దొరకొను దానిం బరామర్శింప వలయు నని పలికిన
నతనిపలుకు విని రఘువల్లభుం డది యెట్లాకోయని విచారించుచుం బోవు నెడ.
తే. అడవిఁగలభూరుహములెల్లఁబుడమిఁజాప, కట్టువడఁగదుమారంపుఁగాలివిసరె
గోటిపేడుగుల మ్రోతకుఁసాటియగుచు, విపులశబ్దంబుఘోరమైవినఁగఁ బడియె.

వ. మఱియును.

1228

— రామలక్ష్మణులు కబంధునిబాహుపాశమునఁ జిక్కు వడుట. —

సీ. పొడువు దేహమువాఁడు • వెడఁదవక్షుమువాఁడు వ్యవగతగళశీర్షుఁడైనవాఁడ
నిశితంబు లగురోమఁనిచయంబు గలవాఁడు కడుపునబలుమోముగలుగువాఁడు
నురునగేంద్రముమాడ్కి • నున్న తుండగువాఁడుకాలమేఘముభంగిఁగ్రాలువాఁడు
నీలజీమూతంబు • లీల గర్జిలువాఁడు భయదాట్టహాససంభ్రమమువాఁడు
1. పింగవక్షంబువృత్తంబు • భీషణాగ్ని, కణచయోన్మేషమగునొక్కకన్నురము
బరగ నొప్పెడువాఁడుకబంధుఁడనెడు, కఠినరాక్షసుఁడొక్కఁడుగానఁబడి
2. మఱియు నారాక్షసుండు యోజనప్రమాణాయామంబు గలతనబాహుఁ
సాఁళి లోఁబడినసింహవ్యాఘ్రతరక్షుభల్లూకవరాహాదివనమృగంబుల భ
చును మత్తుం డై నిలిచియుండ వానిబాహువులనడుమఁ జిక్కి వెడల
యంబులేక క్రోశమాత్రం బరిగి సమీపస్థు లగుటయు వాఁడు బలాతా
బున బాహుపాశంబుల నమృహాత్ముల నాకర్షించిన వారు కబంధబాహు
తై వివశత్వంబు నొంది రందు రాముండు శూరాగ్రేసరుండు గావున
3. ధైర్యం బవలంబించి వ్యధితుండు గాక యుండె నప్పడు లక్ష్మణుండ
ణ్ణుం డై యున్న కిట్లనియె.

4. మనుజునాయక మేను • దనుజునిచేఁ జిక్కి వివశుండ నైతి న • నీవ్వికిం
5. బలిగా నమర్పించి • ప్రాణము ల్దక్కించుకొని నీవు తొలగి పా • మ్మఁ
యటు లైన వై దేహి • నల్పకాలంబునఁ బొంది పితృ్యం బైనఁపూజ
మేలెద నవుడు న • న్నెలమి మనంబునఁ గడు సంస్కరింపుము • కరు
6. యనఁగ నారాముఁ డింతభయంబు దగునె

యనుచుఁ దమ్ముని బోధించె • సంతలోనఁ
గ్రూరుఁ డగురాక్షసుఁడు ఘనఁ ఘోషణమున
నమృహాత్ములతోడ ని • ట్లనుచుఁ బలికె.

7. ఎవ్వరు మీర లీవనికి • నేటికి వచ్చితి రిమ్మహావనం
బెవ్వరు చూడఁగా వెఱుతు • రింతకు దై వము దెచ్చె మిమ్ము మీ
క్రొ వ్వడగంగఁ బట్టుకొని • గొబ్బున ప్రింగెద జీవితంబుతో
నెవ్వధి మీకు నొండుకడ • కేగఁగ వచ్చు నిక స్రయోద్ధతిన్.

— రాముండు కబంధుబాహువులఁ జిక్కువడుటకు దుగ్గించుట. —

8. నా విని రాఘవుండు వదనంబున దైవ్యము దోవఁగా నుమి
త్రావరపుత్రతో ననియెఁ • దమ్మఁడ దుఃఖముమీఁద దుగ్గి యి
క్తై వడి నుత్తరోత్తరము • గాఢతరంబుగఁ గాననంబులో
జీవితహాని గల్గునటు • చేకులుచున్నది యేమి నేయుదున్.

తే. కాల మెంతటిఘను లైనఁ గడవఁ జాల, రనఘ పౌరుష మెల్ల నిరర్థకంబు
గాన నిన్ను నునన్ను నిఁక్కాలమందు, దైవ మాపన్నులఁగఁ జేసెఁదలఁపు తేల,
వ. వత్సా సర్వభూతంబులలోనఁ గాలంబునకే మహావిర్యంబు గల దక్కాలంబు
వకు సర్వభూతసంహారంబు ప్రయాససాధ్యంబు గాదు సులభసాధ్యం బై
ఘుండు. 1235

తే. నింత బలవంతు లైనఁ దాఁ రెంత శూరు, లైన నెంత కృతాస్త్రీకుఁ లైన మనుజు
లవని వాలుక సేతువుఁ బట్ల వెన న, శింపుదురు కాలవశమునఁ జేసి వత్స.

వ. అని యిట్లు పెక్కుచందంబులఁ దనదురవస్థకుం బొక్కుచు దృఢసత్వవిక్ర
ముండును మహాయశుండును బ్రతాపవంతుండు నగురాముండు సముదగ్ర
పౌరుషం డగుసామిత్రి నవలోకించి తనచిత్తంబు ధైర్యయుక్తంబుఁ గావించు
కొని యుండెనప్పు డాకబంధుండు నిజబాహుపాశపరిక్షిప్తు లయినదాశోఘులం
జూచి దైవవశంబునంజేసి మీరు యుధార్తుండ నైననాబాహువులం జిక్కితి
రింకఁ దడవేల నాకు నాహారంబు గం డనవుడు సుమిత్రానందనుండ పర
మార్తుం డయ్యును ధైర్యంబుకలిమి విక్రమంబునందుఁ గృతనిశ్చయం డై
రామున కిట్లనియె. 1236

→= లక్ష్యఁగుఁడు రామునితోఁ గబంధుబాహువుల ఖండింప వలయుననుట. →=

12

అనఘా వీడు దురాత్మకుండు గురుబాహాన త్రయ్యుక్తుండు లో
కనికాయంబుల నొక్కటం గడఁగి మ్రింగం జాలువాఁ డింక నొ
క్కనిమేషం బెడఁజేసి తేని మనలకఁ గర్వోద్ధతి స్మింగు న
బూనక మున్నె వీనిభుజముల్ భద్రాసి ఖండింపుమా. 1238

వ. దేవా యాగబాహ్యంబు లైనపశువుల వధించినవారికిం బోలె నకృతపగ్గా
క్రము లైనవారి వధించినవారికిఁ బాపంబు గలుగుం గాని యిట్టిదృరా
త్తునిం జంపినవారికిఁ బాపంబు లేదు గావున నాలస్యంబు నేయక వీనికరం
బు ఖండింపుము. 1239

చు లక్ష్యఁగుఁ డన్నతోఁ నాడుమాట

కబంధుఁడు కోపప్రవిఘ్నఁ డగుచు

సారపాతాళనిభ మైనఁ నోరు దెఱచి

సముతో మ్రింగ గమకించునంతలోన. 1240

తే. కాలజ్ఞు లగునమృహాపురుషులు నిశితంబు లై నకృపాణంబు లంకించి. 1241

సుజాదక్షిణ బాహువుఁడునిమె రాముఁడంతఁ దోడ్తోడ సామిత్రియనురునవ్య
మునునియంగ నేసెనిగతినికృత్త, బాహుఁడైవాఁడురోజుచుఁ బడియెనపుడు.
కబంధుండు విలూనబాహుం డై నెత్తుట దోఁగి జలదంబుమాడ్కి బుడ

మియుగగనంబు దిక్కులుం బగుల నార్చుచు మహీతలంబునం ద్రెల్లదీనుం డై
మీరెవ్వ రని యడిగిన నద్దానవునకు లక్షణుం డి ట్లనియె. 1245

ఆ. ఇమ్మహనుభావుఁ • డిత్వోకుదాయాదుఁ, డనఘమూర్తి రాముఁడనఁగ నొప్పు
నేను లక్షణుండఁనితనికీ దమ్ముఁడ, నెపుడు భాతృభక్తి నెనఁగువాఁడ. 1244

ఆ. అంబచేత రాజ్యమవహృత మగుచుండఁ, బత్నితోడఁ గూడిభానుకులుఁడు
మత్సమేతుఁ డగుచుఁమహితాటవికి వచ్చియొక్కచో వసించియుండు సంత.

క. మ్రుచ్చిలి రక్కసుఁ డొక్కఁడు, సచ్చరితునిరామవిభునిసతిఁ గొని పోయెం
జెచ్చెర నడ్డేవిని మేమిచ్చట శోధించువార • మెంతయుఁ గడఁకన్. 1246

• కబంధుఁడు రామలక్షణులకుఁ దనచరిత్రం బెఱింగించుట. •

వ. మాతెఱిం గిట్టిది నీ నెవ్వండ వేమికారణంబున భగ్నజంఘుండ వై యరం
బున ముఖంబు గలిగి కబంధనదృశుండ వై యివ్వనంబునం జరియించెద వని
యడిగిన నారక్కసుండు పరమప్రీతుండై యంద్రవచనంబుఁ దలంచి లక్షణున
కి ట్లనియె. 1247

నీ. అనఘాత్త నాభాగ్యమున మిమ్ముఁ బొడగంటిఁ బరమకోపమునఁ గృపాణధారఁ
ములఁ ద్రుంచిన కారణంబున నాదువెత లెల్లఁ బాసె నీవికృతరూప
సు బూనుట కై న • హేతువుఁ జెప్పెద విను తొల్లి యసమానవికృతమున
ర్యపురందరఁసోములచందాన దివ్యరూపముఁ దాల్చిఁ త్రిభువనమున
చరించుచు బలగర్వసంభ్రమమున,లోకభీకర మీరూపు • వీరతోడ
దాల్చినవాసరతులగుఁ తాపనులకు, నురుభయముపుట్టెదిరుగుచుఁనొక్కనాఁడు.

వ. స్థూలశిరుం డనుమునిపతివెఱిపింపం బోయిన ఘోరశాపభాషణీలుండైనయమ్మ
హోత్తుండుకోపించి లోకవిగర్హితంబును ఘాతుకంబునైనయట్టివికృతరూపంబున
నన్నుఁదిరస్కరింపవచ్చితివిగావుననీరూపంబుననయండుమని ఘోరంబగు శాపం
బిచ్చిన నేను భయంబుఁగొని కరింబులు మోడ్చి శాపమోక్షణం బనుగ్రహింపు
మనిప్రాధ్ధించిననత్తాపసోత్తముండు దయాళుండై యిత్వోకునాఘుండగురాముం
డెప్పుడు విజనం బైనవనంబున నీభుజంబులు ఖండించి నీశరీరంబు దహించు
నప్పు డీవికృతరూపంబు విడిచి శుభం బైనపూర్వరూపంబుఁ గైకొనియెద వని
యానతిచ్చె నన్ను దనువుతునిఁ గా నెఱుంగు మదియునుం గాక యీవికృతా
కారంబు గలుగుట కింద్రకోపంబుం గారణం బై యుండు నదియునుం గొంత
యెఱింగించెద వినుము. 1249

క. ఏ నుగ్రతపంబునఁ జతు, రానను ముదితాత్మఁ జేసి • యవ్విభుచేత
న్రాసుగ దీర్ఘాయువున, న్నానంబునఁ బడసి దురభిమానముపేర్చిన్. 1250

వ. పురందరుండు న న్నేమి నేయం గలఁ డని తిరస్కరించి యతనితో రణంబుఁ
గావించిననద్దేవతావల్లభుండలిగి శతపర్వం బైనవజ్రంబుఁ బ్రయోగించిన నయ్య

మోక్షాయుధప్రభావంబున మదీయకంఠంబును నూరువులును శరీరంబు సొచ్చె
 శక్తుండు నాచేతఁ బ్రార్థితుం డై విడిచివచనంబుఁ దలంచి నాకు మృతి
 లేకుండఁ బ్రసాదించె నంత నేను భగ్గునఁగంభశిరోముఖుండ నై యాహారంబు
 లేక బహుకాలం బెట్లు జీవితం ననిన నయ్యింద్రుండు యోజనాయతంబు లైన
 బాహువు లొసంగి తీక్షణదంష్ట్రాకరాశయై క్తం బైనముఖంబు కుక్షీయందుఁ
 గలుగు నట్లు గా సంఘటించి నీవు కాంతారంబుఁ బ్రవేశించి సింహద్విపవరాహ
 వ్యాఘ్రంబుల నాకర్షించి భక్షించు చుండుము కొంతకాలంబునకు రాముండు
 లక్ష్మణయతుం డై వచ్చి నిశితకృపాణంబుల నీబాహువులు ఖండించి నప్పు
 డీవికృతరూపంబుఁ బాసి నాకంబునకుం జనుదెంచెద నని యాదేశించె నాటలి
 గోలె నేను వికృతదేహత్యాగకృత్యోద్యోగుండ నై భవదాగమనంబుఁ గోరుచు
 నిష్వనంబుఁ బ్రవేశించి యిది భక్త్యం బిది యభక్త్యం బని విచారింప బాహువు
 లకుం జిక్కిననత్వంబుల నెల్ల నాకర్షించి భక్షించుచుం జరియించు శున్నవాఁడ
 మునిశక్తులచేతఁ బలుకంబడిన చందంబున నారామభద్రుండ పీవె యని మొటింగితి
 నీవు దక్కనన్యండు నన్ను జయించుటకు శక్తుండు గాఁడు మీరు మ
 పుల రగుటంజేసి నన్నుం గృతార్థునిం జేయుటకు నిచ్చటికిం జనుదెం
 యభుజంబులు తునియ నేసితి రేను మీతోడ సాచివ్యంబుఁ జేసి కార
 యుటకుఁ దగినమిత్రుని నెఱింగించెద ననిన నతనివచనంబులు విని
 లక్ష్మణుండు విను చుండ వాని కే ట్లనియె.

ఉ. తమ్ముండు నేనుఁ గాననపాదంబున దూరిము పోయి యుండఁ జొ
 ర్యమ్మున జానకి స్థలిమి • రావణుఁ డాచికొనెం దదీయనా
 మమ్మును దక్కఁ రూపమహిమంబులు వాస మెఱుంగఁ దత్ప్రకా
 ర మ్రేటిఁగించి మమ్ము నుకరమ్ముగ డేవుము నొందఁ జేయుమా. 1252

క. శోకార్తుల మై ది క్కటి, తేకువ సెడి యివ్వీధమునఁ • ద్రిపురుమమ్ముం
 జేకొని కారుణ్యముతో, భూకన్యక వార్తఁ దెలిపి • ప్రోవుము దనుజా. 1253

తే. సత్పరంబుగ శుష్కకాఠములచేత, నిను దహించెద ముల్లెన • ననిమిషత్వ
 మొందెదవు మది సందియమంద వలవ, దెఱిగి లేనియు జానకి తెఱఁగుఁజెపుమ.

వ. అనినఁ గబంధుండు రామున కి ట్లనియె. 1255

ఉ. అజ్ఞానాకృతి నుంటఁ జేసి రఘువార్యా శాపదోషంబున
 నిర్జ్ఞానం బది లేదు గావున నతీవృత్తాంతముం జెప్పఁగాఁ
 బ్రజ్ఞాధికృతము లేదు యీతనువుఁ గొల్పం బిట్లుల న్భూరిది
 వృజ్ఞానంబునఁ జూచి చెప్పెద మహాత్మా యట్లు గావింపవే. 1256

ఆ రణ్య కాం డము.

—||| రామలక్ష్మణులు కబంధునికళేబరంబు దహించుట. |||—

ప. మఱియు సూర్యుండు చరమశిఖరిశిఖరాంతర్గతుండు గాక మున్నె మదీయశరీరంబున నిక్షేపించి విధిప్రకారంబున దహింపు పుట్టెని సీతావృత్తాంతంబును రాక్షసునిచందంబును వానిం బరిమాన్యుటకు సఖ్యంబు సేయం దగిన వీరోత్తము నెఱింగించెద నాచేత బేర్కొనంబడినవానితోడ నీవు న్యాయస్పత్తంబున సఖ్యంబుఁ గావింపు మతండు నీకు సాహాయ్యం బాచరించు ముల్లోకంబులయందు సతనికి విధితంబు గాని యగ్ధం బొక్కిం తెన లే దతండు మున్నొక్కకారణంబున ముజ్జగంబులం జరించి యున్నవాఁడని పలికిన సల్ల కాకయసి రఘువల్లభుండు లక్ష్మణుం జూచి యీరాక్షసునికళేబరంబు దహింపు మనిన నతండు సమీపంబునఁ గుంజరంబులచేత భగ్నంబు లై నశుష్కకాష్టంబు లొక్కబిలంబులోనఁ గొండపొడువునం గుట్ట వైచి దానిమీఁద ఘృతపింజాపముం బైనకబంధునికళేబరంబుఁ బెట్టి యనలు దరికొల్పిన నయ్యగ్ని దేవుండు మేదగిపూర్ణం బగుటవలన వానిమహాకళేబరంబు మందంబుగాఁ గొండొకపునకు నిశ్చేషంబుగా దహించె నంతఁ గబంధుం డవ్వకృతరూపంబు విడిచి స్యరూపధరుం డై యచ్చితామధ్యంబుననుండి గగనంబున కెగసి దివ్యమాన్యవశోభితుండును దివ్యగంధాధివాసీతుండును విరజోంబరధరుండును సర్వకృత్యంగభూషణుండు నై సూర్యవిభంగి వెలుంగు చున్నహంసయుక్తం బగు దేవయానంబునం గూర్చుండి నిజ తేజోజాలంబున దశదిశలు వెలుంగం జేయుచు సంతరిక్షంబున నుండి రామున కిట్లనియె.

1257

—||| కబంధుండు దివ్యరూపముఁ దాల్చి రామునితో సుగ్రీవసఖ్యము సేయు మని బోధించుట. |||—

సీ. భూమిశ యేగుణంబులచేత నీసర్వవస్తుజాతం బసఃపరత ముర్వి నతివిచారిత మగుఃసటిసంధియు విగ్రహంబు యానం బాసఃసంబు నాశ్రయంబు దై వధీభావః మనుగుణంబులు గల సరయంగ దురవస్థః సధిగమించి నట్టిమర్త్యుండు తనఃయట్టులే దురవస్థనొందినవానిచేఁ మత్తుకముగ

తే. సేవ్యుఁ డగు దారధర్షణః జవ్యననము, సధిగమించుటకతన మహానుభావ యనుజయుతముగనీవువైఃస్వంబునొంది, యధికదుర్దశాపన్నుండఁ వైతివిపుడు.

ప. కావున నవశ్యంబు సమూనావస్థాపన్నుండైనవానితో మైత్రి సేయుట యుక్తంబట్లు సేయనినాఁడు కార్యసిద్ధి దొరకొన దట్టివాని నెఱింగించెద వినుము.

సీ. అనిమిషపతిపుత్రుఁడగువాని క్రుద్ధుఁ డై దయమాలి తనుఁ బ్రోలుఁదాఁట ననుప సతనితమ్ముండు మహాఃచతురుండు సుగ్రీవుఁ డనువాసరశ్రేష్ఠుఁ డధికభీతిఁ బంపాసరోవరఃపర్యంతశోభితం బగుఋష్యమూకాచలాగ్రమందు సచివచతుష్టయఃసహితుఁ డై వసియించియున్నవాఁడతండు శూఃరోత్తముండు

తే. సత్యసంధుండు విక్రమశాలి సకల, కార్యవిదుండు కృతజ్ఞుం డంకల్పఘండు
వానితో నెయ్య మొసరించి తేని నీదు, కార్య మంతయు సాధింపఁగలఁ డధీశ.
ప. మఱియు నతండు ప్రతాపవంతుండును సమితప్రభుండును ద్యుతిమంతుండును
విసీతుండును మతిమంతుండును మహాబలవరాక్రముండును బ్రగల్గుండును సమ
ర్థుండు నై యుండు. 1231

ఆ. మానవంతు లై సమముబోటి యధికులు, హీనజాతిమైత్రి * నెనఁగుటెట్లు
లనఁగ వలదు కారణాంతర మదియు దుష్కరము గాదె జగతిఁ * గాలసరణి.
చ. అతిబలవంతుఁ డైనప్లవఁగాధిపునిం గన నేగి వానితో
నతిహితబుద్ధి మైత్రి వినయంబునఁ జేయుము వేగ పొమ్ము నీ
వతండు కృతజ్ఞుఁ డావుండు బాలాధ్యుండు దక్షుండు నీదుకార్య మం
చితగతిఁ జక్కఁ జేయు నృపశేఖర నెవ్వగ దక్కు నెవ్వుదిన్. 263

చ. మఱియు నతండు వైరికులమర్దనదక్షుండు కామరూపి వా
నరవరుండు స్సహాయము మఁనంబునఁ గోరెడువాఁడు గావునం
గర మనురక్తి మీకు నుపకారము నేయఁ గలండు మీరునుం
బరమకృపాప్తి వానివెతఁ * బాయఁగఁ జేయుండు సత్య మేర్పడన్. 12

క. సిరి పోవుట కాననమునఁజరియించుట మొదలు గాఁగ * సర్వావస్థ
ల్నరవర యతనికి నీకును, సరి యై యున్నయవి చూడ * జితనము లగుచున్.

క. కావున మీ రన్యోన్యము, పావకసన్నిధిని మైత్రిఁ * బ్రకటించి నుసం
భావితు లై ప్రావుగ నయ, కోవిద కార్యములు దీర్చుకొనుఁ డుచితగతిన్.

ప. దేవా యత్తరుచరశ్రేష్ఠుండు షీణదశాయుక్తుం డైనను హితాన్వేషణంబు
నందు శక్తుం డై యుండు నతండు కృతార్థుం డైనఁ గాకున్న భవచ్చిక్షేర్నితకార్యం
బవశ్యంబు గావించు నతండు సూర్యున కౌరనుండు ఋక్షజునకు ష్టేత్ర
జుండు వాలిచేతఁ గృతకిల్బిషుం డగుటవలన శంకితుం డై పంపాతీరంబునం
జరించు చుండు నాయుధంబు వహ్నిసమీపంబునం బెట్టి సత్యంబున నతని
వయస్కునిం గాఁ బరిగ్రహించు మతండు లోకంబునందు గాత్రసంస్థానంబు లెన్ని
గల వన్నియు నైపుణ్యంబున శోధింపం గలండు గావున. 1267

నీ. సరనాథ భాస్కరఃకరణసంచారంబు గలయంతఃసరణిలోఁగపికులేంద్రుఁ
డెఱుంగనిదేశ మొకిం తెన లే దట్లు రూపింపఁగాఁ గామరూపు లైన
కవుల నద్దెసలకుఁ * కడఁకతోఁ బనిచి నదీశైలదుర్గప్రదేశములును
వెదకించి రావణు * వీటిలోపల నున్న గనకాచలార్గభాగమున నున్న

తే. వేచి పాతాళతలమునఁదాచి యున్న, రాక్షసుల నెల్లఁ దెగటార్చిరమణితోడ
జానకిని దోడి తెచ్చి ప్రసన్నభక్తి, నీకు నర్పించు మనమున * నెగులు వలదు.

వ. అని సీతాప్రావణంబునందు రామునకుఁ దగినయుపాయం బెఱింగించి యర్హజుం
డగుకబంధుండు వెండియు నిట్లనియె. 1269

—|| కబంధుండు రామలక్ష్మణులకు సుగ్రీవునికడ కేగుటకు మార్గముఁ జూపుట. ||—

క. ఇదిగో మార్గము డ్డేమా, స్పద మై పశ్చిమము మిగిలి • సకలద్రుమనం
పదలం బాలుపొందుచు నున్నది కంటకశిలల చేత • నరవర కంటే. 1270

వ. మఱియును. 1271

సీ. పనసభారుహములు • ప్లక్షవృక్షంబులు కరవీరతరువులు • కర్ణికార
కుజములు పలువట • కుటజనీలాశోకతిందుకపాటలీ • చందనామ్ర
మందారపిప్పలీ • నూతంగపున్నాగపారిభద్రద్రుజంబీరజంబు
తిలకాగ్నిముఖ్యాది • ఫలితపుష్పితపల్లవితమహాద్రుమము లాద్భుతము గాఁగ

ఉ. సలరుచుండు నందుఁనమృతకల్పము లగు, ఫలము లవని రాల్చి • సలలితముగఁ
గాంతుఁ దీట మెనవిఁఘననత్వయుక్తు లై, యధికసత్వరముగఁనవలఁ జనుండు.

వ. ఇతైఱింగున నమృహారణ్యం బతిక్రమించి యవ్వల. 1273

క. నందనచైత్రరథంబుల, చందంబున రమ్య మగుచు • సర్వస్వాంతా
నందకరం బై జనులకు, నందం బై యొక్కవిసిన • మలరారు రహిన్. 1274

వ. అమృహావనం బుత్తరకురు దేశంబులచందంబున మనోహరం బై యులరు నందు
మేఘవర్షతనన్నిభంబులును ఫలభారవంతంబులును మహావిటపసంకులంబులును
నర్వర్తునేవితంబులును సర్వకామఫలంబులు నగుపాదపంబులు తేనియులు
గురియు చుండు నన్నగంబు లెక్కి యమృతకల్పంబు లగుఫలంబులు గోసి తెచ్చి
లక్ష్యుండు సమర్పించు సవి యుపయోగించి యవ్వనంబు దాఁటి యవ్వల
సదృష్టపూర్వంబు లగు దేశంబులును పనంబులును శైలంబులు సంత సంత
నవలోకించుచుఁ బోవం బోవఁ బంప యను పేరు గలయొక్కపుష్కరిణి గానం
బడు నది మఱియును. 1275

క. కమలోత్పలసేవితయును, సమతీర్థయు నిర్మలయు సఁశైవలయు సవి
భ్రమయు నశర్కరయు నకర్దమయు నువాలుకయు నగుచుఁదనరారు రహిన్.

క. క్రాంచంబులు కురరంబులు, సంచలు కారండవంబు • లంభోజదళ
ప్రాంచస్సధుపము లనిశం, బంచితముగ మ్రోయు చుండు • సతిమధురముగన్.

వ. మఱియు సచ్చటిఖగంబులు జలచరంబులు నెన్నఁడు నొక్కొంత భయం బెఱుం
గని వగుటవలన నరులం జూచి భయంబుఁ గొన వచ్చట నున్నఘృతపిండో
పమంబు లగు స్థూలవిహంగమంబుల సకృశరోహితవక్రతుండనడమీనప్ర
భృతి మహామత్స్యంబులను లక్ష్యుండు వధించి తెచ్చి శూలప్రోతదగ్ధంబులును
నిష్కంటకంబులునుం గాఁ జేసి ప్రియపూర్వకంబుగా నీకు సమర్పించు భక్షణా
నంతరంబునఁ బద్మగంధబంధురంబును ననామయంబును నగ్నిష్ఠంబును నుఖ

శీతంబును శుభంబును రూప్యస్ఫటికనన్నిభంబు నగుసలిలంబుఁ బుష్కర
పత్రపుటంబునం బట్టి తెచ్చి పానార్థం బొసంగు మఱియు జలావగాహనార్థంబు
గిరిగుహాశయంబులును రూపాన్వితంబులు నగువరాహంబు లచ్చటికిం జను
దెంచి వృషభంబులభంగి గర్జించుచు నిత్యంబును సంచరించు చుండు నచ్చటి
వృక్షంబులు మాల్వాలంకృతంబు లై యుండు నీవు సాయాహ్నసమయంబున
నమ్మహాపుష్కరిణీతీరంబున సంచరించుచుఁ దదీయశీతోదకంబును దత్తీరసం
భూతపుష్పితకానసంబును సంపుల్లకమలోత్పలంబులును బూర్వోక్తవస్తుజా
తంబును సర్వంబును విలోకించి విగతశోకుండ వయ్యెద వదియునుం గాక. 1278

సీ. ధరణీశ మున్ను మతంగశిష్యులు మునిశ్రేష్ఠు లాఘుససరసీతటమున

వసియించి యుందురు • వారు గుర్వర్థంబు వన్యంబుఁ దెచ్చుచు • వన్యభార
వీడితు లగుటయుఁ బృథుపరిశ్రమమునఁ దత్కాయములనుండి • తఱచు గాఁగ
ఘర్జజలంబులు • గంధపాహప్రేరితంబు లై వెన వ్రాలెఁ • దరువులందు.

తే. నందుఁ బూచినకుసుమంబు • లనవరతము, వాడవు నశింప వమ్ముని • వరులభూరి
తరతపోమహిమంబునఁ • దాల్చి రెవ్వ, రేమి చెప్పదు నాచిత్ర • మినకులేశ.

క. చిరజీవిని శ్రమణియుఁ ద, త్పరిచారిణియును దషప్రభావాన్వితయుఁ

గురుమతియు శబరి యన నొక, పరమతపస్విని వసించు • బాగుగ నచటన్.

తే. దేవసముఁడవు మానిసంభావితుఁడవు, మానధనుఁడవు భూతసమస్కృతుండ
వై ననినుఁబోలఁజూచి కృతార్థయగుచు, శబరిస్వర్గలోకమునకుఁ జను మహాత్మ.

వ. మఱియు నాపుష్కరిణీవశిష్ఠమతీరంబున గుహ్యం బగునొక్కమహనీయాశ్ర
మంబు గల దదియె శబర్యాశ్రమం బయ్యరణ్యదేశం బంతయు బహువిధగజో
పేతం బయ్య నందేకదేశస్థితం బై నశబర్యాశ్రమంబు తదీయతపప్రభావం
బున గజరహితం బై యుండు నన్యసంబు మతంగమునినిర్మితం బగుటం జేసి
మతంగవనం బన విశ్రుతిం గన్న యది నందనచైత్రరథసంకాశం బై నయమ్మహా
వనంబున నిర్వృతుండవై విహరింపు మదియునుం గాక. 1282

సీ. పంపాసరోవరప్రాగ్దేశమున ఋశ్యమూకనామకమహాభూధరంబు

గల దది బాలనాగములచే రక్షిత మగుట దురారోహ • మై తనర్చుఁ
గడువేడ్కతో నృప్తి • కాలంబునందు విరించి సొంపార నిర్మించె దాని

నెఱిఁ దచ్చిరంబుపై • నిద్రించి నరుడు స్వప్నమున నేవీత్తంబువడయు నట్టి

తే. దాని మేల్కొని వడయునుఁ దాననదియు, దారమనవిశ్రుతి వహించె ధరణినాథ
పరగ నది విషమాచారపరులకిల న, సౌమ్యులకుఁ బాపరతుల కంగవ్య మరయ.

వ. నరేంద్రా విషమాచారులు పాపకిర్దులు నగువా రప్పవృతం బెక్కి నిద్రించిన
రాక్షసులు వారిం బట్టుకొని ప్రహరింతురు బాలగజంబులనిన్యసంబు ని
రంతరంబుగా వినంబడు చుండు మఱియు మేఘవర్షంబు లగుమహాద్విపంబులు

పరస్పరాభిమాతంబు లగుటవలన రుధిరావసిక్తంబు లై పృథక్కీర్ణంబులై నంచ రించు నొక్కొక్కవేళ జలపానార్థంబు పంపాపుష్కరిణికిం జనుడెంచి శీతోద కంబుఁ గ్రోలి కొండొకనేపు జలంబులం గ్రీడించి యథేచ్ఛం జను చుండు నచ్చటివిశేషంబు లన్నియు విలోకించి శోకంబుఁ బరిత్యజించెదవు. 1284

చ. జనవర యన్నగార్గమున • సంభృతభూరిశిలాపిఠాన మై
ఘనతరదుష్ప్రవేశ మయి • గహ్వర మొక్కటి యొప్పు దాని తూ
ర్పున బహుసత్వ మై రుచిరఃకూలఫలాన్విత మై సురమ్య మై
యనుపమశీతవారియుత • మై ప్రాద మొక్కటి పొల్చు నయ్యెడన్. 1285

తే. కపిచతుష్టయాయుష్కంఠై • తపనపుత్రుఁ డైననుగ్రీవుఁ డాగుహ • నధివసించి
యండు నెపు డైననొకవేళఁనున్న తాద్రి, శిఖరతలమునవిహరించుఁ ట్టితనరేణ్య.

—|| రామలక్ష్మణులు శబరిం జూచుట. ||—

వ. అని యిట్లు సర్వంబునం దెలియఁ బలికి కబంధుండు కార్యసిద్ధి యయ్యెడు మని దీవించి దివ్యదేహప్రభాభాసితం డై వారలచేత ననుష్ఠాఁ గొని యంతరిక్షంబున యథేచ్ఛం జనియె సంత రామలక్ష్మణులు మహారణ్యంబు సొచ్చి పశ్చిమదిశాభిముఖు లై కబంధోపదిష్టమార్గంబుఁ బట్టి గిరికందరజాతంబు లగుఁడ్రకల్పఫలద్రుమంబు లందంద నిరీక్షించుచు సుగ్రీవదర్శనకాంక్షు లై చని చని పంపాపుష్కరిణీపశ్చిమతీరంబుఁ బ్రవేశించి యందు బహుద్రుమ శోభితం బైనశబరిరమ్యాశ్రమంబుఁ జూచి యత్తపస్వినికడకుం జనుటయు నది లేచి సంభ్రమంబున నెదుర్కొని రామలక్ష్మణులచరణంబుల కభివంద నంబుఁ గావించి యర్ఘ్యపాద్యాదికంబు సమర్పించి కృతాంజలి యై కొలిచి యున్నదాని నవలోకించి రాముం డిట్లనియె. 1287

తే. తపము సెల్లునె విఘ్నముల్•తలఁగి చనునె, మృగభయంబులు దప్పనె•ప్రీతి గలదె
గురువులకుఁ బూజ నేయుదె • పరమభక్తి, గలదె నిత్యసుఖసిద్ధి • గలదె నియతి.

ఉ. నా విని యత్తపస్వినీ మఁనంబున సంతస మంది యిట్లనున్
దేవనమాను నిన్నుఁ దమి • దీఱఁగఁ జూచుటఁజేసి నాకు ను
శ్రీవిభవంబు గల్గె సుఖఃసిద్ధి చెలంగెఁ దపంబు పండె హ
ర్షాపహ మయ్యె నాదుమన • మన్నియు నేఁడు ఫలించె నీయెడన్. 1289

ఆ. దేవనముఁడవైన • నీవు నాచేత సంపూజితుండ వగుచుఁ • బొల్చి యుండ
సకలసిద్ధి లభ్యై • జన్మంబు సాఫల్య, మొందె నెలపు దివికి • నుద్ది యయ్యె. 1290

వ. భవదీయకరుణాకలితశీతలకటాక్షప్రసరణంబు గలవారికిఁ గొఱంత యేమి భవత్ప్రసాదంబున నింక సమయంబులగుపుణ్యలోకంబులకుం జనియెద నీవు చిత్ర కూటంబునకుం జనుడెంచినప్పటి మద్గురువులు సూర్యసంకాశంబు లైన విమానంబు లెక్కి దివంబునకుం జనుచుఁ బుణ్యం బైనయాయాశ్రమంబు

నకు సౌమిత్రినహితంబు గా రాముండు ప్రియాతిథి యై చనుదేరఁ గలం డమ్మ హాత్తుని సందర్శించి యాతిథ్యం బొసంగి యనుజ్ఞఁ గొని యత్నయంబు లగు పుణ్యలోకంబులకుం జనుదె మ్మందాఁక నిచ్చట నిలిచి రమ్మని నాతో నొడివి చని రేను నాటంగోలె పంపాతీరసంభూతంబు లగుఁ బిఠవనస్యభాంబులు నీ కుపాయనంబు సమర్పించుట కుపార్జించి యున్న దాన నని పలికిన విని రాముండు నిత్యంబును విజ్ఞానంబునం దబహిష్కృత యైనశబరి నవలోకించి యిట్లనియె.

1291

→ శబరి రామునకు మతంగమహర్షి మాహాత్మ్యం వివరించిచుట. ←

చ. దనుఁ డెఱిగింప నీగురునిఁ ధర్మమహాత్మ్యము వింటిఁ గ్రమ్మఱం గనుఁగొన నిశ్చయించితి ఘనంబుగఁ దెల్పు మటన్న నట్ల కా కని కడువేడ్కతో శబరి • యారఘునాథున కమ్మహావనం బనుపమభంగిఁ జూపి వినయంబున నిట్లని పల్కె నెంతయున్.

1292

క. చూచితె సకలఫలతరు, ప్రాచుర్యం బై పయోధాఁరప్రఖ్యం బై వాచాలపక్షియుత మై, తోఁచెడు నివ్వనపదంబు • దూషణవైరీ.

1293

ప. ఇది మతంగవనం బనం బ్రసిద్ధి వహించి యుండు.

1294

తే. ధూతకల్కమ్మ లై నమఁగ్గురువు లిచట, నిమ్మహీధరగుహయందు • సమృదమునఁ బూని మంత్రసంపూజిత • మైనయాగ, మర్ధిఁ జేసిరి ఋత్విక్సమన్వితముగ.

ప. మహాత్మా నాచేత సత్కృతు లై నమఁగ్గురువు లుపవాసపరిశ్రమంబువలన నుజ్జ్వల పితంబు లై నకరంబులచేత నెద్దానియందుఁ బుష్కలసహరంబులు గావించి రట్టి యీవేది ప్రత్యక్షులి యై యొప్పు చున్నది విలోకింపుము.

1296

తే. విమలచారిత్ర యీయాగఁ వేడు లమ్మహాత్మ్యలతపోజనితమహిఁ మాతిశయము వలన నమలప్రభంబు లై • యలరు చున్నవిప్పటికిఁ జూడు మిచ్చట • నినకులేశ.

→ శబరి శ్రీరామానుజ్ఞం బొంది దివంబున కేగుట. ←

ప. మఱియు నుపవాసపరిశ్రమాలను లగుటంజేసి పోవుట కళక్తు లైనమఁగ్గురువు లచేతఁ జింతితంబు లై సమాగతంబు లై నసప్తసాగరంబులును జూడుము కృతాభిషేకు లై నవారిచేతఁ బాదపంబులయందు వినయస్థంబు లై నయార్ద్రావల్కలంబులును దేవకార్యంబులు నేయువారిచేత విరచితంబు లై నకుసుమకిసలయమాల్వంబులును నేటికి శుష్కింపకున్నవి వీక్షింపు మివ్వనంబునం గలవిశేషంబు లన్నియు నెఱింగించితి నింక నీచేత ననుజ్ఞాత నై యీకళేబరంబు విడిచి మద్గురువులకడకుం బోయెద ననిన విని రఘువల్లభుండు హర్ష విన్నయాకులితచిత్తుండై సంశ్రితవ్రత యైనశబరిం జూచి నీచేత సర్పితుండ నైతి నింక యథానుఖంబుగా నగుగు మనిన నది చీరికృష్ణాజినావృతంబును జీర్ణంబు నైనశరీరంబు విడువఁ గోరినదై దాని హుతాశనశిఖలదగ్గంబుఁ గావించి దివ్యదేహంబు

దాల్చి జ్వలత్పావకనంకాశయు దివ్యాభరణభూషితయు దివ్యమాల్యానులేపన
యు దివ్యాంబరావృతయు నై మెఱుంగుచందంబున నద్వేషంబు వెలుంగం
జేయుచు రామునిచరణంబులు శిరంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి యనుజ్ఞఁ గొని
సుకృతాత్మ లగునమ్మహర్షు లెచ్చట విహరింతు రట్టిపుణ్యస్థానంబునకు సమాధి
యోగబలంబునం జనియె నిట్లు శబరి దివంబునకుం జనిన యనంతరంబ రా
ముండు కొండొక నేపు తత్ప్రభావంబు వక్కాణించుచు హితకారి యగు
లక్ష్మణున కిట్లనియె. 1298

సీ. వివిధవిమంగ సేవితము విశ్వ స్తమ్భగవ్యాఘ్ర మద్భుతాకరము నైన
మునిపుంగవులతపోవనముఁ జూచితి మిందు సప్తంబునిధుల మంజున మొనర్చి
పితృతర్పణంబు సంప్రీతిఁ గావించితి మశుభంబు తలఁగెఁ గల్యాణ మొదలె
జిత్తంబునకు వేడ్కఁ + ప్రొత్త యై విలసిల్లె నింక నానుగ్రీవు + నినకుమారుఁ
ఆ. గానఁ బోద మతఁడు + గాఁడె నప్రివరి, మార్గణంబునందు + మహి నమర్థుఁ
డనిన లక్ష్మణుండు + జనపతితో జాగు, నేయ నేటి కట్ల + నేయు మనుడు, 1299
తే. లనఘచరితుఁడు రాముఁ డాయ్యాశ్రమంబు
విడిచి పుష్పాశ్రయ మగుమహావిపినపథము
వివిధతరువులు సరసులు + వేడ్కఁ సంత
సంతఁ జూచుచుఁ బంప డాయంగఁ జనియె. 1300

చ. కుసుమితవృక్షము ల్లతలు + కోకిలకీరమయూరశారికా
దిసకలపత్రిసంఘము లాతిప్రబలద్విషఖడ్గపోత్రిసిం
హస్థమరథల్లుకాదిక సమస్తమ్భగంబులు గల్గి రమ్య మై
యనదృశకాంతిచే నలరు + సవ్వనముం గలయంగఁ జూచుచున్. 1301

చ. సలలితశీతలోదకము + చక్రమరాశబకాళిసంఘముల్
దళితమనోజ్ఞపన్న కుముదంబులు సూతన కైరవోత్పలం
బులు ఘనమత్స్యము ల్కమరము ల్లటరూఢ మహాద్రుమంబులుం
గలిగి గభీర మై పోలుచుఁకవునరోవరపంక్తిఁ జూచుచున్. 1302

క. జనపతి మతంగసరసం, బసుప్రాద మటు సేరఁ బోయి + యందు సుమిత్రా
తనయాన్వితముగ వెన వ, జనముం గావించి యవలఁ + జనియె రయమునన్.

— రామలక్ష్మణులు పంపానరోవరంబుఁ జేరుట. —

తే. లధిపుఁ డీచందమున నేగి + యచటికిలిక, లచటి పూగుత్తు లలరులుఁనచటితావు
లచటి ప్రొవ్విరు లవుడు తన్నంగజాభి, తప్పుఁ జేయంగ జానకిఁ + దలఁచికొనుచు.
వ. శోకసమావిష్టం డై యరిగి. 1305

సీ. పూగనారంగపుఁన్నాగశోభితయును గమలసంపీడితఁవిమలజలయు
మత్స్యకర్కటకూర్కఁ మకరశోభితయును రమ్యాపవనరాజి రాజితయును

స్ఫటికాచ్ఛసలిలయు • శ్లక్షణవాలుకయును బ్రసవితలతికాభిరంజితయును
గరుడగంధర్వకింపురుషసేవితయును బల్లవితాళోకభాసితయును

తే. గమలతామ్రయుఁ గుముదశుక్లయు వినుత, నోత్పలవిసేలయునుదటఁ జోరుకుండ
మాలతీసప్తపర్ణతః మాలయుతయు, నై నపంపను గాంచె నఁయువనివిభుఁడు.

ప. మఱియు సఖులచేతంబోలె నేలాలతలచేతఁ బరివృత యగుదానిఁ గుధయుం
బోలె బహువర్ణ యగుదానిఁ బుష్పితామ్రవణోపేత యగుదాని బర్హిణోద్భుప్త
నాదిత యగుదాని మాలతీకుండగుల్కావృత యగుదానిఁ బరిమళోపేతశీతవారి
నిషేవిత యగుదానిఁ దిలకబీజపూరకకరవీరభాండీరనిచుళకేతకీప్రముఖనిఖిల
తరువ్రాతోపేత యగుదాని నైవాలశిరోజయుఁ బద్మముఖయు నీలోత్పలనే
త్రయు శంఖకంధరయు మృణాళదోర్మృతయుఁ జక్రవాక స్తనియుఁ బరిభ్రమ
నాభియుఁ బుళిననితంబయు మకరజంఘికయుఁ గూర్చ దరణయు నై విలాసవతి
చందంబున నందం బగుదానిఁ బంపాపుష్కరిణి డాయం జని త త్తీరంబున
నానాధాతుమండితంబును జిత్రపుష్పితకాననంబు నగు పూర్వోక్తముశ్యమూ
కంబుఁ గనుంగొని రాముండు లక్ష్మణున కీ ట్లనియె. 1307

తే. అనఘ యీశైలమందు మహాత్ముఁడైన, ఋక్షరజనినుతుండునుఁగ్రీవుఁడుండు
శీఘ్రమున నవ్వలీమ. ఖిశ్రేష్ఠఁడేర, నేగు మని పల్కి క్రమ్యుఁ • నిట్లు లనియె.

క. దీనుఁడ రాజ్యభ్రష్టుఁడ, మానధనుఁడఁ దత్ప్రసక్తఁమాననుఁడఁ గరం
బే నెట్లు మనఁగఁ జాలుదు, జానకి నెడఁ బాసి సాధుఁజనవినుతాత్మా. 1309

ప. అని బహుప్రకారంబుల రాముండు నీతం దిలంచుకొని కామార్తుం డై శోక
విషాదయంత్రితం డై లక్ష్మణునితోడ సంభాషించుచుఁ గ్రమంబున నవ్వనం
బునం గలవిశేషంబులఁ గలయ విలోకించుచుఁ బంపాతీరంబుఁ బ్రవేశించి
యమృహాపుష్కరిణీసంజాతప్రభావిశేషనిరీక్షణంబునం గొంత శోకంబు మఱచి
యుండె నని యారణ్యకాండకథాప్రపంచం బంతయు సవిస్తరంబుగా వినిపిం
చిన విని యటమీఁదివృత్తాంతంబు వినిపింపుఁ డని యడుగుటయును. 1310

వృత్తకందగచ్ఛితచంపకము. సురవరసూరిలోకసుతః • సుందరమూర్తి నమజ్జనావనా
వరవిభవా రణప్రియ నిఁవారితవైరిసమస్తభద్రమం
దిర ధరధీర విష్ణుపహతీ నిరవద్య సురక్ష్యమాణ ని
ర్జరకుల జారచోరమణి • చంద్రకులేంద్ర రమామనోహరా. 1311

క. నిగమాంతవేద్య శుకవా, జ్ఞిగదితమహిమాతిరేకః • నిత్యానందా
జగదేశనాథ సర్వో, పగ భగవచ్ఛబ్దవాచ్యః • భద్రాత్మ హరీ. 1312

పంచచామరము. పయోజవత్రనేత్ర యోగిః పాల భార్గవీమనః

ప్రియా దయాపయోనిధీ విరించివందితా జగ

త్రియావనా నయానయజ్ఞః తాత్త్వ వాహనా శ్రితా

భయ ప్రదాయకా మహానుభావ లోకనాయకా.

1313

గద్యము. ఇది శ్రీరామచంద్ర చరణావిందమకరందరసాస్వాదనతుందిలేందిదిరాయ
మాణమానసకులపవిత్ర కాండిన్యసగోత్ర పద్మనాభసూరిపుత్ర విద్యాసాంద్ర
వేంకటకపీంద్రప్రణీతం బైనశ్రీమద్రామాయణం బనునాదికావ్యంబునం దన
నూయాత్రిసందర్శనంబును సంగరాగార్పణంబును దండకారణ్యప్రవేశం
బును విరాధవధంబును శరభంగదర్శనంబును సుతీక్ష్ణసమాగంబును సీతాసీతి
ప్రబోధంబును సుదర్శనదర్శనంబును సగస్త్యదర్శనంబును జటాయుస్సమా
గమంబును బంచవటీప్రవేశంబును హిమవత్తాలవర్ణనంబును శూర్పణఖాసమా
గమంబును వైరూపక్యకరణంబును ఖరాదివధంబును జానకీహరణోద్యోగంబును
మారీచవధంబును వైదేహీహరణంబును రామునివిలాపంబును జటాయు
వునకు సలిలదానంబును క్రౌంచారణ్యప్రవేశంబును గబంధవధంబును బంపా
వనప్రవేశంబును మతంగశిష్యమహిమూనువర్ణనంబు ననుకథలుం గలయా
రణ్యకాండము సంపూర్ణము.

1134

శా. ఈ కావ్యప్రతిపాదితుం డయిన సీతేశుండు రామప్రభుం
డికల్యాణకృతీశ్వరుం డయిన శ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతితో
సాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధికురులై చంచత్కృపాపూర్ణతః
లోకస్తుత్యకుమారయూచధరణీంద్రుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్.

